

รายงานฉบับสมบูรณ์

พื้นที่โครงการระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตกและระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ ในมิติการเมือง กฎหมาย สังคม-เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(East-West Economic Corridor and Southern Economic Corridor in Political, Socio-Economic, Natural Resource and the Environment, and Legal Dimensions)

เสนอต่อ

ฝ่าย 1 นโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

โดย

ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน
รศ.ดร.เรณู สุขารมณ์
รศ.ดร. ลาวัณย์ ถนัดศิลปกุล
ดร.ฐิติพล ภักดีวานิช
และคณะ

เมษายน 2558

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ผ่านอดีตผู้อำนวยการฝ่าย 1 รศ.ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ สกว. และดร.ปัทมาวดี ที่ได้ให้โอกาสทำโครงการในลักษณะนี้ทั้งๆ ที่ถูกวิจารณ์ว่ามองแต่ผลกระทบทางลบ รวมทั้งการทำวิจัยในลักษณะสหวิทยาการที่ยังไม่แน่ใจว่าจะเชื่อมโยงกันได้ทั้งหมด ซึ่งยังไม่มีคณะผู้วิจัยชุดใดทำในลักษณะนี้มาก่อน ถือได้ว่าเป็นความเสี่ยงของผู้พิจารณาให้ทุนพอสมควร

แต่ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ทำให้คณะนักวิจัยได้มีโอกาสศึกษาในเรื่องนี้ในแง่มุมที่กว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแง่มุมทางกฎหมายที่มีผู้รู้ในเรื่องนี้จำนวนไม่มาก และท้ายที่สุด มิติทางการเมือง กฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ก็สามารถเชื่อมโยงกันทำให้สามารถเห็นภาพโดยรวมได้ดีพอสมควร ทั้งนี้ก็เพื่อผลประโยชน์ของประเทศไทยและประเทศในอนุภูมิภาค รวมทั้งสมาชิก ASEAN ร่วมกันในระยะยาว

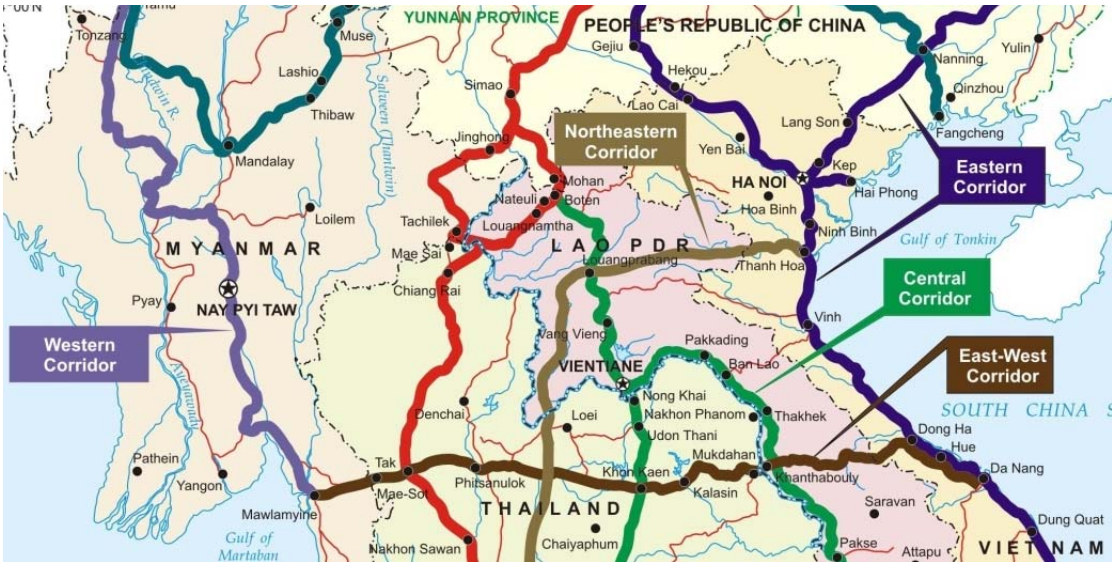
มีผู้ทรงคุณเป็นจำนวนมากให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ รวมทั้ง รศ. ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล และ รศ.ดร.อิศรา ศานติศาสน์ ผู้อำนวยการฝ่าย 1 ในปัจจุบัน และ ผศ. ดร.ดวงมณี เลาวกุล ส่วนข้อบกพร่องที่ยังคงมีอยู่ในรายงานฉบับนี้พอสมควรเป็นความรับผิดชอบของคณะผู้วิจัย หวังว่างานนี้จะทำให้ตระหนักถึงประเด็นที่ยังเป็นปัญหาที่เกิดจากการร่วมมือและการเชื่อมต่อ ตลอดจนการบูรณาการภายในภูมิภาคจะได้รับการพิจารณาแก้ไขโดยผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไปในอนาคต เพื่อให้ทุกฝ่ายรวมทั้งผู้ด้อยโอกาสในทุกสังคมของประเทศสมาชิกได้รับผลประโยชน์ร่วมด้วยในที่สุด ที่ไม่ใช่เป็นการหาผลประโยชน์ร่วมกันของชนชั้นปกครองในประเทศที่เกี่ยวข้องแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยผู้ที่ไร้อำนาจกลายเป็นผู้แบกรับภาระของการพัฒนาในที่สุด

คณะผู้วิจัย

เมษายน 2558

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

งานวิจัยนี้เน้นการศึกษาความเชื่อมโยง (Connectivity) ของประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekhong Sub-region: GMS) ความเชื่อมโยงที่เป็นรูปธรรมคือ ถนนที่เป็นระเบียงเศรษฐกิจทั้งตะวันออก ตะวันตก (East-West) และใต้ (South) และอาจจะตามมาด้วยทางรถไฟในภายหลัง แต่ความเชื่อมโยงที่สำคัญกว่าคือ การเชื่อมโยงด้านการค้าและการลงทุนซึ่งมีความเชื่อมโยงที่กว้างไกลกว่า ซึ่งมีทั้งประเด็นการเมืองและกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งมีผลกระทบไปถึงการเชื่อมโยงในพื้นที่ที่ศึกษาโดยตรงด้วย เพื่อสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์รอบด้าน ในมิติสังคม-เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะเน้นความเชื่อมโยงของทางถนนของ EWEC และ SEC ในช่วงที่พาดผ่านประเทศไทยเป็นหลัก แต่ก็จะพิจารณาไปถึงส่วนที่ผ่านประเทศเพื่อนบ้านอย่าง สปป.ลาว เวียดนาม เมียนมาร์ และกัมพูชาด้วย เท่าที่จะทำได้ในเวลาและทรัพยากรที่มีจำกัด

โครงการนี้ออกแบบไว้เป็นโครงการศึกษาต่อเนื่อง 3 ปี โดยมีการกำหนดโดยสังเขปว่าในปีแรกจะเป็นการศึกษาการเคลื่อนย้ายทุน ปีต่อมาจะศึกษาการเคลื่อนย้ายคน (แรงงาน) และปีสุดท้ายจะศึกษาการเคลื่อนย้ายสินค้า โดยโครงการนี้มีความลำเอียงในเบื้องต้นว่าจะพยายามศึกษาผลกระทบทางด้านลบ เนื่องจากการศึกษาในลักษณะนี้โดยทั่วไปมักจะมีความลำเอียงที่จะกล่าวถึงเฉพาะแต่ผลกระทบทางบวก อันเป็นผลให้มีการตัดสินใจรวมกลุ่มของประเทศสมาชิกในภูมิภาคเป็นประชาคม ASEAN ตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมา ความลำเอียงของงานวิจัยเพื่อสร้างความสมดุลในภาพรวม อีกทั้งยังเป็นแนวทางเพื่อลดผลกระทบทางลบที่อาจจะมีขึ้น เป็นการช่วยให้ประเทศไทยและภูมิภาคได้รับผลกระทบเชิงบวกเป็นหลักจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกประชาคมดังกล่าว

ประเด็นทางการเมือง

การศึกษาครั้งนี้เริ่มจากการวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของมหาอำนาจที่มีต่อการตัดสินใจของผู้นำในประเทศสมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อภูมิภาคนี้ โดยสรุปได้ว่า การเข้ามาในภูมิภาคของสหรัฐอเมริกาภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน คือผลประโยชน์ด้านพลังงาน และการสร้างดุลอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองกับจีน ซึ่งกำลังเป็นมหาอำนาจใหม่และมีอิทธิพลต่อพื้นที่มากขึ้น การเข้ามาของทุกมหาอำนาจใช้วิธีการที่เรียกว่า Soft Powerผ่านการให้การช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ใช้การเจรจาต่อรองและผลประโยชน์ร่วมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือที่สำคัญมากกว่าอำนาจทางการทหารเช่นที่

เคยเกิดขึ้นในอดีต โดยสหรัฐอเมริกาจะเน้นการส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือหลัก และบางครั้งใช้เป็นข้ออ้างบังหน้าเพื่อการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศ ส่วนประเทศจีนนั้นมีจุดยืนที่ชัดเจนที่จะไม่แทรกแซงกิจการภายใน การช่วยเหลือมักจะให้ในรูปการให้เงินกู้เพื่อก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานในระยะยาว โดยมีอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าโครงการเงินกู้ Overseas Development Assistance (ODA) โดยทั่วไป และมักจะเน้นการลงทุนทางตรงมากกว่า ซึ่งจะมาพร้อมกับนโยบายระบายพลเมืองโดยเป็นนโยบายที่มิได้เปิดเผย และเป็นการลงทุนที่เน้นกิจการที่ช่วยเสริมเศรษฐกิจของจีน หรือสรุปได้ว่าเป็นการช่วยลดปัญหาภายในของจีน พร้อมทั้งช่วยเศรษฐกิจของจีนให้ดีขึ้นด้วย เช่น การผลิตอาหาร และวัตถุดิบที่เป็นความต้องการของประเทศจีน เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของจีน ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นนั้น ด้านหนึ่งอาจจะถือว่าอยู่ข้างสหรัฐอเมริกา เพราะทั้งในประวัติศาสตร์และปัจจุบันยังมีความขัดแย้งกับประเทศจีนในพื้นที่หมู่เกาะทะเลจีนใต้ โดยญี่ปุ่นจะใช้ความร่วมมือทางวัฒนธรรมและทางเศรษฐกิจเพื่อการเชื่อมความสัมพันธ์ โดยมีผลประโยชน์ร่วมทางเศรษฐกิจกับประเทศญี่ปุ่นเป็นประเด็นหลัก ซึ่งถึงแม้จะอยู่ฝ่ายสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นก็ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนเองมากกว่า และเมื่อเดือนมีนาคม 2558 ที่ผ่านมาประเทศญี่ปุ่นได้มีการเปิดประชุมร่วมกับประเทศจีนเพื่อจะหาทางลดความขัดแย้งที่เคยมีมาทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ในแง่ของประเทศที่ได้รับการช่วยเหลือ ความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นจะเป็นประโยชน์แก่ประเทศผู้รับมากที่สุดเมื่อเทียบกับสหรัฐอเมริการและจีน และมีผลประโยชน์แอบแฝงน้อยกว่ามหาอำนาจอื่นๆ

ข้อเท็จจริงดังกล่าวอธิบายได้ว่า เพราะเหตุใดประเทศภายใต้รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (2557-) จึงเน้นการร่วมมือกับจีน สร้างทางรถไฟจากหนองคายสู่กรุงเทพฯ และท่าเรือแหลมฉบัง และมีแผนร่วมมือกับญี่ปุ่น สร้างทางรถไฟคู่ขนานกับเส้นทาง Motorway สาย SEC จากกาญจนบุรีถึงสระแก้ว และโครงการรถไฟรางคู่ มุกดาหาร-แม่สอด ซึ่งเป็นการตัดสินใจบนพื้นฐานที่กล่าวมาแล้ว และเป็นการตัดสินใจที่ค่อนข้างดีภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน ขณะที่ สปป.ลาว ไม่มีทางเลือกมากนัก ต้องร่วมมือกับจีนเป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้จะตระหนักดีว่าความร่วมมือกับญี่ปุ่นจะมีผลดีมากกว่า

ส่วนที่เป็นประเด็นสำคัญมากกว่าตัวแสดงที่เป็นภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาโดยรวมของภูมิภาค คือ ตัวแสดงที่มิใช่ภาครัฐ อันได้แก่ องค์กรระหว่างประเทศ และภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งในบริบทดังกล่าวก็คือ บรรษัทข้ามชาติ ในแง่ขององค์กรระหว่างประเทศที่สำคัญในกรณีนี้คือ ADB ซึ่งมีประเทศญี่ปุ่นเป็นผู้สนับสนุนรายใหญ่ ดังนั้นข้อเสนอต่างๆ ขององค์กรนี้จะมีเงาผลประโยชน์ของประเทศญี่ปุ่นอยู่ด้วย แต่ความตกลงทั้งหมดย่อมขึ้นอยู่กับความเห็นของรัฐบาลของประเทศสมาชิกด้วย ดังนั้นตัวแสดงที่มิใช่ภาครัฐที่ควรให้น้ำหนักคือ บรรษัทข้ามชาติ ซึ่งบรรษัทเหล่านี้ย่อมแสวงหาโอกาสในการสร้างผลประโยชน์ทางธุรกิจของตนเองเป็นสำคัญ ขึ้นอยู่กับว่าผลประโยชน์ของธุรกิจเหล่านี้จะสอดคล้องกับผลประโยชน์ของประเทศที่เกี่ยวข้องมากน้อย

เพียงใด ที่จะต้องตระหนักด้วยก็คือ บรรษัทข้ามชาติเหล่านี้เข้าไปลงทุนโดยผ่านตัวแสดงภาครัฐในประเทศของตนได้ด้วย เพราะบรรษัทเหล่านี้ยังเป็นผู้ให้การสนับสนุนแก่นักการเมืองและพรรคการเมืองในประเทศของตนด้วย ในขณะที่อิทธิพลของตัวแสดงภาครัฐมีแนวโน้มที่จะลดลงในเวทีการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ อิทธิพลของตัวแสดงที่เป็นบรรษัทข้ามชาติย่อมมีมากขึ้น เนื่องจากมีทรัพยากรมากพอที่จะต่อรองกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในแต่ละประเทศทั้งโดยเปิดเผยและในทางลับ จึงขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ของรัฐในประเทศเหล่านี้ว่าจะรักษาผลประโยชน์ของชาติได้มากน้อยเพียงใด

ประเด็นทางกฎหมาย

ประเด็นทางกฎหมายที่ต้องนำมาพิจารณาในส่วนที่เป็นการเคลื่อนย้ายทุน เป็นผลจากความต้องการร่วมมือทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์อย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจโลกทำให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศได้ทวีบทบาทและมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของนานาประเทศ ขณะที่กระแสโลกาภิวัฒน์ (Globalization) ก่อให้เกิดภาวการณ์แข่งขันในรูปแบบของการค้า การลงทุน และความร่วมมือระหว่างประเทศมากขึ้น ประกอบกับการเจรจาทำความตกลงเปิดการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA) ในแบบพหุภาคี (Multilateral Trade Negotiation) ภายใต้องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ยังไม่มีความคืบหน้าเท่าที่ควร แนวคิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจึงได้เกิดขึ้นและนำไปสู่เวทีการเจรจาการค้าระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง การผลักดันให้มีการเร่งเจรจาเขตการค้าเสรีระดับทวิภาคี ระดับภูมิภาค ระดับอนุภูมิภาคกลุ่มต่างๆ รวมทั้งความร่วมมือเขตระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก ตะวันตก และเหนือใต้ซึ่งมีบทบาทอย่างมากต่อการช่วงชิงความได้เปรียบทางการค้าและการลงทุนในปัจจุบัน เนื่องจากแต่ละกลุ่มความร่วมมือมีความยืดหยุ่นและคล่องตัวมากกว่า และ อำนวยการให้สิทธิพิเศษระหว่างกันได้ง่ายขึ้น

ดังนั้นกรอบทางกฎหมายที่มีผลต่อความร่วมมือเขตเศรษฐกิจตะวันออก ตะวันตก และเหนือ ใต้ ที่ประเทศไทยและประเทศสมาชิกในแนวเขตระเบียงเศรษฐกิจดังกล่าว คือ ระบบกฎหมายภายใน (Domestic Laws and Regulations) ของประเทศไทยและประเทศสมาชิกของภูมิภาคนี้ อันได้แก่ ประเทศไทย เมียนมาร์ สปป.ลาว เวียดนาม กัมพูชา จีน มาเลเซีย และ สิงคโปร์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจดังกล่าว และแสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่มีต่อการร่วมมือทางเศรษฐกิจในหลายระนาบดังกล่าว นอกจากระบบกฎหมายภายในแล้วยังมี ระบอบสนธิสัญญา (Treaty Regime) ที่ประเทศไทยกับประเทศสมาชิกทั้งหลายได้ทำขึ้นในหลายระนาบ (Multilayered level) ที่ส่งผลให้เกิดความผูกพันระหว่างกันที่จะต้องปฏิบัติและร่วมมือระหว่างกัน ทั้งในระดับอาเซียน ซึ่งเป็นระดับภูมิภาค ระดับทวิภาคีที่เป็นสนธิสัญญาทางเศรษฐกิจในรูปแบบของเขตการค้าเสรี พันธกิจดังกล่าวผูกพันสมาชิกให้มีการเปิดเสรีทั้งทางการค้า การลงทุน (Trade and investment

Liberalization) ขจัดอุปสรรคทางการค้า (Removal of Barriers) และผ่อนปรนกฎหมาย (Deregulation) ผลกระทบของกรอบทางกฎหมายทั้งจากระบบสนธิสัญญา และ กฎหมายภายในต่อประเทศไทยในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดเสรีที่ควรจะยังประโยชน์แก่คนไทยนั้น คนไทยยังเข้าไม่ถึงประโยชน์ที่ประเทศไทยควรจะได้

ในขณะที่วิสาหกิจที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชาติ ที่เป็นผู้ประกอบการมากถึงร้อยละ 99.5 เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งเป็นของคนชาติส่วนใหญ่ มีส่วนแบ่งของการส่งออกเพียงร้อยละ 29.6 เท่านั้น ในขณะที่วิสาหกิจจำนวน เพียงร้อยละ 0.5 กลับมีส่วนแบ่งการส่งออกสูงถึงร้อยละ 70.4 นั่นย่อมสะท้อนให้เห็นว่าวิสาหกิจไทยเข้าสู่ตลาดต่างประเทศในอัตราที่น้อยมากเมื่อเทียบกับวิสาหกิจต่างชาติที่เข้ามาประกอบธุรกิจในไทย และ แสดงถึงเศรษฐกิจไทยส่วนใหญ่ยังอยู่ในมือผู้ประกอบการต่างชาติ ที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยรวมคิดเป็นประมาณร้อยละ 80 ของความเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมของทั้งประเทศ และ พร้อมกับการเติบโตจากการส่งออก คนชาติจึงยังไม่มีส่วนในตลาดการค้าโลกโดยตรงเท่าที่ควร และ ย่อมแสดงถึงการที่คนชาติไม่สามารถแสวงหาประโยชน์จากตลาดภายนอกที่เปิดอย่างที่ควรจะเป็น

ปัญหาและผลกระทบจากการเปิดเสรีการลงทุนด้านการเกษตร ประมง ป่าไม้และเหมืองแร่ที่สำคัญเกิดมาจากผลของการเจรจาเปิดเขตการลงทุนอาเซียน ซึ่งเดิมภาคส่วนการเกษตรของทุกประเทศจะเป็นภาคส่วนที่สงวนให้คนชาติ เมื่อมีการเปิดเสรีภายใต้ ACIA ประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก และระเบียงเศรษฐกิจใต้ ต้องปฏิบัติตามพันธกิจในระดับภูมิภาค คือ ต้องเปิดเสรีในภาคส่วนดังกล่าว จึงถือว่าเป็นกรอบทางกฎหมายที่สำคัญที่สุดต่อการเปิดเสรีในภาคส่วนการเกษตรนี้ เนื่องจากการให้สิทธิพิเศษภายใต้ ACIA นั้น ได้ให้สิทธิพิเศษแม้กับประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกด้วย ภายใต้ข้อกำหนด ACIA ได้อนุญาตให้ทุกประเทศสมาชิกอาเซียนดำรงกฎหมายที่มีอยู่เดิมแต่ไม่สามารถออกกฎหมายใดที่เป็นอุปสรรคเพิ่มขึ้นมาใหม่จากที่มีอยู่แล้ว สำหรับประเทศไทยไม่ได้ยื่นเสนอสงวนภาคส่วนใดๆที่จะไม่เปิดเสรี ไม่ว่าจะเป็นภาคส่วนอุตสาหกรรมที่ไม่เปิดเสรีทั้งแก่นักลงทุนที่เป็นคนชาติและแก่นักลงทุนต่างด้าว และไม่ได้สงวนภาคส่วนที่ไม่เปิดเสรีเฉพาะแก่นักลงทุนต่างด้าว

นอกจากนั้น ต่างด้าวอาจจะทำให้เป็นนิติบุคคลของไทย โดยนิติบุคคลที่มีต่างด้าวเป็นผู้ถือหุ้น และ มีอำนาจควบคุม ครอบงำกิจการเพียงแต่จดทะเบียนจัดตั้งบริษัทในประเทศไทย และ ดำรงสัดส่วนการถือครองหุ้น ไม่เกินร้อยละ 49 ของหุ้นทั้งหมดที่จดทะเบียน นิติบุคคลนั้นก็มีฐานะที่เป็นนิติบุคคลไทยแล้ว แต่การมีสัดส่วนการถือครองหุ้นเพียงไม่เกินร้อยละ 49 นั้น ผู้ถือหุ้นต่างด้าวสามารถที่จะจดทะเบียนหุ้นบุริมสิทธิ ไปจำกัดสิทธิในการออกเสียงของผู้ถือหุ้นไทยที่มีสัดส่วนการถือครองหุ้นมากกว่าได้

ลักษณะตามกฎหมายดังกล่าวทำให้นักลงทุนต่างด้าวเข้ามาลงทุนได้โดยเสรี เช่นธุรกิจที่ไทยยังไม่มีความพร้อม หรือ ธุรกิจที่ไทยอาจจะได้รับผลกระทบในทางลบ ก็ไม่สามารถบังคับใช้

แก่นักลงทุนต่างด้าวได้ เนื่องจากการจดทะเบียนนิติบุคคลในไทยแล้ว ดำรงสัดส่วนการถือหุ้นไม่เกินร้อยละ 49 ก็เป็นนิติบุคคลไทยที่สามารถลงทุนในทุกๆ กิจการที่ต้องห้ามได้ รวมทั้งการซื้อ – ขายที่ดิน และ อสังหาริมทรัพย์อื่นๆ ที่ต้องห้ามตามกฎหมายที่ควบคุมการถือครองที่ดิน และอสังหาริมทรัพย์ เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของคนชาติ เป็นต้น การพิจารณาปัญหาทางกฎหมายดังกล่าวข้างต้นเป็นการชี้ให้เห็นปัญหาบางประการ ที่ควรจะมีการแก้ไข ปรับปรุง และ อุดช่องว่างอันเป็นผลกระทบเชิงลบ และมีการเตรียมพร้อมมากขึ้นเพื่อรองรับการเปิดเสรีการลงทุน โดยมีกรอบแนวคิดหลายประเด็นที่จะพิจารณาดังนี้ คือ

กฎหมายและกฎระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน เช่น พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า กฎหมายแรงงาน ประมวลกฎหมายที่ดิน กฎหมายการกำหนดสัญชาตินิติบุคคลที่จะต้องพัฒนาบัญญัติขึ้นมากำกับความเป็นนิติบุคคลชาติไทย ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ว่าด้วยการจดทะเบียนนิติบุคคลที่เป็นองค์กรธุรกิจ การจดทะเบียนหุ้นบุริมสิทธิ หุ้นด้อยสิทธิ เป็นช่องโหว่ให้มีการนอมินี นอกจากนั้น กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่ควบคุมกำกับการลงทุนที่สะอาดในประเทศไทย (Green Investment) และระบบอาชีวะอนามัยและความปลอดภัย (Occupational Safety and Health) ที่ถูกบัญญัติขึ้นใช้ เพื่อดูแลควบคุมเกี่ยวกับการลงทุนให้มีประสิทธิภาพและยังประโยชน์แก่ชาติไทย อาจจะมีผลกระทบในด้านการบังคับใช้ หากการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวไปกระทบต่อการค้า การลงทุน

ภายใต้กรอบการเจรจาเพื่อการเปิดเสรีทางการลงทุน กระทบต่ออำนาจอธิปไตยในการควบคุม กำกับการลงทุน ซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรคของการลงทุน จำเป็นที่จะต้องมีการยกเลิกเพื่อการเปิดเสรี ย่อมกระทบต่อกฎหมายที่ไทยเคยใช้อยู่

จากการที่ได้ศึกษาการให้สิทธิในการถือครองที่ดินของคนต่างด้าวในประเทศไทยมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงการให้สิทธิมาโดยเป็นลำดับ ตามสภาพของบ้านเมือง โดยในปัจจุบันเนื่องมาจากสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศและประกอบกับการที่ประเทศไทยยังต้องอาศัยพัฒนาการทางเทคโนโลยีจากต่างประเทศ จึงต้องเพิ่มโอกาสให้คนต่างด้าวสามารถที่จะมีสิทธิในการถือครองที่ดินในประเทศได้มากขึ้น

ปัจจุบันได้มีการหลีกเลี่ยงกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงาน โดยการทำสัญญาจ้างทำของแทนสัญญา การจ้างแรงงาน เพื่อที่จะไม่มีฐานะเป็นนายจ้างในอันที่จะต้องรับผิดชอบต่อลูกจ้าง และไม่ต้องรับผิดร่วมกันในการกระทำละเมิดของลูกจ้างต่อบุคคลที่สาม เป็นปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงทางด้านแรงงานอย่างยิ่ง

ปัจจุบันไทยกำลังเปิดเสรีและต้องรับพันธะกรณีในการปฏิบัติตามข้อบทของ Free Trade Area (FTA) ในหลายๆ ความตกลงนั้น หากมีผู้ประกอบการที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานอาชีวะอนามัย และ สิ่งแวดล้อม ผลจะกระทบต่อการเข้าถึงตลาดที่สำคัญต่างๆ เช่น สหภาพยุโรป อเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น เนื่องจากไม่มีมาตรฐานด้านอาชีวะ อนามัย ประการต่อไปคือ หากบรรษัทต่างชาติ

หันมาใช้สัญญาจ้างทำของแทนสัญญาจ้างแรงงานแล้ว ไทยจะยังคงบังคับให้ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานอาชีวะ อนามัย และสิ่งแวดล้อมได้หรือไม่ ปัจจุบันไทยยังไม่ได้จัดตั้ง OSHA (Occupational Safety and Health Agency) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่เป็นศูนย์กลางควบคุมบังคับใช้มาตรฐาน OSH ทั้งเพื่อมาตรฐานแรงงาน และ ความปลอดภัยในไทย และ เพื่อการปฏิบัติตามเงื่อนไขในการเข้าถึงตลาดต่างประเทศดังกล่าว

การยกเลิกมาตรการทางด้านการลงทุนที่ขัดต่อ WTO และ ยิ่งกว่าหลักการของ WTO (WTO Plus) กระทบต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมไทยเพียงใด และไทยจะมีมาตรการทดแทนที่ไม่ขัดต่อหลักการ TRIMs ได้หรือไม่เพียงใด ภายใต้ข้อกำหนด เรื่อง Trade-Related Investment Measures (TRIMs) ภายใต้กรอบของ WTO นั้น มาตรการทางการลงทุนที่ถูกห้ามใช้ เช่น การกำหนดสัดส่วนการใช้ชิ้นส่วนภายในประเทศ (Local Content Requirement) การให้ถ่ายโอนเทคโนโลยี (Technology Transfer) การรักษาดุลการค้า (Trade Balance Requirement) เป็นต้นนั้น จะถูกห้ามใช้โดยรัฐที่รับการลงทุนก็ต่อเมื่อมาตรการดังกล่าวได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็น “เงื่อนไข” ในการรับการลงทุน หรือเป็น “เงื่อนไข” เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์อันเป็นสิ่งจูงใจในการเข้ามาลงทุน และ บังคับใช้โดยการฝ่าฝืนต่อหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ ดังนั้นประเทศสมาชิกยังสามารถนำมาตรการทางการลงทุนมาใช้ในกรณีที่เหมาะสมได้หากไม่เข้าหลักเกณฑ์อันเป็นข้อห้ามนั้น โดยนำมาใช้ในกรณีที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยไม่ถูกห้ามอย่างสิ้นเชิง ซึ่งสามารถใช้ควบคู่กับมาตรการอื่นได้ ทั้งนี้เพราะหากถูกห้ามโดยสิ้นเชิงแล้วจะพบว่าอุตสาหกรรมบางประเภทที่กำลังเติบโตและไปได้ด้วยดีจะไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้ และเป็นการตัดโอกาสสำหรับการพัฒนาระยะยาวของอุตสาหกรรมดังกล่าว จนกว่าประเทศไทยจะเติบโตเต็มที่ถึงขั้นสามารถยืนอยู่บนขาของตนเองได้ และ แข่งขันกับคู่แข่งได้

ประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ การกำหนดมาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาสูงกว่ามาตรฐานขององค์การการค้าโลก ทำให้เกิดภาระต้นทุนที่สูงสำหรับประเทศไทยมากกว่านักลงทุนที่เป็นเจ้าของเทคโนโลยี

ในกรณีอุตสาหกรรมยา ซึ่งประสบกับปัญหาสิทธิบัตรยา ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง หรือไม่อาจได้รับสิทธิบัตรจากผู้ทรงสิทธิบัตรยา เพื่อการผลิตภายในประเทศ ยาที่ไม่ได้รับ CL (Compulsory Licensing) ก็จะทำให้อุตสาหกรรมยาถดถอยลง ซึ่งนำมาสู่ผลกระทบต่อการลงทุนในอุตสาหกรรมดังกล่าว

สำหรับพิจารณาเรื่องเขตการลงทุนและการกำหนดเขตผังเมือง สัดส่วนพื้นที่เกษตรกรรมในแง่ของประเทศผู้รับการลงทุนและอุตสาหกรรม ในกรณีนี้มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาหลายประการได้แก่

1. กรณีแรกเป็น เรื่องความมั่นคงทางอาหาร หากไม่มีการกำหนดเขตผังเมืองที่ดี ทำให้พื้นที่การเกษตรลดน้อยถอยลงจากการเข้ามารุกรานของเขตอุตสาหกรรม เช่น ในกรณี

JTEPA ทุกพื้นที่ของราชอาณาจักรไทย คือ เขตการลงทุน ที่ต้องเปิดเสรี และ การลงทุน รวมถึง สัมปทานด้วย และ การลงทุนต้องได้รับการคุ้มครอง ดังนั้นจึงกระทบต่อเขตการเกษตร เขตสัมปทาน เช่น เหมืองแร่ การขุดเจาะน้ำมัน แก๊สธรรมชาติ การทำเหมืองหิน ที่รุกรานเขตเกษตรกรรม

2. กรณีที่เกี่ยวเนื่องต่อมา คือ การเข้ามาลงทุนในฐานทรัพยากรธรรมชาติที่หมดไปได้ เช่น การทำเหมืองหิน การขุดเจาะน้ำมัน การทำลายภูเขา ต้นน้ำ ลำธาร ป่าไม้ ก่อให้เกิดปัญหาอุทกภัยทั่วประเทศทุกปี ไม่คุ้มกับการได้รับการลงทุน การลงทุนจากต่างชาติลักษณะนี้ไม่ใช่การพัฒนาอย่างยั่งยืน
3. กรณีปัญหา สิ่งแวดล้อม ทั้งจากภาวะเขตเกษตรกรรมถูกรุกราน ถูกทำลาย จากการทำเหมืองแร่ เช่น เหมืองทอง เหมืองโปแตส การขุดเจาะน้ำมันและแก๊สธรรมชาติเป็นต้น การเกิดมลภาวะ มลพิษ ที่ไม่มีผู้ประกอบการรับผิดชอบ การเปิดเสรีโดยไม่มีการกำกับ ยังทำให้ประเทศไทยเป็นที่ตั้งของเขตอุตสาหกรรมหนัก ที่มีภาระการขจัดของเสียที่ผลิตในประเทศ หากไม่มีการกำหนดเขตอุตสาหกรรมย่อมทำให้คุณภาพชีวิตคนไทยในอนาคตสูญสิ้นไป

พิจารณาประเด็นปัญหาทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศ เรื่องการคุ้มครองคนชาติ ที่ไม่ใช่คนชาติ แต่เป็นคนชาติโดยทางเทคนิค ในฐานะบุคคลสัญชาติไทย สามารถทำธุรกิจทุกชนิด และได้รับสวัสดิการทุกอย่างในฐานะบุคคลไทย ตลอดจนความรับผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องความรับผิดชอบของรัฐอีกด้วย

<u>กรณีศึกษา</u> ได้แก่ เรือประมงเวียดนาม ที่จดทะเบียนเป็นเรือไทย แต่ไปจับปลาในน่านน้ำของรัฐต่างประเทศทำให้ไทยเกิดความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศ หรือ แม้จับปลาในน่านน้ำไทย แต่ส่งออกไปยังเวียดนามเพื่อจำหน่ายในตลาดโลกผ่านการเป็นนิติบุคคลไทย ประเทศไทยย่อมเสียเปรียบในกรณีเหล่านี้ กล่าวคือสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ แต่มีภาระในการรับผิดชอบต่อผู้ประกอบการต่างด้าว

<u>กรณีศึกษา</u> ได้แก่ ผู้ประกอบการคนจีนได้เข้ามาการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลไทยแล้วกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำสวนยางพาราทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคเหนือจำนวนหนึ่ง ทำให้คนชาติสูญเสียแผ่นดิน และ การประกอบอาชีพ และ ผันตนเองจากการเป็นเจ้าของที่ดินเป็นเพียงลูกจ้างกรีดยาง

การให้คำนิยามการลงทุนที่กว้าง รวมทั้งการลงทุนในตลาดเงินอาจจะทำให้เกิดมีปัญหาได้ เนื่องจากตลาดเงินเป็นตลาดที่มีความอ่อนไหว ผันผวน และ ส่งผลกระทบรวดเร็วและรุนแรงอย่างมาก หากการเปิดเสรีโดยไม่มีมาตรการทางการเงินที่เข้มแข็งย่อมประสบกับปัญหาร้ายแรงและรวดเร็วได้เช่นเดียวกัน

อีกทั้งผลของการเปิดเสรีนั้นทำให้รัฐบาลต้องอนุญาตให้มีการนำเงินลงทุนออกนอกประเทศโดยเสรี และกำไรในบทนิยามที่กว้างขวาง เนื่องจากบทนิยามของ คำว่าการลงทุน

กว้างขวางมากด้วย จึงไม่มีขอบเขตในการกำหนด คำว่า “กำไร” ในการส่งเงินออกนอกประเทศ รัฐบาลจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาจากบทเรียนที่ผ่านมาจากผลกระทบในตลาดเงินจากการเปิดเสรีนี้ให้มากเป็นพิเศษ

การเปิดเสรีที่ส่งผลกระทบต่อปัญหานโยบายสาธารณะ และ การจัดการกับปัญหาในเวลาวิกฤตนั้น จะต้องหยิบยก ประเด็นเหล่านี้ ออกจากผลความผูกพันในการปฏิบัติตามความตกลงการค้าเสรี เช่นเดียวกับที่สหรัฐอเมริกา และ ญี่ปุ่น ได้ทำความตกลง ไม่ให้ตกอยู่ภายใต้ความผูกพัน แต่ต้องเป็นไปตามกฎหมายภายใน ซึ่งได้มีการเตรียมพร้อม และ ศึกษามาอย่างดีแล้ว ในขณะที่ประเทศไทยไม่ได้มีการเตรียมพร้อมในประเด็นเหล่านี้เลย

ผลกระทบด้านอำนาจอธิปไตยทางด้านนิติบัญญัติ บริหาร และ ตุลาการ สะท้อนปัญหาความจำเป็นในการมีส่วนร่วมของฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการในการศึกษาผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรี โดยศึกษาผลกระทบที่มีต่อกฎหมายไทยที่มีอยู่ และที่จะมีขึ้นต่อไปเพื่ออนุวัตรการตามความตกลงว่ากฎหมายเหล่านั้นมีผลกระทบต่ออธิปไตยของชาติ โดยฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการไม่มีโอกาสได้พิจารณากลั่นกรองนั้น จะมีผลเสียหายอย่างไร และอำนาจอธิปไตยของชาติในส่วนนี้จำเป็นที่จะต้องได้รับการเคารพ ตัวอย่างของการแก้ไขกฎหมายในเรื่องเกี่ยวกับการลงทุน ได้แก่ กฎหมายที่จะขจัดอุปสรรคของการลงทุน และการค้าบริการ เนื่องจากกฎหมายเหล่านี้ คือ อธิปไตยของชาติ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องศึกษาว่าสิ่งที่ได้กำหนดไว้ในข้อตกลงว่าเป็นอุปสรรคของการลงทุนที่จะต้องยกเลิกไป ซึ่งกระทบกฎหมายหลายฉบับ ได้แก่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วน บริษัท พระราชบัญญัติบริษัทมหาชน พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว ประมวลกฎหมายที่ดิน กฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุน กฎหมายภาษีอากร การได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล และ ภาษีอื่นๆ หรือ สิทธิประโยชน์ทางภาษีอื่น พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน ที่ให้สิทธิพิเศษในการจูงใจการลงทุน ทั้งที่เป็นสิ่งจูงใจทางภาษีและมิใช่ภาษีเมื่อ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 พ.ศ.2537 และ พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.2537 พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติจดทะเบียนเครื่องจักร พ.ศ.2514 และ พ.ศ. 2530 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องคือพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2535 และในขั้นตอนการผลิตที่หากกระบวนการผลิตมีผลต่อสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติว่าด้วยการแข่งขันทางการค้า พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ.2511 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ.2505 และ ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย กฎหมายเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเงินตราเมื่อกิจการมีรายได้

มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้แก่ประมวลรัษฎากร พระราชบัญญัติบัญชี พ.ศ.2543 ขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการยุติข้อพิพาททางการค้าและต้องการระงับข้อพิพาททางธุรกิจ ด้วยวิธีการประนีประนอมยอมความ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือการเข้าระบบอนุญาโตตุลการ กฎหมายที่เกี่ยวข้องคือพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการพ.ศ.2545 ถ้าต้องฟ้องคดีก็ต้องดำเนินการตามกระบวนการระงับข้อพิพาททางศาลต่อไป และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและพาณิชย์

ประเด็นการเชื่อมต่อทางถนนที่มีผลต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

สำหรับการเชื่อมต่อทางถนนจะเริ่มศึกษาเส้นทาง EWEC ในสปป.ลาวและเวียดนาม จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าเส้นทางดังกล่าวจะเริ่มกลับมาคึกคักอีกครั้งหลังจากการบูรณะเส้นทางเสร็จเรียบร้อยในปี 2558 ซึ่งการบูรณะดังกล่าวเริ่มจากปี 2556 โดยความช่วยเหลือจาก ADB และรัฐบาลญี่ปุ่น ทั้งนี้เพราะประเทศญี่ปุ่นเริ่มเห็นประโยชน์จากเส้นทางนี้ รวมทั้งได้มีธุรกิจเอกชนของญี่ปุ่นเริ่มลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน มากยิ่งขึ้น แต่จากการสังเกตผลกระทบจากโครงการดังกล่าวสะท้อนว่า ถึงแม้เส้นทางดังกล่าวจะทำให้ชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ที่เส้นทาง R9 หรือ EWEC ผ่าน ดีขึ้น แต่ผู้ที่อยู่ไกลออกไปจะไม่ได้รับผลประโยชน์มากนัก ขณะที่ที่ดินสองข้างทางได้ถูกเปลี่ยนเป็นสวนยางพาราและไร่มันสำปะหลังที่มีตลาดสำคัญอยู่ในประเทศจีนเพิ่มมากขึ้น สภาพดังกล่าวส่วนหนึ่งจะสร้างปัญหาความเหลื่อมล้ำให้เพิ่มมากขึ้น และคนยากจนที่ไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาดังกล่าวในที่สุดก็อาจจะถูกเบียดขับออกจากฐานทรัพยากรของตนเองด้วย ดังนั้นการเชื่อมต่อด้วยโครงสร้างพื้นฐานโดยไม่มีการวางแผนในการดำเนินการอย่างรอบคอบ ผลที่คาดว่าความเจริญจะกระจายจากบนสู่ล่าง อาจจะเป็นการดูดซับทรัพยากรจากล่างสู่บนในที่สุด

นอกจากนั้น ถึงแม้การเชื่อมต่อภายในภูมิภาคด้วยโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานจะเป็นสิ่งที่ดีต่อการพัฒนาในภูมิภาคเอง แต่ไม่ง่ายที่จะรวบรวมเงินออมที่มีอยู่ในภูมิภาคที่ถึงแม้อาจจะมีพอเพียงมาดำเนินการเอง ด้วยเหตุผลของความคุ้มค่าและไม่คุ้มค่าของเส้นทางต่างๆ ในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่ยังขาดโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นและต้องการการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเป็นอันมาก แต่เมื่อลงทุนไปแล้วเศรษฐกิจในภาคส่วนอื่นๆ ไม่สามารถสนับสนุนได้ดีพอ ก็อาจทำให้การลงทุนดังกล่าวไม่คุ้มทุน ด้วยเหตุผลดังกล่าวถึงแม้จะมีการตั้งสถาบันในภูมิภาคเพื่อการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานขึ้นมาได้ อาจจะมีปัญหาเนื่องจากรัฐบาลที่ทำการลงทุนจะต้องมีภาระการใช้หนี้เป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถลงทุนเพื่อการพัฒนาในด้านอื่นๆ ที่มีความสำคัญมากหรือมากกว่าด้วยเช่นกัน ดังนั้นการเชื่อมต่อด้วยการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในบรรดาประเทศสมาชิกในภูมิภาคจึงยังมีประเด็นที่จะต้องศึกษาเพื่อป้องกันปัญหาต่างๆ ล่วงหน้าอีกมาก

สำหรับประเด็นหลักของงานวิจัยนี้คือ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในจังหวัดต่างๆ บนเส้นทาง EWEC และ SEC เนื่องจากทั้ง EWEC และ SEC มิได้เป็นเส้นทางใหม่แต่เป็นเส้นทางที่มี

อยู่เดิมและมีการปรับปรุงหรือเชื่อมต่อให้มีสภาพดีขึ้น สามารถใช้เชื่อมต่อพื้นที่ต่างๆ ได้ดีเพิ่มขึ้น ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงมิใช่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยของการเชื่อมต่อทางถนนเป็นหลัก เนื่องจากบนเส้นทางทั้ง EWEC และ SEC ก็มีเมืองหลัก เมืองรอง และเมืองชายแดน ซึ่งโดยปกติเมืองเหล่านี้จะมีการขยายตัวตามธรรมชาติอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความเชื่อมต่อดังกล่าวไม่มีส่วนช่วยการขยายตัวของเศรษฐกิจของจังหวัดบนเส้นทางทั้งสอง ดังนั้นจึงต้องพิจารณาอิทธิพลของทั้งสองปัจจัยดังกล่าวไปพร้อมกัน แต่ในขณะที่การเชื่อมต่อยังไม่สมบูรณ์ดีพอ จะต้องกล่าวว่าอิทธิพลของความเป็นเมืองประเภทต่างๆ ย่อมมีความสำคัญมากเช่นกัน จากการศึกษาพบว่าในปี 2545 พื้นที่บนเส้นทาง EWEC มีการพัฒนาโดยเฉลี่ยต่ำกว่าระดับการพัฒนาของประเทศ ถ้าหากใช้การพัฒนานอกภาคการเกษตรเป็นตัวชี้วัด กล่าวคือ อัตราส่วนพื้นที่นอกภาคการเกษตรของ EWEC มีเพียงร้อยละ 16 ขณะที่ค่าเฉลี่ยของประเทศอยู่ที่ร้อยละ 20 ในขณะที่ SEC นั้นมีอัตราการพัฒนาสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศอยู่ที่ร้อยละ 22 ซึ่งก็เป็นกรณีปกติเพราะบนเส้นทาง SEC มีพื้นที่อุตสาหกรรมหลายจังหวัด ตั้งแต่กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และน้องใหม่อย่างนครปฐม ขณะที่ EWEC มีเพียงขอนแก่นและพิษณุโลกที่เป็นเมืองศูนย์กลาง โดยทั้งสองจังหวัดยังมีภาคเกษตรเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด ถึงแม้จะมีเพชรบูรณ์ ตาก และชัยภูมิ ที่มีสัดส่วนอุตสาหกรรมสูงกว่าจังหวัดอื่นๆ บนเส้นทางนี้แต่ก็เทียบไม่ได้กับจังหวัดที่เอ่ยนามมาแล้วบน SEC หลังจาก 10 ปีผ่านไปคือ 2554 พบว่าพื้นที่นอกภาคการเกษตรของ EWEC อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยของประเทศ ขณะที่จังหวัดบน SEC มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 24 เป็นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและบริการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยที่การขยายตัวของภาคนอกการเกษตรทั้งสองกรณีเกิดจากการลดลงของภาคการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทางทั้งสอง จึงอาจจะสรุปได้ว่าการเชื่อมต่อมีผลให้ภาคนอกการเกษตรบนเส้นทางทั้งสองขยายตัวเพิ่มขึ้นส่วนหนึ่งด้วยเช่นกัน นอกจากการขยายตัวของเมืองหลัก เมืองรอง และเมืองชายแดนตามปกติ

ภายในภาคเกษตรได้มีการพิจารณาถึงการใช้ที่ดินเพื่อการผลิตพืชผลต่างๆ ที่เปลี่ยนไปอย่างเด่นชัดก็มี ข้าว ยางพารา อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด และปาล์มน้ำมัน ที่เด่นมากที่สุดคือ ข้าว ที่เกิดจากนโยบายรับจำนำข้าวตั้งแต่ปี 2549 เปลี่ยนมาเป็นการประกันรายได้ของพรรคประชาธิปัตย์ระหว่างปี 2552-2553 และกลับมาเป็นการประกันราคาที่สูงมากในชื่อของโครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาลพรรคเพื่อไทย โดยมี น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (2554-2557) เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้สร้างความเสียหายเฉพาะที่เป็นตัวเงิน สะท้อนจากการขาดทุนของโครงการดังกล่าวไม่ต่ำกว่า 6 แสนล้านบาท เป็นความเสียหายให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมากจนถึงปัจจุบันและในอนาคต ส่วนยางนั้นเป็นผลจากการส่งเสริมการปลูกโดยรัฐบาลพรรคไทยรักไทยตั้งแต่ปี 2546 ประกอบกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจีนอย่างต่อเนื่องในฐานะตลาดขนาดใหญ่ของยางในอุตสาหกรรมยานยนต์ แต่จีนก็มีนโยบายปกป้องยางของตนเองพร้อมกับมีนโยบายเพิ่มการผลิตในต่างประเทศ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ และในประเทศไทยเอง เป็นผลให้ราคายางมีแนวโน้มที่จะลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นมา เช่นเดียวกับมันสำปะหลังซึ่งจีนก็ได้เป็นผู้ซื้อรายใหญ่เพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ส่วนสำคัญ แต่ก็มีนโยบายขยายการปลูกในสปป.ลาวและกัมพูชาด้วยเช่นกัน ซึ่งส่งผลต่อราคามันสำปะหลังในปัจจุบัน ขณะที่อ้อยไม่มีปัญหาดังกล่าว อีกทั้งนอกจากใช้เพื่อการผลิตน้ำตาลแล้วยังใช้ผลิตเอทานอลซึ่งนำไปผสมกับน้ำมันเบนซิลเป็นแก๊สโซฮอลในฐานะพลังงานทางเลือก อ้อยจึงยังมีราคาดีและทำให้ชาวไร่มันสำปะหลังหันมาใช้เป็นพื้นที่ปลูกอ้อยเพิ่มขึ้น ส่วนปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ที่มีการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากเป็นพืชที่ใช้น้ำมาก อีกทั้งผลผลิตที่ได้ยังไม่ถูกใช้เต็มประสิทธิภาพเนื่องจากระดับเทคโนโลยีภายในประเทศยังไม่สูงพอ การขยายตัวของปาล์มน้ำมันจึงมีขอบเขตจำกัด

อย่างไรก็ตามข้อที่น่าสังเกตในประเด็นนี้ก็คือ แนวโน้มการขยายตัวของการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวในลักษณะดังกล่าวย่อมเป็นอุปสรรคที่สำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศในทิศทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยในภาคการเกษตรมีเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีการผลิตพืชผลที่หลากหลายเพื่อการเลี้ยงตนเองเป็นหลักก่อน โดยไม่พึ่งสารเคมีและปัจจัยจากภายนอกมากนัก การเกษตรลักษณะนี้จะได้รับผลกระทบทางลบจากการพัฒนาตามแนวทางดังกล่าว

จากการสำรวจที่ดินที่มิได้ใช้ประโยชน์หรือพื้นที่รกร้างในจังหวัดบนเส้นทางทั้งสองผลปรากฏว่ามีปริมาณลดลงอย่างมากระหว่างปี 2543 ถึง 2553 ซึ่งสะท้อนว่าที่ดินได้ถูกนำไปใช้ทำประโยชน์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวว่าส่วนหนึ่งเป็นผลจากการเชื่อมต่อของทั้ง EWEC และ SEC ก็ได้ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ร้าง ถ้าหากเป็นพื้นที่ป่าก็เกิดจากการลดการบุกรุกการทำการเกษตรในพื้นที่ป่า และในบางกรณีที่มีการเพิ่มขึ้นของฟาร์มปศุสัตว์ร้างอันเป็นผลจาก FTA ไทย-ออสเตรเลีย ช่วงที่เกษตรกรยังไม่สามารถปรับตัวได้ การปรับตัวในเบื้องต้นคือการเลิกกิจการ ทำให้ฟาร์มดังกล่าวเป็นพื้นที่รกร้าง ขณะเดียวกันก็มีพื้นที่นาร้าง ไร่ร้าง อันเกิดจากการถูกซื้อไปเพื่อเก็งกำไร รวมทั้งพื้นที่อุตสาหกรรมร้างและฟาร์มกุ้งร้าง อันเกิดจากการมีปัญหาในการบริหารจัดการหรือการจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ แต่โดยภาพรวมแล้วเมื่อภาคนอกการเกษตรขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ทั้งบนเส้นทาง EWEC แล SEC ทำให้ที่ดินมีราคาแพงมากขึ้น การนำเอาที่ดินที่รกร้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่การเกษตรนอกพื้นที่ป่ากลับมาใช้ประโยชน์ก็จะยิ่งมีมากขึ้น มีผลทำให้พื้นที่ที่เคยรกร้างลดลงอย่างรวดเร็ว

การศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า เส้นทาง SEC อาจจะช่วยให้การกระจายตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาคดีขึ้น ตัวอย่างเช่นกรุงเทพมหานครที่อยู่บนเส้นทาง SEC เคยมีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่มากถึงร้อยละ 60.8 ของเศรษฐกิจทั้งหมดของจังหวัดบนเส้นทางนี้ในปี 2538 แต่ในปี 2553 สัดส่วนนี้ได้ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 50.8 ในขณะที่จังหวัดอื่นๆ เช่น ระยอง ปราจีนบุรี ชลบุรี และสมุทรปราการ มีขนาดเศรษฐกิจที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ถ้าหากแนวโน้มยังคงเป็นเช่นนี้จะช่วยให้ภาพการกระจายภายในภูมิภาคดีขึ้น

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ การเชื่อมโยงไปข้างหน้าและเชื่อมโยงไปข้างหลัง กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและไปข้างหลังสูง (มีค่าสัมประสิทธิ์มากกว่า 1.0) สะท้อนให้เห็นถึงการเชื่อมโยงที่ก่อให้เกิดการผลิตและการจ้างงานเพิ่มขึ้น เป็นผลดีแก่การกระจายรายได้ ดังนั้นถ้าพื้นที่ใดมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีอัตราการเชื่อมโยงทั้งไปข้างหน้าและข้างหลังสูง หมายความว่าจังหวัดนั้นมีการขยายตัวพร้อมทั้งการกระจายรายได้ที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา กิจกรรมที่มีการเชื่อมโยงไปข้างหน้าสูงก็ได้แก่การเกษตร ส่วนกิจกรรมที่มีการเชื่อมโยงทั้งข้างหน้าและข้างหลังสูงได้แก่ อุตสาหกรรมอื่นๆ หรืออุตสาหกรรมเบา เพราะมีการใช้ผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบและมีการเชื่อมโยงไปสู่อุตสาหกรรมอื่นในฐานะวัตถุดิบ หรือไปสู่ภาคบริการประเภทขายปลีกและขายส่ง เป็นผลให้จังหวัดที่มีลักษณะเช่นนี้มีการขยายตัวในอัตราที่ดี ขณะที่ความเหลื่อมล้ำลดลง ทั้งนี้เนื่องจากเริ่มมีการพัฒนาอุตสาหกรรมอื่นๆ เพิ่มมากขึ้นจากเดิมที่เคยเน้นการผลิตการเกษตรเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว จังหวัดเหล่านี้จึงมีการขยายตัวที่ดีพร้อมทั้งสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจได้ด้วย

ในกรณีของประเทศไทย โครงข่ายถนนที่เชื่อมต่อระหว่าง EWEC และ SEC มีถนนสายหลักคือ ถนนเอเชีย และถนนมิตรภาพ นอกจากนั้นยังมีโครงข่ายทางหลวงระหว่างจังหวัดเชื่อมต่อต่างจากส่วนของถนนนี้ที่อยู่ใน สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ และเวียดนาม จากการศึกษาของ ฉลอง ภพ สุสังกร์กาญจน์ ในปี 2555 พบว่าเส้นทาง EWEC เริ่มมีการใช้ในการขนส่งที่เป็นการเชื่อมต่อตั้งแต่ปี 2550 ดังนั้นถึงแม้ในระยะแรกการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดต่างๆ บนเส้นทาง EWEC และ SEC นั้นจะเป็นไปตามแรงดึงดูดทางเศรษฐกิจของเมืองหลักและเมืองรอง แต่หลังจากปี 2550 เป็นต้นไป เส้นทางดังกล่าวมีส่วนช่วยลดต้นทุนค่าขนส่ง และมีส่วนช่วยให้เศรษฐกิจเมืองชายแดนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง แม่สอด จังหวัดตาก มุกดาหาร และสระแก้ว มีความคึกคักมากยิ่งขึ้น การค้าชายแดนในภาวะปกติที่ไม่มีปัญหาการเมืองในประเทศรุนแรง จะขยายตัวระหว่างร้อยละ 20-30 ต่อปี นอกจากนั้นเมืองชายแดนดังกล่าวนอกจากจะเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านคือ เมียนมาร์ สปป.ลาว และกัมพูชาแล้ว ยังสามารถจะส่งต่อเป็นสินค้าข้ามแดนไปยังจีนและเวียดนามได้ ในทางกลับกันก็สามารถนำเข้าสินค้าจากจีนและเวียดนามผ่านชายแดนดังกล่าวเข้ามาได้ด้วย ยิ่งเมื่อรัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา (2557-) ในปัจจุบันมีนโยบายที่จะส่งเสริมเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน 5 จุด ในปี 2558 ซึ่งอยู่บน EWEC และ SEC 4 จุด จะยิ่งช่วยให้เมืองชายแดนเหล่านี้มีความคึกคักยิ่งขึ้น

ถึงแม้เมื่อมีนโยบายในการกำหนดเส้นทาง EWEC และ SEC ในฐานะเส้นทางเชื่อมต่อในระดับภูมิภาคจะไม่มีผลทำให้มีการใช้เส้นทางดังกล่าวอย่างคึกคักในระยะแรก แต่ก็มีผลทำให้ราคาที่ดินที่เส้นทางเหล่านี้พาดผ่านสูงขึ้นเท่าตัวถึงสองเท่าตัว เนื่องจากมีการเก็งกำไรเกิดขึ้น แต่เมื่อทุกอย่างเปลี่ยนไปอย่างช้าๆ การเก็งกำไรจากราคาที่ดินก็ลดลง แต่ผลที่เกิดขึ้นก็คือทำให้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการใช้ที่ดิน โดยการเกษตรบางชนิดในบางพื้นที่ที่ให้ผลตอบแทนต่ำ เช่น การทำนา ทำไร่ ในบางพื้นที่ไม่คุ้มกับต้นทุนค่าที่ดินที่สูงขึ้น ทำให้มีการ

ปรับเปลี่ยนไปปลูกไม้ยืนต้นที่ได้ผลผลิตมากกว่า อีกทั้งทุกจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ก็มีสัดส่วนของภาคนอกการเกษตรใหญ่ขึ้นเมื่อเทียบกับพื้นที่ที่เหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดบนเส้นทาง SEC ภาคนอกการเกษตรเพิ่มขึ้นรวดเร็วอย่างเด่นชัด ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวโดยรวมได้ว่า อิทธิพลของ SEC และ EWEC มีผลต่อการใช้พื้นที่นอกภาคการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทางทั้งสองเพิ่มมากขึ้นกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ แน่นอนว่าการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนพื้นที่ดังกล่าวมิได้เป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน บางจังหวัดพื้นที่นอกภาคการเกษตรเพิ่มเร็วกว่าบางจังหวัด ในบรรดาพื้นที่นอกภาคการเกษตรถ้าหากมีการพัฒนาจากภาคอุตสาหกรรมไปสู่ภาคบริการเพิ่มมากขึ้นก็จะสะท้อนสอดรับกับการขึ้นราคาอย่างรวดเร็วของที่ดินด้วย เนื่องจากผลผลิตต่อหน่วยของที่ดินในภาคบริการสูงกว่าภาคอุตสาหกรรม เช่นกรณีของกรุงเทพมหานครเป็นต้น

ประเด็นต่อมาเป็นการวิเคราะห์กรณีศึกษาของการใช้ที่ดินเพื่อการปลูกยางพารา ซึ่งรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร (2543-2548) มีนโยบายส่งเสริมให้ขยายพื้นที่ปลูกทั่วประเทศตั้งแต่ปี 2546 ทำให้มีพื้นที่ปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นทั้งหมด 5.59 ล้านไร่ในเวลา 9 ปี (2546-2554) พื้นที่ที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่อยู่ในภาคใต้ แต่ก็มีบริษัทยางขนาดใหญ่ที่มีนายทุนจากภาคใต้ขึ้นมาซื้อพื้นที่เพื่อขยายการปลูกในภาคเหนือ อีสาน และภาคกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดบน SEC ภาคตะวันออกสายล่างอันประกอบด้วย ระยอง จันทบุรี กาญจนบุรี และราชบุรี การศึกษานี้ไม่พบว่าต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีน เข้ามาซื้อพื้นที่ขนาดใหญ่เพื่อปลูกยางพารา แต่จะเข้ามาตั้งบริษัทเพื่อแปรรูปยางและซื้อสวนยางจากเกษตรกรรายย่อย ภายหลังที่สามารถกรีดน้ำยางได้แล้ว และให้เกษตรกรยังคงทำกินในที่เดิมแบบเกษตรพันธสัญญา แต่นายทุนขนาดใหญ่ที่ปลูกยางพาราเป็นของคนไทยและมีพื้นที่ปลูกรวมกันสองบริษัทใหญ่กว่า 100,000 ไร่ ทั่วประเทศไทย

สภาพปัจจุบัน ความขัดแย้งในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพยังไม่มากนัก แต่ในอนาคตถ้ามีการขยายถนนในช่วงอำเภอหล่มเก่าจังหวัดเพชรบูรณ์ถึงจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งตัดผ่านวนอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว หรือการมีเส้นทางรถไฟรางคู่จากมุกดาหารไปจังหวัดตากผ่านพื้นที่ดังกล่าว จะมีผลกระทบอย่างรุนแรง ทางออกที่ดีที่สุดก็คือการทำอุโมงค์ให้ยานพาหนะเหล่านี้ผ่าน แม้จะมีต้นทุนที่สูงขึ้นมาก แต่ก็จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ได้ในระยะยาว ซึ่งจะต้องคำนึงถึงประเด็นเหล่านี้ตั้งแต่บัดนี้

ผลกระทบทางลบทางสังคมที่อาจจะเกิดขึ้นจากเส้นทาง EWEC และ SEC จำแนกเป็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและผลกระทบทางสังคม ในส่วนที่เป็นความหลากหลายทางชีวภาพในสัตว์โดยใช้ EWEC เป็นกรณีตัวอย่าง โดยเปรียบเทียบข้อมูลของสัตว์หายาก หรือมีความเสี่ยงที่จะสูญพันธุ์ เป็นดัชนีวัด ซึ่ง International Union for Conservation of Nature (IUCN) ได้กำหนดไว้ 68 สายพันธุ์ จากข้อมูลเบื้องต้นของนายแพทพย์บุญส่ง เลขะกุล และคณะ ในปี 2520 และข้อมูลจากฐานข้อมูลในปี 2550 พบว่า จำนวนสายพันธุ์มิได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ทั้งนี้มีบางพื้นที่ที่ไม่สามารถพบสายพันธุ์ดังกล่าวเลย แต่กลับไปพบเพิ่มขึ้นในอีกพื้นที่ ซึ่งสันนิษฐานว่าเกิดจากการย้าย

ถิ่นของสัตว์ ในงานศึกษานี้พบว่าส่วนที่หายไปเนื่องจากป่าถูกทำลายลงไปมาก คือ ในจังหวัดสุโขทัย (ระหว่างปี 2520-2544) แต่ไปมีเพิ่มขึ้นมากในจังหวัดตาก และเพิ่มในจังหวัดชัยภูมิ เนื่องจากทั้งสองจังหวัดมีเขตอุทยานอนุรักษ์สัตว์ป่า ดังนั้นจึงคาดว่าสายพันธุ์ที่หายไปจากจังหวัดสุโขทัยไปอาศัยที่จังหวัดตาก ส่วนที่เพิ่มขึ้นในจังหวัดชัยภูมิมีการขยายเข้าไปในเพชรบูรณ์ด้วย เป็นต้น จึงสรุปได้จากการศึกษานี้ว่า เส้นทาง EWEC ไม่มีผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ในบัญชีของ IUCN แต่อย่างใด แต่ข้อพึงระมัดระวังก็คือ ฐานข้อมูลในปี 2550 นั้นเทียบกับปัจจุบัน จำนวนพาหนะที่ใช้เส้นทาง EWEC ในปีดังกล่าวเทียบกับปีปัจจุบัน (2558) เปลี่ยนไปมาก มีการเก็งกำไรในราคาที่ดินเพิ่มขึ้น มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว บุกรุกที่ป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการปลูกยางพาราเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจจะมีผลทำให้ตัวเลขในปี 2550 ไม่สะท้อนภาพสถานการณ์ปัจจุบันก็เป็นได้

ส่วนประเด็นทางสังคมนั้นคือ การวัดความยากจน ความเหลื่อมล้ำของรายได้ ความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดิน และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงแหล่งทุน ทั้งหมดนี้ถ้าชี้ไปในทางลบก็จะสะท้อนการเพิ่มขึ้นของปัญหาสังคมในอนาคต แต่ถ้าชี้ไปในทางตรงกันข้ามก็เป็นสิ่งที่ดี แต่ความเป็นจริงจะมีสภาพการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นในลักษณะที่ค่อนข้างหลากหลาย จากการศึกษาพบว่าปัญหาความยากจนลดลงในทุกจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า เส้นทาง EWEC มีส่วนแก้ปัญหาความยากจนได้ สาเหตุสำคัญเกิดจากการค่อยๆ ปรับเปลี่ยนลักษณะจังหวัดที่เป็นเมืองเกษตรมามีภาคอุตสาหกรรมที่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมักจะเป็นอุตสาหกรรมอื่นๆ หรืออุตสาหกรรมเบา ซึ่งเมื่อร่วมกับการผลิตการเกษตรทำให้มีการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังสูง สร้างงานได้เพิ่มขึ้นจำนวนมาก ความยากจนจึงลดลง ส่วนบน SEC นั้น มีอยู่ 3 จังหวัดที่มีปัญหาความยากจนเพิ่มขึ้น ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครปฐม และราชบุรี ในกรณีกรุงเทพมหานครนั้นความเป็นเมืองบริการที่ผ่านการเป็นเมืองอุตสาหกรรมมาแล้ว ทำให้ที่ดินมีราคาแพง และผู้ที่อยู่ในอาชีพดังกล่าวจะต้องมีทักษะมากกว่า ผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวได้จึงถูกกีดกันออกจากระบบเศรษฐกิจ และเป็นผลให้ความยากจนเพิ่มสูงขึ้น ส่วนนครปฐมนั้นถึงแม้จะมีปัญหาแต่ยังไม่รุนแรง เพราะสัดส่วนผู้ที่ยากจนยังต่ำมาก ถึงแม้สัดส่วนของคนจนจะเพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อยก็ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศมาก ส่วนกรณีของราชบุรีเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม คือ มีสัดส่วนคนยากจนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาถึงการกระจายรายได้ กลุ่มที่มีปัญหาบนเส้นทาง SEC ได้แก่ ชลบุรี กรุงเทพมหานครเป็นหลัก โดยชลบุรีมีแนวโน้มการพัฒนาไปสู่เมืองบริการ นอกจากนั้นยังเป็นเมืองที่มีทั้งนักลงทุนต่างชาติและผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น ซึ่งจะพบว่านอกจากมีปัญหาด้านการกระจายรายได้แล้ว ยังมีปัญหาด้านการกระจายการถือครองที่ดิน ซึ่งจะมีผลทำให้การกระจายรายได้เลวลงตามมา เพราะที่ดินเป็นทรัพย์สินที่สามารถสร้างรายได้ต่อไปในอนาคต ส่วนบนเส้นทาง EWEC มีปัญหาการกระจายรายได้ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ตาก และมหาสารคาม ถึงแม้จะเป็นปัญหาที่ไม่

รุนแรง แต่ต้องเฝ้าระวังเพราะเริ่มสะท้อนปัญหาที่อาจจะเกิดตามมาในอนาคตถ้าไม่มีการป้องกันที่ดีพอแต่เนิ่นๆ

ส่วนการกระจายการถือครองที่ดิน ย่อมสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่ามีปัญหามากกว่าการกระจายรายได้ โดยเฉพาะในจังหวัดที่มีราคาที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งหมายความว่าที่ดินในสัดส่วนที่มากพอสมควรได้หลุดจากมือของเกษตรกรรายย่อยไปแล้ว ลักษณะดังกล่าวบนเส้นทาง SEC ประกอบด้วย สระแก้ว ชลบุรี กาญจนบุรี กรณีของสระแก้วเนื่องจากเป็นเมืองชายแดนที่กำลังขยายตัวและมีผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นคล้ายชลบุรี ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินจึงคล้ายๆ กับชลบุรี ส่วนในระดับที่ควรจับตามองก็คือ จันทบุรี และฉะเชิงเทรา ส่วนบน EWEC นั้น จังหวัดที่มีการกระจายการถือครองที่ดินเลวลงแต่ยังไม่รุนแรงมากนัก ประกอบด้วย พิษณุโลก สุโขทัย และกาฬสินธุ์

โดยสรุป การพัฒนาที่ดีต้องเป็นการพัฒนาที่ช่วยให้สัดส่วนคนจนลดลง การกระจายรายได้ดีขึ้น และการกระจายการถือครองที่ดินไม่เลวลง ภาพโดยรวมของจังหวัดบน EWEC ส่วนใหญ่จะเป็นเช่นนี้เพราะเป็นการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่มีลักษณะก้าวกระโดดอย่างจังหวัดบน SEC จังหวัดขอนแก่นบน EWEC แม้จะมีการพัฒนาค่อนข้างเร็ว แต่เนื่องจากมีพื้นที่มาก ปัญหาการกระจายการถือครองที่ดินจึงยังไม่มีปัญหา แต่ในอนาคตอาจจะมีปัญหาได้ ส่วนบน SEC จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนน้อยที่สุดและการกระจายรายได้ค่อนข้างดี แต่ไม่มีข้อมูลการกระจายการถือครองที่ดิน

อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาวิสัยทัศน์อีก 10 ปีข้างหน้าของ GMS สิ่งที่อาจเป็นไปไม่ได้ตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว 6 ประการ ซึ่งประกอบด้วย Single tourism, Sustainable agriculture, Enhancing climate and environmental performance, Data and telecommunication linkage, GMS Transport Freight Association, Hydro power and bio energy มีประมาณ 3 ยุทธศาสตร์ที่ต้องตั้งคำถาม ประการแรกคือ การสนับสนุนด้านการเกษตรอย่างยั่งยืน เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสิ่งที่เกิดขึ้นจริงเป็นไปในทางตรงกันข้ามเพราะทำให้มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเชิงพาณิชย์มากขึ้น มีการรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกพืชเชิงพาณิชย์มากขึ้นอย่างน้อยบนเส้นทาง EWEC ส่วนอีกยุทธศาสตร์หนึ่งคือ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน อาจจะมีการประกาศร่วมมือกันบ้างระดับภาครัฐ แต่ในการปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมคงเป็นเรื่องยาก นอกจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะมีจิตสำนึกในการร่วมกันอนุรักษ์อย่างแท้จริง การสร้างจิตสำนึกหรือปรับเปลี่ยนจิตสำนึกจึงมิใช่เรื่องง่าย ส่วนยุทธศาสตร์สุดท้ายคือ การพัฒนาส่งเสริมด้านพลังงานชีวภาพเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ข้อนี้ก็ยากที่จะเกิดขึ้นจริง เนื่องจากแหล่งพลังงานไฟฟ้าจากน้ำขณะนี้มีเหลือค่อนข้างจำกัดในภูมิภาค เนื่องจากเริ่มมีผลกระทบทางลบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในบริเวณที่สร้างเขื่อนเป็นวงกว้างมากขึ้น ขณะที่เชื้อเพลิงจากพืชจะต้องแข่งขันแย่งพื้นที่

เพาะปลูกกับพืชอาหารที่ต้องสนองต่อความต้องการอาหารของประชากรที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและมีอายุยืนยาวเพิ่มขึ้น

ทั้งหมดนี้มิใช่ไม่เห็นด้วยกับยุทธศาสตร์ดังกล่าว แต่ยุทธศาสตร์เหล่านี้มีอุปสรรคที่ท้าทายที่จะต้องเผชิญอีกมาก ถ้าไม่คิดให้รอบด้านและรอบคอบก็ยากจะเป็นผลสำเร็จ

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

สำหรับข้อเสนอเชิงนโยบายเริ่มจากจุดยืนของการเชื่อมต่อภายในภูมิภาคที่เป็นผลจากการบูรณาการภายในภูมิภาคอันสืบเนื่องมาจากการค้าและการลงทุนโดยมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมการลงทุน เพิ่มอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน พร้อมกับลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม และลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด โดยเริ่มจากผลที่ได้จากงานวิจัยนี้ซึ่งเป็นข้อที่น่ากังวลในภาพรวมดังต่อไปนี้ กล่าวคือ ถึงแม้อิทธิพลของตัวแสดงที่เป็นมหาอำนาจในภูมิภาคจะลดลงมาเป็นการใช้ Soft power แทน Hard power โดยเน้นการเจรจาและความร่วมมือทางเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่ตัวแสดงที่มิใช่รัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรษัทข้ามชาติ กลับมีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐในประเทศมหาอำนาจเหล่านั้นกลับมีเพิ่มขึ้น โดยบริษัทข้ามชาติเหล่านี้จะพิจารณาจากผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากธุรกิจของตัวเองเป็นหลัก ในขณะที่ประเทศไทยมีความอ่อนด้อยทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของคนต่างด้าวที่จะเข้าถึงทรัพยากรของชาติ ซึ่งปกติประเทศส่วนใหญ่จะพยายามปกป้องอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นยังมีปัญหาข้ออ่อนด้อยของตัวแทนฝ่ายไทยในการเจรจาทวิภาคีหรือพหุภาคี ที่มักไม่มีผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องทำให้มีแนวโน้มที่จะได้ผลประโยชน์จากการเจรจาน้อยกว่าที่ควรจะเป็นหรือกลับเป็นฝ่ายเสียผลประโยชน์ ปัญหาการทุจริตในระดับชาติทั้งด้านเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักธุรกิจและประชาชนทั่วไปก็อาจจะทำให้การคุ้มครองทางกฎหมายที่มีอยู่ไม่ครบถ้วนเกิดเป็นช่องว่างในทางปฏิบัติเพิ่มขึ้นได้ ขณะที่การเปิดเสรีทางการค้าและการบูรณาการในภูมิภาคจะก่อให้เกิดแนวโน้มที่จะทำให้การเกษตรเชิงเดี่ยวกลายเป็นการปฏิบัติหลัก ซึ่งจะมีปัญหาความไม่ยั่งยืนตามมา ขณะที่เกษตรอินทรีย์จะถูกเบียดขับออกไปโดยนโยบายดังกล่าว การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของราคาที่ดินอันเป็นผลจากการเก็งกำไร ประกอบกับการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและทางสังคมได้ ปัญหาดังกล่าวจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นในพื้นที่ที่มีผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นใช้อิทธิพลในการสะสมที่ดินเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มตนเองและพวกพ้อง ในขณะที่ที่ผ่านมาถึงแม้จะไม่มีปัญหาทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากนัก แต่การละเลยในการไม่ระงับยับยั้งการเกษตรเชิงเดี่ยว และการไม่ยกระดับการดูแลสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพโดยเฉพาะ อาจสร้างปัญหานี้ได้ในอนาคต เมื่อการเชื่อมต่อทางถนน ประกอบกับความเจริญทางเศรษฐกิจขยายตัวในอัตราที่รวดเร็วกว่าที่เป็นอยู่ และท้ายสุด เขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณเมืองชายแดนจะมีผลดีแก่ประเทศและภูมิภาคหลายประการ แต่บทเรียนจากเขตเศรษฐกิจพิเศษใน

สปป.ลาว กรณีของ สะหวัน-เซโน ชี้ให้เห็นว่า ถ้าดำเนินการไม่ถูกต้องจะทำให้ความเหลื่อมล้ำทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่เพิ่มขึ้น แนวโน้มดังกล่าวเกิดขึ้นแล้วที่ชายแดนจังหวัดตากและสระแก้ว ถึงแม้ในปัจจุบัน (มีนาคม 2558) รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงปัญหานี้และพยายามแก้ไขโดยให้เช่าที่ดินของรัฐทำนิคมอุตสาหกรรม (โพสต์ทูเดย์, 23 มีนาคม 2558) มีผลทำให้การเก็งกำไรจากที่ดินลดลง แต่ในช่วงของการเก็งกำไรดังกล่าว ที่ดินได้หลุดมือไปแล้วจากเกษตรกรและเจ้าของที่ดินรายย่อยที่ยากจน บุคคลเหล่านี้จึงจะถูกกีดกันออกจากผลพวงของการพัฒนาพื้นที่ในที่สุด อย่างไรก็ตามในพื้นที่อื่นๆ ที่ยังไม่มีการเก็งกำไรมากนัก ถ้าหากรัฐประกาศนโยบายในลักษณะเช่นนี้แต่เนิ่นๆ ปัญหาความเหลื่อมล้ำภายในพื้นที่อาจจะลดลงได้

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวทำให้มีข้อเสนอเชิงนโยบาย 2 ประการ คือ นโยบายทั่วไป และข้อเสนอเฉพาะประเด็น ในส่วนที่เป็นนโยบายทั่วไปจากการศึกษานี้มีผลเชิงประจักษ์ค่อนข้างชัดเจนว่า อิทธิพลทางการเมืองของชาติมหาอำนาจที่เป็นตัวแสดงภาครัฐในภูมิภาคนี้ ประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น ต่างมีแนวโน้มที่จะลดลง และหันมาเน้นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งในกรณีของไทย เมื่อเกิดความสงบภายในประเทศ ประกอบกับที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และระดับขั้นของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้านยกเว้นในภาคใต้ ถ้าหากประเทศไทยสามารถรักษาระยะห่างระหว่างมหาอำนาจทั้งสามได้ ก็อาจจะเจรจาเพื่อผลประโยชน์ของประเทศได้โดยไม่มีข้อด้อย ข้อด้อยอาจจะอยู่ที่ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของผู้เจรจา ประกอบกับความซื่อสัตย์สุจริตและความโปร่งใสในการเจรจาโดยยึดถือผลประโยชน์ของประเทศเป็นหลัก ซึ่งควรได้ผ่านการตรวจสอบอีกขั้นหนึ่งโดยระบบรัฐสภาและเครือข่ายภาคประชาสังคมของไทยเอง

ส่วนที่เป็นจุดอ่อนร่วมกันของภูมิภาคก็คือ นอกจากความอ่อนด้อยต่างๆ เช่นกรณีของประเทศไทยรวมทั้งความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งทุกประเทศล้วนมีปัญหาความซื่อสัตย์สุจริตของระบบราชการร่วมกัน ปัญหาการแข่งขันเพื่อดึงการลงทุนจากต่างชาติให้มาลงทุนในประเทศของตนอาจจะมีผลเป็นการแข่งขันกันเปิดโอกาสให้นักลงทุนนอกภูมิภาคเข้ามาหาประโยชน์จากทรัพยากรของประเทศสมาชิกในภูมิภาคได้เกินความจำเป็น ดังนั้นปัญหาร่วมกันทุกประเทศคือจะต้องลดระดับการทุจริตหรือเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐให้เพิ่มมากขึ้น จากนั้นอาจจะต้องมีการปรึกษาหารือร่วมกันว่าควรจะแบ่งสรรการลงทุนจากทั้งในภูมิภาคและนอกภูมิภาคให้ไปลงทุนในประเทศต่างๆ ที่มีลำดับขั้นตอนการพัฒนาต่างกันอย่างไร โดยไม่มีการแข่งขันหรือขัดแย้งกันระหว่างสมาชิก GMS และอาเซียนด้วยกันเอง

ในส่วนที่เป็นข้อเสนอเฉพาะประเด็นนั้นพบว่ามีประเด็นย่อย 7 ประเด็น คือ

(1) ความสุจริต โปร่งใส ความรอบรู้ทางกฎหมายระหว่างประเทศ และความละเอียดอ่อนที่จะเข้าใจถึงผลกระทบทางลบที่อาจเกิดขึ้นกับประเทศไทยจากข้อตกลงต่างๆ เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีจากตัวแทนการเจรจาฝ่ายไทย

(2) ต้องพยายามปิดช่องโหว่ทางกฎหมายของไทยที่มีในทุกกรณีที่จะทำให้ประเทศไทยเสียเปรียบในการเจรจา

(3) ในการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ รวมทั้งทุนในประเทศขนาดใหญ่ในนิคมอุตสาหกรรมจะต้องใช้มาตรฐานสวัสดิภาพและสวัสดิการแรงงาน รวมทั้งประเด็นสิ่งแวดล้อมแบบตะวันตก

(4) ควรกำหนดให้มีเขตการทำการเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศไทยและพยายามขยายเขตดังกล่าวออกไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะลดพื้นที่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวให้น้อยลง

(5) การขยายตัวทางเศรษฐกิจแบบค่อยเป็นค่อยไปแบบในจังหวัดบนพื้นที่ EWEC ที่ค่อยๆ ปรับเปลี่ยนเมืองเกษตรเป็นเมืองอุตสาหกรรมในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นชนิดเป็นการต่อยอดด้วยการแปรรูปสินค้าเกษตร จะช่วยลดปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจไปพร้อมกัน แต่ถ้าหากมีการพัฒนาแบบก้าวกระโดด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนจากเมืองอุตสาหกรรมมาเป็นเมืองบริการจะทำให้ราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้น มีการกระจุกตัวของที่ดินและทรัพย์สิน ถึงแม้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดจะสูงขึ้น สัดส่วนคนจนอาจจะเพิ่มขึ้น การกระจุกตัวของรายได้และการถือครองที่ดินจะเพิ่มมาก ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา ซึ่งจะมีผลเสียมากกว่าผลดี ดังนั้นการพัฒนาจึงควรให้เกิดขึ้นตามลำดับขั้นมากกว่าเป็นการเร่งรัด

(6) ต้องให้ความสนใจการกำกับดูและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวของเมือง การเชื่อมต่อทางถนนจำเป็นจะต้องไม่มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ต้นไม้ และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อความยั่งยืนของการพัฒนาในระยะยาว

(7) การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ถึงแม้จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำของการขยายตัวระหว่างภูมิภาค แต่อาจจะสร้างความเหลื่อมล้ำขึ้นในพื้นที่ ถึงแม้จะยังไม่ได้มีการตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างเป็นทางการ แนวโน้มดังกล่าวได้เกิดขึ้นแล้วในจังหวัดตากและสระแก้ว ทางแก้ในเรื่องนี้คือป้องกันอย่าให้มีการกระจุกตัวของที่ดินและทรัพย์สินรวมทั้งอิทธิพลในท้องถิ่น พร้อมทั้งวางแผนป้องกันการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างรอบคอบแต่เนิ่นๆ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาความเชื่อมต่อของประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยมีความเชื่อมต่อที่เป็นรูปธรรมคือถนนที่เป็นระเบียงเศรษฐกิจทั้งตะวันออก-ตะวันตก และใต้ และอาจตามมาด้วยทางรถไฟในภายหลัง แต่การเชื่อมต่อที่สำคัญกว่าคือ การเชื่อมต่อด้านการค้าและการลงทุน ซึ่งเป็นความเชื่อมต่อที่กว้างไกลกว่า อีกทั้งมีประเด็นทางการเมืองและกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมตามมาด้วย โครงการนี้ออกแบบไว้เป็น 3 ระยะ โดยระยะที่ 1 จะเน้นการศึกษาการเคลื่อนย้ายทุนเป็นหลัก ระยะต่อไปเป็นการศึกษาเรื่องการเคลื่อนย้ายคน (แรงงาน) และการเคลื่อนย้ายสินค้าตามลำดับ

งานวิจัยนี้แสดงความลำเอียงโดยเปิดเผย กล่าวคือ ลำเอียงที่จะศึกษาผลกระทบทางลบเพื่อสร้างดุลยภาพกับงานส่วนมากซึ่งมักจะวิเคราะห์ผลกระทบทางบวกเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อให้ผลกระทบทางลบได้รับการแก้ไขเพื่อจะให้เกิดผลกระทบทางบวกเป็นส่วนใหญ่ในที่สุด

ในมิติทางด้านการเมือง การศึกษานี้พบว่าการที่มหาอำนาจที่ศึกษาในงานนี้ ประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและจีน จำเป็นต้องใช้อำนาจอ่อน (Soft power) ในการสร้างความสัมพันธ์กับชาติต่างๆ นั้น ทำให้ประเทศไทยซึ่งตั้งอยู่ในจุดภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยและมีระดับการพัฒนาเหนือประเทศเพื่อนบ้านอย่างกัมพูชา สปป.ลาว เมียนมาร์ และเวียดนาม อยู่ในสถานะที่ไม่มีปัญหามากนักในการเจรจาต่อรอง ถ้าหากผู้นำของประเทศมีความฉลาดและถือเอาผลประโยชน์ของประเทศเป็นหลัก แต่ประเด็นที่จะต้องคำนึงถึงมากในอนาคตคือ ตัวแสดงที่มิใช่รัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรษัทข้ามชาติทั้งสัญชาติไทยและต่างประเทศที่หลายกรณีมีอิทธิพลเหนือรัฐชาติของตน ถ้าหากผู้นำและตัวแทนของประเทศไม่รู้เท่าทันหรือไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตในการรักษาผลประโยชน์ของชาติเท่าที่ควร ซึ่งในกรณีหลังนี้สะท้อนได้จากดัชนีความโปร่งใสนานาชาติ ซึ่งประเทศในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงทั้งหมดซึ่งรวมทั้งไทยและจีน ยังมีปัญหาในประเด็นเหล่านี้ค่อนข้างมาก จึงยังไม่สามารถไว้วางใจได้ว่าตัวแทนของชาติจะสามารถรักษาผลประโยชน์ของชาติได้ดีเพียงใด

ประเด็นดังกล่าวสะท้อนออกมาจากความสามารถในการเจรจาต่อรองทางด้านกฎหมายที่มีหลายระนาบ นอกจากกฎหมายภายในประเทศแล้ว ยังมีระบอบสนธิสัญญาที่ประเทศสมาชิกได้ทำขึ้นในระนาบต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการค้าการลงทุนระหว่างกันเพิ่มมากขึ้น ผลกระทบของกรอบทางกฎหมายรวมทั้งระบบสนธิสัญญาและกฎหมายภายในประเทศย่อมส่งผลต่อปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่องโหว่ทางกฎหมายภายในประเทศของไทย ประกอบกับผู้แทนเจรจาทางการค้าและการลงทุนมักไม่ใช่นักกฎหมายระหว่างประเทศมืออาชีพ ทำให้มีโอกาสที่ความเสียเปรียบจะตกอยู่กับประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยยังไม่ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่าที่ควรอีกมาก

ส่วนประเด็นการเชื่อมต่อทางถนนที่มีผลต่อสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย เส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) และเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจใต้ (SEC) ล้วนเป็นเส้นทางที่มีอยู่เดิม รัฐบาลไทยเพียงเชื่อมต่อเส้นทางหรือบางกรณีขยายเส้นทางให้ใช้การได้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเส้นทาง EWEC นั้น เริ่มมีความคึกคักมาตั้งแต่ปี 2550 ก่อนหน้านั้นการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดต่างๆ บนเส้นทาง EWEC และ SEC เป็นไปตามหลักการดึงดูดทางเศรษฐกิจของเมืองหลักเมืองรอง แต่ระยะหลังเส้นทางถนนดังกล่าวได้มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของจังหวัดบนเส้นทางดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นทั้ง EWEC และ SEC รวมทั้งเมืองชายแดน โดยอัตราขยายตัวของ SEC จะสูงกว่า EWEC เพราะเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ และบางส่วนกำลังก้าวไปสู่การเป็นภาคบริการที่นำการพัฒนาผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นนั้นมีทั้งทางบวกและลบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากการพัฒนาในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป คือมีการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมเชื่อมต่อกับการแปรรูปสินค้าการเกษตรในจังหวัดเหล่านี้ เศรษฐกิจจะขยายตัว ความยากจนลดลง และความเหลื่อมล้ำการกระจายรายได้ลดลงพร้อมกัน แต่การพัฒนาอย่างก้าวกระโดดอาจจะเพิ่มปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม สาเหตุสำคัญเกิดจากการเก็งกำไรในที่ดินทำให้ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นเร็ว ขณะที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายภาษีที่ดินและภาษีการเพิ่มมูลค่าของสินทรัพย์ที่เป็นลาภมิควรได้ (Windfall tax) ทำให้เมื่อที่ดินมีราคาสูงขึ้น คนจนและคนชายขอบจะถูกเบียดขับออกจากทรัพยากรของตนทำให้ไม่ได้รับผลพวงจากการพัฒนาของพื้นที่

ถึงแม้ในปัจจุบัน (2558) ปัญหาผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมจากการเชื่อมต่อทางถนนดังกล่าวจะยังไม่ปรากฏชัดเจน แต่ในอนาคตถ้าหากไม่พิจารณาเรื่องนี้อย่างจริงจัง การส่งเสริมให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นประเด็นนำ โดยมิได้มีการพิจารณาผลกระทบทางลบด้านอื่นๆ อย่างรอบคอบพอ อาจจะทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและสังคมตามมาด้วย

คำกุญแจ: ความเชื่อมต่อ ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก ระเบียงเศรษฐกิจใต้ อำนาจอ่อน บรรษัทข้ามชาติ ระบบสนธิสัญญา ผลทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

Abstract

This research studied the connectivity of all countries within Greater Mekhong Sub-region, GMS. The tangible form of such connectivity is through two Highways of the East-West Economic Corridor, EWEC and the South Economic Corridor, SEC. The two are more in Thailand than many others within the GMS. However, the more important forms of connectivity one though trade and investment. Such forms of connectivity involve political and legal aspects that can have strong impact on economic, social and environmental decisions and their consequences. This project has been designed to be completed in three phases. The first one will deal with the movement of capital and investment. The next will study the movement of people (workers) in the region. The last one will deal with the movement of services and commodities respectively.

This research openly admits the bias from the impacts emphasises negative impacts from the findings. The main purpose of such bias is to maintain the overall balance from most studies that mostly mention the positive aspects of such connectivity. As the negative impacts are revealed and being corrected, only the positive impacts will be retained.

From a political dimension, this study found that the super powers analyzed in this study, the United States, China, and Japan, especially, the US. and China, they all had to resort to the application of soft power in dealing with all nations in the region. As Thailand has been situated on a favorable geographic location with higher level of economic development than her neighboring countries such as Cambodia, Laos PDR, Myanmar and Vietnam, Thailand had no problems in negotiating with all these super power, so long as she had a wise leadership with ethical integrity who based his/her personal decision in principle solely on national interest.

The more worrying aspects were most non-state actors, especially, transnational corporations of both Thai and other nationalities. In most cases, these entities could also exert their influences over their own governments as well in pressuring them to deal with governments in the regions for their own favors. Those leaders who could not comprehend all possible outcomes and/or being corrupted, reflected by Transparency International Indices of all countries involved including Thailand and China, one could not be trusted whether they would be able to maintain national interest when dealing with these transnational corporations.

Such claim was reflected from their ability on legal negotiation at many levels. Apart from domestic laws and regulations, there are also multilayered levels of the treaty regime, in order to promote trade and investment among countries. The impact from such legal frameworks including the said treaty regime and domestic laws and regulations would extent influences on socio-economic and environment consequences of that country. Thailand was the case in point. Because of the loophole in the domestic laws, as well as the inability of the trade negotiators especially from the past experiences of Thailand that they were not specialists in international laws, the outcome of such negotiations was in most case at the disadvantage of the country. As a result, there were many things that Thailand could not significantly gain profit from trade and investment liberalization resulting from such economic treaties entered into between Thailand and her trading partners. In case of highway connectivity that may result in socio-economic and environmental consequences for Thailand especially EWEC and SEC, part of the routes in Thailand were not new ones. They existed before 1998. The Thai government merely added the connection or enlarged the highway. Previous study indicated that the flow of traffic on EWEC began to be significant from 2007 on. The analysis of the change in land use of provinces along the two routes was based on principal and surrounding cities available in Regional Economics. After 2007, the economic changes due to the two routes were increased proportionally. The development of provinces on the two routes as well as border towns became more evident. Economic expansion of provinces on SEC was more prominent than those on EWEC as more industrial provinces existed more on SEC, and some have been moving into the direction of being service provinces. There were both positive and negative socio-economic impacts from such changes. If it was the gradual change, there would be more positive socio-economic impacts resulted from increasing small scale industries that linked through processing of agricultural products. In those provinces, economic expansion as well as reduction in the degree of poverty and better income distribution would be the results. On the other hand a leap-frog development could result in the increase in the degree of poverty and more socio-economic disparities. One of the causes for such happening is the sky-rocketing increase in land price through speculation while Thailand did not have the system of land tax and windfall tax. The rapid increase in land price pushed the poor out of their own land and being excluded from the development befit in the area afterward.

At the moment (2015), negative environmental impact was not obvious. However, this dimension must be closely scrutinized in the future. Having economic interest taken the lead without careful consideration could be accompanied by social and environment problems.

Keywords: Connectivity, East-West Economic Corridor South Economic Corridor, Soft Power, Transnational Corporation, Socio-Economic and Environmental Impact

สารบัญเรื่อง

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	i
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ii
บทคัดย่อ	xxi
Abstract	xxiii
สารบัญเรื่อง	xxvi
สารบัญตาราง	xxxi
สารบัญภาพ	xxxiv
บทที่ 1 บทนำ	**1**
ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
มิติด้านความร่วมมือระหว่างประเทศและกฎหมาย	6
กรณีศึกษาของ สปป.ลาว	9
กรณีศึกษาสำหรับประเทศไทย	13
ตัวแบบที่จะใช้ในการศึกษานี้	15
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	17
ประเด็นคำถาม/โจทย์วิจัย	18
แนวทางในการทำวิจัย	20
บทที่ 2 บทบาทมหาอำนาจต่อภูมิภาคและการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมือง กรณีศึกษาของ สปป.ลาว	**39**
ภูมิภาคนิยม (regionalism)และความร่วมมือระดับภูมิภาค	39
ภูมิภาคนิยมในความสัมพันธ์ระหว่าง ASEAN และชาติมหาอำนาจ	46
แนวนโยบายในการให้ความร่วมมือกับภูมิภาคของสหรัฐ จีน และญี่ปุ่น	49
เศรษฐศาสตร์การเมืองของความช่วยเหลือจากต่างประเทศ กรณีศึกษา สปป.ลาว	63
ธุรกิจพลังงานในสปป.ลาวกับบทบาทของตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ	82
ประเมินผลจากการช่วยเหลือและการลงทุนใน สปป.ลาวจากต่างประเทศ	87
สรุปบทเรียนจากกรณีศึกษา	89
ภาพสะท้อนกรณีอิทธิพลของมหาอำนาจต่อกรณีของประเทศไทย	90

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 ข้อตกลงที่เป็นพันธกรณีในการลงทุนจากต่างประเทศและกฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย	**93**
ประเด็นทางกฎหมายที่สืบเนื่องมาจากการเปิดเสรีทางการค้า	93
สาระสำคัญและพันธกิจของความตกลงด้านการลงทุนอาเซียน	94
การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของประเทศไทย และประเทศสมาชิก EWECและ SEC	108
บทที่ 4 กฎหมายเศรษฐกิจและความตกลงทวิภาคีด้านการลงทุนของประเทศที่เกี่ยวข้องในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง	**154**
ความสำคัญในการศึกษาประเด็นทางกฎหมายเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน	154
การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของประเทศจีน	154
การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของประเทศกัมพูชา	160
การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของ สปป.ลาว	177
การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซีย	183
การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของประเทศเมียนมาร์	196
การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของประเทศสิงคโปร์	208
การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของประเทศเวียดนาม	212
การศึกษาและวิเคราะห์ความตกลงทวิภาคีทางด้านการลงทุนของประเทศที่เกี่ยวข้องในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง	229
สรุปท้ายบท	241
บทที่ 5 พันธกิจและผลของสนธิสัญญาทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคต่อประเทศไทย	**244**
สนธิสัญญาระดับภูมิภาคและข้อพึงสังเกต	244
ประเทศไทยกับคู่เจรจาแบบพหุภาคี	247
ความคืบหน้าการตั้ง FTA ระดับทวิภาคีของไทย	255
ความตกลงเขตการค้าเสรีที่ได้หยุดหรือปรับแนวทางการเจรจา	273
ความตกลงพันธมิตรทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP)	275
สรุป	293

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 ผลกระทบจากการทำความตกลงเขตการค้าเสรี	**295**
การศึกษาผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้า	295
ผลกระทบต่อประเทศไทยที่เกิดจากการเปิดเสรีทางการค้าแบบพหุภาคี	295
ความตกลงการค้าเสรีในระดับทวิภาคี	304
สรุปประเด็นการเมืองและกฎหมาย	322
บทที่ 7 เส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก ในส่วนของ สปป.ลาว และเวียดนาม	**332**
ความสำคัญของเส้นทางนี้	332
มิติทางกายภาพและเศรษฐกิจที่ปรากฏ	338
มิติทางเศรษฐกิจบนเส้นทาง EWEC ผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งจากภาครัฐและมิใช่ภาครัฐ	344
มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม	356
มิติด้านสิ่งแวดล้อม	357
การพัฒนาของเส้นทาง R9 เทียบกับ R7 และ R8 บทเรียนของการรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ	358
ผลกระทบของการเมืองภายในประเทศ การเมืองระหว่างประเทศต่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจ	362
สรุป	366
บทที่ 8 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน	**368**
ภาพโดยทั่วไปบนระเบียงเศรษฐกิจ EWECและ SEC ที่ผ่านประเทศไทย	368
เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ของประเทศและระเบียงเศรษฐกิจ	373
ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC และ SEC	378
การใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC และ SEC	386
การเปลี่ยนแปลงของการใช้พื้นที่ในภาพรวมบนเส้นทาง EWEC และ SEC	395
การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในภาคการเกษตรตามกิจกรรมต่างๆ	399
การใช้ที่ดินเทียบกับปริมาณผลผลิตทางการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทางEWEC และ SEC	405
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ที่ดิน เพื่อการเกษตร กรณีศึกษาพืชเศรษฐกิจ 5 ชนิด	409
ที่ดินรกร้างและป่าเสื่อมโทรมบนเส้นทาง EWEC และ SEC	446
สรุปท้ายบท	457

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 9 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดบน EWEC และ SEC	**461**
ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ	461
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจรายสาขาของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC และ SEC	474
ความเชื่อมโยงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจบนระเบียง EWEC และ SEC	496
สรุปท้ายบท	510
บทที่ 10 โครงข่ายถนน การค้าชายแดน ราคาที่ดิน และกรณีศึกษาเรื่องยางพารา	**512**
โครงข่ายถนนที่เชื่อมต่อ EWEC และ SEC	512
ภาพรวมของการค้าของไทยเปรียบเทียบกับการค้าชายแดน	517
การค้าชายแดนแยกเป็นรายประเทศเพื่อนบ้าน	519
การค้าผ่านแดน	528
ผลกระทบจากราคาที่ดิน	534
กรณีศึกษาเรื่องยางพารา	548
ผลการวิจัยเชิงประจักษ์บน EWEC และ SEC	562
สรุปท้ายบท	584
บทที่ 11 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและนโยบายภาครัฐตามยุทธศาสตร์ EWEC และ SEC	588
ผลกระทบด้านความหลากหลายทางชีวภาพ	588
ผลกระทบทางสังคมบนระเบียง EWEC และ SEC	595
นโยบายภาครัฐตามยุทธศาสตร์ EWEC และ SEC	612
สรุปท้ายบท	631
บทที่ 12 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	**636**
บทสรุป	636
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	653
ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในระยะต่อไป	659
บรรณานุกรม	**661**

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	ด่านประเพณี	9
1.2	จุดผ่านแดนถาวรด้านชายแดนไทย-ลาวมี 15 แห่ง	10
2.1	แสดงมูลค่าการลงทุนจากต่างประเทศในลาวตั้งแต่ปี 2000-2011	66
2.2	สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษี	68
2.3	การลงทุนทุกภาคส่วนในลาวระหว่างปี 2000-2010	68
2.4	สัดส่วน ODA ที่ให้แก่ สปป.ลาวในปี 2006	70
2.5	การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการของญี่ปุ่นในลักษณะทวิภาคีกับลาว	71
2.6	ODA ที่ให้แก่ลาวจากกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออก ในปีงบประมาณ 2006-2007	73
2.7	ODA ที่ให้แก่ลาวจากกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออก ในปีงบประมาณ 2007-2008	73
2.8	เปรียบเทียบจุดเด่นและจุดด้อย และความเหมือนและความต่างของเส้นทาง R9 และ R12	79
2.9	โครงการพลังงานไฟฟ้าที่มีการซื้อขายระหว่างประเทศสาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับประเทศอื่นๆในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง	83
2.10	รายละเอียดโครงการด้านธุรกิจพลังงานในลาว	85
3.1	รายการสงวนที่ไม่เปิดเสรีชั่วคราวสำหรับการเปิดเสรีทางด้านอุตสาหกรรม การผลิต เกษตรกรรม ป่าไม้ การประมง และ เหมืองแร่ ประเทศไทย	99
3.2	รายการอ่อนไหวที่ขอสงวนสำหรับการเปิดเสรีทางด้านอุตสาหกรรม การผลิต เกษตรกรรม ป่าไม้ การประมง และ เหมืองแร่ ประเทศไทย	100
3.3	รายการอ่อนไหวที่ขอสงวนสำหรับการให้การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติทางด้านอุตสาหกรรม การผลิต เกษตรกรรม ป่าไม้ การประมง และ เหมืองแร่ ประเทศไทย	105
5.1	ตัวอย่างสินค้าอุตสาหกรรมที่ไทยและญี่ปุ่นตกลงที่จะลดภาษีศุลกากรให้แก่กันภายใต้ความตกลงการค้าเสรีไทย–ญี่ปุ่น	267
6.1	การค้าสินค้า EHS บางส่วน 82 รายการจากความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย	305
6.2	เปรียบเทียบการส่งออกและนำเข้าสินค้า 82 รายการของไทยไปอินเดีย ก่อนและหลังการเปิดเขตการเจรจาเสรี	306
7.1	การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในสปป.ลาวระหว่าง ค.ศ. 2005-2012	335
7.2	บุคคลเดินทางเข้า-ออกด่านพรมแดนมุกดาหาร พ.ศ. 2552-2557	339
8.1	การแบ่งพื้นที่รายภาค	368
8.2	สรุปการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของจังหวัดต่าง ๆ บนเส้นทาง EWEC และ SEC ระหว่างปี 2545 ถึง 2554	395

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
8.3	ปริมาณผลผลิตและราคาสินค้าเกษตรที่เกษตรกรขายได้ ณ ไร่นา	443
9.1	ค่าเฉลี่ยค่าความเชื่อโยงข้างหน้าและข้างหลังทางเศรษฐกิจระหว่างปี 1995-2010 จำแนกตามจังหวัดบนEWEC ตะวันตก	498
9.2	ค่าเฉลี่ยค่าความเชื่อโยงข้างหน้าและข้างหลังทางเศรษฐกิจระหว่างปี 1995-2010 จำแนกตามจังหวัดบน EWEC ตะวันออก	499
9.3	ค่าเฉลี่ยค่าความเชื่อโยงข้างหน้าและข้างหลังทางเศรษฐกิจระหว่างปี 1995-2010 จำแนกตามจังหวัดระเบียง SEC ตะวันตก	503
9.4	ค่าเฉลี่ยค่าความเชื่อโยงข้างหน้าและข้างหลังทางเศรษฐกิจระหว่างปี 1995-2010 จำแนกตามจังหวัดบน SEC ตะวันออก	504
10.1	มูลค่าการค้าชายแดน ด่านถาวรมุกดาหาร ณ ราคาตลาด ปี พ.ศ.2550-2556	515
10.2	มูลค่าการค้าชายแดน ด่านถาวรแม่สอด ณ ราคาตลาด ปี พ.ศ.2549-2556	516
10.3	มูลค่าการนำเข้าและส่งออกของประเทศคู่ค้าของไทย 10 อันดับแรก	517
10.4	การค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน:กัมพูชา สปป.ลาว และเมียนมาร์ (2553-2556)	519
10.5	การค้าชายแดนระหว่างไทยและเมียนมาร์ตามด่านต่างๆ ของไทย	520
10.6	การค้าชายแดนที่ผ่านด่านศุลกากรกับ สปป.ลาว	521
10.7	การค้าชายแดนที่ผ่านด่านศุลกากรกับประเทศกัมพูชา	5522
10.8	สินค้า 10 อันดับที่มีการส่งออกและนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้าน (รวมสิงคโปร์และมาเลเซีย)	523
10.9	สินค้า 10 อันดับแรกที่ประเทศไทยค้าขายกับเมียนมาร์	525
10.10	สินค้า 10 อันดับแรกที่ประเทศไทยค้าขายกับ สปป.ลาว	526
10.11	สินค้า 10 อันดับแรกที่ประเทศไทยค้าขายกับกัมพูชา	527
10.12	มูลค่าการค้า ณ ราคาปัจจุบันระหว่างประเทศไทย จีน และเวียดนาม (2553-2556)	529
10.13	ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงการค้าชายแดน (ตามราคาตลาด) ของไทย (2553-2556)	529
10.14	ลำดับความสำคัญของการค้าผ่านแดนระหว่างประเทศไทยและเวียดนาม	530
10.15	ลำดับความสำคัญของด่านที่มีการค้าผ่านแดนระหว่างประเทศไทยกับจีนตอนใต้ (2554-2556)	531
10.16	สินค้า 10 อันดับแรกที่มีการค้าขายข้ามพรมแดนระหว่างไทยและจีนตอนใต้ (2554-2556)	532
10.17	สินค้าผ่านแดนจากประเทศไทยออกไปยังเวียดนาม 10 อันดับแรก (2554-2556)	533

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
10.18	ร้อยละของมูลค่าผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายของภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการของจังหวัดบางส่วนบนเส้นทาง EWEC และ SEC	536
10.19	ลักษณะการถือครองที่ดินทางการเกษตรของประเทศไทยเป็นจำนวนไร่และร้อยละ เป็นรายภาค พ.ศ. 25412548 และ 2554	540
10.20	เปรียบเทียบราคาที่ดินเพื่อการเกษตรของครัวเรือนระหว่างปี 2549 และ 2554 ของจังหวัดบนระเบียง EWEC และ SEC	543
10.21	การลงทุนปลูกยางพาราจำแนกตามสัญชาติและภูมิภาค ณ 26 มีนาคม พ.ศ. 2557	552
10.22	ผลการดำเนินงานของบริษัทดำเนินกิจการปลูกยางพาราที่เป็นนักลงทุนต่างชาติระหว่างปี พ.ศ. 2553-2556	555
11.1	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและจังหวัดที่ตั้ง	590
11.2	รหัสระบุสถานการณ์คงอยู่ของสายพันธุ์สัตว์	591
11.3	จำนวนสายพันธุ์สัตว์สะเทิ้นน้ำสะเทิ้นบกที่พบในปี พ.ศ.2520 และ 2550	593
11.4	จำนวนสายพันธุ์สัตว์เลื้อยคลานที่พบในปี พ.ศ.2520 และ 2550	594
11.5	เปรียบเทียบการศึกษาของ Bertrand Hamaideและการศึกษาครั้งนี้	594
11.6	เส้นความยากจนสัมบูรณ์ปี พ.ศ. 2543-2554 (บาทต่อเดือนต่อคน) จำแนกตามภาค	596
11.7	เส้นความยากจนสัมบูรณ์และสัดส่วนคนจนต่อประชากรของประเทศปี พ.ศ. 2543-2554 (บาทต่อเดือนต่อคน) จำแนกตามจังหวัด	598
11.8	ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เท่าเทียมกันด้านการกระจายรายได้ (Ginicoefficient)	602
11.9	ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เท่าเทียมกันด้านที่ดิน	607
11.10	ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เท่าเทียมกันด้านเงินทุน (Ginicoefficient)	611
11.11	โครงการลงทุนของรัฐบาลไทยเพื่อพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง	614
11.12	เปรียบเทียบความพร้อมเพื่อการขนส่งสินค้า	621
11.13	ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อจังหวัด ที่อยู่บนพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจ EWEC และ SEC จำแนกตามจังหวัด	624

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	North South Economic Corridor (NSEC), Central Economic Corridor (CEC) and Eastern Economic Corridor (EEC)	4
1.2	เส้นทาง East-West Economic Corridor และ Southern Economic Corridor	5
1.3	กรอบการวิจัยในเบื้องต้น	16
2.1	ภาพรวมกรอบระดับภูมิภาค	39
2.2	ความเชื่อมโยง (conectivity)อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและอาเซียน	46
2.3	เปรียบเทียบความช่วยเหลือต่างประเทศ (Foreign Aid) ระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศจีนระหว่าง ค.ศ. 2002-2007	60
2.4	แหล่งความช่วยเหลือต่างประเทศแก่ประเทศลาว ค.ศ.1954-ค.ศ.1971	64
2.5	แสดงสัดส่วนการลงทุนจากต่างประเทศในภาคส่วนต่างๆของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งแต่ปี 2008-2013	65
7.1	เขตเศรษฐกิจพิเศษและเฉพาะในสปป.ลาว	336
7.2	เขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน	337
7.3	พื้นที่ในการก่อสร้างเขตอุตสาหกรรมในสะหวันนะเขต สปป.ลาว	340
7.4	สภาพของถนนหมายเลข 9 ที่มีการก่อสร้างในเดือนมีนาคม 2556	341
7.5	ลักษณะร้านค้า โรงแรมและรีสอร์ทบนเส้นทางหมายเลข 9 ใน สปป.ลาว	341
7.6	เขตพื้นที่พิเศษลาวบาว ประเทศเวียดนาม	342
7.7	ลักษณะโรงแรม ร้านค้า และสถานีบริการน้ำมันบนถนนหมายเลข 9 ในประเทศเวียดนาม	343
7.8	การก่อสร้างเพื่อขยายช่องทางการจราจรบนถนนหมายเลข 9 ในประเทศเวียดนาม	343
7.9	การเปลี่ยนแปลงของดานังที่เป็นทางเรือน้ำลึกในประเทศเวียดนาม	343
7.10	เปรียบเทียบมูลค่าการค้าชายแดนบริเวณด่านศุลกากรมุกดาหาร ช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 –2557	345
7.11	อัตราการเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product - GDP) ของกลุ่มประเทศอาเซียน	347
7.12	ความง่ายในการเข้ามาดำเนินธุรกิจ ปี 2556 (ค.ศ. 2013)	349
7.13	ประเภทของธุรกิจที่ลงทุนจากต่างประเทศและภายในประเทศ ช่วงปี 2543 – 2556	354
7.14	ประเภทของแหล่งเงินลงทุนในช่วงปี 2543 ถึงปี 2556	355
7.15	การระเบิดภูเขาเพื่อนำหินไปใช้ในการก่อสร้างในประเทศเวียดนาม	356

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
7.16	การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปลูกพืชตามกระแสของตลาด (มันสำปะหลัง) ในสปป.ลาว	358
7.17	ถนน R 7 และ R 8	359
7.18	ภาพแสดงการออกไปเมืองวินห์ของ R7 และ R8	360
7.19	การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานไทยเพื่อการเชื่อมโยงระดับภูมิภาค	364
7.20	การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเครือข่ายรถไฟไทยเพื่อการเชื่อมโยงระดับภูมิภาค	365
8.1	การแสดงพื้นที่ภาคต่างๆ บนแผนที่	369
8.2	สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านการเกษตรของประเทศไทย พ.ศ.2545	370
8.3	การใช้พื้นที่การเกษตรใน พ.ศ.2556	371
8.4	เนื้อที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน	373
8.5	แสดงเส้นทางจำลองตามแนวคิดระเบียงเศรษฐกิจ EWEC	374
8.6	เส้นทางเชื่อมต่อทั้งหมดของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ของกรมทางหลวง	374
8.7	แสดงเส้นสมมติของเส้นทาง SEC	375
8.8	โครงข่ายถนนจริงที่เชื่อมโยงเส้นทาง SEC	376
8.9	แสดงสัดส่วนของการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศไทย	377
8.10	พื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ.2545 EWEC	379
8.11	พื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ.2554 EWEC	379
8.12	สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้เปรียบเทียบระหว่างปี 2545 และ 2554 เส้นทาง EWEC	380
8.13	เปรียบเทียบขนาดพื้นที่ป่าของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC พ.ศ.2545 และ 2554	381
8.14	พื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ.2545 ที่สัมพันธ์กับระเบียง SEC	383
8.15	พื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ.2554 ที่สัมพันธ์กับระเบียง SEC	383
8.16	สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2545 และพ.ศ. 2554 เส้นทาง SEC	384
8.17	เปรียบเทียบขนาดพื้นที่ป่าของจังหวัดบนเส้นทาง SEC พ.ศ.2545 และ 2554	385
8.18	แสดงภาพรวมการใช้ที่ดินด้านการเกษตรของแต่ละจังหวัดในเส้นทาง EWEC ในปีพ.ศ. 2545	387
8.19	แสดงภาพรวมการใช้ที่ดินด้านการเกษตรของแต่ละจังหวัดในเส้นทาง EWEC ในปีพ.ศ. 2554	387
8.20	สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินเปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2545 และพ.ศ. 2554 เส้นทาง EWEC	388

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
8.21	เปรียบเทียบขนาดการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC พ.ศ.2545 และ 2554	389
8.22	ภาพรวมการใช้ที่ดินด้านการเกษตรของแต่ละจังหวัดในเส้นทาง SEC ในปี 2545	391
8.23	ภาพรวมการใช้ที่ดินด้านการเกษตรของแต่ละจังหวัดในเส้นทาง SEC ในปี 2554	391
8.24	สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินเปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ.2545 และพ.ศ.2554 เส้นทาง SEC	392
8.25	เปรียบเทียบขนาดการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทาง SECพ.ศ. 2545 และ 2554	394
8.26	สัดส่วนของพื้นที่นอกภาคเกษตรบนเส้นทาง EWEC (พ.ศ. 2545 และ 2554)	397
8.27	สัดส่วนของพื้นที่นอกภาคเกษตรบนเส้นทาง SEC (พ.ศ. 2545 และ 2554)	398
8.28	สัดส่วนการใช้ที่ดินภาคเกษตรแยกกลุ่มพืช เส้นทาง EWEC ปี พ.ศ. 2545	400
8.29	สัดส่วนการใช้ที่ดินภาคเกษตรแยกกลุ่มพืช เส้นทาง EWEC ปี พ.ศ. 2554	400
8.30	ร้อยละของการใช้ประโยชน์พื้นที่ของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ปี พ.ศ. 2554	402
8.31	สัดส่วนการใช้ที่ดินภาคเกษตรแยกกลุ่มพืช เส้นทาง SEC พ.ศ. 2545 และพ.ศ. 2554	403
8.32	ร้อยละของการใช้ประโยชน์พื้นที่ของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันตก	404
8.33	ร้อยละของการใช้ประโยชน์พื้นที่ของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันออกสายล่าง	404
8.34	ร้อยละของการใช้ประโยชน์พื้นที่ของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันออกสายบน	405
8.35	ร้อยละการใช้ที่ดิน ปริมาณผลผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญบนเส้นทาง EWEC ปี พ.ศ. 2545 และ 2554	406
8.36	ปริมาณผลผลิตของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ปี พ.ศ. 2545 และ 2554	407
8.37	ร้อยละการใช้ที่ดิน ปริมาณผลผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญบนเส้นทาง SEC ปี พ.ศ. 2545 และ 2554	408
8.38	ปริมาณผลผลิตของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ปี พ.ศ. 2545 และ 2554	409
8.39	เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ของข้าวนาปี ระหว่างปี 2552-2556	411
8.40	เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปีตามแนว SEC ระหว่างปี 2552-2556	412
8.41	ผลผลิตข้าวนาปีตามแนว SEC ระหว่างปี 2552-2556	412
8.42	ผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปีตามแนว SEC ระหว่างปี 2552-2556	413
8.43	เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปีตามแนว EWEC ระหว่างปี 2552-2556	413

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
8.44	ผลผลิตข้าวนาปีบน EWEC ระหว่างปี2552-2556	414
8.45	ผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปีบน EWECระหว่างปี 2552-2556	414
8.46	เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ของข้าวนาปรัง ระหว่างปี 2552-2556	415
8.47	เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปรังบน SEC ระหว่างปี 2552-2556	416
8.48	ผลผลิตข้าวนาปรังบน SEC ระหว่างปี 2552-2556	416
8.49	ผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปรังบน SEC ระหว่างปี 2552-2556	417
8.50	เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปรังบน EWEC ระหว่างปี 2552-2556	418
8.51	ผลผลิตข้าวนาปรังบน EWEC ระหว่างปี 2552-2556	418
8.52	ผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปรังบน EWEC ระหว่างปี 2552-2556	418
8.53	ราคาข้าวที่เกษตรกรจำหน่ายระหว่างปี 2552-2556 จำแนกตามชนิดข้าว	419
8.54	เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ระหว่างปี 2551/52 - 2555/56	421
8.55	เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บน SEC ระหว่างปี 2552-2556	422
8.56	ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บน SEC ระหว่างปี 2552-2556	422
8.57	ผลผลิตต่อไร่ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บน SEC ระหว่างปี 2552-2556	422
8.58	เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตามแนว EWEC ระหว่างปี 2552-2556	423
8.59	ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตามแนว EWECระหว่างปี 2552-2556	423
8.60	ผลผลิตต่อไร่ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตามแนว EWEC ระหว่างปี 2552-2556	424
8.61	ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรจำหน่ายระหว่างปี 2551/52 - 2555/56	425
8.62	เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ของมันสำปะหลัง ระหว่างปี 2552 - 2556	426
8.63	เนื้อที่เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังตามแนวSEC ระหว่างปี 2552-2556	427
8.64	ผลผลิตมันสำปะหลังตามแนว SEC ระหว่างปี 2552-2556	427
8.65	ผลผลิตต่อไร่ของมันสำปะหลังตามแนว SEC ระหว่างปี 2552-2556	427
8.66	เนื้อที่เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังตามแนวEWEC ระหว่างปี 2552-2556	428
8.67	ผลผลิตมันสำปะหลังตามแนว EWEC ระหว่างปี 2552-2556	428
8.68	ผลผลิตต่อไร่ของมันสำปะหลังตามแนว EWEC ระหว่างปี 2552-2556	429
8.69	ราคามันสำปะหลังที่เกษตรกรจำหน่ายระหว่างปี 2552 - 25556	430
8.70	เนื้อที่ปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ของอ้อย ระหว่างปี 2551/52 – 2555/56	431

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
8.71	เนื้อที่เพาะปลูกอ้อยตามแนว SEC ระหว่างปี 2552-2556	431
8.72	ผลผลิตอ้อยตามแนว SEC ระหว่างปี 2552-2556	432
8.73	ผลผลิตต่อไร่ของอ้อยตามแนว SEC ระหว่างปี 2552-2556	432
8.74	เนื้อที่เพาะปลูกอ้อยตามแนว EWEC ระหว่างปี 2552-2556	433
8.75	ผลผลิตอ้อยตามแนว EWEC ระหว่างปี 2552-2556	433
8.76	ผลผลิตต่อไร่ของอ้อยตามแนว EWEC ระหว่างปี 2552-2556	433
8.77	ราคาอ้อยที่เกษตรกรจำหน่าย ระหว่างปี 2551/52 – 2555/56	434
8.78	เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ของปาล์มน้ำมัน ระหว่างปี 2552 – 25556	435
8.79	เนื้อที่ให้ผลของปาล์มน้ำมันตามแนว SEC ระหว่างปี 2552-2556	436
8.80	ผลผลิตปาล์มน้ำมันตามแนว SEC ระหว่างปี 2552-2556	436
8.81	ผลผลิตต่อไร่ของปาล์มน้ำมันตามแนว SEC ระหว่างปี 2552-2556	436
8.82	เนื้อที่ให้ผลปาล์มน้ำมันตามแนว EWEC ระหว่างปี 2552-2556	437
8.83	ผลผลิตปาล์มน้ำมันตามแนว EWEC ระหว่างปี 2552-2556	438
8.84	ผลผลิตต่อไร่ของปาล์มน้ำมันตามแนว EWEC ระหว่างปี 2552-2556	438
8.85	ราคาผลปาล์มสดที่เกษตรกรจำหน่ายระหว่างปี 2551/52 – 2555/56	439
8.86	ผลตอบแทนสุทธิของผลผลิตปี พ.ศ. 2555	445
8.87	ผลผลิตมันสำปะหลังและข้าวโพด ปี พ.ศ. 2556	445
8.88	สัดส่วนพื้นที่รกร้าง EWEC พ.ศ. 2543 (หน่วย: ไร่)	447
8.89	พื้นที่รกร้างแยกตามประเภท เส้นทาง EWEC พ.ศ. 2543	448
8.90	สัดส่วนพื้นที่รกร้าง EWEC พ.ศ. 2553	449
8.91	พื้นที่รกร้างแยกตามประเภทบนเส้นทาง EWEC พ.ศ. 2543	450
8.92	เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพื้นที่รกร้างรายจังหวัดบนเส้นทาง EWEC	451
8.93	พื้นที่รกร้างแยกตามประเภท เส้นทาง SEC พ.ศ. 2543	453
8.94	ขนาดพื้นที่รกร้างบนเส้น SEC พ.ศ. 2553	454
8.95	พื้นที่รกร้างแยกตามประเภท เส้นทาง SEC พ.ศ. 2553	455
8.96	เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพื้นที่รกร้างรายจังหวัดบนเส้นทาง SEC	456
9.1	ร้อยละของภาคเกษตร อุตสาหกรรมการผลิตและบริการของระเบียงเศรษฐกิจ EWEC (ก) และ SEC (ข)	463

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
9.2	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ตาก สุโขทัย พิษณุโลก และเพชรบูรณ์) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	465
9.3	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และมุกดาหาร) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	466
9.4	สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด GPP (ก. 2538 ค. 2553) และสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด GPP ของภาคเกษตร อุตสาหกรรมการผลิตและบริการของจังหวัดระเบียงเศรษฐกิจ EWEC (ข. 2538 สัดส่วนกิจกรรม ง. 2553 สัดส่วนกิจกรรม)	468
9.5	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final Goods and Services) ตามสาขาเศรษฐกิจใหญ่ 3 สาขา เปรียบเทียบตั้งแต่ปี 2538 ถึง 2553	469
9.6	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final Goods and Services) จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น SEC ประกอบด้วย กาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม และสมุทรปราการ ตามสาขาเศรษฐกิจใหญ่ 3 สาขา เปรียบเทียบตั้งแต่ปี 2538 ถึง 2553	470
9.7	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด นครนายก นครปฐม ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา และสระแก้ว) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	471
9.8	สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด GPP (ก. 2538 ค. 2553) และสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด GPP ของภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมการผลิตและบริการของจังหวัดระเบียง SEC (ข. 2538 สัดส่วนกิจกรรม ง. 2553 สัดส่วนกิจกรรม)	472
9.9	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคเกษตรกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ตาก พิษณุโลก สุโขทัย และเพชรบูรณ์) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	476
9.10	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคอุตสาหกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ตาก พิษณุโลก สุโขทัย และเพชรบูรณ์) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	478

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
9.11	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคบริการ จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ตาก พิษณุโลก สุโขทัย และเพชรบูรณ์) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	479
9.12	มูลค่าสินค้าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคเกษตรกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และมุกดาหาร) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	481
9.13	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคเกษตรกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และมุกดาหาร) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	483
9.14	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคบริการ จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และมุกดาหาร) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	485
9.15	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคเกษตรกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น SEC ผ่าน (กาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	486
9.16	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคอุตสาหกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น SEC ผ่าน (กาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	487
9.17	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคบริการ จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น SEC ผ่าน (กาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	488
9.18	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคเกษตรกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้นทาง SEC เส้นล่างพาดผ่าน (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด) ตามสาขาเศรษฐกิจ 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	490
9.19	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคอุตสาหกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น SEC พาดผ่าน (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	491

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
9.20	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคบริการ จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น SEC พาดผ่าน (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	492
9.21	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคเกษตรกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้นทาง SEC สายบนพาดผ่าน (นครนายก ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และสระแก้ว) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	493
9.22	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคอุตสาหกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้นทาง SEC สายบนพาดผ่าน (นครนายก ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และสระแก้ว) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	494
9.23	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคบริการ จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้นทาง SEC สายบนพาดผ่าน (นครนายก ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และสระแก้ว) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553	495
9.24	แสดงความเชื่อมโยงของกิจกรรมทำนาข้าวปี 2548 จังหวัดขอนแก่น	500
9.25	โรงงานผลิตปุ๋ยเคมีในจังหวัดกาญจนบุรี	501
9.26	โรงงานแปรรูปสินค้าเกษตรในจังหวัดขอนแก่น	501
9.27	แสดงความเชื่อมโยงของอุตสาหกรรมหนักปี 2548 จังหวัดพิษณุโลก	502
9.28	เปรียบเทียบค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้าของระเบียง EWEC ตะวันตกและตะวันออก	506
9.29	เปรียบเทียบค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้าของระเบียง SEC ตะวันตกและตะวันออก	507
9.30	เปรียบเทียบค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลังของระเบียง EWEC ตะวันตกและตะวันออก	508
9.31	เปรียบเทียบค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลังของระเบียง SEC ตะวันตกและตะวันออก	509
10.1	ถนนสายเอเชีย ที่พาดผ่านเส้นทาง EWEC และ SEC	513
10.2	มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้นทาง EWEC และ SEC ผ่าน (ตาก กาญจนบุรี มุกดาหาร สระแก้ว และตราด) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2540 2543 2548 2551 และ 2553	514
10.3	การเป็นเจ้าของที่ดินในการทำการเกษตรปี พ.ศ. 2541 2548 และ 2554 (1,000 ไร่)	539
10.4	สภาพถนนบนระเบียง EWEC ช่วงระหว่างจังหวัดขอนแก่น ถึง มุกดาหาร	547
10.5	สภาพถนนบนระเบียง SEC ช่วงระหว่างจังหวัดกาญจนบุรี	547
10.6	การใช้ที่ดินในการปลูกพื้นที่สำคัญจำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2545 และ 2554	550
10.7	การปลูกยางพาราบน EWEC และ SEC ปี พ.ศ. 2545 และ 2554	551

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
10.8	สภาพแวดล้อมที่ตั้งบริษัท กว๋างเจิ่น รับเบอร์(แม่น้ำโขง ต้นกล้าพันธุพืช จำกัด และบริษัท ระยอง เรียลเอสเตท จำกัด	554
10.9	ต้นยูคาริปตัสที่ปลูกตามแนวเลี่ยงเมือง จังหวัดสระแก้ว	557
10.10	การสัมภาษณ์แม่ค้าขายสินค้าข้างทางและต้นกล้าสะตอ	558
10.11	ยางพาราที่ปลูกในเขตจังหวัดพิษณุโลกและเพชรบูรณ์	558
10.12	สัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดเพชรบูรณ์	559
10.13	พื้นที่ปลูกยางพาราในภาคเหนือ (ภาพบน คือ จังหวัดพิษณุโลก และภาพล่าง คือ จังหวัดเพชรบูรณ์)	560
10.14	พื้นที่ปลูกยางพาราในภาคอีสาน (จังหวัดกาฬสินธุ์ มหาสารคาม)	560
10.15	สภาพถนน และการก่อสร้างเส้นทางระเบียง SEC ไปสู่จังหวัดกาญจนบุรี	563
10.16	สภาพบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างในจังหวัดกาญจนบุรี	564
10.17	สภาพเส้นทางไปสู่ด่านถาวรบ้านพุน้ำร้อน จังหวัดกาญจนบุรี	565
10.18	กิจกรรมบริเวณด่านถาวรพุน้ำร้อน ส่วนหนึ่งจะเป็นแรงงานลาวที่ทำงานในประเทศ เพื่อมาต่ออายุพาสปอร์ต	566
10.19	การเปลี่ยนทะเบียนรถไทยเป็นทะเบียนรถเมียนมาร์ ของพนักงานบริษัท อิตาเลียนไทย จำกัด(มหาชน) เพื่อส่งอาหาร ผัก และผลไม้เข้าไปในเมียนมาร์ ส่วนภาพด้านบนซ้ายแสดงถึงการสิ้นสุดของถนน	567
10.20	การจราจรบนถนนสุวรรณศร	569
10.21	เส้นทางเข้าสู่จังหวัดสระแก้ว	569
10.22	ผู้คนสัญจรบริเวณด่านถาวรคลองลึก และนายหน้าค้าแรงงาน	570
10.23	เหตุการณ์ในตลาดโรงเกลือ	571
10.24	ภาพเส้นทางและการใช้เส้นทางAH1	573
10.25	สภาพที่ด่านถาวรและสภาพการค้าตามแนวชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	574
10.26	สภาพถนนเข้าสู่จังหวัดพิษณุโลก	576
10.27	สภาพทั่วไปกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดพิษณุโลก	577
10.28	สภาพการปรับปรุงถนนเข้าสู่จังหวัดเพชรบูรณ์	578
10.29	สภาพทั่วไปของอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์	578
10.30	สภาพถนนเข้าสู่จังหวัดขอนแก่น	579
10.31	สภาพทั่วไปกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดขอนแก่น	580

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
10.32	สภาพทั่วไปกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดมุกดาหาร	582
10.33	ด่านถาวรอำเภอเมืองมุกดาหาร	583
10.34	สภาพถนนเข้าสู่จังหวัดมุกดาหาร	584
11.1	พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ารายจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับเส้นทาง EWEC	590
11.2	จำนวนสายพันธุ์สัตว์ในปี 2520 และ 2550	592
11.3	จำนวนสายพันธุ์สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในปี 2520 และ 2550	593
11.4	เปรียบเทียบรายได้เฉลี่ยของประชากรกลุ่มตัวอย่างระหว่างปี 2549 กับ 2554 ของจังหวัดบนระเบียง EWEC และ SEC	600
11.5-1	เส้น LC ของจังหวัดบนระเบียง EWEC ปี 2554	603
11.5-2	เส้น LC ของจังหวัดบนระเบียง SEC ปี 2554	604
11.5-3	เส้น LC ของจังหวัดบนระเบียง SEC ปี 2554	604
11.6	เปรียบเทียบการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรในจังหวัดระเบียง EWEC และ SEC ระหว่างปี 2549 และ 2554 (หน่วย: ไร่)	605
11.7	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของหนี้ในระบบและนอกระบบของจังหวัดบนระเบียง EWEC และ SEC ปี 2554	609

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ในปัจจุบัน ประเทศต่างๆ ในประชาคมโลกมีการรวมกลุ่มหรือมีความพยายามที่จะรวมกลุ่มในระดับภูมิภาค (Regional Integration) ซึ่งเป็นกระบวนการที่รัฐชาติเข้าร่วมในข้อตกลงระดับภูมิภาค เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิก โดยใช้สถาบันและกฎระเบียบต่างๆ ในระดับภูมิภาคการรวมกลุ่มนั้นอาจมีเป้าหมายทางเศรษฐกิจ เช่น ทำลายกำแพงภาษีในภูมิภาค เพิ่มการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของแรงงาน ทุน และสินค้าข้ามพรมแดนประเทศ เพื่อขยายตลาดและขีดความสามารถในการแข่งขันกับภูมิภาคอื่น รวมทั้งลดโอกาสการถูกโดดเดี่ยวทางเศรษฐกิจ หรือเป้าหมายทางการเมือง เช่น ลดโอกาสการเกิดสงครามในภูมิภาค ฯลฯ และนำประเด็นนโยบายที่ทั้งภูมิภาคเห็นสอดคล้องกัน เช่น สิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การอพยพย้ายถิ่น ฯลฯ ไปปฏิบัติใช้ในประเทศสมาชิก ตัวอย่างของการรวมกลุ่มเช่น สหภาพยุโรป (European Union) ข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North American Free Trade Agreement, NAFTA)กลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน (Association of South East Asia Nations, ASEAN) ซึ่งประเทศไทยรวมอยู่ด้วย ฯลฯอย่างไรก็ดี การรวมกลุ่มดังกล่าวก็มิได้มีเฉพาะแต่ผลดี แต่ก็มีผลเสียตามมาด้วย ถ้ามิได้ใช้ความระมัดระวังเท่าที่ควร ตัวอย่างเช่น การเพิ่มการผลิตจนเกิดความเสียหายแก่สภาวะแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติจนยากแก่การฟื้นตัวได้เองตามธรรมชาติ ความเป็นไปได้ในการสูญเสียทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศ เพราะทุกประเทศสมาชิกมีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรดังกล่าวของประเทศสมาชิกทุกประเทศการแพร่กระจายของอาชญากรรมข้ามชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้โดยรัฐชาติ การเข้าถึงทรัพยากรในชาติที่ขาดแคลนที่คนจนในแต่ละประเทศไม่สามารถเข้าถึงแต่ต่างชาติที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจเหนือกว่าสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่า สร้างปัญหาความเหลื่อมล้ำให้เกิดได้มากขึ้น ขณะที่ขีดความสามารถของรัฐบาลของชาติในการแก้ปัญหาต่างๆ ภายในประเทศของตนลดต่ำลง เนื่องจากถูกผูกมัดด้วยกฎกติกาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถด้านนโยบายการเงินและการคลังอย่างเป็นเอกเทศทำให้เกิดโรคระบาดทางเศรษฐกิจได้ง่าย เหมือนกรณีที่เกิดขึ้นมาแล้วในประเทศยุโรป เมื่อมีการเน้นการมีเงินตราสกุลเดียวกันทั้งภูมิภาค การค้ามนุษย์จะกลายเป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายเพราะการเปิดพรมแดน แต่ปัญหาจริงที่เกิดจากการค้ามนุษย์ในอดีตจะยังคงดำรงอยู่และแก้ไขได้ยาก นอกจากนั้นปัญหาการแพร่กระจายของยาเสพติดและสิ่งชั่วร้ายต่างๆ ก็อาจจะเกิดขึ้นได้ง่ายกว่าถ้าขาดการร่วมมือที่ดีในการแก้ปัญหา นอกจากนั้น ภัยพิบัติตามธรรมชาติหรือภัยพิบัติที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์ข้ามพรมแดนจะเกิดขึ้นง่ายแต่ป้องกันได้ยากกว่าที่เป็นมา

ทั้งหมดนี้ถึงแม้ผลดีทั้งหลายจะมีน้ำหนักมากกว่า และการรวมกลุ่มก็เป็นเรื่องที่จะเกิดขึ้นแน่นอนเพราะเป็นเจตจำนงร่วมกันของรัฐชาติที่เป็นภาคีแล้ว ในขณะที่มีงานวิจัยประกอบกับกลไกของทุกรัฐต่างได้ชี้ถึงผลดีของการร่วมมืออย่างมากแล้ว งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการจะชี้ให้เห็นว่า ถึงแม้จะมีผลดีเป็นอันมากจากความร่วมมือดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ควรจะพิจารณาไปพร้อมกันด้วยว่ายังมีประเด็นอะไรที่น่าจะตระหนักและระมัดระวังบ้าง เพื่อให้ความร่วมมือดังกล่าวมีผลกระทบทางลบที่อาจจะมี ให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด อย่างน้อยก็เป็นการชี้ให้เห็นว่าได้มีการตระหนักแล้วว่าควรมีการระมัดระวังในเรื่องใดบ้าง รวมทั้งควรร่วมมืออย่างไรจึงจะเกิดผลดีกับทุกฝ่าย ซึ่งน่าจะเป็นเจตนารมณ์ที่สำคัญของการร่วมมือดังกล่าว

ประเทศไทย นอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของ ASEAN ซึ่งกำลังจะเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community, AC)[1] ในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) แล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งของอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion, GMS) อันประกอบด้วยราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐสหภาพเมียนมาร์ และมณฑลยูนานของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีพื้นที่รวมกันประมาณ 2.6 ล้านตารางกิโลเมตร มีประชากรรวมกันประมาณ 326 ล้านคน เป็นผู้ผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของโลก อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เป็นจุดร้อนด้านความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity Hotspot)[2] และเป็นทางเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาคเอเชียใต้ เอเชียตะวันออก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และโอเชียเนีย (Oceania)

ในหลายทศวรรษที่ผ่านมา หลายประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงมีการเร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยภาครัฐเป็นผู้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค โดยอาศัยเงินทุนจากต่างประเทศ โครงการความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion Cooperation, GMS) ซึ่งเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2535 และได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank, ADB)ซึ่งมีประเทศญี่ปุ่นเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางการเงินรายใหญ่แก่ธนาคารดังกล่าว ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจาก ADB จะมีประเทศญี่ปุ่นที่จะได้ประโยชน์ร่วมด้วยไม่มากก็น้อย ธนาคารดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ส่งเสริมการดำเนินงานโครงการในประเด็นที่มีความสำคัญในอันดับต้นๆ ได้แก่ การขนส่ง พลังงาน โทรคมนาคม สิ่งแวดล้อม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การท่องเที่ยว การค้าการลงทุนภาคเอกชน

[1]ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) แบ่งเป็น 3 เสาหลักคือ (1) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และ (3) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน

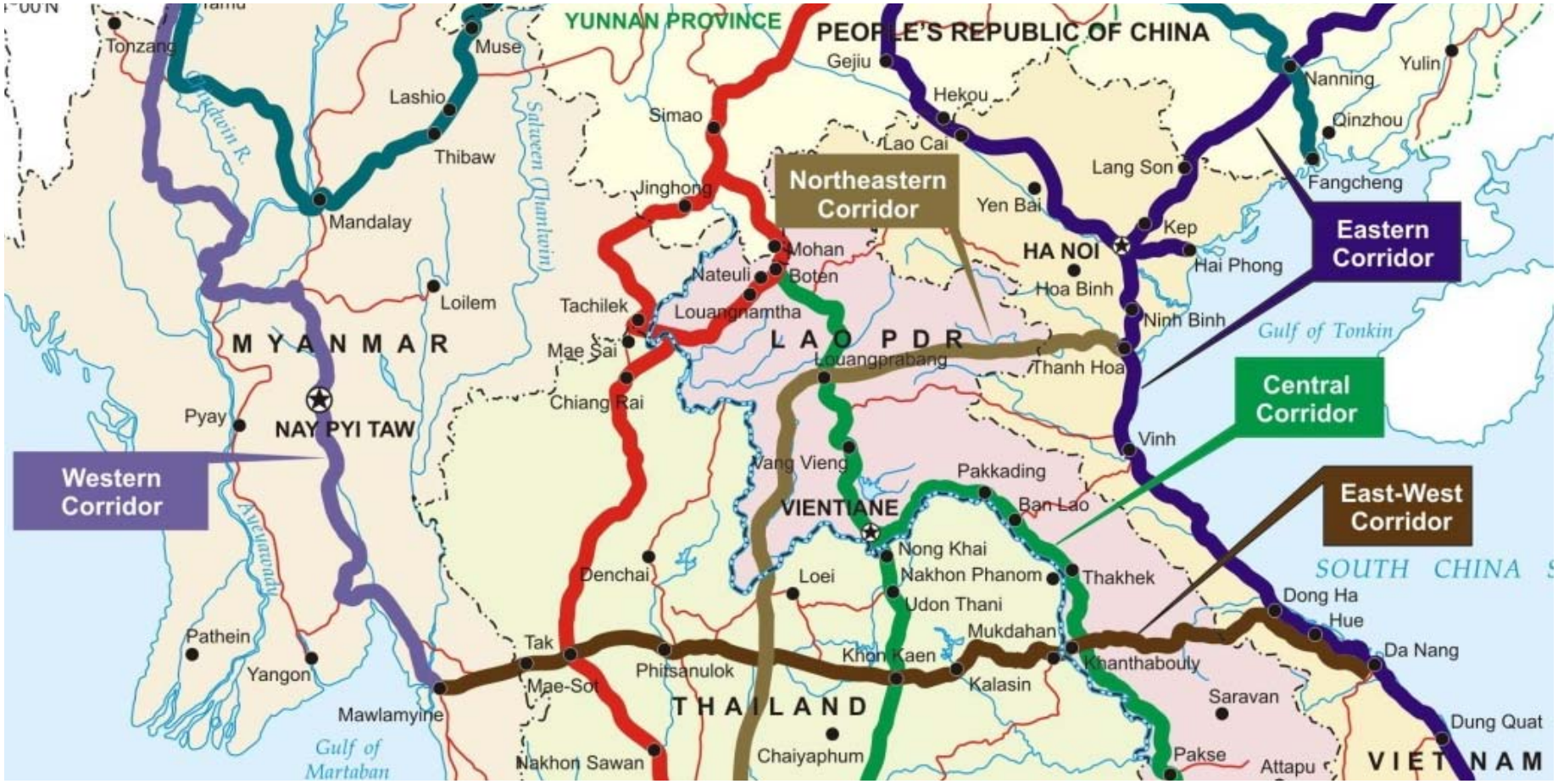
[2] Conservation International และ World Wide Fund for Nature (WWF)
http://www.worldwildlife.org/who/media/press/2008/WWFPresitem10990.html

และการเกษตร[3] ตัวอย่างโครงการที่สำคัญของกรอบความร่วมมือ GMS คือโครงการระเบียงเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วย

1. โครงการระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor, NSEC) เป็นการเชื่อมโยงพื้นที่จากไทย-พม่า-ลาว-จีน ประกอบด้วยเส้นทางหลัก 3 เส้นทาง ได้แก่ (โปรดดูภาพที่ 1.1)

[3] http://www.adb.org/countries/gms/overview

ภาพที่ 1.1 North South Economic Corridor (NSEC), Central Economic Corridor (CEC) and Eastern Economic Corridor (EEC)

1.1 เส้นทาง R3E บนเส้นทางจากเมืองคุนหมิง–บ่อหาน (จีน) - บ่อเต็น (ลาว) – ห้วยทราย– เชียงของ (ลาว) – เชียงราย (ไทย)– ตาก –กรุงเทพมหานคร

1.2 เส้นทาง R3W เริ่มต้นจาก เชียงตุง – ด่านท่าขี้เหล็ก– แม่สาย (พม่า) – เชียงราย (ไทย)–ตาก –กรุงเทพมหานคร และ

1.3 เส้นทาง R5 จากเมืองคุนหมิง– หมี่เหลอ – หยินซ่อ– ไคหยวน – เม่งซือ– ด่านเฮียโค่ว (จีน) – ลาวไค (เวียดนาม) – ฮานอย – ไฮฟอง

2. โครงการระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East West Economic Corridor, EWEC) เป็นเส้นทางเชื่อมทะเลอันดามันของมหาสมุทรอินเดียกับทะเลจีนใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก เริ่มต้นที่ท่าเรือเมืองเมาะลำไย (Mawlamyine) เปลี่ยนเป็นชื่อ พม่า จากเดิมคือเมืองเมาะลำเลิง ซึ่งเป็นชื่อมอญและเคยถูกครอบครองโดยมอญ ผ่านเมืองเมียวะดี (Myawaddy) ของพม่าเข้าสู่เมืองแม่สอด จังหวัดตาก ไปจนถึงชายแดนจังหวัดมุกดาหาร ข้ามสะพานแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 เข้าสู่แขวงสะหวันนะเขด(Savannakhet) ในลาว แล้ววิ่งบนเส้นทาง R 9 มุ่งสู่เมืองดองฮา (Dong Ha) เมืองเว้ (Hue) ในเวียดนาม และออกสู่ทะเลจีนใต้ที่ท่าเรือเมืองดานัง(Da Nang) ของเวียดนาม (โปรดดูภาพที่1.2)

ภาพที่ 1.2 เส้นทาง East-West Economic Corridor และ Southern Economic Corridor

ที่มา: Asian Development Bank(ปี 2553)

3. โครงการระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor, SEC) ซึ่งเชื่อมต่อระหว่างไทย-กัมพูชา-เวียดนาม และแบ่งเป็น 4 เส้นทางย่อย คือ

3.1 เส้นทางสายกลาง (Central Subcorridor) เริ่มจากกรุงเทพมหานคร(หากท่าเรือน้ำลึกทวายก่อสร้างแล้วเสร็จ SEC จะเริ่มต้นที่ทวาย) ผ่านพนมเปญ ไปยังโฮจิมินห์ซิตี้ และสุดที่เมืองหวุงเต่าหรือวังเทา (Vang Tau) ริมชายทะเลเวียดนาม

3.2 เส้นทางสายเหนือ (Northern Subcorridor) เริ่มจากกรุงเทพมหานครไปยังอรัญประเทศ เมื่อเข้าเขตกัมพูชาแล้วจะแยกขึ้นเหนือ ผ่านเสียมเรียบ และไปสุดที่เมือง QuyNhonทางตอนกลางของเวียดนาม

3.3 เส้นทางเลียบชายฝั่งด้านใต้ (Southern Coastal Subcorridor) เริ่มจากกรุงเทพ ผ่านทางภาคตะวันออกของไทยเลียบอ่าวไทย มาออกที่จังหวัดตราด ข้ามมายังเกาะกงของกัมพูชา และไปสุดที่ปลายแหลมของเวียดนามที่เมือง Nam Can และ

3.4 เส้นทางเชื่อมภายในทวีป (Intercorridor Link) เป็นเส้นทางแนวตั้งผ่านกัมพูชาและลาว โดยจะเชื่อมเส้นทาง 3 เส้นก่อนหน้า (และเส้นทางหลักสาย East-West) ในแนวดิ่ง

งานวิจัยนี้จะเน้นเพียงเส้นทางสองเส้นทางที่พาดผ่านประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ นั่นก็คือ ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) ซึ่งจะรวมทั้งส่วนที่พาดผ่านเข้าไปในสาธารรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แขวงสะหวันเขต และระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (SEC) เนื่องจากงานที่ผ่านมาเกี่ยวกับความร่วมมือในภูมิภาคอาเซียนจะเน้นผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความร่วมมือโดยไม่ได้วิเคราะห์มิติด้านอื่นประกอบด้วยอย่างเพียงพอ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จุดเน้นของงานนี้จะอยู่ในภาพที่ 1.2 แต่เนื่องจากโครงข่ายเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การแสดงภาพที่ 1.1 ด้วยจะช่วยให้เห็นภาพการเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมทั้งหมดและช่วยเสริมความสำคัญของ EWEC และ SEC ในภายหลังด้วย เพื่อให้งานวิจัยดังกล่าวได้ศึกษาในแง่มุมต่างๆ อย่างรอบด้าน งานวิจัยในโครงการนี้จึงออกแบบให้มีลักษณะเป็นสหวิทยาการคือ มีทั้งบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมาย ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีจุดเน้นที่ศึกษาผลกระทบทางลบที่อาจจะเกิดขึ้นเพื่อหาทางป้องกันแต่เนิ่นๆ เพื่อให้ส่วนที่เป็นประโยชน์จากความร่วมมือในภูมิภาคมีความเด่นชัดยิ่งขึ้น

1.2 มิติด้านความร่วมมือระหว่างประเทศและกฎหมาย

เนื่องจากปัจจุบันความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความร่วมมือที่จะเกิดขึ้นโดยมีจุดเน้นอยู่ที่สองพื้นที่ดังกล่าวยังมีไม่มาก ตลอดจนการคาดว่าอาจจะมีผลกระทบในทางลบอย่างไรบ้าง หรือมีแนวทางที่จะหาความรู้ในประเด็นเหล่านี้อย่างไรบ้าง ยังไม่มีความชัดเจน โครงการนี้จึงออกแบบโครงการเป็น 3 ระยะ แต่ละระยะใช้เวลา 1 ปี โดยหวังว่าเมื่อระยะที่ 1 ผ่านไป จะเห็นภาพและ

ประเด็นปัญหาเด่นชัดยิ่งขึ้น เพื่อที่จะได้ติดตามเจาะลึกลงไปในประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นในปีที่ 2 และ 3 ต่อไป

ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก - ตะวันตก เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากกรอบความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงโดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อยกระดับการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่มโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมียนมาร์ ไทยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) และเวียดนาม และอาจจะเชื่อมโยงต่อไปถึงจีนและกัมพูชา ผ่านมิติการดำเนินการที่คล้ายกับระเบียงเศรษฐกิจอื่นๆ คือ มิติของการพาณิชย์ ที่มุ่งเน้นไปที่การสร้างระบบการขนส่งที่มีประสิทธิภาพสำหรับการเคลื่อนย้ายทั้งสินค้าและผู้คนในอนุภูมิภาค พร้อมทั้งส่งเสริมธุรกิจในบริเวณที่ระเบียงเศรษฐกิจพาดผ่านในรูปแบบเครือข่ายโยงใยกันในแต่ละประเทศที่จะมีจุดเชื่อมโยงกัน ในขณะที่มิติของการพัฒนามุ่งเน้นการสนับสนุนการพัฒนาในเขตชนบทและบริเวณชายแดนที่ขนานไปกับแนวระเบียงเศรษฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความยากจนและเพิ่มโอกาสการจ้างงานและรายได้ให้แก่กลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำ ซึ่งจะเป็นความจริงเพียงใดเป็นประเด็นที่จะต้องศึกษาต่อไป แต่อย่างน้อยมีความเชื่อในเบื้องต้นว่า การพัฒนาเขตชนบทจาก EWEC ดังกล่าวจะได้รับการสนับสนุนโดยการสร้างถนนสายรองป้อนเข้าไปตลอดแนวเส้นทางสายหลัก ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะเพิ่มช่องทางการเคลื่อนย้ายทั้งสินค้าและคนอันจะนำไปสู่การขยายตัวผลประโยชน์ของระเบียงเศรษฐกิจสู่ชุมชนและเกษตรกรที่อยู่รายล้อมบริเวณดังกล่าว

อย่างไรก็ตามเนื่องจากประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงเหล่านี้มีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจและการเปิดกว้างทางการเมืองที่แตกต่างกันจึงส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการส่งเสริมความร่วมมือและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจร่วมกัน จากการศึกษาเบื้องต้นถึงปัจจัยเอื้อและส่งผลกระทบความร่วมมือในขณะนี้ที่เกิดขึ้นระหว่างอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงพบว่าบทบาทของตัวแสดงต่างๆ ในประชาคมโลกค่อนข้างมีความสำคัญในการเข้ามามีส่วนช่วยในการสร้างความพร้อมด้านต่างๆ โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐาน ดังเช่นความช่วยเหลือทั้งจากประเทศต่างๆ จากภายนอก รวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศและภาคธุรกิจเอกชนต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางกายภาพและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) อันเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างประเทศไทยและเวียดนาม การพัฒนาดังกล่าวนี้น่าจะเป็นประโยชน์กับประเทศไทยพอสมควร จากรายงานของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดมุกดาหาร สถิติการลงทุนของไทยในสปป.ลาวนั้นยังอยู่ในระดับสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ กระทรวงแผนการและการลงทุน สปป.ลาว รายงานว่าระหว่าง 2543 – 2554 มีจำนวน 393 โครงการ มีมูลค่า 2,843 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยในปี 2554 มีการลงทุนเพิ่มเติม 36 โครงการมูลค่ารวมประมาณ 154 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แต่ในปี 2556 การลงทุนของประเทศไทยตกไปอยู่ในอันดับที่ 3 รองจากเวียดนามและจีน คือมีมูลค่า 2,854.11 ล้านเหรียญสหรัฐ ขณะที่ของเวียดนามอยู่ที่ 4,770.38 และจีนอยู่ที่ 3,428.34 ล้านเหรียญสหรัฐ ตามลำดับ

ความช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นสิ่งสำคัญต่อการส่งเสริมความร่วมมือและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อให้กลไกตลาดเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัจจุบันนี้นอกเหนือจากสหรัฐอเมริกาและจีนที่มีบทบาทในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ยังมีประเทศญี่ปุ่นสิงคโปร์ออสเตรเลียและสหภาพยุโรปที่ให้ความช่วยเหลือการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งแน่นอนว่าประเทศเหล่านี้ย่อมหวังผลจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนการเข้ามามีอิทธิพลทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการสร้างดุลยภาพของพลังเหล่านี้ในภูมิภาคจึงมีความสำคัญ พลวัตรของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงและตัวแสดงที่หลากหลาย อาจจะมีประโยชน์ต่อภูมิภาคในการที่จะเป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยลดแรงกดดันไม่ให้ประเทศใดประเทศหนึ่งหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งเข้ามามีอิทธิพลเด็ดขาดในอนุภูมิภาคนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการพัฒนาที่ส่งผลกระทบด้านลบต่อชุมชนท้องถิ่นสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการมีอิทธิพลทางการเมืองจากต่างประเทศจากประเทศใดประเทศหนึ่งที่มีผลประโยชน์ร่วมกับชนชั้นนำหรือชนชั้นปกครองในประเทศนั้นๆอย่างไรก็ตามความช่วยเหลือจากต่างประเทศและการลงทุนทางเศรษฐกิจเหล่านี้ก็ยังอาจส่งผลกระทบด้านลบต่อชุมชนท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงในแง่ที่เป็นการกีดกันหรือปิดกั้นมิให้คนในท้องถิ่นเข้าถึงทรัพยากรของตนเอง ดังนั้นการศึกษาถึงผลกระทบของบทบาทของตัวแสดงเหล่านี้ต่อการพัฒนาในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากนั้นการศึกษานี้จะให้ความสำคัญกับปัจจัยแวดล้อมที่มีอยู่เดิมแล้วก่อนการเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก – ตะวันตก (East-West Economic Corridor) ว่ามีผลด้านบวกหรือด้านลบต่อชุมชนท้องถิ่นที่มีมาแต่เดิมอย่างไร

เนื่องจากการร่วมมือระหว่างภูมิภาคที่กำลังจะเกิดขึ้นนั้นมิได้เกิดจากข้อตกลงฉบับเดียว แต่มีการร่วมมือทางกฎหมายอยู่หลายระนาบ ตั้งแต่ระดับสนธิสัญญา (Treaty Regime) ที่ประเทศไทยและประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตามพันธกิจความร่วมมือทางเศรษฐกิจเหล่านั้น ขณะเดียวกัน ทุกประเทศต่างมีกฎหมายภายในประเทศของตน ซึ่งสนธิสัญญาต่างๆ ที่ได้ทำไว้อาจจะมีผลทำให้ต้องระงับการใช้กฎหมายภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในความร่วมมือระหว่างประเทศดังกล่าวจะก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายทุน (โดยการลงทุนระหว่างประเทศ) มีการเคลื่อนย้ายคน (คือการทำงานในต่างประเทศในภูมิภาค) และการเคลื่อนย้ายสินค้า ตลอดจนการคมนาคมขนส่งจะเป็นไปด้วยความสะดวกยิ่งขึ้น ผลของข้อตกลงทางกฎหมายในระนาบต่างๆ ในบางครั้งอาจจะมีผลต่อการยกเว้นหรือระงับใช้กฎหมายภายในประเทศที่สำคัญ ดังนั้น การศึกษามิติความร่วมมือทางกฎหมายที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการทรัพยากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะแรกที่เน้นประเด็นเรื่องการใช้ที่ดิน โดยในระยะแรกการศึกษาประเด็นทางกฎหมายจะเน้นไปที่ประเด็นการเคลื่อนย้ายทุน ซึ่งเป็นโจทย์สำคัญในลักษณะที่เป็นผลประโยชน์ร่วมจากการร่วมมือในภูมิภาค การศึกษาประเด็นทางกฎหมายในระยะแรกจึงเน้นผลกระทบจากสนธิสัญญาในระนาบต่างๆ ที่เอื้อต่อการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งอาจจะเปิดโอกาสให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรบางอย่างที่สงวนไว้ในกฎหมายของไทย แต่กลับถูกยกเลิกโดยสนธิสัญญาที่

เกี่ยวข้อง ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้ลงทุนจากต่างประเทศมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากร ในขณะที่คนในท้องถิ่นไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรดังกล่าวได้ เพราะแต่เดิมในกฎหมายของไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ไว้เพื่อประโยชน์ของประเทศในระยะยาว ลักษณะเช่นนี้ ถึงแม้การลงทุนดังกล่าวจะมีผลประโยชน์ร่วมระหว่างนักลงทุนจากต่างชาติและประเทศไทยเอง แต่ก็อาจจะมีผลทำให้ทรัพยากรที่สงวนไว้ถูกทำให้เปิดออกเพื่อการใช้สำหรับนักลงทุนชาวต่างชาติ แต่ขณะเดียวกันก็เป็นการกีดกันคนในประเทศไม่ให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรดังกล่าว ลักษณะเช่นนี้ย่อมมีผลกระทบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของไทยเป็นอย่างยิ่ง จำเป็นต้องหาแนวทางป้องกันหรือแก้ไขความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น การศึกษามิติทางกฎหมายในลักษณะเช่นว่านี้จึงถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากส่วนหนึ่งในงานวิจัยนี้

1.3 กรณีศึกษาของ สปป.ลาว

การเปิดพรมแดนระหว่างกันอาจจะมีผลดีที่ทำให้สินค้าในบริเวณพรมแดนสามารถเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศได้ง่ายขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็หมายถึงชีวิตที่ต้องรีบเร่งมากขึ้นของคนในพื้นที่ ตลอดจน การหมดไปอย่างรวดเร็วของทรัพยากรที่มีอยู่ เป็นต้นว่า ของป่าและสัตว์ป่า อีกทั้งยังไม่แน่เสมอไปว่าการที่คนเหล่านี้มีวัตถุเพื่อการดำรงชีวิตเพิ่มมากขึ้น ชีวิตที่เป็นองค์รวมของพวกเขาและครอบครัวจะดีขึ้นด้วยจริงหรือไม่ ข้อมูลข้างล่างนี้สะท้อนถึงการเพิ่มขึ้นของด่านชายแดนระหว่างไทย-ลาว ซึ่งมีทั้งด่านประเพณี หมายถึง พื้นที่ที่คนระหว่างสองประเทศใช้เป็นช่องทางในการไปมาหาสู่กันตามปกติตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และยังมิได้ถูกยกระดับเป็นจุดผ่านแดนถาวร กับอีกส่วนหนึ่งคือ จุดผ่านแดนถาวรซึ่งมีแนวโน้มจะมีเพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 1.1 ด่านประเพณี

ฝั่งไทย	ฝั่งลาว
จุดผ่านแดนถาวร ชายแดนไทย-ลาวมี 15 แห่ง	ด่านสากล ชายแดนลาว-ไทยมี 9 แห่ง
จุดผ่อนปรนการค้า ชายแดนไทย-ลาวมี 31 แห่ง	ด่านท้องถิ่น
	ด่านประเพณี

* ให้เข้าออกได้เฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณชายแดน อาจสรุปประเภทของจุดผ่านแดนไทย-ลาวได้ดังนี้

ตารางที่ 1.2 จุดผ่านแดนถาวรด้านชายแดนไทย-ลาวมี 15 แห่ง

ด่าน	หมายเหตุ
1. ด่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 1 (เวียงจันทร์-หนองคาย)	เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งหลักระหว่างไทยกับ สปป.ลาว
2. ด่าน อ. เชียงของ จ.เชียงราย – เมืองห้วยซาย แขวงบ่อแก้ว	เชื่อมโยงกับเส้นทาง R3 โดยต้องข้ามแม่น้ำโขงโดยแพขนานยนต์ แต่ในอนาคตจะมีสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ 4
3. ด่านสะพานมิตรภาพน้ำเหือง(ลาว-ไทย) ระหว่าง อ.ท่าลี่ จ.เลย – แขวงไซยะบุรี	เปิดใช้เมื่อวันที่ 28 ต.ค. 2547 จากด่านไปเมืองหลวงพระบางมีระยะทาง 363 กม. แต่ถนนยังมีสภาพไม่ดี
4. ด่าน อ.บึงกาฬ จ.หนองคาย – เมืองปากซัน แขวงบอลิคำไซ	เชื่อมโยงเส้นทางหมายเลข 8 ใน สปป.ลาว โดยต้องข้ามแม่น้ำโขงโดยแพขนานยนต์
5. ด่าน อ.เมือง จ. นครพนม – เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน	เชื่อมโยงเส้นทางหมายเลข 12 ใน สปป. ลาว โดยต้องข้ามแม่น้ำโขงโดยแพขนานยนต์ แต่ในอนาคตจะมีสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ 3ซึ่งจะเพิ่มทางเลือกไปสู่ภาคเหนือของสปป.ลาวและของจีนตอนใต้และเชื่อมต่อกับ EWEC ทั้งฝั่งไทยและลาวด้วย
6. ด่านสะพานมิตรภาพไทย- ลาวแห่งที่ 2 * (มุกดาหาร-สะหวันนะเขต)	เชื่อมโยงเส้นทางหมายเลข 9 East- West Economic Corridor ไปสู่ท่าเรือในเวียดนามได้
7. ด่านช่องเม็ก อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี – วังเต่า แขวงจำปาสัก	เป็นจุดผ่านแดนสู่แขวงทางภาคใต้ของ สปป.ลาว และสามารถเดินทางไปเวียดนามได้ทางด่าน พูเกือ แขวงอัตตะปือ
8. ด่านห้วยโก๋น อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.น่าน – น้ำเงิน เมืองเงิน แขวงไซยะบุรี	เป็นเส้นทางสู่เมืองหลวงพระบาง และแขวงภาคเหนือของ สปป.ลาว รัฐบาลไทยได้สนับสนุนงบประมาณก่อสร้างถนนระยะทาง 49.2 กม. จากด่านไปเมืองเงิน แขวงไซยะบุรี ซึ่งอยู่ตรงข้ามเมืองปากแบ่ง แขวงอุดมไซ รัฐบาล สปป.ลาวจะสร้างถนนดังกล่าวโดยกู้เงินจากจีน
9. ด่านสถานีไฟฟ้าหนองคาย- สถานีไฟฟ้าท่านาแล้ง	ณ มิถุนายน 2553 มีเฉพาะการขนส่งผู้โดยสาร ไม่มีการขนส่งสินค้าเพราะยังไม่มีคลังสินค้า

* ด่านที่มีความสำคัญต่อ EWEC คือ ด่านที่ 6 ซึ่งจะทำให้การขนส่งจากประเทศไทยไปสู่เวียดนามบนเส้นทางสายนี้มีความสะดวกยิ่งขึ้น

จากตารางที่ 1.1และตารางที่ 1.2 นั้นแสดงให้เห็นถึงจุดผ่านแดนระหว่างไทยและลาวที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งในระบบและนอกระบบเกิดขึ้น ดังนั้นการศึกษาถึงผลกระทบในบางบริเวณจะเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบต่อกรณีศึกษาเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก - ตะวันตก (East-West Economic Corridor)(จุดผ่านแดน หมายเลข 6) ว่ามีลักษณะเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า กิจกรรมในเส้นทาง EWEC หรือรู้จักกันอีกชื่อหนึ่งว่า R9 ในลาวเริ่มมีความคึกคักเพราะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลญี่ปุ่นและ ADB ขณะที่เส้นทาง R7 และ R8 ซึ่งเชื่อมต่อจากจีนมาสู่ลาวก็มีความคึกคักเพิ่มมากขึ้น การศึกษานี้จึงจะพยายามหาคำตอบด้วยว่าเหตุใดเส้นทาง R7 และ R8 จึงมีวิวัฒนาการที่รวดเร็วกว่าเส้นทาง R9 ในส่วนของสปป.ลาว อะไรเป็นสาเหตุให้เส้นทาง R7 และ R8 คึกคักเป็นพิเศษในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามการขยายตัวของการพาณิชย์ในระเบียงเศรษฐกิจก็มีส่วนอย่างสำคัญในการเป็นเครื่องมือในการบรรเทาความยากจนและการลดความไม่เสมอภาคระหว่างคนในชนบทและคนในเมือง ภายใต้การสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นในพื้นที่ ตลอดจนการค้าขายและการลงทุน ซึ่งกระบวนการนี้สามารถก่อให้เกิดรายได้และการจ้างงานสำหรับคนที่มีรายได้น้อยและกลุ่มที่เปราะบางได้ระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามจากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่า คุณูปการของการขยายตัวทางการค้าที่เกิดขึ้นที่มีต่อมิติการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงในระดับต่ำ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจในขณะนั้นในเส้นทาง R9 ในสปป.ลาวยังไม่ปรากฏผลชัดเจนเท่าที่ควรแต่การดำเนินการพัฒนาเส้นทางดังกล่าวกลับทำให้เกิดประเด็นทางสังคมใหม่ๆ เกิดขึ้น ในขณะเดียวกันระดับของความไม่เสมอภาคกลับเพิ่มขึ้นทั้งในระดับครัวเรือนและอาณาเขตต่างๆ ที่อยู่ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจ ในงานศึกษาครั้งนี้จะมีการติดตามตรวจสอบว่าสิ่งที่ได้พบจากการศึกษาในเบื้องต้นจะยังคงเป็นความจริงอยู่ในช่วงเวลาของการศึกษานี้หรือไม่

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นประเทศสมาชิกในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ที่ประชากรยังคงมีปัญหาความยากจน ดังจะเห็นได้จากรายงานของธนาคารโลก ค.ศ. 2011 ที่จัดให้สปป.ลาวอยู่ในกลุ่ม ระบบเศรษฐกิจที่มีรายได้ต่ำถึงกลาง (Lower-middle-income economy) รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรUS$1,010[4] รวมทั้งพื้นฐานทางเศรษฐกิจของลาวยังคงอ่อนแอ ภาคเศรษฐกิจที่สำคัญยังคงอยู่ในสินค้าขั้นปฐมที่อาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ เช่น ไฟฟ้าพลังน้ำและผลผลิตจากทรัพยากรป่า การเป็นเส้นทางเชื่อมโยงตามแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก - ตะวันตก แม้ว่าจะผ่านแขวงสะหวันนะเขตเพียงแขวงเดียวในลาวที่เชื่อมมายังไทยผ่านสะพานมิตรภาพแห่งที่สองในจังหวัดมุกดาหาร และเชื่อมไปยังเมืองดานังของเวียดนามตามเส้นทาง

[4]World Bank (2011) 'Lao PDR Now a Lower-Middle Income Economy'
http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/EASTASIAPACIFICEXT/LAOPRDEXTN/0,,contentMDK:22994262~menuPK:50003484~pagePK:2865066~piPK:2865079~theSitePK:293684,00.html

หมายเลข 9 แต่แขวงดังกล่าวเป็นแขวงที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศที่มีประชากรถึงร้อยละ 15 ของประชากรประเทศทั้งหมด

เมื่อกล่าวถึงการค้าเสรีโดยทั่วไปมักมุ่งเน้นเรื่องผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับบริษัทข้ามชาติที่เข้าไปลงทุน และมีการลงทุนที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในกรณีของสปป.ลาวก็มีรูปแบบการลงทุนคล้ายกับที่ได้กล่าวมานี้ ธุรกิจภายในสปป.ลาวยังคงมีปัญหาด้านทักษะการจัดการและเทคโนโลยีในการผลิตซึ่งมีผลต่อคุณภาพของสินค้า ดังนั้นสปป.ลาวจึงเป็นประเทศที่ต้องพึ่งพาการค้าการลงทุนจากต่างประเทศเป็นสำคัญ เช่น ทางการสปป.ลาวได้อนุญาตให้กลุ่มบริษัท Salamander Energy จากประเทศอังกฤษเป็นผู้ดำเนินการสำรวจหาแหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในแขวงสะหวันนะเขตและสาละวันซึ่งมีพื้นที่สำรวจกว้างถึง 31,000 ตารางกิโลเมตร และผลจากการดำเนินการสำรวจในช่วงที่ผ่านมาของบริษัททำให้สปป.ลาวแสดงความมั่นใจว่าร้อยละ 70 ในพื้นที่สำรวจดังกล่าวมีทรัพยากรน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในปริมาณที่คุ้มค่าต่อการลงทุนในอนาคต ซึ่งจะช่วยยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสปป.ลาวโดยทั่วไปได้ในระดับหนึ่ง โดยอาจจะมีผลกระทบทางลบด้วยเช่นกัน แต่ยังไม่เด่นชัดจนกว่าจะมีการดำเนินการจริงเกิดขึ้น

นอกจากภาคเอกชนจากต่างประเทศที่เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในสปป.ลาวแล้วการได้รับเงินกู้และเงินให้เปล่าจากรัฐบาลต่างประเทศก็เป็นอีกปัจจัยที่หนุนระบบเศรษฐกิจของสปป.ลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เช่น การที่รัฐบาลไทยให้เงินกู้และเงินให้เปล่าในโครงการก่อสร้างทางรถไฟสายท่านาแล้ง – เวียงจันทน์ สปป.ลาว จำนวน 1650 ล้านบาท (เงินให้เปล่าร้อยละ30 เงินกู้ร้อยละ70) ที่รัฐบาลทั้งสองฝ่ายลงนามในสัญญาเมื่อเดือนมิถุนายน 2555 หรือการที่ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าหรือเอ็กซิมแบงก์จีน ได้ให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำให้แก่สปป.ลาว 663 ล้านหยวน (3,600 ล้านบาทเศษ) เพื่อช่วยโครงการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในประเทศนี้ รวมทั้งการสร้างโรงซ่อมเครื่องบินที่สนามบินวัดไตในปี 2553 รัฐบาลจีนยังช่วยเหลือสปป.ลาวพัฒนาและก่อสร้างระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานอีกนับสิบโครงการตลอด 5 ปีข้างหน้า ซึ่งรวมทั้งการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงในเขตเมืองปากแบง แขวงอุดมไซ มูลค่า 50 ล้านดอลลาร์ พัฒนายกระดับและก่อสร้างทางหลวงอีก 2 สายในแขวงภาคเหนือ ที่คาดว่าจะใช้เงินนับร้อยล้านดอลลาร์และสร้างพนังกั้นน้ำกัดเซาะชายฝั่งแม่น้ำโขงในแขวงบอลิคำไซอีกกว่า 85 ล้านดอลลาร์ หรือการที่รัฐบาลญี่ปุ่นมอบโรงเรียนจำนวน 95 หลังให้แก่สปป.ลาว ทั้งที่สร้างขึ้นใหม่และโรงเรียนหลังเก่าที่ซ่อมแซม ฟื้นฟู และตกแต่งขึ้นมาใหม่ รวมเป็นมูลค่ารวม 1,018 ล้านเยน (เกือบ 13 ล้านเหรียญสหรัฐ) โดยโรงเรียนทั้ง 95 หลังอยู่ในพื้นที่ 2 แขวง (จังหวัด) ภาคกลาง และภาคใต้ของสปป.ลาว คือ สะหวันนะเขต และจำปาสัก โรงเรียนที่รัฐบาลญี่ปุ่นสร้างและซ่อมแซมช่วยเหลือ สปป.ลาวครั้งนี้ มีทั้งประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในสะหวันนะเขตมีจำนวน 43 หลัง เป็นโรงเรียนประถม 28 หลัง มัธยม 18 หลัง ส่วนจำปาสักมี 52 หลัง ในนั้นเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 17 หลังตามแผนความช่วยเหลือประจำปี 2554 – 2555

ความช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นสิ่งสำคัญต่อการส่งเสริมความร่วมมือและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสปป.ลาวเพื่อให้กลไกตลาดมาเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัจจุบันนี้นอกเหนือจากสหรัฐอเมริกาและจีนที่มีบทบาทในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ยังมีประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ ออสเตรเลีย เกาหลีและสหภาพยุโรปที่ให้ความช่วยเหลือการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง พลวัตของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง และตัวแสดงที่หลากหลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยลดแรงกดดันไม่ให้ประเทศใดประเทศหนึ่งหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งเข้ามามีอิทธิพลเด็ดขาดในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการพัฒนาที่ส่งผลกระทบด้านลบต่อชุมชนท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมและการแทรกแซงทางการเมืองจากต่างประเทศ อย่างไรก็ตามความช่วยเหลือจากต่างประเทศและการลงทุนทางเศรษฐกิจเหล่านี้ยังอาจส่งผลกระทบด้านลบต่อชุมชนท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงได้ ดังนั้นการศึกษาถึงผลกระทบของบทบาทของตัวแสดงเหล่านี้ต่อการพัฒนาในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากนี้การศึกษานี้จะให้ความสำคัญกับปัจจัยแวดล้อมที่มีอยู่เดิมก่อนการดำเนินนโยบายเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออกตะวันตก (East-West Economic Corridor)เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นได้ชัดเจนว่าการร่วมมือดังกล่าวมีผลกระทบทางบวกหรือลบอย่างใดบ้างและฝ่ายใดจะมีน้ำหนักมากกว่า

1.4 กรณีศึกษาสำหรับประเทศไทย

สำหรับกรณีของประเทศไทย ในการศึกษา EWEC ในปีแรกจะเน้นประเด็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในภาคเศรษฐกิจต่างๆ เป็นสำคัญ ที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชน พื้นที่เกษตรกรรมเพื่อการผลิตอาหาร พื้นที่อุตสาหกรรมเพื่อการผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค หรือพื้นที่เอื้ออำนวยสำหรับการบริการ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข การขนส่ง การท่องเที่ยว ฯลฯ รวมไปถึงพื้นที่สำหรับอยู่อาศัย เนื่องจากที่ดินเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ไม่ว่าจะนับโดยขนาดพื้นที่รวมของประเทศหรือขนาดพื้นที่ที่นำมาใช้ได้ในแต่ละช่วงเวลา การเลือกใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านประเภทการใช้และขนาดของพื้นที่ ย่อมทำให้สวัสดิการสังคมโดยรวมดีขึ้น

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสามารถเกิดขึ้นจากการปรับตัวของระบบเศรษฐกิจเมื่อประสบกับการเปลี่ยนแปลงของปริมาณหรือราคาของปัจจัยอื่นๆ ที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น แรงงาน พลังงาน เทคโนโลยี เงินทุน ทรัพยากรธรรมชาติ หรือบริการทางสิ่งแวดล้อม ฯลฯ หรือจากการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์ของผู้บริโภคทั้งในและนอกประเทศ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในราคาสินค้าทดแทน ราคาสินค้าประกอบ หรือรสนิยมของผู้บริโภคเอง นอกจากนี้การแทรกแซงของรัฐในรูปแบบของการกำหนดประเภทหรือลักษณะการใช้ที่ดิน

หรือการสร้างแรงจูงใจให้เอกชนใช้ที่ดินในลักษณะดังกล่าวสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินได้

ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ การเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนาหรือไม่มีการต่อต้านจากผู้ใด ต้องเป็นการทำให้มีขึ้นแบบพาเรโต้ (Pareto Improvement) นั่นคือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผู้เล่นในระบบเศรษฐกิจอย่างน้อย 1 คนมีสวัสดิการสูงขึ้น แต่ไม่มีผู้ใดมีสวัสดิการลดลงเลย แม้กระนั้น หากการเปลี่ยนแปลงหนึ่งทำให้บางคนมีสวัสดิการเพิ่มขึ้นแต่มีอย่างน้อย 1 คนมีสวัสดิการลดลง ภาครัฐสามารถแทรกแซงหรือเอื้อให้เกิดการถ่ายโอนประโยชน์จากผู้ที่มีสวัสดิการสูงขึ้นให้กับผู้ที่มีสวัสดิการลดลง เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงที่พ่วงด้วยการถ่ายโอนประโยชน์นั้นเป็นการปรับปรุงพาเรโต้ได้ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ดี จะต้องไม่มีบุคคลใดเสียประโยชน์หรือหากเสียประโยชน์ก็ต้องได้รับการชดเชยที่ทำให้โดยรวมบุคคลนั้นมีสวัสดิการไม่ต่ำกว่าเดิมตรงนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาผลกระทบของการพัฒนากับกลุ่มคนชายขอบว่าจะมีมากน้อยเพียงใด ในหลายประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่ยากจน ในช่วงของการลงทุนที่คาดว่าจะทำประโยชน์ให้แก่พื้นที่ที่จะมีการพัฒนาได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้น ในขณะที่ผลประโยชน์ยังไม่เกิดมักจะทำการบังคับเบียดขับคนยากจนออกจากพื้นที่โดยไม่ได้รับการชดเชยเท่าที่ควร ตรงนี้จึงเป็นประเด็นที่คนจนหรือคนชายขอบได้รับผลกระทบทางลบจากการพัฒนา ซึ่งสร้างความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ผู้ด้อยโอกาสเหล่านั้น เป็นการสร้างปัญหาในระยะยาวแทนที่จะเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินมักเกิดขึ้นพร้อมกับการซื้อขายที่ดิน เนื่องจากส่วนหนึ่งของที่ดินในประเทศไทยเป็นสินค้าส่วนบุคคล (Private Goods) ที่เจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ชอบด้วยกฎหมายสามารถนำมาจำหน่ายตามสิทธิของตน ในทางทฤษฎีราคาที่ดิน ณ ดุลยภาพตลาด จะเท่ากับต้นทุนหน่วยสุดท้ายของผู้ขายที่ดินซึ่งเท่ากับผลประโยชน์หน่วยสุดท้ายของผู้ซื้อที่ดินด้วย ซึ่งเป็นระดับที่สังคมได้รับสวัสดิการสูงสุดจากการซื้อขายนั้น อย่างไรก็ตามที่ดินแต่ละผืนจะมีที่ตั้งซึ่งมีลักษณะจำเพาะ ทำให้มีลักษณะผูกขาดตามธรรมชาติพร้อมกันด้วย ดังนั้นราคาที่ดินจึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสะท้อนถึงการไม่อยู่ที่ดุลยภาพ แต่มีแนวโน้มในการปรับตัวไปในทิศทางที่เข้าสู่ดุลยภาพ แม้กระนั้น การขาดความสมบูรณ์ของข้อมูล เช่น ในกรณีเศรษฐกิจฟองสบู่ (Bubble) ฯลฯ ราคาที่ดินอาจจะแตกต่างจากมูลค่าที่แท้จริง (Intrinsic Value) ที่ผู้ซื้อจะได้รับและการเปลี่ยนแปลงราคาที่ดินนั้นอาจจะไม่นำไปสู่การมีสวัสดิการสังคมที่เพิ่มขึ้น

ประเทศไทยเป็นประเทศขนาดกลางมีพื้นที่ต่อประชากรยังไม่อยู่ในระดับหนาแน่นมีพื้นที่เกษตรในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน พื้นที่อุตสาหกรรม เขตเมือง และพื้นที่ป่าประกอบกับประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตร้อนและมีภูมิอากาศแบบร้อนชื้นผสมป่าเบญจพรรณ จึงอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์และแร่ธาตุ ซึ่งล้วนดำรงอยู่บน และ/หรือใต้ดิน การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินหรือการเปลี่ยนแปลงราคาที่ดิน อันเกิดมาจากกิจกรรมทาง

เศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ทั้งจากการลงทุนจากภายในประเทศและจากต่างประเทศ จึงเป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงราคาสินค้าโภคภัณฑ์ในตลาดโลก การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป รวมถึงจากการแทรกแซงโดยรัฐ เช่น การจัดทำผังเมืองและกำหนดขอบเขตการใช้ที่ดินโดยภาครัฐที่ปราศจากการมีส่วนร่วมจากภาคประชาสังคม ฯลฯ ย่อมส่งผลกระทบกับสวัสดิการของประชาชนในท้องถิ่นหรือของประชาชนที่อยู่ห่างไกลออกไปแต่อยู่ในระบบเศรษฐกิจเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการเชื่อมโยงเศรษฐกิจของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) ผ่านโครงการระเบียงเศรษฐกิจต่างๆ ซึ่งในกรณีศึกษานี้คือ ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor, EWEC) และระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor, SEC)

โครงการระเบียงเศรษฐกิจทั้งสองข้างต้น สามารถเหนี่ยวนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในภาคเกษตรกรรม โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจที่ได้รับความนิยมโดยทั้งเกษตรกรของไทยเองและนักลงทุนต่างประเทศที่มักจะเน้นการลงทุนในภาคเกษตรอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรม ที่อาจทำให้การใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมเพิ่มจำนวนมากขึ้นซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการลดลงของต้นทุนการขนส่งปัจจัยการผลิตหรือผลผลิต และเกิดการขยายตัวในภาคบริการเอง เช่นการขนส่งและการท่องเที่ยว ซึ่งอาจได้รับผลดี เนื่องจากการลดลงของต้นทุนของผู้บริโภค (นักท่องเที่ยวทั้งไทยและชาวต่างชาติ ฯลฯ)การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินส่วนหนึ่งมักจะทำให้ผลผลิตมวลรวมของประเทศสูงขึ้นเพราะที่ดินที่มีผลิตภาพต่ำกว่าจะถูกนำไปใช้ให้เกิดผลิตภาพสูงกว่า แต่ขณะเดียวกัน เพื่อมิให้เกิดปัญหาการรวยกระจุกและจนกระจาย จำเป็นจะต้องศึกษาต่อไปว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้นหรือไม่ และจะมีแนวทางแก้ไขผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวได้อย่างไรบ้าง ประเด็นนี้จึงเป็นแนวทางการศึกษาในส่วนของ EWEC และ SEC ในงานวิจัยในระยะที่ 1 นี้

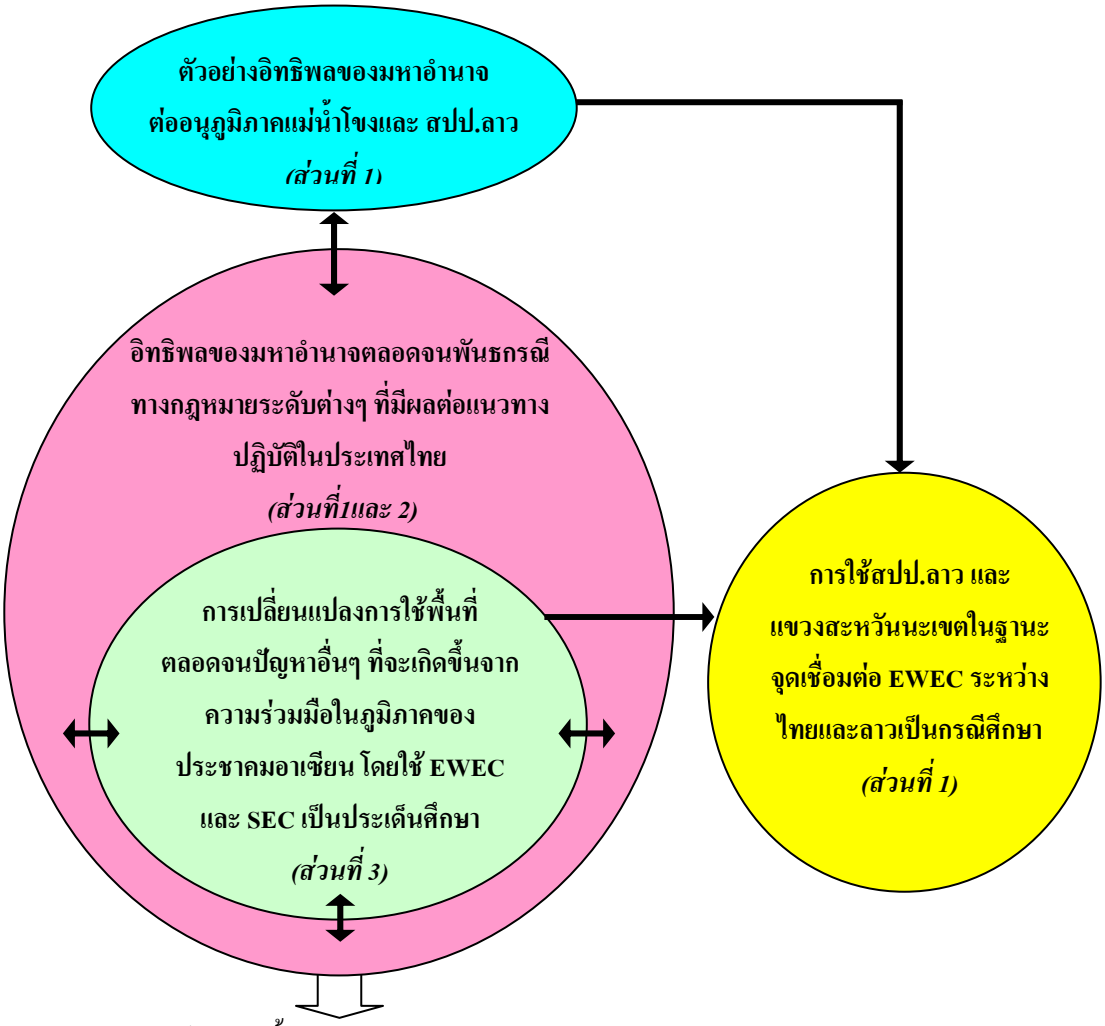
1.5 ตัวแบบที่จะใช้ในการศึกษานี้

เนื่องจากการศึกษาในลักษณะนี้คือ การศึกษาที่เน้นความร่วมมือระหว่างสมาชิกในภูมิภาคอาเซียนเป็นหลัก โดยยึดเอาพื้นที่ EWEC และ SEC ซึ่งเป็นเส้นทางเชื่อมต่อในอนุภูมิภาคที่อยู่ในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นตัวตั้ง การศึกษาจึงจะเริ่มจากความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งมีส่วนที่เป็นตอนใต้ของจีนและอยู่นอกประชาคมอาเซียนด้วย ในฐานะที่ EWEC และ SEC ก็อยู่ในอนุภูมิภาคนี้ โดยที่มีอิทธิพลของตัวแสดงทั้งที่เป็นรัฐและไม่ใช่รัฐซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจ หรือเป็นประเทศที่หวังผลประโยชน์ร่วมทางเศรษฐกิจและการเมืองเข้ามามีอิทธิพล ซึ่งก็อาจจะมีผลกระทบต่อการใช้พื้นที่ในเส้นทางคมนาคมทั้งสองด้วย ขณะเดียวกันก็จะเจาะลึกลงไปถึงส่วนเชื่อมต่อ EWEC ใน สปป.ลาว ในแขวงสะหวันนะเขต รวมทั้งเส้นทางที่เริ่มมีความคึกคักมากในปัจจุบันในลาวเช่นเส้นทาง R7และ R8 เป็นต้น เพื่อศึกษาในส่วนที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่อาจจะก่อผลกระทบทางลบทางสังคมแก่ชุมชนที่อยู่รอบพื้นที่ดังกล่าว ส่วนที่สองจะศึกษา

ประเด็นทางกฎหมายที่ส่งเสริมการเคลื่อนย้ายทุนและอาจจะมีผลกระทบทางลบต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากที่ดินในประเทศไทย ประกอบกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือลดปัญหาจากผลกระทบทางกฎหมายที่อาจจะเกิดขึ้น ส่วนที่สามจะกลับมาศึกษาในกรณีของประเทศไทยว่า EWEC และ SEC มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในจังหวัดที่เส้นทางดังกล่าวพาดผ่าน อันได้แก่ จังหวัดตาก สุโขทัย พิษณุโลก ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร สำหรับ EWEC และ ตราด จันทบุรี ระยอง ชลบุรี สมุทรปราการ สระแก้ว ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายก กรุงเทพฯ นครปฐม ราชบุรี และกาญจนบุรี สำหรับ SEC

ความเชื่อมโยงของการศึกษาทั้งสามอาจจะแสดงโดยภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1.3 กรอบการวิจัยในเบื้องต้น

1. บูรณาการองค์ความรู้ทั้งหมดเข้าด้วยกัน
2. แนวทางในการทำข้อเสนอเกี่ยวกับกรอบนโยบายที่เกี่ยวข้อง
3. เห็นภาพของประเด็นที่จะต้องศึกษาในระยะที่ 2 และ 3 ชัดยิ่งขึ้น

ดังนั้น จุดเน้นของงานวิจัยในระยะที่ 1 นี้จะอยู่ในส่วนที่ 2 คือ การเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่อันเป็นผลจากการที่มีเส้นทาง EWEC และ SEC พาดผ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส่วนที่เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยศึกษาจากจังหวัดสำคัญที่เส้นทางดังกล่าวผ่านอันประกอบด้วย จังหวัดตาก สุโขทัย พิษณุโลก ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร สำหรับ EWEC และ ตราด จันทบุรี ระยอง ชลบุรี สมุทรปราการ สระแก้ว ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายก กรุงเทพฯ นครปฐม ราชบุรี และกาญจนบุรี สำหรับ SECโดยเปรียบเทียบจากภาพถ่ายทางอากาศจากดาวเทียมเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมากับปัจจุบัน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของราคาที่ดินซึ่งเป็นตัวบ่งชี้กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สะท้อนการเพิ่มขึ้นของผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ประกอบกับเส้นทางป้อนที่เพิ่มขึ้นที่สะท้อนปริมาณการขนส่งสินค้าและคมนาคม พร้อมทั้งศึกษาผลได้ในภาพรวมและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ ส่วนงานวิจัยในส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 นั้น จะนำมาสังเคราะห์ประกอบกับส่วนที่ 3ว่าการเข้ามามีบทบาทในพื้นที่ของชาติมหาอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่น ตลอดจนกลุ่มประเทศและประเทศอื่นๆ เช่น ยุโรป ออสเตรเลีย รวมทั้งสมาชิกอาเซียนอย่างสิงคโปร์และมาเลเซีย ร่วมกับภาคธุรกิจเอกชนจากประเทศและภูมิภาคเหล่านั้น จะมีผลกระทบอย่างไรต่อการใช้ที่ดินในบริเวณระเบียงเศรษฐกิจดังกล่าว ประกอบกับการศึกษาในแง่มุมกฎหมายว่าข้อตกลงในระดับต่างๆ ที่ประเทศไทยได้ทำไว้จะมีผลในทางปฏิบัติอย่างไรต่อการใช้พื้นที่บนระเบียงเศรษฐกิจทั้งสองดังกล่าวบ้าง และจะมีผลต่อชุมชนชายขอบ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมอย่างไร และจะมีวิธีป้องกันหรือบรรเทาผลกระทบทางลบเหล่านี้ได้โดยวิธีใดบ้าง จากนั้นจะศึกษา EWEC จากจุดที่เชื่อมต่อจากประเทศไทยเข้าไปในสปป.ลาว เพื่อศึกษาดูว่าสปป.ลาวมีวิธีการหรือมาตรการเกี่ยวกับการเข้ามาลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน ประกอบกับการเข้ามาหาผลประโยชน์ร่วมจากภาคธุรกิจเอกชนของประเทศเหล่านั้นอย่างไรบ้าง เหตุใดเส้นทาง R7 และ R8 ซึ่งเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อมาจากจีนจึงได้รับความสำคัญเป็นพิเศษ มีปัจจัยอะไรที่จะอธิบายได้บ้าง และเศรษฐกิจบนเส้นทาง R9จะมีโอกาสพัฒนาต่อไปได้อย่างต่อเนื่องหรือไม่ และถ้าหากทำได้จะมีผลดีและผลเสียแก่ชุมชนชายขอบที่อยู่ตามเส้นทางนี้ของ สปป.ลาวอย่างไร

ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะช่วยให้ได้เห็นแนวทางในการนำเสนอกรอบนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อไป พร้อมกันนี้ก็จะช่วยให้เห็นประเด็นที่จะต้องศึกษาต่อในระยะที่ 2 และ 3 ชัดเจนยิ่งขึ้นต่อไป

1.6 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.6.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทและผลที่เกิดขึ้นตามมาของตัวแสดงที่เป็นรัฐ เช่น สหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป ออสเตรเลีย ต่ออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สปป.ลาว และในส่วน EWEC และ SEC ในประเทศไทย

1.6.2 เพื่อศึกษากรอบทางกฎหมายหลายระนาบจากผลของสนธิสัญญาความตกลง (Treaty Regime) ที่ประเทศไทยและประเทศภาคีสมาชิกภายใต้โครงการความร่วมมือ EWEC และ SEC ต้องปฏิบัติตามพันธกิจความร่วมมือทางเศรษฐกิจเหล่านั้น

1.6.3 เพื่อศึกษากรอบทางกฎหมายภายใน (Domestic Law and Regulations) ของประเทศไทยและประเทศสมาชิกของภูมิภาคนี้ซึ่งเกี่ยวข้องกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจดังกล่าว และแสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่มีต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจในหลายระนาบดังกล่าว

1.6.4 เพื่อแสดงถึงผลกระทบของกรอบทางกฎหมายทั้งจากระบบสนธิสัญญาและกฎหมายภายในต่อประเทศไทยจากการเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศ

1.6.5 เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงที่เป็นภาคธุรกิจเอกชนและรัฐที่เกี่ยวข้องที่มีผลต่ออนุภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สปป.ลาว และในส่วน EWEC ในไทยและ สปป.ลาว และ SEC ในประเทศไทย

1.6.6 เพื่อศึกษารูปแบบการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินบนเส้นทาง EWEC และ SEC ในประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากปัจจัยทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และกฎหมาย ที่อาจจะมีผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

1.6.7 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากการตัดถนนป้อนที่เชื่อมต่อเส้นทาง EWEC และ SEC ในประเทศไทย ประกอบกับการขยายตัวของการขนส่งและโลจิสติกส์เบื้องต้น และผลกระทบในข้อ (3)

1.6.8 เพื่อศึกษาส่วนเชื่อมต่อของ EWEC จากประเทศไทยในแคว้นสะหวันนะเขต สปป.ลาว ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างเส้นทาง R9 (EWEC) กับ R7 และ R8 รวมถึงอธิบายสาเหตุของความก้าวหน้าและความล่าช้าในการพัฒนาเศรษฐกิจบนเส้นทางดังกล่า

1.6.9 เพื่อศึกษาผลกระทบทางลบทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นกับชุมชนชายขอบของเส้นทาง EWEC ทั้งในประเทศไทยและ สปป.ลาว ตลอดจน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้านทรัพยากรธรรมชาติบนเส้นทาง EWEC อันประกอบด้วยพื้นที่ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ

1.6.10 เพื่อเสนอแนวทางป้องกันผลกระทบเชิงลบทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และทางกฎหมาย ที่ได้จากการศึกษา และเสนอยุทธศาสตร์เชิงรุกทั้งสามด้านเพื่อเตรียมพร้อมรองรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.7ประเด็นคำถาม/โจทย์วิจัย

1.7.1 ตัวแสดงต่างๆ เช่น สหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป ได้เข้ามามีอิทธิพลในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในลักษณะการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสปป.ลาว ในลักษณะใดบ้าง และมีผลต่อการใช้ที่ดินในบริเวณ EWEC ในประเทศไทยและสปป.

ลาวหรือไม่อย่างไร และมีอิทธิพลในการครอบงำทางเศรษฐกิจและการเมืองของสปป.ลาวมากน้อยเพียงใด

1.7.2 ตัวแสดงของภาคธุรกิจเอกชนจากประเทศและภูมิภาคในข้อ (1.7.1) รวมทั้งจากสิงคโปร์และมาเลเซีย มีปฏิสัมพันธ์หรือร่วมมือกับภาครัฐจากประเทศของตนมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน สปป.ลาว และมีผลทางเศรษฐกิจและสังคมต่อพื้นที่ EWEC ในไทยและ สปป.ลาว รวมทั้ง SEC ในไทยบ้างหรือไม่ ในลักษณะใด

1.7.3 ศึกษาพันธกิจของประเทศไทย เมียนมาร์ ลาว กัมพูชา เวียดนาม จีน และมาเลเซีย ภายใต้ความตกลงตามกรอบความตกลงองค์การค้าโลก อาเซียน ความตกลงทวิภาคี และความตกลงความร่วมมือEWEC และ SEC จากการเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศ

1.7.4 ศึกษากฎหมายภายในประเทศของประเทศในข้อ (1.7.5) เพื่อให้ทราบถึงระบบของกฎหมายของประเทศเหล่านี้ที่มีผลต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่อการเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศและแนวปฏิบัติของแต่ละประเทศที่เกี่ยวกับเรื่องนี้

1.7.5 ผลจากการศึกษาในข้อ (1.7.5) และ (1.7.6) จะสะท้อนให้เห็นผลที่จะเกิดขึ้นในประเทศไทยทางด้านการเกษตร อุตสาหกรรม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการคมนาคมที่อาจจะมีผลกระทบต่อการใช้ที่ดินในประเทศไทยในข้อ (1.7.3) และ (1.7.4)

1.7.6 การใช้ที่ดินบนเส้นทาง EWEC-SEC เป็นเช่นไร และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

1.7.6.1 รูปแบบเชิงกายภาพ (ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ) เพื่อศึกษาลักษณะของการใช้ประโยชน์ที่ดินในภาพรวมในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ต่อไปนี้

(1) การเกษตร (2) อุตสาหกรรม (3)บริการ

(4)ชุมชน (5)ทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน และสิ่งแวดล้อม

1.7.6.2 การครอบครองที่ดินตามสัญชาติ และกลุ่มธุรกิจ

1.7.6.3 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน (ในช่วงเวลา 10 ปี) ของพื้นที่ในจังหวัดที่เส้นทาง EWEC-SEC ตัดผ่าน อันประกอบด้วย จังหวัดตาก สุโขทัย พิษณุโลก ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร สำหรับ EWEC และ ตราด จันทบุรี ระยอง ชลบุรี สมุทรปราการ สระแก้ว ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายก กรุงเทพฯ นครปฐม ราชบุรี และกาญจนบุรี สำหรับ SEC โดยศึกษาจากขนาดและลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในภาพรวม

1.7.6.4 กรณีศึกษา การคุกคามจากภายนอกในการแย่งชิงการใช้ประโยชน์ที่ดินในประเทศไทย : วิเคราะห์ “ใครได้ ใครเสีย” กรณีนักลงทุนจากต่างประเทศ (ซึ่งอาจจะเป็นจีน เวียดนาม และมาเลเซีย ที่เข้ามาว่าจ้างคนไทยเป็นนายหน้าถือครอง หรือปลูกยางพาราในพื้นที่จังหวัดที่มีเส้นทาง EWEC-SEC) ซึ่งมีคำถามย่อย ดังนี้ (1) การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เพาะปลูกยางพารามี

ทิศทางอย่างไร (2)ใครได้ประโยชน์ ใครเสียประโยชน์และ(3) ใครเป็นเจ้าของที่ดินที่ใช้ปลูกยางพารา (นายทุนไทย นอมินี และอื่นๆ) เป็นต้น

1.7.7การศึกษาเส้นทางและแผนการสร้างทางป้อนเพื่อเชื่อมต่อกับEWEC และ SEC

1.7.7.1 ศึกษาต่อไปถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อราคาที่ดินอันเนื่องจากการเก็งกำไรจากที่ดินในกรณีที่คาดว่าจะมีถนนย่อยตัดผ่าน

1.7.7.2อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับโลจิสติกส์ในเส้นทาง EWEC และ SEC รวมทั้งเส้นทางที่เชื่อมต่อแล้ว และที่อยู่ในแผน (ปริมาณการขนส่ง ประเภทการขนส่ง และการขยายตัวของบริการ ฯลฯ)

1.7.8ศึกษาความล่าช้าของการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยเปรียบเทียบระหว่างเส้นทาง R9 กับ R7 และ R8 ในสปป.ลาว โดยศึกษาถึงสาเหตุ อุปสรรค ตลอดจนผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนบนพื้นที่ตามเส้นทาง R9

1.7.9ศึกษาผลกระทบต่อพื้นที่ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพบนเส้นทาง EWEC (R9) ในประเทศไทย รวมทั้งศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนชายขอบทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งทางบวกและทางลบ เพื่อหาแนวทางลดผลกระทบทางลบที่อาจจะเกิดขึ้น

1.7.10 ศึกษาข้อเสนอทางกฎหมายเพื่อช่วยลดผลกระทบทางลบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบดังกล่าว ตลอดจนมาตรการทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อลดผลกระทบที่ได้กล่าวมาแล้วในลักษณะที่เป็นกรอบหรือแนวทางในการดำเนินนโยบายหรือยุทธศาสตร์เชิงรุก

1.8 แนวทางในการทำวิจัย

1.8.1 ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิของการเข้ามามีอิทธิพลของตัวแสดงภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทั้งสองในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสปป.ลาว ประกอบกับการหาข้อมูลจากบริษัทแม่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย

1.8.2 ศึกษาจากสนธิสัญญาระนาบต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งกฎหมายภายในของแต่ละประเทศที่นักวิจัยได้เริ่มรวบรวมไว้แล้วบางส่วนและจะทำการรวบรวมให้ได้ครบทุกประเทศ

1.8.3 ใช้ข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System :GIS) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในจังหวัดตาก สุโขทัย พิษณุโลก ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร สำหรับ EWEC และตราด จันทบุรี ระยอง ชลบุรี สมุทรปราการ สระแก้ว ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายก กรุงเทพฯ นครปฐม ราชบุรี และกาญจนบุรีสำหรับ SECร่วมกับตารางการใช้ที่ดินการเกษตรปี 2545-2554 ใช้ข้อมูล Input-Output ระหว่างปี 2543-2548 ประกอบกับข้อมูลจากฐานข้อมูลของรัฐและข้อมูลเชิงสำรวจเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของราคาที่ดิน รวมทั้งการคาดการณ์ต่อไปในอนาคต

1.8.4 ใช้ข้อมูลจากสถิติยางไทย (ปี 2552-2554) เพื่อคำนวนหาพื้นที่การปลูกยาง ประกอบกับข้อมูลการสำรวจในภาคสนามและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับสัดส่วนการเป็นเจ้าของพื้นที่ปลูกยางของชาวต่างชาติ ในพื้นที่จังหวัดที่ระบุไว้แล้วในข้อ (2)

1.8.5 ศึกษาเส้นทางและแผนการสร้างทางเชื่อมต่อกับ EWEC และ SEC จากฐานข้อมูลและข้อมูลที่ได้สำรวจเพิ่มเติมในบางพื้นที่

1.8.6 เก็บข้อมูลในพื้นที่แขวงสะหวันนะเขตจากข้อมูลทุติยภูมิทั้งจากฝ่ายไทยและในประเทศลาว ประกอบกับการสำรวจเชิงพื้นที่โดยนักวิจัย

1.8.7 ใช้ข้อมูล IUCN List of Threatened Species ประกอบ เพื่อศึกษาผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ตามเส้นทาง EWEC ในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดตาก พิษณุโลก ขอนแก่น มุกดาหาร

1.9 สรุปประเด็นที่ได้ศึกษาไว้แล้วในบทต่อๆ ไป

ในบทที่ 2 จะเริ่มจากการศึกษาอิทธิพลของมหาอำนาจในภูมิภาคว่ายังคงมีบทบาทสำคัญในการแทรกแซงกิจกรรมในภูมิภาคทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เหมือนเช่นในยุคสงครามเย็น (1950-1980) อยู่หรือไม่ ทั้งนี้ตัวแสดงที่เป็นประเทศมหาอำนาจที่จะนำมาพิจารณาประกอบด้วย จีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ในภาพรวม มหาอำนาจทั้งหลายได้เปลี่ยนมาใช้อำนาจอ่อน (Soft power) ในการหว่านล้อมจูงใจให้แต่ละประเทศในภูมิภาคให้ความร่วมมือเนื่องจากไม่สามารถใช้อำนาจแข็ง (Hard power) ได้ดังแต่ก่อน อันเป็นผลจากความแตกต่างด้านอุดมการณ์ทางการเมืองหมดไป มีแต่เพียงประเด็นผลประโยชน์และอำนาจทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ขณะที่ประเทศในกลุ่มอาเซียนก็มีอำนาจต่อรองจากการรวมกลุ่มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ตัวแสดงที่เป็นภาครัฐจะมีวิธีการใช้อำนาจดังกล่าวที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกามิได้ปฏิเสธที่จะไม่เข้าแทรกแซงกิจการภายในประเทศต่างๆ โดยใช้ประเด็นประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนเป็นเครื่องมือในการแทรกแซง โดยมีผลประโยชน์ด้านพลังงานเป็นเป้าหมายที่แอบแฝง เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ใช้พลังงานมากที่สุดในโลก ส่วนข้ออ้างเรื่องประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนจะขึ้นอยู่กับการให้ความหมายและการตีความของสหรัฐอเมริกาเอง ในกรณีของประเทศจีนนั้นมีจุดยืนที่ชัดเจนในการจะไม่แทรกแซงกิจการภายในของแต่ละประเทศและจะให้ความสำคัญกับการลงทุนโดยตรงมากกว่าการช่วยเหลือในรูปแบบอื่น ซึ่งจีนก็ยังคงเพิ่มความช่วยเหลือในรูปแบบดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันก็พยายามสกัดกั้นและลดอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาค พร้อมกันนั้นก็พยายามแก้ปัญหาภายในประเทศของตนด้วยการแสวงหาแหล่งทรัพยากรและวัตถุดิบเพื่อเป็นแหล่งอาหารและป้อนอุตสาหกรรมในประเทศ พร้อมกับประโยชน์แอบแฝงจากการระบายพลเมืองของตนจากพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นมาสู่ภายนอกเป็นการสร้างความกลมกลืนทางเชื้อชาติทางอ้อมอีกส่วนหนึ่งด้วย ส่วนประเทศญี่ปุ่นนั้นจะเน้น

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์ร่วมกันในระยะยาวเป็นหลัก พร้อมทั้งสร้างสัมพันธ์อันดีผ่านความร่วมมือทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาวเอเชียด้วยกัน แต่จุดที่ต้องพึงระวังนั้นก็คือความช่วยเหลือจากประเทศญี่ปุ่นนั้นจะเป็นไปตามลำดับความสำคัญของผู้ให้มากกว่าระดับความสำคัญของผู้รับ

ในกรณีศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองของสปป.ลาว จากอิทธิพลของต่างชาติ จากสภาพข้อเท็จจริงรวมทั้งที่ตั้งและทรัพยากรของประเทศเป็นผลทำให้สปป.ลาวต้องพึ่งพาทั้งจีน เวียดนาม และไทยค่อนข้างมาก ถึงแม้ญี่ปุ่นจะมีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศดังกล่าว แต่ก็ไม่สามารถลดกระแสอิทธิพลของจีนได้ ขณะที่มีการระบายพลเมืองของจีนไปสู่สปป.ลาวและประเทศอื่นๆ ที่อยู่ติดกับจีนตอนใต้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในกรณีของสปป.ลาว ที่มีประชากรไม่มาก ผลการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนของคนจีนในประเทศได้สร้างความน่ากังวลเพิ่มขึ้น แต่ดูเหมือนสปป.ลาวจะไม่มีทางเลือกมากนัก ประกอบกับปัญหาคอรัปชั่นในประเทศ ทำให้ไม่แน่ใจว่าผู้ที่ทำหน้าที่ในการบริหารประเทศจะรักษาผลประโยชน์ของประเทศและประชาชนส่วนใหญ่ได้มากน้อยเพียงใด

ต่างจากกรณีของประเทศไทยและหลายประเทศในภูมิภาค ที่นอกจากชาติมหาอำนาจจะพยายามลดบทบาทของคู่แข่งด้วยกันเองแล้ว การเน้นผลประโยชน์ร่วมทางเศรษฐกิจทำให้ประเทศไทยที่มีลักษณะที่ตั้งและระดับการพัฒนาประเทศเด่นกว่าประเทศเพื่อนบ้านอย่าง สปป.ลาว กัมพูชา และเมียนมาร์ มีทางเลือกที่จะลดอิทธิพลจากการครอบงำของมหาอำนาจได้ ส่วนที่เป็นประเด็นมากกว่าตัวแสดงที่เป็นภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาโดยรวมของภูมิภาค คือตัวแสดงที่มิใช่ภาครัฐ อันได้แก่องค์กรระหว่างประเทศและภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งในบริบทดังกล่าวก็คือบรรษัทข้ามชาติ ในแง่ขององค์กรระหว่างประเทศที่สำคัญในกรณีนี้คือ ADB ซึ่งมีประเทศญี่ปุ่นเป็นผู้สนับสนุนรายใหญ่ ดังนั้นข้อเสนอต่างๆ ขององค์กรนี้จะมีเงาผลประโยชน์ของประเทศญี่ปุ่นอยู่ด้วย แต่ความตกลงทั้งหมดย่อมขึ้นอยู่กับความเห็นของรัฐบาลของประเทศสมาชิกด้วย ดังนั้นตัวแสดงที่มิใช่ภาครัฐที่ควรให้น้ำหนักคือบรรษัทข้ามชาติ ซึ่งบรรษัทเหล่านี้ย่อมแสวงหาโอกาสในการสร้างผลประโยชน์ทางธุรกิจของตนเองเป็นสำคัญ ขึ้นอยู่กับว่าผลประโยชน์ของธุรกิจเหล่านี้จะสอดคล้องกับผลประโยชน์ของประเทศที่เกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใด ที่จะต้องตระหนักด้วยก็คือบรรษัทข้ามชาติเหล่านี้ในปัจจุบันย่อมมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายในพื้นที่ที่บรรษัทเหล่านี้เข้าไปลงทุนโดยผ่านตัวแสดงภาครัฐในประเทศของตน เพราะบรรษัทเหล่านี้ยังเป็นผู้ให้การสนับสนุนแก่นักการเมืองและพรรคการเมืองในประเทศของตนด้วย ในขณะที่อิทธิพลของตัวแสดงภาครัฐมีแนวโน้มที่จะลดลงในเวทีการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ อิทธิพลของตัวแสดงที่เป็นบรรษัทข้ามชาติย่อมมีมากขึ้น เนื่องจากมีทรัพยากรมากพอที่จะต่อรองกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในแต่ละประเทศทั้งโดยเปิดเผยและในทางลับ จึงขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ของรัฐในประเทศเหล่านี้ว่าจะรักษาผลประโยชน์ของชาติได้มากน้อยเพียงใด

สำหรับประเทศไทย ปัญหาการเมืองภายในประเทศในศตวรรษที่ผ่านมาถือว่าเป็นจุดอ่อนมากที่สุด แต่เมื่อการเมืองเริ่มมีเสถียรภาพมากขึ้นก็ย่อมเป็นที่น่าสนใจแก่ตัวแสดงภาครัฐและภาคเอกชนของต่างชาติ ประเด็นจึงอยู่ที่ว่า ผู้บริหารประเทศจะมีความรู้เท่าทันและความสามารถที่จะรักษาผลประโยชน์ของประเทศและประชาชนส่วนใหญ่ได้อย่างไรในการต่อรองผลประโยชน์กับภาคธุรกิจเหล่านี้ ในขณะที่ปัญหาคอรัปชั่นก็ยังคงเป็นปัญหาสำคัญในประเทศไทย ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามในการแก้ปัญหานี้แล้วในขณะนี้ (2557)

บทที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ข้อตกลงที่เป็นพันธกรณีในการลงทุนจากต่างประเทศ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของต่างประเทศที่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับไทย ข้อตกลงที่อยู่ระหว่างการเจรจา คือ ความตกลงด้านการลงทุนอาเซียน (ASEAN Comprehensive Investment Agreement, ACIA) ที่มีการลงนามเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2552 ที่หัวหิน ประเทศไทย ระหว่างการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 14 ส่วนที่เป็นประเด็นที่สำคัญของข้อตกลงดังกล่าวคือ การเปิดเสรีในภาคการเกษตร ป่าไม้ เหมืองแร่ และการประมง ซึ่งเกี่ยวกับทรัพยากรของประเทศที่ปกติจะป้องกันมิให้ต่างด้าวสามารถเข้าถึงเพื่อประโยชน์ของคนชาติ แต่เนื่องจากกฎหมายต่างๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ที่ได้รับการแก้ไขจนเกือบจะไม่สามารถคุ้มครองอะไรได้เพราะมีข้อยกเว้นมากมาย แต่ที่สำคัญก็คือ กฎหมายนิติบุคคลของไทยที่กำหนดให้นิติบุคคลที่มีต่างด้าวถือหุ้นตั้งแต่ร้อยละ 49 ลงมาก็สามารถเป็นนิติบุคคลไทยได้ และมีสิทธิเช่นนิติบุคคลไทยทุกประการ ทำให้ต่างด้าวสามารถเข้าถึงทรัพยากรของประเทศได้โดยช่องทางดังกล่าว และเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของต่างด้าวซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นส่วนน้อย นักลงทุนต่างด้าวสามารถจดทะเบียนผู้ถือครองหุ้นบุริมสิทธิได้ โดยคนชาติที่เป็นผู้ถือหุ้นด้อยสิทธิ เช่นไม่มีสิทธิได้รับเงินปันผล ไม่มีสิทธิออกเสียงในที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น ถึงแม้ในกรณีเช่นนี้สำนักอัยการสูงสุดอาจจะฟ้องต่อศาลในฐานะที่เป็นนิติกรรมอำพรางได้ แต่กรณีที่เกิดขึ้นจริงก็มีความเป็นไปได้น้อยมาก จากข้อเท็จจริงของบริบทแวดล้อมต่างๆ ถึงแม้จะมีความพยายามปกป้องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 (ซึ่งได้ถูกยกเลิกไปแล้วในปัจจุบัน) ปกป้องและเยียวยาเกษตรกรและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสัญญาต่างๆ ที่ประเทศไทยได้ทำไว้กับต่างประเทศ แต่ในสภาพความเป็นจริงที่มีการแข่งขันระหว่างประเทศเพื่อนบ้านอย่างเช่น สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ และเวียดนาม ที่ต่างส่งเสริมให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนทำการเกษตรในประเทศได้ จึงเป็นการยากในข้อเท็จจริงที่ประเทศไทยจะกีดกันนักลงทุนจากต่างชาติในการเข้าถึงทรัพยากรของประเทศ

ผลที่จะตามมาคือ โอกาสที่จะสร้างความเหลื่อมล้ำให้เกิดขึ้นในประเทศมากขึ้น ซึ่งไม่เฉพาะแต่ในประเทศไทย รวมทั้งประเทศเพื่อนบ้านที่มีปัญหาในลักษณะคล้ายกับประเทศไทย อันจะนำไปสู่ความขัดแย้งภายในชาติและปะทุเป็นความขัดแย้งทางการเมืองที่ยืดเยื้อ มีผลกระทบต่อไปถึงเศรษฐกิจของประเทศจากการลงทุนจากต่างประเทศในลักษณะวงจรอุบาทว์ ดังนั้นความ

พยายามในการป้องกันหรือแก้ไขแต่เนิ่นย่อมจะมีผลดีกว่าถ้าสามารถทำได้ แต่อย่างน้อยก็ควรตระหนักถึงความจริงในข้อนี้และควรมีการดำเนินการอย่างระมัดระวังในการเจรจาที่จะมีข้อตกลงร่วมใดๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศที่พัฒนาแล้ว นอกจากจะมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเจรจาแล้ว จะต้องมีนักกฎหมายระหว่างประเทศที่มีความเชี่ยวชาญและพร้อมที่จะรักษาผลประโยชน์ของชาติเข้าร่วมเจรจาด้วย เนื่องจากประเด็นทางกฎหมายเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนที่ฝ่ายตรงกันข้ามสามารถซ่อนปมเงื่อนได้ไม่ยากนั้น ประกอบกับข้ออ่อนด้อยของกฎหมายภายในประเทศของไทยเอง

บทที่ 4 เป็นการสำรวจกฎหมายเกี่ยวกับเศรษฐกิจและความตกลงทวิภาคีด้านการลงทุนของประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่เส้นทาง EWEC และ SEC พาดผ่าน รวมทั้งจีน มาเลเซีย และสิงคโปร์ ทั้งนี้การเชื่อมต่อที่สำคัญมิได้มีเฉพาะการเชื่อมต่อทางถนนหรือทางรางเท่านั้น แต่การเชื่อมต่อที่สำคัญกว่าคือการลงทุนระหว่างประเทศทั้งในภูมิภาคและนอกภูมิภาค จะเห็นได้ว่าทุกประเทศ แม้จีนเองก็ให้ความสำคัญกับการลงทุนจากต่างประเทศ ในขณะที่ในภูมิภาคแถบนี้ระดับการพัฒนาประเทศก็แตกต่างกันมาก ประเทศที่ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติแต่มีทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญมากคือ สิงคโปร์ ย่อมสามารถเปิดรับการลงทุนและเสรีทางการค้าได้อย่างกว้างขวาง และได้พัฒนาไปสู่การเน้นการลงทุนที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ตามมาด้วยประเทศมาเลเซียซึ่งพยายามก้าวไปในทิศทางเดียวกันกับสิงคโปร์ แต่ก็ได้พยายามที่จะให้ความสำคัญแก่ภูมิบุตรและดุลยภาพระหว่างชนเชื้อชาติต่างๆ เพื่อให้เกิดความสงบสุขภายในชาติเป็นสำคัญ เป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศเวียดนามเองก็ได้พยายามก้าวไปสู่จุดที่ประเทศมาเลเซียกำลังจะเป็น ส่งเสริมให้เกิดการลงทุนที่ใช้เทคโนโลยีระดับสูงมากยิ่งขึ้น รวมทั้งได้มีความพยายามที่เป็นรูปธรรมที่จะใช้มาตรฐานการจ้างงานและมาตรฐานสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศที่พัฒนาแล้วในยุโรปและตะวันตก ในขณะที่ประเทศไทยเองถึงแม้จะตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวแต่ยังมีความไม่พร้อมในหลายด้านที่สำคัญยิ่งคือปัญหาความเหลื่อมล้ำและปัญหาระดับการศึกษา ตลอดจนความรู้ความสามารถของคนในชาติ ทำให้ยังคิดพึ่งแรงงานไม่มีฝีมือจากประเทศเพื่อนบ้านเป็นส่วนใหญ่ และยังไม่มีความพร้อมมากพอที่จะรองรับการเป็นประเทศที่จะพัฒนาโดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูง

เป็นที่น่าสังเกตว่า หลายประเทศไม่ว่าจะเป็นเวียดนาม กัมพูชา และเมียนมาร์ ต่างมีนโยบายค่อนข้างจะเปิดเผยที่จะให้นักลงทุนต่างชาติมาลงทุนทางด้านการเกษตร ป่าไม้ เหมืองแร่ และประมง ซึ่งเป็นทรัพยากรหลักของประเทศที่ควรสงวนไว้ให้คนในชาติ แต่ขณะเดียวกันทุกประเทศก็พยายามมีกฎหมายแรงงานที่เข้มงวดที่จะปกป้องแรงงานและผลประโยชน์แรงงานของตนเอง ปัญหาในประเด็นนี้จึงมิได้อยู่ที่กฎหมาย แต่อยู่ที่นโยบายของรัฐบาลของแต่ละประเทศที่จะเอาจริงกับเรื่องเหล่านี้เพียงใด ในขณะที่ในการแข่งขันเพื่อจะเปิดเสรีทางการค้าทุกประเทศก็จะต้องมีกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นเงื่อนไขขององค์การการค้าโลก (WTO) ซึ่งประเทศที่พัฒนาแล้วจะเป็นผู้ได้ประโยชน์มากกว่าเพราะมีระดับการพัฒนาที่สูงกว่า ปัญหาจึงมีอยู่ว่าภายใต้ความ

พยายามป้องกันผลประโยชน์ของประเทศและประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ขณะที่จะต้องมีการเจรจาต่อรองทางการค้าที่มีความสลับซับซ้อนและมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องอย่างมหาศาล ประกอบกับข้อจำกัดด้านความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการเจรจาต่อรอง เงินเดือนซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกันกับระดับความซื่อสัตย์สุจริต ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่ท้าทายความสามารถของแต่ละประเทศโดยรวมว่า ในที่สุดจะสามารถรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมากน้อยเพียงใดท่ามกลางการแข่งขันในการพยายามหาผลประโยชน์ของผู้เล่นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ประเด็นเหล่านี้จึงต้องเตือนให้มีการระมัดระวังมิให้มองผลแต่ในเพียงแง่ดีเพียงอย่างเดียวโดยไม่ป้องกันผลกระทบทางลบที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้มากตามมา

บทที่ 5 ได้นำประเด็นเกี่ยวกับสนธิสัญญาในระดับภูมิภาคและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยและประเทศต่างๆ เพื่อเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุน ซึ่งได้แก่ การเปิดเสรีด้านสินค้า การเปิดเสรีด้านการลงทุน การเปิดเสรีภาคบริการ และความร่วมมืออื่นๆ ซึ่งมีทั้งการตกลงพหุภาคีในระดับภูมิภาคกับประเทศต่างๆ คือ อาเซียน และประเทศที่เกี่ยวข้อง เช่น จีน เกาหลี ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย สหภาพยุโรป เป็นต้น ส่วนการตกลงทวิภาคีระหว่างไทยกับประทศต่างๆ ประกอบด้วย จีน อินเดีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น เปรู บิมสเทค ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศในเอเชียใต้ และสหภาพการค้าเสรีแห่งยุโรป ประกอบด้วย ไอซ์แลนด์ สวิสเซอร์แลนด์ นอรเวย์ และลิกเตนสไตน์ เป็นต้น

ล่าสุดได้มีความพยายามรวบรวมความตกลงทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับประเทศต่างๆ ให้มาเป็นข้อตกลงร่วมฉบับเดียวในลักษณะเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional comprehensive economic partnership-RCEP) ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างเจรจา โดยตั้งเป้าหมายให้มีมาตรฐานสูงกว่าข้อตกลงเขตการค้าเสรีทั่วไป

ประโยชน์ของความร่วมมือทางเศรษฐกิจดังกล่าวก็คือการขยายตลาดของผลผลิต เพิ่มแหล่งวัตถุดิบและเปิดตลาดใหม่ๆ ผ่านประเทศคู่ค้า อย่างไรก็ตามความร่วมมือทั้งหลายย่อมมีทั้งได้และเสีย (Trade off) แต่ประเด็นที่สำคัญคือควรจะต้องมีได้มากกว่าเสีย และส่วนที่ได้จะต้องตกเป็นของคนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นสำคัญ มิใช่ตกในมือของคนส่วนน้อยโดยต้นทุนส่วนใหญ่ถูกผลักไปยังคนส่วนมากของประเทศ ขณะเดียวกันประเทศจะต้องยังคงมีอธิปไตยทางกฎหมายและทางเศรษฐกิจ กล่าวคือจะต้องไม่ยอมให้กฎหมายจากภายนอกมามีผลบังคับเหนือกฎหมายภายในประเทศ และต้องไม่มีผลในทางลบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอธิปไตยของประเทศทางเศรษฐกิจทั้งทางด้านการคลังและการเงินของประเทศ โดยที่ช่องโหว่ต่างๆ ที่มีในกฎหมายไทย รวมทั้งช่องโหว่ในการเจรจาจะต้องถูกปิดให้หมด มิฉะนั้นผลในที่สุดที่เกิดขึ้นจะกลายเป็นการสมคบคิดกันในบรรดาชนชั้นปกครองของประเทศต่างๆ ที่จะแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันโดยที่คนส่วนใหญ่ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ของประเทศ ตลอดจนความยั่งยืนของการพัฒนาจะต้องเป็นผู้รับผลกระทบด้านต้นทุนในที่สุด อย่างไรก็ตามประเด็นที่สะท้อนความไม่ใส่ใจและความไม่รอบคอบของเจ้าหน้าที่รัฐ ในกรณีนี้สามารถยืนยันได้ด้วยข้อเสนอของอธิบดีกรมป่าไม้ที่เสนอให้เปิดทางต่างชาติปลูกป่าไม้อย่างเสรี (โพสต์ทูเดย์ 19 มีนาคม 2558) โดยให้เหตุผลว่าคนไทยไม่นิยมลงทุนที่จะใช้เวลา 20-30 ปี กว่าต้นไม้จะตัดมาใช้งานได้ อีกทั้งจะอนุญาตให้ปลูกเฉพาะบนพื้นที่โฉนดเท่านั้น แต่สิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาก็คือ ทรัพยากรดังกล่าวจะถูกถ่ายโอนจากคนยากจน ซึ่งจะเป็นการซ้ำเติมปัญหาที่ดินและป่าไม้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ที่สำคัญก็คือ จะสร้างความเหลื่อมล้ำเพิ่มมากขึ้น ข้อเสนอดังกล่าวนอกจากเป็นความคิดที่ไม่รอบคอบแล้ว ยังไม่มีความละเอียดอ่อนต่อผลกระทบทางลบที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาอีกมาก จึงเป็นการยืนยันข้อเสนอที่จำเป็นของรายงานฉบับนี้

บทที่ 6 เป็นการศึกษาผลกระทบจากการทำความตกลงเขตการค้าเสรีที่มีต่อประเทศไทย ที่เป็นผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรีแบบพหุภาคี เริ่มจาก อาเซียน-จีน อาเซียน-เกาหลี อาเซียน-ญี่ปุ่น อาเซียน-ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อาเซียน-อินเดีย และความตกลงการค้าในระดับทวิภาคี เขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น ไทย-เปรู โดยสรุปสิ่งที่พึงตั้งข้อสังเกตก็คือการตกลงการค้าไทย-จีน ถึงแม้ว่าจะมีประโยชน์ตามหลายประการ แต่ประโยชน์ที่ไทยคาดว่าจะได้รับจากกรณีสินค้าเกษตรอย่างยางพาราและมันสำปะหลังจากการค้าไทย-จีนนั้น อาจจะไม่เป็นอย่างที่คาดเนื่องจากประเทศจีนมีมาตรการทั้งภาษีและไม่ใช่ภาษีที่จะปกป้องสินค้าเกษตรของตนเองค่อนข้างสูง ยางพาราถูกกำหนดให้เป็นสินค้าที่อ่อนไหวของจีน อีกทั้งจีนได้พยายามสร้างความมั่นคงด้านยางพาราโดยการไปปลูกนอกประเทศอย่างใน สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ และไทยเองด้วย และเมื่อผลผลิตจากประเทศเหล่านี้ รวมทั้งของจากประเทศไทยเพิ่มขึ้น จึงทำให้ราคายางเริ่มตกลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งได้รับผลซ้ำเติมจากการลดลงของราคาน้ำมันในตลาดโลกอย่างต่อเนื่อง ส่วนกรณีของมันสำปะหลังนั้น จีนใช้เป็นอาหารสัตว์ร้อยละ 30 อีกทั้งมีการส่งเสริมให้มีการปลูกนอกประเทศอย่างสปป.ลาวและกัมพูชา ดังนั้นอนาคตของมันสำปะหลังของไทยที่เกี่ยวกับการส่งออกไปจีนก็คงจะไม่ต่างจากยางพารามากนัก ส่วนในกรณีของเกาหลีนั้น ประเด็นที่ควรระวังก็คือแหล่งกำเนิดของสินค้า เนื่องจากเกาหลีเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่สามารถผลิตชิ้นส่วนได้เองทุกชนิด เกาหลีจึงไม่มีปัญหาเรื่องแหล่งผลิต แต่สำหรับไทยและประเทศอื่นๆ ในอาเซียน ต่างไม่สามารถผลิตสินค้าทั้งหมดภายในประเทศของตนเองเนื่องจากระบบแบ่งกันผลิต หรือในบางกรณีก็เป็นเพราะการลดลงของทรัพยากร อย่างเช่นกรณีปลากระป๋องที่ประเทศไทยจะต้องใช้ปลาที่จับโดยเรือต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นในการเจรจากับประเทศเกาหลีจึงควรลดสัดส่วนดังกล่าวให้เหลือเพียงร้อยละ 40

ส่วนกรณีของประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากลักษณะที่เด่นร่วมกัน 3 ประการ นำมาซึ่งข้อกังวลประการแรก ญี่ปุ่นมีเทคโนโลยีชีวภาพที่เหนือกว่าไทยมาก ถึงแม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายห้ามจดทะเบียนสิทธิบัตรจุลินทรีย์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ แต่อาจถูกนำไปตัดต่อทางพันธุกรรมแล้วนำมาจด

สิทธิบัตรได้ ประการที่สอง มาตรฐานของแพทย์ไทยค่อนข้างสูง แต่ต้นทุนการรักษาพยาบาลของไทยต่ำกว่าญี่ปุ่นมาก การที่ญี่ปุ่นสนับสนุนให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์และให้คนญี่ปุ่นสามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลในเมืองไทยได้ เกรงว่าจะเกิดกรณีแย่งแพทย์ในโรงพยาบาลเอกชนจากโรงพยาบาลของรัฐและจะมีผลกระทบต่อการกระจายของแพทย์ในชนบทซึ่งเป็นปัญหาของไทยในปัจจุบัน ประการสุดท้าย ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ผลิตขยะมาก อีกทั้งมีต้นทุนในการกำจัดขยะค่อนข้างสูง ดังนั้นในข้อตกลงทางการค้าที่ระบุให้สินค้าใช้แล้วจากญี่ปุ่นถือว่าเป็นสินค้าที่มีถิ่นกำเนิดจากประเทศญี่ปุ่น ทำให้เกิดความกังวลว่าประเทศไทยจะกลายเป็นที่ทิ้งขยะพิษจากประเทศญี่ปุ่นผ่านรูปแบบของการส่งสินค้ามือสองออกมายังประเทศไทยได้

โดยสรุป ถึงแม้ว่างานวิจัยนี้จะเน้นการเชื่อมต่อทางถนนของระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) และระเบียงเศรษฐกิจใต้ (SEC) แต่การเชื่อมต่อที่สำคัญกว่าก็คือการค้าและการลงทุนซึ่งจะต้องมีทั้งประเด็นของอิทธิพลของมหาอำนาจ ประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการลงทุนเกี่ยวข้องด้วยในฐานะเป็นฉากหลังที่สำคัญที่จะให้เห็นภาพและเข้าใจเรื่องทั้งหมดได้อย่างรอบด้าน ส่วนในบทต่อไปจะเริ่มจากระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก ที่เริ่มจากสปป.ลาวและเวียดนาม และที่เหลือจะพิจารณาส่วนที่อยู่ในประเทศไทยโดยมีจุดเน้นที่การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเป็นสำคัญ

บทที่ 7 เริ่มศึกษาเส้นทาง EWEC ในสปป.ลาวและเวียดนาม จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าเส้นทางดังกล่าวจะเริ่มกลับมาคึกคักอีกครั้งหลังจากการบูรณะเส้นทางเสร็จเรียบร้อยในปี 2558 ซึ่งการบูรณะดังกล่าวเริ่มจากปี 2556 โดยความช่วยเหลือจาก ADB และรัฐบาลญี่ปุ่น ทั้งนี้เพราะประเทศญี่ปุ่นเริ่มเห็นประโยชน์จากเส้นทางนี้ รวมทั้งได้มีธุรกิจเอกชนของญี่ปุ่นเริ่มลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน มากยิ่งขึ้น แต่จากการสังเกตผลกระทบจากโครงการดังกล่าวสะท้อนว่า ถึงแม้เส้นทางดังกล่าวจะทำให้ชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ที่เส้นทาง R9 หรือ EWWC ผ่าน ดีขึ้นแต่ผู้ที่อยู่ไกลออกไปจะไม่ได้รับผลประโยชน์มากนัก ขณะที่ที่ดินสองข้างทางได้ถูกเปลี่ยนเป็นสวนยางพาราและไร่มันสำปะหลังที่มีตลาดสำคัญอยู่ในประเทศจีนเพิ่มมากขึ้น สภาพดังกล่าวส่วนหนึ่งจะสร้างปัญหาความเหลื่อมล้ำให้เพิ่มมากขึ้น และคนยากจนที่ไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาในที่สุดก็อาจจะถูกเบียดขับออกจากฐานทรัพยากรของตนเองด้วย ดังนั้นการเชื่อมต่อด้วยโครงสร้างพื้นฐานโดยไม่มีการวางแผนในการดำเนินการอย่างรอบคอบโดยคำนึงถึงผลกระทบทางลบที่อาจจะติดตามมาด้วย (ซึ่งการวางแผนในการดำเนินการอย่างรอบคอบดังกล่าวก็คงเป็นไปได้ยาก) ผลที่คาดว่าความเจริญจะกระจายจากบนสู่ล่าง อาจจะเป็นการดูดซับทรัพยากรจากล่างสู่บนในที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนักลงทุนที่เป็นบรรษัทข้ามชาติ ตามมาด้วยนักลงทุนชาติ และนักลงทุนในพื้นที่ ตามลำดับ

นอกจากนั้น ถึงแม้การเชื่อมต่อภายในภูมิภาคด้วยโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานจะเป็นสิ่งที่ดีต่อการพัฒนาในภูมิภาคเอง แต่ไม่ง่ายที่จะรวบรวมเงินออมที่มีอยู่ในภูมิภาคที่ถึงแม้

อาจจะมีพอเพียงมาดำเนินการเอง ด้วยเหตุผลของความคุ้มค่าและไม่คุ้มค่าของเส้นทางต่างๆ ในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่ยังขาดโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นและต้องการการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเป็นอันมาก แต่เมื่อลงทุนไปแล้ว เศรษฐกิจในภาคส่วนอื่นๆ ไม่สามารถสนับสนุนได้ดีพอ ก็อาจทำให้การลงทุนดังกล่าวไม่คุ้มทุนในบางพื้นที่และในบางกรณี ผลที่เกิดขึ้นคือ ประเทศที่มีโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าก็จะมีโอกาสได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนมากกว่า และด้วยเหตุผลดังกล่าวถึงแม้จะมีการตั้งสถาบันในภูมิภาคเพื่อการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานขึ้นมาได้ในหลายกรณีอาจจะมีปัญหาเนื่องจากรัฐบาลที่ทำการลงทุนจะต้องมีภาระการใช้หนี้เป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถลงทุนเพื่อการพัฒนาในด้านอื่นๆ ที่มีความสำคัญมากหรือมากกว่าด้วยเช่นกัน ดังนั้นการเชื่อมต่อด้วยการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในบรรดาประเทศสมาชิกในภูมิภาคจึงยังมีประเด็นที่จะต้องศึกษาเพื่อป้องกันปัญหาต่างๆ ล่วงหน้าอีกมาก

บทที่ 8 อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นประเด็นหลักของงานวิจัยนี้คือ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในจังหวัดต่างๆ บนเส้นทาง EWEC และ SEC เนื่องจากทั้ง EWEC และ SEC มิได้เป็นเส้นทางใหม่ แต่เป็นเส้นทางที่มีอยู่เดิมและมีการปรับปรุงหรือเชื่อมต่อให้มีสภาพดีขึ้น สามารถใช้เชื่อมต่อพื้นที่ต่างๆ ได้ดีเพิ่มขึ้น ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงมิใช่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยของการเชื่อมต่อทางถนนเป็นหลัก เนื่องจากทั้ง EWEC และ SEC ก็มีเมืองหลัก เมืองรอง และเมืองชายแดน ซึ่งโดยปกติเมืองเหล่านี้จะมีการขยายตัวตามธรรมชาติอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความเชื่อมต่อดังกล่าวไม่มีส่วนช่วยการขยายตัวของเศรษฐกิจของจังหวัดบนเส้นทางดังกล่าว ดังนั้นจึงต้องพิจารณาอิทธิพลของทั้งสองปัจจัยไปพร้อมกัน แต่ในขณะที่การเชื่อมต่อยังไม่สมบูรณ์ดีพอ จะต้องกล่าวว่าอิทธิพลของความเป็นเมืองประเภทต่างๆ ย่อมมีความสำคัญมากเช่นกัน จากการศึกษาพบว่าในปี 2545 พื้นที่บนเส้นทาง EWEC มีการพัฒนาโดยเฉลี่ยต่ำกว่าระดับการพัฒนาของประเทศ ถ้าหากใช้การพัฒนานอกภาคการเกษตรเป็นตัวชี้วัด กล่าวคือ อัตราส่วนพื้นที่นอกภาคการเกษตรของ EWEC มีเพียงร้อยละ 16 ขณะที่ค่าเฉลี่ยของประเทศอยู่ที่ร้อยละ 20 ในขณะที่ SEC นั้นมีอัตราการพัฒนาสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศอยู่ที่ร้อยละ 22 ซึ่งก็เป็นกรณีปกติ เพราะบนเส้นทาง SEC มีพื้นที่อุตสาหกรรมหลายจังหวัด ตั้งแต่กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และน้องใหม่อย่างนครปฐม ขณะที่ EWEC มีเพียงขอนแก่นและพิษณุโลกที่เป็นเมืองศูนย์กลาง โดยทั้งสองจังหวัดยังมีภาคเกษตรเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด ถึงแม้จะมีเพชรบูรณ์ ตาก และชัยภูมิ ที่มีสัดส่วนอุตสาหกรรมสูงกว่าจังหวัดอื่นๆ บนเส้นทางนี้แต่ก็เทียบไม่ได้กับจังหวัดที่เอ่ยนามมาแล้วบน SEC หลังจาก 10 ปีผ่านไปคือ 2554 พบว่าพื้นที่นอกภาคการเกษตรของ EWEC อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยของประเทศ ขณะที่จังหวัดบน SEC มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 24 เป็นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและบริการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยที่การขยายตัวของภาคนอกการเกษตรทั้งสองกรณีเกิดจากการลดลงของภาคการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทางทั้งสอง จึงอาจจะสรุปได้ว่าการเชื่อมต่อมีผลให้ภาคนอกการเกษตรบนเส้นทางทั้งสอง

ขยายตัวเพิ่มขึ้นส่วนหนึ่งด้วยเช่นกันนอกจากการขยายตัวของเมืองหลัก เมืองรอง และเมืองชายแดนตามปกติ

ภายในภาคเกษตรได้มีการพิจารณาถึงการใช้ที่ดินเพื่อการผลิตพืชผลต่างๆ ที่เปลี่ยนไปอย่างเด่นชัดประกอบด้วย ข้าว ยางพารา อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด และปาล์มน้ำมัน ที่เด่นมากที่สุดคือ ข้าว ที่เกิดจากนโยบายรับจำนำข้าวตั้งแต่ปี 2549 เปลี่ยนมาเป็นการประกันรายได้ของพรรคประชาธิปัตย์ระหว่างปี 2552-2553 และกลับมาเป็นการประกันราคาที่สูงมากในชื่อของโครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาลพรรคเพื่อไทย โดยมี น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี (2554-2557) ซึ่งได้สร้างความเสียหายเฉพาะที่เป็นตัวเงิน สะท้อนการขาดทุนของโครงการไม่ต่ำกว่า 6 แสนล้านบาท เป็นความเสียหายให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมากจนถึงปัจจุบันและในอนาคต ส่วนยางนั้นเป็นผลจากการส่งเสริมการปลูกโดยรัฐบาลพรรคไทยรักไทยตั้งแต่ปี 2546 ประกอบกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจีนอย่างต่อเนื่องในฐานะตลาดขนาดใหญ่ของยางในอุตสาหกรรมยานยนต์ แต่จีนก็มีนโยบายปกป้องยางของตนเองพร้อมกับมีนโยบายเพิ่มการผลิตในต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ และในประเทศไทยเอง เป็นผลให้ราคายางมีแนวโน้มที่จะลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นมา เช่นเดียวกับมันสำปะหลังซึ่งจีนก็ได้เป็นผู้ซื้อรายใหญ่เพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ในสัดส่วนที่สำคัญ แต่ขณะเดียวกันก็มีนโยบายขยายการปลูกในสปป.ลาวและกัมพูชาด้วย ซึ่งส่งผลต่อราคามันสำปะหลังในปัจจุบัน ขณะที่อ้อยไม่มีปัญหาดังกล่าว อีกทั้งนอกจากใช้ผลิตน้ำตาลแล้วยังใช้ผลิตเอทานอลซึ่งนำไปผสมกับน้ำมันเบนซิลเป็นแก๊สโซฮอลในฐานะพลังงานทางเลือก อ้อยจึงยังมีราคาดีและทำให้ชาวไร่มันสำปะหลังหันมาใช้เป็นพื้นที่ปลูกอ้อยเพิ่มขึ้น ส่วนปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ที่มีการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากเป็นพืชที่ใช้น้ำมาก อีกทั้งผลผลิตที่ได้ยังไม่ถูกใช้เต็มประสิทธิภาพเนื่องจากระดับเทคโนโลยีภายในประเทศยังไม่สูงพอ การขยายตัวของปาล์มน้ำมันจึงมีขอบเขตจำกัดซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่ดีในยุคที่ราคาน้ำมันในตลาดโลกตกต่ำเช่นในปัจจุบัน (2558) เพราะจะมีผลกระทบต่อราคาของไบโอดีเซล

อย่างไรก็ตามข้อที่น่าสังเกตในประเด็นนี้ก็คือ แนวโน้มการขยายตัวของการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวในลักษณะดังกล่าวย่อมเป็นอุปสรรคที่สำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศในทิศทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยในภาคการเกษตรมีเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีการผลิตพืชผลที่หลากหลายในการเลี้ยงตนเองเป็นหลักก่อนอื่น โดยไม่พึ่งสารเคมีและปัจจัยจากภายนอกมากนัก จะได้รับผลกระทบทางลบจากการพัฒนาตามแนวทางดังกล่าว

ท้ายที่สุดของบทนี้ได้มีการสำรวจที่ดินที่มิได้ใช้ประโยชน์หรือพื้นที่รกร้างในจังหวัดบนเส้นทางทั้งสอง ผลปรากฏว่ามีปริมาณลดลงอย่างมากระหว่างปี 2543 ถึง 2553 ซึ่งสะท้อนว่าที่ดินได้ถูกนำไปใช้ทำประโยชน์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวว่าส่วนหนึ่งเป็นผลจากการเชื่อมต่อของทั้ง EWEC และ SEC ก็ได้ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ร้างถ้าหากเป็นพื้นที่ป่าก็เกิดจากการลดการบุกรุกการ

ทำการเกษตรในพื้นที่ดังกล่าว และในบางกรณีที่มีการเพิ่มขึ้นของฟาร์มปศุสัตว์ร้างอันเป็นผลจาก FTA ไทย-ออสเตรเลีย ช่วงที่เกษตรกรยังไม่สามารถปรับตัวได้ การปรับตัวในเบื้องต้นคือการเลิกกิจการ ทำให้ฟาร์มดังกล่าวกลายเป็นพื้นที่รกร้าง ขณะเดียวกันก็มีพื้นที่นาร้าง ไร่ร้าง อันเกิดจากการถูกซื้อไปเพื่อเก็งกำไร รวมทั้งพื้นที่อุตสาหกรรมร้างและฟาร์มกุ้งร้าง อันเกิดจากการมีปัญหาในการบริหารจัดการหรือการจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ แต่โดยภาพรวมแล้วเมื่อภาคนอกการเกษตรขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ทั้งบนเส้นทาง EWEC แล SEC ทำให้ที่ดินมีราคาสูงมากขึ้น การนำเอาที่ดินที่รกร้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่การเกษตรนอกพื้นที่ป่ามาใช้ทำประโยชน์ก็จะยิ่งมีมากขึ้น มีผลทำให้พื้นที่ที่เคยรกร้างลดลงอย่างรวดเร็ว

บทที่ 9 ศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC และ SEC ในภาพรวมขนาดเศรษฐกิจของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC เล็กกว่าเศรษฐกิจบนเส้นทาง SEC มาก อีกทั้งจังหวัดบน SEC ยังมีอัตราการขยายตัวที่เร็วมากกว่า ซึ่งก็เป็นเรื่องปกติ ทั้งนี้เพราะจังหวัดบน SEC เป็นจังหวัดที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่และเป็นเมืองอุตสาหกรรมค่อนข้างมาก โดยที่ในปี 2538 ขนาดเศรษฐกิจของจังหวัดบน SEC มีขนาด 10 เท่าของขนาดเศรษฐกิจของจังหวัดทั้งหมดบน EWEC และได้เพิ่มขึ้นเป็น 13 เท่า ในปี 2553 ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของเส้นทาง SEC ที่พาดผ่านเมืองเศรษฐกิจขนาดใหญ่ แต่ขณะเดียวกันการมีเส้นทาง EWEC จะทำให้เศรษฐกิจในภูมิภาคบนเส้นทางดังกล่าวได้มีโอกาสขยายตัวด้วย ถึงแม้จะอยู่ในอัตราที่น้อยกว่า เป็นที่น่าสังเกตว่าถึงแม้กรุงเทพมหานครที่อยู่บนเส้นทาง SECเคยมีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่มากถึงร้อยละ 60.8 ของเศรษฐกิจทั้งหมดของจังหวัดบนเส้นทางนี้ ในปี 2538 แต่ในปี 2553 สัดส่วนได้ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 50.8 ในขณะที่จังหวัดอื่นๆ เช่น ระยอง ปราจีนบุรี ชลบุรี และสมุทรปราการ มีขนาดเศรษฐกิจที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ถ้าหากแนวโน้มยังคงเป็นเช่นนี้จะช่วยให้ภาพการกระจายทางเศรษฐกิจภายในภูมิภาคดีขึ้น

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ การเชื่อมโยงไปข้างหน้าและเชื่อมโยงไปข้างหลัง กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและไปข้างหลังสูง (มีค่าสัมประสิทธิ์มากกว่า 1.0) สะท้อนให้เห็นถึงการเชื่อมโยงที่ก่อให้เกิดการผลิตและการจ้างงานเพิ่มขึ้น เป็นผลดีต่อการกระจายรายได้ ดังนั้นถ้าพื้นที่ใดมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีอัตราการเชื่อมโยงทั้งไปข้างหน้าและข้างหลังสูงหมายความว่า จังหวัดนั้นมีการขยายตัวพร้อมทั้งการกระจายรายได้ที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา ส่วนกิจกรรมที่มีการเชื่อมโยงไปข้างหน้าสูงก็ได้แก่การเกษตร ส่วนกิจกรรมที่มีการเชื่อมโยงทั้งข้างหน้าและข้างหลังสูงได้แก่ อุตสาหกรรมอื่นๆ หรืออุตสาหกรรมเบา เพราะมีการใช้ผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบและมีการเชื่อมโยงไปสู่อุตสาหกรรมอื่นในฐานะวัตถุดิบ หรือไปสู่ภาคบริการประเภทขายปลีกและขายส่ง เป็นผลให้จังหวัดที่มีการขยายตัวในอัตราที่ดีในขณะที่ความเหลื่อมล้ำลดลง จากกรณีที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมอื่นๆ เพิ่มมากขึ้นนอกเหนือจากที่เคยเน้นการ

ผลิตการเกษตรเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว จังหวัดเหล่านี้จึงมีการขยายตัวที่ดีพร้อมทั้งสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจได้ด้วย

บทที่ 10 วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของโครงข่ายถนนที่เชื่อมต่อระหว่าง EWEC และ SEC ซึ่งมีถนนสายหลักคือ ถนนเอเชีย และถนนมิตรภาพ นอกจากนั้นยังมีโครงข่ายทางหลวงระหว่างจังหวัดเชื่อมต่อ ทำให้อาจจะกล่าวได้ว่าสภาพเครือข่ายการเชื่อมต่อของถนนระหว่าง EWECและ SEC ในประเทศไทยค่อนข้างจะดีอยู่แล้ว ต่างจากส่วนที่อยู่ใน สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ และเวียดนาม จากการศึกษาของ ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์ ในปี 2555 พบว่าเส้นทาง EWEC เริ่มมีการใช้ในการขนส่งที่เป็นการเชื่อมต่อตั้งแต่ปี 2550 ดังนั้นถึงแม้ในระยะแรกการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดต่างๆ บนเส้นทาง EWEC และ SEC นั้นจะเป็นไปตามแรงดึงดูดทางเศรษฐกิจของเมืองหลักและเมืองรอง แต่หลังจากปี 2550 เป็นต้นไป เส้นทางดังกล่าวมีส่วนช่วยลดต้นทุนค่าขนส่ง และมีส่วนช่วยให้เศรษฐกิจเมืองชายแดนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง แม่สอด จังหวัดตาก มุกดาหาร และสระแก้วมีความคึกคักมากยิ่งขึ้น การค้าชายแดนในภาวะปกติที่ไม่มีปัญหาการเมืองในประเทศรุนแรง จะขยายตัวระหว่างร้อยละ 20-30 ต่อปี นอกจากนั้นเมืองชายแดนดังกล่าวนอกจากจะเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านคือ เมียนมาร์สปป.ลาว และกัมพูชา แล้ว ยังสามารถจะส่งต่อเป็นสินค้าข้ามแดนไปยังจีนและเวียดนามได้ และในทางกลับกันก็สามารถนำเข้าสินค้าจากจีนและเวียดนามผ่านชายแดนดังกล่าวได้ด้วย ยิ่งเมื่อรัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา (2557-) ในปัจจุบันมีนโยบายที่จะส่งเสริมเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน 5 จุด ซึ่งอยู่บน EWEC และ SEC 4 จุด ในปี 2558 ด้วยเหตุผลการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างเมืองหลัก เมืองรอง และเมืองที่เหลือ รวมทั้งลดปัญหาความมั่นคงและการค้ามนุษย์ลงได้ในระดับหนึ่งด้วย จะยิ่งช่วยให้เมืองชายแดนเหล่านี้มีความคึกคักยิ่งขึ้น

ถึงแม้เมื่อมีนโยบายในการกำหนดเส้นทาง EWEC และ SEC ในฐานะเส้นทางเชื่อมต่อในระดับภูมิภาคจะไม่มีผลทำให้มีการใช้เส้นทางดังกล่าวอย่างคึกคักในระยะแรก แต่ก็มีผลทำให้ราคาที่ดินที่เส้นทางเหล่านี้พาดผ่านสูงขึ้นเท่าตัวถึงสองเท่าตัวในระยะแรกเนื่องจากมีการเก็งกำไรเกิดขึ้น แต่เมื่อทุกอย่างเปลี่ยนไปอย่างช้าๆ การเก็งกำไรจากราคาที่ดินก็ลดลง แต่ผลที่เกิดขึ้นก็คือทำให้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจรวมทั้งการใช้ที่ดิน โดยการเกษตรบางชนิดในบางพื้นที่ที่ให้ผลตอบแทนต่ำ เช่น การทำนา ทำไร่ ในบางพื้นที่ไม่คุ้มกับต้นทุนค่าที่ดินที่สูงขึ้น ทำให้มีการปรับเปลี่ยนไปปลูกไม้ยืนต้นที่ได้ผลผลิตมากกว่า อีกทั้งทุกจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ก็มีสัดส่วนของภาคนอกการเกษตรใหญ่ขึ้นเมื่อเทียบกับพื้นที่ที่เหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดบนเส้นทาง SECที่มีกิจการทางเศรษฐกิจนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นรวดเร็วอย่างเด่นชัด ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวโดยรวมได้ว่า อิทธิพลของ SEC และ EWEC มีผลต่อการใช้พื้นที่ของจังหวัดบนเส้นทางทั้งสองให้เพิ่มมากขึ้นกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ แน่นอนว่าการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนพื้นที่นอกการเกษตรดังกล่าวมิได้เป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน บางจังหวัดพื้นที่นอกภาคการเกษตรเพิ่มเร็วกว่าบางจังหวัด ในบรรดา

พื้นที่นอกภาคการเกษตร ถ้าหากมีการพัฒนาจากภาคอุตสาหกรรมไปสู่ภาคบริการเพิ่มมากขึ้นก็จะสอดรับกับการขึ้นราคาอย่างรวดเร็วของที่ดินด้วย เช่นกรณีของกรุงเทพมหานครเป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่จังหวัดส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่จังหวัดชายแดน ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและมักจะมีนักลงทุนจากต่างถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกรุงเทพมหานครมาลงทุนทำกิจการมากขึ้นเนื่องจากมีทุนที่มากกว่านักลงทุนในพื้นที่ ในอนาคตคาดว่าอิทธิพลของ SEC และ EWEC จะยิ่งเด่นชัดมากขึ้นเมื่อมีการตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนอย่างเป็นรูปธรรมซึ่งจะดึงดูดมิแต่เฉพาะนักลงทุนจากกรุงเทพฯ แต่เป็นทุนข้ามชาติด้วย ขอตั้งข้อสังเกตตั้งแต่บัดนี้ว่าถึงแม้การมีเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาคได้ แต่จากกรณีศึกษาของสปป.ลาว ในบทที่ 7 พบว่าความเหลื่อมล้ำในพื้นที่เองจะสูงมากขึ้น ปัญหาสำคัญเกิดจากราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้บุคคลชายขอบถูกเบียดขับออกจากฐานทรัพยากรของตนและยังไม่ได้มีโอกาสได้รับผลจากการพัฒนาของพื้นที่ในที่สุด จึงต้องระมัดระวังปัญหานี้ด้วยเป็นพิเศษ

ประเด็นต่อมาในบทนี้เป็นการวิเคราะห์กรณีศึกษาของการใช้ที่ดินเพื่อการปลูกยางพารา ซึ่งรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร (2543-2548) มีนโยบายส่งเสริมให้ขยายพื้นที่ปลูกทั่วประเทศตั้งแต่ปี 2546 ทำให้มีพื้นที่ปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นทั้งหมด 5.59 ล้านไร่ในเวลา 9 ปี (2546-2554) พื้นที่ที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่อยู่ในภาคใต้ แต่ก็มีบริษัทยางขนาดใหญ่ที่มีนายทุนจากภาคใต้ขึ้นมาซื้อพื้นที่เพื่อขยายการปลูกในภาคเหนือ อีสาน และภาคกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดบน SECภาคตะวันออกสายล่างอันประกอบด้วย ระยอง จันทบุรี กาญจนบุรี และราชบุรี การศึกษานี้ไม่พบว่าต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีน เข้ามาซื้อที่ขนาดใหญ่เพื่อปลูกยางพารา แต่จะเข้ามาตั้งบริษัทเพื่อแปรรูปยางและซื้อสวนยางจากเกษตรกรรายย่อย ภายหลังที่สามารถกรีดน้ำยางได้แล้ว และให้เกษตรกรเจ้าของที่ดินเดิมยังคงทำกินในที่เดิมแบบเกษตรพันธสัญญา แต่นายทุนขนาดใหญ่ที่ปลูกยางพาราเป็นของคนไทยและมีพื้นที่ปลูกรวมกันสองบริษัทใหญ่กว่า 100,000 ไร่ ทั่วประเทศไทย

ประเด็นที่น่ากังวลในเรื่องนี้อยู่ที่มีการบุกรุกที่อุทยานเพื่อปลูกยาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณภาคเหนือตอนล่าง อีกทั้งมีแนวโน้มที่ที่ดินจะถูกใช้ไปในการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและคุณภาพของทรัพยากรดินน้ำป่าในระยะยาว

สภาพปัจจุบัน ความขัดแย้งในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพยังมีไม่มากนัก แต่ในอนาคตถ้ามีการขยายถนนในช่วงอำเภอหล่มเก่าจังหวัดเพชรบูรณ์ ถึงจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งตัดผ่านวนอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว หรือการมีเส้นทางรถไฟรางคู่จากจังหวัดมุกดาหารไปยังจังหวัดตากจะต้องผ่านพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งจะมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ทางออกที่ดีที่สุดก็คือการทำอุโมงค์ให้ยานพาหนะเหล่านี้ผ่าน แม้จะมีต้นทุนที่สูงขึ้นมาก แต่ก็จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ได้ในระยะยาว ซึ่งจะต้องคำนึงถึงประเด็นเหล่านี้ตั้งแต่บัดนี้

บทที่ 11 ศึกษาผลกระทบทางลบทางสังคมที่อาจจะเกิดขึ้นจากเส้นทาง EWEC และ SEC จำแนกเป็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและผลกระทบทางสังคม ผลกระทบทางลบในด้านสิ่งแวดล้อมที่เคยนำเสนอไปแล้วในบทที่ 10 ก็คือ มีแนวโน้มที่จะมีธุรกิจการเกษตรขนาดใหญ่เข้ามาทำการเกษตรเชิงเดี่ยวมากขึ้น ซึ่งปัญหาที่จะตามมาคือ ความจำเป็นในการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรเพิ่มขึ้น เป็นผลเสียต่อสุขภาพของเกษตรกรเองและมีผลในการทำลายคุณภาพดินในระยะยาว ดังนั้นในส่วนนี้จึงจะเห็นเฉพาะผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการลดลงในส่วนที่เป็นความหลากหลายทางชีวภาพในสัตว์โดยใช้ EWEC เป็นกรณีตัวอย่าง โดยเปรียบเทียบข้อมูลของสัตว์หายาก หรือมีความเสี่ยงที่จะสูญพันธุ์ เป็นดัชนีวัด ซึ่ง International Union for Conservation of Nature (IUCN) ได้กำหนดไว้ 68 สายพันธุ์ โดยที่ประเทศไทยเองมีอยู่แล้ว 58 สายพันธุ์ จึงจะต้องทำให้สิ่งที่มีอยู่แล้วยังคงอยู่และอนุรักษ์เพิ่ม 10 สายพันธุ์ จากข้อมูลเบื้องต้นของนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล และคณะ ในปี 2520 และข้อมูลจากฐานข้อมูลในปี 2550 พบว่า จำนวนสายพันธุ์มิได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ทั้งนี้มีบางพื้นที่ที่ไม่สามารถพบสายพันธุ์ดังกล่าวเลย แต่กลับไปพบเพิ่มขึ้นในอีกพื้นที่ ซึ่งสันนิษฐานว่าเกิดจากการย้ายถิ่นของสัตว์ ในงานศึกษานี้พบว่าส่วนที่หายไปเนื่องจากป่าถูกทำลายลงไปมาก คือ ในจังหวัดสุโขทัย (ระหว่างปี 2520-2544) แต่ไปมีเพิ่มขึ้นมากในจังหวัดตาก และเพิ่มในจังหวัดชัยภูมิ เนื่องจากทั้งสองจังหวัดมีเขตอุทยานอนุรักษ์สัตว์ป่า ดังนั้นจึงคาดว่าสายพันธุ์ที่หายไปจากจังหวัดสุโขทัยไปอาศัยที่จังหวัดตาก ส่วนที่เพิ่มขึ้นในจังหวัดชัยภูมิมีการขยายเข้าไปในเพชรบูรณ์ด้วย เป็นต้น จึงสรุปได้จากการศึกษานี้ว่า เส้นทาง EWEC ไม่มีผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ในบัญชีของ IUCN แต่อย่างใด แต่ข้อพึงระมัดระวังก็คือฐานข้อมูลในปี 2550 นั้นเทียบกับปัจจุบัน(2558) จำนวนพาหนะที่ใช้เส้นทาง EWEC ในปีดังกล่าวกับปีปัจจุบันเปลี่ยนไปมาก มีการเก็งกำไรในราคาที่ดินเพิ่มขึ้น มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว บุกรุกที่ป่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการปลูกยางพาราเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจจะมีผลทำให้ตัวเลขในปี 2550 ไม่สะท้อนภาพสถานการณ์ปัจจุบันก็ได้

ส่วนประเด็นทางสังคมนั้นคือ การวัดความยากจน ความเหลื่อมล้ำของรายได้ ความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดิน และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงแหล่งทุน ทั้งหมดนี้ถ้าชี้ไปในทางลบก็จะสะท้อนการเพิ่มขึ้นของปัญหาสังคมในอนาคต แต่ถ้าชี้ไปในทางตรงกันข้ามก็เป็นสิ่งที่ดี แต่ความเป็นจริงจะมีสภาพการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นในลักษณะที่ค่อนข้างหลากหลาย จากการศึกษาพบว่าปัญหาความยากจนลดลงในทุกจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า เส้นทาง EWEC มีส่วนแก้ปัญหาความยากจนได้ สาเหตุสำคัญเกิดจากการค่อยๆ ปรับเปลี่ยนลักษณะจังหวัดที่เป็นเมืองเกษตร มามีภาคอุตสาหกรรมที่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น โดยมักจะเป็นอุตสาหกรรมอื่นๆ หรืออุตสาหกรรมเบา ซึ่งเมื่อร่วมกับการผลิตการเกษตรจะทำให้มีการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังสูง สร้างงานได้เพิ่มขึ้นจำนวนมาก ความยากจนจึงลดลง ส่วนบน SEC นั้น มีอยู่ 3 จังหวัดที่มีปัญหาความยากจนเพิ่มขึ้น ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครปฐม และราชบุรี ในกรณีกรุงเทพมหานครนั้น

ความเป็นเมืองบริการที่ผ่านการเป็นเมืองอุตสาหกรรมมาแล้ว ทำให้ที่ดินมีราคาแพง และผู้ที่อยู่ในอาชีพดังกล่าวจะต้องมีทักษะมากกว่า ผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวได้จึงถูกกีดกันออกจากระบบเศรษฐกิจ และเป็นผลให้ความยากจนเพิ่มสูงขึ้น ส่วนนครปฐมนั้น ถึงแม้จะมีปัญหานี้แต่ยังไม่รุนแรงเพราะสัดส่วนผู้ที่ยากจนยังต่ำมาก ถึงแม้จะเพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อยก็ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศมาก ส่วนกรณีของราชบุรีเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม คือ มีสัดส่วนคนยากจนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาถึงการกระจายรายได้ กลุ่มที่มีปัญหาบนเส้นทาง SEC ได้แก่ ชลบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นหลัก โดยชลบุรีมีแนวโน้มการพัฒนาไปสู่เมืองบริการ นอกจากนั้นยังเป็นเมืองที่มีทั้งนักลงทุนต่างชาติและผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น ซึ่งจะพบว่านอกจากมีปัญหาด้านการกระจายรายได้แล้ว ยังมีปัญหาด้านการกระจายการถือครองที่ดิน ซึ่งจะมีผลทำให้การกระจายรายได้เลวลงตามมา เพราะที่ดินเป็นทรัพย์สินที่สามารถสร้างรายได้ต่อไปในอนาคต ส่วนบนเส้นทาง EWECมีปัญหาการกระจายรายได้ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ตาก และมหาสารคาม ถึงแม้จะเป็นปัญหาที่ไม่รุนแรง แต่ต้องเฝ้าระวังเพราะเริ่มสะท้อนสิ่งไม่ดีที่อาจจะเกิดตามมาในอนาคตถ้าไม่ป้องกันแต่เนิ่นๆ

ส่วนการกระจายการถือครองที่ดินจากภาพรวมของประเทศที่ได้แสดงไว้ในบทที่ 8 ย่อมสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่ามีปัญหามากกว่าการกระจายรายได้ โดยเฉพาะในจังหวัดที่มีราคาที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งหมายความว่าที่ดินในสัดส่วนที่มากพอสมควรได้หลุดจากมือของเกษตรกรรายย่อยไปแล้ว บนเส้นทาง SEC ประกอบด้วย สระแก้ว ชลบุรี กาญจนบุรี กรณีของสระแก้วเนื่องจากเป็นเมืองชายแดนที่กำลังขยายตัวและมีผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นคล้ายชลบุรี ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินจึงคล้ายๆ กับชลบุรี ส่วนในระดับที่ควรจับตามองก็คือ จันทบุรี และฉะเชิงเทราขณะที่บน EWEC นั้น จังหวัดที่มีการกระจายการถือครองที่ดินเลวลงแต่ยังไม่รุนแรงมากนัก ประกอบด้วย พิษณุโลก สุโขทัย และกาฬสินธุ์

โดยสรุป การพัฒนาที่ดีต้องเป็นการพัฒนาที่ช่วยให้สัดส่วนคนจนลดลง การกระจายรายได้ดีขึ้น และการกระจายการถือครองที่ดินไม่เลวลง ภาพโดยรวมของจังหวัดบน EWEC ส่วนใหญ่จะเป็นเช่นนี้เพราะเป็นการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่มีลักษณะก้าวกระโดดอย่างจังหวัดบน SEC จังหวัดขอนแก่นบน EWEC แม้จะมีการพัฒนาค่อนข้างเร็ว แต่เนื่องจากมีพื้นที่มาก ปัญหาการกระจายการถือครองที่ดินจึงยังไม่มีปัญหา แต่ในอนาคตอาจจะมีปัญหาได้ ส่วนบน SEC จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนน้อยที่สุดและการกระจายรายได้ค่อนข้างดี แต่ไม่มีข้อมูลการกระจายการถือครองที่ดิน

ในส่วนสุดท้ายของบทนี้ได้สะท้อนความจริงที่แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้จะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากผู้แทนหอการค้าในจังหวัดต่างๆ บน EWEC ว่าการพัฒนาของจังหวัดได้รับอานิสงส์จากการพัฒนาของรัฐน้อยมาก แต่ในความเป็นจริงตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นมา รัฐบาลไทยได้มีโครงการเชื่อมต่อทั้งในประเทศและไทยกับเพื่อนบ้าน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือในการเชื่อมต่อภายในประเทศให้กับประเทศเพื่อนบ้านเป็นจำนวนมาก มีผลทำให้การพัฒนาถึงแม้จะไม่

รวดเร็วก็ไม่เกิดผลกระทบทางลบ อย่างเช่นกรณีของจังหวัดมุกดาหารซึ่งเป็นจังหวัดที่ยากจนมากที่สุดบน EWEC แต่ก็มีสัดส่วนคนจนค่อนข้างต่ำและไม่มีปัญหาการกระจายรายได้และการกระจายการถือครองที่ดิน นับได้ว่าเป็นแนวทางการพัฒนาที่ดีซึ่งหอการค้าจังหวัดอาจจะมิได้ตระหนักถึงความจริงข้อนี้ เนื่องจากจะให้ความสนใจเฉพาะผลประกอบการทางธุรกิจของกลุ่มตนเองเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาวิสัยทัศน์อีก 10 ปีข้างหน้าของ GMS สิ่งที่อาจเป็นไปไม่ได้ตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว 6 ประการ ซึ่งประกอบด้วย Single tourism, Sustainable agriculture, Enhancing climate and environmental performance, Data and telecommunication linkage, GMS Transport Freight Association, Hydro power and bio energyมีประมาณ 3 ยุทธศาสตร์ที่ต้องตั้งคำถาม ประการแรกคือการสนับสนุนด้านการเกษตรอย่างยั่งยืน เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสิ่งที่เกิดขึ้นจริงเป็นไปในทางตรงกันข้ามเพราะทำให้มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพิ่มขึ้น มีการรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกพืชเชิงพาณิชย์มากขึ้นอย่างน้อยบนเส้นทาง EWEC ส่วนอีกยุทธศาสตร์หนึ่งคือ การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกัน อาจจะมีการประกาศร่วมมือกันบ้างระดับภาครัฐ แต่ในการปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมคงเป็นเรื่องยาก นอกจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะมีจิตสำนึกในการร่วมกันอนุรักษ์อย่างแท้จริง การสร้างจิตสำนึกหรือปรับเปลี่ยนจิตสำนึกจึงมิใช่เรื่องง่าย ส่วนยุทธศาสตร์สุดท้ายคือ การพัฒนาส่งเสริมด้านพลังงานชีวภาพเพื่อส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ข้อนี้ก็ยากที่จะเกิดขึ้นจริง เนื่องจากแหล่งพลังงานไฟฟ้าจากน้ำขณะนี้มีเหลือค่อนข้างจำกัดในภูมิภาค เนื่องจากเริ่มมีผลกระทบทางลบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในบริเวณที่สร้างเขื่อนเป็นวงกว้างมากขึ้น ขณะที่เชื้อเพลิงจากพืชจะต้องแข่งขันแย่งพื้นที่เพาะปลูกกับพืชอาหารที่ต้องสนองต่อความต้องการอาหารของประชากรที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและมีอายุยืนยาวเพิ่มขึ้น

ทั้งหมดนี้มิใช่ไม่เห็นด้วยกับยุทธศาสตร์ดังกล่าว แต่การที่ยุทธศาสตร์เหล่านี้มีอุปสรรคท้าทายที่จะต้องเผชิญอีกมาก ถ้าไม่คิดให้รอบด้านและรอบคอบก็ยากจะเป็นผลสำเร็จ

บทที่ 12 เป็นการสรุปความเป็นมาทั้งหมดของงานวิจัยนี้ตั้งแต่บทที่ 1 ถึงบทที่ 11 พร้อมกับมีข้อเสนอแนะสองส่วน ส่วนแรกเป็นข้อเสนอแนะที่ได้จากผลของงานวิจัยนี้ ส่วนที่สองเป็นข้อเสนอเกี่ยวกับงานวิจัยในระยะต่อไป

สำหรับข้อเสนอเชิงนโยบายเริ่มจากจุดยืนของการเชื่อมต่อภายในภูมิภาคที่เป็นผลจากการบูรณาการภายในภูมิภาคอันสืบเนื่องมาจากการค้าและการลงทุนโดยมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมการลงทุน เพิ่มอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน พร้อมกับลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม และลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด โดยเริ่มจากผลที่ได้จากงานวิจัยซึ่งเป็นข้อที่น่ากังวลในภาพรวมดังต่อไปนี้ กล่าวคือ ถึงแม้อิทธิพลของตัวแสดงที่เป็นมหาอำนาจในภูมิภาคจะลดลงมาเป็นการใช้ Soft power แทน Hard power โดยเน้นการ

เจรจาและความร่วมมือทางเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่ตัวแสดงที่มิใช่รัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรษัทข้ามชาติ กลับมีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐในประเทศมหาอำนาจเหล่านั้นเพิ่มมากขึ้น โดยบริษัทข้ามชาติเหล่านี้จะพิจารณาจากผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากธุรกิจของตนเองเป็นหลัก ในขณะที่ประเทศไทยมีความอ่อนด้อยทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของคนต่างด้าวที่จะปกป้องบุคคลเหล่านั้นจากการเข้าถึงทรัพยากรของชาติ ซึ่งปกติประเทศส่วนใหญ่จะพยายามปกป้องอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นยังมีปัญหาข้ออ่อนด้อยของตัวแทนฝ่ายไทยในการเจรจาทวิภาคีหรือพหุภาคี ที่มักไม่มีผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีแนวโน้มที่จะได้ผลประโยชน์จากการเจรจาน้อยกว่าที่ควรจะเป็นหรือกลับเป็นฝ่ายเสียผลประโยชน์ ปัญหาการทุจริตในระดับชาติทั้งด้านเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักธุรกิจ และประชาชนทั่วไป ก็อาจจะทำให้การคุ้มครองทางกฎหมายที่มีอยู่ไม่ครบถ้วน เกิดเป็นช่องว่างในทางปฏิบัติเพิ่มขึ้นได้ ขณะที่การเปิดเสรีทางการค้าและการบูรณาการในภูมิภาคจะก่อให้เกิดแนวโน้มที่จะทำให้การเกษตรเชิงเดี่ยวกลายเป็นการปฏิบัติหลัก ซึ่งจะมีปัญหาความไม่ยั่งยืนตามมา ขณะที่เกษตรอินทรีย์จะถูกเบียดขับออกไปโดยนโยบายดังกล่าว การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของราคาที่ดินอันเป็นผลจากการเก็งกำไร ประกอบกับการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและทางสังคมได้ ปัญหาดังกล่าวจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นในพื้นที่ที่มีผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นใช้อิทธิพลในการสะสมที่ดินเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มตนเองและพวกพ้อง ในขณะที่ที่ผ่านมา ถึงแม้จะไม่มีปัญหาทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากนัก แต่การละเลยในการไม่ระงับยับยั้งการเกษตรเชิงเดี่ยว และการไม่ยกระดับการดูแลสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพโดยเฉพาะ อาจสร้างปัญหานี้ได้ในอนาคต เมื่อการเชื่อมต่อทางถนน ประกอบกับความเจริญทางเศรษฐกิจนอกภาคการเกษตรขยายตัวในอัตราที่รวดเร็วกว่าที่เป็นอยู่ และท้ายสุด เขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณเมืองชายแดนจะมีผลดีแก่ประเทศและภูมิภาคหลายประการ แต่บทเรียนจากเขตเศรษฐกิจพิเศษใน สปป.ลาว กรณีของ สะหวัน-เซโน ชี้ให้เห็นว่า ถ้าดำเนินการไม่ถูกต้องจะทำให้ความเหลื่อมล้ำทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่เพิ่มขึ้น แนวโน้มดังกล่าวเกิดขึ้นแล้วที่ชายแดนจังหวัดตากและสระแก้ว ถึงแม้ในปัจจุบัน (มีนาคม 2558) รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงปัญหานี้และพยายามแก้ไขโดยให้เช่าที่ดินของรัฐทำนิคมอุตสาหกรรม (โพสต์ทูเดย์, 23 มีนาคม 2558) มีผลทำให้การเก็งกำไรจากที่ดินลดลง แต่ในช่วงของการเก็งกำไร ที่ดินได้หลุดมือไปแล้วจากเกษตรกรและเจ้าของที่ดินรายย่อยที่ยากจน โดยบุคคลเหล่านี้จะถูกกีดกันออกจากการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ในที่สุด อย่างไรก็ตามในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนอื่นๆ ที่เหลือที่ยังไม่มีการเก็งกำไรมากนัก ถ้าหากรัฐประกาศนโยบายเช่นนี้แต่เนิ่นๆ ปัญหาความเหลื่อมล้ำภายในพื้นที่หลังจากมีการพัฒนาตามมาก็อาจจะลดลงได้

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวทำให้มีข้อเสนอเชิงนโยบาย 2 ประการ คือ นโยบายทั่วไป และข้อเสนอเฉพาะประเด็น ในส่วนที่เป็นนโยบายทั่วไปจากการศึกษานี้มีผลเชิงประจักษ์ค่อนข้างชัดเจนว่า อิทธิพลทางการเมืองของชาติมหาอำนาจที่เป็นตัวแสดงภาครัฐในภูมิภาคนี้ ประกอบด้วย

สหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น ต่างก็ลดอิทธิพลทางการเมืองลง และหันมาเน้นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งในกรณีของไทย เมื่อเกิดความสงบภายในประเทศ ประกอบกับที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และระดับขั้นของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ถ้าหากประเทศไทยสามารถรักษาระยะห่างระหว่างมหาอำนาจทั้งสามได้ ก็อาจจะเจรจาเพื่อผลประโยชน์ของประเทศได้โดยไม่มีข้อด้อย ข้อด้อยอาจจะอยู่ที่ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของผู้เจรจา ประกอบกับความซื่อสัตย์สุจริตและความโปร่งใสในการเจรจาโดยยึดถือผลประโยชน์ของประเทศเป็นหลัก ซึ่งควรได้ผ่านการตรวจสอบอีกขั้นหนึ่งโดยระบบรัฐสภาของไทยและเครือข่ายประชาสังคมในประเทศ

ส่วนที่เป็นจุดอ่อนร่วมกันของภูมิภาคก็คือ นอกจากความอ่อนด้อยต่างๆ เช่นกรณีของประเทศไทย รวมทั้งความซื่อสัตย์สุจริตซึ่งทุกประเทศล้วนมีปัญหาความซื่อสัตย์สุจริตของระบบราชการร่วมกันแล้ว ปัญหาการแข่งขันเพื่อดึงการลงทุนจากต่างชาติให้มาลงทุนในประเทศของตนอาจจะมีผลเป็นการแข่งขันกันเปิดโอกาสให้นักลงทุนนอกภูมิภาคเข้ามาหาประโยชน์จากทรัพยากรของประเทศสมาชิกในภูมิภาคได้เกินความจำเป็น ดังนั้นปัญหาร่วมกันทุกประเทศคือจะต้องลดระดับการทุจริตหรือเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐให้เพิ่มมากขึ้น จากนั้นอาจจะต้องมีการปรึกษาหารือร่วมกันว่าควรจะแบ่งสรรการลงทุนจากทั้งในภูมิภาคและนอกภูมิภาคให้ไปลงทุนในประเทศต่างๆ ที่มีลำดับขั้นตอนการพัฒนาต่างกันอย่างไร โดยไม่มีการแข่งขันหรือขัดแย้งกันระหว่างสมาชิกอาเซียนด้วยกันเอง

ในส่วนที่เป็นข้อเสนอเฉพาะประเด็นนั้นพบว่ามีประเด็นย่อย 7 ประเด็น คือ

(1) ความสุจริต โปร่งใส ความรอบรู้ทางกฎหมายระหว่างประเทศ และความละเอียดอ่อนที่จะเข้าใจถึงผลกระทบทางลบที่อาจเกิดขึ้นกับประเทศไทยจากข้อตกลงต่างๆ เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีจากตัวแทนการเจรจาฝ่ายไทย

(2) ต้องพยายามปิดช่องโหว่ทางกฎหมายของไทยที่มีในทุกกรณีที่จะทำให้ประเทศไทยเสียเปรียบในการเจรจา

(3) ในการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ รวมทั้งทุนในประเทศขนาดใหญ่ในนิคมอุตสาหกรรมจะต้องใช้มาตรฐานสวัสดิภาพและสวัสดิการแรงงาน รวมทั้งประเด็นสิ่งแวดล้อมแบบตะวันตก

(4) ควรกำหนดให้มีเขตการทำการเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศไทยและพยายามขยายเขตดังกล่าวออกไปอย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะลดพื้นที่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวให้น้อยลง

(5) การขยายตัวทางเศรษฐกิจแบบค่อยเป็นค่อยไปแบบในจังหวัดบนพื้นที่ EWEC ที่ค่อยๆ ปรับเปลี่ยนเมืองเกษตรเป็นเมืองอุตสาหกรรมในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นชนิดเป็นการต่อยอดด้วยการแปรรูปสินค้าเกษตร จะช่วยลดปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจไปพร้อมกัน แต่ถ้าหากมีการพัฒนาแบบก้าวกระโดด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนจากเมืองอุตสาหกรรมมาเป็นเมืองบริการจะทำให้ราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้น มีการกระจุกตัวของที่ดินและทรัพย์สิน ถึงแม้ผลิตภัณฑ์

มวลรวมของจังหวัดจะสูงขึ้น สัดส่วนคนจนอาจจะเพิ่มขึ้น การกระจุกตัวของรายได้และการถือครองที่ดินจะเพิ่มมาก ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา ซึ่งจะมีผลเสียมากกว่าผลดี ดังนั้นการพัฒนาจึงควรให้เกิดขึ้นตามลำดับขั้นมากกว่าการเร่งรัด

(6) ต้องให้ความสนใจการกำกับดูและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวของเมือง การเชื่อมต่อทางถนนจำเป็นจะต้องไม่มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ต้นไม้ และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อความยั่งยืนของการพัฒนาในระยะยาว

(7) การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ถึงแม้จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำของการขยายตัวระหว่างภูมิภาค แต่อาจจะสร้างความเหลื่อมล้ำขึ้นในพื้นที่ ถึงแม้จะยังไม่ได้มีการตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างเป็นทางการ แนวโน้มดังกล่าวได้เกิดขึ้นแล้วในจังหวัดตากและสระแก้ว ทางแก้ในเรื่องนี้คือป้องกันอย่าให้มีการกระจุกตัวของที่ดินและทรัพย์สินรวมทั้งอิทธิพลในท้องถิ่น พร้อมทั้งวางแผนป้องกันการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างรอบคอบแต่เนิ่นๆ

สำหรับงานวิจัยในระยะต่อไปมีแนวโน้มที่ประเทศไทยจะพัฒนาต่อไปเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการ โดยเน้นเศรษฐกิจดิจิตอล ขณะที่กิจกรรมการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้นจะถูกจัดไว้ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ประเด็นที่ควรพิจารณาคือ ความสอดคล้องหรือความขัดแย้งระหว่างการขยายตัวของเมืองหลักและเมืองรองเปรียบเทียบกับเมืองชายแดน ปัญหาการไหลของแรงงานไม่มีฝีมือระหว่างพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษชายแดนภายในประเทศเพื่อนบ้านเอง หรือเศรษฐกิจชายแดนของประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคู่แข่งการไหลเวียนของแรงงานเหล่านี้จะน่าสนใจยิ่ง ขณะเดียวกันประเทศไทยก็ยังคงถูกจับตาในประเด็นเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ ขณะที่ยังมีคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาแรงงานมีฝีมือเพื่อรองรับเศรษฐกิจดิจิตอล มีแง่มุมทางกฎหมายอย่างไรที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับการไหลเวียนของแรงงานไร้ฝีมือดังกล่าว

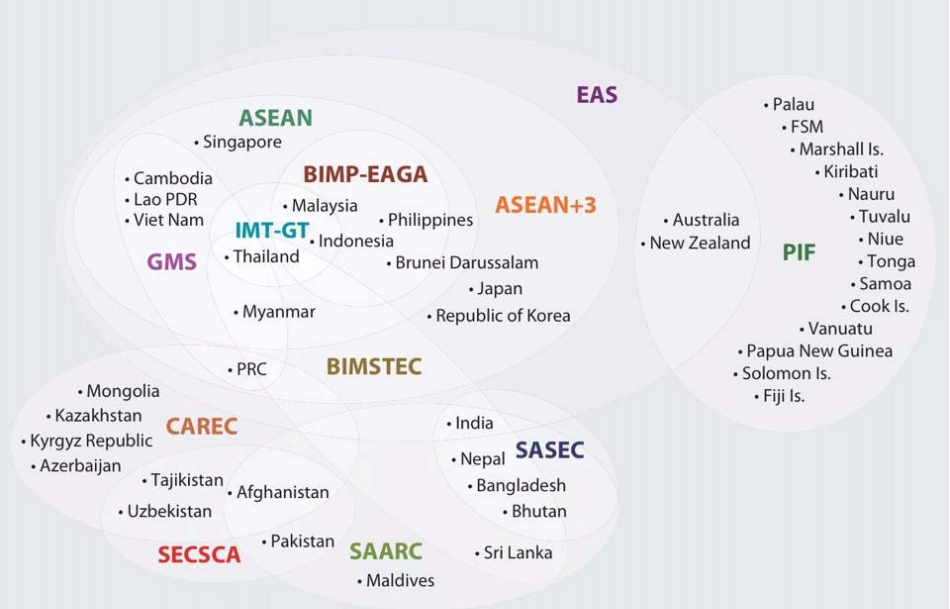
บทที่ 2

บทบาทมหาอำนาจต่อภูมิภาคและการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมือง กรณีศึกษาของ สปป.ลาว

2.1 ภูมิภาคนิยม (regionalism)และความร่วมมือระดับภูมิภาค

การเกิดขึ้นของความร่วมมือระดับภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกนับตั้งแต่หลังทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมาได้กลายเป็นพัฒนาการที่สำคัญของการเมืองระหว่างประเทศ นัยสำคัญที่เห็นอย่างชัดเจนคือการที่บรรดาประเทศในระดับมหาอำนาจไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น เคยแสดงความสนใจเพียงเล็กน้อยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากคำนึงความเป็นมหาอำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหรัฐอเมริกา การเป็นผู้นำลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างจีนกลับหันมาพิจารณากระแสภูมิภาคนิยมอย่างจริงจังในช่วงหลังสงครามเย็น และเมื่อศึกษาแนวโน้มที่เห็นในปัจจุบันในเอเชียนั้นกรอบความร่วมมือในระดับภูมิภาคทั้งในรูปแบบทวิภาคีและพหุภาคีได้ขยายตัวมากขึ้น ทั้งเพื่อวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจและการเมืองโดยเฉพาะในช่วงระหว่างปลายทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา ดังเห็นได้จากรูปภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ภาพรวมกรอบระดับภูมิภาค

ASEAN = Association of Southeast Asian Nations; ASEAN+3 = ASEAN plus three countries, as shown; BIMP-EAGA = Brunei Darussalam Indonesia Malaysia Philippines – East ASEAN Growth Area; BIMSTEC = Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation; CAREC = Central Asia Regional Economic Cooperation; EAS = East Asia Summit; FSM = Federated States of Micronesia; GMS = Greater Mekong Subregion; IMT-GT = Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle; Lao PDR = Lao People's Democratic Republic; PIF = Pacific Island Forum; PRC = People's Republic of China; SAARC = South Asian Association for Regional Cooperation; SASEC = South Asia Subregional Economic Cooperation; SECSCA = Subregional Economic Cooperation in South and Central Asia.
Source: Bhattacharyay (2008).

ที่มา: Asian Development Bank Institute. 2009. Infrastructure for a Seamless Asia. Tokyo: Asian Development Bank Institute, p.150

การแพร่กระจายของกระแสภูมิภาคนิยมได้ปรากฏขึ้นอย่างน้อยภายใต้พัฒนาการ 4 ประการอันประกอบด้วย

1. การขยายตัวของการบูรณาการในยุโรป (European integration) ทั้งในมิติภูมิศาสตร์ขอบเขตและความลึกซึ้งที่มีขึ้นอย่างทั่วถึง จนนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดตั้งประชาคมยุโรป (Europe Community) ในท้ายที่สุดเป็นสหภาพยุโรป (European Union)ซึ่งมีสมาชิก 28 ประเทศ โครงสร้างและกรอบความร่วมมือต่างๆของสหภาพยุโรปเป็นรูปแบบที่ประเทศต่างๆ ศึกษาเพื่อเรียนรู้นำมาพัฒนาส่งเสริมความร่วมมือระดับภูมิภาคของตนเอง ดังเช่น ASEAN และ GMS ได้พยายามศึกษาเพื่อพัฒนาความร่วมมือระหว่างบรรดาประเทศสมาชิก

2. การล่มสลายของสหภาพโซเวียดและการสิ้นสุดลงของสงครามเย็น ส่งผลให้ประเทศในยุโรปตะวันออกและกลุ่มประเทศในแถบคาบสมุทรบอลข่านเปลี่ยนผ่านเข้าสู่กระบวนการประชาธิปไตยและระบบทุนนิยม ขณะที่ยุโรปตะวันตกได้เข้ามามีบทบาทในจัดการระเบียบทางเศรษฐกิจในภูมิภาค ส่งผลให้ลักษณะภูมิภาคนิยมสามารถมาเติมช่องว่างระหว่างยุโรปตะวันออกที่กำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ประชาคมยุโรป เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระดับเศรษฐกิจและการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองที่เกิดขึ้น

3. การเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์ของอเมริกาในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นก้าวที่นักวิชาการอย่าง Bhagwati (1992:535-555) เห็นว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ความเป็นภูมิภาคนิยมเติบโตและกลายเป็นพัฒนาการของภูมิภาคนิยมในรุ่นที่สอง (second regionalism) คือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อการบูรณาการในระดับภูมิภาค จากที่เคยมีลักษณะของความเป็นศัตรูสู่ความสนใจที่จะสนับสนุนทั้งในการริเริ่มการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคและการลดท่าทีที่เป็นการกดดันทางการทูตต่อประเทศต่างๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นำไปสู่การก่อรูปของแผนการการรวมตัวในระดับภูมิภาค การปรับเปลี่ยนนโยบายของสหรัฐอเมริกาส่วนหนึ่งมาจากความคับข้องใจที่กระบวนการพหุภาคีที่ล่าช้า และอีกส่วนมาจากความต้องการที่ขยายโอกาสการเข้าถึงตลาดในระดับภูมิภาคที่มีขนาดใหญ่กว่าตลาดของแต่ละประเทศ

4. การเปลี่ยนแปลงท่าทีต่อเรื่องการค้าในภูมิภาคและการลงทุนจากต่างประเทศในประเทศกำลังพัฒนา สืบเนื่องมาจากการก่อตัวของตลาดเดียวยุโรป (European single market) และข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) อันนำไปสู่การรับรู้และเข้าใจระหว่างประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ว่าหัวใจสำคัญของการเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจเกิดจากการสร้างกลุ่มทางการค้าและการดำเนินโยบายปกป้องทางเศรษฐกิจ (protectionist policy) ซึ่งการดำเนินนโยบายดังกล่าวเป็นสิ่งที่บรรดาประเทศกำลังพัฒนาหวั่นเกรงว่าจะทำให้ถูกกีดกันออกจากการเข้ามีส่วนร่วมในระบบเศรษฐกิจโลก ตลอดจนโอกาสในการพัฒนาประเทศจะหยุดชะงักลง แต่ภายใต้สถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไป ความปรารถนาที่จะสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจแก่ประเทศตนจำเป็นจะต้องมีการจัดระเบียบความร่วมมือในระดับภูมิภาคร่วมกันเป็นสิ่งที่สามารถรับได้ เพราะความ

ร่วมมือลักษณะดังกล่าวทำให้บรรดาประเทศสมาชิกในกลุ่มเดียวกันสามารถที่จะรักษาโอกาสในการเข้าถึงตลาดในระดับภูมิภาคได้ ดังนั้นการเติบโตของความร่วมมือในระดับภูมิภาคของบรรดาประเทศกำลังพัฒนาจึงปรากฏตัวขึ้นในลักษณะที่ Ernst Hass เรียกว่า “อุดมการณ์ของการต่อต้านการพึ่งพาในระดับปฏิบัติ” (ideology of pragmatic antidependency) ที่แสวงหาการสนับสนุนลักษณะการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างบรรดาประเทศกำลังพัฒนาในระดับภูมิภาค โดยไม่ทำให้หลุดออกจากการเชื่อมโยงกับระบบโลก ซึ่งบรรดาประเทศกำลังพัฒนาต่างเห็นว่าความร่วมมือในระดับภูมิภาคจะนำไปสู่การเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจในระบบโลกด้วย จากการที่สามารถลดความพึ่งพากลุ่มประเทศซีกโลกเหนือได้ด้วย ขณะเดียวกันก็คาดหวังว่าการร่วมกลุ่มกันจะเพิ่มเสียงในการต่อรองจากการรวมกลุ่มในระบบเศรษฐกิจโลกได้อีกทางหนึ่งด้วย

ดังนั้นต้นศตวรรษที่ 21 ปรากฏการณ์ที่เป็นประจักษ์พยานที่มีความเข้มข้นชัดเจนคือลักษณะภูมิภาคนิยม (regionalism) ที่เกิดขึ้นตัดข้ามภูมิศาสตร์โลกในพื้นที่ต่างๆ การเพิ่มความสนใจต่อลักษณะภูมิภาคนิยมสะท้อนความสนใจไปที่การจัดการความร่วมมือระดับลึกและการสนับสนุนการบูรณาการประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเดียวกัน ผ่านกรอบสถาบันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ตัวอย่าง ASEAN ที่เป็นภูมิภาคที่สามารถชนะประวัติศาสตร์ในยุคสงครามเย็นที่แต่ละรัฐสงวนท่าทีตามมหาอำนาจไปสู่การร่วมมือกันโดยการตัดสินใจของประเทศสมาชิกเอง

การศึกษาภูมิภาคนิยมในปัจจุบัน กล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ภูมิภาคนิยมแบบใหม่ (new regionalism) ซึ่งมิได้พิจารณาภูมิภาคในฐานะขององค์การที่เป็นทางการ (formal organization) หรือในฐานะองค์การที่ถูกสร้างขึ้น แต่จะเป็นการทำความเข้าใจการถูกสร้างและการสร้างใหม่ขององค์การระดับภูมิภาคนิยมในกระบวนการแปลงสภาพในยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้นการศึกษาภูมิภาคนิยมจึงไม่ใช่รูปแบบที่หยุดนิ่งแต่เป็นการศึกษารูปแบบที่เป็นพลวัต ในแง่ของพัฒนาการและการเปิดรับสู่การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว ก่อนที่จะพิจารณาถึงรูปแบบของภูมิภาคนิยม ควรที่จะทำความเข้าใจกับนิยามที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดภูมิภาคนิยมดังนี้

แนวคิดภูมิภาคนิยม (regionalism) เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับสิ่งที่เรียกว่า “ภูมิภาค” (region) และกระบวนการทำให้เป็นภูมิภาค (regionalization) สำหรับ Söderbaum (อ้างใน Tarling: 2006,9) เห็นว่าภูมิภาคนิยมเป็นชุดความคิด อัตลักษณ์และอุดมการณ์ที่สัมพันธ์กับทิศทางแผนงานในระดับภูมิภาคนั้นๆ ขณะที่การทำให้เป็นภูมิภาคเป็นกระบวนการเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในภูมิภาคที่สร้างพื้นที่หรือผลลัพธ์ของการเป็นภูมิภาคขึ้น ในส่วนของ Morten Boas and Helge Hveem (อ้างใน Tarling:2006,9) กลับเห็นว่าภูมิภาคนิยมแสดงถึงชุดของความคิดและเป้าหมายที่วางไว้สำหรับปูทางสู่แผนการ/ทิศทางของภูมิภาค สำหรับ กระบวนการทำให้เป็นภูมิภาคเป็นตัวแทนของการดำเนินการตามปฏิบัติการที่นำไปสู่ยุทธศาสตร์ โดยมีเป้าหมายที่จะสร้างระบบภูมิภาคในอาณาบริเวณที่มีลักษณะเฉพาะขึ้น อาจกล่าวได้ว่า “ภูมิภาคนิยม” ทำงานบนฐานของทัศนคติและนโยบาย

แต่ “กระบวนการทำให้เป็นภูมิภาค” มีลักษณะทั้งในเชิงกระบวนการและปฏิบัติการที่ภาคส่วนเอกชนและพลังทางเศรษฐกิจเป็นพลังพื้นฐานสำคัญที่ขับเคลื่อนการบูรณาการในภูมิภาค แต่สำหรับ “ภูมิภาคนิยม” เป็นเรื่องของภาพลักษณ์ของตนเอง (self-consciousness) ที่จะผลักดันไปสู่แผนทางการเมืองที่ต้องการขยับขับเคลื่อนให้เข้าใกล้ความร่วมมือในแบบข้ามชาติ (transnational cooperation) อันเป็นกรอบการวิเคราะห์ในการศึกษาผลกระทบของความร่วมมือระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น

Louise Fawcett (2005: pp.23-25) ได้นิยามบรรดาคำต่างๆที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคนิยม โดยมีความเห็นว่าทั้งคำว่า region regionalism และ regionalization ล้วนเป็นคำที่ยากแก่การนิยามในทางวิชาการ เพราะคำแต่ละคำมีลักษณะไม่ตายตัว และสามารถตีความได้จากหลากหลายสาขาวิชา อย่างไรก็ตามสามารถมองภาพและกำหนดนิยามคำต่างๆ จากบริบททางประวัติศาสตร์โลกได้ ดังนี้

ภูมิภาค (Regional) เป็นคำที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดทางภูมิศาสตร์ที่มีรัฐ-ชาติต่างๆ เป็นองค์ประกอบที่ร่วมกันอยู่ในภูมิภาคนั้นๆ ที่รัฐสามารถสั่งการพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และนโยบาย อย่างไรก็ตามการทำความเข้าใจภูมิภาคในความคิดของ Fawcett จำเป็นต้องขัดเกลาคำนี้ใหม่โดยพิจารณาที่การรวมเข้าด้วยกันของคนธรรมดา (incorporate commonality) และความเป็นไปได้ของการร่วมมือกัน ดังนั้นมุมมองต่อภูมิภาคในฐานะพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ควรอยู่ในฐานะของหน่วย (units) หรือ เขต (zone) ที่มีฐานของกลุ่มต่างๆ หรือ รัฐ ที่เป็นสมาชิกร่วมแบ่งปันลักษณะอัตลักษณ์กันและกัน

ภูมิภาคนิยม (Regionalism) เป็นคำที่บ่งบอกถึงนัยยะเชิงนโยบาย (policy) และ โครงการ (project) โดยที่เป็นการดำเนินร่วมกันและประสานด้านยุทธศาสตร์ระหว่างตัวแสดงรัฐและตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐภายในภูมิภาคนั้น อาศัยทฤษฎีระบอบ (regime theory) ช่วยกำหนดบรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ และวิธีการดำเนินการโดยคาดหวังให้ตัวแสดงที่หลากหลายมาดำเนินงานและนโยบายที่บรรจบกัน เป้าหมายของภูมิภาคนิยมคือการติดตามและสนับสนุนจุดมุ่งหมายร่วมกัน 1-2 ประเด็นในภูมิภาคนั้นๆ ซึ่งในฐานะที่เป็นเชิงนโยบายและโครงการแล้วนั้น ภูมิภาคนิยมสามารถที่จะดำเนินการทั้งในระดับที่เหนือกว่าหรือระดับที่ต่ำกว่ารัฐได้ ดังนั้นรัฐจึงไม่ใช่อยู่ในฐานะของผู้ดูแลการเข้าออกจากแต่ละประเทศ (Gate keeper) อีกต่อไป

ภูมิภาคาภิวัตน์ หรือการทำให้เป็นภูมิภาค (Regionalisation) เป็น “กระบวนการ” (processes) ซึ่งมุ่งไปที่กิจกรรมต่างๆ ทั้งเรื่องการค้า กิจกรรมของผู้คน ความคิดและความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระดับภูมิภาค ซึ่งเป็นไปในลักษณะปฏิสัมพันธ์ที่แลกเปลี่ยนกันจนอาจนำไปสู่การก่อรูปของภูมิภาค และนำไปสู่การปรากฏตัวขึ้นของตัวแสดง เครือข่าย และองค์การในระดับภูมิภาค กระบวนการดังกล่าวอาจเกิดก่อนหรือตามหลังมาจากภูมิภาคนิยม

Andrew Hurrell (อ้างใน ขจิต: 2552, หน้า 53-55) จำแนกภูมิภาคนิยมออกเป็น 5 ประเภท

1.“ภูมิภาคาภิวัตน์” หรือ กระบวนการทำให้เป็นภูมิภาค (regionalization) เป็นการเติบโตของบูรณาการทางสังคมภายในภูมิภาค ซึ่งเป็นกระบวนการโดยอ้อมของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งนักคิดเกี่ยวกับภูมิภาคนิยมรุ่นก่อนอธิบายว่าเป็นการบูรณาการอย่างไม่เป็นทางการ ส่วนนักวิเคราะห์อาจจะถือว่าเป็น “ภูมิภาคนิยมแบบอ่อน” (soft regionalism) ประกอบด้วยการพึ่งพาซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจ และการไหลเวียนของคน ซึ่งทั้งสองลักษณะนั้นอาจจะเรียกได้ว่าเป็น “ภูมิภาคนิยมข้ามชาติ” (transnational regionalism) ทั้งนี้ภูมิภาคาภิวัตน์ไม่ได้ตั้งอยู่บนนโยบายเชิงสำนึกของรัฐหรือกลุ่มรัฐ หรืออาจจะไม่ได้มีผลกระทบเฉพาะใดๆ ต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในภูมิภาค และแบบแผนของกระบวนการภูมิภาคาภิวัตน์นั้นไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นกับดินแดนของรัฐเสมอไป

2. การมีอัตลักษณ์และความสำนึกแห่งภูมิภาค (regional awareness and identity) เนื่องจากภูมิภาคได้รับคำจำกัดความแบบนามธรรมและเป็นที่เข้าใจกันตามศัพท์บัญญัติของ Emmanuel Adler ว่า “ภูมิภาคจากการรับรู้” (cognitive regions) ดังนั้นภูมิภาคจึงเป็นประชาคมในจิตนาการซึ่งยึดหลักแผนที่ทางจิตใจซึ่งเน้นถึงลักษณะบางประการ ในขณะเดียวกันก็เพิกเฉยต่อลักษณะอื่นๆ ส่วนสำนึกแห่งภูมิภาค (regional awareness) คือ การรับรู้ร่วมกันถึงความเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมหนึ่งๆ โดยยึดหลักทั้งปัจจัยภายใน ซึ่งได้รับการนิยามเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ หรือประเพณีทางศาสนาร่วมกัน และการนิยามแบบเพื่อต่อต้าน “ความเป็นอื่น” จากภายนอกที่อาจเข้าใจว่าคือภัยคุคามความมั่นคง หรือเป็นความท้าทายทางวัฒนธรรมที่มาจากภายนอกของสิ่งที่เรียกว่าภูมิภาคนั้นๆ

3. ความร่วมมือระหว่างรัฐระดับภูมิภาค (regional interest cooperation) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาคนิยมที่ครอบคลุมการเจรจาต่อรองหรือการทำความตกลง (arrangement) หรือระบอบ (regimes) ระหว่างรัฐหรือรัฐบาล สามารถเป็นได้ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ระดับของความเป็นสถาบันของกิจกรรมดังกล่าวไม่ได้เป็นหลักประกันประสิทธิผลหรือความสำคัญทางการเมือง ดังนั้นความร่วมมือในระดับภูมิภาคจึงมีการสร้างสถาบันทั้งที่เป็นทางการและที่มีโครงสร้างหลวมๆ ดังเช่นโครงการอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Sub-region:GMS) อันมีลักษณะการประชุมตามปกติ โดยมีกฎเกณฑ์ กลไก ความพร้อมและมีระบบติดตามผล ข้อตกลงความร่วมมืออาจมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย เช่น เป็นเครื่องมือตอบโต้ความท้าทายจากภายนอก เป็นการประสานจุดยืนของภูมิภาคต่อสถาบันระหว่างประเทศหรือเวทีการต่อรองระหว่างประเทศ เป็นการสร้างสวัสดิการความมั่นคง การส่งเสริมค่านิยมร่วมหรือการแก้ปัญหาร่วม เป็นต้น ข้อตกลงความร่วมมือเหล่านี้จะปกป้องและส่งเสริมบทบาทของรัฐตลอดจนอำนาจของรัฐบาล ครอบคลุมถึงการอ้างสิทธิ์และการขยายขอบเขตอำนาจอันชอบธรรมของรัฐให้

เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ ทั้งนี้รัฐเองก็เต็มใจที่จะแลกเสรีภาพทางกฎหมายของตนกับการมีอิทธิพลเหนือนโยบายของรัฐอื่นหรือมีอิทธิพลในการจัดการปัญหาร่วมกันระหว่างรัฐ

อนึ่งแนวคิดภูมิภาคนิยมเห็นได้จากการส่งเสริมการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจของ GMS ที่การบูรณาการทุกๆด้านเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน กล่าวได้ว่ากรอบความร่วมมือที่เกิดภายใต้ GMS เป็นตัวอย่างการรวมตัวเพื่อการตลาดที่มีลักษณะตรงข้ามกับการบูรณาการเชิงสถาบัน (institutional integration) เนื่องจากการบูรณาการในเชิงสถาบันจะมีลักษณะที่ถูกกำหนดด้วยข้อตกลงร่วมกันในเชิงกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับ รวมทั้งการเตรียมการรองรับในเชิงสถาบันที่จะสนับสนุนสิทธิ์พิเศษทางการค้าระหว่างประเทศสมาชิก ดังนั้นกรอบความร่วมมือใน GMS จึงมีลักษณะเป็นเพียงการรวมกลุ่มทางการตลาด (market integration) ที่วางอยู่บน “สถาบันที่ไม่เป็นทางการ” (nonofficial institution) ที่จะช่วยจัดหาสินค้าสาธารณะหรือกึ่งสาธารณะ เพื่อลดต้นทุนแฝงที่เกิดจากการซื้อขายสินค้า บริการและผลผลิตอื่นๆ ที่เคลื่อนที่ข้ามระหว่างประเทศ จึงกล่าวได้ว่า GMS มีหลักการในการก่อตั้งที่มาจากการใช้เรื่อง “ตลาด” เป็นฐานในการบูรณาการระหว่างสมาชิก ดังนั้นวาระหลักของ GMS จึงเน้นไปที่การจัดทำโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพที่เป็นสินค้าสาธารณะ เช่น โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ที่อำนวยความสะดวกในการข้ามแดน ทั้งๆที่ในความเป็นจริงแล้วโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นเกือบทุกประเภทยังคงด้อยพัฒนาที่ในเกือบทุกประเทศสมาชิก GMS ดังนั้นระเบียงเศรษฐกิจทั้ง East-west economic corridor หรือ North-south economic corridor จึงกลายเป็นโครงการที่ริเริ่มขึ้นเพื่อที่จะสร้างเครือข่ายการคมนาคมทางถนนเพื่อเชื่อมโยงอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเข้าด้วยกัน เพื่อลดต้นทุนของการขนส่งสินค้าและการข้ามไปมาของผู้คนในภูมิภาค

การพัฒนาเศรษฐกิจของโครงการอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Sub-region:GMS) ภายใต้กรอบแนวคิดการส่งเสริมระเบียงเศรษฐกิจ ยังคงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ใหม่ที่มีความพยายามมุ่งเน้นทรัพยากรที่มีจำกัด ในการระบุพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เชิงกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุผลการพัฒนาทางเดินเศรษฐกิจที่ยั่งยืน โดยคำนึงถึงการสร้างความเชื่อมโยงในภูมิภาคเพื่อสร้างความมั่นใจว่าจะเกิดมีผลประโยชน์ร่วม มีการแพร่กระจายอย่างกว้างขวางรอบเส้นทางการพัฒนาของเมืองชายแดนและเมืองบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่แบบบูรณาการและเร่งการดำเนินงานสร้างความเข้มแข็งของระบบการขนส่ง และการอำนวยความสะดวกต่อการค้าการลงทุนไปตามทางบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจการเสริมสร้างบทบาทของ SMEs และรวมถึงความสนใจต่อประเด็นทางสังคมและทรัพยากรมนุษย์รวมทั้งสร้างความมั่นใจในเรื่องการควบคุมการเคลื่อนไหวของผู้คน ตลอดจนการส่งเสริมด้านอาหารและความมั่นคงด้านพลังงานระหว่างชายแดน การแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมและประเด็นความท้าทายใหม่ โดยเชื่อว่าความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมีความพร้อมที่จะเติบโตและก้าวไปข้างหน้า อีกทั้งจะช่วยพัฒนาและส่งเสริมบทบาทของผู้มีส่วนได้

เสียในท้องถิ่นและภาคเอกชน[5] ซึ่งในงานวิจัยนี้จะวิเคราะห์ผลกระทบของบทบาทของตัวแสดงในภูมิภาคคือสมาชิกของโครงการอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Sub-region:GMS) และตัวแสดงภายนอกเช่น สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น

4. การบูรณาการระดับภูมิภาคแบบส่งเสริมโดยรัฐ (state-promoted regional integration) การบูรณาการทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคนับเป็นประเด็นที่สำคัญในความร่วมมือระดับภูมิภาค ดังนั้นการบูรณาการจึงครอบคลุมการตัดสินใจเชิงนโยบายโดยเฉพาะรัฐบาล ซึ่งออกแบบมาเพื่อลดหรือขจัดอุปสรรคในการแลกเปลี่ยนสินค้า บริการ ทุน และคนร่วมกัน การบูรณาการมีหลายมิติทั้งในด้านขอบเขต (ขอบเขตของประเด็น) ความลึก (ขอบเขตการสร้างความกลมกลืนกันเชิงนโยบาย) การสร้างสถาบัน (ขอบเขตการสร้างสถาบันอย่างเป็นทางการ) และการรวมศูนย์ (ระดับที่สิทธิอำนาจสามารถรวมศูนย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ)

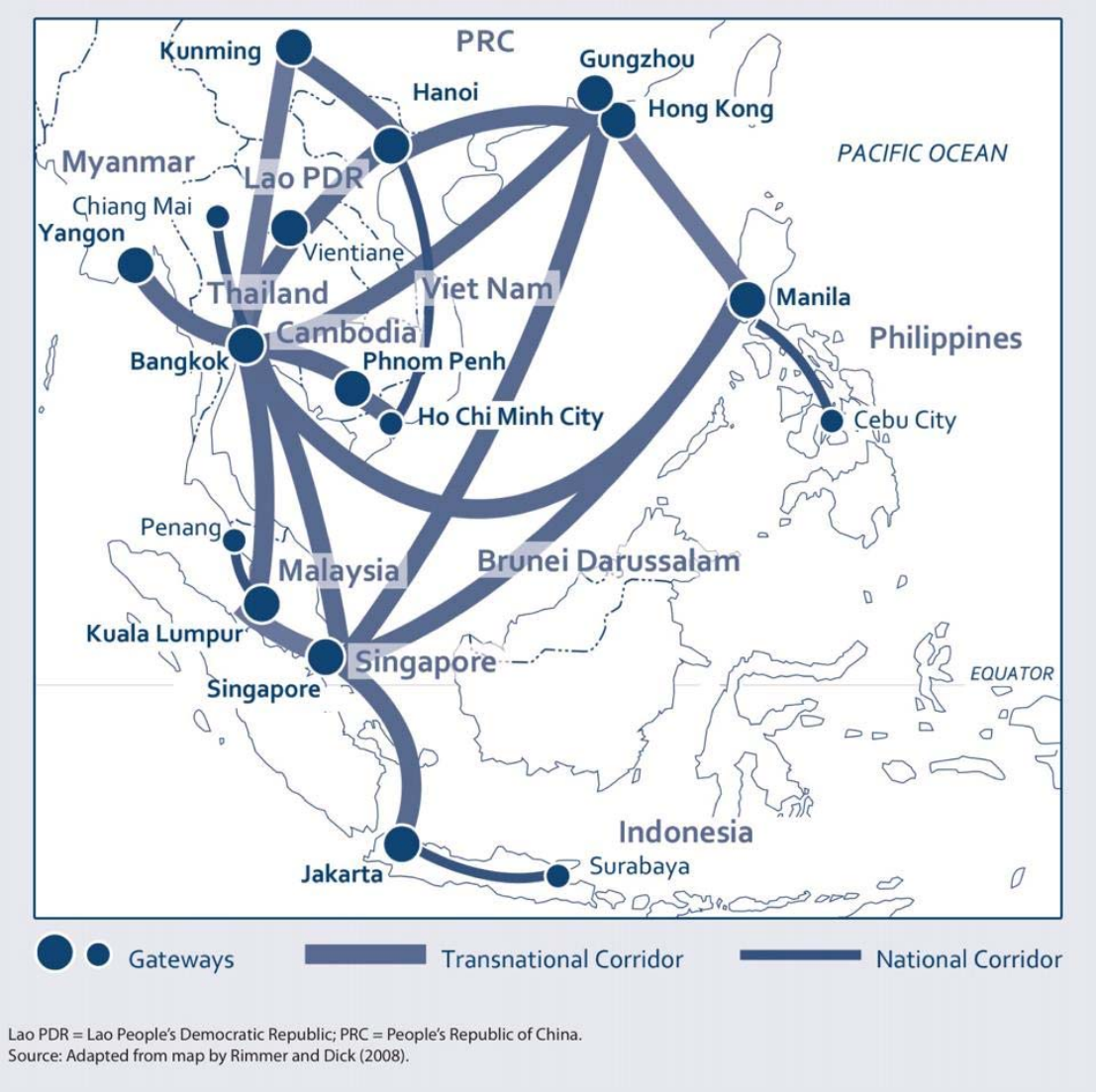
5. ความเป็นปึกแผ่นของภูมิภาค (regional cohesion) ความเป็นปึกแผ่นนี้สามารถเข้าใจได้ในสองความหมาย คือ เมื่อภูมิภาคมีบทบาทที่ชัดเจนในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ (และตัวแสดงสำคัญอื่นๆ) ของภูมิภาคและในส่วนที่เหลือของโลก และเมื่อภูมิภาคก่อให้เกิดพื้นฐานสำหรับนโยบายของภูมิภาคแบบตัดข้ามประเด็นต่างๆ โดยมีนัยสำคัญทางการเมืองที่ส่งผลให้เกิดต้นทุนจริงหรือต้นทุนที่อาจเกิดขึ้นต่อตัวแสดงสำคัญโดยเฉพาะที่อยู่นอกภูมิภาคและตัวแสดงภายในภูมิภาคที่ถูกกีดกันออกจากการรวมตัวของภูมิภาค เมื่อภูมิภาคกลายเป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบายดังกล่าว มีวิธีการและรูปแบบการสร้างความเป็นปึกแผ่นหลายวิธี เช่น การค่อยๆ สร้างองค์การระดับภูมิภาคแบบบูรณาการทางเศรษฐกิจระดับลึก การสร้างกลุ่มข้อตกลงหรือระบอบระหว่างรัฐที่ซับซ้อนและมีความเข้มแข็งเชิงสถาบัน การผสมผสานระหว่างวิธีการแบบ “รัฐบาลสัมพันธนิยม” แบบดั้งเดิม กับวิธีการ “บูรณาการ” (integration) การพัฒนาข้อตกลงที่มีรากฐานของ “consociationalist” การใช้ระเบียบสมัยกลางแบบใหม่ (neo-medieval order) ซึ่งในระเบียบนี้หลักการของดินแดนและอธิปไตยจะถูกแทนที่ด้วยแบบแผนที่ซ้อนเหลื่อมของอัตลักษณ์และสิทธิอำนาจ การอิงมหาอำนาจที่ครอบงำภูมิภาค (โดยอาจจะมีหรือไม่มีสถาบันระดับภูมิภาคที่เข้มแข็ง) ซึ่งควบคุมนโยบายต่างประเทศและจำกัดขอบเขตนโยบายภายในของรัฐที่อยู่ในเขตอิทธิพล อนึ่ง ความเป็นปึกแผ่นของภูมิภาคในปัจจุบันนั้นไม่สามารถหลีกเลี่ยงความร่วมมือทางเศรษฐกิจอันเกิดจากความเชื่อมโยง (conectivity) ในระดับภูมิภาคได้ (ภาพที่ 2.2) ดังเห็นจากข้อเสนอแนะจากการศึกษาเรื่อง Infrastructure for a Seamless Asia โดยAsian Development Bank Institute Asian Development Bank และ Asian Development Bank Institute[6] ที่ได้นำเสนอภาพรวมของความ

[5]Asian Development Bank (2011) NAY PYI TAW DECLARATION: “BEYOND 2012: TOWARDS A NEW DECADE OF GMS STRATEGIC DEVELOPMENT PARTNERSHIP” THE FOURTH GMS SUMMIT Nay Pyi Taw, Myanmar 19–20 December 2011

[6] Asian Development Bank Institute. 2009. Infrastructure for a Seamless Asia. Tokyo: Asian Development Bank Institute

จำเป็นในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จะสนับสนุนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจผ่านโครงการระเบียงเศรษฐกิจต่างที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและอาเซียน

ภาพที่ 2.2 ความเชื่อมโยง (conectivity) อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและอาเซียน

ที่มา: Asian Development Bank Institute. 2009. Infrastructure for a Seamless Asia. Tokyo: Asian Development Bank Institute

2.2 ภูมิภาคนิยมในความสัมพันธ์ระหว่าง ASEAN และชาติมหาอำนาจ

หากพิเคราะห์แนวคิดภูมิภาคนิยมผ่านการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคอย่าง ASEAN จะเห็นได้ชัดเจนว่าแนวคิดดังกล่าวสอดรับกับวิสัยทัศน์ของ ASEAN 2020 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติการสร้างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ที่กรอบในการพัฒนาภูมิภาคนี้คือการมุ่งเน้นที่การค้าและการลงทุนเป็นสำคัญยิ่งกว่ามิติอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการเมือง สังคม วัฒนธรรม ที่ผ่านมา ASEAN ภาคภูมิใจในการมีลักษณะที่โดดเด่นของการรวมกลุ่มตามแนวคิดภูมิภาคนิยม กล่าวคือการที่

ASEAN สามารถที่จะรักษาสันติภาพและปกป้องสมาชิกจากการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสงครามนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งในปี ค.ศ.1967 สิ่งนี้เป็นประจักษ์พยานของความสำเร็จของ ASEAN ในฐานะการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคที่บรรดาสมาชิกอาศัยการเจรจาทางการทูต ไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน จนกลายเป็นสิ่งที่บรรดาผู้ศึกษา ASEAN เรียกว่า ASEAN Way ที่เป็นวิถีปฏิบัติและบรรทัดฐานที่ทำให้สมาชิก ASEAN สามารถรวมกลุ่มกันได้มาเป็นเวลายาวนาน

แม้ว่าจะมี ASEAN Way เป็นหางเสือของการดำเนินนโยบายระหว่างชาติสมาชิก แต่หลายๆ ครั้ง กลับเห็นว่าบรรทัดฐานเหล่านี้ทำให้ ASEAN ไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ในภูมิภาคได้ กล่าวได้ว่านับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา ชาติสมาชิก ASEAN ได้สนับสนุนให้รัฐนอกกลุ่มได้เข้ามามีความสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มอาเซียน เพื่อทดแทนบทบาทของสหรัฐอเมริกาและยุโรป ที่มียุทธศาสตร์ในการถอนตัวออกจากภูมิภาคนี้ในทศวรรษที่ 1980 ที่ผ่านมา โดยสหรัฐหันไปให้ความสนใจแก่ยุโรปตะวันออกและตะวันออกกลางมากขึ้น ขณะที่ยุโรปให้ความสนใจกับประเทศในทวีปอาฟริกามากขึ้น แต่ปลายทศวรรษ 1990 ที่สหรัฐและยุโรปก็เริ่มกลับมาให้ความสนใจกับภูมิภาค ASEAN อีกครั้ง เพราะเริ่มมีการรวมกลุ่มที่เหนียวแน่นและเป็นภูมิภาคที่มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับสูง

แรงผลักดันของลักษณะภูมิภาคนิยมที่บังคับให้ ASEAN ต้องแสดงบทบาทในเชิงรุกในภูมิภาคเอเชียไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) ในปี 1989 การประชุม Asia-Europe ในปี 1996 การเข้าร่วมในกรอบความร่วมมือเอเชีย - ACD (Asia Cooperation Dialogue) ในปี 2002 เป็นต้น เหล่านี้คือแรงผลักให้ชาติ ASEAN เข้าไปมีส่วนในกรอบความร่วมมือทั้งในระดับภูมิภาคและข้ามภูมิภาค อย่างไรก็ตามจุดเริ่มต้นที่จริงจังของการดึงชาติภายนอกเข้ามาเกี่ยวพันในอาเซียน เริ่มตั้งแต่การประชุมสุดยอด ASEAN +3 ในปี ค.ศ.1997 โดยสมาชิกอาเซียนเห็นเป้าหมายร่วมกันในการดึงชาติมหาอำนาจภายนอกเข้ามามีสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อประกันความมั่นคงในการช่วยเหลือเชิงเทคนิคต่อโครงการความร่วมมือในระดับภูมิภาค เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้าและเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นในความสัมพันธ์ทางการเมืองกับประเทศอื่นๆ และกลุ่มภูมิภาคอื่นๆ

กรอบความร่วมมือใน APT (ASEAN Plus Three) เกิดขึ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี 1997 และเจตจำนงค์ของชาติสมาชิก ASEAN ที่จะแสวงหาความร่วมมือกับประเทศเอเชียตะวันออก แม้จะดูเหมือนว่าการร่วมในกรอบ APT จะทำให้สมาชิก ASEAN ต้องพึ่งพาทั้งการเงิน การค้าและการลงทุนจากทั้ง 3 ประเทศในเอเชียตะวันออก แต่ก็อาจพิจารณาได้ว่าลึกๆ แล้ว ASEAN มีวาระซ่อนเร้นในการสร้างกรอบ APT นี้ กล่าวคือ กรอบความร่วมมือนี้จะเป็นกลไกในการปกป้องภูมิภาคนี้ในฐานะที่เป็นเขตที่มีการแข่งขันกันจากอิทธิพลของจีนที่กำลังผงาดขึ้นมาและป้องกันการครอบงำทางเศรษฐกิจจากญี่ปุ่นและการเติบโตของเกาหลีใต้ ด้วยการเชื้อเชิญเข้ามาอยู่ร่วมกับ ASEAN และต้อนรับทั้งสามชาติด้วยแนวคิดภูมิภาคนิยม หลังจากที่อาเซียนเริ่มรวมตัวกันเป็น

ปีกแผ่น ทำให้ยิ่งเพิ่มความน่าสนใจแก่ชาติมหาอำนาจที่เริ่มจาก APT ซึ่งมีทั้งจีนและญี่ปุ่นอยู่ด้วย เป็นเหตุให้สหรัฐและยุโรปกลับเข้ามาให้ความสนใจต่อภูมิภาคนี้อีกครั้ง โดยที่กรณีของยุโรปมีการประชุมร่วมระหว่าง ASEAN และยุโรปในนามของ ASEAN and Europe Meeting: ASEM ตามมาด้วยสหรัฐอเมริกาในยุคประธานาธิบดีโอบามา ในงานวิจัยนี้จะเน้นเฉพาะสามชาติมหาอำนาจประกอบด้วย สหรัฐ จีน และญี่ปุ่น โดยที่ยุโรป ความสนใจในฐานะกลุ่มยังไม่เด่นชัดเหมือนประเทศเหล่านี้

ก้าวย่างที่สำคัญของการดึงชาติมหาอำนาจภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจการของ ASEAN เกิดขึ้นเมื่อมีการประชุมร่วมกันภายใต้กรอบ ASEAN+8 ที่เพิ่มชาติมหาอำนาจทั้งสหรัฐอเมริกาและรัสเซียเข้ามาในการประชุมที่จัดขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 2010 ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 17 ที่กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม ซึ่งนับว่าเป็นยุทธศาสตร์ของการเข้ามาเกี่ยวพันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ครั้งใหม่ของสหรัฐอเมริกาภายใต้การบริหารงานของประธานาธิบดีโอบามา แน่นอนว่าการดำเนินโยบายของสหรัฐอเมริกามีเป้าหมายที่จะคานอำนาจกับการเติบโตขึ้นของจีนในภูมิภาคนี้ ขณะเดียวกันการกลับมาสนใจภูมิภาคนี้ก็เป็นไปเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาเองด้วย ภายใต้กรอบ ASEAN+8 จึงส่งผลกระทบที่สำคัญในหลากหลายมิติพร้อมๆ กับเป็นการสร้างพลวัตของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจากกรอบต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ครั้งใหม่ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ กรอบ ASEAN+8 สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของมหาอำนาจที่เข้าแทรกแซงกิจการของ ASEAN มากยิ่งขึ้น ทั้งในมิติเศรษฐกิจและมิติความมั่นคง ดังที่กล่าวข้างต้น การรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคของ ASEAN บนฐานของการไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐสมาชิก ได้เปิดโอกาสให้มหาอำนาจที่เข้ามาเกี่ยวพันกับกิจการต่างๆ ภายใต้กรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคมีหลากหลายมากขึ้น ส่งผลให้นักวิเคราะห์การเมืองระหว่างประเทศที่ศึกษา ASEAN อย่าง Julio Amador เห็นว่าประเทศสมาชิก ASEAN ส่วนมากเห็นว่าจีนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ (economic partner) ขณะที่ความสำคัญของสหรัฐอเมริกาคือการเป็นหุ้นส่วนด้านความมั่นคง (security partner)

แม้ว่า ASEAN จะเป็นรูปแบบของความร่วมมือระดับภูมิภาค แต่บรรดาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลับมีข้อตกลงทั้งในรูปแบบทวิภาคีและพหุภาคีที่แยกย่อยไปอีก สิ่งนี้กำลังเป็นความท้าทายอย่างยิ่งยวดของการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของ ASEAN กรอบความร่วมมือของ GMS ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของข้อตกลงที่อยู่ภายใต้บริบทของความเป็น ASEAN เช่นเดียวกัน แม้ว่ากรอบ GMS จะริเริ่มดำเนินการก่อนก็ตาม เพราะประเทศทั้ง 5 ที่อยู่ภายใต้กรอบอนุภูมิภาค GMS นี้ยกเว้นจีนตอนใต้ ล้วนเป็นสมาชิก ASEAN ด้วยเช่นเดียวกัน รวมทั้งมีเป้าหมายร่วมกันในนำพาการพัฒนาให้เกิดขึ้นในบรรดาประเทศสมาชิก ในแง่นี้เองการพัฒนาการค้า การลงทุน โครงสร้างพื้นฐาน และตลาดที่รองรับสินค้าและบริการที่เชื่อมโยงอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงก็ส่งผลถึง ASEAN ทั้งหมดด้วยเช่นเดียวกัน

2.3 แนวนโยบายในการให้ความร่วมมือกับภูมิภาคของสหรัฐ จีน และญี่ปุ่น

การศึกษาการกำหนดนโยบายของประเทศไทยต่อกรอบความร่วมมือในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงนั้นไม่สามารถจำกัดกรอบการศึกษาเพียงสิ่งที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกประเทศในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงเท่านั้น บทบาทของตัวแสดงอื่นๆ ในบริบทการเมืองโลกยังเป็นสิ่งที่งานวิจัยจะต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและประเทศมหาอำนาจต่างๆ เป็นประเด็นหนึ่งที่ต้องศึกษา เช่น บทบาทของสหรัฐอเมริกา จีนและญี่ปุ่นในประเทศไทย

ดังนั้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกาและจีน ญี่ปุ่น ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่น กับประเทศภายในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยตระหนักถึงความสำคัญของพลวัต ทางการเมือง เศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา จีน และบทบาทของญี่ปุ่นในแทบทุกประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่มีความเชื่อมโยงกันในบริบทของโลกาภิวัฒน์และวาระทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนไป

ปัจจุบันนี้แม้มีการตั้งข้อสังเกตต่อสถานภาพความเป็นประเทศมหาอำนาจของประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีแนวโน้มลดลง แต่อย่างไรก็ตามแต่ข้อสังเกตดังกล่าวนี้ได้มีการโต้แย้งโดยนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญกลุ่มหนึ่ง เช่น Farreed Zakaria กล่าวว่า ขณะนี้เราอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านอำนาจในโครงสร้างอำนาจของการเมืองระหว่างประเทศซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงของ “การเติบโตขึ้นของตัวแสดงอื่นๆ” (The rise of the rest) ซึ่งนำไปสู่สภาวะที่มี “การกระจายตัวของอำนาจ” (Diffusion of power) มากขึ้น โดย Zakaria ได้ขยายความว่าสภาวะการดังกล่าวนี้ตัวแสดงอื่นๆ ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงแค่ตัวแสดงที่เป็นรัฐ (State actor) เท่านั้นแต่รวมไปถึงตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (Non-state actor) ด้วย ที่ได้เข้ามีบทบาทและอิทธิพลในโครงสร้างอำนาจของการเมืองระหว่างประเทศ[7] โดยทั่วไปการศึกษาในประเทศไทยความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจของการเมืองระหว่างประเทศยุคปัจจุบันมักให้ความสำคัญต่อการการเติบโตขึ้นของตัวแสดงที่เป็นรัฐ (State actor) เช่นประเทศจีนและอินเดีย โดยไม่ได้ให้ความสำคัญต่อตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (Non-state actor)

ความเป็นจริงของการเมืองระหว่างประเทศปัจจุบันนี้บรรษัทข้ามชาติ (Transnational coporation หรือ TNC) ซึ่งเป็นตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (Non-state actor) ได้เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลต่อการตัดสินใจการดำเนินนโยบายต่างประเทศค่อนข้างมาก ทั้งนี้เนื่องจากการรักษาผลประโยชน์แห่งรัฐนั้นรวมถึงการปกป้องและส่งเสริมการลงทุนระหว่างประเทศด้วย โดยที่บรรษัทข้ามชาติเหล่านี้ล้วนแต่มีอิทธิพลต่อรัฐบาลในประเทศของตนผ่านการให้การสนับสนุนพรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อการผลักดันแนวทางการดำเนินนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อการลงทุนของธุรกิจ

[7] Zagaria, F. (2008) The Post-American World, New York: W.W. Norton&Company, pp.3-5

ตน โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ดังกล่าวนี้ได้มีการศึกษาภายใต้กรอบการหาทางสนับสนุนและกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วอาจจะไม่ต่างจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาคธุรกิจกับการเมืองภายใต้กรอบระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นในเกือบทุกประเทศทั่วโลก โดยที่ความเป็นจริงในปัจจุบัน บรรษัทข้ามชาติเหล่านี้อาจมีอิทธิพลมากกว่าตัวแสดงที่เป็นรัฐเองอีกด้วย เพราะเป็นผู้กำหนดบทบาทที่เป็นตัวแสดงที่เป็นรัฐโดยอยู่เบื้องหลังเป็นหลัก

ความสำคัญของบทบาทและอิทธิพลของของประเทศสหรัฐอเมริกาต่อประชาคมโลก โดยเฉพาะต่อภูมิภาคเอเชียนั้นจึงไม่อาจกล่าวได้ว่าลดลงเสียทีเดียว แต่เป็นห้วงเวลาที่มีการกระจายตัวของอำนาจ (Diffusion of power) มากขึ้นดังที่ Zakaria กล่าวไว้ ดังนั้นบทบาทและอิทธิพลของประเทศสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคเอเชีย และต่อประเทศไทยและสาธารณะประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) จึงยังคงเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการศึกษาและวิเคราะห์ในบริบททางการเมืองโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ควบคู่ไปกับการเติบโตขึ้นทั้งการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศจีนตลอดจนการพยายามดำรงอยู่ซึ่งบทบาททางเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตามการศึกษาดุลยภาพของอำนาจในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) ที่ส่งผลต่อการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East West Economic Corridor) ยังคงต้องรวมถึงองค์การระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย ธนาคารโลก องค์การการค้าระหว่างประเทศและกรอบความร่วมมือต่างๆ ที่ส่งผลทั้งด้านบวกและด้านลบต่อการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) ด้วย

ขณะที่นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาโดยรัฐบาลโอบามาได้สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคเอเชียมากขึ้น ดังเช่นการประกาศการก่อตั้ง US – Lower Mekong Initiative(LMI) โดยนางฮิลลารี คลินตัน อดีตรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในยุครัฐบาลโอบามาหนึ่ง ใน ค.ศ.2009 การเปลี่ยนแปลงนโยบายของสหรัฐอเมริกาดังกล่าวนี้เกิดขึ้นหลังการขึ้นดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีบารัก โอบามา จากพรรคเดโมแครต ได้นำการเปลี่ยนแปลงสำคัญในการบริหารประเทศทั้งนโยบายภายในประเทศและนโยบายต่างประเทศ อันส่งผลกระทบต่อประเทศไทยและประเทศในอนุภูมิภาคอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นางฮิลลารี คลินตัน ในการใช้แนวคิดเรื่อง Smart Power ของ Joseph Nye มาเป็นกรอบการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาโดยในเดือน ก.ค. 2553 นางฮิลลารี คลินตัน ได้ประกาศแนวนโยบายต่างประเทศ “Leading Through Civilian Power” ซึ่งแนวคิดสำคัญที่ได้กล่าวมาแล้วทั้ง 3 ประการดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อการวางกรอบการดำเนินนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก โดยมีนโยบายเปิดเผยที่เน้นการส่งเสริมประชาธิปไตย ซึ่งอาจจะมีผลประโยชน์ด้านอื่นๆ แอบแฝง เช่นการถ่วงดุลกับจีนในภูมิภาคนี้ และการหาแหล่งพลังงานเพิ่มเติมให้ประเทศของตน ในขณะที่ประเทศจีนเน้นการส่งเสริมความร่วมมือด้าน

เศรษฐกิจและการส่งเสริมการลงทุนภาคเอกชนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นรูปแบบของความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ที่อาจนำไปสู่การพึ่งพาและครอบงำทางเศรษฐกิจได้ในที่สุดด้วยเช่นกัน

2.3.1 ความช่วยเหลือจากประเทศสหรัฐอเมริกา

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในอนุภาคลุ่มน้ำโขงมีมาเกือบ 2 ศตวรรษแล้ว สหรัฐอเมริกาสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับ ไทย ลาว เวียดนามในช่วงทศวรรษที่ 1950 โดยมีการมุ่งเน้นในมิติต่างๆที่หลากหลายเช่นความร่วมมือทางด้านทหารเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่อุดมการณ์ประชาธิปไตยอันเป็นรูปแบบหนึ่งในการทำสงครามเย็นในยุคนั้น ด้วยการสนับสนุนกลุ่มต่างในลาวและเวียดนาม การพิจารณามิติความเป็นไปได้ในการลงทุนค้าขาย และความเป็นไปได้ในการเป็นแหล่งทรัพยากรและพลังงาน ขณะที่มีการสร้างความสัมพันธ์ในแง่การถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีให้แก่ชนชั้นนำในภูมิภาคในลักษณะเป็นการผูกมิตรเป็นสำคัญ ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้เริ่มเปลี่ยนไปตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงในประเทศจีนที่ได้เปลี่ยนเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ในปี 2492 (ค.ศ.1949) เมื่อรวมกับสหภาพโซเวียด (ในขณะนั้น) ซึ่งเป็นประเทศคอมมิวนิสต์อยู่แล้ว ในขณะนั้นนับได้ว่าเป็นกลุ่มประเทศที่มีประชากรขนาดใหญ่มากของโลก ทำให้เกิดการแบ่งโลกออกเป็น 2 ขั้ว คือโลกเสรีและโลกคอมมิวนิสต์ อันเป็นจุดเริ่มต้นของสงครามเย็น ประเทศในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงก็ได้รับความสนใจจากสหรัฐอเมริกาในฐานะเป็นปราการค้ำยันการไหลบ่าของลัทธิคอมมิวนิสต์จากจีนและสหภาพโซเวียดลงมายังประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เริ่มจากการที่ประเทศสหรัฐอเมริการ่วมกับสหประชาชาติพยายามค้ำยันประเทศเกาหลีใต้และไต้หวัน จากเกาหลีเหนือซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์โดยมีประเทศจีนหนุนหลังประเทศดังกล่าว อีกทั้งจีนได้พยายามกดดันไต้หวันอย่างต่อเนื่อง โดยที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ใช้ความพยายามในการป้องกันไต้หวันจากการรุกจากจีนแผ่นดินใหญ่ ส่วนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ลัทธิสังคมชาตินิยมได้ปกครองพม่าโดยนายพลเนวิน ตั้งแต่ทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา ขณะที่เวียดนามเหนือมีแนวโน้มจะส่งอิทธิพลลงมายังเวียดนามใต้ และมีการเคลื่อนไหวของแนวร่วมคอมมิวนิสต์ในประเทศลาว กัมพูชา และไทย ขณะที่ประเทศไทยในขณะนั้นถือว่ามีความเข้มแข็งกว่าทุกประเทศในการเป็นปราการป้องกันลัทธิคอมมิวนิสต์ ประเทศไทยจึงเป็นศูนย์กลางในภูมิภาคที่ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือในการค้ำยันเพื่อหยุดยั้งการแพร่กระจายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ ซึ่งเห็นได้จากข้อตกลงความร่วมมือทางการทหารในปี 2493 ระหว่างรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลไทยภายใต้การนำของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเกิดขึ้นในปีต่อมาหลังจากที่ประเทศจีนเปลี่ยนเป็นคอมมิวนิสต์ในปี 2492 อย่างไรก็ตามในปี 2518 (ค.ศ. 1975) กลุ่มประเทศอินโดจีน อันประกอบด้วย เวียดนาม ลาว และกัมพูชา ในขณะนั้นก็ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ มีเพียงประเทศไทยเท่านั้นที่สามารถรอดพ้นจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แต่หลังจากนั้นไม่นาน ความขัดแย้งระหว่าง

คอมมิวนิสต์โซเวียดและคอมมิวนิสต์จีนก็ปะทุขึ้น ขณะที่สหรัฐอเมริกาได้หันมาให้ความสนใจกับทรัพยากรในประเทศลาตินอเมริกา และพลังงานในตะวันออกกลาง ตลอดจนการเผชิญปัญหาการก่อการร้ายซึ่งมีสาเหตุจากความสนใจของสหรัฐอเมริกาในตะวันออกกลางที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ด้านพลังงานเป็นหลัก ภายหลังจากที่ประเทศสหภาพโซเวียดล่มสลายและได้เปลี่ยนมาให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจระบบตลาด ตามมาด้วยจีน รวมทั้งเวียดนามและประเทศในภูมิภาค สหรัฐจึงได้ให้ความสนใจต่อประเทศในยุโรปตะวันออก รวมทั้งได้เริ่มกลับมาให้ความสนใจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกครั้ง โดยชูบทบาทในการเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ในขณะที่ความสนใจแอบแฝงคือแหล่งพลังงานในภูมิภาค โดยในช่วงระหว่างทศวรรษ 1960-1970 นั้น ความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาจะเน้นความช่วยเหลือในรูปแบบของการช่วยเหลือทางทหาร ในฐานะเป็นเครื่องมือในการค้ำยันการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ประกอบกับการพัฒนาเศรษฐกิจในวิถีทุนนิยมบนพื้นฐานความเชื่อว่า ถ้าประเทศได้พัฒนาไปตามแนวทางทุนนิยมจนมีความก้าวหน้า ก็จะเป็นปราการในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ได้เป็นอย่างดี

การพัฒนาเศรษฐกิจในวิถีทุนนิยมนั้นได้รับการตอบรับจากประเทศต่างในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ดังตัวอย่างเช่น สปป.ลาวตั้งแต่ปี 1975 ที่รัฐบาลคอมมิวนิสต์มีบทบาทหลักในการกำหนดทิศทางการพัฒนาในระบบเศรษฐกิจแทนกลไกตลาดโดยที่ภาคเอกชนถูกแทนที่ด้วยรัฐวิสาหกิจและสหกรณ์ การรวมศูนย์อำนาจของการลงทุน การผลิต การค้าและการกำหนดราคา และการสร้างสิ่งกีดกันทางการค้าภายในและต่างประเทศ เป็นผลให้เกิดการโดดเดี่ยวระบบเศรษฐกิจของสปป.ลาวที่เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวเพียงร้อยละ 2.9 ต่อปี แทบจะไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงประชากรของตนเอง ตามมาด้วยความพยายามที่ไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาการเกษตรในช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 มีผลทำให้การผลิตหยุดชะงักอย่างจริงจัง การค้าระหว่างประเทศหลักอยู่กับประเทศสหภาพโซเวียตเพียงประเทศเดียวจนถึงช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 ในขณะที่การค้ากับอาเซียนลดลงจาก US $ 10,700,000 ในปี 1981 เป็น US $ 1,300,000 ในปี 1986 ขณะที่การนำเข้าลดลงจาก 44 ล้านเหรียญสหรัฐไป 33 ล้านดอลลาร์สหรัฐในช่วงเวลาเดียวกัน จากสภาวการณ์ดังกล่าวนี้ในปี 1986 รัฐบาลสปป.ลาวจึงได้ปฏิรูปโครงสร้างระบบเศรษฐกิจใหม่โดยเสนอกรอบแนวคิด “โครงสร้างกลไกระบบเศรษฐกิจใหม่” (NEM: New Economic Mechanism) ซึ่งวัตถุประสงค์หลักคือในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นกลไกตลาดเป็นตัวขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ[8]

[8] McCarty, Adam. and Julian, Alexander. 2009. Thematic Study: The Developmental Effectiveness of Untied Aid: Evaluation of the Implementation of the Paris Declaration and of the 2001 DAC Recommendation on Untying ODA to the LDCs; LAO PDR Country Study. Hanoi, Vietnam: Mekong Economics Ltd., p.4

จากอดีตถึงปัจจุบันบทบาทของประเทศสหรัฐอเมริกาบทบาทในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงจึงยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 ที่บทบาทของประเทศจีนมีความสำคัญเพิ่มขึ้นในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในรัฐบาลประธานาธิบดี บารัค โอบามา ที่ให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาเซียนมากยิ่งขึ้นในฐานะพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ โดยเน้นศึกษาการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ Soft Power ในนโยบายต่างประเทศดังเห็นได้จากการประกาศความริเริ่ม The Lower Mekong Initiative (LMI) ค.ศ.2009 โดยนางฮิลลารี คลินตัน ของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศในช่วงระยะเวลาดังกล่าว โดยที่ LMI เป็นกรอบความร่วมมือระหว่างชาติที่มีประเทศสมาชิกดังนี้คือ กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมาร์ ไทย เวียดนาม และสหรัฐอเมริกา เพื่อส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมืออนุภูมิภาคระหว่างประเทศในลุ่มน้ำโขงตอนล่างทั้ง 5 ประเทศนี้ โดยที่ LMI ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ในการส่งเสริมการเจรจาและหาแนวทางร่วมกันในการเผชิญกับความซับซ้อนของปัญหาการพัฒนา ตลอดจนความท้าทายในการกำหนดนโยบายด้านล่างอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเพื่อแก้ปัญหาต่างๆเหล่านั้น โดยกำหนดประเด็นเป็น 6 เสาหลัก ดังนี้ การเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร (Agriculture and Food Security) การเชื่อมต่อ (Connectivity) การศึกษา (Education) ความมั่นคงด้านพลังงาน (Energy Security) สิ่งแวดล้อมและน้ำ (Environment and Water) และสุขภาพ (Health) และยังครอบคลุมปัญหาอื่นๆด้วย เช่น ปัญหาเพศ[9] จะเห็นได้ว่าพลังงานยังเป็นประเด็นสำคัญที่แฝงอยู่ในนโยบายการให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา LMI เป็นกรอบความร่วมมือระหว่างชาติที่สะท้อนให้เห็นความร่วมมือระหว่างประเทศที่เป็นเครื่องมือการต่อรองระหว่างประเทศ เนื่องจากประเทศสมาชิกมีเพียง กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมาร์ ไทย เวียดนาม และสหรัฐอเมริกา โดยไม่มีประเทศจีนร่วมเป็นสมาชิก ซึ่งเป็นการทับซ้อนกับ GMS หรือ Greater Mekong Subregion ซึ่งมีจีนตอนใต้เป็นสมาชิกด้วย เป็นการสะท้อนการแข่งขันของมหาอำนาจจีนและสหรัฐในภูมิภาคดังกล่าว โดยที่ GMS มีธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (ADB) เป็นผู้สนับสนุนที่มีญี่ปุ่นเป็นชาติที่สนับสนุนธนาคารดังกล่าวเป็นหลัก ดังนั้นวัตถุประสงค์หลักของ LMI จึงมีความแตกต่างจากการส่งเสริมกรอบความร่วมมือและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง แต่อย่างไรก็ตามมิติต่างที่ LMI ครอบคลุมก็เป็นมิติที่ GMS ให้ความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเชื่อมต่อ (Connectivity) ซึ่งเป็นประเด็นทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งสะท้อนวิธีคิดของการให้ความช่วยเหลือแบบของญี่ปุ่นเช่นเดียวกัน

โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion: GMS)มุ่งเน้นการพัฒนาแผนกลยุทธ์สำหรับการทำงานร่วมกันในระดับภูมิภาคอันจะเป็นประโยชน์แก่สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ดังเช่น The Economic

[9] The Lower Mekong Initiative (LMI), http://lowermekong.org/about/lower-mekong-initiative-lmi

Corridors Forum (ECF) ที่เกิดขึ้นในเดือนมิถุนายน 2008 ในเมืองคุนหมิง ประเทศจีน เพื่อเป็นกลไกการสนับสนุนหลักต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ซึ่งแผนงานพัฒนาเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) เป็นหนึ่งในแผนงานที่เน้นการส่งเสริมการพัฒนาความมั่งคั่งของอนุภูมิภาคเพื่อลดปัญหาความยากจน และส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การเมืองระหว่างประเทศในศตวรรษที่ 21 มีการกล่าวถึงการใช้ 'Soft Power' โดยตัวแสดงที่เป็นรัฐค่อนข้างมากเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจหรืออิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐอื่นมากกว่าที่จะใช้ 'Hard Power' ดังที่เห็นในช่วงสงครามเวียดนามที่เน้นการใช้กำลังทหารเป็นเครื่องมือกดดัน ปัจจุบันนี้ 'Soft Power' เป็นเครื่องมือหลักในนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ ความช่วยเหลือต่างประเทศ (Foreign Aids) เป็นเครื่องมือในการต่อรอง อย่างไรก็ตามทั้งสองประเทศ คือ จีน และสหรัฐอเมริกา ยังคงความแตกต่างในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ กล่าวคือ ความช่วยเหลือต่างประเทศจากประเทศสหรัฐอเมริกามีเงื่อนไขสำคัญคือเน้นการส่งเสริมประชาธิปไตยหรือให้กับประเทศที่เป็นประชาธิปไตย ดังปรากฏในกรอบนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาที่แสดงไว้ในกล่องข้อความที่ 2.1

กล่องข้อความที่ 2.1: กรอบนโยบายต่างประเทศของประเทศสหรัฐอเมริกา

Democracy and respect for human rights have long been central components of U.S. foreign policy. Supporting democracy not only promotes such fundamental American values as religious freedom and worker rights, but also helps create a more secure, stable, and prosperous global arena in which the United States can advance its national interests. In addition, democracy is the one national interest that helps to secure all the others. Democratically governed nations are more likely to secure the peace, deter aggression, expand open markets, promote economic development, protect American citizens, combat international terrorism and crime, uphold human and worker rights, avoid humanitarian crises and refugee flows, improve the global environment, and protect human health.

With these goals in mind, the United States seeks to:

- Promote democracy as a means to achieve security, stability, and prosperity for the entire world;
- Assist newly formed democracies in implementing democratic principles;
- Assist democracy advocates around the world to establish vibrant democracies in their own countries; and
- Identify and denounce regimes that deny their citizens the right to choose their leaders in elections that are free, fair, and transparent.

The Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor (DRL) is committed to supporting and promoting democracy programs throughout the world. As the nation's primary democracy advocate, DRL is responsible for overseeing the Human Rights and Democracy Fund (HRDF), which was established in 1998 to address human rights and democratization emergencies. DRL uses resources from the HRDF, as well as those allocated to Regional Democracy Funds, to support democratization programs such as election monitoring and parliamentary development.

Over the past quarter-century, a large number of nations have made a successful transition to democracy. Many more are at various stages of the transition. When historians write about U.S. foreign policy at the end of the 20th century, they will identify the growth of democracy--from 30 countries in 1974 to 117 today--as one of the United States' greatest legacies. The United States remains committed to expanding upon this legacy until all the citizens of the world have the fundamental right to choose those who govern them through an ongoing civil process that includes free, fair, and transparent elections.

Source: United States Department of State (2012) http://www.state.gov/j/drl/democ/

จะเห็นได้ว่า “ประชาธิปไตย” ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ต้องการจะเน้นคือ การมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางสังคมในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นประเด็นเบื้องต้นอย่างหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ลักษณะดังกล่าวมิได้เป็นปัจจัยชี้ขาดของความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงแต่อย่างใด ขณะที่ประเทศสหรัฐมักจะใช้การเลือกตั้งเป็นข้ออ้างในการให้การสนับสนุนหรือไม่ ตัวอย่างการแสดงท่าทีของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาต่อการรัฐประหารในประเทศในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 ภายใต้การนำของพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ซึ่งเป็นหัวหน้า*คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข* เป็นการยึดอำนาจการปกครองจากรักษาการนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งเป็นการรัฐประหารเป็นครั้งแรกในรอบ 15 ปี โดยรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ประกาศลดความช่วยเหลือต่างประเทศที่ให้ประเทศไทยตามที่แสดงในกล่องข้อความที่ 2.2

กล่องข้อความที่ 2.2: September 2006 Military Coup and U.S. Aid Sanctions

In response to the September 19, 2006, military coup in Thailand, the U.S. State Department announced the suspension of nearly $24 million in U.S. foreign assistance to the country, including military and peacekeeping assistance and training under foreign operations appropriations ($7.5 million) and counterterrorism assistance under Section 1206 of the National Defense Authorization Act for FY2006 ($16.3 million). The bans were imposed pursuant to Section508 of the Foreign Operations Appropriations Act, which provides that such funds shall not be made available to any country whose duly elected head of government was deposed by a military coup. Under Section 508, the funds can be reinstated once a democratically-elected government is in place. Other aid programs not affected by Section 508 or in the U.S. national interest would continue to receive funding. In February 2008, the United States resumed security and military assistance to Thailand following the holding of democratic elections.

Source: Lum, T. (2008) U.S. Foreign Aid to East and South Asia: Selected Recipients, Congressional Research Service: Report for Congress, p.CRS-25

อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่าประเทศสหรัฐอเมริกาเสนอความคิดว่าประชาธิปไตยคือการเลือกตั้งเท่านั้น ดังเห็นได้จากวัตถุประสงค์หลักของโครงการสะพานเสริมสร้างประชาธิปไตย" (Sapan Project) ภายใต้การสนับสนุนขององค์กรเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐฯ (United States Agency for International Development-USAID)ที่ดำเนินการระหว่างพ.ศ. 2553-2557 โดยเน้นการสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมและการสร้างธรรมาภิบาลภายใต้องค์กรอิสระที่เข้มแข็ง ซึ่งมีความจำเป็นมากในหลักการประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการตรวจสอบและการคานการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร

อย่างไรก็ตามจุดยืนของรัฐบาลสหรัฐอเมริกานั้นที่มีความแตกต่างกันต่อสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศต่าง ๆ ดังนั้นเช่นการประท้วงขับไล่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งในหลายประเทศ ตั้งแต่ บราซิล เวเนซุเอลา ยูเครน รวมทั้งประเทศไทยระหว่างปี 2556 ถึง 2557 John Kerry รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศในปัจจุบันของสหรัฐอเมริกาในรัฐบาลของประธานาธิบดีโอบามา ได้ออกมายอมรับว่ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งอาจจะไม่ใช่รัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตยเสมอไป ซึ่งเป็นการเปลี่ยนท่าทีอย่างสำคัญของสหรัฐอเมริกา แต่ถึงอย่างไรผลประโยชน์เกี่ยวกับพลังงานของสหรัฐอเมริกาก็ยังมีความสำคัญอยู่ดี แล้วแต่ว่าจะอธิบายให้สังคมโลกเข้าใจได้อย่างไรภายใต้กรอบของนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาที่ได้กำหนดไว้แล้ว

ทั้งหมดนี้สะท้อนเงื่อนไขที่สำคัญว่าการให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกานั้นมีการกำหนดเงื่อนไข แต่ก็พร้อมที่จะผ่อนปรนเมื่อมีผลประโยชน์แอบแฝงและมิได้ปฏิเสธที่จะเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในประเทศนั้นๆ โดยใช้กรอบนโยบายที่ประกาศไว้เป็นเครื่องมือที่สำคัญ

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องระมัดระวังกับท่าทีต่างๆ ของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นความช่วยเหลือประกอบกับผลประโยชน์ของสหรัฐเองดังกล่าว ตัวอย่างสำคัญที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2557 ที่ผ่านมา ก่อนการเลือกตั้งกลางเทอมประธานาธิบดีของสหรัฐซึ่งเป็นการวัดความนิยมของผู้นำประเทศทางอ้อมด้วย ประธานาธิบดี โอบามา ได้โทรศัพท์ถึงประธานาธิบดี ขิ่น ยุ้น และนางอองซาน ซูจี ของเมียนมาร์ โดยขอให้มีการปฏิรูปการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยสัญญาว่าสหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือในทุกเรื่องเท่าที่จะให้ได้และสัญญาว่าในเดือนพฤศจิกายนจะเดินทางมาเมียนมาร์ด้วยตัวเอง โดยใช้โอกาสในการเดินทางมาประชุม APEC ในประเทศจีนแล้วเดินทางต่อมาประชุมผู้นำ ASEAN ที่กรุงเนปิดอร์ที่ประเทศเมียนมาร์เป็นเจ้าภาพ ระหว่างวันที่ 12-13 พฤศจิกายน 2557 และได้ขอพบและแถลงข่าวเป็นทางการร่วมกับนางอองซาน ซูจี ซึ่งในกรณีประเทศจีนจะไม่แสดงออกถึงการแทรกแซงทางการเมืองภายในประเทศของประเทศอื่นๆ อย่างชัดเจนเช่นนี้ อีกทั้งยังเป็นการไม่บ่อยครั้งที่ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาจะแสดงความสนใจแก่ประเทศที่ยังมีระดับการพัฒนาไม่สูงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างเมียนมาร์เช่นนี้ แต่ก็เป็นที่ทราบกันดีว่าในภูมิภาคนี้ เมียนมาร์เป็นประเทศที่มีแหล่งพลังงานสำรองทั้งก๊าซธรรมชาติและน้ำมันปิโตรเลียมมากกว่าหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย และมีอัตราการส่งออกค่อนข้างสูง ขณะที่คนในประเทศส่วนใหญ่ใช้พลังงานทางเลือก การมีแหล่งพลังงานเช่นนี้จึงเป็นจุดดึงดูดให้สหรัฐอเมริกาให้ความสนใจและเข้าแทรกแซงทางการเมืองด้วยเงื่อนไขที่ช่วยให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ตัวอย่างนี้สะท้อนให้เห็นท่าทีและจุดยืนของสหรัฐอเมริกาในเรื่องนี้ที่ได้อภิปรายมาแล้วเป็นอย่างดี

2.3.2 ความช่วยเหลือจากประเทศจีน

บทบาทของจีนในการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ยกเว้นเมียนมาร์ เริ่มเด่นชัดตั้งแต่จีนมีการเปิดประเทศและใช้เศรษฐกิจระบบตลาดในการพัฒนาประเทศตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา ดังนั้นเห็นได้จากในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษที่ 1990 จีนเริ่มมีการส่งเสริมความร่วมมือกับสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ในค.ศ. 1995 ปักกิ่งเริ่มการประชุมประจำปีกับเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน และหลังจากนั้นสองปีจีนช่วยการสร้างกรอบความร่วมมือ "อาเซียน + 3" ซึ่งเป็นการประชุมประจำปีอันเป็นกลไกสำคัญในการสร้างกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกทั้งสิบประเทศของอาเซียนและจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ และต่อมาประเทศจีนเน้นกรอบความร่วมมือ "อาเซียน + 1" ซึ่งมีเฉพาะจีนประเทศเดียวที่อยู่นอกอาเซียน โดยมีการประชุมประจำปีระหว่างประเทศสมาชิกทั้งสิบประเทศของอาเซียน โดยที่จีนมักจะนำการประชุมโดยนายกรัฐมนตรีของจีน จีนกระชับความสัมพันธ์กับภูมิภาคโดยการกระตือรือล้นในการมีส่วนร่วมในความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation : APEC) ซึ่งเป็นกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ระหว่างเขต

เศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกโดยการเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมผู้นำ APEC ในเซี่ยงไฮ้ในปี 2001[10]

จุดยืนสำคัญของจีนคือการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยพยายามเลี่ยงเรื่องการเมือง ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ภายในประเทศของตนเองโดยมีความคิดว่าการปฏิวัตินั้นเป็นเรื่องภายในของแต่ละประเทศ ไม่สมควรที่จะเป็นการส่งออกจากประเทศใดประเทศหนึ่ง ซึ่งก็คือไม่ควรเกิดจากการได้รับการแทรกแซงจากภายนอก ดังนั้นกรอบนโยบายการให้ความช่วยเหลือจากจีนจึงค่อนข้างจะชัดเจนคือ *การไม่แทรกแซงระบบการเมืองของประเทศอื่น* กรอบนโยบายดังกล่าวของจีนได้แสดงไว้ในกล่องข้อความที่ 2.3

กล่องข้อความ 2.3: กรอบนโยบายต่างประเทศของประเทศจีน

...all the countries in the world enjoy equal sovereignty. All the countries, strong or weak, rich or poor, are equal members of the international community and have the right to equally take part in world affairs. The peoples of various countries should be masters of their own affairs. International matters should be handled through equal consultations among the countries and global challenges addressed through cooperation among them.

...to respect the national conditions of various countries and seek common ground while shelving differences. Each country has the right to choose its own social system and road to development independently. Ours is an inherently diverse and colorful world. It is impossible, therefore, to have only one model for everyone. The differences in social system and value between the countries should not become barriers to the development of normal state-to-state relations, even less the reason for interference in the internal affairs of other countries.

Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China (2003) "China's Position on Establishing a New International Political and Economic Order", 18th of August 2003, Available at http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/wjzc/t24883.htm, Accessed on 4th of September 2011

และเมื่อเหตุการณ์รัฐประหารเกิดขึ้นในประเทศไทยในปี 2549 รัฐบาลจีนก็แถลงการณ์ที่ชัดเจนต่อการไม่แทรกแซงกิจการทางการเมืองของประเทศไทย ดังได้แสดงไว้ในกล่องข้อความที่ 2.4

[10] Evan S. Medeiros and M. Taylor Fravel (2003) 'China's New Diplomacy', *Foreign Affairs* November/December 2003 http://www.foreignaffairs.com/articles/59362/evan-s-medeiros-and-m-taylor-fravel/chinas-new-diplomacy

กล่องข้อความที่ 2.4: Foreign Ministry Spokesperson Qin Gang's Comment on the Current Situations of Thailand 20th of September 2006

The changes taking place inside Thailand are its domestic affairs. The Chinese Government consistently pursues the principle of non-interference in internal affairs of other countries. China and Thailand are friendly neighbors. We wish Thailand harmony, prosperity, peace and stability. We hope to see constant development of the friendly relations between China and Thailand.

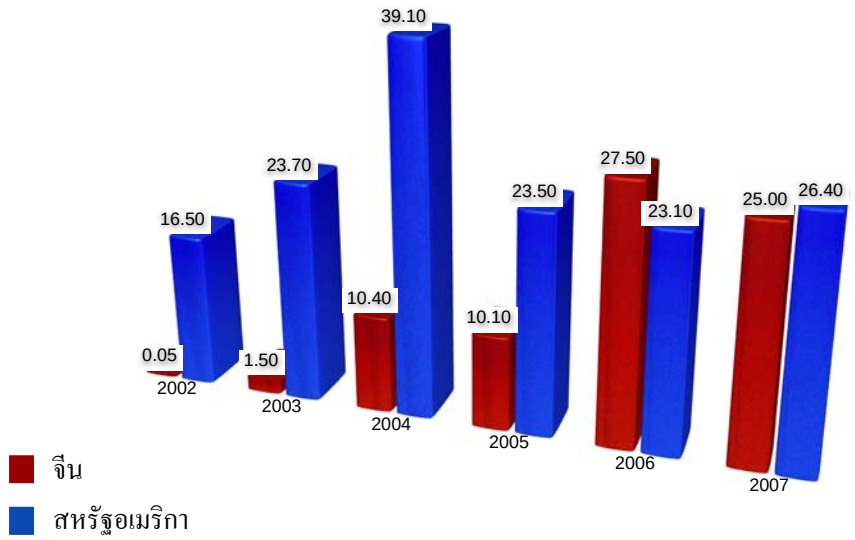
Source: Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China (2006) 'Foreign Ministry Spokesperson Qin Gang's Comment on the Current Situations of Thailand 20th of September 2006', Available at http://eg.china-embassy.org/eng/fyrth/t272786.htm, Accessed on the 20th of June 2011

ความช่วยเหลือต่างประเทศ (Foreign Aid) เป็นเครื่องมือสำคัญในปัจจุบันที่ประเทศต่างๆ ใช้ในการสร้างพันธมิตรและขยายขอบเขตของอำนาจของประเทศตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งจีนให้ความสำคัญกับการรุกคืบเพื่อเข้ามามีอิทธิพลในพื้นที่อาณาบริเวณดังกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐอเมริกา จากภาพข้างล่างแสดงให้เห็นว่างบประมาณความช่วยเหลือต่างประเทศ (Foreign Aid) ที่ให้แก่ประเทศต่างๆ ของจีนเพิ่มขึ้นอย่างมากระหว่าง ค.ศ.2002 และ ค.ศ.2007 และในค.ศ.2006 งบประมาณความช่วยเหลือต่างประเทศ (Foreign Aid) ของจีนมากกว่างบประมาณความช่วยเหลือต่างประเทศ (Foreign Aid) ของสหรัฐอเมริกาเล็กน้อย แนวโน้มการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศของจีนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มอำนาจต่อรองของรัฐบาลจีน ซึ่งสามารถเห็นได้จากตัวอย่างในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่นใน ค.ศ.2010 หนังสือพิมพ์ Financial Times รายงานว่านาย วู บันกุย (Mr Wu Bangui) หนึ่งในเก้าคนที่มีอิทธิพลมากที่สุดในพรรคคอมมิวนิสต์จีนเข้าร่วมการลงนาม16ข้อตกลงที่สำคัญ ณ กรุงพนมเปญเมืองหลวงของกัมพูชา ซึ่งข้อตกลงเหล่านี้ครอบคลุมการสำรวจพลังงาน การเกษตรและการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ภายใต้กรอบสัญญารวมเป็นมูลค่า US$ 6,400,000,000 โดยนาย วู บันกุย (Mr Wu Bangui) กล่าวว่าประเทศกัมพูชาเป็น "เพื่อนบ้านที่ไว้วางใจได้ เป็นเสมือนเพื่อนและพี่น้อง" อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าการลงนามสัญญาในกัมพูชาครั้งนี้เกิดขึ้นเพียงแค่สามวันหลังจากที่อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ฮิลลารี คลินตัน แถลงข่าวระหว่างการไปเยือนกรุงพนมเปญและแนะนำว่ากัมพูชาควรรักษานโยบายต่างประเทศที่ไม่ให้"ขึ้นอยู่กับประเทศจีนจนเกินไป"[11] สะท้อนว่าพื้นที่ในอนุภูมิภาคเป็นสมรภูมิของการใช้ Soft Power ในการแย่งชิงหรือจำกัดอิทธิพลของฝ่ายตรงกันข้าม ประเด็นเหล่านี้ย่อมมีผลต่อการพัฒนาในบริเวณพื้นที่ที่งานวิจัยนี้

[11] Anderlini, J. (2010) "China lifts profile in Cambodia", in Financial Times, 4th of November 2010

ให้ความสำคัญ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องตระหนักรู้ถึงการขยายขอบเขตอิทธิพลของมหาอำนาจเหล่านี้ประกอบการวิเคราะห์ในฐานะที่เป็นฉากหลังเอาไว้ด้วย

ภาพที่ 2.3 เปรียบเทียบความช่วยเหลือต่างประเทศ (Foreign Aid) ระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศจีนระหว่าง ค.ศ. 2002-2007

ที่มา: Source: A data from Weston, J., Campbell, C., and Kopeks, K. (2011) “China’s Foreign Assistance in Review: Implications for the United States”, a report for U.S.-China Economic and Security Review Commission Staff Research Backgrounder

2.3.3 ความช่วยเหลือจากประเทศญี่ปุ่น

สำหรับนโยบายต่างประเทศของประเทศญี่ปุ่นนั้นสะท้อนถึงจุดยืนที่อาจจะกล่าวได้ว่าไม่แตกต่างจากนโยบายต่างประเทศของทั้งประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศจีนในการใช้ความช่วยเหลือต่างประเทศ (Foreign Aid) ในฐานะเป็นเครื่องมือหลักของนโยบายต่างประเทศ แต่ในขณะเดียวกัน หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่นได้ห้ามมิให้ประเทศญี่ปุ่นมีกองกำลังทางทหารเพื่อการรุกรานภายนอก การรุกสู่ภายนอกของญี่ปุ่นจึงเป็นการรุกทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว อีกทั้งญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เน้นผลประโยชน์ระยะยาวมากกว่าผลประโยชน์ระยะสั้น ดังนั้นความช่วยเหลือจากประเทศญี่ปุ่นจึงเป็นเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันในระยะยาวเป็นหลัก นอกจากนั้นยังใช้ความเป็นคนอาเซียนเน้นการร่วมมือทางวัฒนธรรมอันเป็นแนวทางในการสร้างมิตรภาพและความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันด้วย จุดยืนดังกล่าวมีที่มาตั้งแต่ ค.ศ. 1977 หลักการฟูกูดะ (The Fukuda Doctrine) ซึ่งกลายเป็นพิมพ์เขียวหรือกรอบนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นทางการของญี่ปุ่นที่มีต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีจุดเริ่มต้นมาจากคำกล่าว

ในสุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ทาเคโอะ ฟูกูดะ[12] ในการประชุมผู้นำอาเซียน ณ กรุงมะนิลา วันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2520 (ค.ศ.1977) ซึ่งกลายเป็นกรอบนโยบายต่างประเทศหลักกรอบแรกของของญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ที่มีความสำคัญทั้งในการกำหนดแนวทางและท่าทีของรัฐบาลญี่ปุ่นต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งในช่วงสงครามเย็นและหลังสงครามเย็น[13] หลักการฟูกูดะ (The Fukuda Doctrine) มุ่งเน้นสร้างความสัมพันธ์ไม่เพียงแต่ระดับรัฐต่อรัฐระหว่างประเทศญี่ปุ่นและประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างประชาชนญี่ปุ่นและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย อธิบายถึงความเป็นไปได้ของวิธีการที่อาจจะจริงและไม่จริงในจินตนาการและพฤติกรรมของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ดังเห็นได้จากคำกล่าวในในสุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ทาเคโอะ ฟูกูดะ ดังต่อไปนี้

> *"เพื่อนชาวเอเชียทุกคงเข้าใจสิ่งที่ผมหมายถึงเป็นอย่างดี เพราะวัฒนธรรมประเพณีของเราในเอเชียและมันอยู่ในใจของเราในเอเชียเสมอที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่การแสวงหาความพึงพอใจอย่างมากเกินพอในทางกายภาพเพื่อความมั่งคั่งเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญต่อการเติมเต็มทางจิตวิญญาณด้วย*
>
> *ข้าพเจ้าไม่จำเป็นที่จะต้องเน้นว่าการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งมีความสำคัญเพียงใดในการเสริมสร้างความเข้าใจและยอมรับซึ่งกันและกันเพื่อกระชับความสัมพันธ์แบบ 'จากใจสู่ใจ' และ 'จากแต่ละคนสู่แต่ละคน' (heart-to-heart and person-to-person) ระหว่างประชาชนของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และญี่ปุ่น*
>
> *วันนี้ระหว่างประเทศญี่ปุ่นและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีโครงการมากมายที่เน้นการแลกเปลี่ยนทางวิทยาศาสตร์ศิลปะกีฬาและสาขาอื่นๆ เราไม่เพียงเน้นการแนะนำวัฒนธรรมญี่ปุ่นกับประเทศเพื่อนบ้านของเรา แต่เราให้ความสำคัญต่อการแนะนำวัฒนธรรมโบราณและมีชื่อเสียงของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อคนญี่ปุ่นได้เรียนรู้ด้วย"*
>
> -นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ทาเคโอะ ฟูกูดะ, การประชุมผู้นำอาเซียน ณ กรุงมะนิลา วันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2520 (ค.ศ.1977)-[14]

---

[12] นายทาเกโอะ ฟูกูดะ (Takeo Fukuda) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นระหว่าง วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2519 (ค.ศ. 1976) ถึง วันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2521 (ค.ศ. 1978)

[13] Peng, L. (2013) 'The Fukuda Doctrine: Origins, ideas, and pracis', in Peng, L. *Japan's Relations with Southeast Asia: The Fukuda Doctrine and Beyond,* London: Routledge, p.10

[14] Department of Advanced Social and International Studies, University of Tokyo, "Speech by Prime Minister Takeo Fukuda", Manila, August 18, 1977 http://citrus.c.u-tokyo.ac.jp/projects/ASEAN/J-ASEAN/ JAS1977080 7E %20 Speech%20Fukuda.htm, Accessed 6th of January 2014

ในการประชุมผู้นำอาเซียน ณ กรุงมะนิลา วันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2520 (ค.ศ.1977) นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ทาเคโอะ ฟูกูดะ กล่าวว่าประเทศญี่ปุ่นจะไม่เป็นมหาอำนาจทางทหาร แต่จะมุ่งสร้างความสัมพันธ์บนพื้นฐานของความเชื่อมั่นและความไว้วางใจซึ่งกันและกันกับประเทศอาเซียตะวันออกเฉียงใต้ และจะวางตัวเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกัน ในการสร้างความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลักการฟูกูดะ (The Fukuda Doctrine) สะท้อนการใช้ Soft Power ในนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่นเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือที่เพิ่มขึ้นระหว่างประเทศญี่ปุ่นและประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในปัจจุบันนี้ถึงแม้ว่าหลักการฟูกูดะ (The Fukuda Doctrine)จะไม่ได้เป็นกรอบหลักนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่นแต่หลักการนี้ยังคงสะท้อนความเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่นในการพิจารณาผลประโยชน์ร่วมกันจากการพัฒนาในอาเซียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะการพัฒนาในพื้นที่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ดังจะเห็นได้จากการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการเชื่อมต่อ (Connectivity) ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก(East-West Economic Corridor) รัฐบาลญี่ปุ่นประกาศกรอบนโยบายใหม่ใน ค.ศ. 2013 มุ่งเน้นสามเสาหลักในการเสริมสร้างการพัฒนาในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง ดังนี้ การเชื่อมต่อ (Connectivity) การพัฒนาร่วมกัน (Developing together) และสร้างความมั่นคงด้านมนุษย์และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Ensuring human security and environmental sustainability)โดยสนับสนุนภายใต้กรอบงบประมาณ¥600,000,000,000 (US$5,851,800,000)[15]

ประเทศญี่ปุ่นได้เพิ่ม“ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ” (Official Development Assistant หรือ ODA) ในอัตราส่วนที่เพิ่มขึ้น ในค.ศ. 1989 ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศอันดับหนึ่งของโลกที่ให้ ODA ตลอดระยะเวลาสิบปีติดต่อกันระหว่าง ค.ศ.1991- ค.ศ.2001 ซึ่งประเทศญี่ปุ่นให้ ODA แก่ประเทศในทวีปอาเซียเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามสัดส่วนการให้ ODA ประเทศในทวีปอาเซียนั้นลดลงไปอยู่ที่ร้อยละ 75 ในช่วงกลางของทศวรรษที่ 1970 และลดลงไปอยู่ที่ร้อยละ 50 ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 โดยเพิ่มสัดส่วนการให้ ODA ประเทศในทวีปแอฟริกามาอยู่ในอันดับสอง ตามมาด้วยทวีปอเมริกาใต้ ตะวันออกกลาง โอเชียนเนีย (Ocienia) และยุโรป โดยหลักองค์ประกอบของ ODA ที่ประเทศญี่ปุ่นให้แก่ประเทศต่างๆ ประกอบด้วยความช่วยเหลือแบบทวิภาคี (Bilateral Aid) ร้อยละ 70 และความช่วยเหลือผ่านองค์กรระหว่างประเทศร้อยละ 30[16] จึงอาจจะกล่าวได้ว่า ในระหว่างสามชาติมหาอำนาจคือ สหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น ความช่วยเหลือจากประเทศญี่ปุ่นมีความเป็น ‘การเมือง’ น้อยที่สุด และมุ่งผลประโยชน์ร่วมทางเศรษฐกิจในระยะยาวเป็นสำคัญ และเน้นการกระชับมิตรภาพด้วยความร่วมมือทาง

[15] Ministry of Foreign Affairs (2013) ‘**Diplomatic Bluebook 2013**’, Ministry of Foreign Affairs, Japan, pp.14-15

[16] Togo, K. (2010) Japan’s Foreign Policy 1945-2009: The Quest for a Proactive Policy, Leiden: Brill, pp.316-317

วัฒนธรรมเป็นหลัก ขณะที่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเองก็มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจและการจัดลำดับความสำคัญของความช่วยเหลือจากประเทศญี่ปุ่นดังกล่าว

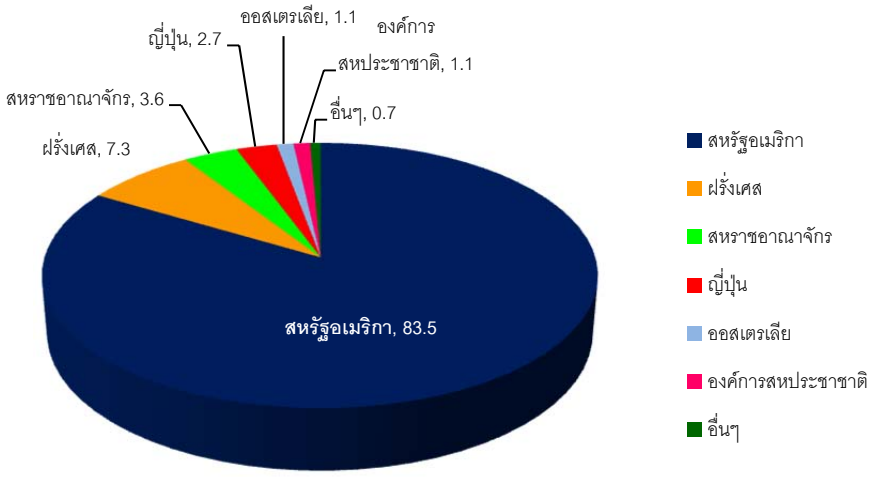
2.4 เศรษฐศาสตร์การเมืองของความช่วยเหลือจากต่างประเทศ กรณีศึกษา สปป.ลาว

ประเทศลาวระหว่างทศวรรษที่ 1950 จนถึงทศวรรษที่ 1970 มีสงครามกลางเมืองระหว่างผู้สนับสนุนพระมหากษัตริย์และผู้สนับสนุนคอมมิวนิสต์ ในช่วงระยะเวลานี้ประเทศลาวได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากประเทศสหรัฐอเมริกาอันเป็นผลจากสงครามเวียดนาม ประเทศสหรัฐอเมริกามีบทบาทโดยตรงในประเทศลาว ระหว่าง ค.ศ. 1954 ถึง ค.ศ. 1975 ระหว่างการถอนตัวของประเทศฝรั่งเศสออกจากภูมิภาค โดยกองทัพสหรัฐมีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วอันนำไปสู่ความช่วยเหลือต่างประเทศ (Foreign Aid) ในรูปแบบความช่วยเหลือด้านทหารและความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ[17] จากภาพข้างต้นระหว่าง ค.ศ.1954-1971 ความช่วยเหลือต่างประเทศส่วนใหญ่มาจากประเทศสหรัฐอเมริกาโดยรวมตั้งแต่ ค.ศ.1954-1971 คิดเป็นร้อยละ 83.5ของความช่วยเหลือต่างประเทศทั้งหมดจำนวน 770,100,000 ดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 45 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี ทำให้เกิดการสร้างรายได้ให้แก่ประชากรลาวประมาณ 200,000 คน สร้างรายได้แก่ประเทศลาวระหว่าง ค.ศ.1965 และ ค.ศ.1970 โดยความช่วยเหลือต่างประเทศทั้งหมดคิดเป็นประมาณร้อยละ 40 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติลาว ซึ่งคิดเป็นประมาณ 5.5 เท่าของทรัพยากรรัฐบาล ขณะที่รัฐบาลอเมริกันมิได้เป็นประเทศเดียวที่ให้เงินแก่ประเทศลาวเพื่อต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์[18]

[17] Zasloff, J.J. (1991) 'Political Constraints on Development in Laos', in Zasloff, J.J. and Unger, L. (edited) Laos: Beyond the Revolution, London: Macmillan, pp.21-22

[18] Guégan, F. (2005) 'Historical perspectives on development assistance to the Lao PDR' for a MA in Contemporary history at the University of Rennes, France, p.2

ภาพที่ 2.4 แหล่งความช่วยเหลือต่างประเทศแก่ประเทศลาว ค.ศ.1954-ค.ศ.1971

ที่มา: Guégan, F. (2005) 'Historical perspectives on development assistance to the Lao PDR' for a MA in Contemporary history at the University of Rennes, France, p.2

นับตั้งแต่ ค.ศ. 1975 ประเทศลาวได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวภายใต้รัฐบาลคอมมิวนิสต์ ที่เริ่มระบบเศรษฐกิจแบบสั่งการ (Command economy system) ที่จัดการโดยรัฐแทนที่ภาคเอกชน รัฐเป็นเจ้าของกิจการทั้งในแง่การลงทุน การผลิต การค้าและการกำหนดราคา รวมทั้งการสร้างอุปสรรคต่างๆ ที่สกัดกั้นการค้าทั้งภายในและระหว่างประเทศ ผลจากการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบสั่งการทำให้เศรษฐกิจลาวแยกตัวออกจากเศรษฐกิจโลก มีความเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำมากดังที่ได้กล่าวไปแล้ว จนมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในปี 1986 โดยมีการปรับเปลี่ยนไปมุ่งเน้นทิศทางเศรษฐกิจแบบกลไกตลาด แทนระบบเศรษฐกิจที่เคยเป็นมาระหว่างปี 1975-1985

ภายใต้นโยบาย "กลไกเศรษฐกิจใหม่"ที่ดำเนินการในช่วงแรก เป็นจังหวะเวลาที่สปป.ลาวถูกบูรณาการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลกนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 ยังผลให้ภาพรวมของเศรษฐกิจสปป.ลาวเริ่มดีขึ้นทั้งในเชิงการลงทุน การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การเติบโตของ GDP และการลดลงของความยากจนในประเทศ อย่างไรก็ตามจากข้อมูลของ World Bank[19] ระบุว่าสปป.ลาวยังคงเป็นประเทศที่ยากจนและจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาน้อยที่สุด (Least Developed Countries) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นหนึ่งในสิบของประเทศที่ยากจนที่สุดในโลกด้วย เพราะมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรต่อปีที่ 320 เหรียญดอลลาร์สหรัฐ ครึ่งหนึ่งของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) มาจากภาคเกษตรกรรมและเป็นภาคการผลิตที่สร้างการจ้างงานถึง

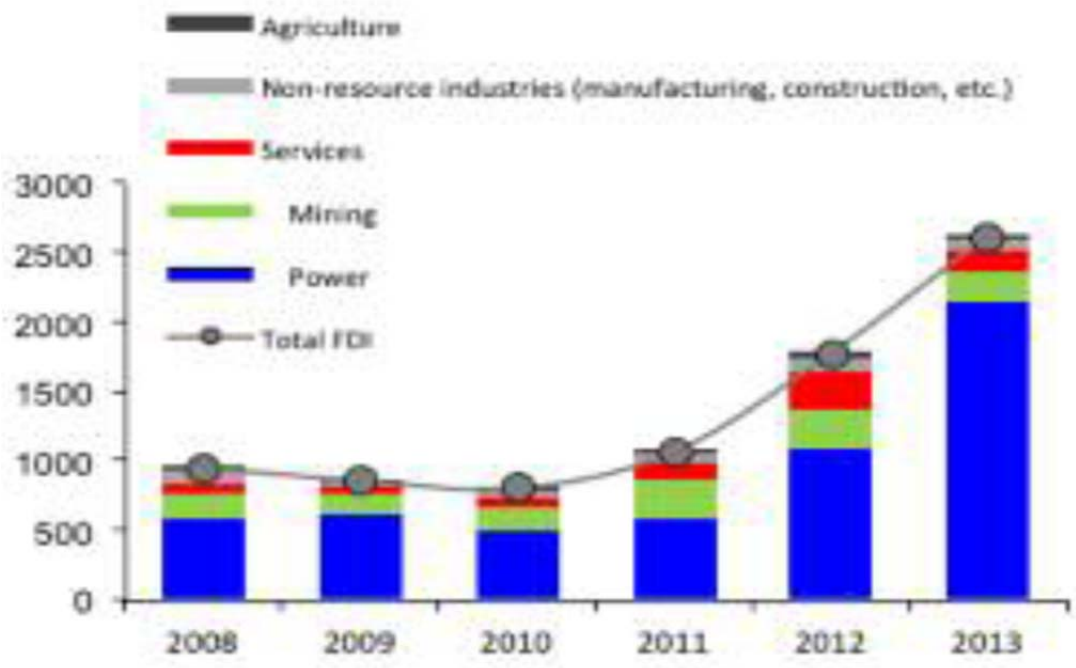
[19] http://www.culturalprofiles.net/Laos/Directories/Laos_Cultural_Profile/-25.html

ร้อยละ 80 ของการจ้างงานทั้งหมดของประเทศ ขณะที่ร้อยละ 23 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศมาจากภาคอุตสาหกรรม และร้อยละ 27 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศมาจากภาคบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวและการโทรคมนาคม

รายได้ของประชากรสปป.ลาวมาจากการดำรงชีพในภาคเกษตร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ แต่การพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ กลับต้องอาศัยเงินจากการลงทุนต่างประเทศและโครงการพัฒนาขนาดใหญ่จากผู้บริจาครายใหญ่ ภาพที่ 2.5 แสดงให้เห็นว่าการลงทุนจากต่างประเทศตั้งแต่ปี 2008-2013 ย้ำให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับพลังงานและแร่ธาตุต่างๆ

ภาพที่ 2.5 แสดงสัดส่วนการลงทุนจากต่างประเทศในภาคส่วนต่างๆ ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งแต่ปี 2008-2013

หน่วย: **US$ million**

ที่มา : http://www.worldbank.org/en/country/lao/publication/lao-pdr-economic-monitor-june-2013-sustaining-growth-maintaining-macroeconomic-stability

นับตั้งแต่การดำเนินนโยบาย “กลไกเศรษฐกิจใหม่” รัฐบาลสปป.ลาวได้ปรับปรุงกฎหมายการลงทุนของต่างชาติในประเทศเพื่อลดอุปสรรคต่างๆ ในการลงทุนและกระตุ้นการลงทุนจากต่างชาติ ซึ่งการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในสปป.ลาวมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นนับตั้งแต่การเข้าร่วมเป็นสมาชิก ASEAN ในปี 1997 แม้ว่าการลงทุนดังกล่าวจะซบเซาลงในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้งในช่วงปลายปี 1997 แต่กล่าวได้ว่านับตั้งแต่ปี 1989-2008 ประมาณการเงินลงทุนโดยตรงจาก

ต่างประเทศในสปป.ลาวมีมูลค่า 17 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยมีโครงการต่างๆ ที่เกิดจากการลงทุนต่างชาติในสปป.ลาวถึง 1,800 โครงการ (รายละเอียดในตารางที่ 2.5) โดยตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1990 กลุ่มธุรกิจการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากน้ำเป็นกลุ่มธุรกิจที่มีการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติกระจุกตัวอยู่มากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มเหมืองแร่ การเกษตร และหัตถอุตสาหกรรม นับตั้งแต่ปี 2000-2011 มีประเทศต่างๆ สนใจลงทุนในลาวมากกว่า 50 ประเทศ โดยประเทศเวียดนาม จีนและไทย ติดอันดับ 1-3 รองลงมาคือ เกาหลีใต้ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น เป็นต้น

ตารางที่ 2.1 แสดงมูลค่าการลงทุนจากต่างประเทศในลาว ตั้งแต่ปี 2000-2011

ลำดับ	ประเทศ	จำนวนโครงการ	มูลค่าการลงทุน (US$)
1	เวียดนาม	410	4,770,379,911
2	จีน	721	3,428,341,879
3	ไทย	519	2,854,110,732
4	เกาหลีใต้	255	595,847,036
5	ฝรั่งเศส	150	474,859,420
6	ญี่ปุ่น	79	347,542,321
7	มาเลเซีย	77	138,375,226
8	สหรัฐอเมริกา	71	84,433,790
9	สิงคโปร์	61	93,432,209
10	ออสเตรเลีย	48	101,445,184

ที่มา : http://www.investlaos.gov.la/show_encontent.php?contID=29 เข้าถึงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2557

แนวทางและนโยบายการต่างประเทศของสปป.ลาว ในการพัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วงคือ ช่วงที่ 1 จากระบบเศรษฐกิจปลดปล่อยออกมาเป็นระบบเศรษฐกิจของสังคมนิยมในช่วง พ.ศ. 2518 – 2528 และช่วงที่ 2 จากระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมมาเป็นเศรษฐกิจระบบตลาดตั้งแต่ปี พ.ศ.2529 – ปัจจุบัน ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในปี พ.ศ. 2518 สปป.ลาวได้ใช้ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมเป็นช่วงเวลา 11 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2518-2528 ส่วนความสัมพันธ์ทางการค้าของ สปป.ลาวนั้น จะมุ่งเน้นกับกลุ่มประเทศที่เป็นระบอบสังคมนิยมเป็นหลัก ทำให้เศรษฐกิจของ สปป.ลาวซบเซา ประกอบกับการที่ประเทศประสบปัญหาความยุ่งยากภายใน อันเกิดจากปัญหาความยากจน การขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค ปัญหาเงินเฟ้อ ปัญหาการบริหารงานและการผลิตที่ไร้ประสิทธิภาพ (Bounmy Ladsamyxay, 2006) ทำให้รัฐบาลสปป.ลาวทบทวนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจใหม่ โดยจำแนกออกเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจต่าง ๆ ดังนี้

1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2524-2528 เน้นการพึ่งพาตัวเองทางการเกษตร โดยเฉพาะการผลิตข้าว สนับสนุนอุตสาหกรรมท้องถิ่น วัตถุดิบด้านการเกษตรและป่าไม้

2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 2 ปี พ.ศ. 2529 – 2533 นำเอานโยบายระบบราคาที่เป็นไปตามกลไกตลาดและการบริหารในเชิงธุรกิจมากขึ้น

3) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 3 ปี พ.ศ. 2534 – 2538 เน้นระบบการค้าเสรี

4) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 4 ปี พ.ศ. 2539 – 2543 เน้นระบบการค้าเสรี

5) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 ปี พ.ศ. 2544 – 2548 เป็นปีแรกที่ได้ปฏิบัติแผนพร้อมกำหนดเป้าหมายตลอดจนแนวทางในการพัฒนาประเทศ ซึ่งมีทั้งแผนระยะสั้น (ในช่วงปี พ.ศ. 2544 – 2548) แผนระยะกลาง (ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2544 - 2553) และแผนระยะยาว (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 - 2558) โดยอิงตามมติของการประชุมใหญ่ครั้งที่ 7 ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (Lao People's Revolutionary Party - LPRP) เมื่อปี ค.ศ. 2001 โดยได้กำหนดแนวทาง นโยบายและทิศทางด้านการต่างประเทศและความร่วมมือสากล คือ (1) แนวทางการต่างประเทศที่เน้นด้านการสร้างสันติภาพ มิตรภาพ และร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อการพัฒนาภูมิภาค (2) นโยบายที่เน้นให้มีความสัมพันธ์แบบหลายฝ่ายและมีหลายรูปแบบ เพื่อให้เกิดรูปแบบที่เหมาะสมในภารกิจที่จะให้เกิดสันติภาพ และความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ตลอดจนความก้าวหน้าในสังคม (3) นโยบายในทิศทางที่ถือเอาความสัมพันธ์ด้านการเมือง การทูตที่เกี่ยวเนื่องกับความร่วมมือด้านเศรษฐกิจกับประเทศอื่นๆ เพื่อดึงดูดให้มีการมาลงทุนภายในประเทศ (Bounmy Ladsamyxay, 2006)

ข้อมูลจากตารางที่ 2.3 แสดงให้เห็นว่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในสปป.ลาว แหล่งทุนส่วนใหญ่มาจากประเทศในภูมิภาคเอเชียทั้งเอเชียตะวันออก และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเมื่อเปรียบเทียบกับสถิติการลงทุนในสปป.ลาวทั้งหมด การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมีมูลค่าคิดเป็นสัดส่วนเกือบร้อยละ 50 ของการลงทุนทุกประเภทในสปป.ลาว แสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาในระดับสูงต่อการลงทุนจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในภูมิภาคเอเชีย การลงทุนจากต่างประเทศเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ GDP ของสปป.ลาวเติบโตขึ้น อันหมายถึงการที่รัฐบาลสปป.ลาวเองก็ต้องตระหนักถึงความสำคัญของประเทศเพื่อนบ้านในฐานะที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาในสปป.ลาว ซึ่งปัจจัยที่ดึงดูดบรรดาประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียลงทุนในสปป.ลาวมาจากการที่สปป.ลาวยังเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ ขณะที่มีระดับเทคโนโลยี ทักษะแรงงานในระดับต่ำ ซึ่งเหมาะที่ประเทศในภูมิภาคจะลงทุนในบรรดาทรัพยากรเหล่านี้ รวมถึงการย้ายฐานการผลิตมายังสปป.ลาวอันเป็นการสร้างความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบต่อสินค้าและธุรกิจของคนในประเทศนั้น

ตารางที่ 2.2 สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษี

	เขตที่ 1 พื้นที่ห่างไกล ทุรกันดาร โครงสร้างพื้นฐานไม่สะดวก	**เขตที่ 2** พื้นที่ที่มีสาธารณูปโภคพื้นฐานทางเศรษฐกิจบางส่วน	**เขตที่ 3** เขตเมืองใหญ่มีสาธารณูปโภคพื้นฐานพร้อม
กิจการที่ได้รับการส่งเสริม**ระดับที่ 1**	ยกเว้นภาษีกำไร 10 ปี	ยกเว้นภาษีกำไร 6 ปี	ยกเว้นภาษีกำไร 4 ปี
กิจการที่ได้รับการส่งเสริม**ระดับที่ 2**	ยกเว้นภาษีกำไร 6 ปี	ยกเว้นภาษีกำไร 4 ปี	ยกเว้นภาษีกำไร 2 ปี
กิจการที่ได้รับการส่งเสริม**ระดับที่ 3**	ยกเว้นภาษีกำไร 4 ปี	ยกเว้นภาษีกำไร 2 ปี	ยกเว้นภาษีกำไร 1 ปี
นโยบายส่งเสริมเฉพาะ			
การสร้างโรงพยาบาล โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนวิชาชีพ วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศูนย์ค้นคว้าวิจัย กิจการสาธารณูปโภคบางโครงการ	ยกเว้นค่าเช่าหรือค่าสัมปทาน 15 ปี และยกเว้นภาษีกำไรเพิ่มอีก 5 ปี	ยกเว้นค่าเช่าหรือค่าสัมปทาน 10 ปี และยกเว้นภาษีกำไรเพิ่มอีก 5 ปี	ยกเว้นค่าเช่าหรือค่าสัมปทาน 3 ปี และยกเว้นภาษีกำไรเพิ่มอีก 5 ปี

*รัฐบาลลาวจะให้**สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษี** ตามระดับส่งเสริมการลงทุนและเขตการส่งเสริมการลงทุน

ตารางที่ 2.3 การลงทุนทุกภาคส่วนในลาวระหว่างปี 2000-2010

ลำดับ	**ประเภทการลงทุน**	**จำนวนโครงการ**	**ส่วนแบ่งในท้องถิ่น**		**ส่วนแบ่งต่างประเทศ**	**มูลค่าการลงทุน (US$)**
			เอกชน	**รัฐบาล**		
1.	ธุรกิจในประเทศ	1368	1,567,335,197	2,143,484		1,569,478,682
2.	การลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมด	1583	100,000,000		7,755,384,246	7,855,384,246
3.	การร่วมทุน	769	1,619,098,980	1,176,199,711	6,183,348,156	8,978,646,847
รวม		**3,720**	**3,286,434,177**	**1,178,343,195**	**13,938,732,402**	**18,403,509,774**

ที่มา : http://www.investlaos.gov.la/show_encontent.php?contID=29 เข้าถึงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2557

ในประเด็นต่อไปจะพิจารณาถึงอิทธิพลของมหาอำนาจที่มีต่อสปป.ลาว รวมทั้งตัวแสดงที่เป็นภาครัฐและตัวแสดงที่มิใช่ภาครัฐว่าแต่ละฝ่ายมีบทบาทอย่างไรและมีผลต่อการพัฒนาของสปป.ลาวอย่างไร

2.4.1 บทบาทของประเทศญี่ปุ่นกับความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ

การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official development assistance: ODA) เป็นเครื่องมือหนึ่งของบรรดาประเทศพัฒนาแล้วที่ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศที่มีระดับการพัฒนาน้อย ดังนั้น ODA[20] จึงเป็นการช่วยเหลือที่ดำเนินการโดยรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสวัสดิการของประเทศกำลังพัฒนาและมีลักษณะเป็นการช่วยเหลือทางการเงินแบบผ่อนปรน (Concessional terms) และมีส่วนของการให้เปล่าร่วมอยู่ด้วยไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 25

สำหรับสปป.ลาวการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ ริเริ่มโดย USAID ก่อนปี 1975 แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ ODA ที่มายังสปป.ลาวเป็นเงินช่วยเหลือที่มาจากอดีตสหภาพโซเวียดและกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออก ภายหลังจากการดำเนินนโยบาย “กลไกเศรษฐกิจใหม่” ตั้งแต่ปี 1986 เป็นต้นมา รัฐบาลลาวได้เปิดรับการช่วยเหลือแบบทวิภาคีและพหุภาคีจากนานาชาติ และรวมทั้งการช่วยเหลือโดยการให้เงินกู้แบบมีเงื่อนไขผ่อนปรน

กล่าวได้ว่านับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการแก่สปป.ลาว มาจากกลุ่มประเทศที่เป็นคณะกรรมการช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (Development Assistance Committee: DAC) และองค์กรความร่วมมือแบบพหุภาคี (Multilateral organizations) โดยในช่วงปี 1992-1993 เกือบร้อยละ 90 ของ ODA มาจากกลุ่มประเทศ DAC แต่การช่วยเหลือก็ลดระดับลงเหลือร้อยละ 60-70 ส่วนองค์กรความร่วมมือแบบพหุภาคีเป็นผู้บริจาคเงินช่วยเหลือประมาณร้อยละ 25 ของเงินช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแก่สปป.ลาวในช่วงระหว่างปี 1999-2000

---

[20] สมคิด บุญล้นเหลือ. *การช่วยเหลือทางการเงินกับความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ*. ข้อมูลจาก http://tpir53.blogspot.com/2010/12/blog-post_03.html

ตารางที่ 2.4 สัดส่วน ODA ที่ให้แก่ สปป.ลาวในปี 2006

ประเทศ	สัดส่วนทั้งหมดของ ODA ที่ให้แก่ลาวทั้งหมด (ร้อยละ)
ญี่ปุ่น	27
เวียดนาม	11
จีน	9.5
สวีเดน	8.9
ไทย	8.5
ฝรั่งเศส	8
ออสเตรเลีย	7.7
นอร์เวย์	6.6

ที่มา : McCarty and Julian (2009)[21]

การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการแก่สปป.ลาว เริ่มมีความเปลี่ยนแปลงเมื่อบรรดาผู้บริจาครายใหญ่ทั้งในกลุ่มประเทศสมาชิก DAC และองค์กรความร่วมมืออย่างธนาคารเพื่อการพัฒนาอาเซีย และธนาคารโลก ลดบทบาทการให้ความช่วยเหลือในกลางทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา ความเปลี่ยนแปลงในด้านความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการแก่สปป.ลาวคือบทบาทของผู้บริจาคที่เปลี่ยนแปลงจากเดิมกล่าวคือตั้งแต่ปี 2006 ประเทศญี่ปุ่นก้าวขึ้นมาเป็นผู้ให้ ODA รายใหญ่ที่สุดแก่ลาว รวมถึงการที่ผู้บริจาคบางรายไม่ได้เป็นสมาชิกในกลุ่ม DAC มาก่อน ไม่ว่าจะเป็นเวียดนาม ไทย จีน และเกาหลี

รูปแบบความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) ของประเทศญี่ปุ่นสามารถจำแนกเป็น 3 ประเภท ดังนี้[22]

1. ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า เป็นโครงการพัฒนาที่ญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือเมื่อประเทศผู้รับเป็นผู้เสนอขอความช่วยเหลือ
2. เงินกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ (Yen loan) เป็นการให้เงินกู้แก่โครงการพัฒนา ซึ่งคิดดอกเบี้ยต่ำกว่าเงินกู้จากแหล่งอื่น มีระยะปลอดหนี้และระยะผ่อนชำระนานกว่า
3. ความร่วมมือทางวิชาการ หรือความช่วยเหลือทางเทคนิค (Technical cooperation) คือการส่งผู้เชี่ยวชาญจากญี่ปุ่นไปเป็นที่ปรึกษาในโครงการพัฒนาต่างๆ ซึ่งมักควบคู่กับโครงการเงินให้เปล่าหรือเงินกู้

[21] Adam McCarty, Alexander Julian.(2009) *Thematic study the developmental effectiveness of untied aid: evaluation of the implementation of the Paris Declaration of the 2001 DAC recommendation on untying ODA to the LDCs Lao PDR Country Study*

[22] กฤติยา เพียรพยัคฆ์ (2555), *"ลาวกับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น"*, ใน วารสารสหวิทยาการ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (ตุลาคม 2554-มีนาคม 2555) หน้า 135-136

สำหรับญี่ปุ่นถือได้ว่าเป็นประเทศผู้ให้ ODA รายใหญ่แก่สปป.ลาวในลักษณะของการดำเนินความสัมพันธ์แบบทวิภาคี ญี่ปุ่นให้เงินช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแก่ลาวคิดเป็นสัดส่วน 1 ใน 3 ของ ODA ที่สปป.ลาวได้รับทั้งหมด โดยมีวงเงินที่ให้แก่สปป.ลาว 80-90 ล้านเหรียญสหรัฐต่อปี เน้นการช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาในด้านการบริหารกิจการสาธารณะ (Public administration) โดยมีสัดส่วนการให้เงินสนับสนุนในด้านนี้สูงถึงร้อยละ 43 ของ ODA (ช่วงปี 2004-2006) ขณะที่ภาคคมนาคมเป็นส่วนที่ได้รับการช่วยเหลือด้านงบประมาณเป็นอันดับสอง ส่วนการพัฒนาด้านการศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นส่วนที่ญี่ปุ่นให้ความสำคัญเช่นกัน โดยการจัดสรรทุนการศึกษาให้กับนักศึกษาลาวไปศึกษาต่อที่ประเทศญี่ปุ่นมากว่า 50 ทุนต่อปี และการสนับสนุนข้าราชการลาวไปร่วมโครงการพัฒนาความสามารถที่ประเทศญี่ปุ่นปีละประมาณ 100 คน

เมื่อพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) พบว่าประเทศญี่ปุ่นได้ให้เงินกู้เพื่อการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 ที่เชื่อมระหว่างมุกดาหารประเทศไทยกับแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว เพื่อพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงออกทางทะเลตะวันออกของเวียดนามซึ่งสามารถเชื่อมต่อทางทะเลไปสู่ประเทศญี่ปุ่นต่อไป นอกจากความช่วยเหลือที่แขวงสะหวันนะเขตแล้ว ยังมีโครงการความช่วยเหลือต่างๆจำนวนมากที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณและความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างโรงเรียน มหาวิทยาลัย การปรับปรุงโรงพยาบาลประจำแขวง การช่วยเหลือเกษตรกรในการพัฒนาระบบการเพาะปลูก ผ่านโครงการ Participatory irrigated agriculture development project in Southern areas along the Mekong (PIAD) การพัฒนาเครือข่ายพลังงานโดยการสร้างเสาส่งและสายไฟฟ้าที่ครอบคลุมภาคใต้ของประเทศลาว รวมทั้งการพัฒนาเส้นทางหมายเลข 9 เพื่อปรับปรุงสภาพเส้นทางสัญจรให้ดีขึ้นที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน (2557) ด้วย

ตารางที่ 2.5 การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการของญี่ปุ่นในลักษณะทวิภาคีกับลาว

ปี	ODA แบบทิวภาคี	
	มูลค่ารวม (US$ million)	ญี่ปุ่น(US$ million)
1996/97	114.85	
1997/98	144.36	73.50
1998/99	182.52	52.00
1999/00	179.40	161.40
2000/01	219.52	92.60
2001/02	177.83	63.20
2002/03	186.32	87.96

ปี	ODA แบบทิวภาคี	
	มูลค่ารวม (US$ million)	ญี่ปุ่น(US$ million)
2003/04	173.96	60.86
2004/05	185.36	84.99
2005/06	146.88	85.36
2006/07	158.77	62.18
2007/08	189.69	71.53
2008/09	166.16	78.01

ที่มา : Dept. of International Cooperation, MPI, 2009 อ้างใน Syviengxay Oraboune[23] www.ide.go.jp/English/Publish/Download/.../01_laopdr.pdf (หน้า 249)

แม้ว่า ODA จะมีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจในสปป.ลาวผ่านการใช้จ่ายและการลงทุนสาธารณะ ซึ่งทำให้ตัวเลขของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มสูงขึ้น รวมถึงทำให้รัฐบาลสปป.ลาวสามารถรับมือกับปัญหาการขาดดุลงบประมาณ แต่การพึ่งพาเงินช่วยเหลือในภาคส่วนต่างๆ ของประเทศและการพึ่งพาการบริจาคเงินในรูปของโครงการความช่วยเหลือต่างๆ แม้ว่าเงินช่วยเหลือหลายส่วนอาจจะไม่มีผลผูกมัด (Untied aid) ให้รัฐบาลสปป.ลาวดำเนินการหรือกำหนดนโยบายใดนโยบายหนึ่งเป็นการเฉพาะแก่ประเทศผู้บริจาค แต่ผลจากการที่สปป.ลาวเองเป็นประเทศที่ยังคงพึ่งพาเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ ประกอบกับศักยภาพของการพัฒนาด้วยตนเองยังอยู่ในระดับต่ำ การช่วยเหลือจากต่างชาติจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาประเทศที่รัฐบาลสปป.ลาวเองจะต้องนำเสนอแผนงานและโครงการที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ที่ประเทศญี่ปุ่นต้องการเป็นสำคัญ ดังนั้น ถึงแม้ความช่วยเหลือจากประเทศญี่ปุ่นจะเป็นการร่วมมือทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ แต่ประเทศผู้รับการช่วยเหลือย่อมไม่สามารถจัดระดับความสำคัญของตนเองได้ แต่ต้องขึ้นอยู่กับความสำคัญจากแง่มุมของผู้ให้ความช่วยเหลือด้วย ตรงนี้คือต้นทุนของการขอรับการช่วยเหลือจากต่างประเทศอย่างแท้จริง

[23] Syviengxay Oraboune. (2008) , “Lao PDR and its Development Partner from East Asia”, Bangkok Research Center, Japan External Trade Organization (JETRO)

ตารางที่ 2.6 ODA ที่ให้แก่ลาวจากกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออก ในปีงบประมาณ 2006-2007

ลำดับ	ประเทศ	ปีงบประมาณ 2006-2007					
		โครงการ		กองทุนภายในประเทศ (domestic fund)	แหล่งเงินจากต่างประเทศ		
		เงินให้เปล่า	เงินกู้		เงินให้เปล่า	เงินกู้	รวม
1	ญี่ปุ่น	8	1	0.09	68.53	3.00	71.53
2	เกาหลีใต้	7	1	0.00	5.92	13.64	19.56
3	จีน	5	7	0.00	5.12	29.27	34.39
รวม		**20**	**9**	**0.09**	**79.57**	**45.91**	**125.48**

ที่มา : Dept. of International Cooperation, MPI, 2009 อ้างใน Syviengxay Oraboune www.ide.go.jp/English/Publish/Download/.../01_laopdr.pdf (หน้า 251)

อย่างไรก็ตาม ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการที่มาจากญี่ปุ่นจะได้รับการยอมรับจากประชาชนชาวลาวว่าเป็นผู้ให้ที่มีความจริงใจที่จะช่วยเหลือชาวลาว มากกว่าที่จะหวังกอบโกยจากพวกเขา เพราะยุทธศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่นที่ดำเนินการผ่านการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) ดำเนินการในประเด็นที่สัมพันธ์กับผู้คนและวัฒนธรรมของลาว ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนทุนการศึกษา การจัดงานประเพณีเชื่อมความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม และส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างกันและกัน มีการจัดงานเทศกาลที่เรียกว่า 'บุนมะโหลานยี่ปุ่น: Japan Festival' ณ ลานหน้าหอวัฒนธรรมแห่งชาติในกรุงเวียงจันทน์ อย่างต่อเนื่องเป็นประจำ คล้ายคลึงกับงานทานาบาตะ ของสมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น) หรือ ส.ส.ท. จัดขึ้นในประเทศไทย

ตารางที่ 2.7 ODA ที่ให้แก่ลาวจากกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออก ในปีงบประมาณ 2007-2008

ลำดับ	ประเทศ	ปีงบประมาณ 2007-2008					
		โครงการ		กองทุนภายในประเทศ (domestic fund)	แหล่งเงินจากต่างประเทศ		
		เงินให้เปล่า	เงินกู้		เงินให้เปล่า	เงินกู้	รวม
1	ญี่ปุ่น	10	0	0.07	78.01	0.00	78.01
2	เกาหลีใต้	11	0	0.00	11.45	0.00	11.45
3	จีน	5	6	0.00	4.51	0.00	4.51
รวม		**26**	**6**	**0.07**	**93.97**	**0.00**	**93.97**

ที่มา : Dept.of International Cooperation, MPI, 2009 อ้างใน Syviengxay Oraboune[24] www.ide.go.jp/English/Publish/Download/.../01_laopdr.pdf (หน้า 251)

[24] อ้างแล้ว

2.4.2 ความร่วมมือภาครัฐและเอกชนระหว่าง สปป.ลาว และญี่ปุ่น

ในส่วนความร่วมมือที่ สปป.ลาวได้รับจากเอกชนญี่ปุ่นมีอยู่พอสมควร จากข้อมูลของกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น การค้าระหว่างญี่ปุ่นกับลาวแม้จะมีมูลค่าค่อนข้างน้อย คือรวม 4,124 ล้านเยน (1,319 ล้านบาท) แต่บริษัทญี่ปุ่นประกอบกิจการในลาวถึง 38 บริษัท มูลค่าการลงทุนรวม 14,000 ล้านเหรียญสหรัฐ (ธีรภัทร เจริญสุข, 2555)

ขณะที่กลยุทธ์ของญี่ปุ่นเป็นการส่งเสริมให้ชาวลาวนิยมชมชอบและเข้าถึงความเป็นญี่ปุ่นเพื่อทำงานให้กับญี่ปุ่นเอง ซึ่งอาจจะมีสาเหตุจากการที่ญี่ปุ่นไม่สามารถส่งประชากรของตนมาทำงานนอกประเทศได้มากแบบจีนหรือเวียดนาม สังเกตได้ว่า ลักษณะการรุกเข้าในประเทศลาวของญี่ปุ่น ใช้พลังอำนาจอย่างอ่อน (Soft power) เป็นหลัก คือพลังอำนาจทางวัฒนธรรมที่โน้มน้าวใจให้นิยมชมชอบ โดยปราศจากการใช้กำลังข่มขู่ หรือบีบคั้น เมื่อชาวลาวชื่นชมความมั่งคั่งศิลปวัฒนธรรมที่สวยงามและดูมีคุณค่าของญี่ปุ่นเป็นเบื้องต้นแล้ว การเจรจาต่อรองย่อมมีฉันทาคติเป็นพื้นฐาน และประชาชนย่อมให้ฉันทามติต่อรัฐในการดำเนินนโยบายระหว่างกันโดยง่าย ทั้งนี้ ธีรภัทร เจริญสุข (2555) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการเข้ามาช่วยเหลือ สปป.ลาว ซึ่งมีผลต่อการสร้างทัศนคติที่มีของชาวลาวต่อภาคเอกชนของญี่ปุ่น ดังนี้

1. การสนับสนุนสถานศึกษา ให้ความร่วมมือด้านการสร้างหลักสูตรการเรียนการสอน โดยเฉพาะหลักสูตรด้านวิศวกรรม วิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพกับมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว และโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ต่างๆ (โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์ในประเทศ สปป.ลาว คือโรงเรียนที่รวมทั้งมัธยมต้นและมัธยมปลายอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน) การวางหลักสูตรดังกล่าวครอบคลุมถึงการแปลตำราเรียน และสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอน เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ในห้องปฏิบัติการ และทุนในการซื้อสารเคมี เครื่องจักรกล

2. การให้ทุนการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมปลายทั้งสายสามัญและสายอาชีพ จนถึงระดับปริญญาโท เพื่อศึกษาต่อในประเทศญี่ปุ่น โดยเน้นในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการลงทุน

3. สนับสนุนบุคลากรทางการศึกษา เปิดการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมสมบูรณ์และระดับวิทยาลัย – มหาวิทยาลัย รวมถึงสถาบันสอนภาษาญี่ปุ่นซึ่งดำเนินการโดยเอกชนเพื่อรองรับความต้องการบุคลากรของบริษัทญี่ปุ่นในสปป.ลาว

4. การเข้ามาช่วยเหลือปรับปรุงและร่างกฎหมายใหม่ โดยเฉพาะกฎหมายแพ่งและกฎหมายธุรกิจ ให้สอดคล้องกับสนธิสัญญาต่างๆ ที่รัฐบาลลาวได้ลงนามไว้กับองค์กรระหว่างประเทศเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการลงทุนและประกอบธุรกิจของภาคเอกชน

5. การส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือระหว่างเมืองในญี่ปุ่นกับเมืองในสปป.ลาว โดยองค์การบริหารเมืองที่เข้ามาร่วมมือและสนใจสร้างความสัมพันธ์ ได้แก่ เมืองฟุกุโอกะ เมืองฮิโรชิมา ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวเป็นไปในทางวัฒนธรรมและการส่งเสริมแลกเปลี่ยนสินค้า

ประจำท้องถิ่น เช่น เหล้าสาเกของญี่ปุ่น อาหารสำเร็จรูป ผลไม้ของญี่ปุ่น กับกาแฟ สินค้าเครื่องเงิน และผ้าไหม จากสปป.ลาว

6. การส่งเสริมสนับสนุนวัฒนธรรมร่วมสมัย (Pop culture) อย่างเป็นทางการ โดยมีภาคเอกชนเป็นหัวหอกสำคัญในการเปิดตลาด เช่น เพลง J-rock และ J-pop การแปลการ์ตูนญี่ปุ่นเป็นภาษาลาว การจัดงานคอสเพลย์ (Cosplay) และเต้นคัฟเวอร์ (Cover dance) ดึงดูดวัยรุ่นชาวลาวให้ชื่นชมกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นอย่างเต็มที่

จากการส่งเสริมดังกล่าว ทำให้ประชาชนชาวลาวมองประเทศญี่ปุ่นว่า เป็นประเทศที่น่าชื่นชม สินค้ามีคุณภาพในระดับสูง ให้ความช่วยเหลืออย่างจริงใจ และแนวโน้มของวัยรุ่นจนถึงวัยทำงานช่วงต้นของชาวลาว จะให้ความสนใจและปรารถนาจะทำงานกับบริษัทญี่ปุ่นมากกว่าบริษัทจีน รวมถึงต้องการซื้อสินค้าตราญี่ปุ่นแม้ว่าจะมีราคาแพงกว่าก็ตาม

อย่างไรก็ตาม อุปสรรคของการรุกคืบเข้าสู่สปป.ลาวของบริษัทญี่ปุ่น มีทั้งอุปสรรคเรื่องภาษาและวัฒนธรรม การคมนาคมขนส่งที่ยังไม่สะดวก และการแย่งชิงผลประโยชน์และอิทธิพลภายในของรัฐบาลสปป.ลาว ที่ให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อจีนและเวียดนามมากกว่า โดยในหลายครั้ง หน่วยงานหรือภาคเอกชนของญี่ปุ่น ต้องใช้บริการคนไทยที่สามารถติดต่อกับคนลาวได้ เนื่องจากความใกล้เคียงทางภาษาและวัฒนธรรม รวมถึงความคุ้นชินกับสภาพความเป็นอยู่และภูมิอากาศ ให้เข้าไปร่วมงานกับหน่วยงานญี่ปุ่นในสปป.ลาว จึงเป็นโอกาสให้คนไทยที่มีความสามารถด้านภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่น จะเข้าไปเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างสปป.ลาวกับญี่ปุ่นได้เป็นอย่างดี (ธีรภัทร เจริญสุข, 2555)

นอกจากนี้ ภายหลังที่มีการสร้างเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน ภาคเอกชนของประเทศญี่ปุ่นได้รับการสนับสนุนให้เข้ามาจัดตั้งในเขตพื้นที่ เหมือนเป็นผลต่างตอบแทน ซึ่งมี 2 บริษัทใหญ่ คือ Toyota และ Nikon (สถานกงสุลใหญ่ ณ แขวงสะหวันนะเขต, 2557) รวมทั้งการมีแผนปฏิบัติการกรอบความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับญี่ปุ่น โดยรวมแผนปฏิบัติการข้อริเริ่มความร่วมมือเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมลุ่มน้ำโขง-ญี่ปุ่น ซึ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การอำนวยความสะดวกทางการค้าและโลจิสติกส์ การส่งเสริม SME อุตสาหกรรมสนับสนุน ภาคบริการและภาคอุตสาหกรรมใหม่และแผนปฏิบัติการข้อริเริ่ม “หนึ่งทศวรรษสู่แม่โขงเขียวขจี” (Green Mekong) ซึ่งเป็นข้อเสนอของญี่ปุ่นในการให้ความช่วยเหลืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่งรวมถึงการจัดการ ป่าไม้ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การจัดการกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ การจัดการทรัพยากรน้ำ และมลพิษทางอากาศในเขตชุมชนเมือง และการลดก๊าซเรือนกระจกด้วย (กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2555)

อนึ่ง จากความชื่นชมและความน่าเชื่อถือของญี่ปุ่น ไม่ว่าจะเป็นตัวแสดงภาครัฐ หรือมิใช่ภาครัฐ สปป.ลาว จะให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ตัวอย่างที่สามารถอธิบายลักษณะเหตุการณ์นี้ได้ คือ โดยปกติในกระบวนการพิจารณาเพื่ออนุญาตให้นักธุรกิจชาวต่างชาติมาลงทุนในเขตพื้นที่

เศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน ซึ่งตั้งอยู่บนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตกนั้น ต้องใช้เวลาในการพิจารณาอย่างน้อย 5 วัน แต่ในกรณีของธุรกิจจากประเทศญี่ปุ่น คือ บริษัท Nikon และบริษัท Toyota Boshoku Asia ผู้บริหารของเขตพื้นที่ดังกล่าวใช้เวลาภายใน 2 ชั่วโมงได้อนุมัติให้มีการมาลงทุนในเขตพื้นที่นั้น ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น กอปรกับ ความประสงค์ที่ต้องการจะดึงดูดและเปลี่ยนมุมมองของนักธุรกิจ หรือนักลงทุนที่มองการบริหารจัดการของรัฐบาลสปป.ลาวว่ามีความล่าช้า ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้กลุ่มนักธุรกิจและนักลงทุนมีความเข้าใจในความสะดวกสบายที่จะเอื้อแก่ทุกคน (Savan Park Savannakhet, 2014)

นอกจากนี้ ผู้บริหารของเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน กล่าวว่า บริษัทใหญ่ของญี่ปุ่น อย่างเช่น Toyota ได้ให้ความสนใจเข้ามาลงทุนในเขตพื้นที่ดังกล่าว โดย Toyota President for the Asia-Pacific ได้เล็งเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น อันเป็นผลจากเส้นทางเศรษฐกิจนี้ด้วย โดยอาจจะมีการตั้งโรงงานเพื่อผลิตชิ้นส่วนของรถยนต์ Toyota ซึ่งหากมีการจัดตั้งตามที่บริษัทกำหนดไว้ จะเป็นการช่วยสร้างงาน สร้างรายได้แก่ประชาชนชาวลาวเป็นอย่างดี อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะในเขตพื้นที่เมืองในสะหวันนะเขตต่อไป

2.4.3 บทบาทการลงทุนโดยตรงของจีน เวียดนาม และไทยในสปป.ลาว

ในกรณีของประเทศจีนนั้น จุดเน้นที่สำคัญจะเน้นการลงทุนทางตรงมากกว่าการให้ความช่วยเหลือแบบเป็นทางการ จะเห็นได้ว่าการช่วยเหลือจากจีนแก่สปป.ลาว ในปี 2006 นั้นเพียงหนึ่งในสามของประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น และสูงกว่าสวีเดนเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 9.5 และ 8.9 ตามลำดับ) จุดเน้นคือเน้นการลงทุนด้านพัฒนาระบบการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ โดยมุ่งหวังจะให้ประเทศ สปป.ลาว เป็น “แบตเตอรี่แห่งเอเชีย” นอกจากนั้นการให้ความช่วยเหลือจากจีนในอนุภูมิภาคเหล่านี้ยังมีเป้าหมายที่แอบแฝงในการระบายพลเมืองออกจากประเทศจีนด้วยเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาภายในประเทศของจีนโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษทางตะวันออกของประเทศจีน ซึ่งมีพลเมืองหนาแน่นออกสู่ต่างประเทศ (โปรดดูรายละเอียดในข้อ 6.4 บทที่ 6) ผ่านการช่วยเหลือและการลงทุนทางตรงของจีนไปสู่ประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งรวมทั้งสปป.ลาวด้วย โดยโครงการให้ความช่วยเหลือทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างทางและโครงการก่อสร้างทั้งหลายจะใช้คนงานจำนวนหนึ่งจากประเทศจีน รวมทั้งการลงทุนทางตรงในโครงการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโครงการช่วยเหลือทั้งหลาย เมื่อหมดโครงการแล้ว คนงานทั้งหลายมีแนวโน้มที่จะตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพค้าขายในประเทศเหล่านั้น เช่นเดียวกับคนงานที่เข้ามาพร้อมกับโครงการลงทุนต่างๆ หลังจากทำงานในโครงการได้ระยะหนึ่งคนงานในโครงการเหล่านั้นก็จะแยกตัวออกมาตั้งถิ่นฐานในประเทศนั้นๆ ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นแล้วใน สปป.ลาว กัมพูชา ภาคเหนือของเมียนมาร์และบริเวณตะเข็บชายแดนภาคเหนือของประเทศไทย

ดังนั้นความช่วยเหลือจากประเทศจีนและการลงทุนจากประเทศจีนจึงเป็นประเด็นที่ต้องเฝ้าติดตามอย่างใกล้ชิด

อย่างไรก็ตาม ในกรณีของ สปป.ลาว นอกจากความช่วยเหลือจากต่างประเทศอย่างเป็นทางการแล้ว การลงทุนโดยตรงจากต่างชาติก็เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศของ สปป.ลาวที่สำคัญด้วยเช่นกัน

การลงทุนโดยตรงจากประเทศจีนในสปป.ลาว มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในส่วนของเหมืองแร่ การผลิตพลังงาน และการเกษตร รวมทั้งการมีพรมแดนที่ติดต่อกันระหว่างประเทศจีนและสปป.ลาวในตอนบน ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของคนจีนเข้ามาประกอบธุรกิจในระดับท้องถิ่น ซึ่งการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจของจีนที่มีต่อลาวจึงเป็นไปทั้งในระดับจุลภาคและระดับมหภาค

จากความสัมพันธ์ระหว่าง สปป.ลาวและประเทศจีนที่มีมานานถึง 50 ปี ซึ่งในระยะที่ผ่านมาประชาชนทั้งสองประเทศได้ให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น และเมื่อปี 2554 รัฐบาลลาวกับจีน ได้มีการลงนามในข้อตกลงว่าด้วยการร่วมมือระหว่างลาวกับจีนเพิ่มขึ้นถึง 18 ฉบับ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในความสัมพันธ์และร่วมมืออย่างรอบด้านระหว่างสองประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ความมั่นคง การป้องกันประเทศ และการต่างประเทศ ภายใต้หลักแห่งสันติภาพ เสมอภาค และมิตรภาพที่ยืนยาวระหว่างประเทศทั้งสอง โดยในด้านเศรษฐกิจนั้น ทั้งสองฝ่ายได้เน้นให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการที่จะเพิ่มมูลค่าการค้าและการลงทุนระหว่างกันให้มากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากรายงานของกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าของลาว ได้ระบุว่า สภาวะการค้าระหว่างลาวกับจีนนั้น มีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงหนึ่งทศวรรษมานี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2552 การค้าของทั้งสองฝ่ายมีมูลค่ารวมเกินกว่า 744 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (23,220 ล้านบาท) หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 77 เมื่อเทียบกับปี 2551 (Rattanatay Luanglatbandith, 2007; Mekong Institute, 2010)

จีน เป็นประเทศที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจสูงในเอเชีย มีอัตราการเติบโตที่รวดเร็ว และต้องการที่จะแพร่อิทธิพลทางการค้าในกลุ่มประเทศอาเซียน โดยพยายามอาศัยข้อตกลงทางการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ACFTA) ที่ได้ลงนามในปี 2547 เริ่มมีผลในการลดภาษีนำเข้าสินค้าระหว่างกันในปี 2548 และมาถึงปี 2553 อัตราภาษีของสินค้าซึ่งครอบคลุมรายการสินค้ากว่าร้อยละ 90 ของรายการสินค้าทั้งหมดให้หมดไป และเนื่องจากประเทศ สปป.ลาว เป็นประเทศที่มีทุนน้อยดังที่ได้กล่าวมาแล้ว รัฐบาล สปป.ลาว จึงต้องการเงินลงทุนจากต่างประเทศเข้ามากระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ ดังนั้น จีนจึงเป็นประเทศหนึ่งที่รัฐบาล สปป.ลาว ให้ความสนใจเชิญชวนให้เข้ามาลงทุน ซึ่งจากการลงทุนในโครงการใหญ่ๆ ทำให้มีการลงทุนขนาดเล็กตามมา เช่น การค้าขาย ซึ่งเป็นกิจการหนึ่งที่นักลงทุนและนักธุรกิจค้าขายชาวจีนให้ความสำคัญ โดยขอตั้งศูนย์การค้าส่ง-ค้าปลีก สินค้านำเข้าจากจีน เพื่อกระจายใน สปป.ลาว และกลุ่มประเทศอาเซียน ขณะที่นักท่องเที่ยว

จากประเทศไทยไปยังสปป.ลาว ยังเป็นกลุ่มลูกค้าเป้าหมายอีกรายที่ซื้อสินค้าของจีน สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภค เช่น โทรศัพท์มือถือ ผ้าห่ม ชุดที่นอนต่างๆ เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด ของเล่น รถจักรยานยนต์ อุปกรณ์ไฟฟ้า เครื่องอะไหล่ เครื่องกลจักร เครื่องแต่งบ้าน และอื่นๆ อีกส่วนหนึ่งเป็นสินค้าที่ผลิตในประเทศ สปป.ลาว จากการลงทุนในแขนงอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อส่งออกและจำหน่ายใน สปป.ลาว เช่น วัสดุก่อสร้าง เหล็กกล้า โลหะมีสี หรือจากการนำชิ้นส่วนเข้ามาประกอบในลาว เช่น ชิ้นส่วนของเครื่องใช้ไฟฟ้า และอื่นๆ ด้วยรูปแบบการจำหน่ายทั้งที่เป็นร้านค้าขนาดเล็ก-ใหญ่ และหาบเร่จำหน่ายตามหมู่บ้านต่าง ๆ ทั่วไป ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้จากการขยายตัวของร้านค้าดังกล่าวที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วใน สปป.ลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองใหญ่ เช่น เวียงจันทน์ สะหวันนะเขต เป็นต้น (สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ, 2554)

อย่างไรก็ตาม ในการลงทุนตามเส้นทาง R9 หรือ EWEC ซึ่งเป็นเส้นทางที่จะเข้าเขตพื้นที่ของจีนตอนใต้ได้ ยังมีอีกเส้นทางหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาเรียบร้อย และกำลังถูกเปรียบเทียบจากนักธุรกิจทั้งไทย เวียดนาม และจีน นั่นคือ เส้นทาง R12 ซึ่งเป็นเส้นทางที่เชื่อมภาคอีสานของไทยกับมณฑลกว่างซี (เขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง) ทางตอนใต้ของจีน และเมื่อเทียบกับเส้นทาง R9 แล้ว R12 มีข้อได้เปรียบเรื่องระยะทางที่สั้นกว่า ค่าขนส่งต่ำกว่า และใช้เวลาในการขนส่งน้อยกว่า แม้จะมีความโดดเด่นตามรายละเอียดข้างต้น แต่เส้นทาง R12 ยังมีข้อด้อยต่างๆ อีกหลายประการ ทั้งในเรื่องสภาพถนน สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ฯลฯ และกฎระเบียบที่ยังเป็นอุปสรรค เช่น เวลาปิด-เปิดด่านและแนวปฏิบัติในการขนถ่ายสินค้าที่แตกต่างกันของประเทศที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ ซึ่ง Business Information Center (BIC) (2554) ของเมืองหนานหนิงได้จัดทำข้อมูลเปรียบเทียบไว้ดังนี้

ตารางที่ 2.8 เปรียบเทียบจุดเด่นและจุดด้อย และความเหมือนและความต่างของเส้นทาง R9 และ R12

	R9 (มุกดาหาร-ด่านโหย่วอี้กวาน)	R12 (นครพนม-ด่านโหย่วอี้กวาน)
ระยะทาง (กม.)	~1,090 กม.	~823 กม.
ระยะเวลา	~39 ชั่วโมง	~31-34 ชั่วโมง
ค่าขนส่ง ตู้ 20 ฟุต (ถึง ฮานอย)	~2,110 USD	~1,815 USD
จุดผ่านแดน (Border check points)	6 จุด คือ ด่านมุกดาหาร – ด่านสะหวันนะเขต – ด่านแดนสะหวัน – ด่านลาวบ่าว – ด่านหูหงี – ด่านโหย่วอี้กวาน	6 จุด คือ ด่านนครพนม – ด่านท่าแขก – ด่านนาพาว – ด่านจาลอ – ด่านหูหงี – ด่านโหย่วอี้กวาน
สภาพเส้นทาง	ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบจึงได้รับความนิยมใช้รถบรรทุกตู้คอนเทนเนอร์จำนวนมาก ทำให้เส้นทางได้รับความเสียหาย เป็นหลุมเป็นบ่ออยู่เป็นระยะๆ ทั้งในเวียดนามและลาว	เส้นทางคดเคี้ยวตามไหล่เขาสลับพื้นที่ราบทั้งในเวียดนามและลาว ในแง่ของคุณภาพเส้นทาง พบว่าดีกว่า R9 อาจเป็นเพราะมีผู้ใช้เส้นทางจำนวนไม่มาก แต่พบเห็นดินถล่มข้างทาง
ความตกลง	พิธีสารว่าด้วยข้อกำหนดในการตรวจสอบและกักกันโรคสำหรับการส่งออกและนำเข้าผลไม้ผ่านประเทศที่สามระหว่างประเทศไทยและจีน (ลงนามเมื่อ 24 มิ.ย. 52)	ยังไม่มี
องค์กรสนับสนุนจากต่างประเทศ	ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย หรือ ADB	ยังไม่มี
ตลาดเป้าหมายในการขนส่งผลไม้	เวียดนาม และจีนตอนใต้ (เขตฯ กว่างซีจ้วง)	เวียดนามเหนือ และจีนตอนใต้ (ปัจจุบันขนส่งได้แต่เวียดนาม เพราะยังไม่มีพิธีสารครอบคลุมเส้นทางดังกล่าว)
ด่านศุลกากรไทย	มีความพร้อมสูง	ยังไม่มีความพร้อมทั้งในแง่ซอฟแวร์และฮาร์ดแวร์
ด่านพรมแดนเวียดนาม-ลาว	โครงสร้างพื้นฐานมีความพร้อมมากกว่าเส้นทาง R12 การขนถ่ายสินค้ามีรถยกขนาดเล็กอยู่	ขาดความพร้อมด้านระบบโครงสร้างพื้นฐาน วิธีการขนถ่ายสินค้ายังต้องใช้แรงงานคน

ที่มา: Business Information Center (BIC). (2554). “R12 เส้นทางเศรษฐกิจสายใหม่จากอีสานไทยสู่จีนตอนใต้” สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2557 จาก http://www.xsense.co.th/en/node/309...

โดยสภาพของถนนแล้วเส้นทาง R12 มีสภาพดีกว่าเส้นทาง R9 ซึ่งอาจจะเป็นเพราะยังมีผู้ใช้สัญจรน้อย และเส้นทางส่วนใหญ่เป็นภูเขาสลับพื้นที่ราบ บางช่วงบางตอนชาวบ้านจะตากข้าวเปลือกบนถนนเป็นจำนวนมากเนื่องจากความเบาบางของยานพาหนะในการสัญจร และยังมีดินถล่มเป็นระยะๆ ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการขนส่งไม่น้อย

นอกจากนี้ ความแตกต่างสำคัญอีกประการหนึ่งระหว่างเส้นทาง R9 กับ R12 คือ เส้นทางแรก เป็นส่วนหนึ่งของระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) ที่สร้างขึ้นตามแผนของ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย หรือ Asian Development Bank (ADB) เพื่อเชื่อมมหาสมุทรอินเดีย ที่เมืองเมาะลำไยของพม่ากับมหาสมุทรแปซิฟิก ที่เมืองดานังของเวียดนาม ทั้งนี้ เพื่อย่นระยะทางและระยะเวลาการขนส่ง (จาก 16-18 วันเหลือ 6 วัน) จากการที่ไม่ต้องอ้อมช่องแคบมะละกา ขณะที่เส้นทาง R12 มิได้เป็นส่วนหนึ่งของระเบียงดังกล่าว (ทำให้

ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย หรือ Asian Development Bank (ADB) ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนรายใหญ่ของเส้นทาง R9 มิได้เป็นผู้สนับสนุนของเส้นทาง R12 ด้วย)

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาจากทำเลที่ตั้งแล้ว เส้นทาง R12 สามารถทำหน้าที่เป็นทางเชื่อม (Land-bridge) ให้พื้นที่ที่ไม่มีทางออกทะเล (Land Locked) ได้ไม่ต่างจากเส้นทาง R9 เพราะเส้นทาง R12 อยู่ห่างจากท่าเรือ Vung Ang ของเวียดนาม เพียง 232 กิโลเมตรเท่านั้น

ท่าเรือ Vung Ang เป็นท่าเรือน้ำลึกสำหรับขนส่งสินค้าภายในและระหว่างประเทศที่รัฐบาลเวียดนามกำลังผลักดันให้เป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัดในภาคกลางตอนบนของประเทศ ความสำคัญของท่าเรือ Vung Ang อาจทำให้ผู้ประกอบการไทย คิดทบทวนว่า จะกำหนดยุทธศาสตร์การค้าและโลจิสติกส์ไปยังตลาดเวียดนามแทน เพื่อใช้ท่าเรือฯ เป็นตัวกระจายสินค้าไทยไปจีนหรือเวียดนามตอนบน โดยผ่านพ่อค้าคนกลางชาวเวียดนาม (BIC, 2554)

2.4.4 ความร่วมมือภาครัฐและเอกชนระหว่าง สปป.ลาว และจีน

เนื่องจากสปป.ลาวยังเป็นประเทศที่มีฐานภาษีค่อนข้างจะแคบ อีกทั้งรายได้เฉลี่ยของประชากรค่อนข้างต่ำ การออมภายในประเทศเพื่อการลงทุนจึงมีน้อย การลงทุนขั้นพื้นฐานจึงจำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ส่วนการลงทุนในภาคเศรษฐกิจโดยทั่วไป นอกจากจะพึ่งทุนภายในประเทศซึ่งมีจำนวนไม่มากได้ส่วนหนึ่งแล้ว ส่วนสำคัญต้องพึ่งการลงทุนจากภาคเอกชนจากต่างประเทศ

จากการที่รัฐบาล สปป.ลาวมีนโยบายส่งเสริมนักลงทุนจากภายในและต่างประเทศตามที่ได้กล่าวในข้างต้น ทำให้มีนักลงทุน นักธุรกิจเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากตัวเลขสถิติการลงทุนของนักลงทุนภายในประเทศตั้งแต่ปี 2544 มียอดมูลค่าการลงทุนภายในประเทศ 39.7 ล้านดอลล่าร์สหรัฐ (1,191 ล้านบาท) โดยมีจำนวนโครงการทั้งสิ้น 39 โครงการ ในปี 2553 ยอดดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็น 2,172.8 ล้านดอลล่าร์สหรัฐ (65,000 ล้านบาท) โดยมีจำนวนโครงการทั้งสิ้น 285 โครงการ ในขณะที่การลงทุนจากต่างประเทศ ในปี 2544 มีรวมยอดมูลค่า 51.4 ล้านดอลล่าร์สหรัฐ (1,542 ล้านบาท) โดยมีจำนวนโครงการทั้งสิ้น 64 โครงการ ในปี 2553 เพิ่มขึ้นเป็น 13,676.1 ล้านดอลล่าร์สหรัฐ (41,028 ล้านบาท) เป็นจำนวนโครงการทั้งสิ้น 1,609 โครงการ (กระทรวงแผนการและการลงทุน สปป.ลาว, 2010)

สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ เวียงจันทน์ (2555) กล่าวว่า รัฐบาล สปป.ลาว ได้ส่งเสริมและดึงดูดความสนใจจากนักลงทุนทั้งภายในและต่างประเทศ โดยการดำเนินนโยบายที่เหมาะสมทำให้บรรยากาศการลงทุนขยายตัวมากขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากเวียงจันทน์และเมืองอื่นๆ ที่เป็นเมืองใหญ่ เช่น สะหวันนะเขต (สถานกงสุลไทย ณ เมืองสะหวันนะเขต, 2557) มีศักยภาพหลายด้าน มีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรต่างๆ เช่น แรงงานที่มีคุณภาพ มีระบบพื้นฐานโครงสร้างที่สะดวกสบาย มีแหล่งพื้นที่ทำการผลิตที่เหมาะสมและกว้างขวาง รวมทั้ง ยังเป็นจุดศูนย์กลางด้าน

เศรษฐกิจ การศึกษาต่างๆ สปป.ลาว ได้ทุ่มเทความพยายามในการส่งเสริมการผลิตอุตสาหกรรมและหัตกรรมอย่างแพร่หลาย ทำให้พื้นฐานอุตสาหกรรมนับวันเพิ่มขึ้น คุณภาพของผลิตภัณฑ์ถูกปรับปรุงสู่ระดับใหม่ ขณะเดียวกัน ด้านการเกษตรเริ่มมีความเข้มแข็ง การค้าได้รับการปรับปรุงสร้างความสะดวกให้นักธุรกิจ ตลอดจนผู้ประกอบการรายย่อยได้มีสถานที่ในการแลกเปลี่ยนซื้อ-ขาย เกษตรกรและประชาชนมีงานทำสร้างรายได้สู่ครอบครัวมากขึ้น

จากมูลเหตุจูงใจข้างต้น มีส่วนทำให้นักลงทุน นักธุรกิจค้าขายข้ามชาติสนใจเข้ามาลงทุนใน สปป.ลาว เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะนักธุรกิจค้าขายชาวจีน ที่ตัดสินใจเข้ามาดำเนินธุรกิจค้าปลีก ในช่วงปี 2553- 2555 ที่ผ่านมานี้ (สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ เวียงจันทน์, 2555) ได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พร้อมกับการก่อสร้างอาคารศูนย์การค้าต่างๆ ในนครหลวงเวียงจันทน์ และเมืองใหญ่ๆ เช่น ตลาดสินค้าจีนหนองด้วง ศูนย์การค้าสากลชันเจียงแห่งประเทศลาว (SAN JIANG Shopping Mall) ห้างสรรพสินค้าโฮมไอเดียร์ (Home Idea) ศูนย์วางแสดงสินค้าระหว่างประเทศ (Lao-ITEC) ศูนย์การค้า(Shopping Mall) และศูนย์การค้าตลาดเช้าเวียงจันทน์ ที่เป็นการสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าอุปโภค บริโภคให้กับนักธุรกิจค้าขายทั้งชาวลาวและชาวต่างชาติ ได้เข้าดำเนินธุรกิจภายในพื้นที่ร้านค้าในศูนย์การค้าดังกล่าว เพื่อดำเนินกิจการธุรกิจค้าปลีก จากการสำรวจเบื้องต้นจะพบว่า มีร้านค้าปลีกของจีน ในศูนย์การค้าทุกแห่ง นอกจากนี้ยังมีร้านที่เปิดขายกับที่พักริมถนนสายหลักต่างๆ ตามตัวเมืองในนครหลวงเวียงจันทน์และเมืองใหญ่ๆ ใน สปป.ลาว เป็นจำนวนมาก (สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ เวียงจันทน์, 2555; สถานกงสุลไทย ณ เมืองสะหวันนะเขต, 2557)

2.4.5 ความร่วมมือภาครัฐและเอกชนระหว่าง สปป.ลาว และสหรัฐอเมริกา

ในประเด็นความร่วมมือระหว่าง สปป.ลาวและประเทศสหรัฐอเมริกา ยังไม่มีความโดดเด่นเท่าใดนัก จะมีเพียงแต่ที่สร้างความน่าสนใจ คือ การเข้ามาของ นางฮิลลารี คลินตัน อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เมื่อเดือนกรกฎาคม 2555 (ปี ค.ศ.2012) ได้เดินทางเยือน สปป. ลาวอย่างเป็นทางการและเป็นการเยือนครั้งแรกนับตั้งแต่ปี 2498 (ปี ค.ศ.1955) ในการเยือนครั้งนี้ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้มุ่งเน้นในเรื่องของบุคคลที่สูญหายระหว่างสงคราม รวมทั้งทำข้อตกลงหลังสงครามระหว่างสองประเทศ ซึ่งได้มีการขยายผลรวมเอาเรื่องสุขภาพ สิ่งแวดล้อม การค้าขาย และการต่อต้านยาเสพติดเข้าในข้อตกลงด้วย

ภายหลังจากที่ได้มีการแนะนำการปฏิรูปทางเศรษฐกิจในปี 2529 (ปี ค.ศ.1986) สิ่งที่สปป.ลาวต้องการความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา คือ การช่วยปรับปรุงวิธีการปกครองของลาวและกฎหมายต่างๆ นอกจากนี้ สปป.ลาว ยังต้องการความช่วยเหลือในด้านการเพิ่มขีดความสามารถเพื่อรองรับการเป็นหนึ่งในสมาชิกสมาคมอาเซียนอย่างสมบูรณ์รวมทั้งในเวทีเศรษฐกิจโลกอื่นๆ ด้วย ส่วนข้อกำหนดที่มีระบุในข้อตกลงระหว่างสองประเทศสำหรับความช่วยเหลือที่ทางสหรัฐจะมี

ให้กับ สปป.ลาว นั้น คือ เรื่องการพัฒนาสุขภาพ นโยบายการค้า การพัฒนาอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบความยุติธรรมด้านอาชญากรรม รวมไปถึงการการกู้ระเบิดที่สหรัฐอเมริกาเคยทิ้งใน สปป.ลาว ซึ่งรัฐบาลสหรัฐอเมริกาพิจารณาแล้วว่า เป็นเรื่องที่ควรให้การสนับสนุน

ส่วนความสัมพันธ์ของข้อตกลงด้านเศรษฐกิจนั้น สหรัฐอเมริกาได้ส่งออกสินค้าหลายชนิดไปยัง สปป.ลาวไม่ว่าจะเป็น เพชร เหล็กกล้า เครื่องบิน ยานพาหนะและสินค้าเกษตรต่างๆ ขณะที่สหรัฐอเมริกาได้นำเข้าสินค้าจำพวกเครื่องแต่งกาย สารเคมีอินทรีย์ สินค้าเกษตร และเครื่องประดับต่างๆ จาก สปป.ลาว ในปัจจุบัน สปป.ลาว กำลังพยายามก้าวเข้าเป็นหนึ่งในสมาชิกองค์กรการค้าโลกและประชาคมอาเซียน ซึ่งการเข้าเป็นสมาชิกของทั้งสององค์กร สปป.ลาวจำเป็นต้องมีการปฏิรูปข้อบังคับกฎหมาย โดยต้องทำให้บรรยากาศการลงทุนใน สปป.ลาวเป็นที่น่าดึงดูดสำหรับนักลงทุนจากสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ ทางองค์กรการค้าโลกและประชาคมอาเซียนยังได้สนับสนุนข้อตกลงด้านการค้าระหว่างสองประเทศตั้งแต่ปี 2548 (ปี ค.ศ. 2005) ให้เกิดเป็นรูปธรรมขึ้น (สถานกงสุลไทย ณ แขวงสะหวันนะเขต, 2557)

2.5 ธุรกิจพลังงานในสปป.ลาวกับบทบาทของตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ

ด้วยความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อน และซ้อนทับกันด้วยเป้าหมายที่คล้ายคลึงกัน ยิ่งทำให้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่เน้นการยกระดับการพัฒนาและบูรณาการสมาชิกผ่านการเชื่อมโยงการค้าขายและเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดช่องว่างในบรรดาสมาชิกในกลุ่ม GMS ที่ต่างดำเนินนโยบายโดยมุ่งเน้นผลประโยชน์ของรัฐตนเองเป็นหลัก และละเลยมิติผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนที่เกี่ยวข้อง และทรัพยากรธรรมชาติในภาพรวม ในส่วนนี้จะยกตัวอย่างการลงทุนในธุรกิจพลังงานในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ที่ทั้งตัวแสดงรัฐ (state actor) และ บริษัทเอกชน (non-state actor) ต่างแสวงหาผลประโยชน์จากการลงทุนในภาคส่วนพลังงานในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

สปป.ลาวเป็นประเทศหนึ่งที่อยู่ภายใต้กระแสภูมิภาคนิยมกล่าวคือลาวเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ทั้งใน ASEAN MRC และ กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-GMS ความเกี่ยวพันดังกล่าวย่อมตามมาด้วยพันธกิจที่จะต้องดำเนินการให้สอดรับกับความร่วมมือในแต่ละกรอบ อย่างไรก็ตามกรอบความร่วมมือในระดับภูมิภาค หากขาดซึ่งการยอมรับจากรัฐสมาชิกในลักษณะ “การได้อย่างเสียอย่าง” (trade off) ก็ย่อมส่งผลให้การขับเคลื่อนที่จะนำไปสู่การความร่วมมือกันเกิดชะงักได้ ในส่วนนี้จะเป็นการพิจารณาถึงบทบาทของตัวแสดงรัฐ (state actor) และตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (non-state actor) ที่ส่งผลต่อการสร้างความร่วมมือในระดับภูมิภาคให้เกิดความยั่งยืนผ่านธุรกิจพลังงานที่กำลังเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของสปป.ลาว

ปัจจุบันสปป.ลาวมีเขื่อนที่สร้างเสร็จแล้วกว่า 20 แห่ง และกำลังสร้างอีก 10 แห่ง เพื่อผลิตไฟฟ้าจำหน่ายตามเป้าหมายที่จะเป็น "แบตเตอรี่แห่งเอเชีย" โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลังงานจากน้ำ ที่เป็นลักษณะพลังงานที่สปป.ลาวใช้ในการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการขายพลังงานที่ได้กับทั้งประเทศไทย จีน และเวียดนาม ข้อมูลจากเครือข่ายพลังงานเพื่อนิเวศวิทยาแม่น้ำโขง (MEE-Net) ระบุว่าประเทศไทยได้ลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมและให้ความร่วมมือพัฒนาไฟฟ้ากับประเทศ สปป.ลาว เมียนมาร์ และจีน ที่จะรับซื้อไฟฟ้าจาก สปป.ลาว จำนวน 7,000 เมกะวัตต์ภายในปี พ.ศ. 2558 ซื้อจากประเทศเมียนมาร์จำนวน 1,500 เมะวัตต์และจากประเทศจีนจำนวน 3,000 เมกะวัตต์ภายในปี พ.ศ.2560 ขณะเดียวกันเวียดนามได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจกับ สปป.ลาว โดยในปี พ.ศ. 2541 ประเทศเวียดนามมีนโยบายในการนำเข้าพลังงานไฟฟ้าจาก สปป.ลาว จำนวน 2,000 เมกะวัตต์ เนื่องจากเศรษฐกิจของเวียดนามมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว

ตารางที่ 2.9 โครงการพลังงานไฟฟ้าที่มีการซื้อขายระหว่างประเทศสาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ประเทศที่มีการซื้อขายพลังงานระหว่างกัน	ปีที่เริ่มซื้อขาย	กำลังการผลิตตามสัญญาซื้อขาย (MW)
<u>สปป.ลาว กับ ประเทศไทย</u>		
-โครงการเทินหินบูน	2541	220.00
-โครงการห้วยเหาะ	2542	126.00
-โครงการน้ำเทิน	2553	948.00
-โครงการน้ำงึม	2554	597.00
-โครงการเทินหินบูนส่วนขยาย	2555	220.00
-โครงการหงสาลิไนต์	2558	1,473.00
-โครงการไซยะบุรี	2562	1,220.00
<u>สปป.ลาว กับ เวียดนาม</u>		
-โครงการเซขะมาน 3	2555	250.00
-โครงการเซขะมาน 1	2558	322.00
รวมปริมาณการซื้อขาย		**4,779.00**

ที่มา:เครือข่ายพลังงานเพื่อนิเวศวิทยาแม่น้ำโขง (MEE Net), 2556

ข้อมูลจาก MEE-Net (หน้า 13-20) แสดงให้เห็นว่าการดำเนินธุรกิจพลังงานในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง สปป.ลาวเป็นประเทศผู้ส่งออกพลังงานรายใหญ่ให้กับบรรดาประเทศในแถบภูมิภาคนี้ แต่ลักษณะของการดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปในรูปของการให้บริษัทเอกชนของต่างชาติโดยเฉพาะสัญชาติไทยเข้าไปลงทุนและดำเนินการสร้างโครงการต่างๆ ดังนั้นโครงการพลังงานไฟฟ้าที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน สปป.ลาว ได้ทำการขายไฟฟ้าส่วนใหญ่ให้กับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เนื่องจากบริษัทเอกชนไทยมีส่วนแบ่งกำลังการผลิตมากถึงร้อยละ 64.25 หรือจำนวน 4,263.93 เมกะวัตต์ ตามมาด้วย สปป.ลาว ร้อยละ 21.08 หรือจำนวน 1,398.75 เมกะวัตต์ และบริษัทเอกชนต่างประเทศนอกภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงในสัดส่วนร้อยละ 14.76 หรือจำนวน 974.12 เมกะวัตต์

แม้ว่าการลงทุนจากต่างชาติในธุรกิจพลังงาน เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบการพัฒนาต่างๆ ที่องค์กรระหว่างประเทศอย่างธนาคารเพื่อการพัฒนาอาเซียและธนาคารโลก สนับสนุนในด้านเงินกู้และโครงการต่างๆ ด้านสาธารณูปโภค เพื่อให้สปป.ลาวก้าวพ้นจากการเป็นประเทศยากจน ขณะที่การมุ่งเน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจของบริษัทเอกชนที่เข้าไปลงทุน พร้อมกับการจำหน่ายพลังงานไฟฟ้าของสปป.ลาวก็นำมาซึ่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้จริงในระดับหนึ่งด้วยเช่นกัน ทำให้การประเมินผลกระทบที่จะเกิดกับประชาชนลาวและระบบนิเวศในแม่น้ำโขงมักไม่ได้รับความสนใจจากฝ่ายต่างๆ มากนัก นอกจากนั้นการเชื่อมโยงไฟฟ้าให้กับบรรดาครัวเรือนในชนบทของสปป.ลาวยังคงเป็นสิ่งที่ไม่เกิดขึ้น ประชาชนลาวในชนบทจำนวนมากยังไม่สามารถเข้าถึงไฟฟ้าได้ เนื่องจากการสร้างเขื่อนเพื่อผลิตพลังงานฟ้าในลาวดำเนินไปบนฐานการส่งออกไฟฟ้าให้กับประเทศคู่ค้า ขณะที่การพัฒนาระบบสายส่งเพื่อเชื่อมไฟฟ้าเข้าสู่ครัวเรือนชนบทในลาวเป็นสิ่งที่ไม่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ รวมทั้งการขาดภาคประชาสังคมที่จะช่วยในการสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงานด้านต่างๆ ในสปป.ลาว ทำให้การดำเนินโครงการขนาดใหญ่ในอนาคตจะส่งผลกระทบในทางลบต่อวิถีชีวิตของผู้คนลาวจำนวนมาก กรณีการหายตัวไปของอ้ายสมบัด สมพอน นักพัฒนาอาวุโส ที่หายตัวไประหว่างการขับรถยนต์ส่วนตัวกลับบ้านในนครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นผู้ที่ทำงานเชื่อมประสานกับนักพัฒนาระหว่างประเทศในการรณรงค์เคลื่อนไหวให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลในสปป.ลาว รวมถึงการรณรงค์ให้หยุดสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเขื่อนไซยะบุรีกั้นแม่น้ำโขงภายในเขตสปป.ลาวเอง เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมที่ยากลำบากในสปป.ลาว การขาดซึ่งสถาบันและการกำกับดูแลผลประโยชน์จากนโยบายของสปป.ลาวในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ อาจกลายเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้บริษัทเอกชนลาวและบรรดาบรรษัทข้ามชาติจะจับมือร่วมกันในการแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในสปป.ลาวจนยากที่จะคานอำนาจของทุนและอำนาจรัฐไว้ได้ในอนาคต

ตารางที่ 2.10 รายละเอียดโครงการด้านธุรกิจพลังงานในลาว

ลำดับที่	ชื่อโครงการ/บริษัท	ผู้สนับสนุนโครงการ/ผู้ลงทุน	% สัดส่วนการลงทุน	ขนาดกำลังผลิต	ปริมาณการซื้อขาย	มูลค่าการลงทุนในโครงการ (ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา)
โครงการที่จำหน่ายไฟฟ้าเข้าระบบ หรือดำเนินการเชิงพาณิชย์แล้ว						
1	บริษัทเทิน-หินบูนพวาเวอร์ จำกัด	1.บริษัท จี เอ็มเอส ลาว จำกัด 2.การไฟฟ้าลาว 3.Nordic Hydropower AB	20 60 20	240	220	240
2	บริษัทห้วยเหาะ พาวเวอร์ จำกัด	1.บริษัทห้วยเหาะ ไทยจำกัด 2.บริษัทโกลว์ พลังงานจำกัด 3.การไฟฟ้าลาว	25 55 20	152	126	n.a.
3	บริษัทน้ำเทิน 2 เพาเวอร์ จำกัด	1.การไฟฟ้าของฝรั่งเศส 2.บริษัทผลิตไฟฟ้า จำกัด (มหาชน) 3.รัฐวิสาหกิจรัฐบาลลาว	40 35 25	1,086.80	948	1,581.50
4	บริษัทไฟฟ้าน้ำงึม 2 จำกัด	1.บริษัทเซาท์อีสท์ เอเชีย เอนเนอร์จี จำกัด 2.การไฟฟ้าลาว	75 25	615	597	1,000
โครงการที่ลงนามในสัญญาซื้อขายไฟฟ้าแล้วและอยู่ระหว่างการดำเนินการ						
5	บริษัทเทิน-หินบูนพวาเวอร์ (ส่วนขยาย)	1.บริษัท จี เอ็มเอส ลาว จำกัด 2.การไฟฟ้าลาว 3.Nordic Hydropower AB	20 60 20	260	220	720
6	บริษัทไฟฟ้าหงสา จำกัด	1.บริษัทผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน)	40	1,878	1,473	3,710

ลำดับที่	ชื่อโครงการ/บริษัท	ผู้สนับสนุนโครงการ/ผู้ลงทุน	% สัดส่วนการลงทุน	ขนาดกำลังผลิต	ปริมาณการซื้อขาย	มูลค่าการลงทุนในโครงการ (ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา)
		2.บริษัทบ้านปู จำกัด (มหาชน)	40			
		3.รัฐวิสาหกิจรัฐบาลลาว	20			
7	บริษัทไซยะบุรี พาวเวอร์ จำกัด	1.บริษัทผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน)	12.5	1,285	1,220	3,667
		2.บริษัทนที ซินเนอร์ยี่ จำกัด	25			
		3.บริษัท ช.การช่าง จำกัด (มหาชน)	50			
		4.บริษัททางด่วนกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)	7.5			
		5.บริษัท พี.ที. คอนสตรัคชั่นแอนด์อิริเกชั่น จำกัด	5			

ที่มา: เครือข่ายพลังงานเพื่อนิเวศวิทยาแม่น้ำโขง (MEE Net), 2556

2.6 ประเมินผลจากการช่วยเหลือและการลงทุนใน สปป.ลาว จากต่างประเทศ

จากการศึกษาเอกสารข้างต้น การช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาทางการ (ODA) และการลงทุนโดยตรง เป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาในสปป.ลาวในมิติต่างๆ ขณะเดียวกันทั้งญี่ปุ่นและจีนต่างเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการให้ความช่วยเหลือและการลงทุนในสปป.ลาว เนื่องจากนโยบายของประเทศจีนให้ความสำคัญต่อสปป.ลาวในฐานะเป็นแหล่งพลังงานของภูมิภาค และเป็นแหล่งความมั่นคงทางอาหาร ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและการมีพื้นที่จำนวนมากที่สามารถสร้างระบบเกษตรพันธะสัญญา ส่วนญี่ปุ่นนั้นให้ความสำคัญกับลาวในฐานะเป็น Land Link ที่จะเป็นแหล่งระบายสินค้าของญี่ปุ่นไปยังฝั่งทะเลอินเดียผ่านเส้นทาง EWEC ในส่วนของสปป.ลาวยังต้องพึ่งพาความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทั้งเทคโนโลยีทุนจากต่างประเทศเป็นหลัก ประกอบกับการพัฒนาศักยภาพบุคคลากรภายในสปป.ลาวเอง โดยที่ประเทศยังไม่สามารถสร้างแรงงานที่มีคุณภาพได้เพียงพอกับความต้องการของตลาดที่มีอยู่ ดังนั้นทั้งประเทศต่างๆ เช่น จีนและญี่ปุ่นเองจึงหวังใช้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานไม่มีฝีมือที่ยังมีราคาถูก เพื่อใช้เป็นฐานในการผลิตให้กับบริษัทธุรกิจสัญชาติของตนเอง ดังรายละเอียดในกล่องข้อความที่ 2.5

กล่องข้อความที่ 2.5: ญี่ปุ่นทุ่มสร้างลาวเป็นฐานการลงทุนใหม่ ทรงฤทธิ์ โพนเงิน

Motoyoshi Susuki ศาสตราจารย์ด้านเศรษฐศาสตร์ชาวญี่ปุ่น ในฐานะที่ปรึกษาด้านแผนการและนโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจของรัฐบาล และกระทรวงแผนการและการลงทุนของลาว ได้ให้การยืนยันในระหว่างการประชุมเพื่อประเมินผลการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษและเขตเศรษฐกิจเฉพาะในลาว ซึ่งจัดขึ้นที่นครเวียงจันทน์ เมื่อไม่นานมานี้ ว่าบริษัทเอกชนญี่ปุ่นจะหลั่งไหลเข้าไปลงทุนในลาวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และจะทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นกลุ่มผู้ลงทุนรายใหญ่อันดับที่ 4 รองจากจีน เวียดนาม และไทย ภายในปี 2015 อย่างแน่นอน

ยิ่งไปกว่านั้น ศาสตราจารย์ด้านเศรษฐศาสตร์ชาวญี่ปุ่นผู้นี้ ยังได้ยืนยันด้วยว่าการลงทุนของบริษัทเอกชนญี่ปุ่นในลาวจะเน้นหนักในภาคอุตสาหกรรมการแปรรูปสินค้าเกษตรและภาคบริการที่สามารถจะสร้างงานให้แก่ประชาชนลาวได้มากกว่าการลงทุนของประเทศอื่นๆ ในลาว ที่เน้นหนักในด้านการพัฒนาที่ดิน เช่น สนามกอล์ฟ ที่สร้างงานทำให้แก่คนลาวได้อย่างจำกัด ซึ่งก็นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนลาวต้องเข้ามาลักลอบทำงานในไทยมากขึ้น

ที่มา เนชั่นสุดสัปดาห์ ฉบับที่ 1134 ประจำวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2557

ส่วนกรณีของอิทธิพลของประเทศสหรัฐอเมริกาใน สปป.ลาว ยังไม่มีความเด่นชัด เนื่องจากการให้ความช่วยเหลือของประเทศสหรัฐอเมริกาถูกจำกัดด้วยกรอบการพัฒนาประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ซึ่งสามารถดำเนินการได้เพียงในระดับหนึ่งใน สปป.ลาว จึงไม่น่าจะก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงในเชิงรูปธรรมใดๆ ในประเทศดังกล่าว แต่สิ่งที่ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสนใจคือพลังงานเช่นเดียวกับประเทศจีน ซึ่งอยู่ในระหว่างการสำรวจโดยกลุ่มบริษัท Salamander Energy ของประเทศอังกฤษตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ในพื้นที่แขวงสะหวันนะเขตและสาละวัน ซึ่งบริษัทได้ให้ความมั่นใจแก่รัฐบาลลาวว่ามั่นใจว่าร้อยละ 70 ของพื้นที่สำรวจดังกล่าวมีน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ ซึ่งถ้าหากเป็นเช่นนั้นจริง จะเริ่มเห็นบทบาทที่เด่นขึ้นของสหรัฐอเมริกาในสปป.ลาว ในขั้นตอนที่มีการพัฒนาขุดเจาะพลังงานเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ต่อไป

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าบทบาทของประเทศญี่ปุ่นและจีนจะมีความสำคัญที่เพิ่มขึ้นในสปป.ลาว แต่เมื่อพิจารณาสัดส่วนการลงทุนโดยต่างประเทศและการให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลสปป.ลาวนั้นประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในตัวแสดงที่เป็นรัฐที่มีบทบาทสำคัญเช่นกันทั้งในด้านการให้ความช่วยเหลือและการลงทุน

จากรายงานของกระทรวงการต่างประเทศของไทย มีบริษัทต่างประเทศลงทุนในแขวงสะหวันนะเขตจำนวน 113 บริษัท คือ จีน (32 บริษัท) ไทย (27 บริษัท) และเวียดนาม (21 บริษัท) โดยในปี 2554 มีบริษัทไทยลงทุนในแขวงสะหวันนะเขตรวมจำนวน 27 บริษัท เช่น บริษัทเอกชนไทย(กลุ่มบริษัท LaoWorld) สร้างศูนย์การค้า/การประชุม SAVAN-ITECC บริษัทลาว-ไทฮั้วยางพารา(ปลูกยางพารา) บริษัทน้ำตาลมิตรลาว (ปลูกอ้อย/ผลิตน้ำตาล) ลงทุนโดยบริษัทน้ำตาลมิตรผล บริษัทน้ำตาลสะหวันนะเขต (ปลูกอ้อย/ผลิตน้ำตาล) ลงทุนโดยบริษัทน้ำตาลขอนแก่น บริษัทไชโยเอเอลาว (ปลูกยูคาลิปตัส) ลงทุนโดยบริษัท Double A บริษัทศรีวิโรจน์ฟาร์ม (เลี้ยงไก่) ธนาคารกรุงศรีอยุธยา สถานเสริมความงามวุฒิศักดิ์คลินิก

ตัวอย่างกลุ่มธุรกิจที่ลงทุนใน สปป.ลาวข้างต้นนี้มีแนวโน้มอย่างมากที่จะส่งผลกระทบด้านลบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมใน สปป.ลาว โดยสิ่งที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน คือ การตัดต้นไม้เพื่อก่อสร้างอาคารบ้านเรือนและถนนบางพื้นที่ เช่น ในแขวงจำปาสักและสะหวันนะเขต มีการถากถางป่าเพื่อปลูกต้นยางจนทำให้แหล่งน้ำธรรมชาติที่เป็นจุดกำเนิดของน้ำตกสามสหายต้องหายไป จากการระเบิดภูเขาเพื่อนำหินมาก่อสร้างถนน

ขณะที่ตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจของสปป.ลาว ยังเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันว่าเป็นเงื่อนไขที่แก้ไขปัญหาความยากจนของชาวลาวในชนบทได้จริงหรือไม่ เพราะเสียงสะท้อนของสมาชิกสภาแห่งชาติลาว ที่เน้นให้เห็นว่าการให้ความสำคัญแต่เพียงตัวเลข GDP ของรัฐบาลสปป.ลาวไม่ได้เป็นส่วนที่ช่วยลดความยากจนของคนในชนบทลาว รวมถึงความช่วยเหลือจาก

ต่างประเทศในการพัฒนาบุคลากรก็กระจายอย่างไม่ทั่วถึงไปยังเขตห่างไกลของลาวด้วย นอกจากนั้นแล้วการให้สิทธิสัมปทานแก่บรรดาบริษัทต่างชาติในระยะยาว โดยขาดระบบการตรวจสอบและความโปร่งใส กลับสร้างความเสียหายให้กับประชาชนลาวที่ต้องอพยพออกจากถิ่นที่อยู่ของตนอย่างไม่เป็นธรรมอีกด้วย

2.7 สรุปบทเรียนจากกรณีศึกษา

การศึกษาบทบาทของมหาอำนาจต่อภูมิภาคประกอบการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมืองของ สปป.ลาวในฐานะเป็นกรณีศึกษา คงจะไม่สามารถสะท้อนภาพของมหาอำนาจทั้งหมดในแต่ละประเทศในภูมิภาคที่เส้นทาง EWEC และ SEC พาดผ่านได้ทั้งหมด แต่อาจจะพอสะท้อนภาพของประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจเล็กแต่ยังมีทรัพยากรธรรมชาติมาก อย่างเช่น สปป.ลาว กัมพูชา และเมียนมาร์ได้ในระดับหนึ่ง แต่ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงบริบทของแต่ละประเทศเป็นสำคัญด้วย

ในกรณีของ สปป.ลาวเห็นได้ชัดว่าประเทศต้องพึ่งพาการลงทุนทางตรงของทั้งจีน เวียดนาม และไทย ค่อนข้างสูงและค่อนข้างจะอยู่ภายใต้อิทธิพลของจีนค่อนข้างจะมาก โดยที่จีนได้ใช้สปป.ลาวเป็นแหล่งพลังงาน ถึงแม้จะมิใช่ส่วนสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งในการระบายพลเมืองของตนออกจากพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกที่มีปัญหาพลเมืองหนาแน่น พร้อมกับเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความมั่นคงทางอาหารและวัตถุดิบให้แก่ประเทศ ขณะเดียวกันก็เป็นแหล่งที่ช่วยสร้างความเชื่อมโยงให้จีนได้มีทางออกทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขณะที่เวียดนามก็ยังมีอิทธิพลค่อนข้างสูงเนื่องจากการเป็นพันธมิตรที่ยาวนานมาตั้งแต่ยุคสงครามอินโดจีน ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประเทศเป็นคอมมิวนิสต์ในปัจจุบัน ดังนั้นการพึ่งพาจีนและเวียดนามของสปป.ลาวจึงค่อนข้างสูงเพราะไม่มีทางเลือกมากนัก ขณะที่ภาคธุรกิจของไทยก็เป็นพันธมิตรในการพัฒนาใหม่ของสปป.ลาว ซึ่งมีสัดส่วนการลงทุนในด้านพลังงานไฟฟ้าค่อนข้างสูง เนื่องจากตลาดของเอกชนเหล่านี้คือการไฟฟ้าฝ่ายผลิตในประเทศไทย ขณะที่จุดอ่อนที่สำคัญอย่างหนึ่งของ สปป.ลาวและทุกประเทศในอนุภูมิภาคนี้ยกเว้นมาเลเซียและสิงคโปร์ก็คือระดับของการคอรัปชั่นค่อนข้างสูง (โปรดดูสรุปท้ายบทที่ 4) โดยทุกประเทศอยู่ในอันดับสูงกว่า 100 ซึ่งหมายความว่ามีระดับการคอรัปชั่นสูงมาก โดยลำดับของ สปป.ลาวอยู่ที่ 140 ข้อมูลนี้หมายความว่าความพยายามของเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ระดับการเมืองลงมาในการดูแลปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนในภาพรวมอาจจะมีไม่มากนัก ดังนั้นผลประโยชน์ของธุรกิจข้ามชาติอาจจะได้รับการตอบสนองยิ่งกว่าผลประโยชน์ของประชาชนที่ยังได้รับความเดือดร้อนในกรณีของการผลิตพลังงานไฟฟ้าที่ประเทศสามารถส่งออกให้ประเทศเพื่อนบ้านได้หลายประเทศ แต่ประชาชนในประเทศยังไม่ได้รับบริการด้านพลังงานไฟฟ้าเท่าที่ควร หรือการคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนไซยะบุรีที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศของแม่น้ำโขงและประชาชนที่เกี่ยวข้องทั้งบริเวณการก่อสร้างเขื่อน

ตลอดจนผู้ที่ได้รับผลกระทบตลอดสายน้ำก็จะไม่ได้รับการพิจารณาเท่าที่ควร จึงเป็นที่น่าสงสัยว่าลักษณะเช่นนี้ช่วยให้เกิดผลประโยชน์อย่างเต็มที่แก่ประชาชนของประเทศได้อย่างไร ขณะที่มหาอำนาจที่อาจจะช่วยลดอิทธิพลของจีนอย่างสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในสปป.ลาว แต่ก็ไม่อาจคานอำนาจกับการลงทุนโดยตรงและอิทธิพลของจีนในสปป.ลาวได้ ขณะที่สหรัฐอเมริกาในฐานะที่เป็นมหาอำนาจทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจ ก็ยังมีบทบาทน้อยเนื่องจากผลประโยชน์ด้านพลังงาน โดยเฉพาะพลังงานจากซากโบราณ (Fossil fuel) ก็ยังอยู่ในระยะที่ยังเริ่มสำรวจและยังไม่มีการพัฒนาอย่างจริงจัง

อย่างไรก็ตาม บทเรียนดังกล่าวยังคงมีทางเลือกทั้งในกัมพูชาและเมียนมาร์ เนื่องจากมีแหล่งพลังงานที่ชัดเจนและเป็นที่สนใจจากมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา โอกาสในการคานอำนาจกับจีนจึงมีความเป็นไปได้ในสองประเทศดังกล่าว

สิ่งที่น่าสังเกตที่อาจจะสร้างปัญหามากกว่าตังแสดงที่เป็นภาครัฐหรือการลงทุนทางตรง ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งจากภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน เพราะการลงทุนทางตรงจะเป็นปัจจัยที่กำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศเหล่านี้ในอนาคต และเมื่อเป็นการลงทุนไม่ว่าจะเป็นจากรัฐหรือเอกชนซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องมีความยินยอมพร้อมใจของทั้งสองฝ่าย จึงขึ้นอยู่กับว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง ในกรณีนี้คือทั้งรัฐบาลและข้าราชการระดับสูงที่เกี่ยวข้องของสปป.ลาวจะดำเนินการอย่างไรระหว่างประโยชน์ของประเทศชาติโดยรวม ประโยชน์ส่วนตน และผลกระทบทางลบต่อประชาชนระดับรากหญ้า ในภาวะที่ประเทศมีอัตราการคอรัปชั่นค่อนข้างสูง ซึ่งในความเป็นจริงผู้ที่เกี่ยวข้องก็คงจะต้องพยายามประสานประโยชน์ของทุกฝ่ายให้มีความลงตัว โดยกลุ่มที่มีอำนาจน้อยที่สุดก็น่าจะได้รับผลกระทบในทางลบมากกว่ากลุ่มอื่นๆ หรืออาจกล่าวได้ว่ามากที่สุดก็ได้

โดยภาพรวม จากกรณีศึกษานี้เห็นได้ชัดว่าสปป.ลาวค่อนข้างจะต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของจีนและเวียดนามค่อนข้างจะมากเกินไปโดยประเทศนี้อาจไม่มีทางเลือกอย่างอื่นมากนัก

2.8 ภาพสะท้อนกรณีอิทธิพลของมหาอำนาจต่อกรณีของประเทศไทย

ถึงแม้ในกรณีศึกษาของสปป.ลาว ภาพที่ปรากฏคือ สปป.ลาวยังต้องพึ่งประเทศจีนและการลงทุนโดยตรงจากประเทศจีนค่อนข้างมาก ซึ่งก็อาจก่อให้เกิดปัญหาทรัพยากร และการที่ประชาชนจากจีนเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่น่าเป็นห่วงสำหรับสปป.ลาว แต่จากสภาพที่ตั้งประกอบจนวิวัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ผ่านมา ทำให้สปป.ลาวไม่มีทางเลือกมากนัก แต่ในภาพรวมของอาเซียนในฐานะที่เป็นภูมิภาค อิทธิพลของมหาอำนาจต่อภูมิภาคโดยรวมลดลงค่อนข้างมาก ต่างกับยุคสงครามเย็นที่แต่ละประเทศในภูมิภาคไม่มีทางเลือกอื่นมากนัก ต้องเลือกข้าง ซึ่งมีต้นทุนคือการถูกครอบงำทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ และอาจจะถูกเอารัดเอาเปรียบในด้านทรัพยากรด้วย แต่ในสภาพการณ์ปัจจุบัน อุดมการณ์ทางการเมืองมิได้เป็นปัญหาสำคัญอีกต่อไป จุดเน้นจึงมี

เพียงประเด็นเดียวคือผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ และยิ่งมีการรวมกลุ่มอาเซียนเกิดขึ้น อำนาจต่อรองของภูมิภาคก็ยิ่งเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นมหาอำนาจจึงต้องใช้อำนาจอ่อนในการต่อรองแต่เพียงอย่างเดียว ทำให้มีความเป็นไปได้สูงที่จะมีการรักษาดุลอำนาจหรือรักษาระยะห่างระหว่างมหาอำนาจต่างๆ ได้โดยพิจารณาจากประโยชน์ของประเทศเป็นสำคัญ

ในกรณีของประเทศไทยที่ผ่านมาก็อยู่ในสถานะเช่นนี้คือ สามารถเลือกที่จะเจรจากับมหาอำนาจบนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลักได้ ทั้งนี้เป็นเพราะระดับการพัฒนาของประเทศโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ การมีโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและทางสังคมที่ดีกว่าหลายประเทศในอาเซียนยกเว้นมาเลเซียและสิงคโปร์ และการมีที่ตั้งในลักษณะที่เป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาค ทำให้ประเทศไทยสามารถเลือกที่จะสร้างสมดุลแห่งอำนาจทางเศรษฐกิจกับมหาอำนาจเหล่านี้ได้ ประเด็นที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ผ่านมาก็มีเพียงแต่ปัญหาการเมืองในประเทศและรัฐบาลซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประเทศ จะรักษาผลประโยชน์ของประเทศมากน้อยเพียงใด

จะเห็นได้ว่าในภาวะที่การเมืองภายในประเทศเริ่มสู่ความสงบ (ปลายปี 2557) อย่างน้อยก็ในสายตาของต่างประเทศ ก็มีมหาอำนาจจากต่างประเทศเริ่มให้ความสนใจในโครงการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมและการเชื่อมต่อ รวมทั้งการลงทุนด้านพลังงาน เริ่มจากการที่รัฐมนตรีต่างประเทศของจีนเข้าพบผู้นำของประเทศและแสดงความสนใจที่จะร่วมมือทางเศรษฐกิจกับไทย และแสดงความสนใจเป็นพิเศษกับโครงการรถไฟความเร็วสูงที่มีความเป็นไปได้ที่จะเชื่อมต่อกับโครงการรถไฟความเร็วสูงที่จะวิ่งมาจากจีนตอนใต้ถึงนครเวียงจันทน์และเชื่อมต่อกับของไทยที่จังหวัดหนองคายต่อลงไปถึงท่าเรือแหลมฉบังเป็นต้น จากนั้นไม่นานรัฐมนตรีต่างประเทศของญี่ปุ่นก็ขอพบผู้นำของไทยและแสดงความสนใจในโครงการท่าเรือทวายในประเทศเมียนมาร์ ตลอดจนรถไฟความเร็วสูงของไทย และขอให้ประเทศไทยเลือกข้างอย่างชัดเจน (ระหว่างจีนและญี่ปุ่น) ขณะที่หลังการประชุม ASEM (ASEAN and European Meeting) ที่ประเทศอิตาลีในเดือนตุลาคม 2557 ยุโรปได้ส่งอดีตนายกรัฐมนตรีอังกฤษ โทนี แบลร์ มาพบผู้นำประเทศของไทยเพื่อเปิดทางในการเชื่อมความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและยุโรป ก่อนหน้าการพบของนายโทนี แบลร์ กลุ่มนักธุรกิจสหรัฐอเมริกาได้ขอพบ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยแสดงความสนใจไปที่การลงทุนด้านพลังงาน อุตสาหกรรมปิโตรเคมี และการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เช่น สนามบิน สะพานท่าเรือ ธุรกิจการเงิน ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ การท่องเที่ยวด้านสุขภาพ (เมดิคอลฮับ) และดิจิตัลอีโคนีมี เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้รัฐบาลสหรัฐจะมีปฏิกริยาไม่เห็นชอบกับรัฐประหารในประเทศไทยเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 โดยทิ้งระยะห่าง แต่นักธุรกิจของสหรัฐก็ไม่รีรอที่จะมีส่วนร่วมเนื่องจากเกรงจะเสียโอกาส (ข้อมูลจากบทความวิเคราะห์เศรษฐกิจ หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ วันพุธที่ 5 พฤศจิกายน 2557)

ข้อมูลข้างต้นทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าประเทศในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยสามารถเพิ่มอำนาจในการเจรจาต่อรองได้มากขึ้นกว่าแต่ก่อน โดยอิทธิพลทางด้านการเมืองของมหาอำนาจต่างลดลงอย่างเห็นได้ชัด เป็นเรื่องของผลประโยชน์ร่วมทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยที่ถึงแม้ฝ่ายการเมืองหรือรัฐบาลของหลายประเทศยังมีบทบาทนำ แต่ตัวแสดงที่แท้จริงจะกลายเป็นภาคธุรกิจเอกชนเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่าในระยะหลังนี้ ตัวแสดงที่มิใช่รัฐย่อมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาประเทศของกลุ่มในประเทศอาเซียนมากกว่า

แต่ในขณะเดียวกัน จุดอ่อนที่สำคัญของประเทศเหล่านี้คือปัญหาคอรัปชั่น ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วยที่มีอันดับการคอรัปชั่นอยู่ที่ 102 ในปี 2556 ดังนั้นปัญหานี้จึงกลายเป็นปัญหาใหญ่สำหรับกลุ่มประเทศดังกล่าวว่าจะรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้เพียงใดขึ้นกับความสามารถในการเจรจาต่อรองผลประโยชน์กับภาคธุรกิจเอกชนของต่างประเทศ ประกอบกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเหล่านั้นในทุกระดับจะคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติโดยส่วนรวมและของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเทียบกับผลประโยชน์ส่วนตัวของพวกเขามากน้อยเพียงใด ตรงนี้จึงเป็นประเด็นที่ท้าทายใหม่สำหรับการพัฒนาในประเทศไทยและการพัฒนาภูมิภาคโดยรวม

บทที่ 3
ข้อตกลงที่เป็นพันธกรณีในการลงทุนจากต่างประเทศและกฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย

3.1 ประเด็นทางกฎหมายที่สืบเนื่องมาจากการเปิดเสรีทางการค้า

ภายใต้ความร่วมมือของประชาคมอาเซียนในปี 2558 ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ทุกประเทศสมาชิกตั้งความหวังร่วมมือกันคือการเปิดเสรีทางการค้า ซึ่งมีความหมายเป็นการขยายตลาดสินค้าให้กว้างขึ้นสำหรับทุกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่มีความสามารถในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่เหนือกว่า หรือมีเทคโนโลยีในการผลิต ตลอดทั้งทุนและความสามารถในการจัดการการผลิตที่หนือกว่า ย่อมหวังประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรและค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่าในประเทศที่ยังมีความล้าหลังทางการผลิตในฐานะที่เป็นฐานการผลิต โดยมีแรงจูงใจจากโอกาสทางการตลาดที่เปิดกว้างขึ้น ลักษณะดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อภาคการผลิตของประเทศที่มีเทคโนโลยี การบริหารจัดการและทุนที่ด้อยกว่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและผลิตผลทางการเกษตรที่ประเทศเหล่านั้นยังคงมีมากกว่า ดังนั้นโดยปกติทุกประเทศที่มีความเสียเปรียบดังกล่าวที่ยังมิได้ร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจใดกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค มักจะมีนโยบายที่จะสงวนกิจกรรมทางด้านการเกษตร ประมง ป่าไม้ และเหมืองแร่ ให้แก่คนในชาติเพื่ออย่างน้อยถ้านักลงทุนจากต่างชาติต้องการวัตถุดิบดังกล่าวก็จะทำให้คนในประเทศที่เป็นเจ้าของทรัพยากรอยู่เดิมได้รับประโยชน์จากทรัพยากรของพวกเขาที่เคยมีอยู่ได้บ้าง

แต่เมื่อมีการเจรจาเปิดเขตการลงทุนอาเซียน ภาคการเกษตรของทุกประเทศ ซึ่งแต่เดิมจะเป็นภาคส่วนที่สงวนไว้ให้คนในชาติ แต่เมื่อมีการเปิดเสรีภายใต้ความตกลงด้านการลงทุนอาเซียน ACIA (ASEAN Comprehensive Investment Agreement)ประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกตะวันตกและ ระเบียงเศรษฐกิจใต้ ต้องปฏิบัติตามพันธกิจในระดับภูมิภาค คือ ต้องเปิดเสรีในภาคส่วนดังกล่าว จึงถือว่าเป็นกรอบทางกฎหมายที่สำคัญที่สุดต่อการศึกษาในภาคส่วนนี้

และเนื่องจากการให้สิทธิพิเศษภายใต้ ACIA นั้น ได้ให้สิทธิพิเศษแม้กับประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกด้วย กล่าวคือ

1) ให้สิทธิพิเศษแก่บุคคลธรรมดาที่เป็นคนที่อยู่ในประเทศสมาชิกอาเซียนโดยไม่ได้จำกัดพียงคนของชาติสมาชิกแต่ให้รวมไปถึงบุคคลที่มีฐานะทางกฎหมายเป็นพลเมือง หรือ ผู้มีภูมิลำเนา หรือ มีถิ่นที่อยู่ในประเทศสมาชิกอาเซียน

2) ให้สิทธิพิเศษแก่นิติบุคคลอาเซียนที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมายในประเทศสมาชิกอาเซียน

3) ให้สิทธิพิเศษแก่นิติบุคคลใดๆที่เข้ามาลงทุนในประเทศสมาชิกอาเซียน

โดยเหตุนี้บุคคลสัญชาติอื่นที่มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ในประเทศสมาชิกอาเซียน รวมทั้งนิติบุคคลนอกชาติสมาชิกที่ได้จัดตั้งขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมายของประเทศสมาชิกอาเซียนจากประเทศใดๆก็สามารถเข้ามาลงทุนในอาเซียนและได้รับสิทธิพิเศษภายใต้การเปิดเสรีเขตการลงทุนอาเซียนได้ รวมทั้งประเทศจีน ที่อยู่ในความร่วมมือเขตGMSดังกล่าวด้วยได้

นอกจากนั้นโดยผลของการให้สิทธิพิเศษในการให้การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment-NT) และ เยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (Most Favored Nation Treatment – MFN) จึงทำให้สิทธิประโยชน์ดังกล่าวขยายไปถึงชาติอื่น ที่มีการทำความตกลงผูกพันกับบรรดาสมาชิกอาเซียน ภายใต้หลักการ NT และ MFN ด้วย หากไม่มีการสงวนให้สิทธิพิเศษดังกล่าวไม่ให้ขยายไปถึงประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกด้วย

3.2 สาระสำคัญและพันธกิจของความตกลงด้านการลงทุนอาเซียน

ความตกลงด้านการลงทุนอาเซียน (ASEAN Comprehensive Investment Agreement) เป็นความตกลงเต็มรูปแบบที่เกิดจากการผนวกความตกลงเขตการลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Area- AIA) ซึ่งเป็นความตกลงเปิดเสรีการลงทุน ที่มีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ.2541 กับความตกลงส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนของอาเซียน (ASEAN IGA) ซึ่งมีผลบังคับใช้ในปี 2530 ให้เป็นความตกลงเต็มรูปแบบฉบับเดียวทั้งนี้โดยมีการลงนามเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2552 ที่หัวหิน ประเทศไทยในระหว่างการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 14

ความตกลงนี้จะให้สิทธินักลงทุนในอาเซียนและนักลงทุนนักลงทุนต่างชาติที่มีกิจการอยู่ในอาเซียนและต้องการขยายการลงทุนในอีกประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นได้รับสิทธิประโยชน์ในการลงทุนตามหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) กล่าวคือนักลงทุนจากต่างชาติได้รับสิทธิเช่นเดียวกับประชาชนเจ้าของประเทศยกเว้นในสาขาที่ได้สงวนเอาไว้ (Temporary Exclusion List-TEL) และสาขาที่อ่อนไหว (Sensitive List-SL) หรือข้อยกเว้นทั่วไป (General Exemption-GE)

ภายใต้ ASEAN ได้มีการเปิดเสรีการลงทุน จัดตั้งเขตการลงทุนอาเซียน หนึ่งเดียวตามความผูกพันภายใต้ ASEAN ใน ASEAN Investment Area – AIA ซึ่งปัจจุบันได้แทนที่ความตกลงฉบับดังกล่าวด้วย **ASEAN Regional Investment Agreement- ARIA** ทำให้มีการเปิดเสรีการลงทุนอย่างกว้างขวาง ตามหลักการเข้ามาจัดตั้งการลงทุนโดยเสรี (Liberalized Establishment) **มีการเปิดเสรีการวิจัย และ การพัฒนา ทำให้สามารถเข้ามาทดลองวิจัยโดยเสรี อนุญาตให้สามารถเข้ามาลงทุนในรูปแบบองค์กรธุรกิจใดๆโดยเสรี ไม่ตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์การกำหนดรูปแบบการลงทุนโดยเปิดเสรีรูปแบบการจัดตั้งองค์กรธุรกิจ**อาเซียนได้กำหนดภาคส่วนที่จะเปิดเสรีในภาคส่วนการผลิต อุตสาหกรรม **การเกษตร ป่าไม้ เหมืองแร่ การประมง** และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาคส่วนดังกล่าว **นั่นย่อมหมายความว่า การเปิดเสรีอาเซียนนั้น เปิดเสรีอย่างกว้างขวางภายใต้ข้อกำหนดในบัญชีสงวนเท่านั้น อีกทั้งบัญชีสงวนเหล่านี้จะค่อยยกเลิกไปในที่สุด**

ภายใต้ข้อกำหนด ACIA ได้อนุญาตให้ทุกประเทศสมาชิกอาเซียนดำรงกฎหมายที่มีอยู่เดิม แต่ไม่สามารถออกกฎหมายใดที่เป็นอุปสรรคเพิ่มขึ้นมาใหม่จากที่มีอยู่เดิมแล้ว และทุกประเทศสมาชิกอาเซียนจะต้องแจ้งข้อกำหนดที่จะสงวนตามกฎหมายที่มีอยู่เดิมต่อ กรรมาธิการ AIA (AIA Council) ซึ่งปัจจุบันประเทศไทย**ไม่ได้แจ้งข้อสงวนในการเปิดเสรีโดยภาพรวม เพียงแต่สงวนบางอนุภาคส่วนในการบังคับใช้กฎหมายต่อ AIA Council ดังต่อไปนี้**

สรุปรายการข้อสงวนของประเทศไทยที่เสนอต่อ คณะกรรมาธิการ AIA (AIA Council) ในรายการข้อสงวนชั่วคราวและรายการอ่อนไหว ในการเปิดเสรีในภาคส่วนอุตสาหกรรม การผลิต การเกษตร การประมง ป่าไม้ และ เหมืองแร่

สำหรับประเทศไทยไม่ได้ยื่นเสนอสงวนภาคส่วนใดๆที่จะไม่เปิดเสรี ไม่ว่าจะเป็นภาคส่วนอุตสาหกรรมที่ไม่เปิดเสรีทั้งแก่นักลงทุนที่เป็นคนชาติและแก่นักลงทุนต่างด้าว และไม่ได้สงวนภาคส่วนที่ไม่เปิดเสรีเฉพาะแก่นักลงทุนต่างด้าว อย่างไรก็ตามประเทศไทยได้มีการเสนอข้อจำกัดบางประการแก่ภาคส่วนที่เปิดเสรี ดังต่อไปนี้

อนุภาคส่วนหรือสาขาที่ไทยไม่อนุญาตให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนโดยเด็ดขาด

คำนิยามของ “ต่างชาติ” ในบัญชีสงวนเหล่านี้ หมายถึงคนต่างด้าวตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจคนต่างด้าว ซึ่งสงวนในบัญชีดังกล่าวแก่นิติบุคคลที่มีผู้ถือหุ้นต่างด้าวถือหุ้นเกินร้อยละ 49 ดังนั้นนิติบุคคลที่จดทะเบียนในประเทศไทยและดำรงสัดส่วนการถือครองหุ้นของคนต่างด้าวไม่เกินร้อยละ 49 จึงไม่เป็นต่างด้าวตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ และสามารถประกอบธุรกิจดังกล่าวตามบัญชีสงวนนี้ได้ บัญชีสงวนเหล่านี้จึงแทบไม่ได้เป็นข้อสงวนแก่คนต่างด้าวเลย ซึ่งรวมไปถึง รายการที่ไม่เปิดเสรีตามสนธิสัญญาต่างๆด้วย เนื่องด้วยไม่มีบริษัทที่เป็นต่างด้าวตามนิยามของกฎหมายฉบับนี้ ทำธุรกิจในประเทศไทย

ธุรกิจสงวนซึ่งปรากฏอยู่ในบัญชี 1 แนบท้ายพรบ. การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542ประกอบกิจการด้วยเหตุผลพิเศษ

1. การทำกิจการหนังสือพิมพ์
2. การทำนา ทำไร่ ทำสวน
3. การเลี้ยงสัตว์
4. การทำป่าไม้และการแปรรูปไม้จากป่าธรรมชาติ
5. การทำการประมง เฉพาะการจับสัตว์น้ำในน่านน้ำไทย ไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวและในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศไทย
6. การสกัดสมุนไพรไทย
7. การทำหรือหล่อพระพุทธรูป และการทำบาตร
8. การผลิตอาวุธ อยู่ในบัญชี 2 แนบท้าย พรบ. การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว ห้ามไม่ให้ต่างด้าวประกอบกิจการที่เกี่ยวกับความปลอดภัย หรือ ความมั่นคงของประเทศ

9. การผลิตไพ่ ห้ามตาม พรบ. ยาสูบ พ.ศ. 2509

10. การผลิตบุหรี่ ห้ามตาม พรบ. ไพ่ พ.ศ. 2486

11. การผลิตน้ำตาลจากอ้อย เว้นแต่ได้รับอนุญาตจาก ครม.

เมื่อไม่มีนิติบุคคลต่างด้าวตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจคนต่างด้าวที่ได้กล่าวมาแล้ว ธุรกิจทั้ง 10 ประการที่สงวนไว้จึงไม่มีผลแต่ประการใด รวมทั้งการประมงและการสกัดสมุนไพรไทย

อนุภาคส่วนหรือสาขาที่ไทยห้ามไม่ให้ต่างชาติถือหุ้นข้างมาก (ต้องเป็นนิติบุคคลไทย) เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากครม.

ธุรกิจสงวนซึ่งอยู่ในบัญชี 2 แนบท้ายพรบ. การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวประกอบกิจการ เพราะมีผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรม หัตถกรรมพื้นบ้าน หรือ จารีตประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ

1. การผลิตเครื่องไม้แกะสลัก

2. การเลี้ยงไหม

3. การผลิตเส้นไหมไทย การทอผ้าไหม หรือการพิมพ์ ลวดลายผ้าไหมไทย

4. การผลิตเครื่องดนตรีไทย

5. การผลิตเครื่องทอง เครื่องเงิน เครื่องถม เครื่องทองลงหิน หรือเครื่องเขิน

6. การผลิตถ้วยชามหรือเครื่องปั้นดินเผา ที่เป็น ศิลปวัฒนธรรมไทย

7. การทำนาเกลือ รวมทั้งการทำเกลือสินเธาว์

อนุภาคส่วนหรือสาขาที่ไทยห้ามไม่ให้ต่างชาติถือหุ้นข้างมาก (ต้องเป็นนิติบุคคลไทย) เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

ธุรกิจสงวนซึ่งอยู่ในบัญชี 3 แนบท้าย พรบ.การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวประกอบ เนื่องจากเป็นธุรกิจที่คนไทยยังไม่พร้อมจะแข่งขัน

1. การสีข้าว

2. การผลิตไม้อัด แผ่นไม้วีเนียร์ ชิปบอร์ด หรือฮาร์ดบอร์ด

3. การผลิตปูนขาว

อนุภาคส่วนหรือสาขาที่ไทยจะผ่อนปรนเงื่อนไขให้นักลงทุนอาเซียนเพื่อเป็นการเปิดเสรี

การทำเหมืองแร่ เป็นสาขาเดียวที่ไทยอนุญาตให้นักลงทุนอาเซียนสามารถถือหุ้นได้มากถึงร้อยละ 60 เป็นกรณีพิเศษ สาเหตุที่ไทยจำเป็นต้องเปิดเสรีให้นักลงทุนอาเซียนเข้ามาลงทุนโดยสามารถถือหุ้นได้ถึงร้อยละ 60 ในกิจการเหมืองแร่ เนื่องจากไทยได้ให้สิทธิพิเศษนี้แก่ออสเตรเลียภายใต้ความตกลงเขตการค้าไทย-ออสเตรเลีย (TAFTA) และพันธกรณีระหว่างอาเซียนกำหนดให้ไทยต้องขยายสิทธิพิเศษดังกล่าวให้แก่นักลงทุนอาเซียนเช่นกัน ตามหลักการว่าอาเซียนต้องได้รับ

สิทธิพิเศษสูงสุดเสมอ ทั้งนี้ นักลงทุนอาเซียนจะสามารถถือหุ้นได้ถึงร้อยละ 60 แต่ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- นักลงทุนที่เป็นนิติบุคคลต้องจดทะเบียนในประเทศไทยในรูปของห้างหุ้นส่วนสามัญ ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือบริษัทจำกัด
- ต้องมีสัดส่วนหนี้สินต่อทุน ที่ 3 ต่อ 1
- ไทยขอสงวนสิทธิในการออกหรือรักษามาตรการใดๆ ก็ตามในระดับรัฐบาลท้องถิ่น (ต้องไม่เลือกปฏิบัติและไม่มีเจตนาทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเกิดความเสียหาย)
- ต้องได้รับสัมปทานจากกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ กระทรวงอุตสาหกรรม ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- 2 ใน 5 ของกรรมการบริหารต้องเป็นสัญชาติไทย

อนุภาคส่วนหรือสาขาที่ไทยเคยผูกพันไว้ภายใต้ความตกลง AIA เดิมว่าจะเปิดเสรีภายในปี 2553

อุตสาหกรรมที่สงวนในบัญชี 3

1. การผลิตแป้งจากข้าวและพืชไร่
2. การทำประมง เฉพาะการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
3. การทำป่าไม้จากป่าปลูก
4. การทำกิจการเพาะขยายหรือปรับปรุงพันธุ์พืช

สาขาดังกล่าวข้างต้น มีการระบุเงื่อนไขการเข้ามาลงทุน ดังนี้

- ต่างชาติสามารถถือหุ้นได้น้อยกว่าร้อยละ 50 ของทุนจดทะเบียน
- หากต้องการถือหุ้นมากกว่านั้น ต้องขออนุญาตจากอธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจการค้าตาม พรบ. การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ต้องได้รับการส่งเสริมภายใต้ พรบ. ส่งเสริมการลงทุนหรือได้รับอนุญาตตามกฎหมายการนิคมแห่งประเทศไทย
- ต้องมีทุนขั้นต่ำไม่น้อยกว่า 3 ล้านบาท
- ต้องขอใบรับรองจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า
- ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขอื่นๆ ที่ระบุใน พรบ. การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542
- ทั้งนี้ หากไทยไม่เปิดเสรีสาขาดังกล่าวข้างต้นภายในปี 2558 เท่ากับเป็นการผิดพันธกรณี ซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถฟ้องร้องรัฐบาลไทยได้ ซึ่งในขณะนี้ยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการผ่อน

ปรนเงื่อนไขเพื่อเปิดเสรี หรือยังคงเงื่อนไขเดิม เนื่องจากภาคเอชนไทยยังไม่พร้อมที่จะแข่งขัน ซึ่งการยังคงเงื่อนไขเดิมคงเป็นไปไม่ได้แล้วในขณะนี้

- นอกเหนือจากการกำหนดเงื่อนไขในการเข้ามาลงทุนเป็นรายสาขากิจการแล้ว ไทยยังสงวนมาตรการที่เป็นเงื่อนไขสำหรับนักลงทุนอาเซียนที่จะเข้ามาลงทุนในประเทศไทยในทุกประเภทกิจการอีกด้วย

ข้อสงวนรายมาตรการ

1. การกำหนดทุนขั้นต่ำ 2 ล้านบาท สำหรับการประกอบกิจการทั่วไป และ 3 ล้านบาท สำหรับการประกอบกิจการที่สงวนเป็นรายสาขา

2. การกำหนดเงื่อนไขให้นักลงทุนอาเซียนต้องขอใบอนุญาต/ใบรับรองในการประกอบธุรกิจจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ในทุกกรณี

3. การจำกัดสิทธิในการถือครองที่ดิน

4. การจำกัดสิทธิในการถือครองที่อยู่อาศัย

5. การกำหนดสัดส่วนการจ้างแรงงาน และห้ามประกอบอาชีพ 39 อาชีพสงวนของไทย

6. การสงวนสิทธิให้รัฐบาลไทยสามารถกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับกิจการของรัฐหรือกิจการที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐ

7. การสงวนสิทธิในกิจการขนาดย่อม (SMEs)

8. การสงวนสิทธิในการลงทุนใน Portfolio

9. มาตรการอื่นๆ ซึ่งในขณะนี้อยู่ในระหว่างการพิจารณาเพิ่มเติมตามความจำเป็นและเหมาะสม

โดยมาตรการเหล่านี้สามารถหลีกเลี่ยงได้โดยการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลไทย โดยให้คนไทยถือหุ้นในสัดส่วนร้อยละ 51 ขึ้นไป โดยประเทศไทยได้ยื่นรายการสงวนที่ไม่เปิดเสรีชั่วคราว และ ในรายการอ่อนไหวดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1รายการสงวนที่ไม่เปิดเสรีชั่วคราวสำหรับการเปิดเสรีทางด้านอุตสาหกรรม การผลิตเกษตรกรรม ป่าไม้ การประมง และ เหมืองแร่ประเทศไทย

ภาคส่วน	รหัส	รายการที่ยื่นข้อสงวน	
		ภาคส่วน/อุตสาหกรรม	ข้อจำกัด/ข้อกำหนด
อุตสาหกรรมที่สงวนไม่เปิดเสรีทั้งต่อนักลงทุนคนชาติและนักลงทุนต่างด้าว			
อุตสาหกรรมการผลิตเกษตรกรรม ประมง ป่าไม้ และ เหมืองแร่		ไม่มีรายการสงวน	ไม่มีรายการสงวน
อุตสาหกรรมที่สงวนไม่เปิดเสรีเฉพาะต่อนักลงทุนต่างด้าว			
อุตสาหกรรมการผลิตเกษตรกรรม ประมง ป่าไม้ และ เหมืองแร่		ไม่มีรายการสงวน	ไม่มีรายการสงวน
อุตสาหกรรมที่เปิดเสรีแต่มีข้อจำกัดบางประการต่อนักลงทุนต่างด้าว			
เกษตรกรรม (สำหรับนักลงทุนอาเซียน)	0111	การขยายพันธุ์พืชเทียมโดยมนุษย์ การปรับปรุงพันธ์พืชการตัดต่อพันธุกรรมในพืช	● สัดส่วนการถือครองหุ้นโดยนักลงทุนต่างด้าวน้อยกว่าร้อยละ50ของทุนจดทะเบียนทั้งหมด ● การถือครองหุ้นโดยนักลงทุนต่างด้าวถึงร้อยละ50หรือมากกว่าของทุนทั้งหมดที่จดทะเบียนสามารถที่จะกระทำได้ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้ 1. ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจ[25] โดยได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมการธุรกิจระหว่างประเทศ 2.ได้รับการส่งเสริมการลงทุนภายใต้กฎหมายการส่งเสริมการลงทุน หรือได้รับอนุญาตภายใต้กฎหมายที่กำกับดูแลนิคมอุตสาหกรรม หรือ ภายใต้กฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ● มีเงินลงทุนขั้นต่ำในขณะเริ่มกิจการไม่น้อยไปกว่าที่ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวง
การประมง	0500	การประมงโดยเฉพาะการเพาะเลี้ยงพันธุ์สัตว์น้ำทะเล	
ป่าไม้	0200	การทำไม้จากป่าปลูก	

[25]รายการดังกล่าวจะต้องได้รับการพิจารณา ทบทวนอย่างน้อยทุกๆปีละครั้ง ชื่อของกรมจดทะเบียนการค้าได้เปลี่ยนเป็นกรมพัฒนาธุรกิจ เนื่องจากได้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กรของกระทรวงพาณิชย์

ภาคส่วน	รหัส	รายการที่ยื่นข้อสงวน	
		ภาคส่วน/อุตสาหกรรม	ข้อจำกัด/ข้อกำหนด
			แต่ไม่ว่ากรณีใดๆต้องไม่น้อยกว่า 3 ล้านบาท ● ได้ยื่นขออนุญาตเพื่อรับ license หรือ certificate จากกรมพัฒนาธุรกิจ ● ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 (1999) และปฏิบัติตามกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

หมายเหตุ: รายการข้อสงวนนี้อยู่ภายใต้การทบทวนเพื่อแก้ไข เปลี่ยนแปลงในภายหลัง

ตารางที่ 3.2 รายการอ่อนไหวที่ขอสงวนสำหรับการเปิดเสรีทางด้านอุตสาหกรรม การผลิต เกษตรกรรม ป่าไม้ การประมง และ เหมืองแร่ประเทศไทย

ภาคส่วน	รหัส	รายการที่ยื่นข้อสงวน	
		ภาคส่วน/อุตสาหกรรม	ข้อจำกัด/ข้อกำหนด
อุตสาหกรรมที่สงวนไม่เปิดเสรีทั้งต่อนักลงทุนคนชาติและนักลงทุนต่างด้าว			
อุตสาหกรรมการผลิต	1542	อุตสาหกรรมการผลิตน้ำตาลจากอ้อย	อยู่ภายใต้การพิจารณาของมติคณะรัฐมนตรี
อุตสาหกรรมที่สงวนไม่เปิดเสรีเฉพาะต่อนักลงทุนต่างด้าว			
อุตสาหกรรมการผลิต เกษตรกรรม ประมง ป่าไม้ และ เหมืองแร่		ไม่มีรายการสงวน	ไม่มีรายการสงวน
อุตสาหกรรมที่เปิดเสรีแต่มีข้อจำกัดบางประการต่อนักลงทุนต่างด้าว			
อุตสาหกรรมการผลิต	2029	อุตสาหกรรมการผลิตไม้แกะสลัก	● สัดส่วนการถือครองหุ้นโดยนักลงทุนต่างด้าวน้อยกว่าร้อยละ50ของทุนจดทะเบียนทั้งหมด ● การถือครองหุ้นโดยนักลงทุนต่างด้าวถึงร้อยละ50 หรือมากกว่าของทุนทั้งหมดที่จดทะเบียนสามารถที่จะกระทำได้ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้ 1. ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ โดย
	0122 2221	อุตสาหกรรมการผลิตเส้นไหมการทอผ้าไหม หรือ การพิมพ์ลายผ้าไหม	
	3692	อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดนตรีไทย	
	2720	อุตสาหกรรมการผลิตทองรูปพรรณ เครื่องเงินเครื่องถมเครื่องทองเหลือง	

ภาคส่วน	รหัส	รายการที่ยื่นข้อสงวน	
		ภาคส่วน/อุตสาหกรรม	ข้อจำกัด/ข้อกำหนด
		หรือ เครื่องลงยา	ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดต่อไปนี้: - ต้องมีบุคคลสัญชาติไทย หรือ นิติบุคคลไทยที่ไม่เป็นต่างด้าวภายใต้พระราชบัญญัตินี้ และถือหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ40 ของทุนที่จดทะเบียนทั้งหมดอย่างไรก็ตามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์โดยมติคณะรัฐมนตรีสามารถลดอัตราส่วนการถือหุ้นตามที่กำหนดลงให้ไม่น้อยกว่าร้อยละ25 ก็ได้ - มีบุคคลสัญชาติไทยเป็นกรรมการอย่างน้อยสองในห้าของกรรมการทั้งหมด - ได้รับการส่งเสริมการลงทุนภายใต้กฎหมายการส่งเสริมการลงทุน หรือได้รับอนุญาตภายใต้กฎหมายที่กำกับดูแลนิคมอุตสาหกรรม หรือ ภายใต้กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง - ได้รับการส่งเสริมการลงทุนภายใต้กฎหมายการส่งเสริมการลงทุน หรือได้รับอนุญาตภายใต้กฎหมายที่กำกับดูแลนิคมอุตสาหกรรม หรือ ภายใต้กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง - มีเงินลงทุนขั้นต่ำในขณะเริ่มกิจการไม่น้อยไปกว่าที่ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงแต่ไม่ว่ากรณีใด ๆ ต้องไม่น้อยกว่า 3 ล้านบาท - ได้ยื่นขออนุญาตเพื่อรับ license หรือ certificate จากกรมพัฒนาธุรกิจ - ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 (1999) และปฏิบัติ
	2693	อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ถ้วยชาม เครื่องเคลือบดินเผา ซึ่งเป็นศิลปกรรมไทยและวัฒนธรรมไทย	
	2021 2023 2029	อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องไม้เพื่อการทำเฟอร์นิเจอร์ และ เครื่องใช้ที่ทำจากไม้	

ภาคส่วน	รหัส	รายการที่ยื่นข้อสงวน	
		ภาคส่วน/อุตสาหกรรม	ข้อจำกัด/ข้อกำหนด
			ตามกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
	1531	โรงสีข้าว	● สัดส่วนการถือครองหุ้นของคนต่างด้าวถูกจำกัดให้น้อยกว่าร้อยละ50 ของทุนจดทะเบียนทั้งหมด ● การถือครองหุ้นโดยนักลงทุนต่างด้าวถึงร้อยละ50 หรือมากกว่าของทุนทั้งหมดที่จดทะเบียนสามารถที่จะกระทำได้ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้ -ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจ[26]โดยได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมการธุรกิจ ระหว่างประเทศ -ได้รับการส่งเสริมการลงทุนภายใต้กฎหมายการส่งเสริมการลงทุนหรือได้รับอนุญาตภายใต้กฎหมายที่กำกับดูแลนิคมอุตสาหกรรมหรือภายใต้กฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง -มีเงินลงทุนขั้นต่ำในขณะเริ่มกิจการไม่น้อยไปกว่าที่ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงแต่ไม่ว่ากรณีใดๆต้องไม่น้อยกว่า3 ล้านบาท ● ได้ยื่นขออนุญาตเพื่อรับ license หรือ certificate จากกรมพัฒนาธุรกิจ ● ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 (1999) และปฏิบัติตามกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง
	2029 2021	อุตสาหกรรมการผลิตไม้อัดไม้อัดวีเนียร์บอร์ด ไม้อัดชิบบอร์ดหรือ ไม้อัดแข็ง ฮาร์ดบอร์ด	
	2694	การผลิตปูนขาวและพลาสเตอร์	
	3694	อุตสาหกรรมการผลิตไพ่	ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมสรรพากรตาม

[26]รายการดังกล่าวจะต้องได้รับการพิจารณา ทบทวนอย่างน้อยทุกๆปีละครั้ง ชื่อของกรมจดทะเบียนการค้าได้เปลี่ยนเป็นกรมพัฒนาธุรกิจ เนื่องจากได้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กรของกระทรวงพาณิชย์

ภาคส่วน	รหัส	รายการที่ยื่นข้อสงวน	
		ภาคส่วน/อุตสาหกรรม	ข้อจำกัด/ข้อกำหนด
	1600	อุตสาหกรรมการผลิตบุหรี่	พระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 (1966) หรือพระราชบัญญัติไพ่ พ.ศ. 2486 (1943)
เกษตรกรรม	1422	การทำนาเกลือรวมทั้งการผลิตผลึกเกลือ	● สัดส่วนการถือครองหุ้นโดยนักลงทุนต่างด้าวน้อยกว่าร้อยละ50 ของทุนจดทะเบียนทั้งหมด ● การถือครองหุ้นโดยนักลงทุนต่างด้าวถึงร้อยละ50หรือมากกว่าของทุนทั้งหมดที่จดทะเบียนสามารถที่จะกระทำได้ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้ 1. ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดต่อไปนี้: ● ต้องมีบุคคลสัญชาติไทย หรือ นิติบุคคลไทยที่ไม่เป็นต่างด้าวภายใต้พระราชบัญญัตินี้ และถือหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ40 ของทุนที่จดทะเบียนทั้งหมดอย่างไรก็ตามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์โดยมติคณะรัฐมนตรีสามารถลดอัตราส่วนการถือหุ้นตามที่กำหนดลงให้ไม่น้อยกว่าร้อยละ25 ก็ได้ ● มีบุคคลสัญชาติไทยเป็นกรรมการอย่างน้อยสองในห้าของกรรมการทั้งหมด ● ได้รับการส่งเสริมการลงทุนภายใต้กฎหมายการส่งเสริมการลงทุน หรือได้รับอนุญาตภายใต้กฎหมายที่กำกับดูแลนิคมอุตสาหกรรม หรือ ภายใต้กฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ● มีเงินลงทุนขั้นต่ำในขณะเริ่มกิจการไม่น้อยไปกว่าที่ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงแต่ไม่ว่ากรณีใดๆต้องไม่น้อยกว่า 3 ล้านบาท ● ได้ยื่นขออนุญาตเพื่อรับ license หรือ
	0122, 2221	การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม	
เหมืองแร่		การทำเหมืองรวมถึงการการทำเหมืองหิน ระเบิดหิน บดหิน	
		การผลิตเกลือสินเธาว์	

ภาคส่วน	รหัส	รายการที่ยื่นข้อสงวน	
		ภาคส่วน/อุตสาหกรรม	ข้อจำกัด/ข้อกำหนด
			certificate จากกรมพัฒนาธุรกิจ ● ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 (1999) และปฏิบัติตามกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง
เกษตรกรรม (สำหรับนักลงทุนอาเซียน)	0111	การขยายพันธุ์พืชเทียมโดยมนุษย์ การปรับปรุงพันธ์พืชการตัดต่อพันธุกรรมในพืช	● สัดส่วนการถือครองหุ้นโดยนักลงทุนต่างด้าวน้อยกว่าร้อยละ50 ของทุนจดทะเบียนทั้งหมด ● การถือครองหุ้นโดยนักลงทุนต่างด้าวถึงร้อยละ50 หรือมากกว่าของทุนทั้งหมดที่จดทะเบียนสามารถที่จะกระทำได้ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้ -ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจ[27]โดยได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมการธุรกิจต่างประเทศ - ได้รับการส่งเสริมการลงทุนภายใต้กฎหมาย การส่งเสริมการลงทุน หรือได้รับอนุญาตภายใต้กฎหมายที่กำกับดูแลนิคมอุตสาหกรรม หรือภายใต้กฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

หมายเหตุ: รายการข้อสงวนนี้อยู่ภายใต้การทบทวนเพื่อแก้ไข เปลี่ยนแปลงในภายหลัง

[27]รายการดังกล่าวจะต้องได้รับการพิจารณา ทบทวนอย่างน้อยทุกๆปีละครั้ง ชื่อของกรมจดทะเบียนการค้าได้เปลี่ยนเป็นกรมพัฒนาธุรกิจ เนื่องจากได้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กรของกระทรวงพาณิชย์

ตารางที่ 3.3 รายการอ่อนไหวที่ขอสงวนสำหรับการให้การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติทางด้านอุตสาหกรรมการผลิต เกษตรกรรม ป่าไม้ การประมง และ เหมืองแร่ประเทศไทย

รายการที่ยื่นข้อสงวน	
มาตรการ	**ลักษณะของการให้การปฏิบัติ**
อุตสาหกรรม การผลิต เกษตรกรรม ป่าไม้ การประมง และ เหมืองแร่	
สัดส่วนการถือครองหุ้นของคนต่างด้าว	● สัดส่วนการถือครองหุ้นของคนต่างด้าวถูกจำกัดให้น้อยกว่าร้อยละ50 ของทุนที่จดทะเบียนทั้งหมด ● การถือครองหุ้นโดยนักลงทุนต่างด้าวถึงร้อยละ50 หรือมากกว่าของทุนทั้งหมดที่จดทะเบียนสามารถที่จะกระทำได้ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้ 1. การลงทุนในภาคส่วนทุกชนิดที่กำหนดในรายการอ่อนไหวจะต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีหรือ อธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจโดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการธุรกิจต่างประเทศแล้วแต่กรณี 2. ได้รับการส่งเสริมการลงทุนภายใต้กฎหมายการส่งเสริมการลงทุนหรือได้รับอนุญาตภายใต้กฎหมายที่กำกับดูแลนิคมอุตสาหกรรม หรือภายใต้กฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง
ข้อกำหนดเกี่ยวกับทุน	● ในกรณีของภาคส่วนอุตสาหกรรมที่เปิดเสรีแก่คนต่างด้าวโดยมีข้อจำกัดภายใต้รายการสงวนชั่วคราวหรือรายการอ่อนไหวจำนวนเงินทุนขั้นต่ำที่ลงทุนเมื่อเริ่มดำเนินธุรกิจไม่น้อยไปกว่าที่ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงแต่ไม่ว่ากรณีใดๆต้องไม่น้อยกว่า 2 ล้านบาท ● ในกรณีของภาคส่วนอุตสาหกรรมที่เปิดเสรีแก่คนต่างด้าวโดยไม่มีข้อจำกัดภายใต้รายการอ่อนไหวจำนวนเงินทุนขั้นต่ำที่ลงทุนเมื่อเริ่มดำเนินธุรกิจไม่น้อยไปกว่าที่ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงแต่ไม่ว่ากรณีใดๆต้องไม่น้อยกว่า 2 ล้านบาท
ข้อกำหนดเกี่ยวกับ License หรือ Certificate	เฉพาะธุรกิจภายใต้รายการสงวนชั่วคราว และ รายการอ่อนไหว จะต้องยื่นขอLicense หรือ Certificate จากกรมพัฒนาธุรกิจ

หมายเหตุ: รายการข้อสงวนนี้อยู่ภายใต้การทบทวนเพื่อแก้ไข เปลี่ยนแปลงในภายหลัง

รายการที่ยื่นข้อสงวน	
มาตรการ	**ลักษณะของการปฏิบัติ**
อุตสาหกรรม การผลิต เกษตรกรรม ป่าไม้ การประมง และ เหมืองแร่	
การถือครองที่ดิน	● นักลงทุนต่างด้าวได้รับอนุญาตให้ถือครองที่ดินได้ตามตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 พระราชบัญญัตินิคมอุตสาหกรรม พ.ศ. 2522 (1979) และพระราชบัญญัติปิโตรเลี่ยม พ.ศ. 2514 มาตรา 65 ว่าด้วยการให้สัมปทานน้ำมัน) ประมวลกฎหมายที่ดินที่แก้ไขฉบับที่ 8

รายการที่ยื่นข้อสงวน	
มาตรการ	**ลักษณะของการปฏิบัติ**
	พ.ศ. 2542 (1999) ซึ่งอนุญาตให้คนต่างด้าวซึ่งได้ลงทุนจดทะเบียนอย่างน้อย 40 ล้านบาทให้สามารถถือครองที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยไม่น้อยกว่า 1 ไร่ โดยต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี
การถือครองที่อยู่อาศัย	● คนต่างด้าวไม่ได้รับอนุญาตให้ถือครองที่อยู่อาศัยยกเว้นคอนโดมิเนียม ● จำนวนหน่วยของคอนโดมิเนียมที่ถือครองโดยคนต่างด้าวจะต้องไม่เกินร้อยละ49 ของจำนวนหน่วยของคอนโดมิเนียมทั้งหมด ในแต่ละคอนโดมิเนียม เว้นแต่คอนโดมิเนียมนั้นตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร หรือ ในปริมณฑลเขตราชการที่กำหนดในกฎกระทรวง และจำนวนที่ดินที่ถือครองได้ไม่เกิน 5 ไร่
มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการบริการ (การจัดซื้อ จัดจ้างภาครัฐ)	อยู่ภายใต้กฎระเบียบ ข้อบังคับ ของสำนักนายกรัฐมนตรี
การจ้างงานคนต่างด้าว	พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2522 ได้กำหนดรายการอาชีพ 39 อาชีพซึ่งห้ามไม่ให้นักลงทุนต่างด้าวหรือ คนต่างด้าวทำ ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการเจรจากับกลุ่มผู้ทำงานให้บริการ
เงื่อนไขอื่นๆ	การทำธุรกิจของคนต่างด้าวจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขอื่นๆที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 (1999) รวมถึงกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องด้วย

หมายเหตุ: รายการข้อสงวนนี้อยู่ภายใต้การทบทวนเพื่อแก้ไข เปลี่ยนแปลงในภายหลัง

จากตารางสงวนของประเทศไทย สรุปได้ว่าประเทศไทยไม่ได้สงวนภาคส่วนใดๆเลย เพียงแต่กำหนดข้อจำกัดการเข้ามาลงทุนเพียงประเด็นการต้องดำรงสัดส่วนการถือครองหุ้นไม่เกินกึ่งหนึ่งเท่านั้น ซึ่งบริษัทจากต่างด้าวสามารถเข้ามาจดทะเบียนในประเทศไทยและดำรงสัดส่วนการถือครองหุ้นไม่ให้เกินกึ่งหนึ่งเท่านั้นก็สามารถเป็นนิติบุคคลไทยที่มีต่างด้าวเป็นเจ้าของได้ *และเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นต่างด้าวที่ถือหุ้นข้างน้อย นักลงทุนต่างด้าวสามารถไปดำเนินการจดทะเบียนเป็นผู้ถือครองหุ้นบุริมสิทธิได้ และผู้ถือหุ้นข้างมากที่เป็นคนชาติจะให้จดทะเบียนเป็นผู้ถือหุ้นด้อยสิทธิ เช่นไม่มีสิทธิได้รับเงินปันผล ไม่มีสิทธิออกเสียงในที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น อีกทั้งการจดทะเบียนหุ้นบุริมสิทธิดังกล่าวไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อีกเลยตามกฎหมาย* อย่างไรก็ตาม ถ้ามีการดำเนินการในลักษณะนี้ สำนักงานอัยการสูงสุดสามารถฟ้องต่อศาลในฐานะเป็นนิติกรรมอำ

พรางได้ แต่ในทางปฏิบัติกรณีดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นโดยง่ายด้วยเหตุผลประกอบมากมาย ในขณะที่การจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทในประเทศไทยสามารถทำได้โดยมีผู้ถือหุ้นเพียงสามคนก็สามารถจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทได้แล้วจึงเป็นการง่ายมากในการที่คนต่างด้าวจะหาผู้ร่วมลงหุ้นที่ไม่มีสิทธิ ไม่มีเสียงใดๆมาเป็นผู้ถือหุ้นข้างมากในบริษัทได้

จึงเห็นได้ว่าประเทศไทยได้ถูกผูกพันในการเปิดเสรีในภาคส่วนการเกษตร ให้ต่างด้าวสามารถเข้ามาลงทุนทำการเกษตร ประกอบกับประเทศไทยมีปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายที่ดิน ที่ถึงแม้ประมวลกฎหมายที่ดินจะห้ามคนต่างด้าวเข้ามาถือครองที่ดิน แต่โดยผลของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวที่ทำให้นักลงทุนต่างด้าวสามารถเข้ามาจดทะเบียนตั้งนิติบุคคลในประเทศไทยโดยดำรงสัดส่วนการถือครองหุ้นไม่เกินกึ่งหนึ่งก็จะได้รับการพิจารณาว่าเป็น นิติบุคคลไทยได้ และ เมื่อเป็นนิติบุคคลไทยก็สามารถถือครองที่ดินได้ ประกอบกับประมวลกฎหมายที่ดินยังสามารถเปิดช่องให้ต่างด้าวเข้าถือครองที่ดินได้ดังจะได้อภิปรายต่อไป เมื่อประกอบกับการเปิดเสรีทางการเกษตรดังกล่าวจึงทำให้เป็นช่องทางให้คนต่างด้าว เมื่อเข้ามาถือครองที่ดินได้แล้ว ก็สามารถเข้ามาประกอบกิจการการลงทุนทางด้านการเกษตรได้ ตามที่ประเทศไทยได้ถูกผูกพันในการเปิดเสรีการลงทุนทางด้านการเกษตร ป่าไม้ เหมืองแร่ การประมง ดังนั้นในการเจรจาที่จะมีข้อตกลงร่วมใดๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศที่มีระดับการพัฒนาที่สูงกว่าหรือมีอำนาจต่อรองมากกว่า นอกจากจะมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมการเจรจาจะต้องมีนักกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งอาจเป็นเจ้าหน้าที่ของกระทรวงการต่างประเทศหรือนักวิชาการผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ และพร้อมที่จะรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติเข้าร่วมด้วย เนื่องจากทุกประเด็นทางกฎหมายเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ประกอบกับข้ออ่อนด้อยของกฎหมายภายในประเทศไทยเอง ที่ฝ่ายตรงกันข้ามพยายามมองหาส่วนที่ตนเองจะได้ประโยชน์มากที่สุด ประเด็นนี้จึงต้องใช้ความระมัดระวังมากในการเจรจาเพื่อรักษาผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรของประเทศเอาไว้เพื่อประโยชน์ของคนในชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจ มิฉะนั้นในระยะยาวจะเป็นการสร้างปัญหาความเหลื่อมล้ำภายในประเทศให้เพิ่มมากขึ้นกลายเป็นความขัดแย้งภายในที่มีต้นทุนในการจัดการแก้ไขปัญหาสูงมากถึงขั้นอาจจะเกิดสงครามกลางเมืองและทำให้ระเทศเกิดความไม่สงบอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งไม่เป็นผลดีแก่ผู้ใด รวมทั้งนักลงทุนจากต่างชาติเองในระยะยาวด้วย แต่ผู้เจรจาโดยทั่วไปมักจะมองถึงผลประโยชน์ระยะสั้นและแสวงหาจุดที่ตนเองจะได้เปรียบ ดังนั้นผู้เจรจาฝ่ายไทยจึงต้องตระหนักและระมัดระวังในเรื่องเหล่านี้ให้จงหนัก

ประกอบกับข้อเท็จจริงที่ได้ค้นพบในบทที่ 2 ที่ได้ชี้ให้เห็นว่าภายหลังจีนได้พัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรมแล้วทำให้มีความต้องการสินค้าด้านการเกษตรเพื่ออาหารและวัตถุดิบเพื่อการเกษตรและเกษตรอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันจึงพบว่า คนจีนได้เข้ามาลงทุนซื้อที่ดินทำการเกษตร เช่นซื้อที่ดินที่คนไทยได้ปลูกยางพาราแล้วตรงนี้จึงเป็นจุดอันตรายอย่างยิ่งที่จะทำให้

ธุรกิจเอกชนต่างชาติเข้าถึงทรัพยากรของประเทศได้ง่าย และมีผลทำให้เป็นการกีดกันผู้ที่ยากจนจากการเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ ก่อให้เกิดปัญหาการหมดไปอย่างรวดเร็วของทรัพยากรของประเทศ ขณะที่ในประเทศยังมีปัญหาความยากจนและมีเกษตรกรเป็นจำนวนเกือบร้อยละ 80 ทั่วประเทศไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง ยิ่งก่อให้ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมเพิ่มมากขึ้นและกลายเป็นความขัดแย้งทางการเมืองได้ง่ายในภายหลัง และถ้าหากประเทศมีปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองบ่อยครั้ง ก็จะไม่เป็นที่น่าสนใจของนักลงทุนจากต่างประเทศ แต่ที่สำคัญยิ่งกว่าก็คือบ้านเมืองจะมีโอกาสที่มีความสงบสุขน้อยมาก ดังนั้นการป้องกันสาเหตุแห่งปัญหาความเหลื่อมล้ำตั้งแต่ต้นย่อมจะเป็นผลดีแก่ประเทศในระยะยาวด้วย แต่มิติทางกฎหมายที่นำมาอภิปรายในบทนี้มิได้ชี้ชัดไปในทิศทางดังกล่าวแต่ประการใด

3.3การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของประเทศไทย และประเทศสมาชิก EWEC และ SEC

3.3.1 การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย

(ก) กฎหมายรัฐธรรมนูญ

ในขณะที่ทำรายงานวิจัยในเรื่องนี้ กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว ประเทศไทยอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญชั่วคราวฉบับปี 2557 และจะยังไม่มีรัฐธรรมนูญฉบับถาวรจนถึงปลายปี 2558 แต่ที่นำรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 มาอ้างอิงเนื่องจากประเด็นในเรื่องสิทธิเสรีภาพ นโยบายด้านการต่างประเทศ แนวนโยบายเศรษฐกิจ รวมทั้งแนวนโยบายเกี่ยวกับที่ดิน เป็นต้น ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่น่าจะมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับถาวรปี 2558 ต่อไป จึงได้นำประเด็นดังกล่าวในรัฐธรรมนูญปี 2550 มาอ้างถึง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงหรือพันธกรณีต่างๆ ซึ่งทำให้ไทยต้องมีพันธกิจในการเปิดเสรีตามความตกลงทั้งหลาย รวมทั้งการเปิดเสรีและการรวมตัวทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบของอาเซียนในการจัดตั้ง AEC และความร่วมมือทางเศรษฐกิจอื่นๆ ได้มีการบัญญัติอยู่หลายมาตรา ซึ่งจะยกมาเฉพาะบางมาตราที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อข้อตกลงต่างๆ ที่มีอยู่ ดังนี้คือ

1.1 บทบัญญัติที่จำกัดสิทธิ เสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญ รับรองไว้ ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 29 และมาตรา 43

มาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้...”

ดังนั้น หากไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะตามที่มาตรา 29 วรรคหนึ่งกำหนดไว้ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (ปวงชนชาวไทย) ย่อมไม่อาจกระทำได้

กรณีบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันเสรีอย่างเป็นธรรม การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้จะกระทำมิได้(มาตรา43 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2550) กรณีนี้มีข้อยกเว้นในมาตรา43วรรคสอง ให้จำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพหรือประกอบกิจการได้โดยมีกฎหมายบัญญัติไว้ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณูปโภค การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนการจัดระเบียบการประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภคการผังเมืองการรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมสวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อป้องกันการผูกขาดหรือขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขันเช่นกรณีดังต่อไปนี้

ตัวอย่าง การจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพของบุคคลที่ให้คนต่างด้าวทำงานได้บางประเภทและในบางท้องที่ตาม พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 มาตรา 7มาตรา 9และมาตรา 51 อันเป็นข้อยกเว้นตามกฎหมายที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้

ตัวอย่าง การจำกัดเสรีภาพของบุคคลในการประกอบธุรกิจหรือกิจการโรงแรมที่ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเสียก่อน ตามพระราชบัญญัติโรงแรมพ.ศ.2547มาตรา 15และมาตรา 59 อันเป็นข้อยกเว้นตามกฎหมายที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้

นอกจากนี้ยังมีมาตราอื่นๆภายใต้รัฐธรรมนูญที่จำกัดสิทธิของประชาชนด้วยเหตุผลต่างๆ ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับการค้า จึงไม่ได้นำมาวิเคราะห์ทั้งหมดเนื่องจากอยู่นอกเหนือขอบเขตของการบังคับใช้ที่เกี่ยวกับการค้า

1.2 สิทธิที่จะได้รับข้อมูล คำชี้แจง ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 57 คือบุคคลย่อมมีสิทธิที่จะได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียอันสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว

การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินและการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ

เจตนารมณ์ เพื่อคุ้มครองสิทธิการมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การรับรู้และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในการวางแผนและการดำเนินกิจการที่อาจมีผลกระทบต่อบุคคลและส่วนรวม หรืออาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียย่อมมี

สิทธิได้รับคำชี้แจงและร่วมแสดงความคิดเห็นก่อนที่รัฐจะอนุญาตหรือจะดำเนินการ เช่น การให้สัมปทานระเบิดหิน ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมตั้งโรงงานกำจัดขยะมูลฝอย หรือการออกกฎต่างๆ เป็นต้น

1.3สิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับการคุ้มครองจากรัฐ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 61 คือ สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครองในการได้รับข้อมูลที่เป็นความจริงและมีสิทธิร้องเรียนเพื่อให้ได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหาย รวมทั้งมีสิทธิรวมตัวกันเพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภครวมทั้งให้มีองค์การเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐซึ่งประกอบด้วยตัวแทนผู้บริโภค ทำหน้าที่ให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของหน่วยงานของรัฐในการตราและการบังคับใช้กฎหมาย และให้ความเห็นในการกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งนี้ให้รัฐสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการขององค์การอิสระดังกล่าว

เจตนารมณ์ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคคือผู้ใช้สินค้าและบริการที่จะทราบความเป็นจริงเกี่ยวกับสินค้าและบริการ และมีสิทธิร้องเรียนเกี่ยวกับการใช้สินค้าและบริการ ซึ่งรวมทั้งสินค้าและบริการที่ผู้ประกอบวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมดำเนินกิจการอยู่ด้วย

1.4 แนวนโยบายด้านการต่างประเทศ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 82 รัฐต้องส่งเสริมสัมพันธไมตรีและความร่วมมือกับนานาประเทศและพึงถือหลักในการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค ตลอดจนต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีรวมทั้งตามพันธกรณีที่ได้กระทำไว้กับนานาประเทศ ตลอดจนต้องให้ความคุ้มครองและดูแลผลประโยชน์ของคนไทยในต่างประเทศ

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรานี้ก็เพื่อให้รัฐบาลต้องส่งเสริมสัมพันธไมตรีและความร่วมมือกับนานาประเทศด้วยหลักแห่งความเสมอภาค เพื่อผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติ โดยในการร่วมมือกับนานาประเทศรัฐควรถือหลักความเสมอภาค หลักถ้อยทีถ้อยปฏิบัติหลักต่างตอบแทนเยี่ยงคนชาติ ทั้งต้องถือตามพันธกรณีที่ประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญากับนานาประเทศและองค์การระหว่างประเทศ โดยรัฐบาลต้องตรากฎหมายหรือบังคับใช้กฎหมาย หรือตีความกฎหมายให้สอดคล้องและอนุวัติการตามสนธิสัญญาดังกล่าวด้วย รัฐบาลต้องส่งเสริมการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวกับนานาประเทศและต้องคุ้มครองดูแลผลประโยชน์ของคนไทยในต่างประเทศด้วย

1.5 แนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 84 มีอยู่หลายข้อจะนำมาศึกษาเฉพาะหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจของวิสาหกิจไทยและพันธกรณีต่างๆ ตามมาตรา 84 (1) (2) (5) (6) (8) (9) (13) (14) โดยมีรายละเอียด ที่กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้

(1) สนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรีและเป็นธรรมโดยอาศัยกลไกตลาด และสนับสนุนให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยต้องยกเลิกและละเว้นการตรากฎหมายและกฎเกณฑ์ที่ควบคุมธุรกิจ ซึ่งมีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ และต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมหรือการจัดให้มีสาธารณูปโภค

(2) สนับสนุนให้มีการใช้หลักคุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมาภิบาล ควบคู่กับการประกอบกิจการ

(5) กำกับการให้การประกอบกิจการมีการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม ป้องกันการผูกขาดไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม และคุ้มครองผู้บริโภค

(6) ดำเนินการให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม คุ้มครอง ส่งเสริม ขยายโอกาสในการประกอบอาชีพของประชาชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เพื่อใช้ในการผลิตสินค้า การบริการ และการประกอบอาชีพ

(8) คุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิตและการตลาดส่งเสริมให้สินค้าเกษตรได้รับผลตอบแทนสูงสุด รวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปของสภาเกษตรกรเพื่อวางแผนการเกษตรและรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร

(9) ส่งเสริม สนับสนุน และคุ้มครองระบบสหกรณ์ให้เป็นอิสระ และการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพตลอดทั้งการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อดำเนินกิจการด้านเศรษฐกิจ

(13) ส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรภาคเอกชนทางเศรษฐกิจทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง

(14) ส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

เจตนารมณ์ เพื่อกำหนดให้เป็นนโยบายที่ต้องนำไปใช้ในการดำเนินการเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยรัฐต้องไม่แทรกแซงและควบคุมกลไกตลาด หรือประกอบกิจการอันมีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชนเว้นแต่เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคง หรือผลประโยชน์ส่วนรวมหรือกิจการที่มีลักษณะเป็นสาธารณูปโภค รัฐต้องป้องกันมิให้มีการเอารัดเอาเปรียบกันทางเศรษฐกิจ รวมทั้งคุ้มครองการประกอบกิจการให้เป็นไปอย่างเสรีและเป็นธรรม ป้องกันการผูกขาดและคุ้มครองผู้บริโภค ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย คุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิตและส่งเสริมให้สินค้าเกษตรได้รับผลตอบแทนสูงสุด ส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรภาคเอกชนทางเศรษฐกิจทั้งในระดับชาติและ

ระดับท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง และส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางเกษตร เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ[28]

1.6 แนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 85 ที่ให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และซึ่งเกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจของวิสาหกิจไทยใน (3) (5)ดังนี้

(3) จัดให้มีการวางผังเมือง พัฒนา และดำเนินการตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

(5) ส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยประชาในท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน

เจตนารมณ์ เพื่อกำหนดเป็นนโยบายให้รัฐต้องบำรุงรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและควบคุมการจำกัดมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิต เช่น รณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงสภาวะโลกร้อน การสนับสนุนให้ปลูกป่าทดแทนเป็นต้น

1.7หลักเกณฑ์การทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 190 คือ “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ”

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย **หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีอำนาจอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ** หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญาหรือ**มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวางหรือมีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ**ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาในการนี้ รัฐสภาจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องดังกล่าว

ก่อนการดำเนินการเพื่อทำหนังสือสัญญากับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศตามวรรคสอง คณะรัฐมนตรีต้องให้ข้อมูลและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและต้องชี้แจงต่อรัฐสภาเกี่ยวกับหนังสือสัญญานั้น ในการนี้ให้คณะรัฐมนตรีเสนอกรอบการเจรจาต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบด้วย

เมื่อลงนามในหนังสือสัญญาตามวรรคสองแล้ว ก่อนที่จะแสดงเจตนาให้มีผลผูกพัน คณะรัฐมนตรีต้องให้ประชาชนสามารถเข้าถึงรายละเอียดของหนังสือสัญญานั้น และในกรณีที่การปฏิบัติตามหนังสือสัญญาดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนหรือผู้ประกอบการขนาดกลาง

[28]เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550คณะกรรมการวิสามัญบันทึกเจตนารมณ์ จดหมายเหตุและตรวจรายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญสำนักกรรมาธิการ 3 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร หน้า 81

ขนาดย่อม **คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบนั้นอย่างรวดเร็วเหมาะสม และเป็นธรรมให้มีกฎหมายว่าด้วยการกำหนดประเภท กรอบการเจรจา ขั้นตอนและวิธีการจัดทำหนังสือสัญญาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งการแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญาดังกล่าว โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมระหว่างผู้ที่ได้ประโยชน์กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญานั้นและประชาชนทั่วไป**

ในกรณีที่มีปัญหาตามวรรคสอง ให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะวินิจฉัยชี้ขาดโดยให้นำบทบัญญัติตามมาตรา 154 (1) มาใช้บังคับกับการเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยอนุโลม”

เจตนารมณ์ของกฎหมายกำหนดไว้เพื่อ

1) ให้การทำสนธิสัญญาอื่นระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศ หรือกับองค์กรระหว่างประเทศ เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในฐานะทรงเป็นประมุขแห่งรัฐ

2) สนธิสัญญาหรือหนังสือสัญญาที่คณะรัฐมนตรีต้องขอรับความเห็นชอบจากรัฐสภาในกรอบการเจรจาและต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนและภายหลังการเจรจา หรือก่อนลงนามในสัญญา มีทั้งสิ้น 5 ประเภท คือ

(1) ประเภทที่มีบทเปลี่ยนแปลงอำนาจอธิปไตยของรัฐ

(2) ประเภทที่มีบทเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่ อาณาเขต ซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญา หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ

(3) ประเภทที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง

(4) ประเภทที่มีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ

(5) ประเภทที่ต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา

3) มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนและวิธีการจัดทำหนังสือสัญญาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้าหรือบริการลงทุนอย่างมีนัยสำคัญ

4) กำหนดให้มีการเยียวยาประชาชน หรือผู้ประกอบการขนาดกลางหรือขนาดย่อมผู้ได้รับผลกระทบจากหนังสือสัญญา

5) กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจชี้ขาดวินิจฉัย ในกรณีเกิดปัญหาเกี่ยวกับประเภทของหนังสือสัญญาและการทำหนังสือสัญญาว่าต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาหรือไม่[29]

(ข) กฎหมายจัดตั้งองค์กรธุรกิจ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กรธุรกิจของประเทศไทยได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 เป็นต้น องค์กรธุรกิจในประเทศไทยประกอบด้วย ห้างหุ้นส่วน บริษัทจำกัด และ บริษัทมหาชนจำกัด โดยมีสาระสังเขปดังต่อไปนี้

ห้างหุ้นส่วน (Partnership)

ห้างหุ้นส่วน (Partnership) ที่จะเป็นนิติบุคคลได้ต้องเป็นห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนตามกฎหมายแล้ว โดยมาตรา 1012 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยว่า ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นจัดตั้งขึ้นได้โดยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาตกลงกันว่าจะทำกิจการด้วยกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งสันปันส่วนกำไรที่ได้จากกิจการนั้น แล้วทำสัญญากันไว้เพื่อการจัดตั้งเช่นว่า สัญญานี้เรียก "สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วน" ซึ่งในมาตราถัดมาได้จำแนกห้างหุ้นส่วนเป็นสองจำพวกคือ

1.ห้างหุ้นส่วนสามัญ (Ordinarypartnershipหรือuniversal partnership)คือ ห้างหุ้นส่วนที่ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดต้องรับผิดร่วมกันในหนี้ทั้งปวงของห้างนั้น (มาตรา 1025และมาตรา 1015 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์)

2. ห้างหุ้นส่วนจำกัด (Limited partnership) คือห้างหุ้นส่วนที่มีผู้เป็นหุ้นส่วนสองจำพวก จำพวกหนึ่งมีหน้าที่รับผิดในหนี้ของห้างนั้นจำกัดตามจำนวนเงินที่ตนรับว่าจะลงหุ้น และอีกจำพวกมีหน้าที่ต้องรับผิดในหนี้ของห้างโดยไม่จำกัดจำนวน (มาตรา 1077 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์) โดยห้างหุ้นส่วนจำกัดจะต้องจดทะเบียนเสมอ

บริษัทจำกัด (Limited Company)

บริษัทจำกัด (Limited company) คือ บริษัทประเภทซึ่งตั้งขึ้นด้วยแบ่งทุนเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่าๆ กัน โดยผู้ถือหุ้นต่างรับผิดจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ บริษัทจำกัดนี้จะเป็นนิติบุคคลได้ต่อเมื่อจดทะเบียนตามกฎหมายแล้ว (มาตรา 1015 และมาตรา 1096 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์) นอกจากนี้ยังมีบริษัทมหาชนจำกัด ซึ่งมีลักษณะ สาระ และการจัดตั้ง โดยสังเขปดังต่อไปนี้

บริษัท มหาชน จำกัด (Limited Public Company)

ลักษณะของบริษัทมหาชนจำกัด

บริษัทมหาชนจำกัด คือ บริษัทประเภทซึ่งตั้งขึ้นด้วยประสงค์ที่จะเสนอขายหุ้นต่อประชาชน โดยผู้ถือหุ้นมีความรับผิดจำกัดไม่เกินจำนวนเงินค่าหุ้นที่ต้องชำระ และบริษัทดังกล่าว

---

[29]เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 คณะกรรมการวิสามัญบันทึกเจตนารมณ์ จดหมายเหตุและตรวจรายงานการประชุม สภาร่างรัฐธรรมนูญ สำนักกรรมาธิการ 3 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร หน้า 185)

ได้ระบุความ ประสงค์เช่นนั้นไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิอาจสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 ได้กำหนดลักษณะโครงสร้างของบริษัทมหาชนจำกัดไว้ ดังนี้

1. จำนวนผู้ถือหุ้น มีผู้ถือหุ้นตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป

2. ทุนจดทะเบียน ไม่มีการกำหนดจำนวนทุนจดทะเบียนขั้นต่ำไว้

3. มูลค่าหุ้นและการชำระเงินค่าหุ้น หุ้นของบริษัทมหาชนจำกัดแต่ละหุ้นจะต้องมีมูลค่าเท่ากัน และต้องชำระค่าหุ้นครั้งเดียวเต็มมูลค่าหุ้น

4. จำนวนกรรมการ ต้องมีจำนวนกรรมการของบริษัทไม่น้อยกว่า 5 คน และกรรมการไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งต้องมีที่อยู่ในประเทศไทย

การจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด

การจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด อาจดำเนินการโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ดังนี้

1. การจดทะเบียนจัดตั้งบริษัท เริ่มโดยบุคคลธรรมดาตั้งแต่ 15 คน ขึ้นไปดำเนินการจดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิ แล้วดำเนินการจัดทำหนังสือชี้ชวนประชาชนให้ซื้อหุ้น หรือเมื่อผู้เริ่มจัดตั้งได้จองซื้อหุ้นทั้งหมดครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิแล้ว ก็จะเรียกประชุมจัดตั้งบริษัท หลังจากนั้นผู้เริ่มจัดตั้งจะต้องส่งมอบกิจการและเอกสารทั้งปวงให้แก่คณะกรรมการของบริษัทมหาชนจำกัดที่ได้รับเลือกตั้ง เพื่อนำความไปจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทต่อไป

2. การแปรสภาพบริษัทเอกชนเป็นบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทเอกชนอาจแปรสภาพเป็นบริษัทมหาชนจำกัดได้ เมื่อที่ประชุมผู้ถือหุ้นมีมติพิเศษตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การควบบริษัท

บริษัทมหาชนจำกัดตั้งแต่บริษัทสองบริษัทขึ้นไป หรือบริษัทมหาชนจำกัดกับบริษัทเอกชนจะควบกันเป็นบริษัทมหาชนจำกัดก็ได้ โดยที่ประชุมผู้ถือหุ้นของแต่ละบริษัทที่จะควบเข้ากันลงมติไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนเสียงทั้งหมดของผู้ถือหุ้นที่มาประชุมและมีสิทธิออกเสียงลงคะแนน โดยในกรณีที่เป็นการควบกับบริษัทเอกชนที่ประชุมผู้ถือหุ้นของบริษัทเอกชนนั้น จะต้องมีมติพิเศษให้ควบกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ขั้นตอนการจดทะเบียนควบบริษัทมหาชนกับบริษัทเอกชน

<u>วิธีการจดทะเบียน</u>

วิธีการจดทะเบียนมีหลักเกณฑ์และวิธีการทั่วๆ ไป ทำนองเดียวกันกับการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนและบริษัท

<u>สถานที่ยื่นคำขอจดทะเบียน</u>

การยื่นขอจดทะเบียนบริษัทมหาชนจำกัด ผู้ขอจดทะเบียนจะต้องยื่นคำขอจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. ยื่นต่อนายทะเบียน ณ ส่วนจดทะเบียนธุรกิจกลาง กรมพัฒนาธุรกิจการค้า

2. ยื่นต่อนายทะเบียน ณ สำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัด ในจังหวัดที่สำนักงานใหญ่ของบริษัทตั้งอยู่

3. ส่งโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนถึงนายทะเบียน ณ ส่วนจดทะเบียนธุรกิจกลาง กรมพัฒนาธุรกิจการค้า

(ค) กฎหมายแรงงาน

ด้านแรงงานมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ.2545

1.พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541

1) หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานพ.ศ. 2541 ประกาศใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 19 สิงหาคม 2541 แต่สภาพการณ์ในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปต่อมาจึงได้มีพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 โดยมีเหตุผลเพื่อให้การคุ้มครองลูกจ้างมีประสิทธิภาพและให้ลูกจ้างได้รับการคุ้มครองเพิ่มมากขึ้นทั้งกำหนดห้ามนายจ้างเรียกหรือรับหลักประกันการทำงานหรือความเสียหายในการทำงานให้ศาลมีอำนาจสั่งให้สัญญาจ้าง ข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานระเบียบหรือคำสั่งของนายจ้างมีผลใช้บังคับเพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี

กฎหมายคุ้มครองแรงงานเป็นกฎหมายที่จำกัดหลักเสรีภาพในการทำสัญญาหรือหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาแต่ไม่ได้ยกเลิกหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาหรือหลักเสรีภาพในการทำสัญญาในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยสิ้นเชิงหากแต่จำกัดหลักดังกล่าวให้แคบลงเท่านั้นคือจะแสดงเจตนาทำนิติกรรมใดๆให้มีมาตรฐานต่ำกว่าที่กฎหมายคุ้มครองแรงงานบัญญัติไว้ไม่ได้แต่ในทางตรงข้ามนายจ้างลูกจ้างยังคงมีเสรีภาพเต็มที่ในการทำสัญญาตราบเท่าที่สัญญานั้นไม่ขัดต่อบทบัญญัติในกฎหมายคุ้มครองแรงงานการศึกษากฎหมายคุ้มครองแรงงานจะศึกษาในส่วนสำคัญที่เกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างเป็นสำคัญ

2) คำนิยาม

“นายจ้าง” หมายความว่า ผู้ซึ่งตกลงรับลูกจ้างเข้าทำงานโดยจ่ายค่าจ้างให้และให้หมายความรวมถึง(1) ผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำงานแทนนายจ้าง(2) ในกรณีที่นายจ้างเป็นนิติบุคคลให้หมายความรวมถึง ผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลและผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลและผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลให้ทำการแทนด้วย

“ลูกจ้าง” หมายความว่า ผู้ซึ่งตกลงทำงานให้นายจ้างโดยรับค่าจ้างไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร

“ผู้ว่าจ้าง” หมายความว่า ผู้ซึ่งตกลงว่าจ้างบุคคลอีกคนหนึ่งให้ดำเนินงานทั้งหมดหรือแต่บางส่วนของงานใดเพื่อประโยชน์แก่ตน โดยจะจ่ายสินจ้างตอบแทนผลสำเร็จแห่งการงานที่

ทำนั้น ลูกจ้างที่ทำงานไม่เต็มเวลา ลูกจ้างสัญญาพิเศษและรวมถึงลูกจ้างซึ่งทำงานเกี่ยวกับงานบ้านด้วย

3) การคุ้มครองสิทธิลูกจ้างการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน

มีประเด็นของการคุ้มครอง เช่น การคุ้มครองทั่วไป การเรียกเงินประกันการทำงานหรือเงินประกันความเสียหายจากการที่นายจ้างไม่ชำระค่าจ้าง ค่าล่วงเวลาค่าทำงานในวันหยุด การประกาศเวลาทำงานปกติให้ลูกจ้างทราบ การทำงานล่วงเวลาการใช้แรงงานหญิงและเด็ก การจ่ายค่าตอบแทนการทำงานหรือค่าจ้างความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานการจ่ายค่าชดเชย การพักงานโดยมีเนื้อหาสำคัญในแต่ละประเด็นดังนี้

(1) <u>การคุ้มครองทั่วไป</u>กรณีที่นายจ้างไม่คืนเงินประกันหรือไม่จ่ายค่าจ้างค่าล่วงเวลา ค่าทำงานในวันหยุดและค่าล่วงเวลาในวันหยุดภายในเวลาที่กำหนดให้นายจ้างเสียดอกเบี้ยให้แก่ลูกจ้างในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละ 15 ต่อปี

(2) <u>การเรียกเงินประกันการทำงานหรือเงินประกันความเสียหาย</u>มีบทบัญญัติห้ามการเรียกหรือรับเงินประกันการทำงานหรือเงินประกันความเสียหายในการทำงานจากลูกจ้างทั่วไปคงเรียกได้เฉพาะลูกจ้างที่ต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการเงินหรือทรัพย์สินของนายจ้าง

(3) <u>การที่นายจ้างไม่ชำระค่าจ้างค่าล่วงเวลาคำทำงานในวันหยุด</u>การที่นายจ้างไม่ชำระค่าจ้างค่าล่วงเวลาค่าทำงานในวันหยุดค่าล่วงเวลาในวันหยุดค่าชดเชยค่าชดเชยพิเศษเงินสะสมเงินสมทบหรือเงินเพิ่มให้ลูกจ้างแล้วแต่กรณี ลูกจ้างมีสิทธิเรียกร้องจากนายจ้างและจะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น

(4) <u>การประกาศเวลาทำงานปกติให้ลูกจ้างทราบ</u>กฎหมายกำหนดให้นายจ้างประกาศเวลาทำงานปกติให้ลูกจ้างทราบโดยกำหนดเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดของการทำงานแต่ละวันของลูกจ้างได้ไม่เกินเวลาทำงานของแต่ละประเภทงานตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(5) <u>การทำงานล่วงเวลา</u>การทำงานล่วงเวลาเป็นไปตามความสมัครใจหรือภายใต้ความยินยอมจากลูกจ้างแต่ละคนนายจ้างไม่มีอำนาจสั่งให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลา

(6) <u>การใช้แรงงานหญิงและเด็ก</u>ได้มีกฎหมายบัญญัติไว้หลายกรณีเช่นห้ามมิให้นายจ้างจ้างเด็กอายุต่ำกว่าสิบห้าปีเป็นลูกจ้างห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปีทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุดห้ามมิให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างของลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กให้แก่บุคคลอื่นห้ามมิให้นายจ้างเรียกหรือรับเงินประกันเพื่อการใดๆจากฝ่ายลูกจ้างซึ่งเป็นเด็ก

(7) <u>การจ่ายค่าตอบแทนการทำงานหรือค่าจ้าง</u> ค่าจ้างหมายความว่าเงินที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกันจ่ายเป็นค่าตอบแทนในการทำงานตามสัญญาจ้างสำหรับระยะเวลาทำงานปกติเป็นรายชั่วโมงรายวันรายสัปดาห์รายเดือนหรือระยะเวลาอื่นและให้หมายความรวมถึงเงินที่นายจ้างจ่ายให้แก่ลูกจ้างในวันหยุดและวันลาที่ลูกจ้างมิได้ทำงาน

(8) ความปลอดภัยอาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมกฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการความปลอดภัยอาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานเพื่อดูแลลูกจ้างให้ได้รับความปลอดภัยและมีอาชีว อนามัยที่ดีในการทำงาน

(9) ข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน เป็นหน้าที่ของนายจ้างซึ่งมีลูกจ้างตั้งแต่ 10 คนขึ้นไปจักต้องจัดให้มีขึ้นโดยมีข้อกำหนดให้นายจ้างต้องปฏิบัติเป็นหลายกรณีเช่นต้องทำเป็นภาษาไทยต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับรายการให้ครบถ้วนเช่นวันทำงานเวลาทำงานปกติและเวลาพักวันหยุดและหลักเกณฑ์การหยุดหลักเกณฑ์การทำงานล่วงเวลาและการทำงานในวันหยุดเป็นต้น

(10) การจ่ายค่าชดเชยค่าชดเชยเป็นเงินที่นายจ้างมีหน้าที่จ่ายตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานเมื่อนายจ้างเป็นฝ่ายเลิกจ้างถ้านายจ้างมิได้เลิกจ้างลูกจ้างแต่ลูกจ้างลาออกจากงานไป ละทิ้งการงาน หรือลูกจ้างถึงแก่ความตายนายจ้างก็ไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย

(11) การพักงานในระหว่างการพักงานให้นายจ้างจ่ายเงินให้แก่ลูกจ้างตามอัตราที่กำหนดไว้ในข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานหรือให้นายจ้างจ่ายเงินให้ลูกจ้างและลูกจ้างได้ตกลงกันไว้ในข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง

4) กองทุนสงเคราะห์ลูกจ้าง

กองทุนสงเคราะห์ลูกจ้างประกอบด้วย เงินสะสม และเงินสมทบ เงินที่ตกเป็นของกองทุนส่งเคราะห์ลูกจ้าง เงินเพิ่ม เงินค่าปรับที่รับจากการลงโทษผู้กระทำความผิด เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้ เงินอุดหนุนจากรัฐบาล เงินรายได้อื่น เงินดอกผลของกองทุนสงเคราะห์ลูกจ้าง

จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดขั้นตอนของการคุ้มครองแรงงานไว้ในหลายกรณีโดยมุ่งคุ้มครองแรงงานในกรณีนายจ้าง ลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน แต่ในบางกรณีข้อตกลงหรือพันธกรณีต่างๆ ที่ประเทศไทยทำกับต่างประเทศ**อาจมีช่องโหว่ของกฎหมาย โดยผู้ประกอบธุรกิจจะหลีกเลี่ยงไม่ใช้สัญญาจ้างแรงงานเพื่อไม่ต้องนำกฎหมายคุ้มครองแรงงานมาใช้บังคับเพราะกฎหมายดังกล่าวคุ้มครองสิทธิของลูกจ้างและกำหนดหน้าที่ให้นายจ้างต้องปฏิบัติ แต่จะทำสัญญาในรูปของสัญญาจ้างทำของ ซึ่งผู้ว่าจ้างไม่ต้องรับผิดตามสัญญาจ้างแรงงาน ซึ่งสัญญาดังกล่าวอาจมีผลเสียกับผู้ใช้แรงงานของไทยเพราะไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน**

2.พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ.2545

1) หลักการและเหตุผล

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ก็เพื่อให้การพัฒนาฝีมือแรงงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับกาลสมัย สมควรปรับปรุงพระราชบัญญัติส่งเสริมการฝึกอาชีพ พ.ศ. 2537 ให้นายจ้างหรือสถานประกอบกิจการมีส่วนร่วมในการพัฒนาฝีมือแรงงานมากขึ้นและให้มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อสนับสนุนการพัฒนาฝีมือแรงงาน

2) คำนิยาม

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดคำนิยามที่เป็นสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาฝีมือแรงงานไว้ดังนี้

“การพัฒนาฝีมือแรงงาน” หมายความว่า กระบวนการที่ทำให้ผู้รับการฝึกและประชากรวัยทำงานมีฝีมือ ความรู้ความสามารถ จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ และทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการทำงานอันได้แก่ การฝึกอบรมฝีมือแรงงาน การกำหนดมาตรฐานฝีมือแรงงาน และการอื่นที่เกี่ยวข้อง

“การฝึกอบรมฝีมือแรงงาน” หมายความว่า การฝึกเตรียมเข้าทำงาน การฝึกยกระดับฝีมือแรงงานและการฝึกเปลี่ยนสาขาอาชีพ

“การฝึกเตรียมเข้าทำงาน” หมายความว่า การฝึกอบรมฝีมือแรงงานก่อนเข้าทำงานเพื่อให้สามารถทำงานตามมาตรฐานฝีมือแรงงาน

“การฝึกยกระดับฝีมือแรงงาน” หมายความว่า การที่ผู้ประกอบกิจการซึ่งเป็นนายจ้างจัดให้ลูกจ้างได้ฝึกอบรมฝีมือแรงงานเพิ่มเติมในสาขาอาชีพอื่นที่ลูกจ้างมิได้ปฏิบัติงานอยู่ตามปกติเพื่อให้ลูกจ้างได้มีความรู้ความสามารถและทักษะในสาขาอาชีพนั้นสูงขึ้น

“การฝึกเปลี่ยนสาขาอาชีพ” หมายความว่า การที่ผู้ประกอบกิจการซึ่งเป็นนายจ้างจัดให้ลูกจ้างได้ฝึกอบรมฝีมือแรงงานเพิ่มเติมในสาขาอาชีพอื่นที่ลูกจ้างมิได้ปฏิบัติงานอยู่ตามปกติเพื่อให้ลูกจ้างได้มีความรู้ความสามารถที่จะทำงานในสาขาอาชีพอื่นนั้นได้ด้วย

“มาตรฐานฝีมือแรงงาน” หมายความว่า ข้อกำหนดทางวิชาการที่ใช้เป็นเกณฑ์วัดระดับฝีมือ ความรู้ความสามารถ และทัศนคติในการทำงานของผู้ประกอบอาชีพในสาขาต่างๆ ตามพระราชบัญญัตินี้

“การทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน” หมายความว่า การทดสอบฝีมือ ความรู้ความสามารถและทัศนคติในการทำงานของผู้ประกอบอาชีพตามเกณฑ์กำหนดของมาตรฐานฝีมือแรงงาน

“ผู้ประกอบกิจการ” หมายความว่า ผู้ประกอบกิจการอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรือธุรกิจอย่างอื่น ทั้งที่เป็นนายจ้างและมิใช่นายจ้างของผู้รับการฝึก

“นายจ้าง” หมายความว่า นายจ้างตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน

“ลูกจ้าง” หมายความว่า ลูกจ้างตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนพัฒนาฝีมือแรงงาน

3) การพัฒนาฝีมือแรงงาน

พระราชบัญญัติฉบับนี้มุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาฝีมือแรงงานให้กับลูกจ้าง โดยให้มีการฝึกอบรมให้กับลูกจ้าง ทั้งการฝึกฝีมือแรงงานของลูกจ้าง การฝึกยกระดับฝีมือแรงงาน

ของลูกจ้าง และการฝึกเปลี่ยนอาชีพ โดยให้นายจ้างมีส่วนร่วมในการดำเนินการให้มีการจัดฝึกอบรมให้กับลูกจ้างโดยแบ่งการฝึกออกเป็น 2 กรณี คือ

(1)ถ้าลูกจ้างที่นายจ้างส่งไปฝึกโดยได้กำหนดว่าในระหว่างการฝึกให้ผู้ดำเนินการฝึกซึ่งเป็นนายจ้างยังคงมีหน้าที่ต่อลูกจ้างตามกฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน สัญญาจ้าง ข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานและข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง

(2)ถ้าการฝึกเกิดจากการร้องขอของลูกจ้างและมีการตกลงเป็นหนังสือ นายจ้างอาจจัดให้ลูกจ้างฝึกนอกเวลาทำงานปกติหรือในวันหยุดของลูกจ้างก็ได้ โดยนายจ้างต้องจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่น้อยกว่าค่าจ้างในเวลาทำงานตามปกติตามจำนวนชั่วโมงที่ฝึก

4) การจัดตั้งกองทุนพัฒนาฝีมือแรงงาน

รัฐได้สนับสนุนการพัฒนาฝีมือแรงงานโดยจัดให้มีกองทุนขึ้นจำนวนหนึ่ง และให้กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เก็บรักษาเงินกองทุนและดำเนินการเบิกจ่ายเงินกองทุนตามพระราชบัญญัตินี้ โดยเงินกองทุนดังกล่าวให้ใช้เพื่อกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ เช่น ให้ผู้รับการฝึกกู้ยืมเพื่อใช้จ่ายเกี่ยวกับการเข้ารับการฝึกอบรมฝีมือแรงงาน หรือช่วยเหลือหรืออุดหนุนกิจการใด ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงานตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด เป็นต้น

จากกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่ารัฐให้ความสำคัญกับการพัฒนาฝีมือแรงงานโดยกำหนดให้ผู้ประกอบกิจการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาผีมือแรงานไทยให้ทัดเทียมกับต่างประเทศเพื่อประโยชน์ในการการเพิ่มผลิตภาพของแรงงานไทยตามที่ได้ตกลงการค้าเสรีกับต่างประเทศ โดยให้การสนับสนุนในด้านการเงินและด้านอื่นๆ ตามที่กล่าวมาแล้ว

(ง) กฎหมายการลงทุน

ในหัวข้อนี้จะศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน คือ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจคนต่างด้าว และพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนพ.ศ. 2520 ดังนี้

1.พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542

1) ความเป็นมาของกฎหมาย

พระราชบัญญัติประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวได้ประกาศใช้เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2515 ในรูปของประกาศคณะปฏิวัติ และได้มีการแก้ไขอีก 2 ครั้ง คือปี พ.ศ. 2521 ถึง พ.ศ. 2535 เหตุผลของการประกาศใช้เนื่องจากประกาศของคณะปฏิวัติได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว และมีหลักการบางประการไม่สอดคล้องกับสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจ การลงทุน และการค้าระหว่างประเทศในปัจจุบัน สมควรปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวเสียใหม่ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันจากการประกอบธุรกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับประเทศไทยโดยส่วนรวม ทั้งยังเป็นการดำเนินการให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

2) คำนิยาม

ก่อนที่จะศึกษาถึงเรื่องการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว จำเป็นที่จะต้องรู้จักคำนิยามของกฎหมายดังกล่าว ได้แก่

"คนต่างด้าว" หมายความว่า

(1) บุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีสัญชาติไทย

(2) นิติบุคคลซึ่งไม่ได้จดทะเบียนในประเทศไทย

(3) นิติบุคคลซึ่งจดทะเบียนในประเทศไทย และมีลักษณะดังต่อไปนี้

(ก) นิติบุคคล ซึ่งมีหุ้นอันเป็นทุนตั้งแต่กึ่งหนึ่งของนิติบุคคลนั้นถือโดยบุคคลตาม (1) หรือ (2) หรือนิติบุคคลซึ่งมีบุคคลตาม (1) หรือ (2) ลงทุนมีมูลค่าตั้งแต่กึ่งหนึ่งของทุนทั้งหมดในนิติบุคคลนั้น

(ข) ห้างหุ้นส่วนจำกัดหรือห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียน ซึ่งหุ้นส่วนผู้จัดการหรือผู้จัดการเป็นบุคคลตาม (1)

(4) นิติบุคคลซึ่งจดทะเบียนในประเทศไทย ซึ่งมีหุ้นอันเป็นทุนตั้งแต่กึ่งหนึ่งของนิติบุคคลนั้นถือโดยบุคคลตาม (1) (2) หรือ (3) หรือนิติบุคคลซึ่งมีบุคคลตาม (1) (2) หรือ (3) ลงทุนมีมูลค่าตั้งแต่กึ่งหนึ่งของทุนทั้งหมดในนิติบุคคลนั้น

เพื่อประโยชน์แห่งคำนิยามนี้ให้ถือว่าหุ้นของบริษัทจำกัดที่มีใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือเป็นหุ้นของคนต่างด้าว เว้นแต่จะได้มีกฎกระทรวงกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

"ทุน" หมายความว่า ทุนจดทะเบียนของบริษัทจำกัด หรือทุนชำระแล้วของบริษัทมหาชนจำกัดหรือเงินที่ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือสมาชิกนำมาลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือนิติบุคคลนั้น

"ทุนขั้นต่ำ" หมายความว่า ทุนของคนต่างด้าวในกรณีที่คนต่างด้าวเป็นนิติบุคคลซึ่ง จดทะเบียนในประเทศไทย และในกรณีที่คนต่างด้าวเป็นนิติบุคคลซึ่งไม่ได้จดทะเบียนในประเทศไทย หรือเป็นบุคคลธรรมดาให้หมายถึงเงินตราต่างประเทศที่คนต่างด้าวนำมาใช้เมื่อเริ่มต้นประกอบธุรกิจในประเทศไทย

"ธุรกิจ" หมายความว่า การประกอบกิจการในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หัตถกรรม พาณิชยกรรม การบริการ หรือกิจการอย่างอื่น อันเป็นการค้า

"ใบอนุญาต" หมายความว่า ใบอนุญาตประกอบธุรกิจ

"ผู้รับใบอนุญาต" หมายความว่า คนต่างด้าวที่ได้รับใบอนุญาต

"หนังสือรับรอง" หมายความว่า หนังสือรับรองการประกอบธุรกิจ

"ผู้รับหนังสือรับรอง" หมายความว่า คนต่างด้าวที่ได้รับหนังสือรับรอง

"คณะกรรมการ" หมายความว่า คณะกรรมการการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“นายทะเบียน” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้เป็นนายทะเบียนการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมทะเบียนการค้า

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

“ทุน” หมายความ ทุนจดทะเบียนของบริษัทจำกัด หรือทุนชำระแล้วของบริษัทมหาชนจำกัด หรือเงินที่ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือสมาชิกนำมาลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือนิติบุคคลนั้น

“ทุนขั้นต่ำ” หมายความว่า ทุนของคนต่างด้าวในกรณีที่คนต่างด้าวเป็นนิติบุคคลซึ่งจดทะเบียนในประเทศไทย และในกรณีที่คนต่างด้าวเป็นนิติบุคคลซึ่งไม่ได้จดทะเบียนในประเทศไทยหรือเป็นบุคคลธรรมดาให้หมายถึงเงินตราต่างประเทศที่คนต่างด้าวนำมาใช้เมื่อเริ่มต้นประกอบธุรกิจในประเทศไทย

“ธุรกิจ” หมายความว่า การประกอบกิจการทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หัตถกรรม พาณิชยกรรม การบริการ หรือกิจการอย่างอื่นอันเป็นการค้า

3) หลักการอนุญาตให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจ

กฎหมายได้กำหนดว่า การอนุญาตให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจได้หรือไม่ให้พิจารณาโดยคำนึงผลดีและผลเสียต่อความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศิลปะวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของประเทศ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพลังงานและการรักษาสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค ขนาดของกิจการ การจ้างแรงงาน การถ่ายทอดเทคโนโลยี การวิจัยและการพัฒนา

4) การห้ามคนต่างด้าวประกอบธุรกิจและข้อยกเว้น

การห้ามคนต่างด้าวประกอบธุรกิจกฎหมายบัญญัติไว้ มีหลายกรณี เช่น ห้ามคนต่างด้าวที่ถูกเนรเทศหรือรอการเนรเทศตามกฎหมายประกอบธุรกิจ ดังนั้นคนต่างด้าวที่จะประกอบธุรกิจได้ต้องได้รับใบอนุญาตเท่านั้น

(1) ข้อห้ามที่กำหนดมิให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจ

กฎหมายกำหนด ข้อห้ามดังนี้

ก. ห้ามมิให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจที่ไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวประกอบกิจการด้วยเหตุผลพิเศษตามที่กำหนดไว้ในบัญชีหนึ่งของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 เช่น การทำกิจการหนังสือพิมพ์การทำกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ การทำนา ทำไร่ ทำสวน การเลี้ยงสัตว์ การทำป่าไม้และการแปรรูปไม้จากป่า

ธรรมชาติ การทำประมงเฉพาะการจับสัตว์น้ำในน่านน้ำไทยและในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศไทย การสกัดสมุนไพรไทย เป็นต้น

ข. ห้ามมิให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจที่เกี่ยวกับความปลอดภัยหรือความมั่นคงของประเทศ ธุรกิจที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ตามที่กำหนดไว้ในบัญชีสองของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานโดยการอนุมัติของคณะรัฐมนตรี

ธุรกิจในบัญชีสอง คือ ธุรกิจที่เกี่ยวกับความปลอดภัยหรือความมั่นคงของประเทศหรือมีผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี หัตถกรรมพื้นบ้าน หรือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แยกออกเป็น 3 หมวด คือ

หมวด 1 ธุรกิจที่เกี่ยวกับความปลอดภัยหรือความมั่นคงของประเทศ แบ่งเป็น การผลิต การจำหน่ายและการซ่อมบำรุง อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน และวัตถุระเบิด ส่วนประกอบของ อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน และวัตถุระเบิด อาวุธยุทโธปกรณ์ เรือ อากาศยาน หรือยานพาหนะทางการทหาร อุปกรณ์หรือส่วนประกอบของอุปกรณ์สงครามทุกประเภท

หมวด 2 ธุรกิจที่มีผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และหัตถกรรมพื้นบ้าน แบ่งเป็น การค้าของเก่าหรือศิลปวัตถุ ซึ่งเป็นงานศิลปกรรมหัตถกรรมของไทย การผลิตเครื่องไม้แกะสลัก การเลี้ยงไหม การผลิตเส้นไหมไทย การทอผ้าไหมไทย การพิมพ์ลวดลายผ้าไหมไทย การผลิตเครื่องดนตรีไทย การผลิตเครื่องทอง เครื่องเงิน เครื่องถม เครื่องทองลงหิน หรือเครื่องเขิน การผลิตถ้วยชามหรือเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นศิลปวัฒนธรรมไทย

หมวด 3 ธุรกิจที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม คือ การผลิตน้ำตาลจากอ้อย การทำนาเกลือ รวมทั้งการทำเกลือสินเธาว์ การทำเกลือหิน การทำเหมืองรวมทั้งการระเบิดและย่อยหิน การแปรรูปไม้เพื่อทำเครื่องเรือนและเครื่องใช้สอย

ค. ห้ามมิให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจที่คนไทยยังไม่มีความพร้อมที่จะแข่งขันในการประกอบกิจการกับคนต่างด้าว ตามที่กำหนดไว้ในบัญชีสาม เช่น การสีข้าวและการผลิตแป้งจากข้าวและพืชไร่ การทำการประมงเฉพาะการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำป่าไม้จากป่าปลูก การผลิตไม้อัด แผ่นไม้ วีเนียร์ ชิปบอร์ด หรือฮาร์ดบอร์ด การผลิตปูนขาว การทำกิจการบริการทางบัญชี การทำกิจการบริการทางกฎหมาย การทำกิจการบริการทางสถาปัตยกรรม การทำกิจการบริการทางวิศวกรรม การก่อสร้างการทำกิจการนายหน้าหรือตัวแทนการขายทอดตลาด

(2) ข้อกำหนดในข้อ (1) ไม่ใช้บังคับแก่คนต่างด้าวที่ประกอบธุรกิจ ดังนี้

ก. คนต่างด้าวที่ประกอบธุรกิจ ตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ คือบัญชีหนึ่ง บัญชีสองและบัญชีสามตามที่กล่าวมาแล้วโดยได้รับอนุญาตจากรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นการเฉพาะกาล

ข. คนต่างด้าวที่ประกอบธุรกิจ ตามบัญชีท้ายของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 คือบัญชีหนึ่ง บัญชีสองและบัญชีสามตามที่กล่าวมาแล้ว โดยสนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคีหรือมีความผูกพันตามพันธกรณี ให้ได้รับยกเว้นจากการบังคับใช้บทบัญญัติแห่งมาตราต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่งและให้เป็นไปตามบทบัญญัติและเงื่อนไขของสนธิสัญญานั้น ซึ่งอาจรวมถึงการให้สิทธิคนไทยและวิสาหกิจของคนไทยเข้าไปประกอบธุรกิจในประเทศสัญชาติของคนต่างด้าวนั้นเป็นการต่างตอบแทนด้วย

5) การลงทุนของคนต่างด้าว

(1) ได้กำหนดทุนขั้นต่ำที่คนต่างด้าวใช้ในการเริ่มประกอบธุรกิจซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ ทุนขั้นต่ำที่คนต่างด้าวใช้ในการเริ่มประกอบธุรกิจในประเทศไทยต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่าที่กำหนดในกฎกระทรวงแต่ต้องไม่น้อยกว่าสองล้านบาท

(2) คนต่างด้าวที่จะประกอบธุรกิจตามบัญชีสองได้จะต้องมีคนไทยหรือนิติบุคคลที่ไม่ใช่คนต่างด้าวตามกฎหมายนี้ถือหุ้นอยู่ไม่น้อยกว่าร้อยละสี่สิบของทุนของคนต่างด้าวที่เป็นนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะมีเหตุสมควร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานโดยการอนุมัติของคณะรัฐมนตรีอาจผ่อนผันสัดส่วนในเรื่องดังกล่าวให้น้อยลงได้ แต่ต้องไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบห้า และต้องมีกรรมการที่เป็นคนไทยไม่น้อยกว่าสองในห้าของจำนวนกรรมการทั้งหมด

6) การกำหนดเงื่อนไขให้คนต่างด้าวต้องปฏิบัติ

กฎหมายกำหนดเงื่อนไขใดให้คนต่างด้าวผู้รับใบอนุญาตต้องปฏิบัติ ในหลายประการ เช่น อัตราส่วนทุนกับเงินกู้ที่จะใช้ในการประกอบธุรกิจที่ได้รับอนุญาต จำนวนกรรมการที่เป็นคนต่างด้าวซึ่งจะต้องมีภูมิลำเนาหรือที่อยู่ในราชอาณาจักร จำนวนและระยะเวลาการดำรงไว้ซึ่งทุนขั้นต่ำภายในประเทศ เทคโนโลยีหรือทรัพย์สินเงื่อนไขอื่นที่จำเป็น

จากการศึกษาของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้เอื้อการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวในหลายประการ ในขณะเดียวก็กำหนดขอบเขตให้คนต่างด้าวต้องปฏิบัติในหลายกรณี รวมตลอดถึงการห้ามคนต่างด้าวประกอบธุรกิจด้วย แต่ข้อห้ามดังกล่าวก็ยังมีข้อยกเว้นไว้ในมาตรา 10 ที่กำหนดว่าไม่ใช้บังคับแก่คนต่างด้าวที่ประกอบธุรกิจโดยสนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคีหรือมีความผูกพันตามพันธกรณีให้ได้รับการยกเว้นจากการบังคับใช้บทบัญญัติแห่งมาตราต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่งและให้เป็นไปตามบทบัญญัติและเงื่อนไขของสนธิสัญญานั้น ซึ่งอาจรวมถึงการให้สิทธิคนไทยและวิสาหกิจของคนไทยเข้าไปประกอบธุรกิจในประเทศสัญชาติของคนต่างด้าวนั้นเป็นการต่างตอบแทนด้วยเหตุนี้ข้อตกลงหรือพันธกรณีต่าง ๆ จึงมีความสำคัญที่ทำให้การบังคับใช้ของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ไม่สามารถใช้ได้

2.พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนพ.ศ. 2520

1) ความเป็นมาของกฎหมายส่งเสริมการลงทุน

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ เนื่องจากสภาพและความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การดำเนินงานส่งเสริมการลงทุนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนมีอยู่ไม่สามารถสนองความต้องการของประเทศในด้านการเร่งรัดการลงทุนเพื่อประโยชน์ในการสร้างงานการเพิ่มรายได้ และการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนได้ดีพอจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายในเรื่องนี้เสียใหม่เพื่อให้ความมั่นใจแก่ผู้ลงทุนโดยการกำหนดระบบการให้สิทธิและประโยชน์ที่เหมาะสมสำหรับการจูงใจให้มีการลงทุนในกิจการที่รัฐให้การส่งเสริมที่ทันต่อเหตุการณ์ และให้มีกลไกการบริหารงานส่งเสริมการลงทุนของรัฐที่สามารถอำนวยความสะดวกและขจัดอุปสรรคในการลงทุน ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฉบับที่ 2 พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติฉบับที่ 2 นี้ได้แก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาษี

2) นโยบายการส่งเสริมการลงทุน

นโยบายส่งเสริมการลงทุนเพื่อบรรเทาภาระด้านการคลังของรัฐบาล และเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนได้ กำหนดนโยบายส่งเสริมการลงทุนในการแก้ไขกฎหมายดังกล่าว ดังนี้

(1) เพิ่มประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการใช้สิทธิและประโยชน์ภาษีอากร โดยให้สิทธิและประโยชน์แก่โครงการที่มีผลประโยชน์ต่อเศรษฐกิจอย่างแท้จริง และใช้หลักการบริหารและการจัดการองค์กรที่ดี (Good governance) ในการให้สิทธิและประโยชน์ด้านภาษีอากร โดยกำหนดให้ผู้ได้รับการส่งเสริมต้องรายงานผลการดำเนินงานของโครงการที่ได้รับการส่งเสริมเพื่อให้สำนักงานได้ตรวจสอบก่อนใช้สิทธิและประโยชน์ด้านภาษีอากรในปีนั้นๆ

(2) สนับสนุนให้อุตสาหกรรมพัฒนาระบบคุณภาพและมาตรฐานการผลิตเพื่อแข่งขันในตลาดโลก โดยกำหนดให้ผู้ได้รับการส่งเสริมทุกรายที่มีโครงการลงทุนตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป (ไม่รวมค่าที่ดินและทุนหมุนเวียน) ต้องดำเนินการให้ได้รับใบรับรองระบบคุณภาพตามมาตรฐาน ISO 9000 หรือมาตรฐานสากลอื่นที่เทียบเท่า

(3) ปรับมาตรการส่งเสริมการลงทุนให้สอดคล้องกับข้อตกลงด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ โดยการยกเลิกเงื่อนไขการส่งออกและการใช้ชิ้นส่วนในประเทศ

(4) สนับสนุนการลงทุนเป็นพิเศษในภูมิภาคหรือท้องถิ่นที่มีรายได้ต่ำ และมีสิ่งเอื้ออำนวยต่อการลงทุนน้อย โดยให้สิทธิและประโยชน์ด้านภาษีอากรสูงสุด

(5) ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม โดยไม่เปลี่ยนแปลงเงื่อนไขเงินลงทุนขั้นต่ำของโครงการที่จะได้รับการส่งเสริมคือ 1 ล้านบาท (ไม่รวมค่าที่ดินและทุนหมุนเวียน)

(6) ให้ความสำคัญแก่กิจการเกษตรกรรมและผลิตผลจากการเกษตร กิจการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเทคโนโลยีและทรัพยากรมนุษย์ กิจการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และบริการพื้นฐาน กิจการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อม และอุตสาหกรรมเป้าหมาย

3) กิจการที่จะให้การส่งเสริมการลงทุน

กิจการที่คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนจะพึงให้การส่งเสริมการลงทุน ต้องเป็นกิจการดังนี้

(1) กิจการที่สำคัญและเป็นประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ

(2) กิจการที่มีการผลิตเพื่อส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

(3) กิจการที่ใช้ทุนแรงงานหรือบริการในอัตราสูง

(4) กิจการที่ใช้ผลิตผลทางเกษตรหรือทรัพยากรธรรมชาติเป็นวัตถุดิบซึ่งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเห็นว่ากิจการนั้นยังไม่มีในราชอาณาจักรหรือมีในราชอาณาจักรไม่เพียงพอหรือกรรมวิธีการผลิตยังไม่ทันสมัย ประเภทกิจการที่ให้การส่งเสริมการลงทุน เป็นไปตามประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ตัวอย่างประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนซึ่งได้ให้การส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า พร้อมทั้งได้กำหนดเงื่อนไขการปฏิบัติ

4) หลักเกณฑ์การถือหุ้นของต่างชาติ

เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักลงทุนต่างชาติในการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรม คณะกรรมการจะผ่อนคลายมาตรการจำกัดการถือหุ้นโดยใช้แนวทางการพิจารณา ดังนี้

(1) โครงการลงทุนในกิจการเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ การประมง การสำรวจและการทำเหมืองแร่ และการให้บริการตามที่ปรากฏในบัญชีหนึ่งท้ายพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 จะต้องมีผู้มีสัญชาติไทยถือหุ้นรวมกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 51 ของทุนจดทะเบียน

(2)โครงการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรม อนุญาตให้ต่างชาติถือหุ้นข้างมากหรือทั้งสิ้นได้ไม่ว่าตั้งในเขตใด

(3) เมื่อมีเหตุผลอันสมควร คณะกรรมการอาจกำหนดสัดส่วนการถือหุ้นของต่างชาติเป็นการเฉพาะสำหรับกิจการที่ให้การส่งเสริมบางประเภท

5) สิทธิและประโยชน์ของผู้ได้รับการส่งเสริมการลงทุน

(1) สิทธิและประโยชน์ของผู้ได้รับการส่งเสริมการลงทุน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนได้กำหนดสิทธิและประโยชน์ของผู้ได้รับการส่งเสริมการลงทุนไว้ ดังนี้

ก. สิทธิและประโยชน์ของคนต่างด้าว

ข. สิทธิของคนต่างด้าวที่จะถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

ค. การยกเว้นอากรแรกเข้าสำหรับเครื่องจักร

ง. การลดหย่อนอากรขาเข้าสำหรับวัตถุดิบหรือวัสดุจำเป็น

จ. การยกเว้นภาษี

ฉ. สิทธิและประโยชน์อื่นๆ

ช. การยกเว้นอากรเพื่อส่งเสริมการส่งออก

ฌ. การยกเว้นอากรหรือลดหย่อนอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักร วัตถุดิบและวัสดุที่จำเป็น

ญ. การนำเงินออกนอกราชอาณาจักร

(2) สิทธิและประโยชน์ของผู้ได้รับการส่งเสริมการลงทุนตามนโยบายและหลักเกณฑ์ส่งเสริมการลงทุนสำนักงานส่งเสริมการลงทุนได้มีนโยบายและหลักเกณฑ์ในการส่งเสริมการลงทุน ดังนี้

ก.หลักเกณฑ์การถือหุ้นของต่างชาติ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักลงทุนต่างชาติในการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรม คณะกรรมการจะผ่อนผันมาตรการจำกัดการถือหุ้น

ข.หลักเกณฑ์การให้สิทธิและประโยชน์ด้านภาษีอากร สิทธิและประโยชน์สำหรับโครงการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจะได้รับตามเขตการลงทุนที่สถานประกอบการตั้งอยู่ ยกเว้นกรณีที่มีการกำหนดไว้เป็นการเฉพาะสำหรับกิจการประเภทนั้น ซึ่งแบ่งออกเป็นกิจการที่ให้ความสำคัญเป็นพิเศษกิจการที่ให้ความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อประเทศเป็นพิเศษหรือตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมการเกษตรไทยรวมทั้งประเภทกิจการที่มีการกำหนดไว้เป็นการเฉพาะอื่นๆ

ทั้งนี้ การให้สิทธิและประโยชน์ในการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลจะกำหนดให้ไม่เกินร้อยละ 100 ของเงินลงทุนโดยไม่รวมค่าที่ดินและทุนหมุนเวียน ยกเว้นโครงการตามนโยบายส่งเสริมการลงทุนเพื่อพัฒนาทักษะ เทคโนโลยี และนวัตกรรม นโยบายส่งเสริม วิสาหกิจไทย นโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมการเกษตรไทย และประเภทกิจการที่มีการกำหนดไว้เป็นการเฉพาะบางประเภท จะไม่กำหนดสัดส่วนการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล

ในส่วนของนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจไทยกิจการที่ให้การส่งเสริม ได้แก่

ก. ผลิตภัณฑ์การเกษตรแปรรูป

- กิจการผลิตหรือฉนอมอาหาร หรือสิ่งปรุงแต่งอาหารโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย (ยกเว้นการผลิตน้ำดื่ม ลูกอม และไอศกรีม) (ประเภท 1.11)

- กิจการคัดคุณภาพ บรรจุ เก็บรักษา พืช ผัก ผลไม้ ดอกไม้ (ประเภท 1.13)

- กิจการผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร (ประเภท 1.20)

ข. อุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์

- กิจการผลิตผ้า

- กิจการผลิตเครื่องนุ่งห่ม

- กิจการผลิตของเล่น

- กิจการผลิตของชำร่วยและของที่ระลึก

- กิจการผลิตสิ่งประดิษฐ์

- กิจการผลิตเครื่องเขียน หรือชิ้นส่วน

- กิจการผลิตเครื่องเรือน หรือชิ้นส่วน

6) หลักประกันและการเพิกถอนสิทธิและประโยชน์

(1) หลักประกันในการส่งเสริมการลงทุนพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520ได้กำหนดหลักประกันและการให้การคุ้มครองแก่ผู้ลงทุน เพื่อให้ผู้ลงทุนมีความมั่นใจในการลงทุนกฎหมายได้กำหนดหลักประกันการลงทุนไว้หลายกรณี เช่นรัฐจะไม่โอนกิจการของผู้ได้รับการส่งเสริมมาเป็นของรัฐจะไม่ประกอบกิจการขึ้นใหม่แข่งขันกับผู้ได้รับการส่งเสริมรัฐจะไม่ทำการผูกขาดการจำหน่ายผลิตภัณฑ์หรือผลิตผลชนิดเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันกับที่ผู้ได้รับการส่งเสริมผลิตหรือประกอบได้ รัฐจะไม่ควบคุมราคาจำหน่ายของผลิตภัณฑ์หรือผลิตผลที่ได้จากกิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน เว้นแต่ในกรณีจำเป็นในด้านเศรษฐกิจสังคมและความมั่นคงของประเทศแต่จะไม่กำหนดราคาจำหน่ายให้ต่ำกว่าราคาที่คณะกรรมการเห็นสมควร ผู้ได้รับการส่งเสริมจะได้รับอนุญาตให้ส่งออกนอกราชอาณาจักรได้ซึ่งผลิตภัณฑ์หรือผลิตผลที่ได้จากกิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน เว้นแต่ในกรณีจำเป็นในด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศรัฐจะไม่อนุญาตให้ส่วนราชการองค์การของรัฐบาล หรือรัฐวิสาหกิจนำเข้ามาในราชอาณาจักรโดยให้ได้รับยกเว้นอากรขาเข้าซึ่งผลิตภัณฑ์หรือผลิตผลชนิดใดที่คณะกรรมการพิจารณาเห็นว่าเป็นชนิดเดียวกันกับที่ผู้ได้รับการส่งเสริมผลิตหรือประกอบได้ โดยมีคุณภาพใกล้เคียงกันและมีปริมาณเพียงพอที่จะจัดหามาใช้ได้

(2) การเพิกถอนสิทธิและประโยชน์สิทธิและประโยชน์ที่ผู้ได้รับการส่งเสริมการลงทุนได้รับไปนี้อาจถูกเพิกถอนได้ เช่นผู้ได้รับการส่งเสริมฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดจากสิทธิและประโยชน์ของผู้ได้รับการส่งเสริมการลงทุนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520รัฐมุ่งคุ้มครองผู้ส่งเสริมการลงทุนที่เข้ามาลงทุนในประเทศ แต่ในบางส่วนก็ยังมีข้อจำกัดอยู่บ้างโดยให้มีการเพิกถอนสิทธิและประโยชน์ในบางกรณี แต่เมื่อมีข้อตกลงตามพันธกรณีกับต่างประเทศ ข้อตกลงและข้อจำกัดเพื่อประโยชน์ของคนในชาติก็ถูกยกเลิกไป

(จ) กฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา

ในประเด็นทรัพย์สินทางปัญญามีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542

1. กฎหมายเครื่องหมายการค้า

ภายใต้ความคุ้มครองพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ได้ให้คำนิยามดังนี้

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“เครื่องหมาย” หมายความว่า ภาพถ่ายภาพวาดภาพประดิษฐ์ตราชื่อคำข้อความตัวหนังสือตัวเลขลายมือชื่อกลุ่มของสีรูปร่างหรือรูปทรงของวัตถุหรือสิ่งเหล่านี้อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน

จากคำนิยามดังกล่าวยังมิได้ครอบคลุมถึง “เครื่องหมายกลิ่นและเสียง” ซึ่งกฎหมายเครื่องหมายการค้าหลายประเทศให้ความคุ้มครองไปถึงกลิ่นและเสียงด้วย ดังนั้น ผู้ประกอบการวิสาหกิจไทยในภาคบริการอาจมีโอกาสละเมิดเครื่องหมายกลิ่นหรือเสียงของผู้อื่นที่ได้รับความคุ้มครอง ภายใต้กฎหมายเครื่องหมายการค้าหรือการยื่นจดสิทธิบัตรด้วย โดยมิชอบของชาวต่างชาติที่นำเอาทรัพยากรธรรมชาติของไทยไปใช้ (Prior Informed Consent) เช่น ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวกับสมุนไพรพื้นบ้านของไทยที่จะส่งออกไปขายยังต่างประเทศ อาจได้รับความคุ้มครองภายใต้เครื่องหมายกลิ่นหรือเสียง หรือกฎหมายสิทธิบัตรในต่างประเทศ เป็นต้น

การขยายการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในรูปแบบของ เครื่องหมายกลิ่น และเครื่องหมายเสียง โดยเฉพาะเครื่องหมายกลิ่น เช่น กลิ่นของสมุนไพรไทยที่กลุ่มผู้ประกอบการด้านบริการประเภทสปา ธุรกิจเกี่ยวกับความงาม หรือ ธุรกิจแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น เครื่องเทศ เครื่องปรุงอาหารเป็นต้น มีความเสี่ยงสูงในการละเมิดโดยการนำเอากลิ่นหอมของน้ำมันหอมระเหย หรือกลิ่นสมุนไพรที่ได้รับความคุ้มครองเรื่องเครื่องหมายกลิ่นโดยชาวต่างชาติที่ได้ดำเนินการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า “กลิ่น” โดยผู้ประกอบการไทยนำกลิ่นที่ได้รับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ามาแปรรูปเป็นสินค้าและจดเครื่องหมายการค้าของตนเอง ซึ่งอาจทำให้เกิดความเหมือนคล้ายกัน หรือละเมิดเครื่องหมายการค้าในกรณีของกลิ่นต่างๆ ซึ่งประเทศไทยยังไม่มีความพร้อมและยังไม่มีการคุ้มครองเรื่องเครื่องหมายการค้าที่เป็น กลิ่น และเสียง ในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 แต่ประการใด

2.กฎหมายสิทธิบัตร

ปัญหาของระบบทรัพย์สินทางปัญญาในไทยคือการให้ความสำคัญอย่างสูงต่อการบังคับใช้กฎหมายและระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการทางศาลมากขณะที่ภาครัฐไม่ส่งเสริมการประดิษฐ์สร้างสรรค์ตลอดจนการนำทรัพย์สินทางปัญญาภาครัฐมาใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ให้เกิดการผลิตที่มีประสิทธิภาพ[30]สำหรับกรณีผู้ประกอบการวิสาหกิจไทยพบว่ามีการสร้างสรรค์นวัตกรรมค่อนข้างต่ำเพียงร้อยละ7.3เท่านั้นนอกจากนี้ยังน่าเป็นห่วงเรื่องสิทธิบัตรการประดิษฐ์ที่จดทะเบียนในไทยร้อยละ 93.6 เป็นการจดทะเบียนโดยคนต่างชาติปัจจัยหลักน่าจะมาจากการประดิษฐ์ของไทยส่วนใหญ่ยังไม่สูงพอที่จะจดทะเบียนสิทธิบัตรได้[31]กฎหมายสิทธิบัตรไทยตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตรพ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมพ.ศ. 2542ได้วางหลักเกี่ยวกับขั้นการประดิษฐ์ที่สูงขึ้นในมาตรา7 ดังนี้

“มาตรา 7การประดิษฐ์ที่มีขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น ได้แก่ การประดิษฐ์ที่ไม่เป็นที่ประจักษ์โดยง่ายแก่บุคคลที่มีความชำนาญในระดับสามัญสำหรับงานประเภทนั้น”

จากบทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายไทยใช้บุคคลที่มีความชำนาญในวิทยาการแขนงนั้นๆ เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาขั้นการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น ซึ่งไม่สามารถกำหนดตายตัวได้ หากแต่ต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป ขึ้นอยู่กับลักษณะทางเทคนิคและระดับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการประดิษฐ์ ซึ่งในบางกรณีบุคคลที่มีความชำนาญตามกฎหมายไทย อาจมีคุณสมบัติที่แตกต่างจากบุคคลที่มีความชำนาญตามกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศอื่นที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเทคโนโลยีบางสาขาที่ประเทศไทยขาดแคลนบุคลากรและผู้เชี่ยวชาญ เช่น สาขาเทคโนโลยีชีวภาพ ซึ่งในกฎหมายไทยในปัจจุบันได้มีการให้ความคุ้มครองในการประดิษฐ์ที่พัฒนามาจากสิ่งมีชีวิตบางประเภท หากมีการขอรับสิทธิบัตรทางเทคโนโลยีชีวภาพในประเทศไทย เช่น การขอรับสิทธิบัตรในสารสกัดจากจุลชีพที่เกิดจากการใช้กรรมวิธีทางพันธุวิศวกรรม Genetic engineering ดังนั้นการพิจารณาขั้นการประดิษฐ์ที่สูงขึ้นตามมาตรา 7 ดังกล่าวจะต้องเป็นสิ่งที่ชัดแจ้งต่อผู้มีความชำนาญในวิทยาการแขนงนั้นหรือไม่ แต่ปัญหา คือ ใครคือผู้เชี่ยวชาญในสาขาเทคโนโลยีชีวภาพตามความหมายของมาตรา 7 ว่าจะหมายถึง เชี่ยวชาญที่มีอยู่ในประเทศไทยโดยเฉพาะหรือรวมถึงผู้เชี่ยวชาญในต่างประเทศด้วย[32]

นอกเหนือจากปัญหาผู้ประกอบการขาดแรงจูงใจต่อการขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร รวมทั้งไม่มีการประดิษฐ์ที่จัดว่ามี “ขั้นการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น” ซึ่งจะสามารถขอรับสิทธิบัตรไทยได้แล้ว ประเด็นที่จะส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการในฐานะผู้ใช้ผลผลิตหรือ

---

[30]สมเกียรติตั้งกิจวานิชย์ ผู้อำนวยการวิจัย สถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) มติชนรายวัน วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2549 ปีที่ 29 ฉบับที่ 10348

[31]สมเกียรติ อ้างแล้วตาม 1

[32]จักรกฤษณ์ ควรพจน์ กฎหมายสิทธิบัตร แนวคิดและบทวิเคราะห์, หน้า 124

เทคโนโลยีจากการประดิษฐ์ (End User) จากต่างชาติ หรือแม้แต่การใช้วิธีการหรือกรรมวิธีต่างๆ ในการผลิตสินค้า เช่น ภาคเกษตรผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป และบริการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ การบำบัดโรค อาจได้รับผลกระทบจากพันธกรณีความตกลงการค้าเสรี ดังนี้

1) การให้ความคุ้มครองแก่สิทธิบัตรสำหรับสิ่งมีชีวิต ได้แก่ พืช และสัตว์

2) การให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรสำหรับการวิธีวินิจฉัย บำบัด หรือรักษาโรคมนุษย์ หรือสัตว์ วิธีการใช้ใหม่ของยาเดิม

3) ข้อจำกัดการบังคับใช้สิทธิ (Compulsory licensing)

จากความตกลง TRIPsข้อ 27 (3) (b) และมาตรา 9 ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตรพ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542 ได้วางหลักการเรื่องการไม่ให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรแก่การประดิษฐ์บางประเภทดังนี้

ข้อ 27 (3) สมาชิกอาจไม่ให้สิทธิบัตรในสิ่งต่อไปนี้ได้เช่นเดียวกัน(b)พืชและสัตว์นอกเหนือจากจุลชีพและกรรมวิธีทางชีววิทยาที่จำเป็นสำหรับการผลิตพืชหรือสัตว์นอกเหนือจากกรรมวิธีซึ่งไม่ใช่กรรมวิธีทางชีววิทยาและจุลชีววิทยาอย่างไรก็ตามสมาชิกจะกำหนดให้มีการคุ้มครองพันธุ์พืชไม่ว่าโดยสิทธิบัตรหรือระบบกฎหมายเฉพาะที่มีประสิทธิภาพหรือโดยใช้วิธีการคุ้มครองดังกล่าวร่วมกัน

จากความตกลง TRIPs article 27 (3) (b) เปิดกว้างให้แต่ละประเทศสมาชิกจะให้ความคุ้มครองสิ่งมีชีวิตหรือไม่ก็ได้ แต่พันธกรณีจากความตกลงการค้าเสรีในเรื่องการคุ้มครองสิทธิบัตรสำหรับสิ่งมีชีวิตในพืช และสัตว์ เป็นพันธกรณีที่ขยายเพิ่มเติมจากความตกลง TRIPs (TRIPs Plus) ทำให้ประเทศไทยจะต้องอนุวัติการกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิตตามพันธกรณีดังกล่าว ซึ่งตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม 2542) มาตรา 9ได้วางหลักการเรื่องการไม่ให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรแก่การประดิษฐ์ในสิ่งมีชีวิต ดังนี้

“มาตรา 9 การประดิษฐ์ดังต่อไปนี้ไม่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติ

(1) จุลชีพและส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของจุลชีพที่มีอยู่ตาม ธรรมชาติ สัตว์ พืช หรือสารสกัดจากสัตว์หรือพืช…”

ดังนั้น การอนุวัติการกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีความตกลงการค้าเสรีอาจก่อให้เกิดปัญหากับผู้ประกอบการภาคเกษตร ที่มีความจำเป็นต้องอาศัยพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์สำหรับเพาะพันธุ์ทำให้ผู้ประกอบการในภาคการเกษตรหรือผู้แปรรูปสินค้าทางการเกษตรตกเป็นผู้ละเมิดสิทธิบัตรพันธุ์พืช หรือพันธุ์สัตว์ หรือละเมิดสิทธิบัตรการใช้กรรมวิธีทางพันธุวิศวกรรม Genetic Engineering อีกทั้ง พันธกรณีความตกลงการค้าเสรีที่ให้ความคุ้มครองในสิ่งมีชีวิตนั้น ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระแก่ผู้ประกอบการที่จำเป็นจะต้องจ่ายค่าใช้สิทธิบัตรดังกล่าว

ในส่วนภาคธุรกิจบริการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ การบำบัดโรค ก็อาจจะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการขยายความคุ้มครองสิทธิบัตรสำหรับกรรมวิธีการรักษา หรือ การบำบัด

โรค ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายการใช้กรรมวิธีรักษา หรือบำบัดโรค ที่ได้มีการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร เช่น การนวดเพื่อบำบัดโรค ซึ่งบางกรณีอาจรวมถึงการบำบัดโดยการใช้วิธีการแพทย์แผนไทยด้วย โดยการใช้สมุนไพรไทยเพื่อการรักษาโรค เนื่องจากมีผลข้างเคียงน้อยกว่าการรักษาโดยใช้ยาปฏิชีวนะ ซึ่งกรณีการอนุวัติการขยายความคุ้มครองสิทธิบัตรสำหรับกรรมวิธีการรักษา หรือการบำบัดโรค หรือวิธีการใช้ยานั้น ถือเป็นสิ่งที่ขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายสิทธิบัตรที่ไม่ต้องการให้ความคุ้มครองในเรื่องของการรักษาโรค การวินิจฉัยโรค อันเป็นเหตุผลทางมนุษยธรรมที่ไม่ควรมีผู้ใดอ้างสิทธิเพื่อหาประโยชน์แต่เพียงผู้เดียวในการรักษาโรคสำหรับมนุษย์หรือสัตว์

ส่วนข้อจำกัดการบังคับใช้สิทธิการห้ามบังคับถ่ายทอดความลับทางการค้า ในกรณีที่มีโรคระบาดและเกิดขาดแคลนยารัฐอาจบังคับเจ้าของสิทธิบัตรยินยอมให้นำสิทธิบัตรนั้นไปผลิตยาได้ ซึ่งเรียกกันว่าการบังคับใช้สิทธิ (Compulsory licensing) แม้ในสหรัฐฯรัฐบาลมีอำนาจในการบังคับการถ่ายทอดความลับทางการค้าที่จำเป็นในการผลิตควบคู่ไปด้วยแต่สำหรับพันธกรณี FTA ห้ามบังคับถ่ายทอดความลับทางการค้าไว้โดยเด็ดขาดซึ่งทำให้แม้บังคับสิทธิบัตรได้ผู้อื่นก็ไม่สามารถผลิตยาได้อยู่ดี

3.กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช

ในการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่าภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542 เพื่อเป็นการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้มีการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์พืชใหม่ๆภายใต้หลักความปลอดภัยทางชีวภาพ ด้วยการให้สิทธิคุ้มครองตามกฎหมายอีกทั้งเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชพื้นเมืองและพันธุ์พืชป่า และเพื่อการกระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในทรัพยากรพันธุพืชอย่างยั่งยืนเหตุผลหลักของการออกกฎหมายดังกล่าว เนื่องมาจากความห่วงใยทรัพยากรพันธุ์พืชต่างๆที่มีอยู่ในประเทศ

1) พันธุ์พืชที่จะได้รับความคุ้มครองตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542

พันธุ์พืชใหม่ หมายความว่า เป็นพันธุ์พืชที่มีลักษณะคุณสมบัติที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในพันธุ์นั้น

(1) พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นหมายความว่าพันธุ์พืชที่มีอยู่ในชุมชนหนึ่งโดยเฉพาะ

(2) พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปหมายความว่าพันธุ์พืชที่กำหนดในประเทศหรือมีอยู่ในประเทศและได้มีการใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลายเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป

(3) พันธุ์พืชป่า หมายความว่าพันธุ์พืชที่มีหรือเคยมีอยู่ในประเทศตามสภาพธรรมชาติและไม่ได้นำมาใช้เพาะปลูกอย่างแพร่หลาย

2) พันธุ์พืชภายใต้บทบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542

ต้องประกอบด้วยลักษณะดังนี้

(1) มีความสม่ำเสมอ หมายความว่า พันธุ์พืชนั้นๆ มีลักษณะของส่วนต่างๆที่เหมือนกัน เช่น ลักษณะต้น รูปร่างของดอก สีของดอก ลักษณะผลหรือคุณสมบัติเฉพาะอย่างหนึ่งอย่างใดที่เป็นผลจากสภาพทางพันธุกรรม

(2) มีความคงตัว หมายความว่า พันธุ์พืชนั้นต้องสามารถแสดงลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะประจำพันธุ์ได้ทุกครั้งที่มีการขยายพันธุ์ หรือจะต้องแสดงลักษณะประจำพันธุ์ที่เหมือนเดิมทุกครั้งเมื่อนำส่วนขยายพันธุ์ไปปลูก

(3) มีลักษณะประจำพันธุ์แตกต่างจากพันธุ์อื่น หมายความว่าพันธุ์พืชนั้นต้องมีลักษณะที่สามารถมองเห็นได้ว่ามีความแตกต่างจากพันธุ์อื่นอย่างเด่นชัดหรือมีคุณสมบัติอย่างใดเป็นพิเศษที่ทำให้แตกต่างจากพันธุ์อื่นอย่างเด่นชัดเช่น มีความต้านทานต่อโรคพืชชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างเด่นชัดมีความต้านทานต่อแมลงศัตรูพืชชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างเด่นชัดเหล่านี้ เป็นต้นลักษณะต่างเหล่านี้ต้องเป็นผลเนื่องมาจากพันธุกรรมสำหรับพืชป่ายกเว้นลักษณะในข้อ (1) หมายความว่าพืชป่าไม่จำเป็นต้องมีลักษณะตามข้อ (1) คือมีความสม่ำเสมอ

“การตัดต่อสารพันธุกรรม” หมายความว่า กระบวนการในการนำสารพันธุกรรมที่มีต้นกำเนิดจากสิ่งมีชีวิตทั้งที่เป็นสารพันธุกรรมธรรมชาติ สารพันธุกรรมที่ดัดแปลงจากธรรมชาติ หรือสารพันธุกรรมที่สังเคราะห์ขึ้นถ่ายเข้าไปรวมหรือร่วมอย่างถาวรกับสารพันธุกรรมเดิมของพืชทำให้มีลักษณะที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนตามธรรมชาติ

บทบัญญัติภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 กำหนดให้พันธุ์พืชใหม่ที่ได้จากการตัดต่อสารพันธุกรรม (Genetically modified plants)จะต้องผ่านการประเมินผลกระทบทางด้านความปลอดภัยทางชีวภาพต่อสิ่งแวดล้อมสุขภาพ หรือสวัสดิภาพของประชาชน ก่อนที่จะจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ได้

พันธกรณีจากความตกลงการค้าเสรี โดยเฉพาะ FTA เป็นอีกประเด็นหนึ่งซึ่งหลายฝ่ายเห็นว่าเป็นประเด็นอ่อนไหวของประเทศไทยซึ่งการเข้าทำ FTA กับสหรัฐอเมริกานั้น ทางสหรัฐฯอาจจะเรียกร้องให้ไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญา The International Union for the Protection of New Varieties of Plants (UPOV) หรือที่เรียกว่า “UPOV 1991” (UPOV Convention 1991) ซึ่งเป็นความตกลงคุ้มครองพันธุ์พืชที่มีความเข้มงวดสูงมากดังที่สหรัฐฯเรียกร้องให้ประเทศต่างๆที่เจรจาเปิด FTA กับสหรัฐเข้าเป็นสมาชิก

ความแตกต่างระหว่าง UPOV 1991 และ UPOV 1978 ก็คือความเข้มงวดในการคุ้มครองพันธุ์พืช ซึ่ง UPOV 1991 จะให้การคุ้มครองพันธุ์พืชโดยไม่ต้องมีการประกาศคุ้มครองก่อนและมีการอนุญาตให้มีการคุ้มครองซ้อนกันด้วยกฎหมายคุ้มครองโดยเฉพาะและระบบ

สิทธิบัตรควบคู่กัน โดยมีการขยายระยะเวลาในการคุ้มครองจากเดิมใน UPOV 1978 คุ้มครอง 15 ปี เพิ่มเป็น 20 ปี สำหรับพืชทั่วไป และเพิ่มเป็น 25 ปีสำหรับไม้ยืนต้นและองุ่น

ที่สำคัญได้มีการขยายขอบเขตของสิทธิให้กว้างขึ้น โดยให้ “ผู้ปรับปรุงพันธุ์” มีสิทธิผูกขาดในการกีดกันผู้อื่นมิให้นำเอาส่วนที่ใช้ในการขยายพันธุ์พืช อาทิเมล็ดพันธุ์ กิ่งตอน ไปใช้ประโยชน์ในทางพาณิชย์และในการเพาะปลูกรวมทั้งให้มีสิทธิผูกขาดในการส่งออก-นำเข้า หรือเก็บรักษาส่วนที่ใช้ในการขยายพันธุ์พืชเพื่อจำหน่ายหรือเพาะปลูกสำหรับผู้ประกอบการภาคแปรรูปผลผลิตการเกษตรอาจจะไม่ได้รับผลกระทบ เพราะการคุ้มครองสิทธิ์ผู้ปรับปรุงพันธุ์ มีเฉพาะแต่การกีดกันมิให้นำเอาส่วนที่ใช้ในการขยายพันธุ์พืช อาทิเมล็ดพันธุ์ กิ่งตอน ไปใช้ประโยชน์ในทางพาณิชย์เท่านั้นไม่ได้ครอบคลุมถึงการแปรรูปหรือเพื่อการบริโภค เช่น การนำข้าวเปลือกไปขายโรงสี หรือนำเอาผลไม้ไปแปรรูป จะไม่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้ทรงสิทธิ

ข้อเสียของการเข้าเป็นสมาชิก UPOV 1991 ทำให้เกิดข้อจำกัด ข้อยกเว้นของเกษตรกร (Farmers privileges) ในการเก็บรักษาและแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ กล่าวคือ เกษตรกรไม่สามารถจะใช้วิธีการเพาะปลูกตามวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่นการปลูกข้าวหอมมะลิซึ่งเป็นพืชพื้นเมืองของไทยจะไม่ได้รับการคุ้มครองประเทศอื่นสามารถใช้ประโยชน์จากเมล็ดพันธุ์ข้าวโดยให้เหตุผลว่าจะเป็นการนำไปพัฒนาพันธุ์ต่อยอดเพื่อให้เกิดพันธุ์ใหม่จากนั้นผู้พัฒนาพันธุ์ใหม่นั้นสามารถนำมาจดสิทธิบัตรและหาประโยชน์จากการขายเมล็ดพันธุ์เชิงพาณิชย์ขณะที่เกษตรกรจะต้องซื้อเมล็ดพันธุ์ดังกล่าวและเมื่อนำมาปลูกได้ผลผลิตแล้วจะไม่สามารถเก็บผลผลิตเพื่อใช้เพาะปลูกในฤดูกาลต่อไปได้

4.กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 บัญญัติว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือแทนแหล่งภูมิศาสตร์ และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

1) วิธีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์[33]

(1) คุ้มครองโดยอ้อม

- ห้ามจดเป็นเครื่องหมายการค้า
- ห้ามใช้ในลักษณะการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม

(2) คุ้มครองโดยตรง

[33]การคุ้มครองโดยตรง คือ การจดทะเบียนเพื่อได้รับการรับรองสิทธิในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยตรงต่อทรัพย์สินทางปัญญานั้นๆ ส่วนการคุ้มครองโดยอ้อมคือการได้รับการคุ้มครองทางอ้อมจากการห้ามจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องหมายการค้า หรือใช้ในลักษณะการแข่งขัน ซึ่งเป็นช่องทางอื่นในการที่สินค้าที่ไม่ได้รับการคุ้มครองแต่ไปจดทะเบียนให้ได้รับการคุ้มครองในช่องทางอื่น

- จดทะเบียนและใช้เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (sui generis) หรือเป็นเครื่องหมายการค้า (Trademark Registration)

พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 8(12) บัญญัติว่า“มาตรา 8 เครื่องหมายการค้าที่มีหรือประกอบด้วยลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ห้ามมิให้รับจดทะเบียน (12) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น”

ในพันธกรณีความตกลงการค้าเสรีในประเด็นเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ประเทศไทยจะต้องมีการอนุญาตให้นำเอาสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้ อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 8(12) กำหนดว่า ถ้าเลือกจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าไม่ได้

เหตุผลที่เครื่องหมายการค้ามีความได้เปรียบมากกว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เช่น เงื่อนไขการจดทะเบียนง่ายกว่า (เช่น เกณฑ์การพิจารณาเครื่องหมายการค้า จะต้องไม่มีลักษณะบ่งเฉพาะในคุณสมบัติของสินค้าไม่มีความเหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายที่จดทะเบียนแล้ว) ซึ่งไม่มีข้อกำหนดที่ยุ่งยากซับซ้อนเหมือนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ การมีบทลงโทษที่รุนแรงกว่าและการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในทางระหว่างประเทศทำได้ง่ายสะดวกกว่า

ทั้งนี้ในการให้ความคุ้มครองสินค้าข้าวหอมมะลิและผ้าไหมของไทยแม้ปัจจุบันสหรัฐฯ จะไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยตรงแต่ได้ให้การคุ้มครองตามกฎหมายเครื่องหมายการค้าซึ่งคงไม่เพียงพอเนื่องจากชื่อเสียงหรือคุณภาพของข้าวหอมมะลิไทยและผ้าไหมไทยเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก ซึ่งเป็นการรับรองถึงแหล่งกำเนิด (Original) ของผลิตภัณฑ์และประเทศไทยต้องการให้สหรัฐฯให้การคุ้มครองในระดับที่เข้มงวดขึ้น เช่นเดียวกับสินค้าสุราและไวน์ที่สหรัฐฯ มีกฎหมายเฉพาะ

ดังนั้น การให้นำเอาสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า อาจไม่เป็นผลดีกับผู้ประกอบการในประเด็นที่เกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตและการทำตลาด หากเปรียบเทียบกันในแง่ของทุนการทำธุรกิจของผู้ประการไทยกับผู้ประกอบการต่างประเทศ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้มีการนำเอาสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยที่มีชื่อเสียงมาจดทะเบียนขอรับความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าได้ อีกทั้งในความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) ได้มีการบรรจุเรื่องนี้ไว้ในบททรัพย์สินทางปัญญาของ JTEPA ให้มีการพิจารณาความเป็นไปได้ในการขยายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในระดับสูงดังกล่าวให้มากกว่า TRIPs ด้วย

ดังนั้น นอกจากผู้ประกอบการจะต้องรักษามาตรฐานของสินค้าแล้ว อีกประเด็นที่ต้องคำนึงถึงคือมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้า ขณะเดียวกันประเทศไทยควรให้การสนับสนุนแนวคิดที่จะขยายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไปยังบริการ เช่น นวดไทย หรือ ร้านอาหารไทย เป็นต้น

(ฉ) กฎหมายเศรษฐกิจอื่นๆ

กฎหมายเศรษฐกิจอื่นๆ ที่สำคัญ ได้แก่ กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นกฎหมายที่รักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร กฎหมายเกี่ยวกับภาษีศุลกากร โดยมีสาระสำคัญโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

กฎหมายที่สำคัญ คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มีข้อพิจาณาของกฎหมาย ดังนี้

1.1 ความเป็นมาและคำนิยามของกฎหมายสิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้ให้เหตุผลในการประกาศใช้โดยมีใจความสำคัญคือการส่งเสริมประชาชนและองค์กรเอกชนให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม จัดระบบการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามหลักการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม กำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และราชการส่วนท้องถิ่นให้เกิดการประสานงานและมีหน้าที่ร่วมกันในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและกำหนดแนวทางปฏิบัติในส่วนที่ไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบโดยตรง กำหนดมาตรการควบคุมมลพิษด้วยการจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย และมีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับมลพิษ กำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดมลพิษให้เป็นไปโดยชัดเจนรวมตลอดถึงการกำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมด้านกองทุนและความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการจูงใจให้มีการยอมรับที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

สำหรับเนื้อหาสาระของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดหลักการในเรื่องสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ เช่น คำนิยาม องค์ประกอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ อำนาจหน้าที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม การควบคุมมลพิษและมาตรการการส่งเสริม คำนิยามกฎหมายสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการตีความกฎหมายซึ่งจะยกมาเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจของวิสาหกิจไทย คำนิยามที่สำคัญมีดังนี้

“คุณภาพสิ่งแวดล้อม” หมายความว่า ดุลยภาพของธรรมชาติ ได้แก่ สัตว์ พืช ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ และสิ่งที่มนุษย์ได้ทำขึ้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชนและความสมบูรณ์สืบไปของมนุษยชาติ

“มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม” หมายความว่า ค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำ อากาศ เสียงและสภาวะอื่นๆ ของสิ่งแวดล้อม ซึ่งกำหนดเป็นเกณฑ์ทั่วไปสำหรับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนสิ่งแวดล้อม

“มลพิษ” หมายความว่า ของเสีย วัตถุอันตราย และมวลสารอื่นๆ รวมทั้งกาก ตะกอนหรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่ถูกปล่อยทิ้งจากแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือภาวะที่เป็นพิษภัยอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนได้ และให้หมายความรวมถึง รังสี ความร้อน แสง เสียง กลิ่น ความสั่นสะเทือน หรือเหตุรำคาญอื่นๆ ที่เกิดหรือถูกปล่อยออกจากแหล่งกำเนิดมลพิษด้วย

“ภาวะมลพิษ” หมายความว่า สภาวะที่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงหรือปนเปื้อนโดยมลพิษ ซึ่งทำให้คุณภาพของสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง เช่น มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษในดิน

“แหล่งกำเนิดมลพิษ” หมายความว่า ชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม อาคาร สิ่งก่อสร้าง ยานพาหนะ สถานที่ประกอบกิจการใดๆ หรือสิ่งอื่นใด ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของมลพิษ

“ของเสีย” หมายความว่า ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศเสีย มวลสารหรือวัตถุอันตรายอื่นใด ซึ่งถูกปล่อยทิ้งหรือมีที่มาจากแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมทั้งกาก ตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านี้ ที่อยู่ในสภาพของแข็ง ของเหลวหรือก๊าซ

“น้ำเสีย” หมายความว่าของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นของเหลว รวมทั้งมวลสารที่ปะปนหรือปนเปื้อนอยู่ในของเหลวนั้น

“อากาศเสีย” หมายความว่า ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นไอเสีย กลิ่นควัน ก๊าซ เขม่า ฝุ่นละออง เถ้าถ่าน หรือมวลสารอื่นที่มีสภาพละเอียดบางเบาจนสามารถรวมตัวอยู่ในบรรยากาศได้

“วัตถุอันตราย” หมายความว่า วัตถุระเบิดได้ วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์และวัตถุเปอร์ออกซิไดซ์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุกัมมันตรังสี วัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรมวัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง วัตถุอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์หรือสิ่งแวดล้อม

“เหตุรำคาญ” หมายความว่า เหตุรำคาญตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เช่นแหล่งน้ำ ทางระบายน้ำ ที่อาบน้ำ ส้วม หรือสถานที่อื่นใดซึ่งอยู่ในทำเลไม่เหมาะสม สกปรก มีการสะสม มีการเททิ้งสิ่งใดเป็นเหตุให้มีกลิ่นเหม็นหรือละอองสารเป็นพิษ หรือก่อให้เกิดความเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ การเลี้ยงสัตว์ในที่หรือโดยวิธีใด หรือมีจำนวนเกินสมควรจนเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ โรงงานหรือสถานที่ประกอบการใดไม่มีการระบายอากาศ การระบายน้ำ การกำจัดสิ่งปฏิกูล หรือการควบคุมสารเป็นพิษ หรือมีแต่ไม่มีการควบคุมให้ปราศจากกลิ่นเหม็นหรือละอองสารเป็นพิษอย่างพอเพียงจนเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือการกระทำใดๆ อันเป็นเหตุให้เกิดกลิ่น แสง รังสี เสียง ความร้อน สิ่งมีพิษ ความสั่นสะเทือน ฝุ่นละออง เขม่า เถ้า หรือกรณีอื่นใด จนเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

“โรงงานอุตสาหกรรม” หมายความว่า โรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

“อาคาร” หมายความว่า อาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร

“ยานพาหนะ” หมายความว่า รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ เรือตามกฎหมายว่าด้วยเรือไทย และอากาศยานตามกฎหมายว่าด้วยการเดินอากาศ

“เขตอนุรักษ์” หมายความว่า เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตสงวนเพื่อการท่องเที่ยว และเขตพื้นที่คุ้มครองอย่างอื่นเพื่อสงวนและรักษาสภาพธรรมชาติตามที่มีกฎหมายกำหนด

1.2มาตรการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

กฎหมายได้กำหนดการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1กำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 2การวางแผนจัดการสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 3กำหนดเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 4การทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม ไว้ในประกาศ ซึ่งประกาศดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบวิสาหกิจของวิสาหกิจไทยเช่น ประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2539) กำหนดประเภทของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษที่จะต้องถูกควบคุมการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ หรือออกสู่สิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่ โรงงานจำพวกที่ 2 และจำพวกที่ 3 โดยกำหนดจากการใช้เครื่องจักร คือโรงงานจำพวกที่ 2 เป็นโรงงานที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับการบ่มใบชาหรือใบยาสูบที่ใช้เครื่องจักรไม่เกิน 50 แรงม้า หรือโรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับหิน กรวด ทรายหรือดิน สำหรับใช้ในการก่อสร้างอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างในการลำเลียงหิน กรวด ทราย หรือเดินด้วยระบบสายพานลำเลียง ส่วนโรงงานประเภทที่ 3 คือโรงงานที่ใช้เครื่องจักรเกิน 50 แรงม้า ซึ่งถ้าเป็นโรงงานประเภทที่ยกมาข้างต้นก็ต้องอยู่ในข่ายต้องถูกควบคุมการปล่อยน้ำเสียลงแหล่งน้ำสาธารณะหรือออกสู่สิ่งแวดล้อม และกำหนดค่ามาตรฐานตามประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2539 คือ ค่าความเป็นกรดและด่าง (ph value) ระหว่าง 5.5 ถึง 9.0 สารแขวนลอยไม่เกิน 50 มิลลิกรัมต่อลิตร หรืออุณหภูมิของน้ำทิ้งที่จะระบายลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ไม่เกิน 40 องศาเซลเซียส เป็นต้น

มาตรการคุ้มครองตามกฎกระทรวงเช่น ห้ามมิให้ใช้ที่ดินในพื้นที่ดังกล่าวที่ขอรับการประเมินผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรม เว้นแต่กรณีที่ได้รับอนุญาตก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับห้ามก่อสร้างอาคารในพื้นที่ดังกล่าว คือ โรงแรม อาคารชุดตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุด หรือห้ามมิให้มีการกระทำหรือกิจกรรมในพื้นที่ดังกล่าว

เช่น ขุดตักหรือดูดทรายเพื่อการค้า การทำเหมืองแร่ การระเบิดและย่อยหินซึ่งมาตรการนี้จะเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบวิสาหกิจไทย

สำหรับประเภทโครงการหรือกิจการใดที่ต้องจัดทำรายการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมในขณะนี้มีอยู่ 22 ประเภท เช่น นิคมอุตสาหกรรมตามกฎหมายว่าด้วยนิคมอุตสาหกรรม ระบบทางพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการทางพิเศษ โรงแรมหรือสถานที่พักตากอากาศที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ฝั่งทะเล ชายหาด หรือที่อยู่ใกล้พื้นที่ดังกล่าว

1.3 มาตรการเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษ

กฎหมายกำหนดหน้าที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษมีหน้าที่ต้องดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้ เช่น ต้องติดตั้งหรือจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสีย อุปกรณ์หรือเครื่องมืออื่นใดสำหรับการควบคุม กำจัด ลดหรือขจัดมลพิษซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพอากาศตามที่เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษกำหนด

มาตรการควบคุมมลพิษที่นอกเหนือจากการควบคุมมลพิษดังกล่าวแล้วยังมีการควบคุมในกรณีอื่น เช่น การเก็บรวบรวม การขนส่งและจัดการด้วยประการใดๆ เพื่อบำบัดและขจัดขยะมูลฝอยและของเสียอื่นที่อยู่ในสภาพเป็นของแข็ง การป้องกันและควบคุมมลพิษที่เกิดจากหรือมีที่มาจากการทำเหมืองแร่ทั้งบนบกและในทะเล รวมตลอดถึงการเก็บ รวบรวม การรักษาความปลอดภัย การขนส่ง เคลื่อนย้าย การนำเข้ามาในราชอาณาจักร การส่งออกไปนอกราชอาณาจักร การจัดการบำบัด และกำจัดของเสียอันตรายดังกล่าวด้วยวิธีการที่เหมาะสมและถูกต้องตามหลักวิชาการ

จากหลักการของกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยจะเห็นได้ว่ามีประเด็นครอบคลุมในเรื่องการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทุกด้าน กฎหมายที่ออกมามีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ซึ่งผู้ประกอบการวิสาหกิจของวิสาหกิจไทยที่อยู่ในข่ายการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมฉบับนี้ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภาษีอากร

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภาษีอากรมีความสำคัญกับการดำเนินธุรกิจ เพราะถือเป็นต้นทุนของสินค้าหรือบริการแก่ผู้ประกอบการ กฎหมายภาษีอากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประมวลรัษฎากร และกฎหมายที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีศุลกากร

(1) ประมวลรัษฎากร

1) ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

(1) ผู้มีหน้าที่เสียภาษี หมายถึงบุคคลธรรมดา ผู้ที่ตายในระหว่างปีภาษี กองมรดกที่ยังมิได้แบ่ง และห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่ไม่เป็นนิติบุคคล[34]

[34]ประมวลรัษฎากร มาตรา 56

ก. บุคคลธรรมดา คือ บุคคลที่ยังมีชีวิตจะเป็นผู้ใหญ่ เด็ก คนไทย หรือคนต่างด้าว ไม่ว่าประกอบอาชีพใดๆ เมื่อมีรายได้ถึงเกณฑ์ที่ต้องเสียภาษีเงินได้ บุคคลนั้นมีหน้าที่เสียภาษี เว้นแต่กฎหมายจะยกเว้นไว้

ข. ผู้ที่ตายในระหว่างปีภาษี เนื่องจากภาษีเงินได้จัดเก็บจากรายได้ของบุคคล ดังนั้นคนที่ตายในระหว่างปีภาษี รายได้ของผู้นั้นอยู่ในข่ายเสียภาษี โดยผู้จัดการมรดกหรือทายาทมีหน้าที่ยื่นเสียภาษีแทนผู้ตาย[35]

ค. กองมรดกที่ยังมิได้แบ่ง ในกรณีกองมรดกของผู้ตายมีรายได้จากดอกผลอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น กองมรดกเป็นที่ดินให้ผู้เช่าทำฟาร์มเลี้ยงโคนม ดอกผลจากค่าเช่ากฎหมายถือเป็นเงินได้พึงเสียภาษี ซึ่งผู้จัดการมรดกหรือทายาทมีหน้าที่ยื่นเสียภาษีแทนกองมรดก[36]

ง. ห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่ไม่เป็นนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนสามัญ ได้แก่ ห้างหุ้นส่วนสามัญที่มิได้จดทะเบียน ซึ่งเป็นกรณีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปตกลงร่วมกันทำธุรกิจ หากำไรแบ่งปันกัน เช่น นายบุญกับนายปลูก ตกลงเข้าหุ้นกันทำฟาร์มกล้วยไม้เพาะพันธุ์และตัดดอกกล้วยไม้เพื่อจำหน่าย รายได้จากกิจการฟาร์มกล้วยไม้ต้องเสียภาษีในนามห้างหุ้นส่วนสามัญที่นายบุญนายปลูก ตั้งขึ้นส่วนคณะบุคคลที่ไม่เป็นนิติบุคคล เป็นกรณีที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ตกลงทำกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน โดยไม่มุ่งหากำไร รายได้จากกิจการนั้นต้องเสียภาษีในนามของคณะบุคคลที่จัดกิจการ เช่น ชมรมสวนแห่งหนึ่งจัดงานมหรสพหาเงินช่วยเหลือบุตรสมาชิกชมรม เงินได้จากการจัดงานต้องเสียภาษีในนามของชมรม

การแบ่งประเภทเงินได้ มาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากร แบ่งเงินได้พึงประเมินเป็น 8 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 เงินได้ตามมาตรา 40 (1) ได้แก่ เงินได้ เนื่องจากการจ้างแรงงานไม่ว่าจะเป็น

เงินเดือน ค่าจ้าง เบี้ยเลี้ยง โบนัส เบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ

เงินค่าเช่าบ้านที่นายจ้างจ่ายให้

เงินที่คำนวณได้จากมูลค่าของการได้อยู่บ้านที่นายจ้างให้อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า

เงินที่นายจ้างจ่ายชำระหนี้ใด ๆ ซึ่งลูกจ้างมีหน้าที่ต้องชำระ

เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์ใดๆ บรรดาที่ได้เนื่องจากการจ้างแรงงาน

ประเภทที่ 2 เงินได้ตามมาตรา 40 (2) ได้แก่ เงินได้เนื่องจากหน้าที่หรือตำแหน่งงานที่ทำหรือจากการรับทำงานให้ไม่ว่าจะเป็น

ค่าธรรมเนียม ค่านายหน้า ค่าส่วนลด

---

[35]ประมวลรัษฎากร มาตรา 57

[36]ประมวลรัษฎากร มาตรา 57 ทวิ

เงินอุดหนุนในงานที่ทำ เบี้ยประชุม บำเหน็จ โบนัส

เงินค่าเช่าบ้านที่ผู้จ่ายเงินให้จ่ายให้ เงินที่คำนวณได้จากมูลค่าของการได้อยู่บ้านที่ผู้จ่ายเงินได้ให้อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า

เงินที่ผู้จ่ายเงินได้ชำระหนี้ใดๆ ซึ่งผู้มีเงินได้มีหน้าที่ต้องชำระ

เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์ใดๆ บรรดาที่ได้ เนื่องจากหน้าที่หรือตำแหน่งงานที่ทำหรือจากการรับทำงานให้นั้น ไม่ว่าหน้าที่หรือตำแหน่งงาน หรืองานที่รับทำให้นั้นจะเป็นการประจำหรือชั่วคราว

ประเภทที่ 3 เงินได้ตามมาตรา 40 (3) ได้แก่ ค่าแห่งกู๊ดวิลล์ ค่าแห่งลิขสิทธิ์หรือสิทธิอย่างอื่น เงินปีหรือเงินได้ที่มีลักษณะเป็นเงินรายปีอันได้มาจากพินัยกรรม นิติกรรมอย่างอื่น หรือคำพิพากษาของศาล

ประเภทที่ 4 เงินได้ตามมาตรา 40 (4) ได้แก่ ดอกเบี้ย เงินปันผล หรือเงินที่ได้อื่นอันมีลักษณะทำนองเดียวกันแบ่งออกเป็น

มาตรา 40 (4) (ก) ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินฝาก ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ดอกเบี้ยตั๋วเงิน ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่ ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่อยู่ในบังคับต้องถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายตามกฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ปิโตรเลียมเฉพาะส่วนที่เหลือจากถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายตามกฎหมายดังกล่าว หรือผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายตั๋วเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออกและจำหน่ายครั้งแรกในราคาต่ำกว่าราคาไถ่ถอน รวมทั้งเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่นๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืม หรือจากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิด ไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ตาม

ดอกเบี้ยบางประเภทกฎหมายได้กำหนดเงื่อนไขการหักภาษี ณ ที่จ่าย และให้มีสิทธิเลือกเสียภาษีในอัตราร้อยละ 15 ของเงินได้โดยไม่นำไปรวมคำนวณภาษีกับเงินได้อื่นก็ได้ ดอกเบี้ยดังกล่าว ได้แก่

<u>ประเภทที่หนึ่ง</u> ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารในราชอาณาจักร ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร ดอกเบี้ยเงินฝากสหกรณ์ ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ดอกเบี้ยตั๋วเงินที่ได้รับจากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่น ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่ได้จากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่น ดอกเบี้ยที่ได้จากสถาบันการเงินที่มีกฎหมาย โดยเฉพาะของประเทศไทยจัดตั้งขึ้นสำหรับให้กู้ยืมเงินเพื่อส่งเสริมเกษตรกรรม พาณิชยกรรมหรืออุตสาหกรรม เช่น บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น

ประเภทที่สอง ผลต่างระหว่างค่าไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายตั๋วเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ใด ๆ ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่น เป็นผู้ออกและมีการจำหน่ายครั้งแรกต่ำกว่าราคาไถ่ถอน และผู้มีเงินได้เป็นผู้ทรงคนแรก

มาตรา 40 (4) (ข) เงินปันผล เงินส่วนแบ่งกำไร หรือประโยชน์อื่นใดที่ได้จากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล กองทุนรวม (ที่เป็นคณะบุคคล) หรือสถาบันการเงินที่มีกฎหมายโดยเฉพาะของประเทศไทยจัดตั้งขึ้นสำหรับให้กู้ยืมเงินเพื่อส่งเสริมเกษตรกรรม พาณิชยกรรมหรืออุตสาหกรรม บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เงินปันผลหรือส่วนแบ่งกำไรที่อยู่ในบังคับต้องถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายตามกฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ปิโตรเลียมเฉพาะส่วนที่เหลือจากถูกหักภาษี ณ ที่จ่าย ตามกฎหมายดังกล่าว เงินปันผล เงินส่วนแบ่งกำไรหรือประโยชน์อื่นใดที่ได้รับจากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ถ้าผู้มีเงินได้เป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย หรือเป็นผู้อยู่ในประเทศไทยจะได้รับเครดิตในการคำนวณภาษีของเงินปันผลหรือส่วนแบ่งกำไรที่ได้รับและให้นำเครดิตภาษีดังกล่าวมารวมเป็นเงินได้พึงประเมินเพื่อเสียภาษีด้วย สำหรับเงินปันผลที่ได้รับจากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย กองทุนรวม (ที่เป็นคณะบุคคล) หรือสถาบันการเงินที่มีกฎหมายโดยเฉพาะของประเทศไทยจัดตั้งขึ้นสำหรับให้กู้ยืมเงินเพื่อส่งเสริมเกษตรกรรม พาณิชยกรรม หรืออุตสาหกรรม จะเลือกเสียภาษีในอัตราร้อยละ 10 ของเงินได้โดยไม่นำไปรวมคำนวณภาษีกับเงินได้อย่างอื่นก็ได้

มาตรา 40 (4) (ค) เงินโบนัสที่จ่ายให้ผู้ถือหุ้น หรือผู้เป็นหุ้นส่วนในบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล

มาตรา 40 (4) (ง)เงินลงทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล เฉพาะส่วนที่จ่ายไม่เกินกว่ากำไรและเงินที่กันไว้รวมกัน

มาตรา 40 (4) (จ) เงินพิ่มทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ซึ่งตั้งจากกำไรที่ได้มาหรือเงินที่กันไว้รวมกัน

มาตรา 40 (4) (ฉ) ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลควบเข้ากัน หรือรับช่วงกัน หรือเลิกกัน ซึ่งตีราคาเป็นเงินได้เกินกว่าเงินทุน

มาตรา 40 (4) (ช) ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนการเป็นหุ้นส่วนหรือโอนหุ้น หุ้นกู้ พันธบัตรหรือตั๋วเงิน หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออก ทั้งนี้เฉพาะที่ตีราคาเป็นเงินได้เกินกว่าที่ลงทุน และเงินได้ประเภทนี้ ผู้มีเงินได้จะเลือกเสียภาษีในอัตราร้อยละ 15 ของเงินได้โดยไม่ต้องนำไปรวมคำนวณภาษีกับเงินได้อย่างอื่นก็ได้

ประเภทที่ 5 เงินได้ตามมาตรา 40 (5) ได้แก่ เงินหรือประโยชน์อย่างอื่นที่ได้ เนื่องจาก

ก. การให้เช่าทรัพย์สิน

ข. การผิดสัญญาเช่าซื้อทรัพย์สิน

ค. การผิดสัญญาซื้อขายเงินผ่อน ซึ่งผู้ขายได้รับคืนทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้น ไม่ต้องคืนเงินหรือประโยชน์ที่ได้รับไว้แล้ว

ในกรณีตามข้อ ก. เจ้าพนักงานประเมินมีเหตุอันสมควรเชื่อว่า ผู้มีเงินได้แสดงเงินได้ต่ำไป ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง เจ้าพนักงานประเมินมีอำนาจประเมินเงินได้นั้นตามจำนวนเงินที่ทรัพย์สินนั้นสมควรได้เช่นได้ตามปกติ ในกรณีนี้จะอุทธรณ์การประเมินก็ได้ ทั้งนี้ได้นำบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์ตามประมวลรัษฎากรมาใช้บังคับ โดยอนุโลม

ในกรณีข้อ ข. และข้อ ค. ให้ถือว่าเงินหรือประโยชน์ได้รับแล้วแต่วันทำสัญญาจนถึงวันผิดสัญญาทั้งสิ้น เป็นเงินได้พึงประเมินของปีที่มีการผิดสัญญานั้น

ประเภทที่ 6 เงินได้ตามมาตรา 40 (6) ได้แก่ เงินได้จากวิชาชีพอิสระ คือ วิชากฎหมาย การประกอบโรคศิลป วิศวกรรม สถาปัตยกรรม การบัญชี ประณีตศิลปกรรม หรือวิชาชีพอิสระอื่นซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกำหนดชนิดไว้ (ปัจจุบันยังไม่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดวิชาชีพอิสระอื่น)

ประเภทที่ 7 เงินได้ตามมาตรา 40 (7) ได้แก่ เงินได้จากการรับเหมาที่ผู้รับเหมาต้องลงทุนด้วยการจัดหาสัมภาระในส่วนสำคัญนอกจากเครื่องมือ

ประเภทที่ 8 เงินได้อื่น ๆ นอกจาก 40 (1) - (7)

(2) <u>วิธีเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา</u>การเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามีวิธีเสีย 3 วิธี คือ การประเมินตนเอง การหักภาษี ณ ที่จ่าย และการประเมินโดยเจ้าพนักงาน

ก. การประเมินตนเอง ผู้มีเงินได้ตามเกณฑ์ที่กล่าวมา มีหน้าที่ยื่นแบบเสียภาษีเงินได้ภายในเดือนมีนาคมถัดจากปีภาษีที่มีเงินได้ โดยอาจยื่นที่อำเภอหรือเขต หรือธนาคารพาณิชย์ก็ได้ และหากมีภาษีต้องเสียก็เสียพร้อมกับการยื่นแบบเสียภาษี ในกรณีต้องเสียภาษี ตั้งแต่ 3,000 บาทขึ้นไป ผู้เสียภาษีจะขอผ่อนชำระ 3 งวด ๆ ละเท่า ๆ กัน ก็ได้ หากไม่เสียภาษีในกำหนด คือ วันที่ 31 มีนาคม ต้องเสียเงินเพิ่มอีกร้อยละ 1.5 ด้วยเช่นกัน

ข. การหักภาษี ณ ที่จ่าย วิธีนี้กฎหมายกำหนดให้ผู้จ่ายเงินได้คำนวณหาจำนวนภาษีที่ผู้มีเงินได้จะต้องเสีย แล้วหักเงินภาษีไว้ทุกครั้งที่มีการจ่ายเงินได้ และนำเงินภาษีส่งอำเภอหรือเขตภายในระยะเวลาที่กำหนด เป็นการเสียภาษีในขณะมีเงินได้เกิดขึ้น

ค. การประเมินโดยเจ้าพนักงาน เป็นการปฏิบัติหน้าที่เรียกเก็บภาษีโดยเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งอาจประเมินเรียกเก็บก่อนกำหนดยื่นแบบเสียภาษีหรือประเมินภายหลังก็ได้ เมื่อเจ้าพนักงานทำการประเมินภาษีแล้ว จะแจ้งยอดภาษีไปยังผู้มีเงินได้เพื่อชำระภาษีภายใน 7 วัน นับแต่ได้รับแจ้งการประเมิน

2) ภาษีเงินได้นิติบุคคล

(1) ผู้มีหน้าที่เสียภาษี ตามประมวลรัษฎากรผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล คือ บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล โดยให้นิยามไว้เป็นพิเศษ ดังนั้นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามประมวลรัษฎากร จึงมีความหมายกว้างกว่าที่เข้าใจตามปกติ ดังนี้

ก. บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ได้แก่ ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด และบริษัทมหาชนจำกัด

ข. บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศ โดยเข้ามาตั้งสาขาในประเทศไทย หรือมีรายได้ในประเทศไทย

ค. กิจการซึ่งดำเนินการเป็นทางค้าหรือหากำไร โดยรัฐบาลต่างประเทศหรือองค์กรของรัฐต่างประเทศ หรือนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศ

ง. กิจการร่วมค้า

จ. มูลนิธิหรือสมาคมที่ประกอบกิจการซึ่งมีรายได้

ฉ. นิติบุคคลอื่นใดที่อธิบดีกรมสรรพากรกำหนด ปัจจุบันยังไม่มี

(2) ฐานภาษี การเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล กฎหมายกำหนดให้เสียจากฐานเงินได้แตกต่างกัน กล่าวคือ ฐานกำไรสุทธิ ฐานรายรับก่อนหักรายจ่าย ฐานเงินได้ที่จ่ายจากหรือในประเทศไทย และฐานการจำหน่ายกำไรออกไปนอกประเทศ

โดยทั่วไปบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลจะเสียภาษีเงินได้จากฐานกำไรสุทธิ หรือรายรับก่อนหักรายจ่าย

(3) การคำนวณภาษีเนื่องจากภาษีเงินได้นิติบุคคลค่อนข้างซับซ้อน การคำนวณภาษีนอกจากจะคำนวณตามหลักบัญชีซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้ว ยังต้องคำนวณให้สอดคล้องกับบทบัญญัติประมวลรัษฎากรด้วย เรื่องใดที่หลักการทางบัญชีขัดกับบทบัญญัติประมวลรัษฎากรต้องยึดตามบทบัญญัติประมวลรัษฎากรเป็นสำคัญ

สำหรับอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลจะเป็นอัตราคงที่ คือ มีอัตราเดียวไม่ว่าเงินได้ที่ต้องเสียภาษีสูงต่ำเพียงใด เช่น อัตราภาษีจากกำไรสุทธิจะเป็นร้อยละ 20 ส่วนอัตราภาษีจากรายได้ก่อนหักรายจ่ายมีหลายอัตรา ตั้งแต่ร้อยละ 2 ถึงร้อยละ 15 แล้วแต่ประเภทของเงินได้

(4) วิธีเสียภาษี ภาษีเงินได้นิติบุคคลมีวิธีเสีย 3 วิธีเช่นเดียวกับภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา คือ วิธีประเมินตนเอง วิธีหักภาษี ณ ที่จ่าย และวิธีประเมินโดยพนักงาน

(2) กฎหมายที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีศุลกากร

ภาษีศุลกากร (Customs Tariff) เป็นภาษีทางอ้อมประเภทหนึ่งที่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีสามารถผลักภาระภาษีไปให้ผู้บริโภคได้ เป็นภาษีที่เรียกเก็บจากสิ่งของที่นำเข้ามาหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร โดยการนำสินค้าเข้าเขตแดนหนึ่งจากอีกเขตแดนหนึ่งนั้น แบ่งออกได้เป็น 3 ทางใหญ่ๆ คือ

ก. ทางอากาศ โดยบรรทุกอากาศยาน

ข. ทางน้ำ โดยบรรทุกไปกับเรือ วิธีนี้ใช้ไม่ได้สำหรับประเทศซึ่งมิได้มีอาณาเขตติดทะเลหรือทางน้ำ ซึ่งเป็นเส้นพรมแดนระหว่างประเทศ

ค. ทางบก โดยบรรทุกไปกับรถ รถไฟ หรือยานพาหนะอื่นๆ หรือโดยกำลังคน วิธีนี้ใช้ไม่ได้สำหรับประเทศซึ่งมิได้มีอาณาเขตทางบกติดกับประเทศอื่น เช่น ประเทศที่เป็นเกาะ เป็นต้น

ภาษีศุลกากรนอกจากเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของรัฐ ภาษีศุลกากรยังเป็นเครื่องมือส่งเสริมและพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจด้วย เช่น ถ้ารัฐต้องการส่งเสริมทางด้านอุตสาหกรรม รัฐอาจยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักรและวัตถุดิบที่จำเป็น ในด้านการศึกษา จะยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับตำรา หรือวัสดุอุปกรณ์การศึกษาต่างๆ และหากรัฐต้องการส่งเสริมการส่งออกสินค้าประเภทใด รัฐก็อาจยกเว้นภาษีอากรสำหรับสินค้านั้นๆ หรือเก็บในอัตราที่น้อยลงก็ได้ เป็นต้น

ภาษีศุลกากรนั้น ไม่ว่าจะเป็นการเก็บภาษี การลดหย่อน การยกเว้น ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการกำหนดต้นทุนและราคาสินค้า ซึ่งมีผลในการแข่งขันในทางการค้า ทั้งระหว่างประเทศและในประเทศ การบริโภคและการครองชีพของประชาชน ปัจจุบันกรมศุลกากรเป็นหน่วยงานในการจัดเก็บภาษีศุลกากร ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการเก็บภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าขาเข้าและสินค้าขาออก พร้อมทั้งได้รับมอบหมายให้จัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีบำรุงเทศบาลหรือภาษีสุขาภิบาล และภาษีสรรพสามิต แทนกรมสรรพากร กรมสรรพสามิต สำหรับการนำสินค้าและส่งสินค้าออกอีกด้วย

1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีศุลกากรแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

(1) พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

(2) พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530

(3) กฎหมายว่าด้วยของต้องห้ามต้องจำกัด

(1) พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

กฎหมายศุลกากรคือ ตัวบทกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของศุลกากรและความรับผิดของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำของเข้าและการส่งของออก รวมทั้งหลักปฏิบัติทั่วๆไป ชั้นความผิดต่าง ๆ และโทษ ปัจจุบันกฎหมายศุลกากรนั้น ประกอบด้วยพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 อันเป็นแม่บทใหญ่ และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเรื่อยมาจนฉบับล่าสุด แก้ไขโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2534

(2) พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530

กฎหมายพิกัดอัตราศุลกากร คือ ตัวบทกฎหมายซึ่งกำหนดหลักในการเก็บและเสียภาษีศุลกากรว่าจะเก็บในอัตราเท่าใด มีวิธีการอย่างไร ผู้ที่เกี่ยวข้องมีอำนาจหน้าที่และสิทธิ

ในการเก็บและเสียภาษีศุลกากร อย่างไร แม่บทสำคัญที่ใช้ในการจัดเก็บ ได้แก่ พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 ซึ่งกำหนดตัวบทมาตราต่างๆ หลักเกณฑ์การตีความ บัญชีแสดงอัตราภาษีขาเข้า อัตราภาษีขาออก และบัญชีประเภทยกเว้นอากรซึ่งผนวกท้ายพระราชกำหนดเป็นภาค 1 ภาค 2 ภาค 3 และภาค 4 ตามลำดับ

การเก็บภาษีศุลกากรเป็นวิธีปฏิบัติทั่ว ๆ ไปในการจัดเก็บภาษีเพื่อหารายได้แก่ รัฐ ในบางครั้งนอกจากจะเป็นการหารายได้ให้แก่รัฐแล้ว การกำหนดเรียกเก็บภาษีศุลกากรในอัตราที่สูงสำหรับสินค้าบางประเภท เพื่อกีดกันมิให้มีการนำเข้าหรือส่งออกซึ่งของที่กำหนดนั้นน้อยลง โดยมีเหตุผลในทางเศรษฐกิจ การอุตสาหกรรมน้อยลง การบริโภค หรือเหตุอื่นใดก็ตามนั้น การกำหนดอัตราภาษีไว้สูงหรือค่อนข้างสูงนั้น เรียกว่า กำแพงภาษี (Tariff wall)

(3) กฎหมายว่าด้วยของต้องห้ามต้องจำกัด

การกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศ เพื่อให้มีการนำของเข้าหรือส่งออกบางอย่างลดน้อยลงหรือกระทำไม่ได้นั้น นอกจากจะใช้กำแพงภาษีแล้ว อาจใช้วิธีอื่น ซึ่งเรียกว่า การกีดขวางโดยมิใช่ภาษี (Non-tariff barrier) คือ การกีดขวางทางการค้าโดยไม่ใช้กำแพงภาษีคือรัฐไม่ได้กำหนดอัตราภาษีสำหรับสินค้า ดังกล่าวสูงกว่าปกติแต่กำหนดมิให้นำของนั้นเข้าหรือส่งออกนั้นออก โดยมีเงื่อนไขควบคุมต่าง ๆ โดยทำให้เป็นของต้องห้าม (Prohibited goods) หรือเป็นของต้องจำกัด (Restricted goods)[37]

ของต้องห้าม ได้แก่ ของซึ่งมีกฎหมายห้ามการนำเข้าหรือส่งออก เช่น ฝิ่น วัตถุลามกอันได้แก่ หนังสือ ภาพเขียน ภาพระบายสี สิ่งที่พิมพ์ขึ้น รูปภาพ ภาพโฆษณา หรือรูปถ่าย ภาพยนตร์ที่ลามกอื่นๆ เป็นต้น

ของต้องจำกัดในการนำเข้า ตามกฎหมายศุลกากรและกฎหมายพิกัดอัตราศุลกากร ไม่มีบทบัญญัติที่ห้ามหรือจำกัดการนำเข้าของใดๆ เข้ามาในราชอาณาจักร ของใดจะเป็นของต้องห้ามหรือต้องจำกัดจึงเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะเรื่อง

ดังนั้น ในการนำสินค้าเข้าหรือส่งสินค้าออก ผู้นำเข้าหรือผู้ส่งออกจะต้องศึกษาประเภทของสินค้าว่าจะเป็นของต้องห้ามหรือของต้องจำกัดหรือไม่ โดยพิจารณาและศึกษาจากกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยผู้นำเข้าหรือส่งออกต้องทำคำร้องและคำขออนุญาต เพื่อขออนุญาตนำสินค้าหรือส่งสินค้านั้นๆ ออก ยื่นเสนอต่อหน่วยราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการอนุมัติเป็นคราวๆ ไป กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดในการนำของใดๆ เข้ามาหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร เช่น พระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน พ.ศ. 2485 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุม การซื้อ การขาย การให้กู้ยืมเงินตราต่างประเทศหรือทองคำ การส่ง

[37]มานิต วิทยาเต็ม, โรงพิมพ์บูรพาชีท 5 พฤษภาคม 2539

เงินตราต่างประเทศหรือทองคำออกไปนอกประเทศ การนำเข้าปืน อาวุธปืน สุราที่มีปริมาณเกินกว่า 1 ลิตร เป็นต้น

2) วัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีศุลกากร

(1) เพื่อเป็นรายได้ของแผ่นดิน รายได้จากภาษีศุลกากรมีแนวโน้มลดลง เมื่ออุตสาหกรรมในประเทศมีการเจริญเติบโตขึ้น สินค้าในประเทศที่ผลิตเองได้มีจำนวนมากขึ้น รัฐก็สามารถจะหารายได้จากภาษีภายในประเทศมากขึ้น เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีสรรพสามิต เป็นต้น

(2) เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมภายในประเทศ ด้วยการลดอัตราภาษีขาเข้าของวัตถุดิบ เครื่องจักร และสินค้าทุน ประเภทเครื่องมือเครื่องจักรที่จำเป็นต้องใช้ในอุตสาหกรรมต่างๆ เพื่อใช้เป็นมาตรการสนับสนุนการส่งออก เช่น ลดอัตราภาษีขาเข้าสำหรับสินค้าที่จำเป็นต่อกระบวนการผลิตเพื่อการส่งออก การให้สิทธิประโยชน์ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน การคืนเงินอากรตามมาตรา 19 ทวิ และการชดเชยเงินออม

(3) เพื่อส่งเสริมสินค้าขาออก โดยการเก็บอากรขาออกจากสินค้าบางประเภทเท่านั้น และเก็บในอัตราที่ต่ำ

(4) เพื่อแก้ไขดุลการค้าและดุลการชำระเงิน โดยการใช้มาตรการพิกัดอัตราศุลกากร เพื่อสงวนเงินตราต่างประเทศ และเพื่อให้เป็นการประหยัด จึงเรียกเก็บอากรขาเข้าสำหรับสินค้าบางประเภทที่ฟุ่มเฟือยในอัตราสูง หากรัฐต้องการส่งเสริมการศึกษาและการกีฬา รัฐก็จะไม่เก็บอากรขาเข้าสำหรับอุปกรณ์การศึกษาและการกีฬา เป็นต้น

(5) เพื่อส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2534 รัฐอาจยกเว้นอากรขาเข้า หรือลดหย่อนอากรขาเข้าสำหรับวัตถุดิบหรือวัสดุจำเป็นที่นำเข้ามาในราชอาณาจักร เพื่อใช้ผลิต ผสม หรือประกอบกิจการที่ได้รับการส่งเสริม การลงทุน นอกจากนี้อาจใช้กำแพงภาษีเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมบางประเภทในประเทศโดยกำหนดอัตราอากรขาเข้าของสินค้าประเภทที่คุ้มครองในอัตราสูง

3) หลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีศุลกากร

ในการจัดเก็บภาษีศุลกากรนั้น มีความหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีศุลกากร ดังนี้ ผู้มีหน้าที่เสียภาษีศุลกากร เจ้าพนักงานศุลกากร อัตราภาษีศุลกากรและของที่ต้องเสียอากรศุลกากร และของที่ได้รับยกเว้นโดยในส่วนนี้จะนำเสนอเพียงประเด็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีศุลกากร และของที่ต้องเสียอากรศุลกากร และของที่ได้รับยกเว้น

(1) <u>ผู้มีหน้าที่เสียภาษีศุลกากร</u>

มาตรา 2 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 บัญญัติว่า คำว่า “ผู้นำของเข้า” หมายความรวมทั้งและใช้ตลอดถึงเข้าของหรือบุคคลอื่นซึ่งเป็นผู้ครอบครองหรือมีส่วนได้เสียชั่วขณะหนึ่ง ในของใดๆ นับแต่เวลาที่นำของนั้นเข้ามาจนถึงเวลาที่ได้ส่งมอบให้ไปโดยถูกต้อง พ้น

จากความรักษาของพนักงานศุลกากร และคำว่า “ผู้ส่งของออก” ให้มีความหมายเป็นทำนองเดียวกันโดยอนุโลม

จากมาตรา 2 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว เห็นได้ว่าผู้มีหน้าที่เสียภาษีศุลกากร คือ ผู้นำของเข้า และผู้ส่งของออก ซึ่งจะอธิบายได้โดยแบ่งเป็นบุคคล 2 จำพวก คือ

ก. เจ้าของ หมายถึง เจ้าของสินค้าโดยแท้จริง ซึ่งมีหลักฐานชัดแจ้งในบัญชีราคาสินค้าหรือในใบตราส่ง หรือเอกสารชิ้นใดซึ่งเป็นการแสดงกรรมสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ข. บุคคลอื่น ซึ่งเป็นผู้ครอบครองหรือมีส่วนได้เสียชั่วขณะหนึ่งในตัวของและนับแต่เวลาที่นำของนั้นเข้ามา เวลาที่นำของเข้าคือเวลา ตามมาตรา 41

(2) <u>ของที่ต้องเสียอากรศุลกากร และของที่ได้รับยกเว้นอากร</u>

การเก็บอากรขาออก สินค้าที่กำหนดพิกัดอัตราภาษีศุลกากรขาออกไว้ปัจจุบันมีเพียง 8 ชนิดเท่านั้น และบางชนิดได้มีประกาศของกระทรวงการคลังยกเว้นอากรขาออกอีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการส่งออก

สินค้าขาออก สินค้า 8 ชนิดที่กำหนดไว้ให้ต้องเสียภาษีขาออกมีดังนี้

ก. ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ไม่ว่าจะเป็นข้าวเปลือก ข้าวขาว ข้าวกล้อง ข้าวนึ่ง ปลายข้าว หรือรำ (ยกเว้นอากรตามประกาศกระทรวงการคลังที่ 1/2523)

ข. เศษโลหะทุกชนิด (ยกเว้นอากรตามประกาศกระทรวงการคลังที่ 1/2531)

ค. หนังโคและหนังกระบือ ไม่ว่าดิบหรือฟอกแล้ว (ไม่รวมถึงเศษตัดเศษและผง ซึ่งไม่สามารถนำไปใช้ในอุตสาหกรรมทำหนังและอุตสาหกรรมผลิตหนัง)

ง. ยางและต้นยางตระกูลฮีเวีย ไม่ว่าจะเป็นยางแผ่น ยางแท่ง เศษยาง ยางก้อน น้ำยางหรือขี้ยางจากต้นยาง ยางปนดิน หรือปนเปลือกต้นยาง รวมทั้งยางในลักษณะอื่นซึ่งยังอยู่ในสภาพวัตถุดิบ

จ. ไม้ ไม้แปรรูป และของทำด้วยไม้

ฉ. เส้นไหมดิบที่ยังมิได้ตีเกลียว และเส้นด้ายที่ทำด้วยไหม ขี้ไหม หรือเศษไหม

ช. ปลาป่นหรือปลาอบแห้งที่ยังมิได้ป่นอันไม่เหมาะสำหรับเป็นอาหารมนุษย์

ซ. ของซึ่งมิได้ระบุไว้ในประเภทอื่นใดในพิกัดอากรขาออก

การเก็บอากรขาเข้า โดยหลัก ของทุกชนิดที่นำเข้าราชอาณาจักรหรือนำออกนอกราชอาณาจักรจะต้องเสียอากร แต่มีบางชนิดที่กฎหมายกำหนดให้เป็นของที่ได้รับการ

ยกเว้นอากรซึ่งมี 18 ประเภท เป็นการยกเว้นอากรขาเข้า 17 ประเภท และยกเว้นอากรขาออก 1 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 ของที่ส่งออกรวมทั้งของที่ส่งกลับไปซึ่งนำกลับเข้ามาภายใน 1 ปี โดยไม่เปลี่ยนแปลงลักษณะหรือรูปร่างแต่ประการใด และในเวลาที่ส่งออกนั้นได้รับใบสุทธิสำหรับนำกลับเข้ามาแล้ว

ประเภทที่ 2 ของที่นำเข้ามาในประเทศไทยซึ่งได้เสียอากรไว้ครบถ้วนแล้วและภายหลังส่งกลับออกไปซ่อม ณ ต่างประเทศ หากนำกลับเข้ามาภายใน 1 ปี หลังจากที่ได้รับใบสุทธิสำหรับนำกลับเข้ามาซึ่งได้ออกให้ในขณะที่ได้ส่งออกแล้ว

ประเภทที่ 3 ของที่กล่าวไว้ข้างล่างนี้ถ้านำมาพร้อมกับตนหรือนำเข้ามาเป็นการชั่วคราว และจะส่งกลับออกไปภายในไม่เกินหกเดือนนับตั้งแต่วันที่นำเข้ามาเช่น

(ก) ของที่ใช้ในการแสดงละครหรือการแสดงอย่างอื่นที่คล้ายกัน ซึ่งผู้แสดงที่ท่องเที่ยวนำเข้ามา

(ข) เครื่องประกอบและของใช้ในการทดลองหรือแสดงเพื่อวิทยาศาสตร์ หรือการศึกษา ซึ่งบุคคลที่เข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวนำเข้ามาเพื่อจัดการทดลองหรือแสดง

(ค) รถสำหรับเดินบนถนน เรือ และอากาศยาน บรรดาที่เจ้าของนำเข้ามาพร้อมกับตน

(ง) เครื่องถ่ายรูปและเครื่องบันทึกเสียงซึ่งบุคคลที่เข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว นำเข้ามาเพื่อใช้ถ่ายรูปหรือบันทึกเสียงต่างๆ แต่ฟิล์มและแผ่นสำหรับถ่ายรูปหรือสิ่งที่ใช้บันทึกเสียงซึ่งนำมาใช้ในการนี้ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขและปริมาณที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังกำหนด

ประเภทที่ 4 รางวัลและเหรียญตราที่ทางต่างประเทศมอบให้แก่บุคคลที่มีอยู่ในราชอาณาจักรเพื่อเป็นเกียรติในความดีเด่นทางศิลปะ วรรณกรรม วิทยาศาสตร์ การกีฬา หรือบริการสาธารณะ หรือเพื่อเป็นเกียรติประวัติในความสำเร็จหรือพฤติกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์แต่เฉพาะรางวัลนั้นจะต้องอยู่ในดุลยพินิจของอธิบดีกรมศุลกากรที่จะพึงพิจารณาตามแต่ละเห็นสมควรอีกส่วนหนึ่งด้วย

ประเภทที่ 5 ของส่วนตัวที่เจ้าของนำเข้ามาพร้อมกับตนสำหรับใช้เองหรือใช้ในวิชาชีพ และมีจำนวนพอสมควรแก่ฐานะ เว้นแต่รถยนต์ อาวุธปืน กระสุนปืน และเสบียง แต่สุรา บุหรี่ ซิการ์ หรือยาเส้น ซึ่งเป็นส่วนตัวที่ผู้เดินทางนำเข้ามาพร้อมกันตนนั้น อธิบดีกรมศุลกากรอาจออกข้อกำหนดยกเว้นอากรให้ได้ตามที่เห็นสมควรเป็นเรื่องๆไป แต่ต้องไม่เกินปริมาณดังนี้

(ก) บุหรี่ 200 มวน หรือซิการ์ หรือยาเส้น อย่างละ 250 กรัม หรือหลายชนิดรวมกันมีน้ำหนักทั้งหมด 250 กรัม แต่ทั้งนี้ซิกาแรตต้องไม่เกิน 200 มวน

(ข) สุรา 1 ลิตร

(ค) ของใช้ส่วนตัวที่ถือติดตัวเข้ามา ราคาไม่เกิน 3,000 บาท ให้ยกเว้นอากร

เกณฑ์ดังกล่าวให้ใช้เฉพาะด่านท่าศุลกากร ด่านท่าอากาศยานกรุงเทพ เชียงใหม่ ภูเก็ต และหาดใหญ่ เท่านั้น

ประเภทที่ 6 ของใช้ในบ้านเรือนที่เจ้าของนำเข้ามาพร้อมกับตน เนื่องในการย้ายภูมิลำเนา และมีจำนวนพอสมควรแก่ฐานะ

ประเภทที่ 7 ส่วนประกอบและอุปกรณ์ประกอบของอากาศยานหรือเรือ รวมทั้งวัสดุที่นำเข้ามาเพื่อใช้ซ่อมหรือสร้างอากาศยานหรือเรือ หรือส่วนของอากาศยานหรือเรือดังกล่าว

ประเภทที่ 8 น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันหยดเครื่อง และสิ่งที่ใช้ในการหล่อลื่นที่เติมในอากาศยานหรือในเรือที่มีขนาดเกินกว่าห้าร้อยกรอสส์ ซึ่งศุลกากรได้ปล่อยให้ไปต่างประเทศแล้ว

ประเภทที่ 9 พืชผลที่ผู้มีภูมิลำเนาในประเทศไทยปลูกในเกาะดอนหรือที่ชายตลิ่งริมแม่น้ำ ซึ่งกันเขตแดนประเทศไทย

ประเภทที่ 10 ของที่ได้รับเอกสิทธิ์ตามข้อผูกพันที่ประเทศไทยมีอยู่ต่อองค์การสหประชาชาติ หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือตามสัญญากับนานาประเทศ หรือทางการทูต ซึ่งได้ปฏิบัติต่อกันโดยอัธยาศัยไมตรี

ประเภทที่ 11 ของที่พิสูจน์ให้เป็นที่พอใจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังหรือผู้ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมอบหมายว่า เช่น

(ก) นำเข้ามาหรือส่งออกไปเพื่อแจกให้เปล่าเป็นการสาธารณกุศลแก่ประชาชน โดยผ่านส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินหรือองค์กรสาธารณกุศล

(ข) นำเข้ามาเพื่อบริจาคเป็นสาธารณประโยชน์แก่ส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน หรือองค์การสาธารณกุศล

ประเภทที่ 12 ของที่นำเข้ามาโดยทางไปรษณีย์ ซึ่งแต่ละหีบห่อมีราคาไม่เกิน 500 บาท

ประเภทที่ 13 ยุทธภัณฑ์ที่ใช้ในทางราชการ

3.3.2 สรุปการศึกษาและวิเคราะห์นโยบายและกลยุทธ์ของประเทศไทย

การเปิดเสรีเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับประเทศไทย อย่างไรก็ตาม การเปิดเสรีจะต้องมียุทธศาสตร์ที่ดี และ เหมาะสม ปัจจุบันนี้ **ประเทศไทยยังมียุทธศาสตร์ในการเปิดเสรีแบบเปิดตามทฤษฎี Neo Liberalization กล่าวคือ เน้นการเปิดเสรีตามกลไกตลาด โดยขจัดอุปสรรคของการค้า การลงทุนอย่างเต็มที่ ทำให้ไม่ได้กำหนดมาตรการทางการค้าที่เหมาะสมในการกลั่นกรองการนำเข้าสินค้า การเข้ามาให้บริการ และ การลงทุน อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อศึกษากฎหมายไทยอย่างละเอียดจะพบว่า ไทยยังเสียเปรียบในเชิงยุทธศาสตร์และกฎหมาย ตลอดจนมาตรการทางการค้า เช่น การนำเข้าสินค้าสู่ประเทศไทยจะนำเข้าได้เสรีมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศอื่นเช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ซึ่งมีการใช้มาตรการทางการค้า และกฎหมายที่มากลั่นกรองการนำเข้าได้มากกว่าของไทย การลงทุนจากต่างด้าวส่วนใหญ่เข้ามาจดทะเบียนในประเทศไทย ดำรงสัดส่วนการถือครองหุ้นไม่เกิน 49% ก็มีสถานะเป็นนิติบุคคลไทยที่จะประกอบธุรกิจที่ต้องห้ามในบัญชีสงวนต่างๆได้ นอกจากนั้นยังมีสิทธิได้รับการส่งเสริมการลงทุนอย่างเต็มที่ ในการยกเว้นภาษีเงินได้ นิติบุคคล การยกเว้นภาษีนำเข้าสินค้าทุน การส่งเงินออกนอกประเทศได้โดยเสรี 100% (100% Free fund transfer) นอกจากนั้นภายใต้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจคนต่างด้าวก็มีมาตรา 10 ที่มายกเว้นการบังคับใช้กฎหมายในมาตรา 5 เกี่ยวกับการปกป้องรักษาผลประโยชน์ของชาติ** จะเห็นได้ว่าประเทศไทยต้องมีการปรับเปลี่ยนทั้งกรอบทางกฎหมาย กลยุทธ และ มาตรการทางการค้าให้มีประสิทธิภาพ และ สามารถส่งเสริมการค้าของไทยให้มีคุณภาพ อีกทั้งส่งเสริมการลงทุนที่สามารถทำประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองอย่างแท้จริง โดยดำเนินการต่อไปนี้

1. ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวยกับการค้า และ กฎหมายอื่นๆทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง

2. ปรับปรุงมาตรการทางการค้าของไทยให้สามารถใช้อำนาจอธิปไตยในการกำกับดูแลอย่างมีประสิทธิภาพ (Right to regulate)

3. กำหนดยุทธศาสตร์ในการเปิดเสรีที่เหมาะสมและ ไม่ขัดต่อกรอบระเบียบ กฎหมาย และ กฎเกณฑ์ ทั้งระดับองค์การการค้าโลก อาเซียน และภายใต้ความตกลงการค้าเสรี เช่นสามารถใช้ข้อยกเว้นทั้งข้อยกเว้นทั่วไป (General exemption) ข้อยกเว้นเฉพาะ (Specific exemption)มาใช้ในการกำกับดูแล การนำเข้า ส่งออกสินค้าและบริการ และการรับการลงทุน

4. ปรับปรุงกรอบทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้า และ การลงทุน ให้มีลักษณะแบบบูรณาการ เช่น ประมวลกฎหมายสิ่งแวดล้อม ประมวลกฎหมายเกี่ยวกับการค้า เพื่อรองรับการนำระบบการค้าผ่าน Single window ที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการ แต่ขณะเดียวกันสามารถนำกฎหมายมาบังคับใช้อย่างเป็นระบบในการกลั่นกรองทั้งการค้า การลงทุนให้เป็นประโยชน์ชาติ ดูแลมาตรฐานสินค้า และ การลงทุนที่เป็นประโยชน์

5. ปรับปรุงหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ นักกฎหมายของกรมการค้าต่างประเทศควรเป็นส่วนหนึ่งของทีมเจรจาการค้าทุกๆครั้งเพื่อทราบถึงกรอบการเจรจา ข้อบทในการเจรจา การต่อรองผลประโยชน์ ทั้งนี้ เพื่อนำมาสู่การออกกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพต่อไป

เป็นที่น่าสังเกตว่าการประกอบธุรกิจโดยคนต่างด้าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการเกษตร ป่าไม้ เหมืองแร่ และการประมง รวมทั้งสินค้าที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ รวมทั้งศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นของไทยนั้นจะได้รับการลดข้อจำกัดลงมาอย่างต่อเนื่องเพื่อเปิดโอกาสให้นักลงทุนต่างด้าวมีโอกาสมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการเกษตรกรรม การประมง และเหมืองแร่ ซึ่งควรอนุรักษ์ให้ผลประโยชน์ตกเป็นของคนในชาติ แต่ทั้งหมดก็ได้รับการยกเว้นจากการเป็นนิติบุคคลของไทย ซึ่งก็คือต่างชาติถือหุ้นตั้งแต่ร้อยละ 49 หรือน้อยกว่านั้น และเมื่อเป็นนิติบุคคล ข้อจำกัดและข้อยกเว้นทั้งหลายสำหรับต่างด้าวย่อมไม่มีผลบังคับใช้ ทั้งๆ ที่ประเทศไทยก่อนมีการใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราวฉบับปัจจุบัน (2557) คือ รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2550 ในมาตรา 84 (8)ได้ให้ความคุ้มครองรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิตและการตลาด มาตรา 85 (3) จัดให้มีการวางผังเมือง พัฒนาและดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน หรือมาตรา 190 ที่เกี่ยวกับการทำสัญญาตกลงกับต่างประเทศถ้าเกิดผลกระทบต่อประชาชนหรือผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม คณะรัฐมนตรีจะต้องดำเนินการแก้ไขหรือเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบนั้นอย่างรวดเร็ว

ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่จะคุ้มครองเกษตรกรและช่วยในการดูแลรักษาทรัพยากรให้ยั่งยืน รวมทั้งเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบในทางลบที่เกิดขึ้น แต่ในทางปฏิบัติการช่วยให้คนต่างด้าวได้เข้าถึงทรัพยากรของประเทศโดยไม่ยากนักจะเป็นการเบียดขับคนยากจนในประเทศออกจากทรัพยากรของตน โดยทรัพยากรที่สำคัญที่สุดก็คือที่ทำกิน ซึ่งปัจจุบันก็เป็นปัญหาสำคัญของประเทศอยู่แล้ว ในขณะที่พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ก็ได้รับการแก้ไขจนกระทั่งเกือบไม่สามารถจำกัดการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวได้เลย แต่ทั้งนี้คงไม่เฉพาะแต่ประเทศไทยเท่านั้น เพราะมีการแข่งขันที่จะส่งเสริมให้ต่างด้าวได้เข้ามาประกอบธุรกิจทางด้านการเกษตรด้วย ซึ่งประเทศที่มีนโยบายชัดเจนเช่นนี้ประกอบด้วย สปป.ลาว กัมพูชา เวียดนาม และเมียนมาร์ ซึ่งจะกล่าวถึงในบทต่อไป ดังนั้นประเด็นเหล่านี้จึงเป็นเรื่องยากในการกีดกันต่างด้าวที่จะเข้าถึงทรัพยากรของประเทศและมีผลต่อการกีดกันคนชาติที่ยากจนออกจากทรัพยากรของพวกเขา

จุดนี้จึงเป็นความขัดแย้งที่สำคัญที่ต้องพึงระวังในอนาคต เพราะในระยะยาวระบบนี้จะสร้างความเหลื่อมล้ำในประเทศให้เพิ่มมากขึ้น และเมื่อความขัดแย้งจากความเหลื่อมล้ำมีมากขึ้นก็จะพัฒนาเป็นความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งทำให้เกิดปัญหาความไม่มั่นคงภายในประเทศและจะไม่

เป็นที่สนใจของต่างชาติที่จะเข้ามาลงทุน ซึ่งก็จะยิ่งสร้างปัญหาทางเศรษฐกิจและความขัดแย้งภายในประเทศให้เพิ่มมากขึ้น ประเด็นนี้จึงเป็นประเด็นที่จะต้องพิจารณาในระยะยาว สำหรับประเทศที่เอ่ยนามมาที่ส่งเสริมให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนในทรัพยากรของตนก็เริ่มมีความขัดแย้งกับคนในชาติ แต่รัฐบาลของประเทศเหล่านั้นมีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจเผด็จการของตนควบคุมการประท้วงไม่ให้ลุกลามบานปลาย แต่ในระยะยาวาย่อมไม่มีสิ่งใดประกันว่าความขัดแย้งจะไม่ลุกลามต่อไปได้

ทั้งหมดจึงขึ้นอยู่กับความรอบคอบในการเจรจาข้อตกลงทางการค้าที่จำเป็นจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นหลักตามข้อเสนอทั้ง 5 ข้อข้างตนดังกล่าว อย่างไรก็ตามพื้นฐานความสามารถในการเจรจาประกอบกับพื้นฐานวัฒนธรรมของการคอรัปชั่นในหลายประเทศในอาเซียนทำให้เป็นเรื่องยากจะให้ผลการเจรจาเป็นไปตามอุดมคติได้ แต่อย่างน้อยก็ควรให้มีการตระหนักถึงความจริงเหล่านี้ที่ได้ยกมาอภิปรายทั้งหมดด้วย

บทที่ 4
กฎหมายเศรษฐกิจและความตกลงทวิภาคีด้านการลงทุน ของประเทศที่เกี่ยวข้องในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

4.1 ความสำคัญในการศึกษาประเด็นทางกฎหมายเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน

หลังจากได้ศึกษากฎหมายเศรษฐกิจของไทยโดยสังเขป อีกทั้งทราบว่ากฎหมายไทยมีข้ออ่อนประการใดบ้าง อีกทั้งต้องระมัดระวังในประเด็นใดบ้าง การศึกษากฎหมายเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้านจะทำให้เห็นภาพว่าประเทศเพื่อนบ้านมีกฎหมายในลักษณะเดียวกันบ้างหรือไม่ ควรพัฒนาปรับปรุงในประเด็นใดบ้าง กฎหมายของเพื่อนบ้านมีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยได้บ้างหรือไม่ นอกจากนั้น ในฐานะที่เป็นประเทศคู่แข่งที่รับการลงทุนจากต่างประเทศ ประเทศเหล่านั้นมีวิธีการจัดการกับกฎหมายเหล่านั้นอย่างไรทั้งในทางนิตินัยและพฤตินัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชบัญญัติการประกอบกิจการของคนต่างด้าว พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว กฎหมายที่ดิน กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายแรงงาน และกฎหมายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ขณะเดียวกันก็ต้องพึงระลึกว่าการที่ประเทศทั้งหลายพยายามแข่งขันกันเพื่อดึงดูดนักลงทุนในที่สุดอาจจะก่อผลเสียทางด้านสังคม ตลอดจนสภาพแวดล้อมแก่ประเทศเหล่านั้นได้เนื่องจากการแข่งขันกันให้สิทธิพิเศษแก่นักลงทุนจากต่างประเทศมากจนเกินควร เพื่อจะดึงดูดเงินลงทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศมายังประเทศของตน ประเด็นเหล่านี้จึงพึงตั้งเป็นข้อสังเกตและข้อควรระวัง ทั้งนี้เพราะมีแนวโน้มที่ประเทศที่เปิดรับการลงทุนใหม่และยังมีโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางสังคมและกายภาพที่ไม่พร้อมมักจะมีข้อเสนอที่พยายามดึงดูดนักลงทุน แต่อาจจะเกิดปัญหาสังคมและการเมืองตามมา เช่น การต้องอพยพคนชายขอบที่เคยอาศัยอยู่เดิมออก ก่อให้เกิดปัญหาในการดำรงชีวิตแก่บุคคลเหล่านี้และครอบครัว และพัฒนาเป็นปัญหาทางการเมืองที่มีการประท้วง ต่อสู้ และเรียกร้องความเป็นธรรมกับรัฐบาล และสร้างผลกระทบในทางลบให้กับระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม เป็นต้น

4.2 การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของประเทศจีน

4.2.1 กฎหมายเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศจีน

4.2.1.1 กฎหมายรัฐธรรมนูญ

ประเทศจีนมีการพัฒนาโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ไว้อย่างน่าสนใจ ตั้งแต่ภายหลังปี 1840 ประเทศจีนได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครองประเทศที่ใช้ระบบราชาธิปไตย เป็นประเทศกึ่งอาณานิคมกึ่งศักดินาจนกระทั่งช่วงศตวรรษที่ 20 จากการต่อสู้อันยาวนานของประชาชนชาวจีน ทำให้ประเทศจีนได้รับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยในปี 1911ซุน ยัต เซน ได้เป็นผู้นำในการเลิกล้มระบบราชาธิปไตยและสถาปนาประเทศสาธารณรัฐจีนขึ้น แต่การต่อสู้กันระหว่างลัทธิจักรวรรดินิยมของประเทศ

ตะวันตกและลัทธิศักดินาเดิมยังไม่สิ้นสุดจนกระทั้งในปี 1949 เหมา เจ๋อ ตุง ผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ทำการโค่นล้มระบบ ศักดินานิยมและทุนขุนนางได้สำเร็จและได้สถาปนาประเทศสาธารณะรัฐประชาชนจีนขึ้น โดยได้จัดระบบการปกครองเพื่อให้ก้าวสู่ระบบสังคมนิยม

ประเทศจีนได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจที่สำคัญ

ภายหลังจากปฏิวัติทางวัฒนธรรมในช่วงปี 1970-1980 โดยเติ้ง เสี่ยว ผิงได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมสังคมนิยมไปสู่ระบบเศรษฐกิจการตลาดแบบสังคมนิยมประชาธิปไตย โดยในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้มีการบัญญัติไว้หลายมาตราที่เกี่ยวข้องกับการวางระบบโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ

มาตรา 6 พื้นฐานของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมของประเทศจีนเป็นระบบสังคมนิยมกรรมสิทธิ์ร่วมกันในปัจจัยการผลิตคือระบบการผลิตเป็นของประชาชนทั่วประเทศและระบบกรรมสิทธิ์ในระยะต้นของสังคมนิยมรัฐยืนหยัดเศรษฐกิจร่วมกันเป็นองค์ประกอบหลักของเศรษฐกิจ และใช้ระบบกรรมสิทธิ์หลายชนิดร่วมกันพัฒนาระบบเศรษฐกิจพื้นฐาน

มาตรา 11 ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติเศรษฐกิจเอกชนหรือเศรษฐกิจต่างๆที่ดำเนินงานโดยเอกชน จะได้รับการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์อันชอบด้วยกฎหมายจากรัฐ

มาตรา 15 รัฐดำเนินเศรษฐกิจระบบการตลาดแบบสังคมนิยม โดยจะเร่งบัญญัติกฎหมายเศรษฐกิจและปรับปรุง ควบคุม ให้สมบูรณ์ขึ้นห้ามองค์กรหรือบุคคลใดๆ สร้างความไม่สงบขัดขวางความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเศรษฐกิจสังคมนิยมที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 16 รัฐวิสาหกิจมีสิทธิ์ดำเนินกิจการอย่างอิสระภายในขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติโดยจะต้องดำเนินงานตามหลักประชาธิปไตยและรับฟังความเห็นของที่ประชุมของพนักงานกรรมการและตามรูปแบบอื่นๆ

มาตรา 17 ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง องค์กรเศรษฐกิจส่วนรวมมีสิทธิในการดำเนินงานอย่างอิสระ โดยองค์กรเศรษฐกิจส่วนรวมนั้นจะต้องดำเนินกิจการให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ทั้งการเลือกตั้งและการปลดเจ้าหน้าที่ออกจากตำแหน่งและการตัดสิ้นชี้ขาดในกรณีที่สำคัญในการบริหารกิจการ

มาตรา 18 ประเทศจีนอนุญาตให้วิสาหกิจต่างประเทศและองค์กรเศรษฐกิจหรือบุคคลต่างประเทศลงทุนในประเทศจีนได้ตามที่กฎหมายของประเทศจีนบัญญัติไว้เช่นเดียวกับวิสาหกิจหรือองค์กรเศรษฐกิจอื่นๆของจีน โดยสิทธิและผลประโยชน์อันชอบด้วยกฎหมายจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศจีน

มาตรา 31 ในกรณีจำเป็นที่รัฐต้องก่อตั้งเขตปกครองพิเศษก็สามารถกระทำได้ตามที่กำหนดไว้โดยสภาผู้แทนประชาชนแห่งประเทศจีน

มาตรา 32 ประเทศจีนให้ความคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์อันชอบด้วยกฎหมายของชาวต่างชาติที่อยู่ในอาณาจักรประเทศจีน ซึ่งชาวต่างชาติเหล่านั้นจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศจีนด้วย

4.2.1.2 กฎหมายจัดตั้งองค์กรธุรกิจ

รูปแบบในการจัดตั้งองค์กรธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับชาวต่างชาติมี 4 ประเภท

1. กิจการร่วมทุน คือ การร่วมทุนของผู้ลงทุนตั้งแต่ 2 ฝ่ายที่ตกลงจะบริหารกิจการร่วมกัน แบ่งปันกำไร และ ทรัพย์สินตามอัตราส่วนของทุนที่แต่ละฝ่ายได้ลงทุนไปและร่วมกันรับผิดชอบอย่างจำกัด เฉพาะจำนวนหุ้นทั้งหมดที่ได้ลงทุน โดยกิจการลงทุนลักษณะนี้มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยการร่วมทุนวิสาหกิจของนักลงทุนจีนและนักลงทุนชาวต่างชาติ

2. กิจการร่วมประกอบธุรกิจ คือ การร่วมทุนตั้งแต่ 2 ฝ่าย โดยมีการกำหนดเงื่อนไขลักษณะการลงทุน การบริหาร การแบ่งผลประโยชน์ ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายรวมทั้งวิธีการเลิกกิจการไว้ในข้อกำหนดของสัญญาร่วมทุน โดยอาจจะจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายการร่วมประกอบการระหว่างวิสาหกิจจีนกับนักลงทุนต่างชาติหรือเป็นคณะบุคคลโดยไม่ต้องจดทะเบียนเพื่อเป็นนิติบุคคลก็ได้โดยการลงทุนลักษณะนี้จะยึดถือข้อกำหนดในสัญญาเป็นสำคัญ

3. กิจการลงทุนต่างชาติ คือ การลงทุนที่ผู้ลงทุนชาวต่างชาติทั้งหมดมีอำนาจบริหารและรับผิดชอบกิจการโดยชาวต่างชาติแต่ฝ่ายเดียว โดยกิจการลงทุนลักษณะนี้แตกต่างจากบริษัทต่างชาติที่เปิดสาขาหรือสำนักงานผู้แทนในประเทศจีน

4. บริษัทจำกัดคือการลงทุนที่มีผู้ลงทุนชาวจีนและชาวต่างชาติร่วมกันลงทุนตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป โดยต้องทำการจดทะเบียนตามกฎหมายบริษัทจำกัด และสามารถเสนอขายหุ้นต่อประชาชนได้ ซึ่งจำนวนหุ้นที่เสนอขายจะต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ25 ของหุ้นที่จดทะเบียนทั้งหมดผู้เริ่มก่อการจะต้องจองหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ25 ของหุ้นที่เสนอขายครั้งแรกและหากไม่สามารถเสนอขายหุ้นครั้งแรกได้หมดผู้เริ่มก่อการจะต้องรับซื้อหุ้นไว้ทั้งหมด การลงทุนลักษณะนี้มีฐานะเป็นนิติบุคคลทุนของบริษัทจะแบ่งเป็นหุ้นผู้ลงทุนคือผู้ถือหุ้นโดยมีอำนาจบริหารจัดการจากการประชุมผู้ถือหุ้นและกรรมการบริษัทรวมทั้งการแบ่งผลกำไรขาดทุนเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ว่าด้วยกฎหมายบริษัทจำกัด

4.2.1.3 กฎหมายแรงงาน

กฎหมายแรงงานของประเทศจีนได้ประกาศใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 มกราคม 1995 โดยกฎหมายแรงงานฉบับนี้ได้เน้นความสำคัญในเรื่องการระงับข้อพิพาทแรงงาน โดยกฎหมายได้บัญญัติว่า หากเกิดข้อพิพาทแรงงานระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง คู่กรณีมีสิทธิ์ที่จะเสนอข้อพิพาทเพื่อการไกล่เกลี่ยโดยอนุญาโตตุลาการ หรือดำเนินคดีทางศาลได้

โดยในเบื้องต้นคู่กรณีสามารถเสนอข้อพิพาทต่อคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงานที่จัดตั้งขึ้นในสถานประกอบการได้ โดยคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงานนั้นจะต้อง

ประกอบด้วยตัวแทนลูกจ้าง ตัวแทนนายจ้างและตัวแทนสหภาพ โดยให้ตัวแทนสหภาพเป็นประธานคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงาน

ในกรณีที่ไม่สามารถบรรลุข้อตกลงได้คู่กรณีสามารถใช้สิทธิ์เสนอข้อพิพาทร้องต่อคณะอนุญาโตตุลาการพิพาทแรงงานเพื่อทำการชี้ขาดได้ โดยคณะอนุญาโตตุลาการพิพาทแรงงานประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานกำกับดูแลด้านแรงงานของรัฐ ตัวแทนสหภาพแรงงานในระดับเดียวกันและตัวแทนฝ่ายนายจ้างโดยให้ตัวแทนจากหน่วยงานกำกับดูแลด้านแรงงานของรัฐเป็นประธานอนุญาโตตุลาการพิพาทแรงงาน

โดยคู่กรณีจะต้องเสนอเรื่องเป็นลายลักษณ์อักษรต่ออนุญาโตตุลาการ ภายใน 60วันนับแต่วันเกิดข้อพิพาท และคณะอนุญาโตตุลาการจะต้องทำการพิจารณาชี้ขาดให้เสร็จสิ้นภายใน 60 วันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องหากคู่กรณีฝ่ายใดไม่เห็นพ้องด้วยกับคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการสามารถที่จะอุทธรณ์ต่อศาลได้ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้ทราบคำชี้ขาดเป็นลายลักษณ์อักษร หากไม่มีฝ่ายใดอุทธรณ์คำชี้ขาดให้ถือว่าคำชี้ขาดถึงที่สุดและคู่กรณีจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

4.2.1.4 กฎหมายการลงทุน

รัฐบาลประเทศจีนได้ส่งเสริมการลงทุนให้บริษัทต่างประเทศเข้ามาลงทุนในประเทศจีนมากขึ้นโดยตลอด มีการจัดตั้งระบบกฎหมายการลงทุนระว่างประเทศให้เป็นสากล และยังได้แก้ไขกฎระเบียบให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางการลงทุน ตั้งแต่ปี 1979 สภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ ได้ตรากฎหมายการร่วมทุนระหว่างประเทศจีนและนักลงทุนต่างชาติและยังได้ผ่านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าการลงทุนระหว่างประเทศอย่างสม่ำเสมอ เช่นกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจร่วมทุนระหว่างประเทศจีนและนักลงทุนต่างชาติ (The Law of People's Republic of China on Chinese-Foreign Equity Joint Ventures) กฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจร่วมประกอบการระหว่างประเทศจีนและนักลงทุนต่างชาติ (The Law of People's Republic of China on Chinese-Foreign Contractual Joint Ventures) กฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจที่นักลงทุนต่างชาติเป็นผู้ถือหุ้นทั้งหมด

รัฐบาลประเทศจีนได้บัญญัติ กฎหมายการค้าระหว่างประเทศของจีนขึ้นฉบับใหม่ในปี 1994 เนื่องจากหลังจากประเทศจีนเข้าเป็นสมาชิก WTO ทำให้กฎหมายการค้าระหว่างประเทศฉบับเดิมไม่สอดคล้องกับพันธกรณีที่ประเทศจีนได้ให้ไว้กับ WTO สภาประชาชนแห่งชาติได้มีมติให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายการค้าระหว่างประเทศขึ้นใหม่ และประกาศใช้บังคับในวันที่ 1 กรกฎาคม 2004 นี้มีทั้งสิ้น 11 หมวด 70 มาตรา

หมวดที่ 1 บททั่วไป (มาตรา 1 ถึง มาตรา 7)

หมวดที่ 2 ผู้ประกอบการค้าระหว่างประเทศ (มาตรา 8 ถึง มาตรา 13)

หมวดที่ 3 การนำเข้าส่งออกสินค้าและการนำเข้าส่งออกเทคโนโลยี (มาตรา 14 ถึง มาตรา 23)

หมวดที่ 4 การค้าบริการระหว่างประเทศ (มาตรา 24 ถึง มาตรา 28)

หมวดที่ 5 การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกบการค้าระหว่างประเทศ (มาตรา 29 ถึง มาตรา 31)

หมวดที่ 6 ความเป็นระเบียบวินัยของการค้า ระหว่างประเทศ (มาตรา 32 ถึง มาตรา 36)

หมวดที่ 7 การตรวจสอบการค้าระหว่างประเทศ (มาตรา 37 ถึง มาตรา 39)

หมวดที่ 8 การช่วยเหลือทางการค้าระหว่างประเทศ (มาตรา 40 ถึง มาตรา 50)

หมวดที่ 9 การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ (มาตรา 51 ถึง มาตรา 59)

หมวดที่ 10 ความรับผิดทางกฎหมาย (มาตรา 60 ถึง มาตรา 66)

หมวดที่ 11 เบ็ดเตล็ด (มาตรา 67 ถึง มาตรา 70)

4.2.1.5 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศจีน

1. กฎหมายเครื่องหมายการค้า ปี 1983

2. กฎหมายสิทธิบัตร ปี 1985

3. กฎหมายลิขสิทธิ์ ปี 1991

4. ข้อบังคับศุลกากรว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา ปี 1995 (Regulations on the Customer Protection of Intellectual Property Right)

5. ข้อกำหนดว่าด้วยรับรองและการควบคุมเครื่องหมายกฎหมายการค้าที่มีชื่อเสียงแพร่หลาย ปี 1996 (Provisional Regulation on The Verification and Control of Well-known Trademarks) นอกจากนี้ประเทศจีนยังได้จัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาดังนี้

1. สนธิสัญญากรุงปารีส (Paris Convention)

2. ข้อตกลงกรุงแมดริดที่เกี่ยวกับจดทะเบียนเครื่องหมายระหว่างประเทศ (The Madrid Agreement Concerning the International Registration of Marks)

3. สนธิสัญญากรุงเบอร์นว่าด้วยการคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม (The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works)

4. สนธิสัญญาลิขสิทธิ์โลก (The Universal Copy Right Convention)

5. สนธิสัญญาความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (The Patent Corporation Treaty)

4.2.2 พันธกิจภายใต้สนธิสัญญาทางเศรษฐกิจทวิภาคีระหว่างจีนและไทย

1. เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2546 รัฐบาลไทยและจีนได้ทำการลงนามในข้อตกลงเร่งลดภาษีศุลกากรสินค้า ผักและผลไม้ (Agreement between the Government of the People's Republic of China and the Government of the Kingdom of Thailand on Accelerated Tariff Elimination under

the Early Harvest Programme of the Framework Agreement on Comprehensive Economic Cooperation between ASEAN and China) ภายใต้พิกัดฯ ตอนที่ 07 และ 08 ให้เหลือ ร้อยละ 0 โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546 โดยเป็นการดำเนินการภายใต้แนวคิดการเปิดเสรีในบางสาขาที่มีความพร้อมก่อนตามมาตรา 6 ของความตกลงการจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียน – จีน (ACFTA)

2. ความตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย กับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมว่า ด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วันที่ 18 ตุลาคม 2546

3. บันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย กับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชน จีนว่าด้วยการส่งเสริมความร่วมมือทางการค้า การลงทุน และเศรษฐกิจ วันที่ 18 ตุลาคม 2546

4. บันทึกความเข้าใจด้านการยอมรับมาตรฐานสุขอนามัยในสินค้าผักสด เนื้อจระเข้และเนื้อไก่ ระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ของไทย กับกระทรวงควบคุมและกักกันโรคของจีน เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2548 ณ จังหวัดเชียงใหม่

5. ความร่วมมือระหว่างไทย-จีน ภายใต้ความตกลงการขยายความร่วมมือทวิภาคีทางเศรษฐกิจและการค้า 2552 ในเชิงกว้างและเชิงลึกระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (Agreement on Expanding and Deepening Bilateral Economic and Trade Cooperation : EDBETC) โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของไทย (นางพรทิวา นาคาศัย) และรัฐมนตรีพาณิชย์จีน (Mr. Chen Deming) ได้ลงนามความตกลงการขยายความร่วมมือทวิภาคีทางเศรษฐกิจและการค้าในเชิงกว้างและเชิงลึกระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2552 ณ กรุงปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีนความตกลงนี้ มีสาระสำคัญเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทย-จีน ในลักษณะการ แลกเปลี่ยนข้อมูลด้านนโยบาย กฎระเบียบการค้าและการลงทุน การร่วมทุน การหารือเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคการค้า การพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและการอำนวยความสะดวกด้านการค้า ตลอดจนสำรวจและดำเนินความร่วมมือทางเศรษฐกิจโดยครอบคลุมสาขาต่างๆ จำนวน 10 สาขา ได้แก่

1) เกษตร ประมง การผลิตและแปรรูปอาหาร
2) การผลิตสินค้าอุตสาหกรรม
3) โครงสร้างพื้นฐาน
4) ทรัพยากรแร่และแปรรูปผลิตภัณฑ์แร่
5) พลังงาน
6) โทรคมนาคม
7) การบริการ
8) โลจิสติกส์

9) พัฒนาศักยภาพ SMEs

10) สาขาอื่นๆ ที่เห็นชอบร่วมกัน

6. พิธีสารว่าด้วยข้อกำหนดในการตรวจสอบและกักกันโรคสำหรับการส่งออกและนำเข้าผลไม้ผ่านประเทศที่สามระหว่างประเทศไทยและจีน ระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ของไทยกับ กระทรวงควบคุมและกักกันโรคของจีน เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2554

4.2.3 การศึกษาและวิเคราะห์นโยบายและกลยุทธ์ของประเทศจีน

ประเทศจีนได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์กรการค้าโลกตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2001 ในปี 2010 และ ปี2011 ประเทศจีนได้ขอใช้ระงับข้อพิพาททางการค้าขององค์กรการค้าโลก โดยเป็นผู้ยื่นฟ้อง 6 คดี ผู้ถูกกล่าวหา 12 คดี และมีส่วนเกี่ยวข้องกับประเทศที่สามในคดีอื่นๆ อีก 24 คดี ในระยะเวลาเดียวกันรัฐบาลจีนได้แจ้งรายงานการค้าการลงทุนต่อองค์กรการค้าโลกครอบคลุมในหลายประเด็น เช่น การอุดหนุนทางการค้าหรือการตอบโต้ทางการค้ารวมทั้งสิ้น 484 เรื่อง ในขณะเดียวกันประเทศจีนเป็นประเทศที่เข้าร่วมทำข้อตกลงทำการค้าในระดับภูมิภาคล่าช้ากว่าประเทศอื่น **แต่ในปัจจุบันพบว่าประเทศจีนได้ทำความตกลงทางการค้าในระดับภูมิภาคที่สำคัญหลายภูมิภาค โดยประเทศจีนได้ให้ความสำคัญกับกรอบการค้าเสรีอาเซียนเป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถขยายผลการเจรจาไปสู่ประเทศอื่นนอกภูมิภาคได้อีกด้วย** และภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 12 ประเทศจีนมีนโยบายที่จะเร่งการทำข้อตกลงการค้าเสรีและการลงทุนเพิ่มขึ้นกับประเทศคู่ค้ารวมทั้งประเทศกำลังพัฒนา นอกจากนี้ประเทศจีนยังได้พยายามทำข้อตกลงการค้าระดับทวิภาคีโดยล่าสุดได้ทำข้อตกลงทางการค้ากับอีกสองประเทศ คือ ประเทศคอสตาริก้า ซึ่งมีผลบังคับใช้เดือนสิงหาคม ปี2011 และประเทศไต้หวัน มีผลบังคับใช้เดือนกันยายน ปี2010 ในปัจจุบันประเทศจีนได้พยายามเจรจาเพื่อบรรลุข้อตกลงทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น โดยมีการเจรจาเบื้องต้นกับหลายประเทศเช่น ประเทศออสเตรเลีย ประเทศนอร์เวย์ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ประเทศไอร์แลนด์ ประเทศเกาหลีใต้ และประเทศญี่ปุ่น

4.3 การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของประเทศกัมพูชา

4.3.1 กฎหมายเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศกัมพูชา

4.3.1.1 กฎหมายรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญของกัมพูชาได้รับความเห็นชอบจาก “สมัชชารัฐธรรมนูญ” (Constitutional Assembly) และตราขึ้นเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศเมื่อวันที่ 21 กันยายน 1993 ประกอบด้วย 139 มาตรา ซึ่งแบ่งออกเป็น 14 บท ดังนี้

บทที่ 1 ว่าด้วยเรื่อง อำนาจอธิปไตย (Sovereignty) มาตรา 1-6

บทที่ 2 ว่าด้วยเรื่อง พระมหากษัตริย์ (Monarchy) มาตรา 7-30

บทที่ 3 ว่าด้วยเรื่อง สิทธิและหน้าที่ของประชาชน (Rights and Obligations of Khmer Citizens) มาตรา 31-50

บทที่ 4 ว่าด้วยเรื่อง นโยบาย (Policy) มาตรา 51-55

บทที่ 5 ว่าด้วยเรื่อง เศรษฐกิจ (Economy) มาตรา 56-64

บทที่ 6 ว่าด้วยเรื่อง การศึกษา วัฒนธรรม และสังคม (Education, Culture and Social Affairs) มาตรา 65-75

บทที่ 7 ว่าด้วยเรื่อง สมัชชาแห่งชาติ (National Assembly) มาตรา 76-98

บทที่ 8 ว่าด้วยเรื่อง รัฐบาล (Royal Government) มาตรา 99-108

บทที่ 9 ว่าด้วยเรื่อง ตุลาการ (Judiciary) มาตรา 109-116

บทที่ 10 ว่าด้วยเรื่อง คณะมนตรีรัฐธรรมนูญ (Constitutional Council) มาตรา 117-125

บทที่ 11 ว่าด้วยเรื่อง การบริหารราชอาณาจักร (Administration) มาตรา 126-127

บทที่ 12 ว่าด้วยเรื่อง สภาแห่งชาติ (National Congress) มาตรา 128-130

บทที่ 13 ว่าด้วยเรื่อง ผลการปรับปรุงและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ (Effects, Revisions and Amendments of the Constitution) มาตรา 131-134

บทที่ 14 บทเฉพาะกาลในระยะเปลี่ยนผ่าน (Transitional Provisions) มาตรา 135-139

มาตราที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยตรง ได้แก่ มาตรา 44 ซึ่งกำหนดว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน อย่างไรก็ดี เพียงนิติบุคคลและพลเมืองสัญชาติเขมรเท่านั้นที่มีสิทธิถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินในกัมพูชา รัฐมีสิทธิ์ที่จะยึดทรัพย์สินได้แต่เพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น และจะต้องให้การชดเชยล่วงหน้าและเป็นธรรม

บทที่ 5 ของรัฐธรรมนูญระบุมาตราที่เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจโดยเฉพาะ มาตรา 56 กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า กัมพูชาใช้ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด (market economy) และมาตรา 57 ระบุว่า การจัดเก็บภาษี การตั้งงบประมาณของรัฐบาลและการบริหารจัดการระบบการเงินจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

นอกจากนี้ มาตรา 58 กำหนดว่า รัฐเป็นเจ้าของที่ดิน ทรัพยากรแร่ธาตุ ภูเขา ทะเล เกาะ แม่น้ำ ทะเลสาบ และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ แต่การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านี้จะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ในขณะที่ มาตรา 59 กล่าวว่า รัฐมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและสร้างสมดุลในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

ภายใต้มาตรา 60 พลเมืองเขมรมีสิทธิในการขายผลิตภัณฑ์ของตน การบังคับให้บุคคลขายผลิตภัณฑ์ให้กับรัฐ หรือสิทธิ์ของรัฐที่จะใช้อสังหาริมทรัพย์ของบุคคลเป็นการชั่วคราวจะกระทำไม่ได้ ยกเว้นแต่เป็นการใช้อำนาจภายใต้กฎหมายในสถานการณ์พิเศษเท่านั้น

มาตรา 61 กล่าวว่า รัฐจะต้องส่งเสริมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจในทุกสาขา โดยเฉพาะสาขาการเกษตร งานหัตถกรรม อุตสาหกรรม และต้องให้ความสำคัญกับนโยบายการประปาชลประทาน ไฟฟ้า ถนนและการคมนาคมขนส่ง เทคโนโลยี และระบบเงินกู้

มาตรา 62 กำหนดว่า รัฐจะต้องช่วยแก้ปัญหาการผลิต คุ้มครองราคาสินค้าในภาคการเกษตรและหัตถกรรม ตลอดจนหาตลาดให้แก่ผู้ผลิตในสาขาเหล่านี้

มาตรา 63 กำหนดให้รัฐต้องปฏิบัติตามกลไกตลาดเพื่อบรรลุมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชน

มาตรา 64 ห้ามไม่ให้มีการนำเข้า ผลิตและจำหน่ายยาที่ผิดกฎหมายหรือยาต้องห้ามสินค้าหมดอายุซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพและชีวิตของผู้บริโภค

นอกจากมาตรา 44 บทที่ 5 มาตรา 75 กำหนดให้รัฐต้องจัดตั้งระบบประกันสังคม (social security system) ให้กับคนงานและลูกจ้างทั้งหลายอีกด้วย

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญกัมพูชาได้ระบุมาตราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยตรงพอสังเขป แต่ไม่ได้มีความครอบคลุมและรายละเอียดเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญของไทยฉบับปี 2550 มาตราที่กล่าวถึงจะเน้นย้ำอำนาจของรัฐแต่ในขณะเดียวกันก็กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าอำนาจดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ รัฐไม่สามารถกระทำการใดๆ โดยไม่มีกฎหมายรองรับได้ อย่างไรก็ดี โดยที่รัฐธรรมนูญของกัมพูชาไม่ได้มีความครอบคลุมและมีรายละเอียดมากนัก การศึกษากรอบกฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับ จึงต้องกระทำโดยศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องในลำดับชั้นรองลงไป

4.3.1.2 กฎหมายจัดตั้งองค์กรธุรกิจ

กัมพูชาได้กำหนดให้ธุรกิจบางประเภทเป็นธุรกิจที่ห้ามลงทุน ได้แก่ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการผลิตยาเสพติด ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้าอาวุธ ธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและความปลอดภัยของประเทศ ธุรกิจที่ผลิตสารเคมีที่เป็นภัยต่อสังคมหรือสิ่งแวดล้อมซึ่งถูกห้ามโดยองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ธุรกิจผลิตไฟฟ้าที่นำเข้าวัตถุดิบของเสียจากต่างประเทศ และธุรกิจที่ทำลายป่าไม้ ซึ่งเป็นไปตามกรอบที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังที่กล่าวไว้ก่อนหน้านี้

นอกเหนือจากธุรกิจข้างต้น การลงทุนในกัมพูชาสามารถกระทำได้ใน 4 ลักษณะ[38] ดังนี้

1. การลงทุนของชาวต่างชาติ ร้อยละ 100 หรือการลงทุนที่ชาวต่างชาติถือหุ้นทั้งหมดถูกกำหนดให้ต้องมีทุนจดทะเบียนขั้นต่ำอยู่ที่ 1,000 ดอลลาร์สหรัฐ (ยกเว้นกิจกรรมบางประเภท เช่น ธนาคารพาณิชย์ จำกัดทุนจดทะเบียนขั้นต่ำที่ 13 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และบริษัทประกันภัยจะจำกัดทุนขั้นต่ำที่ 7 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ทั้งนี้ บริษัทจะต้องยื่นรายงานทุกเดือนไม่ว่าจะยังดำเนินธุรกิจอยู่หรือไม่ นอกจากนี้ กฎระเบียบยังกำหนดให้บริษัทต้องจดทะเบียนการจ้างงานกับ “กระทรวงสังคม

[38]หอการค้าและสภาหอการค้าไทย (2554) “คู่มือการค้าและการลงทุนราชอาณาจักรกัมพูชา,” สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและย่อม

แรงงาน การฝึกอบรมและฟื้นฟูเยาวชน" (Ministry of Social Affairs, Labor, Vocational Training and Youth Rehabilitation) ภายใน 30 วันนับตั้งแต่ประกอบกิจการ และต้องรายงานทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงานในบริษัทจะต้องได้รับใบอนุญาตให้ทำงานอีกด้วย

2. การร่วมทุน จะเป็นลักษณะของการลงทุนร่วมกับวิสาหกิจกัมพูชาหรือกับภาครัฐ โดยบุคคลสัญชาติกัมพูชาจะต้องร่วมถือหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 51

3. กิจกรรมสัมปทาน หมายถึง กิจการที่ได้รับสัมปทานจากภาครัฐในการลงทุนบริหารจัดการโดยระยะเวลาสูงสุดที่ได้รับสัมปทานจะไม่เกิน 30 ปี (โดยสามารถขยายเวลาได้ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดในสัญญาสัมปทานนั้นๆ)

4. สัญญาความร่วมมือกับธุรกิจ หมายถึง การลงทุนระหว่างนักลงทุนกัมพูชากับภาครัฐโดยกำหนดการแบ่งผลกำไรระหว่างกัน โดยไม่มีการก่อตั้งนิติบุคคลขึ้นใหม่

การเข้ามาประกอบธุรกิจของนักลงทุนต่างชาติในกัมพูชานั้นสามารถกระทำได้ภายใต้ "กฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจการค้า" ค.ศ. 2005 (Law on Commercial Enterprises) ผ่าน 3 ช่องทาง ได้แก่ 1) สำนักงานผู้แทนการค้าหรือสำนักงานลูกค้าสัมพันธ์ (commercial representative office or commercial relations office) 2) สาขา (branch) และ 3) บริษัทย่อย (subsidiary) [39]

มาตรา 272 ได้ให้ความหมายของการ "เข้ามาประกอบธุรกิจ" (doing business) ว่าจะต้องมีการเช่าสำนักงานหรือพื้นที่ในการผลิต แปรรูป หรือให้บริการ และมีการจ้างคนงานในการนั้นนานกว่าหนึ่งเดือน โดยธุรกิจดังกล่าวจะต้องได้รับอนุญาตให้ชาวต่างชาติ (บุคคลหรือนิติบุคคล) กระทำได้ตามกฎหมายของกัมพูชา

กิจกรรมที่สำนักงานผู้แทนการค้าหรือสำนักงานลูกค้าสัมพันธ์สามารถกระทำได้นั้นถูกระบุไว้ในมาตรา 274 ซึ่งมีขอบเขต ดังนี้

-ติดต่อลูกค้าเพื่อวัตถุประสงค์ในการแนะนำบริษัทแม่

-ศึกษาตลาดกัมพูชาและจัดหาข้อมูลให้กับบริษัทแม่

-ทำการวิจัยตลาด

-ทำการตลาดให้กับสินค้าของตนในงานแสดงสินค้าต่างๆ หรือในสำนักงาน

-จัดซื้อสินค้าในปริมาณที่จำกัดเพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดงานแสดงสินค้า

-เช่าสำนักงานหรือจ้างลูกจ้างท้องถิ่น

-ทำการติดต่อลูกค้าในนามของบริษัทแม่

อย่างไรก็ดี สำนักงานผู้แทนการค้าหรือสำนักงานลูกค้าสัมพันธ์ไม่สามารถทำการซื้อ-ขายสินค้าในเชิงพาณิชย์ หรือทำการผลิต แปรรูป หรือให้บริการอื่นใดนอกเหนือจากที่ได้ระบุไว้ได้

[39]มาตรา 271 ของกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจการค้า

กิจกรรมที่สาขาสามารถกระทำได้จะเหมือนกับสำนักงานผู้แทนการค้าหรือสำนักงานลูกค้าสัมพันธ์ และที่เพิ่มเติมคือสามารถทำการซื้อ-ขายสินค้าในเชิงพาณิชย์ หรือทำการผลิต แปรรูป หรือให้บริการอื่นๆ ได้ เช่นเดียวกับบริษัทกัมพูชา ยกเว้นแต่กิจกรรมที่กฎหมายห้ามไม่ให้บุคคลหรือนิติบุคคลต่างชาติกระทำ[40]

การเข้ามาประกอบธุรกิจในลักษณะบริษัทย่อยมีรายละเอียดดังปรากฏตามมาตรา 283-286 ของกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจการค้า มาตรา 283 กำหนดว่า บริษัทย่อย หมายถึง บริษัทจดทะเบียนในราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งมีบริษัทต่างชาติเป็นผู้จดทะเบียน[41] และเป็นเจ้าของเงินทุนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 51 สถานะนิติบุคคลของบริษัทย่อยจะแยกขาดจากบริษัทแม่นับจากวันจดทะเบียน[42]โดยการจัดตั้งบริษัทย่อยสามารถจดทะเบียนในรูปห้างหุ้นส่วน (partnership) หรือบริษัท จำกัด (limited company) ก็ได้[43] และมาตรา 286 กำหนดว่า บริษัทย่อยสามารถประกอบธุรกิจและดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจได้เช่นเดียวกับบริษัทที่มีเจ้าของเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลเป็นเจ้าของ ยกเว้นแต่กิจกรรมที่กฎหมายห้ามไม่ให้บุคคลหรือนิติบุคคลต่างชาติกระทำ

4.3.1.3 กฎหมายแรงงาน

กฎหมายแรงงานของกัมพูชากำหนดให้ชายและหญิงมีสิทธิที่จะได้รับค่าจ้างที่เท่าเทียมกัน โดยระบุว่าไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติและการแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบจากหญิง นอกจากนี้กฎหมายยังให้สิทธิ์การก่อตั้งและเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานได้อีกด้วย[44]

สัญญาจ้างงานสามารถกระทำได้ในลักษณะของหนังสือสัญญาหรือจะกระทำโดยวาจาก็ได้ตามแต่ตกลงกันระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ทั้งนี้ กฎหมายแรงงานได้วางกฎเกณฑ์เพื่อดูแลสวัสดิการของแรงงานไว้ ดังนี้

1. ห้ามไม่ให้ลูกจ้างทำงานเกินกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน หรือ 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน นายจ้างจะต้องจ่ายค่าล่วงเวลาเพิ่มเติมในอัตราที่ภาครัฐกำหนด

2. ในทุกปี นายจ้างจะต้องจัดให้มีวันหยุดประจำปีไม่น้อยกว่า 15 วัน โดยให้จ่ายค่าจ้างในอัตรา 1.5 เท่าของเงินเดือนในช่วงดังกล่าว ทั้งนี้ วันหยุดดังกล่าวจะต้องเป็นวันที่อยู่นอกเหนือวันหยุดราชการและวันลาป่วย วันหยุดประจำปีที่คงเหลือจะต้องยกยอดไปเพิ่มเป็นวันหยุดประจำปี

---

[40]มาตรา 278 ของกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจการค้า

[41]ขั้นตอนและเงื่อนไขการจดทะเบียนบริษัทในกัมพูชาถูกกำกับโดย 1) Law Bearing Upon Commercial Regulations and Commercial Register_950503ค.ศ. 1995 และ 2) Law on Amendment to Law on the Commercial Regulations and Commerce Register_991118ค.ศ. 1999 ค้นหาได้ที่ http://www.cambodiainvestment.gov.kh/law-bearing-upon-commercial-regulations-and-commercial-register_950503.html และhttp://www.cambodiainvestment.gov.kh/law-on-amendment-to-law-on-the-commercial-regulations-and-commerce-register_991118.html ค้นคืนเมื่อ 28 มกราคม 2557

[42]มาตรา 284 ของกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจการค้า

[43]มาตรา 285 ของกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจการค้า

[44]สำนักงานอุทยานวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2556) “คู่มือการค้าและการลงทุนในประเทศกัมพูชา,” สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและย่อม

ในปีต่อไป และลูกจ้างสามารถที่จะลาหยุดพิเศษนอกเหนือจากลาป่วยได้ในกรณีที่มีเหตุกระทบต่อครอบครัวโดยสามารถลาได้ไม่เกิน 7 วัน

3. นายจ้างจะต้องมีการจัดให้มีการดูแลสุขภาพเบื้องต้นให้แก่ลูกจ้างทุกคน และต้องมีการจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมในอัตราร้อยละ 0.8 ของเงินเดือนลูกจ้างก่อนหักภาษี นอกจากนี้ สำหรับงานที่มีความเสี่ยงลูกจ้างมีสิทธิ์ได้รับการรักษาพยาบาลฟรีจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน และได้รับเงินเดือนร้อยละ 70 ของเงินเดือนปกติในช่วงระหว่างพักฟื้น หรือครอบครัวได้รับเงินบำเหน็จในกรณีที่ลูกจ้างเสียชีวิต

4. สถานประกอบการจะต้องมีการจัดเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์การทำงานให้มีความเหมาะสม โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของลูกจ้างเป็นสำคัญ

5. ค่าตอบแทนของแรงงานจะต้องไม่ต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำตามกฎหมายซึ่งระบุว่าแรงงานในระยะทดลองงานจะต้องได้รับค่าจ้างไม่น้อยกว่า 1,700 บาทต่อเดือน ในขณะที่แรงงานทั่วไปจะต้องได้รับค่าจ้างไม่น้อยกว่า 1,870 บาทต่อเดือน

6. ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแจ้งต่อผู้ตรวจแรงงานเพื่อช่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องศาล การไกล่เกลี่ยจะมีระยะเวลา 3 สัปดาห์นับจากวันที่ได้รับแจ้งข้อพิพาท ในกรณีที่ไม่สามารถตกลงกันได้ ผู้ที่ฟ้องร้องจะต้องดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลภายใน 2 เดือน มิฉะนั้นจะขาดอายุความ

กฎหมายแรงงานที่สำคัญของกัมพูชา คือ “กฎหมายแรงงานแห่งกัมพูชา” (Labour Law of Cambodia) ค.ศ. 1997[45]ซึ่งกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ตลอดจนสิทธิและหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง บทที่ 1 ส่วนที่ 1 (มาตรา 1-11) ระบุนิยามต่างๆ และกล่าวถึงขอบเขตของกฎหมายฉบับนี้ในขณะที่บทที่ 1 ส่วนที่ 2 (มาตรา 12) กำหนดว่า ผู้ว่าจ้างจะต้องไม่เลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของ เชื้อชาติ สีผิว เพศ ความเชื่อ ศาสนา อุดมการณ์ทางการเมือง ชาติกำเนิด ภูมิหลังทางสังคม และสมาชิกภาพในสหภาพแรงงาน

มาตราอื่นๆ ที่สำคัญ ได้แก่ บทที่ 4 (มาตรา 65-101) กล่าวถึง “สัญญาจ้างงาน” (Labour contract)สัญญาจ้างงานเป็นสิ่งที่ใช้กำกับความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ซึ่งอาจกระทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรหรือปากเปล่าก็ได้[46] สัญญาจ้างอาจถูกทำให้ไม่มีผลชั่วคราว (Suspension of labour contract) ในบางกรณี อาทิ ลูกจ้างต้องพักงานเพื่อไปเกณฑ์ทหาร ลูกจ้างป่วยและไม่สามารถทำงานได้เป็นเวลาไม่เกิน 6 เดือน และการลาคลอดของลูกจ้างเพศหญิง[47]สำหรับสัญญาจ้างงานที่ไม่มีการระบุวันยกเลิกสัญญา การยกเลิกสัญญาจะกระทำได้ แต่ต้องมีการแจ้งล่วงหน้าจากคู่สัญญาที่

[45]สามารถค้นหากฎหมายแรงงานแห่งกัมพูชา ฉบับเต็ม ได้ที่ http://www.cambodiainvestment.gov.kh/the-labor-law-of-cambodia_970313.html ค้นคืนเมื่อ 30 มกราคม 2557

[46]มาตรา 65 ของกฎหมายแรงงานแห่งกัมพูชา

[47]มาตรา 71 ของกฎหมายแรงงานแห่งกัมพูชา

ต้องการยกเลิก[48]หากนายจ้างต้องการยกเลิกสัญญาจ้างงานโดยไม่มีการแจ้งล่วงหน้าหรือไม่ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมายแรงงานแห่งกัมพูชา นายจ้างจะต้องให้ค่าชดเชยแก่ลูกจ้างซึ่งมีมูลค่าเท่ากับค่าแรงและสิทธิประโยชน์ที่ลูกจ้างพึงได้รับในระหว่างช่วงเวลาการแจ้งล่วงหน้า[49]มาตรา 81 กำหนดว่า ในระหว่างช่วงช่วงเวลาการแจ้งล่วงหน้า นายจ้างและลูกจ้างจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่ตนพึงมี หากมีการยกเลิกสัญญาจ้างไม่ว่าโดยนายจ้างหรือลูกจ้างโดยไม่มีเหตุผลอันควร คู่สัญญาอีกฝ่ายมีสิทธิในการร้องขอค่าเสียหายได้[50] นอกจากนี้มาตรา 95 กำหนดเงื่อนไขและข้อปฏิบัติในกรณีที่นายจ้างประสงค์หรือจำเป็นต้องปลดคนงานออกในปริมาณมาก (Mass lay-offs)

บทที่ 4 ส่วนที่ 1 ว่าด้วยเรื่องค่าแรง (Wages) (มาตรา 102-136) โดยมาตรา 104 กำหนดให้นายจ้างต้องให้ค่าแรงลูกจ้างไม่ต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำที่กำหนดโดยรัฐ และมาตรา 105 กล่าวว่าหากสัญญาจ้างงานใดให้ค่าแรงลูกจ้างต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำให้ถือสัญญาจ้างงานนั้นเป็นโมฆะบทที่ 4 ส่วนที่ 2 ว่าด้วยเรื่องชั่วโมงการทำงาน (hours of work) (มาตรา 137-160) โดยมาตรา 137 กำหนดว่าลูกจ้างจะต้องทำงานไม่เกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน หรือไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในกรณีที่ลูกจ้างต้องทำงานล่วงเวลา นายจ้างจะต้องให้ค่าล่วงเวลาต่อลูกจ้างในอัตราที่มากกว่าอัตราปกติร้อยละ 50 และหากการทำงานล่วงเวลาดังกล่าวมีขึ้นในเวลากลางคืนหรือระหว่างวันหยุดระหว่างสัปดาห์ของลูกจ้าง นายจ้างจะต้องให้ค่าล่วงเวลาต่อลูกจ้างในอัตราที่มากกว่าอัตราปกติ 1 เท่าตัว[51] นอกจากนี้ลูกจ้างยังมีสิทธิในการได้รับวันหยุดพักผ่อนประจำปี (paid holiday) อีกด้วย[52]

นอกเหนือมาตราต่างๆ ภายใต้กฎหมายแรงงานแห่งกัมพูชาที่กล่าวมาข้างต้น นายจ้างจะต้องให้การคุ้มครองและดูแลลูกจ้างในกรณีที่ลูกจ้างได้รับอุบัติเหตุที่เกี่ยวเนื่องกับการทำงาน (Work-related accident) (มาตรา 248-257) ลูกจ้างมีสิทธิในการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานต่างๆ (มาตรา 266-282) นายจ้างและลูกจ้างสามารถจัดทำสัญญาจ้างที่มีเนื้อหาซึ่งให้สิทธิประโยชน์ให้กับลูกจ้างมากกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายแรงงานแห่งกัมพูชาฉบับนี้ได้[53]

4.3.1.4 กฎหมายการลงทุน

รัฐบาลกัมพูชามีนโยบายในการกำหนดกิจกรรมการลงทุนที่รัฐบาลต้องการ และให้การสนับสนุนแบบเลือกกิจกรรม อันประกอบไปด้วย ภาคเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตร (Agriculture and agro-industry) การขนส่งและการสื่อสาร (Transport and telecommunications) พลังงานและไฟฟ้า (Energy and electricity) อุตสาหกรรมเน้นแรงงาน และกระบวนการผลิต

[48]มาตรา 74 ของกฎหมายแรงงานแห่งกัมพูชา ทั้งนี้ รายละเอียดของช่วงระยะเวลาในการแจ้งล่วงหน้าถูกกำหนดโดยมาตรา 75

[49]มาตรา 77 ของกฎหมายแรงงานแห่งกัมพูชา

[50]มาตรา 91 ของกฎหมายแรงงานแห่งกัมพูชา

[51]มาตรา 139 ของกฎหมายแรงงานแห่งกัมพูชา

[52]มาตรา 161-165 ของกฎหมายแรงงานแห่งกัมพูชา

[53]มาตรา 390 ของกฎหมายแรงงานแห่งกัมพูชา

(Labor-intensive industries, processing and manufacturing) อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Tourism) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human resource development) และกิจกรรมที่เกี่ยวกับน้ำมัน ก๊าซ และเหมืองแร่ (Oil & Gas and Mining) โดยกำหนดการลงทุนขั้นต่ำในการยื่นขอสิทธิประโยชน์ดังต่อไปนี้

ประเภทของการลงทุน	การลงทุนขั้นต่ำ (ดอลลาร์สหรัฐ)
อุตสาหกรรมใดๆ ที่สนับสนุนการส่งออกแบบร้อยละ 100	100,000
การผลิตอาหารสัตว์	200,000
การผลิตเครื่องหนัง การผลิตโลหะ การผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และอุปกรณ์สำนักงาน การผลิตอุปกรณ์การกีฬา การผลิตของเล่น การผลิตชิ้นส่วน ยานยนต์ และการผลิตสินค้าเซรามิค	300,000
การผลิตอาหารและเครื่องดื่ม การผลิตสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม การผลิตเครื่องประดับ รองเท้า หมวก การผลิตเฟอร์นิเจอร์ การผลิตกระดาษและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง การผลิตยางและพลาสติก การผลิตน้ำสะอาด การผลิตยาแผนโบราณ การแปรรูปและแช่แข็งสัตว์น้ำเพื่อการส่งออก การแปรรูปพืชพันธุ์ธัญญาหารต่างๆเพื่อการส่งออก	500,000
การผลิตวัตถุดิบทางเคมี ซีเมนต์ ปุ๋ย ปิโตรเคมี และการผลิตยาแผนปัจจุบัน	1,000,000
การสร้างตลาดและศูนย์การค้า	2,000,000
สถาบันการศึกษา ศูนย์พัฒนาแรงงาน ศูนย์พัฒนาเทคโนโลยีซึ่งใช้เพื่อตอบสนองต่ออุตสาหกรรมการเกษตร การท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อม วิศวกรรม วิทยาศาสตร์และบริการอื่นๆ	4,000,000
ศูนย์แสดงสินค้านานาชาติ และศูนย์ประชุมนานาชาติ	8,000,000

แหล่งที่มา: http://www.cambodiainvestment.gov.kh/investment-scheme/investment-incentives. html ค้นค้นเมื่อ 31 มกราคม 2557

ในทางตรงกันข้าม กฎหมายการลงทุนได้กำหนดให้บางโครงการไม่ได้รับสิทธิ์ในการส่งเสริมการลงทุน[54] ได้แก่

- กิจกรรมการค้าที่เกี่ยวกับ การนำเข้า การส่งออก การขายปลีก การขายส่ง และการขายสินค้าปลอดภาษี

[54] Annex I Negative List, Implementation of the Law on the Amendment to the Law on Investment of Kingdom of Cambodia, 2005 ค้นรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://www.cambodiainvestment.gov.kh/investment-scheme/investment-incentives.html ค้นคืนเมื่อ 31 มกราคม 2557

- การให้บริการขนส่ง ไม่ว่าจะเป็นทางน้ำ ทางบก ทางอากาศ ยกเว้นการลงทุนในการขนส่งทางราง

- ร้านอาหาร สถานบันเทิง บาร์ ไนท์คลับ บริการนวด หรือสถานออกกำลังกาย

- บริการท่องเที่ยว

- ธุรกิจการพนัน คาสิโน

- ธุรกิจการเงิน การธนาคาร และประกันภัย

- กิจการที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร

- บริการทางวิชาชีพด้านต่างๆ (Professional services)

- ธุรกิจการผลิตหรือแปรรูปไม้ซึ่งได้รับใบอนุญาตในการใช้ไม้ในประเทศ

- รีสอร์ต โรงแรม สวนสนุก ศูนย์กีฬา สวนสัตว์ที่มีพื้นที่น้อยกว่า 50 เฮกเตอร์

- โรงแรมที่มีมาตรฐานต่ำกว่า 3 ดาว

- ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และคลังสินค้า

โครงการการลงทุนที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน (Qualified investment project: QIP) จะได้รับสิทธิประโยชน์[55] ดังนี้

1. ธุรกิจสามารถเลือกที่จะได้รับการยกเว้นภาษีกำไร หรือการใช้สิทธิการหักลดค่าเสื่อมพิเศษ

2. ธุรกิจจะได้รับการยกเว้นภาษีอากรขาเข้า สำหรับเครื่องมือการผลิต วัสดุก่อสร้าง และวัตถุที่ใช้สำหรับการประกอบสินค้าเพื่อการส่งออก

3. ธุรกิจจะได้รับการยกเว้นภาษีส่งออกทั้งหมด (ยกเว้นสินค้าที่ถูกบังคับเป็นกรณีพิเศษ)

4. ธุรกิจจะยังคงสิทธิในการรับสิทธิประโยชน์ข้างต้น ในกรณีที่ธุรกิจมีการเปลี่ยนเจ้าของ หรือควบรวมกิจการ (ภายใต้การอนุมัติของสภาการพัฒนาแห่งกัมพูชา)

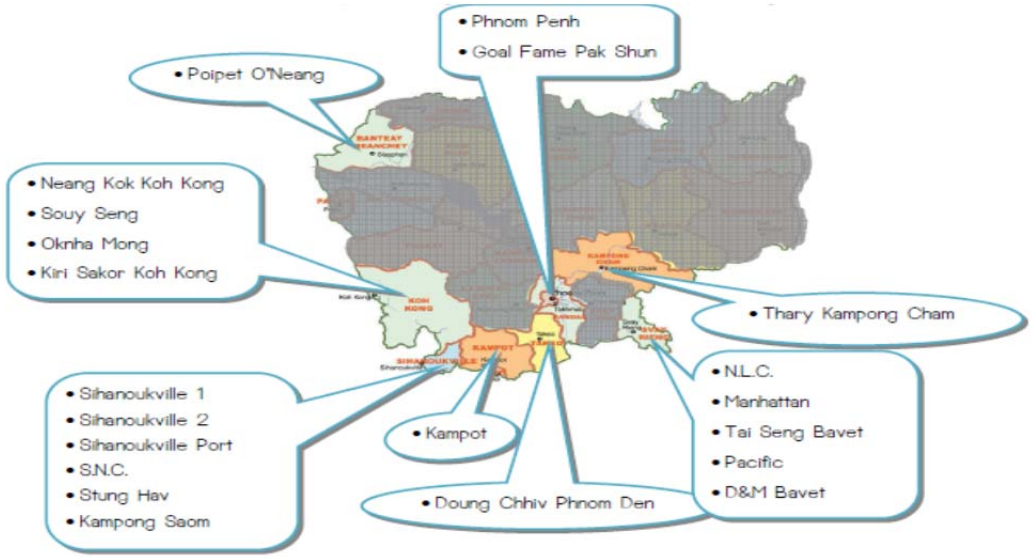
นอกจากการส่งเสริมการลงทุนเป็นรายสาขา/อุตสาหกรรม/โครงการแล้ว รัฐบาลกัมพูชายังให้การส่งเสริมการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นการเฉพาะอีกด้วย[56]เขตเศรษฐกิจพิเศษ หมายถึง อาณาเขตพื้นที่ที่ถูกกำหนดเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเป็นการรวมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมารวมไว้ด้วยกัน ซึ่งอาจจะเป็นในลักษณะของเขตอุตสาหกรรมทั่วไป หรือเขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ทั้งนี้ เงื่อนไขขั้นต่ำของพื้นที่ที่จะถูกกำหนดให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ

[55]ค้นรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://www.cambodiainvestment.gov.kh/investment-scheme/investment-incentives.htmlค้นคืนเมื่อ 31 มกราคม 2557

[56]ค้นรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://www.cambodiainvestment.gov.kh/investment-scheme/the-special-economic-zones.htmlค้นคืนเมื่อ 31 มกราคม 2557

ประกอบไปด้วย 1) อาณาเขตพื้นที่จะต้องมีพื้นที่อย่างน้อย 50 เฮกเตอร์ 2) พื้นที่จะต้องมีการวางรั้วเป็นแนวกั้นอย่างชัดเจนจากพื้นที่อื่นๆ 3)ในพื้นที่จะต้องมีตึกอำนวยการและต้องมีการจัดการสาธารณูปโภคพื้นฐานไว้อย่างพอเพียง และ 4) ในพื้นที่จะต้องมีระบบบริหารจัดการน้ำ ระบบบำบัดน้ำเสีย สถานที่จัดการของเสีย และโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบัน รัฐบาลกัมพูชาได้อนุมัติจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแล้ว จำนวน 21 แห่ง ดังนี้

ในเขตเศรษฐกิจพิเศษจะมีการกำหนดสิทธิประโยชน์จูงใจ โดยแยกออกเป็นสิทธิประโยชน์สำหรับนักลงทุนเพื่อพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ สิทธิประโยชน์สำหรับนักลงทุนและสิทธิประโยชน์ทั่วไป ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. สิทธิประโยชน์สำหรับนักลงทุนเพื่อพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ จะได้รับการยกเว้นภาษีกำไรสูงสุดไม่เกิน 9 ปี ได้รับการยกเว้นภาษีอากรขาเข้าสำหรับการนำวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเพื่อใช้ในการก่อสร้างในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้รับการยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักรและอุปกรณ์การก่อสร้างสำหรับการสร้างถนนเชื่อมโยงไปยังเขตเศรษฐกิจพิเศษ หรือเพื่อใช้ในการก่อสร้างสาธารณูปโภคอื่นๆ ให้กับเขตเศรษฐกิจพิเศษหรือให้กับสังคม ได้รับใบอนุญาตชั่วคราวในการนำพาหนะขนส่งเพื่อขนเครื่องมือ เครื่องจักรต่างๆ เข้าประเทศ รวมทั้งอาจจะได้รับสัมปทานที่ดินในบางกรณี ภายใต้กฎหมายที่กำหนดไว้

2. สิทธิประโยชน์สำหรับนักลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ จะได้รับผลประโยชน์เทียบเท่ากับธุรกิจที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน (QIP) โดยได้รับการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการนำเข้าเฉพาะในส่วนที่นำไปส่งออกต่อเท่านั้น และจะได้รับสิทธิพิเศษเฉพาะด้านหากกิจกรรมที่ดำเนินอยู่เข้าข่ายการรับสิทธิพิเศษเฉพาะด้าน (Specific fields)

3.สิทธิประโยชน์ทั่วไป ซึ่งครอบคลุมทั้งการลงทุนเพื่อพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษและการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ กำหนดให้นักลงทุนทั้งสองประเภทได้รับสิทธิในการโอนผลตอบแทนจากการลงทุนและค่าจ้างกลับประเทศได้ ได้รับสิทธิการปฏิบัติเยี่ยงชาติเดียวกันและได้รับการปกป้องจากนโยบายกำหนดราคาโดยภาครัฐ

นอกจากนี้ รัฐบาลกัมพูชายังได้มีการกำหนดสิทธิพิเศษเฉพาะเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมเฉพาะด้าน ตัวอย่างเช่น

- การลดภาษีนำเข้าและภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการนำเข้าวัตถุดิบการเกษตร อาทิ เมล็ดพันธุ์ พ่อพันธุ์แม่พันธุ์สัตว์ เครื่องจักรการเกษตร อาทิ รถแทรกเตอร์
- การลดภาษีรายได้นิติบุคคลสำหรับธุรกิจการเกษตรและการดำเนินธุรกิจการเกษตร
- การลดภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับวัตถุดิบนำเข้าในอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปเฉพาะในส่วนที่นำมาประกอบเพื่อส่งออกเท่านั้น
- การลดภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับวัตถุดิบการผลิต เพื่อสนับสนุนการส่งออกในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องแต่งกายและอุตสาหกรรมรองเท้า

กฎหมายที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ “กฎหมายว่าด้วยการลงทุนแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา” (Law on Investment of the Kingdom of Cambodia) ค.ศ. 1994 กฎหมายฉบับนี้ใช้กำกับการลงทุนของนักลงทุนกัมพูชาและนักลงต่างชาติ[57] มาตรา 6 กำหนดให้นักลงทุนจะต้องยื่น“คำร้องขอลงทุน” กับ “คณะมนตรีสำหรับการพัฒนาแห่งกัมพูชา” (Council for the Development of Cambodia – CDC) เพื่อการพิจารณา ซึ่ง CDC จะต้องให้คำตอบกับนักลงทุนภายในระยะเวลา 45 วัน หลังจากวันที่มีการยื่นคำร้อง[58]มาตรา 8-11 กล่าวถึงความคุ้มครองที่รัฐบาลรับประกันให้กับนักลงทุน ตัวอย่างเช่น รัฐจะไม่เลือกปฏิบัติระหว่างนักลงทุน ไม่ดำเนินนโยบายเวนคืนที่ส่งผลเสียต่อทรัพย์สินของนักลงทุน และจะให้นักลงทุนสามารถซื้อเงินสกุลต่างประเทศและโอนเงินเหล่านั้นออกนอกประเทศได้โดยเสรี และมาตรา 16 ระบุว่า นักลงทุน (บุคคลและนิติบุคคล) สัญชาติกัมพูชาเท่านั้นที่สามารถถือกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของที่ดินได้ ในขณะที่นักลงทุนต่างชาติสามารถทำการเช่าที่ดินเพื่อประกอบธุรกิจได้นานถึง 70 ปี และขยายระยะเวลาได้ ทั้งหมดนี้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา

กฎหมายอีกฉบับที่มีความสำคัญ คือ “กฎหมายว่าด้วยสัมปทาน” (Law on Concession) ค.ศ. 2007 กฎหมายฉบับนี้มีเนื้อหาในการกำกับการให้สัมปทานกับเอกชนโดยรัฐเพื่อวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจและสังคม[59] มาตรา 5 ระบุสาขาซึ่งเกี่ยวกับโครงสร้างสาธารณูปโภคที่รัฐสามารถให้สัญญาสัมปทานแก่เอกชนได้ อาทิ โรงงานไฟฟ้า การขนส่ง การประปาและชลประทาน

[57]มาตรา 1 ของกฎหมายว่าด้วยการลงทุนแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา

[58]มาตรา 7 ของกฎหมายว่าด้วยการลงทุนแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา

[59]มาตรา 1 ของกฎหมายว่าด้วยสัมปทาน

โทรคมนาคม การท่องเที่ยว ก๊าซและน้ำมัน การระบายของเสียสิ่งปฏิกูล การจัดการและกำจัดของเสีย โรงพยาบาลและระบบสาธารณสุข การศึกษาและกีฬา เขตเศรษฐกิจพิเศษ และสาขาอื่นๆ ที่มีกฎหมายเฉพาะเพื่อการให้สัมปทาน

มาตรา 37 กำหนดระยะเวลาการให้สัญญาสัมปทานไม่เกิน 30 ปี นับจากวันที่มีการลงนามในสัญญา แต่หากมีความจำเป็นรัฐบาลอาจขยายเวลาให้ได้ ในกรณีที่เกิดข้อพิพาท มาตรา 39 ระบุให้ภาครัฐและเอกชนดำเนินการระงับข้อพิพาทตามกลไกที่ระบุไว้ในสัญญาสัมปทาน ซึ่งอาจรวมถึงกลไกอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ นอกจากนี้ มาตรา 41 ให้คู่สัญญาสามารถแก้ไขสัญญาสัมปทานได้หากมีความจำเป็น แต่คู่สัญญาภาครัฐจะต้องได้รับความเห็นชอบเป็นลายลักษณ์อักษรจากกระทรวงเศรษฐกิจและการคลัง(Ministry of Economy and Finance) และหน่วยงานอื่นๆ ที่รับผิดชอบที่ได้ให้ความเห็นชอบต่อสัญญาสัมปทานฉบับแรกเสียก่อน

นอกเหนือจากกฎหมายสองฉบับข้างต้น กัมพูชายังมี “อนุกฤษฎีกาว่าด้วยการบังคับใช้กฎหมายแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการลงทุนแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา” (Sub-decree on the implementation of the Law on Amendment to the Law on Investment of the Kingdom of Cambodia) ค.ศ. 2005[60]ซึ่งได้ระบุรายละเอียดและขั้นตอนการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการลงทุนแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา อาทิ ขั้นตอนและเงื่อนไขการจดทะเบียน (มาตรา 5-8) การร่วมธุรกิจ (Joint venture) (มาตรา 13) การเสียภาษี (มาตรา 14-16) การใช้ประโยชน์จากที่ดิน (มาตรา 19-20) และการจ้างแรงงาน (มาตรา 21)

4.3.1.5 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญานับว่าเป็นกฎหมายใหม่สำหรับกัมพูชา อย่างไรก็ดี ในฐานะสมาชิกองค์การการค้าโลก กัมพูชามีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามภายใต้ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-related Intellectual Property Rights – TRIPs Agreement) ในปี 2556[61]ที่ผ่านมาแล้ว กัมพูชาได้ให้การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) และการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (Most-FavouredNational (MFN) Treatment) กับนักลงทุนต่างชาติภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่มีอยู่ ภายใต้ความตกลง TRIPs กัมพูชาต้องดำเนินการพัฒนากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในด้านต่างๆ และการบังคับใช้กฎหมายเหล่านี้ ซึ่งรวมถึงการเยียวยาแก่ผู้เสียหายทั้งทางแพ่งและอาญา[62]

---

[60]ค้นหารายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://www.cambodiainvestment.gov.kh/content/uploads/2011/10/Sub-Decree-111-on-Implementation-LOI_050927.pdf ค้นคืนเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2557

[61] WTO document IP/C/40, 29 November 2005

[62] WTO, Trade Policy Review Report by the WTO Secretariat, Cambodia WT/TPR/S/253, หน้า 58

อย่างไรก็ตาม จนถึงปัจจุบันรัฐบาลกัมพูชาได้ผ่านกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพียง 3 ฉบับ ได้แก่ 1) กฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า ชื่อทางการค้า และการกระทำซึ่งไม่เป็นธรรมต่อการแข่งขัน (Law on Marks, Trade Names and Acts of Unfair Competition) ค.ศ. 2002 2) กฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง (Law on the Copyrights and Related Rights) ค.ศ. 2003 และ 3) กฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตร หนังสือสำคัญรับรองให้การคุ้มครองแบบอรรถประโยชน์ และการออกแบบอุตสาหกรรม (Law on Patents, Utilities Model Certificates and Industrial Designs) ค.ศ. 2003[63]

กฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า ชื่อทางการค้า และการกระทำซึ่งไม่เป็นธรรมต่อการแข่งขันนับว่าเป็นกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาสาขาที่มีพัฒนาการมากที่สุดของกัมพูชา กฎหมายดังกล่าวได้ระบุขั้นตอนในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าและสิทธิอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและขอบเขตของการคุ้มครอง[64]โดยหากมีการละเมิดกฎหมายดังกล่าวผู้ละเมิดจะต้องได้รับโทษ ซึ่งอาจรวมถึงการจำคุกและถูกปรับ[65]ขณะที่ศาลสามารถออกคำสั่งปกป้องเป็นการชั่วคราวได้อีกด้วย[66]

กระทรวงวัฒนธรรมและศิลปะ (Ministry of Culture and Fine Arts) และกระทรวงสารสนเทศ (Ministry of Information) แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง โดยกระทรวงวัฒนธรรมและศิลปะรับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวกับภาพและเสียง ซีดี ดีวีดี และการบันทึกในรูปแบบอื่นๆ ขณะที่กระทรวงสารสนเทศรับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ต่างๆ[67] มาตรา 7 ของกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียงได้ระบุว่าสิ่งใดบ้างที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ ในขณะที่มาตรา 10 ระบุถึงสิ่งที่จะไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ (อาทิ รัฐธรรมนูญ กฎหมาย พระราชกฤษฎีกา และวิธีการผ่าตัด) สิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ถูกระบุไว้ในมาตรา 18-22 และข้อจำกัดของสิทธิเหล่านี่ในมาตรา 23-29 เจ้าของลิขสิทธิ์จะมีสิทธิทางเศรษฐกิจ ตลอดช่วงชีวิตของตนและขยายออกไปอีกเป็นเวลา 50 ปี ภายหลังที่เจ้าของลิขสิทธิ์เสียชีวิต[68] นอกจากนี้ มาตรา 57-66 ระบุขั้นตอนและวิธีการระงับข้อพิพาท รวมถึงโทษในการละเมิดกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียงอีกด้วย

อุตสาหกรรมภายในของกัมพูชายังนับว่ามีขนาดเล็กอยู่ ดังนั้น การละเมิดสิทธิบัตรและออกแบบอุตสาหกรรมจึงยังมีมูลค่าไม่มากนัก[69]มาตรา 16-22 ของกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตร หนังสือสำคัญรับรองให้การคุ้มครองแบบอรรถประโยชน์ และออกแบบอุตสาหกรรมระบุขั้นตอนและ

---

[63]ค้นหารายละเอียดเพิ่มเติมได้นี้ http://www.cambodiainvestment.gov.kh/laws-regulation.htmlค้นคืนเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2557

[64]มาตรา 5 11 และ 12 ของกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า ชื่อทางการค้า และการกระทำซึ่งไม่เป็นธรรมต่อการแข่งขัน

[65]มาตรา 62-70 ของกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า ชื่อทางการค้า และการกระทำซึ่งไม่เป็นธรรมต่อการแข่งขัน

[66]มาตรา 29-34 ของกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า ชื่อทางการค้า และการกระทำซึ่งไม่เป็นธรรมต่อการแข่งขัน

[67] WTO, Trade Policy Review Report by the WTO Secretariat, Cambodia WT/TPR/S/253, หน้า 62

[68]มาตรา 30 ของกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง

[69] WTO, Trade Policy Review Report by the WTO Secretariat, Cambodia WT/TPR/S/253, หน้า 61

เอกสารหลักฐานที่จำเป็นในการขึ้นทะเบียนสิทธิบัตร โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก คือ กระทรวงอุตสาหกรรม เหมืองแร่และพลังงาน (Ministry of Industry, Mining and Energy – MIME) กัมพูชาให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรเป็นเวลา 20 ปีนับจากวันที่ผู้ขอยื่นคำร้องขอขึ้นทะเบียน[70] อย่างไรก็ดี มาตรา 47 ได้ระบุข้อยกเว้นของการคุ้มครองสิทธิบัตรไว้ด้วย อาทิ เพื่อประโยชน์สาธารณะ ความมั่นคงของชาติ และเพื่อส่งเสริมการแข่งขัน แต่เจ้าของสิทธิบัตรจะต้องได้รับค่าชดเชยที่เหมาะสม มาตรา 69-76กล่าวถึงรายละเอียดของการให้การคุ้มครองแบบอรรถประโยชน์ ในขณะที่มาตรา 89-113 กล่าวถึงรายละเอียดของการให้การคุ้มครองการออกแบบอุตสาหกรรม

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาด้านอื่นๆ กำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีภายใต้ความตกลง TRIPs ได้แก่[71]

-กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสัญญาณดาวเทียม (Law on Encrypted Satellite Signal Protection)

-กฎหมายว่าด้วยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Law on Geographical Indications)

-กฎหมายว่าด้วยแบบผังภูมิของวงจรรวม (Law on Layout Design of Integrated Circuits)

-กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลที่ไม่เปิดเผยและความลับทางธุรกิจ (Law on the Protection of Undisclosed Information and Trade Secrets)

-กฎหมายว่าด้วยการบังคับใช้สิทธิเพื่อสาธารณสุข (Law on Compulsory Licensing for Public Health)

4.3.1.6 กฎหมายเศรษฐกิจอื่นๆ

กฎหมายภาษี[72]

กัมพูชาแบ่งภาษีออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ ภาษีกำไร (Profit tax) ภาษีขั้นต่ำ (Minimum tax) ภาษีหัก ณ ที่จ่าย (Withholding tax) ภาษีเงินเดือน (Tax on salary) ภาษีมูลค่าเพิ่ม (Value added tax) และภาษีอื่นๆ (Other taxes)

ตามมาตรา 7 และ 8 ของ“กฎหมายว่าด้วยภาษีอากร” (Law on Taxation) ค.ศ. 2004 ภาษีกำไรหมายถึงภาษีที่คิดจากผลกำไรสุทธิของบุคคลหรือนิติบุคคลที่ประกอบธุรกิจหรือกิจกรรมทางธุรกิจในราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งผู้เสียภาษีสามารถหัก/ลดหย่อนภาษีได้ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา

[70]มาตรา 45 ของกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตร หนังสือสำคัญรับรองให้การคุ้มครองแบบอรรถประโยชน์ และการออกแบบอุตสาหกรรม

[71]ค้นรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ WTO, Trade Policy Review Report by the WTO Secretariat, Cambodia WT/TPR/S/253, หน้า 58-59

[72]ค้นหารายละเอียดเพิ่มเติมได้นี้ http://www.cambodiainvestment.gov.kh/law-on-taxation_970108.html และ http://www.cambodiainvestment.gov.kh/content/uploads/2012/02/Law-on-Taxation-of-2004_0401.pdf ค้นคืนเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2557

11-18 (อาทิ ดอกเบี้ยเงินกู้ ค่าเสื่อมราคาของอสังหาริมทรัพย์ การลดลงหรือหมดไปของทรัพยากรธรรมชาติที่ถือกรรมสิทธิ์ การบริจาค และการขาดทุน)

โดยทั่วไป นิติบุคคลจะต้องเสียภาษีกำไรในอัตราร้อยละ 20 (ยกเว้นกรณีการได้รับการยกเว้นภาษี)[73] แต่ธุรกิจที่ผลิตน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติหรือผลิตทรัพยากรแร่ธาตุต่างๆจะต้องเสียภาษีในอัตราร้อยละ 30[74] นอกจากนี้ กัมพูชายังกำหนดให้มีการคิดภาษีกำไรส่วนเพิ่มในส่วนเงินปันผล[75] ซึ่งเรียกเก็บเฉพาะธุรกิจที่ได้รับสิทธิยกเว้นภาษีเท่านั้น

ภาษีขั้นต่ำถูกใช้สำหรับธุรกิจทั่วไปที่ไม่ได้สิทธิการยกเว้นภาษี โดยกำหนดให้ธุรกิจจะต้องเสียภาษีขั้นต่ำร้อยละ 1 ของยอดขายทั้งหมดในรอบปีบัญชี[76] ทั้งนี้ภาษีขั้นต่ำจะถูกใช้กับธุรกิจที่มีภาระภาษีต่ำกว่าอัตราร้อยละ 1 เท่านั้น ในกรณีที่ธุรกิจทั่วไปมีภาระภาษีกำไรมากกว่าร้อยละ 1 ธุรกิจก็ต้องเสียภาษีกำไรโดยไม่ต้องเสียภาษีขั้นต่ำ

ภาษีหัก ณ ที่จ่าย[77] จะมีการกำหนดอัตราแยกตามลักษณะของการจ่ายเงิน โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ประกอบไปด้วย รายได้จากการบริการ อาทิ การบริหารจัดการ การให้คำปรึกษา ค่าธรรมเนียม ค่าสิทธิประโยชน์ (Royalty fee)หรือผลตอบแทนจากแหล่งแร่ธรรมชาติ และดอกเบี้ยที่ไม่ได้จ่ายโดยธนาคารในประเทศหรือสถาบันการเงินในประเทศ ให้เรียกเก็บในอัตราร้อยละ 15

กลุ่มที่ 2 รายได้จากค่าเช่า สังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ให้เรียกเก็บร้อยละ 10

กลุ่มที่ 3 ดอกเบี้ยเงินฝากประจำที่ได้รับจากธนาคารในประเทศแก่ผู้ที่มีถิ่นพำนักอยู่ในกัมพูชา ให้คิดภาษีในอัตราร้อยละ 6

กลุ่มที่ 4 ดอกเบี้ยเงินฝากแบบไม่ประจำที่ได้รับจากธนาคารในประเทศแก่ผู้ที่มีถิ่นพำนักอยู่ในกัมพูชา (non-resident) ให้คิดภาษีในอัตราร้อยละ 4

กลุ่มที่ 5 ผลตอบแทนกับผู้ที่ไม่มีถิ่นพำนักอยู่ในกัมพูชาให้คิดภาษีหัก ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 14

ภาษีเงินเดือนจะถูกหัก ณ ที่จ่ายโดยนายจ้างทุกๆ เดือน ทั้งนี้สำหรับบุคคลที่มีถิ่นพำนักในกัมพูชาจะต้องเสียภาษีในอัตราก้าวหน้า ในขณะที่บุคคลที่ไม่มีถิ่นพำนักในกัมพูชาจะต้องเสียภาษีในอัตราเดียว ดังนี้

[73]มาตรา 20(1) ของกฎหมายว่าด้วยภาษีอากร

[74]มาตรา 20(2) ของกฎหมายว่าด้วยภาษีอากร

[75]มาตรา 23 ของกฎหมายว่าด้วยภาษีอากร

[76]มาตรา 24 ของกฎหมายว่าด้วยภาษีอากร

[77]ค้นหารายละเอียดเพิ่มเติมได้ในมาตรา 25-27 ของกฎหมายว่าด้วยภาษีอากร

อัตราภาษีเงินเดือนของประเทศกัมพูชา

ระดับเงินเดือน (เรียล)	อัตราภาษี
สำหรับบุคคลผู้มีถิ่นพำนักในกัมพูชา	
0-500,000 (ประมาณ 3,750 บาท)	ร้อยละ 0
500,001-1,250,000 (ประมาณ 3,750 – 9,375 บาท)	ร้อยละ 5
1,250,001-8,500,000 (ประมาณ 9,376– 66,450 บาท)	ร้อยละ 10
8,500,001-12,500,000 (ประมาณ 66,451 – 93,750 บาท)	ร้อยละ 15
มากกว่า 12,500,000 (มากกว่า 93,751 บาท)	ร้อยละ 20
สำหรับสวัสดิการ	ร้อยละ 20 ของมูลค่าตลาด
สำหรับบุคคลที่ไม่มีถิ่นพำนักในกัมพูชา	ร้อยละ 20 (อัตราเดียว)

แหล่งที่มา: มาตรา 47 ของกฎหมายว่าด้วยภาษีอากร

ภาษีมูลค่าเพิ่มจะถูกเรียกเก็บกับสินค้าและบริการที่เกิดขึ้นในกัมพูชาเท่านั้น โดยทุกกิจการจะต้องลงทะเบียนเพื่อระบุภาษีมูลค่าเพิ่มในการดำเนินธุรกิจ อัตราภาษีถูกเรียกเก็บในอัตราเดียวที่ร้อยละ 10 ภาษีมูลค่าเพิ่มจะไม่ครอบคลุมถึงสินค้าที่ส่งออกและบริการที่ดำเนินการนอกอาณาจักร นอกจากนี้ ภาษีมูลค่าเพิ่มที่ถูกเรียกเก็บกับปัจจัยการผลิตสามารถนำมานับรวมเพื่อหักลดหย่อนออกจากภาษี มูลค่าเพิ่มของผลผลิตได้[78]

ภาษีอื่นๆ เป็นภาษีพิเศษที่ธุรกิจบางประเภทจะต้องชำระเพิ่มเติม ดังนี้

- ภาษีพิเศษในสินค้าและบริการบางประเภท (Specific tax) ได้แก่ ภาษีการเดินทางโดยเครื่องบิน (ร้อยละ 10) ภาษีการสื่อสารโทรคมนาคมในประเทศและนอกประเทศ (ร้อยละ 3) ภาษีเครื่องดื่ม (ร้อยละ 20) ภาษียาสูบ (ร้อยละ 10) ภาษีบันเทิง (ร้อยละ 10) ภาษียานยนต์ขนาดใหญ่ (ร้อยละ 10) ภาษีผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม (ร้อยละ 30) และภาษียานยนต์ขนาดใหญ่มาก (ร้อยละ 30)[79]

- ภาษีโอนกรรมสิทธิ์ (Property transfer tax) ทั้งอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ คิดร้อยละ 4 ของมูลค่าทรัพย์

- ภาษีที่ดินไม่ได้ทำประโยชน์ (Tax on unused land) เรียกเก็บกับที่ดินที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ในอัตราร้อยละ 2 ของมูลค่าที่ดินที่ไม่ได้ทำประโยชน์

- ภาษีสิทธิบัตร (Patent tax) ใช้เรียกเก็บกับบริษัทที่จดทะเบียน 300 เหรียญดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 9,000 บาท) ต่อปี

- ภาษีทรัพย์สิน (Property tax) เรียกเก็บกับทรัพย์สินที่มีมูลค่าเกินกว่า 100 ล้านเรียล (ประมาณ 750,000 บาท) ในอัตราร้อยละ 0.1 ต่อปี (ยกเว้นที่ดินเพื่อการเกษตร)

[78] ค้นหารายละเอียดเพิ่มเติมได้ในมาตรา 55-84 ของกฎหมายว่าด้วยภาษีอากร

[79] มาตรา 85 ของกฎหมายว่าด้วยภาษีอากร

- ภาษีนำเข้า (Import duty) จะมีอัตราที่แตกต่างกัน 4 ระดับอยู่ที่ร้อยละ 0 ร้อยละ 7 ร้อยละ 15 และร้อยละ 35 ในขณะที่ภาษีส่งออก (Export duty) มีอัตราการเก็บที่หลากหลาย ซึ่งโดยมากจะอยู่ที่ร้อยละ 10

กฎหมายการถือครองที่ดิน

ตามมาตรา 8 และ 9 ของกฎหมายที่ดิน (Land Law) ค.ศ. 2001 การถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น กฎหมายจะสงวนให้เฉพาะชาวกัมพูชาและนิติบุคคลที่มีชาวกัมพูชาถือหุ้นมากกว่าร้อยละ 51 ขึ้นไปเท่านั้น ในขณะที่ ชาวต่างชาติที่เข้ามาทำธุรกิจในกัมพูชาจะได้รับสิทธิในการใช้สอยในลักษณะที่เป็นสัมปทานเหนือที่ดิน การเช่าที่ดินระยะยาวและสิทธิในการต่อสัญญาเช่า

ตามกฎหมายฉบับปรับปรุงใหม่ระบุให้การเช่าที่ดินระยะยาวมีกำหนดไม่เกิน 50 ปี ทั้งนี้ การทำสัญญาเช่าเกินกว่า 15 ปีจะต้องทำเป็นหนังสือสัญญา ส่วนการทำสัญญาเช่าที่น้อยกว่า 15 ปี สามารถกระทำโดยวาจาได้ แต่ให้ถือเป็นการเช่าชั่วคราวและอาจจะเลิกสัญญาเมื่อใดก็ได้โดยต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ธุรกิจที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน (QIP) มีสิทธิ์ที่จะเป็นเจ้าของสิ่งก่อสร้างบนที่ดินที่เช่าเพื่อประกอบกิจการได้[80]

4.3.2 สรุป

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า กฎหมายของกัมพูชามีการพัฒนามากขึ้น โดยเฉพาะทางด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้าและการลงทุน กฎหมายรัฐธรรมนูญของกัมพูชามีมาตราที่เกี่ยวกับการค้าและการลงทุนอยู่บางมาตรา ซึ่งกล่าวถึงสิทธิขั้นพื้นฐานในทางเศรษฐกิจ การที่ประเทศกัมพูชาดำเนินนโยบายเศรษฐกิจบนพื้นฐานเศรษฐกิจระบบตลาด โดยรัฐมีหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับคนในชาติ นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังระบุว่าการกระทำของรัฐใดๆ จะต้องมีกฎหมายรองรับ

การจัดตั้งองค์กรธุรกิจของกัมพูชาโดยบุคคลและนิติบุคคลต่างชาติค่อนข้างจำกัด โดยสามารถกระทำได้ 3 ช่องทาง ได้แก่ 1) สำนักงานผู้แทนการค้าหรือสำนักงานลูกค้าสัมพันธ์ 2) สาขาและ 3) บริษัทย่อย อย่างไรก็ดีนักลงทุนต่างชาติสามารถเข้าไปลงทุนในกัมพูชาได้ในลักษณะอื่นๆ แต่จะต้องดำเนินการตามเงื่อนไขที่ทางรัฐกำหนดไว้ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามลักษณะและสาขาที่เข้าไปลงทุน

กฎหมายแรงงานของกัมพูชาให้ความสำคัญกับการปกป้องสิทธิของลูกจ้าง โดยมีการระบุสิทธิประโยชน์ไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ดีการบังคับใช้กฎหมายแรงงานของกัมพูชายังไม่เข้มงวดเท่าที่ควร โดยที่นายทุนยังคงได้เปรียบอย่างเช่นในกรณีของประเทศกำลังพัฒนาใหม่อื่นๆ ที่ใช้แนวทางเศรษฐกิจระบบตลาดในขณะที่ยังขาดกลไกเชิงกฎหมายและสถาบันที่ทำหน้ารักษาสิทธิประโยชน์ของแรงงานและกลุ่มคนระดับล่างของสังคม

---

[80]มาตรา 16 ของกฎหมายแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการลงทุนแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา ค.ศ. 2003

รัฐบาลกัมพูชาให้การส่งเสริมการลงทุนโดยผ่านรูปแบบต่างๆ โดยจะกำหนดสาขาและรูปแบบการลงทุนที่ทางรัฐเห็นว่าเป็นประโยชน์กับประเทศ นอกจากนี้ รัฐบาลยังส่งเสริมการลงทุนในรูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษโดยจัดให้มีสิทธิประโยชน์ต่างๆ และผ่านทางกฎหมายสัมปทานอีกด้วย

ในส่วนของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา กัมพูชายังอยู่ในระหว่างการพัฒนากฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคาดว่าจะใช้เวลาอีกพอสมควร

กฎหมายภาษีของกัมพูชาได้รับการพัฒนาภายหลังจากการสร้างประเทศภายหลังสงครามการเมือง ซึ่งยังไม่มีความซับซ้อนมากนักและยังสามารถพัฒนาเพื่อให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากขึ้น รัฐบาลกัมพูชาจะต้องพัฒนาระบบกฎหมายเพื่อลดการพึ่งพารายได้จากภาษีนำเข้าที่จะต้องลดลงเป็นลำดับเนื่องจากพันธกรณีระหว่างประเทศ

กฎหมายที่ดินของกัมพูชาไม่อนุญาตให้บุคคลหรือนิติบุคคลต่างชาติถือกรรมสิทธิ์ที่ดินได้ ซึ่งคล้ายกับกฎหมายที่ดินของไทย

4.4 การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของสปป.ลาว

4.4.1 กฎหมายเศรษฐกิจที่สำคัญของสปป.ลาว

4.4.1.1 กฎหมายรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญของสปป.ลาวเรียกว่า รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (Constitution of the Lao People's Democratic Republic) ฉบับที่ใช้ในปัจจุบัน คือฉบับลงวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2546 โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 11 หมวด ได้แก่

หมวดที่ 1	ระบบการเมือง
หมวดที่ 2	ระบบเศรษฐกิจสังคม
หมวดที่ 3	การป้องกันชาติและการรักษาความสงบ
หมวดที่ 4	สิทธิและพันธะพื้นฐานของพลเมือง
หมวดที่ 5	สภาแห่งชาติ
หมวดที่ 6	ประธานประเทศ
หมวดที่ 7	รัฐบาล
หมวดที่ 8	การปกครองท้องถิ่น
หมวดที่ 9	ศาลประชาชนและองค์กรอัยการประชาชน
หมวดที่ 10	ภาษา สัญลักษณ์ประเทศ ธงชาติ เพลงชาติ วันชาติ สกุลเงินและเมืองหลวง
หมวดที่ 11	หมวดเบ็ดเตล็ด

รัฐธรรมนูญของสปป.ลาวมีการกำหนดภาพรวมเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ ประกอบกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของประชากร มีการกำหนดให้ภาครัฐเป็นผู้ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจ ทั้งด้านการผลิตและการบริการ การอุตสาหกรรมและการลงทุน

4.4.1.2 กฎหมายจัดตั้งองค์กรธุรกิจ

บทกฎหมายหลักที่บัญญัติในเรื่องการจัดตั้งองค์ธุรกิจในประเทศลาว คือ กฎหมายว่าด้วยองค์กรธุรกิจ พ.ศ. 2548 (Enterprise Law of 2005) โดยกฎหมายฉบับนี้ได้ กำหนดความหมาย (มาตรา 2) รวมถึงประเภทขององค์ธุรกิจที่สามารถจัดตั้งขึ้นในประเทศลาว (มาตรา 10 และมาตรา 11) ไว้หลักๆ ดังนี้

1. ห้างหุ้นส่วน (Ordinary partnership)
2. ห้างหุ้นส่วนจำกัด (Limited partnership)
3. บริษัทจำกัด (Limited company)
4. บริษัทมหาชนจำกัด (Public company)

ทั้งนี้ นักลงทุนที่จะไปจดทะเบียนตั้งองค์กรทางธุรกิจในสปป.ลาวจะต้องปฏิบัติตามบทกฎหมายที่บัญญัติในเรื่องหลักฐานทางเอกสารที่ใช้เพื่อประกอบการจดทะเบียนจัดตั้งองค์กรทางธุรกิจทั้งนี้กฎหมายฉบับดังกล่าวได้กำหนดกระบวนการในการจดทะเบียนไว้หลายขั้นตอน สำหรับนักลงทุนต่างชาติ ในเบื้องต้นผู้ที่จะจดทะเบียนประกอบธุรกิจได้จะต้องมีใบอนุญาตการลงทุนต่างประเทศ (Foreign investment license: FIL)ใบอนุญาตฉบับนี้เป็นเอกสารเบื้องต้นที่นักลงทุนทุกคนจำเป็นจะต้องมี หากไม่มีนักลงทุนจะไม่สามารถดำเนินธุรกิจในสปป.ลาวได้ ทั้งนี้การดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ จำเป็นที่จะต้องมีใบอนุญาตการลงทุนต่างประเทศนี้ประกอบด้วยจึงนับได้ว่าเอกสารฉบับนี้มีความสำคัญอย่างมากต่อการลงทุนในสปป.ลาว อย่างไรก็ตาม นอกจากผู้ประกอบธุรกิจจะต้องมีใบอนุญาตการลงทุนต่างประเทศแล้ว ผู้ประกอบการยังต้องมีใบทะเบียนวิสาหกิจ (Enterprise registration certificate : ERC) ซึ่งเปรียบได้กับหนังสือบริคณห์สนธิในประเทศไทย เมื่อองค์กรทางธุรกิจใดได้ลงทุนและได้รับใบทะเบียนวิสาหกิจแล้วจะถือว่าได้มีการจัดตั้งเป็นองค์กรธุรกิจตามกฎหมายของสปป.ลาวทันทีแต่จะต้องดำเนินการต่อไปอีกสองขั้นตอน คือ จะต้องนำทุนจดทะเบียนที่ระบุไว้ในใบทะเบียนวิสาหกิจเข้ามาในสปป.ลาว ภายใน 60 วันนับแต่วันได้รับ ERC และจะต้องเริ่มดำเนินกิจการตามที่ได้รับอนุญาตตาม FIL ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับใบทะเบียนวิสาหกิจฉบับดังกล่าว หากนักลงทุนไม่ดำเนินการภายในกำหนดระยะเวลาที่กำหนดอาจถูกเพิกถอนใบอนุญาตในการลงทุนได้ โดยมีหน่วยงานทะเบียนวิสาหกิจ (Enterprise

Registration Office: ERO) ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการจดทะเบียนองค์กรทางธุรกิจ[81]

4.4.1.3 กฎหมายแรงงาน

กฎหมายแรงงานถือได้ว่าเป็นกลุ่มกฎหมายอีกประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการค้าการลงทุนและเศรษฐกิจของประเทศ ในภาพรวมของ กฎหมายว่าด้วยแรงงานของ สปป.ลาว พ.ศ. 2549(Labour Law of Lao People's Democratic Republic of 2006)[82] นั้นไม่มีบทบัญญัติในเชิงจำกัดสิทธิในการรับคนงานเข้าทำงาน แต่การทำสัญญาจ้างแรงงานนั้นต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร รวมถึงกฎหมายได้บัญญัติให้ต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการหรือองค์กรแรงงานขึ้นโดยจัดตั้งเป็นกลุ่มแรงงานภายในสถานที่ทำงานเพื่อทำหน้าที่ในการชักชวนแรงงานให้ปฏิบัติตามระเบียบและเป็นสื่อกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างนอกจากนี้กฎหมายแรงงานของสปป.ลาวยังห้ามบังคับใช้แรงงานยกเว้นกรณีเพื่อการรักษาความมั่นคงภายในหรือกรณีเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้ใช้อำนาจ อีกทั้งกฎหมายฉบับนี้ยังมีบทบัญญัติที่ควบคุมสาระสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับสวัสดิการและสภาพการทำงานของลูกจ้างเพื่อปกป้องสิทธิของลูกจ้างให้ได้รับความเป็นธรรม อาทิ บทบัญญัติในเรื่องระยะเวลาในการทำงานของลูกจ้างวันหยุดเงินเดือนและค่าจ้าง อัตราค่าล่วงเวลา การทดลองงาน และการบอกเลิกสัญญาจ้าง[83]

4.4.1.4 กฎหมายการลงทุน

กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน (Investment Promotion Law) ฉบับที่ใช้ในปัจจุบันลงวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 แบ่งเป็น 11 ภาค จำนวน 99 มาตรา[84]

ภาคที่ 1 บทบัญญัติทั่วไป

รัฐมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนของทุกภาคส่วนเศรษฐกิจ ด้วยการวางนโยบายเพื่อสร้างสภาพแวดล้อม ปัจจัยและเงื่อนไขที่สมบูรณ์ รวมทั้งการอำนวยความสะดวกต่อภาคธุรกิจโดยคำนึงถึงเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น

ภาคที่ 2 รูปแบบการลงทุน

การลงทุนสามารถเป็นไปได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม และทั้งภายในและระหว่างประเทศ เช่น การลงทุนฝ่ายเดียวและการลงทุนแบบหุ้นส่วน ทั้งนี้ผู้ลงทุนสามารถลงทุนในกิจการ

---

[81]ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมที่, http://www.ditp.go.th/aec/attachments/article/189/Company%20Registering.pdf

[82]Labour Law of Lao People's Democratic Republic of 2006,
http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/MONOGRAPH/78249/83512/F619261308/LAO78249.pdf

[83]ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมที่, http://www.ditp.go.th/aec/attachments/article/192/Larbor%20Law.pdf

[84]ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมที่} http://www.ecotourismlaos.com/downloads/Promulgated%20Investment%20Promotion%20Law-English%20Edit%2007_07_2010.pdf

ของสปป.ลาวได้ ทั้งกิจการทั่วไป กิจการสัมปทาน และกิจการพัฒนาเขตเศรษฐกิจเฉพาะและเขตเศรษฐกิจพิเศษ

ภาคที่ 3 กิจการการลงทุน

กิจการทั่วไปเป็นกิจการลงทุนในธุรกิจทั่วไปและในกิจการที่อยู่ในบัญชีประเภทธุรกิจควบคุม โดยผู้ลงทุนต้องยื่นคำร้องเสนอผ่านการบริการการลงทุนเพียงจุดเดียวของแผนกอุตสาหกรรมและการค้าเพื่อขึ้นทะเบียนองค์กรทางธุรกิจ

กิจการสัมปทานเป็นกิจการลงทุนที่ได้รับอนุญาตจากรัฐให้ใช้สิทธิในกรรมสิทธิ์และสิทธิอื่นของรัฐตามระเบียบ เพื่อพัฒนาและดำเนินธุรกิจใดธุรกิจหนึ่ง โดยผู้ที่มีจุดประสงค์ลงทุนในกิจการสัมปทานต้องยื่นคำร้องเสนอผ่านหน่วยงานด้านแผนการและการลงทุน

กิจการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ เป็นกิจการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานให้สมบูรณ์ และพัฒนาให้เป็นตัวเมืองใหม่ กิจการพัฒนาเขตเศรษฐกิจเฉพาะเป็นกิจการการลงทุนในเขตเศรษฐกิจเฉพาะ เพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานและพัฒนาให้เป็นเขตที่มีวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น เขตอุตสาหกรรม เขตการผลิตเพื่อส่งออก และเขตเมืองท่องเที่ยว เป็นต้น

ภาคที่ 4 การส่งเสริมและปกป้องการลงทุน

การส่งเสริมการลงทุน มีในรูปแบบของการส่งเสริมการลงทุนในประเด็นต่างๆ เช่น ภาษี-อากร ข้อมูลข่าวสาร สิทธิในการใช้ที่ดิน เป็นต้น สำหรับการปกป้องการลงทุนนั้น ผู้ลงทุนล้วนได้รับสิทธิเสมอภาคในการลงทุน และได้รับการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของตนภายใต้กฎหมายของสปป.ลาวและสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่สปป.ลาวเป็นภาคี

ภาคที่ 5 สิทธิและพันธะของผู้ลงทุน

ผู้ลงทุนมีสิทธิประกอบกิจการที่ได้รับอนุญาตสิทธิในการได้กับการคุ้มครองในการบริหารกิจการการลงทุนของตน สิทธิในการว่าจ้างแรงงาน สิทธิในการอยู่อาศัยสำหรับผู้ลงทุนชาวต่างประเทศ สิทธิของผู้ลงทุนชาวต่างประเทศในการลงทุน เคลื่อนย้ายทรัพย์สินและรายรับออกไปต่างประเทศ

หน้าที่ของผู้ลงทุน คือการมีบัญชีตามกฎหมาย การเสียภาษีอากร ค่าธรรมเนียม และค่าบริการ การปฏิบัติตามระบบประกันภัยและประกันสังคมต่อแรงงาน การอำนวยความสะดวกแก่การจัดตั้งและการดำเนินการจัดตั้งองค์การมหาชนในองค์กรทางธุรกิจของตนการประสานงานกับองค์การการปกครองท้องถิ่น และการปฏิบัติตามพันธะอื่นๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้

ภาคที่ 6 ข้อห้ามในการลงทุน

ข้อห้ามทั่วไปห้ามบุคคลและองค์กรธุรกิจดำเนินธุรกิจที่ต้องห้ามหรือไม่ถูกกฎหมาย ห้ามขัดขวางการส่งเสริมการลงทุนในสปป.ลาวในทุกรูปแบบ และห้ามกระทำการอื่นๆ ที่ขัดต่อกฎหมายและข้อห้ามที่ระบุไว้

ข้อห้ามสำหรับผู้ลงทุน คือ ห้ามให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ห้ามหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามพันธกรณี ห้ามปิดบังรายรับ ผลกำไร ตัวเลขการเสียภาษีอากร ห้ามใส่ร้ายป้ายสีเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือกระทำการใดๆ ซึ่งเป็นข้อห้ามตามกฎหมาย

ภาคที่ 7 การยุติชั่วคราว เปลี่ยนแปลง ยกเลิก และสิ้นสุดการลงทุน

การลงทุนจะถูกยุติชั่วคราวโดยองค์กรที่ออกใบทะเบียน ซึ่งอาจมาจากการเสนอของผู้ลงทุนหรือตามความเห็นของภาครัฐ การเปลี่ยนแปลงการลงทุนด้วยวิธีการต่างๆ จะต้องให้องค์กรที่ออกใบทะเบียนเป็นผู้พิจารณา การยกเลิกการลงทุนจะดำเนินการโดยองค์กรที่ออกใบทะเบียนตามการเสนอของคู่สัญญาหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การสิ้นสุดการลงทุนเกิดขึ้นได้จากหลายกรณี เช่น การลงทุนหมดอายุตามทะเบียน หรือมีการยกเลิกตามคำพิพากษาของศาล

ภาคที่ 8 การแก้ไขข้อขัดแย้ง

การแก้ไขข้อขัดแย้งในการลงทุน ดำเนินได้ด้วยการประนีประนอม การแก้ไขด้านการบริหาร การแก้ไขโดยคณะกรรมการแก้ไขข้อขัดแย้งทางด้านเศรษฐกิจ หรือการฟ้องร้อง

ภาคที่ 9 การคุ้มครองและตรวจสอบ

มีการแบ่งขั้นคุ้มครองการลงทุนระหว่างท้องถิ่นและส่วนกลาง มีการกำหนดหน่วยงานที่มีหน้าที่คุ้มครองการลงทุนในด้านการตรวจสอบ องค์การตรวจสอบการลงทุนเป็นองค์การเดียวกันกับองค์การคุ้มครองการลงทุนตามมาตรา 85 ของกฎหมายที่กำหนดไว้ โดยมีการระบุเนื้อหา ประเภทและรูปแบบการตรวจสอบ

ภาคที่ 10 นโยบายต่อผู้ปฏิบัติตามกฎหมายและมาตรการต่อผู้ละเมิดกฎหมาย

บุคคลและนิติบุคคลที่มีผลงานดีเด่นในการปฏิบัติตามกฎหมายจะได้รับการยกย่องและได้รับการปฏิบัติตามนโยบายอื่นๆ ที่กำหนดไว้ในระเบียบและกฎหมาย บุคคลและนิติบุคคลที่ละเมิดระเบียบกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุน จะถูกดำเนินการตามมาตรการ ศึกษา อบรม ปฏิบัติตามวินัย ปรับไหมชดใช้ทางแพ่ง หรือดำเนินคดีแล้วแต่กรณี

ภาคที่ 11 บทบัญญัติสุดท้าย

(ไม่มีรายละเอียด)

4.4.1.5 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

ในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของสปป.ลาวนั้น รัฐบาลสปป.ลาวมีความพยายามที่จะกำหนดนโยบายและให้ความสำคัญในเรื่องการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาเห็นได้จากบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ. 2551 (Intellectual Property Laws of 2008) ใน มาตรา 1 สามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า กฎหมายนี้กำหนดหลักการ ระเบียบ มาตรฐานเกี่ยวกับการส่งเสริม‘หัวคิดประดิษฐ์สร้าง’ (ความคิดสร้างสรรค์) การประดิษฐ์คิดแต่ง เศรษฐกิจภูมิปัญญา การคุ้มครองและปกป้องสิทธิทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อรับประกันประโยชน์อันชอบธรรมของเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาและผลประโยชน์ของรัฐ สังคม ส่งเสริมการค้นคว้า พัฒนา

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การถ่ายทอดเทคโนโลยีจากภายในและต่างประเทศ ส่งเสริมการค้า การลงทุน และความสามารถแข่งขันให้แก่เศรษฐกิจของชาติในยุคโลกาภิวัติอย่างมีประสิทธิภาพ[85] และมาตรา 4มีสาระสำคัญสรุปได้ว่ารัฐบาลสปป.ลาวส่งเสริม การเพิ่มพูน การเคลื่อนไหวและไหลเวียนของงานทรัพย์สินทางปัญญา ตลอดจนการนำไปใช้ซึ่งผลของการประดิษฐ์สร้าง การประดิษฐ์คิดแต่งของบุคคล นิติบุคคล หรือการจัดตั้ง พร้อมทั้งรับรู้และปกป้องสิทธิผลประโยชน์ของเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา รัฐบาลสปป.ลาวสนับสนุนการเคลื่อนไหวไหลเวียนของงานเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการลงทุนเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาด้วยการวางนโยบาย ระเบียบกฎหมายและมาตรการต่างๆเพื่อรองรับ โดยรัฐบาลมุ่งที่จะปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาที่ไม่เป็นการขัดต่อระเบียบกฎหมาย วัฒนธรรม หรือจารีตประเพณีอันดีงามของชาติ รวมถึงความสงบเรียบร้อย สุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมของชาติ

ประเภทของทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ. 2551 ได้แก่ สิทธิบัตร (มาตรา 13) อนุสิทธิบัตร (มาตรา 14) เครื่องหมายการค้า (มาตรา 16) ความลับทางการค้า (มาตรา 20) ลิขสิทธิ์และสิทธิเกี่ยวด้วยลิขสิทธิ์ (มาตรา 88)

4.4.1.6 กฎหมายเศรษฐกิจอื่นๆ

สำหรับกฎหมายเศรษฐกิจอื่นๆ ที่สำคัญซึ่งอาจมีผลกระทบต่อบรรยากาศการค้าการลงทุนของประเทศสปป.ลาวนั้น โดยทั่วไปจะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานสุขอนามัยของประชากร การควบคุมมาตรฐานอาหาร รวมถึง การคุ้มครองสภาพแวดล้อม อาทิ กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Law) และกฎหมายว่าด้วยอาหารแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (Lao People's Democratic Republic On the Promulgation of the Law on Food of 2004)

4.4.2 สรุป

ประเทศลาวได้มีการพัฒนาและปรับปรุงระบบกฎหมายเพื่อให้ดึงดูดนักลงทุนต่างชาติและปฏิบัติตามพันธสัญญาที่ได้ให้ไว้กับองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การการค้าโลก สมาคมอาเซียน โครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง โดยในปัจจุบันนี้สปป.ลาวได้มีการปรับปรุงพัฒนากฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการค้าและการลงทุนให้มีความเป็นสากลและโปร่งใส่มากยิ่งขึ้นเพื่อเป็นการดึงดูดนักลงทุนต่างชาติให้มากขึ้น เช่น ในปี2007 สปป.ลาวได้ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยองค์กรธุรกิจ และในปี2009 สปป.ลาวได้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น อย่างไรก็ดีแม้ว่าจะมีการพัฒนาระบบกฎหมายให้ทันสมัยและโปร่งใสขึ้น แต่ในทางปฏิบัติยังคงมีปัญหาที่เป็นอุปสรรคทางการค้าและการลงทุนค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกิจร่วมค้าระหว่างนักลงทุกต่างชาติและนักลงทุนท้องถิ่น (Joint venture)

[85] Intellectual Property Laws of 2008, Section 1, http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=180117

หรือการทำความร่วมมือทางธุรกิจในการจัดตั้งวิสาหกิจประเภทที่ชาวต่างชาติเป็นเจ้าของทั้งหมด (Wholly-owned enterprise) และอุปสรรคในการขอรับใบอนุญาตในการลงทุนรวมทั้งสิทธิในการเช่าที่ดิน ทำให้การดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศของสปป.ลาวยังคงอยู่ในระดับที่ต่ำ (ระดับที่ 163 ในปี 2556)

4.5 การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซีย

4.5.1 กฎหมายเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศมาเลเซีย

4.5.1.1 กฎหมายรัฐธรรมนูญ

สำหรับระบบกฎหมายของมาเลเซียนั้น มีฐานมาจากระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษ เนื่องจากอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษในช่วงระหว่างปี 1800 – 1960 อย่างไรก็ตาม มาเลเซียก็มีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรเป็นกฎหมายสูงสุด มาเลเซียมีระบบกฎหมายที่แยกระหว่าง กฎหมายของสหพันธ์ (Federal Laws) ซึ่งออกโดยรัฐสภามาเลเซีย และใช้บังคับทั่วประเทศ กับ กฎหมายของรัฐ (State Laws) ซึ่งออกโดยรัฐสภาของแต่ละรัฐ และใช้บังคับเฉพาะกรณี นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้มีระบบกฎหมายพหุนิยม ได้แก่ กฎหมายของฆราวาส (Secular Laws) กับ กฎหมายศาสนาของอิสลาม (Sharia Laws) ซึ่งกฎหมายทั้ง 2 ระบบนี้ก่อให้เกิดความซับซ้อนและความไม่แน่นอนในการบังคับใช้อยู่เสมอ

กฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศมาเลเซียมีทั้งหมด 15 หมวด รวม 230 มาตรา ได้แก่ หมวดที่ 1) รัฐต่างๆ ศาสนา และกฎหมายสหพันธรัฐ หมวดที่ 2) เสรีภาพขั้นพื้นฐาน หมวดที่ 3) สัญชาติ หมวดที่4) สหพันธรัฐ หมวดที่5) รัฐต่างๆ หมวดที่6) ความสัมพันธ์ระหว่างสหพันธรัฐกับรัฐต่างๆ หมวดที่ 7) งบประมาณ หมวดที่ 8) การเลือกตั้ง หมวดที่ 9) การตุลาการ หมวดที่ 10) การบริการสาธารณะ หมวดที่ 11) อำนาจต่อต้านการโค่นล้ม การจัดการความรุนแรงและอาชญากรรมเพื่อสาธารณประโยชน์เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน หมวดที่ 12) บททั่วไป หมวดที่ 13) ข้อกำหนดชั่วคราวและเฉพาะกาล หมวดที่ 14) สถานภาพของเจ้าผู้ครองรัฐ หมวดที่ 15) อำนาจต่อต้านการโค่นล้มองค์รัฐาธิปัตย์

ภายใต้รัฐธรรมนูญของรัฐบาลกลาง รัฐสภามีอำนาจที่จะออกกฎหมายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ สนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ (รวมถึงข้อตกลงองค์การการค้าโลก) ซึ่งจะไม่ได้รับการดำเนินการโดยอัตโนมัติ สาระสำคัญคือจะต้องออกกฎหมายภายในเพื่ออนุวัติการ (หรือให้ผลใช้บังคับ)กับสนธิสัญญา[86]

กฎหมายภูมิบุตร หรือ ภูมิปุตรา (Bumiputra)

กฎหมายที่ควรศึกษาของรัฐธรรมนูญมาเลเซียได้แก่ มาตรา 153 ที่ระบุถึงกฎหมายภูมิบุตร หรือ ภูมิปุตรา (Bumiputra) “ภูมิปุตรา” เป็นภาษามาเลย์ แปลว่า คนถิ่น หรือผู้มีถิ่นกำเนิดชาติพันธุ์

[86] www.agc.gov.my/Akta/Vol.%2011/Act%20549.pdf

ดั้งเดิม ในทางราชการจะหมายถึง ชาวมาเลย์หรือชาวมลายูเดิมที่นับถือศาสนาอิสลามและชนพื้นเมืองเดิม (Orang Asli) ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ซาบาห์และซาราวัค กฎหมายนี้รัฐจะให้ความสำคัญต่อการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของชนเผ่าเดิม โดยบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ และผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจะมีสิทธิพิเศษเพราะรัฐถือว่าคนมาเลย์คือเจ้าของประเทศและมีเชื้อสายเป็นบุตรแห่งแผ่นดิน

ดังนั้นในกรณีที่มีการประกอบกิจการของคนต่างชาติจะมีต้องเงื่อนไขเกี่ยวกับภูมิบุตรตามระเบียบคือ

1) ต้องมีสัดส่วนผู้ถือหุ้นภูมิบุตรเป็นจำนวนร้อยละ 30 ในโครงสร้างผู้ถือหุ้นของบริษัท
2) ต้องตั้งภูมิบุตรเป็นกรรมการหรือคณะกรรมการของบริษัท
3) ต้องจ้างพนักงานทุกระดับรวมถึงระดับบริหารที่สะท้อนส่วนประกอบทางเชื้อชาติของประชากรมาเลเซีย

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันรัฐบาลได้ผ่อนคลายกฎระเบียบโดยให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนได้ทั้งหมดในบางประเภทกิจการ

4.5.1.2 กฎหมายจัดตั้งองค์กรธุรกิจ

กฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนธุรกิจของประเทศมาเลเซียที่สำคัญมีจำนวน2 ฉบับ ได้แก่ Companies Act 1965 (Revised-1973) และ Registration of Businesses Act 1956 (Act 197) กำกับดูแลโดย Company Commission of Malaysia (CCM) หรือ Suruhanjaya Syarikat Malaysia (SSM) โดยการจดทะเบียนจัดตั้งธุรกิจในประเทศมาเลเซียนั้นสามารถดำเนินการผ่านทางหน่วยงานดังกล่าว

Companies Act 1965 (Revised – 1973) (Act 125)[87]

เป็นกฎหมายที่ควบคุมการจดทะเบียนบริษัท ข้อกำหนดต่างๆ เกี่ยวกับหุ้นและแหล่งทุนต่างๆ การจัดการและการกำกับดูแลบริษัท การบัญชีและการสอบบัญชี การควบรวมบริษัท การเลิกกิจการ และข้อกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริษัท โดยมีกฎหมายลูกคือ Companies Regulations 1966 ซึ่งเป็น กฎหมายที่ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับบริษัทเพิ่มเติมจาก Companies Act

รูปแบบองค์กรธุรกิจในมาเลเซียมี 7 รูปแบบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กิจการเจ้าของเดียว (Sole proprietorship) ธุรกิจที่มีเจ้าของคนเดียว โดยมีความรับผิดชอบต่อหนี้สินไม่จำกัด กิจการและทรัพย์สินของกิจการสามารถถูกอายัดหรือดำเนินการทางกฎหมายอื่นๆ ได้

[87] www.kpdnkk.gov.my/kpdnkk-theme/images/.../CompaniesAct1965.pdf

2. ห้างหุ้นส่วนสามัญ (General partnership)ธุรกิจที่ผู้เป็นหุ้นส่วนต้องรับผิดชอบต่อภาระหนี้สินของห้างหุ้นส่วนทั้งหมดร่วมกัน จำนวนหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนสามัญต้องอยู่ระหว่าง 2 ถึง 20 ราย

3. ห้างหุ้นส่วนจำกัด (Limited partnership)รูปแบบของห้างหุ้นส่วนที่ประกอบไปด้วยหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดอย่างน้อย 1 คน และ หุ้นส่วนจำกัดความรับผิดอีกอย่างน้อย 1 คน ผู้เป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิด เป็นผู้จัดการกิจการรายวันของห้างหุ้นส่วน รวมทั้งเป็นผู้รับผิดชอบต่อหนี้สินและการกระทำของผู้เป็นหุ้นส่วนรายอื่นๆ ในขณะที่ผู้เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดไม่จำเป็นต้องดูแลกิจการรายวันของห้างหุ้นส่วน ความรับผิดชอบของผู้เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดอยู่เพียงเงินที่ลงทุนไว้ รวมทั้งไม่ต้องรับผิดชอบต่อหนี้สินและการกระทำของผู้เป็นหุ้นส่วนรายอื่นๆ

4. ห้างหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบ (Limited liability partnership) มีลักษณะเหมือนกับห้างหุ้นส่วนจำกัด ยกเว้นแต่ว่าผู้เป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของผู้เป็นหุ้นส่วนรายอื่น ข้อเรียกร้องของลูกจ้าง และความรับผิดสาธารณะ

5. บริษัทจำกัดโดยหุ้น (Company limited by share)เป็นบริษัทที่จัดตั้งภายใต้หลักการว่าความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นถูกจำกัดตามจำนวนหุ้น หากบริษัทล้มละลายหรือต้องชำระหนี้ผู้ถือหุ้นไม่มีภาระผูกพันที่จะต้องชำระหนี้ของบริษัท เว้นแต่ผู้ถือหุ้นได้ให้หลักประกันเป็นการส่วนตัว

บริษัทจำกัดโดยหุ้นสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

(1) บริษัทเอกชนจำกัด (Private limited company)เป็นบริษัทที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ขายหุ้นออกสู่สาธารณะหรือเชิญชวนให้สาธารณะฝากเงินกับบริษัทเพื่อการลงทุน จำนวนผู้ถือหุ้นอยู่ระหว่าง 2 ถึง 50 ราย

(2) บริษัทมหาชนจำกัด (Public limited company)เป็นบริษัทที่สามารถออกหุ้นสู่สาธารณชนในรูปแบบใดก็ได้ จำนวนผู้ถือหุ้นต่ำสุดคือ 2 รายและจะมีมากเท่าใดก็ได้ บริษัทสามารถนำหุ้นออกสู่ตลาดหลักทรัพย์ของมาเลเซียได้ โดยให้เป็นไปตามข้อบังคับที่กำหนดไว้

6. บริษัทจำกัดโดยการรับประกัน (Company limited by guarantee)ภาระความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นถูกจำกัดไว้ตามจำนวนที่ได้ให้การรับประกันไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิที่ผู้ถือหุ้นทั้งหมดได้ลงนามไว้ บริษัทจำกัดโดยการรับประกันมักจะเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรหรือสมาคมต่างๆ

7. บริษัทไม่จำกัด (Unlimited company)บริษัทไม่จำกัดไม่มีการจำกัดภาระความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้น บริษัทไม่จำกัดแตกต่างจากกิจการเจ้าของเดียวและห้างหุ้นส่วนตรงที่มีข้อบังคับของบริษัทโดยเฉพาะและสามารถคืนเงินทุนให้แก่ผู้ถือหุ้นได้โดยอิสระ

ขั้นตอนการจดทะเบียนจัดตั้งธุรกิจ[88]การจดทะเบียนจัดตั้งธุรกิจแต่ละประเภทในประเทศมาเลเซียไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก ทั้งนี้การจดทะเบียนจัดตั้งธุรกิจจะทำผ่านระบบออนไลน์ สามารถทำได้เฉพาะผู้ประกอบการมาเลเซียเท่านั้น โดยผู้ประกอบการต่างชาติสามารถยื่นจดทะเบียนจัดตั้งธุรกิจได้ด้วยตัวเองที่สำนักงาน CCM ซึ่งมีขั้นตอนเช่นเดียวกับการยื่นขอจดทะเบียนโดยผู้ประกอบการมาเลเซีย

1. การจดทะเบียนจัดตั้งธุรกิจผ่านระบบออนไลน์ (ทำได้เฉพาะผู้ประกอบการมาเลเซีย) มีขั้นตอนหลักดังนี้

(1) ลงทะเบียน PSP1 User registration ที่ www.gov.myผู้ประกอบการต้องลงทะเบียน PSP ก่อน จึงจะสามารถดำเนินการจดทะเบียนออนไลน์ผ่าน SSM Subscriber registration ได้

(2) ตรวจสอบ จองชื่อนิติบุคคลและชำระค่าธรรมเนียมผ่าน SSM e-Lodgement serviceผู้ประกอบการต้องดำเนินการตรวจสอบรายชื่อนิติบุคคลที่ต้องการและกรอกเอกสารการจองชื่อในแบบฟอร์ม 13A โดยสามารถจองได้สูงสุด 3 ชื่อต่อครั้ง มีค่าธรรมเนียม 30 ริงกิต (ประมาณ 10 USD) โดยหากเป็นชื่อเดียวกับเจ้าของกิจการดังปรากฏในบัตรประจำตัวประชาชน ไม่จำเป็นต้องทำการจองชื่อ ทั้งนี้ การพิจารณาชื่อนิติบุคคลใช้ระยะเวลา 1 วัน และผู้ประกอบการต้องดำเนินการจดทะเบียนชื่อดังกล่าวภายใน 90 วัน

(3) จดทะเบียนจัดตั้งธุรกิจและชำระค่าธรรมเนียมผู้ประกอบการรวบรวมข้อมูลส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนและชำระค่าธรรมเนียมผ่านระบบ SSM e-Lodgement service ทั้งนี้ระยะเวลาที่ต้องจดทะเบียนหลังจากชื่อนิติบุคคลได้รับการอนุมัติแล้วมีข้อแตกต่างตามรูปแบบองค์กรธุรกิจดังนี้

- กิจการเจ้าของคนเดียว (Sole proprietorship) และ ห้างหุ้นส่วนสามัญ (General partnership) ต้องยื่นจดทะเบียนภายใน 30 วัน หลังจากที่ชื่อธุรกิจได้รับการอนุมัติ
- บริษัทเอกชนจำกัด (Private limited company) ต้องยื่นจดทะเบียนภายใน 90 วัน หลังจากที่ชื่อธุรกิจได้รับการอนุมัติ

(4) CCM แจ้งเลขนิติบุคคลและหนังสือรับรองทางอีเมล์ ภายในระยะเวลาดังนี้

- กิจการเจ้าของคนเดียวและห้างหุ้นส่วนสามัญ 1 ชั่วโมง
- บริษัทจำกัด 1 วัน

[88] Company Commission of Malaysia : www.ssm.com.my

เมื่อได้รับการอนุมัติการจดทะเบียน ธุรกิจจะได้รับหนังสือรับรองการจดทะเบียนบริษัท (Certificate of incorporation)

2. การยื่นจดทะเบียนที่สำนักงาน CCM หรือส่งไปรษณีย์บริษัทต่างชาติสามารถจดทะเบียนได้ในรูปแบบของบริษัทจำกัดโดยหุ้น (Company limited by share) และสำนักงานสาขา (Branch office) โดยขั้นตอนในการจองชื่อนิติบุคคลและการจดทะเบียนธุรกิจของชาวต่างชาติไม่มีความแตกต่างจากการจดทะเบียนจัดตั้งธุรกิจโดยผู้ประกอบการสัญชาติมาเลเซียเพียงต้องมีการกรอกเอกสารเพิ่มเติมเท่านั้น โดยมีขั้นตอนดังนี้

(1) ตรวจสอบ จองชื่อนิติบุคคลและชำระค่าธรรมเนียมต่อสำนักงาน CCM ผู้ประกอบการจะต้องเสนอชื่อบริษัทและตรวจสอบว่าชื่อบริษัทดังกล่าวสามารถใช้ได้หรือไม่ทั้งนี้ชื่อบริษัทที่ใช้จดทะเบียนในมาเลเซียควรจะเป็นชื่อเดียวกับที่ใช้จดทะเบียนในประเทศแม่ การจองชื่อบริษัทสามารถทำได้โดยการกรอกคำร้องลงในแบบฟอร์ม 13A โดยสามารถจองได้สูงสุด 3 ชื่อต่อครั้ง โดยมีค่าธรรมเนียม 30 ริงกิต (ประมาณ 10 USD) และชำระค่าธรรมเนียมที่ CCM การพิจารณาชื่อนิติบุคคลใช้ระยะเวลา 1 วัน และผู้ประกอบการต้องดำเนินการจดทะเบียนชื่อดังกล่าวภายใน 90 วัน

(2) จดทะเบียนจัดตั้งธุรกิจและชำระค่าธรรมเนียมต่อสำนักงาน CCMผู้ประกอบการรวบรวมข้อมูล ส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนและชำระค่าธรรมเนียมที่สำนักงาน CCM

(3) SSM แจ้งเลขนิติบุคคลและหนังสือรับรองเมื่อได้รับการอนุมัติการจดทะเบียนธุรกิจจะได้รับหนังสือรับรองการจดทะเบียนบริษัทต่างชาติ (Certificate of registration of foreign company)

พระราชบัญญัติการจดทะเบียนธุรกิจ (Registration of Businesses Act 1956)[89]

เป็นกฎหมายที่ระบุขั้นตอนและกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ เกี่ยวกับการจดทะเบียนพาณิชย์ในมาเลเซีย อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับนี้ไม่มีผลบังคับใช้กับธุรกิจของรัฐ บริษัทที่จดทะเบียนตาม Companies Act หรือองค์กรรูปแบบอื่นๆที่มีกฎหมายเฉพาะกำกับไว้อยู่แล้ว ทั้งนี้กฎหมายฉบับนี้มีกฎหมายลูก คือ Registration of businesses rules 1957 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ระบุรายละเอียดต่างๆเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจดทะเบียนธุรกิจ

[89] http://www.pytheas.net/docs/malaysia/RegistrationofbusinessesAct1956Act197.pdf

4.5.1.3 กฎหมายแรงงาน

พระราชบัญญัติการจ้างงาน (Employment Act 1955)[90]

กฎหมายการจ้างงาน 1955 เป็นกฎหมายหลักเกี่ยวกับแรงงานของมาเลเซีย สามารถสรุปข้อบังคับที่สำคัญได้ดังนี้

อัตราค่าจ้าง

1) การทำงานล่วงเวลา

2) การทำงานในวันหยุด (Cutiumum)

3) การทำงานในวันหยุด (Harirehat)

4) การลาป่วย

5) การลาคลอด

6) การลาประจำปี

การสงเคราะห์ตามกฎหมาย

กฎหมายมาเลเซียบังคับให้ต้องมีการสงเคราะห์ลูกจ้างชาวมาเลเซียตามกฎหมายกองทุนสำรองเลี้ยงชีพลูกจ้างปี 1991 (Employment provident fund: EPF) โดยให้นายจ้างสบทบเข้ากองทุนฯ ร้อยละ 12 ของค่าจ้างรายเดือน และลูกจ้างสบทบเข้ากองทุนร้อยละ 11 ของค่าจ้างรายเดือน อย่างไรก็ตามกฎหมายมิได้บังคับเรื่องการสงเคราะห์ลูกจ้างต่างด้าว ดังนั้น นายจ้างสามารถตัดสินใจว่าจะสงเคราะห์หรือไม่ก็ได้

การนำคนต่างชาติเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซีย

นักธุรกิจต่างชาติจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ 6 ขั้นตอน เพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยขั้นตอนเหล่านั้นจะครอบคลุมถึงการขอโควต้าจากกระทรวงมหาดไทย การจัดทำวีซ่า การตรวจสุขภาพของแรงงาน การทำสัญญาจ้าง และการขอใบอนุญาตทำงาน

บทลงโทษเกี่ยวกับการเข้าไปทำงานโดยไม่มีใบอนุญาตทำงาน หรือการเข้าเมืองโดยไม่ถูกกฎหมาย

1) การไม่มีใบอนุญาตทำงานการเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียในทุกอาชีพและทุกประเภทจะต้องได้รับใบอนุญาตทำงาน ฉะนั้น หากมีการตรวจพบว่าลูกจ้างผู้นั้นไม่มีใบอนุญาตทำงาน ก็จะถูกจับกุมและดำเนินคดีใช้วีซ่าหรือเข้าเมืองผิดประเภท กฎหมายระบุให้มีโทษดังนี้

ก. จำคุกไม่เกิน 5 ปี

ข. ปรับตามระยะเวลาของโทษ คือ 6 เดือน-1 ปี ปรับ 2,100 ริงกิตมากกว่า 2 ปี-6 ปี เสียค่าปรับ 3000 ริงกิต หรือทั้งจำทั้งปรับและถูกส่งตัวกลับประเทศภายหลังพ้นโทษ

[90]http://www.parlimen.gov.my/files/billindex/pdf//2011DR152011E.pdf

2) การเข้าเมืองไม่ถูกกฎหมาย

ก.ผู้เข้าเมืองไม่ถูกกฎหมายปรับ 10,000 ริงกิต จำคุก 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และถูกเฆี่ยน 6 ครั้ง

ข.นายจ้างที่รับคนงานต่างด้าวผิดกฎหมาย 1-5 คน ปรับ 10,000-50,000 ริงกิต จำคุก 1 ปีต่อลูกจ้าง 1 คน หรือทั้งจำทั้งปรับ

ค.นายจ้างที่รับคนงานต่างด้าวผิดกฎหมายมากกว่า 5 คน ถูกเฆี่ยน และจำคุก 5 ปี

ง.เจ้าของอาคารที่อนุญาตให้ผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายพักอาศัย มีโทษปรับและจำคุก

จ.ผู้ปกป้องหรือให้ความคุ้มครองผู้เข้าเมืองผิดกฎหมาย มีโทษปรับ จำคุก และถูกเฆี่ยน 6 ครั้ง และการพักอาศัยมากกว่าที่กำหนดจะถูกปรับวันละ 30-50 ริงกิตและกักกันเพื่อรอส่งกลับ

นโยบายการเลิกจ้างแรงงานต่างชาติ

จากผลกระทบวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้รัฐบาลมาเลเซียต้องออกมาตรการการการระงับการนำเข้าแรงงานต่างชาติเพื่อสงวนตำแหน่งงานให้คนมาเลเซีย โดยใช้มาตรการต่างๆดังนี้

1)งดการออกใบอนุญาตทำงานใหม่ให้แก่แรงงานต่างชาติ ยกเว้นภาคก่อสร้าง

2)ไม่ต่ออายุใบอนุญาตที่หมดอายุ

3)นำแนวทางการฝึกอบรมแรงงานมาใช้ โดยแรงงานทุกคนต้องผ่านการอบรมรัฐบาลมาเลเซียจึงจะออกใบอนุญาตเข้าเมือง

4)มีแนวคิดเรื่องการขึ้นค่าภาษีแรงงานต่างชาติอีกเท่าตัวในทุกสาขา ยกเว้นภาคการเพาะปลูก ภาคก่อสร้าง และแม่บ้าน

5)เข้มงวดในการจับกุมแรงงานที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย

6)สร้างมาตรการจูงใจเพื่อบังคับให้นายจ้างใช้แรงงานท้องถิ่น

4.5.1.4 กฎหมายการลงทุน

จากรายงานทบทวนนโยบายการค้า (Trade policy review) ของประเทศมาเลเซีย จัดทำขึ้นโดยฝ่ายเลขาธิการในปี 2010 มีสาระสำคัญในบทเกี่ยวกับสถานการณ์การลงทุนในปี 2009 ว่า รัฐบาลค่อนข้างผ่อนคลายกฎระเบียบด้านการลงทุนแก่นักลงทุนต่างชาติโดยเฉพาะในภาคบริการ การผ่อนคลายกฎระเบียบนี้เนื่องจากรัฐบาลให้การส่งเสริมภาคบริการและการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีสูง นอกจากนี้ประเทศมาเลเซียยังพยายามที่จะลดการส่งออกสินค้าประเภทที่ผลิตจากแรงงานกึ่งใช้ฝีมือและแรงงานที่ได้ค่าแรงต่ำ (Semi-skilled and low-cost labour) ทั้งนี้เพื่อเพิ่มสัดส่วนของภาคบริการของ GDP จากร้อยละ50 เป็นร้อยละ 60 ภายในปี 2020[91]ในรายงานการศึกษา

[91]รายงานทบทวนการค้าโลก ประเทศมาเลเซีย 2010

พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนนี้ (Promotion of Investments Act 1986) จะเน้นการลงทุนของต่างชาติเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน (Promotion of Investments Act1986)[92]

มาเลเซียมีพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน ค.ศ. 1986 เพื่อเป็นการส่งเสริมการลงทุนในมาเลเซีย โดยให้สิทธิประโยชน์จูงใจด้านภาษี ทั้งภาษีทางตรงและภาษีทางอ้อม ครอบคลุมการลงทุนในด้านการผลิตการเกษตร การท่องเที่ยว สาขาบริการ การวิจัยและพัฒนา การฝึกอบรม และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมสิทธิประโยชน์ด้านภาษีทางตรง คือ การลดหย่อนภาษีเงินได้ส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดจากจำนวนที่ต้องจ่ายจริงภายในระยะเวลาที่กำหนด ส่วนภาษีทางอ้อม ได้แก่ การยกเว้นภาษีขาเข้าภาษีการขายและภาษีสรรพสามิต

ในสาขาการผลิต สิ่งจูงใจที่สำคัญเพื่อการส่งเสริมการลงทุน คือ สถานภาพการเป็นผู้ริเริ่ม (Pioneer status) หรือ การผ่อนปรนภาษีการลงทุน (Investment tax allowance) การคัดเลือกบริษัทเพื่อรับสิ่งจูงใจดังกล่าวยึดลำดับก่อนหลัง และประเมินมูลค่าเพิ่มของเทคโนโลยี และการเชื่อมโยงทางอุตสาหกรรมภายในประเทศ โดยบริษัทผู้ผลิตจะได้รับสิทธิประโยชน์ที่สำคัญ ดังนี้

Pioneer Status

- บริษัทที่ได้รับคัดเลือกให้ได้รับPioneer status จะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้ส่วนหนึ่งเป็นเวลา 5 ปี โดยชำระภาษีร้อยละ 30 ของรายได้ (Statutory income) ภายในระยะเวลาที่ได้รับยกเว้นนับจากวันผลิตคือวันที่ผลิตได้ร้อยละ 30 ของกำลังการผลิต
- บริษัทที่ตั้งอยู่ในเขตส่งเสริมการลงทุน ได้แก่ ซาบาห์ ซาราวัค และ Eastern corridor ที่สมัครเข้าร่วมโครงการ โดยยื่นใบสมัครต่อ องค์การการพัฒนาอุตสาหกรรมมาเลเซีย (Malaysian Industrial Development Authority: MIDA) จะได้รับยกเว้นภาษีเต็มจำนวนเป็นเวลา 5 ปี โดยวันสิ้นสุดโครงการคือ วันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 2010 ที่ผ่านมาแล้ว

Investment Tax Allowance

- บริษัทที่ขอรับ Investment tax allowance (ITA) จะได้รับการผ่อนปรนภาษีร้อยละ 60 ของค่าใช้จ่ายประเภททุน เช่น โรงงาน เครื่องจักร เครื่องมือที่ต้องใช้ในโครงการที่เกิดขึ้นใน 5 ปีนับจากวันที่มีค่าใช้จ่ายจำนวนแรก
- บริษัทที่ตั้งอยู่ในเขตส่งเสริมการลงทุนและได้สมัครเข้าร่วมโครงการตั้งแต่วันที่ 13 กันยายน ค.ศ. 2003 จะได้รับผ่อนปรนภาษีเต็มจำนวน สำหรับค่าใช้จ่ายประเภททุนที่เกิดขึ้นใน 5 ปีการสมัครเข้าร่วมโครงการสิ้นสุด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2010 จะได้รับสิทธิประโยชน์ ITA

[92]http://www.agc.gov.my/Akta/Vol.%207/Act01986.pdf

ประเภทการลงทุนที่มีสิทธิได้รับ Pioneer status หรือ Investment tax allowance รัฐบาลมาเลเซียกำหนดให้การผลิตสินค้าหรือกิจกรรมที่ได้รับการส่งเสริมได้แก่ โครงการที่ส่งเสริมการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจการค้า อุตสาหกรรมการผลิตสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีสูง โครงการลงทุนเพื่อดำเนินตามยุทธศาสตร์ของประเทศ บริษัทขนาดเล็กและขนาดกลางภาคเกษตร อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตพื้นที่ส่งเสริมพิเศษ กิจกรรมที่มีการเชื่อมโยงด้านอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมเครื่องจักรและเครื่องมือ ธุรกิจที่มีการใช้ประโยชน์จากน้ำมันปาล์ม และกิจการใดๆที่มีการขยายกิจการเข้าไปในเขตส่งเสริมการลงทุน นอกจากนี้ยังมีสิทธิประโยชน์ที่เป็นรายละเอียดย่อยจำแนกตามรายธุรกิจภายใต้เงื่อนไขต่างๆ เช่น การลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา การลงทุนในเขต Multimedia super corridor (MSC) โครงการลงทุนด้านการสื่อสารและสารสนเทศ การลงทุนด้านการเดินเรือและการขนส่ง เป็นต้น

4.5.1.5 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

มาเลเซียทำอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ณ กรุงเบอร์น ค.ศ.1990 (Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, 1990, Berne) และเป็นสมาชิกของ The World Intellectual Property Organization (WIPO) นอกจากนี้มาเลเซียได้ทำความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า รวมทั้งการค้าสินค้าปลอมแปลง (Agreement on trade-related aspects of intellectual property rights)

มาเลเซียได้แก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับข้อผูกพันใน TRIPS โดยมีสาระสำคัญดังนี้

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (Patent Act 1983)[93]

องค์กรทรัพย์สินทางปัญญาแห่งมาเลเซีย (The Intellectual Property Corporation of Malaysia: MyIPO) เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการพัฒนานโยบายและการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ข้อมูลจากรายงานทบทวนการค้าโลกปี 2010 ระบุว่าการเปลี่ยนแปลงกฎหมายเกี่ยวกับประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศมาเลเซียได้แก่ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (Patent Act 1983) ซึ่งมีผลบังคับเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2006 มีเจตนาเพื่อให้กฎหมายสอดคล้องกับความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (Patent cooperation treaty: PCT) ทั้งยังให้มีความสอดคล้องกับความตกลงเรื่องสิทธิบัตรในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPS)

สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตการนำเข้าได้แก่ การจัดการกับปัญหาเรื่องการนำเข้าซ้อน และให้สินค้าที่มีสิทธิบัตรสามารถวางจำหน่ายในประเทศอย่างไม่มีปัญหา ผู้นำเข้าหรือเจ้าของสินค้าสามารถดำเนินการกับคู่กรณีภายใต้ระบอบกฎหมายเมื่อเกิดการ

[93] http://www.agc.gov.my/Akta/Vol.%206/Act%20291.pdf

สูญเสียรายได้ อย่างไรก็ตามกฎหมายฉบับนี้ไม่มีบทบัญญัติหรือระเบียบใดๆที่เกี่ยวกับการนำเข้าซ้อนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการลอกเลียนแบบสินค้าและตราสินค้า

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (Copyright ACT 1987)[94]

มาเลเซียมีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองด้านทรัพย์สินทางปัญญาได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฉบับที่ 322 (ACT 332) เดือนเมษายน ปี 1987 กฎหมายฉบับนี้มีการแก้ไขหลายครั้งและครั้งล่าสุดคือพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฉบับแก้ไขปี 2001 ที่มีผลใช้บังคับในวันที่ 3 มีนาคม ค.ศ. 2003 พระราชบัญญัติดังกล่าวมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคมค.ศ. 2003 ได้มีการบัญญัติเพิ่มโทษทั่วไปในกรณีการละเมิดลิขสิทธิ์ การเพิ่มโทษจะรวมถึงการระวางโทษปรับตั้งแต่ 10,000 ริงกิต ถึง 100,000 ริงกิต (ฉบับก่อนหน้า 25,000) หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี (ฉบับก่อนหน้า 3 ปี) หรือทั้งจำทั้งปรับ และพระราชบัญญัติเพิ่มเติม ค.ศ. 2003 ฉบับนี้ให้อำนาจ Assistance controller ในการจับกุมบุคคลใดๆที่ที่ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดที่รุนแรง ภายใต้พระราชบัญญัติปี 1987โดยไม่จำเป็นต้องใช้หมายศาล

กฎหมายที่อยู่ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฉบับที่ 322 มีรายละเอียดย่อยดังนี้

-Copyright [License to Produce and Publish in the National Language a Translation of a literary work] Regulations 1987

-Copyright [Notice of Prohibition of Import] Regulations 1987

-Copyright [Government Organizations and International Bodies] Order 1987

-Copyright [Public Libraries and Educational Scientific or Professional Institutes] Order 1987

-Copyright [Application to other countries] Regulations 1990

4.5.1.6 กฎหมายเศรษฐกิจอื่นๆ

กฎหมายภาษี

พระราชบัญญัติภาษีสำหรับสินค้าภายในประเทศ (Excise Act 1972)[95]

ภาษีสรรพสามิต เป็นภาษีที่เก็บจากสินค้าที่ผลิตในประเทศภายใต้ The Excise Act 1976 โดยรายการสินค้าที่จะต้องมีการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตได้ระบุไว้ใน the Excise duties order 2004 ดังนี้

[94] www.swinburne.edu.my/docs/library/copyright_act_.1987pdf

[95] http://www.agc.gov.my/Akta/Vol.%202/Act%2087.pdf

ประเภทสินค้า	อัตราภาษี (ร้อยละ)
รถยนต์	75-105
รถยนต์ประเภทขับเคลื่อน 4 ล้อ	60-105
รถจักรยานยนต์	20-30
สุรา	0.1 ริงกิต+ ร้อยละ15 ต่อลิตร ถึง 42.5ริงกิต+ รอยละ15ต่อลิตร
บุหรี่	0.19ริงกิต ต่อมวน + ร้อยละ20

ที่มา: Malaysian Investment Development Authority (MIDA)[96]ค้นเมื่อ 23 มกราคม 2557

ภาษีหัก ณ ที่จ่าย จัดเก็บในอัตราร้อยละ 3-15 ดังนี้

ประเภทสินค้า	อัตราภาษี (ร้อยละ)
รายได้พิเศษบางประเภท เช่นรายได้จากการให้ใช้สังหาริมทรัพย์ การให้บริการวิชาการ บริการติดตั้งเครื่องจักร เครื่องใช้ในโรงงานเป็นต้น	10
ดอกเบี้ย	15
ค่าธรรมเนียม	10
การชำระเงินตามสัญญาแก่ผู้รับเหมา	10
การชำระเงินตามสัญญาแก่ลูกจ้าง	3
รายได้อื่นๆ เช่น ค่าคอมมิชชั่น ค่าธรรมเนียมรับประกัน ค่าธรรมเนียมการเป็นตัวแทน ค่านายหน้า ค่าธรรมเนียมการแนะนำ เป็นต้น	10

ที่มา: Malaysian Investment Development Authority (MIDA) ค้นเมื่อ 23 มกราคม 2557

พระราชบัญญัติภาษีอากรรายได้ (Income Tax Act 1967)[97]

ตามกฎหมายภาษี รายได้ที่บุคคลหรือนิติบุคคลได้รับจากการดำเนินงานในมาเลเซีย จะต้องนำมาคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ สำหรับแหล่งรายได้ที่ต้องนำมาคำนวณภาษี ได้แก่ กำไรจากการค้าหรือการดำเนินธุรกิจ ค่าจ้างและเงินเดือน การจ่ายเงินปันผล และดอกเบี้ย ค่าเช่าและเงินส่วนแบ่ง บำเหน็จบำนาญ เบี้ยรายปี และเงินได้อื่นๆ กำไรอื่นๆ สำหรับรายได้ที่เกิดขึ้นนอกประเทศมาเลเซียไม่ต้องนำมาคำนวณภาษี ยกเว้นนิติบุคคลในธุรกิจธนาคารประกันภัย การขนส่งทางทะเลและทางอากาศ ต้องนำรายได้ที่เกิดจากนอกประเทศมาคำนวณภาษีด้วย ทั้งนี้รายได้ดังกล่าวสามารถนำมาหักลดหย่อนตามรายละเอียดที่ระบุไว้ใน Income Tax Act 1967 ก่อนที่จะนำมาคำนวณภาษี

[96] www.mida.gov.my

[97] www.agc.gov.my/Akta/Vol.%202/Act%2053.pdf

บุคคลผู้มีรายได้ที่เกิดขึ้นในมาเลเซียต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยชาวต่างชาติให้คำนวณภาษีเฉพาะรายได้ที่เกิดขึ้นในมาเลเซียเท่านั้น ซึ่งอัตราที่จัดเก็บขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในมาเลเซียตามที่ระบุไว้ใน Income Tax Act 1967 แต่โดยทั่วไปแล้ว ชาวต่างชาติที่อยู่ในมาเลเซียเกินกว่า 182 วัน จะเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในอัตราเดียวกับคนท้องถิ่น ส่วนชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในมาเลเซียไม่ถึง 182 วัน ต้องเสียภาษีในอัตราร้อยละ 28 โดยไม่มีสิทธิหักค่าลดหย่อน แต่อาจได้ส่วนลดค่าธรรมเนียมที่ต้องจ่ายให้กับรัฐบาลในกรณีที่มีใบอนุญาตทำงาน

พระราชบัญญัติภาษีการขาย (Sales Tax Act 1972)[98]

ภาษีการขาย เป็นภาษีที่เก็บจากการผลิตหรือการนำเข้าในอัตราร้อยละ 10 ยกเว้น สินค้าอุปโภคบริโภคและวัสดุก่อสร้างบางรายการเก็บในอัตราร้อยละ 5 หรือไม่เก็บเลย เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ20 บุหรี่ร้อยละ 25 สินค้าเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและกีฬา หนังสือ หนังสือพิมพ์ รวมทั้งผู้ประกอบการที่มียอดขายต่ำกว่า 1 แสนริงกิตต่อปี ไม่ต้องเสียภาษีการขาย นอกจากนี้ยังมีรายละเอียดของภาษีการขายอื่นๆ ซึ่งระบุอยู่ในกฎหมาย Sales Tax Act 1972

พระราชบัญญัติเขตปลอดอากร (Free Zones Act1990)[99]

พระราชบัญญัติเขตปลอดอากรนี้มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาภาคการผลิตและเศรษฐกิจของมาเลเซีย สนับสนุนกิจกรรมด้านการนำเข้าส่งออก รวมถึงการกระจายสินค้า และการเปลี่ยนถ่ายเรือ (Transshipment) โดยไม่ต้องชำระภาษี เช่นภาษีสรรพสามิต ภาษีการขาย หรือภาษีการบริการ เป็นต้น

วัตถุประสงค์การตั้งเขตปลอดอากรเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยจัดตั้งเขตปลอดอากรบริเวณพื้นที่ชายแดน ท่าเรือ และท่าอากาศยาน สนับสนุนและอำนวยความสะดวกด้านการค้าและอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกของประเทศตามพระราชบัญญัติเขตปลอดอากร ในปี 1990 (The Free Zone ACT 1990)

เขตปลอดอากรแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. Free Commercial Zone (FCZ)
2. Free Industrial Zone (FIZ)

การควบคุมในเขตปลอดอากรใช้หลักการควบคุมทางศุลกากรที่น้อยที่สุด

สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรของของที่นำเข้าไปในเขตปลอดอากร จะได้รับยกเว้นภาษีศุลกากร ภาษีสรรพสามิต และภาษีสรรพากร

- สินค้าเพื่อการค้าทุกชนิดนำเข้า Free commercial zone (FCZ) จะได้รับการยกเว้นภาษีศุลกากร ภาษีสรรพสามิต และภาษีสรรพากรรัฐมนตรีว่าการ

[98]http://www.pytheas.net/docs/malaysia/SalesTaxAct1972.pdf

[99]http://www.commonlii.org/my/legis/consol_act/fza1990125/

กระทรวงการคลัง มีอำนาจที่จะออกกฎ ระเบียบ กำหนดห้ามการนำสินค้าบางประเภทเข้าไปในเขต FCZ

- สินค้าที่ใช้ในกระบวนการผลิตหรือสินค้าที่ผลิตขึ้นเพื่อการส่งออก นำเข้าไปใน Free industrial zone (FIZ) จะได้รับการยกเว้น ภาษีศุลกากร ภาษีสรรพสามิต และภาษีสรรพากร

สินค้าที่ผลิตใน Free industrial zone (FIZ)

สินค้าที่ผลิตใน Free industrial zone ห้ามนำออกจากเขตปลอดอากร ยกเว้นเพื่อการส่งออกไปนอกราชอาณาจักร หรือเป็นของโอนไปยัง Free commercial zone และจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของเขตปลอดอากร โดยความเห็นชอบของอธิบดีศุลกากรมาเลเซียก่อน

สินค้าที่ผลิตใน Free industrial zone ห้ามนำไปใช้นอกจากจะได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานศุลกากรที่ประจำในเขตพื้นที่ที่มีระดับไม่น้อยกว่าระดับ Assistant Director of Customs

สินค้านำเข้าเขตปลอดอากรที่ไม่ได้รับการยกเว้นอากร (Goods not eligible forduty/tax exemption)[100]ได้แก่

- รถฟอร์คลิฟท์
- สารสำหรับทำความสะอาดโรงงานและเครื่องจักร
- อุปกรณ์สำนักงานและเฟอร์นิเจอร์
- อุปกรณ์ดับเพลิงและป้องกันมลพิษ
- ยานยนต์และชิ้นส่วน
- น้ำมันและผลผลิตของน้ำมัน
- วัตถุดิบ เครื่องมือและเครื่องใช้ในการก่อสร้าง
- ยางรถยนต์
- สารเคมีและวัตถุระเบิด
- เครื่องอุปกรณ์ทำความเย็น
- เครื่องช่วยสำหรับการผลิต
- เครื่องแต่งกายสำหรับคนงาน
- สินค้าและบริการทุกชนิดที่นำเข้าไปใช้ในเขตปลอดอากร โดยไม่ตรงกับกิจการและวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง

[100] www.customs.gov.my

4.5.2 สรุป

รัฐธรรมนูญมาเลเซียได้แก่ มาตรา 153 มีการระบุถึงกฎหมายภูมิบุตร หรือ ภูมิปุตรา (Bumiputra) ซึ่งเป็นคนถิ่น หรือผู้มีถิ่นกำเนิดชาติพันธุ์ดั้งเดิม กฎหมายนี้รัฐจะให้ความสำคัญต่อการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของชนเผ่าเดิม โดยบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ และผู้ที่นำถือศาสนาอิสลามจะมีสิทธิพิเศษเพราะรัฐบาลถือว่าคนมาเลย์คือเจ้าของประเทศและมีเชื้อสายเป็นบุตรแห่งแผ่นดิน

กฎหมายแรงงานทั้งของมาเลเซียมีการคุ้มครองสิทธิลูกจ้างการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานและกองทุนสงเคราะห์ลูกจ้างเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามกฎหมายแรงงานสำหรับแรงงานต่างด้าวนั้น มิได้บังคับเรื่องการสงเคราะห์ลูกจ้างต่างด้าว ดังนั้น นายจ้างสามารถตัดสินใจว่าจะสงเคราะห์หรือไม่ก็ได้

พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน (Promotion of Investments Act 1986) ของประเทศมาเลเซียเน้นการให้สิ่งจูงใจทางด้านภาษี และสิทธิและประโยชน์ของผู้ได้รับการส่งเสริมการลงทุนและเน้นให้การส่งเสริมโครงการที่มีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจการค้า อุตสาหกรรมการผลิตสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีสูง โครงการลงทุนเพื่อดำเนินตามยุทธศาสตร์ของประเทศ ส่วนพระราชบัญญัติเขตปลอดอากร (Free Zones Act 1990) มีจุดประสงค์ในการจัดเก็บภาษีศุลกากรให้เป็นเครื่องมือส่งเสริมและพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ และมีการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรในเขตอุตสาหกรรมพิเศษ และอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน

4.6 การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของประเทศเมียนมาร์

4.6.1 กฎหมายเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศเมียนมาร์

4.6.1.1 กฎหมายรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญคือ “สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ (The Republic of the Union of Myanmar)”

ภายหลังการประชุมรัฐสภาเมียนมาร์ เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2554 และได้เปลี่ยนชื่อประเทศเป็น “สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์” (เดิมคือ The Union of Myanmar เปลี่ยนเป็น The Republic of the Union of Myanmar) ปัจจุบันมีรูปแบบการปกครองแบบสาธารณรัฐโดยมีนายเต็งเส่ง ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ซึ่งเป็นประมุขและหัวหน้ารัฐบาล ตั้งแต่วันที่ 30 มีนาคม 2554 โดยพลเอกอาวุโส ตานฉ่วย (Senior general Than Shwe) อดีตประมุข ยังคงดำรงยศทางทหาร แต่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญฉบับปี 2554 ระบุให้มีรัฐสภาเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ประกอบด้วย 2 สภา คือ สภาประชาชน และสภาชาติพันธุ์

- สภาประชาชน (House of representatives หรือ PyithuHluttaw) ประกอบไปด้วย จำนวนสมาชิก 395 คน จากที่นั่ง 440 ที่นั่ง โดย 330 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรง และผู้แทนจำนวนไม่เกิน 110 คน มาจากการแต่งตั้งโดยบุคคลในกองทัพที่ได้รับการเสนอชื่อจากผู้บัญชาการทหารสูงสุด วาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี
- สภาชาติพันธุ์ (House of nationalities หรือ AmyothaHluttaw)ประกอบไปด้วย จำนวนสมาชิก 218 คน จากที่นั่ง 224 ที่นั่ง ซึ่ง 168 คนมาจากการเลือกตั้งโดยตรง โดยเลือกตั้งภาคละ 12 คน และจากเขตปกครองตนเอง เขตละ 1 คน และ 56 คนมาจากการแต่งตั้งโดยบุคคลในกองทัพที่ได้รับการเสนอชื่อจากผู้บัญชาการทหารสูงสุดและแต่งตั้งผู้แทนจากภาคหรือเขต ภาคละ 4 คน วาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี ประธานสภาสันติภาพและการพัฒนาประเทศ (SPDC) เป็นผู้มีอำนาจในการเรียกประชุมสภา ซึ่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์มีการเปิดประชุมสภานัดแรกในวันที่ 31 มกราคม 2554 หลังจากที่เมียนมาร์ได้จัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2553

รัฐสภาแห่งใหม่ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ณ กรุงเนปิดอว์ มีการจัดคณะกรรมาธิการสามัญในสภาประชาชนและสภาชาติพันธุ์สภาละ 4 คณะฯ โดยแต่ละคณะกรรมาธิการมีสมาชิกจำนวน 15 คนคณะกรรมาธิการประกอบด้วย

1. คณะกรรมาธิการร่างกฎหมาย (Bills committee)
2. คณะกรรมาธิการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดิน (Public accounts committee)
3. คณะกรรมาธิการสิทธิประโยชน์รัฐสภา (Hluttaw [Parliament] rights committee)
4. คณะกรรมาธิการตรวจสอบ ค้ำประกัน และรับรองการเข้ารับหน้าที่ในรัฐบาล (Government's guarantees, Pledges andundertakings vetting committee)

4.6.1.2 กฎหมายจัดตั้งองค์กรธุรกิจ

การจดทะเบียนจัดตั้งบริษัท ซึ่งรูปแบบขององค์กรธุรกิจมี ดังนี้

1. กิจการเจ้าของคนเดียว

การดำเนินกิจการโดยผู้เป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียวไม่จำเป็นต้องยื่นขอจดทะเบียน

2. ธุรกิจประเภทห้างหุ้นส่วนจำกัด

ผู้ประกอบการรับผิดชอบตาม ข้อตกลงในการก่อตั้งห้างหุ้นส่วน จำกัด ซึ่งมีจำนวนของผู้ถือหุ้นไม่เกินกว่า 20คน ตามกฎหมาย Partnership's Act of 1932 ห้างหุ้นส่วนอาจจะจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนก็ได้

3. บริษัท จำกัด ซึ่งมีดำเนินธุรกิจลักษณะตัวแทน

- บริษัทต่างชาติสามารถแต่งตั้งบุคคลหรือผู้ประกอบการเป็นตัวแทนธุรกิจในเมียนมาร์ได้โดยตัวแทนจะต้องจดทะเบียนกับกระทรวงพาณิชย์ของเมียนมาร์
- การตั้งบริษัทหรือสำนักงานสาขา บริษัทต่างชาติหรือสำนักงาน สาขาที่ตั้งในเมียนมาร์จะต้องขออนุญาตทำการค้าจากกระทรวงการวางแผนและพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติก่อนจดทะเบียนบริษัทกับสำนักงานจดทะเบียนโดยทั่วไป บริษัทจำกัดในเมียนมาร์นั้นไม่มีกำหนดเงินลงทุนขั้นต่ำ แต่บริษัทของชาวต่างชาติและสาขาของบริษัทต่างชาติต้องมีเงินลงทุนขั้นต่ำ

ต้นทุนในการจัดตั้งธุรกิจ[101]กระทรวงต่างประเทศของเมียนมาร์ได้จัดทำหมวดค่าใช้จ่ายการทำธุรกิจในประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่สนใจที่จะลงทุนได้ทราบถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและสามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปประเมินเพื่อการตัดสินใจลงทุนในเมียนมาร์ อีกทั้งยังสามารถนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้วางแผน ตั้งงบประมาณหรือพัฒนากลยุทธ์ต่างๆ อนึ่ง มูลค่าใช้จ่ายในการทำธุรกิจที่ได้เสนอในครั้งนี้ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่น่าเชื่อถือได้อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเหล่านี้อาจผันแปรไปตามปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือตามการเจรจาต่อรองของนักลงทุนเอง

ค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมในการลงทุนทำธุรกิจ

1) การเดินทางเข้าประเทศ บุคคลที่ประสงค์จะเดินทางเข้าประเทศเมียนมาร์สามารถขอวีซ่าได้ที่สถานทูตหรือสถานกงสุลของเมียนมาร์ในประเทศนั้นๆ โดยวีซ่าสำหรับนักท่องเที่ยวจะพำนักอยู่ในประเทศได้ 28 วัน วีซ่าสำหรับนักธุรกิจพำนักอยู่ในประเทศได้ 28 วัน สำหรับผู้ที่ทำธุรกิจในพม่าสามารถขอวีซ่าแบบเข้าออกประเทศได้หลายครั้ง โดยจะต้องยื่นเรื่องขอ Stay Permit ต่อทางการเมียนมาร์ซึ่งอาจอยู่ได้นานถึง 1 ปี โดยคณะกรรมการลงทุนฝ่ายต่างประเทศหรือกระทรวงการต่างประเทศจะเป็นผู้ออกให้

2) ค่าภาษีสนามบิน –ไม่มี-

3) ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตทำการค้า เมื่อนักลงทุนต่างชาติที่ได้ยื่นเอกสารคำร้องขอลงทุนพร้อมกับรายละเอียดของโครงการ และ MIC ได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบ และออกใบอนุญาตลงทุนให้จากนั้นผู้ลงทุนจะต้องนำใบอนุญาตไปขอ Permit to trade จาก Companies registration office ภายใต้กระทรวงพัฒนาเศรษฐกิจและวางแผนแห่งชาติ (Ministry of National Planning and Economic Development)

4) ค่าเช่าที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมและค่าเช่าอาคารสำนักงานภายใต้กฎหมายการจดทะเบียนการถ่ายโอนอสังหาริมทรัพย์ (Transfer of Immovable Property Registration Law 1987) ของเมียนมาร์นักลงทุนต่างชาติไม่สามารถเป็นเจ้าของที่ดินได้ แต่สามารถเช่าพื้นที่ดำเนินการระยะ

[101] http://www.dica.gov.mm/fr.htm

ยาวได้จากรัฐบาล (อาจเช่าได้นานถึง 30 ปี) เพื่อใช้ในการลงทุน ทั้งนี้จะมีการทบทวนค่าเช่าที่ดินทุก 5 ปี หลัง โดยระยะเวลาในการเช่าอาจยืดหยุ่นได้ขึ้นอยู่กับการพิจารณาของรัฐบาลเป็นสำคัญ

5) ค่าใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภค คือ ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับโทรคมนาคม ค่าขนส่ง ค่าแก๊ส และค่าน้ำมันเชื้อเพลิง

4.6.1.3 กฎหมายแรงงาน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องได้แก่

กฎระเบียบการจ้างงานปี 2502 (the Employment Registration Act 1959)[102]

โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

ชั่วโมงการทำงาน

1. โดยทั่วไป 8 ชั่วโมงต่อวัน
2. บริษัท/ศูนย์การค้า/โรงงาน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
3. อุตสาหกรรมเหมืองแร่และขุดเจาะน้ำมัน 44 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
4. การทำเหมืองแร่ในอุโมงค์ใต้ดิน 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
5. เวลาทำงานราชการ 9.30-16.30 น. จันทร์-ศุกร์

วันลาพักร้อนต่อปี (ได้รับค่าจ้าง)

1. วันลาพักร้อน 6 วันต่อปี (สำหรับพนักงาน)
2. 30 วันต่อปี (สำหรับผู้บริหารระดับสูง)
3. 20 วันต่อปี (สำหรับผู้บริหารระดับกลาง)
4. 10 วันต่อปี (สำหรับผู้บริหารระดับต้น)

วันหยุดลาคลอด (ได้รับค่าจ้าง)

1. ก่อนคลอด ลาพักได้ 45 วัน
2. หลังคลอด ลาพักได้ 45 วัน

พระราชบัญญัติประกันสังคมปี พ.ศ.2497 (the Social Security Act 1954)[103]

โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

ค่าจ้าง

- พนักงานโรงงาน ขั้นต่ำ 2,000-3,000 จ๊าต ต่อเดือน (ขึ้นอยู่กับความชำนาญ)
- บริษัทเอกชนที่มีพนักงานตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปร่วมจ่ายค่าประกันสังคมจากเงินเดือนประจำร้อยละ 2 ให้แก่กองทุนประกันสังคม

สิทธิประโยชน์

1. ได้รับการตรวจสุขภาพและยารักษาโรคฟรี

[102] http://www.burmalibrary.org/docs08/LIOB_20.pdf

[103] http://www.icnl.org/research/library/files/Myanmar/socsec.pdf

2. เงินสงเคราะห์ค่ารักษาพยาบาล

3. เงินสงเคราะห์การคลอดบุตร

4. เงินช่วยเหลืองานฌาปนกิจ

5. เงินสงเคราะห์ผู้พิการชั่วคราวและตลอดชีพ

6. เงินบำนาญ

4.6.1.4 กฎหมายการลงทุน

ประเทศเมียนมาร์ได้มีการประกาศใช้กฎหมายลงทุนต่างชาติฉบับใหม่แทนฉบับเดิมที่ประกาศใช้มากว่า 24 ปี ในช่วงปลายปี 2555 เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นและเปิดกว้างสำหรับนักลงทุน เป็นความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในการปฏิรูปประเทศของเมียนมาร์ ประกอบกับการมีทรัพยากรที่ยังไม่ถูกนำมาใช้จำนวนมหาศาลและมีค่าแรงที่ต่ำทำให้ประเทศเมียนมาร์อยู่ในความสนใจของนักลงทุนชาวต่างชาติจำนวนมากรายละเอียดที่น่าสนใจเกี่ยวกับกฎหมายลงทุนต่างชาติฉบับใหม่ของเมียนมาร์มีดังนี้

1. การกำหนดอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนของ Myanmar investment commission (MIC) ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาลเมียนมาร์เพื่อเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนการลงทุนจากต่างชาติอย่างชัดเจน เช่นการให้อำนาจในการยอมรับหรือปฏิเสธธนาคารพาณิชย์ที่นักลงทุนต่างชาติใช้ทำธุรกรรมทางการเงินรวมถึงการให้อำนาจในการลงโทษนักลงทุนต่างชาติที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายหรือกฎระเบียบต่าง ๆ ซึ่งบทลงโทษจะครอบคลุมตั้งแต่การตักเตือนการระงับสิทธิประโยชน์การลงทุนชั่วคราว การขึ้นบัญชีดำแก่นักลงทุนรายนั้น เป็นต้น แต่การใช้อำนาจนี้มีข้อพิจารณาว่ามีระบบตรวจสอบการใช้อำนาจเพื่อการสนับสนุนการลงทุนที่แท้จริงอย่างไร นอกจากนี้กฎหมายยังได้กำหนดไปจนถึงกรอบเวลา 15 วัน ในการที่MIC ที่จะยอมรับหรือปฏิเสธการพิจารณาข้อเสนอโครงการลงทุนเพื่อขอรับสิทธิประโยชน์ภายใต้กฎหมายลงทุนต่างชาตินับจากวันที่นักลงทุนต่างชาติยื่นข้อเสนอโครงการลงทุนหาก MIC ยอมรับที่จะพิจารณาข้อเสนอโครงการลงทุนดังกล่าวก็ต้องดำเนินการพิจารณาเพื่อรับรองหรือปฏิเสธโครงการลงทุนดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน (รวมทั้งหมด 105 วันนับจากวันที่นักลงทุนต่างชาติยื่นข้อเสนอโครงการลงทุน) ทั้งนี้การกำหนดกรอบเวลาในการพิจารณาโครงการลงทุนของ MIC ทำให้ขั้นตอนในการดำเนินงานมีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากขึ้นช่วยลดช่องทางการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วย

2. การกำหนดรูปแบบการลงทุนที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้นกฎหมายลงทุนต่างชาติฉบับใหม่อนุญาตให้นักลงทุนต่างชาติสามารถเป็นเจ้าของกิจการได้ทั้งหมด (Wholly foreign-owned enterprises)หรือร่วมทุน (Joint ventures) กับนักลงทุนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐบาลเมียนมาร์ โดยยกเลิกข้อจำกัดมูลค่าการลงทุนขั้นต่ำรวมทั้งยกเลิกการกำหนดสัดส่วนการลงทุนขั้นต่ำของนักลงทุนต่างชาติซึ่งเดิมกำหนดไว้ที่ร้อยละ 35 ของมูลค่าการลงทุนทั้งหมดนอกจากนี้ยังอนุญาตให้นัก

ลงทุนต่างชาติและนักลงทุนท้องถิ่นสามารถกำหนดสัดส่วนการลงทุนในโครงการได้เองขณะที่ MIC สามารถพิจารณากำหนดสัดส่วนการลงทุนขั้นต่ำเป็นรายกรณีได้ทั้งนี้นักลงทุนต่างชาติไม่ได้รับอนุญาตให้ลงทุนในธุรกิจหรืออุตสาหกรรมที่อาจส่งผลกระทบทางลบต่อสภาพแวดล้อมหรือสุขอนามัยของชาวเมียนมาร์รวมถึงอุตสาหกรรมบางประเภทที่สงวนไว้สำหรับชาวเมียนมาร์เท่านั้น อย่างไรก็ตามกฎหมายลงทุนต่างชาติฉบับใหม่ไม่ได้ระบุชัดเจนว่าธุรกิจหรืออุตสาหกรรมใดบ้างที่สงวนไว้สำหรับชาวพม่าหรือห้ามนักลงทุนต่างชาติลงทุนโดยให้ขึ้นอยู่กับการพิจารณาของ MIC

3. การให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีแก่นักลงทุนต่างชาติเพิ่มเติมโดยขยายระยะเวลายกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลจากในช่วง 3 ปีแรกของการดำเนินโครงการเป็น 5 ปีแรกของการดำเนินโครงการนอกจากนี้ยังยกเว้นภาษีเงินได้จากการนำผลกำไรกลับไปลงทุนใหม่ภายใน 1 ปีภาษีนำเข้าเครื่องจักรอะไหล่และวัตถุดิบที่ต้องใช้ในการก่อสร้างโครงการหรือเพื่อขยายโครงการลงทุนที่มีอยู่แล้วภาษีนำเข้าวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเมื่อเริ่มโครงการแล้วเป็นเวลา 3 ปี MIC อาจพิจารณายกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับโครงการลงทุนในพื้นที่ห่างไกลและยังไม่พัฒนาเป็นต้น

4. กฎหมายฉบับนี้ได้เปิดช่องในการใช้ประโยชน์ที่ดินได้มากขึ้นนักลงทุนต่างชาติสามารถเช่าที่ดินทั้งจากหน่วยงานของรัฐบาลเมียนมาร์และภาคเอกชนจากเดิมที่กำหนดให้เช่าที่ดินจากหน่วยงานของรัฐบาลเมียนมาร์เท่านั้นโดยขยายระยะเวลาการเช่าที่ดินเพิ่มขึ้นเป็น 50 ปีและสามารถต่อสัญญาเช่าได้อีก 2 ครั้งครั้งละ 10 ปีจากเดิมที่กำหนดระยะเวลาเช่าที่ดินเพียง 30 ปีและต่อสัญญาเช่าได้ 2 ครั้ง ครั้งละ 15 ปีนอกจากนี้ MIC อาจพิจารณาขยายระยะเวลาเช่าที่ดินให้แก่โครงการลงทุนในพื้นที่ที่ขาดแคลนระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานอย่างไรก็ตามนักลงทุนต่างชาติยังไม่ได้รับอนุญาตให้เป็นเจ้าของที่ดินในเมียนมาร์แม้ว่ากฎหมายลงทุนต่างชาติฉบับใหม่ของเมียนมาร์จะเปิดโอกาสให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนในเมียนมาร์ได้มากขึ้นแต่กฎหมายลงทุนดังกล่าวยังมีประเด็นที่ต้องพิจารณาเพิ่มเติมโดยเฉพาะการกำหนดเงื่อนไขการจ้างแรงงานซึ่งมีความเข้มงวดมากขึ้นทั้งนี้กฎหมายลงทุนต่างชาติฉบับใหม่กำหนดให้การจ้างแรงงานไร้ฝีมือต้องเป็นชาวเมียนมาร์เท่านั้นสำหรับแรงงานมีฝีมือกำหนดให้มีการจ้างแรงงานชาวเมียนมาร์เป็นสัดส่วนอย่างน้อยร้อยละ 25 ของการจ้างแรงงานทั้งหมดในช่วง 2 ปีแรกของการดำเนินโครงการและเพิ่มขึ้นเป็นอย่างน้อยร้อยละ 50 และร้อยละ 75 ในปีที่ 4 และปีที่ 6 ตามลำดับรวมทั้งต้องมีการฝึกอบรมให้แรงงานชาวเมียนมาร์มีทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานเพิ่มขึ้นด้วยนอกจากนี้กฎหมายลงทุนดังกล่าวยังขาดความชัดเจนในบางประเด็นเช่นประเภทของธุรกิจหรือกิจการที่สงวนไว้สำหรับชาวเมียนมาร์หรือห้ามนักลงทุนต่างชาติเข้าไปลงทุนเป็นต้นรวมทั้งการพิจารณาโครงการลงทุนต่าง ๆยังขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของ MIC ซึ่งยังไม่มีมาตรฐานที่ชัดเจนจึงเป็นประเด็นที่นักลงทุนต้องติดตามอย่างใกล้ชิด

รวมถึงการหานักลงทุนท้องถิ่นเป็นผู้ร่วมทุนและการทำประกันความเสียหายก็เป็นสิ่งที่สำคัญ[104]

4.6.1.5 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

*พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2457 (ค.ศ. 1914)*มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 24 กุมภาพันธ์พ.ศ. 2457[105]

*พระราชบัญญัติโทรทัศน์ และวีดีโอ พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996)*มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 29 กรกฎาคมพ.ศ. 2539[106]

อนุสัญญาระหว่างประเทศ: ความตกลงว่าด้วยส่วนของสิทธิทางทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า รวมทั้งการค้าสินค้าปลอม (พ.ศ. 2537) (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, Including Trade In Counterfeit Goods)[107]

ระบบการให้ความคุ้มครองไม่มีระบบหรือกระบวนการในการจดทะเบียนลิขสิทธิ์ หรือบันทึกข้อมูลลิขสิทธิ์ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครองเฉพาะลิขสิทธิ์ในประเทศเท่านั้น ไม่ขยายความคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ

สิ่งที่ได้รับความคุ้มครอง/นิยาม

1.สิทธิที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์“ลิขสิทธิ์” หมายถึง สิทธิแต่ผู้เดียวในการทำ หรือทำซ้ำงาน หรือ ส่วนใดส่วนหนึ่งที่เป็นสาระสำคัญของงานไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด หรือการแสดง หรือในกรณีของการแสดงปาฐกถาเผยแพร่ต่อสาธารณชน ซึ่งงานหรือสาระสำคัญของงานดังกล่าว หากงานดังกล่าวไม่ได้โฆษณาให้โฆษณางานหรือสาระสำคัญใดของงานดังกล่าว รวมถึงสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในกรณีดังต่อไปนี้

1) ทำ ทำซ้ำ แสดง หรือเผยแพร่งานแปลใด ๆ
2) ในกรณีของงานนาฏกรรม ได้แก่ การดัดแปลงงานจากเดิมเป็นนวนิยายหรืองานประเภทอื่นที่ไม่ใช่งานนาฏกรรม
3) ในกรณีของนวนิยาย หรือ งานประเภทอื่นที่ไม่ใช่งานนาฏกรรม หรืองานศิลปกรรม ได้แก่ การดัดแปลงงานจากเดิมเป็นงานนาฏกรรมโดยเผยแพร่ต่อสาธารณชน หรือโดยประการอื่น
4) ในกรณีของงานวรรณกรรม งานนาฏกรรม หรือ งานดนตรีกรรม ได้แก่ การบันทึกใด การบันทึกบนเครื่องบันทึกเสียงแบบเจาะรู ภาพยนตร์ หรือเครื่องที่ประดิษฐ์ขึ้น ซึ่งงานสามารถนำมาเล่นซ้ำได้โดยใช้เครื่องมือที่จำเป็น

---

[104]ข้อมูลจากธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย

[105] http://www.accu.or.jp/appreb/10copyr/pdf_ws0509/2_4_kin.pdf

[106] http://www.aseanipa.org/index.php/members/myanmar/209-ip-guides-myanmar?limitstart=0

[107] https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/tradenv.html

2. การโฆษณางาน หมายถึง การนำสำเนาของงานออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนแต่ไม่รวมถึงการแสดง งานนาฏกรรมหรือ งานดนตรีกรรมต่อสาธารณชน การแสดงปาฐกถาต่อสาธารณชน การจัดนิทรรศการงานศิลปกรรมต่อสาธารณชน หรือการก่อสร้างงานสถาปัตยกรรม อย่างไรก็ตาม เพื่อวัตถุประสงค์ของคำนิยามฉบับนี้ การถ่ายภาพและการพิมพ์ภาพของงานประติมากรรมและงานสถาปัตยกรรมไม่ถือว่าเป็นการโฆษณางานดังกล่าว งานที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์มี ดังต่อไปนี้

1) งานวรรณกรรม รวมถึง แผนที่ แผนภูมิ แบบแปลน ตาราง และ การรวบรวมงาน ดังกล่าว

2) งานนาฏกรรม รวมถึง ส่วนใดส่วนหนึ่งของการปาฐกถา การเต้นรำหรือ การแสดงโดยวิธีใบ้ การละคร หรือรูปแบบการแสดงที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือโดยประการอื่น และการทำภาพยนตร์ซึ่งรูปแบบการจัดการหรือการแสดง หรือการรวบรวมเหตุการณ์ที่แสดงถึงงานดั้งเดิม

3)งานดนตรีกรรม รวมถึง การรวบรวมทำนองและคำร้อง หรือ อย่างใดอย่างหนึ่งในรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร

4)งานศิลปกรรม รวมถึง งานจิตรกรรม งานประติมากรรม งาน Artistic craftsmanshipงานสถาปัตยกรรม งานภาพพิมพ์ และงานภาพถ่าย

5)งานภาพยนตร์ รวมถึง งานใดๆ ซึ่งทำขึ้นโดยกระบวนการถ่ายทำภาพยนตร์

6)งานประติมากรรม รวมถึง งานหล่อ และรูปแบบจำลอง

7)งานสถาปัตยกรรม หมายถึง งานออกแบบอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าทางศิลป์ในงานของลักษณะ หรือแบบ หรือการสร้างสรรค์หุ่นจำลองของอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างนั้น ทั้งนี้ งานดังกล่าวจะต้องมีคุณค่าทางศิลป์ แต่จะไม่คุ้มครองถึงกระบวนการและวิธีการก่อสร้าง

8)งานภาพพิมพ์ ให้รวมถึง แม่พิมพ์ การพิมพ์ภาพ การแกะสลัก การพิมพ์และงานอื่นที่คล้ายคลึงกันที่มิใช่งานภาพถ่าย

9)งานภาพถ่าย ให้รวมถึง งานภาพถ่าย และงานอื่นใดที่ผลิตด้วยกระบวนการที่ใช้โดยการถ่ายภาพ

สิ่งต่อไปนี้ไม่ให้ถือว่าเป็นงานลิขสิทธิ์

1. ข่าวประจำวันและข้อเท็จจริง ที่มีลักษณะเพียงข่าว และไม่ใช่งานในแผนกวรรณกรรม แผนกวิทยาศาสตร์ หรือ แผนกศิลปะ

2. รัฐธรรมนูญและกฎหมาย

3. ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง คำชี้แจง และหนังสือโต้ตอบของกระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ หรือของท้องถิ่น

4.คำพิพากษา คำสั่ง คำวินิจฉัย และรายงานของทางราชการ

สิทธิของผู้ทรงสิทธิเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียวในการทำ ทำซ้ำ หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน อนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ตาม พรบ. ลิขสิทธิ์ ในกรณีที่งานภาพพิมพ์ หรืองานภาพถ่าย ที่ผู้สร้างสรรค์ได้จัดทำขึ้น โดยการรับจ้าง ให้ผู้ว่าจ้างเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น ยกเว้นจะกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นอย่างอื่น ส่วนงานอื่นที่ได้สร้างสรรค์ในฐานะพนักงานหรือลูกจ้าง ให้ลิขสิทธิ์เป็นของผู้สร้างสรรค์ เว้นแต่จะได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร

ข้อยกเว้นสิทธิของผู้ทรงสิทธิการกระทำดังต่อไปนี้ ถือว่าเป็นข้อยกเว้นในเรื่อง การละเมิดลิขสิทธิ์

1. การใช้ประโยชน์ในงานโดยชอบธรรมเพื่อวัตถุประสงค์ในทางการศึกษาส่วนตัว การค้นคว้า การวิพากษ์วิจารณ์ การตรวจสอบ หรือ การสรุปย่อของหนังสือพิมพ์
2. ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์งานศิลปกรรมไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ การที่ผู้สร้างสรรค์ใช้ประโยชน์จากแม่พิมพ์ ลักษณะ ต้นร่าง แผน การออกแบบ หุ่นจำลอง หรือใช้เพื่อการศึกษา ทั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์จะต้องไม่ทำซ้ำหรือเลียนแบบสาระสำคัญของงานดังกล่าว
3. การทำ หรือ การเผยแพร่งานจิตรกรรม หรืองานภาพถ่ายของงานประติมากรรมหรืองาน Artistic craftsmanship ที่ตั้งอยู่อย่างถาวรในที่สาธารณะ หรืออาคาร หรือการทำหรือการเผยแพร่งานสถาปัตยกรรม งานภาพพิมพ์ หรือ งานภาพถ่ายของงานสถาปัตยกรรม (ซึ่งไม่ใช่แบบ หรือแผนผังทางด้านสถาปัตยกรรม)
4. การเผยแพร่ในลักษณะที่เป็นการรวบรวมงานโดยสุจริตซึ่งสาระสำคัญของงานประกอบด้วยงานอันไม่มีลิขสิทธิ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประโยชน์ในทางการศึกษา ทั้งนี้ ห้ามมิให้คัดลอกงานดังกล่าวจากผู้สร้างสรรค์รายเดียวกันเกินสองชิ้นภายใน 5 ปี และให้อ้างถึงแหล่งที่มาของงานดังกล่าวด้วย
5. การเผยแพร่ คำบรรยายหรือคำปราศรัยต่อสาธารณชนในหนังสือพิมพ์ เว้นเสียแต่ว่าจะได้มีการห้ามเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดแจ้ง ก่อนและในระหว่างการบรรยายหรือการกล่าวคำปราศรัย ณ ทางเข้าออกของอาคารที่ได้มีการจัดการบรรยาย ข้อนี้จะไม่มีผลกระทบถึงการทำสรุปข่าวของหนังสือพิมพ์ที่ระบุไว้ในข้อ (1)
6. การอ่านหรือบรรยายงานที่ได้โฆษณาแล้วในที่สาธารณะโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง
7. ในกระบวนการพิจารณาคดีละเมิดลิขสิทธิ์ กำหนดว่าหากผู้ละเมิดสามารถพิสูจน์ได้ว่า ณ วันที่ละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้ละเมิดไม่ทราบและไม่มีเหตุผลอันสมควรที่จะสงสัยว่างานนั้นมีลิขสิทธิ์

อายุความคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ของประเทศเมียนมาร์ ระยะเวลาของความคุ้มครองลิขสิทธิ์ คือ ตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์และมีอยู่ต่อไปอีก 50 ปี นับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่กรรม อย่างไรก็ตาม ในกรณีดังต่อไปนี้จะไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ภายหลังจากระยะเวลา 25 ปีของลิขสิทธิ์ หรือภายหลังจากระยะเวลา 30 ปีนับจากวันที่ผู้สร้างสรรค์งานลิขสิทธิ์ที่ได้โฆษณาแล้วถึงแก่กรรม มีการทำซ้ำงานของผู้สร้างสรรค์ดังกล่าวโดยพิสูจน์ได้ว่าผู้ทำซ้ำได้แจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรถึงเจตนาในการทำซ้ำงาน และได้ชำระค่าสิทธิแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ในอัตราร้อยละ 10 ของงานที่จำหน่ายได้ หรือตามแต่ที่คณะกรรมการทางการค้าจะกำหนด ระยะเวลาความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพถ่ายมีอายุ 50 ปี นับตั้งแต่วันที่ผู้สร้างสรรค์ได้จัดทำภาพถ่ายที่ยังไม่ผ่านกระบวนการในกรณีลิขสิทธิ์คำแปล ผู้สร้างสรรค์มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการทำ ทำซ้ำ แสดง หรือเผยแพร่คำแปลของงานอันมีลิขสิทธิ์ ภายในระยะเวลา 10 ปีนับจากวันที่โฆษณางานครั้งแรก

การโอนสิทธิการโอนงานลิขสิทธิ์ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและไม่จำเป็นต้องจดแจ้งการโอนดังกล่าว การโอนงานลิขสิทธิ์ อาจทำเป็นบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้ โดยมีเงื่อนไขหรือไม่ก็ได้ หรือระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่ง หรือตลอดอายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์ก็ได้

การอนุญาตให้ใช้สิทธิเจ้าของลิขสิทธิ์อาจอนุญาตให้มีการใช้สิทธิลิขสิทธิ์ของตน โดยทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิซึ่งจะมีผลสมบูรณ์เมื่อเจ้าของลิขสิทธิ์ได้ลงนามเป็นลายลักษณ์อักษร การอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนหรือบันทึกแต่อย่างใดในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม งานนาฏกรรม หรืองานดนตรีกรรม ถึงแก่กรรม และได้มีการร้องเรียนไปยังศาลฎีกาว่าเจ้าของลิขสิทธิ์ปฏิเสธที่จะอนุญาตให้ทำซ้ำงาน หรืออนุญาตให้มีการแสดงงานอันมีลิขสิทธิ์นั้น ศาลฎีกามีอำนาจที่จะอนุญาตให้มีการทำซ้ำงานดังกล่าวได้ ตามข้อกำหนดและเงื่อนไขที่ศาลฎีกาเห็นสมควร

การบังคับใช้สิทธิ

1.การกระทำที่ถือเป็นการละเมิด

1)การละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรง ได้แก่ การนำเข้าซึ่งงานอันละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อวัตถุประสงค์หรือประโยชน์ในทางการค้า และการทำซ้ำงานหรือสาระสำคัญของงานไม่ว่าในรูปแบบใดโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์

2)การละเมิดลิขสิทธิ์โดยทางอ้อม

- การทำ ให้เช่าเพื่อการค้าหรือ เสนอขายเพื่อประโยชน์ในทางการค้า การให้เช่าสำเนางานที่ละเมิดลิขสิทธิ์
- จำหน่าย ให้เช่าเพื่อการค้า เสนอเพื่อจำหน่ายหรือให้เช่าซึ่งสำเนางานที่ละเมิดลิขสิทธิ์
- เผยแพร่สำเนางานที่ละเมิดลิขสิทธิ์

- ครอบครอง เว้นแต่กรณีที่ใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว งานอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์
- เผยแพร่ ต่อสาธารณชนซึ่งสำเนาที่ละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ในทางการค้า
- นำเข้ามาในประเทศ ซึ่งงานละเมิดลิขสิทธิ์ในราชอาณาจักร
- จัดทำ หรือครอบครอง แม่พิมพ์ที่ใช้ทำสำเนางานละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรส่วนตัว
- เผยแพร่ต่อสาธารณชน
- หากบุคคลใดจัดให้มีการเข้าชมงานลิขสิทธิ์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายในโรงภาพยนตร์หรือสถานที่อื่นเพื่อวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรส่วนตัวโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์

ทั้งนี้ ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ จะต้องทราบหรือควรจะทราบว่า การกระทำดังกล่าวข้างต้นเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่น

2. มาตรการในการเยียวยาเมื่อปรากฏว่า มีการละเมิดลิขสิทธิ์เกิดขึ้น เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถใช้มาตรการทางแพ่ง โดยการขอคุ้มครองชั่วคราว เรียกร้องค่าเสียหาย หรือดำเนินการโดยประการอื่นตามที่ระบุไว้ในกฎหมาย นอกจากนี้ ยังสามารถดำเนินคดีอาญาฐานละเมิดลิขสิทธิ์
3. กระบวนการพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ กำหนดว่า ห้ามมิให้ศาลต่ำกว่าศาลสูง (Magistrate of the first class) พิจารณาและตัดสินคดีอาญาเกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์ ดังนั้นผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องต่อศาลสูงได้โดยตรง ซึ่งศาลสูงจะกำหนดวันนัดสืบพยานเพื่อพิจารณาคดี ในกรณีที่ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์รับสารภาพ ศาลสูงจะกำหนดโทษ แต่หากผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ไม่รับสารภาพ ศาลจะดำเนินกระบวนพิจารณาคดี พร้อมรับฟังพยานและหลักฐานของคู่ความทั้งสองฝ่าย ภายหลังจากสืบพยานแล้วเสร็จ ศาลจะพิพากษาคดีตามพยานและหลักฐาน จำเลยมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาไปยังศาลอุทธรณ์ได้ ภายในระยะเวลา 30 วันนับจากวันที่ศาลสูงมีคำพิพากษา ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทางแพ่งนั้น ให้ยื่นฟ้องได้ที่ศาลสูงหรือศาลแขวงได้ เพื่อเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการละเมิดลิขสิทธิ์

4.6.1.6 กฎหมายเศรษฐกิจอื่น ๆ

หลังจากการถูกคว่ำบาตรจากสังคมโลกมากกว่า 20 ปี ทำให้ประเทศเมียนมาร์ปรับเปลี่ยนทิศทางระบบเศรษฐกิจของประเทศ เปิดรับการค้าและการลงทุนเพื่อพัฒนาประเทศมากขึ้นโดยการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางด้านเศรษฐกิจและทางด้านการเมืองเพื่อเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศรวมถึงการปรับปรุงกฎหมายให้เอื้อประโยชน์ต่อการค้าและการลงทุน เปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2554 - 2555 ประเทศเมียนมาร์ได้ออกกฎหมายใหม่ถึง

26 ฉบับ โดยเฉพาะกฎหมายการลงทุนต่างชาติซึ่งบังคับใช้ไปในช่วงปลายปี พ.ศ. 2555 ที่ช่วยสนับสนุนการค้าการลงทุนจากต่างชาติ ส่วนกฎหมายรายธุรกิจที่สำคัญของประเทศพม่า เช่น

- Private Industrial Enterprises Law (1990)
- Promotion of Cottage Industries Law (1991)
- Myanmar Hotels and Tourism Law (1993)
- The Forest Law (1992)
- The Central Bank of Myanmar Law (1990)
- The Myanmar Agriculture and Rural Development Bank Law (1990)
- Saving Bank Law (1992)
- The Myanmar Insurance Law(1993)
- The Insurance Business Law (1996)
- The Myanmar Mines Law (1994)
- The Myanmar Gemstones Law (1995)
- The Myanmar Pearl Law (1995)
- The Co-operative Society Law (1992)
- The Myanmar Accountancy Council Law (1995); etc,
- The Commercial Tax Law (1990)Amended 3/2011
- The Tariff Law (1992)
- The Law Relating to Private Health Care Services(2007)
- The Myanmar Special Economic Zone Law 2011

4.6.2 สรุป

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาตั้งแต่รัฐบาลใหม่ได้เข้ามารับผิดชอบบริหารประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. 2554 รัฐบาลเมียนมาร์ได้เตรียมความพร้อมสำหรับการเปิดอาเซียนและการเปิดรับการลงทุนที่เพิ่มขึ้นโดยใช้นโยบายทางเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นระบบเศรษฐกิจแบบตลาด อาศัยกลไกตลาดเป็นเครื่องมือในการในการเปิดประเทศเพื่อรับการค้าการลงทุน ผู้ประกอบธุรกิจที่จะไปทำการค้าการลงทุนในประเทศเมียนมาร์จะต้องได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนและหากจะมีการนำเข้าและส่งออกจะต้องลงทะเบียนเป็นผู้นำเข้าและส่งออกกับหน่วยงานภายในสังกัดกระทรวงพาณิชย์

การที่รัฐยอมรับกลไกตลาดและเล็งเห็นความสำคัญของระบบการค้าเสรี ทำให้รัฐส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชนและนักลงทุนต่างชาติมากขึ้นในการส่งเสริมการค้าและการลงทุนโดยเฉพาะการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศรัฐบาลพยายามส่งเสริมอย่างเต็มที่ในหลากหลายรูปแบบ เช่น

การอนุญาตให้เอกชนสามารถนำเข้าหรือส่งออกสินค้าบางชนิดที่แต่เดิมเคยสงวนไว้ให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการแต่เพียงผู้เดียว ให้เอกชนสามารถเข้ามาดำเนินการได้

4.7 การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของประเทศสิงคโปร์

การศึกษาวิจัยในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์ในการให้เห็นถึงภาพรวมของลักษณะโครงสร้างทางกฎหมายของประเทศสิงคโปร์เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ถึงนโยบายและท่าทีของรัฐบาลในการบังคับใช้กฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

4.7.1 กฎหมายเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศสิงคโปร์

4.7.1.1 กฎหมายรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของสิงคโปร์ได้ประกาศใช้บังคับครั้งแรกเมื่อปี 1965 ซึ่งเป็นช่วงที่สิงคโปร์ประกาศอิสรภาพแยกตัวจากประเทศมาเลเซียในขณะนั้น[108]เนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้เป็น 14 ส่วนที่สำคัญดังต่อไปนี้ บทบัญญัติเบื้องต้นเกี่ยวกับกำหนดนิยามและการตีความ บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องสาธารณรัฐและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ การปกป้องอธิปไตยซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับการความร่วมมือระหว่างประเทศ เสรีภาพขั้นพื้นฐาน โครงสร้างรัฐบาล สภาที่ปรึกษาประธานาธิบดี โครงสร้างของฝ่ายนิติบัญญัติ สภาประธานาธิบดีสำหรับสิทธิของชนกลุ่มน้อย โครงสร้างของฝ่ายตุลาการ การบริการสาธารณะ ความเป็นพลเมือ งบประมาณ แผ่นดิน อำนาจพิเศษและอำนาจในสถานการณ์ฉุกเฉิน รวมถึง บทบัญญัติทั่วไป และ บทเฉพาะกาล

4.7.1.2 กฎหมายจัดตั้งองค์กรธุรกิจ

ในส่วนของการจัดตั้งองค์กรธุรกิจกฎหมายหลักที่ถูกตราขึ้นเพื่อใช้ในการควบคุม คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยบริษัท (the Companies Act : Cap 50, 1994 Rev Ed) โดยกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้ กิจการธุรกิจทุกประเภทต้องยื่นจดทะเบียนต่อ Accounting & corporation regulation authority – ACRA ทั้งนี้ รูปแบบกิจการธุรกิจในสิงคโปร์ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ หลักๆ ได้แก่

1. กิจการที่มีเจ้าของเพียงคนเดียว โดยหลักจะไม่อยู่ภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติบริษัท แต่ผู้จัดตั้งองค์กรธุรกิจชนิดนี้ต้องปฏิบัติตามหลักกฎหมายในพระราชบัญญัติว่าด้วยการจดทะเบียนธุรกิจ (Business Registration Act) ของสิงคโปร์

2. ห้างหุ้นส่วน ผู้จัดตั้งองค์กรธุรกิจชนิดนี้ นอกจากจะต้องจดทะเบียนต่อ ACRA แล้วยังถูกควบคุมตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติว่าด้วยห้างหุ้นส่วน (Partnership Act) ของสิงคโปร์

[108]WissanuKrea-Ngam, J.S.D. Dissertation, *Freedom of Expression and the Role of National Security in the South East Asian Countires*, University of California, Berkeley (1976).

3. ห้างหุ้นส่วนจำกัด องค์กรธุรกิจชนิดนี้กฎหมายบังคับให้ต้องแจ้งรับรองผลดำเนินงานประจำปีต่อ ACRA ทุกปี อีกทั้งยังต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในพระราชบัญญัติว่าด้วยห้างหุ้นส่วนจำกัด (Limited Liability Partnerships Act) ของสิงคโปร์

4. บริษัท องค์กรธุรกิจชนิดนี้มีถูกควบคุมให้ต้องจัดทำรายงานผลประกอบการนำส่งต่อ ACRA ทุกปี ทั้งนี้กฎเกณฑ์ที่ใช้ถูกกำหนดอยู่ในพระราชบัญญัติว่าด้วยบริษัท (Companies Act) ของสิงคโปร์

4.7.1.3 กฎหมายแรงงาน

โครงสร้างของระบบกฎหมายแรงงานของสิงคโปร์นั้นประกอบไปด้วยกฎหมายที่สำคัญหลายฉบับ อาทิ พระราชบัญญัติว่าด้วยการจ้างงาน (Employment Act) กฎหมายฉบับนี้คลอบคลุมการจ้างงานลูกจ้างในทุกประเภทธุรกิจ ยกเว้น ลูกจ้างในบางกรณี เช่น ผู้ทำงานระดับบริหารหรืองานด้านการเงิน พระราชบัญญัติว่าด้วยความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยในสถานประกอบการ (Workplace Safety and Health Act - WSHA) บทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้มีข้อกำหนดที่มุ่งควบคุมมาตรฐานความปลอดภัยในการทำงานของลูกจ้าง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาวัฒนธรรมด้านความปลอดภัยในสถานประกอบการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกๆ ฝ่ายดำเนินการกำหนดมาตรการด้านความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยเพื่อบังคับใช้ในสถานประกอบการ เพื่อประโยชน์ต่อคนทำงานและบุคคลอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติการจัดหางานแรงงานต่างชาติ (Employment of Foreign Manpower Act - EFMA) กฎหมายฉบับนี้มุ่งเน้นที่การควบคุมและคุ้มครองการเข้ามาทำงานของชาวต่างชาติให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายในขณะเดียวกันก็มุ่งที่จะคุ้มครองชาวต่างชาติเหล่านั้นเพื่อไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างรวมถึงควบคุมการจัดสรรตำแหน่งงานที่เหมาะสมระหว่างคนในชาติและชาวต่างชาติให้เกิดความสมดุล

4.7.1.4 กฎหมายการลงทุน

โครงสร้างของกฎระเบียบทางด้านการลงทุนของสิงคโปร์มีลักษณะที่ให้ความคุ้มครองและสิทธิประโยชน์ทางด้านการลงทุนระหว่างนักลงทุนในประเทศและต่างประเทศอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการกำหนดจำนวนเงินลงทุนขั้นต่ำที่จะต้องใช้ในการลงทุนในประเทศสิงคโปร์ อีกทั้งการให้สิทธิในการเข้าครองครองกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ของนักลงทุนต่างประเทศก็เทียบเท่ากับคนชาติ รวมถึงการให้อิสระในการโอนเงินระหว่างประเทศ โครงสร้างกฎหมายที่เสรีเช่นนี้ทำให้กฎหมายการลงทุนของสิงคโปร์เป็นประโยชน์และส่งเสริมการลงทุนของนักลงทุนทั้งภายในประเทศและนักลงทุนจากต่างประเทศอย่างมาก อย่างไรก็ตามในกรณีของธุรกิจที่มีความสำคัญซึ่งอาจส่งผลเสียต่อการบริหารประเทศ กรอบกฎหมายการค้าและการลงทุนของประเทศสิงคโปร์ยังคงจำกัดการเข้าลงทุนอยู่เพื่อประโยชน์เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ เช่น การกระจายเสียงและการจัดสรรคลื่นความถี่ กิจการด้านหนังสือพิมพ์ ธุรกิจด้านกฎหมายและการประกอบอาชีพทนายความ รวมถึงกิจการเกี่ยวกับรัฐวิสาหกิจบางประเภท ทั้งนี้การลงทุนใน

สิงคโปร์กฎหมายกำหนดให้ผู้ประสงค์จะประกอบธุรกิจต้องขอจดทะเบียนบริษัทต่อกรมทะเบียนการค้าและธุรกิจ (Accounting & corporate regulatory authority : ACRA) เพื่อจดทะเบียนการจัดตั้งองค์กรทางธุรกิจ ตัวบทกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของสิงคโปร์ ได้แก่ พระราชบัญญัติการส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (Economic Expansion Incentives Act of 1967) ซึ่งกำหนดมาตรการจูงใจการลงทุนต่างๆ รวมถึง พระราชบัญญัติการจดทะเบียนธุรกิจ (Business Registration Act) และ พระราชบัญญัติว่าด้วยบริษัท (Companies Act) ซึ่งมีเนื้อหาระบุข้อกำหนดและขั้นตอนการจดทะเบียนบริษัท

4.7.1.5 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

โครงสร้างโดยรวมของระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศสิงคโปร์มีระดับการพัฒนาที่สูงหากเทียบกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกัน ระดับการพัฒนาดังกล่าวเป็นผลโดยตรงจากนโยบายของรัฐบาลที่มีความชัดเจนและตื่นตัวในการวางแนวนโยบายต่างๆ เพื่อพัฒนาโครงสร้างของระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศ ทั้งนี้จะเห็นได้จากการที่สิงคโปร์เข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญาและอนุสัญญาต่างๆระหว่างประเทศว่าด้วยการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาในประเภทต่างๆ โครงสร้างระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของสิงคโปร์ ประกอบไปด้วยกฎหมายที่น่าสนใจดังต่อไปนี้ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 (ค.ศ. 1994) ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2538พระราชบัญญัติสิทธิบัตร บทที่ 221 พ.ศ. 2545 ฉบับแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตร ฉบับที่ 21 พ.ศ. 2537 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538 แก้ไขโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร ฉบับที่ 40 พ.ศ. 2538 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร ฉบับที่ 30 พ.ศ. 2545ระเบียบข้อบังคับสิทธิบัตร (Patent rules) ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538ระเบียบข้อบังคับสิทธิบัตร 2001 (บทความผิด) (Patents (Composition of offences) regulations 2001) พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2542 (ค.ศ. 1999) ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542 (ค.ศ. 1999) และ พระราชบัญญัติว่าด้วยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2542 (ค.ศ. 1999) ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542 (ค.ศ. 1999)

4.7.1.6 กฎหมายเศรษฐกิจอื่นๆ

สำหรับกฎหมายเศรษฐกิจอื่นๆที่สำคัญอันมีผลกระทบต่อบรรยากาศการค้าการลงทุนของสิงคโปร์ อาจแบ่งเป็นกลุ่มประเภทของกฎหมายได้ดังนี้

1.กลุ่มกฎหมายว่าด้วยมาตรการทางด้านศุลกากร กฎหมายหลักในกลุ่มนี้ได้แก่ พระราชบัญญัติการศุลกากร พ.ศ. 2547 [Custom Act of 2004 (Chapter 70)] กฎหมายฉบับนี้มีเนื้อหาครอบคลุมกฎระเบียบการบังคับอัตราภาษีอากรของสินค้าที่นำเข้าและ

ส่งออกในประเทศสิงคโปร์ นอกจากกฎหมายดังกล่าวแล้วยังมีกฎหมายรองที่สำคัญอีกทั้งสิ้น 16 ฉบับ[109]

2. กลุ่มกฎหมายว่าด้วยมาตรการทางด้านภาษีสินค้าและบริการ กฎหมายหลักในกลุ่มนี้ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการเก็บภาษีสินค้าและบริการ พ.ศ. 2548 (Goods and Services Tax Act of 2005) กฎหมายนี้มีบทบัญญัติควบคุมอัตราภาษีสินค้าและบริการที่มีการผลิตและจัดจำหน่ายในประเทศทั้งหมด อย่างไรก็ตาม รัฐบาลสิงคโปร์ยังได้ตรากฎระเบียบที่เกี่ยวเนื่องกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการเก็บภาษีสินค้าและบริการ พ.ศ. 2548 ไว้เพิ่มเติมอีก จำนวน 3 ฉบับ[110]
3. พระราชบัญญัติว่าด้วยสมาพันธ์ทางธุรกิจแห่งสิงคโปร์ พ.ศ. Singapore Business Federation Act of 2001 (SBFA) 2544 กฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญสองประการ ได้แก่ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบธุรกิจในสิงคโปร์ และเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มธุรกิจในสิงคโปร์ในการปกป้องผลประโยชน์ทางธุรกิจต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ อาทิ ด้านการลงทุน โอกาสทางการค้า และการจัดการด้านแรงงาน

4.7.2 สรุป

ภาพรวมของการศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของประเทศสิงคโปร์ในบทนี้แสดงให้เห็นว่าสิงคโปร์เป็นประเทศที่มีโครงสร้างของกฎหมายภายในที่สอดรับกับแนวนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่มุ่งเน้นเปิดเสรีการค้าและการลงทุนเพื่อส่งเสริมการขยายตัวของภาคธุรกิจในประเทศที่มีลักษณะของการประกอบกิจการแบบ Trading Hub เพื่อการส่งออก รวมถึงการส่งเสริมภาคการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีสูง (Technology intensive) โดยการผลักดันทั้งนโยบายหลักทั้งสองประการนี้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ประโยชน์จากกรอบทางกฎหมายที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด เพื่อเป็นปัจจัยในการสนับสนุนและสร้างความเชื่อมั่นต่อนักลงทุนในตลาดของสิงคโปร์เพื่อสร้างสภาวะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนของประเทศ

[109]ค้นหาเพิ่มเติมได้ที่, http://www.customs.gov.sg/topNav/leg/act/Customs+Act.htm

[110]ค้นหาเพิ่มเติมได้ที่,http://www.customs.gov.sg/topNav/leg/act/Goods+and+Services+Tax+Act.htm

4.8 การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายเศรษฐกิจของประเทศเวียดนาม

4.8.1 กฎหมายเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศเวียดนาม

4.8.1.1 กฎหมายรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญของเวียดนามได้รับความเห็นชอบจาก “สมัชชาแห่งชาติ” (National Assembly) และตราขึ้นเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศเมื่อวันที่ 15 เมษายน ค.ศ. 1992 และได้รับการแก้ไขอีกครั้งเมื่อในที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 2001 โดยมีทั้งหมด 147 มาตรา ซึ่งแบ่งออกเป็น 12 บท ดังนี้

บทที่ 1 ว่าด้วยเรื่อง ระบบการเมือง (Political system) มาตรา 1-14

บทที่ 2 ว่าด้วยเรื่อง ระบบเศรษฐกิจ (Economic system) มาตรา 15-2

บทที่ 3 ว่าด้วยเรื่อง วัฒนธรรม การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Culture, education, science and technology) มาตรา 30-4

บทที่ 4 ว่าด้วยเรื่อง การปกป้องประเทศ (Defense of the Vietnamese homeland) มาตรา 44-48

บทที่ 5 ว่าด้วยเรื่อง สิทธิและหน้าที่ขั้นพื้นฐานของพลเมือง (Basic rights and obligations of citizens) มาตรา 49-82

บทที่ 6 ว่าด้วยเรื่อง สมัชชาแห่งชาติ (National assembly) มาตรา 83-100

บทที่ 7 ว่าด้วยเรื่อง ประธานาธิบดีแห่งรัฐ (President of the state) มาตรา 101-108

บทที่ 8 ว่าด้วยเรื่อง รัฐบาล (Government) มาตรา 109-117

บทที่ 9 ว่าด้วยเรื่อง คณะมนตรีประชาชนและคณะกรรมการประชาชน (People’s council and people’s committee) มาตรา 118-125

บทที่ 10 ว่าด้วยเรื่อง ศาลประชาชนและผู้ตรวจการประชาชน (People’s court and people’s inspectorate) มาตรา 126-140

บทที่ 11 ว่าด้วยเรื่อง ธงชาติ สัญญาลักษณ์ชาติ เพลงชาติ เมืองหลวง และวันชาติ (National flag, national emblem, national anthem, national capital and national day) มาตรา 141-145

บทที่ 12 ว่าด้วยเรื่อง อำนาจทางกฎหมายของรัฐธรรมนูญและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ (Legal force of the constitution and procedure for amending the constitution) มาตรา 146-147

มาตราที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยตรง ได้แก่ มาตรา 10 ซึ่งกล่าวว่า “สหภาพแรงงานแห่งเวียดนาม” (the Vietnam confederation of trade unions) มีหน้าที่คุ้มครองและดูแลสิทธิประโยชน์ของแรงงานและลูกจ้างภาครัฐในเวียดนาม

บทที่ 2 ของรัฐธรรมนูญระบุมาตราที่เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะ มาตรา 15 กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า รัฐจะต้องดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดภายใต้ระบบสังคมนิยม” (Socialist-oriented market economy) และทำการบูรณาการเศรษฐกิจของเวียดนามเข้ากับเศรษฐกิจโลกด้วยการพัฒนาให้ประเทศกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมและทันสมัย

มาตรา 18 ระบุว่า รัฐมีอำนาจในการจัดสรร จัดการ และบริหารที่ดินให้เป็นไปตามแผนแห่งชาติและกฎหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด รัฐจะเป็นผู้จัดสรรที่ดินให้องค์กรและบุคคลสำหรับการใช้ประโยชน์ระยะยาว โดยองค์กรและบุคคลมีหน้าที่คุ้มครอง บำรุง และใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเหมาะสม และมีสิทธิตามกฎหมายที่จะถ่ายโอนกรรสิทธิ์ในการใช้ประโยชน์จากที่ดินที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐ

มาตรา 21 กล่าวถึงสิทธิในการเลือกรูปแบบการจัดตั้งธุรกิจและสิทธิในการจัดตั้งธุรกิจซึ่งจะกระทำได้โดยเสรี นอกจากนี้ ระบุว่า รัฐควรส่งเสริมเศรษฐกิจครัวเรือน

มาตรา 22 ระบุว่า วิสาหกิจในสาขาต่างๆ มีความเท่าเทียมกันและต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่มีต่อรัฐ ทั้งนี้ วิสาหกิจในสาขาต่างๆ สามารถร่วมกิจการกับบุคคลหรือองค์กรทางเศรษฐกิจทั้งในและนอกเวียดนามตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

มาตรา 23 ให้หลักประกันว่า อสังหาริมทรัพย์ ทรัพย์สินส่วนบุคคลหรือขององค์กรใดๆ จะไม่ถูกเวนคืนหรือยึดครองโดยรัฐ อย่างไรก็ดี หากจำเป็นเพื่อวัตถุประสงค์ด้านความมั่นคง/การป้องกันประเทศและเพื่อผลประโยชน์ของชาติ การซื้อหรือครอบครองอสังหาริมทรัพย์ ทรัพย์สินส่วนบุคคลหรือขององค์กรใดๆ สามารถกระทำได้ โดยรัฐจะต้องให้ค่าชดเชยที่เหมาะสมตามราคาตลาด

มาตรา 25 กล่าว่า รัฐสนับสนุนองค์กรและบุคคลต่างชาติให้เข้ามาลงทุนในเวียดนาม โดยจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายเวียดนามและกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง รัฐยังจะคุ้มครองความเป็นเจ้าของในเงินทุนและทรัพย์สิน ตลอดจนสิทธิประโยชน์อื่นๆ ที่องค์กรและบุคคลต่างชาตินั้นๆ พึงได้รับ และวิสาหกิจที่ได้รับการลงทุนจากต่างชาติจะไม่ถูกเข้ายึดกิจการโดยรัฐ

มาตรา 56 ระบุว่า รัฐจะดำเนินนโยบายและจัดทำกฎหมายคุ้มครองแรงงาน โดยรัฐจะระบุระยะเวลาการทำงาน ค่าแรง การพักผ่อน และการประกันสังคมสำหรับลูกจ้างภาครัฐและผู้รับเงินเดือนประเภทอื่นๆ และสนับสนุนการประกันสังคมในรูปแบบอื่นๆ สำหรับคนงาน

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญเวียดนามได้ระบุในมาตราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยตรงพอสังเขป แต่อาจไม่ได้มีความครอบคลุมและมีรายละเอียดเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญของไทยฉบับปี 2550 ที่ได้ยกเลิกไปแล้ว มาตราที่กล่าวถึงจะเน้นย้ำอำนาจและบทบาทของรัฐแต่ในขณะเดียวกันก็กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าอำนาจดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ รัฐไม่สามารถกระทำการใดๆ ได้โดยไม่มีกฎหมายรองรับ อย่างไรก็ดี โดยที่รัฐธรรมนูญของเวียดนามไม่ได้มีความครอบคลุมและรายละเอียด

มากนัก การศึกษากรอบกฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับ จึงต้องกระทำโดยศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องในลำดับชั้นล่างอื่นๆ ต่อไป

4.8.1.2 กฎหมายจัดตั้งองค์กรธุรกิจ

กฎหมายหลักที่กำกับการจัดตั้งธุรกิจในเวียดนามได้แก่ "กฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจ" (Law on Enterprises) ค.ศ. 2005 ซึ่งมีมาตราทั้งหมด 172 มาตรา แบ่งออกเป็น 10 บท ดังนี้

บทที่ 1 ว่าด้วยเรื่อง ข้อบททั่วไป (General provisions) มาตรา 1-12

บทที่ 2 ว่าด้วยเรื่อง การจัดตั้งและการจดทะเบียนธุรกิจ (Establishment and business registration) มาตรา 13-37

บทที่ 3 ว่าด้วยเรื่อง บริษัทจำกัด (Limited liability companies) มาตรา 38-76

บทที่ 4 ว่าด้วยเรื่อง บริษัทมหาชน (Shareholding companies) มาตรา 77-129

บทที่ 5 ว่าด้วยเรื่อง ห้างหุ้นส่วน (Partnerships) มาตรา 130-140

บทที่ 6 ว่าด้วยเรื่อง วิสาหกิจเอกชน (Private enterprises) มาตรา 141-145

บทที่ 7 ว่าด้วยเรื่อง กลุ่มบริษัท (Corporate groups) มาตรา 146-149

บทที่ 8 ว่าด้วยเรื่อง การปรับโครงสร้าง การยุติและล้มละลายของวิสาหกิจ (Re-organization, dissolution and bankruptcy of enterprises) มาตรา 150-160

บทที่ 9 ว่าด้วยเรื่องการบริหารจัดการวิสาหกิจโดยรัฐ (State administration of enterprises) มาตรา 161-165

บทที่ 10 ว่าด้วยเรื่องการบังคับใช้ (Implementing provisions) มาตรา 165-172

คำว่า "วิสาหกิจ" (Enterprise) ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ หมายถึง องค์กรทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีชื่อเป็นของตนเอง มีทรัพย์สินและสำนักงานถาวร และได้จดทะเบียนตามที่กฎหมายกำหนด[111]วิสาหกิจภายใต้กฎหมายฉบับนี้มีด้วยกันอยู่ 4 ประเภท ได้แก่ 1) บริษัทจำกัด (Limited liability companies) 2) บริษัทมหาชน (Shareholding companies) 3) ห้างหุ้นส่วน (Partnerships) และ 4) วิสาหกิจเอกชน (Private enterprises)

มาตรา 5 กล่าวว่า รัฐรับประกันว่า วิสาหกิจจะได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นวิสาหกิจในรูปแบบใดหรืออยู่ในสาขาใด และรัฐยอมรับว่า วิสาหกิจจัดตั้งขึ้นเพื่อหาผลกำไรที่ถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้น รัฐจะให้การคุ้มครองกรรมสิทธิ์และความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินของวิสาหกิจ หากรัฐจำเป็นต้องทำการยึดครองหรือเวนคืนซึ่งทรัพย์สินเพื่อวัตถุประสงค์ด้านความมั่นคง/การป้องกันประเทศและเพื่อผลประโยชน์ของชาติ รัฐจะต้องจ่ายค่าชดเชยที่เหมาะสมตามราคาตลาด ณ เวลาที่ทำการยึดครอง และจะไม่มีการเลือกปฏิบัติระหว่างวิสาหกิจในรูปแบบต่างๆ

[111]มาตรา 4(1) ของกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจ

มาตรา 8 กล่าวถึงสิทธิของวิสาหกิจ อาทิ สิทธิในการดำเนินธุรกิจอย่างเสรีภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด สิทธิในเลือกรูปแบบและวิธีการจัดหาหรือเพิ่มทุน สิทธิในการดำเนินธุรกิจนำเข้า-ส่งออก สิทธิในการจ้างงาน สิทธิในการบริหารจัดการภายในองค์กร สิทธิในการถือครองหรือจำหน่ายทรัพย์สิน สิทธิในการฟ้องร้องหรือดำเนินการในคดีความและกระบวนการทางกฎหมาย

มาตรา 9 กล่าวถึงหน้าที่ของวิสาหกิจ อาทิ หน้าที่ในการดำเนินธุรกิจในสาขาตามที่ได้จดทะเบียนไว้ หน้าที่ในการยื่นเอกสารหลักฐานทางบัญชีและการเงินที่ถูกต้องให้กับรัฐ หน้าที่ในการชำระภาษีตามที่กฎหมายกำหนด หน้าที่ในการดูแลคุ้มครองสิทธิของลูกจ้างและแรงงาน หน้าที่ในการผลิตสินค้าและให้บริการให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย และหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันประเทศ ความมั่นคง ระเบียบสังคมและความปลอดภัย รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปกป้องสถานที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

มาตรา 13 กล่าวถึง สิทธิในการจัดตั้ง ให้เงินทุน ซื้อหุ้น และจัดการวิสาหกิจ (Right to establish, Contribute capital, Purchase share and Manage enterprises) ซึ่งระบุว่า บุคคลหรือองค์กรสัญชาติเวียดนามและต่างชาติมีสิทธิในการจัดตั้งและจัดการวิสาหกิจในเวียดนามได้ตามกฎหมายฉบับนี้ ยกเว้นใน 1) หน่วยงานของรัฐ 2) เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของรัฐซึ่งเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยเจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของรัฐ 3) เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงในกองทัพเวียดนามหรือตำรวจ 4) บุคลากรระดับผู้จัดการในวิสาหกิจที่มีรัฐเป็นเจ้าของ 5) เยาวชนหรือผู้ไม่มีความสามารถทางกฎหมาย 6) บุคคลซึ่งต้องโทษในเรือนจำหรือผู้ซึ่งศาลห้ามประกอบธุรกิจ และ 7) กรณีอื่นๆ ตามที่ระบุไว้ในกฎหมายล้มละลาย (Law on Bankruptcy)

มาตรา 15 กำหนดขั้นตอนและกระบวนการในการจดทะเบียนเพื่อประกอบธุรกิจ และมาตรา 16 17 18 และ 19 ระบุเอกสารสำคัญสำหรับการจดทะเบียนวิสาหกิจเอกชน ห้างหุ้นส่วน บริษัทจำกัด และบริษัทมหาชน ตามลำดับ ในขณะที่มาตรา 20 กล่าวถึงเอกสาร กระบวนการ เงื่อนไขสำหรับการทำธุรกิจหรือจดทะเบียนการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติ ซึ่งทำการลงทุนในเวียดนามเป็นครั้งแรก โดยการดำเนินการดังกล่าวจะต้องทำตามกฎหมายฉบับนี้ควบคู่กับกฎหมายว่าด้วยการลงทุน (Law on Investment) และให้ถือว่า ใบรับรองการลงทุน (Investment certificate) เสมือนใบรับรองการจดทะเบียนธุรกิจ (Business registration certificate)

สำนักงานใหญ่ของวิสาหกิจ (Head office of enterprise) หมายถึง สถานที่ซึ่งเป็นสถานที่ติดต่อและดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจ ตั้งอยู่ในประเทศเวียดนาม และมีที่อยู่ที่ชัดเจน[112]สำนักงานผู้แทนการค้า (Representative office) เป็นหน่วยธุรกิจที่เป็นอิสระจากวิสาหกิจ โดยมีหน้าที่ในการดำเนินงานเป็นผู้แทนเพื่อผลประโยชน์ของวิสาหกิจ และดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดในขณะที่สาขา (Branch) เป็นหน่วยธุรกิจที่เป็นอิสระจากวิสาหกิจ โดยมีหน้าที่ในการดำเนินงานด้าน

[112]มาตรา 35 ของกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจ

ธุรกิจต่างๆ และในสาขาเช่นเดียวกับวิสาหกิจ นอกจากนี้ “สถานที่ทางธุรกิจ” (Business location) หมายถึง สถานที่ที่ได้ระบุให้เป็นสถานที่สำหรับกิจกรรมทางธุรกิจบางกิจกรรมของวิสาหกิจ ซึ่งอาจเป็นสถานที่คนละที่กับสำนักงานใหญ่ก็ได้ ทั้งนี้ วิสาหกิจมีสิทธิในการจัดตั้งสาขาและสำนักงานผู้แทนการค้าทั้งในและต่างประเทศ[113]

ภายใต้มาตรา 38 บริษัทจำกัด (Limited liability companies) หมายถึง วิสาหกิจที่สมาชิกอาจเป็นองค์กรหรือบุคคลก็ได้และมีจำนวนไม่เกิน 50 โดยสมาชิกแต่ละรายจะมีความรับผิดต่อหนี้หรือพันธกรณีอื่นๆ ของวิสาหกิจนั้นในขอบเขตของเงินทุนของตนในวิสาหกิจเท่านั้น บริษัทจำกัดจะมีนิติสถานะนับตั้งแต่วันที่มีการออกใบรับรองการจดทะเบียนธุรกิจทั้งนี้ บริษัทจำกัดไม่สามารถออกหุ้นได้[114]

บริษัทมหาชน (Shareholding companies) หมายถึง วิสาหกิจที่มีโครงสร้างเงินทุนแบ่งออกเป็นส่วนๆ ส่วนละเท่าๆ กัน โดยให้เรียกแต่ละส่วนนี้ว่า “หุ้น” ผู้ถือหุ้นอาจเป็นองค์กรหรือบุคคล โดยต้องมีจำนวน ผู้ถือหุ้นอย่างน้อย 3 ราย แต่ไม่มีการจำกัดจำนวนผู้ถือหุ้นแต่อย่างใด ผู้ถือหุ้นจะมีความรับผิดสำหรับหนี้หรือพันธกรณีอื่นๆ ของวิสาหกิจนั้นในขอบเขตของเงินทุนของตนในวิสาหกิจเท่านั้น และผู้ถือหุ้นมีสิทธิในการถ่ายโอนหุ้นของตนได้โดยเสรี ยกเว้นแต่ในกรณีที่ระบุไว้ในมาตรา 81(3) และ 84 (5) เท่านั้น[115] บริษัทมหาชนจะมีนิติสถานะนับตั้งแต่วันที่มีการออกใบรับรองการจดทะเบียนธุรกิจ นอกจากนี้ บริษัทมหาชนสามารถออกอนุพันธ์รูปแบบต่างๆ เพื่อระดมทุนได้[116]

มาตรา 130 ให้นิยามของห้างหุ้นส่วน (Partnerships) ว่า เป็นวิสาหกิจที่มีสมาชิกอย่างน้อย 2 รายขึ้นไปเป็นเจ้าของร่วมกันและดำเนินธุรกิจภายใต้ชื่อวิสาหกิจเดียวกัน โดยห้างหุ้นส่วนอาจอยู่ในรูปแบบไม่จำกัดความรับผิดชอบหรือจำกัดความรับผิดชอบก็ได้ ห้างหุ้นส่วนจะมีนิติสถานะนับตั้งแต่วันที่มีการออกใบรับรองการจดทะเบียนธุรกิจ อย่างไรก็ดี ห้างหุ้นส่วนไม่สามารถออกอนุพันธ์รูปแบบต่างๆ เพื่อระดมทุนได้[117]

นอกจากบริษัทจำกัด บริษัทมหาชนและห้างหุ้นส่วน กฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจยังกำหนดให้วิสาหกิจอยู่ในรูปแบบวิสาหกิจเอกชน (Private enterprises) อีกด้วย มาตรา 146 ให้นิยามของวิสาหกิจเอกชนไว้ว่าเป็นวิสาหกิจที่มีบุคคลบุคคลเดียวเป็นเจ้าของและจะมีความรับผิดสำหรับหนี้

---

[113]มาตรา 37 ของกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจ

[114]ค้นรายละเอียดเกี่ยวกับบริษัทจำกัดเพิ่มเติมได้ในมาตรา 38-76 ของกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจ

[115]มาตรา 81(3) กล่าวถึงหุ้นถ่วงน้ำหนักหรือหุ้นพิเศษที่มีน้ำหนักมากกว่าหุ้นธรรมดาในการออกเสียงและ มาตรา 84(5) กล่าวว่า ภายในระยะเวลา 3 ปีภายหลังจากที่มีการออกใบรับรองการจดทะเบียนธุรกิจผู้ถือหุ้นดั้งเดิม (founding shareholders) จะไม่สามารถถ่ายโอนหุ้นของตนให้กับผู้ถือหุ้นดังเดิมผู้อื่นได้ แต่สามารถถ่ายโอนให้กับผู้ถือหุ้นไม่ได้หากได้รับการเห็นชอบจากที่ประชุมทั่วไปของวิสาหกิจนั้น โดยผู้ถือหุ้นดังเดิมนั้นจะต้องไม่ร่วมออกเสียงเพื่อการเห็นชอบดังกล่าว

[116]ค้นรายละเอียดเกี่ยวกับบริษัทมหาชนเพิ่มเติมได้ในมาตรา 77-129 ของกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจ

[117]ค้นรายละเอียดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนเพิ่มเติมได้ในมาตรา 130-140 ของกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจ

หรือพันธกรณีอื่นๆ ของวิสาหกิจนั้นในขอบเขตของทรัพย์สินทั้งหมดของตน ทั้งนี้ วิสาหกิจเอกชนไม่สามารถออกอนุพันธ์รูปแบบต่างๆ เพื่อระดมทุนได้ และแต่ละบุคคลสามารถจัดตั้งวิสาหกิจเอกชนได้เพียงหนึ่งแห่งเท่านั้น[118]

4.8.1.3 กฎหมายแรงงาน

กฎหมายแรงงานหลักของเวียดนาม คือ Labour Code ปี ค.ศ. 1994 โดยมีทั้งหมด 197 มาตรา ซึ่งแบ่งออกเป็น 17 บท ดังนี้

บทที่ 1 ว่าด้วยเรื่อง ข้อบททั่วไป (General provisions) มาตรา 1-12

บทที่ 2 ว่าด้วยเรื่อง การจ้างงาน (Employment) มาตรา 13-19

บทที่ 3 ว่าด้วยเรื่อง การฝึกงาน (Trade apprenticeship) มาตรา 20-25

บทที่ 4 ว่าด้วยเรื่อง สัญญาจ้างงาน (Labour contract) มาตรา 26-43

บทที่ 5 ว่าด้วยเรื่อง ความตกลงร่วมของแรงงาน (Collective labour agreement) มาตรา 44-54

บทที่ 6 ว่าด้วยเรื่อง ค่าแรง (Wages) มาตรา 55-67

บทที่ 7 ว่าด้วยเรื่อง ชั่วโมงการทำงานและวันหยุดพักผ่อน (Working hours and holidays) มาตรา 68-81

บทที่ 8 ว่าด้วยเรื่อง กฎด้านแรงงานและความรับผิดชอบต่อความเสียหาย (Labourrules and responsibility for damage) มาตรา 82-94

บทที่ 9 ว่าด้วยเรื่อง ความปลอดภัยและสุขลักษณะในที่ทำงาน (Occupational safety and hygiene) มาตรา 95-108

บทที่ 10 ว่าด้วยเรื่อง ข้อบทสำหรับลูกจ้างหญิง (Separate provisions on female employees) มาตรา 109-118

บทที่ 11 ว่าด้วยเรื่อง ข้อบทสำหรับลูกจ้างเด็กและกิจกรรมทางแรงงาน (Separate provisions on junior workers and a number of other labour activities) มาตรา 119-139

บทที่ 12 ว่าด้วยเรื่อง การประกันสังคม (Social insurance) มาตรา 140-152

บทที่ 13 ว่าด้วยเรื่อง สหภาพแรงงาน (Trade unions) มาตรา 153-156

บทที่ 14 ว่าด้วยเรื่อง การแก้ปัญหาข้อพิพาทแรงงาน (Resolution of labour disputes) มาตรา 157-179

บทที่ 15 ว่าด้วยเรื่อง การบริหารจัดการแรงงานโดยรัฐ (State administration of labour) มาตรา 180-184

[118]ค้นรายละเอียดเกี่ยวกับวิสาหกิจเอกชนเพิ่มเติมได้ในมาตรา 141-145 ของกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจ

บทที่ 16 ว่าด้วยเรื่อง การตรวจสอบแรงงานโดยรัฐ (State inspection of labour) มาตรา 185-195

บทที่ 17 ว่าด้วยเรื่อง การบังคับใช้ (Implementing provisions) มาตรา 196-197

มาตรา 1 ระบุว่า กฎหมายแรงงานฉบับนี้ใช้กำกับความสัมพันธ์ระหว่างลูกจ้างและนายจ้าง และความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับแรงงาน ในขณะที่มาตรา 2 กำหนดขอบเขตของกฎหมายที่ครอบคลุมลูกจ้างทุกประเภท ตลอดจนผู้ฝึกงาน โดยมาตรา 5 ระบุว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเลือกทำงานใดๆ ก็ได้ที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยจะต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของเพศ เชื้อชาติ ชนชั้น ความเชื่อหรือศาสนา มาตรา 6 ให้นิยาม “ลูกจ้าง” ว่าเป็นบุคคลซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ ลูกจ้างจะต้องได้รับค่าตอบแทนไม่น้อยกว่าค่าแรงขั้นต่ำที่กำหนดโดยรัฐและมีสิทธิที่จะเป็นสมาชิกสหภาพแรงงาน (มาตรา 7)

หากนายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างที่มีเวลางานมากกว่า 1 ปี เนื่องจากการปรับโครงสร้างธุรกิจ นายจ้างมีหน้าที่ที่จะต้องให้การฝึกอบรมลูกจ้างผู้นั้นเพื่อให้สามารถทำงานในตำแหน่งอื่นได้ และหากไม่สามารถหาตำแหน่งให้ได้นายจ้างจะต้องให้ค่าชดเชยแก่ลูกจ้างผู้นั้น[119]

ในกรณีการฝึกงาน (Apprenticeship) จะต้องมีสัญญาการฝึกระหว่างผู้ฝึกและผู้ถูกฝึกเพื่อกำกับความสัมพันธ์ สิทธิและหน้าที่ของทั้ง 2 ฝ่าย[120]ในขณะที่มาตรา 26 นิยาม “สัญญาจ้าง” ว่าเป็นความตกลงระหว่างลูกจ้างและนายจ้างว่าด้วยการจ้างงาน สภาพการทำงาน และสิทธิหน้าที่ของทั้งสองฝ่ายในความสัมพันธ์แรงงาน และมาตรา 27 ระบุรูปแบบของสัญญาจ้าง อาทิ สัญญาจ้างแบบไม่จำกัดเวลา (Indefinite term labour contract) สัญญาจ้างแบบจำกัดเวลา (Definite term labour contract) และสัญญาจ้างเฉพาะหรือตามฤดูที่มีระยะเวลาน้อยกว่า 12 เดือน (Labour contract for specific or seasonal job with a duration of less than 12 months) มาตรา 28 กำหนดว่า สัญญาจ้างจะต้องจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร[121] และมาตรา 29 ระบุว่าสัญญาจ้างจะต้องมีเนื้อหาครอบคลุม1) งานที่จะต้องปฏิบัติ 2) ชั่วโมงการทำงาน 3) ช่วงการพัก 4) ค่าแรง 5) สถานที่ทำงาน 6) ระยะเวลาของสัญญาจ้าง 7) ความปลอดภัยและสุขลักษณะในที่ทำงาน และ 8) ประกันสังคมมาตรา 35 และ 36 กล่าวถึงกรณีของการระงับสัญญาจ้างเป็นการชั่วคราว (Suspension)[122]หรือยกเลิกสัญญาจ้าง (Termination)[123]ตามลำดับ

---

[119]มาตรา 17 ของกฎหมายแรงงาน

[120]มาตรา 24 ของกฎหมายแรงงาน

[121]อย่างไรก็ดี สัญญาจ้างอาจกระทำโดยวาจาได้หากเป็นการจ้างงานแม่บ้านที่มีระยะเวลาไม่เกิน 3 เดือน แต่ยังต้องปฏิบัติตามข้อบทในกฎหมายแรงงาน

[122]ในกรณีที่ลูกจ้างต้องเกณฑ์ทหารหรือหน้าที่อื่นๆ ตามกฎหมาย ลูกจ้างถูกจำคุก และกรณีอื่นๆ ที่คู่สัญญาตกลงกัน

[123]เมื่อสัญญาหมดวาระ เมื่องานที่ต้องปฏิบัติสำเร็จเสร็จสิ้น เมื่อคู่สัญญาตกลงที่จะยกเลิกสัญญา เมื่อลูกจ้างถูกจำคุก และเมื่อลูกจ้างเสียชีวิตหรือเป็นผู้สุญหาย

ในเรื่องของค่าแรง มาตรา 55 ระบุว่า ค่าแรงจะต้องตกลงระหว่างลูกจ้างและนายจ้างในสัญญาจ้างและจะต้องไม่ต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำ[124] นอกจากนี้ หากลูกจ้างมีการทำงานล่วงเวลา นายจ้างจะต้องให้ค่าล่วงเวลาไม่ต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมาย[125]

กฎหมายแรงงานเวียดนามมีการกำหนดเวลาทำงานที่แน่นอนชัดเจน คือ ชั่วโมงการทำงานปกติต้องไม่เกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน และไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นอกจากนั้นยังมีการกำหนดระยะเวลาหยุดพักระหว่างผลัดที่ 30 นาที และวันหยุดพักผ่อน1 วันตามลำดับ[126]มาตรา 73 และ 74 กล่าวถึงวันหยุดนักขัตฤกษ์และวันหยุดพักผ่อนประจำปี ตามลำดับ

เวียดนามกำหนดให้นายจ้างมีความรับผิดชอบเรื่องความปลอดภัยและสุขลักษณะในที่ทำงาน (มาตรา 95) และหากเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานและลูกจ้างได้รับบาดเจ็บ นายจ้างจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลและค่าชดเชยอื่นๆ[127]

มาตรา 109-118 (บทที่ 10) ระบุข้อบทเฉพาะสำหรับลูกจ้างผู้หญิง อาทิ มาตรา 113 ห้ามไม่ให้นายจ้างสั่งให้ลูกจ้างผู้หญิงทำงานที่ส่งผลต่อความสามารถในการมีบุตรของลูกจ้างนั้น และมาตรา 114 ให้สิทธิกับลูกจ้างผู้หญิงสามารถลาได้ 4-6 เดือนคล้ายกับบทที่ 10 บทที่ 11 (มาตรา 119-139) ระบุข้อบทเฉพาะสำหรับลูกจ้างที่ยังเป็นเยาวชนและ ผู้สูงวัย ซึ่งต้องได้รับการดูแลแตกต่างจากลูกจ้างทั่วไป มาตรา 119 ระบุว่า ลูกจ้างที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์จะถือว่าเป็นลูกจ้างผู้เยาว์และนายจ้างต้องไม่เอารัดเอาเปรียบลูกจ้างเหล่านี้[128] ในขณะที่มาตรา 123 กำหนดว่าลูกจ้างชายที่มีอายุมากกว่า 60 ปี (และลูกจ้างหญิงที่มีอายุมากกว่า 55 ปี) จะถือว่าเป็นผู้สูงวัย และมาตรา 125-128 กำกับการปฏิบัติต่อลูกจ้างที่มีความพิการ อาทิ การจัดให้มีการฝึกอบรมหรือปรับสถานที่ทำงานให้เหมาะสมกับสภาพความพิการของลูกจ้างนั้นๆ

นายจ้างสามารถจ้างแรงงานต่างชาติที่เป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษในกรณีที่แรงงานเวียดนามไม่สามารถทำงานนั้นได้ โดยแรงงานต่างด้าวจะต้องการยื่นเรื่องขอใบอนุญาตทำงานก่อน[129] ในกรณีที่แรงงานต่างชาติได้รับการจ้างงานเป็นเวลา 3 เดือนขึ้นไป แรงงานต่างด้าวนั้นจะต้องทำการยื่นขอใบอนุญาตทำงานจากหน่วยงานที่รับผิดชอบตามที่กฎหมายกำหนด โดยจะมีการกำหนดระยะเวลาที่

---

[124]มาตรา 56 ว่าด้วยเรื่องค่าแรงขั้นต่ำ โดยเวียดนามมีการบังคับใช้กฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำสำหรับแรงงานไร้ฝีมือ โดยอยู่ที่ระหว่าง 56-75 ดอลลาร์สหรัฐต่อเดือนขึ้นอยู่กับพื้นที่ ซึ่งถ้าอยู่ในเขตกรุงฮานอยและนครโฮจิมินห์หรือบริเวณรอบข้างก็จะมีอัตราค่าจ้างค่อนข้างสูง นอกจากนี้ ในกรณีที่ลูกจ้างแรงงานไร้ฝีมือได้ผ่านการฝึกหลักสูตรอบรม ลูกจ้างจะต้องได้รับเงินเดือนสูงกว่าเงินเดือนขั้นต่ำร้อยละ 17

[125]มาตรา 61 กำหนดว่า 1) ในวันปกติ ค่าล่วงเวลาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 150 ของค่าแรงปกติ 2) ในวันหยุดประจำอาทิตย์ ค่าล่วงเวลาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 200 ของค่าแรงปกติและ 3) ในวันหยุดประจำปี ค่าล่วงเวลาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 300 ของค่าแรงปกติ

[126]มาตรา 68 69 70 และ 71 ของกฎหมายแรงงาน

[127]มาตรา 105 ของกฎหมายแรงงาน

[128]มาตรา 120 ของกฎหมายแรงงานห้ามไม่ให้นายจ้างจ้างบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ และมาตรา 121 กำหนดให้นายจ้างจ่ายงานที่เหมาะสมกับผู้เยาว์เท่านั้น

[129]มาตรา 132 ของกฎหมายแรงงาน

สามารถทำงานได้ตามสัญญาที่ผู้ขอได้ทำไว้กับผู้ว่าจ้างหรือตามระยะเวลาที่ได้รับมอบหมาย แต่จะต้องไม่เกิน 36 เดือน แรงงานต่างด้าวนั้นจะได้รับสิทธิประโยชน์และมีหน้าที่เช่นเดียวกับแรงงานชาวเวียดนาม[130]

กฎหมายแรงงานของเวียดนามมีการระบุถึงสัดส่วนการมีส่วนร่วมของการประกันสังคม โดยสำหรับ 1) เงินประกันสังคม นายจ้างจะต้องจ่ายร้อยละ 16 ลูกจ้างจ่ายร้อยละ 6 2) ประกันสุขภาพ นายจ้างจ่ายร้อยละ 3 ลูกจ้างจ่ายร้อยละ 1.5 และ 3) ประกันการว่างงานและ/หรือเงินช่วยเหลือพ้นจากงาน นายจ้างต้องจ่ายร้อยละ 1 ลูกจ้างจ่ายร้อยละ 1[131]

นอกจากนี้ มาตรา 153 กำหนดให้วิสาหกิจจะต้องยอมและอำนวยความสะดวกให้มีการจัดตั้งสหภาพแรงงาน ซึ่งจะต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยสหภาพแรงงาน (Law on Trade Unions) เพื่อวัตถุประสงค์ในการปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของแรงงาน

4.8.1.4 กฎหมายการลงทุน

การเข้ามาลงทุนในเวียดนามโดยชาวต่างชาติสามารถทำได้ 5 รูปแบบ[132] ดังนี้

1. การลงทุนแบบใช้สัญญาร่วมลงทุนธุรกิจ (Business cooperation contract, BCC) เป็นการร่วมทุนทำธุรกิจระหว่างนักลงทุนต่างชาติและนักลงทุนเวียนนามซึ่งอาจมีมากกว่าหนึ่งราย สำหรับการลงทุนประเภทนี้ไม่ถือเป็นการจัดตั้งบริษัทใหม่

2. การลงทุนผ่านการทำกิจการร่วมทุน (Joint venture – JV) เป็นการลงทุนระหว่างนักลงทุนต่างชาติรายเดียวหรือหลายรายกับนักลงทุนของเวียดนามรายเดียวหรือหลายราย โดยมีลักษณะการดำเนินกิจการธุรกิจร่วมกัน สำหรับการลงทุนประเภทนี้ถือเป็นการตั้งบริษัทใหม่ขึ้นมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ซึ่งการก่อตั้งจะต้องทำการขอใบอนุญาตและจดทะเบียนให้เรียบร้อยก่อน

3. การลงทุนที่ชาวต่างชาติเป็นเจ้าของทั้งหมด

4. การลงทุนร่วมกับภาครัฐ

5. รูปแบบอื่นๆ เช่น การจัดตั้งสำนักงานตัวแทนการค้าและการลงทุน การขยายสาขาของธุรกิจ

กฎหมายที่สำคัญในเรื่องนี้ คือ กฎหมายว่าด้วยการลงทุน (Law on Investment) ค.ศ. 2005 โดยมีทั้งหมด 89 มาตรา แบ่งออกเป็น 10 บท มาตรา 3(4)(dd) ระบุว่า “นักลงทุน” รวมถึงองค์กรและบุคคลต่างชาติ และมาตรา 3(5) ขยายความว่า “นักลงทุนต่างชาติ” หมายถึง องค์กรหรือบุคคลต่างชาติซึ่งใช้เงินทุนหรือดำเนินกิจกรรมการลงทุนในเวียดนาม วิสาหกิจที่มีการถือหุ้นโดยต่างชาติประกอบด้วยวิสาหกิจที่จัดตั้งโดยนักลงทุนต่างชาติเพื่อที่จะดำเนินกิจกรรมการลงทุนในเวียดนาม

---

[130]มาตรา 133 ของกฎหมายแรงงาน

[131]มาตรา 141 และ 149 ของกฎหมายแรงงาน

[132]มาตรา 21 ของกฎหมายว่าด้วยการลงทุน

หรือวิสาหกิจเวียดนามที่มีนักลงทุนต่างชาติถือหุ้น (มาตรา 3(6)) มาตรา 3(12) กล่าวว่า “การลงทุนจากต่างชาติ” หมายถึง การเคลื่อนย้ายทุนในรูปเงินสดหรือทรัพย์สินอื่นโดยนักลงทุนต่างชาติเข้ามาสู่เวียดนามเพื่อวัตถุประสงค์ในการลงทุน นอกจากนี้ มาตรา 4 ของกฎหมายว่าด้วยการลงทุน ระบุว่ารัฐจะปฏิบัติต่อนักลงทุนและการลงทุนต่างชาติที่ถูกต้องตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันกับนักลงทุนหรือการลงทุนภายในประเทศ

ในบทที่ 2 (มาตรา 6-12) กฎหมายเวียดนามจะให้ความคุ้มครองกับนักลงทุนและการลงทุน อาทิ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการคุ้มครองการโอนเงินโดยเสรี นอกจากนี้ มาตรา 11 ให้การคุ้มครองนักลงทุนและการลงทุนในกรณีรัฐบาลเปลี่ยนกฎหมายหรือนโยบายซึ่งทำให้เกิดผลเสียต่อการลงทุน รัฐบาลจะต้องทำการช่วยเหลือเยียวยาในลักษณะต่างๆ เพื่อไม่ให้นักลงทุนหรือการลงทุนนั้นๆ เสียหาย ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทจากการลงทุน มาตรา 12 ให้อำนาจกระบวนการทางศาลหรืออนุญาโตตุลาการทั้งในประเทศเวียดนามหรือในต่างประเทศ หรืออนุญาโตตุลาการที่คู่พิพาทตกลงกันในการระงับหรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น

มาตรา 13-19 กล่าวถึงสิทธิของนักลงทุน ซึ่งให้สิทธินักลงทุนทำการใดๆ ได้เพื่อประโยชน์ในการประกอบธุรกิจในเวียดนามตามที่กฎหมายกำหนด อาทิ สิทธิในการนำเข้า-ส่งออก (มาตรา 15) และสิทธิในการซื้อเงินตราต่างประเทศ (มาตรา 16) ในขณะที่มาตรา 20 กล่าวถึงหน้าที่ของนักลงทุน อาทิ การปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมาย ดำเนินธุรกิจตามที่ระบุไว้ในใบรับรองการลงทุน/ในรับรองการจดทะเบียนธุรกิจและชำระหนี้ทางการเงินต่างๆ

มาตรา 29 กำหนดสาขาที่รัฐควบคุม ได้แก่ สาขาที่มีผลต่อความมั่นคงหรือการป้องกันประเทศและระเบียบ/ความปลอดภัยของสังคม การเงิน/ธนาคาร สาขาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข สาขาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ข้อมูล และสิ่งพิมพ์ สาขาบันเทิง อสังหาริมทรัพย์ การสำรวจและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษาและฝึกอบรมต่างๆ และสาขาอื่นๆ ที่ถูกควบคุมโดยกฎหมายเฉพาะต่างๆ

มาตรา 30 ห้ามไม่ให้มีการประกอบธุรกิจที่มีผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อความมั่นคงหรือการป้องกันประเทศและสาธารณประโยชน์ โครงการที่มีผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ศีลธรรมและประเพณีเวียดนาม มีผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพของประชาชนหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และโครงการที่เกี่ยวกับการบำบัดขยะนิวเคลียร์ที่นำเข้ามาสู่เวียดนาม โครงการสำหรับการผลิตเคมีที่เป็นพิษซึ่งความตกลงระหว่างประเทศห้ามมิให้มีการผลิต

มาตรา 46 ได้กำหนดขั้นตอนการจดทะเบียนการลงทุนที่เป็นโครงการลงทุนที่มีการลงทุนจากต่างชาติ

มาตรา 52 ระบุว่า โครงการเหล่านี้จะมีระยะเวลาในการดำเนินการไม่เกิน 50 ปี หากจำเป็นรัฐบาลสามารถพิจารณาขยายระยะเวลาดังกล่าวได้แต่ต้องไม่เกิน 70 ปี

นอกจากการส่งเสริมการลงทุนเป็นรายสาขา/อุตสาหกรรม/โครงการแล้ว รัฐบาลเวียดนามยังให้การส่งเสริมการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Economic zone) ซึ่งรวมเขตอุตสาหกรรมและเขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (Industrial and export-processing zone) เป็นการเฉพาะอีกด้วย[133]เมื่อเดือนพฤษภาคม 2556 เวียดนามมีเขตเศรษฐกิจพิเศษ 289 แห่ง โดย 180 แห่งได้เปิดใช้งานแล้ว และ 109 แห่ง กำลังอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง ทั้ง 289 แห่งนี้กินเนื้อที่ประมาณ 52,000 เฮกเตอร์ และรัฐบาลมีแผนที่จะเพิ่มเนื้อที่ที่ใช้สำหรับเขตเศรษฐกิจพิเศษให้ได้ 200,000 เฮกเตอร์ในปี 2563[134]

เวียดนามมีเขตเศรษฐกิจพิเศษ 3 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ 1) เขตเศรษฐกิจที่เน้นผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก (Export processing zone, EPZ) 2) เขตเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (Industrial zone, IZ) และ 3) เขตเศรษฐกิจที่ส่งเสริมการผลิตสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีการผลิตขั้นสูง (High-tech zone, HTZ)

โดยหากการลงทุนเกิดขึ้นในเขตเศรษฐกิจพิเศษ นักลงทุนจะได้สิทธิประโยชน์[135] ดังนี้

-สามารถเช่าช่วงต่อ (sub-lease) ที่ดินในเขตเศรษฐกิจพิเศษได้

-สามารถทำธุรกิจนำเข้าและส่งออกได้โดยตรง

-สามารถจ้างแรงงานต่างชาติได้ แต่จะต้องมีสาเหตุมาจากไม่สามารถหาแรงงานเวียดนามที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการได้

- สามารถเปิดบัญชีเพื่อทำธุรกรรมกับธนาคารต่างชาติได้ โดยจะต้องได้รับการอนุมัติจากธนาคารกลางของเวียดนามก่อน

- สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษี

1)ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล ทั้งนี้ อัตราภาษีขึ้นอยู่กับว่าอยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษใด

- ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 4 ปี และได้รับการลดหย่อนภาษีครึ่งหนึ่งอีกไม่เกิน 9 ปีถ้าเป็นธุรกิจที่จัดตั้งใหม่และมีโครงการลงทุนอยู่ในพื้นที่ที่รัฐให้การสนับสนุนเป็นการเฉพาะ ธุรกิจที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การฝึกอบรมด้านอาชีพ สุขภาพ วัฒนธรรม กีฬาและสิ่งแวดล้อม

---

[133]มาตรา 37 ของกฎหมายว่าด้วยการลงทุน

[134]ค้นรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน WTO, Trade Policy Review Report by the WTO Secretariat, Viet Nam WT/TPR/S/287, หน้า 77-78

[135]ค้นรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน Italia (2012) 'Vietnam's Provinces, Regions and Key Economic Zones' ค้นได้ที่ http://www.ice.it/paesi/asia/vietnam/upload/198/provinces.pdf ค้นคืนเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2557

- ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 2 ปี และลดหย่อนภาษีครึ่งหนึ่งอีกไม่เกิน 4 ปี ถ้าเป็นธุรกิจที่จัดตั้งใหม่และมีโครงการลงทุนอยู่ในพื้นที่ที่รัฐให้การสนับสนุน

2) ได้รับคืนภาษีการลงทุน (Reinvestment tax) ภายในระยะเวลาไม่เกิน 3 ปี หลังจากผลประกอบการมีกำไร

3) ได้รับการยกเว้น ภาษีการค้า (Turnover tax) ภาษีมูลค้าเพิ่ม (VAT) และภาษีสินค้านำเข้า

เขตเศรษฐกิจพิเศษที่สำคัญจะอยู่ในภาคใต้ของประเทศเวียดนาม โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่นครโฮจิมินห์ มีเขตเศรษฐกิจพิเศษรวมกัน 63 แห่ง ส่วนภาคเหนือจะมีเขตเศรษฐกิจพิเศษ 32 แห่ง โดยมีฮานอยเป็นเมืองสำคัญ สำหรับภาคกลางมีเขตเศรษฐกิจพิเศษเพียง 24 แห่งเท่านั้น เนื่องจากหลายๆ ปัจจัย และภาคกลางยังไม่เจริญเทียบเท่านครโฮจิมินห์และฮานอย โดยสามารถจำแนกชนิดของอุตสาหกรรมตามพื้นที่ที่เหมาะสมในการลงทุนได้ ดังนี้

ชนิด	พื้นที่ที่เหมาะสม
น้ำมันดิบ	บริเวณสามเหลี่ยมแม่น้ำโขง อ่าว Con Son และอ่าวตังเกี๋ย
ถ่านหิน	ตอนกลางของประเทศ เมืองกว่างนินท์
ป่าไม้	ภาคเหนือบริเวณเมืองกว่างนินท์
กาแฟ	ภายใต้บริเวณ East Troung Son และภาคเหนือบริเวณ Viet Bac-Dong, TayBac
ชา	Lam Dong, Lang Son, Son La, Lao Cai
ผักผลไม้	จังหวัดบริเวณสามเหลี่ยมลุ่มแม่น้ำโขง
เกษตร	เกิ่นเธอ และจังหวัดโดยรอบบริเวณสามเหลี่ยมแม่น้ำโขง
ประมง	จังหวัดติดชายชายฝั่งทะเล
สิ่งทอ	ฮานอย โฮจิมินห์ และจังหวัดโดยรอบ
เครื่องหนังและรองเท้า	โฮจิมินห์ และจังหวัดโดยรอบ
ยานยนต์	ฮานอย โฮจิมินห์เกิ่นเธอ และจังหวัดโดยรอบ
เหล็ก	พื้นที่บริเวณแม่น้ำแดง ภาคกลางบริเวณบาเรีย-หวุงเต่า และเขตเศรษฐกิจทางใต้
ท่องเที่ยว	โฮจิมินห์ ฮานอย และจังหวัดท่องเที่ยว

แหล่งที่มา : http://www.ice.it/paesi/asia/vietnam/upload/198/provinces.pdf ค้นคืนเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2557

4.8.1.5 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

เวียดนามให้ความสำคัญกับการปฏิรูปกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเริ่มตั้งแต่สมัยการปฏิรูป“ดอย เหม่ย” (DoiMoi) เมื่อปี 2529 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างกระบวนการเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก[136]ความท้าทายของเวียดนามในเรื่องนี้ คือ การหาสมดุลระหว่างการบูรณาการกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของตนเข้ากับระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศต่างๆ กับการส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งบางครั้งต้องอาศัยการยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา นอกจากนี้ โดยที่เวียดนามกำลังอยู่ระหว่างการเจรจาความตกลงการค้าเสรีหลายกรอบ โดยเฉพาะความตกลง Trans-Pacific Partnership (TPP) ซึ่งมาตรฐานด้านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาถูกตั้งไว้สูงมาก ความท้าทายในการสร้างสมดุลดังกล่าวยิ่งทวีความสำคัญ

สำนักงานทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ (National Office of Intellectual Property – NOIP) ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Ministry of Science and Technology – MOST) และสำนักงานลิขสิทธิ์แห่งเวียดนาม (Copyright Office of Viet Nam – COV) ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว (Ministry of Culture, Sports and Tourism) เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา[137]

“ประมวลกฎหมายแพ่ง” ค.ศ. 1995 ได้วางพื้นฐานสำหรับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในระบบกฎหมายเวียดนาม โดยที่ประมวลกฎหมายแพ่งนี้ได้รับการแก้ไขโดยกฎหมายเลขที่ 33/2005/QH11 เมื่อปี ค.ศ. 2005 ซึ่งได้กล่าวถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา (Law on Intellectual Property – Law No. 50/2005/QH11) ค.ศ. 2005 และภายหลังแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎหมายเลขที่ 36/2009/QH12)

ภายใต้มาตรา 27 ที่แก้ไขแล้วของกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา ระยะเวลาในการคุ้มครองลิขสิทธิ์[138] คือ ช่วงชีวิตของเจ้าของลิขสิทธิ์และอีก 50 ปี รัฐจะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานที่ไม่มีเจ้าของหรืองานที่เจ้าของลิขสิทธิ์เสียชีวิตและไม่มีผู้รับช่วงต่อ (มาตรา 42) นอกจากนี้ เวียดนามได้จัดตั้งระบบการขึ้นทะเบียนลิขสิทธิ์ ซึ่งผู้แต่ง/ผู้สร้างสามารถใช้ใบรับรองการจดทะเบียนเป็นหลักฐานในกรณีหากมีการฟ้องร้องได้[139]

---

[136] WTO, Trade Policy Review Report by the WTO Secretariat, Viet Nam WT/TPR/S/287, หน้า 86

[137]ค้นหารายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับหน่วยงานทั้งสองได้ที่ http://www.noip.gov.vn และhttp://www.cov.gov.vn ค้นคืนเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2557

[138]มาตรา 36-44 ของกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา กล่าวถึงลิขสิทธิ์และสิทธิ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

[139]ค้นรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://www.cov.gov.vn/cbqen/index.php ค้นคืนเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2557

เวียดนามได้ปฏิรูประบบการจัดการเครื่องหมายการค้าของตนในระหว่างกระบวนการเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก ระยะเวลาการคุ้มครอง คือ 10 ปี นับจากวันที่มีการยื่นจดทะเบียน และสามารถขอขยายระยะเวลาการคุ้มครองได้[140]

สำหรับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical indications – GI) กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญามีบทบัญญัติที่ให้การคุ้มครอง GI (มาตรา 4 และ 79) เมื่อทำการจดทะเบียนกับ NOIP จะได้รับการคุ้มครองอย่างไม่จำกัดเวลานับจากวันที่ NOIP ได้อนุมัติใบรับรองการจดทะเบียน โดยผู้ได้รับสิทธิ์สามารถร้องขอให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบดำเนินการหยุดยั้งการใช้ GI โดยมิชอบได้ ในระหว่างปี 2544-2555 มีผู้ยื่นขอจดทะเบียน GI กับ NOIP 62 ราย ซึ่งส่วนมากจะเป็น GI ที่เกี่ยวกับสินค้าเกษตร อาหาร และหัตถกรรม

ภายใต้มาตรา 93(4) ของกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา การออกแบบอุตสาหกรรมจะได้รับการคุ้มครองเป็นเวลา 5 ปี นับจากวันที่ได้รับใบอนุญาตและสามารถขอขยายเวลาการคุ้มครองเพิ่มได้อีก 2 ช่วง ช่วงเวลาละ 5 ปี

ในส่วนของการคุ้มครองเวียดนามให้การคุ้มครองเป็นระยะเวลา 20 ปี นับจากวันที่ยื่นขอจดทะเบียน สำหรับ “สิทธิบัตรการคิดค้น” (Patent for invention) และเป็นระยะเวลา 10 ปีนับจากวันที่ยื่นขอจดทะเบียน สำหรับ Utility solution โดย NOIP เป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ตรวจสอบคำร้องขอจดทะเบียน ทั้งนี้ กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาได้นำเอาข้อบทที่เกี่ยวกับการบังคับใช้สิทธิ (Compulsory license – CL) ภายใต้ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-related Intellectual Property Rights – TRIPs Agreement) มาปรับใช้ โดยการประกาศใช้ CL สามารถทำได้ในกรณีต่อไปนี้ 1) เพื่อความมั่นคงและการป้องกันประเทศ ป้องกันการแพร่กระจายของโรคและการรักษาแก่ประชาชนที่จำเป็น 2) เกิดความล้มเหลวในการใช้สิทธิบัตรอย่างถูกต้อง 3) เกิดความล้มเหลวในการอนุมัติใช้สิทธิบัตรโดยความสมัครใจของเจ้าของสิทธิบัตร หรือ 4) หากเกิดการกระทำที่ขัดต่อการแข่งขัน (Anti-competitive practice) ซึ่งห้ามกระทำภายใต้กฎหมายว่าด้วยการแข่งขันของเวียดนาม[141]

นอกจากนี้ เวียดนามยังให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอื่นๆ ได้แก่ การคุ้มครองพันธุ์พืช (Plant varieties)[142]แบบผังภูมิของวงจรรวม (Layout design of integrated circuits)[143] ข้อมูลที่ไม่เปิดเผย (Undisclosed information)[144]และการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม (Unfair competition)[145]

---

[140] WTO, Trade Policy Review Report by the WTO Secretariat, Viet Nam WT/TPR/S/287, หน้า 90

[141] ค้นรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน WTO, Trade Policy Review Report by the WTO Secretariat, Viet Nam WT/TPR/S/287, หน้า 91

[142] มาตรา 157 ของกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา

[143] มาตรา 68 ของกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา

[144] มาตรา 84 ของกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา

[145] มาตรา 130(1) ของกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา

4.8.1.6 กฎหมายเศรษฐกิจอื่นๆ

กฎหมายภาษี

- *ภาษีเงินได้นิติบุคคล (Corporate Income Tax)*[146]จะเก็บจากบริษัทต่างชาติที่มีรายได้ในประเทศเวียดนาม กิจการที่ชาวต่างชาติทำสัญญาความร่วมมือทางธุรกิจ และจัดตั้งสถานประกอบการภายในประเทศ โดยอัตราภาษีอยู่ที่ร้อยละ 25 ของเงินได้พึงประเมินสุทธิ ซึ่งเป็นอัตราเดียวกับรายได้ที่มาจากหลักทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ในกรณีที่โครงการลงทุนจัดอยู่ในหมวดที่ได้รับสิทธิพิเศษ จะมีอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลที่ต่ำกว่า อยู่ที่ร้อยละ 10 และ 20 ขึ้นอยู่กับประเภทธุรกิจและสถานที่ตั้ง
  - ถ้าเป็นธุรกิจใหม่ที่จัดตั้งในพื้นที่ที่รัฐให้การสนับสนุนเป็นพิเศษ หรือเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีขั้นสูง จะเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราร้อยละ 10 เป็นระยะเวลา 15 ปี
  - ถ้าเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การฝึกอบรมด้านอาชีพ สุขภาพ วัฒนธรรม กีฬา และสิ่งแวดล้อม จะเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราร้อยละ 10 โดยไม่มีการกำหนดระยะเวลา
  - ถ้าเป็นธุรกิจใหม่ที่จัดตั้งในพื้นที่ที่รัฐให้การสนับสนุน จะเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราร้อยละ 20 เป็นระยะเวลา 10 ปี
- *ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา*สำหรับผู้มีถิ่นที่อยู่ในเวียดนาม (ตามกฎหมาย) มีอัตราก้าวหน้าอยู่ระหว่างร้อยละ 5-35 แต่สำหรับผู้ที่ไม่มีถิ่นที่อยู่ในเวียดนาม (ตามกฎหมาย) จะเสียอัตราเดียวที่ร้อยละ 20 ในขณะที่อัตราภาษีทรัพย์สินจะขึ้นอยู่กับการจัดเก็บของแต่ละท้องที่
- *ภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT)*สำหรับสินค้าหรือบริการเพื่อการส่งออกหรือจำหน่ายในเขตอุตสาหกรรมส่งออก การลงทุนด้านการเงินหรือตลาดทุนในต่างประเทศอยู่ที่ร้อยละ 0 สำหรับสินค้าหรือบริการที่จำเป็นเก็บร้อยละ 5 และสำหรับสินค้าและบริการอื่นๆ รวมถึง ลอตเตอรี่ และนายหน้าค้าหลักทรัพย์เก็บร้อยละ10[147]
- *ภาษีการบริโภคพิเศษสำหรับสินค้า*จะอยู่ระหว่างร้อยละ 10-70 ขึ้นอยู่กับว่าสินค้าเป็นสินค้าควบคุมหรือไม่ สำหรับสินค้าบริการจะอยู่ระหว่างร้อยละ 10-30
- *ภาษีที่เก็บจากผู้รับเหมาต่างประเทศ(Foreign Contractor Tax)*[148] จะเก็บจากบริษัทผู้รับเหมาต่างชาติที่มีเงินได้หรือดำเนินการในประเทศเวียดนาม โดยอัตราภาษีจะแตกต่างกันตามประเภทธุรกิจ เช่นร้อยละ 1 สำหรับธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้า การ

[146]ค้นรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในกฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้รัฐวิสาหกิจ (Law on Enterprise Income Tax) ค.ศ. 2008

[147] KPMG (2013) 'Vietnam Tax Profile' หน้า 8

[148] KPMG (2013) 'Vietnam Tax Profile' หน้า 10

กระจายสินค้า วัตถุดิบในประเทศเวียดนาม ร้อยละ 10 สำหรับธุรกิจบริการ และร้อยละ 5 สำหรับธุรกิจอื่น หรือการผลิตและการคมนาคมขนส่ง เป็นต้น

- *ภาษีการค้าพิเศษ (Special Sale Tax)*[149] เป็นภาษีที่เก็บจากสินค้าและบริการที่รัฐกำหนดว่าเป็นสินค้าพิเศษ เช่น บุหรี่ ซิการ์ สุรา เบียร์ หรือสินค้าบริการ เช่น ดิสโก้เธค คาราโอเกะ คาสิโน เป็นต้น โดยอัตราภาษีจะอยู่ระหว่างร้อยละ 10 ถึงร้อยละ 80 ขึ้นอยู่กับชนิดของสินค้าและบริการ ทั้งนี้สินค้ายังคงต้องถูกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีนำเข้าด้วย
- *ภาษีนำเข้าและส่งออก*[150]
  - ภาษีนำเข้ามี 3 ชนิด คืออัตราทั่วไป อัตราพิเศษ และอัตราพิเศษสุด โดยอัตราพิเศษจะใช้กับสินค้านำเข้าจากประเทศที่มีความสัมพันธ์ทางการค้าในระดับปกติ ส่วนอัตราพิเศษสุดจะใช้กับสินค้านำเข้าจากประเทศที่มีข้อตกลงภาษีพิเศษกับเวียดนาม เช่น สินค้าจากประเทศกลุ่มอาเซียน
  - ภาษีส่งออกจะอยู่ระหว่างร้อยละ 0 ถึง 50 แต่มีการจัดเก็บเพียงไม่กี่รายการเท่านั้น ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ
- *กฎหมายการถือครองที่ดิน*กฎหมายสำคัญในส่วนนี้ คือ กฎหมายที่ดิน (Law on Land) ค.ศ. 2004 รัฐบาลเวียดนามไม่อนุญาตให้นักลงทุนต่างชาติซื้อขายที่ดินในเวียดนาม แต่ให้สิทธิ์ในการเช่าที่ดิน โดยระยะเวลาการเช่าจะขึ้นอยู่กับระยะเวลาของโครงการลงทุนที่ได้รับการอนุมัติ โดยทั่วไปแล้วนักลงทุนต่างชาติจะได้รับสิทธิในการเช่าที่ดินประมาณ 50 ปี แต่สามารถขยายได้ถึง 70 ปีถ้าเป็นโครงการลงทุนที่ได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ[151]

วิธีการที่นักลงทุนต่างชาติจะสามารถขอใช้ที่ดินระยะยาวได้ มี 3 วิธี ได้แก่

-ผ่านการร่วมลงทุนในกิจการร่วมค้า หรือ BCC กับหุ้นส่วนชาวเวียดนามที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาลให้ได้สิทธิในการใช้ที่ดินระยะยาว โดยการลงทุนในลักษณะนี้นักลงทุนต่างชาติไม่จำเป็นต้องเช่าที่ดินจากรัฐบาลโดยตรง

-การเช่าที่ดินจากรัฐบาลคณะกรรมการประชาชนระดับจังหวัด (Provincial People's Committee)

-การเช่าช่วงที่ดินที่ได้รับการจัดสรรเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ เช่น เขตอุตสาหกรรม เขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก หรือเขตอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง

---

[149] KPMG (2013) 'Vietnam Tax Profile' หน้า 10

[150] PWC (2012) 'Vietnam Pocket Tax Book 2012' หน้า 26-28

[151] มาตรา 67(3) ของกฎหมายที่ดิน

อย่างไรก็ตามรัฐบาลเวียดนามมีการผ่อนผันอนุญาตให้บุคคลธรรมดาและนิติบุคคลต่างชาติสามารถเช่าซื้ออพาร์ทเมนท์ ในเขตที่รัฐบาลจัดสรรไว้ให้ได้ โดยมีระยะเวลาเช่าซื้อ 50 ปี และจะต้องเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลตามเงื่อนไขที่รัฐบาลกำหนดไว้

4.8.2 สรุป

เนื้อหาของกฎหมายรัฐธรรมนูญเวียดนามแสดงให้เห็นถึงระบบการปกครองสังคมนิยมอย่างชัดเจน ถึงแม้จะมีการระบุว่าเวียดนามใช้ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดแต่ก็มีการกล่าวถึงการเป็นระบบเศรษฐกิจแบบตลาดภายใต้ระบบสังคมนิยม นอกจากนี้ มาตราอื่นๆ ยังแสดงให้เห็นว่ารัฐมีหน้าที่สำคัญในการปกป้องสิทธิประโยชน์ของแรงงานและการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมนอกจากนั้นเวียดนามยังเน้นทิศทางการพัฒนาประเทศไปในทิศทางเดียวกับสิงคโปร์และมาเลเซีย โดยเน้นการส่งเสริมการลงทุนให้ใช้เทคโนโลยีระดับสูงมากยิ่งขึ้น ขณะที่การศึกษาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศเวียดนามก็ก้าวไปไกลกว่าทุกประเทศใน CLMV รวมทั้งประเทศไทยด้วย ประเทศเวียดนามได้มีความพยายามอย่างเป็นรูปธรรมที่จะใช้มาตรฐานการจ้างงานและมาตรฐานสิ่งแวดล้อมในระดับเดียวกันกับประเทศที่พัฒนาแล้วในตะวันตกและยุโรป ดังนั้นประเทศไทยจำเป็นต้องศึกษาในเรื่องนี้จากเวียดนามมิฉะนั้นในอนาคต 10-20 ปีข้างหน้า ประเทศไทยอาจจะถูกทิ้งห่างจากประเทศเวียดนามก็เป็นได้ ทั้งที่ประเทศไทยยังคงมีความเป็นต่อประเทศเวียดนามในทางเศรษฐกิจในขณะนี้ (2558)

นักลงทุนสามารถจัดตั้งวิสาหกิจได้ 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) บริษัทจำกัด 2) บริษัทมหาชน 3) ห้างหุ้นส่วน และ 4) วิสาหกิจเอกชน โดยกฎหมายของเวียดนามระบุไว้อย่างชัดเจนว่าบริษัทต่างชาติจะได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกับบริษัทสัญชาติเวียดนาม

กฎหมายแรงงานของเวียดนามให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของแรงงานและสหภาพแรงงานอย่างมาก เห็นได้ในรายละเอียดที่กฎหมายกล่าวถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่ลูกจ้างพึงได้รับ สมดุลระหว่างสิทธิของนายจ้างและลูกจ้างภายใต้กฎหมายแรงงานของเวียดนามแสดงให้เห็นถึงระบบเศรษฐกิจแบบตลาดภายใต้ระบบสังคมนิยมอย่างชัดเจน

การเข้ามาลงทุนในเวียดนามโดยชาวต่างชาติสามารถทำได้ 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) การลงทุนแบบใช้สัญญาร่วมลงทุนธุรกิจ 2) การลงทุนผ่านการทำกิจการร่วมทุน 3) การลงทุนที่ชาวต่างชาติเป็นเจ้าของทั้งหมด 4) การลงทุนร่วมกับภาครัฐ และ 5) รูปแบบอื่นๆ เช่น การจัดตั้งสำนักงานตัวแทนการค้าและการลงทุน การขยายสาขาของธุรกิจ นอกจากนี้ รัฐบาลเวียดนามยังให้การส่งเสริมการลงทุนผ่านรูปแบบเขตอุตสาหกรรม เขตอุตสาหกรรมการส่งออก และเขตเศรษฐกิจพิเศษอีกด้วย

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของเวียดนามมีการพัฒนามากกว่าในกลุ่ม CLMV ซึ่งประกอบด้วย กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมาร์ และเวียดนาม โดยครอบคลุมสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาหลายประเภท ในขณะที่ประเทศอื่นๆ กลุ่ม CLMV อาทิ กัมพูชา ยังอยู่ในระหว่างการออกกฎหมายอีกหลายฉบับ อย่างไรก็ดี การบังคับใช้และหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญายังอาจต้องได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กฎหมายภาษีของเวียดนามมีความซับซ้อนค่อนข้างมากและมีแนวทางในการจัดเก็บภาษีเพื่อเป็นรายได้ภาครัฐและมีลักษณะก้าวหน้า (progressive)

รัฐบาลเวียดนามไม่อนุญาตให้นักลงทุนต่างชาติซื้อขายที่ดินในเวียดนาม แต่ให้สิทธิ์ในการเช่าที่ดิน โดยระยะเวลาการเช่าจะขึ้นอยู่กับระยะเวลาของโครงการลงทุนที่ได้รับการอนุมัติ โดยทั่วไปแล้วนักลงทุนต่างชาติจะได้รับสิทธิในการเช่าที่ดินประมาณ 50 ปี แต่สามารถขยายได้ถึง 70 ปีถ้าเป็นโครงการลงทุนที่ได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ

4.9 การศึกษาและวิเคราะห์ความตกลงทวิภาคีทางด้านการลงทุนของประเทศที่เกี่ยวข้องในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

4.9.1 การศึกษาและวิเคราะห์ความตกลงทวิภาคีทางด้านการลงทุน ของประเทศจีน

จากข้อมูลของการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD) ประเทศจีนได้จัดทำความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน (Bilateral Investment Treaties – BITs) กับ 128 ประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการทำความตกลงเพื่อคุ้มครองการลงทุนกับกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออก เช่น ประเทศบรูไนดารุสซาลาม ประเทศกัมพูชา ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศลาว ประเทศมาเลเซีย ประเทศเมียนมาร์ ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศสิงคโปร์ ประเทศเวียดนาม และประเทศไทย ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างไทยและจีน ได้มีการลงนามเมื่อ 12 มีนาคม ค.ศ. 1985 ณ กรุงเทพมหานคร และมีผลใช้บังคับเมื่อ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1985 โดยมีทั้งสิ้น 10 มาตรา โดยความตกลงฉบับนี้จะเริ่มการคุ้มครองการลงทุนโดยเฉพาะต่อเมื่อได้มีการจัดตั้งการลงทุนแล้วเท่านั้น

ภายใต้มาตรา1(3) ข้อตกลงฉบับนี้ได้ให้คำนิยามของการลงทุนไว้ครอบคลุม ทรัพย์สินต่างๆที่นักลงทุนประเทศของคู่สัญญาประเทศหนึ่งได้มาลงทุน ในประเทศคู่สัญญาอีกประเทศหนึ่ง โดยครอบคลุมถึงสังหาริมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ ทรัพยสิทธิ และบุคคลสิทธิ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์เหล่านั้น เช่นการค้ำประกัน จำนำ และสิทธิยึดหน่วง สิทธิในการได้รับชำระเงิน หรือบังคับชำระหนี้อย่างใดอย่างหนึ่งตามสัญญาที่มีมูลค่าคิดเป็นเงินได้ ทรัพย์สินทางปัญญา หรือสิทธิอื่นใดที่เกิดจากทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านั้น และสัญญาสัมปทานที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายเพื่อการแสวงหาขุดค้น(สกัดหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ) โดยภายได้มาตรานี้ ให้ถือว่าทรัพย์สิน

ที่เกี่ยวเนื่องกับการลงทุนตามความตกลงฉบับนี้ไม่จำกัดเพียงที่ระบุไว้ในสัญญาเท่านั้นความตกลงฉบับนี้ มิได้ให้คำนิยามของนักลงทุนแยกไว้เฉพาะ แต่ได้จำแนกประเภทไว้สองกลุ่ม ได้แก่ บุคคลธรรมดา(National) และบริษัท (Companies) โดยบุคคลธรรมดานั้นให้หมายความถึงนักลงทุนที่ถือสัญชาติใดสัญชาติหนึ่งของคู่สัญญา ตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ ส่วนบริษัทหมายถึงนิติบุคคลที่ได้จัดตั้งขึ้นหรือจดทะเบียนภายในอาณาเขตของประเทศคู่สัญญา ไม่ว่าจะจำกัดความรับผิดไว้หรือไม่ก็ตาม

ภายใต้ข้อบังคับแห่งความตกลงฉบับนี้ กำหนดให้ประเทศไทยและประเทศจีน ต้องปฏิบัติต่อนักลงทุนของอีกประเทศหนึ่งอย่างเป็นธรรม และเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ (มาตรา 4 (1) (a)) และในขณะเดียวกันทั้งสองประเทศจะต้องไม่เลือกปฏิบัติระหว่างนักลงทุนของประเทศคู่สัญญากับนักลงทุนชาติที่สาม โดยประเทศไทยและประเทศจีน จะต้องออกนโยบายหรือมาตรการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุนของประเทศคู่สัญญา และหากประเทศใดประเทศหนึ่งได้ให้สิทธิพิเศษในการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนแก่ประเทศที่สาม ประเทศคู่สัญญาตามความตกลงฉบับนี้ก็จะได้รับความคุ้มครองที่เท่าเทียมกันกับนักลงทุนจากประเทศที่สามโดยทันที (มาตรา 3)

ตามมาตรา 5 ของความตกลงฉบับนี้ กำหนดให้รัฐบาลของประเทศคู่สัญญาไม่สามารถที่จะทำการยึดทรัพย์หรือเวนคืนทั้งทางตรงและทางอ้อม หรือใช้มาตรการอื่นใดที่มีผลใกล้เคียงกับการยึดทรัพย์หรือเวนคืน ยกเว้นแต่เป็นความจำเป็นที่จำต้องกระทำอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ เพื่อสาธารณประโยชน์ และนักลงทุนจะต้องได้รับการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม โดยค่าชดเชยนั้นจะต้องมีความเหมาะสมใกล้เคียงกับมูลค่าของการลงทุนที่ถูกเวนคืน และรัฐจะต้องจ่ายค่าชดเชยให้แก่นักลงทุนไม่ล่าช้าจนเกินควร อนึ่งนักลงทุนในประเทศคู่สัญญาสามารถร้องขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจในแต่ละประเทศให้มีอำนาจในการตรวจสอบและทบทวนการยึดหรือเวนคืนทรัพย์สินของนักลงทุนประเทศคู่สัญญา

ในกรณีที่นักลงทุนหรือบริษัทที่ลงทุนในประเทศคู่สัญญา ได้รับความสูญเสียอันเนื่องมาจากสงคราม การขัดกัน การขัดแย้งภายในประเทศที่มีการใช้อาวุธเข้ามาเกี่ยวข้อง การประกาศภาวะฉุกเฉิน หรือการเกิดจลาจล หรือการปฏิวัติ ภายในประเทศคู่สัญญา นักลงทุนหรือบริษัทที่ถือสัญชาติใดสัญชาติหนึ่งของคู่สัญญาจะต้องได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกับ หรือได้รับความช่วยเหลือไม่น้อยกว่านักลงทุนหรือบริษัทของประเทศคู่สัญญาหรือประเทศที่สาม

นอกจากนี้มาตรา 6 แห่งความตกลงฉบับนี้ ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิ์ของนักลงทุนต่างชาติในการโอนเงินทุนและผลกำไรที่เกิดจากการลงทุนกลับไปสู่ประเทศของตนได้อย่างเสรี โดยสิทธิ์นี้ครอบคลุมไปถึง กำไร เงินปันผล ดอกเบี้ย หรือรายได้ที่เกิดจากการลงทุน รวมทั้งเงินได้จากการเลิกห้างหรือบริษัท หรือเงินที่เหลือจากการเลิกห้างหรือบริษัท หรือเงินค่าค้างชำระตามสัญญากู้ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน เป็นต้น ดังนี้แล้วจะเห็นได้ว่าการให้สิทธิพิเศษแก่นักลงทุนของประเทศคู่สัญญา จะต้องได้รับการสนับสนุนและคุ้มครองไม่น้อยกว่านักลงทุนของประเทศที่สาม โดยไม่

ชักช้าแต่ไม่เป็นการตัดสิทธิ์แก่ประเทศคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่จะขยายสิทธิประโยชน์พิเศษเฉพาะในบางกรณี เช่นการจัดตั้งหรือการเข้าร่วมเขตการค้าเสรี เป็นต้น

ตามความในมาตรา 8 แห่งข้อตกลงฉบับนี้ ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทระหว่างรัฐของประเทศคู่สัญญาเกี่ยวเนื่องกับการตีความหรือบังคับใช้ข้อตกลงนี้ หากไม่สามารถเจรจาหาข้อยุติได้ภายในระยะเวลาหกเดือน คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชอบที่จะจัดตั้ง คณะอนุญาโตตุลาการขึ้นชี้ขาดประเด็นข้อพิพาทเป็นรายกรณีไป โดยคู่สัญญาแต่ละประเทศสามารถแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการฝ่ายละหนึ่งคนและให้อนุญาโตตุลาการทั้งสองนั้นคัดเลือกประธานของคณะอนุญาโตตุลาการจากประเทศที่สาม อย่างไรก็ดีหากไม่สามารถแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการขึ้นมาวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทได้ ประเทศคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็สามารถร้องขอให้ศาลโลก (International Court of Justice) ทำการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นชี้ขาดข้อพิพาทเป็นกรณีพิเศษได้

เนื่องจากพันธกรณีตามความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างประเทศไทยและประเทศจีน ได้เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 1985 จึงถือได้ว่าความตกลงระหว่างประเทศฉบับนี้เกิดขึ้นไม่นานหลังจากทีประเทศจีนได้ทำการเปลี่ยนแปลงระบอบเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมการลงทุนจากนักลงทุนภายนอกประเทศ

ในปัจจุบันประเทศจีนได้ให้นิยามของการลงทุนครอบคลุมมากขึ้น รวมถึงบริษัทเงินกู้จากบริษัทที่เกิดขึ้นจากองค์กรธุรกิจภายใต้การควบคุมของนักลงทุนต่างชาติเอง นอกจากนี้ยังหมายความรวมถึงหุ้น หุ้นกู้ตราสาร เพื่อการชำระหนี้ ดอกเบี้ยหรือประโยชน์อื่นใดที่เกิดจากเงินลงทุน เงินได้ หรือทรัพย์สิน ที่เกิดจากการประกอบธุรกิจนั้นๆ แต่ไม่รวมถึงเงินที่ได้จากการขายสินค้า ผลิตภัณฑ์ บริการ หรือการขยายเครดิตที่เกี่ยวเนื่องกับการประกอบธุรกรรมทางการค้า ในขณะเดียวกันนิยามของนักลงทุนก็ได้รับการขยายเพิ่มขึ้นครอบคลุมไปถึงผู้มีถิ่นที่อยู่ถาวรภายในประเทศคู่สัญญา แม้ว่าจะไม่ได้สัญชาติของประเทศคู่สัญญาก็ตาม

หากเกิดข้อพิพาทระหว่างนักลงทุนต่างชาติ กับรัฐบาลของประเทศคู่สัญญา ความตกลงหลายฉบับที่เกี่ยวเนื่องกับการลงทุนของประเทศจีนให้สิทธิ์นักลงทุนต่างชาติในการฟ้องร้องรัฐบาลของประเทศคู่สัญญาได้ ทั้งโดยทางระบบศาลยุติธรรมภายในประเทศ หรือศูนย์ระงับข้อพิพาททางการลงทุนระหว่างรัฐกับชนชาติของรัฐอื่น หรือคณะกรรมาธิการกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ

ประเทศจีนจะเพิ่มความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน โดยเน้นความโปร่งใสในการออกกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือนโยบาย โดยประเทศคู่สัญญาจะต้องเปิดเผยกฎหมาย หรือข้อบังคับที่เกี่ยวเนื่องกับการลงทุนสู่สาธารณะและสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย ในกรณีที่นักลงทุนได้ร้องขอ ประเทศคู่สัญญาจะต้องจัดหาให้ซึ่งสำเนากฎหมาย หรือข้อบังคับและคำอธิบายกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับนั้นแก่นักลงทุนของประเทศคู่สัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้เสียและนักลงทุนของประเทศคู่สัญญาได้มีโอกาสเพียงพอ

และเหมาะสม ที่จะแสดงความคิดเห็นต่อร่างระเบียบข้อบังคับนั้นๆในกรณีนี้รัฐบาลประเทศคู่สัญญาจะต้องมีมาตรการที่ระบุระยะเวลาไว้อย่างชัดเจนในแต่ละขั้นตอนของการอนุญาตหรือจดทะเบียนเพื่อการลงทุน และจะต้องมีวิธีการอุทธรณ์ความเห็นเจ้าหน้าที่ชั้นต้นต่อศาล หรือหน่วยงานภายใน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและยุติธรรมในการบังคับใช้ กฎระเบียบที่เกี่ยวกับการลงทุนนั้นๆ

มาตรการส่งเสริมการค้าการลงทุนที่สำคัญอีกมาตรการหนึ่ง ได้แก่ การส่งเสริมให้ประเทศคู่สัญญาใช้การเจรจาโดยบุคคลที่สามและให้ใช้อนุญาโตตุลาการได้มากขึ้น ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับผู้ลงทุนต่างชาติกับรัฐบาลประเทศคู่สัญญา โดยในความตกลงทางการลงทุนของประเทศจีนปัจจุบันจะระบุขั้นตอนการเจรจาเพื่อลดความขัดแย้ง และใช้อนุญาโตตุลาการอย่างละเอียด ตั้งแต่การยื่นเรื่องคัดค้านระเบียบปฏิบัติของประเทศคู่สัญญากับนักลงทุน การคุ้มครองสิทธิชั่วคราวก่อนการเสนอข้อพิพาทสู่อนุญาโตตุลาการ การเสนอข้อพิพาทสู่ศูนย์การระงับข้อพิพาทการลงทุนระหว่างรัฐ และคณะกรรมการกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ การกำหนดคุณสมบัติ และการคัดเลือกอนุญาโตตุลาการ การเสนอเอกสารและการเข้าร่วมระงับข้อพิพาทของประเทศที่สาม

4.9.2 การศึกษาและวิเคราะห์ความตกลงทวิภาคีทางด้านการลงทุน ของประเทศกัมพูชา

จากข้อมูลของการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD) กัมพูชาได้จัดทำความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน (Bilateral investment treaties – BITs) กับ 21 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย จีน โครเอเชีย คิวบา สาธารณรัฐเช็ค ฝรั่งเศส เยอรมนี อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น เกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ คูเวต ลาว มาเลเซีย เนเธอร์แลนด์ ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ สวิสเซอร์แลนด์ ไทย และเวียดนาม อย่างไรก็ดี มีเพียงความตกลง 11 ฉบับที่มีผลใช้บังคับ (จีน โครเอเชีย สาธารณรัฐเช็ค ฝรั่งเศส เยอรมนี ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เนเธอร์แลนด์ สิงคโปร์ สวิสเซอร์แลนด์ และไทย)[152]

ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างไทยและกัมพูชาได้มีการลงนามเมื่อ 29 มีนาคม ค.ศ. 1995 และมีผลใช้บังคับเมื่อ 16 เมษายน ค.ศ. 1997 โดยมีทั้งหมด 12 ข้อบท ความตกลงฉบับนี้ครอบคลุมการคุ้มครองการลงทุนเท่านั้น และไม่มีข้อบทเพื่อเปิดเสรีการลงทุนแต่อย่างใด การคุ้มครองการลงทุนภายใต้ความตกลงฉบับนี้จะเริ่มขึ้นเมื่อมีการ “จัดตั้ง” การลงทุนแล้วเท่านั้น (Post-establishment)

คำนิยามของ “การลงทุน” (Investment) ภายใต้ความตกลงฉบับนี้ใช้แนวทาง “Asset-based” กล่าวคือ การลงทุน หมายรวมถึง ทรัพย์สินต่างๆ อาทิ สังหาริมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ (Movable and immovable assets)หุ้น (Shares) สิทธิ์ในการได้รับเงิน (Claim to money) ทรัพย์สิน

[152]ค้นรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://unctad.org/Sections/dite_pcbb/docs/bits_cambodia.pdf ค้นคืนเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2557

ทางปัญญา (Intellectual property) และสัญญาสัมปทาน (Business concession) ซึ่งประเภทของทรัพย์สินเหล่านี้ไม่จำกัดเพียงที่ระบุไว้ในความตกลงเท่านั้น (Non-exhaustive list) ในขณะที่คำว่า "นักลงทุน" (investor) หมายถึง บุคคลที่มีสัญชาติไทยหรือกัมพูชา และนิติบุคคลรูปแบบต่างๆ (อาทิ บริษัท ห้างหุ้นส่วน และวิสาหกิจ) ที่จดทะเบียนในไทยหรือกัมพูชาตามที่กฎหมายภายในของแต่ละประเทศกำหนด[153]

เนื่องจากความตกลงฉบับนี้ไม่ครอบคลุมการเปิดเสรีการลงทุน จึงไม่มีข้อบทการปฏิเสธสิทธิประโยชน์ (Denial of Benefits – DOB) ซึ่งต่างจากบทการลงทุนของความตกลงการค้าเสรี (Free trade agreement – FTA) ซึ่งมีการเปิดเสรีการลงทุน นอกจากนี้ด้วยเหตุผลเดียวกัน ความตกลงฉบับนี้จึงไม่มีข้อบทที่เกี่ยวกับการเข้าไปลงทุนของนักลงทุนจากภาคีประเทศหนึ่งในภาคีอีกประเทศหนึ่ง ในส่วนอื่น ๆ ก็จะไม่แตกต่างจากความตกลงทวิภาคีของจีนด้านการลงทุนมากนัก

ความตกลงดังกล่าวมีผลใช้บังคับช่วงแรกเป็นเวลา 10 ปี และจะมีผลบังคับใช้ต่อไปภายหลังจากนั้น เว้นแต่ประเทศภาคีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะบอกยกเลิก โดยต้องแจ้งอีกฝ่ายล่วงหน้า 1 ปี ก่อนให้การยกเลิกมีผล[154]อย่างไรก็ดี หากมีการยกเลิกความตกลง การลงทุนที่เกิดขึ้นก่อนวันที่การยกเลิกมีผลจะได้รับการคุ้มครองตามข้อบทต่างๆ ภายใต้ความตกลงฉบับนี้ต่อไปอีกเป็นระยะเวลา 10 ปี (Survival clause)

ตามข้อมูลของ UNCTAD ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนกับไทยถือเป็นความตกลงฉบับแรกๆ ของกัมพูชา โดยเนื้อหาโดยรวมของความตกลงฉบับอื่นๆ ของกัมพูชามีเนื้อหาคล้ายคลึงกับความตกลงกับไทย จะต่างกันตรงที่รายละเอียดของบางข้อบท โดยเฉพาะความตกลงที่จัดทำขึ้นในช่วงเวลาที่ต่างกัน

ความตกลงทุกฉบับของกัมพูชาใช้แนวทาง "Asset-based" เพื่อให้คำจำกัดความกับ "การลงทุน" ทั้งสิ้น กล่าวคือ การลงทุน หมายถึง ทรัพย์สินใดๆ ก็ตาม ซึ่งไม่จำกัดเพียงประเภทที่ระบุไว้ในความตกลงเท่านั้น แนวทางนี้เป็นแนวทางเช่นเดียวกับที่ใช้ในความตกลงกับไทย ทั้งนี้ ในทุกความตกลง การลงทุนที่จะได้รับการคุ้มครองจะต้องเป็นการลงทุนที่เป็นไปตามที่กฎหมายกฎ ระเบียบและข้อบังคับภายในของประเทศผู้รับการลงทุนกำหนดไว้ ซึ่งรวมถึงรูปแบบการจัดตั้งและการดำเนินการด้วย นอกจากนี้ การลงทุนที่มีขึ้นก่อนที่ความตกลงเหล่านี้จะมีผลใช้บังคับจะได้รับสิทธิประโยชน์ภายใต้ความตกลงเช่นเดียวกับการลงทุนที่มีขึ้นในภายหลัง

จากการศึกษา ไม่ปรากฏว่ากัมพูชาได้ทำการระบุสิ่งจูงใจการลงทุน (Incentives) เป็นการเฉพาะใน ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนของตน ซึ่งโดยปกติเรื่องดังกล่าวจะถูก

[153]ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างไทย-กัมพูชา ข้อ 1

[154]ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างไทย-กัมพูชา ข้อ 12

ระบุอยู่ในนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของทางภาครัฐ[155](เช่นเดียวกับนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของไทยผ่านทางคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of investment – BOI))

อนึ่ง ตามข้อมูลขององค์การการค้าโลก กัมพูชาได้จัดทำความตกลงการค้าเสรีที่มีบทลงทุนรวมทั้งสิ้น 6 ความตกลง[156] ได้แก่ ASEAN-Australia-New Zealand ASEAN-China ASEAN-India ASEAN-Japan ASEAN-Republic of Korea และ ACIA โดยที่ความตกลงเหล่านี้อยู่ในกรอบภูมิภาคทั้งสิ้นจึงอยู่นอกเหนือจากขอบเขตของหัวข้อย่อยนี้ ซึ่งจะกล่าวในบทต่อไปในกรณีของประเทศไทย อย่างไรก็ดี ความตกลงการค้าเสรีเหล่านี้แตกต่างจากความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนที่ได้กล่าวมาข้างต้นตรงที่มีขอบเขตครอบคลุมการเปิดเสรีการลงทุนด้วย โดยสาขาการลงทุนที่ครอบคลุม ได้แก่ เกษตร ประมง ป่าไม้ เหมืองแร่ และการผลิต นอกจากนี้ ข้อบทการคุ้มครองการลงทุน (ซึ่งมีอยู่ในความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน) จะสามารถใช้กับการลงทุนใน 5 สาขาดังกล่าว และการลงทุนในสาขาของการค้าบริการที่มีการเปิดเสรีในบทการค้าบริการด้วย

โดยสรุปกัมพูชามีพันธกรณีระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนซึ่งให้การคุ้มครองกับนักลงทุนจากประเทศภาคีในหลายประการ ได้แก่ การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ การปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง การปฏิบัติที่เท่าเทียมและเป็นธรรม การให้การคุ้มครองและความมั่นคงอย่างเต็ม การเวนคืนและการชดเชย การชดเชยจากสถานการณ์ไม่สงบ การโอนโดยเสรี หน้าที่ในการปฏิบัติตามพันธกรณีอื่นๆ นอกเหนือจากภายใต้ความตกลง (“Umbrella clause”) และสิทธิของนักลงทุนในการใช้กลไกการระงับข้อพิพาทระหว่างนักลงทุนและรัฐเพื่อเป็นการบังคับใช้สิทธิต่างๆ ภายใต้ความตกลงเนื้อหาของความตกลงทั้ง 11 ฉบับ (ที่มีผลใช้บังคับ) ของกัมพูชามีความคล้ายคลึงกันพอสมควร โดยจะแตกต่างกันในรายละเอียดของบางข้อบท

จากการศึกษาพบว่า ประเทศคู่ภาคีของกัมพูชามีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สูงกว่ากัมพูชาทั้งสิ้น ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนของกัมพูชามีวัตถุประสงค์หลักเพื่อดึงดูดการลงทุนจากประเทศภาคีเหล่านี้ด้วยการให้การคุ้มครองภายใต้ความตกลง (ซึ่งเป็นพันธกรณีระหว่างประเทศ) เพิ่มเติมจากการคุ้มครองที่มีภายใต้กฎหมายภายในของกัมพูชา มากกว่าวัตถุประสงค์เพื่อให้การคุ้มครองนักลงทุนและการลงทุนของกัมพูชาในต่างประเทศ

---

[155]ค้นหารายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของกัมพูชาได้ที่ http://www.cambodiainvestment.gov.kh/investment-scheme/investment-incentives.html ค้นคืนเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2557

[156]ค้นรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://rtais.wto.org/UI/PublicSearchByMemberResult.aspx?MemberCode=116&lang=1&redirect=1 ค้นคืนเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2557

4.9.3 การศึกษาและวิเคราะห์ความตกลงทวิภาคีทางด้านการลงทุนของสปป.ลาว

การศึกษาในส่วนนี้จะให้ความสำคัญกับการศึกษาในกรอบของความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน (Bilateral investment treaties – BITs) ระหว่างสปป.ลาวและประเทศคู่ภาคี จากการศึกษาข้อมูลของการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD) พบว่า สปป.ลาวได้จัดทำข้อตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน กับ 23 ประเทศ ได้แก่ ออสเตเรีย กัมพูชา จีน คิวบา เดนมาร์ค ฝรั่งเศส เยอรมนี อินเดีย อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ มาเลเซีย มองโกเลีย เมียนมาร์ เนเธอร์แลนด์ ปากีสถาน รัสเซีย สิงคโปร์ สวีเดน สวิสเซอร์แลนด์ ไทย อังกฤษ และเวียดนาม ทั้งนี้ มีเพียง 19 ฉบับ ที่มีผลใช้บังคับ (ออสเตเรียจีน คิวบา เดนมาร์ค ฝรั่งเศส เยอรมนี อินเดีย อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ มองโกเลีย เนเธอร์แลนด์ รัสเซีย สิงคโปร์ สวีเดน สวิสเซอร์แลนด์ ไทย อังกฤษ และเวียดนาม)[157]

ในส่วนของความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างไทยและลาว ได้มีการลงนามเมื่อ วันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2533 และ มีผลใช้บังคับใน วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2533 ทั้งนี้ข้อตกลงดังกล่าวมีข้อบททั้งสิ้น 10 ข้อบท ซึ่งเนื้อหาของข้อตกลงนี้มีลักษณะที่ครอบคลุมเฉพาะการคุ้มครองการลงทุนเท่านั้นเท่านั้น โดยไม่มีข้อบทที่กล่าวถึงการเปิดเสรีการลงทุนและการคุ้มครองการลงทุนภายใต้ความตกลงฉบับนี้จะเริ่มขึ้นเมื่อมีการ “จัดตั้ง” การลงทุนแล้วเท่านั้น (Post-establishment) ส่วนอื่น ๆ ของข้อตกลงดังกล่าวก็ไม่ต่างกับของกัมพูชามากนัก

โดยภาพรวมของความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนของสปป.ลาวฉบับอื่นๆนั้น โดยหลักการพื้นฐานเนื้อหาคล้ายคลึงกับความตกลงระหว่างไทยและลาว อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยช่วงเวลาในการทำข้อตกลงรวมถึงแนวการเจรจาที่ต่างกันไปในแต่ละประเทศคู่สัญญาส่งผลให้รายละเอียดของข้อบทบางข้อมีเนื้อหาที่ต่างกัน

โดยสรุป สปป.ลาว มีพันธกรณีระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนซึ่งให้การคุ้มครองกับนักลงทุนจากประเทศภาคีในหลายประการ ได้แก่ การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ การปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง การปฏิบัติที่เท่าเทียมและเป็นธรรม การให้การคุ้มครองและความมั่นคงอย่างเต็ม การเวนคืนและการชดเชย การชดเชยจากสถานการณ์ไม่สงบ การโอนโดยเสรี และสิทธิของนักลงทุนในการใช้กลไกการระงับข้อพิพาทระหว่างนักลงทุนและรัฐเพื่อเป็นการบังคับใช้สิทธิต่างๆ ภายใต้ความตกลงนั้นๆ **โดยความตกลงส่วนใหญ่ ประเทศคู่สัญญาจะมีระดับการพัฒนาที่ทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าสปป.ลาว ดังนั้นเหตุผลและวัตถุประสงค์ในการจัดทำความตกลงฉบับต่างๆ จะเน้นเพื่อประโยชน์ในการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศมากว่าการให้การคุ้มครองนักลงทุนและการลงทุนของสปป.ลาวในประเทศคู่ภาคี**

[157] ค้นรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://unctad.org/Sections/dite_pcbb/docs/bits_lao_pdr.pdf ค้นเมื่อ 9 มีนาคม2557

4.9.4 การศึกษาและวิเคราะห์ความตกลงทวิภาคีทางด้านการลงทุน ประเทศมาเลเซีย

รายงานการศึกษาส่วนนี้จะทำการศึกษาสนธิสัญญาที่มาเลเซียทำกับประเทศต่างๆในระดับทวิภาคี แหล่งที่มาของข้อมูลจะเป็นแหล่งทุติยภูมิโดยการสืบค้นจาก Official website ขององค์การระหว่างประเทศและองค์กรภาครัฐบาลของมาเลเซีย ตัวอย่างเช่นข้อมูลโดยที่ถูกรวบรวมไว้จากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา หรือ อังค์ถัด (The United Nations Conference on Trade and Development: UNCTAD) กระทรวงการค้าระหว่างประเทศและอุตสาหกรรม (Ministry of International Trade and Industry: MITI) เป็นต้น **อย่างไรก็ตามประเทศไทยและประเทศมาเลเซียยังไม่มีการทำความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน** ดังนั้นการศึกษาวิจัยนี้จะไม่มีในกรณีที่ทำร่วมกับประเทศไทย แต่จะศึกษาความตกลงที่มาเลเซียทำกับประเทศคู่ภาคีอื่นๆเพื่อทำให้สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงพันธกิจความตกลงทางเศรษฐกิจเหล่านั้นและสามารถวิเคราะห์ถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจได้

โดยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสืบค้นข้อมูลล่าสุดจากฐานข้อมูล IIA DATABASE ที่ UNCTAD ได้ทำการรวบรวมไว้ล่าสุดในวันที่ 1 มิถุนายน 2013[158]โดยเลือกศึกษาเฉพาะความตกลงที่มีผลบังคับใช้แล้วเท่านั้น

ความตกลงที่ทำกับประเทศในอาเซียน มาเลเซียได้ทำความตกลงกับกัมพูชา เวียดนาม และอินโดนีเซีย แต่มีเฉพาะความตกลงที่ทำกับ อินโดนีเซีย และเวียดนามเท่านั้นที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน

ความตกลงที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ช่วงปี 1960 ถึง 1979ในช่วงดังกล่าว มาเลเซียได้ทำความตกลงกับประเทศในทวีปยุโรปเท่านั้น โดยความตกลงที่มีผลบังคับได้แก่ความตกลงที่ได้ทำกับเยอรมัน เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส สวีเดน และสวิสเซอร์แลนด์ โดยความตกลงที่ทำระหว่างเยอรมันถือเป็น Bilateral investment treaty (BIT)ฉบับแรกที่มีผลบังคับใช้ระหว่างมาเลเซียและคู่ภาคี

ความตกลงที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ช่วงปี 1980 ถึง 1989ในช่วงดังกล่าว ประเทศส่วนใหญ่ที่มาเลเซียได้ทำความตกลงจะอยู่ในทวีปยุโรปไดแก่ ออสเตรีย เบลเยี่ยม ลักซัมเบริ์ก ฟินแลนด์ และสหราชอาณาจักร จะมีเพียงแต่ความตกลงกับประเทศเกาหลีใต้เท่านั้นที่เป็นประเทศในทวีปเอเชีย

ความตกลงที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ช่วงปี 1990 ถึง 1999ในยุค 90s นั้น มาเลเซียได้ทำสนธิสัญญาความตกลงกับนานาประเทศเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ความตกลงที่มีผลบังคับใช้ในช่วงต้นของยุคได้แก่ความตกลงที่มาเลเซียทำระหว่าง อัลบาเนีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน เดนมาร์ก อิตาลี โปแลนด์ และไต้หวัน **ส่วนประเทศอินโดนีเซีย และเวียดนามซึ่งมีผลบังคับใช้ในช่วงระยะเวลานี้เช่นกัน**

---

[158] Full list of Bilateral Investment Agreements concluded, 1 June 2013, The United Nations Conference on Trade and Development: UNCTAD

ในช่วงปลายทศวรรษ 90s มาเลเซียได้เร่งทำความตกลงทางการค้าเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากอย่างมีนัยสำคัญ โดยความตกลงที่มีผลบังคับใช้มีจำนวนมากถึง 21 ฉบับ ได้แก่ความตกลงที่ทำกับ อาร์เจนตินา บังคลาเทศ บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา ชิลี โครเอเชีย คิวบา สาธารณรัฐเช็ค เอธิโอเปีย กานา กินี ฮังการี อินเดีย จอร์แดน เกาหลีเหนือ มาซิโดเนีย มองโกเลีย ปากีสถาน เปรู โรมาเนีย สเปน และศรีลังกา

ความตกลงที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ช่วงหลังจากปี 2000ในช่วงหลังปี 2000 จนถึงปัจจุบัน ประเทศส่วนใหญ่มาเลเซียทำความตกลงด้วยจะเป็นประเทศในกลุ่มตะวันออกกลาง โดยความตกลงที่มีผลบังคับใช้ได้แก่ความตกลงที่มาเลเซียทำไว้กับ บูร์กินาฟาโซ อียิปต์ อิหร่าน เลบานอน โมร็อคโค ซาอุดิอาระเบีย ซีเรีย ตุรกี และอุรุกวัย

ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงความสนใจของมาเลเซียที่จะทำข้อตกลงการลงทุนร่วมกับกลุ่มประเทศใดบ้างในช่วงเวลาต่างๆ

ความตกลงทุกฉบับที่มาเลเซียทำกับประเทศต่างๆถูกกำหนดให้มีผลบังคับใช้ต่อไปได้ เว้นเสียแต่ว่า ประเทศภาคีฝ่ายใดแสดงเจตจำนงค์ในการยกเลิกความตกลง โดยทุกความตกลงจะระบุไว้ว่าต้องทำการแจ้งล่วงหน้าอย่างน้อยเป็นเวลาหนึ่งปี

4.9.5 การศึกษาและวิเคราะห์ความตกลงทวิภาคีทางด้านการลงทุนของสหภาพเมียนมาร์

รายงานการศึกษาส่วนนี้จะทำการศึกษาสนธิสัญญาที่เมียนมาร์ทำกับประเทศต่างๆ ในระดับทวิภาคี แหล่งที่มาของข้อมูลจะเป็นแหล่งทุติยภูมิโดยการสืบค้นจาก Official website ขององค์การระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่นข้อมูลโดยที่ถูกรวบรวมไว้จากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา หรือ อังค์ถัด (The United Nations Conference on Trade and Development: UNCTAD) เป็นต้น

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้จากฐานข้อมูล IIA DATABASE[159] ที่ UNCTAD ได้ทำการรวบรวมไว้ล่าสุดในวันที่ 1 มิถุนายน 2013 โดยเลือกศึกษาเฉพาะความตกลงที่มีผลบังคับใช้แล้วเท่านั้น ดังนี้

ประเทศภาคี	วันลงนาม	วันที่มีผลบังคับใช้
จีน	12-Dec-01	21-May-02
อินเดีย	24-Jun-08	8-Feb-09
ลาว	5-May-03	---
ฟิลิปปินส์	17-Feb-98	11-Sep-98
ไทย	14-Mar-08	---
เวียดนาม	15-Feb-00	---

[159] Full list of Bilateral Investment Agreements concluded, 1 June 2013, The United Nations Conference on Trade and Development: UNCTAD

เนื่องจากเมียนมาร์เพิ่งทำการเปิดประเทศ ดังนั้นความตกลงทางด้านการลงทุนจึงมีจำนวนน้อยมากเมื่อทำการเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ความตกลงที่มีผลบังคับใช้แล้วมีเพียง 3 ฉบับเท่านั้น ได้แก่ความตกลงที่ทำร่วมกันระหว่างประเทศจีน (มีผลบังคับใช้ ค.ศ. 2002) ฟิลิปปินส์ (มีผลบังคับใช้ ค.ศ. 1998) และอินเดีย (มีผลบังคับใช้ ค.ศ. 2009) **เป็นที่น่าสังเกตว่า ความตกลงที่มีผลบังคับใช้แล้วจะเป็นความตกลงที่กับประเทศที่มีการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจสูงในยุคนี้อย่างอินเดียและจีน**เป็นที่น่าสังเกตว่ากรณีของไทยมีการลงนามกับเมียนมาร์ก่อนอินเดีย แต่ในฐานข้อมูลถึงปี 2013 ยังไม่มีผลบังคับใช้ ซึ่งต่างจากอินเดียซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี 2009 สะท้อนให้เห็นว่าเมียนมาร์เล็งเห็นผลประโยชน์ร่วมกับทั้งสองประเทศจากการลงทุนมากกว่าประเทศไทย

4.9.6 การศึกษาและวิเคราะห์ความตกลงทวิภาคีทางด้านการลงทุนของประเทศสิงคโปร์

การศึกษาในส่วนนี้จะให้ความสำคัญกับการศึกษาในกรอบของความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน (Bilateral investment treaties – BITs) ระหว่างประเทศสิงคโปร์และประเทศคู่ภาคี จากการศึกษาข้อมูลของการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD) พบว่า ประเทศสิงคโปร์ได้จัดทำข้อตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน กับ 41 ประเทศ ได้แก่ บาร์เรน บังกลาเทศ เบลารุส เบลเยียม ลักเซมเบิร์ก กัมพูชา แคนาดา จีน สาธารณรัฐเช็ก อียิปต์ ฝรั่งเศส เยอรมนี ฮังการี อินโดนีเซีย จอร์แดน เกาหลีใต้ คูเวต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ลัตเวีย ลิเบีย สาธารณรัฐมอริเชียส เม็กซิโก มองโกเลีย เนเธอร์แลนด์ โอมาน ปากีสถาน เปรู โปแลนด์ รัสเซีย ซาอุดิอาระเบียสโลวีเนียสโลวาเกีย ศรีลังกา สวีเดน สวิสเซอร์แลนด์ ไต้หวัน ตุรกี ยูเครน อังกฤษ อุซเบกีสถานเวียดนาม และ ซิมบับเว ทั้งนี้ มีเพียง 6 ฉบับ ที่มียังไม่มีผลใช้บังคับ (คูเวต ลิเบีย เปรู รัสเซีย ยูเครน และ ซิมบับเว)[160]**อย่างไรก็ดีจะเห็นได้ว่า สิงคโปร์ยังไม่มีการจัดทำความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนกับไทยแต่อย่างใด** ทั้งนี้ น่าจะสืบเนื่องมาจากประเทศสิงคโปร์สามารถหาประโยชน์จากกฎหมายส่งเสริมการลงทุนของไทยและการเป็นนิติบุคคลของไทยได้ อีกทั้งไม่ต้องการส่งเสริมให้นักลงทุนไทยไปลงทุนในสิงคโปร์ ในขณะที่อินโดนีเซียเป็นคู่ค้าน้ำมันที่สำคัญของสิงคโปร์และยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในฐานะเป็นผู้เช่าพื้นที่เกาะจากอินโดนีเซียจากส่วนที่ใกล้กับสิงคโปร์และสิงคโปร์ต้องการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าวด้วย

[160] ค้นรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://unctad.org/Sections/dite_pcbb/docs/bits_singapore.pdf ค้นเมื่อ 9 มีนาคม2557

4.9.7 การศึกษาและวิเคราะห์ความตกลงทวิภาคีทางด้านการลงทุน ของประเทศเวียดนาม

จากข้อมูลของการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD) เวียดนามได้จัดทำความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน (Bilateral investment treaties – BITs) กับ 60 ประเทศ อย่างไรก็ดี มีความตกลง 43 ฉบับที่มีผลใช้บังคับ[161]

เวียดนามและไทยมีความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างกัน ซึ่งได้มีการลงนามเมื่อ 30 ตุลาคม ค.ศ. 1991 และมีผลใช้บังคับเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1992 โดยมีทั้งหมด 11 ข้อบท ความตกลงฉบับนี้ครอบคลุมการคุ้มครองการลงทุนเท่านั้น และไม่มีข้อบทที่เปิดเสรีการลงทุนแต่อย่างใด การคุ้มครองการลงทุนภายใต้ความตกลงฉบับนี้จะเริ่มขึ้นเมื่อมีการ “จัดตั้ง” การลงทุนแล้วเท่านั้น (Post-establishment)

ภายใต้ความตกลงฉบับนี้ ไม่มีข้อบทที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) แต่อย่างใด นอกจากนี้ ข้อ 7 ยังห้ามไม่ให้ประเทศภาคีใช้ประโยชน์จากข้อบท MFN เพื่ออ้างใช้สิทธิประโยชน์จากข้อบท NT จากความตกลงอื่นที่ประเทศภาคีมีอีกด้วย

ตามข้อมูลของ UNCTAD ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนกับไทยถือเป็นความตกลงฉบับแรกๆ ของเวียดนาม โดยถึงแม้ว่าเนื้อหาโดยรวมของความตกลงฉบับอื่นๆ ของเวียดนามจะมีเนื้อหาคล้ายคลึงกับความตกลงกับไทย แต่ก็มีความแตกต่างกันพอสมควร โดยเฉพาะความตกลงที่จัดทำขึ้นในช่วงเวลาที่ต่างกัน

ในเรื่องของขอบเขตของความตกลงเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างเวียดนามกับประเทศอื่นๆ ความตกลงเกือบทั้งหมดจะมีเนื้อหาครอบคลุมการคุ้มครองการลงทุนเท่านั้น (ยกเว้นความตกลงกับญี่ปุ่น) และการคุ้มครองการลงทุนจะเริ่มขึ้นเมื่อมีการ “จัดตั้ง” การลงทุนแล้วเท่านั้น ยกเว้นเว้นในบางความตกลงที่ไม่ได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจน อาทิ ความตกลงกับออสเตรเลีย (มีผลใช้บังคับ ค.ศ. 1991) และกับจีน (มีผลใช้บังคับ ค.ศ. 1993) ทั้งนี้ ความตกลงเหล่านี้จะมีการกล่าวถึงหน้าที่ของประเทศภาคีที่จะต้องส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้กับนักลงทุนระหว่างกัน อย่างไรก็ดี ถ้อยคำของข้อบทเหล่านี้จะเป็นการกล่าวถึงในหลักการกว้างๆ โดยไม่ได้ระบุหรือกำหนดรายละเอียดว่าประเทศภาคีจะต้องทำการส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้กับนักลงทุนระหว่างกันอย่างไร

เนื่องจากความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนฉบับอื่นๆ ของเวียดนามไม่ครอบคลุมการเปิดเสรีการลงทุน ยกเว้นที่ทำกับประเทศญี่ปุ่น ดังนั้น ความตกลงเหล่านี้จึงไม่มีข้อบทการปฏิเสธสิทธิประโยชน์ และไม่มีข้อบทที่เกี่ยวกับการเข้าไปลงทุนในประเทศภาคี ซึ่งต่างจากบทการลงทุนของความตกลงการค้าเสรีที่มีการเปิดเสรีการลงทุน

[161] ค้นรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่http://unctad.org/Sections/dite_pcbb/docs/bits_vietnam.pdf ค้นคืนเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2557

อนึ่ง ตามข้อมูลขององค์การการค้าโลก เวียดนามได้จัดทำความตกลงการค้าเสรีที่มีบทลงทุนรวมทั้งสิ้น 6 ความตกลง[162] ได้แก่ ASEAN-Australia-New Zealand ASEAN-China ASEAN-India ASEAN-Japan ASEAN-Republic of Korea และ ACIA โดยที่ความตกลงเหล่านี้อยู่ในกรอบภูมิภาคทั้งสิ้นจึงอยู่นอกเหนือจากขอบเขตของหัวข้อย่อยนี้ อย่างไรก็ดี ความตกลงการค้าเสรีเหล่านี้แตกต่างจากความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนที่ได้กล่าวมาข้างต้นตรงที่มีขอบเขตครอบคลุมการเปิดเสรีการลงทุนด้วย โดยสาขาการลงทุนที่ครอบคลุม ได้แก่ เกษตร ประมง ป่าไม้ เหมืองแร่ และการผลิต นอกจากนี้ ข้อบทการคุ้มครองการลงทุน (ซึ่งมีอยู่ในความตกลง เพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน) จะสามารถใช้กับการลงทุนใน 5 สาขาดังกล่าว และการลงทุนในสาขาของการค้าบริการที่มีการเปิดเสรีในบทการค้าบริการด้วยจากการศึกษาพบว่า ในเกือบทุกกรณีเวียดนามจัดทำความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนที่ครอบคลุมการคุ้มครองการลงทุนเท่านั้น อย่างไรก็ดี ความตกลงระหว่างเวียดนามกับญี่ปุ่นกลับมีข้อบทที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีการลงทุนด้วยโดยเวียดนามและญี่ปุ่นได้จัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างกัน ซึ่งมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 2009 สิ่งที่น่าสนใจคือ ถึงแม้ว่าความตกลงฉบับนี้จะเป็นความตกลงการค้าเสรีที่ “Comprehensive” กล่าวคือ ครอบคลุมประเด็นต่างๆ อาทิ การค้าบริการและทรัพย์สินทางปัญญานอกเหนือไปจากการค้าสินค้า แต่ความตกลงฉบับนี้ไม่มีบทการลงทุนแต่อย่างใด

โดยที่ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างเวียดนามกับญี่ปุ่นครอบคลุมการเปิดเสรีการลงทุนและมีผลใช้บังคับในปี ค.ศ. 2004 จึงอาจกล่าวได้ว่าประเทศทั้งสองมีเจตนาที่จะใช้ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนปี ค.ศ. 2004 ควบคู่กับความตกลงการค้าเสรีปี ค.ศ. 2009 เพื่อกำกับความสัมพันธ์ทางด้านการค้าและการลงทุนระหว่างกัน

โดยเวียดนามมีพันธกรณีระหว่างประเทศภายใต้ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนซึ่งให้การคุ้มครองกับนักลงทุนจากประเทศภาคีในหลายประการ ได้แก่ การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ การปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง การปฏิบัติที่เท่าเทียมและเป็นธรรม การให้การคุ้มครองและความมั่นคงอย่างเต็ม การเวนคืนและการชดเชย การชดเชยจากสถานการณ์ไม่สงบ การโอนโดยเสรี หน้าที่ในการปฏิบัติตามพันธกรณีอื่นๆ นอกเหนือจากภายใต้ความตกลง (“Umbrella clause”) และสิทธิของนักลงทุนในการใช้กลไกการระงับข้อพิพาทระหว่างนักลงทุนและรัฐเพื่อเป็นการบังคับใช้สิทธิต่างๆ ภายใต้ความตกลง

เนื้อหาของความตกลงของเวียดนามมีความคล้ายคลึงกันพอสมควร โดยจะแตกต่างกันในรายละเอียดของบางข้อบท**จากการศึกษาพบว่า เวียดนามพยายามใช้ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและการลงทุนเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ โดยเห็นได้จากปริมาณความตกลงที่ได้จัดทำและมีผลใช้บังคับแล้ว นอกจากนี้ หากพิจารณาคู่ภาคีที่เวียดนามได้จัดทำความตกลงด้วย จะเห็นว่ามี**

[162]ค้นรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://rtais.wto.org/UI/PublicSearchByMemberResult.aspx?MemberCode=704&lang=1&redirect=1 ค้นคืนเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2557

ความหลากหลายพอสมควร ทั้งในด้านระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ ซึ่งส่งผลให้เนื้อหาและถ้อยคำในความตกลงเหล่านี้มีความแตกต่างกันมากกว่าเมื่อเทียบกับความตกลงที่กัมพูชาได้จัดทำ

4.10 สรุปท้ายบท

จะเห็นได้ว่าประเทศในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในอนุภาคลุ่มน้ำโขงและประเทศที่ต่อเนื่องกับประเทศไทยอันได้แก่ มาเลเซีย และสิงคโปร์ มีความหลากหลายในระดับขั้นของการพัฒนามาก โดยประเทศที่มีความก้าวหน้าในทุกด้านมากที่สุดและเปิดมากที่สุดคือ ประเทศสิงคโปร์ ตามมาด้วย มาเลเซีย และไทย ตามลำดับ ขณะที่จีนเป็นส่วนหนึ่งของชาติมหาอำนาจในภูมิภาคและเป็นประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ เช่นเดียวกับเวียดนาม สปป.ลาว ขณะที่กัมพูชาและเมียนมาร์มิได้สะท้อนความเป็นสังคมนิยมชัดเจนเท่าสองประเทศที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ที่แน่นอนก็คือประเทศที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนใหม่ เช่น สปป.ลาว กัมพูชา และเมียนมาร์ ต่างก็ต้องการพึ่งการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งอาจจะมีการแข่งขันกันให้สิทธิพิเศษแก่นักลงทุนจากต่างประเทศ และด้วยเหตุผลดังกล่าวจำเป็นต้องเปิดประเทศอย่างกว้างสุดโดยเข้าร่วมเป็นสมาชิก WTO ซึ่งก็จะต้องมีการออกกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเป็นกฎหมายที่ชาติตะวันตกจะได้ประโยชน์เหนือกว่า ขณะที่ประเทศดังกล่าวยังขาดความพร้อมและความชำนาญในการใช้กฎหมายรวมทั้งการเจรจาเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนในชาติ

ลักษณะดังกล่าวอาจจะก่อให้เกิดการแข่งขันในการดึงดูดทุนจากต่างประเทศอันเป็นเหตุให้ประเทศเหล่านั้นสูญเสียทรัพยากรของตนเกินความจำเป็นในบางประเทศ เช่น กัมพูชา และเวียดนาม มีการกำหนดการส่งเสริมการลงทุนแก่ต่างชาติในภาคการเกษตรและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ด้วย ซึ่งในประเทศที่มีสถิติการคอรัปชั่นสูงและรัฐบาลไม่เข้มแข็งการป้องกันผลประโยชน์ของประเทศชาติเพื่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอาจทำได้ยากและอาจจะมีผลกระทบทางลบต่อคนยากจนในประเทศเป็นจำนวนมากในระยะยาว ชนกลุ่มน้อย ชนชายขอบ และคนยากจนที่ต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในประเทศเหล่านั้นเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต

เป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศเหล่านั้นในหลายประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเวียดนาม กัมพูชา สปป.ลาว รวมทั้งเมียนมาร์ ต่างมีกฎหมายแรงงานที่ดีที่จะให้ความคุ้มครองแก่แรงงานของตนและให้ผลประโยชน์ ตลอดจนสร้างงานให้พลเมืองของตนอันเกิดจากการลงทุนจากต่างประเทศ แต่ก็เป็นที่น่าสงสัยว่าในประเทศที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีเงินเดือนน้อยแต่มีอำนาจมาก จะสามารถให้ความคุ้มครองและป้องกันผลประโยชน์ของประเทศของตนในทางปฏิบัติได้ดีเพียงใดเมื่อประเทศเหล่านี้มีอัตราการคอรัปชั่นอยู่ในระดับสูง[163]ประเด็นที่น่าสังเกตในกรณีนี้ที่ในกฎหมายส่งเสริมการลงทุน

[163]โปรดดูตารางการจัดลำดับการคอรัปชั่นของประเทศต่างๆ จัดโดย Transparency International

ในเรื่องเหล่านี้ เป็นต้นว่า ห้ามให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ ห้ามให้ร้ายป้ายสีเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งโดยทั่วไปจะไม่มีข้อห้ามเหล่านี้เขียนไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน เพราะมีข้อสมมติฐานว่าคงไม่มีทั้งเจ้าหน้าที่และผู้ลงทุนทำการเช่นนี้ แต่การที่สปป.ลาวมีการระบุชัดเจนเช่นนี้ย่อมสะท้อนอย่างชัดเจนถึงปัญหาที่ยังคงดำรงอยู่ ประเทศที่มีอัตราคอรัปชั่นค่อนข้างสูงแต่ยังมีแนวโน้มที่จะป้องกันผลประโยชน์ของชาติได้มากกว่าชาติอื่นคือจีน เนื่องจากความเป็นสังคมนิยมคอมมิวนิสต์และการลงโทษค่อนข้างจะรุนแรง แต่ที่เหลือล้วนเป็นปัญหา แต่คาดว่าสำหรับประเทศไทยหลังยุคการปฏิรูปในปี 2557 อาจจะมีแนวโน้มในเรื่องนี้ดีขึ้นบ้าง

ในทางตรงกันข้าม ประเทศพัฒนาแล้วอย่างสิงคโปร์ที่มิได้ให้สิทธิพิเศษแก่นักลงทุนจากต่างชาติโดยให้สิทธิแก่นักลงทุนจากต่างชาติเช่นเดียวกับนักลงทุนในชาติของตน เนื่องจากสิงคโปร์นั้นเป็นประเทศที่เน้นการส่งออกและยกระดับการพัฒนาเทคโนโลยีของตนเป็นหลัก โดยที่ทรัพยากรที่สำคัญของสิงคโปร์ คือทรัพยากรมนุษย์ จึงไม่มีความจำเป็นใดๆ ที่จะต้องกีดกันการลงทุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูง เช่นเดียวกับประเทศมาเลเซียซึ่งพยายามพัฒนาไปสู่การผลิตที่ใช้เทคโนโลยีในระดับที่สูงขึ้น ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญแก่ ภูมิบุตร และดุลยภาพระหว่างชนเชื้อชาติต่างๆ เพื่อให้เกิดความสงบสุขภายในชาติ เป็นสำคัญเป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศเวียดนามเองก็กำลังจะก้าวไปสู่ระดับการพัฒนาในจุดของประเทศมาเลเซียเช่นกัน

สำหรับประเทศไทย ถึงแม้จะมีความก้าวหน้าทางด้านกฎหมาย การลงทุน และกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญากว่าประเทศ CLM แต่อาจจะไม่ดีเท่าเวียดนามในบางเรื่องโดยเฉพาะในเรื่องกฎหมายแรงงานและการคุ้มครองแรงงาน แต่ขณะเดียวกันประเทศไทยก็มีพื้นที่ที่ต้องได้รับการพัฒนาเช่นเดียวกับประเทศCLM โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่ชายแดนที่ติดต่อกับประเทศเหล่านี้ เพื่อลดปัญหาแรงงานข้ามชาติ ซึ่งถึงแม้จะมีผลดีทางเศรษฐกิจแก่เจ้าของธุรกิจซึ่งเป็นภาคเอกชน แต่ต้องมีภาระปัญหาทางสังคมไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสาธารณสุข การศึกษา และปัญหาสังคมอื่นๆ ที่เป็นสาเหตุของอาชญากรรม โดยที่ผู้รับภาระต้นทุนเหล่านี้คือประชาชนผู้เสียภาษีทั้งประเทศ ซึ่งลามไปสู่ปัญหาความมั่นคงด้วยเช่นกัน

ปี	2011	2012	2013
สิงคโปร์	5	5	5
มาเลเซีย	60	54	53
จีน	75	80	80
ไทย	80	88	102
เวียดนาม	112	123	116
ลาว	154	160	140
เมียนมาร์	180	172	157
กัมพูชา	164	157	160

ที่มา:http://www.transparency.org/cpi2013/results
ค้นเมื่อ 20 ต.ค.2557

ดังนั้นการมีพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษและการลงทุนในพื้นที่เหล่านี้บริเวณชายแดนก็เป็นสิ่งที่จำเป็นสำคัญประเทศไทย ซึ่งจะต้องแข่งกับประเทศเหล่านี้ในเรื่องสิทธิพิเศษที่แต่ละประเทศเสนอให้นักลงทุนจากต่างประเทศเพื่อดึงดูดการลงทุนไปสู่ประเทศของตน อีกทั้งประเด็นค่าแรงขั้นต่ำในประเทศไทยที่สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งสิทธิพิเศษเกี่ยวกับภาษีอากรที่ประเทศพัฒนาแล้วในตะวันตกยกเว้นให้เนื่องจากประเทศเหล่านั้นยังมีระดับการพัฒนาไม่สูงเท่าประเทศไทย สิ่งที่ประเทศไทยอาจจะได้เปรียบอยู่บ้าง คือโครงสร้างพื้นฐานและลอจิสติกส์ ตรงนี้จึงควรที่ประเทศไทยจะต้องร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ให้ทุนของไทยเองและทุนจากต่างชาติหาผลประโยชน์จากพื้นที่เขตเศรษฐกิจชายแดนของไทยและเกินความเหมาะสมและเกินความจำเป็น ประเด็นนี้จึงยังเป็นประเด็นท้าทายที่สำคัญของไทยและของประเทศเพื่อนบ้านที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าการเชื่อมต่อ (Connectivity) ที่สำคัญมิใช่จำกัดเฉพาะการเชื่อมต่อด้านการคมนาคมทางบกซึ่งคือทางถนนหรือทางรถไฟเท่านั้น แต่การเชื่อมต่อที่สำคัญกว่าก็คือการลงทุนจากต่างชาติซึ่งมาพร้อมกับแง่มุมต่างๆ ที่มีความสลับซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับการปกป้องแรงงานภายในประเทศและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ต้องเปิดเสรีทางการค้าซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งประเทศที่พัฒนาแล้วจะได้รับผลประโยชน์มากกว่าประเด็นปัญหาเหล่านี้ จึงต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง ถึงแม้ในทางกฎหมายทุกประเทศได้พยายามทำอย่างดีที่สุดตามความรู้ความสามารถของตน แต่ปัญหาการบังคับใช้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายภายใต้ระบบราชการที่มีผลตอบแทนและประสิทธิภาพต่างกัน ตรงนี้จึงเป็นปัญหาสำคัญในทางปฏิบัติจริง

บทที่ 5
พันธกิจและผลของสนธิสัญญาทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคต่อประเทศไทย

5.1 สนธิสัญญาระดับภูมิภาคและข้อพึงสังเกต

วิชาเศรษฐศาสตร์กระแสหลักได้ปลูกฝังความคิดเรื่องการแลกเปลี่ยนสินค้า หรือ การค้าที่มีสาเหตุจากบริบทของทรัพยากร ตลอดจนความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล ท้องถิ่น ประเทศต่างกัน ดังนั้น ถ้าแต่ละฝ่ายผลิตสินค้าที่แต่ละฝ่ายมีความได้เปรียบด้านทรัพยากรและมีความถนัดแล้วนำมาแลกเปลี่ยนกัน ทุกฝ่ายจะได้รับสินค้าที่ทุกฝ่ายต้องการมากกว่าที่ทุกฝ่ายจะพยายามผลิตเองทุกอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งนำมาซึ่งการอธิบายทฤษฎีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) ที่อธิบายว่าฝ่ายใดได้เปรียบในการผลิตสินค้าใดมากกว่าก็ให้ผลิตเฉพาะสินค้านั้นๆ แล้วนำมาแลกเปลี่ยนกัน และถึงแม้ฝ่ายหนึ่งจะมีความได้เปรียบเหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่งทุกด้าน แล้วให้อีกฝ่ายหนึ่งผลิตในส่วนที่ตนได้เปรียบน้อยกว่า ถึงแม้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะผลิตได้น้อยกว่าที่ตนเองจะผลิตได้เองแต่ในที่สุดการแบ่งงานกันทำแล้วมาแลกเปลี่ยนกันก็จะทำให้ทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์เพิ่มขึ้น เพราะฝ่ายที่ผลิตสินค้าที่ตนเองได้เปรียบมากที่สุดจะยิ่งผลิตได้ปริมาณมากขึ้นโดยรวม เมื่อนำไปแลกแล้วก็จะยังทำให้ตนเองได้สินค้าที่มีความชำนาญน้อยกว่ามากกว่าที่ตนเองจะผลิตได้เอง ขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งย่อมได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้นแน่นอน

ทฤษฎีดังกล่าวจึงเป็นการกระตุ้นให้แต่ละประเทศพยายามหาทางที่จะลดเครื่องกีดขวางทางการค้าและผลักดันให้เกิดการค้าโดยเสรี ด้วยมุ่งหวังที่จะได้ผลผลิตโดยรวมมากขึ้น ซึ่งในอดีตที่ยังไม่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรธรรมชาติ ไม่มีปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม ไม่มีปัญหาเรื่องการว่างงาน หรือการไม่มีงานทำในประเทศ เนื่องจากประชากรจำนวนมากยังสามารถพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติได้ ด้วยเหตุผลตามหลักการดังกล่าว หลายประเทศจึงมีความเห็นตรงกันว่าการส่งเสริมให้เกิดการค้าโดยเสรีเป็นสิ่งดี แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงคือ ความไม่เป็นธรรมในการใช้ทรัพยากรในประเทศต่างๆ ที่มีไม่เท่ากัน บางประเทศอาจจะสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติไปค่อนข้างมากเพราะต้องใช้ทรัพยากรในการผลิตเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่บางประเทศใช้เทคโนโลยีและความรู้ของตนมากกว่าก็ไม่ต้องสูญเสียทรัพยากรและกลับได้ความสามารถในทรัพยากรมนุษย์ของตนเพิ่ม เป็นผลให้ประชากรของตนมีสภาพทางเศรษฐกิจโดยรวมดีกว่าและมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการศึกษาและสาธารณสุขขณะที่จะเกิดมีปัญหาเรื่องการจ้างงานและการเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมในบางประเทศหรือหลายประเทศที่มีความอ่อนด้อยกว่าในด้านทรัพยากรมนุษย์และทุนทางกายภาพ

อย่างไรก็ตาม ยังมีความเชื่อโดยทั่วไปตามทฤษฎีดังกล่าวว่า การค้าเสรีจะเป็นประโยชน์กับทุกฝ่ายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ประเทศที่พัฒนาแล้วซึ่งเป็นประเทศที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจจึงพยายามผลักดันให้เกิดข้อตกลงหลายฝ่ายหรือที่เรียกว่าข้อตกลงพหุภาคี (Multilateral Agreement) โดยอธิบายว่าทุกฝ่ายที่เข้าร่วมจะได้ประโยชน์ทั้งสิ้น และถ้ามีผู้เข้าร่วมน้อยก็จะไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควร เนื่องจากการค้าจะไม่สามารถเป็นไปอย่างเสรีเนื่องจากยังมีการกีดกันทางการค้าจากประเทศที่ไม่ได้เข้าร่วม องค์กรที่ทำหน้าที่นำร่องให้เกิดความร่วมมือในลักษณะพหุภาคีดังกล่าว คือ General Agreement on Trade and Tariff – GATT ซึ่งเป็นองค์กรนำร่องก่อนที่จะพัฒนาต่อมาเป็นองค์กรการค้าโลก (World Trade Organization – WTO)

ประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญาทางเศรษฐกิจในระดับพหุภาคีที่สำคัญคือ เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก การค้าการลงทุนในกระแสโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดทั้งแรงผลักและแรงต้านที่มีต่อการปรับเปลี่ยนนโยบายของทุกประเทศทั่วโลก เนื่องจากแรงงาน สินค้า/บริการ เทคโนโลยี และเงินทุนเคลื่อนย้ายข้ามประเทศได้คล่องตัวมากขึ้น ส่งผลให้แต่ละประเทศจำต้องปรับโครงสร้างการผลิต การค้าการลงทุนอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ กฎกติกาการค้าโลกที่เคยถูกชี้นำโดยประเทศมหาอำนาจเก่าก็ค่อยๆ เปลี่ยนไป เมื่อมีประเทศที่ได้รับเอกราช/เกิดใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ยุคสงครามเย็น) และสิ้นยุคสงครามเย็น เข้าเป็นสมาชิก GATT/WTO มากขึ้น บทบาทของมหาอำนาจเก่าเริ่มลดน้อยถอยลง ในขณะที่ จีน อินเดีย บราซิล และรัสเซีย มีบทบาทมากขึ้นในเวทีการค้าโลก กอปรกับการเจรจาต่อรองมีประเด็นใหม่ๆ นำขึ้นสู่โต๊ะเจรจาทำให้ความตกลงการค้าที่เป็น **กรอบใหญ่ระดับโลก** หรือ **กรอบพหุภาคี** (Multilateral Trade Agreement) มีความยุ่งยากและซับซ้อนมากขึ้น แบ่งเป็นกลุ่ม/ก๊วน และยังคงดำเนินต่อไปภายใต้องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO)

WTO จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2538 เพื่อจัดระเบียบ ส่งเสริมการค้าเสรีของโลกด้วยการลดอุปสรรคทางการค้า และทำหน้าที่กำกับดูแลให้ประเทศสมาชิกดำเนินนโยบายและมาตรการทางการค้าที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย โดยเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกทำการค้าขายภายใต้กฎกติกาเดียวกันที่กำหนดขึ้นร่วมกันแบบฉันทามติ อย่างไรก็ตาม WTO ประกอบด้วยประเทศสมาชิกที่มีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม ขนาดเศรษฐกิจ ความรู้ความเข้าใจ และการเตรียมความพร้อม มีผลให้การเจรจาการค้าการลงทุนกว่าจะหาข้อยุติได้ในแต่ละรอบจึงมักจะใช้เวลายาวนานกว่าที่ได้กำหนดไว้ หลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยจึงต้องมองหาทางเลือกใหม่

การเจรจาการค้าระหว่างประเทศที่ผ่านมา เกิดหลายรูปแบบ อาทิ การเจรจาการค้า 2 ฝ่าย หรือทวิภาคี (Bilateral trade negotiation) และเจรจาการค้าหลายฝ่าย หรือพหุพาคี (Multilateral trade negotiation) แต่ละรูปแบบการรวมกลุ่ม ระดับความร่วมมือและวัตถุประสงค์ต่างกัน ขึ้นกับความมุ่งมั่น หรือคาดหวังของความร่วมมือแต่ละครั้งเป็นสำคัญ

ประมาณ 3 ปีที่ผ่านมา ประเทศต่างๆ จัดให้มีเจรจาระดับทวิภาคี เพื่อเปิดเสรีการค้าเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการขยายตลาดการค้าระหว่างประเทศ หลายประเทศแถบเอเชียใช้ความพยายามเจรจาการค้าระดับทวิภาคี เพื่อตั้งเขตการค้าเสรี อาทิ เขตการค้าเสรีญี่ปุ่น-สิงคโปร์ ออสเตรเลีย-สิงคโปร์ ไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจตามกลไกตลาด และตระหนักถึงความจำเป็นในการส่งเสริมรูปแบบการค้าให้เสรี ที่เชื่อกันว่าจะนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพจัดสรรทรัพยากรและจัดระเบียบสวัสดิการสังคมประเทศ แต่ที่แน่นอนที่สุดคือการนำไปสู่การขยายตัวด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ปี 2557 กระทรวงพาณิชย์จึงกำหนดให้เขตการค้าเสรีเป็นยุทธศาสตร์สำคัญยุทธศาสตร์หนึ่งของกระทรวง ลักษณะเขตการค้าเสรีระดับทวิภาคีมีบทบาทสำคัญอยู่มาก นอกจากจะช่วยขยายตลาดส่งออกให้กว้างขวางยิ่งขึ้นแล้วยังช่วยให้ประเทศปรับตัวให้เข้ากับกระแสเปลี่ยนแปลงของโลกได้ทันท่วงทีถ้าหากมีการสร้างความพร้อมให้เกิดขึ้นตลอดเวลา

*ความหมายเขตการค้าเสรี*เขตการค้าเสรี (Free trade area: FTA) หมายถึง การรวมกลุ่มเศรษฐกิจในลักษณะที่ประเทศสมาชิกมีเป้าหมายจะลดภาษีศุลกากรระหว่างกันภายในกลุ่ม ให้เหลือน้อยที่สุดหรือเป็นร้อยละ 0 ขณะเดียวกันสมาชิกแต่ละประเทศมีอิสระเต็มที่ในการจัดเก็บภาษีศุลกากรในอัตราสูงกว่ากับประเทศนอกกลุ่ม การซื้อขายสินค้าและบริการระหว่างประเทศภาคีทำได้เสรี ปราศจากข้อกีดกันการค้าทั้งที่เป็นมาตรการภาษี และไม่ใช่ภาษี ขณะเดียวกันแต่ละประเทศสมาชิกยังคงสามารถดำเนินนโยบายกีดกันการค้ากับประเทศนอกกลุ่มได้อิสระ การตั้งเขตการค้าเสรีในอดีตส่วนใหญ่เป็นการรวมพลังทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศภูมิภาคเดียวกัน ที่มีเขตแดนติดต่อถึงกันประชาชนติดต่อค้าขายไปมาหาสู่กันเป็นเวลานาน เริ่มจากการเปิดเสรีในด้านการค้าสินค้าโดยลดภาษีและอุปสรรคที่ไม่ใช่ภาษีระหว่างกันภายในกลุ่มแต่ปัจจุบันการตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศต่างๆ แตกต่างจากเดิม กล่าวคือไม่จำกัดเฉพาะประเทศภูมิภาคเดียวกัน ประเทศต่างภูมิภาคก็ร่วมมือลักษณะนี้ อีกทั้งไม่จำกัดว่าต้องทำเป็นกลุ่มประเทศ

เขตการค้าเสรีใหม่ที่ตั้ง อาจเป็นการเจรจาการค้า 2 ฝ่ายหรือทวิภาคี ที่เป็นการตกลงระหว่าง 2 ประเทศ เช่น สิงคโปร์กับนิวซีแลนด์ สิงคโปร์กับญี่ปุ่น หรือระหว่างกลุ่มประเทศกับ 1 ประเทศ เช่น อาเซียนกับจีน หรือภูมิภาคกับภูมิภาค เช่น อาเซียนกับกลุ่ม CER (Australia and New Zealand closer economic relations trade agreement) เป็นต้น ความร่วมมือดังกล่าวนอกจากความตกลงด้านการค้าสินค้า แล้วยังครอบคลุมด้านบริการ การลงทุน และประสานนโยบายด้านสังคมระหว่างกันด้วย เช่น สิ่งแวดล้อม แรงงาน สิทธิมนุษยชน ความเป็นประชาธิปไตย เป็นต้น ปัจจุบัน การตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างกันระดับทวิภาคีเกิดเพิ่มขึ้น ได้รับความสนใจจากหลายๆ ประเทศ เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและต่อสู้กับการกีดกันทางการค้า ที่นับวันจะมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น

ประเทศไทยเริ่มเจรจาจัดตั้งเขตการค้าเสรีประมาณปี พ.ศ. 2542 แต่ความเข้มข้นการเจรจา รวมถึงจำนวนคู่ประเทศเจรจาและระดับความลึกของการเจรจาเริ่มส่งผลมากขึ้นในปี2544 ซึ่งมีจุดเริ่มต้นพร้อมกับการเจรจาแบบพหุภาคีระหว่างประเทศต่างๆกับอาเซียนต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

5.2ประเทศไทยกับคู่เจรจาแบบพหุภาคี

5.2.1 เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน(Asean-China free trade agreement: ACFTA)

วันที่ 6 พฤศจิกายน 2544 นายกรัฐมนตรีจีน นายจู หลงจี ได้เสนอต่อที่ประชุมผู้นำอาเซียน (ASEAN China summit) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำความร่วมมือทางเศรษฐกิจและเขตการค้าเสรีระหว่างอาเซียน-จีน ซึ่งต่อมาได้มีการตั้งคณะเจรจาอาเซียน-จีน (ASEAN China trade negotiating committee: TNC) เพื่อเป็นเวทีในการเจรจาระหว่าง ประเทศจีนกับสมาชิกและวันที่ 4 พฤศจิกายน 2545 ในที่ประชุมสุดยอดอาเซียน-จีน ผู้นำอาเซียนและจีนได้มีการลงนามในกรอบความตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (Framework agreement on ASEAN-China comprehensive economic cooperation) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเปิดเสรีและดำเนินการความร่วมมือในด้านต่างๆ ซึ่งที่ประชุมได้เห็นชอบที่จะมีการเปิดเสรีในบางสาขาที่มีความพร้อมก่อนหรือที่เรียกว่าแนวคิด Early harvest ภายใต้มาตรา 6 ของกรอบความตกลงดังกล่าว โดยครอบคลุมสินค้าในกลุ่มพิกัด HS 01-08 ได้แก่ สัตว์มีชีวิต เนื้อสัตว์ ปลา และอาหารทะเล นมและผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์จากพืชและสัตว์ ผักและผลไม้ โดยเริ่มลดภาษีตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2547 และภาษีจะเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2549

ผลจากข้อตกลงดังกล่าว รัฐบาลไทยและจีน ได้ลงนามในข้อตกลงเร่งลดภาษีศุลกากรสินค้าผักและผลไม้ระหว่างไทย-จีน ให้เหลือร้อยละ 0 ซึ่งได้แก่ สินค้าผักและผลไม้ตามพิกัดศุลกากร HS 07-08 รวมทั้งสิ้น 116 รายการ เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2546 โดยให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546

ต่อมาผู้แทนของอาเซียน-จีน ได้มีการลงนามความตกลงอีกฉบับว่าด้วย “การค้าสินค้าภายใต้ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับจีน”เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2547 ซึ่งมีผลครอบคลุมการเปิดเสรีสินค้าทั้งหมด และกำหนดให้เริ่มมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2548 โดยจะเริ่มลดภาษีตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2548โดยที่สมาชิกอาเซียนเดิม[164] และจีนตกลงยกเลิกภาษีสินค้าดังกล่าวภายในวันที่ 1 มกราคม 2553 ในขณะที่สมาชิกอาเซียนใหม่[165]จะเปิดเสรีอย่างสมบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคม 2558 อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติความตกลงดังกล่าวได้เริ่มมีผลบังคับใช้จริงสำหรับบางประเทศสมาชิกของอาเซียนเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2548(กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

[164]อาเซียนเดิม ประกอบด้วย ไทย มาเลเซีย สิงค์โปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ บรูไน

[165]อาเซียนใหม่ ประกอบด้วย พม่า กัมพูชา ลาว เวียดนาม

การเปิดเสรีด้านสินค้าการเปิดเสรีด้านสินค้าภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน–จีน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การลดภาษีสินค้าบางส่วนทันที (Early harvest scheme) และการลดภาษีสินค้าทั่วไป

1.1 การลดภาษีสินค้าบางส่วนทันที (Early harvest scheme: EHS) ครอบคลุมสินค้าเกษตรภายใต้พิกัดศุลกากรตอนที่ 01-08 (สัตว์มีชีวิต เนื้อสัตว์ และส่วนอื่นของสัตว์ที่บริโภคได้ ปลา ผลิตภัณฑ์นม ไข่ สัตว์ปีก ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสัตว์ ต้นไม้ พืชผักที่บริโภคได้ ผลไม้และลูกนัตที่บริโภคได้ รวมทั้งสินค้าเฉพาะ (Specific product) ที่มีผลเฉพาะกับประเทศที่ตกลงกันทั้ง 2 ฝ่ายเท่านั้น ทั้งนี้ สำหรับสินค้าที่มีมาตรการโควตาภาษี เช่น หอมและกระเทียมจะลดเฉพาะอัตราภาษีในโควต้าเท่านั้น นอกจากนี้ประเทศไทยและจีนได้เห็นชอบและร่วมลงนามในความตกลงเร่งลดภาษีสินค้าเกษตรพิกัดศุลกากร 07-08 (ผักและผลไม้) โดยให้นำสินค้าในสองหมวดนี้มาเร่งลดภาษีระหว่างกันก่อนประเทศอาเซียนอื่นๆ โดยให้ลดอัตราภาษีให้เหลือร้อยละ 0 ภายในวันที่ 1 ตุลาคม 2546

1.2 การลดภาษีสินค้าทั่วไป แบ่งรายการสินค้าเป็น 2 รายการ ได้แก่ รายการสินค้าปกติ (Normal track) ซึ่งมีอัตราภาษีสุดท้ายคือร้อยละ 0 และรายการสินค้าอ่อนไหว (Sensitive track)ซึ่งเป็นสินค้าที่ต้องการความคุ้มครอง และจะมีระยะเวลาการลด/เลิกภาษีมากกว่าสินค้าปกติ

สินค้าปกติ (Normal track) ประมาณ 5,000–6,000 รายการที่จะลดภาษีศุลกากรลงเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2553 หรือ 2555

สินค้าปกติของไทยมีทั้งหมด 5,121 รายการ โดยเริ่มลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ทันทีในเดือนกรกฎาคม 2548 จำนวน 843 รายการ เช่น รายการสินค้าประเภทเครื่องแต่งกาย พลาสติกและผลิตภัณฑ์ รถยนต์และชิ้นส่วนของปรุงแต่งจากพืชและผลไม้ สำหรับสินค้าที่จะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2548 มี 278 รายการ เช่น อัญมณี เครื่องจักร อิเล็กทรอนิกส์ เชื้อเพลิง เคมีภัณฑ์ ธัญพืช และไขมันหรือน้ำมันจากพืชและสัตว์

สำหรับสินค้าปกติของจีนมีทั้งหมด 6,583 รายการ โดยต้องลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ทันทีในเดือนกรกฎาคม 2548 จำนวน 2,682 รายการ เช่น สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องจักร เคมีภัณฑ์ เมล็ดพืชและผลไม้ ของปรุงแต่งจากเนื้อสัตว์และพืช และผลิตภัณฑ์เหล็ก เป็นต้น สินค้าที่ลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2548 มี 575 รายการ ได้แก่ เมล็ดพืชและผลไม้ ไม้และของทำด้วยไม้ เครื่องจักรและอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

สินค้าอ่อนไหว (Sensitive track) ประมาณ 300-400 รายการที่จะทยอยลดภาษีศุลกากรลงให้เหลือร้อยละ 20 ภายในปี 2555 และจะลดภาษีให้เหลือร้อยละ 0-5ในปี 2561โดยไทยมีสินค้าอ่อนไหว 251 รายการ เช่น น้ำผลไม้ ยางรถยนต์ รองเท้า กระจก เหล็กและผลิตภัณฑ์ อุปกรณ์ไฟฟ้าและของเล่น ส่วนประเทศจีนมีสินค้าอ่อนไหว 178 รายการ เช่น กาแฟ ยาสูบ ผลิตภัณฑ์เชื้อเพลิง ฟิล์มถ่ายรูป ขนสัตว์ ฝ้าย และยานยนต์ เป็นต้น สำหรับสินค้าอ่อนไหวสูง (Highly sensitive track) มีประมาณ 100 รายการที่จะลดภาษีศุลกากรลงเหลือไม่เกินร้อยละ 50

ภายในปี 2558 โดยไทยมีสินค้าอ่อนไหวสูง 23 รายการ เช่น สินค้าเกษตรที่มีโควตาภาษี 23 รายการ เช่น นมและครีม มันฝรั่ง หอม กระเทียม กาแฟ เป็นต้น ในขณะที่จีนมีสินค้าอ่อนไหวสูง 100 รายการ เช่น ข้าวโพด ข้าว น้ำมันพืช ยางธรรมชาติ เป็นต้น

ทั้งนี้ สินค้าที่จะได้รับสิทธิการลดภาษีภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน–จีน จะต้องมีแหล่งกำเนิดสินค้าตามกฎเกณฑ์ที่ได้ตกลงกัน คือ (1) สินค้าเกษตรพื้นฐานใช้หลัก Wholly obtained (ใช้วัตถุดิบภายในประเทศทั้งหมด) เช่น พืช สัตว์บกและสัตว์น้ำ แร่ธาตุ เป็นต้น (2) สินค้าอื่นๆ มูลค่าของวัตถุดิบที่ใช้ในประเทศ (Local content) ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 โดยสามารถนำมูลค่าของวัตถุดิบจากประเทศสมาชิกมารวมกันได้ และ (3) กฎแหล่งกำเนิดสินค้าเฉพาะ (Product specific rules: PSR) สำหรับสินค้าบางชนิด

นอกจากนี้ ความตกลงการค้าเสรีอาเซีย–จีน ครอบคลุมถึงประเด็นการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคทางการค้า (Non-tariff barrier: NTB) และมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and phytosanitary measure: SPS) และมาตรการทางเทคนิค (Technical barrier to trade: TBT) ส่วนการใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-dumpingmeasure) และมาตรการอุดหนุนและตอบโต้การอุดหนุน (Subsidy and countervailing measure) นั้น จะต้องไม่ไปขัดกับกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้ในความตกลงตามกรอบองค์การการค้าโลกในกรณีที่เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมในประเทศสมาชิกอันเนื่องจากการได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีตามความตกลง ประเทศสมาชิกสามารถใช้มาตรการปกป้อง (safeguard)ได้ โดยสามารถขึ้นอัตราภาษีศุลกากรให้เท่ากับอัตราภาษีศุลกากรที่เรียกเก็บกับประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก (MFN rate) ได้เป็นเวลา 5 ปี นับจากวันสิ้นสุดของการยกเลิกหรือลดภาษีศุลกากรสินค้านั้นๆ (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549)

ในด้านความเชื่อมโยงของ “ข้อตกลงเร่งลดภาษีฯ” และ “ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน–จีน” เมื่อข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน–จีน มีผลบังคับใช้แล้ว ข้อตกลงเร่งลดภาษีฯ จะถูกนำเข้ามาดำเนินการต่อภายใต้กรอบใหญ่นี้ โดยจะครอบคลุมสินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรม (พิกัด 01-99) ยกเว้นสินค้าอ่อนไหวและสินค้าอ่อนไหวสูง (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

การเปิดเสรีด้านการลงทุนความตกลงเรื่องการลงทุนครอบคลุมด้านการคุ้มครองการลงทุน การอำนวยความสะดวกการลงทุนและการเปิดเสรีการลงทุน อย่างไรก็ตาม จีนยังไม่สามารถผูกพันการเปิดเสรีด้านการลงทุนในขณะนี้ได้ เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายรองรับ เพราะไม่เคยเปิดเสรีด้านการลงทุนกับประเทศคู่ค้าใด ทั้งสองฝ่ายจึงเห็นพ้องในเบื้องต้นว่าความตกลงการลงทุนระหว่างทั้งสองฝ่ายจะครอบคลุมถึงการคุ้มครองการลงทุนที่มีคุณภาพสำหรับการอำนวยความสะดวกด้านการลงทุนจะจัดให้มีกลไกแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุนระหว่างกัน ส่วนด้านการเปิดเสรีการลงทุนนั้นจีนจะเจรจาเปิดตลาดให้กับอาเซียนทันทีเมื่อจีนพร้อม หรือได้เจรจาเปิดตลาดกับประเทศคู่ค้าอื่นและจะไม่เปิดตลาดให้กับอาเซียนน้อยไปกว่าประเทศคู่ค้าอื่น

การเปิดเสรีด้านการค้าบริการอาเซียนและจีนได้เจรจาจัดทำข้อผูกพันการเปิดเสรีการค้าบริการชุดที่สอง โดยกำหนดให้แต่ละประเทศยื่นรายการธุรกิจบริการที่จะเรียกร้องให้คู่เจรจาเปิดเสรีในปลายเดือนพฤศจิกายน 2550 และในต้นปี 2551 แต่ละประเทศได้ยื่นรายการธุรกิจบริการที่ตนยินยอมเปิดเสรี และได้มีการสรุปผลการเจรจากันในเดือนกรกฎาคมต่อไป (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

5.2.2ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี (ASEAN–Republic of Korea free trade agreement: AKFTA)

ในการประชุมสุดยอดอาเซียน-เกาหลีที่สปป.ลาว (30 พฤศจิกายน 2547) ผู้นำของทั้ง 2 ฝ่ายได้ร่วมลงนามในปฏิญญาร่วมอาเซียน-เกาหลี ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมถึงการจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างกัน โดยเริ่มการเจรจาในช่วงต้นปี 2548 และเสร็จสิ้นภายในปี 2549 โดยมีเป้าหมายที่จะลดภาษีสินค้าจำนวนร้อยละ 80 ของจำนวนรายการสินค้าทั้งหมดเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2552 และในการประชุมผู้นำอาเซียน-เกาหลี เมื่อเดือนธันวาคม 2548 อาเซียนและเกาหลีได้ลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนและเกาหลีและความตกลงว่าด้วยกลไกการระงับข้อพิพาท การประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน-เกาหลี ครั้งที่ 3 เมื่อเดือนพฤษภาคม 2549 อาเซียน 9 ประเทศ (ยกเว้นไทย) และเกาหลีได้ลงนามความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้าโดยกรอบการเจรจาครอบคลุมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในทุกด้าน คือ

- การเปิดเสรีการค้าสินค้า
- ความตกลงด้านกลไกระงับข้อพิพาททางการค้า
- การเปิดเสรีการค้าบริการและการลงทุน
- ความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่างๆ

ด้านการดำเนินงานมีการจัดตั้ง TNC เป็นเวทีการหารือระหว่างอาเซียนและเกาหลี และจัดตั้ง (ASEAN trade negotiating committee: TNC) เป็นเวทีประชุมหารือระหว่างสมาชิกอาเซียน (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)โดยสามารถสรุปสาระสำคัญของกรอบการเจรจาครั้งนั้นได้ดังนี้

ในการเปิดเสรีสินค้า อาเซียนเห็นควรให้แจ้งองค์การการค้าโลก (WTO) เรื่องการจัดทำเขตการค้าเสรีภายใต้สิทธิพิเศษทางภาษีสำหรับประเทศกำลังพัฒนา (Enabling clause) เช่นเดียวกับ FTA อาเซียน-จีน ในขณะที่เกาหลีเห็นควรแจ้งภายใต้มาตรา 24 คือ การยอมรับให้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศภาคีคู่สัญญาได้โดยไม่ถือว่าขัดต่อหลักการการเลือกปฏิบัติ (automatic most-favoured-nation treatment: MFN) ทั้งนี้ เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีการเปิดตลาดอย่างเพียงพอ

นอกจากนี้ อาเซียนเสนอให้เกาหลีชดเชยผลประโยชน์ที่เสียไปจากการลดภาษีล่าช้ากว่ากำหนดผ่านโครงการความร่วมมือ ในขณะที่เกาหลีต้องการชดเชยให้กับอาเซียนทุกประเทศด้วยวิธีการเดียวกันและเท่าเทียม เพราะจะได้ง่ายต่อการปฏิบัติ

การเปิดเสรีด้านการลงทุนอาเซียนยังไม่ยอมรับให้มีข้อบทเกี่ยวกับมาตรการด้านเสริมสร้างความมั่นคงและแข็งแกร่งให้กับสถาบันการเงิน (Prudential measures) และอัตราการแลกเปลี่ยนกับเสถียรภาพทางการเงิน (Exchange rate and financial stability) นอกจากนี้เกาหลีแสดงความยืดหยุ่นในการเจรจามากขึ้น ถ้าอาเซียนตกลงจะขยายสิทธิประโยชน์ของความตกลงอื่นที่อาเซียนหรือประเทศสมาชิกอาเซียนให้กับประเทศนอกกลุ่มแก่เกาหลีโดยอัตโนมัติ และไม่มีการเลือกปฏิบัติ (Automatic most-favoured-nation treatment: MFN)

การเปิดเสรีการค้าบริการเกาหลีสามารถสรุปผลการเจรจาข้อผูกพันกับอาเซียนแล้ว 8 ประเทศ เหลือเพียงไทยและฟิลิปปินส์ โดยไทยเรียกร้องให้เกาหลีเปิดตลาดให้บุคลากรไทยเข้าไปทำงานในเกาหลีผ่านสัญญาจ้างได้ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

5.2.3ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan comprehensive economic partnership: AJCEP)

ผู้นำอาเซียนญี่ปุ่นได้ร่วมลงนามในกรอบความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2546 ณ เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย กรอบการเจรจาครอบคลุมใน 4 ประเด็นสำคัญ คือ 1) การเปิดเสรีการค้าสินค้า การค้าบริการและการลงทุน 2) กฎเกณฑ์ทางการค้า (กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า) 3) การอำนวยความสะดวกทางการค้า (พิธีการศุลกากร การค้าไร้กระดาษ) และ 4) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ เช่น SMEs, ICT, HR ทั้งนี้ มีการจัดตั้งคณะกรรมการพันธมิตรทางเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan committee on comprehensive economic partnership: AJCCEP) เพื่อเป็นเวทีเจรจาระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่น โดยมีฟิลิปปินส์เป็นประธานฝ่ายอาเซียน พร้อมมีการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเจรจาในรายละเอียด เช่น คณะทำงานกฎแหล่งกำเนิดสินค้า (Working group on rules of origin: WGROO) ซึ่งจะอยู่ภายใต้ AJCCEP โดยแนวทางการเจรจาเป็นแบบ Single undertaking คือ การเจรจาในทุกหัวข้อพร้อมๆ กันก่อนที่จะสรุปผลการเจรจา (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550) โดยสามารถสรุปสาระสำคัญของกรอบการเจรจาได้ดังนี้

ในการเจรจาเปิดเสรีด้านสินค้า ได้มีการทบทวนที่จะใช้มาตรการปกป้องสินค้า (Safeguard measure) ออกจากความตกลงฯ 10 ปี หลังจากที่ความตกลงฯ มีผลบังคับใช้ โดยมีระยะเวลาในการใช้มาตรการ 3 ปี และสามารถขยายเวลาได้อีก 1 ปี และจะไม่ใช้มาตรการปกป้องภายใต้ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan comprehensive economic partnership: AJCEP) ซ้ำซ้อนกับมาตรการปกป้องทั่วไปภายใต้ GATT และ WTO นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังยอมรับข้อเสนอของ

การกำหนดกฎเฉพาะรายสินค้า (Product specific rule:PSR) แก่กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมของอาเซียนทั้งหมด

ในการเจรจาเปิดเสรีด้านการลงทุน ญี่ปุ่นได้ยอมรับข้อเสนอเดิมของอาเซียนโดยยอมตัด Text เรื่องการเปิดเสรี (Liberalization) และการคุ้มครอง (Protection) แต่ต้องมีรายงานสรุปการหารือเพื่อพิจารณาข้อเรียกร้องของญี่ปุ่น ที่ต้องการให้อาเซียนให้สิทธิประโยชน์แก่นักลงทุนญี่ปุ่นเท่ากับนักลงทุนอาเซียนภายใต้ ASEAN investment area agreement: AIA agreement และให้ MFN แก่นักลงทุนญี่ปุ่นโดยเร็วที่สุด

ทั้งสองฝ่ายสามารถหาข้อสรุปในเรื่องการค้าบริการได้ โดยข้อบทจะระบุให้จัดตั้ง Sub-committee ภายใน 1 ปี หลังจากความตกลงมีผลบังคับใช้ เพื่อหารือและเจรจาข้อบท (Provisions) การค้าบริการในแนวทางที่มุ่งให้เกิดการเปิดเสรีระหว่างกันต่อไป (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

5.2.4ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์(ASEAN-Australia-New Zealand free trade agreement: AANZFTA)

ผู้นำอาเซียน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ได้ลงนามในแถลงการณ์ร่วมตกลงให้เริ่มการจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างอาเซียน ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2547 ณ กรุงเวียงจันทร์ ประเทศลาว และเริ่มเจรจาเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2548 โดยหัวข้อหลักของการเจรจา ได้แก่ การค้าสินค้า กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า การบริการ การลงทุน ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และประเด็นกฎหมายและสถาบัน และมีการจัดตั้งคณะกรรมการเจรจาการค้า (Trade negotiating committee: TNC) ทำหน้าที่เจรจาเรื่องการลดภาษีสินค้าและเป็นกลุ่มเจรจาหลัก โดยมีคณะทำงานและผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ทำหน้าที่เจรจาเฉพาะเรื่องโดยแนวทางการเจรจาเป็นแบบ Single undertaking[166] โดยมีการเจรจาทุกหัวข้อไปพร้อมๆ กัน และตกลงยอมรับผลการเจรจาทั้งหมดในคราวเดียว ซึ่งมีเป้าหมายการเจรจาในสาระสำคัญแล้วเสร็จภายในเดือนพฤษภาคม 2551 เพื่อให้สามารถลงนามความตกลงได้ในการประชุม AEM–CER consultations ในเดือนสิงหาคม 2551 (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550) โดยสามารถสรุปสาระสำคัญของกรอบการเจรจาได้ดังนี้

ในการเจรจาเปิดเสรีสินค้าอาเซียน (6 ประเทศ) ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ยังไม่สามารถหาข้อสรุปในเรื่องรูปแบบการลดภาษีสินค้า จึงให้มีการเจรจาทวิภาคี ระหว่างประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์กับสมาชิกอาเซียนบางประเทศ นอกจากนี้ ประเทศสมาชิกอาเซียนใหม่ประกอบด้วย กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมาร์ และเวียดนาม (CLMV) ได้เสนอรูปแบบการลดภาษี

[166] Single Undertaking หมายถึงการเจรจาจะถือว่าเสร็จสมบูรณ์ต่อเมื่อตกลงกันได้ทุกเรื่องและเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันในภาพรวมทั้งหมด

สินค้าในกลุ่มสินค้าปกติ (Normal track) ของตนเอง ยกเว้นประเทศเวียดนามที่เสนอรูปแบบการลดภาษีสินค้าในกลุ่มสินค้าอ่อนไหว (Sensitive track1:ST1 และ Sensitive track 2:ST2) เพิ่มเติมด้วย และกำหนดให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลการจัดกลุ่มสินค้าของแต่ละประเทศ ภายในวันที่ 10 ตุลาคม 2550

การเปิดเสรีด้านการลงทุนคณะทำงานด้านการลงทุน ได้พิจารณายกร่าง (Consolidated text)ข้อบทของการลงทุน ในประเด็นสำคัญ เช่น MFN, Ratchet mechanism, performance requirement, portfolio investment และ permanent residents เป็นต้น ทั้งนี้ได้สรุปการเจรจาข้อบทการลงทุนในเดือนพฤษภาคม 2551

การเปิดเสรีการค้าบริการคณะทำงานด้านการค้าบริการ ได้พิจารณาร่างบทการค้าบริการและข้อเสนอในเรื่องบริการการเงิน บริการโทรคมนาคม พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และการเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดา (Movement of natural person: MNP) โดยอาเซียนยังไม่มีท่าทีร่วมกันในเรื่อง MNP

การเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ ได้มีการเจรจามาแล้ว 12 ครั้ง โดยส่วนใหญ่ของการเจรจาอยู่ในช่วงของการร่างและพิจารณาร่างข้อบทตกลงในด้านต่างๆ และจะมีการเจรจาในครั้งต่อไปในระหว่างวันที่ 3-7 มีนาคม 2551 (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

5.2.5 ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย (Comprehensive economic cooperation between ASEAN and India)

ผู้นำอาเซียน-อินเดีย ได้ร่วมลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยการจัดทำ FTA อาเซียน-อินเดีย (Framework agreement on comprehensive economic cooperation between ASEAN and India) เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2546 ณ เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซียกรอบการเจรจาครอบคลุมสินค้า บริการ การลงทุน ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ กลไกการระงับข้อพิพาท และให้ความยืดหยุ่นแก่ประเทศสมาชิกใหม่อาเซียน (Cambodia Laos Myanmar and Vietnam: CLMV) รวมทั้งมีการจัดตั้ง ASEAN trade negotiating group (TNG) เป็นเวทีประชุมระหว่างสมาชิกอาเซียน และจัดตั้งคณะเจรจาอาเซียน-อินเดีย (ASEAN-India trade negotiating committee: TNC) เป็นเวทีหารือระหว่างอาเซียน-อินเดีย โดยมีมาเลเซียเป็นประธานฝ่ายอาเซียนสาระสำคัญของเป้าหมายกรอบการเจรจามีดังนี้

การเปิดเสรีด้านสินค้าผู้นำได้เจรจาแล้วเสร็จภายในกรกฎาคม 2550 โดยลดภาษีสินค้าส่วนใหญ่เป็นร้อยละ 0 ภายในปี 2554 และอย่างช้าสุดภายในปี 2558 โดยการเจรจาครั้งล่าสุด สามารถสรุปผลของการเจรจาได้ ดังนี้

- สินค้าไม่ลดภาษี (Exclusion list) ควรให้มีสินค้าจำนวนไม่เกิน 489 รายการ หรือร้อยละ 5 ของมูลค่าการนำเข้า

-สินค้าลดภาษีเป็นร้อยละ 0 (Normal track: NT) ให้ลดภาษีสินค้าส่วนใหญ่ภายในปี 2554 (กลุ่ม NT1) และอย่างช้าสุดภายในปี 2558 (กลุ่ม NT2) โดยเบื้องต้นกำหนดให้มีสินค้าจำนวนร้อยละ 80 ของรายการสินค้าทั้งหมด

-ส่วนสินค้าอ่อนไหว (Sensitive list: SL) โดยตกลงในหลักการสำหรับสินค้าอ่อนไหวที่จะยกเลิกสินค้าภาษี ในปี 2561 ในเบื้องต้น ควรมีจำนวนร้อยละ 2-3 ของพิกัดศุลกากร และให้มีการทบทวนเพิ่มจำนวนในภายหลัง

-พิเศษ (Special products: SPs) โดยอินเดียเสนอจะลดภาษี ได้แก่ น้ำมันปาล์ม ชา กาแฟ และพริกไทย ระหว่างปี 2551-2561 ซึ่งอัตราภาษีสุดท้าย อยู่ที่ร้อยละ 50-60 แต่ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และเวียดนามขอให้อินเดียลดอัตราภาษีให้ต่ำลงอีก

การเปิดเสรีด้านการลงทุนให้เจรจาภายหลังข้อตกลงการค้าสินค้า โดยให้มีการเปิดเสรีด้านการลงทุนรายสาขา

การเปิดเสรีการค้าบริการให้เจรจาภายหลังข้อตกลงการค้าสินค้า โดยให้มีการเปิดเสรีการค้าบริการรายสาขา(กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

5.2.6 ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-สหภาพยุโรป (ASEAN–EU free trade agreement)

ในการเจรจาประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนและสหภาพยุโรป ครั้งที่ 8 เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2550 ผู้นำทั้งสองฝ่ายได้ประกาศเจตนารมณ์ที่จะเจรจาความตกลงการค้าเสรีระหว่างอาเซียนและสหภาพยุโรปโดยเป็นการเจรจาระหว่างภูมิภาคต่อภูมิภาค กรอบของการเจรจาครอบคลุมเรื่องการเปิดตลาดสินค้า บริการ การลงทุนและความร่วมมือทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ และมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อร่วมจัดตั้งความตกลงการค้าเสรีอาเซียน–สหภาพยุโรป (Joint committee on ASEAN–EU FTA) ทำหน้าที่เป็นคณะเจรจาหลัก (Trade negotiating committee: TNC) สำหรับการเจรจาความตกลงการค้าเสรีอาเซียน–สหภาพยุโรป และมีการจัดตั้งคณะทำงานและกลุ่มเจรจาต่างๆ ขึ้น หลังจากสามารถตกลงหัวข้อการเจรจาทั้งหมดได้แล้ว (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

การเจรจาภายใต้ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน–สหภาพยุโรป กำหนดให้มีการเจรจาปีละ 2 ครั้ง โดยครั้งแรกได้เจรจาในเดือนมกราคม 2551 ขอบเขตของการเจรจามีดังนี้

ในการเจรจาการเปิดเสรีด้านสินค้า สหภาพยุโรปเห็นด้วยที่จะให้มีระยะเวลาลดภาษีที่ยาวกว่าสำหรับประเทศกำลังพัฒนา และเปิดตลาดอย่างเท่าเทียมกันที่ร้อยละ 90 ของปริมาณการค้าและรายการสินค้าของแต่ละฝ่าย ขณะที่อาเซียนเห็นว่าสหภาพยุโรปซึ่งเป็นประเทศพัฒนาแล้วควรเปิดตลาดมากกว่าและเร็วกว่าอาเซียน ซึ่งประเด็นดังกล่าวยังคงเป็นประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นแตกต่างกัน

การเปิดเสรีด้านการลงทุนกำหนดให้มีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนครอบคลุมเรื่องการเปิดเสรีโดยครอบคลุมธุรกิจที่นอกเหนือจากภาคบริการและลดมาตรการทางกฎหมาย และมาตรการการบริหารที่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุนระหว่างประเทศ โดยคำนึงถึงความจำเป็นในการใช้มาตรการและการกำหนดเงื่อนไขด้านการลงทุนที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศ รวมทั้งเปิดโอกาสให้สามารถใช้กระบวนการอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ

การเปิดเสรีการค้าบริการควรดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยให้ระดับการเปิดเสรีโดยรวมระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรปสูงกว่าระดับการเปิดเสรีภายใต้องค์การการค้าโลก และให้มีการเปิดตลาดบริการในสาขาที่ไทยมีศักยภาพ รวมถึงการอำนวยความสะดวกให้ผู้บริหารและบุคลากรที่มีฝีมือของไทยสามารถเข้าไปทำงานในสหภาพยุโรปได้ นอกจากนี้ให้มีการรักษาสิทธิของทางการในการใช้มาตรการที่จำเป็น เพื่อรักษาเสถียรภาพทางระบบการเงิน การธนาคาร การเคลื่อนย้ายเงินทุนอัตราแลกเปลี่ยน และสิทธิในการใช้มาตรการเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ที่อาจกระทบต่อดุลการชำระเงิน (กระทรวงพาณิชย์, 2550)

5.3 ความคืบหน้าการตั้ง FTA ระดับทวิภาคีของไทย

การทำเขตการค้าเสรี (FTA) ระหว่างไทยกับประเทศคู่ค้าต่างๆ เป็นมาตรการที่จะช่วยเปิดตลาดให้สินค้าไทย ซึ่งถือเป็นการดำเนินการเชิงรุกตามนโยบายกระทรวงพาณิชย์ ที่ประสงค์ให้เจรจาเปิดเสรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศคู่ค้าเกิดขึ้นทันที เพราะหากต้องรอเปิดเสรีตามกรอบการค้าพหุภาคีโดยเฉพาะองค์การการค้าโลก (WTO) จะใช้เวลานานมาก การเปิดเสรีตกลงจะเปิดตลาดให้แก่กันและกัน โดยการลดภาษี ซึ่งจะทำให้สินค้าไทยเข้าสู่ตลาดประเทศคู่ค้าดังกล่าวง่ายขึ้น การตั้งเขตการค้าเสรีจึงไม่เพียงเปิดโอกาสสินค้าไทยเข้าสู่ตลาดต่างประเทศง่ายขึ้นเท่านั้น แต่ยังจะช่วยการจัดหาแหล่งวัตถุดิบให้สินค้าไทยได้สะดวกยิ่งขึ้น เพราะบางประเทศมีทรัพยากรธรรมชาติและวัตถุดิบที่อุดมสมบูรณ์ รวมทั้งยังทำหน้าที่เป็นประตูการค้าสู่ประเทศรอบข้างได้

การตั้ง FTA ระดับทวิภาคีของไทย ปัจจุบัน 12 ประเทศ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก เป็นประเทศเป้าหมายที่ประเทศไทยให้ความสำคัญทำเขตการค้าเสรี ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น อินเดียและสหรัฐอเมริกา ประเทศเหล่านี้ เป็นประเทศที่มีศักยภาพที่ประเทศไทยจะส่งออกสินค้าได้มากซึ่งประเทศไทยบรรลุผลในการเจรจาไปแล้ว ส่วนสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญและได้มีการยุติการเจรจา FTA ระหว่างกันไปแล้ว

กลุ่มที่สอง ส่วนใหญ่เป็นตลาดใหม่ของประเทศไทย ได้แก่ บาห์เรน ศรีลังกา บังคลาเทศ เปรู เม็กซิโก บราซิล และแอฟริกาใต้ ประเทศเหล่านี้ แม้มีศักยภาพในการรองรับสินค้าไทยได้เพียงส่วนหนึ่ง แต่จะเป็นแหล่งวัตถุดิบให้ประเทศไทย และเป็นประตูการค้าสู่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาค ซึ่งบรรลุข้อตกลงในการเจรจาไปแล้วหลายประเทศ

5.3.1 เขตการค้าเสรีไทย-จีน (Thailand-People Republic of China free trade agreement: TRPCFTA)

การตั้งเขตการค้าเสรีไทย-จีน เป็นความริเริ่มฝ่ายไทย โดยการเยือนจีนของนายกรัฐมนตรีไทย ระหว่าง 18-19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 หารือกับนายกรัฐมนตรีจีน ปัจจุบันได้บรรลุการลงนามในความตกลงส่วนที่ปฏิบัติก่อนของเขตการค้าเสรีไทย-จีน โดยจีนจะลดภาษีผักและผลไม้เหลือร้อยละ 0 จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน ซึ่งเป็นลักษณะที่เรียกว่า ส่วนที่จะมีผลปฏิบัติได้ก่อน ไทยและจีนได้ตกลงลดภาษีระหว่างกันจำนวน 2 กลุ่ม คือ 07 พืชผัก และ08 ผลไม้ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546

- Very early harvest : ร้อยละ0 ตั้งแต่ 1 ต.ค. 2546 (ผักและผลไม้)
- Early harvest : กลุ่มที่ 01-06

  X >15% 10% (ปี 47) 5% (ปี 48) 0% (ปี 49)

  5%≤X≤15% 5 % (ปี 47) 0% (ปี 48)

  5%> X 0% (ปี 47)

ก่อนการลดภาษีระหว่างกัน

สำหรับ พืชผัก กลุ่ม 07 (ไม่รวมมันสำปะหลังสด แห้งและอัดเม็ด) ไทยขาดดุลการค้ากับจีน จำนวน 230.53 362.41 และ804.54 ล้านบาท ในปี 2544 2545 และ 2546 ตามลำดับ

กลุ่ม 08 ไทยได้ดุลการค้ากับจีน 369.93 301.99 และ348.74 ล้านบาทในปี 2544 2545 และ 2546 ตามลำดับ

ของปรุงแต่งจากผักและผลไม้ ไทยขาดดุลการค้ากับจีน 280.84 264.29 344.12 ล้านบาท ในปี 2544 2545 และ 2546 ตามลำดับ

ภายหลังการลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ตั้งแต่ 1 ต.ค. 2546 ไทยได้ดุลการค้ากับจีนระหว่าง ต.ค. 46-ก.พ. 47 สำหรับพืชผัก (ไม่รวมมันสำปะหลังสด แห้งและอัดเม็ด) 2,192 ล้านบาท

ไทยขาดดุลการค้ากับจีนสำหรับผลไม้ ในระหว่าง ต.ค.46-ก.พ. 47 561 ล้านบาท

สินค้าอุตสาหกรรม เช่น ยานยนต์และอุปกรณ์ส่วนประกอบ เม็ดพลาสติกและผลิตภัณฑ์พลาสติก ซึ่งประเทศไทยมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่า ส่วนสินค้าที่จีนจะมีส่วนแบ่งตลาดในประเทศไทย ได้แก่ สิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูประดับล่าง เครื่องหนังและรองเท้า เครื่องใช้ไฟฟ้า สินค้าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพราะจีนได้เปรียบด้านต้นทุนผลิตต่ำ ขณะที่มีเทคโนโลยีใกล้เคียงกับประเทศไทย

ถ้าการตั้งเขตการค้าเสรีไทย-จีนประสบความสำเร็จ จะทำให้ไทยขยายตลาดสินค้าส่งออกได้มากขึ้น เพราะความต้องการบริโภคภายในจีนมีปริมาณมาก โดยเฉพาะสินค้าเกษตรประเภทข้าว ยางพารา ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ผลไม้ กุ้งสดและน้ำตาล ยกเว้นแต่จีนจะเข้ามาลงทุนการผลิตในสินค้าเกษตรเหล่านี้ในภูมิภาคแทน ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเป็นเช่นนั้นในปัจจุบัน

ขณะเดียวกันอาเซียนและจีนได้มีการทำสนธิสัญญา ความตกลง FTA เมื่อ 4 พ.ย. 2545 ครอบคลุมการเปิดเสรีการค้าสินค้า บริการ การลงทุน และความร่วมมือทางเศรษฐกิจในสาขาต่างๆ และกำหนดให้ลดภาษีสินค้าบางรายทันที (Very early harvest) ครอบคลุมสินค้าเกษตรทุกรายการในกลุ่มที่ 01-08 ลดภาษีตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2547 หรือ 3 เดือนหลังจาก FTA ไทย-จีน ให้เป็นอัตราภาษีร้อยละ 0 ภายในปี 2549 สำหรับอาเซียนเดิม 6 ประเทศ และจีน ส่วนอาเซียนใหม่ให้มีอัตราภาษีร้อยละ 0 ในปี 2553

5.3.2 เขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย (Thailand-India free trade agreement: TIFTA)

อินเดียถือเป็นตลาดขนาดใหญ่ ประชากรกว่า 1,000 ล้านคน เก็บภาษีนำเข้าอัตราค่อนข้างสูง ข้อจำกัดนำเข้ามาก การบรรลุผลการเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-อินเดียทำให้ประเทศไทยส่งสินค้าผ่านอินเดียไปประเทศอื่นๆ ในเอเชียใต้ได้ จากการที่อินเดียต้องลดความเข้มงวดการกีดกันทางการค้า ทั้งมาตรการภาษีและไม่ใช่ภาษี ย่อมส่งผลดีการส่งออกของประเทศไทย ประเทศไทยยังได้ประโยชน์จากการนำเข้าวัตถุดิบจากอินเดีย เพราะเป็นแหล่งวัตถุดิบราคาถูก โดยเฉพาะสินค้าประมง เครื่องเพชรพลอย และวัตถุดิบผลิตเหล็กกล้าและปุ๋ย ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนผลิตภาคอุตสาหกรรมไทย สินค้าที่ประเทศไทยคาดว่าจะขยายตลาดได้มาก ได้แก่ สินค้าเกษตรและอาหาร เช่น ยางพารา ผลิตภัณฑ์ยาง และน้ำตาลทราย สินค้าอุตสาหกรรม เช่น สินค้าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เส้นใยประดิษฐ์ ยานยนต์อุปกรณ์และส่วนประกอบ อย่างไรก็ตาม เมื่อเปิดเสรีแล้ว สินค้าบางชนิดของประเทศไทยอาจไม่สามารถแข่งขันได้ เนื่องจากผลผลิตภาคเกษตรหลายชนิดของอินเดียคล้ายประเทศไทย โดยเฉพาะสิ่งทอ เสื้อผ้าสำเร็จรูป อัญมณีและเครื่องประดับ ไทยยังเป็นรองในการผลิตเพื่อส่งออก

การเจรจาเพื่อบรรลุข้อตกลงดังกล่าวเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2544 ประเทศไทยและอินเดียเห็นพ้องต้องกันให้ขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้าและการลงทุนต่อกันจึงได้ตั้งคณะทำงานร่วม (Joint working group: JWG) ขึ้นโดยได้จัดให้มีการประชุมเมื่อวันที่ 12-13 เมษายน 2545 ที่กรุงนิวเดลลีของประเทศอินเดียเป็นครั้งแรก และประชุมต่อเนื่องมาจนกระทั่งในที่สุดเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2546 ได้บรรลุความตกลงเป็น "กรอบโครงงานก่อตั้งความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย" (Framework agreement for establishment free trade area between The Kingdom of Thailand and The Republic of India) ได้มีการลงนามเพื่อให้ความตกลงมีผลใช้บังคับในวันที่ 1 กันยายน 2547

โดยสาระสำคัญของกรอบความตกลงจะครอบคลุมการเปิดเสรีทั้งในด้านการค้าสินค้า การค้าบริการและการลงทุนรวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือในด้านต่างๆ

การทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศไทย–อินเดีย ได้ทำการกำหนดหัวข้อเจรจาไว้ 5 ประเด็น โดยคณะผู้เจรจาของทั้งสองฝ่ายได้ทำการหารือเจรจาแลกเปลี่ยนการเปิดเสรีให้เป็นไปตามกรอบที่วางไว้ คือ

- การค้าสินค้า : ขจัดมาตรการปกป้องด้านภาษีและที่มิใช่ภาษี (NTB) ให้ครอบคลุมทุกสินค้า โดยกำหนดเป้าหมายเป็นเขตการค้าเสรีในปี 2553
-การค้าบริการ : กำหนดให้ทยอยเปิดเสรีในสาขาที่มีความพร้อมก่อน โดยมีกำหนดจะเจรจาเสร็จสิ้นภายในเดือนมกราคม ปี 2549
-การลงทุน : กำหนดกฎเกณฑ์ที่กระตุ้นการค้าการลงทุนระหว่างกัน
-ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอื่นๆ : แสวงหาความร่วมมือใหม่ๆ และสร้างกลไกการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น เช่น ด้านการประมง ICT เทคโนโลยีชีวภาพ การท่องเที่ยว และสาธารณสุข
- มาตรการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุน : การอำนวยความสะดวกด้านพิธีการศุลกากร และจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมกันในด้านมาตรฐานและการตรวจสอบมาตรฐาน(Mutual recognition arrangement: MRA)

รายละเอียดในความตกลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยจากการทำความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย มีดังนี้

การเปิดเสรีการค้าสินค้า แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การเร่งลดภาษีสินค้าบางส่วนทันที และการลดภาษีสินค้าทั่วไป

การเร่งลดภาษีสินค้าบางส่วนทันที (Early harvest scheme: EHS) โดยไทยและอินเดียได้ตกลงที่จะทยอยลดภาษีสินค้ารวม 82 รายการ เช่น เงาะ ลำไย มังคุด ทุเรียน ข้าวสาร อาหารทะเลกระป๋อง อัญมณีและเครื่องประดับ เม็ดพลาสติก เครื่องปรับอากาศ พัดลม ตู้เย็น เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ บอลล์แบริ่งและส่วนประกอบของเครื่องยนต์ เป็นต้น โดยทั้งสองฝ่ายจะลดภาษีลงในอัตราร้อยละ 50, 75 และ 100 ของอัตราภาษีที่เก็บจริงกับประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก (MFN applied rates) ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2547 จนถึงวันที่ 1 กันยายน 2549 ตามลำดับ ดังนี้

ระยะเวลาการลดภาษี	**สัดส่วนการลดจากอัตราภาษีปีฐาน ณ ม.ค. 2547**
1 ก.ย. 2547 – 31 ส.ค. 2548	ร้อยละ 50
1 ก.ย. 2548 – 31 ส.ค. 2549	ร้อยละ 75
1 ก.ย. 2549	ร้อยละ 100

ทั้งนี้ สินค้าที่จะได้รับสิทธิการลดภาษีภายใต้ EHS จะต้องได้แหล่งกำเนิดตามกฎเกณฑ์ที่ได้ตกลงกันไว้ คือ สินค้าที่ผลิตขึ้นโดยใช้วัตถุดิบภายในประเทศทั้งหมด (Wholly obtained) หรือสินค้าที่ผลิตในไทยหรืออินเดียที่มีการนำเข้าวัตถุดิบจากแหล่งอื่นไม่เกินกว่าที่กำหนดไว้ โดยมีการเปลี่ยนแปลงพิกัดศุลกากรในระดับที่กำหนดไว้ และมีสัดส่วนมูลค่าเพิ่มของวัสดุในประเทศตามที่กำหนด (Local value added content) ซึ่งจะใช้เป็นการชั่วคราว และจะยกเลิกเมื่อมีการบังคับใช้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าฉบับถาวร

การลดภาษีสินค้าทั่วไป แบ่งออกเป็น2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสินค้าปกติ (Normal track) และกลุ่มสินค้าอ่อนไหว (Sensitive track) ซึ่งในกลุ่มสินค้าปกติจะแบ่งสินค้าออกเป็นอีก 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่จะลดภาษีเป็นศูนย์ และกลุ่มที่ไม่ลดภาษีเป็นศูนย์ แต่ลดลงถึงระดับใดระดับหนึ่งและทั้งสองฝ่ายจะพิจารณาในเรื่องกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าต่อไป(กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

ทั้งนี้ สินค้าที่จะได้รับสิทธิการลดภาษีศุลกากรภายใต้ความตกลงการค้าเสรีไทย-อินเดีย จะต้องผ่านกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าที่ตกลงกันไว้ คือ (1) สินค้าบางประเภทต้องได้มาหรือมีการผลิตโดยใช้วัตถุดิบภายในประเทศทั้งหมด (Wholly obtained) (2) สินค้าบางประเภทต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือแปรสภาพอย่างเพียงพอ โดยพิจารณาจากสัดส่วนการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ (Local content) ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของราคาสินค้า โดยสามารถ นำมูลค่าของวัตถุดิบจากประเทศสมาชิกมารวมกันได้นอกจากนี้ความตกลงการค้าเสรีไทย-อินเดีย ยังครอบคลุมถึงประเด็นการเจรจาเพื่อแก้ไขอุปสรรคทางการค้าที่มิใช่ภาษี (Non-tariff barrier: NTB) และมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทางการค้า ไม่ว่าจะเป็นมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and phytosanitary measure: SPS) และมาตรการทางเทคนิค (Technical barrier to trade: TBT) ส่วนการใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-dumping measure) และมาตรการอุดหนุนและตอบโต้การอุดหนุน (Subsidy and countervailing measure) นั้น จะต้องไม่ไปขัดกับกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้ในความตกลงตามกรอบองค์การการค้าโลก (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549)

สำหรับการเปิดเสรีด้านการลงทุน ทั้งสองฝ่ายได้แลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายและกฎระเบียบด้านการลงทุน เพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและการขยายตัวด้านการลงทุนระหว่างกันโดยอ้างถึงความตกลงว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน (Bilateral investment protection and promotion agreement: BIPA) และทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันว่าควรแยกส่วนการเปิดเสรีด้านการลงทุนไว้ต่างหาก นอกจากนี้ไทยและอินเดียจะแสวงหาความร่วมมือด้านใหม่ๆ และสร้างกลไกในการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น เช่น ด้านการประมง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เทคโนโลยีชีวภาพ การท่องเที่ยวและสาธารณสุข เป็นต้น และสร้างมาตรการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุนที่มีประสิทธิภาพ เช่น การอำนวยความสะดวกด้านพิธีการศุลกากร การพัฒนาการยอมรับมาตรฐานร่วม (Mutual recognition arrangement: MRA) และความร่วมมือด้านมาตรการสุขอนามัย อาทิ เงื่อนไขการนำเข้าสินค้าเกาะ

และมังคุดของอินเดีย รวมทั้งการตรวจสอบโรคพืชและแมลงและความร่วมมือทางด้านมาตรการกักกันโรคพืชเพื่อให้สินค้าไทยเข้าสู่ตลาดอินเดียได้สะดวกขึ้น

ไทยและอินเดียได้กำหนดทยอยเปิดเสรีการค้าบริการในรายสาขาที่มีความพร้อมก่อนโดยเริ่มต้นเจรจารายละเอียดตั้งแต่เดือนมกราคม 2547 และให้เสร็จสิ้นภายในเดือนมกราคม 2549 โดยประเด็นที่ไทยให้ความสำคัญ ได้แก่ มาตรการปกป้องฉุกเฉิน มาตรการเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมหภาค Prudential measures เป็นต้น ส่วนฝ่ายอินเดียให้ความสำคัญในเรื่องการเคลื่อนย้ายบุคลากร และการจัดทำความตกลงยอมรับร่วมกัน (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

5.3.3 เขตการค้าเสรีไทย–ออสเตรเลีย (Thailand-Australia free trade agreement: TAFTA)

ภายหลังจากประเทศไทยและออสเตรเลียได้ลงนามในความตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างกัน เรียบร้อยแล้วออสเตรเลียจะเป็นประตูส่งออกสินค้าไปกลุ่มโอเชียเนีย ประกอบด้วย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ปาปัวนิวกีนี ไมโครนีเซีย และหมู่เกาะมาร์แชล ด้วยโครงสร้างการผลิตสินค้าทั้งสองประเทศมีลักษณะเกื้อกูลกัน โดยประเทศไทยนำเข้าฝ้าย นมผง แร่ธาตุ และหนังดิบจากออสเตรเลีย ซึ่งเป็นวัตถุดิบเพื่อผลิตสินค้าส่งออก ขณะที่ออสเตรเลียนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องแต่งกาย ผลิตภัณฑ์จากหนัง รถยนต์นั่ง ผลิตภัณฑ์พลาสติก เหล็กและผลิตภัณฑ์เหล็ก กระดาษและเยื่อกระดาษ สินค้าเกษตรและอาหาร เช่น ข้าว กุ้งสด อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปจากไทย แต่สินค้าบางรายการประเทศไทยมีประสิทธิภาพในการผลิตต่ำกว่าออสเตรเลีย โดยเฉพาะสินค้าประเภทนมและผลิตภัณฑ์จากนม

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีทวิภาคีระหว่างไทยกับออสเตรเลียมีบทบาทต่อการค้าระหว่างประเทศทั้งสองอย่างมาก ซึ่งจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเชิงพลวัตต่อเศรษฐกิจไทย ทั้งระยะสั้นและยาว อีกทั้งจะเพิ่มพันธมิตรนอกกลุ่มอาเซียนในลักษณะที่เกื้อกูลกันและแบ่งปันผลประโยชน์เศรษฐกิจซึ่งกันและกัน รวมถึงจะสร้างแรงจูงใจให้เคลื่อนย้ายทุนจากภายนอกเข้าประเทศ เพราะการมีเขตการค้าเสรีทำให้เศรษฐกิจประเทศในกลุ่มเชื่อมโยงกัน ตลาดมีขนาดใหญ่กว่าเดิมและมีกำลังซื้อมากขึ้น นำไปสู่การลดต้นทุนการผลิตลง ส่งผลให้สินค้าส่งออกของประเทศสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้เพิ่มขึ้น

ไทยและออสเตรเลียได้เริ่มการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างกันเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2545 และมีการลงนามความตกลงเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2547 โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2548 โดยกำหนดให้ไทยและออสเตรเลียเริ่มเปิดเสรีการค้าทั้งในด้านสินค้าการบริการและการลงทุนระหว่างกัน รวมทั้งร่วมมือกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคทางการค้าที่มิใช่ภาษีเช่น มาตรการด้านสุขอนามัยที่เข้มงวดของออสเตรเลีย มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดและในสาขาต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า อาทิ พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ทรัพย์สินทางปัญญา การจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐ และนโยบายการแข่งขัน เป็นต้น ความตกลงนี้จะส่งผลให้ไทยและออสเตรเลียสามารถ

ขยายการค้าทั้งในด้านสินค้าและบริการ และเพิ่มการลงทุนระหว่างกันมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ไทยกับออสเตรเลียมีความสัมพันธ์โดยรวมที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

การค้าระหว่างประเทศไทยและออสเตรเลียมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องโดยออสเตรเลียเป็นประเทศคู่ค้าและเป็นตลาดส่งออกสินค้าของไทยอันดับที่ 11 โดยสินค้าที่ไทยส่งออกไปออสเตรเลียส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 80 เป็นสินค้าอุตสาหกรรม ส่วนสินค้าเกษตรกรรมมีประมาณร้อยละ 15 การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีของทั้งสองประเทศจะทำให้สินค้าของไทยสามารถส่งออกไปยังประเทศออสเตรเลียเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการลดภาษีนำเข้าสินค้าของออสเตรเลีย รวมทั้งความร่วมมือของทั้งสองประเทศที่จะแก้ไขปัญหาอุปสรรคทางการค้าที่มิใช่ภาษี เช่น มาตรการด้านสุขอนามัยที่เข้มงวดของออสเตรเลีย (SPS measures) มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-dumping measures) ซึ่งมาตรการทั้งสองถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการส่งออกสินค้าของไทยไปยังออสเตรเลีย (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2547)

รายละเอียดในความตกลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยจากการทำความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย มีดังนี้

การเปิดเสรีด้านสินค้าการเปิดเสรีการค้าสินค้าประเทศไทยจะลดภาษีศุลกากรให้เหลือร้อยละ 0 ทันทีในรายการสินค้าประมาณร้อยละ 49 ของสินค้าที่มีการค้าทั้งหมด เช่น ธัญพืช ครั่ง โกโก้ สินแร่ เชื้อเพลิง สินค้าอื่นๆ อีกร้อยละ 51 ของสินค้าทั้งหมดของไทยจะทยอยลดเหลือร้อยละ 0 ในปี 2553 เช่น ผัก ผลไม้ พลาสติก กระดาษ สิ่งทอ เสื้อผ้า เหล็ก เครื่องจักรและอุปกรณ์ไฟฟ้า เป็นต้น สำหรับสินค้าอ่อนไหวจะใช้เวลานานกว่า โดยจะทยอยลดภาษีศุลกากรลงเหลือร้อยละ 0 ภายใน 10 ปี เช่น นมข้น น้ำผึ้ง ส้ม องุ่น มันฝรั่งปรุงแต่ง ไวน์ สิ่งทอ เสื้อผ้า เหล็ก เป็นต้นภายใน 15 ปี เช่น เนื้อวัว หางนม เนย เครื่องในสัตว์ มันฝรั่ง น้ำตาล เป็นต้น และภายใน 20 ปี เช่น นมและครีม เป็นต้น(มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549)

สำหรับออสเตรเลียจะลดภาษีเป็น 0 ทันทีเมื่อความตกลงมีผลบังคับใช้สำหรับสินค้ากว่าร้อยละ 83 ของรายการสินค้าทั้งหมดที่นำเข้าจากไทย เช่น ผักและผลไม้สด สับปะรดกระป๋องและน้ำสับปะรด อาหารสำเร็จรูป รถยนต์ขนาดเล็กและรถปิกอัพ อัญมณีและเครื่องประดับ เป็นต้น ส่วนรายการสินค้าที่เหลือออสเตรเลียจะทยอยลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 10 ปี(ปี 2558) เช่น ผลิตภัณฑ์พลาสติก ยางและผลิตภัณฑ์ยาง สิ่งทอ เป็นต้น

ทั้งนี้ ในการที่ผู้ส่งออกของทั้งสองประเทศจะได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษีศุลกากรภายใต้ความตกลงนี้ สินค้าจะต้องมีคุณสมบัติของกฎแหล่งกำเนิดสินค้าที่ทั้ง 2 ฝ่ายได้ตกลงกันไว้ในแต่ละรายการ ซึ่งแบ่งเป็น (1) สินค้าที่ผ่านการผลิตในประเทศโดยใช้วัตถุดิบภายในทั้งหมด (Wholly obtained) เช่น สินค้าแร่ สินค้าเกษตรกรรม และสินค้าที่ได้จากสัตว์มีชีวิตในประเทศ (2) สินค้าที่มีการแปรสภาพอย่างเพียงพอ (Substantial transformation) โดยพิจารณาการเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากร (Change of tariff classification) และ (3) สินค้าบางประเภทต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือ

แปรสภาพอย่างเพียงพอ โดยพิจารณาจากการใช้สัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศ (Local content) ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 และ 45 ของราคาสินค้า (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

นอกจากนี้ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย ยังครอบคลุมประเด็นการเจรจาเพื่อแก้ไขอุปสรรคทางการค้าที่มิใช่ภาษี (Non-tariff barrier: NTB) รวมทั้งมาตรการต่างๆ ทางการค้าไม่ว่าจะเป็นมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and phytosanitarymeasure: SPM)และมาตรการทางเทคนิค (Technical barrier to trade: TBT) เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการด้านมาตรการสุขอนามัยเพื่อแก้ไขปัญหาของสินค้าที่ติดมาตรการสุขอนามัยพืชและสัตว์ในการนำเข้าให้ลุล่วงภายใน 2 ปี เช่น มังคุด ลำไย ลิ้นจี่ เนื้อไก่ กุ้ง และปลาสวยงาม เป็นต้น ส่วนมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-dumpingmeasure) และมาตรการอุดหนุนและตอบโต้การอุดหนุน (Subsidy and countervailing measure) นั้น จะต้องไม่ไปขัดกับกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้ในความตกลงตามกรอบองค์การการค้าโลก (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549)

การเปิดเสรีด้านการลงทุนออสเตรเลียเปิดให้คนไทยสามารถเข้าไปลงทุนในธุรกิจทุกประเภทได้ร้อยละ 100 ยกเว้น หนังสือพิมพ์ การกระจายเสียง การขนส่งทางอากาศ และท่าอากาศยาน อย่างไรก็ตาม หากเป็นการลงทุนที่มีขนาดเกิน 10 ล้านเหรียญออสเตรเลีย จะต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาการลงทุนของต่างชาติ (Foreign investment review board: FIRB) พร้อมกันนี้ ออสเตรเลียอนุญาตให้ผู้บริหาร ผู้จัดการ ผู้เชี่ยวชาญและคู่สมรส รวมทั้งผู้ติดตามเข้าไปทำงานได้คราวละ 4 ปี โดยต่ออายุได้ไม่เกิน 10 ปี รวมทั้งให้พ่อครัวไทยที่ได้รับประกาศนียบัตรของกรมพัฒนาฝีมือแรงงานและสัญญาว่าจ้างงานจากกิจการออสเตรเลียเข้าไปทำงานได้ไม่เกิน 4 ปี นอกจากนี้ ออสเตรเลียได้เปิดตลาดในธุรกิจอื่นๆ เพิ่มขึ้นนอกเหนือที่เปิดให้แล้วใน WTO ได้แก่ การซ่อมรถยนต์ บริการโทรศัพท์มือถือและดาวเทียม สถาบันสอนภาษา สถาบันสอนอาหารไทย สถาบันสอนนวดไทย เหมืองแร่ และอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าทั่วประเทศ

สำหรับประเทศไทยได้เปิดโอกาสให้ออสเตรเลียเข้ามาลงทุนในธุรกิจซึ่งเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ที่ใช้เงินลงทุนสูง เช่น ศูนย์แสดงสินค้านานาชาติ หอประชุม การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค สถาบันอุดมศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โรงแรมขนาดใหญ่ และเหมืองแร่ เป็นต้น โดยให้คนออสเตรเลียถือหุ้นได้ไม่เกินร้อยละ 60 และกำหนดขนาดของพื้นที่และเงินลงทุนขั้นต่ำไว้เป็นเงื่อนไข ทั้งนี้ไทยอนุญาตให้นักธุรกิจออสเตรเลียเข้ามาทำงานในไทยได้เฉพาะตำแหน่งผู้บริหาร ผู้จัดการ และผู้เชี่ยวชาญ โดยเข้ามาทำงานได้คราวละ 1 ปี ต่ออายุได้ไม่เกิน 5 ปี

การเปิดเสรีการค้าบริการออสเตรเลียจะได้รับประโยชน์จากการเปิดเสรีภาคธุรกิจบริการจากไทยมากกว่าที่สมาชิก WTO อื่นๆ ได้รับ คือ คนออสเตรเลียจะถือหุ้นข้างมากในบางธุรกิจได้มากขึ้น โดยอาจถือหุ้นได้ร้อยละ 60 แต่มีเงื่อนไขว่าต้องเป็นธุรกิจที่จดทะเบียนจัดตั้งในไทย และมีสัดส่วนหนี้สินต่อทุนไม่เกิน 3 ต่อ 1 ซึ่งเป็นธุรกิจขนาดใหญ่และมีเงินลงทุนสูง ทั้งนี้ การเปิดตลาด

ธุรกิจบริการของไทยให้กับออสเตรเลียอยู่ภายใต้ขอบเขตกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันทุกประการ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2547)

5.3.4 ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้นไทย-นิวซีแลนด์ (Thailand–New Zealand closer economic partnership agreement: TNZCEPA)

ไทยและนิวซีแลนด์ได้เริ่มการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างกันเมื่อเดือนพฤษภาคม 2547 และสามารถสรุปการเจรจาได้ในเดือนพฤศจิกายน 2547และมีการลงนามความตกลงเมื่อวันที่ 19 เมษายน 2548 เพื่อให้ความตกลงมีผลใช้บังคับในวันที่ 1 กรกฎาคม 2548 ซึ่งจะครอบคลุมทั้งเรื่องการเปิดตลาดด้านการค้าสินค้า บริการ การลงทุนและความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับการค้า เช่น พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ทรัพย์สินทางปัญญา การจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐ และนโยบายการแข่งขัน เป็นต้น

การค้าระหว่างประเทศไทยและนิวซีแลนด์นั้น ถือได้ว่านิวซีแลนด์เป็นประเทศคู่ค้าอันดับที่ 39 และเป็นตลาดส่งออกสินค้าของไทยอันดับที่ 38 โดยสินค้าที่ไทยส่งไปนิวซีแลนด์ส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุตสาหกรรมกว่าร้อยละ 80 ในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีจะทำให้สินค้าของไทยสามารถส่งออกไปยังนิวซีแลนด์ได้มากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการที่นิวซีแลนด์ลดภาษีนำเข้าสินค้า รวมทั้งความร่วมมือของทั้งสองประเทศที่จะแก้ไขปัญหาอุปสรรคทางการค้าที่มิใช่ภาษี ได้แก่ มาตรการด้านสุขอนามัยที่เข้มงวดของนิวซีแลนด์ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการส่งออกสินค้าเกษตรของไทยไปยังนิวซีแลนด์ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2548)

รายละเอียดในความตกลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยจากการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้นไทย-นิวซีแลนด์ มีดังนี้

การเปิดเสรีด้านสินค้าประเทศนิวซีแลนด์จะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 นับตั้งแต่วันแรกที่ความตกลงมีผลบังคับใช้จำนวน 5,878 รายการ หรือร้อยละ 79 ของรายการสินค้านำเข้าจากไทยทั้งหมด เช่น รถปิกอัพทูน่ากระป๋อง เม็ดพลาสติก ของปรุงแต่งจากธัญพืช อัญมณีและเครื่องประดับ กุ้งแช่แข็ง เครื่องใช้ไฟฟ้า แก้วและเครื่องแก้ว เป็นต้น และจะทยอยลดภาษีสินค้าให้เหลือร้อยละ 0 อีก697 รายการ หรือร้อยละ 9 ของรายการสินค้าทั้งหมด (ภายในปี 2553) ยกเว้นสินค้าที่เกี่ยวกับสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่มและรองเท้าสำหรับสินค้าอ่อนไหว จำนวน 858 รายการ หรือร้อยละ 11 ของรายการสินค้าทั้งหมด จะลดลงเหลือร้อยละ 0 ภายใน 10 ปี (ปี 2558) ได้แก่ สินค้าสิ่งทอและรองเท้า ทั้งนี้นิวซีแลนด์ไม่มีสินค้าที่อยู่ภายใต้มาตรการปกป้องภาษี (Special safeguard measures: SSG)

สำหรับประเทศไทย จะมีระยะเวลาการลดภาษีที่นานกว่านิวซีแลนด์ โดยจะค่อยๆ ทยอยลดภาษีจนเหลือ 0 ทุกรายการภายใน 20 ปี ทั้งนี้ สินค้าที่ไทยมี ความต้องการนำเข้าจะลดเหลือร้อยละ 0 ทันทีที่ความตกลงมีผลบังคับใช้ จำนวน 2,978 รายการ หรือร้อยละ 54 ของรายการสินค้าทั้งหมด เช่น อาหารปรุงแต่งสำหรับเลี้ยงทารก ไม้และของทำด้วยไม้ ขนแกะ พลาสติก สัตว์น้ำ

กระดาษ เครื่องจักร น้ำตาล วิตามิน อาหารสำหรับเลี้ยงสัตว์ ผักและผลไม้ และภายใน 5 ปี จะลดภาษีสินค้าอีก 1,961 รายการ หรือคิดเป็นร้อยละ 35 ซึ่งครอบคลุมสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม

สำหรับสินค้าอ่อนไหวจำนวน 520 รายการ จะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ภายใน7-10 ปี (ปี 2558) เช่น สิ่งพิมพ์ ไฟเบอร์บอร์ด พาร์ติเคิลบอร์ด และสินค้าเกษตรอ่อนไหว จำนวน46 รายการ จะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ภายใน 10-15 ปี (ปี 2563) เช่น สินค้าปศุสัตว์ (เนื้อวัว เนื้อหมู นม เนย) ซึ่งผู้ส่งออกทั้งสองประเทศจะได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษีศุลกากรภายใต้ความตกลงนี้ จะต้องมีคุณสมบัติของสินค้าตามกฎแหล่งกำเนิดสินค้าที่ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันไว้ในแต่ละรายการ คือ (1) สินค้าที่ผ่านการผลิตในประเทศโดยใช้วัตถุดิบภายในทั้งหมด (2) สินค้าที่มีการแปรสภาพอย่างเพียงพอ (Substantial transformation) โดยพิจารณาการเปลี่ยนพิกัดอัตราศุลกากร (Change of tariff classification) และ (3) สินค้าบางประเภทต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือแปรสภาพอย่างเพียงพอ โดยพิจารณาจากการใช้สัดส่วนวัตถุดิบภายในประเทศไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 และ 45 ของราคาสินค้า (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

นอกจากนี้ ความตกลงการค้าเสรีไทย–นิวซีแลนด์ ยังครอบคลุมประเด็นการเจรจาเพื่อแก้ไขอุปสรรคทางการค้าที่มิใช่ภาษีและมาตรการที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทางการค้า ไม่ว่าจะเป็นมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชและมาตรการทางเทคนิคเช่น ไทยและนิวซีแลนด์จัดตั้งคณะกรรมการด้านมาตรการสุขอนามัยขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหามาตรการสุขอนามัยพืชและสัตว์ที่เข้มงวดของนิวซีแลนด์ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการส่งออกสินค้าผัก ผลไม้ และเนื้อสัตว์ของไทย ทั้งนี้ สินค้ามีระดับความสำคัญสูงที่ไทยได้ระบุไว้เพื่อให้ดำเนินการแก้ไขภายใน 2 ปี ได้แก่ ลำไย ลิ้นจี่ มังคุด และทุเรียน เป็นต้น ส่วนมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดและมาตรการอุดหนุนและตอบโต้การอุดหนุนนั้น จะต้องไม่ไปขัดกับกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้ในความตกลงตามกรอบองค์การการค้าโลก ในกรณีที่เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมในประเทศสมาชิกอันเนื่องมาจากการได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีความตกลง ประเทศสมาชิกนั้นสามารถใช้มาตรการปกป้องได้เป็นการชั่วคราว เพื่อให้อุตสาหกรรมในประเทศมีเวลาในการปรับตัวได้(มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549)

การเปิดเสรีด้านการลงทุนประเทศไทยและนิวซีแลนด์มีการเปิดเสรีการลงทุนนอกภาคบริการ โดยนิวซีแลนด์ให้คนไทยเข้าไปลงทุนในธุรกิจทุกประเภทร้อยละ 100 ยกเว้นการประมง และหากเป็นการลงทุนที่มีขนาดเกิน 50 ล้านเหรียญนิวซีแลนด์ จะต้องขออนุญาตกับคณะกรรมการลงทุนต่างชาติก่อน โดยในอนาคตนิวซีแลนด์จะพิจารณาขยายเพดานการลงทุนที่ต้องขออนุญาตจาก 50 ล้านเหรียญ เป็น 100 ล้านเหรียญ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อคนไทยมากขึ้นสำหรับประเทศไทยจะเปิดเสรีการลงทุนทางตรงให้ชาวนิวซีแลนด์ลงทุนได้ร้อยละ 100 ในธุรกิจผลิตสินค้าบางประเภท โดยเฉพาะธุรกิจที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการลงทุน โดยต้องนำเงินมาลงทุนไม่น้อยกว่า 3 ล้านบาท เช่น ธุรกิจผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เครื่องใช้ไฟฟ้า ซอฟแวร์ เครื่องจักร ผลิตภัณฑ์กระดาษ การแปรรูปอาหารที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และชิ้นส่วนยานยนต์ เป็นต้น

การเปิดเสรีการค้าบริการทั้งสองฝ่ายจะเจรจาเปิดตลาดการค้าบริการภายใน 3 ปี หลังความตกลงฯ มีผลบังคับใช้ โดยในระหว่างที่ยังไม่มีการเจรจาเปิดตลาด ทั้งสองฝ่ายจะอำนวยความสะดวกให้คนไทยและนิวซีแลนด์เดินทางไปทำงานและติดต่อธุรกิจในอีกประเทศหนึ่งได้สะดวกยิ่งขึ้น โดยนิวซีแลนด์อนุญาตให้พ่อครัวไทยที่ได้รับวุฒิบัตรจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงานเข้าไปทำงานได้คราวละ 3 ปี และต่ออายุได้อีก 1 ปี โดยไม่ต้องมีสัญญาจ้างงาน

สำหรับประเทศไทยจะอนุญาตให้นักธุรกิจนิวซีแลนด์ที่เข้ามาประชุมและติดต่องานในไทยสามารถยื่นขอ Multiple entry visa ณ สถานทูตไทยในต่างประเทศได้ และให้นักธุรกิจเข้ามาประชุมและติดต่องานในไทยได้ไม่เกิน 90 วัน รวมทั้งให้นักธุรกิจนิวซีแลนด์ใช้บริการศูนย์บริการวีซ่าและใบอนุญาตทำงาน (One stop service) ได้โดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นบริษัทที่มีสินทรัพย์รวมเกินกว่า 30 ล้านบาท (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2548)

5.3.5ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA)

การเจรจาทวิภาคีตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-ญี่ปุ่น หากบรรลุผลแล้ว ญี่ปุ่นจะต้องเปิดตลาดสินค้าเกษตรที่จะทำให้ประเทศไทยได้ประโยชน์อย่างมาก เนื่องจากทางญี่ปุ่นมีมาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษีค่อนข้างเข้มงวด ไม่ว่าจะเป็นมาตรฐานสินค้าด้านคุณภาพและความสะอาด สินค้าส่งออกของประเทศไทยที่คาดว่าจะขยายตลาดได้มาก ได้แก่ ข้าว อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป สิ่งทอ เครื่องดื่มและยาสูบ แต่สินค้าอุตสาหกรรม คาดว่าประเทศไทยจะได้รับผลกระทบจากการนำเข้าเพิ่มขึ้น เนื่องจากญี่ปุ่นเป็นแหล่งผลิตสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีในการผลิตระดับสูง โดยเฉพาะยานยนต์และชิ้นส่วน สินค้าอิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งออก อาจนำเข้าเพื่อทดแทนการผลิตภายในประเทศที่อาจมีต้นทุนสูงกว่า สินค้าญี่ปุ่นเหล่านี้จึงเข้ามามีส่วนแบ่งตลาดสินค้าไทยมากขึ้น

จากการประชุม Boao forum for Asia ณ มณฑลไหหลำ สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2545 ฯพณฯนายกรัฐมนตรีไทยและญี่ปุ่นได้หารือและเห็นควรให้มีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมเพื่อศึกษาการเป็นหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดไทย-ญี่ปุ่น เพื่อผลักดันความร่วมมือให้ครอบคลุมรอบด้านทั้งด้านการค้า การลงทุน อุตสาหกรรมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งการจัดทำความตกลงการค้าเสรีโดยให้ยึดรูปแบบความตกลง Japan-Singapore for a new-age economic partnership agreement (JSEPA) เป็นตัวอย่างในการทำความตกลงไทย-ญี่ปุ่น และมีความสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของ WTO และยอมรับหลักการมุ่งให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งให้ความยืดหยุ่นแก่ไทย เนื่องจากความต้องการของระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และคำนึงถึงสาขาที่มีความอ่อนไหวของแต่ละประเทศ โดยในวันที่ 11 ธันวาคม 2546 ผู้นำทั้งสองได้หารือระดับทวิภาคีและเห็นชอบให้เริ่มการเจรจาอย่างเป็นทางการ เพื่อจัดทำความตกลง JTEPA โดยให้เริ่มการประชุมเจรจาครั้งแรกที่ประเทศไทย เมื่อวันที่ 16-17 กุมภาพันธ์ 2547 และ เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2550

นายกรัฐมนตรีไทยและญี่ปุ่นได้ลงนามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2550

ในการเจรจาข้อตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย–ญี่ปุ่น (JTEPA) นั้น ผู้นำของทั้งสองฝ่ายได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมความร่วมมือหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ครอบคลุม รวม 21 สาขา ได้แก่ (1) การค้าสินค้า (2) กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (3) ระบบศุลกากรของไทยและญี่ปุ่น (4) การค้าไร้กระดาษ (5) มาตรฐานเพื่อการยอมรับร่วมกัน (6) นโยบายการแข่งขันทางการค้า (7) ทรัพย์สินทางปัญญา (8) การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (9) การค้าบริการ (10) การลงทุน (11) การเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดา(12) บริการการเงิน (13) เทคโนโลยีสารสนเทศ (14) วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงานและสิ่งแวดล้อม (15) การศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (16) การท่องเที่ยว (17) อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (18) การส่งเสริมการค้าและการลงทุน (19) ความร่วมมือด้านการเกษตร ป่าไม้ และประมง(20) การปรับปรุงบรรยากาศทางธุรกิจ และ (21) กระบวนการหลีกเลี่ยงข้อพิพาท รวมทั้งการระงับข้อพิพาท ทั้งนี้ ผู้นำทั้งสองประเทศได้ลงนามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ ไทย–ญี่ปุ่น และความตกลงมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2550 (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

รายละเอียดในความตกลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยจากการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น มีดังนี้

การเปิดเสรีด้านสินค้าโดยจะลด/ยกเลิกภาษีมากกว่าร้อยละ 90 ของรายการสินค้าและมูลค่าการนำเข้า และมีมาตรการปกป้องสองฝ่ายในกรณีที่การลด/เลิกภาษีก่อให้เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมภายในประเทศ โดยประเทศไทยแบ่งกลุ่มสินค้าที่จะลดภาษีศุลกากรออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- สินค้าที่จะลดภาษีศุลกากรลงเหลือร้อยละ 0 ทันทีที่ความตกลงมีผลบังคับใช้
-สินค้าทั่วไปที่จะทยอยลดภาษีศุลกากรลง ซึ่งบางรายการก็ยังไม่ได้ตกลงกันว่าจะลดลงเหลือร้อยละ 0 เมื่อใด
-สินค้าอ่อนไหวที่ยังจะต้องนำมาเจรจากันภายหลัง

สำหรับประเทศญี่ปุ่นได้แบ่งกลุ่มสินค้าที่จะลดภาษีศุลกากรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- สินค้าที่จะลดภาษีศุลกากรลงเหลือร้อยละ 0 ทันทีที่ความตกลงมีผลบังคับใช้
-สินค้าทั่วไปที่จะทยอยลดภาษีศุลกากรลงเหลือร้อยละ 0 (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549)

โดยสามารถสรุปตัวอย่างสินค้าอุตสาหกรรมในแต่ละกลุ่มที่ไทยและญี่ปุ่นตกลงที่จะลดภาษีศุลกากรให้แก่กันภายใต้ความตกลงการค้าเสรีไทย–ญี่ปุ่น (ตารางที่ 5.1)

ตารางที่ 5.1 ตัวอย่างสินค้าอุตสาหกรรมที่ไทยและญี่ปุ่นตกลงที่จะลดภาษีศุลกากรให้แก่กันภายใต้ความตกลงการค้าเสรีไทย–ญี่ปุ่น

กลุ่มสินค้า	ตัวอย่างสินค้าที่ลดภาษีศุลกากร	
	ไทย	ญี่ปุ่น
สินค้าที่จะลดภาษีศุลกากรลงเหลือร้อยละ 0 ทันที	เหล็กรีดร้อนที่ไม่มีการผลิตในประเทศไทย และเหล็กอื่นๆ บางรายการ	อัญมณี เครื่องประดับ (ยกเว้นไข่มุกเทียม) และสิ่งทอ
สินค้าทั่วไปที่จะทยอยลดภาษีศุลกากรลง	ชิ้นส่วนยานยนต์ รถยนต์สำเร็จรูปขนาดมากกว่า 3,000 ซีซีขึ้นไป	รองเท้า
สินค้าอ่อนไหวที่ยังจะต้องนำมาเจรจากันในภายหลัง	รถยนต์สำเร็จรูป ขนาดต่ำกว่า 3,000 ซีซี	ไม่มีสินค้าในกลุ่มนี้

ที่มา: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549

นอกจากนี้ ความตกลงการค้าเสรีไทย–ญี่ปุ่น ยังครอบคลุมประเด็นการเจรจาเพื่อแก้ไขอุปสรรคทางการค้าที่มิใช่ภาษี และมาตรการต่างๆ ทางการค้าไม่ว่าจะเป็นมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช และมาตรการทางเทคนิค โดยมีความร่วมมือด้านความปลอดภัยอาหารซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อยกระดับมาตรฐานสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช ซึ่งเป็นความตกลงฉบับแรกของญี่ปุ่นทำกับประเทศที่ส่งออกสินค้าเกษตร รูปแบบของความร่วมมือ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนข้อมูลและข้อคิดเห็นทางเทคนิคการแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญ การจัดสัมมนา การหารือร่วมกันบนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับประเด็นที่เกิดจากการใช้มาตรการ SPS การส่งเสริมการลงทุนของเอกชนในการตั้งห้องปฏิบัติการทดสอบอาหาร เป็นต้น (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549)

การเปิดเสรีด้านการลงทุนบริษัทของไทยรวมทั้งคนไทยสามารถเข้าไปลงทุนในทุกสาขายกเว้น อุตสาหกรรมผลิตยา อุตสาหกรรมอวกาศและยานอวกาศ อุตสาหกรรมผลิตน้ำมัน อุตสาหกรรมพลังงาน อุตสาหกรรมการกระจายเสียง การทำเหมืองแร่ การประมง การเกษตร ป่าไม้ และอุตสาหกรรมพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ สามารถแก้ไขข้อผูกพันแบบถอยหลังได้ แต่อาจต้อมีการชดเชยหรือปรับข้อผูกพันอื่น เพื่อให้ประโยชน์โดยรวมไม่ลดลง

การเปิดเสรีการค้าบริการไทยสามารถไปลงทุนเปิดกิจการและทำงานในญี่ปุ่นได้มากขึ้นและง่ายขึ้นในหลายสาขา เช่น บริการด้านดูแลคนสูงอายุ คนป่วย บริการสปา บริการโรงแรม ร้านอาหาร บริการอู่ซ่อมรถ เป็นต้น และมีมาตรการปกป้องฉุกเฉิน ซึ่งจะเริ่มเจรจาใน 6 เดือนหลังจาก JTEPA มีผลบังคับใช้ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

5.3.6 เขตการค้าเสรีไทย-เปรู (Thailand-Peru free trade agreement)

ไทยและเปรูได้มีการลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างกัน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2546 ซึ่งครอบคลุมการเปิดเสรี และการอำนวยความสะดวกทางด้านการค้าสินค้า การค้าบริการและการลงทุน รวมทั้งการขยายความร่วมมือด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องโดยทั้งสองฝ่ายได้เริ่มการเจรจาครั้งแรกเมื่อเดือนมกราคม 2547 และมีการลงนามในข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างกันไปแล้วเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2548 นอกจากนี้ยังได้มีการลงนามพิธีสารเพิ่มเติมด้านแหล่งกำเนิดสินค้า ในการประชุมเอเปคเดือนพฤศจิกายน 2549 เพื่อให้การลดภาษีสินค้าบางส่วน (Early harvest) มีผลในทางปฏิบัติ และขณะนี้อยู่ระหว่างการตรวจสอบการลดภาษีภายใต้พิกัดศุลกากร (HS Code 2007) ไทย–เปรู ได้กำหนดหัวข้อการเจรจาไว้ 4 ประเด็น เพื่อให้การเจรจาเป็นไปตามกรอบที่ได้วางไว้ คือ

-การค้าสินค้า : โดยลดหรือยกเลิกอากรศุลกากรที่เรียกเก็บจากสินค้าที่มีถิ่นกำเนิดมาจากประเทศคู่ค้า ให้สอดคล้องกับความตกลงทางการค้าทั่วไปว่าด้วยการค้า GATT โดยทั้งสองฝ่ายต้องลดอุปสรรคทางการค้าที่มิใช่ภาษีให้เหลือน้อยที่สุด

-การค้าบริการ : มุ่งขยายการค้าบริการที่เอื้อประโยชน์ร่วมกัน และเปิดเสรีการค้าบริการระหว่างกันแบบก้าวหน้าโดยลำดับ

-การลงทุน : ตกลงที่จะลงทุนร่วมกัน หรือการลงทุนในรูปแบบอื่นๆ ที่จะอำนวยความสะดวกต่อการลงทุน โดยปรับปรุงเรื่องความโปร่งใสของกฎและข้อบังคับเกี่ยวกับการลงทุน และการสร้างเงื่อนไขที่เอื้อประโยชน์ต่อนักลงทุนทั้งสองฝ่าย

-ความร่วมมือในสาขาอื่นๆ : ขยายความร่วมมือระหว่างกัน โดยเริ่มจากความตกลงที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน เช่น ด้านการท่องเที่ยว การขนส่ง เป็นต้น (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

ทั้งนี้ กรอบการเจรจาครอบคลุมการค้าสินค้า การค้าบริการและการลงทุน รวมทั้งความร่วมมือด้านต่างๆ โดยมีเป้าหมายเป็นเขตการค้าเสรีที่สมบูรณ์ในปี 2558 ยกเว้นสินค้าที่มีความอ่อนไหวจะพิจารณาเป็นรายการไป สาระของการเจรจาสามารถสรุปได้ดังนี้

การเปิดเสรีด้านสินค้าทั้งสองฝ่ายตกลงที่จะยกเลิกภาษีระหว่างกันทันทีที่เริ่มความตกลงไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนรายการสินค้าทั้งหมด ซึ่งจะครอบคลุมรายการที่มีการนำเข้าระหว่างกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของมูลค่าการนำเข้าเฉลี่ย 3 ปี ซึ่งประโยชน์ที่ฝ่ายไทยได้รับกระจายอยู่ในสินค้าอุตสาหกรรมหลายชนิด เช่น รถปิคอัพ เครื่องพิมพ์ (Printer) หลอดไฟฟ้า พลาสติกและผลิตภัณฑ์ เลนส์แว่นตา ยาง โทรศัพท์ เครื่องขยายเสียงคอมพิวเตอร์และส่วนประกอบเครื่องโทรสาร เป็นต้น ในขณะที่สินค้าส่งออกของเปรู ได้แก่ สินแร่สังกะสี สินแร่ดีบุก สารฆ่าราด้ายและผ้าทอขนสัตว์ ปลาหมึก ซึ่งวัตถุดิบที่ไทยมีความจำเป็นต้องนำเข้าอยู่แล้ว

สำหรับสินค้าที่เหลือ ฝ่ายไทยสามารถลดภาษีภายใน 5 ปี ได้ถึงร้อยละ 48 และอีกร้อยละ 2 ซึ่งเป็นสินค้าอ่อนไหวไทยพร้อมจะลดภาษีเป็น 0 ภายใน 10 ปี ส่วนสินค้าโควตาภาษีภายใต้ WTO ที่พร้อมลดภาษีภายใน 15 ปี อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเปรูมีท่าทีปกป้องการเปิดเสรีภาคเกษตรมาก อาทิ มีสินค้ามากถึงร้อยละ 32 ของรายการสินค้าทั้งหมดที่ต้องการลดภาษีเกินกว่า 5 ปี และขอให้ถอนข้าวและน้ำตาลออกจากการลดภาษีรวมทั้งขอใช้มาตรการปกป้องพิเศษสำหรับสินค้าเกษตร และคงการเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมที่รัฐบาลจัดเก็บเพิ่มเติม (Surcharge) สินค้าเกษตร 4 รายการ คือ ข้าว ข้าวโพด นมและผลิตภัณฑ์ และน้ำตาลทั้งสองฝ่ายจึงยังต้องเจรจาหาข้อสรุปในเรื่องนี้ รวมทั้งเรื่องกฎแหล่งกำเนิดสินค้าต่อไป

การเปิดเสรีด้านการลงทุนด้วยความร่วมมือส่งเสริมการลงทุนระหว่างกันโดยปรับปรุงความตกลงส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างไทยกับเปรูฉบับเดิมตั้งแต่ปี 2534 ให้มีความทันสมัยมากขึ้น นอกจากนี้ ประเทศเปรูต้องการให้ไทยเข้าไปลงทุนในประเทศตน และยื่นข้อเสนอสิทธิพิเศษด้านการลงทุนในประเทศหลายอย่าง เช่น การให้สัมปทานป่าไม้นานกว่า 40 ปี และเปิดกว้างการลงทุนแก่ไทยในหลายสาขา เช่น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมภัตตาคารอาหารไทย ธุรกิจบริการ ระบบสาธารณูปโภค การก่อสร้างถนน การลงทุนในภาคอุตสาหกรรม เช่น การทำไร่สับปะรด การปลูกพืชตระกูลถั่ว มันสำปะหลัง การประมง อุตสาหกรรมปลาป่นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ กิจการเหมืองแร่ และอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าต่างๆ รวมทั้งสินค้าแฟชั่น อัญมณี และเครื่องประดับ ซึ่งเป็นโอกาสอันดีที่ผู้ประกอบการไทยจะเข้าไปร่วมลงทุนในเปรู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมอาหาร เฟอร์นิเจอร์และยานยนต์ซึ่งผู้ประกอบการไทยสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของเปรูที่มีอยู่มาก เช่น ป่าไม้ และเหมืองแร่ที่ยังคงอุดมสมบูรณ์ได้เป็นอย่างดี ตรงนี้ถ้าไทยปฏิบัติตามนี้ก็เป็นการเข้าไปหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของผู้อื่นเช่นกัน

การเปิดเสรีการค้าบริการเปรูต้องการใช้แนวทาง Negative list ในการเปิดเสรี หรือการเปิดเสรีทุกสาขายกเว้นสาขาที่ยังไม่พร้อม แต่ไทยต้องการใช้แนวทาง Positive list หรือการเปิดเสรีสาขาที่พร้อมเท่านั้น อย่างไรก็ตาม คาดว่าการเจรจาจะสามารถหาข้อสรุปได้ไม่ยาก เนื่องจากทั้งสองประเทศไม่ใช่ผู้ส่งออกด้านการค้าบริการที่สำคัญ และจะได้รับผลประโยชน์มากกว่าหากร่วมมือกันพัฒนาการค้าบริการ เช่น ในด้านการศึกษา/วัฒนธรรม การฝึกอบรม ขนส่ง ท่องเที่ยว สุขภาพ ก่อสร้าง การเคหะ และสุขอนามัย เป็นต้น (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

5.3.7 ความตกลงการค้าเสรีบีมสเทค (BIMSTEC free trade agreement: BIMSTEC FTA)

กลุ่ม BIMSTEC ได้จัดตั้งเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2540 โดยมีประเทศสมาชิก 4 ประเทศ ได้แก่ บังคลาเทศ ศรีลังกา อินเดีย และไทย ส่วนสหภาพเมียนมาร์ได้เข้าเป็นสมาชิกในเดือนธันวาคม 2540 เนปาลและภูฏานได้เข้าเป็นสมาชิกในเดือนธันวาคม 2546 ตามลำดับ อย่างไรก็ดี ในช่วงที่ผ่านมาความร่วมมือ BIMSTEC มีความคืบหน้าไม่มากนัก เนื่องจากความแตกต่างทางพื้นฐานเศรษฐกิจ

ของแต่ละประเทศสมาชิก ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาความร่วมมือในสาขาต่างๆ ดังนั้น ในการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจ/การค้า BIMSTEC ครั้งที่ 4 ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2546 ประเทศสมาชิกจึงเห็นควรให้มีการพิจารณาแนวทางเพื่อขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้าอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น พร้อมกับเห็นชอบให้จัดตั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเจรจาจัดทำกรอบความตกลงเขตการค้าเสรี BIMSTEC ซึ่งต่อมาในการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจและการค้า ครั้งที่ 5 ประเทศสมาชิก BIMSTEC ได้เห็นชอบและลงนามกรอบความตกลงฯ ในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2547 ยกเว้นบังคลาเทศ แต่ต่อมาบังคลาเทศได้ร่วมลงนาม ในวันที่ 25 มิถุนายน 2547 ทำให้สมาชิก BIMSTEC ทั้งหมดตกลงกันในกรอบความตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีให้แล้วเสร็จภายใน ปี 2555 ซึ่งกรอบความตกลงฯ นี้ได้กำหนดให้มีการตั้งคณะกรรมการเจรจาการค้า (Trade negotiating committee: TNC) เพื่อเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี BIMSTECโดยไทยได้รับมอบหมายให้เป็นประธานคณะกรรมการฯ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

การจัดตั้งเขตการค้าเสรีในกรอบ BIMSTEC มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าการลงทุนภายในประเทศสมาชิก และเพื่อดึงดูดนักธุรกิจจากภายนอกให้เข้ามาทำการค้าและการลงทุนกับประเทศสมาชิก BIMSTEC ให้มากขึ้นโดยขอบเขตการตกลงครอบคลุมการค้าสินค้า การค้าบริการ การลงทุน และความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยสามารถสรุปสาระสำคัญของกรอบการเจรจาครอบคลุมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในทุกด้าน ดังนี้

การเปิดเสรีด้านสินค้าประเทศสมาชิกได้ตกลงที่จะแบ่งสินค้าที่จะนำมาเจรจาลดหรือยกเลิกภาษีสินค้า 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสินค้าเร่งลดภาษีและกลุ่มสินค้าที่จะเจรจาลดภาษีปกติ

(1) กลุ่มสินค้าลดภาษีเร็ว (Fast track)

ประเทศ	ลดภาษีให้ประเทศกำลังพัฒนา	ลดภาษีให้ประเทศพัฒนาน้อย
อินเดีย ศรีลังกา ไทย	1 ก.ค. 2549–30 มิ.ย. 2552	1 ก.ค. 2549–30 มิ.ย. 2550
บังคลาเทศ ภูฏาน เมียนมาร์ เนปาล	1 ก.ค. 2549–30 มิ.ย. 2554	1 ก.ค. 2549–30 มิ.ย. 2552

(2) กลุ่มสินค้าลดภาษีปกติ (Normal track)

ประเทศ	ลดภาษีให้ประเทศกำลังพัฒนา	ลดภาษีให้ประเทศพัฒนาน้อย
อินเดีย ศรีลังกา ไทย	1 ก.ค. 2550–30 มิ.ย. 2555	1 ก.ค. 2550–30 มิ.ย. 2553
บังคลาเทศ ภูฏาน เมียนมาร์ เนปาล	1 ก.ค. 2550–30 มิ.ย. 2560	1 ก.ค. 2550–30 มิ.ย. 2558

การลด/ยกเลิกภาษีของประเทศกำลังพัฒนา ได้แก่ อินเดีย ศรีลังกาและไทย โดยเริ่มลดภาษีระหว่างกันตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2550 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2555 โดยภาษีจะลดเป็นร้อยละ 0-5 ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2555 และจะลดภาษีศุลกากรให้ประเทศพัฒนา น้อยที่สุด ได้แก่บังคลาเทศ ภูฏาน พม่า และเนปาล ระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม 2550 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2553 โดยจะลดภาษีเป็นร้อยละ 0-5 ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2553

การลด/ยกเลิกภาษีของประเทศพัฒนาน้อยที่สุด จะลดภาษีให้ประเทศกำลังพัฒนาตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2550 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2560 โดยภาษีจะลดเป็นร้อยละ 0-5 ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2560 และจะลดภาษีศุลกากรให้ประเทศพัฒนาน้อยที่สุดด้วยกัน ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2550 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2558 โดยภาษีจะลดเป็นร้อยละ 0-5 ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2558

นอกจากนี้ กรอบการเจรจายังกำหนดให้สมาชิกมีรายการสินค้าที่จะไม่ลดภาษี (Negative list: NL) ได้ แต่จะต้องกำหนดเพดานจำนวนรายการสินค้าที่จะไม่นำมาลดภาษี และประเทศกำลังพัฒนาจะต้องพิจารณาการลดภาษีให้เฉพาะประเทศพัฒนาน้อยที่สุดด้วย

การเปิดเสรีด้านการลงทุนการเจรจาเปิดเสรีการค้าการลงทุนมีกรอบเวลาการเจรจาเริ่มตั้งแต่ปี 2548 และให้แล้วเสร็จในปี 2550 โดยใช้หลักการเจรจาการลงทุนเพื่อให้เป็นไปตามกรอบความตกลง FTA คือเปิดตลาดแบบ Positive list approach นอกจากนี้ยังมีการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในสาขาต่างๆ ภายใต้กรอบ BIMSTEC ให้ก้าวหน้ามากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าระหว่างกัน เช่น การจัดทำความตกลงการยอมรับร่วม (Mutual recognition arrangements: MRAs) และความร่วมมือด้านพิธีการศุลกากร เป็นต้น

การเปิดเสรีการค้าบริการการเจรจาเปิดเสรีการค้าบริการมีกรอบเวลาการเจรจาเริ่มตั้งแต่ปี 2548 และให้แล้วเสร็จในปี 2550 โดยใช้แนวทางการเลือกเปิดสินค้าที่มีการลดภาษี (Positive list approach: PL) และให้มีการปฏิบัติเป็นพิเศษและแตกต่างและยืดหยุ่นแก่ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด เพื่อเสริมสร้างโอกาสทางการค้าของประเทศดังกล่าวให้สมดุลและเท่าเทียมกัน (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550) ทั้งนี้ การประชุม BIMSTECTNC ได้ประชุมมาแล้ว 15 ครั้ง โดยครั้งที่ 16 กำหนดจะจัดขึ้นในช่วง ปี 2551 ณ ประเทศอินเดีย (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

5.3.8 ความตกลงการค้าเสรีไทย-สมาคมการค้าเสรีแห่งยุโรป (Thailand-EFTA free trade agreement: TEFTA)

ความตกลงการค้าเสรีไทย–สมาคมการค้าเสรีแห่งยุโรป (ไอซ์แลนด์ สวิสเซอร์แลนด์ นอร์เวย์ และลิกเตนสไตน์) เป็นผลจากการหารือระหว่างนายกรัฐมนตรีของไทยกับประธานาธิบดีสวิสเซอร์แลนด์ เมื่อเดือนมีนาคม 2547 ซึ่งต่อมา คณะกรรมาการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (กนศ.) ได้มีมติมอบหมายให้ผู้ช่วยรัฐมนตรีกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา นายเกริกไกรจีระแพทย์ ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะเจรจาความตกลง และให้กระทรวงพาณิชย์โดยกรมเจรจาการค้า

ระหว่างประเทศจัดทำการศึกษาผลกระทบของการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-เอฟตา และรายงานผลต่อกนศ.ก่อนที่จะเริ่มการเจรจาอย่างเป็นทางการ โดยคณะเจรจาของไทยและสมาคมการค้าเสรีแห่งยุโรป ได้จัดการหารืออย่างไม่เป็นทางการระหว่างกันเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2548 ณ กรุงเทพฯ ประเทศไทยเพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับกรอบ แนวทาง และกำหนดการของการเจรจา โดยทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันว่าความตกลงฯ ควรครอบคลุมเรื่องการค้าสินค้าการค้าบริการ การลงทุนและความร่วมมือต่างๆ ระหว่างกันโดยการเจรจาควรยึดหลักความยืดหยุ่นเพื่อให้ทั้งสองประเทศได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน และความตกลงฯ ควรสอดคล้องกับหลักการขององค์การการค้าโลก (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550) โดยสามารถสรุปสาระสำคัญของกรอบการเจรจา ได้ดังนี้

ในการเจรจาเปิดเสรีสินค้า มีกลุ่มสินค้าที่เปิดตลาด ดังนี้

- สินค้าเกษตรแปรรูป: ไทยขอให้ EFTA ยกเลิกการเก็บ Price compensation[167](PC)ในสินค้ากลุ่มนี้ แต่ EFTA แจ้งว่าไม่สามารถทำได้ เนื่องจากต้องแก้ไขกฎหมายภายในประเทศ และขอประชามติจากประชาชน และแจ้งว่าข้อเสนอที่ให้แก่ไทยเป็นข้อเสนอเหมือนกับที่ให้แก่สหภาพยุโรป

-สินค้าเกษตรพื้นฐาน: ฝ่ายไทยขอให้ EFTA พิจารณาเปิดตลาดเนื้อไก่สดและแปรรูป น้ำตาลทราย ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ซึ่งเป็นสินค้าอ่อนไหวของ EFTA โดยขอโควตาพิเศษสำหรับสินค้าเกษตรที่มีโควตาภาษี ในขณะที่สวิตเซอร์แลนด์และนอร์เวย์ขอให้ไทยเปิดตลาดเนื้อแกะและเนยแข็ง สำหรับไอซ์แลนด์ขอให้ไทยเปิดตลาดเนื้อม้า

-สินค้าอุตสาหกรรม: EFTA ลดภาษีให้ไทยเป็น 0 ทุกรายการ ยกเว้นสินค้าประมาณ 10 รายการที่สวิตเซอร์แลนด์ ลิกเตนสไตน์ และนอร์เวย์ ขอเป็นรายการสินค้ายกเว้น (Exclusion list) เนื่องจากเป็นรายการที่อ่อนไหวและจะไม่มีการลดภาษี

-สินค้าประมง: EFTA เสนอลดภาษีเหลือร้อยละ 0 เกือบทุกรายการ ในขณะที่ไทยเสนอลดภาษีทุกพิกัดเหลือร้อยละ 0 ทันที ยกเว้นสินค้าใน 10 พิกัด ได้แก่ ปลาแมคเคอเรลสดแช่เย็นแช่แข็ง ปลาอื่นๆ สด แช่เย็น แช่แข็ง และเนื้อปลาฟิลเล

ในการเจรจาด้านการลงทุน ทั้งสองฝ่ายยังมีท่าทีที่แตกต่างกันในหลายประเด็น เช่น นิยาม “การลงทุน” และ “ผู้ลงทุน” ขอบเขตการคุ้มครองการลงทุน แนวทางการผูกพันมาตรการสาขาต่างๆ (เรื่อง National treatment และ MFN ในภาค Non-service) และการระงับข้อพิพาท เป็นต้น

การเปิดเสรีการค้าบริการในการเจรจาเปิดเสรีการบริการ ทั้งสองฝ่ายได้ยื่นข้อเรียกร้องและข้อเสนอระหว่างกัน โดยไทยต้องการให้มีการยอมรับมาตรฐานฝีมือแรงงานไทย เช่น นวดไทย ผู้ดูแลเด็กและคนชราผู้ให้บริการสปา และผู้ปรุงอาหารไทย เป็นต้น ส่วน EFTA สนใจสาขาวิชาชีพ

[167]PriceCompensation คือ ภาษีเพื่อชดเชยส่วนต่างระหว่างราคาวัตถุดิบของสินค้านำเข้ากับสินค้าภายในประเทศ เช่น น้ำตาล ธัญพืช แป้ง เป็นต้น ประเทศที่เรียกเก็บ Price Compensation คือ สวิตเซอร์แลนด์และนอร์เวย์

ต่างๆ และขอให้ไทยเปิดตลาดเพิ่มขึ้นในกิจกรรม Insurance, Reinsurance และ Banking ซึ่งไทยได้ยืนยันว่าจะให้ไม่เกินขอบเขต WTO และจะยังไม่ผูกพัน Reinsurance (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

5.4 ความตกลงเขตการค้าเสรีที่ได้หยุดหรือปรับแนวทางการเจรจา

5.4.1 เขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกา(Thailand-U.S. free trade agreement: TUSFTA)

ในการประชุมรัฐมนตรีการค้าเอเปค 2002 เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2545 ณ เมืองลอสคาบอส ประเทศเม็กซิโก ประเทศไทยและสหรัฐอเมริกาได้ร่วมลงนามในกรอบความตกลงด้านการค้าและการลงทุน (Trade and investment framework agreement between the United States and the Kingdom of Thailand: TIFA) เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางการค้าระหว่างกัน รวมทั้งเพื่อปูทางสำหรับการจัดตั้งเขตการค้าเสรีในอนาคต และการเจรจาความตกลงภายใต้เขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกา ได้เริ่มเจรจาเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2547 กรอบการเจรจาครอบคลุมเรื่องการเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุน รวมทั้งความร่วมมือทางเศรษฐกิจในสาขาต่างๆ และได้กำหนดให้มีผู้เจรจาหลักในแต่ละประเด็นเป็นผู้แทนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบในประเด็นนั้นโดยตรง รวมถึงมีการแบ่งคณะเจรจาออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

- การเปิดตลาดสินค้า
-สาขาบริการและการลงทุน
-มาตรการทางการค้า มาตรการทางเทคนิคและสุขอนามัย
-ทรัพย์สินทางปัญญา

ทั้งนี้ ปัจจุบันสหรัฐอเมริกา ได้ขอหยุดการเจรจา โดยสามารถดำเนินการสานต่อความสัมพันธ์ทางการค้าและการหารือในประเด็นต่างๆ ได้ตามปกติ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

5.4.2 กรอบความตกลงว่าด้วยการเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจอย่างใกล้ชิดระหว่างไทยกับบาห์เรน (Framework agreementbetweenthe Kingdom of Thailand and the Kingdom of Bahrain on closer economic partnership)

บาห์เรนถือเป็นประตูส่งออกสินค้าไปตะวันออกกลาง เนื่องจากโครงสร้างผลิตทั้ง 2 ประเทศต่างกัน โดยบาห์เรน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทรายและหินซึ่งไม่เหมาะกับการเกษตรกรรม แต่ทรัพยากรธรรมชาติสำคัญ ได้แก่ น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ และทรัพยากรทางทะเลขณะที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีผลผลิตการเกษตรเพื่อส่งออก เมื่อเปิดเสรีการค้าต่อกันไทยจึงสามารถส่งออกสินค้าโดยเฉพาะสินค้าเกษตรและอาหาร ประเภทข้าว ผลไม้สดและปลาสด สินค้าอุตสาหกรรม เช่น สินค้าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์และอุปกรณ์ สิ่งทอและเสื้อผ้า

สำเร็จรูป ผลิตภัณฑ์พลาสติก อัญมณีและเครื่องประดับ สินค้าที่ไทยต้องสั่งเข้าจากบาห์เรน ได้แก่ น้ำมันปิโตรเลียม ผลิตภัณฑ์จากน้ำมัน

เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2545 รัฐมนตรีการค้าของทั้ง 2 ประเทศได้ลงนาม ในกรอบความตกลงว่าด้วยการเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับบาห์เรน (Closer economic partnership: CEP) ซึ่งรวมถึงการลดสินค้าบางส่วนทันที (Early harvest: EH) จำนวน 626 รายการ โดยมีอัตราภาษีอยู่ที่ร้อยละ 0-3(ซึ่งจะลดลงเหลือร้อยละ 0 ภายในวันที่ 1 มกราคม 2548) และมีผลบังคับใช้เมื่อทั้ง 2 ฝ่ายมีการแลกเปลี่ยน Notice of fulfillment ระหว่างกันกรอบการเจรจามีสาระสำคัญ 3 ส่วนคือ 1) การลดภาษีสินค้าบางส่วนทันที (Early harvest) 2) การเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า บริการ และการลงทุน 3) ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจต่างๆ และเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2548**ความตกลงดังกล่าวยังไม่มีผลบังคับใช้ เนื่องจากบาห์เรนอยู่ระหว่างขั้นตอนขอความเห็นชอบจากรัฐสภา** โดยบาห์เรนได้แจ้งว่า บาห์เรนเป็นสมาชิกคณะรัฐมนตรีความร่วมมืออ่าวอาหรับ (Gulf cooperation Council: GCC) ซึ่งมีข้อกำหนดไม่ให้ประเทศสมาชิกจัดทำเขตการค้าเสรีทวิภาคี ฝ่ายบาห์เรนจึงเสนอให้ปรับการเจรจาให้เป็นในรูปแบบข้อตกลง FTA ระหว่างไทย-GCC แทน เพื่อเป็นการลดแรงกดดันจากประเทศสมาชิก GCC (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550) สาระสำคัญของการเจรจามีดังนี้

การเปิดเสรีด้านสินค้าในการเจรจา ฝ่ายบาห์เรนเสนอให้ปรับการเจรจาให้เป็นในรูปแบบข้อตกลง FTA ระหว่างไทย-GCC แทน เพื่อเป็นการลดแรงกดดันจากประเทศสมาชิก GCC สำหรับความตกลงลดภาษีสินค้าบางส่วนทันที (Early harvest)จำนวน 626 รายการ กำหนดให้เริ่มลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ในวันที่ 1 มกราคม 2548 นั้น ซึ่งยังไม่มีผลบังคับใช้ โดยทั้ง 2 ฝ่าย ได้เจรจาจัดทำรายการสินค้าที่จะนำมาลดภาษีในเบื้องต้นแนบท้าย Framework agreement on CEP นั้นมีลักษณะการลดภาษี ดังนี้

-สินค้าจำนวน 419 รายการ ลดอัตราภาษีลงเหลือร้อยละ 0 ได้แก่ ข้าว และสินค้าหมวดอาหาร น้ำมันสำเร็จรูปและก๊าซธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์พลาสติก สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม อะลูมิเนียม เครื่องปรับอากาศ และเครื่องจักรกล เป็นต้น

- สินค้าจำนวน 207 รายการ ลดอัตราภาษีลงเหลือร้อยละ 3 ได้แก่ ผลิตภัณฑ์รองเท้า สินค้าหมวดอาหาร (บางรายการ) เคมีภัณฑ์ เสื้อผ้าสตรี อัญมณีและเครื่องประดับ รถยนต์และส่วนประกอบ เป็นต้น

สำหรับการลดภาษีสินค้าส่วนที่เหลือ ประมาณ 5,000 รายการ ฝ่ายไทยได้เสนอให้มีการจัดกลุ่มสินค้าเป็น 3 กลุ่ม และใช้วิธีการลดภาษี ดังนี้

- สินค้าลดภาษีเร็ว (Fast track) ประกอบด้วยสินค้าประมาณร้อยละ 40ของสินค้าส่วนที่เหลือทั้งหมด และลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0 ภายในวันที่ 1 มกราคม 2548
-สินค้าปกติ (Normal track) ประกอบด้วยสินค้าประมาณร้อยละ 40ของสินค้าส่วนที่เหลือทั้งหมด และลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0 ภายในวันที่ 1 มกราคม 2550

-สินค้าอื่น (Other products) ประกอบด้วยสินค้าประมาณร้อยละ 20ของสินค้าส่วนที่เหลือทั้งหมด และลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0 ภายในวันที่ 1 มกราคม 2553

ในการเจรจาเปิดเสรีให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนนั้น การเปิดตลาดจะต้องเป็นไปตามนโยบายและกรอบของกฎหมายในแต่ละประเทศ โดยทั้งสองฝ่ายจำเป็นต้องมีการหารือระหว่างภาคเอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนและนำเสนอผลต่อฝ่ายนโยบาย นอกจากนี้การเจรจาเพื่อเปิดตลาดนั้นทั้งสองฝ่ายต้องยึดตามหลักเกณฑ์และกฎระเบียบของ WTO ด้วย

ทั้งสองฝ่ายได้เริ่มหารือในสาขาการค้าบริการที่แต่ละฝ่ายให้ความสนใจ ซึ่งบาห์เรนให้ความสำคัญกับการเงิน/ธนาคาร โทรคมนาคม และสาขาบริการธุรกิจ เป็นต้น และเพื่อกระชับความสัมพันธ์ทางด้านการเงินระหว่างไทยกับบาห์เรน บาห์เรนจึงเสนอให้มี Technical assistance และ Training course ในสาขาธนาคารอิสลามและธุรกิจหลักทรัพย์ รวมทั้งจะให้มีการแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญระหว่าง 2 ประเทศ ซึ่งจะให้ Bahrain Institute of Banking and Finance (BIBF) เป็นหน่วยงานประสานงาน (สถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์, 2550)

ทั้งนี้ ในการหารือระหว่างผู้แทนการค้าไทยกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์และอุตสาหกรรมของบาห์เรน เมื่อวันที่ 24-28 เมษายน 2549 ฝ่ายบาห์เรนเห็นว่าการเจรจาความตกลงระหว่างไทย-บาห์เรน น่าจะดำเนินการได้ต่อไป และการเจรจาความตกลงทางการค้าของบาห์เรนไม่ผูกพันกับ GCC แต่จะมีการเจรจาต่อไปหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้บริหารระดับสูงของบาห์เรน (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

5.5 ความตกลงพันธมิตรทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP)

ประเทศไทยได้เป็นภาคีสมาชิกของความตกลงทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค ได้แก่ เป็นสมาชิก อาเซียน และเอเปก นอกจากนี้ยังได้ทำความตกลงระดับภูมิภาคหลายฉบับ สืบเนื่องจากความล้มเหลวของการเจรจาความตกลงการค้าเสรีระดับพหุภาคีในกรอบ WTO รอบโดฮา ส่งผลให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอื่นๆ อย่างเช่น ความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (Trans-Pacific partnership-TPP) และความตกลงพันธมิตรทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional comprehensive economic partnership-RCEP) ก้าวขึ้นมามีบทบาทมากขึ้น ซึ่งความตกลงทั้ง2 ประเภทข้างต้น แม้มีความคล้ายคลึงกันอยู่มาก แต่เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดก็จะพบว่ามีข้อแตกต่างที่สำคัญอยู่หลายประการ

สำหรับ RCEP คือกรอบความตกลงใหม่ซึ่งได้รับการพัฒนามาจากความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนมีอยู่เดิมทั้งสิ้น 5 ฉบับ กับ 6 ประเทศ ได้แก่ อาเซียน-จีน อาเซียน-ญี่ปุ่น อาเซียน-เกาหลี อาเซียน-อินเดีย และอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ โดย RCEP จะเป็นความตกลงแบบรอบด้าน (Comprehensive agreement) ประกอบไปด้วยความร่วมมือทั้งเชิงลึกและเชิงกว้างกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค หรืออาจอธิบายได้ง่ายๆ ว่า RCEP คือ ความพยายามของอาเซียนที่จะรวมเอาความตกลง

เขตการค้าเสรีทั้ง 5 ฉบับ ให้กลายเป็นฉบับเดียวนั่นเอง ซึ่ง RCEP ตั้งเป้าว่าจะมีมาตรฐานสูงกว่าความตกลงเขตการค้าเสรีทั่วไป นอกจากนั้น RCEP ยังเปิดโอกาสให้ประเทศอื่นๆ สามารถเข้าร่วมการเจรจาในภายหลังได้อีกด้วย

ตัวเลขทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2555 มูลค่าการค้าขายระหว่างไทยกับอีก 15 ประเทศในกลุ่ม RCEP คิดเป็นเงินกว่า 2.55 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือมากกว่าครึ่งของยอดรวมการค้าของไทย และมีสัดส่วนการค้าที่มีมูลค่ารวมกันสูงถึง 17.1 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ทั้งนี้ ผลการศึกษาเบื้องต้นที่จัดทำโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ร่วมกับกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ พบว่า กรอบข้อตกลง RCEP จะทำให้GDP ของประเทศไทยเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 4.03 โดยผัก ผลไม้แปรรูป อาหารแปรรูป เครื่องใช้ไฟฟ้า และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ส่วนประกอบยานพาหนะ ยางพารา และพลาสติก คือตัวอย่างสินค้าที่จะได้ประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการส่งออก แต่ในช่วงที่เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำไปทั่วโลก ผลที่เกิดขึ้นก็อาจจะเป็นไปในทางตรงกันข้าม

สำหรับจุดเริ่มต้นอย่างเป็นทางการของ RCEP นั้นเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2555 ระหว่างการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 21 ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ซึ่งผู้นำของทั้ง 16 ประเทศข้างต้น (อาเซียน+6) ได้มีเจตนารมณ์ร่วมกันที่จะพัฒนากรอบความตกลง RCEP อย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายให้เสร็จสิ้นภายในปี พ.ศ. 2558 RCEP นี้จึงเป็นผลมาจากที่ผู้นำอาเซียนต้องการให้มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้นมากกว่าที่มีมา เพื่อให้เกิดตลาดใหญ่ทำการค้าขายกันเอง เนื่องจากทางทวีปอเมริกาเองก็มีความตกลงการค้าเสรีระหว่างสหรัฐ เม็กซิโก และแคนาดา ต่อมาสหรัฐก็ทำความตกลงกับหลายประเทศในอเมริกาใต้อีก ทวีปยุโรปเองก็มีสหภาพยุโรปที่สมาชิกเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยรวมยุโรปตะวันออกเข้ามาเพิ่มขึ้น ขณะที่การเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบโดฮาภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO – World Trade Organization) กลับมีความคืบหน้าไปได้น้อย หรือมีแนวโน้มว่าจะไม่สามารถจบลงได้ ดังนั้นเอเชียจึงต้องพิจารณาพึ่งกันเองมากขึ้น เอเชีย16 ประเทศดังกล่าวข้างต้น มีประชากรรวมกันถึง 3,300 ล้านคน หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 50 ของประชากรโลก และส่วนใหญ่ก็เป็นประชากรที่มีอำนาจซื้อ หากดูจาก GDP (Gross Domestic Product) ก็มีสูงถึง 17,100 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณร้อยละ 27 ของ GDP โลก ทั้งนี้ผู้นำอาเซียนได้วางแนวไว้ว่าความตกลง RCEP นี้จะมีมาตรฐานกว้างและเข้มข้นกว่าความตกลงการค้าเสรีที่อาเซียนได้ทำไว้เดิมกับคู่เจรจา ที่เรียกว่า “อาเซียน+1” เช่น ความตกลง “อาเซียน-จีน” เป็นต้น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการทำความตกลงอาเซียน+1 ห้ากรอบ 6 ประเทศที่ทำกันไว้มาร่วมกันเจรจา โดยนำประเทศที่ยังไม่มี FTA หรือการเจรจาเปิดเสรีการค้ามารวมด้วย โดยให้ทุกฝ่ายสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ด้วยกัน

มีการจัดทำกรอบการเจรจากำหนดทิศทางและแนวทางสำหรับการเจรจาเปิดตลาดสินค้า บริการ การลงทุน และหลักการเจรจาในประเด็นการค้าอื่นๆ ภายใต้ RCEP รวมทั้งมีการจัดตั้งกรอบการทำงาน และคณะกรรมการเจรจาการค้าขึ้นแล้ว เรียกโดยย่อว่า RCEP – TNC โดยคณะกรรมการจะต้องรายงานกรอบการดำเนินการต่อที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสทางเศรษฐกิจของอาเซียน (SEOM – Senior economic official meeting)

กรอบการเจรจาที่เขาเรียกว่า Scoping paper นั้น ในส่วนของการค้าสินค้า จะมีการยกเลิกมาตรการทางภาษี และมาตรการที่มิใช่ภาษีต่างๆ เช่น พิธีทางศุลกากร ฯลฯ ในส่วนของการค้าบริการก็จะให้มีการเปิดเสรีด้านการค้าบริการ และในส่วนของการลงทุน ระดับการเปิดเสรีก็กำหนดไว้ว่าไม่ควรน้อยกว่าอาเซียน +1 ซึ่งถึงแม้การเจรจายังต้องดำเนินต่อไป แต่ควรจะได้ทราบแต่เนิ่นๆ เพื่อจะได้ติดตาม เรียนรู้ และเตรียมตัวไปพร้อมกัน จะได้มีความพร้อมกว่าเหมือนกรณีของ AEC โดยมีข้อที่นำเสนอเกี่ยวกับกลุ่มประเด็นต่าง ๆ ประกอบด้วย (1) ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอันประกอบด้วย ผลกระทบต่อปัญหากระบวนทำสนธิสัญญาและรัฐธรรมนูญฉบับถาวรในอนาคต (ปี 2558) ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย ผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมอันเนื่องจากข้อเรียกร้องสนธิสัญญา ผลกระทบต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมภายในประเทศ ผลกระทบต่อเงินได้ของแผ่นดินและภาษีอากร ผลกระทบจากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ผลกระทบต่อการกำหนดเขตการเกษตร การลงทุนและพื้นที่สงวนเขตสัมปทาน ผลกระทบด้านความรับผิดชอบต่อคนต่างด้าวในฐานคนชาติ ผลกระทบด้านเสถียรภาพทางการเงิน และผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะและการจัดการปัญหาในเวลาวิกฤต (2) ผลกระทบที่ควรต้องประเมิน และ (3) ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง โดยมีรายละเอียดที่แสดงในตารางต่อจากนี้

ผลกระทบจากพันธกรณีของสนธิสัญญาทางเศรษฐกิจต่อประเทศไทย

กลุ่มประเด็นผลกระทบ	ประเด็นผลกระทบที่ควรต้องประเมิน	ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง
ผลกระทบต่อปัญหากระบวนการทำสนธิสัญญาและรัฐธรรมนูญฉบับถาวรในอนาคต (ปี 2558)	ประเด็นที่ 1 ในการเจรจาทำความตกลงสนธิสัญญาภายใต้มาตรา 190 รัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2550 และปัญหา กระบวนการทำสนธิสัญญาตามกฎหมายระหว่างประเทศที่ไทยมีอำนาจการต่อรองที่น้อยกว่ามาก กระทบต่ออำนาจอธิปไตยของชาติโดยหลักการ	ประเด็นที่ 1 ออกกฎหมายว่าด้วยการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศ เพื่อสามารถเป็นมาตรฐานในกระบวนการทำสนธิสัญญา และเป็นหลักประกันว่าการทำสนธิสัญญาควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับถาวรใหม่ที่จะมีผลบังคับใช้ในปลายปี 2558
ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายกฎระเบียบ (Regulatory impacts) ที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลด้านการลงทุน	ประเด็นที่ 2 ในการเจรจาจัดทำความตกลงสนธิสัญญา มีข้อเรียกร้องที่จะส่งผลให้ประเทศไทยต้องเปลี่ยนแปลงตัวบทกฎหมายทางด้านการลงทุนและการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการลงทุนหรือไม่ เพียงใด (Investment laws and regulations)	ประเด็นที่ 2 มีศูนย์กลางดูแลเกี่ยวกับการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศ และการตรวจตราข้อบท ความผูกพันตามสนธิสัญญา กับพันธกิจในการอนุวัตรการตามสนธิสัญญา ไม่ควรให้มีการหลีกเลี่ยงการออกกฎหมายรองรับผลของสนธิสัญญาไว้ก่อน เพื่อหลบหลีกการนำความตกลงนี้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของสภา เหมือนเช่นกรณีรัฐธรรมนูญปี 2550 ควรจัดทำชุดกฎหมายเกี่ยวกับการลงทุนระหว่างประเทศไว้ให้เป็นระบบด้วย

กลุ่มประเด็นผลกระทบ	ประเด็นผลกระทบที่ควรต้องประเมิน	ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง
	ประเด็นที่ 3 การเจรจาทำข้อตกลงสนธิสัญญาส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนหรือไม่ เพียงใด (Investment – related laws and regulations) ทั้งทางตรงและทางอ้อม	ประเด็นที่ 3 สำรวจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความผูกพันตามสนธิสัญญา ความตกลงทุกระนาบและจัดทำเป็นหมวดหมู่ สังคายนากฎหมายทั้งระบบที่เกี่ยวกับการลงทุนให้เป็นแบบ One stop services
	ประเด็นที่ 4 การเจรจาจัดทำความตกลงสนธิสัญญามีข้อเรียกร้องที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับพันธกรณีที่กำหนดในความตกลงทวิภาคี หรือพหุภาคีที่ประเทศไทยทำกับคู่ภาคีอื่นๆ หรือไม่ รวมทั้งแตกต่างจากข้อกำหนดภายใน WTO หรือไม่ เพียงใด	ประเด็นที่ 4 จัดทำ Compendium ของความตกลงหลายระนาบที่ประเทศไทยได้ทำกับทุกๆ ประเทศ เพื่อนำมาเข้าตารางผลความผูกพัน ทั้งที่สอดคล้องและที่ขัดแย้ง หรือที่จำเป็นต้องมีกฎหมายใหม่ดูแล
ผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติ และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากข้อเรียกร้องสนธิสัญญา	ประเด็นที่ 5 การเจรจาความตกลงสนธิสัญญาซึ่งมีข้อเรียกร้องให้มีการให้การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National treatment) ประกอบกับ กฎหมายที่ถูกยกเลิก เปลี่ยนแปลงภายใต้สนธิสัญญา จะนำมาซึ่งการเข้าสู่ฐานทรัพยากรธรรมชาติที่เคยห้ามการลงทุนของต่างชาติหรือไม่	ประเด็นที่ 5-6 ควรมีกฎหมายภายในที่เข้มแข็งรองรับไว้ทุกด้าน และแก้ไขปัญหาช่องโหว่ของกฎหมายเหล่านั้น เช่น กรณีการที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายที่แน่นอนมากำหนดสัญชาตินิติบุคคลไทย ทำให้คนต่างด้าวสามารถทำธุรกิจใดๆ ที่สงวนไว้ให้คนชาติ ที่สงวนไว้ใน Negative list หรือกฎหมายอื่นๆ เช่น ประมวลกฎหมายที่ดิน ที่ห้าม

กลุ่มประเด็นผลกระทบ	ประเด็นผลกระทบที่ควรต้องประเมิน	ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง
	<u>ประเด็นที่ 6</u> เกี่ยวเนื่องกับการขาดกฎหมายและข้อกำหนดในการกำหนดสัญชาติของนิติบุคคลที่แน่นนอน และความรัดกุมของกฎหมายไทย การมีช่องโหว่ของกฎหมาย ทำให้นักลงทุนต่างด้าวสามารถจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลไทยโดยไม่ตกอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการห้ามการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว การห้ามการถือครองที่ดิน และไม่ตกอยู่ภายใต้การห้ามทำธุรกิจในบัญชีรายการอุตสาหกรรมที่ไม่เปิดเสรี (Negative list) หรือไม่	คนต่างด้าวถือครองที่ดิน เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้น การมีกฎหมายคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ และมาตรการในการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับสัมปทาน ที่ยกเว้นการบังคับใช้ภายใต้สนธิสัญญา มีกฎหมายการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างต่างด้าวและไทยอย่างชัดเจน
	<u>ประเด็นที่ 7</u> การกำหนดความรับผิดชอบของรัฐบาลไทยต่อการบังคับใช้กฎหมายภายในกฎระเบียบ ข้อบังคับ ทำให้กระทบต่อการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองฐานทรัพยากรธรรมชาติ และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมหรือไม่	<u>ประเด็นที่ 7</u> ควรมีข้อบทที่กำหนดให้กฎหมายภายในเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายโดยสุจริต ไม่ตกอยู่ภายใต้การบังคับของสนธิสัญญา และกฎหมายบางประเภท เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต้องอยู่เหนือความตกลง สนธิสัญญา เป็นต้น Crave out principle

กลุ่มประเด็นผลกระทบ	ประเด็นผลกระทบที่ควรต้องประเมิน	ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง
	<u>ประเด็นที่ 8</u> ข้อเรียกร้องภายใต้สนธิสัญญาที่เรียกร้องให้ประเทศไทยรับผิดมากกว่ากฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องความรับผิดชอบของรัฐ (State responsibilities) กระทบต่อการแสดงออกโดยเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญในการประชุมเดินขบวน การประท้วงต่อต้านการลงทุนของต่างด้าวหรือไม่ เช่น ต่อต้านโรงงานพลังงานปรมาณูนิวเคลียร์ เป็นต้น	<u>ประเด็นที่ 8</u> ฝ่ายเจรจาควรยึดมั่นในหลักการทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศที่ไม่ควรจะต้องรับความผูกพันมากไปกว่ากฎหมายระหว่างประเทศ (International law – plus) เนื่องจากขัดต่อสิทธิมนุษยชนที่ประชาชนทั้งประเทศควรสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชน และสามารถมีการแสดงออกที่เป็นหลักประกันภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรที่จะออกมาบังคับใช้ในปี 2558
	<u>ประเด็นที่ 9</u> ข้อกำหนดภายใต้สนธิสัญญา ที่รัฐภาคีไม่ต้องรับผิดตาม MEAs หากไม่ได้เป็นรัฐภาคีของ MEAs นั้นจะกระทบต่อการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของไทยหรือไม่ เพียงใด กระทบต่อปัญหาบังคับใช้กฎหมายภายในและพันธกรณีระหว่างประเทศหรือไม่	<u>ประเด็นที่ 9</u> เสนอให้ใช้หลัก Carve – out หรือสงวนอำนาจอธิปไตยไม่ตกอยู่ภายใต้การบังคับของสนธิสัญญา ต่อประเด็นการรักษา คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และรัฐภาคีต้องเคารพในพันธกรณีของประเทศไทยภายใต้สนธิสัญญาระหว่างประเทศ

กลุ่มประเด็นผลกระทบ	ประเด็นผลกระทบที่ควรต้องประเมิน	ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง
ผลกระทบต่อปัญหาแรงงาน การตกงาน และสภาพการจ้างงาน อาชีวอนามัยและความปลอดภัย	ประเด็นที่ 10 การเจรจาสนธิสัญญาที่ผูกพันให้ประเทศไทยเปิดตลาดแรงงาน ทั้งระดับผู้บริหาร โดยไม่กำหนดสัญชาติผู้บริหาร และลูกจ้างระดับอื่นซึ่งเข้ามาสู่ตลาดแรงงานไทยพร้อมกับการลงทุนได้ โดยไม่คำนึงถึงสัญชาติจะส่งผลกระทบต่อปัญหาแรงงานในประเทศหรือไม่ ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานของคนชาติหรือไม่	ประเด็นที่ 10 ประเทศไทยจะต้องพยายามเจรจาเพื่อให้มีการเปิดเสรีทางด้านการเคลื่อนย้ายประชากรในตลาดแรงงานได้อย่างเท่าเทียมกัน (Two way liberalization in labor market) กับประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศไทยสามารถกำหนดมาตรการในเรื่อง Substantive requirements และ Procedural requirementของผู้ทำงานหรือวิชาชีพได้ แม้ ASEAN จะต้องบังคับการตามข้อผูกพันในเรื่อง Mutual recognition ก็ตาม ประเทศไทยยิ่งต้องมีสถาบันที่มีมาตรฐานในการกำกับดูแลเรื่องวิชาชีพและแรงงานเหล่านี้

กลุ่มประเด็นผลกระทบ	ประเด็นผลกระทบที่ควรต้องประเมิน	ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง
	ประเด็นที่ 11 การเจรจาสนธิสัญญาทำให้ประเทศไทยต้องรับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายเรื่องต่างๆ ที่กระทบต่อการลงทุน เช่น การบังคับใช้กฎหมายแรงงานมาตรฐานสภาพการจ้าง มาตรฐานสถานที่ทำงาน ระยะเวลาในการทำงานและค่าจ้างหรือไม่ หากนักลงทุนต่างชาติใช้สัญญาจ้างทำของ หรือทำสัญญารับช่วงการจัดหางานแทนการทำสัญญาจ้างแรงงานตามกฎหมายแรงงานเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบต่อแรงงานตามกฎหมายแรงงาน ประเทศไทยจะสามารถบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวได้หรือไม่ และจะสามารถบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยอาชีวอนามัยและความปลอดภัยได้หรือไม่ เพียงใด แม้นักลงทุนต่างด้าวเลี่ยงไปทำสัญญาจ้างทำของแทนสัญญาการจ้างแรงงาน	ประเด็นที่ 11 ประเทศไทยยังขาดกฎหมายและการกำหนดสถาบันกำกับดูแลอิสระเกี่ยวกับอาชีวอนามัย และความปลอดภัย Occupation safety and health agency – OSHA) และกฎหมายภายในต้องบังคับการให้มีประสิทธิภาพ ภายใต้กฎหมายอาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อมที่ไม่ว่านายจ้างจะทำสัญญาจ้างแรงงานหรือจ้างทำของก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อมโดยเคร่งครัด รวมทั้งการต้องปฏิบัติตามมาตรฐานด้านเครื่องจักรกล สารเคมี สภาพการจ้าง สภาวะสถานที่ทำงาน ชั่วโมงการทำงานสวัสดิการ และความมั่นคงในการทำงาน การมีสภาพชีวิตที่ดี ตามมาตรฐานสากลของกฎหมายแรงงาน

กลุ่มประเด็นผลกระทบ	ประเด็นผลกระทบที่ควรต้องประเมิน	ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง
ผลกระทบต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมภายในประเทศ	ประเด็นที่ 12 การเจรจาความตกลงสนธิสัญญาซึ่งเปิดเสรีการรับการลงทุนตั้งแต่ระดับก่อนการเข้ามาลงทุน (Pre-entry national treatment) ส่งผลกระทบต่อการคัดกรองนักลงทุน และการกำหนดพื้นที่การลงทุนตามแผนเศรษฐกิจระยะยาวของประเทศ ห้ามการใช้ TRIMs หรือ มาตรการทางการลงทุนที่ประเทศไทยเคยใช้มาก่อนโดยตลอด จะกระทบต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมไทยหรือไม่	ประเด็นที่ 12 การเจรจาที่ยึดหลักเกณฑ์ของ TRIMs โดยไม่ตัดโอกาสในการเติบโตของประเทศไทย เช่น การไม่ห้ามให้มีการถ่ายโอนเทคโนโลยีหรือเป็นข้อกำหนดที่ต้องปฏิบัติตามโดยเสมอภาคกัน เน้นเจรจาให้มีการถ่ายโอนเทคโนโลยีและไม่รับเงื่อนไข Trade related investment measure-plus(TRIMs – Plus) สามารถกำหนดแผนการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติอย่างยั่งยืนตามแผนเศรษฐกิจ
	ประเด็นที่ 13 การบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เข้มงวดเกินกว่ากรอบระเบียบของข้อกำหนด WTO เช่น สิทธิบัตรยา การออกแบบอุตสาหกรรมจะกระทบต่อการพึ่งตนเองของอุตสาหกรรมเหล่านี้หรือไม่ ก่อให้เกิดต้นทุนที่สูงมากขึ้นหรือไม่ เป็นการตัดโอกาสในการพัฒนาระยะยาวหรือไม่ จากการต้องจ่ายค่าสิทธิบัตรเหล่านี้	ประเด็นที่ 13 ประเทศไทยพึงบัญญัติกฎหมายการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เน้นการพัฒนาและไม่ผูกพันในระดับ WTO – Plus สามารถกำหนดนโยบายสาธารณะได้ ด้านสุขภาพ อนามัย และการรักษาพยาบาล มีการจัดตั้งศูนย์อิสระในการให้ความรู้และช่วยเหลือการจดทะเบียนสิทธิบัตรอย่างเป็นมิตร

กลุ่มประเด็นผลกระทบ	ประเด็นผลกระทบที่ควรต้องประเมิน	ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง
	ประเด็นที่ 14 นักลงทุนไทยถูกเลือกปฏิบัติโดยปริยายจากการไม่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน เพราะไม่สามารถมีคุณสมบัติที่จะรับการส่งเสริมการลงทุนได้ เช่น มาตรการกำหนดจำนวนเงินลงทุน การลงทุนเพื่อการส่งออก เป็นต้น ทำให้นักลงทุนไทยไม่ได้สิทธิประโยชน์เยี่ยงนักลงทุนต่างด้าว และต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล การนำเข้าสินค้า และเสียภาษีอื่นๆ เนื่องจากไม่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูงกว่าในขณะที่นักลงทุนต่างด้าวได้รับสิทธิพิเศษสิ่งจูงใจทางภาษีอากร และที่ไม่ใช่ภาษีอากร ไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ และได้รับยกเว้นภาษีอากรนำเข้า สถานการณ์นี้กระทบต่อการดำรงอยู่และพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศได้หรือไม่ ผลดี ผลเสีย เป็นอย่างไร ต่างด้าวมาใช้ทรัพยากรธรรมชาติแต่ไม่ต้องเสียภาษี แต่คนชาติเป็นผู้เสียภาษีในขณะที่ได้รับสิทธิด้อยกว่า (Discriminate against national)	ประเด็นที่ 14 ออกกฎหมายที่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และ SMEs มีสิทธิ์ได้รับสิทธิพิเศษ โดยได้รับการส่งเสริมการลงทุนโดยทั่วหน้า สามารถจำแนกประเภทธุรกิจที่จะได้รับการส่งเสริม ไม่เพียงแต่นักลงทุนต่างด้าว ต้องไม่ให้เกิดภาระในการเสียภาษียิ่งกว่า ต่างด้าว มีกฎหมายภาษีอากร และระบบการจัดเก็บภาษีที่มีประสิทธิภาพ มีการฝึกอบรมภาษีอากรระหว่างประเทศแก่เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง มีมาตรการในการป้องกันการเลี่ยงภาษีโดยทุจริต และในรูปของการวางแผนภาษี ผู้ประกอบการไทยย่อมได้รับสิทธิในประเภทเดียวกัน แม้เงินทุนต่างกันได้

กลุ่มประเด็นผลกระทบ	ประเด็นผลกระทบที่ควรต้องประเมิน	ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง
ผลกระทบต่อเงินได้ของแผ่นดินและภาษีอากร	ประเด็นที่ 15 ภายใต้ความตกลง สนธิสัญญาห้ามรัฐบาลบังคับใช้กฎหมายที่กระทบต่อการลงทุน รวมทั้งมาตรการทางภาษีอากร ความสลับซับซ้อนของปัญหาภาษีอากร ทำให้รัฐต้องสูญเสียรายได้จากการเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลและบุคคลธรรมดาอย่างมาก หากการบังคับใช้กฎหมายภาษีอากรให้มีประสิทธิภาพ ทำให้นักลงทุนต่างด้าวต้องเสียภาษีเต็มเม็ดเต็มหน่วย หรือถูกประเมินภาษีโดยการตีความข้อเท็จจริงให้ถูกต้องจะถือว่ารัฐต้องรับผิดชอบหรือไม่ กรณีนี้มีช่องทางให้มีการหลบเลี่ยงภาษีโดยไม่ชอบได้มากมายหลายช่องทาง เช่น โดยวิธีโอนราคาสินค้า (Transfer pricing) การลงทุนโดยการถือหุ้นที่น้อยกว่า การระดมทุนโดยการกู้ (Thin capitalization) การเสียภาษีจากส่วนต่างที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนสกุลเงิน (Treatment of gain and loss from foreign exchange) เป็นต้น	ประเด็นที่ 15 การเจรจาสนธิสัญญาต้องไม่นำประเด็นภาษีมาเป็นเงื่อนไขในการพิจารณาว่าเป็นมาตรการเวนคืนยึดทรัพย์ทางอ้อม มีกฎหมายภาษีอากร และระบบการจัดเก็บภาษีที่มีประสิทธิภาพ มีการฝึกอบรมภาษีอากรระหว่างประเทศแก่เจ้าพนักงาน มีมาตรการในการป้องกันการเลี่ยงภาษีโดยทุจริต และในรูปของการวางแผนภาษี สามารถจัดการกับการเลี่ยงภาษีโดยชอบได้ เช่น การใช้มาตรการ Arm's length อย่างมีประสิทธิภาพ ในการจัดการกับปัญหา Transfer pricing สามารถจัดการกับการวางแผนภาษีได้ เช่น การใช้เทคนิค Thin capitalization ได้ สามารถจัดเก็บภาษีได้ตามที่ควรจะเป็น

กลุ่มประเด็นผลกระทบ	ประเด็นผลกระทบที่ควรต้องประเมิน	ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง
	ประเด็นที่ 16 การขาดรายได้จากภาษีอากรของรัฐจากการลดอัตราภาษีการนำเข้ากับการได้ประโยชน์ของผู้บริโภคมีผลประโยชน์ที่เป็นสัดส่วนในระดับที่สูงมากน้อยเพียงใด และเมื่อเปรียบเทียบกับผลกระทบต่ออุตสาหกรรม หรือการผลิตภายในประเทศที่ต้องเลิกกิจการ และการว่างงานของพนักงานลูกจ้าง	ประเด็นที่ 16 มีการศึกษาวิจัย ผลได้ผลเสียของการเปิดเสรีในทุกระบบและทุกระนาบ เช่น ต้นทุนตั้งแต่เข้ามาในประเทศไทย จนนำเงินออกนอกประเทศ การที่อุตสาหกรรมภายในประเทศต้องออกจากตลาด และการนำเข้าสินค้าทั้งหมด แทนการผลิตภายในประเทศ
ผลกระทบต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา	ประเด็นที่ 17 จากผลของความผูกพันภายใต้สนธิสัญญาที่ทำให้ประเทศไทยต้องแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาที่เข้มงวดขึ้นกระทบต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนชาติมากน้อยเพียงใดในแต่ละภาคส่วน เช่น การแพทย์ยารักษาโรค ค่าสิทธิบัตร การรักษาพยาบาลและวินิจฉัยโรค และผลกระทบด้านการเกษตร (โปรดดูผลกระทบด้านทรัพย์สินทางปัญญาเรื่องยา และการเกษตร) ตลอดจนปัญหาด้านทรัพย์สินทางปัญญาด้านอื่นๆ ก่อให้เกิดต้นทุนมากน้อยเพียงใดทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น (Invisible loss)	ประเด็นที่ 17 มีกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา แนวทางการพัฒนา และเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยศึกษาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา

กลุ่มประเด็นผลกระทบ	ประเด็นผลกระทบที่ควรต้องประเมิน	ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง
	ประเด็นที่ 18 ข้อเรียกร้องภายใต้สนธิสัญญาที่ทำให้ประเทศไทยต้องแก้ไขกฎหมายตามรัฐภาคี และการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวกระทบต่ออำนาจอธิปไตยของรัฐทั้งทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ หรือไม่ ที่ไม่มีโอกาสได้ใช้อำนาจอธิปไตยทั้งสามในการออกกฎหมาย บังคับใช้กฎหมายและดำเนินคดีโดยอิสระจากความประสงค์และการพิจารณาของรัฐเองโดยต้องถูกบังคับให้ปฏิบัติตามกฎหมายต่างชาติ	ประเด็นที่ 18 มีกรอบแห่งกฎหมาย และสถาบันในการกลั่นกรองการออกกฎหมายที่ต้องอนุวัติการตามสนธิสัญญา และยึดกรอบแห่งรัฐธรรมนูญ และตามพระราชบัญญัติการจัดทำสนธิสัญญา
ผลกระทบต่อการกำหนดเขตการเกษตร การลงทุน และพื้นที่สงวน เขตสัมปทาน	ประเด็นที่ 19 เขตพื้นที่การลงทุนที่ครอบคลุมทั้งประเทศไม่สามารถกำหนดเขตการลงทุนได้ จะมีผลกระทบต่อการกำหนดเขตการเกษตร การลงทุนเขตอุตสาหกรรม พื้นที่สงวนได้หรือไม่ ปัญหาการกำหนดขอบเขตของเขตแดนที่มีการบังคับใช้ของสนธิสัญญา (Territorial coverage of treaty) กับการกำหนดเขตการลงทุน (Investment area) ซึ่งแตกต่างกัน และถูกนำมาผนวกเป็นเรื่องเดียวกัน	ประเด็นที่ 19 เป็นหน้าที่ฝ่ายเจรจาที่จะต้องศึกษาเรื่องดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ

กลุ่มประเด็นผลกระทบ	ประเด็นผลกระทบที่ควรต้องประเมิน	ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง
	ประเด็นที่ 20 ความตกลงกำหนดให้มีการคุ้มครองนักลงทุนต่างด้าวจากการเวนคืนยึดทรัพย์หากการที่รัฐบาลโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐอนุญาตให้นักลงทุนต่างด้าวเข้าไปลงทุนในเขตพื้นที่สงวนโดยผิดพลาดหรือโดยทุจริต จะสามารถเพิกถอนการลงทุนโดยไม่ต้องรับผิด ชดใช้การเวนคืนการยึดทรัพย์ได้หรือไม่ หรือ การลงทุนในสัมปทานที่หมดอายุสัมปทาน ยกเลิกสัมปทาน รัฐต้องรับผิดชดใช้การเวนคืนยึดทรัพย์หรือไม่ เพราะเป็นการบังคับใช้กฎหมายภายในที่มีผลกระทบต่อการประกอบกิจการลงทุนของนักลงทุนต่างด้าวภายใต้ข้อบทการคุ้มครองการลงทุน	ประเด็นที่ 20 ออกกฎหมายเกี่ยวกับการให้สัมปทานที่มีประสิทธิภาพ และไม่ตกอยู่ภายใต้การบังคับใช้ของสนธิสัญญา

กลุ่มประเด็นผลกระทบ	ประเด็นผลกระทบที่ควรต้องประเมิน	ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง
ผลกระทบด้านภาระความรับผิดชอบต่อคนต่างด้าวในฐานคนชาติ (Diplomatic protection)	ประเด็นที่ 21 จากกรณีปัญหาการที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายกำหนดสัญชาตินิติบุคคล ทำให้ในทางปฏิบัติ นิติบุคคลต่างด้าวสามารถเข้ามาจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลไทยได้ และมีสถานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคลไทย ก่อให้เกิดภาระความรับผิดชอบต่อนิติบุคคลต่างด้าวในฐานะคนชาติที่จะต้องให้ความคุ้มครองตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ กล่าวคือ การคุ้มครองคนชาติโดยวิธีทางการทูต (Diplomatic protection)	ประเด็นที่ 21 ออกกฎหมายหรือกำหนดกฎเกณฑ์ในการกำหนดสัญชาตินิติบุคคลให้เป็นมาตรฐาน และคำนึงถึงผลประโยชน์ในอนาคตได้เป็นอย่างดี ยึดหลักการเกี่ยวกับการจัดสรรเอกชนระหว่างประเทศ ดูแล แก้ไข มาตรการภายใต้พระราชบัญญัติสัญชาติมิให้มีช่องโหว่ในการได้สัญชาติไทยโดยไม่สุจริต

กลุ่มประเด็นผลกระทบ	ประเด็นผลกระทบที่ควรต้องประเมิน	ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง
ผลกระทบด้านเสถียรภาพทางการเงิน	ประเด็นที่ 22 การเจรจาสนธิสัญญาผูกพันให้ประเทศไทยต้องยอมให้มีการส่งเงินทุน และกำไรออกนอกประเทศโดยเสรี ไม่ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขการส่งเงินออกนอกประเทศที่ประเทศไทยเคยกระทำได้มาก่อน เช่น สามารถกำหนดให้ส่งเงินออกแบบผ่อนชำระนั้น ไม่อาจจะกระทำได้อีกต่อไป อีกทั้งบทนิยามคำว่าการลงทุนนั้นกว้างขวางมาก ส่งผลกระทบต่อการจำแนกสิ่งที่เป็นผลได้จากการลงทุนได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น และสามารถที่จะส่งเงินออกนอกประเทศได้โดยไม่ถูกจำกัด เนื่องจากเป็นผลกำไรจากการลงทุน จะมีผลกระทบต่อการควบคุมทางด้านการเงินหรือไม่ มีมาตรการใดที่มีประสิทธิภาพในการกำกับดูแลเพียงใด (Short term capital control) ซึ่งมีผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเงินรุนแรงและรวดเร็ว	ประเด็นที่ 22 มีการกำหนดมาตรการทางด้านการเงิน และการควบคุมด้านการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ

กลุ่มประเด็นผลกระทบ	ประเด็นผลกระทบที่ควรต้องประเมิน	ข้อเสนอในการแก้ไขปรับปรุง
ผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ และ “การจัดการปัญหาในเวลาวิกฤต”	ประเด็นที่ 23 การทำความตกลง สนธิสัญญา จะเป็นการจำกัดอำนาจรัฐในการกำหนดนโยบายสาธารณะ และการกำหนดมาตรการในการจัดการกับปัญหาวิกฤติ เช่น ข้อจำกัดต่อการใช้นโยบาย Compulsory licensing - CL หากมีผลกระทบต่อนักลงทุน นโยบายการแปรรูปกิจการสาธารณะ	ประเด็นที่ 23 วางหลักในการกำหนดนโยบายสาธารณะ และควรจะกระทำก่อนที่จะเจรจาสนธิสัญญา และให้อยู่นอกเหนือการบังคับใช้สนธิสัญญาที่ประเทศไทยทำกับคู่ภาคี

5.6 สรุป

เป็นที่ทราบกันดีว่าการลงทุนจากต่างประเทศที่มาพร้อมกับทุนและเทคโนโลยีในการผลิตที่ก้าวหน้ากว่าย่อมมีผลประโยชน์ต่อประเทศที่ได้รับการลงทุน เช่นเดียวกับนักลงทุนที่ได้กำไรจากผลตอบแทนจากการลงทุนที่ได้สูงกว่าการลงทุนในประเทศของตนเองซึ่งเป็นกรณีที่ทุกฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้นร่วมกัน ขณะเดียวกันอุปสรรคต่างๆ ทางการค้าก็มีผลทำให้การค้าระหว่างประเทศดำเนินไปอย่างมีอุปสรรคและทำให้ไม่ได้รับประโยชน์เต็มที่จากการค้าดังกล่าว ประเด็นเหล่านี้จึงเป็นที่มาของความพยายามที่จะเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนระหว่างกันให้เพิ่มมากขึ้น และเมื่อการเจรจาแบบพหุภาคีเกิดมีอุปสรรคเนื่องจากจะต้องมีการต่อรองของหลายประเทศที่มีระดับการพัฒนาและความพร้อมต่างกัน หลายประเทศจึงเลือกที่จะมีการเจรจาเพียงสองฝ่าย หรือการเจรจาในระดับทวิภาคี เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการขยายตลาดสินค้า เพิ่มแหล่งวัตถุดิบ อีกทั้งเป็นการเปิดตลาดใหม่ๆ ผ่านตลาดของประเทศคู่ค้า ด้วยเหตุนี้ ความพยายามตั้งเขตเสรีทางการค้าจากเดิมที่เคยเน้นประเทศที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน มาเป็นประเทศใดก็ได้ที่มีสินค้าและวัตถุดิบที่เป็นประโยชน์ต่อกันและไม่แข่งขันกันมากนัก เพราะจะทำให้ประเทศคู่ค้าได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

ในกรณีของประเทศไทย คู่เจรจาแบบพหุภาคีเริ่มจากการที่อาเซียนได้ตกลงเปิดเป็นเขตการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ เป็นต้นว่า จีน เกาหลี ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ อินเดีย สหภาพยุโรป ซึ่งตามมาด้วยการจัดตั้งเขตการค้าเสรีทวิภาคีระหว่างไทยและชาติต่างๆ เหล่านั้น เช่น จีน อินเดีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น เปรู บีมสเทค ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศในเอเชียใต้ และสมาคมการค้าเสรีแห่งยุโรป ซึ่งประกอบด้วย ไอซ์แลนด์ สวิสเซอร์แลนด์ นอร์เวย์ และลิกเตนสไตน์ เป็นต้น

ถึงแม้จะมีผลดีตามที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ก็อาจจะมีผลเสียที่ต้องพึงระมัดระวังตามมาได้มากมาย ที่สำคัญที่สุดก็คือการเข้าถึงทรัพยากรของไทยโดยนักลงทุนต่างด้าว เนื่องจากช่องโหว่ทางกฎหมายของไทยในการไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับนิยามชาวต่างด้าว ทำให้สามารถเปลี่ยนเป็นนิติบุคคลของไทยได้ด้วยการถือหุ้นในสัดส่วนร้อยละ 49 ลงไป ในขณะที่ประเทศไทยเองต้องการสงวนทรัพยากรในประเทศเพื่อประโยชน์ของคนชาติ ก็จะต้องมีความตรงไปตรงมาในการไม่หาประโยชน์จากทรัพยากรของชาติที่คบค้าด้วยจากนักลงทุนของไทยเอง

อย่างไรก็ตามพัฒนาการล่าสุดของความร่วมมือในเรื่องการค้าและการลงทุนของอาเซียนนั้นก็คือ ความพยายามในการรวบรวมความตกลงทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับประเทศต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วให้เป็นความตกลงพันธมิตรทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional comprehensive economic partnership-RCEP) โดยตั้งเป้าหมายให้มีมาตรฐานสูงกว่าข้อตกลงเขตการค้าเสรีทั่วไป โดยที่ปัจจุบันยังอยู่ในระหว่างการเจรจาซึ่งยังพอจะมีเวลาปรับปรุงแก้ไขได้ ซึ่งโดยปกติคู่เจรจามักจะเรียกร้องให้มีการเปิดกว้างทั้งการค้าและการลงทุนให้มากที่สุด อย่างไรก็ตามถึงแม้การค้าและการลงทุนจะเป็นสิ่งสำคัญ แต่อธิปไตยทางกฎหมาย เศรษฐกิจ ตลอดจนความยั่งยืนในการพัฒนาประเทศ ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็เป็นประเด็นสำคัญยิ่งกว่า

ประเด็นที่จะได้จากการค้าและการลงทุน ดังนั้นจึงต้องแน่ใจว่ากฎหมายในประเทศจะต้องไม่ถูกบังคับโดยกฎหมายจากต่างประเทศ การเจรจาทุกชนิดจะต้องได้รับการรับรู้และยอมรับจากคนในประเทศ ช่องโหว่ทางกฎหมายเกี่ยวกับคนต่างด้าวจะต้องไปรับการปิดช่องโหว่ และจะต้องคำนึงถึงอธิปไตยทางการเงินและการคลังของประเทศ รวมทั้งจะต้องไม่ถูกเอาเปรียบจากข้อเจรจาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาเกินกว่าที่ตกลงไว้ใน WTO เป็นต้น กล่าวโดยย่อก็คือ การร่วมมือด้านการค้าและการลงทุน ถึงแม้จะต้องมีได้เสีย (Trade off) อยู่บ้างเป็นปกติ แต่ในที่สุดจะต้องมีผลได้สุทธิในขณะที่ผลได้สุทธิดังกล่าวควรจะตกอยู่กับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ แทนที่จะเป็นคนส่วนน้อย และประเทศจะต้องมีอธิปไตยทางกฎหมายและทางเศรษฐกิจที่จะสามารถปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติ และปกป้องผลประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ของประเทศ ถ้าทำได้ดังนี้ การเปิดเสรีการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศจึงจะมีผลดีต่อประเทศมากกว่าผลเสีย มิฉะนั้นความร่วมมือดังกล่าวจะกลายเป็นการหาผลประโยชน์จากทรัพยากรและคนส่วนใหญ่ของประเทศโดยชนชั้นปกครองและนายทุนต่างด้าว ซึ่งจะมีผลเสียโดยรวมกับประเทศมากกว่าผลดีในที่สุด

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่สะท้อนความไม่ใส่ใจและความไม่รอบคอบของเจ้าหน้าที่รัฐที่อาจไม่เข้าใจความหมายของผลจากการเจรจาการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ สะท้อนจากข้อเสนอของอธิบดีกรมป่าไม้ที่เสนอให้เปิดทางต่างชาติปลูกป่าไม้ได้อย่างเสรี (โพสต์ทูเดย์19 มีนาคม 2558) โดยให้เหตุผลว่า คนไทยไม่นิยมลงทุนในกิจกรรมที่จะต้องใช้เวลา 20-30 ปี ซึ่งเป็นเวลาที่กว่าต้นไม้จะโตจนสามารถใช้งานได้ อีกทั้งจะอนุญาตให้ปลูกเฉพาะพื้นที่ที่มีโฉนดเท่านั้น การมีแนวคิดที่จะเสนอเป็นนโยบายลักษณะนี้สะท้อนว่า อธิบดีที่กล่าวถึงมิได้คำนึงถึงอธิปไตยของประเทศและผลกระทบอย่างรอบด้าน เพราะเมื่อต่างชาติได้เข้าครอบครองที่ดินเพื่อปลูกต้นไม้ ซึ่งจะต้องมีพื้นที่ส่วนหนึ่งถูกใช้เพื่อการนี้ จะมีผลกระทบเป็นลูกโซ่ไปถึงเกษตรกรที่ยากจนและผู้ที่ไม่มีที่ทำกิน จะมีความยากลำบากในการเข้าถึงทรัพยากรของประเทศมากยิ่งขึ้น เป็นการซ้ำเติมปัญหาที่ดินและป่าไม้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ที่สำคัญจะยิ่งเป็นการสร้างความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยให้เพิ่มมากขึ้น ข้อเสนอดังกล่าวเป็นตัวอย่างที่ดีของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่นอกจากจะมีความคิดที่ไม่รอบคอบแล้ว ยังไม่มีความละเอียดอ่อนกับผลกระทบทางลบที่จะติดตามมาอีกมาก เป็นการยืนยันข้อเสนอถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการคิดให้รอบคอบในกรณีการส่งเสริมการลงทุนให้กับคนต่างด้าวโดยพิจารณาเฉพาะผลระยะสั้นเฉพาะหน้าเป็นสำคัญ

บทที่ 6
ผลกระทบจากการทำความตกลงเขตการค้าเสรี

6.1 การศึกษาผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้า

ในบทนี้จะเน้นการพิจารณาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภาคการเกษตรเป็นสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้จะเน้นประเด็นในเรื่องการใช้ประโยชน์จากที่ดินเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ที่ดินที่จะมีผลกระทบทางลบแก่เกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรรายย่อย รวมทั้งผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับคุณภาพของดิน ตลอดจนปัญหาที่เกี่ยวข้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำการเกษตร ดังนั้นผลกระทบที่อาจจะเกิดกับภาคอุตสาหกรรมบริการทางด้านการค้าและการท่องเที่ยว ตลอดจนประเด็นเรื่องการลงทุนที่มิได้มีผลกระทบต่อการใช้ที่ดินโดยตรงจะไม่นำมาพิจารณาในที่นี้ ยกเว้นในกรณีการเปลี่ยนแปลงที่ผลกระทบต่อราคาที่ดินเป็นสำคัญ ทำให้มีการเปลี่ยนโครงสร้างการใช้ที่ดินอย่างมีนัยสำคัญด้วย

ในการศึกษาผลกระทบดังกล่าวจะแยกการศึกษาออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนหนึ่งผลกระทบต่อประเทศไทยที่เกิดจากการเปิดเสรีทางการค้าแบบพหุภาคี และผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้าแบบทวิภาคี

6.2 ผลกระทบต่อประเทศไทยที่เกิดจากการเปิดเสรีทางการค้าแบบพหุภาคี

6.2.1 ผลกระทบที่เกิดจากการเปิดเสรีทางการค้าอาเซียน-จีน

จากผลการศึกษาของ*สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง (2548)* พบว่า สินค้าออกกลุ่มผักขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 49 ทั้งหมดเป็นมันสำปะหลัง ส่วนผลไม้เพิ่มขึ้นร้อยละ 26 ส่วนใหญ่เป็นลำไยอบแห้ง (ร้อยละ 88.1) ลำไยสดร้อยละ 23.1 ทุเรียนสดร้อยละ 15.1 มังคุดร้อยละ 6.2 เป็นต้น ส่วนการนำเข้าที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 42 คือปลาและสัตว์น้ำ สัตว์มีชีวิตร้อยละ 433.3 เนื้อสัตว์ร้อยละ 75.5 พืชและไม้ตัดดอกร้อยละ 45.8 ผักร้อยละ 147.6 และผลไม้ร้อยละ 142.1 ทำให้ไทยได้ดุลเพิ่มขึ้น 67.25 ล้านเหรียญสหรัฐ โดยมันสำปะหลังเป็นสินค้าที่สำคัญที่สุด จากการศึกษาของบัณฑูร และวิฑูรย์[168](2548) เปรียบเทียบข้อมูลหลังเปิดเสรีทางการค้าพบว่าผักที่นำเข้าจากจีนมีราคาถูกลง อันประกอบด้วย กระเทียม หอมหัวใหญ่ แครอทและมันฝรั่ง มีผลทำให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศลดพื้นที่การปลูกกระเทียม หอมแดง และหอมหัวใหญ่ลง

กรณีของมันสำปะหลังนั้น ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ไปยังจีนซึ่งมีสัดส่วนถึงร้อยละ 79 จากมูลค่าการนำเข้าของจีน เนื่องจากจีนใช้มันสำปะหลังไปทำเป็นอาหารสัตว์ประมาณร้อยละ 30 โดยแทนข้าวโพดและถั่วเหลือง ในขณะเดียวกันจีนเป็นเป็นประเทศที่ใช้ยางพาราเป็นจำนวนมากและได้ขยายพื้นที่การผลิตออกไปสู่ สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมาร์และไทย จีนจึงจำกัดการนำเข้า

[168]อ้างถึงโดยบัณฑูร และวิฑูรย์, 2548

ยางพาราโดยเก็บภาษีศุลกากรยางธรรมชาติในอัตราร้อยละ 20 และภายใต้กรอบข้อตกลงการค้าอาเซียน-จีน รัฐบาลจีนยังได้จัดให้ยางธรรมชาติอยู่ในประเภทสินค้ามีความอ่อนไหวสูง (Highly sensitive) สะท้อนให้เห็นว่าแม้จีนจะมีความต้องการยางพาราเป็นประมาณมาก แต่ก็ยังปกป้องเกษตรกรจีนที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้อง เช่น ชาวสวนในไห่หนานและหยุนนาน ผลที่เกิดขึ้นในปัจจุบันก็คือตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา ประกอบกับปัญหาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมยานยนต์ในประเทศจีน ราคายางในประเทศไทยได้ตกต่ำมาอย่างต่อเนื่อง เกิดเป็นปัญหาที่สะท้อนต้นทุนการผลิตในประเทศไทยที่มีต้นทุนค่าจ้างแรงงานสูงกว่าต้นทุนค่าจ้างแรงงานของประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยเองที่เจ้าของสวนมักจะเป็นผู้กรีดยางเองต่างกับภาคใต้ที่ส่วนใหญ่จ้างบุคคลภายนอกกรีดยางทั้งหมด ทำให้มีปัญหาค่อนข้างมากและไม่สามารถแก้ไขได้ในระยะสั้นเพราะได้กลายเป็นปัญหาโครงสร้างของต้นทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งของชาวสวนยางในภาคใต้

โดยสรุป การเปิดเสรีทางการค้าไทยจีนนั้น จีนค่อนข้างจะมีมาตรการหลายชนิดที่เป็นทั้งมาตรการทางภาษีและมิใช่เป็นมาตรการภาษีกีดกันสินค้าเกษตรที่รัฐบาลจีนต้องการปกป้องเกษตรกรของตน ไม่ว่าจะเป็นยางพาราและพืชผักผลไม้ ในขณะที่รัฐบาลไทยมิได้มีมาตรการป้องกันเกษตรกรของไทยเท่าที่ควรในกรณีของเกษตรกรที่ปลูกกระเทียม หอมหัวใหญ่ และมันฝรั่ง เป็นต้น ส่วนกรณีที่จีนเพิ่มการสั่งเข้ามันสำปะหลังอย่างมากย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงราคามันสำปะหลัง รวมถึงพื้นที่เพื่อใช้ในการปลูกมันสำปะหลังด้วย ในขณะเดียวกันจีนก็ทำเช่นเดียวกับกรณีของยางคือส่งเสริมให้มีการปลูกมันสำปะหลังมากขึ้นใน สปป.ลาว และ กัมพูชา ซึ่งก็มีแนวโน้มว่าต่อไปมันสำปะหลังของไทยก็จะมีปัญหาเช่นเดียวกับยางในปัจจุบัน

6.2.2 ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี (AKFTA)

ในการตกลงทางการค้ากับประเทศเกาหลีนั้นมิได้มีประเด็นที่จะต้องเน้นเป็นพิเศษเนื่องจากประเทศเกาหลีส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมและบริการเป็นหลัก โดยสินค้าเกษตรจะมีน้อยมากหรือไม่มีเลย ดังนั้นประเด็นที่จะมีผลกระทบต่อการใช้ที่ดินจึงมีไม่มาก แต่มีข้อสังเกตเพียงประการเดียวคือ เกณฑ์ในการพิจารณาแหล่งกำเนิดของสินค้า Rules of origin and operational certification (ROO) ในส่วนที่เกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของชิ้นส่วนและส่วนประกอบของสินค้าที่จะนับว่าเป็นสินค้าที่เป็นของประเทศนั้นๆ โดยที่เกาหลีสามารถกำหนดได้ร้อยละ 100 เนื่องจากเกาหลีนั้นผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเกือบทุกชนิดได้เองหมด ขณะที่ประเทศในอาเซียนจะใช้ชิ้นส่วนที่นำมาจากหลายประเทศมาประกอบเข้าด้วยกันเป็นสินค้า แม้กระทั่งอาหารทะเลกระป๋องในกรณีของไทย เนื่องจากทรัพยากรประมงในประเทศไทยเหลือน้อยมาก สินค้าอาหารทะเลกระป๋องของไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งปลาทูน่ากระป๋อง ต้องอาศัยวัตถุดิบจากการจับปลาของเรือประมงชาติอื่น ดังนั้นในกรณีของ

อาเซียน ROO ควรจะกำหนดไว้ประมาณร้อยละ 40 เพราะถ้าสูงกว่านั้นก็ยากที่จะสามารถซื้อขายตามข้อตกลงดังกล่าวได้

6.2.3 ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-ญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเก็บภาษีสินค้านำเข้าจากประเทศไทยเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 5.82 ซึ่งจัดว่าอยู่ในอัตราต่ำ โดยกลุ่มการผลิตที่ญี่ปุ่นเก็บภาษีนำเข้าในอัตราสูงได้แก่ ผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ (ร้อยละ 24.9) ส่วนใหญ่คือ เนื้อไก่แช่แข็ง ผลิตภัณฑ์จากนม (ร้อยละ 18.2) เครื่องดื่มและยาสูบ (ร้อยละ 16.3) สิ่งทอ (ร้อยละ 8.4) เครื่องแต่งกาย (ร้อยละ 11.4) และผลิตภัณฑ์จากหนัง (ร้อยละ 11.6) โดยภาพรวมระดับอัตราภาษีที่ประเทศไทยจัดเก็บจากประเทศญี่ปุ่นอยู่ในระดับสูงหลายภาคการผลิต โดยเฉพาะในกลุ่มผลิตภัณฑ์เกษตรกรรมและเกษตรแปรรูป ตลอดจนเครื่องแต่งกายและยานยนต์และชิ้นส่วน ซึ่งก็หมายความว่าข้อตกลงการค้าเสรีดังกล่าวจะช่วยให้ประเทศไทยมีต้นทุนการผลิตสินค้าที่จะต้องนำเข้าจากประเทศญี่ปุ่นต่ำลง ขณะที่การส่งออกของไทยนั้นจะได้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ที่อัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นยังค่อนข้างสูงดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

จากการศึกษาตัวแบบ Global Trade Analysis Project (GTAP) Version6 ของ*สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง (2548)*การปรับลดอัตราภาษีนำเข้า ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวทั้งในด้านการส่งออกและอุปสงค์ภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนภายในประเทศทำให้อุปสงค์ต่อที่ดินและแรงงานอยู่ในระดับสูง โดยค่าเช่าที่ดินเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 8.08 ค่าแรงเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.88 แต่ปัญหาการเมืองภายในประเทศตั้งแต่ปี 2553 เป็นต้นมาจนถึงกลางปี 2557รวมทั้งปัญหาหนี้สินครัวเรือนในประเทศไทยที่มีสัดส่วนค่อนข้างสูง (กว่าร้อยละ 80) เทียบกับ GDPของประเทศอันเนื่องมาจากโครงการประชานิยมที่รัฐบาลไทยได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาเกือบ 10 ปี ผลที่ผ่านมาทำให้มีการนำเอารายได้ในอนาคตมาใช้จนเกิดภาวะหนี้สินเกินกว่ามาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจใดๆ ของรัฐจะเยียวยาได้ ทำให้ผลการขยายตัวด้านการส่งออกและอุปสงค์ภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันไม่สามารถเพิ่มขึ้นได้ นอกจากนั้นการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนญี่ปุ่น มีผลกระทบสำคัญประการหนึ่ง คือ ค่าเช่าสินค้าทุนลดลงประมาณร้อยละ 3.3 ทั้งนี้ เนื่องจากประเทศไทยนำเข้าสินค้าทุนจากญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก และจากราคาสินค้าทุนนำเข้าที่ต่ำลง โดยรวมทำให้ราคาสินค้าภายในประเทศ (GDP deflator) ลดลงร้อยละ 3.1 ซึ่งเกิดมาจากการที่สินค้าทุนและสินค้าขั้นกลางที่นำเข้าจากญี่ปุ่นมีราคาต่ำลง

นอกจากการขยายตัวของเศรษฐกิจ ภาคระหว่างประเทศแล้ว เศรษฐกิจภายในประเทศของไทยมีการขยายตัว อันเนื่องมาจากการปรับลดอัตราภาษีนำเข้า โดยการบริโภคภาคเอกชนขยายตัวร้อยละ 4.6 การลงทุนภายในประเทศเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 9.5 อันเนื่องมาจากอัตราผลตอบแทนของการลงทุนที่เพิ่มสูงขึ้น และมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเบื้องต้นที่แท้จริง (Real GDP)

เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.4 และสวัสดิการสังคมเพิ่มขึ้นประมาณ 6,848.54 ล้านเหรียญสหรัฐฯและการออมที่แท้จริงเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.4

ภาคการผลิตของไทยที่ได้รับผลกระทบในด้านบวกจากการจัดตั้งเขตการค้าอาเซียนและญี่ปุ่น อันเนื่องมาจากการที่ญี่ปุ่นลดอัตราภาษีนำเข้าลง และทำให้สินค้าส่งออกของไทยเพิ่มได้มากขึ้นและส่งผลให้ผลผลิต ราคา และดุลการค้าสูงขึ้น

ผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ จะได้รับประโยชน์จากการลดอัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นในอัตราร้อยละ 24.91 ทำให้การส่งออกของไทยโดยรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 89.35 โดยมีมูลค่าส่งออกไปยังญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นร้อยละ 93.22 ทำให้ปริมาณการผลิตของไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.51 อุปสงค์การส่งออกที่สูงขึ้นทำให้ราคาภายในประเทศสูงขึ้นร้อยละ 2.87 ส่งผลให้ดุลการค้าของไทยเพิ่มขึ้น 0.74 ล้านเหรียญสหรัฐฯ

ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ จะได้รับประโยชน์จากการลดอัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นในอัตราร้อยละ 7.47 ทำให้ปริมาณการส่งออกของไทยในตลาดโลกเพิ่มขึ้นร้อยละ 24.40 โดยมีมูลค่าส่งออกไปยังญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นร้อยละ 21.84 ปริมาณการผลิตของไทยจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 21.91ราคาภายในประเทศจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.58 และดุลการค้าของไทยจะเพิ่มขึ้น 202.50 ล้านเหรียญสหรัฐฯ

ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ จะได้รับประโยชน์จากการลดอัตราภาษีนำเข้าของญี่ปุ่นในอัตราร้อยละ 11.79 ทำให้ปริมาณการส่งออกของไทยในตลาดโลกเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.62 โดยมีมูลค่าส่งออกไปยังญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นร้อยละ 40.12 ปริมาณการผลิตของไทยจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.38ราคาภายในประเทศลดลงร้อยละ 0.85 ทำให้การส่งออกเพิ่มขึ้นและส่งผลให้ดุลการค้าของไทยเพิ่มขึ้น 920.22 ล้านเหรียญสหรัฐฯ

นอกจากภาคการผลิตข้างต้นที่ได้รับประโยชน์จากการส่งออกแล้ว ยังมีภาคการผลิตที่ได้รับประโยชน์จากการที่มีต้นทุนต่ำและราคาต่ำลง และมีส่วนสำคัญทำให้การส่งออกของไทยเพิ่มขึ้น (Cost and trade effect) ได้แก่ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ เครื่องดื่ม ยาสูบ สิ่งทอ เครื่องแต่งกาย ผลิตภัณฑ์จากหนัง อุปกรณ์ไฟฟ้า เป็นต้น

การผลิตของประเทศไทยบางภาคได้รับผลประโยชน์จากการขยายตัวโดยรวมของเศรษฐกิจหรือภาคการผลิตอื่นที่เชื่อมโยงกัน จากการเปิดเสรีการค้าของไทยเองทำให้อุปสงค์แก่สินค้าในภาคการผลิตนี้เพิ่มขึ้น และมีระดับราคาสูงขึ้น พืชเส้นใย ได้รับประโยชน์จากการขยายตัวของผลผลิตในภาคสิ่งทอ อันเนื่องมาจากการเปิดเสรีของประเทศไทยเอง ทำให้ผลผลิตของพืชเส้นใยเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.2 ระดับราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.0เหล็กกล้าได้รับประโยชน์จากการขยายตัวของผลผลิตในภาคเครื่องจักรและอุปกรณ์อื่นๆ และภาคการก่อสร้าง อันเนื่องมาจากการเปิดเสรีของประเทศไทยเอง ทำให้ผลผลิตของเหล็กกล้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.2 ระดับราคาลดลงร้อยละ 2.1 ทำให้การส่งออกโดยรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.1ฟาร์มปศุสัตว์ได้รับประโยชน์จากการขยายตัวของผลผลิตในภาคผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ อันเนื่องมาจากการเปิดเสรีของประเทศไทยเอง ทำให้ผลผลิตของฟาร์มปศุสัตว์เพิ่มขึ้นร้อยละ 8.2 ระดับราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.9 น้ำมันและไขมันจากพืช ได้รับประโยชน์จากการ

ขยายตัวของผลผลิตในภาคผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ อันเนื่องมาจากการเปิดเสรีของประเทศไทยเอง ทำให้ผลผลิตของน้ำมันและไขมันจากพืชเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.2 ระดับราคาลดลงร้อยละ 0.4 ทำให้การส่งออกโดยรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.2

ภาคการผลิตของไทยที่ได้รับผลกระทบด้านลบจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-ญี่ปุ่น ที่มีสาเหตุมาจากการนำเข้าสินค้าที่ถูกกว่าจากญี่ปุ่น ทดแทนสินค้าที่ผลิตในไทยทำให้ผลผลิตในประเทศลดลง (Substitution effect) นั้น ได้แก่ ยานยนต์และส่วนประกอบไทยมีการนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 35.4 โดยการนำเข้าจากญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นร้อยละ 46.2 การนำเข้าดังกล่าวส่งผลให้ผลผลิตในไทยลดลงร้อยละ 11.0 ดุลการค้าลดลง 2,307.3 ล้านเหรียญสหรัฐฯ อย่างไรก็ดี คาดว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นนี้เป็นผลกระทบภายใต้โครงสร้างการผลิตปี ค.ศ.1995 เท่านั้น เพราะในปัจจุบันโครงสร้างการผลิตของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยไทยได้กลายเป็นผู้ผลิตที่มีความสำคัญในการส่งออกในภูมิภาค ดังนั้น ในทางปฏิบัติผลกระทบที่เกิดขึ้นน่าจะเป็นทิศทางที่ประเทศไทยได้รับประโยชน์ในแง่ตลาดส่งออก และการแลกเปลี่ยนชิ้นส่วนในระดับที่สูง

นอกจากนี้ก็มีภาคการผลิตที่ได้รับผลกระทบด้านลบจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-ญี่ปุ่น ที่เป็นผลมาจากการที่ญี่ปุ่นลดอัตราภาษีนำเข้าทำให้สินค้าหลายประเภทของไทยส่งออกไปยังญี่ปุ่นได้สูงขึ้น อาทิเช่น ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ สิ่งทอ เครื่องแต่งกาย และผลิตภัณฑ์จากหนังสัตว์ เป็นต้น อุปสงค์ที่สูงขึ้นต่อสินค้าส่งออกของไทยดังกล่าว ทำให้เกิดอุปสงค์ของปัจจัยการผลิต อาทิเช่น ที่ดิน และแรงงานในระดับสูง ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตที่มีจำกัด จากภาคการผลิตหนึ่งไปยังอีกภาคการผลิตหนึ่ง ราคาปัจจัยการผลิตและราคาผลผลิตในภาคการผลิตนั้นๆ มีราคาสูงขึ้น ส่งผลให้การผลิตในภาคการผลิตอื่นๆ ที่ใช้ปัจจัยการผลิตเดียวกันหรือเป็นภาคการผลิตต่อเนื่องจะมีปริมาณน้อยลงและมีต้นทุนที่สูงขึ้น ซึ่งเราอาจเรียกผลกระทบดังกล่าวว่า “Resource constraint effect” อ้อย มีราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.5 ผลผลิตลดลงร้อยละ 3.3 ปริมาณการส่งออกของไทยลดลงร้อยละ 8.3 ในขณะที่การนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.0 ส่งผลให้ดุลการค้าลดลง 61.7 ล้านเหรียญสหรัฐฯ มูลค่าการส่งออกจากไทยไปญี่ปุ่นลดลงร้อยละ 6.2พืชอื่นๆ มีราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.2 ผลผลิตลดลงร้อยละ 3.6 ปริมาณการส่งออกของไทยลดลงร้อยละ 4.9 ในขณะที่การนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.6 ส่งผลให้ดุลการค้าลดลง 86.0 ล้านเหรียญสหรัฐฯ มูลค่าการส่งออกจากไทยไปญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.2 มูลค่าการนำเข้าของไทยจากญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 139.4 ข้าวที่สีแล้วมีราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.2 ผลผลิตลดลงร้อยละ 2.5 ปริมาณการส่งออกของไทยลดลงร้อยละ 5.1 แต่การคำนวณดังกล่าวมิได้คำนึงถึงผลกระทบจากโครงการรับจำนำข้าวที่ทำให้สต๊อกข้าวของไทยมีปริมาณสูงมาก อยู่ในระดับเฉลี่ย 18 ล้านตันข้าวสารกดให้ราคาต่ำลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่การนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.3 ส่งผลให้ดุลการค้าลดลง 55.7 ล้านเหรียญสหรัฐฯ มูลค่าการส่งออกจากไทยไปญี่ปุ่นลดลงร้อยละ 4.5

6.2.4 ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ (AANZFTA)

จากตัวแบบ GTAP โดย*สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง (2548)* จะเห็นได้ว่าผลกระทบต่อเศรษฐกิจมหภาคจากการลดอัตราภาษีภายใต้กรอบ AANZFTA ที่ประเมินได้จากแบบจำลองฯ สูงไม่มากนัก เนื่องจากเป็นการวิเคราะห์ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการลดอัตราภาษีเพียงอย่างเดียว ซึ่งผลที่ได้สอดคล้องกับระดับอัตราภาษีนำเข้าของทั้งออสเตรเลียและนิวซีแลนด์โดยเฉลี่ยที่อยู่ในระดับต่ำอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลกระทบรายสาขาจะมีความชัดเจนว่าสินค้ากลุ่มเครื่องหนัง สิ่งทอ ยานยนต์และชิ้นส่วน จะได้ประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการจัดทำ AANZFTA เนื่องจากเป็นกลุ่มสินค้าที่ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ให้การคุ้มครองโดยใช้ภาษีสูงกว่าสินค้ากลุ่มอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาสิ่งทอที่น่าจะได้ประโยชน์ อย่างไรก็ตาม การส่งออกสิ่งทอไปยังตลาดทั้งสองส่วนใหญ่ดำเนินการโดยผู้ประกอบการรายย่อยและส่งออกในปริมาณไม่มาก (Niche market) ในขณะที่ผู้ประกอบการรายใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับตลาดดังกล่าวมาก เนื่องจากเป็นตลาดที่มีขนาดเล็ก)

การวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าสินค้าจักต้องพิจารณาประเด็นการปกป้องสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมโดยมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี ซึ่งในกรณีของออสเตรเลียมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี 2 มาตรการหลัก ที่ออสเตรเลียนำมาใช้เพื่อปกป้องอุตสาหกรรมในประเทศ ได้แก่ (1) มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด และ (2) มาตรการสุขอนามัย โดยสินค้าที่ไทยถูกออสเตรเลียฟ้องร้องการทุ่มตลาด ได้แก่ พีวีซีสับปะรดกระป๋อง และเหล็กโครงสร้างรูปพรรณ ขณะที่สินค้าส่งออกหลายรายการของไทยต้องเผชิญมาตรการด้านสุขอนามัยซึ่งเป็นมาตรการที่ออสเตรเลียนำมาบังคับใช้อย่างจริงจัง

นิวซีแลนด์ใช้มาตรการสุขอนามัยในการปกป้องสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรของตนเองคล้ายคลึงกับที่ออสเตรเลียใช้ ส่วนสินค้าอุตสาหกรรมที่นิวซีแลนด์ให้ความสำคัญกับสุขลักษณะเป็นพิเศษ ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ไม้ ในขณะที่สินค้าอุตสาหกรรมสำคัญอื่นๆ ของไทยที่อยู่ภายใต้มาตรการปกป้องอุตสาหกรรมภายในของนิวซีแลนด์ ได้แก่ สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ที่นิวซีแลนด์ ใช้มาตรการอุปสรรคทางเทคนิคทางการค้า และพลาสเตอร์บอร์ด เหล็กเส้นเสริมคอนกรีตแบบตรงและแบบม้วน และไส้กรองน้ำมันเครื่อง ที่นิวซีแลนด์ใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด

การใช้มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีที่ค่อนข้างเข้มงวดของทั้งออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสินค้าเกษตร สะท้อนความสำคัญในการพิจารณาสาระสำคัญของ AANZFTA ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือในการลด/เลิกมาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษีระหว่างกันซึ่งปรากฏอยู่ในข้อเสนอโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือในการลด/เลิกมาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษีของทั้งออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เช่น โครงการความร่วมมือด้าน Import health standard หรือ โครงการความร่วมมือด้าน Food safety certification for dairy &meat

industries ทำให้คาดการณ์ได้ว่า AANZFTA จะผลักดันให้ทั้งสองประเทศอำนวยความสะดวกในการเข้าสู่ตลาดมากขึ้น สอดคล้องกับแนวโน้มปัจจุบันที่สินค้าส่งออกหลักหลายรายการของไทยที่เคยประสบปัญหาการกีดกันโดยมาตรการสุขอนามัยที่เข้มงวด เช่น มังคุด ลิ้นจี่ ลำไย และผลไม้ที่แกะเปลือก เช่น ทุเรียน สับปะรด และส้มโอ ปัจจุบันสามารถเข้าสู่ตลาดทั้งสองประเทศได้มากขึ้น

ในการวิเคราะห์ผลกระทบทางการเมือง สังคม และประชาชน สามารถแบ่งการวิเคราะห์ได้เป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับระหว่างประเทศ ซึ่งต้องวิเคราะห์ว่า การเปิดเสรีในกรอบดังกล่าวกระทบต่อสถานะของไทยในเวทีการเมืองโลกอย่างไร และ 2) ระดับภายในประเทศ ซึ่งต้องพิจารณาต่อไปว่า AANZFTA นำไปสู่การปรับเปลี่ยนนโยบายหรือโครงสร้างสังคมในประเทศอย่างไร อุตสาหกรรมหรือประชาชนกลุ่มใดที่เสียประโยชน์จากการเปิดเสรีการค้า และจะมีแนวทางอย่างไรเพื่อบรรเทา/ลดผลกระทบดังกล่าวไม่ให้สั่นคลอนเสถียรภาพทางการเมืองทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ

ผลกระทบต่อการเมืองและสังคมระหว่างประเทศในมุมมองรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศ การที่ไทยเข้าร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นในการเจรจาการค้าเสรีกับออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ (เช่นเดียวกับการเข้าร่วมกับอาเซียนในการเจรจาการค้าเสรีกับเกาหลีและอินเดีย) หลังจากบรรลุความตกลง ACFTA กับจีน และ ความตกลง AJCEP กับญี่ปุ่นแล้ว นับว่าส่งผลดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศนอกกลุ่มอาเซียน เพราะเป็นการแสดงจุดยืนของไทยร่วมกับอาเซียนในการเป็นตัวกลางที่จะประสานการรวมตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก อีกทั้งยังเป็นการรักษาสมดุลอำนาจในเอเชียระหว่างจีน ญี่ปุ่นและอินเดียไปพร้อมๆ กับการเพิ่มอำนาจต่อรองของกลุ่มอาเซียน ซึ่งนับว่าเหมาะสมสำหรับไทย เพราะปัจจัยเศรษฐกิจหรือความมั่นคงไม่ถูกผูกติดกับพันธมิตรเดิมอย่างประเทศญี่ปุ่น หรือมหาอำนาจใหม่อย่างประเทศจีนและประเทศอินเดียมากเกินไป ในขณะเดียวกันจะไม่มีผลกระทบโดยตรงต่อการเมืองภายในประเทศ นอกจากนี้ เนื่องจากประเทศเหล่านี้ยึดถือธรรมเนียมการทูตแบบโอนอ่อนผ่อนปรน ปฏิเสธที่จะก้าวก่ายระบบการเมืองหรือสังคมภายในประเทศสมาชิก การที่ร่างความตกลงการค้าสินค้า AANZFTA (ณ พฤษภาคม 2551) ระบุ/ยืนยันสิทธิของประเทศภาคีในการใช้มาตรการป้องกันการนำเข้าขยะหรือของเสียอันตรายภายใต้อนุสัญญาหรือสนธิสัญญาระหว่างประเทศอื่นๆ เช่น อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของขยะพิษและของเสีย จึงน่าจะเป็นประโยชน์ทางสังคมส่วนเพิ่มของ AANZFTA ที่แสดงให้เห็นถึงความจริงใจของไทยออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ในการร่วมกันกำจัดการลักลอบนำเข้าขยะพิษระหว่างประเทศอย่างไรก็ตามประเด็นนี้ในตัวของมันเองก็มีความสลับซับซ้อนดังที่จะได้อภิปรายต่อไป

โดยสรุป การจัดทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ มีความคุ้มค่าในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีภายใต้กรอบ AANZFTA ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยในระยะสั้นนอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์กับสาขาผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง สิ่งทอและยานยนต์และชิ้นส่วน

จากการที่ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์เปิดตลาดสินค้าเพิ่มขึ้น/เร็วขึ้น สินค้ากลุ่ม สิ่งทอ เหล็ก ทองแดง อลูมิเนียม เคมีภัณฑ์ และพลาสติก จะได้รับประโยชน์เพิ่มเติมจากกฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้าที่ยืดหยุ่นมากกว่าที่ปรากฏใน TAFTA/TNZCEP ขณะที่ในระยะยาว AANZFTA เป็นการเปิดโอกาสให้กิจการขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพของประเทศภาคีขยายการลงทุนระหว่างกันเพื่อผลิตชิ้นส่วนหรือแปรรูปสินค้า ซึ่งเป็นลักษณะเครือข่ายการผลิต (Production network) อันเป็นรากฐานสำคัญในการเข้าสู่ “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN economic community)”ในอนาคต โดยที่ไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อภาคบริการและภาคลงทุนของไทย เนื่องจากไทยผูกพันการเปิดเสรีภาคบริการภายใต้ AANZFTA ไม่เกินกว่าที่ผูกพันภายใต้ AFAS TAFTA และไม่เกินกว่าที่กฎหมายภายในประเทศอนุญาตอยู่แล้ว ในขณะที่ภายใต้ AANZFTA ยังไม่มีข้อผูกพันการเปิดตลาดใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเสรีการลงทุน อีกทั้งไทยขอสงวนสิทธิในการออกมาตรการที่เกี่ยวข้องกับสาขาของภาคการลงทุนที่เป็นสาขาใหม่ๆที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตไว้แล้ว

6.2.5 ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย

ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย ซึ่งมีผลบังคับใช้วันที่ 1 มกราคม 2553 เป็นอีกหนึ่งของการทำความตกลงที่น่าจับตาอย่างใกล้ชิดเนื่องจากอินเดียเป็นตลาดที่ถูกคาดการณ์ว่าจะมีกำลังซื้อเพิ่มขึ้นและขยายตัวมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นความตกลงที่ประเทศไทยมีทั้งผลได้และผลเสียที่ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งส่งผลกระทบต่อคนไทยในหลายๆ กลุ่ม ความสำคัญของความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย คือ การลดภาษีนำเข้าสินค้าระหว่างกันกว่าร้อยละ 80 ของรายการสินค้าที่นำเข้า-ส่งออกระหว่างกันให้เหลือร้อยละ 0 โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2553-2559 ซึ่งครอบคลุมสินค้ามากกว่า 5,000 รายการส่วนสินค้าอ่อนไหวจะลดภาษีลงเหลือร้อยละ 5 ในปี 2559 และทั้งสองฝ่ายยังมีสินค้าอ่อนไหวสูงที่ยังไม่มีการลดภาษีให้กันอีกฝ่ายละกว่า 400 รายการ ซึ่งจะได้เจรจากันต่อไป ความคาดหวังการค้าไทย-อินเดีย จากที่ได้มีการลงนามระหว่างการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนกับคู่เจรจาช่วงกลางเดือนสิงหาคม 2552 โดยความตกลงจะมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2553มีส่วนช่วยให้การค้าระหว่างอาเซียนซึ่งรวมทั้งไทยกับอินเดียขยายตัวเพิ่มในอนาคต โดยทั้งสองฝ่ายได้ตั้งเป้ามูลค่าการค้าระหว่างอาเซียนกับอินเดียจะขยายเพิ่มขึ้นเป็น 60,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯในปี 2559 จากปี 2551 มีมูลค่าการค้าระหว่างกัน 47,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนไทย-อินเดียตั้งเป้าเพิ่มมูลค่าการค้าระหว่างกันเป็น 10,000ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 2559 จากปี 2551 มีมูลค่า 6,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ การทำความตกลงทุกครั้งหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะมีทั้งผลได้และผลเสีย สิ่งสำคัญก็คือประโยชน์ของทั้งสองด้านจำเป็นจะต้องมีความสมดุลที่สุด และผู้ที่ได้รับผลกระทบในทุกด้านจำเป็นที่จะต้องเตรียมพร้อมในการปรับตัวกับสถานการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้น โดยจากการทำเอฟทีเออาเซียน-อินเดีย ในครั้งนี้เกิดผลกระทบที่คาดการณ์ได้ คือ ผลในทางบวกจากตลาดอัญมณีในอินเดียซึ่งถือเป็นตลาดสำคัญตลาดหนึ่งสำหรับผู้ส่งออกไทย จากความตกลงที่อัญมณีและเครื่องประดับ

หลายรายการจะได้รับการลดภาษีลงทำให้การค้าและความร่วมมือด้านอัญมณีและเครื่องประดับระหว่างไทย-อินเดียขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ขณะที่ในภาคการเกษตรโดยเฉพาะผู้ส่งออก พืช ผัก ผลไม้ไทย ได้รับผลกระทบในแง่ของการที่อาจจะมีการตั้งข้อกีดกันทางการค้าอื่นๆ ที่ไม่ใช่ภาษีอันเป็นปัญหาสำคัญที่ผู้ประกอบการไทยจะต้องแก้ไขให้ได้โดยเร็ว เนื่องจากเป็นประเด็นที่คู่เจรจาอื่น ๆ มีแนวโน้มว่าจะทำเช่นเดียวกัน สินค้ากลุ่มนี้ยังต้องระมัดระวังในเรื่องมาตรการด้านสุขอนามัยพืชและสัตว์ (SPS)เพราะอินเดียยังมีการกีดกันนำเข้าโดยอ้างเรื่องโรคและแมลง ส่วนปัญหาอื่นๆ คือค่าขนส่งทางเรือและเครื่องบินไปอินเดียที่ยังมีราคาสูง ผลที่เกิดขึ้นจึงเกือบจะไม่สะท้อนความแตกต่างระหว่างการมีเขตการค้าเสรีดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีธุรกิจบางประเภทที่แทบจะไม่ได้รับทั้งประโยชน์หรือผลกระทบจากความตกลงนี้เลย กล่าวคือ ผลจากข้อตกลงคงไม่ทำให้การส่งออกยางพาราของไทย-อินเดียเพิ่มจากเดิมมากนัก เพราะอินเดียได้ดึงสินค้ายางพาราไว้ในกลุ่มสินค้าอ่อนไหวสูง โดยไม่ยอมลดภาษี เพราะมีการผลิตในประเทศ โดยแต่ละปีอินเดียมีการใช้ยางพาราประมาณ 900,000 ตันขณะที่ผลิตได้ในประเทศเพียง 800,000 ตัน ที่เหลือนำเข้าโดยส่วนใหญ่นำเข้าจากไทย ไม่ว่าจะในบริบทการค้าระหว่าง อาเซียน-อินเดีย หรือ ไทย-อินเดีย ผลกระทบต่าง ๆย่อมเกิดอย่างแน่นอน แม้จะมีบางฝ่ายที่เสียผลประโยชน์ไปบ้าง ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องพร้อมที่จะปรับตัวและหากลยุทธ์ที่เหมาะสมรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวให้ได้

6.2.6 ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-สหภาพยุโรป

จากการที่กลุ่มอาเซียนและสหภาพยุโรป ได้มีการเจรจาความตกลงการค้าภายใต้เขตการค้าเสรีเสรีอาเซียน-สหภาพยุโรป โดยเป็นการเจรจาระหว่างภูมิภาคต่อภูมิภาค ซึ่งกรอบของการเจรจาครอบคลุมเรื่องการเปิดตลาดสินค้า บริการ การลงทุนและความร่วมมือทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ และจากการศึกษาได้มีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทำการคาดการณ์ผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป ดังนี้

โดยภาพรวมในปี 2003สหภาพยุโรปขาดดุลกับไทย1,305ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยบริการที่สหภาพยุโรปนำเข้าจากไทยสูงสุด คือ บริการท่องเที่ยว รองลงมา คือบริการขนส่ง และบริการพาณิชย์อื่นๆ[169]ทั้งนี้ ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่มีการค้าบริการระหว่างประเทศกับไทยสูงสุด ได้แก่ อังกฤษ รองลงมา ได้แก่ เยอรมนี ฝรั่งเศส เดนมาร์ก เนเธอร์แลนด์ และอิตาลี โดยประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอื่นๆ มีการค้าบริการกับไทยไม่มากนัก ในด้านเงินลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ พบว่าในช่วงปี 1994-2004 สหภาพยุโรปเป็นกลุ่มประเทศที่เข้ามาลงทุนทางตรงสุทธิ (Net FDI) ในอาเซียนที่มีสัดส่วนการลงทุนสูงสุดโดยคิดเป็นร้อยละ 29.3 ของสัดส่วนการลงทุนทาง

[169]สาขาบริการพาณิชย์อื่น ๆ (other commercial services) ได้แก่บริการสื่อสารก่อสร้างประกันภัยการเงินคอมพิวเตอร์ค่ารอยัลตี้และบริการอื่น ๆ

ตรงที่เข้ามาในอาเซียน รองลงมาเป็นการลงทุนทางตรงจากญี่ปุ่น (ร้อยละ 13.7) และสหรัฐอเมริกา (ร้อยละ 17.3) ทั้งนี้ เงินลงทุนทางตรงจากสหภาพยุโรปประมาณร้อยละ 49.5 ที่เข้ามาลงทุนในอาเซียนทั้งหมด เป็นเงินลงทุนที่เข้าไปยังประเทศสิงคโปร์ รองลงมา คือ มาเลเซีย (ร้อยละ 16.8) ไทย (ร้อยละ 13.8) และเวียดนาม (ร้อยละ 6.7) ในบริบทของประเทศไทย สหภาพยุโรปเป็นกลุ่มประเทศที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยสูงโดยสหภาพยุโรปเข้ามาลงทุนทางตรงสุทธิในไทยสูงเป็นอันดับสองรองจากญี่ปุ่น โดยมีเงินลงทุนทางตรงสุทธิเข้ามาในประเทศไทยในปี 2005 เท่ากับ 38,895 ล้านบาทสาขาที่สหภาพยุโรปเข้ามาที่ลงทุนในประเทศไทยมาก ได้แก่ การค้าบริการธุรกิจ เคมีภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์เหล็ก การสื่อสาร และการขนส่ง

ที่ผ่านมาประเทศไทยมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนในภาคการผลิตที่ค่อนข้างเปิดกว้างแก่นักลงทุนต่างชาติ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ได้อนุญาตให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาประกอบกิจการในภาคการผลิตส่วนใหญ่ได้อย่างเต็มที่ โดยสามารถถือหุ้นได้ร้อยละ 100 โดยเฉพาะสาขาการผลิตที่นักลงทุนต่างชาติใช้ไทยเป็นฐานการผลิตหรือสาขาที่ไทยมีศักยภาพ เช่น ยานยนต์ ชิ้นส่วน เคมีภัณฑ์ โลหะ เครื่องจักรและอุปกรณ์ ซึ่งที่ผ่านมา สหภาพยุโรปได้เข้ามาลงทุนในสาขาเหล่านี้ในประเทศไทยแล้ว อย่างไรก็ตาม กฎหมายการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 ได้ห้ามคนต่างชาติประกอบกิจการบางกิจการตามบัญชีแนบท้ายที่ 1-3 เช่น งานประมง งานป่าไม้ การทำเหมือง การแปรรูปไม้ เป็นต้น แต่นักลงทุนต่างชาติก็ยังสามารถเข้ามาร่วมลงทุนกับผู้ประกอบการไทยในกิจการตามบัญชีแนบท้าย 1-3 ได้โดยการถือหุ้นข้างน้อยหรือขออนุญาตจากรัฐบาลไทยในปี 2549 บริษัทของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้รับอนุมัติโครงการส่งเสริมการลงทุน 135 โครงการ สาขาที่นักลงทุนจากสหภาพยุโรปเข้ามาขอรับการส่งเสริมสูงสุด ได้แก่ บริการและสาธารณูปโภค อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักร และอุปกรณ์ขนส่ง

6.3 ความตกลงการค้าเสรีในระดับทวิภาคี

6.3.1เขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย (TIFTA)

การจัดทำเขตการค้าเสรีไทย-อินเดียก่อให้เกิดการเจรจาร่วมกันในสามเรื่องหลักๆ คือ การลดอัตราภาษีศุลกากรและอุปสรรคทางการค้าสินค้า การเปิดตลาดและลดอุปสรรคทางการค้าบริการ และการเปิดการลงทุนต่างชาติให้แก่กันเป็นพิเศษ นอกจากนั้นยังจัดให้มีการเจรจาความร่วมมือทางเศรษฐกิจด้านอื่นๆ ด้วย โดยมีการเจรจาต่อเนื่องกันมาตามลำดับและได้ข้อสรุปที่น่าพอใจจนมีการลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย และได้จัดตั้งคณะกรรมการเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย (India-Thailand trade negotiating committee: TNC) ซึ่งได้ประชุมเจรจาโดยผลัดกันเป็นเจ้าภาพ ล่าสุดได้ข้อสรุปเป็นร่างข้อบทว่าด้วยการเปิดตลาดการค้าสินค้าที่เหลือจากรายการใน EHS โดยแบ่งออกเป็น Normal track และ Sensitive track แต่ยังไม่ได้ข้อสรุป

ของการเจรจา เนื่องจากยังตกลงกันไม่ได้ในเรื่องสินค้าอ่อนไหวในขณะที่การเจรจาเรื่องการค้าบริการและการลงทุนก็กำลังอยู่ในระหว่างเจรจาเช่นเดียวกัน

การเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-อินเดียก็มีรูปแบบเช่นเดียวกับการเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-จีน คือ มีการเปิดเสรีเป็นบางส่วนก่อน จำนวน 82 รายการและมีผลบังคับใช้ไปแล้วตั้งแต่กันยายน 2547 ผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำความตกลงไทย-อินเดีย *สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง (2548)* ได้ดำเนินงานโครงการเตรียมความพร้อมรองรับการเจรจาความตกลงการค้าเสรีทวิภาคี โดยได้ทำการศึกษาถึงผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ ในด้านรายการสินค้า EHS 82 รายการ ทั้งในภาพรวมและรายสินค้า โดยการศึกษาผลกระทบความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-อินเดียในครั้งนี้ได้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ศึกษาผลกระทบสินค้าในกลุ่ม EHS ด้วยการเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการทำความตกลง และประเมินผลกระทบในภาพรวมของสินค้าที่อยู่ระหว่างการเจรจาซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

เมื่อพิจารณามูลค่าการส่งออก-นำเข้าระหว่างไทย-อินเดียระหว่างปี 2543-2547 (ตารางที่ 6.1) พบว่าไทยเกินดุลการค้ากับอินเดียในรายการสินค้า EHS 82 รายการ คิดเป็นมูลค่า 75.81 ล้านเหรียญสหรัฐฯ สูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2543-2546 โดยเฉพาะในปี 2546 ไทยมีการขาดดุลการค้ากับอินเดียเท่ากับ 6.96 ล้านเหรียญสหรัฐฯ แสดงให้เห็นได้ว่า ภายหลังการเปิดเสรีการค้าไทย-อินเดียไทยมีความได้เปรียบในเรื่องดุลการค้ากับอินเดียเป็นอย่างมาก

ตารางที่ 6.1 การค้าสินค้า EHS บางส่วน 82 รายการจากความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย

รายการ EHS	**มูลค่า (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)**				
	2543	**2544**	**2545**	**2546**	**2547**
ไทยส่งออกอินเดีย	40.45	36.57	47.57	65.60	146.16
ไทยนำเข้าอินเดีย	26.77	25.58	37.86	72.56	70.35
ดุลการค้าไทย	13.69	10.99	9.71	-6.96	75.81

ที่มา: World Trade Atlas, 2548

ตารางที่ 6.2 เปรียบเทียบการส่งออกและนำเข้าสินค้า 82 รายการของไทยไปอินเดีย ก่อนและหลังการเปิดเขตการเจรจาเสรี

ไทย-อินเดีย	ปี 2547		ก่อนการเปิดการค้าเสรี ม.ค.-ส.ค. 47		หลังการเปิดค้าเสรี ก.ย.-ธ.ค. 47	
	มูลค่า (ล้าน USD)	Δเทียบกับ ปี 2546	มูลค่า (ล้าน USD)	Δเทียบกับ ปี 2546	มูลค่า (ล้าน USD)	Δเทียบกับ ปี 2546
ส่งออก	146.2	+ 122.87%	82.08	+ 132%	64.12	+ 108.5%
นำเข้า	70.35	- 3.05%	53.67	+ 7.02%	**16.68**	- 25.57%

ที่มา: กรมศุลกากร

ภายหลังการเปิดเสรีการค้าไทย-อินเดียเดือนกันยายน-ธันวาคม 2547 พบว่าสินค้าที่ไทยมีการส่งออกไปอินเดียเพิ่มขึ้นจากปี 2546 ได้แก่ อาหารทะเลแปรรูปเกลือ (อัตราร้อยละของการเพิ่มขึ้นมากที่สุด)เม็ดพลาสติกและผลิตภัณฑ์จากพลาสติก ไม้ อัญมณี และเครื่องประดับอะลูมิเนียม เครื่องจักรและเครื่องใช้ไฟฟ้า และสินค้าอื่นๆ ขณะที่สินค้าที่มีการนำเข้าเพิ่มขึ้น ได้แก่ เคมีภัณฑ์ เม็ดพลาสติกและผลิตภัณฑ์จากพลาสติก (อัตราร้อยละของการเพิ่มขึ้นมากที่สุด) อัญมณีและเครื่องประดับ เครื่องจักรและเครื่องใช้ไฟฟ้า

กล่าวโดยสรุปคือ การทำความตกลงเสรีไทย-อินเดียทำให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์โดยรวมในระยะยาวเพราะอินเดียเป็นตลาดใหญ่ ทำให้ผู้ประกอบการไทยขยายตลาดได้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็เป็นการลดต้นทุนการผลิตสำหรับการนำเข้าวัตถุดิบจากอินเดียในราคาที่ถูกลง อย่างไรก็ดีการได้รับประโยชน์จากความตกลงหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญคือศักยภาพการแข่งขันของผู้ประกอบการไทย ดังนั้น ภาครัฐต้องเร่งพัฒนาฝีมือแรงงานและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าในประเทศ เพื่อให้เกิดการเพิ่มผลิตภาพของการผลิตสินค้าให้มากที่สุด รวมทั้งปรับโครงสร้างการผลิตให้มีการใช้วัตถุดิบภายในประเทศให้มากกว่าเดิมและให้มีวงจรเครือข่ายการผลิตภายในประเทศที่เอื้อต่อกันทุกภาคการผลิตพัฒนาสถาบันที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการส่งออกโดยตรง และปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคต่อผู้ประกอบการในการส่งออกสินค้าไปยังอินเดีย โดยเฉพาะการเจรจาปรับกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าให้เอื้อต่อโครงสร้างการผลิตของผู้ประกอบการ โดยปรับลดความเข้มงวดลงและปรับรูปแบบของกฎให้เอื้อต่อการผลิตที่ต้องการความยืดหยุ่นมากขึ้น เช่น นำเอากฎการเปลี่ยนพิกัดสินค้า (Change of tariff classification) มาใช้แทนการใช้มูลค่าเพิ่มขั้นต่ำซึ่งไม่เอื้อต่อการผลิตในห่วงโซ่อุปทานซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยๆ

6.3.2 เขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (TAFTA)

ภายหลังจากการประกาศร่วมระหว่างนายกรัฐมนตรีของไทยและออสเตรเลียเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2545 ทั้งสองฝ่ายกำหนดให้มีการเจรจาจัดทำความตกลงฯ การค้าเสรีระหว่างกันและต่อมาได้มีการลงนามความตกลงเขตการค้าเสรี เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม ปี 2547 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2548 เป็นต้นมา โดยเนื้อหาของความตกลงครอบคลุมด้านการค้าสรุปโดยสังเขปได้ดังนี้

ในด้านการเปิดตลาดสินค้า ออสเตรเลียลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ทันทีในวันแรกที่ความตกลงมีผลบังคับใช้จำนวนร้อยละ 83.28 ของรายการทั้งหมด หรือร้อยละ 83.03 ของมูลค่าการนำเข้าจากไทยในปี 2545 คิดเป็นมูลค่า 2,523 ล้านเหรียญออสเตรเลีย และภายใน 5 ปีจะทยอยลดภาษีสินค้าอีกร้อยละ 12.85 โดยท้ายที่สุดจะเหลือเพียงสินค้าหมวดเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งเป็นสินค้าอ่อนไหวร้อยละ 3.91 ของรายการสินค้าทั้งหมดที่จะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ในปี 2558 ในส่วนของไทยมีระยะเวลาการลดภาษีที่ยาวกว่าออสเตรเลีย โดยจะค่อยๆ ทยอยลดจนเหลือร้อยละ 0 ทุกรายการภายใน 20 ปี ทั้งนี้ สินค้าที่ไทยต้องการนำเข้า ลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ทันทีในวันแรกที่ความตกลงฯ มีผลบังคับใช้จำนวนร้อยละ 49.45 ของรายการทั้งหมด หรือร้อยละ 78.39 ของมูลค่าการนำเข้าจากออสเตรเลียในปี 2545 คิดเป็นมูลค่า 2,162 ล้านเหรียญออสเตรเลีย และภายใน 5 ปีจะลดภาษีสินค้าอีกร้อยละ 43.81 ซึ่งครอบคลุมสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมที่ไม่อ่อนไหวส่วนสินค้าอุตสาหกรรมอ่อนไหว เช่น สิ่งพิมพ์ เหล็ก จะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2558 และสินค้าเกษตรอ่อนไหว เช่น เนื้อวัว เนื้อหมู นม เนย ชา กาแฟ จะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2563

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวม การศึกษาผลกระทบในระดับมหภาคโดยใช้แบบจำลอง GTAP Version5 โดยอาศัยฐานข้อมูลด้านการผลิต การบริโภค และการค้าระหว่างประเทศ เป็นฐานข้อมูลในปี ค.ศ.1998 ผลการศึกษาผลกระทบระดับมหภาคของการจัดทำข้อตกลงในการปรับลดภาษีจากปี2003 ถึง 2025 ซึ่งเป็นปีที่อัตราภาษีนำเข้าเท่ากับ 0 ทุกหมวดสินค้าสรุปได้ ดังนี้

กรณีของประเทศไทย การปรับลดอัตราภาษีนำเข้าส่งผลให้ไทยนำเข้าสินค้าเกษตรกรรมและเกษตรกรรมแปรรูปจากออสเตรเลียเพื่อทดแทนการผลิต ทำให้ความต้องการภายในประเทศต่อที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติมีน้อยลง ดังนั้น จึงส่งผลต่อเนื่องให้ราคาที่ดินลดลงร้อยละ 0.8ค่าเช่าทรัพยากรธรรมชาติลดลงร้อยละ 0.1 ในขณะที่ประเทศไทยสามารถส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น ตลอดจนรถยนต์และส่วนประกอบส่งผลให้ค่าแรงของแรงงานที่มีทักษะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.1 และค่าแรงของแรงงานที่ไม่มีทักษะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.1 และค่าเช่าสินค้าทุนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.2 ส่งผลรวมทำให้ราคาสินค้าภายในประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.03 และราคาสินค้าส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.1 การขยายตัวทางการค้าระหว่างประเทศส่งผลให้มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.03 ซึ่งมีผลทำให้การบริโภคภาคเอกชนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.4 ในขณะที่การลงทุนภาคเอกชนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.2 และทำให้สวัสดิการสังคมของไทยเพิ่มขึ้น 33.9 ล้านเหรียญ

สหรัฐฯ โดยสวัสดิการที่เพิ่มขึ้นมาจากการปรับลดภาษีของออสเตรเลียประมาณ 135 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ในขณะที่ไทยมีสวัสดิการลดลงจากการปรับลดภาษีนำเข้าของไทยให้แก่ออสเตรเลียมูลค่า 101.1ล้านเหรียญสหรัฐฯ การเปลี่ยนแปลงของอัตราภาษีจะมีผลต่อสวัสดิการสังคมมากที่สุดในการปรับลดภาษีในปีเริ่มต้นคือ ปี 2005 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยและออสเตรเลียปรับลดภาษีเฉลี่ยจากปี 2003 ในอัตราร้อยละ 6.76 และ 4.21 มาเป็นร้อยละ 3.28 และ 0.75 ตามลำดับส่งผลให้สวัสดิการสังคมของไทยเพิ่มสูงขึ้น 64.5 ล้านเหรียญสหรัฐฯ และออสเตรเลียมีสวัสดิการสูงขึ้น 53.6 ล้านเหรียญสหรัฐฯ

สิ่งทอ จะได้รับประโยชน์จากการลดอัตราภาษีนำเข้าของออสเตรเลียในอัตราร้อยละ 8.4 ทำให้การส่งออกของไทยโดยรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.5 เครื่องแต่งกาย จะได้รับประโยชน์จากการลดอัตราภาษีนำเข้าของออสเตรเลียในอัตราร้อยละ 23.9 ทำให้การส่งออกของไทยโดยรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.0 รถยนต์และส่วนประกอบจะได้รับประโยชน์จากการลดอัตราภาษีนำเข้าของออสเตรเลียในอัตราร้อยละ 6.9 ทำให้การส่งออกรถยนต์และส่วนประกอบของไทยโดยรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 14.3 โดยมูลค่าส่งออกรถยนต์และส่วนประกอบของไทยไปยังออสเตรเลียเพิ่มขึ้นร้อยละ 88.8

ส่วนภาคการผลิตที่ได้รับผลกระทบด้านลบ ได้แก่ผักและผลไม้ จากการปรับลดภาษีนำเข้าร้อยละ 33.0 ประเทศไทยมีการนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.8 โดยการนำเข้าจากออสเตรเลียเพิ่มขึ้นร้อยละ 135 ซึ่งการนำเข้าดังกล่าวส่งผลให้ผลผลิตในไทยลดลงร้อยละ 0.2ผลิตภัณฑ์จากสัตว์จากการปรับลดภาษีนำเข้าร้อยละ 12.9 ประเทศไทยมีการนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.0 โดยการนำเข้าจากออสเตรเลียเพิ่มขึ้นร้อยละ 57.6 ซึ่งการนำเข้าดังกล่าวส่งผลให้ผลผลิตในไทยลดลงร้อยละ 0.9 ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ จากการปรับลดภาษีนำเข้าร้อยละ 45.3 ประเทศไทยมีการนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 44.1 โดยการนำเข้าจากออสเตรเลียเพิ่มขึ้นร้อยละ 158.9 ซึ่งการนำเข้าดังกล่าวส่งผลให้ผลผลิตในไทยลดลงร้อยละ 0.2 ผลิตภัณฑ์นมจากการปรับลดภาษีนำเข้าร้อยละ 9.4 ประเทศไทยมีการนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.3 โดยการนำเข้าจากออสเตรเลียเพิ่มขึ้นร้อยละ 24.21จะเห็นได้ว่าการนำเข้าเพิ่มขึ้นเกือบหนึ่งในสี่จากออสเตรเลียมิได้มีผลทำให้การนำเข้าของไทยในสินค้าประเภทนี้เพิ่มขึ้นมากนักและส่งผลกระทบในทางลบต่อภาคการผลิตของไทยไม่มาก ซึ่งการนำเข้าดังกล่าวส่งผลให้ผลผลิตในไทยลดลงร้อยละ 1.9

จากการที่ออสเตรเลียเป็นประเทศที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่และอุดมไปด้วยทรัพยากรแร่ธาตุอย่างมาก ประกอบกับเป็นประเทศที่มีเทคโนโลยีในระดับที่สูง ทำให้ออสเตรเลียเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกสินค้าเกษตรกรรมและผลิตภัณฑ์แร่ธาตุที่สำคัญ ในขณะที่ไทยเป็นประเทศที่มีความแข็งแกร่งทางด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมหลายประเภท ดังนั้น ผลกระทบของการปรับลดภาษีจึงส่งผลในระดับมหภาคต่อประเทศไทย ซึ่งนำเข้าผลิตภัณฑ์เกษตรกรรมและแร่ธาตุจากออสเตรเลีย มีผลทำให้ค่าตอบแทนต่อปัจจัยที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติลดน้อยลงอันเป็นเหตุให้สามารถคำนวณออกมาได้ว่ามีส่วนทำให้ราคาที่ดินลดลง ในขณะที่ไทยสามารถส่งออกสินค้า

อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นไปยังออสเตรเลียได้มากขึ้น ทำให้ค่าตอบแทนต่อแรงงานของไทยเพิ่มขึ้น ผลผลิตมวลรวมประชาชาติเบื้องต้นของไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.03 และสวัสดิการสังคมเพิ่มขึ้น 33.9 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ในขณะที่ออสเตรเลียมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเบื้องต้นเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.003 และมีสวัสดิการสังคมเพิ่มขึ้น 123.3 ล้านเหรียญสหรัฐฯ การปรับลดภาษีนำเข้าส่งผลให้ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของไทยและออสเตรเลียสูงขึ้น โดยมูลค่าการส่งออกของไทยไปยังออสเตรเลียจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 24.8 ในขณะที่ไทยจะนำเข้าจากออสเตรเลียเพิ่มขึ้นร้อยละ 36.01

อย่างไรก็ตาม *กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2550)* ได้เปิดเผยข้อมูลผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลียว่านับตั้งแต่ปี 2541 จนถึงปี 2547 ไทยเป็นฝ่ายได้ดุลการค้าออสเตรเลียมาโดยตลอด แต่ในปี 2548 เมื่อความตกลงเสรีไทย-ออสเตรเลียเริ่มมีผลบังคับใช้ ไทยกลับขาดดุลการค้าออสเตรเลียเป็นมูลค่า 3,477 ล้านบาท โดยส่งออกสินค้าไปออสเตรเลีย 127,100 ล้านบาท และนำเข้าสินค้าจากออสเตรเลีย 130,578 ล้านบาท ขณะที่ในปี 2547 ก่อนความตกลงเริ่มมีผลบังคับใช้ไทยเป็นฝ่ายเกินดุลอยู่ 10,264 ล้านบาท จากการส่งออก 99,083 ล้านบาท และนำเข้า 88,818 ล้านบาท การขาดดุลการค้าจากการขยายตัวของการนำเข้ามิอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากความตกลงการค้าเสรีฉบับดังกล่าวทั้งหมด เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของการนำสินค้าที่มีอัตราภาษีเป็น 0 ตั้งแต่ก่อนความตกลงเริ่มมีผลบังคับใช้ในสัดส่วนสูง โดยเฉพาะการนำเข้าทองคำ (พิกัด 71.08) เพื่อเก็งกำไรจากสถานการณ์ราคาน้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้นและเงินบาทมีแนวโน้มแข็งค่าขึ้นในช่วงปลายทศวรรษ 2540

ขณะที่ระหว่างปี 2549-2550 ปริมาณการค้าของทั้งสองฝ่ายเพิ่มขึ้นโดยในปี 2549 ไทยเป็นฝ่ายเกินดุล 34,538 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 65,325 ล้านบาทในปี 2550 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 19.5 เมื่อเทียบกับปี 2549 จากมูลค่าการค้ารวม 329,707ล้านบาท ทั้งนี้ ไทยสามารถส่งสินค้าออกไปยังออสเตรเลียได้ 197,516 ล้านบาท ขณะที่มีการนำเข้า 132,191 ล้านบาท สำหรับการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีภายใต้ความตกลง มีผู้ประกอบการไทยขอใบรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าเป็นมูลค่าส่งออกราว 98,820 ล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 63.1 ของมูลค่าส่งออกทั้งหมดของไทยไปออสเตรเลียโดยสินค้าที่ขอใบรับรองถิ่นกำเนิดเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ยานยนต์ เครื่องปรับอากาศ ปลาที่ปรุงแต่ง และเครื่องจักร

ขณะที่สินค้าประเภทนมและผลิตภัณฑ์นม ได้รับผลกระทบอย่างมากแม้เป็นเพียงแค่ช่วงระยะแรกๆ ของการเริ่มต้นบังคับใช้ความตกลง ซึ่งมีการลดภาษีลงประมาณร้อยละ 3 เท่านั้น โดยมูลค่าการนำเข้าสินค้าในกลุ่มดังกล่าว เพิ่มขึ้นจาก 2,055 ล้านบาท ในปี 2547 เป็น 3,234 ล้านบาทในปี 2548 หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 57 โดยมีรายงานข่าวว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ไม่ลงทุนเพิ่มและบางส่วนเริ่มทยอยขายโคที่ยังให้น้ำนมแก่โรงเชือดในราคาต่ำโดยขายในราคาตัวละประมาณ 1 หมื่นบาท จากเดิมที่ขายประมาณ 2-3 หมื่นบาท ในส่วนของตลาดเนื้อโคและเกษตรกรผู้

เลี้ยงโคเนื้อก็ได้รับผลกระทบจากความตกลงดังกล่าวไม่น้อยกว่าเช่นกัน โดยในปี 2548 ไทยลดภาษีนำเข้าเนื้อโคแช่แข็งจากออสเตรเลียลดลงเหลือ 40 จากเดิมร้อยละ 51 โดยมีโควตาการนำเข้าที่ 776 ตัน (การนำเข้าส่วนเกินจากปริมาณที่กำหนดจะต้องเสียภาษีในอัตราปกติ) การลดภาษีดังกล่าวทำให้มีการนำเข้าเนื้อโคแช่แข็งจากออสเตรเลียถึง 680 ตัน แม้ว่าราคาเนื้อโคจากออสเตรเลียจะยังสูงกว่าเนื้อโคในประเทศในประเทศเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม ในปี 2549 ไทยได้ลดภาษีดังกล่าวลงเหลือร้อยละ 37.25 และเพิ่มโควตาการนำเข้าเป็น 800 ตัน จึงเป็นที่คาดว่าเนื้อโคจากออสเตรเลียจะเข้าสู่ตลาดมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการลดภาษีลงทุกปี และจะลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0 ในปี 2563[170] โดยที่ในปัจจุบันผลกระทบดังกล่าวมีไม่มากแล้ว เนื่องจากเกษตรกรในสาขาที่เกี่ยวข้องได้มีการปรับตัวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

6.3.3 ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้นไทย-นิวซีแลนด์

การค้าระหว่างประเทศไทยและนิวซีแลนด์นั้น ถือได้ว่านิวซีแลนด์เป็นประเทศคู่ค้าอันดับที่ 39 และเป็นตลาดส่งออกสินค้าของไทยอันดับที่ 38 โดยสินค้าที่ไทยส่งไปนิวซีแลนด์ส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุตสาหกรรมกว่าร้อยละ 80 ในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีจะทำให้สินค้าของไทยสามารถส่งออกไปยังนิวซีแลนด์ได้มากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการที่นิวซีแลนด์ลดภาษีนำเข้าสินค้า รวมทั้งความร่วมมือของทั้งสองประเทศที่จะแก้ไขปัญหาอุปสรรคทางการค้าที่มิใช่ภาษี ได้แก่ มาตรการด้านสุขอนามัย (**SPS**) ที่เข้มงวดของนิวซีแลนด์ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการส่งออกสินค้าเกษตรของไทยไปยังประเทศดังกล่าว

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปิดเสรีการค้าไทย-นิวซีแลนด์

จากงานวิจัยของโสตถิธร (2545) พบว่าการทำเขตการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์จะส่งผลทางบวกต่อสินค้าไทย ได้แก่ สิ่งทอ เครื่องแต่งกาย ผลิตภัณฑ์จากหนัง อุปกรณ์ไฟฟ้าเครื่องจักรและอุปกรณ์อื่นๆ พืชอื่นๆ แร่ธาตุอื่นๆ ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์อื่นๆ สินค้าไทยที่จะได้รับผลกระทบทางลบ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์นม ผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ อุปกรณ์คมนาคมอื่นๆ ผัก ผลไม้ และเมล็ดถั่วน้ำมันและไขมันจากพืช ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ และผลิตภัณฑ์ไม้

สำหรับ *สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง (2548)* ก็ได้ทำการประเมินผลกระทบภาพรวมความตกลงการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์ อย่างไรก็ตามเนื่องจากความตกลงระหว่างไทย-นิวซีแลนด์ได้มีการลงนามในเดือนเมษายน ปี 2548 และมีการบังคับใช้ในเดือนกรกฎาคม 2548 ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้น ดังนั้น การศึกษาผลกระทบภาพรวมในส่วนของนิวซีแลนด์ในที่นี้ จึงเป็นการประเมินผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นโดยใช้แบบจำลอง GTAP จึงค่อนข้างใกล้เคียงกับผลจากการศึกษาที่ได้ในกรณีของประเทศออสเตรเลีย

[170] โครงการ WTO watch (จับตากระแสองค์กรการค้าโลก), 2549

6.3.4 ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น

ไทยและญี่ปุ่นเป็นประเทศคู่ค้าที่มีความใกล้ชิดกันมายาวนาน ที่ผ่านมาการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1990 ได้รับการหนุนเสริมจากการลงทุนต่างประเทศจากญี่ปุ่น จนทำให้ประเทศไทยเป็นฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมหลายรายการปัจจุบันญี่ปุ่นเป็นตลาดส่งออกที่สำคัญเป็นอันดับสองของไทยรองจากสหรัฐอเมริกาโดยมีสัดส่วนถึงร้อยละ 13.6 ของการส่งออกทั้งหมดในปี 2548 นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังเป็นประเทศที่ไทยนำเข้าสินค้ามากที่สุด โดยมีสัดส่วนการนำเข้าถึงร้อยละ 22 ของการนำเข้าทั้งหมดของไทย ส่วนไทยเป็นตลาดส่งออกลำดับที่ 6 ของญี่ปุ่น และเป็นตลาดนำเข้าลำดับที่ 10 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของการค้าของไทยในตลาดญี่ปุ่นอยู่ในระดับเพียงร้อยละ 3-4 เท่านั้น โดยนัยนี้ ญี่ปุ่นจึงมีความสำคัญทางการค้าต่อไทยมากกว่าที่ไทยมีความสำคัญต่อญี่ปุ่น

นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังเป็นประเทศที่ลงทุนโดยตรง (FDI)สุทธิในอันดับต้นๆของประเทศไทยมาโดยตลอดในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยในเกือบทุกปีญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ลงทุนในประเทศไทยสูงที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง เช่น ในปี 2548 ญี่ปุ่นลงทุนโดยตรงสุทธิในประเทศไทย 594.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือ คิดเป็นร้อยละ 19.2 ของการลงทุนทั้งหมด จะมีบางปีเท่านั้นที่ยอดการลงทุนดังกล่าวของญี่ปุ่นต่ำกว่าของสิงคโปร์ การลงทุนจากญี่ปุ่นส่งผลต่อเศรษฐกิจไทยในหลายด้าน โดยเฉพาะการจ้างงานและการถ่ายทอดทางเทคโนโลยี ด้านการท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวญี่ปุ่นก็เป็นนักท่องเที่ยวต่างประเทศกลุ่มใหญ่ของประเทศไทยโดยในปี 2548 นักท่องเที่ยวญี่ปุ่นเดินทางมาประเทศไทยทั้งสิ้น 1.2 ล้านคนคิดเป็นร้อยละ 10.3 ของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางมาประเทศไทยทั้งหมด

ความเป็นหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดระหว่างไทยและญี่ปุ่นดังที่กล่าวมาข้างต้นและความเชื่อมโยงกันทางการค้าในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ซึ่งขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาจากการเติบโตของเครือข่ายการผลิตในภูมิภาค (Regional production network) เป็นภูมิหลังสำคัญที่ทำให้รัฐบาลของทั้งสองประเทศเริ่มการเจรจาหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดไทย-ญี่ปุ่นเพื่อผลักดันความร่วมมือที่ครอบคลุมรอบด้านทั้งด้านการค้า การลงทุน อุตสาหกรรมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งการจัดทำความตกลงการค้าเสรีโดยให้ยึดรูปแบบความตกลงJapan-Singapore for a new-age economic partnership agreement (JSEPA)เป็นตัวอย่างในการทำความตกลงไทย-ญี่ปุ่นและมีความสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของ **WTO** และยอมรับหลักการมุ่งให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งให้ความยืดหยุ่นแก่ไทย เนื่องจากความต้องการของระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและคำนึงถึงสาขาที่มีความอ่อนไหวของแต่ละประเทศวันที่ 11 ธันวาคม 2546 ผู้นำทั้งสองได้หารือระดับทวิภาคีและเห็นชอบให้เริ่มการเจรจาอย่างเป็นทางการ เพื่อจัดทำความตกลง JTEPAโดยให้เริ่มการประชุมเจรจาครั้งแรกที่ประเทศไทยเมื่อวันที่ 16-17 กุมภาพันธ์ 2547และเมื่อ

วันที่ 3 เมษายน 2550 นายกรัฐมนตรีไทยและญี่ปุ่นได้ลงนามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2550

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปิดเสรีการค้าไทย-ญี่ปุ่น

เนื่องจากความตกลงการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่นเริ่มมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2550 ผลที่เกิดขึ้นจากความตกลงดังกล่าวยังคงไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมาหน่วยงานต่างๆ ก็ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นรวมถึงการให้ข้อสังเกตไว้ ดังต่อไปนี้

สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง (2548) ได้ทำการประเมินผลกระทบภาพรวมความตกลงการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น ขณะที่การเจรจาความตกลงยังไม่แล้วเสร็จ โดยได้ทำการประเมินเฉพาะประเด็นที่เป็นพื้นฐานของการเจรจาการค้าเสรี คือ **Market access** ของสินค้าเป็นหลักซึ่งจากสถิติการค้าระหว่างประเทศไทยและญี่ปุ่น พบว่าญี่ปุ่นเป็นตลาดส่งออกอันดับ 2 ของไทยรองจากสหรัฐอเมริกา ขณะเดียวกันญี่ปุ่นเป็นตลาดนำเข้าอันดับ 1 ของไทย หากพิจารณาจากการนำเข้าสินค้าของญี่ปุ่นจากไทย (หรือไทยส่งออกไปญี่ปุ่น) พบว่าอัตราการขยายตัวของการนำเข้าสินค้าไทยของญี่ปุ่นต่ำกว่าประเทศจีน เกาหลี และมาเลเซีย ไทยส่งออกสินค้าในกลุ่มที่ญี่ปุ่นมีอัตราการขยายตัวในการนำเข้าสูง แต่ความสามารถในการแข่งขันของไทยต่ำกว่าคู่แข่ง อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าไทยกับญี่ปุ่นมีความลำเอียงในการค้าระหว่างกันมาก โดยญี่ปุ่นมีมูลค่าการค้าขายกับไทยมากกว่าคู่แข่งอื่นหรือไทยลำเอียงในการส่งออกไปญี่ปุ่นสูง ขณะเดียวกันไทยค้าขายกับญี่ปุ่นมากกว่าคู่แข่งอื่นหรือญี่ปุ่นลำเอียงในการส่งออกมาไทยสูงเช่นเดียวกัน ซึ่งสัมพันธ์กับการที่ญี่ปุ่นมาลงทุนในไทยมากผลการประเมินผลกระทบจากการปรับลดอัตราภาษีในภาพรวมโดยการใช้แบบจำลอง GTAP มีข้อสรุปดังนี้

การวิเคราะห์เชิงปริมาณเบื้องต้นของผลกระทบต่อเศรษฐกิจมหภาคจากมาตรการทางการค้าที่เป็นการลดอัตราภาษีจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น โดยกำหนดให้แบบจำลองมีการปรับลดระดับอัตราภาษีศุลกากรนำเข้าระหว่างไทยและประเทศคู่เจรจาลงเป็นร้อยละ 0 ในทุกรายการสินค้า พบว่าภายหลังการจัดตั้งเขตการค้าเสรีแบบทวิภาคีระหว่างไทยและญี่ปุ่น มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของไทยจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.4 มูลค่าการนำเข้าของไทยจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.6 มูลค่าการส่งออกของไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.2 อัตราการค้าของไทย (Terms of trade) จะเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.6 อย่างไรก็ดี ไทยจะขาดดุลการค้าเพิ่มขึ้นถึง 1,403 ล้านเหรียญสหรัฐฯ จากมูลค่าการนำเข้าที่เพิ่มขึ้นสูงกว่าการส่งออก

ภาคการผลิตที่ได้รับประโยชน์จากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีแบบทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น เนื่องจากความต้องการสินค้าในภาคการผลิตดังกล่าวมีมากขึ้น โดยสินค้าที่มีมูลค่าการผลิตที่เพิ่มขึ้นสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ ผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูป (เพิ่มขึ้น 5,462 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) สินค้าข้าว (เพิ่มขึ้น 813 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) สิ่งทอ และเครื่องแต่งกาย (เพิ่มขึ้น 694 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ (เพิ่มขึ้น 380 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) และผลิตภัณฑ์จากนม

(เพิ่มขึ้น 180 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) สำหรับภาคการผลิตของไทยที่จะเสียประโยชน์จากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศไทยและญี่ปุ่น เนื่องจากความต้องการสินค้าที่ผลิตภายในประเทศลดลง โดยมีการทดแทนสินค้าที่ผลิตในประเทศจากการนำเข้าที่มากขึ้น โดยพิจารณาจากมูลค่าการผลิตที่ลดลงมากสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ ยานยนต์ (ลดลง 3,670 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) เคมีภัณฑ์ (ลดลง 1,731 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) สินค้าเกษตรอื่นๆ (ลดลง 453 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์(ลดลง 409 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) และสินค้าเครื่องจักรและอุปกรณ์อื่นๆ (ลดลง 327 ล้านเหรียญสหรัฐฯ)

ประเด็นความตกลงการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่นที่ยอมรับการเปิดเสรีในด้านบริการทางการแพทย์ โดยการตกลงให้ประชาชนชาวญี่ปุ่นเข้ามารับการรักษาพยาบาลในประเทศไทยได้ โดยสามารถเบิกจ่ายเงินจากกองทุนสวัสดิการรักษาพยาบาลของรัฐได้เหมือนกับการรักษาโรคตามกฎหมายญี่ปุ่นนั้น ได้ทำให้หลายฝ่ายวิตกกังวลถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับระบบสาธารณสุขของไทย เนื่องจากโรงพยาบาลเอกชนของไทยมีอัตราค่ารักษาพยาบาลที่ต่ำกว่าของต่างประเทศแต่คุณภาพของการรักษาใกล้เคียงกัน ขณะที่โรงพยาบาลเอกชนของไทยยังมีความได้เปรียบจากศักยภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องซึ่งช่วยส่งเสริมและเกื้อหนุนต่อธุรกิจ อาทิ ธุรกิจทางด้านสปาและการแพทย์แผนไทยซึ่งสามารถนำมาใช้เสริมการรักษาคนไข้ควบคู่กันเพื่อให้คนไข้ได้รับความพึงพอใจมากขึ้น และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่การเปิดเสรีบริการการแพทย์อาจจะส่งผลกระทบต่อระบบสาธารณสุขและสุขภาพของคนไทย เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลไทยที่มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการแพทย์แห่งเอเชีย(Medical hub)เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การดูแลผู้สูงอายุ ทันตกรรมสปา หรือนวดแผนไทย ในขณะเดียวกันระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติในประเทศไทยในปัจจุบันมีอยู่ถึง 3 ระบบ ได้แก่ ระบบสวัสดิการข้าราชการระบบประกันสังคม ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (บัตรทอง)การเกิดเสรีทางการแพทย์ทำให้ประเทศมีความต้องการในทรัพยากรบุคคลด้านสาธารณสุขกลุ่มเดียวกัน ขณะที่ทรัพยากรบุคคลดังกล่าวมีจำนวนจำกัดและไม่เพียงพอโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทของประเทศ โดยประเด็นที่หลายฝ่ายวิตกกังวลว่าอาจส่งผลกระทบกับสังคมไทยดังนี้

(1) ผลกระทบต่อระบบบริการสุขภาพ เนื่องจากข้อจำกัดของสถานบริการและอุปกรณ์ด้านสุขภาพที่มีอยู่

(2) ผลกระทบต่อการขาดแคลนแพทย์และบุคลากรอื่นๆ หากมีคนไข้จากต่างประเทศมากขึ้น ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญปัญหาสมองไหลของแพทย์และพยาบาลจากโรงพยาบาลของรัฐบาลไปยังโรงพยาบาลเอกชน

(3) ผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการรักษาพยาบาล พบว่ามีอยู่หลายประการคือการเข้าไม่ถึงบริการในกลุ่มโรคที่ไม่มีความเร่งด่วน เนื่องจากสัดส่วนจำนวนบุคลากรทางการแพทย์

ที่ให้บริการในระบบอาจจะน้อยลง เพราะต้องให้บริการชาวต่างชาติเพิ่มขึ้นดังที่เริ่มเป็นปัญหาในปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุปการส่งเสริมให้ชาวต่างชาติมาใช้บริการด้านสุขภาพในประเทศไทยมีผลกระทบคล้ายกับการขยายตัวของโรงพยาบาลเอกชน โดยจะสร้างแรงกดดันต่อด้านอุปสงค์ (Demand) ของบุคลากรด้านสุขภาพซึ่งขาดแคลนอยู่แล้วในปัจจุบันแม้ว่าจะมีความคุ้มค่าเมื่อพิจารณาจากด้านของการคลัง ดังนั้น หากนโยบายดังกล่าวดำเนินไปโดยไม่มีนโยบายและมาตรการรองรับในด้านอุปทาน (Supply) และการกระจาย (Distribution) ของบุคลากรแล้ว จะเกิดความเหลื่อมล้ำในการใช้บริการสาธารณสุขของประชาชนกลุ่มต่างๆ มากขึ้น

เนื้อหาของความตกลง JTEPAบทที่ 3 เรื่องกฎแหล่งกำเนิดสินค้า (ROO) ได้กำหนดรับรองให้เศษสิ่งของเหลือใช้หรือที่ไม่ได้ใช้แล้วมีฐานะเป็นสินค้าที่ได้ถิ่นกำเนิด (Originating goods) ก่อให้เกิดประเด็นข้อห่วงใยในหลายฝ่ายว่าไทยจะกลายเป็นแหล่งรับขยะพิษหรือวัตถุอันตรายของญี่ปุ่น เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นกำลังประสบกับปัญหาวิกฤตการณ์จากการมีขยะล้นประเทศที่เกิดจากการผลิตในภาคต่างๆ และการขยายตัวของการบริโภคทำให้ค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะของญี่ปุ่นเริ่มเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากนับตั้งแต่ปี 2545 ซึ่งค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะสูงถึง 2 ล้านล้านเยน เฉลี่ยแล้วคนญี่ปุ่นจะต้องเสียค่ากำจัดขยะประมาณ 15,000-20,000 เยนต่อคนต่อปี ดังนั้น รัฐบาลญี่ปุ่นจึงต้องหาวิธีการในการลดปริมาณขยะและสร้างธุรกิจแปรรูปขยะเพื่อหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ รวมถึงการกำจัดขยะด้วยวิธีการส่งออกไปยังประเทศต่างๆ ขณะที่กฎแหล่งกำเนิด (ROO) ได้กำหนดรับรองให้เศษสิ่งของเหลือใช้หรือใช้ไม่ได้ในฐานะเป็นสินค้าที่ได้ถิ่นกำเนิด (Originating goods) ซึ่งรัฐบาลทั้งสองประเทศตกลงกันที่จะลดภาษีนำเข้าดังปรากฏในข้อย่อยที่ 2 ของข้อ 28 หัวข้อไอ (i) ถึง แอล (l) [171]

ประเด็นดังกล่าวได้ให้เกิดข้อห่วงใยจากหลายฝ่ายว่าเป็นการส่งเสริมการค้าหรือการเปิดเสรีค้าขายขยะและของเสียอันตรายระหว่างประเทศ ซึ่งขัดกับหลักการสากลเรื่องการจัดการของเสียโดยเฉพาะของเสียอันตรายที่มุ่งว่าแต่ละประเทศผู้ก่อมลพิษควรต้องรับผิดชอบมลพิษของตนเอง

---

[171] Article 28 Original Goods

2. เพื่อความมุ่งประสงค์ของอนุวรรค 1 (เอ) ข้างต้น สินค้าต่อไปนี้จะได้รับการพิจารณาว่าเป็นสินค้าที่ได้มาทั้งหมดหรือมีการผลิตทั้งหมดในภาคี

(ไอ) ของที่รวบรวมได้ในภาคีนั้นซึ่งไม่สามารถใช้ต่อไปในภาคีนั้นได้ตามความมุ่งประสงค์เดิมของของนั้น หรือไม่สามารถทำให้คืนสู่สภาพเดิมหรือซ่อมแซมได้ และซึ่งเหมาะเฉพาะสำหรับการกำจัด หรือการนำกลับคืนมาซึ่งชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบ

(เจ) ของที่ใช้ไม่ได้และเศษที่ได้จากการดำเนินการผลิตหรือการผ่านกระบวนการ หรือจากการบริโภคในภาคีนั้นและเหมาะเฉพาะสำหรับการกำจัดหรือการนำกลับคืนมาซึ่งวัตถุดิบ

(เค) ชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบที่ถูกนำกลับคืนมาในภาคีนั้นจากของที่ไม่สามารถใช้ต่อไปได้ตามความมุ่งประสงค์เดิมของของนั้นหรือไม่สามารถทำให้คืนสู่สภาพเดิมหรือซ่อมแซมได้

(แอล) สินค้าที่ได้มาหรือมีการผลิตในภาคีนั้นจากสินค้าที่กล่าวถึงในอนุวรรค (เอ) ถึงอนุวรรค (เค)

จนถึงปลายทางในประเทศของตนเอง ความตกลงดังกล่าวจะเปิดโอกาสให้เกิดการลักลอบนำเข้าขยะและของเสียอันตรายที่กฎหมายห้ามมากยิ่งขึ้น ซึ่งปัญหานี้มีอยู่แล้วจากการที่กฎหมายภายในของไทยมีความอ่อนแอในการบังคับใช้และขาดระบบการติดตามตรวจสอบที่เข้มแข็ง ซึ่งหากสถานการณ์ปัญหาหนักหน่วงขึ้นการแก้ไขในเรื่องนี้ก็จะยากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การต้องรับขยะและของเสียอันตรายจากญี่ปุ่นไม่ว่าจะผิดหรือถูกกฎหมาย ก็จะทำให้สถานการณ์ปัญหาโดยรวมในเรื่องการจัดการของเสีย โดยเฉพาะของเสียอันตรายภายในประเทศเลวร้ายยิ่งขึ้นจากเดิมที่มีปัญหาอยู่แล้ว นับตั้งแต่ปัญหาเรื่องภาระการกำจัดที่อยู่ในสภาพไล่ตามปัญหา กล่าวคือ มีขยะและของเสียอันตรายจำนวนมากตกค้างไม่ได้รับการบำบัดอย่างถูกต้อง ปัญหาการควบคุมมาตรฐานการกำจัด ปัญหาการจัดหาพื้นที่รองรับการกำจัดปัญหาความขัดแย้งกับท้องถิ่นที่ถูกใช้เป็นพื้นที่รองรับหรือกำจัดขยะ ปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพจากกิจกรรมการบำบัดหรือกำจัดขยะของเสียอันตราย ฯลฯ[172]

อย่างไรก็ตาม หลายฝ่ายกลับมีความเห็นว่าความตกลงไม่ได้อนุญาตหรือยอมรับให้ญี่ปุ่นส่งขยะพิษหรือวัตถุอันตรายมาไทยแต่ประการใด เนื่องจากการพิจารณาความตกลงจำเป็นต้องแยกระหว่างของที่นำเข้าตามพิกัดศุลกากรกับวัตถุอันตรายหรือสารพิษที่อาจปนเปื้อนอยู่เพื่อให้เห็นภาพชัดขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันผู้ประกอบการไทยได้มีการนำเข้าของของเหลือใช้ ของที่ใช้ไม่ได้หรือไม่ใช้แล้วเพื่อนำมาคัดแยกส่วนที่ใช้ได้ไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าอื่น เช่น กระเบื้องโมเซค กระเบื้องมุงหลังคา หรือนำเครื่องยนต์ใช้แล้วมายกเครื่องซ่อมแซมใหม่เพื่อจำหน่ายต่อเช่น กรณีอะไหล่รถ วิธีการเหล่านี้เป็นของดีที่นำมาใช้ประโยชน์สร้างรายได้ ขณะที่อัตราภาษีที่เป็นอยู่ปัจจุบันก็อยู่ในระดับต่ำอยู่แล้วคือร้อยละ 1-5 ซึ่งการยกภาษีหรือทยอยลดเป็น 0 ใน 4-5 ปี ไม่น่าจะส่งผลให้การนำเข้าจากญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้น สำหรับของที่เป็นวัตถุอันตรายหรือสารพิษที่อาจปนอยู่จะถูกควบคุมโดยมาตรการตามกฎหมายและข้อบังคับภายใน โดยเฉพาะพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ซึ่งกำหนดวัตถุที่ห้ามนำเข้าหรือต้องขออนุญาตเพื่อนำเข้าและตามพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาบาเซิลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียอันตรายซึ่ง JTEPAจะไม่กระทบต่อสิทธิของไทยที่จะบังคับใช้มาตรการเหล่านี้ เพื่อรักษามาตรฐานสิ่งแวดล้อมของไทย ดังนั้น ด้วยมาตรการและสิทธิที่ไทยมีที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าอัตราภาษีจะเป็นเท่าใด ถ้าสินค้า (ของเสีย วัตถุอันตรายหรือสารพิษ) ละเมิดมาตรการสิ่งแวดล้อมของไทยก็นำเข้าไม่ได้อยู่ดี หากไม่ได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนอกจากนี้ JTEPAยังให้สิทธิไทยใช้ข้อยกเว้นตามความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าและภาษีศุลกากร (GATT) ขององค์การการค้าโลก (WTO) ที่จะมีมาตรการที่ขัดต่อพันธกรณีของ JTEPA (เช่น ขึ้นภาษีหรือจำกัด/ห้ามนำเข้า) เพื่อคุ้มครองสุขภาพของคน สัตว์และพืช และเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยใช้ควบคู่ไปกับข้อห้ามด้านการผลิตหรือการ

[172]กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน

บริโภคภายในประเทศอีกด้วย[173]อย่างไรก็ตาม ความซับซ้อนของปัญหาในเรื่องนี้ก็คือญี่ปุ่นมิได้ส่งออกขยะพิษ แต่ส่งออกสินค้าประเภทใช้แล้วหรือสินค้ามือสอง ประเด็นนี้ต่างหากที่อาจจะเป็นปัญหา เพราะสำหรับญี่ปุ่นสินค้ามือสองเหล่านี้จะกลายเป็นขยะในอนาคตอันไม่นานนักและจะเพิ่มปัญหาต่อการนำมาใช้ใหม่ (**Recycle)** หรือต้องเปลี่ยนเป็นขยะในที่สุด ซึ่งก็เป็นปัญหาหนักของญี่ปุ่นอยู่แล้ว การส่งออกของสินค้าเหล่านี้จึงช่วยบรรเทาภาระกำจัดขยะของญี่ปุ่นได้ในอนาคต แต่เมื่อสินค้าเหล่านี้มาถึงประเทศไทยที่มีผู้คนจำนวนมากยังนิยมใช้ และเมื่อใช้ไม่ได้ก็จะถูกนำมาใช้ใหม่บางส่วน ดังนั้นข้อควรระมัดระวังก็คือถ้าหากเป็นสินค้ามือสองที่นำมาใช้ใหม่ได้ทั้งหมดก็มิได้เป็นปัญหาแต่ประการใด แต่ถ้าหากมีสารเคมีที่เป็นอันตรายหรือเป็นขยะอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษ เช่น สินค้าประเภทโทรทัศน์ โทรศัพท์มือถือ หรือประเภทที่มีวงจรไฟฟ้าสำเร็จรูปที่ทำลายได้ยาก การส่งออกสินค้าเหล่านี้ก็คือการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมที่สร้างมลพิษในอนาคตที่ไม่ไกลจากนี้ แต่ก็เป็นการส่งออกและนำเข้าโดยชอบด้วยข้อตกลงทางกฎหมายถ้าหากผู้นำเข้าไม่ใช้ดุลพินิจโดยพิจารณาเฉพาะผลกำไรที่จะได้จากการนำสินค้าเหล่านี้เข้ามาจำหน่ายก็จะทำให้ประเทศไทยเป็นที่ทิ้งขยะที่สร้างมลพิษทางอ้อมที่ถูกต้องตามกฎหมาย ที่มิได้เกิดจากความอ่อนแอในการบังคับใช้กฎหมายแต่ประการใด ตรงนี้จึงควรเป็นประเด็นที่จะต้องตระหนักและให้ความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งต่อไปในอนาคต อย่างไรก็ตาม ในขณะนี้หน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำหน้าที่เฝ้าระวังขยะพิษได้รายงานว่า นอกจากสินค้ามือสองแล้ว ยังมีขยะพิษที่ส่งมาจากประเทศญี่ปุ่นตรงมาไทยด้วย ซึ่งสะท้อนถึงความไม่เข้มแข็งในการใช้กฎหมายจากฝ่ายเจ้าหน้าที่ของไทยเองด้วย

ข้อ 130 วรรค 3 ของJTEPAกำหนดว่า **"**ภาคีแต่ละฝ่ายจะต้องให้ความมั่นใจว่าคำขอรับสิทธิบัตรใดๆ จะต้องไม่ถูกปฏิเสธเพียงเพราะเหตุว่าสิ่งที่ขอรับสิทธิบัตรในคำขอนั้นเกี่ยวข้องกับจุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ**"** นั้น หลายฝ่ายตีความว่าจะทำให้เกิดผลกระทบต่อประเทศไทยไม่เฉพาะกับตัวจุลินทรีย์เท่านั้น แต่รวมถึงการนำจุลินทรีย์ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพันธุ์พืช อุตสาหกรรมอาหารและยาของประเทศไทยด้วยภายใต้กฎหมายไทยจุลชีพหรือจุลินทรีย์และส่วนหนึ่งส่วนใดของจุลชีพ เช่น หน่วยพันธุกรรม (Gene**)** โปรตีนหุ้ม (Coat protein**)** และสารสกัดอื่นใดไม่อาจขอรับสิทธิบัตรได้ตามมาตรา 9 (1) ของ พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2542 ซึ่งระบุว่า **"**จุลชีพและส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของจุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สัตว์ พืช หรือสารสกัดจากสัตว์หรือพืช**"**ไม่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติ

การที่ประเทศไทยและประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพปฏิเสธมิให้มีการจดสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิต เนื่องจากตระหนักดีว่าการจดสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิตนอกจากเหตุผลทางจริยธรรมแล้ว ยังเป็นเพราะไม่ต้องการให้ประเทศอุตสาหกรรมทั้งหลายใช้กฎหมายสิทธิบัตรเข้ามา

[173]มูลนิธิชีวิถีหรือไบโอไทย, 2550

ใช้ประโยชน์และครอบครองทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทยนั่นเอง ทั้งนี้เป็นที่ตระหนักกันโดยทั่วไปว่าอุตสาหกรรมอาหาร ยา และเทคโนโลยีชีวภาพของประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และยุโรป นั้นมีความสามารถในการวิจัยและใช้ประโยชน์จากจุลินทรีย์และทรัพยากรชีวภาพเป็นอย่างมาก หากเปิดโอกาสให้มีการจดสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิตจะเป็นการเปิดทางให้ประเทศอุตสาหกรรมเข้ามายึดครองทรัพยากรชีวภาพในที่สุด ทั้งที่ตามกฎหมายระหว่างประเทศ (อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ)ได้บัญญัติให้ทรัพยากรชีวภาพภายใต้เขตแดนของประเทศใดต้องอยู่ภายใต้สิทธิอธิปไตยของประเทศนั้นก็ตาม และอาจส่งผลให้ไทยต้องออกสิทธิบัตรในจุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ (Naturally occurring micro-organism)ให้แก่ประเทศที่มีเทคโนโลยีสูงกว่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม กรมทรัพย์สินทางปัญญาและกระทรวงการต่างประเทศได้มีความคิดเห็นว่าถ้อยคำที่อยู่ในข้อ 130 วรรค 3ว่าไม่มีผลบังคับให้ไทยต้องออกสิทธิบัตรให้จุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติแก่คนญี่ปุ่นแต่อย่างใด และเป็นความเข้าใจร่วมกันของทั้งฝ่ายไทยและญี่ปุ่นตลอดมาตั้งแต่ระหว่างการเจรจา[174]นอกจากนี้ผลการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทยต่อร่างความตกลง JTEPA ได้มีความเห็นว่าบทบัญญัติเรื่องสิทธิบัตรที่เกี่ยวกับจุลชีพใน JTEPAไม่ได้ผูกพันให้ประเทศไทยต้องจดสิทธิบัตรจุลชีพที่มีอยู่โดยธรรมชาติให้แก่ ผู้ขอรับสิทธิบัตร และไม่ได้ตัดสิทธิในการตีความของกรมทรัพย์สินทางปัญญาและศาลไทยว่าจุลชีพใดเป็นการประดิษฐ์หรือไม่ กรมทรัพย์สินทางปัญญาจึงยังคงมีอำนาจในการปฏิเสธการจดสิทธิบัตรจุลชีพที่ไม่เข้าข่ายการประดิษฐ์ได้เช่นเดิม เพียงแต่จะไม่สามารถอ้างได้ว่าเหตุผลที่ปฏิเสธการจดสิทธิบัตรนั้นเป็นเพราะสาระที่ขอถือสิทธินั้นเกี่ยวข้องกับจุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และจะต้องใช้เหตุผลในการปฏิเสธตามหลักทั่วไปของกฎหมายสิทธิบัตรว่าจุลชีพนั้นว่าไม่ใช่การประดิษฐ์เช่นไม่มีความใหม่หรือไม่มีขั้นตอนการประดิษฐ์ที่สูงขึ้นแต่ทั้งหมดนี้ย่อมป้องกันไม่ได้ถ้าหากประเทศคู่สัญญามีเทคโนโลยีที่สูงกว่ามาก อย่างไรก็ตามกรณีเช่นนี้ดูเหมือนว่าประเทศไทยจะไม่มีทางเลือกมากนักเพราะปัญหาสำคัญอยู่ที่การยอมรับทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งถูกบังคับมาตั้งแต่ต้นทางของประเทศที่พัฒนาแล้วและต้องการรักษาผลประโยชน์รวมทั้งเอาเปรียบประเทศที่มีความสามารถด้อยกว่า สิ่งที่ประเทศที่ด้อยการพัฒนากว่าทางด้านเทคโนโลยีทำได้คือป้องกันความเสียหายจากฝ่ายคนให้น้อยที่สุด และถ้าหากจะเสียหายเพราะรู้ไม่เท่าทันก็เป็นเรื่องหนึ่ง แต่เสียหายเพราะรับสินบนหรือคอรัปชั่นก็เป็นเรื่องที่ให้อภัยไม่ได้แต่ก็หลีกเลี่ยงปัญหานี้ได้ยากเพราะสภาวะแวดล้อมต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ **5**

สรุปว่า การคาดการณ์ผลกระทบจากความตกลง JTEPA ต่อเศรษฐกิจมหภาคของไทยโดยรวมเป็นผลการทบด้านบวก กล่าวคือ มูลค่าผลผลิตมวลรวมในประเทศ การค้าระหว่างประเทศของไทยจะขยายตัวเพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากการนำเข้าขยายตัวมากกว่าการส่งออกจึงทำให้ดุลการค้าของ

[174]สำนักเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น กระทรวงการต่างประเทศ

ไทยเพิ่มขึ้น รวมถึงการขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นแต่ทั้งนี้ประโยชน์ที่ไทยได้รับจะขึ้นอยู่กับการที่ประเทศญี่ปุ่นมีการลดการปกป้องและคุ้มครองภาคเกษตรลงมากน้อยเพียงใดด้วย จากการประเมินความสามารถในการแข่งขันของไทยกับญี่ปุ่นโดยสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง พบว่าสินค้าไทยที่ได้ประโยชน์ คือ กลุ่มสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร แต่ญี่ปุ่นจะได้ประโยชน์ในกลุ่มเคมีภัณฑ์ เหล็ก อุปกรณ์การขนส่ง และเครื่องจักรและอุปกรณ์ อย่างไรก็ตาม ความตกลงJTEPAก่อให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกันและความวิตกกังวลของสังคมไทยในหลายประเด็น ทั้งด้านการยอมรับการเปิดเสรีบริการการแพทย์ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบกับระบบสาธารณสุขและสุขภาพของคนไทย การวิตกกังวลว่าไทยอาจเป็นแหล่งรับขยะพิษหรือวัตถุอันตรายของญี่ปุ่น รวมถึงประเด็นด้านจุลินทรีย์ที่เกรงว่าจะเป็นการเปิดทางให้ประเทศอุตสาหกรรมเข้ามายึดครองทรัพยากรชีวภาพของประเทศ

6.3.5 เขตการค้าเสรีไทย-เปรู

จากการที่ประเทศไทยและเปรูได้มีการลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างกันไปแล้ว ซึ่งครอบคลุมการเปิดเสรีและการอำนวยความสะดวกทางด้านการค้าสินค้า การค้าบริการและการลงทุน รวมทั้งการขยายความร่วมมือด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องแต่ความตกลงภายใต้เขตการค้าเสรีไทย–เปรู ยังไม่มีผลบังคับใช้ เนื่องจากอยู่ระหว่างการตรวจสอบการลดภาษีภายใต้พิกัดศุลกากรไทย-เปรู จึงยังไม่ทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ได้มีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทำการคาดการณ์ผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรีไทย-เปรู ดังนี้

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2546) ได้ทำการศึกษาความเป็นได้ในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับเปรู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้ง โอกาสอุปสรรค และผลกระทบที่ไทยจะได้รับจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับเปรู ตลอดจนเสนอแนะแนวทางเพื่อให้เขตการค้าเสรีดังกล่าวก่อประโยชน์ต่อไทย จากการที่เปรูเป็นประเทศที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ในทวีปอเมริกาใต้ อีกทั้งมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เหมาะสมที่สุดแห่งหนึ่งที่จะเป็นศูนย์กลางกระจายสินค้า (Gateway) ไทยไปยังตลาดต่างๆ ในทวีปอเมริกาใต้ ซึ่งมีประชากรรวมกันมากกว่า 330 ล้านคน และมีรายได้ประชาชาติรวมกันกว่า 1,235 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ การค้าระหว่างไทยกับอเมริกาใต้มีศักยภาพที่จะขยายต่อไปได้อีกมาก เนื่องจากช่วงปี 2544-2545 การค้ากับภูมิภาคดังกล่าวมีเพียงประมาณ 360 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ต่อปี (ช่วงปี 2544-2545) ซึ่งถือว่ายังมีมูลค่าต่ำเมื่อเทียบกับการค้าของไทยกับภูมิภาคอื่นๆของโลก

เปรูเรียกเก็บภาษีนำเข้าสินค้า **3** ระดับคืออัตราร้อยละ 4,12 และ 20 โดยมีบางรายการเรียกเก็บร้อยละ 7 สินค้าเกษตรของเปรูส่วนใหญ่มีอัตรานำเข้าต่ำกว่าของไทยแต่เปรูมีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมเพิ่มเติมอีกร้อยละ 5 และบางสินค้าถูกเรียกเก็บ **V**iable specific dutiesจึงทำให้ภาษีที่

ต้องเสียจริงใกล้เคียงกันสำหรับสินค้าอุตสาหกรรมมักเป็นสินค้าสำเร็จรูปไทยจะมีอัตราภาษีสูงกว่า แต่สินค้าวัตถุดิบไทยจะเรียกเก็บประมาณร้อยละ 1 หรือ 0 แต่เปรูเรียกเก็บร้อยละ 4 เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าภาษีสินค้านำเข้า 50 รายการที่ทั้งสองประเทศนำเข้าระหว่างกันพบว่ามีมูลค่าไม่แตกต่างกัน ดังนั้น หากจะต้องลดภาษีให้แก่กันก็จะไม่มีฝ่ายใดเสียประโยชน์เกินกว่ากัน ขณะเดียวกันเปรูก็มีการห้ามนำเข้าสินค้าบางชนิดด้วยเหตุผลด้านสุขอนามัย

การบริการที่เป็นจุดเด่นของทั้งสองประเทศคือสาขาการท่องเที่ยว (รวมถึงบริการภัตตาคารและโรงแรม) และบริการที่ต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว คือ การบริการด้านสุขภาพที่เกี่ยวกับความงาม การนวดเพื่อบำบัดและผ่อนคลาย ส่วนสาขาโทรคมนาคมการขนส่ง และการเงินมี ข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาดน้อยมาก โดยประเทศที่เข้าไปมีบทบาทมาก คือ สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป (โดยเฉพาะสเปน) อย่างไรก็ตาม ความได้เปรียบหรือเสียเปรียบของไทยต่อเปรูยังไม่เด่นชัด หากมีความตกลงเจรจาเปิดการค้าเสรีด้านการบริการให้แก่กันมากขึ้น

โอกาสการลงทุนในเปรูยังเปิดกว้าง โดยเปรูเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติหลายชนิด เช่น แร่ทองแดง เงิน ทองคำ ปิโตรเลียม ทรัพยากรประมง ทรัพยากรการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม ซึ่งรัฐบาลเปรูมีนโยบายให้การสนับสนุนการลงทุนจากต่างชาติ โดยมีนโยบายเปิดเสรีการลงทุนมาตั้งแต่ปี 2533 แต่นักลงทุนไทยยังขาดประสบการณ์การลงทุนในภูมิภาคนี้และต้องแข่งกับนักลงทุนต่างชาติเดิมที่เข้ามาลงทุนก่อน สำหรับไทยก็มีนโยบายเปิดเสรีการลงทุนให้สิทธิประโยชน์ทั้งด้านภาษีและไม่ใช่ภาษีมาเป็นเวลากว่า 25 ปีโดยเน้นใน 5 กลุ่มอุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร ยานยนต์ แฟชั่น อุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารและอิเล็กทรอนิคส์ และอุตสาหกรรมบริการ ปัจจุบันไทยและเปรูได้จัดทำความตกลงสองฝ่ายเพื่อส่งเสริมและปกป้องการลงทุนระหว่างกันซึ่งความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับเปรูจะเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการไทยสามารถเข้าไปลงทุนในเปรูโดยได้ประโยชน์จากแหล่งวัตถุดิบราคาถูก

จากการที่หลายประเทศมีความเคลื่อนไหวในการทำเขตการค้าเสรีรวมทั้งกลุ่ม Andeanซึ่งเปรูเป็นสมาชิกก็มีความเคลื่อนไหวในการทำเขตการค้าเสรี และร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศในเขตภูมิภาคอเมริกา ได้แก่ การเจรจากับกลุ่มเมอร์โคซู (MERCOSUR)ในการจัดตั้ง LAIAและความพยายามทำความตกลงการค้าเสรี ในปี 2005 มีผลต่อการยกเลิกอุปสรรคทางการค้าในภูมิภาคอเมริกาและคาริบเบียนสำหรับไทยก็มีเขตการค้าเสรีอาเซียนและการค้าเสรีกับออสเตรเลีย อินเดีย จีน และญี่ปุ่น แล้ว ดังนั้นการร่วมมือกับเปรูจะเป็นการเปิดโอกาสให้ไทยสามารถขยายตลาดออกไปได้ในลักษณะเช่นเดียวกันกับความร่วมมือของเปรูกับประเทศต่างๆในอเมริกาใต้

เปรูจึงเป็นประตูไปสู่ประชาคมแอนเดียนและกลุ่มเมอร์โคซูประกอบกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจกับไทยแตกต่างกันจึงไม่เกิดการแข่งขันกันโดยตรง การจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างกันจึงเป็นการส่งเสริมให้การค้าขยายตัวทั้งสินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรมของทั้งสองประเทศแต่

อาจจะมีอุปสรรคทางด้านภาษาเนื่องจากเนื่องจากเปรูใช้ภาษาสเปนเป็นภาษาราชการและระบบคมนาคมที่ยังไม่สะดวกมากเนื่องจากทั้งสองประเทศอยู่คนละฝากของมหาสมุทรแปซิฟิก รวมทั้งระบบการขนส่งภายในประเทศของเปรูเอง เนื่องจากประเทศมีความยาวมากเรียบฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกด้านตะวันตกของเปรู แต่รัฐบาลกำลังเร่งพัฒนาระบบขนส่งเพื่อรองรับการขยายการค้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ ในระยะสั้นการมีเขตการค้าเสรีแน่นอนว่าการค้าระหว่างไทยกับเปรูจะขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น

สำหรับสินค้าในประเทศของไทยที่จะได้รับผลกระทบจากการนำเข้าจากเปรู ได้แก่ปลาป่น[175]ปลากระป๋องกาแฟ สำหรับสาขาบริการคาดว่าการลงทุนในธุรกิจบริการจะยังไม่เกิดขึ้นมากนัก แต่จะมีการเข้ามาใช้บริการในประเทศไทยมากขึ้น และจะมีความร่วมมือด้านบริการเช่น การขนส่ง การท่องเที่ยว ผลที่จะเกิดขึ้นในระยะยาวภายหลังจากเปรูมีการปรับตัวด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานและการคมนาคมขนส่งเสร็จนักลงทุนไทยจะมีความมั่นใจที่จะเข้าไปลงทุนในประเทศเปรูมากขึ้น คาดว่าอุตสาหกรรมที่จะได้รับความสนใจจากนักลงทุนไทยคือ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ การทำไม้ประมง ส่วนการค้าบริการจะมีการร่วมมือระหว่างกันมากขึ้น การค้าระหว่างไทยกับเปรูจะยิ่งขยายตัวมากกว่าเดิม การส่งออกสินค้าไทยจากเปรูต่อไปยังประเทศใกล้เคียงจะทำได้ง่ายขึ้น ขณะที่ผู้ผลิตสินค้าภายในประเทศไทยจะสามารถปรับตัวต่อผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นได้แล้ว

ในภาพรวมทั้งด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การจัดทำความลงทางค้าของไทย-เปรู มีความเป็นไปได้ในทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศไทยมากกว่าผลกระทบทางลบ โดยเฉพาะการค้าของไทยที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้น และการที่จะมีเขตการค้าเสรีไทย-เปรู จึงไม่เพียงแต่จะทำให้ไทยขยายการค้าในภูมิภาคนี้เท่านั้น แต่ยังเพิ่มอำนาจการต่อรองให้กับประเทศไทยด้วย

6.4 สรุปท้ายบท

การเปิดเสรีทางการค้าที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเกิดจากการคาดการณ์โดยประเทศที่เกี่ยวข้องทุกประเทศว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับร่วมกันย่อมมีมากกว่าผลเสีย โดยผลประโยชน์ที่ชัดเจนก็คือมีการเปิดตลาดกว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิม การเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบราคาถูกจะมีมากขึ้นกว่าเดิมและเป็นการขยายเครือข่ายตลาดต่อไปในอนาคต โดยประเทศคู่ค้าจะทำหน้าที่คล้ายกับประตูไปสู่ตลาดใหม่ที่ประเทศคู่ค้าอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่มีสัมพันธภาพและประสบการณ์ด้านการค้าขายโดยตรง ในขณะเดียวกันมักจะมองข้ามผลกระทบด้านการกระจายรายได้และความเหลื่อมล้ำในด้านต่างๆ โดยมักจะสรุปว่าการเปิดเสรีทางการค้าจะช่วยลดปัญหาความยากจน โดยเฉพาะในประเทศที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่า ซึ่งก็จะช่วยทำให้การกระจายรายได้ดีขึ้นด้วยในทางอ้อม ส่วนประเด็นในเรื่อง

[175]สินค้าที่มีความอ่อนไหวต่อการเปิดเสรีทางการค้า : การเปิดการค้าเสรีสินค้าปลาป่นแก่เปรูเป็นไปได้ที่ราคาปลาป่นจะตกต่ำและกระทบไปถึงชาวประมงขนาดเล็กซึ่งรัฐบาลควรส่งเสริมให้ผู้ผลิตปลาป่นมีการส่งออกปลาป่นให้ได้มากขึ้นเพื่อให้ราคาไม่ถูกกำหนดโดยโรงงานผลิตอาหารสัตว์ในประเทศแต่เพียงผู้เดียว

ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมมักจะไม่กล่าวถึงเพราะเชื่อว่าจะมีมาตรการที่ป้องกันที่ดีอยู่แล้วโดยไม่คำนึงว่าทรัพยากรธรรมชาติจะหมดไปง่ายขึ้น เนื่องจากมีการผลิตและการบริโภคเพิ่มขึ้นในอัตราเร่ง การไม่ตั้งคำถามเรื่องความเหลื่อมล้ำและปัญหาการหมดไปในอัตราเร่งของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็เนื่องจากการคาดหวังผลจากการที่ประเทศจะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการมีตลาดที่กว้างขึ้นเป็นสำคัญ

สำหรับในบทนี้ ทั้งการเปิดเสรีพหุภาคีและทวิภาคีนั้น ก็เป็นปกติวิสัยที่จะไม่ตั้งคำถามทั้งสองคำถามอย่างที่ได้ยกเป็นประเด็นไว้ เพราะถ้าหากมีการตั้งคำถามดังกล่าวก็จะทำให้เป็นอุปสรรคทันทีต่อกิจกรรมการเปิดเสรีทางการค้า และเมื่อไม่ตั้งคำถามดังกล่าว คำถามที่ตามคือ จะมีใครได้ใครเสียจากการเปิดเสรีดังกล่าวบ้าง ซึ่งข้อสรุปส่วนใหญ่ก็แน่นอนว่าทุกฝ่ายจะต้องได้ประโยชน์แม้จะมีภาคส่วนภายในประเทศบางส่วนได้รับประโยชน์มาก บางส่วนได้รับประโยชน์น้อย และบางส่วนต้องเสียประโยชน์ และต้องมีการปรับตัว ซึ่งก็จะถือว่าเป็นเรื่องปกติ อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นที่น่าสังเกตและน่าเป็นห่วงอยู่สองกรณี คือกรณีการเปิดเสรีทางการค้าอาเซียน-จีน ซึ่งในกรณีของไทย ประเทศไทยหวังจะขายยางพาราได้มากขึ้นเนื่องจากจีนเป็นประเทศที่มีอุตสาหกรรมยานยนต์ขนาดใหญ่และมีประชากรเป็นจำนวนมากและมีตลาดใหญ่ แต่ในความเป็นจริง ประเทศจีนมีมาตรการหลายชนิดทั้งมาตรการภาษีและไม่ใช่ภาษี ที่จะปกป้องสินค้าเกษตรของตน นอกจากนั้นจีนยังมีนโยบายที่จะไปปลูกยางนอกประเทศโดยใช้ทั้งพื้นที่ของ สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ และไทยเอง ด้วยเหตุนี้จีนจึงจัดให้ยางธรรมชาติเป็นสินค้าที่มีความอ่อนไหวสูง ผลจึงทำให้ราคายางมีแนวโน้มที่จะลดต่ำลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นมา ส่วนปัญหาของไทยเองนั้น ส่วนหนึ่งก็เพราะมีต้นทุนการผลิตสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคใต้ซึ่งนิยมจ้างคนภายนอกมากรีดแล้วแบ่งผลผลิตสินค้า อีกอย่างหนึ่งที่ดูเหมือนจะเป็นความหวังของไทยในตลาดจีนก็คือมันสำปะหลัง เพราะจีนใช้เป็นอาหารสัตว์ร้อยละ 30 ของปริมาณทั้งหมด ซึ่งในระยะแรกก็ทำให้มันสำปะหลังมีราคาดี แต่หลังจากนั้นก็มีการเพิ่มพื้นที่การปลูกใน สปป.ลาวและกัมพูชา ในอนาคตมันสำปะหลังของไทยจึงไม่ต่างกับยางพารามากนัก

ส่วนความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-เกาหลีนั้น ประเด็นที่น่าเป็นห่วงมีประเด็นเดียวคือแหล่งกำเนิดสินค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าอุตสาหกรรม เนื่องจากเกาหลีเป็นประเทศที่ผลิตชิ้นส่วนทุกชนิดได้เอง จึงไม่มีปัญหาในเรื่องนี้ ขณะที่ประเทศไทยนั้นแม้ในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการประมง เช่น ปลากระป๋อง ก็ต้องใช้ปลาที่นำเข้าจากต่างประเทศ ถ้าหากเป็นอุตสาหกรรมอื่นๆ ย่อมมีแหล่งที่มาจากหลายประเทศเพราะมีการแบ่งกันผลิตชิ้นส่วนในประเทศต่างๆ จึงมีข้อเสนอให้ต่อรองสำหรับประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ในอาเซียนเกี่ยวกับประเด็นนี้ ก็คือควรจะกำหนดวัตถุดิบในประเทศเพียงร้อยละ 40 มิฉะนั้นจะไม่มีสินค้ามากนักที่จะได้รับการลดหรือยกเว้นภาษีจากเกาหลีด้วยกฎเกณฑ์ดังกล่าว

ส่วนในกรณีข้อตกลงทวิภาคีไทยญี่ปุ่นนั้น ยังมีประเด็นที่น่าห่วงใยหลายประเด็น ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่นำเข้าสินค้าญี่ปุ่นเป็นอันดับหนึ่ง และญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ไทยส่งสินค้าออกไปเป็นอันดับต้นๆ ในขณะที่พิจารณาจากฟากของญี่ปุ่นมิได้เป็นเช่นนั้น ดังนั้นสำหรับประเทศไทย ประเทศญี่ปุ่นเป็นคู่ค้าที่มีความสำคัญมาก ขณะเดียวกันญี่ปุ่นก็เป็นชาติที่มีเทคโนโลยีเหนือกว่าไทยมาก แต่ในทางการแพทย์ของไทยเองก็มีมาตรฐานสูงแต่มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่ามาก ลักษณะอีกประการหนึ่งคือประเทศญี่ปุ่นมีขยะอุตสาหกรรมมาก และมีต้นทุนในการขจัดขยะค่อนข้างสูง ทั้งหมดนี้จึงนำมาซึ่งสถานการณ์ที่น่ากังวล 3 เรื่อง ประเด็นเรื่องสิทธิบัตรที่เกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีความหวั่นเกรงว่าญี่ปุ่นอาจจะใช้ความสามารถในการตัดต่อพันธุกรรมจุลินทรีย์ที่มีอยู่ในธรรมชาติแล้วจดทะเบียนสิทธิบัตรเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ในภายหลัง ทั้งๆ ที่กฎหมายไทยได้มีระบุไว้ว่าจุลินทรีย์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติจะนำไปจดทะเบียนสิทธิบัตรไม่ได้ ส่วนในเรื่องการแพทย์ก็มีความกังวลว่าญี่ปุ่นอาจจะใช้ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ เนื่องจากมีการกำหนดให้สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลจากรัฐบาลญี่ปุ่นได้กรณีที่ชาวญี่ปุ่นมาทำการรักษาโรคในประเทศไทย ก่อให้เกิดความกังวลว่าจะเกิดการแย่งชิงแพทย์จากภาครัฐไปสู่ภาคเอกชน และจะยิ่งทำให้ความขาดแคลนแพทย์ในชนบทของไทยเลวร้ายมากขึ้น ส่วนข้อกังวลประการสุดท้ายคือการที่ไทยอาจจะกลายเป็นที่ทิ้งขยะพิษจากญี่ปุ่นได้ เพราะมีระบุว่าของที่ใช้แล้วในประเทศญี่ปุ่นให้ถือว่าเป็นสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศญี่ปุ่นด้วย ทำให้มีสินค้ามือสองในรูปแบบต่างๆ จากญี่ปุ่นเข้ามาในประเทศไทยเพิ่มขึ้น และถ้าหากเป็นสินค้ามือสองที่ประกอบด้วยวัตถุอันตรายที่จะกลายเป็นขยะพิษทางอุตสาหกรรมในอนาคต ประเทศไทยก็จะกลายเป็นที่ทิ้งขยะพิษจากญี่ปุ่นโดยปริยาย ทั้งหมดจึงขึ้นอยู่กับการเอาจริงของเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยที่จะใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อป้องกันผลประโยชน์ของประเทศชาติ ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยเองก็มิได้มีประสบการณ์ที่จะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐในลักษณะเช่นนี้

6.5 สรุปประเด็นการเมืองและกฎหมาย

การนำประเด็นทางการเมืองและกฎหมายมานำเสนอก็เพื่อให้เป็นฉากหลังประกอบการวิเคราะห์ที่อาจจะมีผลกระทบทางลบต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ตลอดจนปัญหาที่เกี่ยวกับคุณภาพทรัพยากรและสภาวะแวดล้อมที่จะกล่าวต่อไป แต่ในที่นี้จะสรุปให้ทราบว่าประเด็นดังกล่าวอาจจะเกี่ยวข้องในเรื่องใดบ้าง

เริ่มจากการช่วยเหลือของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีต่ออนุภูมิภาค วัตถุประสงค์หลักก็คือเพื่อลดอิทธิพลในการรุกคืบทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนในอนุภูมิภาค ในขณะเดียวกันก็มีผลประโยชน์ทางด้านพลังงานในอนุภูมิภาคเป็นผลประโยชน์ที่แอบแฝง ขณะที่แนวทางการช่วยเหลือดังกล่าวนั้นมิได้มีการระบุอย่างชัดเจนเหมือนจีนว่าจะไม่มีการแทรกแซงกิจการภายในประเทศที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ โดยจะใช้ข้ออ้างในเรื่อง

ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนเป็นข้ออ้างในการแทรกแซง โดยเฉพาะแก่รัฐบาลหรือกลุ่มการเมืองที่ไม่เอื้อประโยชน์แก่การแสวงหาผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา เช่นกรณีที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยและเมียนมาร์ในปัจจุบัน ในขณะที่ประเทศที่มีแนวโน้มที่จะมีปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนและไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างกัมพูชา แต่มีผลประโยชน์ด้านพลังงานร่วมกับสหรัฐอเมริกา สหรัฐก็มีแนวโน้มที่จะเลือกไม่นำประเด็นดังกล่าวมาพิจารณา ลักษณะการดำเนินงานดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาแม้จะยังไม่มีผลกระทบโดยตรงต่อพื้นที่ที่ศึกษาในภาพรวม แต่ก็มีผลกระทบทางการเมืองในภาพกว้างโดยเฉพาะการเมืองในแต่ละประเทศในภูมิภาคนี้ซึ่งจะต้องคำนึงถึงเพราะมีผลเกี่ยวพันกับผลประโยชน์ในระยะยาวของประเทศที่เกี่ยวข้องแต่ละประเทศและผลต่อการเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคในระยะปานกลางถึงระยะยาวด้วย แต่ในขณะเดียวกันการมีอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาอยู่ในภูมิภาคก็มีส่วนช่วยถ่วงดุลของมหาอำนาจอย่างจีนได้ในระดับหนึ่งด้วยเพราะมิฉะนั้นจีนจะสามารถรุกคืบเข้ามาในภูมิภาคได้อย่างรวดเร็วเพราะเป็นทั้งมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง การมีอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาอยู่ในภูมิภาคจะช่วยให้เกิดการถ่วงดุลกับจีนได้ในระดับหนึ่งเพียงแต่ต้องระมัดระวังมิให้ประเทศชาติถูกแทรกแซงโดยอิทธิพลขอสหรัฐอเมริกาจนเกินขอบเขต

ส่วนประเทศจีนนั้นมีนโยบายและแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับปัญหาภายในของแต่ละประเทศ และไม่นิยมการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น แต่ประเทศจีนจะเน้นการลงทุนทางตรงในประเทศอนุภูมิภาคเป็นหลักโดยมีเป้าหมายหลักนอกจากจะเชื่อมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแล้วยังใช้ประเทศในอนุภูมิภาคเป็นแหล่งในการผลิตอาหารและวัตถุดิบเพื่อกิจกรรมทางอุตสาหกรรมของจีน พร้อมกับการระบายพลเมืองหรือสร้างความกลมกลืนทางเชื้อชาติกับประเทศเหล่านั้น ซึ่งช่วยให้เกิดการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศจีนในระยะยาว และถ้าหากเป็นประเทศขนาดเล็ก เช่น สปป.ลาว หรือ กัมพูชา ลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้ประเทศจีนเข้าไปมีอิทธิพลเหนือประเทศเหล่านั้นได้ง่าย ลักษณะการสร้างประโยชน์ร่วมดังกล่าวมีผลทำให้ประเทศจีนไปลงทุนในการปลูกยางพาราในประเทศอนุภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็น สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ และภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย นอกจากนั้น การที่จีนใช้ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตมันสำปะหลังในการป้อนอุตสาหกรรมปศุสัตว์ของจีน ผลที่ตามมาก็คือ เป็นการส่งเสริมให้เกิดการใช้พื้นที่ทางการเกษตรของไทยไปปลูกพืชเดี่ยวเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าเมื่อมีการปลูกพืชเชิงเศรษฐกิจมาก ปัญหาความผันผวนด้านราคาก็จะตามมา ซึ่งตามมาด้วยปัญหาความยากจนและหนี้สินของเกษตรกร อีกทั้งการปลูกพืชเชิงเศรษฐกิจจะทำให้มีปัญหาด้านคุณภาพดินและสิ่งแวดล้อมตามมา และปิดกั้นโอกาสในการทำการเกษตรที่มีผลผลิตที่หลากหลาย เช่น เกษตรผสมผสาน หรือไร่นาสวนผสม หรือวนเกษตร หรือรู้จักกันในประเทศไทยคือ เกษตรทฤษฎีใหม่ หรือการทำเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตเกษตรกร รวมทั้งคุณภาพชีวิตในระยะยาวแต่การเปลี่ยนพื้นที่ในเมืองไทยไป

ปลูกมันสำปะหลังคงไม่ยั่งยืน เนื่องจากในปัจจุบันจีนเองก็ได้มีการใช้พื้นที่ในสปป.ลาวและกัมพูชาเพื่อปลูกมันสำปะหลังเพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตามยุทธศาสตร์ดังกล่าวของจีนเป็นส่วนหนึ่งของความพยามในการแก้ปัญหาภายในของประเทศด้วยไปพร้อมกัน ทั้งนี้เพราะนับตั้งแต่ประเทศจีนได้ปรับเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจในปี 1978 ภายใต้การนำของเติ้งเสี่ยวผิง ที่เปิดประเทศรับการลงทุนจากต่างประเทศจนทำให้เศรษฐกิจของประเทศจีนขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ในช่วงทศวรรษ 1980 เศรษฐกิจจีนได้ขยายตัวขึ้นจากร้อยละ9 อีกทั้งได้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องจนเกิดวิกฤตสินทรัพย์ด้อยคุณภาพในสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปี 2008 เป็นต้นมา พร้อมกับการเติบโตทางเศรษฐกิจดังกล่าว ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในประเทศจีนก็ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น เป็นผลให้เจ้าหน้าที่รัฐที่มีอำนาจมากแต่มีเงินเดือนน้อยชดเชยส่วนด้อยของตนด้วยการคอรัปชั่นทำให้มีปัญหาดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นทั้งในระดับรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นซึ่งโดยส่วนใหญ่เกิดจากการสมคบกันระหว่างนักการเมืองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐที่สังกัดกระทรวงในส่วนกลาง นักธุรกิจ และนักลงทุนชาวต่างชาติ โดยในระยะเวลาสี่ถึงห้าปีที่ผ่านมารัฐบาลจีนได้ออกมาตรการตรวจสอบและปราบปรามคอรัปชั่นอย่างเข้มงวด จนนำไปสู่การพิจารณาดำเนินคดีคอรัปชั่นกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลกลางและภูมิภาคในระดับสูงและสมาชิกพรรคคอมมิวนิสที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลเมืองที่สำคัญหลายแห่ง นอกจากนี้รัฐบาลของประเทศจีนยังได้ออกระเบียบและมาตรการเพิ่มเติมเพื่อตรวจสอบทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ระดับกลางและระดับสูง เป็นผลให้อันดับการคอรัปชั่นตามการประเมินของ Transparency international มีแนวโน้มลดลง

นอกจากปัญหาคอรัปชั่นที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของประเทศจีนยังได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจในแต่ละภูมิภาคเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างเมืองที่สำคัญทางเศรษฐกิจทางด้านตะวันออกเช่น เซี่ยงไฮ้ หางโจว กวางตุ้ง และ หนิงโป กับเมืองใหญ่ที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงทางด้านตะวันตกเช่น ฉงชิ่ง เฉินตู คุณหมิง และกว่างซี ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการขยายตัวของช่องว่างระหว่างผู้มีรายได้น้อย ชนชั้นกลาง และนักธุรกิจที่มีรายได้สูงมาก ในกรณีนี้รัฐบาลจีนได้ให้ความสำคัญในการพัฒนามณฑลตะวันออกโดยจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเพิ่มขึ้นเพื่อส่งเสริมการลงทุนจากนักลงทุนต่างชาติและนักลงทุนภายในประเทศ เพื่อเป็นการลดความแออัดของประชากรและเคลื่อนย้ายฐานการลงทุนจากตะวันตกสู่ตะวันออกได้มากยิ่งขึ้นและเป็นมาตรการกระจายรายได้จากส่วนกลางไปสู่พื้นที่ที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจน้อยกว่า นอกจากนี้การที่รัฐบาลจีนเร่งส่งเสริมการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจในระดับประเทศโดยเน้นกับการส่งเสริมการค้าการลงทุนกับสปป.ลาวและประเทศกัมพูชา เพื่อเป็นการเคลื่อนย้ายประชากรที่หนาแน่นจากเขตเศรษฐกิจพิเศษทางตะวันออก ไปสู่การลงทุนในรูปแบบนิคมส่งเสริมเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจีนจึงได้สนับสนุนและส่งเสริมการลงทุนกับประเทศที่เชื่อมต่อกับมณฑลของจีนในภาค

ตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมณฑลกว่างชี และมณฑลเสฉวน โดยขอร่วมมือกับสปป.ลาว ไทย เมียนม่าร์ และกัมพูชา ที่จัดสร้างระบบขนส่งระหว่างประเทศเพื่อเคลื่อนย้ายประชาชนและขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ

สำหรับกรณีของประเทศไทยนั้น รัฐบาลจีนได้ให้ความสำคัญไม่น้อยกว่าประเทศอื่นในภูมิภาคเดียวกันเนื่องจากมีความคล้ายคลึงทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และศาสนา เนื่องจากมีการอพยพของประชาชนชาวจีนเข้าสู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง และแม้ว่าความสัมพันธ์ทางการเมืองของทั้งสองประเทศจะลดระดับลงบ้างบางครั้งก็ตามเนื่องจากความแตกต่างของระบอบการปกครองประเทศและสงครามในระดับภูมิภาค กระนั้นประเทศไทยและประเทศจีนก็ยังพัฒนาและฟื้นฟูความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องหลังจากผ่านพ้นวิกฤตการณ์ในแต่ละช่วงเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยได้เริ่มทำการค้ากับประเทศจีนอีกครั้งหนึ่งภายหลังการเปิดสนธิสัญญาทางการทูตในปี 1975 ทั้งสองประเทศได้ทำความตกลงส่งเสริมการค้าและการลงทุนฉบับแรกใน วันที่ 31 มีนาคม ปี ค.ศ.1978 โดยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการค้าร่วมระหว่างประเทศไทยและประเทศจีน (Thailand-China join trade committee) เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการค้าอีกครั้งหนึ่ง ต่อมาในปี 1998 รัฐบาลของทั้งสองประเทศได้จัดตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นทำให้การค้าและการลงทุนระหว่างทั้งสองประเทศเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงร้อยละ61.5 โดยในปี2006-2008 จากการศึกษาพบว่านักลงทุนของประเทศไทยนิยมทำการค้าและลงทุนร่วมกับนักลงทุนท้องถิ่นในประเทศจีน ถึงแม้ว่าการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศไทยและประเทศจีนจะลดลงบ้างในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตการทางเศรษฐกิจในปี1997 แต่การค้าและการลงทุนของทั้งสองประเทศก็ได้กลับมาฟื้นตัวอีกครั้ง โดยในปี2000 อัตราการเจริญเติบโตทางการค้าและการลงทุนของทั้งสองประเทศสูงขึ้นถึงร้อยละ43.7 และในปัจจุบันประเทศจีนได้เข้ามาเป็นผู้ค้าและผู้ลงทุนในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาพบว่าบริษัทลงทุนข้ามชาติของประเทศไทยชั้นนำหลายแห่งนิยมทำการค้าร่วมกับนักลงทุนท้องถิ่นในประเทศจีน เช่นบริษัทในเครือปูนซีเมนต์ไทย บริษัทในเครือสหพัฒน์ บริษัทในเครือเอ็มไทย กลุ่มเกษตรรุ่งเรือง กลุ่มกระทิงแดง บริษัทในเครือมิตรผล เซ็นทรัลกรุ๊ป ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย และธนาคารกสิกรไทย โดยนักธุรกิจไทยให้ความสนใจอย่างมากในการลงทุนอุตสาหกรรมการเกษตร อุตสาหกรรมการผลิตเส้นใยและสิ่งทอ อุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนรถยนต์และมอเตอร์ไซด์ อุตสาหกรรมการโรงแรม และธนาคาร เป็นต้น อย่างไรก็ดีจากการศึกษาพบว่ายังมีปัญหาที่สำคัญหลายประการเกี่ยวกับการค้าการลงทุนระหว่างทั้งสองประเทศ แม้ว่านักลงทุนทั้งสองประเทศจะได้รับประโยชน์จากการตกลงในการส่งเสริมและคุ้มครองการค้าการลงทุนระหว่างประเทศไทยและประเทศจีน เช่น ขั้นตอนการยื่นขอใบอนุญาตนำเข้าส่งออกสินค้า ยังมีความยุ่งยากซับซ้อนและมีความแตกต่างกัน

ในแต่ละภูมิภาค จึงทำให้ต้องใช้เวลานานและเสียค่าบริการพิเศษให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐหากต้องการให้ได้รับการอนุญาตโดยเร็ว นอกจากนี้บริษัทลงทุนของประเทศไทยมักจะประสบปัญหาในการเข้าถึงตลาดเนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงเครือข่ายธุรกิจท้องถิ่นได้(Business network barriers) จึงทำให้นักลงทุนของไทยไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับนักลงทุนจากประเทศมาเลเซียและประเทศสิงคโปร์ พบว่านักลงทุนไทยมันจะประสบปัญหาเรื่องวัฒนธรรมทางธุรกิจที่แตกต่างและยังมีอุปสรรคทางด้านภาษา จึงทำให้บริษัทลงทุนของประเทศไทยต้องจ้างคณะผู้บริหารและที่ปรึกษาต่างชาติที่มีความสามารถในการสื่อสารและเข้าใจวัฒนธรรมทางธุรกิจของประเทศจีน แต่บริษัทลงทุนของประเทศไทยก็ยังประสบปัญหาเรื่องความซื่อสัตย์ของคณะผู้บริหารและลูกจ้างที่เป็นชาวต่างชาติ และในประการสุดท้ายจากการศึกษาพบว่าการค้าและการลงทุนในประเทศจีนจะต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานและลงทุนมากเพื่อที่จะแข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่นที่มีการแข่งขันอย่างสูงอยู่แล้ว รวมทั้งผลตอบแทนทางธุรกิจที่มีขนาดกำไรต่อหน่วยค่อนข้างต่ำ (Low profit margin per unit of production) จึงทำให้นักลงทุนขนาดกลางและขนาดเล็กค่อนข้างจะเสียเปรียบ และต้องใช้เงินลงทุนที่สูงมากหากเปรียบเทียบกับการลงทุนในประเทศอื่น

ถึงแม้จะทราบว่ายุทธศาสตร์บางส่วนของจีนเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะแก้ปัญหาภายในประเทศของจีนเอง แต่ทั้งนี้ก็จะต้องไม่ประมาทต่ออิทธิพลของมหาอำนาจชาตินี้ด้วย เช่น การดำเนินการใดๆ ของไทยในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคอาเซียนจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ภายในประเทศและผลประโยชน์ร่วมในภูมิภาคด้วย ในขณะเดียวกันก็จะต้องป้องกันมิให้เกิดปัญหาภายในประเทศและในภูมิภาคระยะยาวด้วย

ส่วนกรณีของประเทศญี่ปุ่นนั้น ความช่วยเหลือส่วนใหญ่จะเป็นความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่จะให้ผลประโยชน์กับทั้งสองฝ่ายในระยะยาวเป็นหลัก โดยประเทศญี่ปุ่นจะพิจารณาให้ความช่วยเหลือในโครงการที่มีผลประโยชน์ของญี่ปุ่นด้วยเป็นสำคัญ เช่นกรณีให้ความช่วยเหลือก่อสร้างเส้นทาง R9 หรือ EWEC ในส่วนที่อยู่ในสปป.ลาวและเวียดนามเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะเส้นทางดังกล่าวสอดคล้องกับผลประโยชน์ระยะยาวของญี่ปุ่นที่จะเชื่อมต่อ EWEC และ SEC เข้าด้วยกัน ซึ่งรวมทั้งเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างท่าเรือน้ำลึกทวายกับท่าเรือเมาะลำใยในเมียนมาร์ด้วย แต่ในขณะเดียวกันประเทศญี่ปุ่นก็ให้ความสนับสนุนในเรื่องโครงสร้างทางสังคม ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ประเทศผู้ได้รับความช่วยเหลือในระยะยาวเป็นสำคัญ เช่นกรณีให้ความช่วยเหลือทางด้านโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาแก่ สปป.ลาว เป็นการสร้างความไว้วางใจและมีผลพลอยได้จากความไว้วางใจดังกล่าว จากความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือสินค้าจากญี่ปุ่นเป็นหลักด้วยจากการศึกษาเรื่องเขตการค้าเสรีไทยญี่ปุ่นพบว่า ผลการเปิดการค้าเสรีดังกล่าวจะทำให้ต้นทุนการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมของประเทศไทยถูกลง อีกทั้งประเทศไทยยังคงเป็นประเทศที่เหมาะสมที่จะเป็นศูนย์กลางในการผลิตอุตสาหกรรมยานยนต์มากที่สุดในสายตาของนักลงทุนญี่ปุ่นถ้าไม่มีปัญหาความไม่สงบทางการเมืองมาเป็นปัจจัยที่สำคัญจนทำให้ประเทศญี่ปุ่นย้ายฐานการผลิตไปประเทศที่

มีความมั่นคงทางการเมืองมากกว่าเช่นเวียดนาม ก็มีแนวโน้มว่าภาคอุตสาหกรรมยานยนต์และอุตสาหกรรมอื่นๆ ของไทยจะขยายตัวมีผลทำให้ราคาที่ดินสูงขึ้น แต่ปัญหาที่ประเทศไทยประสบอยู่ในปัจจุบัน (ปลายปี 2557) ก็คือสภาพความตกต่ำทางเศรษฐกิจที่เกิดจากภาวะหนี้สินของครัวเรือนสูงมากจนเป็นอุปสรรคที่ทำให้รัฐไม่สามารถกระตุ้นการบริโภคให้สูงขึ้นประกอบกับการชะลอตัวของการส่งออกที่มีผลกระทบจากหลายด้าน เริ่มจากปัญหาการเมืองภายในก่อนหน้านี้ประกอบกับความซบเซาของเศรษฐกิจโลกที่ยังคงดำรงอยู่ถึงแม้ว่ามีแนวโน้มที่จะดีขึ้น ทำให้เป็นปัญหาใหม่ที่ทำให้การลงทุนในขณะนี้ยังไม่เป็นที่น่าสนใจเท่าที่ควร แต่สำหรับประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นนักลงทุนที่พิจารณาผลในระยะยาวเป็นหลัก ปัจจัยดังกล่าวไม่น่าจะเป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจของนักลงทุนจากญี่ปุ่น ส่วนในภาคเกษตรก็จะมีการผลิตอ้อยและน้ำตาลมากขึ้นเนื่องจากราคาจะสูงขึ้น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเกิดจากความเสียหายของผลผลิตน้ำตาลในบราซิล ประกอบกับบราซิลได้ใช้อ้อยเพื่ออุตสาหกรรมผลิตพลังงานเพิ่มขึ้นด้วย ประเด็นดังกล่าวจะมีผลเป็นการส่งเสริมให้ประเทศไทยหันมาปลูกพืชเชิงเดี่ยวทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าความช่วยเหลือจากต่างประเทศและความร่วมมือทั้งหลายล้วนมีผลประโยชน์ของผู้ให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือเกี่ยวข้องด้วย และในหลายกรณีก็เป็นผลประโยชน์ร่วมสำหรับผู้รับด้วย จึงอยู่ที่ว่าผู้รับจะมีท่าทีอย่างไรจึงจะทำให้ต้นทุนของการช่วยเหลือจากต่างประเทศไม่สูงเกินไป ซึ่งนอกเหนือจากประเทศสหรัฐและจีนแล้ว การช่วยเหลือจากประเทศอื่นๆ ก็คงจะคล้ายๆ กับของประเทศญี่ปุ่นมากกว่า เพราะประเทศที่เหลือไม่อาจเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองได้ จึงเป็นประเด็นที่ว่าประเทศผู้รับความช่วยเหลือจะกระจายการรับความช่วยเหลือเหล่านั้นอย่างไรเพื่อมิให้มหาอำนาจมีอิทธิพลมากจนเกินไปและทำอย่างไรความช่วยเหลือจากต่างประเทศทั้งหลายจะมีผลเสียต่อประเทศผู้รับน้อยที่สุด

ขณะที่ข้อมูลจากการวิจัยนี้ชี้ชัดว่าอิทธิพลจากประเทศมหาอำนาจในปัจจุบันน้อยลงจากยุคสงครามเย็น (ก่อนทศวรรษ 1980) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคอาเซียน เนื่องจากมีการแข่งขันและการคานอำนาจกันในภูมิภาคระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา ขณะเดียวกันอำนาจต่อรองของอาเซียนในฐานะกลุ่มประเทศก็เข้มแข็งมากขึ้น ในกรณีของไทยจึงต่างกับ สปป.ลาวที่มีเหตุผลจากความจำเป็นที่ต้องพัฒนาประเทศเร่งด่วนจากฐานภายที่จำกัดภายในประเทศ ประกอบกับสถานการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวยทำให้สปป.ลาวต้องเน้นการพึ่งจีนเป็นส่วนใหญ่ แม้จะมีประเทศญี่ปุ่นมาช่วยถ่วงดุลได้บ้างก็ตาม สถานการณ์ดังกล่าวมิใช่เกิดขึ้นกับเฉพาะสปป.ลาว แต่ประเทศเมียนมาร์ก่อนยุคเปิดประเทศก็ต้องพึ่งพาจีนมากจนเกินไปเช่นกัน ดังนั้นถึงแม้สถานการณ์ในภาพรวมจะเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น แต่แต่ละประเทศจะมีความสามารถใช้โอกาสดังกล่าวได้ไม่เหมือนกัน

สำหรับประเทศไทยภายหลังความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศเริ่มคลี่คลายลงหลังจากวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยอยู่ในฐานะที่สามารถต่อรองกับชาติมหาอำนาจได้มากยิ่งขึ้นโดยอาศัยผลประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจเป็นหลัก เนื่องจากทางด้าน

การเมืองมีการคานอำนาจกันระหว่างมหาอำนาจเป็นอย่างดี อีกทั้งในปัจจุบันตัวแสดงที่เป็นรัฐจะยิ่งมีอิทธิพลน้อยลง ขณะที่ตัวแสดงที่มิใช่รัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาบรรษัทข้ามชาติจะยิ่งมีบทบาทและมีอิทธิพลเพิ่มขึ้น ทั้งหมดนี้จึงขึ้นอยู่กับผู้นำประเทศและระบบราชการทั้งหมดของไทยจะเจรจาต่อรองอย่างไรในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนไทยส่วนใหญ่ของประเทศเป็นหลัก ซึ่งที่ผ่านมาประเทศไทยยังมีปัญหาในเรื่องนี้เพราะมีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และปัญหาที่ได้สะสมมานาน ทำให้ชนชั้นนำและระบบราชการมิได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ที่ดีของคนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาภายในที่สำคัญที่จะต้องได้รับการแก้ไข มิฉะนั้นจะกลายเป็นจุดอ่อนที่สำคัญของประเทศแทนที่การร่วมมือระหว่างประเทศจะเป็นผลประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่กลับเป็นผลประโยชน์ของชนชั้นปกครองเพียงกลุ่มน้อยเท่านั้น ทั้งๆ ที่ในปัจจุบัน (2557) โอกาสของประเทศไทยในภูมิภาคในด้านการเจรจาต่อรองจะมีมากกว่าในอดีตโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสงครามเย็นเป็นอันมากก็ตามที

โดยรวมถึงแม้จะได้แสดงถึงกฎหมายเศรษฐกิจและความตกลงการลงทุนทวิภาคีของประเทศต่างๆ มีประเด็นที่หลายประเทศเป็นต้นว่า สปป.ลาว กัมพูชา และเวียดนามจะให้ความสำคัญแก่การคุ้มครองแรงงานในประเทศของตนเองค่อนข้างจะดี แต่แรงกดดันที่จะต้องการการลงทุนจากต่างประเทศ ในฐานะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็น สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ เวียดนาม และไทย ซึ่งถึงแม้จะมีลำดับความจำเป็นที่ต่างกัน และมีความต้องการการลงทุนจากต่างชาติในระดับที่ต่างกัน แต่ก็อาจจะมีลักษณะการแข่งขันที่จะให้ความสะดวกและผลประโยชน์แก่นักลงทุนจากต่างประเทศ ทำให้อาจไม่ให้ความสำคัญกับผลกระทบทางลบที่อาจจะเกิดขึ้นในระยะยาวเท่าที่ควร ดังตัวอย่างที่ได้แสดงไว้แล้วค่อนข้างจะชัดเจนในกรณีของจีน ซึ่งทำให้ต้องหาทางออกจากปัญหาภายในของคนโดยให้ประเทศเพื่อนบ้านเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหา แต่สำหรับประเทศอื่นๆ ที่มิได้มีอำนาจทางเศรษฐกิจและอิทธิพลในภูมิภาคเท่ากับจีน ผลกระทบดังกล่าวจะต้องถูกผลักไปยังผู้ที่ด้อยโอกาสหรือผู้ที่มีสิทธิมีเสียงน้อยที่สุดในสังคมนั่นก็คือคนยากจนและคนชายขอบ **ประเด็นที่เป็นจุดอ่อนร่วมกันของประเทศเหล่านี้ก็คือทุกประเทศล้วนแต่อยู่ในลำดับที่มีอัตราการคอรัปชั่นสูงถึงสูงมาก และปัจจัยนี้เองที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญที่จะทำให้การรักษาผลประโยชน์ของชาติและคนในชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนยากจนส่วนใหญ่ทำไม่ได้เต็มที่** และนี่ก็คือเหตุผลว่าเพราะเหตุใดยิ่งพัฒนาทางวัตถุมากเท่าใดช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมก็ยิ่งกว้างมากขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็จะยิ่งเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว เพราะในขณะนี้ทั่วโลกมีประเทศจำนวนไม่มากที่ยังคงมีทรัพยากรธรรมชาติเท่ากับ สปป.ลาว และเมียนมาร์ ขณะที่ในกัมพูชาทรัพยากรธรรมชาติกำลังจะหมดไปอย่างรวดเร็วเหมือนประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคแถบนี้ ประเด็นนี้ถึงแม้จะเป็นประเด็นที่คนเป็นจำนวนมากตระหนักดี แต่ก็มิได้อยู่ในจิตสำนึกของนักลงทุนและชนชั้นนำของประเทศ เนื่องจากความมั่งคั่งทางวัตถุ ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยียังเป็นม่านบังตาคนกลุ่มนี้อยู่ ประเด็นนี้จึงต้องมีการกล่าวซ้ำแล้วซ้ำ

อีก เพื่อให้ความตระหนักมีพลังพอที่จะยุติปัญหาที่เกิดขึ้นทุกครั้งเหมือนไม่เคยมีบทเรียนที่ไม่พึงปรารถนามาก่อนเลย

ส่วนกรณีที่ประเทศไทยควรจะต้องคำนึงถึงคือ ความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (Trans Pacific Partnership-TPP) และความตกลงเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership RCEP) ซึ่งยังอยู่ในขั้นจัดทำกรอบเจรจาทิศทางและแนวทางสำหรับการเจรจาในการเปิดตลาดสินค้า บริการ และการลงทุน โดยคณะกรรมการเจรจาการค้า (Trade Negotiation Committee) ซึ่งยังมีเวลาพอที่จะเตรียมตัวตั้งรับได้ทันนั้น ประเทศไทยจะต้องระมัดระวังในเรื่องใดบ้าง ได้มีบทสรุปข้อเสนอแนะเอาไว้แล้วในท้ายบทที่ 5 จึงจะไม่นำมากล่าวซ้ำในที่นี้อีก

ในประเด็นด้านกฎหมายของประเทศไทย ถึงแม้ประเทศไทยจะมีมาตรการทางการค้าค่อนข้างครบถ้วนตามกรอบ กฎ ระเบียบ องค์การการค้าโลก และภายใต้กรอบของอาเซียนและภายใต้กฎหมายภายในของไทย แต่มีปัญหาในการบังคับใช้ ในทางปฏิบัติปัญหาการตีความกฎหมาย ปัญหาการไม่เข้าใจที่มาและเหตุผลของการออกกฎหมายดังกล่าว การขาดการประเมินการใช้มาตรการทางการค้าต่อผู้บริโภค เช่นแนวโน้มในการใช้กฎหมายตอบโต้การทุ่มตลาด ซึ่งปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวโน้มในการใช้มาตรการดังกล่าว โดยประเทศกำลังพัฒนาเริ่มมีแนวโน้มในการใช้มาตรการทางการค้าในการตอบโต้การทุ่มตลาดสูงขึ้นสวนทางกับการใช้มาตรการดังกล่าวในประเทศที่พัฒนาแล้ว เมื่อประเทศเหล่านั้นได้ประเมินผลประโยชน์ของผู้บริโภคทั้งประเทศที่จะได้บริโภคสินค้าคุณภาพดีราคาถูก กับการเก็บค่าภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด ขณะที่ผู้บริโภคต้องซื้อสินค้าดีแต่ราคาแพงทำให้ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบไม่สัมฤทธิ์ผล และเป็นการปกป้องอุตสาหกรรมที่กำลังขาดความสามารถในการแข่งขันที่กำลังล่มสลาย (Sunset industry) เพียงกลุ่มเล็กๆ โดยในทางที่ถูกควรเน้นไปในทางส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพสูงให้มีสมรรถนะที่สูงขึ้นแทน มาตรการดังกล่าวจึงถูกประเมินว่าเป็นมาตรการกีดกันทางอ้อม (Disguised protectionism)ซึ่งไม่เป็นประโยชน์ และเป็นการอุ้มอุตสาหกรรมที่แข่งขันไม่ได้ ทำให้ไม่มีแรงเสริมในการพัฒนาตนเอง

อีกทั้งประเทศไทยไม่มีมาตรการอื่นๆที่มียุทธศาสตร์แตกต่างจากประเทศเพื่อนบ้านเช่น มาเลเซีย ซึ่งใช้มาตรการทางการค้าที่ไม่ขัดต่อกรอบทางกฎหมายในการเปิดเสรี แต่สามารถใช้มาตรการทางการค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น มาตรการภายใต้มาตราที่เกี่ยวข้องขององค์การการค้าโลก เช่นมาตรการเกี่ยวกับชีวิต อนามัยของมนุษย์ พืช สัตว์ อย่างกว้างขวางในการกำหนดมาตรการห้ามนำเข้าโดยไม่ผ่านการตรวจสอบ หรือ มาตรการติดตามการเคลื่อนย้ายของสินค้า ในกรณีการติดตามว่าเป็นสินค้าผ่านแดนหรือไม่ หากไม่ออกจากดินแดนภายในเวลาอันสมควรก็จะถูกจัดเก็บภาษีทันที หรือ การนำเอาสินค้าที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือ ต้องห้ามเข้ามาจะต้องถูกกักที่พรมแดน หรือ มาตรการของประเทศเวียดนามในการคุ้มครองรักษา สิ่งแวดล้อม มาตรฐานแรงงาน

มาเป็นเครื่องมือในการกลั่นกรองการรับการลงทุน หรือ การใช้มาตรการทางการเงิน โดยการกำหนดระดับเงินทุนสำรองของธนาคารไว้อย่างสูงเพื่อการดำรงสถานภาพเป็นธนาคารท้องถิ่น แทนการห้ามการส่งออกเงิน หรือ มาตรการของประเทศจีนในการกำหนด Form of establishment เพื่อรับการลงทุน ทำให้แผ่นดินที่รับการลงทุนเป็นหุ้นส่วนทันทีที่รับการลงทุนจากต่างด้าว หรือการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติที่ สิ้นเปลืองหมดไป เช่น น้ำมัน แก๊ส เป็นต้น **โดยใช้มาตรการที่เป็นประโยชน์มากกว่าสำหรับประเทศโดยการทำสัญญาแบ่งปันผลประโยชน์ (Profit sharing agreement) แทนการให้สัมปทานซึ่ง สัมปทานถูกนิยามว่าการลงทุน จึงไม่อาจจะถูกเวนคืนยึดทรัพย์กลับมาเป็นของแผ่นดินได้ ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่เก็บผลประโยชน์เพียงค่าภาคหลวงจากจำนวนการได้ประโยชน์จากสัมปทาน ทำให้ประเทศไทยไม่ได้รับผลประโยชน์แบ่งปันเท่าที่ควรจะเป็น อีกทั้งไม่ได้มีการแจ้งผลประโยชน์อย่างถูกต้องแท้จริง มาตรการเหล่านี้ทำให้ประเทศไทยเสียเปรียบอย่างมาก**

มาตรการทางการค้าที่พรมแดนสำหรับประเทศไทยเปิดกว้าง โดยไม่ค่อยมีขอบเขต แต่ประเทศเพื่อนบ้านจะใช้มาตรการทางการค้าที่พรมแดนอย่างเข้มงวด เช่นอ้างเรื่องความมั่นคง ปลอดภัย อ้างวัฒนธรรมโดยเฉพาะเรื่องศาสนา อ้างอนามัย ชีวิต มนุษย์ พืชและสัตว์ อย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มประเทศมุสลิม เป็นต้น

มาตรการทางกฎหมายที่ผ่อนปรนอย่างมากทำให้ดึงดูดผู้ประกอบการให้เข้ามาลงทุน และค้าขาย ตามช่องทางผ่านชายแดนด้านต่างๆได้โดยง่ายประเทศไทยจะผ่อนปรน และปฏิบัติต่อผู้ลงทุนเยี่ยงคนชาติอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการเปิดเสรีด้านแรงงาน สินค้า และ บริการ รวมทั้งการลงทุน มาตรการที่ผ่อนปรนดังกล่าวเป็นโอกาสให้ไทยได้รับความสนใจเปิดโอกาสให้มีการเคลื่อนย้ายทุน แรงงาน สินค้าและบริการเข้ามาอย่างมาก ทั้งจากภายในอาเซียนและจากนอกอาเซียน เช่น จีน ญี่ปุ่น อินเดีย บุคคลภายในอาเซียนเองก็หลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทยอย่างมาก เช่น ฟิลิปปินส์ ลาว กัมพูชา และ พม่า เป็นต้น ทำให้การรวมตัวทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคดำเนินไปอย่างง่าย และ เป็นจริง

อย่างไรก็ดี การเปิดเสรีอย่างมาก และ มาตรการทางกาค้าที่ไม่เข้มงวดนี้ อาจจะเป็นช่องทางให้สินค้าที่ไม่ปลอดภัยเล็ดรอดผ่านเข้ามาในตลาดภายในของประเทศไทยได้ เนื่องจากไม่มีมาตรการทางการค้าโดยตรงมากลั่นกรองที่พรมแดน หรือ มีแต่ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ยิ่งมีการเปิดเสรีมากเท่าใดยิ่งมีความจำเป็นในการใช้มาตรการทางการค้าที่สามารถกลั่นกรองคุณภาพสินค้าที่พรมแดนก่อนที่จะผ่านเข้ามาหมุนเวียนในตลาดภายใน มากเท่านั้นเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค เช่นมาตรการเกี่ยวกับมาตรฐานของสินค้านำเข้า ทั้งในเรื่องคุณภาพ มาตรฐานสากลของสินค้า มาตรฐานสินค้าที่มีการปนเปื้อน GMO มาตรการเกี่ยวกับการปิดฉลาก มาตรการกำกับดูแล เรื่องอายุของผลิตภัณฑ์ มาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตมนุษย์ พืช และสัตว์ นอกจากนี้

มาตรการทางด้านศาสนาสำหรับคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามที่เป็นสากลน่าเชื่อถือก็ควรจะมีการกำกับดูแลทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในมาตรการที่มีคุณภาพสำหรับสินค้าส่งออกด้วยเนื่องจากสินค้านำเข้าที่เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกล้วนเป็นมาตรการที่ส่งผลดีในแง่มาตรฐานสินค้าทั้งการนำเข้าและส่งออก เป็นต้น มาตรการทางด้านสินค้าเกษตร ที่ทำให้สินค้าไทยอาจจะถูกแอบอ้างในตลาดโลก หรือ ตลาดอาเซียนว่าเป็นของไทยแต่ไม่ได้มีแหล่งกำเนิดในประเทศไทย เช่น มาตรการใบรับรองแหล่งกำเนิดของสินค้า ใบรับรองมาตรฐานของสินค้า มาตรการป้องกันการนำเข้าเพื่อการปลอมปนกับสินค้าไทยในส่วนนี้ยังไม่มีมาตรการที่นำมาบังคับใช้ที่พรมแดนของไทยอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องมีการปรับปรุงพัฒนามาตรการเหล่านี้มารองรับต่อไป

นอกจากนี้ประเทศไทยไม่มียุทธศาสตร์ที่ละเอียดอ่อนในการรองรับการเจรจาทางการค้า เช่นประเทศไทยจะเจรจาให้มีการนำเข้าสินค้าที่ใช้แล้วของประเทศคู่ค้าในรูปสินค้าหมุนเวียน (Recycle) เพื่อมาทำประโยชน์ต่อในต้นทุนต่ำแต่เมื่อพิจารณาผลบั้นปลายกับปัญหาสิ่งแวดล้อมจะไม่มีความคุ้มค่าในทางเศรษฐศาสตร์ เช่นการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจกับประเทศ ญี่ปุ่นภายใต้ JTEPA ประเทศไทยอนุญาตให้มีการนำเข้าสินค้าอิเลคโทรนิคใช้แล้ว หรือสินค้า recycle อื่นๆเข้ามาภายในประเทศในรูปของสินค้า แต่ในท้ายที่สุดจะเป็นแหล่งรองรับขยะจากการนำเข้า เช่นพวกขยะอิเลคโทรนิค เป็นต้น ประเทศไทยขาดการประเมินต้นทุนของแผ่นดินในการกำจัดขยะ และ การรักษาสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินธุรกิจ และการนำเข้าสินค้าขยะเหล่านี้ อย่างรอบคอบดังที่ได้มีการเน้นให้ทราบก่อนหน้านี้

ท้ายที่สุด ถึงแม้การวิจัยครั้งนี้จะเน้นการเชื่อมต่อทางคมนาคมที่เฉพาะเจาะจงคือระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) และระเบียงเศรษฐกิจใต้ (SEC)แต่ความเชื่อมต่อที่มีความสำคัญยิ่งกว่าก็คือการเชื่อมต่อทางการค้าและการลงทุนเพราะเป็นการเชื่อมต่อที่มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งการเมือง ซึ่งนำไปสู่การอภิปรายถึงอิทธิพลของมหาอำนาจในภูมิภาคและในประเทศไทย รวมทั้งกรณีตัวอย่างของเศรษฐศาสตร์การเมืองที่เกิดจากอิทธิพลของมหาอำนาจดังกล่าวในกรณีของ สปป.ลาวที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ขณะที่ในบทที่ 3-6 เป็นการวิเคราะห์เครื่องมือทางกฎหมายที่มีผลต่อการค้าและการลงทุน รวมทั้งข้อสังเกตจากผลที่อาจจะเกิดตามมาในท้ายบทต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ในบทต่อไปจะเป็นการพิจารณาการเชื่อมต่อทางถนนอย่างเป็นรูปธรรมโดยเริ่มจากระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) ในส่วนที่อยู่ใน สปป.ลาวและเวียดนาม จากนั้นจะพิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเป็นหลักโดยมีจุดเน้นที่การใช้ที่ดินเป็นหลัก โดยมีภาพอิทธิพลของต่างชาติและกฎหมายที่เกี่ยวกับการลงทุนที่ได้กล่าวไปแล้วจากบทที่ 2 ถึง 6 เป็นฉากหลัง

บทที่ 7

เส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก ในส่วนของ สปป.ลาว และเวียดนาม

7.1 ความสำคัญของเส้นทางนี้

การดำเนินโครงการระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกตะวันตก (EWEC) เป็นโครงการบุกเบิกที่สำคัญของโครงการอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS) เพื่อสร้างการเชื่อมโยงถนนระหว่างพื้นที่ที่ไม่มีทางออกทะเลของประเทศไทย(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)กับชายฝั่งทะเลของเวียดนามรวมทั้งการเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวท่าเรือในภาคกลางของเวียดนามโครงการระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกตะวันตก (EWEC) เป็นจุดผ่านแดนที่สำคัญสำหรับการค้ากับทั้งประเทศที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและสาธารณรัฐประชาชนจีน (PRC) เช่นประเทศญี่ปุ่นที่ได้ให้การสนับสนุนด้านการเงินค่อนข้างมากในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและเวียดนาม

จากรายงานการศึกษาของ Asian Development Bank Institute เรื่อง Infrastructure for a Seamless Asia เน้นว่าทวีปเอเชียมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการค้าอันจะนำไปสู่การรักษาและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ที่ไม่มีทางออกทะเลตัวอย่างเช่นเกือบสองในสามของต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการขนส่งสินค้าจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในเมืองฉงชิ่ง(Chongching)ไปยังชายฝั่งตะวันตกของสหรัฐอเมริกาเป็นต้นทุนค่าใช้จ่ายในการขนส่งสินค้าไปยังท่าเรือที่สินค้าเพื่อส่งออกในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ค่าใช้จ่ายในการขนส่งสำหรับประเทศที่ไม่มีทางออกสู่ทะเลโดยทั่วไปประมาณ 50เปอร์เซ็นต์สูงกว่าประเทศที่มีชายฝั่งทะเลในขณะที่ปริมาณการส่งสินค้าออกจากประเทศที่ไม่มีทางออกสู่ทะเลมีมูลค่า 60เปอร์เซ็นต์น้อยกว่าประเทศที่มีชายฝั่งทะเล จากการศึกษาพบว่าการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการขนส่งสินค้าลงร้อยละ 10 จะนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของการค้าประมาณร้อยละ 25นอกจากนี้การศึกษาในหลายประเทศแสดงให้เห็นว่าการลดลงของต้นทุนค่าใช้จ่ายในการขนส่งสินค้าร้อยละ 20 จะนำไปสู่การเพิ่มส่วนแบ่งการค้าต่อ GDP ประมาณร้อยละ 10 ในกรณีของประเทศกัมพูชาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 15 สำหรับมองโกเลียและกว่าร้อยละ 20 ในปาปัวนิวกินีการปรับปรุงทั้งโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและกฎระเบียบและข้อบังคับจะส่งเสริมการค้าที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในอาเซีย (Asian Development Bank Institute. 2009, p.42)

จากบทสรุปการศึกษาเรื่อง Infrastructure for a Seamless Asia สะท้อนถึงการพัฒนาเศรษฐกิจสามารถเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาความยากจนได้ด้วย ดังเห็นได้จากโครงการระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกตะวันตก (EWEC) ที่มีวัตถุประสงค์ในส่งเสริมการพัฒนาในระยะยาวที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจและการลดความยากจนในพื้นที่บนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจดังกล่าวโดย

ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการอำนวยความสะดวกการค้าระหว่างสปป.ลาวไทยและเวียดนามที่คาดหวังว่าจะมีแนวโน้มในการปรับตัวทางเศรษฐกิจดีขึ้นเพื่อการลดความยากจนแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจดังกล่าว

สำหรับประเทศสปป.ลาวซึ่งไม่มีพื้นที่ติดทะเล เส้นทาง R9 ถือว่าเป็นเส้นทางที่สำคัญมาก เพราะเป็นเส้นทางที่สั้นที่สุดจากตอนใต้ของสปป.ลาวที่จะช่วยให้ไปถึงฝั่งทะเลของเวียดนามโดย เส้นทางดังกล่าวเชื่อมต่อกับเส้นทางหนึ่งคือ Northeastern economic corridor ในส่วนของสปป.ลาว จากนครหลวงพระบางถึงเมืองThanhHoaของเวียดนามนั้นนับว่ายังไม่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่คึกคัก อีกทั้งยังเป็นเส้นทางที่ไม่พัฒนามากนักในส่วนของสปป.ลาว (โปรดดูภาพที่ 1.1 ในบทที่ 1) ขณะที่เส้นทาง East-West Economic Corridor(EWEC) หรือ R9 นี้ นอกจากจะเชื่อมต่อกับประเทศไทยที่จังหวัดมุกดาหารแล้ว เส้นทางในสปป.ลาว 210 กิโลเมตร และเวียดนามเพียง 35 กิโลเมตร รวมทั้งสิ้นมีระยะทางเพียง 245 กิโลเมตรเท่านั้น ซึ่งดีกว่าการส่งสินค้าผ่านแดนจากนครเวียงจันทน์ถึงท่าเรือแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย นอกจากนั้นเส้นทางดังกล่าวยังไม่ยากต่อการขนสินค้าจากนครเวียงจันทน์และพื้นที่โดยรอบซึ่งมีเขตเศรษฐกิจพิเศษและเฉพาะ (Special and Specific Economic Zones) เป็นจำนวนมาก (โปรดดูภาพ 7.1) โดยผ่านเส้นทาง (Central Economic Corridor) ซึ่งเป็นเส้นทางเลียบฝั่งแม่น้ำโขงในสปป.ลาวมายังสะหวันนะเขตได้ไม่ยาก (โปรดดูภาพ 1.1 ในบทที่ 1) โดยในส่วนของสปป.ลาว ถนนดังกล่าวได้รับการช่วยเหลือด้านการก่อสร้างและเปิดใช้เป็นครั้งแรกในปี 2546 หรือ ค.ศ. 2003 แต่ได้รับความเสียหายมากจากคุณภาพของถนนเองประกอบกับพายุและอุทกภัยอย่างต่อเนื่อง จึงต้องซ่อมแซมใหม่ครั้งใหญ่ในปี 2556 และคาดว่าจะแล้วเสร็จในปี 2558

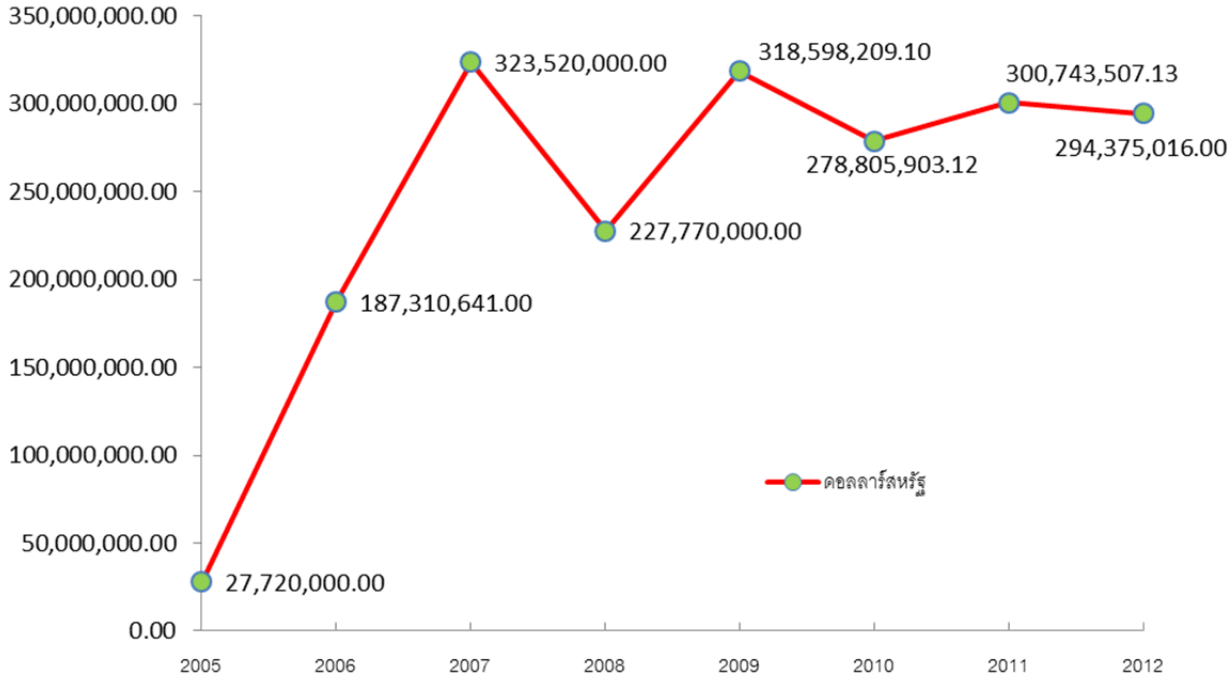
เส้นทางดังกล่าว ถ้าเริ่มต้นจากประเทศไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารผ่านพื้นที่สะหวันนะเขตและแดนสะหวันของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) จนถึงดานัง สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (เวียดนาม) เส้นทางดังกล่าวเรียกว่า ถนนหมายเลข 9 ซึ่งจะแยกจากถนนหมายเลข 13 ที่สะหวันนะเขตเชื่อมต่อจากจังหวัดมุกดาหารของประเทศไทย ไปตามเส้นทางที่มุ่งสู่ประเทศเวียดนามที่เมืองลาวบาวผ่านเมืองกวางตรีตามเส้นทางหมายเลข 1 ที่มุ่งสู่เมืองเว้ ดานัง และกวางไง่ อันเป็นพื้นที่ในส่วนภาคกลางของเวียดนาม ซึ่งหากรวมระยะทางจากประเทศไทยจนถึงเวียดนาม จะมีระยะทางทั้งสิ้น 245 กิโลเมตร (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI), 2010)

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนสปป.ลาว หรือ BOI (2010) กล่าวว่า รัฐบาลสปป.ลาวถือว่า ถนนเส้นนี้เป็นถนนออกสู่ทะเลที่สำคัญ รัฐบาลสปป.ลาวได้ทำข้อตกลงไว้กับรัฐบาลเวียดนามในการใช้ท่าเรือดานังโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ซึ่งการก่อสร้างถนนมุกดาหาร-สะหวันนะเขต-ดองฮา-ดานัง ได้รับความช่วยเหลือแบบให้เปล่าจาก Asian Development Bank (ADB) และ Japan International Cooperation Agency (JICA) โดยสร้างแล้วเสร็จในปี 2546

ข้อมูลจากการสำรวจในช่วงปี 2556 พบว่า ในภาพรวมของเส้นทางดังกล่าวนี้ยังคงมีการพัฒนาเส้นทางเพื่อรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจ กอปรกับการขยายตัวของเมือง โดยเฉพาะในสปป.ลาวที่มีการกระจายออกไป มีการตั้งบ้านเรือนเพื่ออยู่อาศัย พร้อมกับทำการค้ามากขึ้น เนื่องจากเป็นการก่อสร้างใหม่ มีการปรับหน้าดินหรือถมดินเพื่อให้มีพื้นที่ใหม่ในแขวงสะหวันนะเขตซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่รัฐบาลสปป.ลาวได้กำหนดไว้ทั้งหมด 10 พื้นที่ ดังแสดงในภาพที่ 7.1 และ 7.2อย่างไรก็ตามกลุ่มธุรกิจที่ได้รับผลประโยชน์จากการสร้างเส้นทาง R9 ในสปป.ลาว ปัจจุบันนี้เป็นกลุ่มธุรกิจและนักลงทุนจากต่างประเทศเป็นหลักทั้งนี้เนื่องจากนโยบายส่งเสริมการลงสปป.ลาว มียุทธศาสตร์ให้ความสำคัญต่อการเติบโตของเศรษฐกิจโดยการส่งเสริม “การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ” (Foreign direct investment: FDI) ดังเห็นได้จากปริมาณ FDIที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและมีนัยสำคัญใน FDI ตั้งแต่ ค.ศ. 2005ที่แสดงในตารางที่ 7.1 การเพิ่มขึ้นนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการปฏิรูปเศรษฐกิจในปี 1988และพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 73 / PO ลงวันที่ 22 ตุลาคม 2004ส่งเสริมการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเพื่อส่งเสริมการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ที่นำไปสู่การสร้างมาตรการจูงใจนักลงทุนจากต่างประเทศเช่น อัตราภาษีจูงใจร้อยละ 20 เมื่อเทียบกับอัตราภาษีทั่วไปร้อยละ 35 ในเดือนกรกฎาคม 2009 รัฐบาลสปป.ลาวได้ออกกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนในประเทศและกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศรวมเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุน การลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศภายใต้กฎหมายนี้นักลงทุนต่างชาติสามารถลงทุนในทุกภาคธุรกิจและโซนของการลงทุนในสปป.ลาวยกเว้นในกิจกรรมทางธุรกิจซึ่งเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติมีผลกระทบในทางลบต่อสภาพแวดล้อมหรือจะถือว่าเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือประเพณีของชาติ

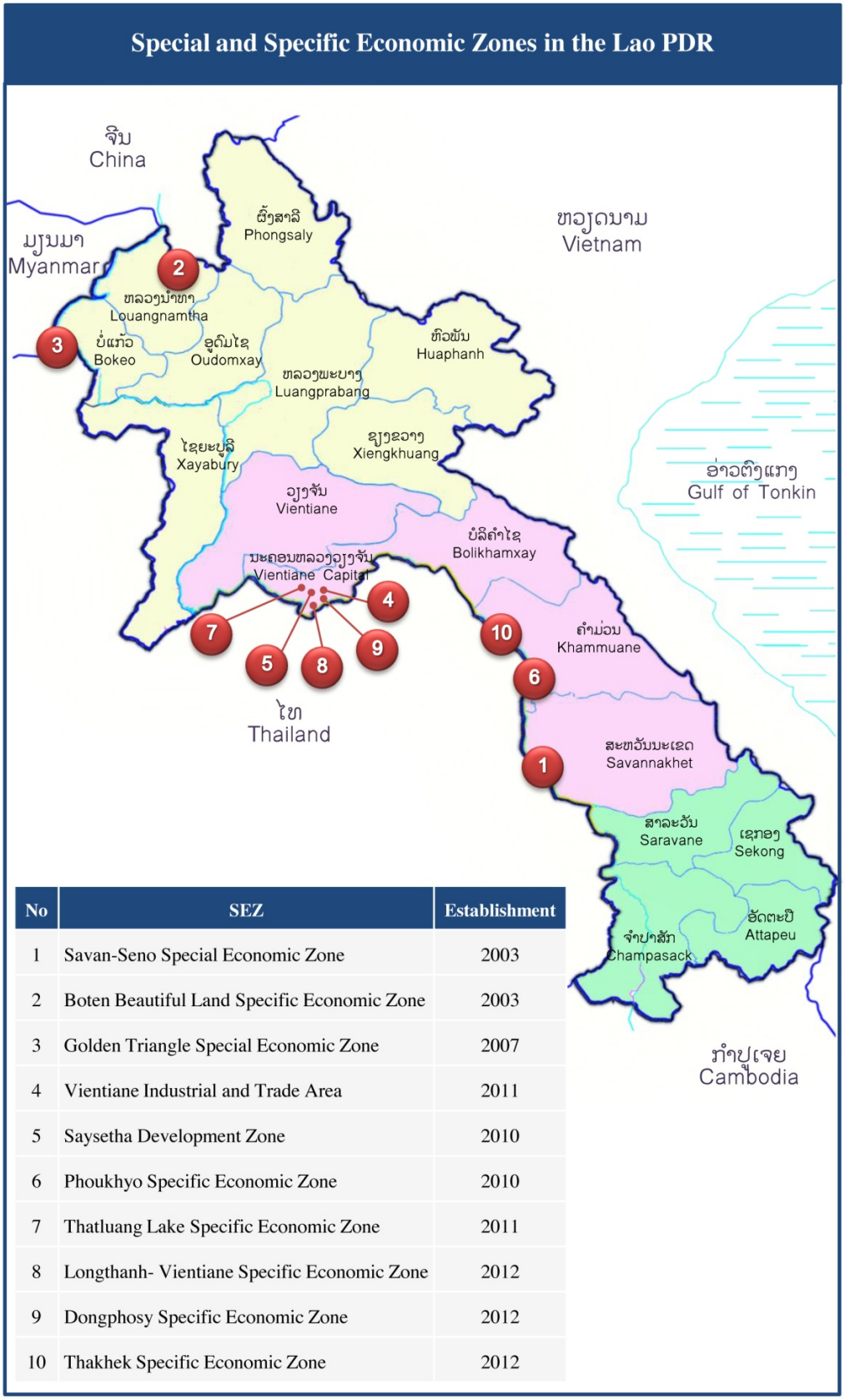
นอกจากนี้กรมส่งเสริมการลงทุนดำเนินงานภายใต้กระทรวงวางแผนและการลงทุน (Investment Promotion Department (IPD), operating under the Ministry of Planning and Investment) ดูแลการส่งเสริมการลงทุนที่มีกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการเก็บรวบรวมข้อมูลการลงทุนและการตรวจสอบการปฏิบัติลงทุน ได้จัดตั้งเว็บไซต์"One stop service" หรือ OSS เพื่ออำนวยความสะดวกนักลงทุนต่างชาติตลอดทั้งกระบวนการของการยื่นขอใบอนุญาตการลงทุน (กรมส่งเสริมการลงทุนกระทรวงวางแผนและการลงทุน(Investment Promotion Department (IPD), the Ministry of Planning and Investment) http://www.investlaos.gov.la/show_encontent.php?contID=2)

ตารางที่ 7.1 การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในสปป.ลาวระหว่าง ค.ศ. 2005-2012

ที่มา World Bank (2014)

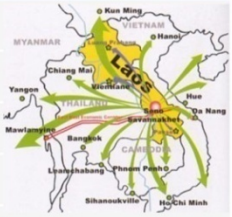
ภาพที่ 7.1 เขตเศรษฐกิจพิเศษและเฉพาะในสปป.ลาว

No	SEZ	Establishment
1	Savan-Seno Special Economic Zone	2003
2	Boten Beautiful Land Specific Economic Zone	2003
3	Golden Triangle Special Economic Zone	2007
4	Vientiane Industrial and Trade Area	2011
5	Saysetha Development Zone	2010
6	Phoukhyo Specific Economic Zone	2010
7	Thatluang Lake Specific Economic Zone	2011
8	Longthanh- Vientiane Specific Economic Zone	2012
9	Dongphosy Specific Economic Zone	2012
10	Thakhek Specific Economic Zone	2012

ภาพที่ 7.2 เขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน

Savan-Seno Special Economic Zone.

Location	Savannakhet Province		
Establishment	2003 (Land Tenure 75 years)		
Total Investment	74,000,000 USD		
Developer	Government 100 %		
Area	954 ha	Land Leasing	0.3 USD/m^2/year
Electricity	0.088 USD/Kwh	Water Fee	0.68 USD/m^3
Location Advantage	The project sites are close to Road No.9 as a part of East-West Economic Corridor and the Second Lao-Thai Friendship Bridge.		
Tax Incentives by Sector	▪ Services sector shall be granted the exemption of profit tax for a period 2 - 10 years and afterward 8% or 10% corporate profit tax will be applied based upon investment capital. ▪ Trade sector shall be granted the exemption of profit tax for a period 2 - 5 years and afterward 10% corporate profit tax will be applied. ▪ Industrial sector shall be granted the exemption of profit tax for a period 5 - 10 years and afterward 8% corporate profit tax will be applied.		
Investment Projects	◆ **Service Sector:** 1. Banking, Financial Institution and Insurance. 2. Tourism Promotion Service. 3. Hotel, Resort, Restaurant. 4. Amusement Park, Entertainment Center, Sport Center. 5. Conference Hall, Skills Center. 6. Office Construction for rent, Guest House. 7. School, Hospital. ◆ **Trade Sector:** 8. Duty Free Shop. 9. Duty Free Border Trade. 10. Import-Export Business. 11. Exhibition -Trade Promotion Center. 12. Department Store. 13. Wholesale-Retail Store.	◆ **Distribution Logistics Service Sector**: 14. Transportation Business. 15. Distribution Service. 16. Warehouse, Cool Storage. ◆ **Industrial Sector:** 17. Electrical Wire Manufacturing Factory. 18. Food-Processing Factory. 19. Wood Products Industry. 20. Textile, Shoe, Bag Manufacturing Plant. 21. Automobile Assembly Plant and other Electronic Parts Assembly Plant.	

Phetsalath Road, Kaysone Phomvihane District, Savannakhet Province, Lao PDR

P.O.Box: 200, Tel/Fax: (856 - 41) 251487, E-mail: seza@laotel.com

www.seza.gov.la

จากการสำรวจในเบื้องต้นเขตเศรษฐกิจพิเศษในสะหวันนะเขตซึ่งตั้งอยู่ใกล้ถนน R9 ของระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East West Economic Corridor: EWEC) มีความก้าวหน้าค่อนข้างช้า ประเทศไทยเป็นประเทศหลักที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการค้าระหว่างประเทศบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตกทั้งจากการค้าโดยตรงและกลุ่มธุรกิจขนส่งสินค้า กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นบนเส้นทางนี้ยังมีไม่มากนักสิ่งขยายตัวมากคือโรงแรมและร้านอาหารที่เปิดเพื่อบริการทั้งนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบธุรกิจขนส่งสินค้า ซึ่งถือว่าเป็นธุรกิจบุกเบิกเมื่อมีการเปิดเส้นทางใหม่เพื่อรองรับการขยายตัวของการลงทุนอื่นๆ ที่จะตามมาในภายหลัง ซึ่งสะท้อนมิติต่างๆ ดังต่อไปนี้

7.2 มิติทางกายภาพและเศรษฐกิจที่ปรากฏ

ภายหลังจากที่มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเส้นทางนี้ เช่น การก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงจากฝั่งประเทศไทยที่จังหวัดมุกดาหารไปยังสะหวันนะเขต สปป.ลาว การปรับปรุงและซ่อมแซมเส้นทางระหว่างเมืองใน สปป.ลาว เช่น เส้นสะหวันนะเขต เมืองพิน แดนสะหวัน ระยะทางประมาณ 210 กิโลเมตร และการก่อสร้างเส้นทางในเวียดนามช่วงลาวบาว ดองฮา ตลอดจนอุโมงค์หายเวิน หรือไฮวัน เพื่อเชื่อมไปยังท่าเรือน้ำลึกดานัง ทำให้สภาพกายภาพทางเศรษฐกิจมีการขยายตัวมากขึ้น พิจารณาจากการสร้างบ้านเรือนของประชาชนในเส้นทางดังกล่าวที่ก่อสร้างใหม่และพึ่งแล้วเสร็จเป็นจำนวนมาก นอกจากบ้านเรือนเพื่อพักอาศัยแล้ว ยังมีการทำเป็นร้านค้า หรือแม้แต่ที่พัก รีสอร์ท โรงแรม เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว หรือประชาชนที่สัญจรตามเส้นทางดังกล่าวนี้

หากพิจารณาในเขตพื้นที่ของ สปป.ลาวจากสะหวันนะเขตจนถึงเขตรอยต่อที่ด่านพรมแดนลาวบาวของเวียดนาม พบว่า **มีการสร้างเขตอุตสาหกรรมเพื่อรองรับการตั้งโรงงานขนาดใหญ่ ซึ่งมีนักธุรกิจที่สนใจเข้ามาลงทุน ส่วนใหญ่จะมาจากประเทศไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น ประเทศมาเลเซีย และเวียดนาม หากแต่สัดส่วนเมื่อเทียบลงทุนจากประเทศสหรัฐอเมริกายังมีจำนวนน้อย** อย่างไรก็ตามประเทศสหรัฐอเมริกาเองก็สนใจที่จะเข้ามาเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่เมื่อโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพเริ่มมีความสะดวกยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ในพื้นที่ของสะหวันนะเขตยังได้รับอนุญาตจากรัฐบาล สปป.ลาว ให้มีการก่อสร้างคาสิโนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวผู้ที่ต้องการเสี่ยงโชคจากการเล่นการพนันภายใต้โครงการสะหวันเวกัส(SavanVagas)ที่ลงทุนโดยSanum investment, Ltd. ("Sanum")ซึ่งเป็นกลุ่มนักลงทุนจากเขตบริหารพิเศษมาเก๊าแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนตามการลงทุนและการพัฒนาของ บริษัท Sanuminvestment, Ltd. เน้นการลงทุนหลักในการพัฒนาโครงการในสาธารณรัฐประชาชนลาวดังตัวอย่างที่กล่าวมากล่าวทำให้การเติบโตของเมืองนี้เพิ่มขึ้น พิจารณาได้จากร้านค้าต่างๆ หรือสถานที่พักที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ได้รับการยืนยันจากประชาชนที่อาศัยใน

พื้นที่นี้ด้วย ทำให้พ่อค้าแม่ค้าที่ให้บริการด้านอาหาร การขนส่ง หรือแม้แต่ที่พักได้รับประโยชน์จากการมีคาสิโนด้วยทั้งนี้ผลกระทบด้านลบทางสังคมจากการสร้างคาสิโนนั้นเกิดขึ้นกับประเทศไทยมากกว่าเนื่องจากสปป.ลาวมีกฎหมายห้ามประชากรในประเทศเล่นการพนันในคาสิโน ลูกค้าส่วนใหญ่เดินทางไปจากประเทศไทยดังตัวเลขการเดินทางเข้าออกที่แสดงในตารางที่ 7.2 ถึงแม้ไม่ได้แสดงจำนวนผู้เดินทางใช้บริการสะหวันเวกัส(SavanVagas)โดยตรงแต่จากการประมาณการโดยเจ้าหน้าที่ด่านพรมแดนมุกดาหารพบว่าประมาณร้อยละ 50 ของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะคนไทยที่ข้ามด่านพรมแดนมุกดาหารใช้บริการสะหวันเวกัส(SavanVagas)(สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ด่าน, ด่านพรมแดนมุกดาหาร, 31 กรกฎาคม 2557)

ตารางที่ 7.2 บุคคลเดินทางเข้า-ออกด่านพรมแดนมุกดาหารพ.ศ. 2552-2557

พ.ศ.	บุคคลเดินทางเข้า-ออกด่านพรมแดนมุกดาหาร				รวมบุคคลเดินทางเข้า-ออก (คน)	
	คนไทย		คนต่างด้าวสัญชาติอื่น/คนลาว		เข้า	ออก
	เข้า (คน)	ออก (คน)	เข้า (คน)	ออก (คน)		
2552	410,897	393,786	192,151	157,306	603,048	551,092
2553	560,818	555,508	321,034	294,385	881,852	849,893
2554	806,727	779,013	324,237	320,081	1,130,964	1,099,094
2555	854,033	890,535	283,633	275,761	1,137,666	1,166,296
2556	512,682	544,371	320,042	318,477	832,724	862,848
2557	367,202	386,258	378,225	370,472	745,427	756,730
รวม	3,512,359	3,549,471	1,819,322	1,736,482	5,331,681	5,285,953

ที่มา ด่านพรมแดนมุกดาหาร

ภาพที่ 7.3 พื้นที่ในการก่อสร้างเขตอุตสาหกรรมในสะหวันนะเขต สปป.ลาว

นอกเหนือจากพื้นที่ในส่วนของสะหวันนะเขตของ สปป.ลาวแล้ว ในเขตพื้นที่อื่นๆ สภาพเศรษฐกิจเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง มีการทำการค้ามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเปิดร้านค้าขนาดเล็กไปจนถึงขนาดกลาง การสร้างสถานที่พักในรูปแบบโรงแรมหรือรีสรอร์ทขนาดกลางและเล็กเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สัญจรผ่านเส้นทางนี้ ตลอดจนประชาชนลาวภายในประเทศ ข้อมูลข้างต้นได้รับการยืนยันจากผู้นำเที่ยวของสปป.ลาวและเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2556 ได้มีพิธีเปิดการก่อสร้างเพื่อซ่อมแซมเส้นทางนี้ ซึ่งทรุดโทรมอย่างหนักจากการใช้เส้นทางนี้ตั้งแต่ปี 2546 รวมทั้งได้รับความเสียหายจากจากพายุ และอุทกภัยครั้งใหญ่ๆ หลายครั้งในช่วงหลายปีมานี้ (ผู้จัดการ, 2556) โดยเริ่มจากเมืองอาดสะพังทอง-เมืองพะลานไซ และช่วงเซท่ามวก-เมืองพีน แขวงสะหวันนะเขต รวมระยะทาง 85.1 กิโลเมตร การซ่อมแซมดังกล่าวใช้งบประมาณ 73.920 ล้านบาท (2.46 พันล้านเยน หรือ 26.64 ล้านดอลลาร์) ซึ่งเป็นเงินกู้จาก ADB และเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่น การก่อสร้างจะปูด้วยยางแอสฟัลต์หนา 10 ซม. ผิวจราจรกว้าง 9 เมตร ระบบระบายน้ำ 2 ข้างทางสร้างด้วยคอนกรีต ถนนสามารถรับน้ำหนักได้ 11 ตัน/เพลา และยวดยานแล่นด้วยความเร็วเฉลี่ย 56.3 กิโลเมตร/ชั่วโมง (ผู้จัดการ, 2556) โดยจะใช้ระยะเวลาในการก่อสร้างจากปี 2556 ไปจนถึงปี 2558

ภาพที่ 7.4 สภาพของถนนหมายเลข 9 ที่มีการก่อสร้างในเดือนมีนาคม 2556

ภาพที่ 7.5 ลักษณะร้านค้า โรงแรมและรีสอร์ทบนเส้นทางหมายเลข 9 ใน สปป.ลาว

ส่วนเส้นทางในเวียดนามที่เริ่มจากลาวบาวจนถึงดานัง หากเปรียบเทียบในความแตกต่างด้านเศรษฐกิจแล้ว ในเขตประเทศเวียดนามจะมีลักษณะเศรษฐกิจที่ดีกว่า พิจารณาได้จากร้านค้า โรงแรม บ้านเรือนที่มีการก่อสร้างเพิ่มมากยิ่งขึ้น การเข้าไปสร้างที่พักอาศัยในบริเวณพื้นที่สุสาน การก่อสร้างที่แล้วเสร็จและกำลังก่อสร้าง รวมทั้งลักษณะบ้านมีความเป็นตะวันตกมากขึ้น

นอกจากนี้ ในเขตพื้นที่ลาวบาวได้กำหนดให้เป็นเขตพื้นที่ปลอดภาษีเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชม

ภาพที่ 7.6 เขตพื้นที่พิเศษลาวบาว ประเทศเวียดนาม

ลักษณะของการทำธุรกิจบนเส้นทางหมายเลข 9 ของประเทศเวียดนาม จะตั้งเป็นร้านค้าเล็กๆ ที่มีสินค้าหลากหลายเพื่อใช้ทั้งอุปโภคและบริโภค หรือแม้แต่สินค้าฟุ่มเฟือย ส่วนใหญ่ยังคงเป็นประชาชนในท้องถิ่นทำการค้า ยกเว้นในเมืองใหญ่ๆ เช่น เมืองเว้ หรือดานังที่เริ่มมีนักธุรกิจชาวต่างชาติเข้ามาลงทุน เช่น ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจห้างสรรพสินค้า (บิ๊กซี) เป็นต้น

ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดจากความร่วมมือของการเป็นอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Great Mekong sub-region: GMS) คือ การพัฒนาถนนที่มีการขยายเป็นสี่ช่องทาง การสร้างอุโมงค์หายเวินหรือไฮวัน ซึ่งเป็นอุโมงค์รถยนต์ลอดใต้ภูเขาที่ยาวที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีความยาว 6.25 กิโลเมตร เป็นเส้นทางที่เชื่อมดานังและเมืองเว้ทางตอนกลางของประเทศเวียดนาม ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากประเทศญี่ปุ่น สะท้อนให้เห็นความสนใจของประเทศญี่ปุ่นที่สนใจจะร่วมลงทุนในเส้นทางนี้เป็นอย่างดี เพราะจะมีผลประโยชน์ต่อการกระจายสินค้าของประเทศญี่ปุ่นในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวโดยตรง

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจในประเทศเวียดนามตามเส้นทางนี้มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากยิ่งขึ้น กอปรกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลเวียดนามที่เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชม ยิ่งส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจในเมืองต่างๆ ที่ถนนหมายเลข 9 ผ่านมีความเจริญมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 7.7 ลักษณะโรงแรม ร้านค้า และสถานีบริการน้ำมันบนถนนหมายเลข 9 ในประเทศเวียดนาม

ภาพที่ 7.8 การก่อสร้างเพื่อขยายช่องทางการจราจรบนถนนหมายเลข 9 ในประเทศเวียดนาม

ภาพที่ 7.9 การเปลี่ยนแปลงของดานังที่เป็นทางเรือน้ำลึกในประเทศเวียดนาม

7.3 มิติทางเศรษฐกิจบนเส้นทาง EWEC ผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งจากภาครัฐและมิใช่ภาครัฐ

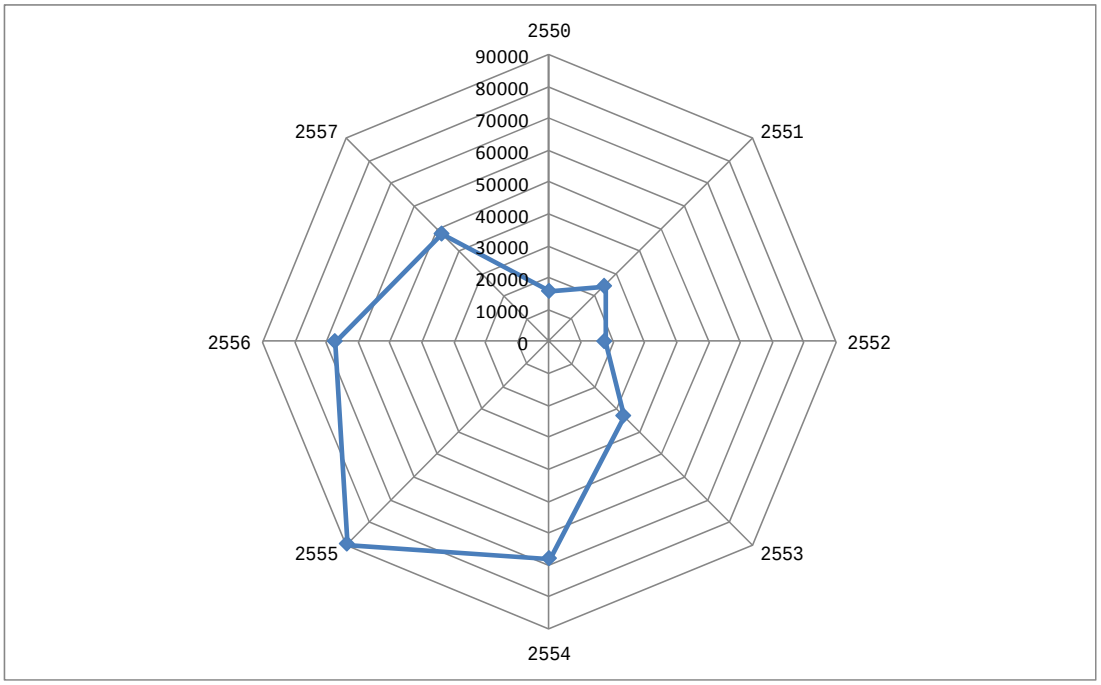
7.3.1 ภาพรวมการส่งเสริมการลงทุนใน สปป.ลาว และความเชื่อมโยงกับระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกและตะวันตก (East-West Economic Corridor – EWEC)

การปฏิรูประบบเศรษฐกิจภายใต้ “กลไกเศรษฐกิจใหม่ ”(New economic mechanism) ในปี พ.ศ.2529 โดยเน้นอาศัยกลไกเศรษฐกิจตลาดดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นนั้นเป็นการเปิดกว้างความสัมพันธ์ทางการค้า การลงทุนกับต่างประเทศ โดยการยอมรับการลงทุนและการค้าเสรีจากประเทศต่างที่สนใจเข้ามาลงทุนถึงแม้ว่าระบบการเมืองการปกครองประเทศยังเป็นแบบคอมมิวนิสต์ รัฐบาลสปป.ลาวถือว่าเงินลงทุนจำนวนมากที่ได้จากนักลงทุนต่างประเทศ สามารถช่วยทำให้ประเทศขยายตัวทางเศรษฐกิจ ปัจจุบันแนวโน้มที่บรรดาประเทศในโลกเปิดความร่วมมือและสัมพันธ์กันทางด้านเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นขณะที่สปป.ลาว เองก็มีความหวังอยากเปิดกว้างและเข้าร่วมกลุ่มเศรษฐกิจในเวทีสากลเช่นกัน (นิดตา สุขเสริม และธรรมวิมล สุขเสริม, 2555) สะท้อนได้จากการที่สปป.ลาวได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียน (ASEAN) ในปี พ.ศ. 2540 และเข้าร่วมในเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ในปี พ.ศ. 2551 และขณะนี้สปป.ลาวอยู่ในขั้นตอนในการยื่นขอเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO)

ดังนั้น การสนับสนุนการลงทุนภายในประเทศเพื่อดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน รัฐบาลได้เอาใจใส่ปรับปรุงบูรณะระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคต่างๆ แก่นักลงทุน นักธุรกิจ ภายใต้โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำ (Great Mekong sub-region – GMS) ซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) โดยรัฐบาลจากประเทศสมาชิก GMS ได้ร่วมกำหนดแนวพื้นที่เศรษฐกิจในลุ่มแม่น้ำโขง โดยแบ่งออกเป็น 3 แนว ได้แก่ ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก - ตะวันตก (East-West Economic Corridor - EWEC) ระเบียงเศรษฐกิจเหนือ – ใต้ (North-South Economic Corridor - NSEC) และระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor - SEC) โดยอาจจะกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันระหว่าง 3 เส้นทางนี้ EWEC ได้รับการพัฒนามากที่สุด

จากข้อมูลการค้าชายแดนบริเวณด่านศุลกากรมุกดาหาร ช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 – 2557 ซึ่งรวบรวมโดย ด่านศุลกากรมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร (ข้อมูล ณ วันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2557) พบว่าโดยส่วนใหญ่มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น อาจจะมีบางช่วงที่มีมูลค่าลดลง ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากสภาพเศรษฐกิจและปัญหาการเมืองภายในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2556 และ 2557 (ด่านศุลกากรมุกดาหาร, 2557)

ภาพที่ 7.10 เปรียบเทียบมูลค่าการค้าชายแดนบริเวณด่านศุลกากรมุกดาหาร ช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 –2557

หมายเหตุ: ข้อมูลจาก ด่านศุลกากรมุกดาหาร เมื่อ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 อนึ่ง ข้อมูลที่ด่านศุลกากรมุกดาหารเผยแพร่ ส่วนใหญ่จะนับตามช่วงปีงบประมาณ คือ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม ถึง 30 กันยายนของปีถัดไป ดังนั้นการนำเสนอจึงอิงปีงบประมาณ เพื่อให้ข้อมูลถูกต้องตามความจริง

นอกจากนั้นในเขตของสปป.ลาวเองยังมีเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน หรือ Savan-Seno special economic zone (SEZ) บนเส้นทาง R9โดยโครงการดังกล่าวนี้เป็นการร่วมทุนระหว่างลาวและมาเลเซีย ดังมีรายละเอียดที่ได้แสดงไปแล้วในภาพที่ 7.1 และ 7.2

เขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ (SEZ) นี้ มีความสำคัญและเป็นประโยชน์แก่นักลงทุนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะนักลงทุนหรือนักธุรกิจที่ต้องการแรงงานที่ไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทนสูงมาก แต่อย่างไรก็ตามบางส่วนของพื้นที่ดังกล่าวยังคงมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และมีบางพื้นที่ได้อนุญาตให้บริษัทของชาวลาวและต่างชาติเริ่มดำเนินการแล้ว

7.3.2 ความร่วมมือภาครัฐและเอกชนระหว่าง สปป.ลาว และกลุ่มประเทศในอาเซียนบนเส้นทาง R9

ในความร่วมมือระหว่าง สปป.ลาวและกลุ่มประเทศในอาเซียนที่เห็นได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเวียดนาม ความร่วมมือที่เกิดขึ้น เนื่องจากผลประโยชน์ที่ทั้งสองประเทศจะได้รับ โดย สปป.ลาว ได้ประโยชน์จากการที่เป็นประเทศทางผ่านของระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) ส่วนประเทศเวียดนาม เป็นประเทศปลายทางของระเบียงเศรษฐกิจ

ตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) ดังนั้น ทั้งสองประเทศนี้ จะมีการกิจกรรมต่างๆ เพื่อเชิญชวนนักลงทุนให้เห็นความสำคัญของเส้นทางนี้

อย่างไรก็ตามรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ นั้น มิได้เกิดเพียงระหว่างสองประเทศนี้เท่านั้น หากแต่เป็นความร่วมมือจากประเทศที่ได้รับประโยชน์จากเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) เช่น ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมที่ส่วนภาครัฐและเอกชนร่วมมือกันจัดขึ้นจาก 3 ประเทศ คือ สปป.ลาว ประเทศไทย และเวียดนาม โดยจัดกิจกรรม EWEC Fair – Da Nang 2013 (Thu Giang, 2013) ซึ่งจัดขึ้นที่ Da Nang Expo Centre มี Da Nang City's People's Committee ร่วมมือกับ Departments of Trade and Industry, Foreign Affairs and Culture, Sports and Tourism and Da Nang Investment Promotion Centre รวมทั้งภาครัฐและเอกชนของประเทศไทย สปป.ลาว และเมียนมาร์ในการจัดกิจกรรมดังกล่าว มีนักธุรกิจจากประเทศต่างๆ เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก เช่น ประเทศเวียดนาม ประเทศไทย สปป.ลาว ประเทศกัมพูชา และจากประเทศแอฟริกาใต้ เป็นต้น

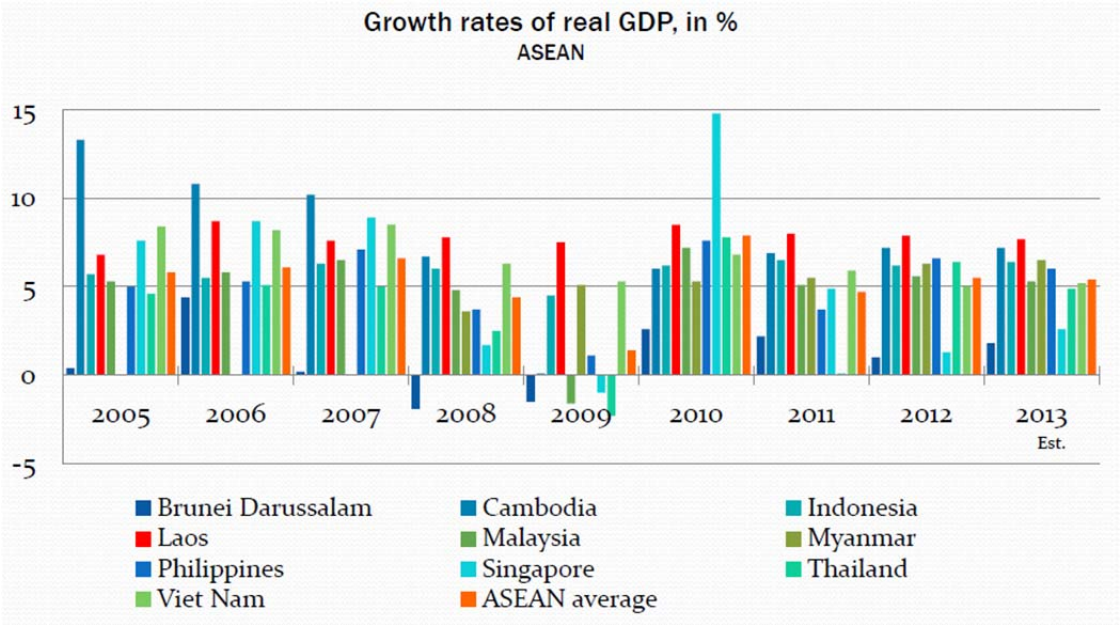
จากกิจกรรมที่นำมาอภิปรายข้างบนนี้ เป็นเพียงบางส่วนของหลายๆ กิจกรรมที่จัดขึ้น นอกเหนือจากนี้จะเป็นการออกสำรวจเส้นทาง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการขยายตลาดไปสู่กลุ่มประเทศอื่นๆ ที่อยู่ในระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) โดยจุดประสงค์หลักๆ ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง เพื่อต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยว การค้า การลงทุนให้เกิดขึ้น เช่น การลงทุนเกี่ยวกับที่ดิน อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์เกี่ยวกับสารสนเทศ อุปกรณ์ตกแต่งภายในบ้าน งานฝีมือต่างๆ ตลอดจนอาหาร นอกเหนือจากนี้ รูปแบบการจัดกิจกรรมยังมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเชิญชวนนักลงทุนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการทำธุรกิจในเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC)

นอกจากนี้ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วกลยุทธ์หนึ่งที่สปป.ลาวต้องการคือเร่งให้มีการใช้ประโยชน์จากการมีเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตกด้วยการสร้างเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ หรือที่เรียกว่า The Savan-Seno special economic zone (SSEZ) (Embassy of the Lao PDR-Hanoi, 2011) การมีพื้นที่ดังกล่าว ทำให้เพิ่มความเข้มแข็งในการผลักดันด้านเศรษฐกิจของกลุ่มอาเซียน (ASEAN) ตลอดจนกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) บนเส้นทางดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าสิทธิต่างๆ ที่กำหนดไว้จะจูงใจนักลงทุนชาวต่างชาติทั้งหมด แต่ถ้าหากเป็นกลุ่มประเทศในแถบอาเซียนและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง จะได้รับการสนับสนุนเป็นพิเศษด้วยก็จะยิ่งเพิ่มแรงจูงใจให้กับผู้ประกอบการจากประเทศเหล่านี้มากขึ้น ปัจจุบันจำนวนการตั้งโรงงานในเขตนี้ จากข้อมูลของ Savan Park Savannakhet (2014) เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2557 พบว่า มีจำนวนบริษัทที่เป็นทั้งบริษัทในสปป.ลาวและบรรษัทข้ามชาติเข้ามาดำเนินการเรียบร้อยแล้วจำนวน 57 บริษัท โดยมีมูลค่าในการลงทุนมากกว่า 200 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐอเมริกา (ประมาณ 6,000 ล้านบาท) และมีจำนวน 21 บริษัทที่ได้มีการก่อสร้างโรงงานที่พร้อมจะดำเนินการผลิตได้แล้ว ทำให้เกิดการสร้าง

งานกับชาวลาวได้ถึง 1,600 ตำแหน่ง อันจะเป็นการลดปัญหาแรงงานอพยพเข้าไปทำงานในประเทศไทยอย่างผิดกฎหมายได้ระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม พื้นที่เศรษฐกิจพิเศษนี้จะเป็นสิ่งกระตุ้นให้ภาวะเศรษฐกิจของ สปป.ลาวดีขึ้น ตามคำกล่าวของ Mr.ThongsaySayavongkhamdyในฐานะ Laos Vice Governor in the Government Cabinet Office และจากผลการสำรวจของ ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asain Development Bank, 2013) พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้นและมีอัตราที่สูงกว่าประเทศอื่นๆ บางประเทศในอาเซียนด้วย รวมทั้งยังมีอัตราที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของ GDP รวมของกลุ่มประเทศในอาเซียนด้วย รายละเอียดตามภาพที่ 7.11

ภาพที่ 7.11 อัตราการเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product - GDP) ของกลุ่มประเทศอาเซียน

ที่มา:Asian Development Bank (2013) “Asian Development Outlook 2013”. Manila 2013, p. 289.

อนึ่ง Mr. BouakhamSisoulathในฐานะ Governor of the Savan-Seno SEZ Authority กล่าวว่า “ความจริงพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษนี้ มีศักยภาพที่จะสามารถรองรับโรงงานได้เต็มที่ถึง 500-800 โรงงาน และจะสามารถสร้างงานช่วยให้ประชาชนชาวลาวมีงานทำได้ถึง 50,000-100,000 อัตรา” ปัจจุบันรัฐบาลลาวสามารถสร้างรายได้จากการเก็บภาษีคิดเป็นมูลค่ามากกว่า 400 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐอเมริกา (ประมาณ 12,000 ล้านบาท) (Savan Park Savannakhet, 2014)

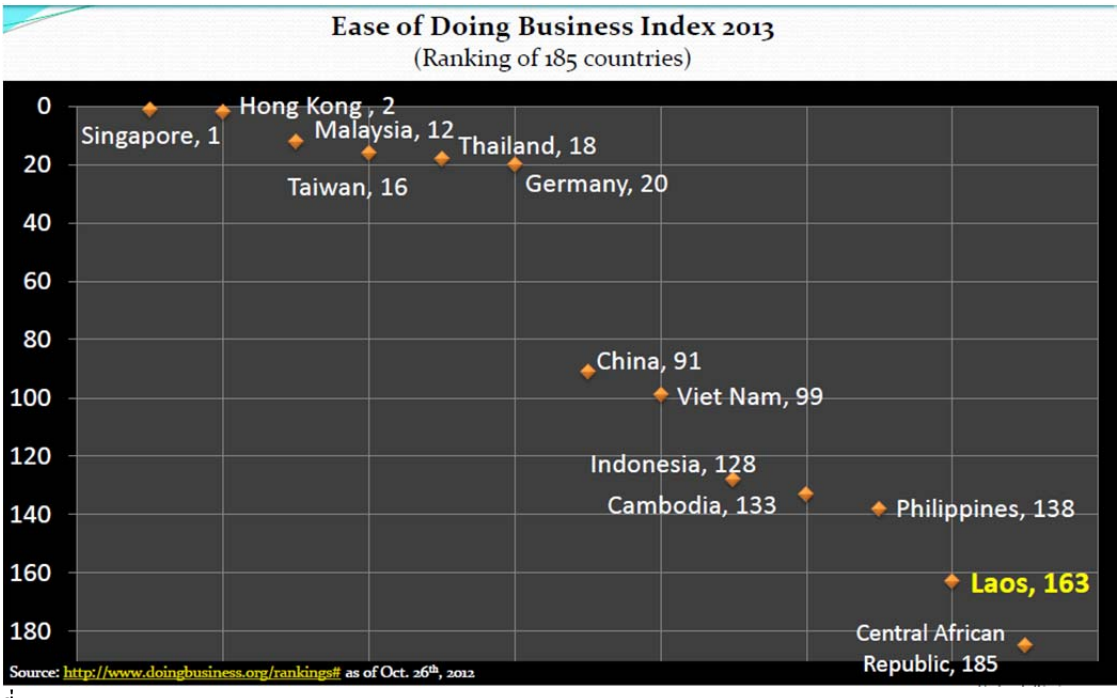
ในความร่วมมือระดับภูมิภาค (Regionalism) นั้น ตามที่กล่าวไว้ข้างต้นในความช่วยเหลือระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิก ASEAN หรือ GMSสปป.ลาวจะให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เช่น สปป.ลาว ได้มีโอกาสต้อนรับคณะผู้บริหารของบริษัทเอกชนของประเทศมาเลเซียที่เข้ามาเยี่ยมชมเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษฯ เป็นกลุ่มแรก เนื่องจากเล็งเห็นศักภาพของเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจที่จะ

เกิดแก่นักลงทุน/นักธุรกิจของมาเลเซีย โดยใช้พื้นที่เศรษฐกิจพิเศษฯ นี้ผลิตและขนส่งไปยังท่าเรือที่ดานัง ประเทศเวียดนาม หรือแม้แต่นำเข้าประเทศไทยผ่านท่าเรือเมาะลำใย(Mawlamyine Port) ประเทศสหภาพเมียนมาร์ ต่อมานักธุรกิจมาเลเซียได้ให้ความสนใจในการร่วมทุนกับรัฐบาล สปป.ลาว เช่น การร่วมทุนแบบ 30:70 โดยเป็นส่วนของรัฐบาลร้อยละ 30 ภายใต้ชื่อที่เรียกว่า “Savan Pacifica Development” และเป็นของนักธุรกิจมาเลเซีย ภายใต้กลุ่มธุรกิจที่เรียกว่า “Pacifica Streams Development” ตามมาด้วยการพัฒนาธุรกิจเกี่ยวโรงแรมในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษในโซนที่กำหนดไว้ โดยจะสร้างเป็นโรงแรมระดับสามและห้าดาว ธุรกิจธนาคารในชื่อ Malaysia-Lao Bank และธุรกิจAderans Handicraft Centre (Izmir, 2014) นอกจากนี้ กลุ่มประเทศอื่นๆ ในอาเซียนยังให้ความสนใจเข้ามาทำธุรกิจใน สปป.ลาว โดยเฉพาะในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษนี้ โดยเหตุผลหนึ่ง คือ การมีเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตก ที่จะเอื้อให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปอย่างราบรื่น

อย่างไรก็ตาม จากตัวเลขของการสำรวจความง่ายในการเข้ามาทำธุรกิจของ European chamber of commerce and industry in Lao PDR (ECCIL) โดย Bruesseler (2013)[176] พบว่าความง่ายในการเข้ามาทำธุรกิจประเทศในกลุ่มประเทศต่างๆ จากการจัดอันดับจำนวน 185 ประเทศ จะเห็นว่า ประเทศในอาเซียน เช่น สิงคโปร์ มีความง่ายที่สุด อันเนื่องจากความน่าเชื่อถือจากการมีระเบียบวินัยและไม่มีการทุจริตคอรัปชั่น รองลงมาในกลุ่มอาเซียนคือ ประเทศมาเลเซีย ประเทศไทย ซึ่งอยู่ในกลุ่ม 20 ประเทศแรก ส่วนประเทศเวียดนาม ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศกัมพูชา ประเทศฟิลิปปินส์ และ สปป.ลาว อยู่ในกลุ่มที่เกือบ 100 ถึง 163 โดยอันดับที่ 163 เป็นของ สปป.ลาว ลำดับที่ดังกล่าวสะท้อนข้อเท็จจริงที่สปป.ลาว อาจจะต้องทบทวนและปรับแก้ไขตามที่ได้พยายามดำเนินการดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น เพื่อให้ได้รับความสนใจจากนักธุรกิจในอาเซียนในการเข้ามาทำธุรกิจได้ง่ายมากขึ้นโดยไม่มีกระบวนการที่ซ้ำซ้อน รวมถึงการเอื้อประโยชน์ต่างๆ ให้แก่นักลงทุนชาวต่างชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากอาเซียน รายละเอียดการจัดอันดับปรากฏตามภาพที่ 7.12

[176]Bruesselerคือ Dr.RamonBruesselerมีตำแหน่งเป็น Executive Director of ECCIL ประจำใน สปป.ลาว

ภาพที่ 7.12 ความง่ายในการเข้ามาดำเนินธุรกิจ ปี 2556 (ค.ศ. 2013)

ที่มา:Bruesseler (2013). “Laos – October 2013”. European chamber of commerce and industry in Lao PDR (ECCIL).Vientiaen, Lao PDR.

อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาความร่วมมือในระดับภูมิภาคนี้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทั้งตัวแสดงภาครัฐและตัวแสดงที่ไม่ใช่ภาครัฐในประเทศอาเซียนจะต้องพยายามสร้างกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจบนเส้นทาง EWEC ให้มากกว่านี้ มิเช่นนั้นเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจดังกล่าว รวมทั้งพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน อาจจะเป็นเพียงเส้นทางการคมนาคม (Transportation corridor) เท่านั้น มิได้เป็นเส้นทางเศรษฐกิจตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ของการก่อเกิดเส้นทางนี้ไว้ (Izmir, 2014)

7.2.3 ลักษณะรูปแบบการลงทุนของภาคธุรกิจบนเส้นทาง EWEC

จากการสำรวจเบื้องต้น พร้อมกับการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการลงทุนของภาคเอกชนในเขตพื้นที่บนระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor – EWEC) ดำเนินการศึกษาโดย ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียหรือ Asian Development Bank (ADB) เมื่อปี 2554 ซึ่งกำหนดกรอบแนวทางในการศึกษาเพื่อความร่วมมือและพัฒนาในด้านเกษตรอุตสาหกรรม สิ่งอำนวยความสะดวก การค้าและการลงทุน การท่องเที่ยว ตลอดจนการกำหนดพื้นที่เขตอุตสาหกรรม โดยมีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้จำนวน 74 โครงการ รวมเป็นเงินที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประมาณ 500 ล้านเหรียญสหรัฐ (ประมาณ 15,000 ล้านบาท)

ผลการสำรวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า การท่องเที่ยวจะมีศักยภาพสูงในการส่งเสริมในเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) (Mekong tourism activities (AMTA), 2002) อย่างไรก็ตามภาคธุรกิจหนึ่งที่สามารถได้รับประโยชน์จากระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) นี้ด้วย นั่นคือ "ธุรกิจเกี่ยวกับระบบโลจิสติกส์"(Mekong institute, 2012; Lord, 2010) จากการสำรวจเบื้องต้น บริษัทที่เข้ามาใช้เส้นทางนี้ในการดำเนินธุรกิจ คือ บริษัท TNT, Kim Jek Sin import and export Ltd., Part., Kreitnatda transport Co.,Ltd., Pethroungreung transportation ฯลฯ ส่วนมากจะเป็นบริษัทที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม แม้นจะมีการใช้เส้นทางนี้ในการดำเนินธุรกิจ แต่ผลจากการที่ถนนยังมีสภาพที่ไม่สมบูรณ์ในปี 2556เนื่องจากทรุดโทรมลงมาก ทำให้บริษัทที่ทำเกี่ยวกับระบบขนส่งร้อยละ 70 ต้องเปลี่ยนยานพาหนะทุกๆ 6-10 ปี และมีค่าใช้จ่ายน้ำมันเชื้อเพลิงร้อยละ 40-60 (Mekong institute, 2012) อนึ่ง แม้นจะมีอุปสรรคที่ส่งผลต่อต้นทุนในการดำเนินธุรกิจQuarmby (2012) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า เรื่องน้ำมันเชื้อเพลิงมิใช่ปัญหาหลัก หากแต่รัฐบาลควรจะบริหารจัดการกระบวนการที่ด่านศุลกากรให้ราบรื่น ซึ่งหากดำเนินการล่าช้าและมีหลายขั้นตอนที่ซับซ้อนจะส่งผลให้ต้นทุนต่างๆ เพิ่มเป็นภาระแก่ผู้ประกอบการ ตลอดจนการนำส่งสินค้าต่างๆ อาจจะล่าช้าได้

ดังนั้น หากต้องการให้การดำเนินธุรกิจของภาคเอกชนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีโอกาสในการสร้างผลกำไร รัฐบาลทั้งสองประเทศ คือ ประเทศไทย และ สปป.ลาว ควรที่จะกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการใช้รถบรรทุกให้ชัดเจน การให้ข้อมูลทางการตลาดที่ถูกต้อง การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดีกว่านี้ การลดขั้นตอนการนำเข้า-ส่งออกที่ไม่มีความซับซ้อน หรือเร่งรัดในการใช้ระบบศุลกากรที่ใช้ได้ครอบคลุมทุกประเทศในกลุ่มอาเซียน คือ Single window[177] การจัดอบรมให้แก่ผู้ขับขี่รถบรรทุก ตลอดจนการจัดเก็บภาษีที่ยุติธรรม ฯลฯ (Mekong institute, 2012)

จากที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ว่าเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน (SEZ) เป็นพื้นที่ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) ที่มีนักลงทุนและนักธุรกิจให้ความสนใจเข้ามาลงทุน บางธุรกิจเป็นธุรกิจที่เคยดำเนินกิจการในประเทศไทย แต่เมื่อประสบกับปัญหาต้นทุนที่สูงขึ้นอันเนื่องมาจาก "ค่าแรงขั้นต่ำ" ที่ปรับสูงขึ้นในประเทศไทยในปี 2556 พื้นที่แห่งนี้จึงได้รับความสนใจจากนักลงทุนและนักธุรกิจ (สถานกงสุลใหญ่ ณ แขวงสะหวันนะเขต, 2557) โดยใช้เขตพื้นที่นี้ในการผลิตสินค้าและส่งเข้ามาในประเทศไทยภายหลัง ซึ่งมีความสะดวกสบายยิ่งกว่าการผลิตในประเทศไทย อีกทั้งพื้นที่ดังกล่าวก็ไม่ไกลจาก

[177] Single window หมายถึง เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์แบบไร้เอกสาร ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการนำเข้า ส่งออกสินค้า เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประกอบการ ในการตรวจสอบใบอนุญาต และใบรับรองต่างๆ ทางอิเล็กทรอนิกส์ ก่อนการตรวจปล่อยสินค้า ระบบนี้ จะทำหน้าที่ ประสานกิจกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์แบบครบวงจร ผู้ประกอบการสามารถรับส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์กับองค์กรที่เกี่ยวข้องได้อัตโนมัติ ตลอด 24 ชั่วโมง โดยไม่ต้องเดินทางไปติดต่อกับหน่วยงานต่างๆ ด้วยตัวเอง

กรุงเทพมหานครมากนัก ดังนั้นหากรวมค่าใช้จ่ายทุกอย่างยังถือว่ามีต้นทุนที่ต่ำกว่าการใช้พื้นที่ในประเทศไทยเป็นฐานการผลิต (สถานกงสุลใหญ่ ณ แขวงสะหวันนะเขต, 2557; PensriJaroenwanit& Saran Ratanasithi, 2011)

ในส่วนของภาคธุรกิจที่เข้ามาใช้พื้นที่แห่งนี้ได้มีการดำเนินกิจการและ/หรือเตรียมความพร้อม ประกอบด้วย

(1) Essilorเป็นบริษัทของประเทศฝรั่งเศส ผลิตสินค้าเกี่ยวกับสายตา มีฐานการผลิตในประเทศไทยด้วย ส่วนที่มาตั้งในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน (SEZ) สปป.ลาว จะเป็นการผลิตเลนส์แว่นตาเป็นหลัก

(2) Toyota Boshoku Asia เป็นบริษัทของญี่ปุ่น ซึ่งเป็นบริษัทคู่ค้า (Major supplier) กับบริษัท Toyota ของประเทศญี่ปุ่น โดยผลิตชิ้นส่วนประกอบภายในรถยนต์ ได้แก่ เบาะนั่งและชิ้นส่วนที่ใช้ตกแต่งภายในรถ

(3) Nikon เป็นบริษัทของญี่ปุ่นผลิตกล้องถ่ายภาพ ซึ่งนอกเหนือจากการมาตั้งฐานการผลิตในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน (SEZ)สปป.ลาว แล้ว ยังต้องการหาคู่ค้าเพื่อขยายช่องทางธุรกิจด้วย

(4) Aeroworks Co. Ltd. เป็นบริษัทที่ร่วมลงทุนระหว่างรัฐบาลสปป.ลาวและภาคเอกชนของมาเลเซีย ในสัดส่วน 30:70 โดยผลิตเกี่ยวกับชิ้นส่วนอะไหล่ของเครื่องบิน

ปัจจุบัน เขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน (SEZ)สปป.ลาว มีนักลงทุนชาวต่างชาติและชาวลาวที่ได้รับการจดทะเบียนถูกต้อง 33 ราย ในจำนวนนี้เป็นบริษัทของนักลงทุนที่เป็นชาวลาวด้วย จำนวน 11 ราย บริษัทส่วนใหญ่จะมุ่งผลิตเพื่อส่งออก นอกจากนี้รัฐบาลสปป.ลาวได้กำหนดแนวทางที่สามารถดึงดูดให้นักลงทุนและนักธุรกิจเข้ามาใช้บริการในพื้นที่แห่งนี้ นโยบายดังกล่าวดีกว่าสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนของประเทศไทย (Board of Investment (BOI))[178]เช่น บริษัทที่มาลงทุนในพื้นที่แห่งนี้ไม่ต้องจ่ายภาษีเป็นเวลา 2-10 ปีนับจากปีแรกที่ได้ผลกำไร (Corporate tax holidays) หลังจากนั้นจึงจะมีการจ่ายภาษีประมาณร้อยละ 8-10 ขึ้นอยู่กับประเภทของสินค้า ในส่วนภาษีเงินได้ส่วนบุคคลทั้งของชาวลาวและชาวต่างชาติจะจ่ายเพียงร้อยละ 5 และผลกำไรทุกอย่างสามารถโอนย้ายไปยังประเทศที่เป็นที่ตั้งของบริษัทแม่หรือประเทศที่สามได้โดยไม่มีข้อแม้ใดๆ ทั้งสิ้น ตลอดจนภาษีการนำเข้า-ส่งออกจากการมาใช้พื้นที่นี้ จะได้รับการยกเว้นด้วย(สถานกงสุลใหญ่ ณ แขวงสะหวันนะเขต, 2557)

[178]สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนของประเทศไทย (Board of Investment (BOI)) กำหนดการยกเว้นจ่ายภาษีในช่วงแรกเพียง 8 ปี หลังจากนั้นต้องจ่ายที่ร้อยละ 23 ส่วนภาษีรายได้ส่วนบุคคล อยู่ที่ร้อยละ 5 – 35 การนำเข้าวัตถุดิบ จะได้รับการยกเว้น 1 – 5 ปีขึ้นอยู่กับเขตพื้นที่ในเขตอุตสาหกรรม

อนึ่ง หากจำแนกกลุ่มธุรกิจที่ดำเนินงานอยู่บนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) โดยเฉพาะในเขตพื้นที่แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ที่คาดว่าน่าจะเกิดขึ้นหากมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องทั้งจากตัวแสดงที่เป็นภาครัฐและไม่ใช่ภาครัฐอย่างเต็มที่ และอาจจะเกิดขึ้นในพื้นที่อื่นๆ บนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งหากพิจารณาจุดใหญ่ที่น่าจะมีการดำเนินธุรกิจมาก ควรจะเป็นในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน ซึ่งมีแผนในการผลักดันให้เกิดธุรกิจต่างๆ ขึ้นในพื้นที่ หากมีการดำเนินงานอย่างเต็มรูปแบบ คาดว่าเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจเส้นนี้อาจจะเกิดขึ้นธุรกิจต่างๆ โดยสามารถแบ่งตามประเภทสินค้าและบริการ ดังนี้

(1) **กลุ่มประเภทบริการ** ประกอบด้วย

1.1 ธุรกิจประเภทธนาคาร สถาบันการเงิน และการประกันภัย/ชีวิต

1.2 ธุรกิจการท่องเที่ยว

1.3 ธุรกิจโรงแรม รีสอร์ท ภัตตาคาร/ร้านอาหาร

1.4 ธุรกิจแหล่งความบันเทิง ศูนย์กีฬา

1.5 ธุรกิจศูนย์การประชุม หรือศูนย์ฝึกทักษะต่างๆ

1.6 ธุรกิจสำนักงานให้เช่า หรือบ้านพักให้เช่าในลักษณะ Guest house

1.7 ธุรกิจการศึกษา เช่น โรงเรียน หรือธุรกิจด้านสุขภาพ เช่น โรงพยาบาล

(2) **กลุ่มประเภทร้านค้าต่างๆ** ประกอบด้วย

2.1 ธุรกิจร้านค้าปลอดภาษี

2.2 ธุรกิจร้านค้าปลอดภาษี ณ ด่านชายแดน

2.3 ธุรกิจนำเข้า-ส่งออก

2.4 ธุรกิจการจัดแสดงสินค้า

2.5 ธุรกิจห้างสรรพสินค้า/ ธุรกิจค้าปลีกและส่ง

(3) กลุ่มประเภทการบริการขนส่ง ประกอบด้วย

3.1 ธุรกิจเกี่ยวกับการยานพาหนะ

3.2 ธุรกิจเกี่ยวกับการรับกระจายสินค้า

3.3 ธุรกิจเกี่ยวกับคลังสินค้า และธุรกิจห้องแช่เย็น

(4) กลุ่มประเภทอุตสาหกรรม ประกอบด้วย

4.1 ธุรกิจการผลิตอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า

4.2 ธุรกิจผลิตอาหาร

4.3 ธุรกิจผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้

4.4 ธุรกิจผลิตเสื้อผ้า รองเท้า กระเป๋า

4.5 ธุรกิจเกี่ยวกับการผลิต หรือประกอบรถยนต์และเครื่องใช้ไฟฟ้า

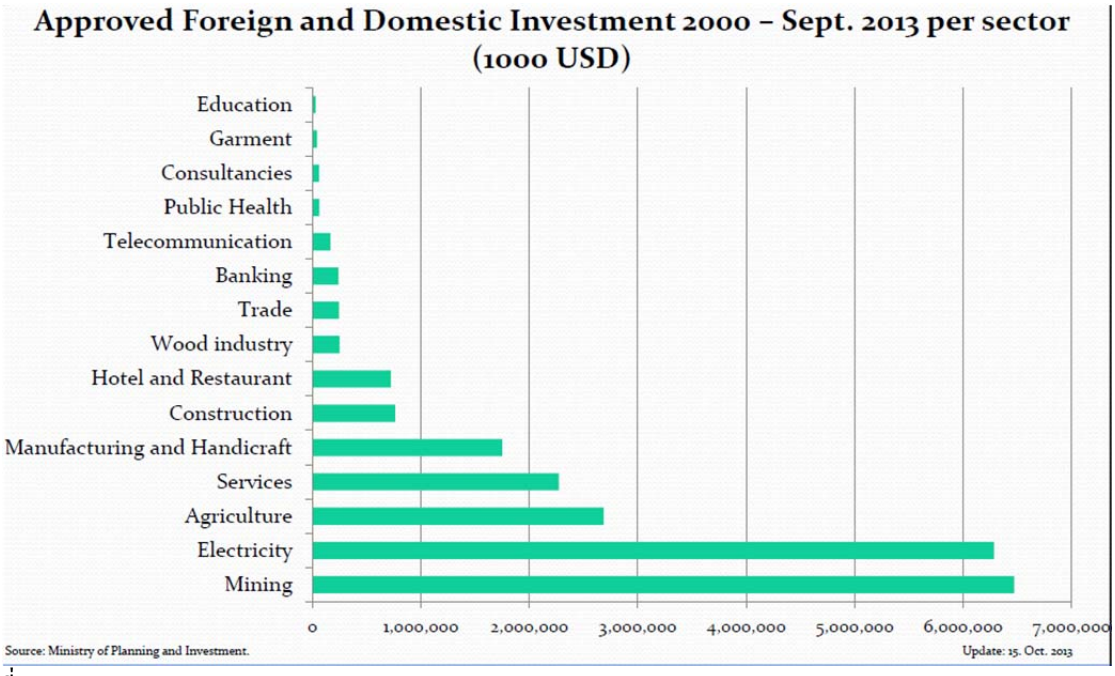
4.6 ธุรกิจเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ต่างๆ

จากข้อมูลการร่วมแลกเปลี่ยนกับชาวต่างชาติที่อาศัยใน สปป.ลาว และข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการสืบค้นพบว่า ธุรกิจต่างๆ ที่กล่าวถึงข้างต้นมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของนักธุรกิจชาวญี่ปุ่นที่กล่าวว่า “ขณะนี้นักลงทุนชาวญี่ปุ่นได้มีการประสานเพื่อขออนุญาตในการใช้พื้นที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นสัญญาณบ่งบอกว่าจะมีการเข้ามาของนักธุรกิจจากประเทศนี้ และแน่นอนว่า ความต้องการในเรื่องความสะดวกสบายจะต้องมี ไม่ว่าจะเป็นร้านอาหาร ร้านค้าตลอดจนโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนแบบนานาชาติ เพื่อรองรับลูกของบุคลากรที่จะเข้ามาทำงานใน สปป.ลาว” (Savan Park Savannakhet, 2013)

อย่างไรก็ตาม หากมองในภาพรวมของ สปป.ลาว เกี่ยวกับธุรกิจต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการเข้ามาลงทุนจากต่างประเทศและการลงทุนภายในประเทศ สปป.ลาวโดยสามารถแบ่งประเภทธุรกิจต่างๆ ออกได้ 15 ประเภท พบว่ากลุ่มธุรกิจเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ยังเป็นธุรกิจที่มีการดำเนินงานก้าวหน้าไปค่อนข้างมาก และในส่วนพื้นที่ของแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตกหรือเส้น R9 เป็นเส้นทางที่มีการขนส่งทองคำและทองแดง เนื่องมีการทำเหมืองแร่ทองคำและทองแดงในเมืองเซโปน แขวงสะหวันเขต ซึ่งเป็นโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของบริษัทจากออสเตรเลียมาร่วมทุนกับรัฐบาลสปป.ลาว เพื่อผลิตโลหะทองคำผสมเงินและทองคำบริสุทธิ์ มีการทำสัญญาว่าภายใน 50 ปีแรกจะแบ่งผลประโยชน์ให้รัฐบาลลาวร้อยละ 30 และทางออสเตรเลียร้อยละ 70 และอีก 50 ปีหลัง ฝ่ายรัฐบาลลาวจะได้สัดส่วนร้อยละ 70 และออสเตรเลียร้อยละ 30 โดยลักษณะสภาพการทำงานมีการปฏิบัติงานถึง 3 กะต่อวัน[179] นอกจากนี้ยังมีการธุรกิจเกี่ยวกับการผลิตกระแสไฟฟ้าซึ่งเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้ให้กับ สปป.ลาว เช่นกัน แต่ในเขตพื้นที่แนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตกยังไม่มีความเด่นชัดด้านนี้นอกเหนือจากนั้นเป็นธุรกิจเกี่ยวกับการทำการเกษตร การบริการ การผลิตงานฝีมือ การทำธุรกิจก่อสร้าง ฯลฯ รายละเอียดปรากฏตามภาพที่ 7.13

[179]ข้อมูลจากการร่วมแลกเปลี่ยนกับผู้นำเที่ยวชาวลาว กล่าวว่า "นักลงทุนต่างชาติมีการกำหนดการทำงานแบบ 3 กะต่อวัน การกระทำเช่นนี้ ทำให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้รับประโยชน์เป็น 3 เท่า และเป็นเสมือนการขยายสัญญาไปถึง 150 ปีแทนที่จะเป็น 50 ปี ที่สำคัญการมีรถขนส่งบรรทุกน้ำหนักมากเกิน จนทำให้ถนนแถบบริเวณนี้ (แนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก หรือเส้น R9) ใน สปป.ลาว ต้องกลายสภาพเป็นหลุมเป็นบ่อ"

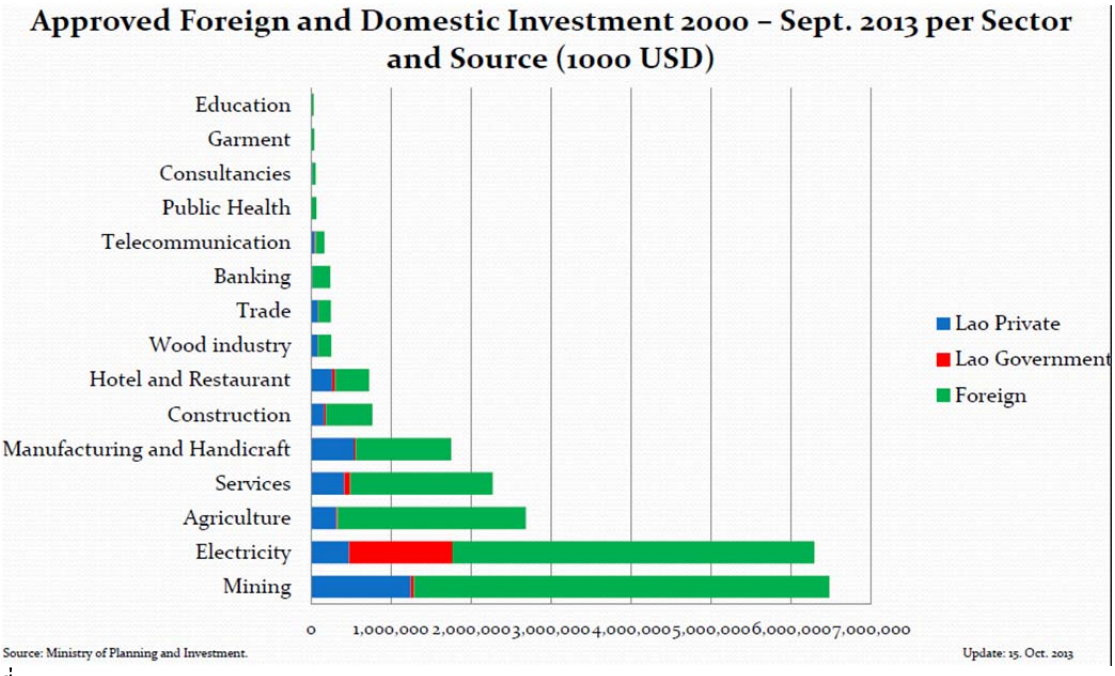
ภาพที่ 7.13 ประเภทของธุรกิจที่ลงทุนจากต่างประเทศและภายในประเทศ ช่วงปี 2543 – 2556

ที่มา: Bruesseler (2013). “Laos – October 2013”. European Chamber of Commerce and Industry in Lao PDR (ECCIL).Vientiaen, Lao PDR.

จากภาพข้างต้น หากจำแนกตามลักษณะของแหล่งเงินลงทุน จะประกอบด้วยแหล่งเงินจาก 3 แห่ง ประกอบด้วย จากส่วนภาคเอกชนของสปป.ลาว จากรัฐบาลสปป.ลาว และการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งพบว่าการลงทุนในสัดส่วนที่สูงมากเป็นเงินลงทุนจากต่างประเทศที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ทองคำและทองแดง รายละเอียดต่างๆ ปรากฏตามภาพที่ 7.14

ภาพที่ 7.14 ประเภทของแหล่งเงินลงทุนในช่วงปี 2543 ถึงปี 2556

ที่มา: Bruesseler (2013). “Laos – October 2013”. European Chamber of Commerce and Industry in Lao PDR (ECCIL).Vientiaen, Lao PDR.

ผลจากการพัฒนาพื้นที่บนระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) โดยการสร้างเขตพื้นที่เศรษฐกิจสะหวัน-เซโน ทำให้เศรษฐกิจในแขวงสะหวันนะเขตดีขึ้น โดยพิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 12.5 หากเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศทั้งหมด จะอยู่เพียงร้อยละ 8.3 (สถานกงสุลใหญ่ ณ แขวงสะหวันนะเขต, 2557)

ในทางตรงกันข้าม ย้อนกลับไปพิจารณาผลการวิจัยของธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย(ADB) โดย Lord (2010) เกี่ยวกับผลกระทบจากการก่อสร้างเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) พบว่า มีทั้งผลกระทบในด้านบวกและลบ กล่าวคือ

1. ในเขตพื้นที่ในศูนย์กลางของเมืองสะหวันนะเขตได้รับประโยชน์โดยตรง แต่พื้นที่รอบนอกยังไม่ได้รับประโยชน์จากการก่อสร้างเส้นทางนี้เท่าที่ควร
2. ในทางตรง “คุณภาพชีวิตของชาวเมืองสะหวันนะเขต” ดีขึ้น ส่วนประโยชน์ทางอ้อม คือ เรื่องการได้รับโอกาสทางการศึกษาและการบริการเกี่ยวกับสุขอนามัยอย่างไรก็ตาม โอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในแขวงสะหวันนะเขตยังไม่สามารถกระจายได้อย่างทั่วถึง แม้จะมีเส้นทางนี้แล้วก็ตาม
3. ประชาชนที่อาศัยอยู่ห่างไกลจากเส้นทางดังกล่าว ยังคงขาดโอกาสในการได้รับประโยชน์จากการก่อสร้างถนนเส้นนี้ นั่นหมายความว่า ปัญหาความยากจนยังคงมีปรากฏบนพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC)

อย่างไรก็ตาม การก่อสร้างเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจควรจะมีการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาหรือมีการวางแนวทางในการพัฒนาให้ชัดเจน เนื่องจากผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต หรือแม้แต่สิ่งแวดล้อมโดยรอบ ทำให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดแม้ในบางงานวิจัยจะพบว่า ประชาชนที่อยู่ไกลจากเส้นทางนี้ใน แขวงสะหวันนะเขต มิได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องควรจะใช้ประโยชน์จากความสะดวกสบายของเส้นทาง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ในทางที่ดีขึ้น ขณะเดียวกันควรจะอนุรักษ์ในสิ่งที่ดีงามที่มีอยู่เดิมในสังคมสปป.ลาวให้คงอยู่ เพื่อให้เกิดความสมดุลของวิถีชีวิตของประชาชนในบริเวณนั้น

7.4 มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม

จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจในภูมิภาค ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่บนเส้นทางหมายเลข 9 เป็นอย่างมาก ความเจริญด้านวัตถุที่เป็นถนน สิ่งก่อสร้างที่เอื้ออำนวยให้แก่ชีวิตนำไปสู่วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ประชาชนเห็นช่องทางในการสร้างรายได้จากการเดินทางของนักท่องเที่ยวหรือนักเดินทาง จึงเริ่มมาทำการค้าซึ่งเป็นการทำธุรกิจเล็กๆ ที่มีการลงทุนไม่มากนัก ถือว่าเป็นช่วงโอกาสที่สามารถสร้างรายได้ในขณะนี้ แต่อย่างไรก็ตาม อาชีพเกษตรกรรมยังคงมีอยู่ในฐานะเป็นอาชีพหลักของประชาชนในแถบนี้ หากแต่จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการเพาะปลูกตามกระแสนิยมของตลาดหรือการรณรงค์ของรัฐบาล เช่น การปลูกมันสำปะหลัง การปลูกยางพาราเพื่อนำไปป้อนให้กับโรงงาน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าพืชทั้งสองนี้มีตลาดหลักคือตลาดในประเทศจีนรองรับ จึงทำให้พื้นที่ป่าถูกเปลี่ยนเป็นการปลูกพืชเศรษฐกิจ ซึ่งในระยะยาวย่อมจะมีปัญหาในด้านราคาแก่เกษตรกรและคุณภาพของดินตลอดจนสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะมีปัญหาต่อความยั่งยืนของการเกษตรและเกษตรกรในระยะยาวต่อไป

ชุมชนต่างๆ ทั้งใน สปป.ลาว และเวียดนาม หรือแม้แต่ในประเทศไทย มีการเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมืองเพิ่มมากขึ้น การก่อสร้างบ้านเรือนมีการปรับเปลี่ยนในรูปแบบตะวันตกมากยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากการมีรายได้จากการค้าขาย อย่างไรก็ตามในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังไม่มีผลชัดเจนในการทำลายความเป็นวัฒนธรรมของแต่ละชาติได้ แม้ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามแนวถนนจะมีวิถีชีวิตที่เป็นชุมชนเมืองมากยิ่งขึ้น แต่ความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชนชาติยังคงดำรงไว้ เช่น การแต่งกายของแม่หญิงลาว การนั่งดื่มกาแฟร่วมกันของกลุ่มผู้ชายบนเก้าอี้เล็กๆ ของชาวเวียดนาม การนับถือบรรพบุรุษของชาวเวียดนามที่ยังคงเคร่งครัดแม้จะมีการรื้อถอนพื้นที่สุสานบางแห่ง หากแต่ความเชื่อของชาวเวียดนามถือว่า การอยู่อาศัยร่วมกับบรรพบุรุษที่เสียชีวิตแล้ว เป็นเรื่องปกติ เพราะบางครั้งการฝังศพของญาติพี่น้องที่เสียชีวิตจะฝังไว้ในพื้นที่บริเวณบ้าน (กรณีบ้านที่ตั้งอยู่ในเขตชนบทและมีพื้นที่พอที่จะทำเช่นนั้น)

อย่างไรก็ตาม ในอนาคตข้างหน้าหากมีการลงทุนของนักธุรกิจชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น อาจจะทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมหายไป ทั้งนี้เพื่อปรับเปลี่ยนให้ร่วมสมัยมากขึ้น เช่น ร้านค้าในรูปแบบเดิมๆ อาจจะเปลี่ยนไป กลายเป็นร้านค้าร่วมสมัยหรือเป็นร้านค้าประเภทสะดวกซื้อ หรือเป็นห้างใหญ่ (Modern trade) **ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ ได้เกิดขึ้นในเมืองเว้ที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเข้าไปท่องเที่ยวจำนวนมาก ทำให้ร้านค้าต่างๆ ปรับเปลี่ยนมาขายของที่ระลึก โดยปรับแต่งรูปแบบร้านให้มีความทันสมัยจนกลายเป็นวัฒนธรรมแบบร่วมสมัยแทน ความเป็นร้านค้าแบบเวียดนามดั้งเดิมไม่มีอีกแล้วอย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมเส้นทางหมายเลข 9 ไม่สามารถกล่าวได้ว่าเป็นผลโดยตรงจากการพัฒนาโครงการระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกตะวันตก (EWEC)หากยังต้องพิจารณาอิทพลของการพัฒนาเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ด้วย**

7.5 มิติด้านสิ่งแวดล้อม

"ความเจริญทางด้านวัตถุมักจะนำมาซึ่งการทำลายธรรมชาติ" คำกล่าวนี้ น่าจะคงใช้ได้กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนถนนหมายเลข 9 ตั้งแต่จังหวัดมุกดาหารของประเทศไทย สะหวันเขตของ สปป.ลาว และเมืองเว้ ดานัง ประเทศเวียดนาม เนื่องจากการขยายพื้นที่การจราจรจำเป็นต้องตัดต้นไม้เพื่อขยายพื้นที่ ทำให้ความร่มรื่นของสองข้างทางหายไป มีพื้นที่ของถนนที่เป็นคอนกรีตเพิ่มขึ้น

การเปลี่ยนแปลงในการทำการเกษตรที่อิงกระแสเศรษฐกิจ ทำให้เกษตรกรบุกรุกพื้นที่ป่ามีการตัดต้นไม้เพื่อทำการเกษตร จะเห็นได้ชัดเจนในพื้นที่ตามแนวชายแดนของ สปป.ลาว ที่มีการตัดต้นไม้บนภูเขาเพื่อใช้ปลูกมันสำปะหลัง การกระทำดังกล่าวได้ส่งผลต่อปริมาณน้ำในแม่น้ำแห้งขอดในบางช่วง ทำให้บางช่วงของแม่น้ำกลายเป็นโขดหิน ซึ่งหากยังไม่มีการควบคุมการทำการเกษตรในลักษณะนี้ อาจจะส่งผลในระยะยาวต่อเกษตรกรที่ต้องใช้น้ำในการทำนา

นอกจากนี้ ในบางพื้นที่ของประเทศเวียดนามได้มีการระเบิดภูเขา เพื่อนำไปใช้ในการก่อสร้าง เนื่องมาจากความต้องการของประชาชนที่ต้องการสร้างบ้านเรือนเพิ่มมากยิ่งขึ้น หรือการสร้างสิ่งปลูกสร้างที่เป็นอาคารพาณิชย์หรือตึกสูงอื่น ๆ ที่ต้องใช้หินในปริมาณมากเพื่อนำไปแปรรูปเพื่อทำถนนและการก่อสร้างอื่นๆ ต่อไป การกระทำดังกล่าว อาจจะส่งผลกระทบในเชิงนิเวศโดยเฉพาะแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่อาจจะหายไปพร้อมกับแหล่งอาหารตามธรรมชาติของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ

ในอนาคตข้างหน้า การเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้น คือ มลภาวะของการเป็นชุมชนเมืองจากมลพิษของยานพาหนะที่เพิ่มมากขึ้น การเพิ่มขึ้นในเชิงปริมาณนักท่องเที่ยว นักเดินทางเหล่านี้อาจจะนำมาซึ่งขยะ น้ำเสีย หรือแม้แต่มลภาวะทางเสียงที่อาจจะส่งผลในอนาคตต่อผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ เช่น ดานัง เมืองเว้ในประเทศเวียดนาม เป็นต้น

ภาพที่ 7.15 การระเบิดภูเขาเพื่อนำหินไปใช้ในการก่อสร้างในประเทศเวียดนาม

ภาพที่ 7.16 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปลูกพืชตามกระแสของตลาด (มันสำปะหลัง) ในสปป.ลาว

7.6 การพัฒนาของเส้นทาง R9 เทียบกับ R7 และ R8 บทเรียนของการรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

ก่อนเริ่มโครงการวิจัยนี้ ประมาณต้นปี 2556 ผู้อำนวยการฝ่าย 1 สกว. ในขณะนั้นซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการนี้ได้ตั้งเป็นข้อสังเกตและให้เป็นโจทย์วิจัยเพิ่มกับคณะผู้วิจัยว่า ถึงแม้เส้นทาง R9 หรือ EWEC ซึ่งเป็นเส้นทางสายหลักที่เชื่อมต่อสองมหาสมุทร คือ มหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดีย เหตุใดเส้นทาง R9 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของ สปป.ลาว จึงมีการพัฒนาที่

ค่อนข้างจะเชื่องช้าโดยมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่คึกคักเหมือนเส้นทาง R7 และ R8 ที่อยู่ในสปป.ลาวด้วยกันเอง

ก่อนอื่นจะต้องทราบว่าถนน R7 และ R8 อยู่บริเวณใด จากข้อมูลที่ปรากฏในคู่มือการประกอบธุรกิจโลจิสติกส์ในสปป.ลาว โดย ดร.จักรกฤษณ์ ดวงพัสตรา สำนักโลจิสติกส์การค้า (กรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์ ไม่ปรากฏ พ.ศ.ที่พิมพ์เผยแพร่) ถนนหมายเลย 7 (R7) จากแขวงหลวงพระบางเชื่อมกับแขวงเชียงขวางและเมืองวินห์ของประเทศเวียดนาม ด้วยถนนหมายเลข 13 มีความยาวถนน 270 กิโลเมตร ลาดยางแล้ว 170 กิโลเมตร ส่วนถนนหมายเลข 8 (R8) แยกจากถนนหมายเลข 13 ทางตอนกลางของประเทศเชื่อมต่อไปเข้าลาวที่เมืองปากกะดิ่ง แขวงบอลิคำไซ ภาคกลางของสปป.ลาว (ซึ่งเป็นจุดใกล้กับโครงการไฟฟ้าพลังน้ำของสปป.ลาว หรือโครงการน้ำเทิร์น 1,2 และ 3) และเชื่อมต่อกับถนนหมายเลข 1 ของเวียดนาม ที่มุ่งสู่เมืองวินห์ (Cua Lo Port) และฮาตินห์ (โปรดดูภาพที่ 7.17)

ภาพที่ 7.17 ถนน R7 และ R8

ภาพที่ 7.18 ภาพแสดงการออกไปเมืองวินห์ของ R7 และ R8

หมายเลข 13 นั้นก็คือ Central Corridor ซึ่งเป็นเส้นทางที่เลียบแม่น้ำโขงในประเทศลาว ซึ่งถ้าหากจะเห็นภาพรวมของเป้าหมายของทั้งสองเส้นทางคือเมือง Vinh ของเวียดนามที่ได้แสดงไว้ในภาพที่ 7.18

จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของ R7 คือเชื่อมทางออกทะเลในเวียดนามให้แก่เมืองมรดกโลกของสปป.ลาว คือ เมืองหลวงพระบางซึ่งเป็นอดีตเมืองหลวงของประเทศลาว ส่วน R8 นั้นคือเส้นทางเชื่อมออกทางทะเลของนครหลวงของ สปป.ลาวในปัจจุบัน คือ นครเวียงจันทน์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะการที่เมืองสำคัญสองแห่งของสปป.ลาวไม่มีเส้นทางออกทะเลโดยตรง ต้องพึ่งเส้นทาง R9 แต่เพียงเส้นทางเดียวที่สะหวันนะเขตซึ่งอยู่ตอนใต้ของสปป.ลาวนั้นนับว่าไม่สะดวก ในแง่ของลอจิสติกส์สำหรับเมืองใหญ่ทั้งสอง การที่มีทางออกทะเลโดยตรงในระยะทางที่สั้นที่สุดจึงน่าจะเป็นทางเลือกที่ดีกว่า ดังนั้นในด้านระดับความสำคัญจากมุมมองของสปป.ลาวเอง เส้นทาง R8 และ R7 ย่อมมีความสำคัญกว่า R9 ประกอบกับในต้นปี 2556 ก่อนเริ่มมีการบูรณะเส้นทาง R9 ในสปป.ลาว ถนนนี้ทรุดโทรมอย่างหนักจากเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้การสัญจรไปมาบนเส้นทางนี้เป็นไปด้วยความยากลำบาก ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้การขนส่งบนเส้นทาง R9 ซบเซาลง

แต่การที่ประเทศญี่ปุ่นกลับมาให้ความสนใจกับเส้นทางนี้โดยการให้ความช่วยเหลือในการบูรณะเส้นทางนี้ใหม่ รวมทั้งการสร้างอุโมงค์เพื่อความสะดวกในการขนส่งในเส้นทาง R9 ที่อยู่ในประเทศเวียดนามที่มีความยาวเพียง 35 กิโลเมตร ทำให้เส้นทาง R9 กลับมาคึกคักอีกครั้ง ทั้งนี้ประเทศญี่ปุ่นเองก็มีนโยบายที่จะสนับสนุนภาคเอกชนของตนขยายการลงทุนในเขต SEZ หรือเขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโนเพิ่มขึ้น จึงเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ธนาคารเพื่อการพัฒนาอาเซียและญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือในการบูรณะเส้นทาง R9 ดังกล่าวในสปป.ลาว ซึ่งจะกลับมาใช้งานได้บริบูรณ์ในปี 2558 ดังนั้นจึงคาดได้ว่าเส้นทาง R9 ในสปป.ลาวจะกลับมาคึกคักดังเดิมหลังจากปี 2558 เป็นต้นไป

นอกจากนี้ ในแผนการทั้งหมดของประเทศญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับ EWEC และระเบียงเศรษฐกิจใต้ (South Economic Corridor: SEC) จากการที่รัฐมนตรีต่างประเทศของญี่ปุ่นเข้าพบนายกรัฐมนตรีของไทยเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2557 ได้แสดงความสนใจที่จะร่วมลงทุนในโครงการท่าเรือทวาย ในขณะที่ทางประเทศเมียนมาร์ได้เร่งสร้างทางเชื่อมต่อ R9 กับประเทศไทยที่อำเภอแม่สอดทางด้านเมืองเมียวดีของเมียนมาร์สู่เมืองเมาะลำใยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทาง Western Corridor (โปรดดูภาพที่ 1.1) ไปสู่เมืองเนปิดอว์ เมืองหลวงของเมียนมาร์ในปัจจุบัน และเชื่อมเส้นทางเข้าสู่ประเทศจีนตอนใต้ทางภาคเหนือของเมียนมาร์ โดยที่จุดนี้เชื่อมที่เมืองเมาะลำใยดังกล่าว ประเทศญี่ปุ่นสนใจที่จะให้ความช่วยเหลือในการเชื่อมต่อเส้นทางระหว่างท่าเรือทวายและเมาะลำใยเข้าด้วยกัน ทำให้ทั้ง EWEC และ SEC ในประเทศเมียนมาร์จะมาบรรจบกันในที่สุด ดังนั้นการสนับสนุนการบูรณะ R9 ในสปป.ลาวของญี่ปุ่นจึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของแผนการณ์ใหญ่ของประเทศญี่ปุ่นที่จะมีส่วนแบ่งของอิทธิพลในทางเศรษฐกิจในภูมิภาค

ในขณะที่ R7 และ R8 ถึงแม้จะมีความสำคัญสำหรับสปป.ลาวในระดับสูง แต่ถ้าหากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศอย่างต่อเนื่องก็ไม่อาจดำเนินการต่อไปได้ด้วยตัวเองเนื่องจากงบประมาณและเงินทุนภายในประเทศมีจำกัด โดยที่โครงการดังกล่าวจะไม่เป็นที่สนใจของ

ประเทศญี่ปุ่นเท่ากับ R9 เพราะมิได้เป็นเส้นทางเชื่อมต่อทางการค้าที่สำคัญเหมือน R9 ดังนั้นถ้าหากจะให้ R7 และ R8 กลับมาคึกคักเหมือน R9 ตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นไป สปป.ลาวอาจจะต้องขอการสนับสนุนจากประเทศจีน ซึ่งไม่แน่ใจว่าประเทศจีนจะสนใจโครงการดังกล่าวด้วยหรือไม่

ดังนั้นกรณีศึกษาดังกล่าวจึงเป็นบทพิสูจน์อย่างดีของการขอรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ถึงแม้จะไม่มีผลประโยชน์ทางการเมืองแอบแฝง ก็จะต้องเป็นโครงการที่ผู้ให้ความช่วยเหลือมีผลประโยชน์ร่วมและอาจจะไม่เป็นไปตามลำดับความสำคัญของประเทศผู้ขอรับความช่วยเหลือดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

7.7 ผลกระทบของการเมืองภายในประเทศ การเมืองระหว่างประเทศต่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจ

จากจุดเริ่มต้น พ.ศ. 2535 จนถึงปัจจุบัน การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (Greater Mekong subregion-GMS) การศึกษาพัฒนาและความก้าวหน้าของระเบียงเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงถึงแม้ลักษณะโครงการจะเน้นเรื่องโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมเพื่อเสริมสร้างการเชื่อมโยงในระบบเครือข่ายการขนส่งของภูมิภาคแต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการพัฒนากรอบความร่วมมือต่างๆที่มีเพิ่มขึ้นอีกมากในการศึกษาเรื่องToward a Sustainable Transport Development in Asia and the Pacific ของ BiswaNathBhattacharyayกล่าวว่าในช่วงระยะเวลาสิบปีระหว่าง ค.ศ.2010-2020คาดว่าสมาชิกของ ADBที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาจำนวน 32ประเทศจะต้องใช้งบประมาณเกือบ8.22ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (มูลค่าดอลลาร์สหรัฐ ค.ศ.2008) เพื่อความต้องการการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานโดยรวมสำหรับการผลิตไฟฟ้าการขนส่ง การสื่อสารโทรคมนาคมและ น้ำและสุขอนามัย โดยในกรอบงบประมาณจำนวนนี้คาดว่าภาคการขนส่งอย่างเดียวที่ครอบคลุมสนามบิน ท่าเรือและถนนจะต้องใช้งบประมาณ2.9ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 35 ของยอดงบประมาณรวมที่ต้องลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน[180]

ปัญหาเรื่องงบประมาณเป็นสิ่งที่อาเซียนตระหนักและได้เน้นย้ำไว้ใน Master plan on ASEAN connectivityอันเป็นแผนยุทธศาสตร์เรื่องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการเชื่อมต่ออาเซียนที่จะมีผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพแข่งขันและเพิ่มศักยภาพในการสร้างความยืดหยุ่นให้อาเซียนในการที่จะนำประชาชนสินค้าบริการและเงินทุน ข้ามพรมแดนเพื่อความใกล้ชิดกันเพิ่มขึ้น การเชื่อมต่ออาเซียนเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้บรรลุประชาคมอาเซียนในด้านการเมืองและความมั่นคงของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรมอันเป็นอีกสองเสาหลักของอาเซียน ทั้งนี้อาเซียนเห็นว่าการแสวงหาการสนับสนุนจากประเทศคู่เจรจาและอื่นๆ รวมถึงการเจรจาให้องค์กรระหว่างประเทศตระหนักถึงวิสัยทัศน์ของการส่งเสริมความเชื่อมต่ออาเซียนรวมทั้งการ

[180] Bhattacharyay, BiswaNath. 2011a. Toward a Sustainable Transport Development in Asia and the Pacific. CESIFO Working Paper No. 3539, Category 9: Resource and Environment Economics, p.14-15

จัดตั้งกองทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอาเซียน การใช้ประโยชน์จากความร่วมมือกับแหล่งเงินทุนต่างๆเพื่อส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน[181]

จากรายงานการศึกษาของ Asian Development Bank Institute เรื่อง Infrastructure for a Seamless Asiaปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อความล่าช้าในการพัฒนาเส้นทางต่างบนระเบียงเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ตลอดจนลำดับความสำคัญของโครงการที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างผู้ขอรับความช่วยเหลือกับผู้ที่ต้องการให้ความช่วยเหลือ โดยที่ปัญหาใหญ่ที่สุดในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าวก็คือปัญหางบประมาณโดยAsian Development Bank Institute ได้กล่าวสรุปไว้ตอนหนึ่งว่า การจัดหาเงินทุนเพื่อโครงการโครงสร้างพื้นฐานเป็นสิ่งที่ท้าทายด้วยเหตุผลหลายประการในความสัมพันธ์ระดับภูมิภาคที่มีความซับซ้อนเป็นผลให้การพัฒนาและการจัดหาเงินทุนโครงการระดับภูมิภาคเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปได้อย่างเชื่องช้า โดยทั่วไปโครงการระดับภูมิภาคมักจะมีลำดับความสำคัญต่ำสำหรับนักการเมืองและผู้กำหนดนโยบายในประเทศที่รับผิดชอบการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาในประเทศของตนก่อนการพัฒนาภูมิภาค นอกจากนี้โครงการเกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐานในส่วนของประเทศที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจน้อยเป็นเรื่องยากในการดึงดูดการลงทุนภาคเอกชนในโครงการระดับภูมิภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพราะความเสี่ยงทางธุรกิจที่เพิ่มขึ้นและความไม่แน่นอนในตลาดการเงินทั่วโลกในความเป็นจริงเงินฝากออมทรัพย์ในประเทศของภูมิภาคเอเชียมีมากพอจะเป็นแหล่งที่มาหลักของเงินทุนสำหรับความต้องการการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ของอาเซีย รัฐบาลประเทศต่างๆ ของอาเซียต้องหนุนการทำงานร่วมกันของพวกเขาในการระดมเงินฝากออมทรัพย์ในระดับภูมิภาคสำหรับการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานในภูมิภาค เช่น การเสริมสร้างการตลาดโดยเฉพาะอย่างยิ่งพันธบัตรชาติเป็นหนึ่งในหลายแนวทางในการช่วยระดมเงินออมของภูมิภาค[182]

อนึ่งการศึกษาของ Bhattacharyayเรื่อง Financing Infrastructure for Connectivity: Policy Implications for Asiaสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในระดับภูมิภาคนั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างรัฐเพียงอย่างเดียวแต่บทบาทของตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (non-state actor)ยังมีความสำคัญทั้งองค์กรระหว่างประเทศและภาคเอกชน ธนาคารพัฒนาพหุภาคีเช่นธนาคารพัฒนาเอเชียและธนาคารโลกและหน่วยงานทวิภาคีเช่นร่วมมือระหว่างประเทศญี่ปุ่นJapan International Cooperation Agency (JICA) มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานผ่านการระดมทุนของโครงการโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ สถาบันเหล่านี้ยังสามารถช่วยลดช่องว่างทางการเงินจากทรัพยากรของพวกเขาเองโดยการระดมเงินทุนในระยะยาวผ่านตลาดทุนค้ำประกันอย่างชัดเจนและการจัดสนับสนุนเงินร่วมกันแบบพิเศษ นอกจากนี้ยังสามารถกระตุ้นให้เกิดการมีส่วน

[181] Association of Southeast Asian Nations. 2009. Master Plan on ASEAN Connectivity. Issued on 24 October, 2009 in Cha-am HuaHin, Thailand. p.76

[182] Asian Development Bank Institute. 2009. Infrastructure for a Seamless Asia. Tokyo: Asian Development Bank Institute, p.212

ร่วมของภาคเอกชนสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับความร่วมมือภาครัฐและเอกชน[183] อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ยังคงมีต่อไป คือ ลำดับความสำคัญของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในประเทศกับการพัฒนาภูมิภาค และแม้แต่ภายในประเทศก็ยังมีความขัดแย้งระหว่างลำดับความสำคัญสำหรับคนยากจน คนชายขอบ และคนที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ ตลอดจนเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่และชนชั้นนำ ดังนั้นถ้าหากจะให้การพัฒนาภูมิภาคเป็นการแก้ปัญหาความยากจนอย่างแท้จริงและยั่งยืน ลำดับความสำคัญที่จะต้องให้แก่ผู้ด้อยโอกาสและผู้ที่อยู่ชายขอบก่อนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการจัดลำดับความสำคัญในลักษณะดังกล่าวก็มักไม่เกิดขึ้น แต่ที่เกิดขึ้นเป็นประจำคือข้อสมมติฐานของการกระจายความเจริญโดยการไหลจากบนลงสู่ล่าง (Trickle down) ซึ่งมักจะไม่เกิดขึ้น ในขณะที่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงมักจะมีการถูกดูดซับจากล่างขึ้นบนแทน (Trickle up)คือการดูดซับเอาทรัพยากรที่มีอยู่เดิมของชาวรากหญ้าสู่กลุ่มผลประโยชน์ข้างบน ข้อเท็จจริงดังกล่าวจึงเป็นการท้าทายข้ออ้างของการพัฒนาภูมิภาคเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นอย่างยิ่ง อันอาจจะยืนยันได้จากกรณีศึกษาในโครงการของประเทศไทยที่จะกล่าวต่อไป

ภาพที่ 7.19 การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานไทยเพื่อการเชื่อมโยงระดับภูมิภาค

ที่มา https://www.facebook.com/chadchartofficial

[183]Bhattacharyay, BiswaNath. 2011b.Financing Infrastructure for Connectivity: Policy Implications for Asia. Tokyo: Asian Development Bank Institute, p.10

ภาพที่ 7.20 การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเครือข่ายรถไฟไทยเพื่อการเชื่อมโยงระดับภูมิภาค

ที่มาhttps://www.facebook.com/chadchartofficial

กรณีศึกษาในประเทศไทยเรื่องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานนั้นสอดคล้องกับปัญหาที่ได้เน้นย้ำในรายงานเรื่อง Infrastructure for a Seamless Asia นั้นคือปัญหาเรื่องการเมือง ในรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีระหว่าง พ.ศ. 2555-2557นั้นได้มีการตราร่างพระราชบัญญัติกู้เงิน 2 ล้านล้านเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้สอดคล้องกับกรอบความร่วมมือที่กำหนดไว้โดยอาเซียนและ GMS ความล่าช้าของโครงการดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงแค่ปัญหาทางการเมืองหากแต่ปัญหาเรื่องความเชื่อมั่นในนักการเมืองและรัฐบาลรวมถึงปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนอันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตั้งคำถามเรื่องการทุจริต อย่างไรก็ตามภายหลังรัฐประหารในประเทศไทย เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ภายใต้การนำของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีการพิจารณาดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายใต้การดำเนินการของรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีเนื่องจากเป็นแผนการดำเนินการที่ได้มีการกำหนดร่วมกันจากหลายภาคส่วนในภูมิภาคที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งโครงการดังกล่าวเมื่ออธิบายว่าเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของทุกประเทศก็เป็นความจริง แต่เป็นความจริงเพียงส่วนเดียว เพราะความจริงอีกส่วนหนึ่งก็คือ เป็นผลประโยชน์ร่วมกันของชนชั้นนำ

และชนชั้นกลางบางส่วน แต่คนส่วนใหญ่ที่รอคอยผลการพัฒนาที่จะกระจายจากบนสู่ล่างอาจจะถูกดูดซับทรัพยากรจากล่างสู่บนแทนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ในที่สุด แม้ว่าโครงสร้างพื้นฐานจะพัฒนาไปค่อนข้างช้าบนระเบียงเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong subregion-GMS) ตั้งแต่ ADBได้ให้การสนับสนุนการจัดตั้งระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกตะวันตกทิศตะวันตกเฉียงใต้และภาคใต้ตั้งแต่ปี 1998 เพื่อส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจและบูรณาการในอนุภูมิภาค ความเปลี่ยนแปลงในด้านความร่วมมือระดับภูมิภาคนั้นมิได้เกิดจากบทบาทของประเทศสมาชิกในในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong subregion-GMS) เพียงอย่างเดียวหากแต่บทบาทที่สำคัญของความก้าวหน้าในด้านการส่งเสริมความร่วมมือระดับภูมิภาคนั้นมีบทบาทของตัวแสดงที่เป็นรัฐ (State-ator) และตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (Non-state actor) ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของรัฐบาลของรัฐชาติเห็นได้จากกรณีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก(World Trade Organisation) เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2013 ภายใต้การสนับสนุนและผลักดันจากประเทศสหรัฐอเมริกา ผลของการเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก(World Trade Organisation) นั้นจะนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายการค้าการลงทุนให้สอดคล้องกับกฎและข้อตกลงต่างๆขององค์การการค้าโลก(World Trade Organisation) การเปิดประเทศนั้นเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่การรวมตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ GMS ได้อย่างเข้มแข็งบนระเบียงเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong subregion-GMS) โดยไม่อาจเน้นเป้าหมายผลประโยชน์ของคนยากจนส่วนใหญ่ในประเทศ ไม่ว่ารัฐบาลชาติของประเทศเหล่านั้นจะเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ของประเทศหรือไม่

7.8 สรุป

การศึกษาในบทนี้สะท้อนให้เห็นความจริงบางประการที่อาจมิได้มีการเน้นย้ำในงานวิจัยอื่น

ประการแรก เห็นได้ชัดว่าการเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างพื้นฐานนั้นมิได้อยู่ที่การตัดสินใจของรัฐบาลชาติที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ แต่อยู่ที่ตัวแสดงที่เป็นภาครัฐและไม่ใช่ภาครัฐของต่างประเทศเป็นผู้กำหนดเป็นสำคัญ จะเห็นได้จากตัวอย่างความล่าช้าของเส้นทาง R9 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสปป.ลาว ช่วงก่อนมีการบูรณะครั้งสำคัญในปี 2556 ซึ่งเกิดขึ้นเพราะประเทศญี่ปุ่นและ ADB กลับมาให้ความสนใจเส้นทางดังกล่าวทั้งส่วนของสปป.ลาวและเวียดนามเนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของแผนการขนาดใหญ่ที่ญี่ปุ่นอาจจะมีผลประโยชน์ร่วมคือการสร้างท่าเรือน้ำลึกทวายและการเชื่อมต่อระหว่างทวายและเมาะลำใยในประเทศเมียนมาร์ ในขณะที่เส้นทาง R7 และ R8 โดยที่ R7 เป็นเส้นทางที่จะเชื่อมเมืองหลวงพระบางซึ่งเป็นเมืองมรดกโลกของสปป.ลาวกับเมืองวิห์นของเวียดนาม และ R8 เป็นการเชื่อมต่อระหว่างนครเวียงจันทน์ เมืองหลวงของสปป.ลาว กับเมืองวิห์นเช่นเดียวกัน ซึ่งสปป.ลาวได้ให้ความสำคัญในระดับสูงจึงมีความคึกคัก

ในช่วงต้น แต่ในอนาคตอันใกล้ ตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นไปภายหลังที่เส้นทางนี้ได้รับการบูรณะแล้ว R9 น่าจะกลับมาคึกคักกว่าเดิม ดังนั้นลำดับความสำคัญของผู้ให้ทุนจึงมีเหนือกว่าลำดับความสำคัญของผู้ได้รับทุน

ประการที่สอง การสร้างความเชื่อมต่อทางถนนรวมทั้งการจัดตั้งเศรษฐกิจพิเศษ ถึงแม้จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่เกี่ยวข้องดีขึ้นกว่าเดิมอย่างชัดเจน แต่ผู้ที่อยู่ห่างไกลออกไปจะไม่ได้รับประโยชน์แต่ประการใด จะยิ่งเป็นการทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำเพิ่มมากขึ้น และผลที่เกิดขึ้นทันทีคือพื้นที่บริเวณสองฝากถนนถูกเปลี่ยนแปลงให้เป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากขึ้น ในกรณีของ R9 ในสปป.ลาวนั้นก็คือการปลูกยางและมันสำปะหลังเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในที่สุดผู้ที่ได้ประโยชน์จากพื้นที่เหล่านี้จะค่อยๆ รุกคืบเข้าไปในพื้นที่ที่คนยากจนที่เหลือที่ใช้เป็นทรัพยากรในการยังชีพจะค่อยๆ ถูกแย่งชิงเอาไป ขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนในเรื่องการย่อยหินเพื่อนำไปสร้างสิ่งก่อสร้างในเวียดนามและมีผลทำให้เกิดมลภาวะตามมา ดังนั้นความเชื่อในทฤษฎีการกระจายความเจริญจากบนลงล่าง (Trickle down) จึงเป็นความจริงแต่เพียงบางส่วน แต่ที่เป็นจริงมากกว่าคือการดูดซับจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน (Trickle up) ดังนั้นถ้าหากไม่มีการวางแผนล่วงหน้าในการจัดการกับปัญหานี้อย่างดีพอ ความหวังที่ว่าการเชื่อมต่อจะช่วยลดปัญหาความยากจนจะเป็นความจริงเพียงบางส่วน แต่ที่แน่นอนกว่าคือ การสร้างปัญหาความเหลื่อมล้ำให้มากยิ่งขึ้น

ประการที่สาม การเชื่อมต่อระหว่างประเทศในภูมิภาค ถึงแม้จะมีความจำเป็นและความสำคัญ แต่การเชื่อมต่อดังกล่าวก็จะไม่เกิดขึ้นง่ายๆ ถ้าหากไม่มีตัวแสดงที่เป็นรัฐ และตัวแสดงที่มิใช่รัฐจากภายนอกให้การสนับสนุนเนื่องจากมีผลประโยชน์ร่วม ดังนั้นการไม่พิจารณาถึงอิทธิพลของมหาอำนาจต่างชาติจึงเป็นเรื่องที่ทำให้การวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ เป็นไปอย่างไม่ครบถ้วน ในขณะเดียวกันมีความเชื่อกันว่าเงินออมที่มีอยู่ในภูมิภาคทั้งหมดเพียงพอต่อการสร้างความเชื่อมต่อภายในภูมิภาคเอง ถ้าหากมีการร่วมมือร่วมใจกันอย่างแท้จริง แต่ประเด็นที่สำคัญกว่าอยู่ที่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เพราะการเชื่อมต่อในบางพื้นที่ให้ผลประโยชน์ตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงกว่าบางพื้นที่ พื้นที่ที่ให้ผลประโยชน์ตอบแทนสูงกว่าย่อมมีโอกาสได้รับการพิจารณาเพื่อการพัฒนาก่อนเป็นปกติ อย่างไรก็ตามมีผู้เสนอว่า ถ้ามีการรวมตัวกันเพื่อตั้งเป็นกองทุนโครงสร้างพื้นฐานขึ้นมาได้จริง ปัญหาก็ยังไม่หมดไป เพราะการสร้างโครงสร้างพื้นฐานจะต้องใช้เงินลงทุนเป็นจำนวนมาก ทำให้ประเทศที่ลงทุนสร้างโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าวเกิดมีภาระหนี้สิน และในที่สุดจะไม่มีเงินเหลือพอที่จะนำไปพัฒนาด้านอื่นๆ เพราะมีภาระต้องใช้หนี้จากโครงการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าว ดังนั้นประเด็นนี้คงจะต้องพิจารณาผลได้เสียเป็นรายโครงการแทนที่จะกล่าวถึงภาพรวม แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าการเชื่อมต่อด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาภูมิภาค แต่เมื่อผลพวงของการพัฒนาเกิดขึ้นแล้ว ใครเป็นผู้ได้ประโยชน์และใครเป็นผู้เสียประโยชน์ส่วนใหญ่ ยังคงเป็นปัญหาที่ไม่มีรัฐบาลของประเทศในภูมิภาคแถบนี้ต้องการคำตอบที่ชัดเจน เพราะผลที่ได้อาจจะไม่ตรงกับที่ได้อธิบายไปล่วงหน้าแล้วแก่สาธารณชน

บทที่ 8
การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน

8.1 ภาพโดยทั่วไปบนระเบียงเศรษฐกิจ EWECและ SEC ที่ผ่านประเทศไทย

8.1.1 ลักษณะการใช้ที่ดินของไทย

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในพื้นที่ที่เส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก(East-West Economic Corridor:EWEC)พาดผ่านในส่วนของประเทศไทยซึ่งประกอบด้วย 9 จังหวัดคือ จังหวัดมุกดาหารกาฬสินธุ์มหาสารคามขอนแก่นชัยภูมิเพชรบูรณ์พิษณุโลกสุโขทัย และตากซึ่งเป็นการเรียงจังหวัดบนเส้นทางดังกล่าวจากตะวันออกไปสู่ตะวันตกเส้นทางดังกล่าวเริ่มมีกิจกรรมที่คึกคักมากขึ้นในช่วงเชื่อมต่อระหว่างสปป.ลาวและเวียดนาม เนื่องจากได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากรัฐบาลญี่ปุ่นตามที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 7 ขณะนี้ระเบียงเศรษฐกิจใต้ (South Economic Corridor : SEC) ซึ่งมีจุดเชื่อมต่ออยู่สองจุดด้านภาคตะวันออกสายบน 4 จังหวัดคือจังหวัดสระแก้วปราจีนบุรีฉะเชิงเทรานครนายกส่วนสายล่าง 9 จังหวัดคือตราดจันทบุรีระยองชลบุรีและมีสมุทรปราการเป็นจุดเชื่อมเข้ากรุงเทพฯต่อไปนครปฐมราชบุรีและกาญจนบุรีซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นก็ให้ความสนใจมากเช่นกัน โดยเฉพาะในกรณีท่าเรือน้ำลึกทวายในประเทศเมียนมาร์ ทั้ง 2 ระเบียงจะมี 22 จังหวัดในประเทศไทยที่อยู่บนระเบียงเศรษฐกิจทั้งสองดังกล่าว

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบน EWEC และ SECจะเริ่มจากการจำแนกพื้นที่ประเทศไทย ซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมด 321 ล้านไร่ ออกเป็นภาคต่างๆ ดังต่อไปนี้

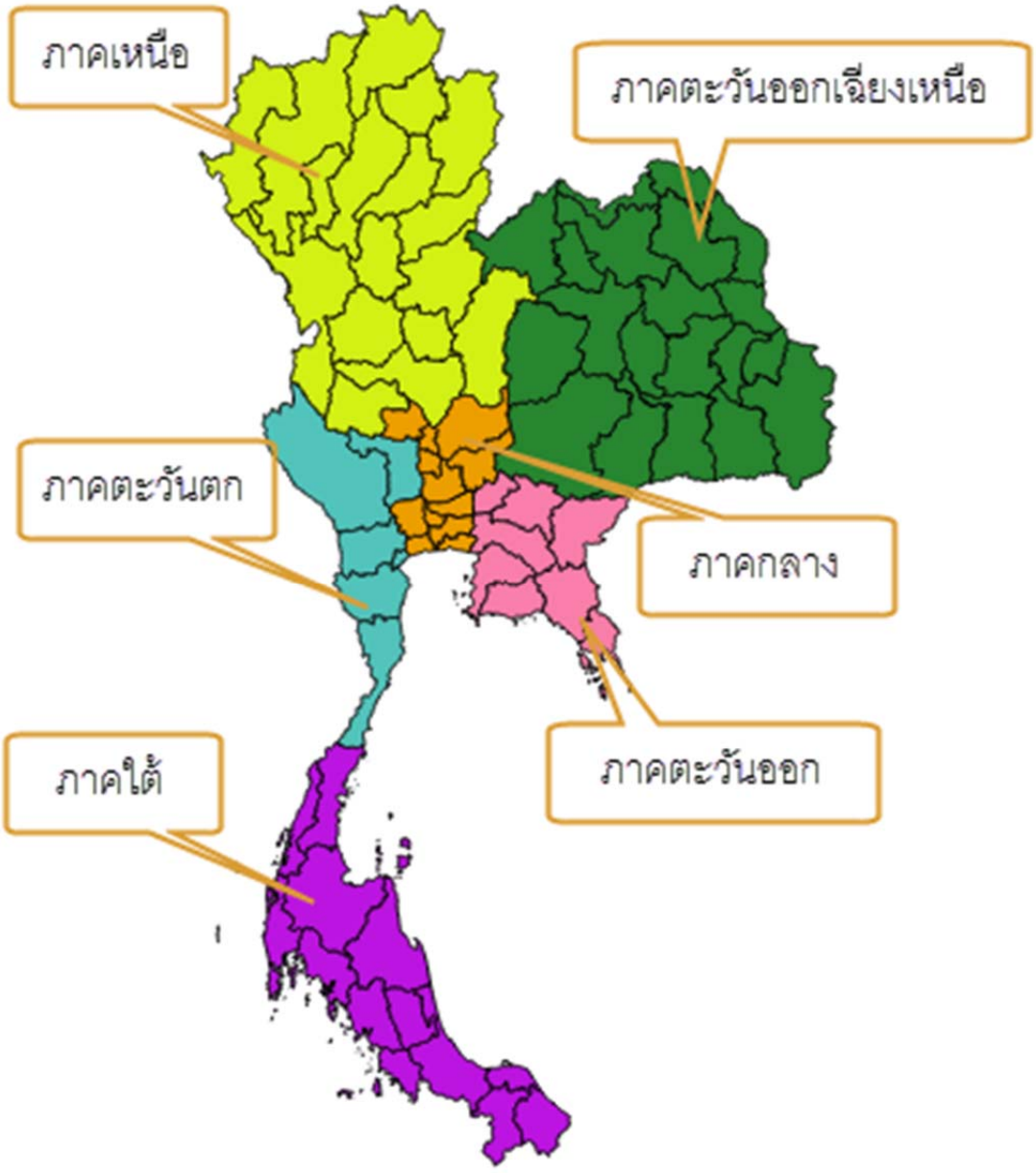
ตารางที่ 8.1 การแบ่งพื้นที่รายภาค

ภาค	จังหวัด
ภาคกลาง (12)	สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี ลพบุรี ชัยนาท สระบุรี กรุงเทพมหานคร นครปฐม สมุทรสาคร
ภาคเหนือ (17)	เชียงใหม่ ลำพูน น่าน ลำปาง แม่ฮ่องสอน นครสวรรค์ อุตรดิตถ์ แพร่ ตาก สุโขทัย พะเยา เชียงราย พิษณุโลก อุทัยธานี กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรืออีสาน (20)	ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธร ชัยภูมิ อำนาจเจริญ หนองบัวลำภู ร้อยเอ็ด อุดรธานี เลย มหาสารคาม กาฬสินธุ์ สกลนคร นครพนม มุกดาหาร บึงกาฬ หนองคาย
ภาคตะวันออก (8)	ชลบุรี จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี ระยอง นครนายก

ภาค	จังหวัด
	สระแก้ว
ภาคตะวันตก (6)	กาญจนบุรี สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม เพชรบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์
ภาคใต้ (14)	นครศรีธรรมราช กระบี่ พังงา ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี ชุมพร สงขลา ระนอง สตูล ตรัง พัทลุง ปัตตานี ยะลา นราธิวาส

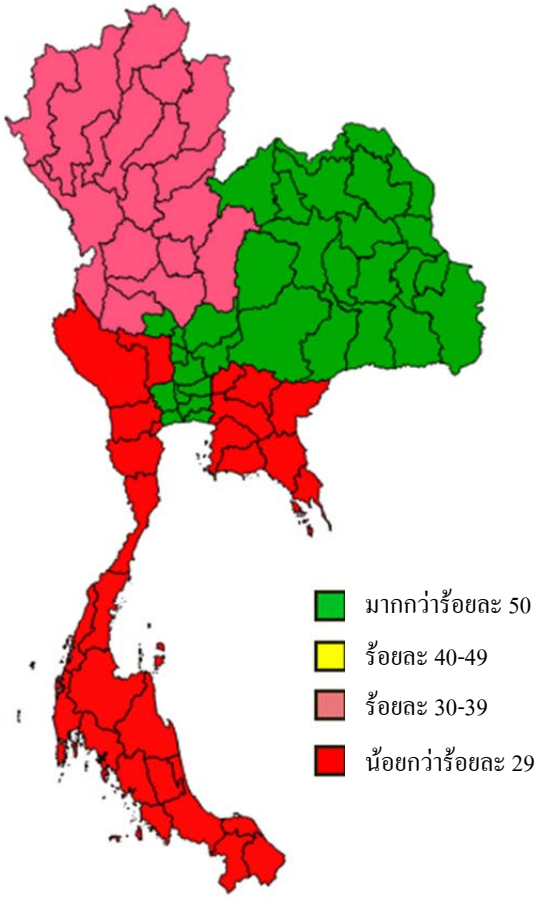
รวม 77 จังหวัด

ภาพที่ 8.1 การแสดงพื้นที่ภาคต่างๆ บนแผนที่

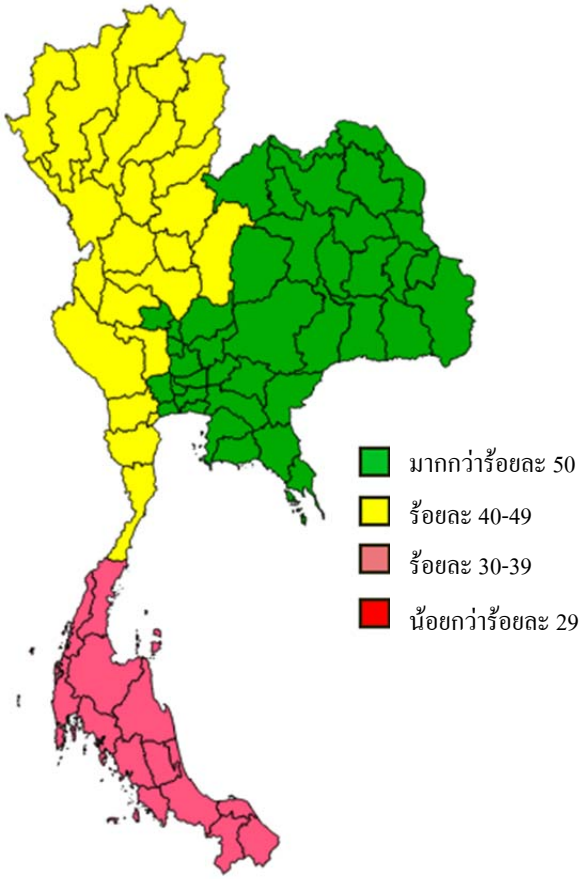

ส่วนพื้นที่บน EWEC และ SECตั้งแต่ปี 2545 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มโครงการนี้อย่างเป็นทางการ โดยที่ทั้ง EWEC และ SECมิได้เป็นการสร้างทางใหม่ทั้งหมด แต่เป็นการเชื่อมต่อเส้นทางส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์กับเส้นทางที่มีอยู่แล้ว ดังนั้นโดยภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของการใช้พื้นที่จึงมิใช่การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุจากการสร้างความเชื่อมต่อทางถนนเป็นสำคัญ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากระดับการพัฒนาของประเทศโดยรวม และเป็นการพัฒนาความเป็นเมืองในภูมิภาคต่างๆ ตามทฤษฎีการพัฒนาเมืองหลักเมืองรองในภูมิภาค (Growth pole theory) ที่อธิบายโดยวิชาการพัฒนาภูมิภาค (Regional development) เป็นหลัก ส่วนปัจจัยที่เกิดจากถนนที่ก่อให้เกิดการลดต้นทุนในการขนส่งนั้นก็อาจจะมีอิทธิพลเช่นกัน แต่จะเกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นไปภายหลังจากการเชื่อมต่อดีขึ้นและสะท้อนจากอัตราการเพิ่มขึ้นของสินค้า ณ จุดผ่านแดนเป็นหลัก ภาพที่จะแสดงต่อไปนี้คือภาพการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ของประเทศไทยโดยรวมโดยพิจารณาจากสัดส่วนการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรเป็นหลัก

ภาพที่ 8.2 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านการเกษตรของประเทศไทยพ.ศ.2545

ภาพที่ 8.3 การใช้พื้นที่การเกษตรใน พ.ศ.2556

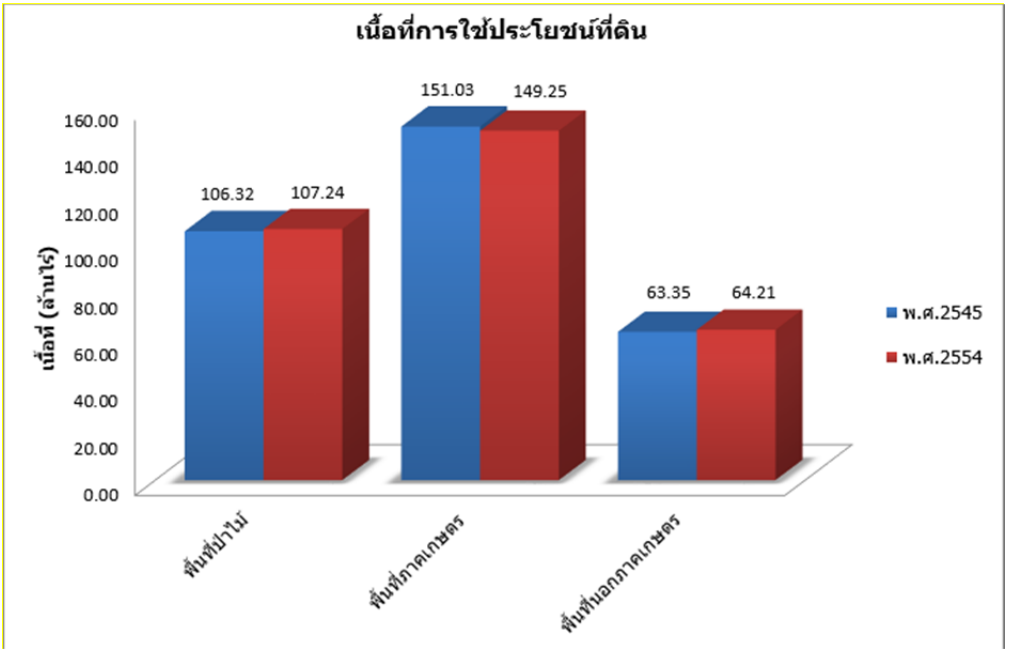
8.1.2 การลดลงของพื้นที่ป่า

การลดลงของพื้นที่ป่าในประเทศไทยมีปัจจัยสำคัญที่เกิดจากการเพิ่มพื้นที่การเกษตรเป็นสำคัญ การใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรมากที่สุด คือ มากกว่าร้อยละ 50 ตั้งแต่ปี 2545-2556 จะอยู่ในภาคอีสานเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะพื้นที่นี้ประกอบด้วยพื้นที่ราบสูงซึ่งสามารถทำการเกษตรได้บนพื้นที่สูง เนื่องจากบนพื้นที่ดังกล่าวนั้นจะมีพื้นราบส่วนใหญ่ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ จังหวัดชัยภูมิ และขอนแก่น รวมทั้งบริเวณเขาใหญ่ ในจังหวัดนครราชสีมาและบริเวณภูเขาพนมดงรักในจังหวัดบุรีรัมย์ด้วย เมื่อพื้นที่ราบบนที่สูงไม่มีลักษณะสูงชันจึงสามารถทำการเกษตรได้ ประกอบกับช่วงมีปัญหาการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พ.ค.ท.) ซึ่งมีพื้นที่อิทธิพลของ พ.ค.ท.กระจายอยู่ทั้งภาคอีสาน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ติดต่อกับสปป.ลาวและกัมพูชาซึ่งมีการเคลื่อนไหวของพรรคที่สนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์อยู่ในทั้งสองประเทศนั้น ทำให้รัฐบาลไทยโดยการสนับสนุนจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในยุคนั้น ตั้งแต่ปี 2504 เป็นต้นมาถึง 2522 เป็นยุคที่มีการสร้างทางยุทธศาสตร์ในภาคอีสานมากที่สุดเพื่อใช้เป็นเส้นทางในการปราบคอมมิวนิสต์ ภาคอีสานจึงได้ชื่อว่าเป็นภาคที่มีถนนตัดผ่านมากที่สุด และเมื่อถนนตัดผ่านที่ใด พื้นที่ป่าที่มีอยู่ตามธรรมชาติก็ถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่การเกษตร ด้วยเหตุผลดังกล่าวพื้นที่ในภาคนี้จึงถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่การเกษตรมากที่สุดในประเทศ

ไทย (กว่าร้อยละ 50) ตั้งแต่ปี 2545 มาแล้ว ส่วนภาคเหนือเนื่องจากเป็นพื้นที่ภูเขาสูงชันและการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์มักจะอยู่ในบรรดาชนชาติส่วนน้อยที่อาศัยอยู่บนภูเขา พื้นที่การเกษตรจึงอยู่ระหว่างร้อยละ 30-35 ขณะที่ในภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ซึ่งมีพื้นที่ป่าเขาค่อนข้างมาก พื้นที่การเกษตรจึงไม่เกินร้อยละ 25 ในปี 2545 แต่หลังจากนั้น 11 ปี ได้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินสำหรับในทุกภาคที่เหลือนอกจากภาคอีสาน กล่าวคือ ภาคตะวันตกและภาคตะวันออกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกได้มีการเพิ่มพื้นที่การเกษตรแบบก้าวกระโดด ซึ่งแต่เดิมอยู่ในระดับต่ำกว่าร้อยละ 25 มาเป็นมากกว่าร้อยละ 50 ตามมาด้วยภาคตะวันตกที่เคยอยู่ต่ำกว่าร้อยละ 25 มาเป็นระหว่างร้อยละ 40-45 ภาคเหนือขยับจากร้อยละ 30-35 มาเป็นร้อยละ 40-45 ขณะที่ภาคใต้ขยับเพิ่มจากน้อยกว่าร้อยละ 25 มาเป็นร้อยละ 30-35 สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่มาจากสองปัจจัยหลัก คือ การที่ประเทศจีนได้พัฒนามาเป็นประเทศอุตสาหกรรมจนกลายเป็นประเทศที่ผลิตรถยนต์รายใหญ่ที่สุดของโลก ทำให้มีความต้องการใช้ยางพาราซึ่งเป็นส่วนประกอบการทำล้อยางรถยนต์ ถุงมือที่ใช้ในการแพทย์ ตลอดจนถุงยางอนามัยเพิ่มขึ้น ทำให้มีการปลูกยางเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ภาคตะวันออกซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนดินฟ้าอากาศคล้ายภาคใต้ของไทย มีการขยายการปลูกยางพาราไปสู่ภาคเหนือแม้จะยังไม่มากนัก ในขณะที่ในภาคอีสานมีการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ปลูกยางพาราอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นมา ส่วนหนึ่งเป็นเพราะนโยบายการส่งเสริมการปลูกยางพาราในพื้นที่ดังกล่าวโดยรัฐบาลไทยในขณะนั้น การปลูกยางพาราในภาคดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นการปลูกในพื้นที่ที่ใช้ทำนาเดิม นอกจากนั้นการตื่นตัวในการใช้พลังงานทดแทน เช่น ไบโอดีเซล ประกอบกับการที่ราคาน้ำมันปาล์มเพิ่มสูงขึ้นในปี 2553 ทำให้มีการปลูกปาล์มน้ำมันในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศเพิ่มมากขึ้น แต่ยังไม่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในภาคอื่นๆ ของประเทศนอกเหนือจากในภาคใต้เท่ากับการเพิ่มพื้นที่ปลูกยางพารา

จากภาพจะเห็นได้ว่าพื้นที่ป่าที่เหลือของประเทศไทยจะอยู่ทางภาคเหนือและภาคตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจังหวัดชายแดนที่ยังมีพื้นที่ป่าอยู่มากตามเส้นทาง EWEC และ SEC คือจังหวัดตาก บนเส้นทาง EWEC และ กาญจนบุรีบนเส้นทาง SEC ตามลำดับ

ภาพที่ 8.4 เนื้อที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากภาพที่ 8.4 จะได้ผลสอดคล้องกับภาพที่ 8.2 และ 8.3 กล่าวคือ โดยรวมพื้นที่ภาคเกษตรจากปี 2545-2554 เพิ่มขึ้น 2.05 ล้านไร่ ซึ่งเกิดจากการลดลงของพื้นที่ป่า 1.19 ล้านไร่ และการลดลงของพื้นที่นอกการเกษตร 0.86 ล้านไร่ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

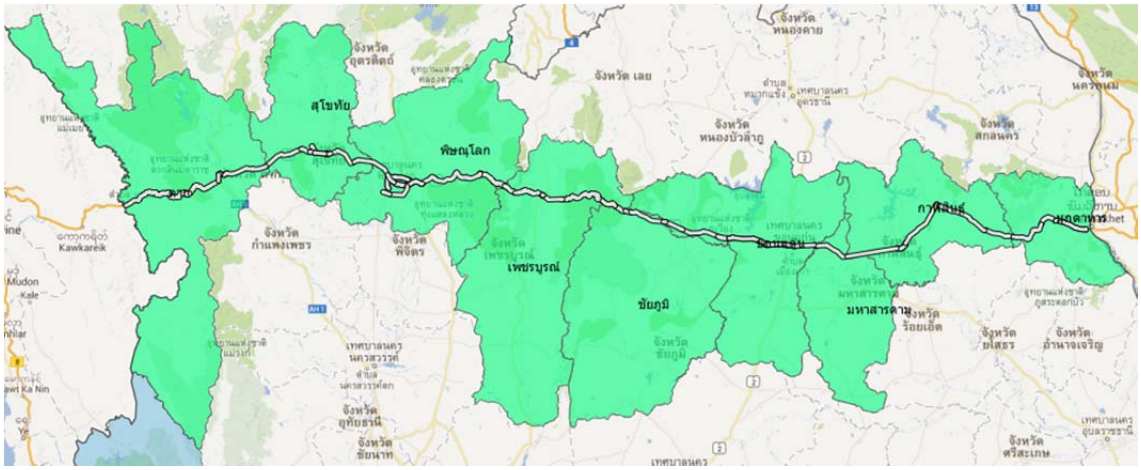
8.2 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ของประเทศและระเบียงเศรษฐกิจ

ข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทาง EWEC-SEC ในงานวิจัยนี้ อ้างอิงจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางจากกรมทางหลวง โดยแต่ละประเทศที่เส้นทางดังกล่าวพาดผ่านจะมีการพัฒนาเส้นทางภายในประเทศของตนเอง และกำหนดแนวทางในการข้ามแดนร่วมกัน โดยในประเทศไทยมีโครงข่ายถนนเชื่อมโยงในเส้นทางทั้งสองอยู่แล้ว การเข้าร่วมพัฒนาเส้นทาง EWEC-SEC จึงเป็นการปรับปรุงถนนเดิมที่มีอยู่เพื่อเชื่อมต่อกับเส้นทางระหว่างประเทศ และสามารถแสดงภาพรวมเส้นทาง ดังต่อไปนี้

8.2.1 ข้อมูลทางกายภาพเส้นทาง EWEC

เส้นทาง EWEC ตามนิยามของ GMS มีการระบุว่า เป็นเส้นทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศจากประเทศเมียนมาร์ผ่านมายังประเทศไทย ไปทางสปป.ลาว และเวียดนาม ตามลำดับ และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเส้นทางถนนจริง ตามข้อมูลของกรมทางหลวง พบว่า ส่วนใหญ่มีเส้นทางที่สอดคล้องกับเส้นถนนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งเป็นการแนวดำเนินการที่เน้นการปรับปรุงเส้นทางที่มีอยู่แล้วเป็นหลัก โดยจากภาพที่ 8.5เป็นการแสดงเส้นทางตาแผนดำเนินการของระเบียงเศรษฐกิจดังต่อไปนี้

ภาพที่ 8.5 แสดงเส้นทางจำลองตามแนวคิดระเบียงเศรษฐกิจ EWEC

จากข้อมูลเส้นทางในปี พ.ศ.2556 เส้นทาง EWEC อาศัยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 เป็นหลัก ดังแสดงในภาพที่ 8.6 โดยทางหลวงหมายเลข 12 นี้ มีส่วนต่อขยายเชื่อมโยงหลายจังหวัด ซึ่งแต่ละส่วนต่อขยายมีขนาดถนนและสมรรถภาพในการเดินทางไม่เท่ากัน อันเป็นผลจากสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ ส่งผลต่อต้นทุนในการเดินทางและค่าใช้จ่ายในการขนส่งสินค้าที่ไม่เท่ากันในแต่ละส่วนของถนนด้วย

ภาพที่ 8.6 เส้นทางเชื่อมต่อทั้งหมดของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ของกรมทางหลวง

8.2.2 ข้อมูลทางกายภาพเส้นทาง SEC

เส้นทาง SEC นั้นมีความแตกต่างกับเส้นทาง EWEC เนื่องจาก ยังไม่มีการรายงานที่แน่นอนว่าจะใช้เส้นทางใด โดยข้อมูลจาก ADB พบว่า ในส่วนของประเทศไทยนั้น เป็นเส้นทางส่วนกลาง และเส้นทางเลียบชายฝั่งด้านใต้ ซึ่งยังมิได้ระบุหมายเลขทางหลวงที่ประเทศไทยมีอยู่ใน

ปัจจุบันอย่างชัดเจน ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากเส้นทางที่มีอยู่จริงและแผนการเชื่อมต่อเส้นทางที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถแสดงเส้นทาง SEC ได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 8.7 แสดงเส้นสมมติของเส้นทาง SEC

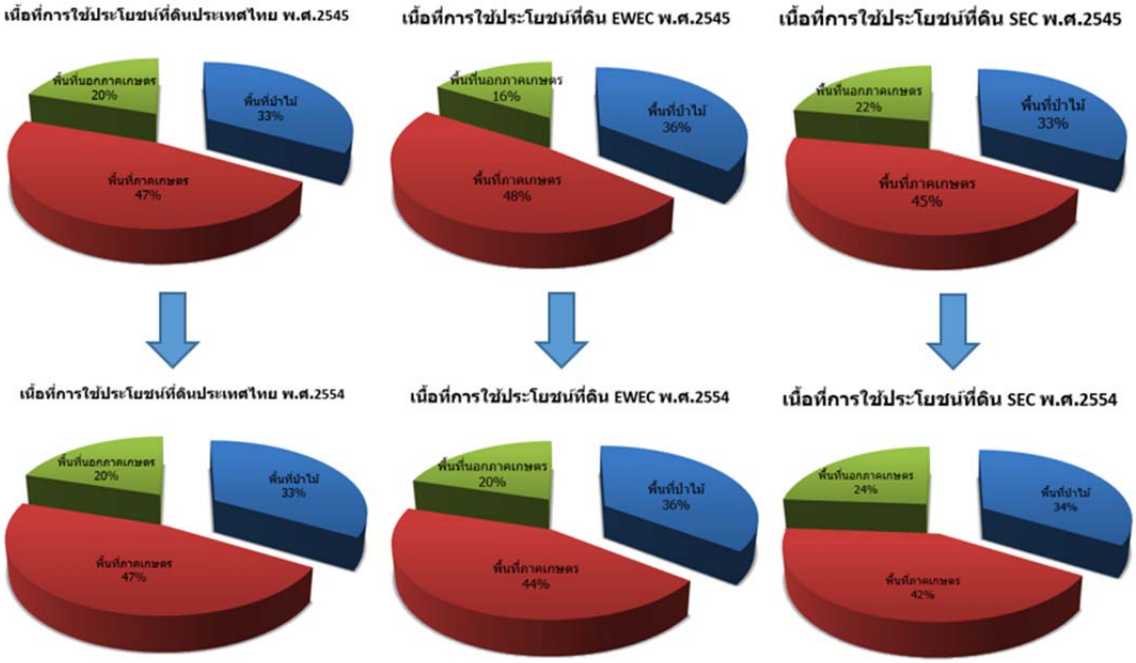
จากภาพที่ 8.7 พบว่า เส้นทาง SEC นั้นมีเส้นทางหลักจากจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และนครปฐม ซึ่งมีเส้นทางเดี่ยว แต่เมื่อมาถึง กรุงเทพมหานคร พบว่า สามารถแยกเส้นทางออกได้เป็นสองส่วน ประกอบด้วย เส้นทางเลียบชายฝั่งซึ่งผ่านมาทางฉะเชิงเทรา ชลบุรี และสิ้นสุดที่แถบท่าเรือที่จังหวัดระยอง และอีกส่วนหนึ่งคือเส้นทางส่วนกลาง ซึ่งสามารถออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านได้ทางจังหวัดจันทบุรีและตราด และอีกเส้นทางสู่จังหวัดสระแก้วตามลำดับ โดยมีโครงข่ายถนนย่อยทำการเชื่อมเส้นทางส่วนกลางและเส้นทางเลียบชายฝั่งประกอบ อย่างไรก็ตาม จากการค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้น พบว่า มีการใช้ถนนสายเอเชียเป็นเส้นหลักในการเดินทางในช่วงจังหวัดปราจีนบุรี สระแก้ว และกรุงเทพมหานคร และจากการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากแผนที่ภูมิศาสตร์และเส้นทางถนนหลักภายในประเทศไทยเพิ่มเติม จึงสามารถสร้างเส้นทางเบื้องต้นที่ใช้ในการเดินทางตามกรอบการพัฒนาเส้นทาง SEC ได้ ดังแสดงในภาพที่ 8.8

ภาพที่ 8.8 โครงข่ายถนนจริงที่เชื่อมโยงเส้นทาง SEC

เส้นทางประมาณนี้เป็นการกำหนดจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3, 30, 301, 303, 304 และ 323 เป็นหลัก โดยสามารถเดินทางเข้ามาจากสาธารณรัฐสหภาพพม่า ผ่านจังหวัดกาญจนบุรี ไปจนถึงจังหวัดสระแก้วซึ่งเป็นทางออกไปสู่ประเทศกัมพูชา เมื่อเห็นภาพเส้นทางภูมิศาสตร์ของ EWEC และ SEC เมื่อเทียบกับส่วนที่เหลืออื่น ๆ ของประเทศไทยแล้ว จะแสดงให้เห็นภาพการใช้พื้นที่ในจังหวัดที่ถนนทั้งสองพาดผ่านเพื่อศึกษากิจกรรมทางเศรษฐกิจบนเส้นทางสองทางเทียบกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวมต่อไป

ภาพที่ 8.9 แสดงสัดส่วนของการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศไทย

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2554)

หมายเหตุ ตัวเลขสัดส่วนของการใช้พื้นที่ในประเทศไทยระหว่างปี 2545-2554 ที่ไม่เปลี่ยนแปลงทั้งที่ภาพ 8.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงจากการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรเพิ่มขึ้น 2.05 ล้านไร่ ที่เกิดจากการลดลงของพื้นที่ป่า 1.19 ล้านไร่ และพื้นที่นอกการเกษตร 0.86 ล้านไร่ เป็นเพราะการใช้ตัวเลขประมาณการที่เป็นจำนวนเต็ม ความแตกต่างดังกล่าวจึงไม่ปรากฏชัดเจน

โดยสรุปพื้นที่บนเส้นทาง EWEC เนื่องจากอยู่บริเวณภาคเหนือตอนล่างและอีสานตอนบน ในปี 2545 จึงมีเนื้อที่นอกการเกษตรน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ถ้าใช้ตัวเลขทั้งหมดสะท้อนระดับการพัฒนาทางอุตสาหกรรมและบริการ ก็ถือได้ว่าการพัฒนาของจังหวัดบนเส้นทางนี้ในปี 2545 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ถ้าเทียบกับจังหวัดบนเส้นทาง SEC ในปีเดียวกันก็จะพบว่าระดับการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมและบริการสูงกว่าภาพรวมของทั้งประเทศดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

โดยสรุปก็คือ พื้นที่ทั้ง EWEC และ SEC มีการเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นกว่าการเปลี่นแปลงระดับประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดลงของพื้นที่การเกษตรในทั้งสองพื้นที่ แต่ปัจจัยที่จะนำมาอธิบายนั้นอาจจะไม่ใช้เส้นทางอย่างเดียวหรือเป็นหลัก เพราะทั้งสองเส้นทางมีลักษณะศูนย์ความเจริญ (Growth pole) อยู่แล้ว กล่าวคือ บนเส้นทาง EWEC ในภาคเหนือตอนล่างมีจังหวัดพิษณุโลกเป็นเมืองศูนย์กลางและเป็นที่ตั้งสิ่งที่เรียกว่า “สี่แยกอินโดจีน” ซึ่งเป็นจุดตัดของถนนเอเชียที่ตัดขึ้นไปภาคเหนือกับ EWEC และยังมีเมืองรองคือจังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีแหล่งพลังงานของตัวเองด้วย ในขณะที่ส่วนที่ผ่านภาคอีสานตอนบน ศูนย์กลางความเจริญประกอบด้วย จังหวัดขอนแก่น และมี

เมืองบริวารคือจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเชื่อมระหว่างจังหวัดนครราชสีมาซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญในอีสานใต้จุดหนึ่งกับจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญของอีสานเหนือนอกจากนั้นยังมีเมืองรองอีก 2 แห่งคือ มหาสารคามและกาฬสินธุ์ ส่วนบนสาย SEC นั้น เมืองศูนย์กลางคือกรุงเทพมหานครซึ่งมีเมืองรองคือสมุทรปราการและนครปฐม ส่วน SEC ในภาคตะวันออกก็มีชลบุรีและระยอง และยังมีเมืองรองประกอบด้วยฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี ดังนั้นลักษณะดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการปรับโครงสร้างของการใช้ที่ดินบนเส้นทางทั้ง EWEC และ SEC ในอนาคต นอกจากศูนย์กลางความเจริญดังกล่าวจะเป็นจุดดึงดูดแล้ว เส้นทางทั้งสองน่าจะมีส่วนสำคัญที่จะช่วยทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินด้วย ซึ่งอาจจะศึกษาได้จากปริมาณสินค้าผ่านแดนที่จะกล่าวต่อไป

8.3 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC และ SEC

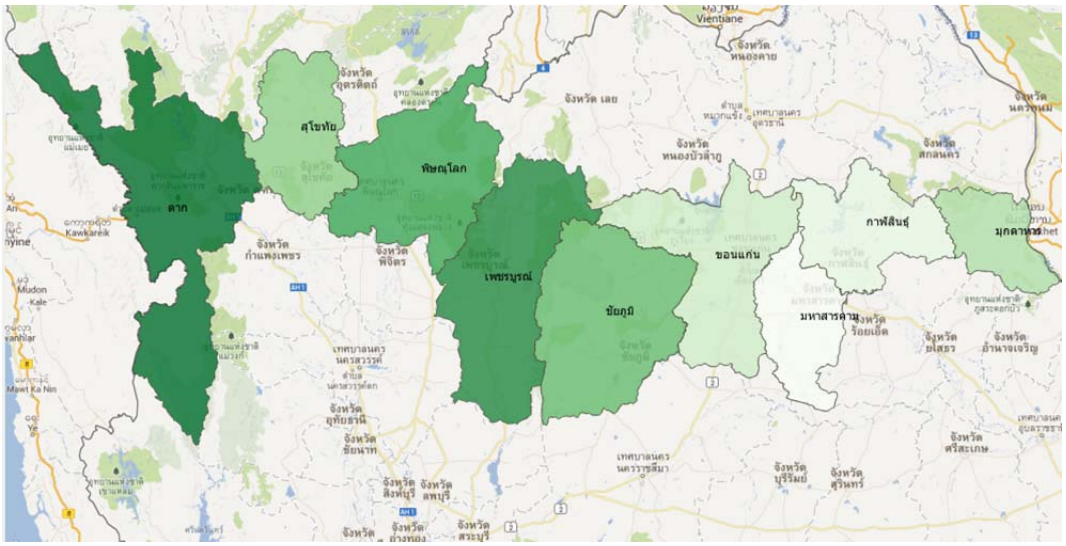
ความเป็นเมืองจะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องด้วย ถ้าหากพื้นที่ประกอบด้วยภูเขาและยังมีพื้นที่ป่าปกคลุมอยู่มาก พื้นที่ที่จะใช้ทำการเกษตรพื้นที่เมืองและอุตสาหกรรมก็จะมีสัดส่วนไม่มาก แต่หากเป็นพื้นที่ราบก็มีความเป็นไปได้ที่จะมีสัดส่วนพื้นที่การเกษตรหรือเมืองมากกว่า ขึ้นอยู่กับว่าความเป็นเมืองขยายตัวออกไปถึงมากน้อยเพียงใด และดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าด้านทิศตะวันตกของไทยเป็นภาคที่ยังมีภูเขาและพื้นที่ป่าอยู่มาก ดังนั้นจังหวัดที่อยู่ทางทิศตะวันตกของไทยจะยังคงมีพื้นที่ป่าในสัดส่วนที่สูงกว่าโดยเปรียบเทียบ ในขณะที่ภาคอีสานถึงแม้ว่าจะมีภูเขาแต่ก็มีพื้นที่ราบค่อนข้างมาก ขณะที่ภาคตะวันออกของประเทศไทยก็ยังมีบริเวณพื้นที่ป่าตะวันออก ดังนั้นจากลักษณะภูมิศาสตร์ดังกล่าวย่อมพอสรุปได้ว่า บนเส้นทาง EWEC จังหวัดที่อยู่ทางตะวันตกของไทย คือจากสุโขทัย พิษณุโลกและเพชรบูรณ์ จะยังมีสัดส่วนพื้นที่ป่าค่อนข้างมากเปรียบเทียบกับจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรืออีสาน ขณะที่บนเส้นทาง SEC จังหวัดในทิศตะวันตก ประกอบด้วยกาญจนบุรี ราชบุรี และทิศตะวันออก คือ จันทบุรี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรีเป็นต้น

ส่วนการเพิ่มหรือลดลงของพื้นที่ป่ามีสาเหตุดังนี้ คือ กรณีที่พื้นที่ลดลงนั้นส่วนใหญ่เกิดจากการรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรหรือการเปิดพื้นที่เพื่อทำเหมืองหรือหาแร่ธาตุในพื้นดิน หลังจากนั้นถ้าไม่ได้รับการฟื้นฟูบางส่วนของพื้นที่เกษตรที่อยู่ใกล้กับเมืองก็จะถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่เมืองหรือพื้นที่อุตสาหกรรมที่ขยายตัวบริเวณชายขอบของพื้นที่เมือง ส่วนกรณีที่พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นนั้นอาจจะมีสาเหตุจากเมื่อถูกบุกรุกทำการเกษตรจนพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมไปแล้ว แต่เกษตรกรไม่ประสงค์จะครอบครองหรือไม่สามารถครอบครองได้ เมื่อมีการฟื้นฟูโดยการปลูกป่าหรือปล่อยให้ป่าฟื้นตัวตามธรรมชาติ พื้นที่ป่าก็จะกลับมาเพิ่มขึ้น

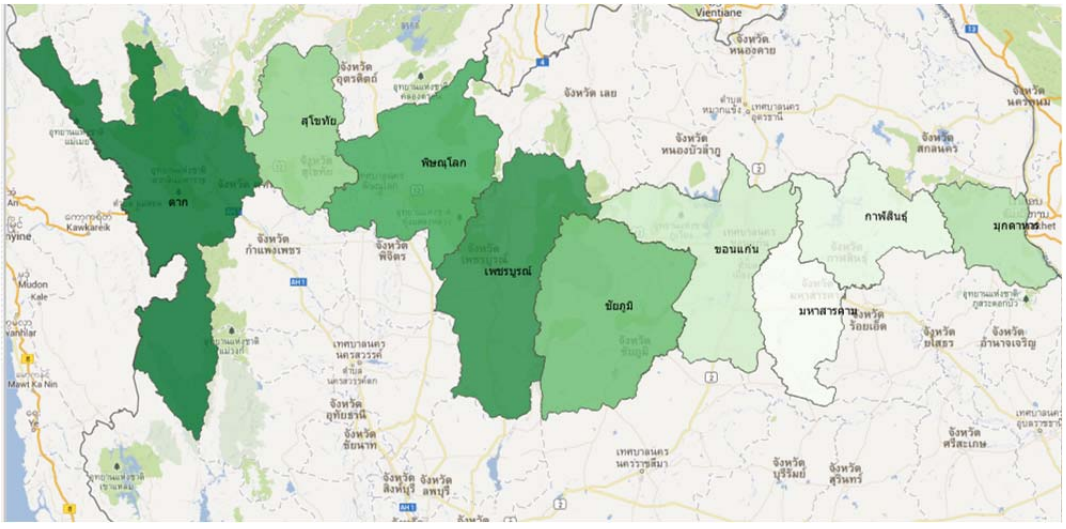
8.3.1 พื้นที่ป่าบนเส้นทาง EWEC

ภาพที่ 8.10 และ 8.11 แสดงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าในจังหวัดที่เส้นทาง EWECพาดผ่าน แสดงโดยสีที่มีความเน้นต่างกันระหว่างพื้นที่ที่มีสัดส่วนป่ามากไปหาน้อยตามลำดับ ส่วนภาพที่ 8.12 แสดงการเปลี่ยนแปลงเชิงปริมาณในลักษณะสัดส่วนที่แสดงให้เห็นถึงการเพิ่มหรือลดลงของพื้นที่ป่าในแต่ละจังหวัดอย่างชัดเจน ซึ่งจะมีความหมายเช่นเดียวกับในกรณีภาพที่ 8.10 และ 8.11

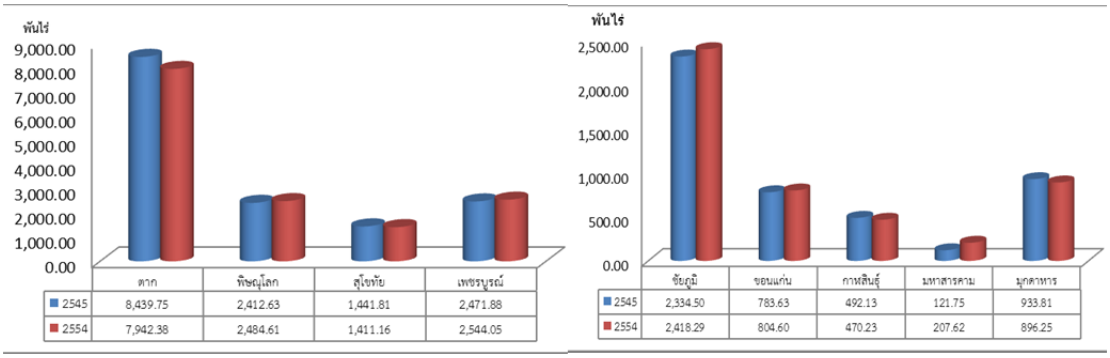
ภาพที่ 8.10 พื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ.2545 EWEC

ภาพที่ 8.11 พื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ.2554 EWEC

ภาพที่ 8.12 สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้เปรียบเทียบระหว่างปี 2545 และ 2554 เส้นทาง EWEC

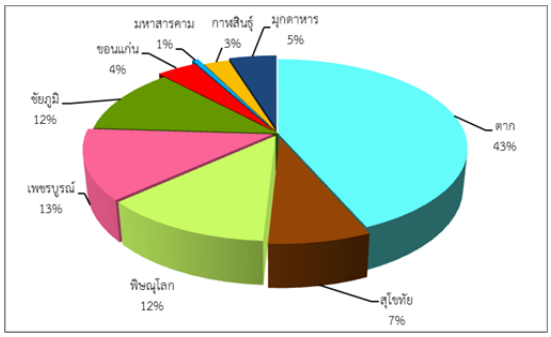

ภาพนี้แสดงให้เห็นถึงการลดลงของพื้นที่ป่าในจังหวัดตากในระยะ 10 ปี จากร้อยละ 82.3 เหลือเพียงร้อยละ 77.5 ขณะที่จังหวัดมุกดาหาร พื้นที่ป่าลดลงจากร้อยละ 34.4 เหลือร้อยละ 33.0 เป็นที่น่าสังเกตว่าทั้งสองจังหวัดเป็นเมืองชายแดนของเส้นทาง EWEC ด้านตะวันตกและตะวันออกของไทย ดังนั้นเมื่อมีกิจกรรมอื่นทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นก็อาจจะมีการรุกพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น และในกรณีนี้อาจจะชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจในบริเวณจังหวัดตากซึ่งติดต่อกับประเทศเมียนมาร์ในช่วงเวลาดังกล่าวมีความคึกคักโดยเปรียบเทียบมากกว่าในจังหวัดมุกดาหารซึ่งติดต่อกับสปป. ลาว จังหวัดที่มีการลดลงของพื้นที่ป่าด้วยเช่นกัน ถึงแม้จะไม่มากเท่าก็คือ สุโขทัย ที่ลดลงจาก 35.0 เหลือ 34.0 ในระยะเวลา 10 ปี ขณะที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ก็ลดลงจากร้อยละ 11.3 เหลือร้อยละ 10.8 ในระยะเวลาเดียวกัน เป็นที่น่าสังเกตว่าทั้งจังหวัดสุโขทัยและกาฬสินธุ์นั้นเป็นจังหวัดที่ติดอยู่กับจังหวัดชายแดน คือ ตากและมุกดาหาร จึงอาจจะได้รับอิทธิพลจากการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมืองชายแดนด้วย ในขณะที่สุโขทัยมีลักษณะพิเศษ เพราะนอกจากจะติดกับจังหวัดตากทางทิศตะวันตกแล้ว ยังติดกับจังหวัดพิษณุโลกซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางของภาคเหนือตอนใต้ด้วย จึงได้รับอิทธิพลทั้งสองด้าน ขณะที่ กาฬสินธุ์ก็มีจุดเชื่อมกับจังหวัดขอนแก่นซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือแต่ติดกับมหาสารคามมากกว่าจึงได้รับอิทธิพลไม่มากเท่ากับจังหวัดสุโขทัยซึ่งได้รับอิทธิพลในลักษณะดังกล่าวมากในช่วงเวลา 2520-2544 หรือในช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้วโดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าในจังหวัดที่เส้นทาง EWEC พาดผ่านอย่างเช่น ตาก สุโขทัย กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร อาจจะมาจากเส้นทาง EWEC เองส่วนหนึ่งในฐานะที่เป็นเมืองชายแดนและเมืองที่ติดต่อกับเมืองชายแดน ขณะเดียวกันก็ได้รับอิทธิพลจากเมืองศูนย์กลางซึ่งมิได้เกิดจากเส้นทาง EWEC โดยตรงด้วย ส่วนจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น ได้แก่ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ ขอนแก่นและมหาสารคาม โดยจังหวัดพิษณุโลกมีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 35.7 เป็น 36.8 ระหว่างปี 2545-2554 ขณะที่จังหวัดเพชรบูรณ์มีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 31.2 เป็นร้อยละ 32.1 และชัยภูมิเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 29.2 เป็นร้อยละ 30.3 ขอนแก่นร้อยละ 11.5 เป็นร้อยละ 11.8 ขณะที่มหาสารคามเพิ่มจากร้อยละ 3.6 เป็น 6.3 ในช่วงเวลาเดียวกัน สะท้อนให้เห็นว่าเมืองเหล่านี้เห็นความสำคัญของการมีพื้นที่ป่ามากขึ้น เนื่องจากเป็นเมืองศูนย์กลางและเมืองที่เริ่มมีความเจริญ

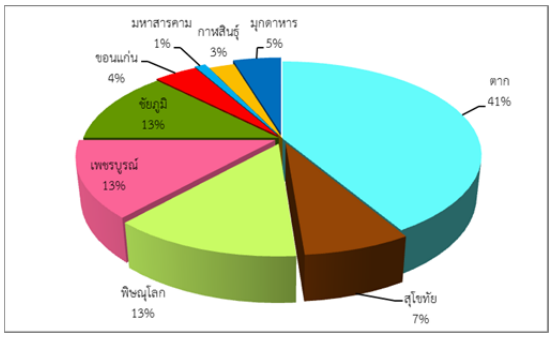
ทางวัตถุสูง ส่วนกรณีจังหวัดมหาสารคามนั้นอาจจะเกิดจากความตระหนักว่าจังหวัดของตนมีพื้นที่ป่าน้อยเกินไป อีกทั้งจังหวัดดังกล่าวเป็นจังหวัดที่ถือว่าเป็นตักศิลาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีสถาบันการศึกษาระดับสูงมากที่สุดจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ถ้าหากจะเปรียบเทียบจังหวัดที่มีขนาดพื้นที่ป่าลดหลั่นกันไปบนเส้นทาง EWEC ดังกล่าวได้แสดงไว้ในภาพที่ 8.13 ที่แสดงไว้ข้างล่างนี้

ภาพที่ 8.13 เปรียบเทียบขนาดพื้นที่ป่าของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC พ.ศ.2545 และ 2554

พ.ศ. 2545 (หน่วย:ไร่)

พ.ศ. 2554 (หน่วย:ไร่)

จังหวัด	พื้นที่ป่าไม้ (ไร่)		ร้อยละพื้นที่ป่าไม้	
	2545	2554	2545	2554
ตาก	8,439,750.00	7,942,381.00	82.33	77.46
เพชรบูรณ์	2,471,875.00	2,544,053.00	31.23	32.13
สุโขทัย	1,441,813.00	1,411,161.00	34.93	34.0
ชัยภูมิ	2,334,500.00	2,418,292.00	29.18	30.28
พิษณุโลก	2,412,625.00	2,484,607.00	35.76	36.83
มุกดาหาร	933,812.00	896,253.00	34.40	33.04
ขอนแก่น	783,625.00	804,600.00	11.53	11.83
มหาสารคาม	121,750.00	207,618.00	3.58	6.28
กาฬสินธุ์	492,125.00	470,227.00	11.3	10.83

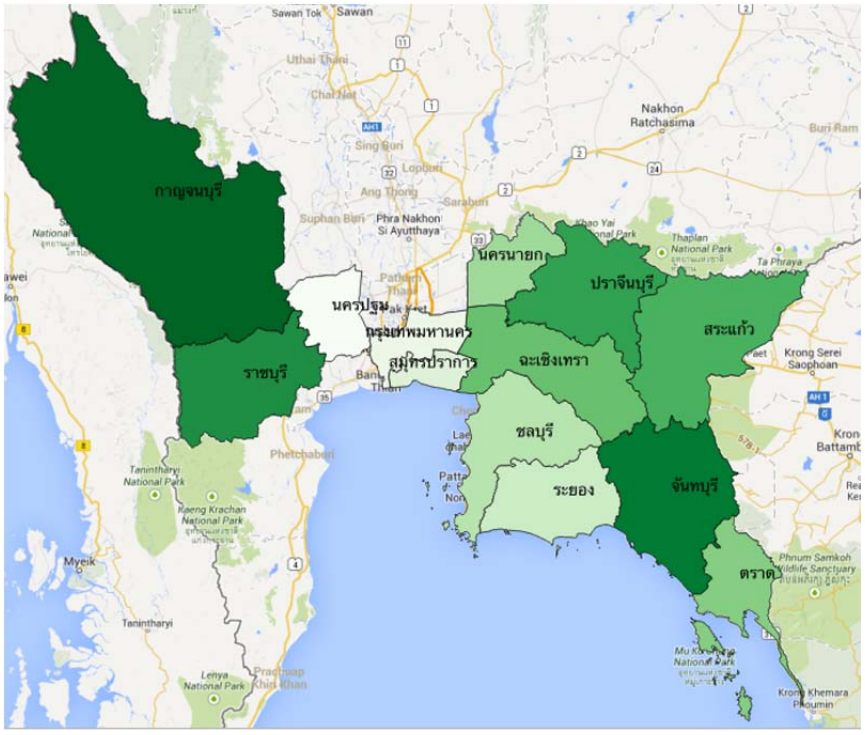
จะเห็นได้ว่าบนเส้นทาง EWEC ในภาพรวมพื้นที่ป่าส่วนใหญ่จะอยู่ในจังหวัดตาก และเพชรบูรณ์ ซึ่งมีพื้นที่ป่ารวมกันมากกว่าร้อยละ 50 ของพื้นที่ป่าทั้งหมด ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่จังหวัดบนเส้น EWEC ด้านตะวันตก ถ้าหากรวมจังหวัดชัยภูมิเข้าไปด้วยที่เหลืออีก 4 จังหวัดในภาคอีสานตอนบน คือจังหวัดมุกดาหาร ขอนแก่น มหาสารคามและกาฬสินธุ์ มีพื้นที่ป่ารวมกันไม่ถึงร้อยละ 15 ของพื้นที่ป่าบนเส้นทางนี้

จังหวัดที่มีพื้นที่ป่ามากที่สุดในปี 2545 คือ จังหวัดตาก พิษณุโลก มุกดาหาร สุโขทัย เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ และมหาสารคาม แต่เนื่องจากพื้นที่ป่าในจังหวัดสุโขทัยและมุกดาหารลดลงในปี 2554 ในขณะที่จังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ และชัยภูมิ มีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น พื้นที่ป่าของจังหวัดตากถึงแม้จะลดลงมาก และพื้นที่ป่าของจังหวัดมหาสารคามจะเพิ่มขึ้นมาก แต่เนื่องจากจังหวัดตากมีพื้นที่ป่ามากที่สุดและจังหวัดมหาสารคามมีพื้นที่ป่าน้อยที่สุด ลำดับความสำคัญของทั้งสองจังหวัดนี้ในแง่ของพื้นที่ป่าจึงยังไม่เปลี่ยน ดังนั้นในปี 2554 จังหวัดที่มีพื้นที่ป่ามากน้อยตามลำดับบนเส้นทาง EWEC คือ ตาก พิษณุโลก มุกดาหาร สุโขทัย เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ลำดับทั้งหลายยังคงเดิม แต่ขนาดพื้นที่ได้เปลี่ยนไปตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

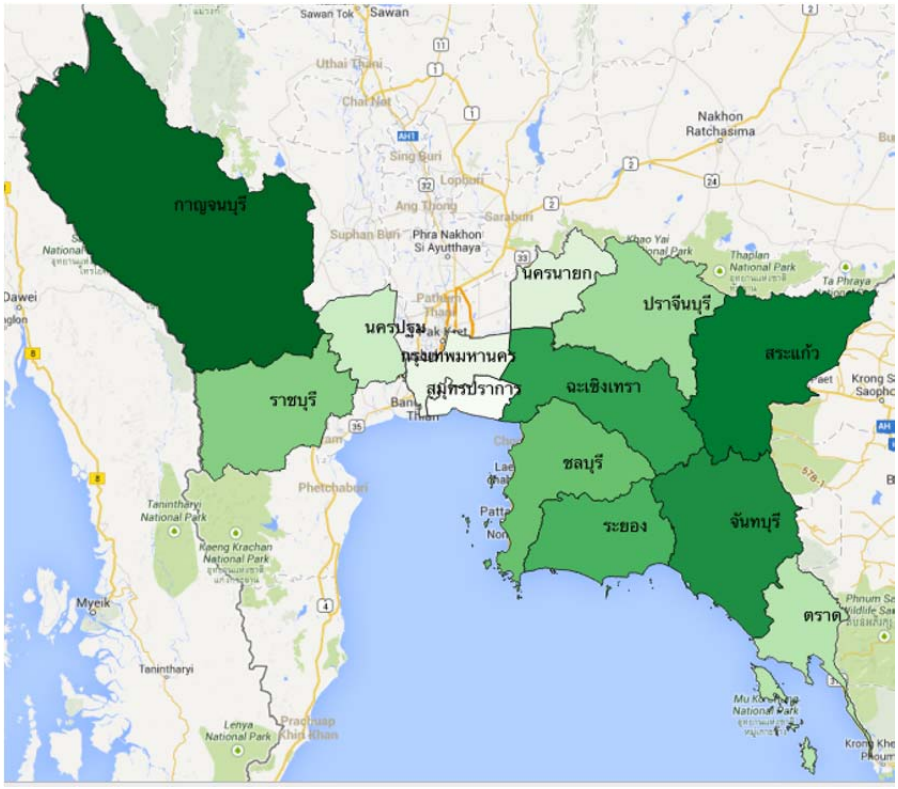
8.3.2 พื้นที่ป่าบนเส้นทาง SEC

ภาพที่ 8.14 8.15 และ 8.16 คือการแสดงจังหวัดที่มีพื้นที่ป่ามากน้อยในจังหวัดต่างๆ บนเส้นทาง SEC ในปี 2545 เทียบกันปี 2554 ตามลำดับ เช่นเดียวกับภาพ 8.10 8.11 และ 8.12 บนเส้นทาง EWEC ดังที่ได้อธิบายไปแล้ว โดยพื้นที่ที่มีป่ามากที่สุดในภาคตะวันตกอยู่ที่จังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรี ส่วนตะวันออกได้แก่ จันทบุรี ปราจีนบุรี นครนายก สระแก้ว และฉะเชิงเทรา

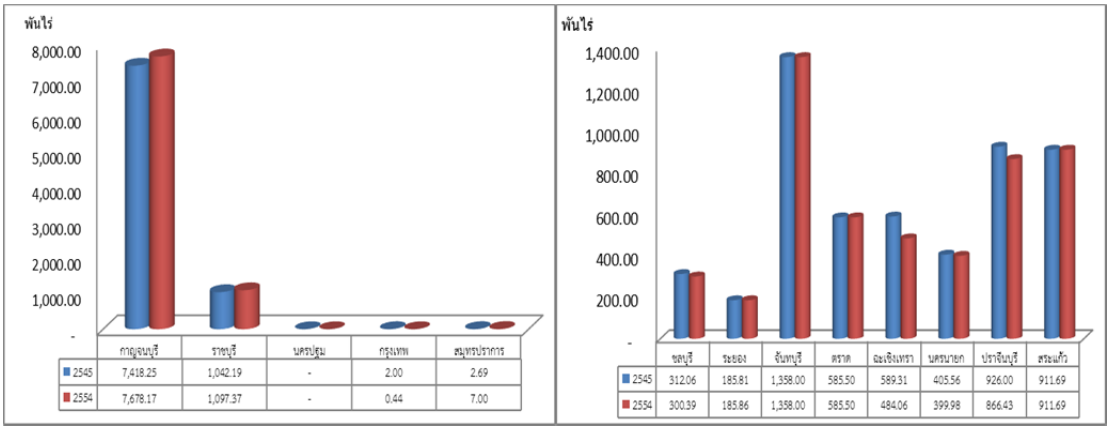
ภาพที่ 8.14 พื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ.2545 ที่สัมพันธ์กับระเบียง SEC

ภาพที่ 8.15 พื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ.2554 ที่สัมพันธ์กับระเบียง SEC

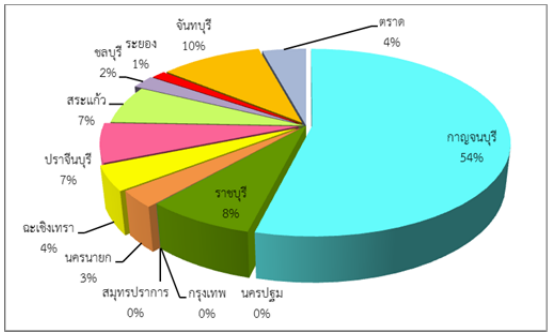

ภาพที่ 8.16 สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2545 และพ.ศ. 2554 เส้นทาง SEC

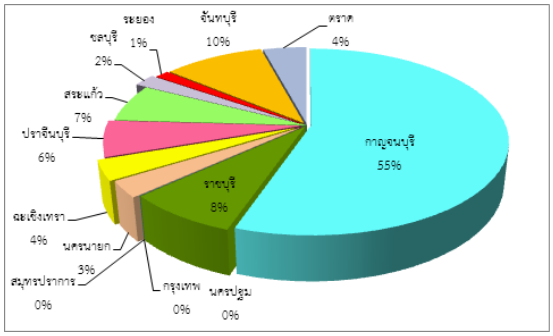

พื้นที่ที่มีป่าเพิ่มขึ้นคือจังหวัดในภาคตะวันตก ประกอบด้วย กาญจนบุรีและราชบุรี ส่วนภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ที่พื้นที่ป่ามีสัดส่วนเท่าเดิมหรือลดลง ที่ลดลงมากได้แก่ ฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น อันเป็นผลจากการขยายพื้นที่อุตสาหกรรมในภาคตะวันออกออกจากพื้นที่เดิม ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดชลบุรีและระยอง ส่วนจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าคงเดิม ได้แก่ ระยอง จันทบุรี ตราด และสระแก้ว จังหวัดที่มีพื้นที่ป่าลดลงมากคือ ฉะเชิงเทรา ลดลงจากร้อยละ 17.6 ในปี 2545 เหลือ 14.5 ในปี 2554 และปราจีนบุรี จากร้อยละ 31.1 ในปี 2545 เหลือ 29.1 ในปี 2554 ส่วนที่ลดลงเล็กน้อยคือ นครนายก ร้อยละ 30.6 ในปี 2545 เหลือร้อยละ 30.2 ในปี 2554 และชลบุรี จากร้อยละ 11.4 ในปี 2545 เหลือร้อยละ 11.0 ในปี 2554 ส่วนจังหวัดนครนายกนั้นเป็นจังหวัดที่จะต้องเฝ้าระวังการลดลงของพื้นที่ป่าเพราะอยู่ใกล้กับจังหวัดฉะเชิงเทรา อาจจะมีการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมลามไปถึง แต่จังหวัดที่น่าจะมีการขยายตัวของอุตสาหกรรมในลำดับต่อไปคือปราจีนบุรี ขณะที่ชลบุรีน่าจะมีการเปลี่ยนเป็นพื้นที่ภาคบริการ ซึ่งรวมทั้งบริการที่อยู่อาศัยและพักผ่อนหย่อนใจเพิ่มขึ้น เป็นที่น่าสังเกตว่าภาคตะวันตกประกอบด้วย กาญจนบุรี มีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 60.9 ในปี 2545 เป็นร้อยละ 63.1 ในปี 2554 และราชบุรี มีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 32.1 ในปี 2545 เป็นร้อยละ 33.8 ในปี 2554 สะท้อนความพยายามในการฟื้นฟูพื้นที่ป่าในสองจังหวัดดังกล่าว ขณะที่กิจกรรมเศรษฐกิจชายแดนในพื้นที่ดังกล่าวจนถึงปี 2554 ถือได้ว่ายังไม่คึกคักนัก เพราะต้องรอให้โครงการท่าเรือน้ำลึกที่ทวายเสร็จสมบูรณ์ก่อน แต่ในขณะเดียวกันก็มีการเก็งกำไรราคาที่ดินเกิดขึ้นแล้วในจังหวัดกาญจนบุรี ส่วนการพัฒนาความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นนั้นน่าจะมาจาก ความเป็นศูนย์กลางความเจริญของกรุงเทพมหานครและเมืองบริวารอันประกอบด้วย จังหวัดสมุทรปราการและนครปฐม โดยเฉพาะที่อยู่บนเส้นทาง SEC และเป็นที่แน่นอนว่าทั้งสามจังหวัดดังกล่าว มีพื้นที่เป็นพื้นที่ราบส่วนใหญ่จึงมีพื้นที่ป่าน้อยมากหรือจะกล่าวว่าไม่มีเลยก็ได้

ภาพที่ 8.17 เปรียบเทียบขนาดพื้นที่ป่าของจังหวัดบนเส้นทาง SEC พ.ศ.2545 และ 2554

พ.ศ. 2545 (หน่วย:ไร่)

พ.ศ. 2554 (หน่วย:ไร่)

จังหวัด	พื้นที่ป่าไม้ (ไร่)		ร้อยละพื้นที่ป่าไม้	
	2545	**2554**	**2545**	**2554**
กาญจนบุรี	7,418,250	7,678,169	60.92	63.05
ปราจีนบุรี	926,000	866,425	31.11	29.11
ราชบุรี	1,042,188	1,097,367	32.09	33.79
ตราด	585,500	457,968	33.23	25.99
จันทบุรี	1,358,000	1,336,505	34.28	33.74
สระแก้ว	911,688	989,702	20.27	22.01
ชลบุรี	312,062	300,386	11.44	11.02
ระยอง	185,813	185,855	8.37	8.37
นครนายก	405,562	399,976	30.58	30.16
ฉะเชิงเทรา	589,312	484,056	17.62	14.47
สมุทรปราการ	2,688	6,995	0.43	1.11
กรุงเทพฯ	2,000	437	0.20	0.04
นครปฐม	0	0	0.00	0.00

ในภาพที่ 8.17 เป็นการเรียงลำดับจังหวัดที่มีพื้นที่ป่ามากน้อยตามลำดับบนเส้นทาง SEC ปะกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี นครนายก สระแก้ว และ ฉะเชิงเทรา ตามลำดับ ตามมาด้วย ชลบุรี และระยอง ส่วนนครปฐมและสมุทรปราการ และ กรุงเทพมหานคร ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าไม่มีพื้นที่ป่า ดังนั้นจะเห็นได้ว่าห้าจังหวัดสุดท้ายคือ ชลบุรี ระยอง สมุทรปราการ และกรุงเทพมหานคร คือจังหวัดที่มีสัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมและบริการ ค่อนข่างมาก ยกเว้น นครปฐม ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นพื้นที่การเกษตรอยู่ แต่ก็มีพื้นที่อุตสาหกรรม และบริการแทรกอยู่แล้วหรืออาจจะกล่าวได้ว่านครปฐมเป็นจังหวัดอุตสาหกรรมใหม่ ดังนั้นใน กรณีนี้ความเป็นเส้นทาง SEC อาจจะยังมีอิทธิพลต่อการเพิ่มขึ้นของความเป็นเมืองไม่มากเท่า แต่ ความเป็นเมืองศูนย์กลางบนเส้นทาง SEC น่าจะมีอิทธิพลมากกว่า แต่ถ้าจะมีอิทธิพลของเส้นทาง แบบEWECบ้างน่าจะเป็น SECสายบนที่ผ่านจังหวัดสระแก้ว ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา และนครนายก มากว่า ซึ่งเกิดจากเมืองชายแดนที่สระแก้ว ที่เชื่อมต่อกับประเทศกัมพูชาและสามารถส่งสินค้าผ่าน แดนไปถึงประเทศเวียดนามได้ ซึ่งจะอธิบายต่อไป

8.4 การใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC และ SEC

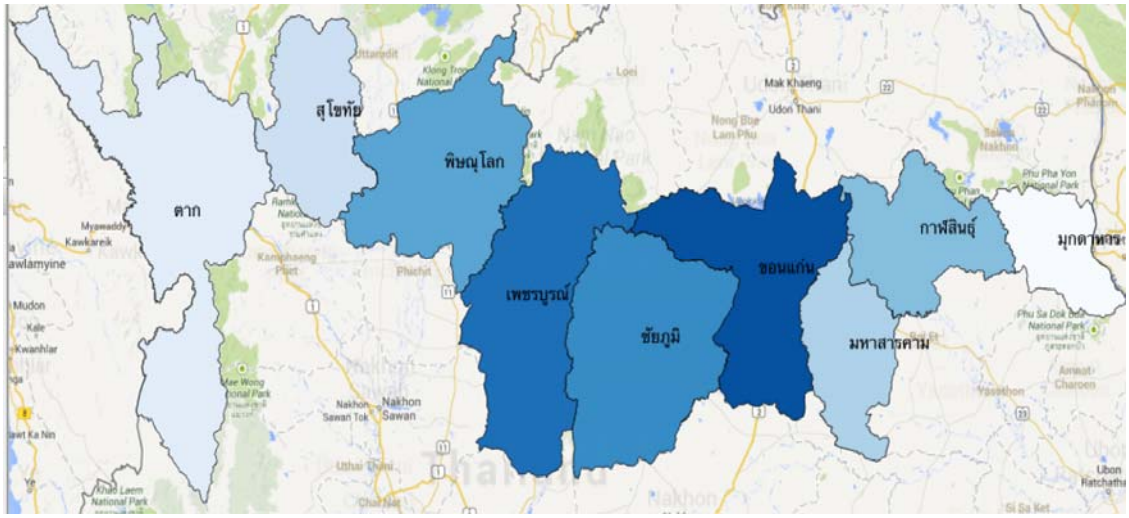
ในกระบวนการเป็นเมืองนั้น สิ่งที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปคือพื้นที่ป่าจะลดลงโดยเปลี่ยนเป็น พื้นที่เพื่อการเกษตรเป็นอันดับแรก ในขณะที่พื้นที่เพื่อการเกษตรบางส่วนจะถูกเปลี่ยนเป็นที่อยู่ อาศัยและประกอบธุรกิจภาคบริการ รวมทั้งการขนส่ง และอีกส่วนหนึ่งจะถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่ อุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทยนั้นทรัพยากรสำหรับประกอบกับอาชีพที่คนไทยมี ความรู้และมีประสบการณ์อย่างต่อเนื่องมายาวนานคืออาชีพการเกษตร ดังนั้นแม้จะมีการพัฒนา ทางด้านบริการและอุตสาหกรรม เกษตรกรรมก็ยังเป็นภาคหลักที่คนส่วนมากของประเทศใช้เป็น แหล่งในการประกอบอาชีพและเพื่อการดำรงชีวิต

8.4.1 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC

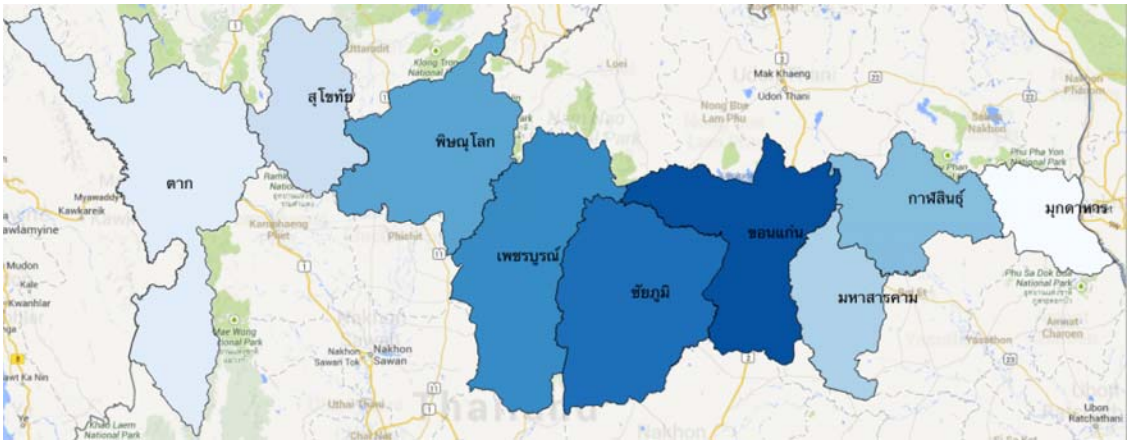
ในภาพรวมของประเทศที่ได้แสดงให้เห็นก่อนหน้านี้ในปี 2545 คือ พื้นที่ในภาคการเกษตร ของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ คือร้อยละ 48 ของพื้นที่ทั้งหมดเทียบกับ ร้อยละ 47 ของพื้นที่ประเทศ ขณะที่ภาคนอกการเกษตรมีสัดส่วนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ คือ ร้อยละ 16 เทียบกับร้อยละ 20 ของประเทศ แต่ครั้นในปี 2554 พื้นที่ภาคนอกการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 20 ขณะที่พื้นที่ภาคการเกษตรลดลงเหลือร้อยละ 44 ขณะที่สัดส่วนของพื้นที่ป่าเท่าเดิม ทั้ง ของประเทศและของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ในปี 2554 ดังนั้น การเพิ่มขึ้นของพื้นที่นอกภาค การเกษตรของจังหวัดบน EWEC เกิดจากการลดลงของพื้นที่การเกษตรเป็นสำคัญ ทำให้จังหวัดบน เส้นทาง EWEC ค่าเฉลี่ยพื้นที่นอกการเกษตรเท่ากับค่าเฉลี่ยระดับประเทศ ขณะที่พื้นที่การเกษตรมี สัดส่วนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศในปี 2554 ทั้งนี้เพราะพื้นที่ป่าของจังหวัดบนเส้นทาง EWECมี สัดส่วนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนของพื้นที่นอกการเกษตรเป็นอิทธิพล

ร่วมระหว่างการเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของพิษณุโลกและขอนแก่นประกอบกับอิทธิพลของเส้นทาง EWEC ด้วยในระดับหนึ่ง ซึ่งอิทธิพลของเส้นทางน่าจะมีความสำคัญต่อการเป็นเมืองจากการมีพื้นที่เพิ่มขึ้นด้วย ดังจะแสดงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่การเกษตรด้วยภาพ 8.18 8.19 และ 8.20 ตามลำดับ

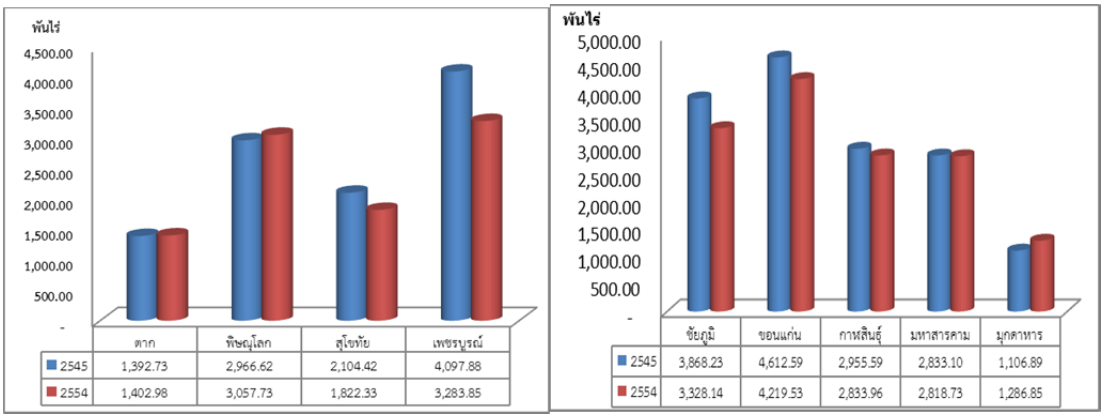
ภาพที่ 8.18 แสดงภาพรวมการใช้ที่ดินด้านการเกษตรของแต่ละจังหวัดในเส้นทาง EWEC ในปี พ.ศ. 2545

ภาพที่ 8.19 แสดงภาพรวมการใช้ที่ดินด้านการเกษตรของแต่ละจังหวัดในเส้นทาง EWECในปี พ.ศ. 2554

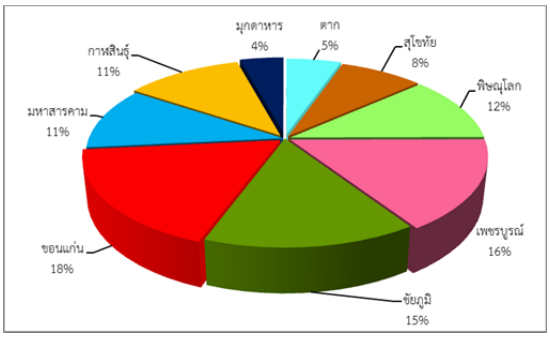
ภาพที่ 8.20 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินเปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2545 และพ.ศ. 2554 เส้นทาง EWEC

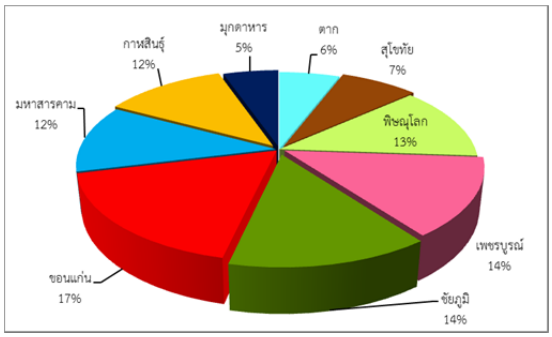
จากภาพ 8.20 จังหวัดบนเส้นทาง EWEC ส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตรลดลง ที่ลดลงค่อนข้างมากคือ จังหวัดเพชรบูรณ์และสุโขทัย ขณะที่จังหวัดเพชรบูรณ์ลดลงจากร้อยละ 51.8 ในปี 2545 เหลือเพียงร้อยละ 41.5 หรือลดลงร้อยละ 10.3 เมื่อหักจากการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ป่าร้อยละ 0.9 สะท้อนความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นร้อละ 9.4 นับว่าจังหวัดเพชรบูรณ์มีการเปลี่ยนแปลงความเป็นเมืองค่อนข้างรวดเร็ว ในขณะที่จังหวัดสุโขทัยพื้นที่ทางการเกษตรลดลงจากร้อยละ 51.1 ในปี 2545 เหลือร้อยละ 44.2 หรือลดลงร้อยละ 6.9 ของพื้นที่ในปี 2554 ในขณะที่พื้นที่ป่าลดลงด้วยอีก 0.8 ทำให้จังหวัดสุโขทัยมีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.6 ถือว่าสุโขทัยมีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นเป็นอันดับสองบนเส้นทาง EWEC รองลงมาจากจังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดอื่นที่พื้นที่การเกษตรลดลงค่อนข้างมาก ในภาคอีสานคือจังหวัดชัยภูมิ ที่พื้นที่ทางการเกษตรลดลงจากร้อยละ 48.4 ในปี 2545 เหลือเพียงร้อยละ 41.7 หรือลดลงร้อยละ 6.7 ของพื้นที่ทั้งหมด แต่เมื่อหักจากพื้นที่ป่าที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.1 จะมีพื้นที่เปลี่ยนเป็นเมืองเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.6 ขณะที่จังหวัดขอนแก่น พื้นที่ทางการเกษตรลดลงจากร้อยละ 67.8 ในปี 2545 เหลือเพียงร้อยละ 62.0 หรือลดลงร้อยละ 5.8 ในปี 2554 ขณะที่พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.3 ทำให้จังหวัดขอนแก่นมีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.5 ใกล้เคียงกับจังหวัดชัยภูมิ จังหวัดที่พื้นที่การเกษตรลดลงในลำดับต่อมาคือ กาฬสินธุ์ ลดลงจากร้อยละ 68.1 ในปี 2545 เหลือเพียงร้อยละ 65.3 ในปี 2554 หรือลดลงร้อยละ 2.8 ขณะที่พื้นที่ป่าก็ลดลงร้อยละ 0.5 ดังนั้น จังหวัดกาฬสินธุ์จึงมีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.3 ส่วนจังหวัดมหาสารคามนั้นถึงแม้พื้นที่การเกษตรจะลดลงแต่ความเป็นเมืองมิได้เพิ่มขึ้น หากแต่ความเป็น “ป่า” เพิ่มขึ้น เพราะพื้นที่การเกษตรลดลงจากร้อยละ 85.7 ในปี 2545 เหลือร้อยละ 85.2 ในปี 2554 หรือลดลงร้อยละ 0.5 ในขณะที่พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.6 ดังนั้นพื้นที่เมืองถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่ป่าร้อยละ 2.1 ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่น่าสนใจ สำหรับจังหวัดมุกดาหารพื้นที่เพื่อการเกษตรเพิ่มขึ้นจากปี 2545 ร้อยละ 40.8 เป็นร้อยละ 47.4 เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.6 ในปี 2554 ขณะที่พื้นที่ป่าลดลงร้อยละ 1.3 ในปีเดียวกัน ทำให้

พื้นที่การเกษตรเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.3 ส่วนจังหวัดตากถึงแม้พื้นที่ทางการเกษตรจะเพิ่มขึ้นเล็กน้อย คือ เพิ่มจากร้อยละ 13.6 ในปี 2545 มาเป็นร้อยละ 13.7 ในปี 2554 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.1 แต่พื้นที่ป่าลดลงมากคือ ร้อยละ 4.9 ดังนั้นในกรณีของจังหวัดตากจึงตรงกันข้ามกับจังหวัดมหาสารคาม คือมีการเปลี่ยนแปลงจากป่ามาเป็นเมืองเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.8 ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบนเส้นทาง EWEC ด้านตะวันตกจะมีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นจากจังหวัดสุโขทัยเพิ่มขึ้นร้อยละ7.6 เพชรบูรณ์ร้อยละ 6.7 และตากร้อยละ 4.8 ส่วนกรณีของจังหวัดพิษณุโลกซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางของภาคเหนือตอนใต้กลับเปลี่ยนมาเป็น “สีเขียว” เพิ่มขึ้น คือมีพื้นที่การเกษตรเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 43.9 ในปี 2545 มาเป็นร้อยละ 45.2 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.3 ในปี 2554 ในขณะที่พื้นที่ป่าก็เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.1 ทำให้จังหวัดพิษณุโลกเปลี่ยนจากเมืองมาเป็นพื้นที่ “สีเขียว” ป่าและการเกษตรเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.4 ซึ่งก็เป็นกรณีที่น่าสนใจเช่นกัน ส่วนจังหวัดสุดท้ายคือ มุกดาหาร ที่มีพื้นที่การเกษตรเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 40.8 ในปี 2545 มาเป็นร้อยละ 47.4 ในปี 2554 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.6 ขณะที่พื้นที่ป่าลดลงร้อยละ 1.4 ดังนั้นพื้นที่การเกษตรในจังหวัดมุกดาหารจึงเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.2 เป็นการเปลี่ยนจากพื้นที่เมืองมาเป็นพื้นที่การเกษตรเพิ่มขึ้น โดยที่พื้นที่การเกษตรที่เพิ่มขึ้นส่วนหนึ่งเป็นทำนาและอีกส่วนหนึ่งคือสวนยางพาราดังนั้นจึงสรุปได้ว่าถึงแม้บนเส้นทาง EWEC นี้จะมีพื้นที่ส่วนใหญ่เปลี่ยนจากการเกษตรและ/หรือป่ามาเป็นเมืองมากขึ้น คือ ตาก สุโขทัย เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ ซึ่งเปลี่ยนมาเป็นเมืองค่อนข้างมาก แต่ก็มีบางจังหวัดเปลี่ยนไปในทิศทางตรงกันข้าม อันประกอบด้วย พิษณุโลก มหาสารคาม และมุกดาหาร

ภาพที่ 8.21 เปรียบเทียบขนาดการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC พ.ศ.2545 และ 2554

พ.ศ. 2545 (หน่วย:ไร่)

พ.ศ. 2554 (หน่วย:ไร่)

จังหวัด	พื้นที่เกษตร (ไร่)		ร้อยละพื้นที่เกษตร	
	2545	2554	2545	2554
ขอนแก่น	4,612,586	4,219,529	67.79	62.02
ชัยภูมิ	3,868,225	3,328,143	48.43	41.67
เพชรบูรณ์	4,097,877	3,283,854	51.76	41.47
พิษณุโลก	2,966,620	3,057,730	43.89	45.23
กาฬสินธุ์	2,955,586	2,833,956	68.07	65.27
มหาสารคาม	2,833,104	2,818,727	85.66	85.23
สุโขทัย	2,104,417	1,822,325	51.05	44.20
ตาก	1,392,734	1,402,983	13.58	13.68
มุกดาหาร	1,106,889	1,286,846	40.81	47.44

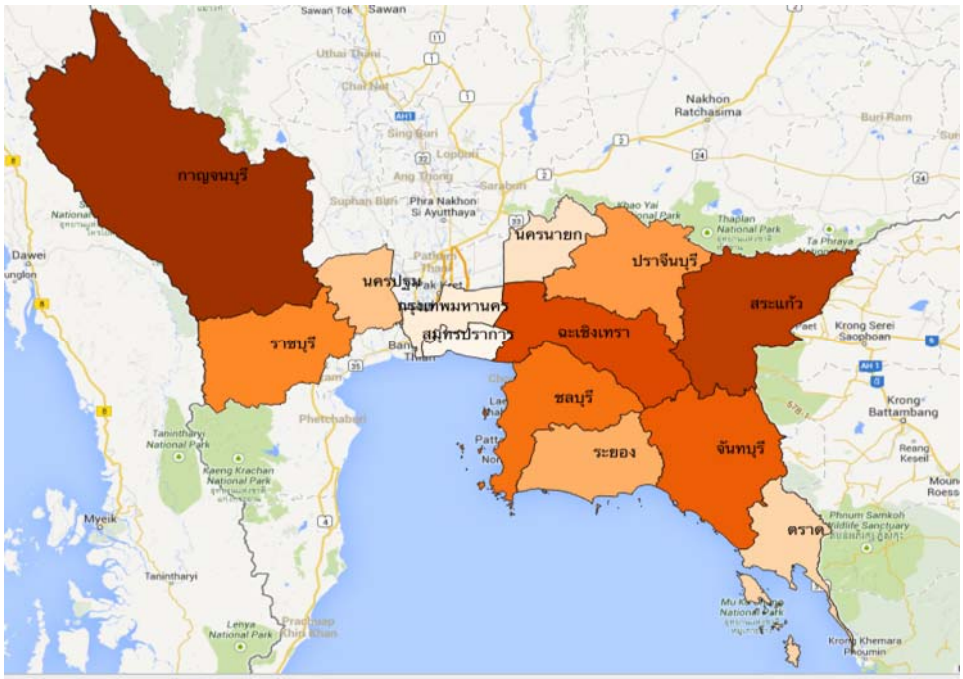
8.4.2 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทาง SEC

สำหรับพื้นที่การเกษตรของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ก็ลดลงเช่นกัน คือลดลงร้อยละ 3 ของพื้นที่ทั้งหมด จากเดิมร้อยละ 45 ในปี 2545 เหลือเพียงร้อยละ 42 ในปี 2554 แต่ส่วนนี้มีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้น โดยรวมร้อยละ 2 และเป็นพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ซึ่งจะแสดงจากภาพ

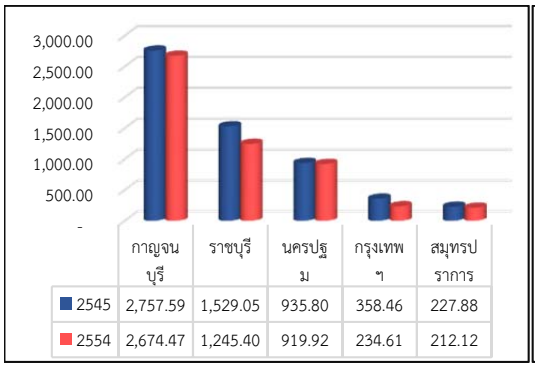
ภาพที่ 8.22 ภาพรวมการใช้ที่ดินด้านการเกษตรของแต่ละจังหวัดในเส้นทาง SEC ในปี 2545

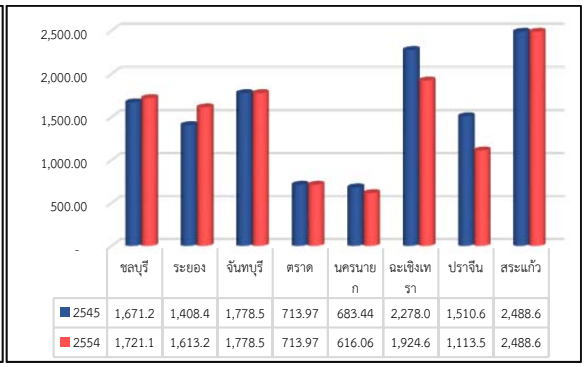

ภาพที่ 8.23 ภาพรวมการใช้ที่ดินด้านการเกษตรของแต่ละจังหวัดในเส้นทาง SEC ในปี 2554

ภาพที่ 8.24 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินเปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ.2545 และพ.ศ.2554 เส้นทาง SEC

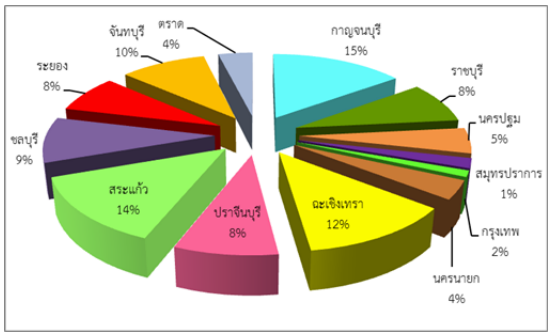

จังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันตกที่พื้นที่การเกษตรลดลงอย่างมากก็คือ กรุงเทพมหานคร ลดลงจากร้อยละ 36.6 ในปี 2545 เหลือร้อยละ 24.0 ในปี 2554 หรือลดลงร้อยละ 12.6 ขณะที่พื้นที่ป่า (ซึ่งส่วนใหญ่คือป่าชายเลน) ลดลงร้อยละ 0.2 ซึ่งไม่แน่ว่าเป็นเพราะถูกน้ำกัดเซาะหรือมีการบุกรุก ดังนั้นจึงไม่นับว่าพื้นที่ป่าดังกล่าวถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่เมือง จึงอาจจะสรุปได้ว่าสำหรับกรุงเทพมหานครมีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.6 ซึ่งสะท้อนว่าการขยายตัวของความเป็นเมืองของกรุงเทพมหานครยังขยายตัวอย่างไม่หยุดยั้ง จังหวัดที่พื้นที่ทางการเกษตรลดลงรองลงมาคือ ราชบุรี ซึ่งลดลงจากปี 2545 ร้อยละ 47.1 เหลือ 38.4 ในปี 2554 ลดลงร้อยละ 8.7 ขณะที่จังหวัดราชบุรีมีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.7 ดังนั้นจึงมีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.0 จังหวัดต่อมาคือสมุทรปราการ ซึ่งมีพื้นที่การเกษตรลดลงจากร้อยละ 36.3 ในปี 2545 เหลือเพียงร้อยละ 33.9 ในปี 2554 หรือลดลงร้อยละ 2.4 ขณะที่พื้นที่ป่า (ชายเลน) ของจังหวัดสมุทรปราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.7 จังหวัดสมุทรปราการจึงมีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 2.0 ส่วนจังหวัดนครปฐม พื้นที่ทางการเกษตรลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 69.1 ในปี 2545 เหลือร้อยละ 67.9 ในปี 2554 หรือลดลงร้อยละ 1.2 ในขณะที่จังหวัดนครปฐมไม่มีพื้นที่ป่าอยู่เลย ดังนั้นนครปฐมจึงมีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.2 ส่วนจังหวัดกาญจนบุรี พื้นที่ทางการเกษตรลดลงจากปี 2545 ร้อยละ 22.7 เหลือร้อยละ 22.0 ในปี 2554 หรือลดลงร้อยละ 0.7 ขณะที่กาญจนบุรีมีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.2 ดังนั้นจังหวัดกาญจนบุรีจึงมีความเป็นเมืองลดลงร้อยละ 1.5 ที่เป็นเช่นนี้เพราะพื้นที่เมืองของจังหวัดกาญจนบุรีมิใช่ ‘เมือง’ แบบที่เข้าใจกัน แต่เป็นพื้นที่ที่มิได้เป็นป่าและไม่ใช่พื้นที่เกษตร การลดลงของพื้นที่ดังกล่าวจึงมิใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจมากนัก แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้พื้นที่เพียงเล็กน้อย โดยสรุปในด้านตะวันตกของถนนสาย SEC ส่วนที่มีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นคือ กรุงเทพมหานคร ราชบุรี สมุทรปราการ นครปฐม ตามลำดับ ขณะที่จังหวัดกาญจนบุรีมีความเป็นเมืองลดลง โดยมีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น

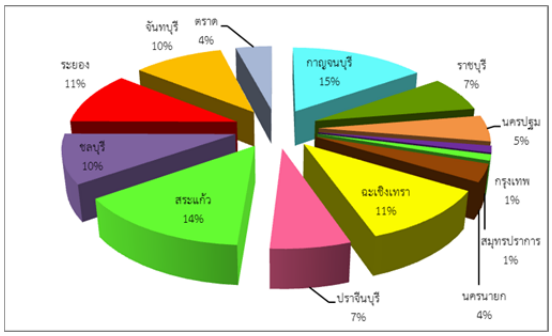
สำหรับจังหวัดบนเส้นทาง SEC สายล่างภาคตะวันออกอันประกอบด้วย ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ไม่ปรากฏว่ามีพื้นที่ทางการเกษตรลดลง มีแต่เพิ่มขึ้น ที่เพิ่มขึ้นมากที่สุดคือจังหวัดระยอง ซึ่งมีพื้นที่การเกษตรเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 63.1 ในปี 2545 เป็นร้อยละ 84.2 ในปี 2554 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 21.1 ในขณะที่พื้นที่ป่าคงเดิม ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่าจังหวัดระยองซึ่งเป็นจังหวัดที่มีปัญหามลพิษมากที่สุดจากนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ได้มีการตื่นตัวโดยการสร้างพื้นที่สีเขียวซึ่งเป็นพื้นที่การเกษตรให้เพิ่มขึ้นมาก หรือได้ลดความเป็นเมืองลงอย่างมาก พื้นที่การเกษตรที่เพิ่มขึ้นในจังหวัดนี้ส่วนใหญ่ก็คือสวนยางพาราจังหวัดต่อไปคือจังหวัดชลบุรี ซึ่งมีเนื้อที่การเกษตรเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 61.3 ในปี 2545 มาเป็นร้อยละ 63.1 ในปี 2554 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.8 ขณะที่พื้นที่ป่าของชลบุรีลดลงร้อยละ 0.4 ทำให้พื้นที่เมืองลดลงสุทธิร้อยละ 1.4 ส่วนจังหวัดจันทบุรีและตราด พื้นที่ทางการเกษตรคงเดิม ขณะที่พื้นที่ป่าของทั้งสองจังหวัดก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่การเกษตรในสองจังหวัดนี้แต่ประการใด จึงเห็นได้ว่าจังหวัดบนเส้นทาง SECสายล่างข้างจะมีการตื่นตัวด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเพิ่มพื้นที่สีเขียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดระยอง ตามมาด้วยชลบุรี

ขณะที่การเปลี่ยนแปลงในการลดพื้นที่การเกษตรไปอยู่ที่ SEC ภาคตะวันออกสายบน คือ สระแก้ว ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา และนครนายก จังหวัดที่พื้นที่ทางการเกษตรลดลงมากที่สุดคือปราจีนบุรี ที่พื้นที่ดังกล่าวลดลงจากร้อยละ 50.8 ในปี 2545 เหลือร้อยละ 37.4 ในปี 2554 หรือลดลงร้อยละ 13.4 ขณะที่พื้นที่ป่าในจังหวัดนี้ก็ลดลงร้อยละ 2 ทำให้ปราจีนบุรีมีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.4 ตามมาด้วยจังหวัดฉะเชิงเทราที่พื้นที่การเกษตรลดลงจากร้อยละ 68.1 ในปี 2545 เหลือร้อยละ 57.6 ในปี 2554 หรือลดลงร้อยละ 10.5 ของพื้นที่ทั้งหมด ประกอบด้วยพื้นที่ป่าของจังหวัดฉะเชิงเทราก็ลดลงอีกร้อยละ 3.1 ของพื้นที่ ทำให้จังหวัดฉะเชิงเทรามีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.6 ส่วนจังหวัดนครนายกพื้นที่การเกษตรลดลงจากร้อยละ 51.5 ในปี 2545 เหลือร้อยละ 46.5 ในปี 2554 หรือลดลงร้อยละ 5.0 ขณะที่พื้นที่ป่าก็ลดลงร้อยละ 0.4 ในช่วงเวลาดังกล่าว จังหวัดนครนายกจึงมีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.4 ส่วนจังหวัดสระแก้วนั้นทั้งพื้นที่การเกษตรและพื้นที่ป่ายังคงเดิมในช่วงเวลา 10 ปีดังกล่าว ดังนั้นจังหวัดที่มีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นอยู่ที่เส้นทาง SECสายบน คือ ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา และนครนายก ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าส่วนหนึ่งเป็นผลจากเส้นทางดังกล่าวและอีกส่วนหนึ่งเป็นการขยายตัวของความเป็นเมืองจากระยองและชลบุรีขึ้นไปทางเหนือ โดยที่บนเส้นทาง SEC ภาคตะวันออกตอนใต้มีความพยายามที่จะอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น

ภาพที่ 8.25 เปรียบเทียบขนาดการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทาง SEC พ.ศ.2545 และ 2554

พ.ศ. 2545 (หน่วย:ไร่)

พ.ศ. 2554 (หน่วย:ไร่)

จังหวัด	พื้นที่เกษตร (ไร่)		ร้อยละพื้นที่เกษตร	
	2545	2554	2545	2554
กาญจนบุรี	2,757,591	2,674,466	22.65	21.96
สระแก้ว	2,488,685	2,315,763	55.34	51.50
ฉะเชิงเทรา	2,278,064	1,924,653	68.12	57.55
ระยอง	1,401,000	1,869,523	63.11	84.21
จันทบุรี	1,778,500	2,286,009	44.90	57.71
ชลบุรี	1,671,221	1,721,182	61.29	63.12
ราชบุรี	1,529,025	1,245,396	47.08	38.35
ปราจีนบุรี	1,510,645	1,113,573	50.75	37.41
นครปฐม	935,797	919,916	53.11	52.21
ตราด	713,968	1,036,310	53.83	78.14
นครนายก	683,444	616,061	69.86	62.97
กรุงเทพฯ	358,460	234,609	57.12	37.38

จังหวัด	พื้นที่เกษตร (ไร่)		ร้อยละพื้นที่เกษตร	
	2545	2554	2545	2554
สมุทรปราการ	227,878	212,117	16.82	15.65

ในภาพรวมจังหวัดที่ยังมีพื้นที่ทางการเกษตรมากน้อยตามลำดับบนเส้นทาง SEC คือ จังหวัดกาญจนบุรี สระแก้ว ฉะเชิงเทรา ระยอง จันทบุรี ชลบุรี ราชบุรี ปราจีนบุรี นครปฐม ตราด นครนายก กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ ตามลำดับ ซึ่งขนาดของพื้นที่ดังกล่าว ส่วนหนึ่งย่อมขึ้นกับพื้นที่ของจังหวัดด้วย

8.5 การเปลี่ยนแปลงของการใช้พื้นที่ในภาพรวมบนเส้นทาง EWEC และ SEC

อาจสรุปการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเป็นรายจังหวัดบนเส้นทาง EWEC และ SEC ระหว่างปี 2545 ถึง 2554 จะได้ภาพดังที่แสดงในตารางที่ 8.2 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8.2 สรุปการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของจังหวัดต่าง ๆ บนเส้นทาง EWEC และ SEC ระหว่างปี 2545 ถึง 2554

(ร้อยละของพื้นที่)

	การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่า	การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่การเกษตร	การเป็นเมืองเพิ่มขึ้น	มีพื้นที่เกษตรเพิ่มขึ้น	การมีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น	การมีพื้นที่สีเขียว
เส้นทาง EWEC ด้านตะวันตก (ภาคเหนือตอนล่าง)						
ตาก	-4.9	0.1	4.8			
สุโขทัย	-0.8	-6.9	7.6			
พิษณุโลก	1.1	1.3	-2.4	1.3	1.1	2.4
เพชรบูรณ์	0.9	-10.3	9.4			
เส้นทาง EWEC ด้านตะวันออก (ภาคอีสานตอนบน)						
ชัยภูมิ	1.1	-6.7	5.6			
ขอนแก่น	0.3	-5.8	5.5			
มหาสารคาม	2.6	-0.5	-2.1		2.1	
กาฬสินธุ์	-0.5	-2.8	3.3			
มุกดาหาร	-1.3	6.6	0	5.3		

	การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่า	การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่การเกษตร	การเป็นเมืองเพิ่มขึ้น	มีพื้นที่เกษตรเพิ่มขึ้น	การมีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น	การมีพื้นที่สีเขียว
เส้นทาง SEC ด้านตะวันตก						
กาญจนบุรี	2.2	-0.7	-1.5		2.2	
ราชบุรี	1.7	-8.7	7		1.7	
นครปฐม	0	-1.2	1.2			
กรุงเทพมหานคร	-0.2*	-12.6	12.6			
สมุทรปราการ	+0.7**	-2.4	2		0.7	
เส้นทาง SEC ด้านตะวันออก สายล่าง						
ชลบุรี	-0.4	1.8	-1.4	1.8		
ระยอง	0	14.5	-14.5	14.5		
จันทบุรี	0	0	0			
ตราด	0	0	0			
เส้นทาง SEC ด้านตะวันออก สายบน						
นครนายก	-0.4	-5	5.4			
ฉะเชิงเทรา	-3.1	-10.5	13.6			
ปราจีนบุรี	-2	-13.4	15.4			
สระแก้ว	0	0	0			

* คาดว่าเป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่ถูกน้ำกัดเซาะ

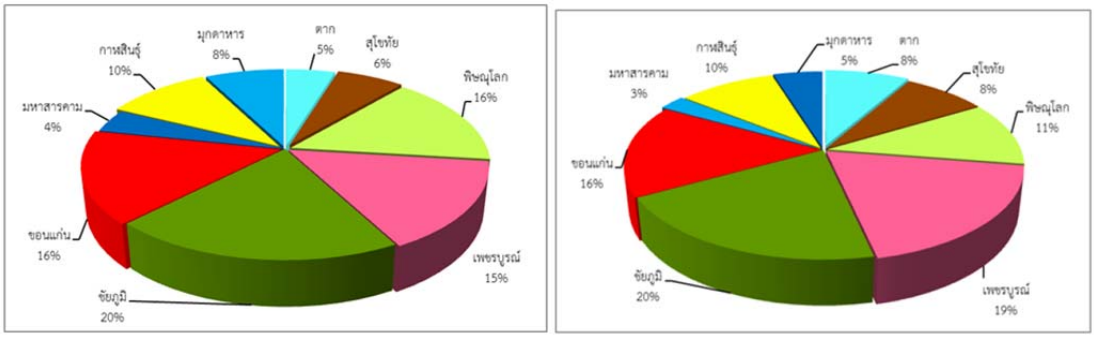
** คาดว่าเนื้อที่ป่าชายเลนที่เพิ่มขึ้นมิได้เอามาจากพื้นที่การเกษตรทั้งหมด

จากตารางที่ 8.2 จะพบว่า ส่วนที่มีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นคือจังหวัดบนเส้นทาง SEC ตะวันตก ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร ราชบุรี และสมุทรปราการ ความเป็นเมืองของกรุงเทพมหานครและสมุทรปราการไม่น่าจะเกี่ยวกับ SEC มากนัก แต่เป็นการขยายตัวตามปกติของเมืองศูนย์กลาง ส่วนราชบุรีนั้นอาจจะมีอิทธิพลของ SEC อยู่บ้าง ส่วนที่น่าจะได้รับอิทธิพลจาก SEC มากกว่า คือ จังหวัดบนเส้นทาง SEC ภาคตะวันออกสายเหนือ ประกอบด้วย ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา และนครนายก เป็นหลัก สะท้อนความสำคัญของด่านอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้วส่วนที่อาจจะได้รับอิทธิพลจาก EWEC ด้านตะวันตก คือ สุโขทัยและตาก โดยที่เพชรบูรณ์อาจจะได้รับอิทธิพลด้วย แต่ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีแหล่งพลังงานของตัวเอง ส่วนจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ด้านตะวันออกนั้นคงจะได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของขอนแก่นระดับหนึ่ง และได้รับ

อิทธิพลจาก EWEC บ้างบางส่วน จึงหวัดที่มีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นคือ ชัยภูมิ ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ ตามลำดับ ในขณะที่จังหวัดบนเส้นทาง SEC ภาคตะวันออกสายใต้นั้นคงจะมีอิทธิพลจาก SEC น้อยมาก และเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมเดิม จึงมีแนวโน้มที่จะอนุรักษ์ให้มีพื้นที่ทางการเกษตรหรือพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น

ส่วนการเป็นเมืองในภาพรวมบนเส้นทาง EWEC และ SEC ตามลำดับ แสดงในภาพ 8.26 และ 8.27 ตามลำดับ

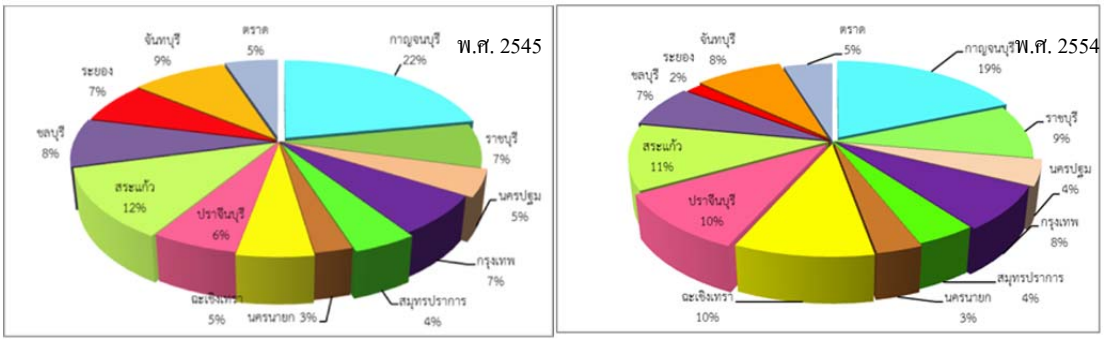
ภาพที่ 8.26 สัดส่วนของพื้นที่นอกภาคเกษตรบนเส้นทาง EWEC (พ.ศ. 2545 และ 2554)

จังหวัด	พื้นที่นอกเกษตร (ไร่)		ร้อยละพื้นที่นอกเกษตร	
	2545	2554	2545	2554
ขอนแก่น	6,803,744	1,407,533	1,779,615	20.69
ชัยภูมิ	7,986,429.00	1,783,704	2,239,994	22.33
เพชรบูรณ์	7,917,760.00	1,348,008	2,089,853	17.03
พิษณุโลก	6,759,909.00	1,380,664	1,217,572	20.42
กาฬสินธุ์	4,341,716.00	894,005	1,037,533	20.59
มหาสารคาม	3,307,302.00	352,448	280,957	10.66
สุโขทัย	4,122,557.00	576,327	889,071	13.98
ตาก	10,254,156.00	421,672	908,792	4.11
มุกดาหาร	2,712,394.00	671,693	529,295	24.76

โดยสรุปพื้นที่นอกภาคเกษตรของจังหวัดที่อยู่บนเส้นทาง EWEC จากมากไปน้อยตามลำดับคือ จังหวัดชัยภูมิ เพชรบูรณ์ ขอนแก่น พิษณุโลก ตาก สุโขทัย มุกดาหาร และมหาสารคาม ตามลำดับ

ภาพที่ 8.27 สัดส่วนของพื้นที่นอกภาคเกษตรบนเส้นทาง SEC (พ.ศ. 2545 และ 2554)

จังหวัด	พื้นที่นอกเกษตร (ไร่)		ร้อยละพื้นที่นอกเกษตร	
	2545	2554	2545	2554
กาญจนบุรี	2,001,127	1,824,333	16.43	14.98
สระแก้ว	1,096,589	1,191,497	24.39	26.50
ปราจีนบุรี	539,831	996,478	18.14	33.48
ฉะเชิงเทรา	476,999	935,666	14.26	27.98
ราชบุรี	676,576	905,026	20.83	27.87
จันทบุรี	824,750	338,736	20.82	8.55
กรุงเทพฯ	617,803	743,217	63.15	75.97
ชลบุรี	743,592	705,307	27.27	25.87
ตราด	462,407	267,597	26.25	15.19
นครปฐม	419,407	435,288	30.95	32.12

จังหวัด	พื้นที่นอกเกษตร (ไร่)		ร้อยละพื้นที่นอกเกษตร	
	2545	2554	2545	2554
สมุทรปราการ	396,992	408,446	63.26	65.08
นครนายก	237,244	310,213	17.89	23.39
ระยอง	633,187	164,622	28.52	7.42

สำหรับภาพรวมของพื้นที่นอกภาคการเกษตรของจังหวัดที่อยู่บนเส้นทาง SEC ตามลำดับประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี สระแก้ว ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ราชบุรี จันทบุรี กรุงเทพมหานคร ชลบุรี ตราด นครปฐม นครนายก และระยอง ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่า บนเส้นทาง SEC นี้ จังหวัดกาญจบุรีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ใหญ่ที่สุดเพราะมีทั้งพื้นที่ป่าใหญ่ที่สุด พื้นที่เกษตรใหญ่ที่สุด และนอกภาคเกษตรใหญ่ที่สุดด้วย ขณะที่กรุงเทพมหานครมีพื้นที่ป่าน้อยที่สุด และการเกษตรน้อยมากเช่นกัน เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ บนเส้นทาง SEC พื้นที่นอกภาคการเกษตรยังอยู่ในอันดับที่ 7

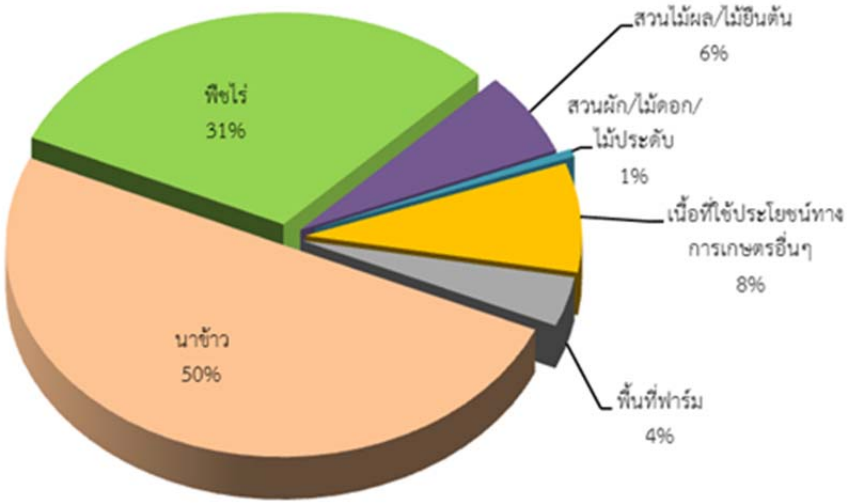
8.6 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในภาคการเกษตรตามกิจกรรมต่าง ๆ

ก่อนหน้านี้ได้แสดงให้เห็นว่าจังหวัดต่าง ๆ ทั้งบนเส้นทาง EWEC และ SEC ล้วนแต่มีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรในสัดส่วนที่ลดลง โดยมีพื้นที่ที่สะท้อนการเป็นเมืองเพิ่มขึ้น แต่ก็มิได้เป็นเช่นนั้นทุกจังหวัด เพราะบนเส้นทาง EWEC ก็มีจังหวัดพิษณุโลกและมุกดาหารที่มีพื้นที่ทางการเกษตรเพิ่มขึ้น ส่วนบนเส้นทาง SEC ก็มีจังหวัดชลบุรีและระยองที่มีพื้นที่ทางการเกษตรเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามโดยภาพรวมแล้วจังหวัดที่มีเส้นทาง EWEC และ SEC พาดผ่านล้วนมีพื้นที่ทางการเกษตรลดลงร้อยละ 2 ของพื้นที่ทั้งหมด ในระยะเวลา 10 ปี (2545-2554) โดยพื้นที่การเกษตรบนเส้นทาง EWEC ลดลง 1.9 ล้านไร่ และพื้นที่การเกษตรบนเส้นทาง SEC ลดลง 0.9 ล้านไร่ รวมพื้นที่การเกษตรที่ลดลงทั้งสิ้น 2.8 ล้านไร่

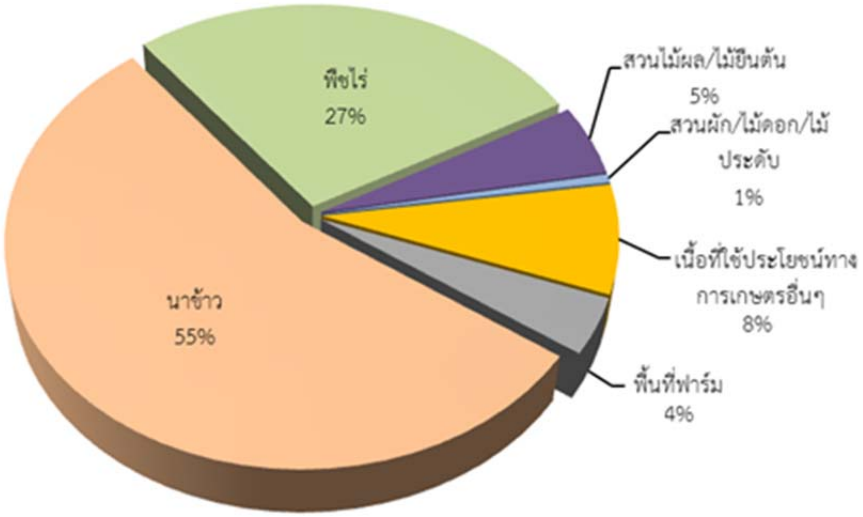
8.6.1 กิจกรรมการเกษตรในพื้นที่บนเส้นทาง EWEC

ในส่วนนี้จะพิจารณาถึงสัดส่วนของกิจกรรมการเกษตรที่เปลี่ยนไปบนเส้นทางทั้งสองที่แสดงโดยภาพที่ 8.28 และ 8.29 ซึ่งประกอบด้วยสัดส่วนของพื้นที่เหล่านี้ คือ นาข้าว พืชไร่ สวนไม้ผล และไม้ยืนต้น พื้นที่สำหรับทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ และสวนผัก/ไม้ดอก/ไม้ประดับ และที่เหลือคือพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรอื่น ๆ

ภาพที่ 8.28 สัดส่วนการใช้ที่ดินภาคเกษตรแยกกลุ่มพืช เส้นทาง EWEC ปี พ.ศ. 2545

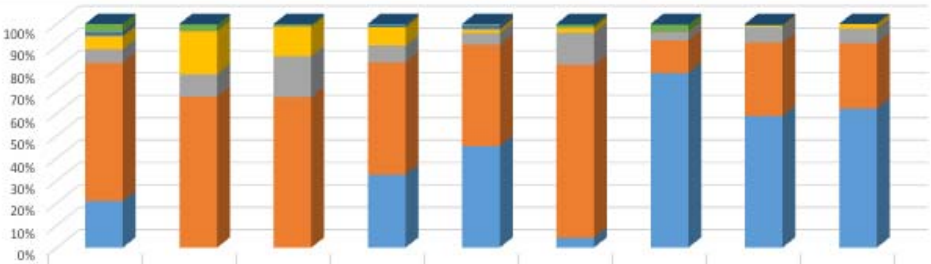
ภาพที่ 8.29 สัดส่วนการใช้ที่ดินภาคเกษตรแยกกลุ่มพืช เส้นทาง EWEC ปี พ.ศ. 2554

จากภาพทั้งสองจะเห็นได้ว่าสัดส่วนการใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรนั้นจะมีการใช้พื้นที่ลดหลั่นตามสัดส่วนของกิจกรรมที่ได้แสดงไว้ข้างต้น ยกเว้นเนื้อที่ที่ใช้ประโยชน์เพื่อทำการเกษตรอื่นๆ ที่ไม่สามารถระบุได้รวม ๆ กัน จึงเป็นพื้นที่อยู่ในลำดับที่ 3 แต่เนื่องจากจำแนกไม่ได้จึงไว้ท้ายสุด จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้นคือ มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่นาข้าวในปี 2554 เพิ่มจากเดิมร้อยละ 50 ในปี 2545 มาเป็นร้อยละ 55 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ของพื้นที่ทั้งหมด ขณะที่พื้นที่พืชไร่ลดลงร้อยละ 4 และพื้นที่สวนผลไม้/ไม้ยืนต้น ลดลงร้อยละ 1 ส่วนสัดส่วนของพื้นที่เพื่อกิจกรรมอื่นๆ ยังคงเดิม การที่สัดส่วนของพื้นที่ทำนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 นั้น สะท้อนถึงนโยบายรับ

จำนำข้าวตันละ 15,000 บาท ของพรรคเพื่อไทยในการหาเสียงการเลือกตั้งในปี 2554 และเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้พรรคนี้ได้รับการเลือกตั้งเป็นรัฐบาล ซึ่งความจริงราคาข้าวได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2552 ตั้งแต่ครั้งโครงการประกันรายได้ของเกษตรกร โดยข้าวถือได้ว่าเป็นผลิตผลหลักของกิจกรรมทางการเกษตรของไทยและมีชาวนาซึ่งเป็นเกษตรกรในสัดส่วนของประชากรที่สูง ซึ่งถ้าหากประชากรส่วนนี้มีฐานยากจนก็ถือได้ว่า เป็นปัญหาของประเทศ อีกทั้งในทางการเมือง ชาวนาถือได้ว่าเป็นฐานเสียงที่สำคัญของทุกพรรคการเมือง โครงการประกันรายได้ให้แก่ชาวนา โดยพรรคประชาธิปัตย์ ทำให้มีการเปลี่ยนจากพื้นที่ทำไร่และปลูกไม้ยืนต้นและไม้ผลมาเป็นพื้นที่ปลูกข้าวดังกล่าว ในปัจจุบันราคาข้าวกลับเป็นปัญหามาก เนื่องจากที่ผ่านมารัฐได้สูญเงินประมาณ 8 แสนล้านบาท ในโครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ 2 ปีเศษ ประกอบกับประเทศไทยปัจจุบันได้เก็บข้าวไว้ในสต๊อกจำนวนมากเป็นการกดราคาข้าวให้ต่ำลง อีกทั้งในปีนี้ (2557) คาดว่าจะมีปัญหาภัยแล้งอย่างรุนแรง จะทำให้พื้นที่ปลูกข้าวและผลผลิตลดลงโดยคาดไม่ได้ว่าจะเปลี่ยนเป็นอะไรเพราะยางพาราก็มีปัญหาด้านราคา ซึ่งอาจจะทำให้พื้นที่ทิ้งร้างมีเพิ่มขึ้น ดังนั้นอาจสรุปได้ว่าอิทธิพลของถนน EWEC และ SEC มีผลระดับหนึ่งต่อการลดลงของพื้นที่เกษตร แต่การปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่ภายในภาคการเกษตรจะขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกที่หลากหลายมาก ส่วนในกรณีที่พื้นที่ที่เปลี่ยนจากปลูกพืชไร่มาปลูกข้าวเพิ่มขึ้นในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวบนเส้นทาง EWEC จะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรืออีสานเป็นหลักอันประกอบด้วย จังหวัดมุกดาหาร มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และชัยภูมิ ตามลำดับ เพราะมุกดาหารมีพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้นโดยสุทธิร้อยละ 5.3 ดังที่ได้แสดงไว้แล้วในตารางที่ 8.2 (โปรดดูตัวเลขและภาพประกอบในภาพที่ 8.30) ส่วนจังหวัดที่มีการปลูกพืชไร่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของพื้นที่ คือ เพชรบูรณ์ ตาก ชัยภูมิ มุกดาหาร และขอนแก่น ตามลำดับ สำหรับพื้นที่ที่มีการปลูกไม้ยืนต้น ซึ่งส่วนใหญ่คือยางพาราพาราและไม้ยืนต้นอื่น ๆ มากน้อยตามลำดับ ได้แก่ มุกดาหาร เพชรบูรณ์ กาฬสินธุ์ พิษณุโลก ขอนแก่น และชัยภูมิ ตามลำดับ ส่วนไม้ผลนั้นจะมีอยู่ในจังหวัดภาคตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ ประกอบด้วยเพชรบูรณ์ สุโขทัย พิษณุโลก และตาก ส่วนพื้นที่ทุ่งหญ้าและโรงเรือนเลี้ยงสัตว์จะอยู่ที่จังหวัดมหาสารคามและตาก เป็นสำคัญ

ภาพที่ 8.30 ร้อยละของการใช้ประโยชน์พื้นที่ของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ปี พ.ศ. 2554

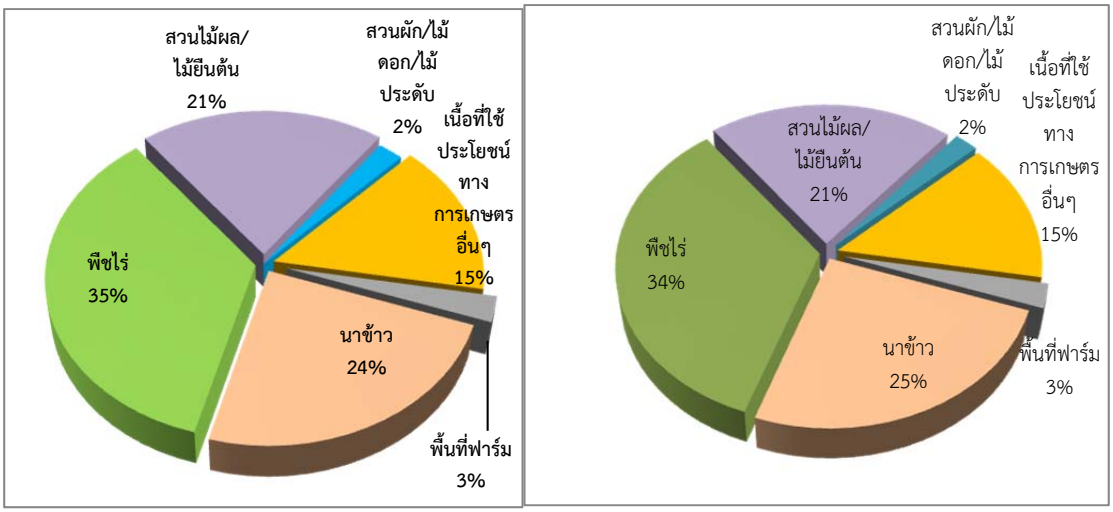
	Tak	Sukhothai	Phitsanulok	Phetchabun	Chaiyaphum	Khon Kaen	Maha Sarakham	Kalasin	Mukdahan
สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	0.01	0.12	0.08	0.17	0.14	0.15	0.40	0.55	0.03
ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	2.83	1.11	0.25	0.56	0.45	0.47	3.00	0.17	0.01
พืชสวน	1.17	0.06	0.09	0.71	1.84	0.08	0.09	0.04	0.02
ไม้ผล	4.53	7.91	4.78	8.24	1.84	0.90	0.26	0.54	2.97
ไม้ยืนต้น	4.59	4.09	6.62	7.42	5.18	5.73	3.63	6.99	9.66
พืชไร่	46.43	27.59	24.29	49.95	46.11	30.87	14.54	32.99	42.30
พื้นที่นา	15.61	0.00	0.00	32.49	46.16	1.75	78.07	58.74	90.01

ดังนั้นโดยสรุปคือ พื้นที่ด้านตะวันตกของ EWEC อันประกอบด้วย จังหวัดตาก สุโขทัย พิษณุโลก และเพชรบูรณ์ ที่มีการทำการเกษตรจะมีกิจกรรมเด่นดังนี้ จังหวัดตากมีพืชไร่ ไม้ผล และทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ประเด็นสุดท้ายนี้จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะต่อการรองรับการนำเข้าปศุสัตว์จากประเทศเมียนมาร์เป็นสำคัญ ส่วนสุโขทัยมีไม้ผลเป็นกิจกรรมการเกษตรที่เด่นเป็นหลัก พิษณุโลกมีไม้ยืนต้นและไม้ผลเป็นหลัก ขณะที่เพชรบูรณ์จะมีพืชไร่ ไม้ยืนต้น และไม้ผล ส่วนพื้นที่การเกษตรในจังหวัดในภาคตะวันออกบนเส้นทาง EWEC อันได้แก่ ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร จังหวัดชัยภูมิมีข้าว พืชไร่ และไม้ยืนต้น ขอนแก่นมีพืชไร่และไม้ยืนต้น มหาสารคามมีข้าว และทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ส่วนมุกดาหารมีข้าว พืชไร่ และไม้ยืนต้น ลักษณะดังกล่าวสะท้อนลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่เหล่านี้ด้วย

8.6.2 กิจกรรมการเกษตรในพื้นที่บนเส้นทาง SEC

โดยทั่วไปพื้นที่ทำการเกษตรบนเส้นทาง SEC จะมีการปลูกข้าวในสัดส่วนที่น้อยกว่า EWEC โดยการปลูกพืชไร่จะมีสัดส่วนสูงกว่า และที่เด่นมากบนเส้นทางดังกล่าว คือ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น และยังมีพื้นที่เพื่อการเกษตรอื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือ นากุ้ง เนื่องจากมีพื้นที่ติดทะเลเป็นจำนวนมาก ดังได้แสดงไว้ในภาพ 8.31

ภาพที่ 8.31 สัดส่วนการใช้ที่ดินภาคเกษตรแยกกลุ่มพืช เส้นทาง SEC พ.ศ. 2545 และพ.ศ. 2554

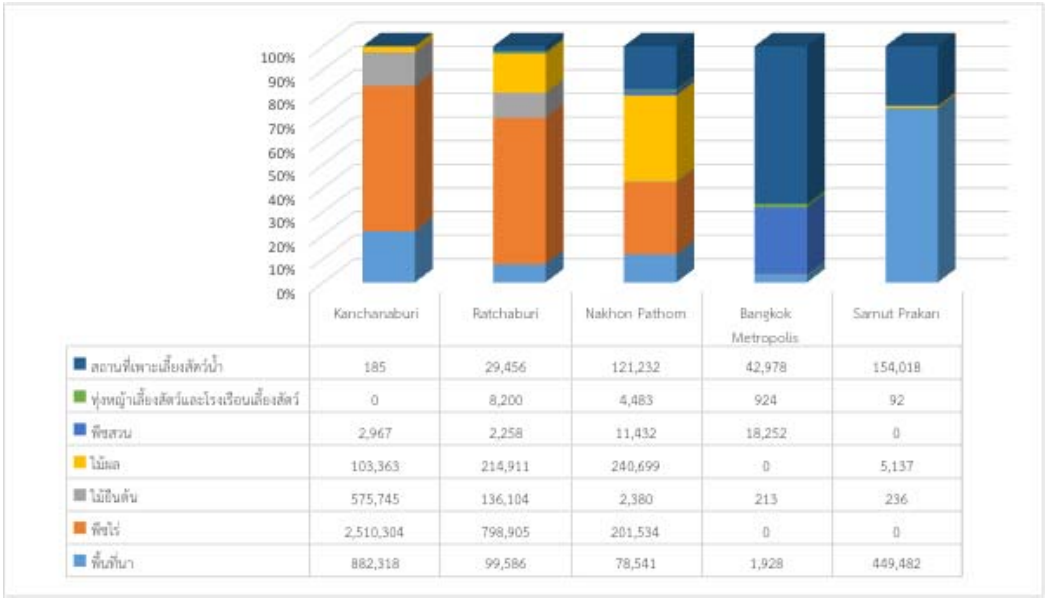
ถึงแม้การทำนาจะไม่ใช่กิจกรรมทางการเกษตรที่เด่นที่สุดในพื้นที่บนเส้นทาง SEC แต่ผลจากการที่ราคาข้าวได้รับการปรับตัวสูงขึ้นตั้งแต่ปี 2552 และต่อด้วยโครงการจำนำข้าวในปี 2554 ทำให้พื้นที่นาข้าวมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเช่นกัน คือ เพิ่มจากร้อยละ 24 ในปี 2545 มาเป็นร้อยละ 25 ในปี 2554 โดยสัดส่วนพื้นที่ที่ลดลงคือพืชไร่ จากร้อยละ 35 ในปี 2545 เหลือร้อยละ 34 ในปี 2554 โดยที่กิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ ยังคงเดิม คือ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น ร้อยละ 21 เนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรอื่น ๆ ร้อยละ 15 พื้นที่ฟาร์ม ร้อยละ 3 สวนผัก/ไม้ดอก/ไม้ประดับ ร้อยละ 2 เป็นที่น่าสังเกตว่าสัดส่วนพื้นที่ สวนผัก/ไม้ดอก/ไม้ประดับ บนเส้นทาง SEC จะสูงกว่าของ EWEC ซึ่งมีเพียงร้อยละ 1 ซึ่งสะท้อนว่าพื้นที่ SEC มีความเป็นเมืองมากกว่า ความต้องการบริโภคผัก/ไม้ดอก/ไม้ประดับ จึงมีมากกว่า โดยพื้นที่สวนผักส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณจังหวัดนครปฐม ส่วนไม้ดอก/ไม้ประดับ ส่วนใหญ่จะอยู่ในจังหวัดนครนายก

บนเส้นทาง SEC ที่อยู่ทางตะวันตก ประกอบด้วย กาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ พื้นที่ที่ปลูกพืชไร่มากที่สุด อยู่ที่จังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรีเป็นหลัก ขณะที่พื้นที่ปลูกข้าวอยู่ในกรุงเทพมหานคร นครปฐม และราชบุรี ตามลำดับ ไม้ยืนต้นจะอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรีเป็นสำคัญ ส่วนไม้ผลจะอยู่ที่ราชบุรีและนครปฐม พืชสวนอยู่ที่นครปฐมและกรุงเทพมหานคร ส่วนพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่สำคัญอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร และนครปฐม

เป็นที่น่าสังเกตว่ากรุงเทพมหานครมีทั้งพื้นที่ทำนา พื้นที่ปลูกพืชสวน และพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยพื้นที่นายังคงมีอยู่ในเขตหนองจอกและบางส่วนของมีนบุรี ขณะที่พื้นที่สวนนั้นคือพื้นที่จังหวัดธนบุรีเดิมที่ติดต่อกับจังหวัดนนทบุรีและนครปฐม ส่วนพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจะอยู่บริเวณเขตบางขุนเทียนซึ่งเป็นพื้นที่ติดทะเล แต่จากที่ได้อธิบายมาแล้วว่าความเป็นเมืองของ

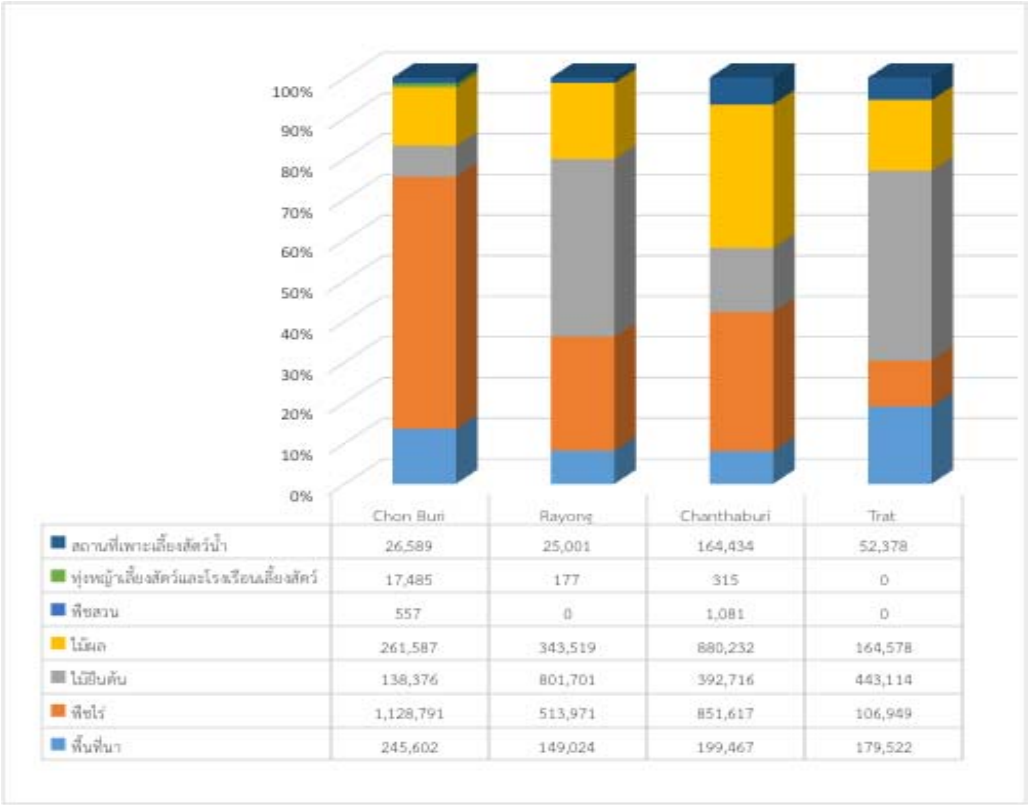
กรุงเทพมหานครได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นคาดว่าในอนาคตกิจกรรมทางการเกษตรเหล่านี้อาจจะลดน้อยลง (โปรดดูภาพที่ 8.32)

ภาพที่ 8.32 ร้อยละของการใช้ประโยชน์พื้นที่ของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันตก

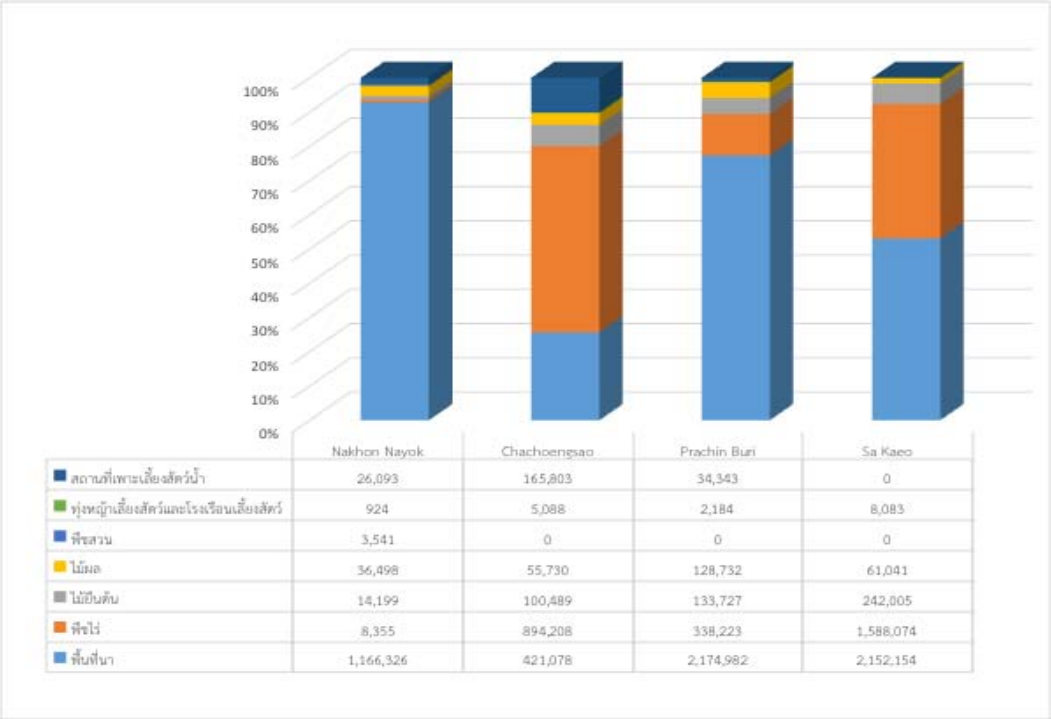
	Kanchanaburi	Ratchaburi	Nakhon Pathom	Bangkok Metropolis	Samut Prakan
สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	185	29,456	121,232	42,978	154,018
ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	0	8,200	4,483	924	92
พืชสวน	2,967	2,258	11,432	18,252	0
ไม้ผล	103,363	214,911	240,699	0	5,137
ไม้ยืนต้น	575,745	136,104	2,380	213	236
พืชไร่	2,510,304	798,905	201,534	0	0
พื้นที่นา	882,318	99,586	78,541	1,928	449,482

ภาพที่ 8.33 ร้อยละของการใช้ประโยชน์พื้นที่ของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันออกสายล่าง

	Chon Buri	Rayong	Chanthaburi	Trat
สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	26,589	25,001	164,434	52,378
ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	17,485	177	315	0
พืชสวน	557	0	1,081	0
ไม้ผล	261,587	343,519	880,232	164,578
ไม้ยืนต้น	138,376	801,701	392,716	443,114
พืชไร่	1,128,791	513,971	851,617	106,949
พื้นที่นา	245,602	149,024	199,467	179,522

ภาพที่ 8.34 ร้อยละของการใช้ประโยชน์พื้นที่ของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันออกสายบน

	Nakhon Nayok	Chachoengsao	Prachin Buri	Sa Kaeo
สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	26,093	165,803	34,343	0
ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	924	5,088	2,184	8,083
พืชสวน	3,541	0	0	0
ไม้ผล	36,498	55,730	128,732	61,041
ไม้ยืนต้น	14,199	100,489	133,727	242,005
พืชไร่	8,355	894,208	338,223	1,588,074
พื้นที่นา	1,166,326	421,078	2,174,982	2,152,154

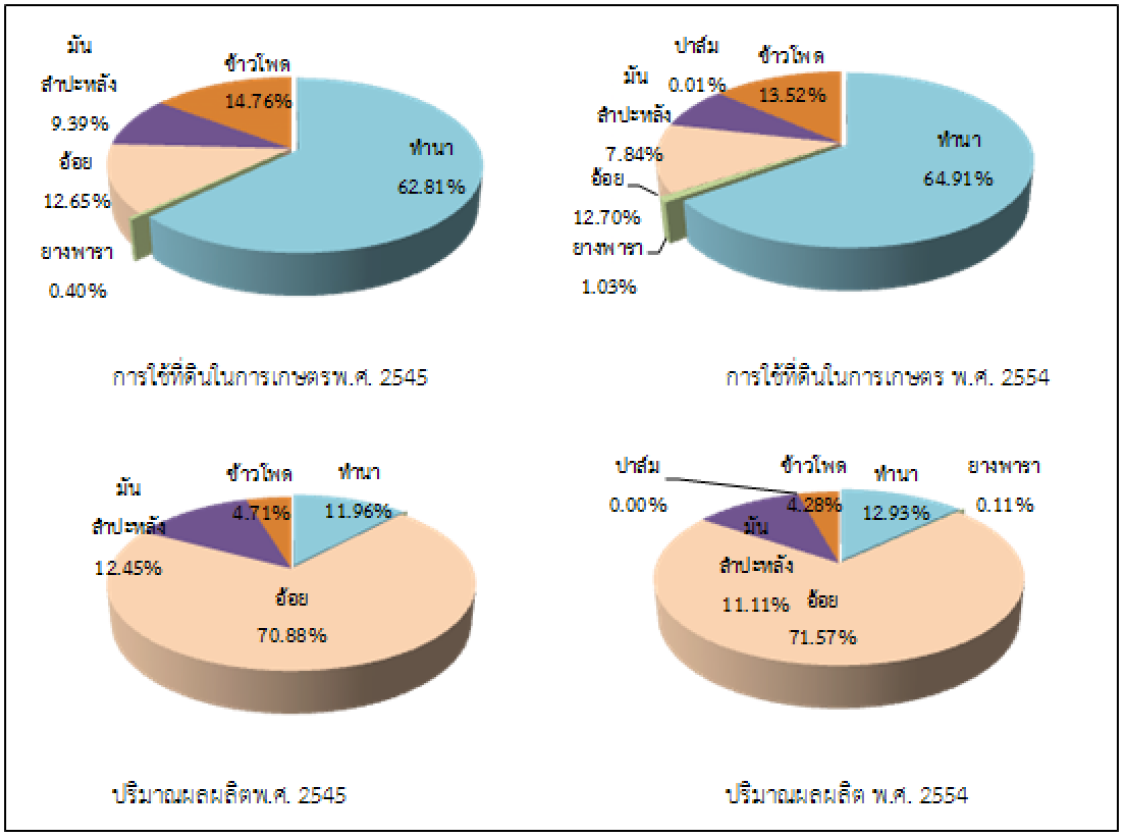
8.7 การใช้ที่ดินเทียบกับปริมาณผลผลิตทางการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC และ SEC

ที่ได้กล่าวมาในตอนต้นคือ ภาพการเปลี่ยนแปลงของการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรในจังหวัดที่เส้นทาง EWEC และ SEC พาดผ่าน แต่เมื่อพิจารณาถึงผลผลิตที่ได้แต่ละพื้นที่จะมีรายละเอียดของผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญดังต่อไปนี้

8.7.1 การใช้ที่ดินเทียบกับปริมาณผลผลิตทางการเกษตรบนเส้นทาง EWEC

ในแง่ของผลผลิตทางการเกษตรบนเส้นทาง EWEC ที่มีการใช้ที่ดินเพื่อการทำนาเมื่อเทียบกับพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง ยางพาราพารา และปาล์มน้ำมัน มีการใช้ที่ดินเพื่อปลูกข้าวมากกว่าร้อยละ 60 ของพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ รองลงมาคือการใช้พื้นที่ในการปลูกข้าวโพด และอ้อยตามลำดับ มีการปลูกปาล์มหลังปี พ.ศ. 2545 จึงทำให้มีผลผลิตเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2554

ภาพที่ 8.35 ร้อยละการใช้ที่ดิน ปริมาณผลผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญบนเส้นทาง EWEC ปี พ.ศ. 2545 และ 2554

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

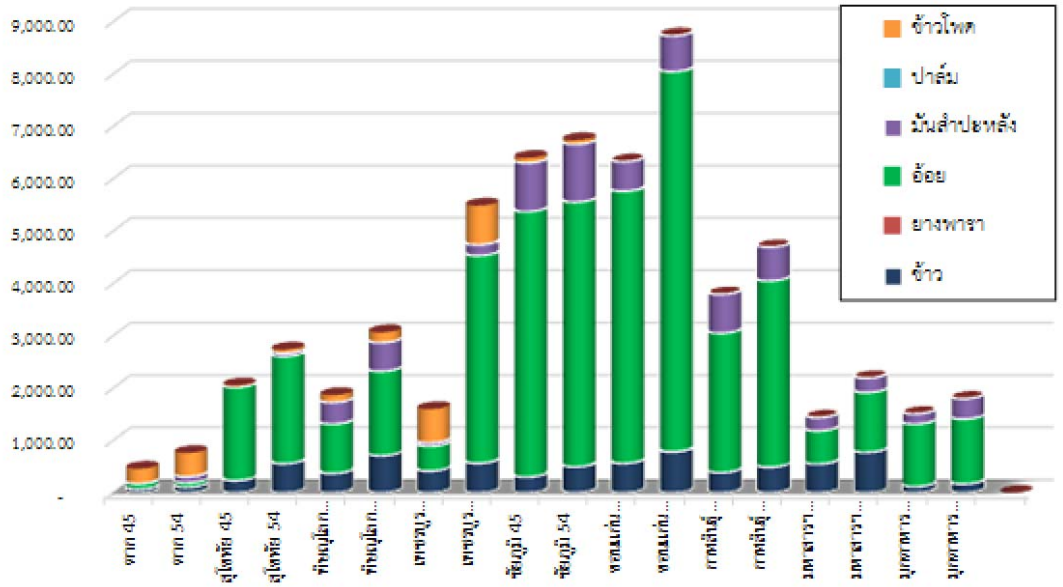
จากภาพที่ 8.35 แสดงปริมาณผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของจังหวัดบนระเบียง EWEC ซึ่งพบว่า จังหวัดทางตะวันตกของระเบียง EWEC มีปริมาณผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญน้อยกว่าจังหวัดทางตะวันออกของระเบียง

ก) ระเบียง EWEC ทางตะวันตก ปี พ.ศ. 2545 ปริมาณผลผลิตมีมากในจังหวัดสุโขทัย แต่ พ.ศ. 2554 เปลี่ยนเป็นจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีสัดส่วนสูงกว่าจังหวัดอื่นๆมาก ส่วนพืชที่มีผลผลิตมากได้แก่ อ้อย ข้าวและมันสำปะหลัง ตามลำดับ

ข) ระเบียง EWEC ทางตะวันออกจังหวัดขอนแก่นมีปริมาณผลผลิตออกสู่ตลาดมากที่สุดไม่ว่าจะเป็นปี พ.ศ. 2545 หรือ พ.ศ. 2554 รองลงมาเป็นจังหวัดชัยภูมิ และกาฬสินธุ์ ตามลำดับ พืชที่มีปริมาณผลผลิตออกสู่ตลาดมากที่สุดคือ อ้อย ทั้งนี้จังหวัดขอนแก่นมีโรงงานผลิตน้ำตาลตั้งอยู่ จึงส่งผลให้จังหวัดนี้และจังหวัดใกล้เคียงมีผลผลิตอ้อยมากเช่นกัน

ค) จังหวัดชายแดนของระเบียง EWEC ทั้งจังหวัดตาก และมุกดาหาร มีปริมาณผลผลิตทางการเกษตรน้อยเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาของภูมิภาค

ภาพที่ 8.36 ปริมาณผลผลิตของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ปี พ.ศ. 2545 และ 2554 (1,000 ตัน)

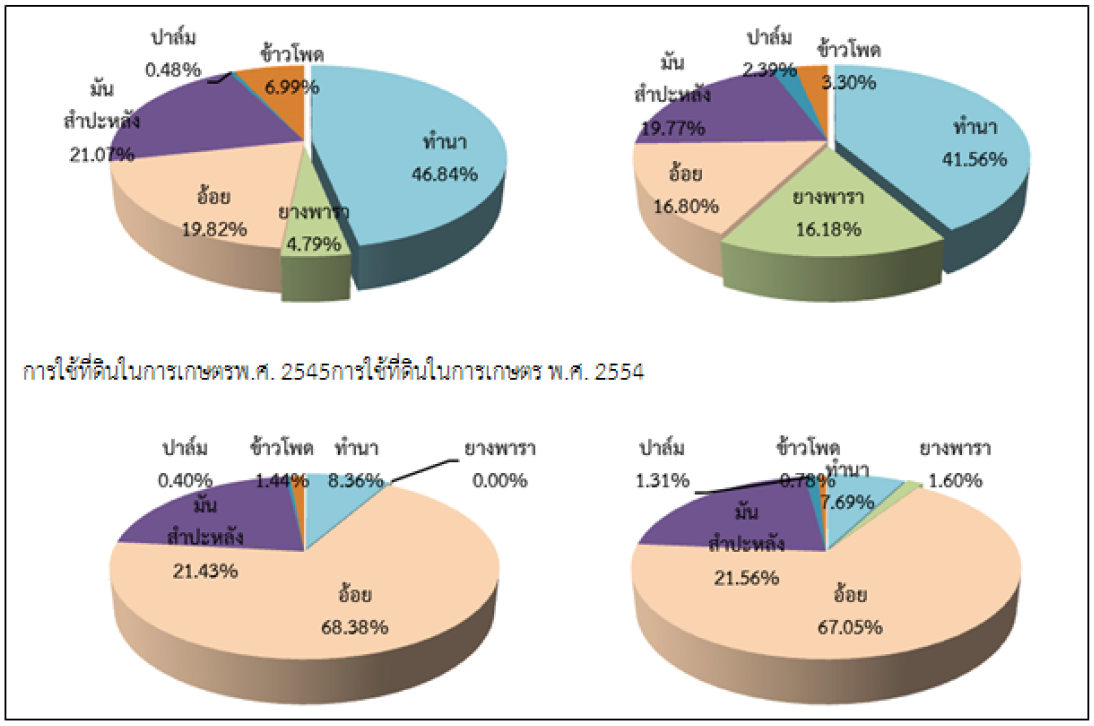

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

8.7.2 การใช้ที่ดินเทียบกับปริมาณผลผลิตทางการเกษตรบนเส้นทาง SEC

การผลิตทางการเกษตรบนเส้นทาง SEC มีการใช้พื้นที่ในการทำนาเมื่อเปรียบเทียบกับพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ ตามที่ได้แสดงไว้แล้วในกรณีของ EWEC ประมาณ 2 ใน 5 ของพื้นที่ทั้งหมด รองลงมาคือการใช้พื้นที่ในการปลูกอ้อย และมันสำปะหลังตามลำดับ มีการปลูกยางพาราพาราและปาล์มหลังปี พ.ศ. 2545 แต่ยังไม่มีผลผลิตออกสู่ตลาด ปี พ.ศ. 2554 สัดส่วนของการใช้ที่ดินในการปลูกพืชหลัก มีการเปลี่ยนแปลงไปจากปี พ.ศ. 2545 มีการใช้ที่ดินในการปลูกยางพาราพาราที่มีสัดส่วนใกล้เคียงกับที่ดินสำหรับปลูกอ้อยและมันสำปะหลัง อย่างมีนัยสำคัญ

ภาพที่ 8.37 ร้อยละการใช้ที่ดิน ปริมาณผลผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญบนเส้นทาง SEC ปี พ.ศ. 2545 และ 2554

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

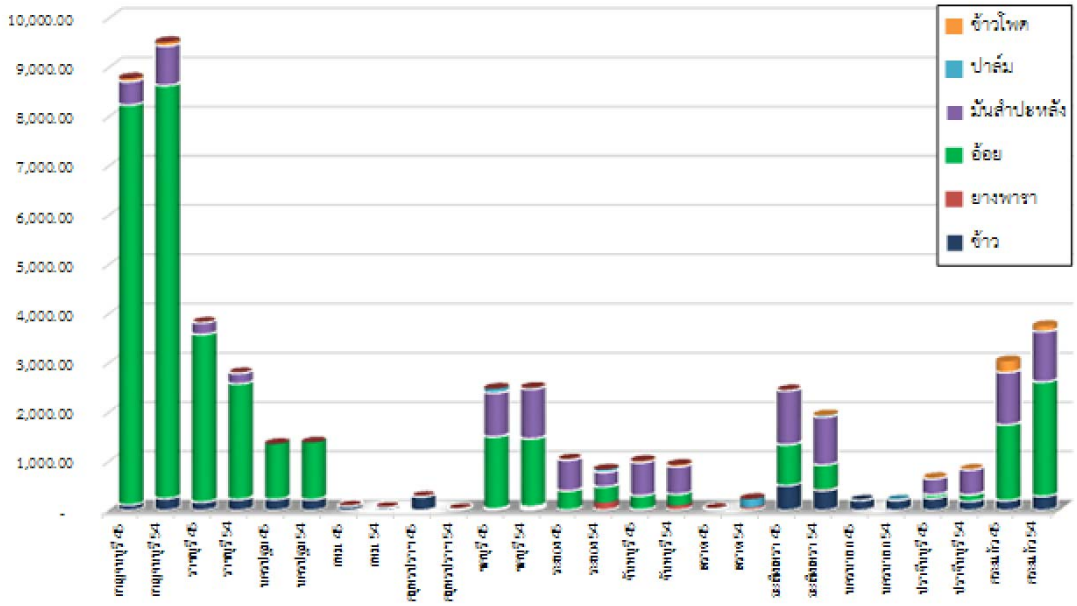
จากภาพที่ 8.38 แสดงปริมาณผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของจังหวัดบนระเบียง SEC ซึ่งพบว่า จังหวัดทางตะวันตกของระเบียง SEC มีปริมาณผลผลิตทางการเกษตรมากกว่าจังหวัดในระเบียงทางตะวันออก

ก) ระเบียง SEC ทางตะวันตก ปี พ.ศ. 2545 และ 2554 ปริมาณผลผลิตอ้อยออกสู่ตลาดมากในจังหวัดกาญจนบุรี และราชบุรี

ข) ระเบียง SEC ทางตะวันออกจังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และสระแก้วมีปริมาณผลผลิตของมันสำปะหลังและอ้อยออกสู่ตลาดมากที่สุดเป็นลำดับต้น

ค) จังหวัดชายแดนของระเบียง SEC จังหวัดกาญจนบุรี มีการผลิตสินค้าเกษตรสูงกว่าจังหวัดสระแก้วและจันทบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนติดกับกัมพูชาเนื่องจากมีพื้นที่ทางการเกษตรมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ บนเส้นทางนี้

ภาพที่ 8.38 ปริมาณผลผลิตของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ปี พ.ศ. 2545 และ 2554 (1,000 ตัน)

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

8.8 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ที่ดิน เพื่อการเกษตร กรณีศึกษาพืชเศรษฐกิจ 5 ชนิด

ในส่วนนี้ จะได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อการเกษตร โดยพิจารณาเฉพาะการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ 5 ชนิด คือ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน หรืออ้อยเพื่อการผลิตน้ำตาลทราย ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า ‘อ้อย’ เพื่อความกระชับ แต่ให้หมายถึงอ้อยโรงงาน และปาล์มน้ำมัน การวิเคราะห์พืชแต่ละชนิดจะกล่าวถึงภาพรวมของการเพาะปลูกทั้งประเทศ และวิเคราะห์รายจังหวัดตามพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจ EWEC และ SEC โดยการวิเคราะห์เฉพาะจังหวัดที่ทำการสำรวจภาคสนาม เพื่อสามารถเปรียบเทียบข้อมูลทุติยภูมิที่ได้กับข้อมูลปฐมภูมิจากจังหวัดกาญจนบุรีและสระแก้ว บนเส้นทาง SECส่วนบนเส้น EWEC คือ จังหวัดตาก พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ขอนแก่น และมุกดาหาร

เมื่อพิจารณาสถานการณ์การผลิตและราคาของสินค้าเกษตร เช่น ข้าวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มันสำปะหลังอ้อย และปาล์มน้ำมัน จากข้อมูลในรายงานสถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้มปีต่างๆ และรายงานสถิติการเกษตรของประเทศไทย ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า

8.8.1 ข้าว

การผลิตข้าวทั้งข้าวนาปีและข้าวนาปรังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552-2556 มีเนื้อที่เพาะปลูกและผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากโครงการประกันรายได้และโครงการรับจำนำของภาครัฐที่จูงใจให้เกษตรกรขยายเนื้อที่เพาะปลูก ซึ่งนโยบายดังกล่าวช่วยเพิ่มความมั่นใจให้แก่เกษตรกรในเรื่อง

รายได้ที่จะได้รับ อย่างไรก็ตามผลผลิตข้าวนาปีต่อไร่มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากเกษตรกรประสบปัญหาต่างๆ เช่น การระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล ปัญหาภัยแล้งในช่วงต้นฤดูเพาะปลูก และปัญหาภัยน้ำท่วมในช่วงปลายปีเป็นต้น สำหรับราคาข้าวเปลือกที่เกษตรกรจำหน่ายได้มีการปรับตัวสูงขึ้น เนื่องจากนโยบายแทรกแซงราคาของรัฐบาลที่มีการกำหนดราคารับจำนำสูงกว่าราคาตลาด โดยมีรายละเอียดของเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ และราคาที่เกษตรกรขายได้ของข้าวนาปีและข้าวนาปรัง ดังนี้

8.9.1.1 ข้าวนาปี

1) ภาพรวมเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่

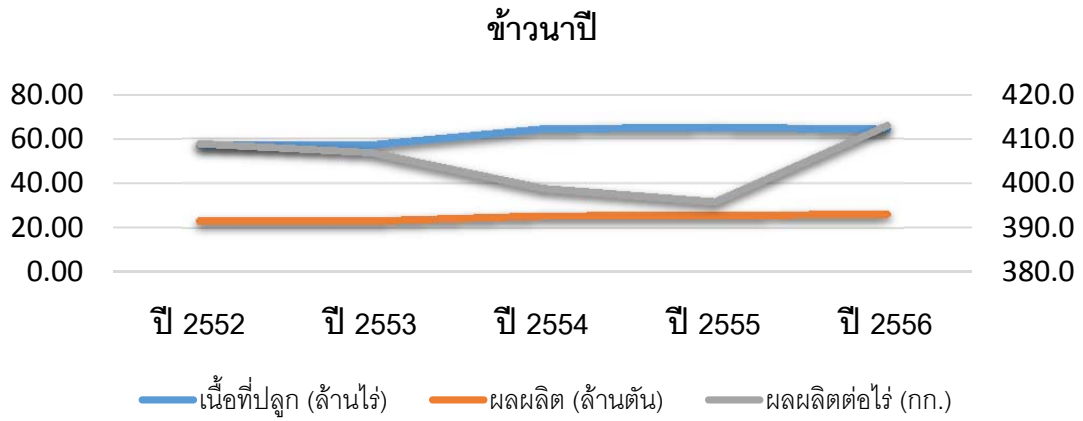
ในช่วงปี 2553 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปีมีจำนวน 57.50 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปี พ.ศ. 2552 ซึ่งมีเนื้อที่เพาะปลูกจำนวน 57.42 ล้านไร่ อันเป็นผลมาจากราคาข้าวที่ค่อนข้างสูงในปี พ.ศ. 2552 และโครงการประกันรายได้เกษตรกรของภาครัฐ โดยมีผลผลิต (ข้าวเปลือก) จำนวน 23.43 ล้านตัน ลดลงเล็กน้อยจากปี พ.ศ. 2552 ซึ่งมีผลผลิต 23.51 ล้านตัน ทั้งนี้ ปัญหาการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลส่งผลทำให้ผลผลิตต่อไร่ลดลง

สำหรับปี พ.ศ. 2554 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปีมีจำนวน 64.57 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2553 โดยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 12.3 ทั้งนี้ เนื้อที่เพาะปลูกที่เพิ่มขึ้นเป็นผลมาจากโครงการประกันรายได้ที่ทำให้เกิดการขยายเนื้อที่เพาะปลูก และมีผลผลิต (ข้าวเปลือก) จำนวน 25.74 ล้านตัน โดยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 9.9 จากปีก่อนหน้า อย่างไรก็ตาม ผลผลิตต่อไร่ลดลงจาก 407 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี พ.ศ. 2553 เป็น 399 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี พ.ศ. 2554 เนื่องจากปัญหาภัยแล้งในช่วงต้นฤดูเพาะปลูก การระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล และปัญหาอุทกภัยที่ค่อนข้างรุนแรงในช่วงเดือนสิงหาคม-พฤศจิกายน พ.ศ. 2553

ในปี พ.ศ. 2555 เนื้อที่เพาะปลูกยังคงเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ขณะที่ผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปีลดลงจากปี พ.ศ. 2554 โดยเนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปีมีจำนวน 65.30 ล้านไร่ ผลผลิตจำนวน 25.87 ล้านตัน ขณะที่ผลผลิตต่อไร่ลดลง 3 กิโลกรัม เหลือเพียง 396 กิโลกรัม เนื่องจากเนื้อที่เพาะปลูกส่วนใหญ่ประสบปัญหาอุทกภัยทั้งภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง เป็นต้นตั้งแต่ช่วงปลายเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2554 จากอิทธิพลมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ร่องความกดอากาศและพายุ ทำให้ผลผลิตข้าวได้รับความเสียหาย

ในปี 2556 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปีมีจำนวนลดลงเล็กน้อยเหลือเพียง 64.35 ล้านไร่ ต่ำกว่าในปี 2554 0.22 ล้านไร่ และมีปริมาณผลผลิตเท่ากับ 26.60 ล้านตัน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนในภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางเข้าโครงการพื้นที่รับน้ำนอง ทำให้มีการเร่งปลูกข้าวให้เร็วขึ้นในเดือนเมษายนแทนเดือนพฤษภาคม รวมทั้งเกษตรกรบางส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปรับเปลี่ยนไปปลูกอ้อย และเกษตรกรบางส่วนในภาคใต้ปรับเปลี่ยนไปปลูกปาล์มน้ำมันและยางพาราดังแสดงในภาพที่ 8.39

ภาพที่ 8.39 เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ของข้าวนาปี ระหว่างปี 2552-2556

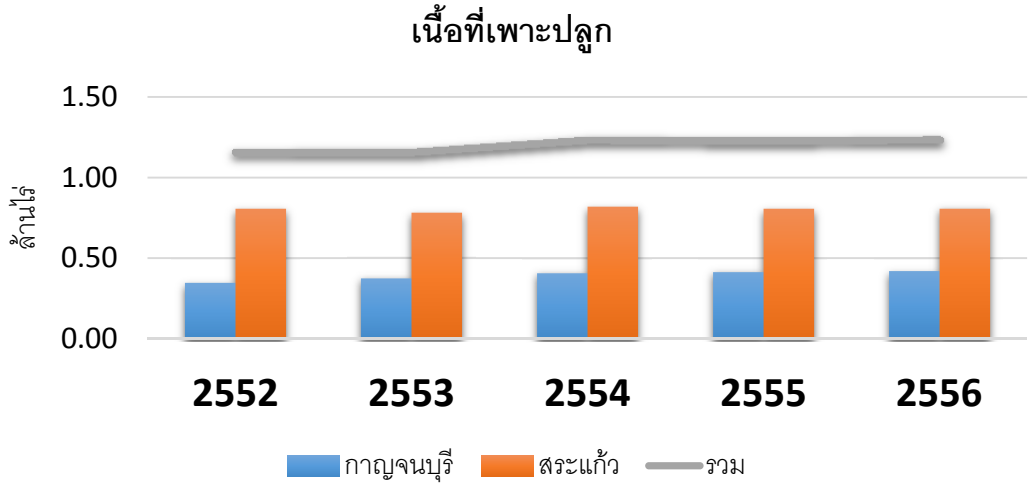
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

2) เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ เป็นรายจังหวัด

เมื่อพิจารณาการเพาะปลูกข้าวนาปีของจังหวัดต่างๆ บน SEC ในกรณีศึกษา ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรีและสระแก้ว และ EWECประกอบด้วย จัหวัดตาก พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ขอนแก่น และมุกดาหาร พบว่า

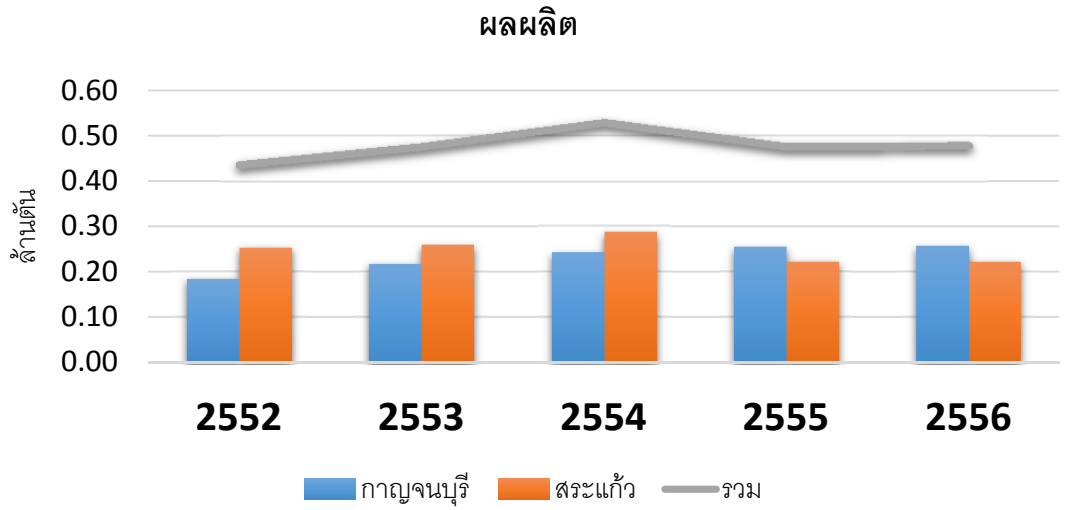
จังหวัดบน SEC ทั้งสองจังหวัดมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2553 จังหวัดกาญจนบุรีมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปีจำนวน 0.38 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวน 0.22 ล้านตัน และ 594 กิโลกรัม ตามลำดับซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า และมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ. 2556 โดยมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูก 0.42 ล้านไร่ และมีผลผลิตจำนวน 0.26 ล้านตัน ซึ่งมีผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าเป็น 618 กิโลกรัมในขณะที่จังหวัดสระแก้วมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปีใน ปี พ.ศ. 2553 จำนวน 0.78 ล้านไร่ และมีจำนวนผลผลิตและผลผลิตต่อไร่ทั้งสิ้น 0.26 ล้านตัน และ 350 กิโลกรัม ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม พื้นที่เพาะปลูกดังกล่าวยังมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ดังแสดงในภาพที่ 8.40

ภาพที่ 8.40 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปีตามแนวSECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

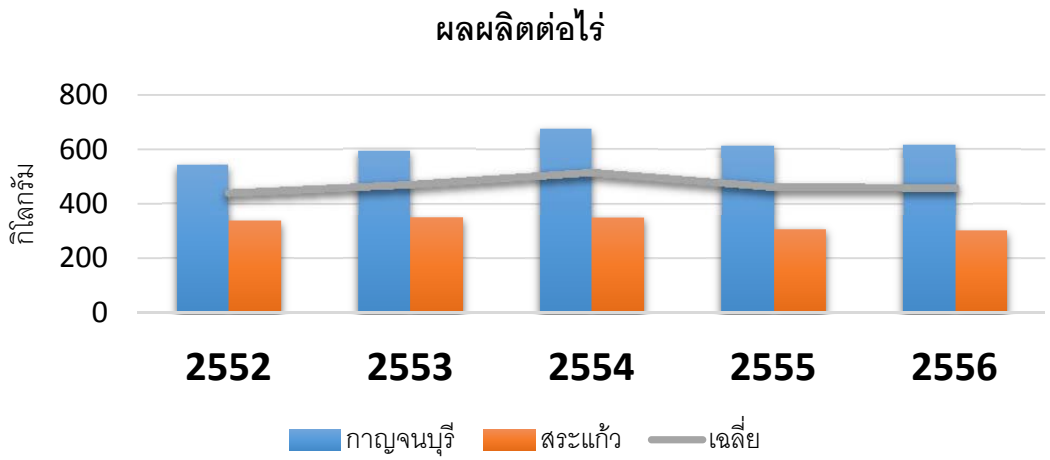
ภาพที่ 8.41 ผลผลิตข้าวนาปีตามแนว SECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ในจังหวัดกาญจนบุรีสามารถปลูกข้าวได้ดีกว่าจังหวัดสระแก้วมาก ดังได้แสดงในภาพที่ 8.42

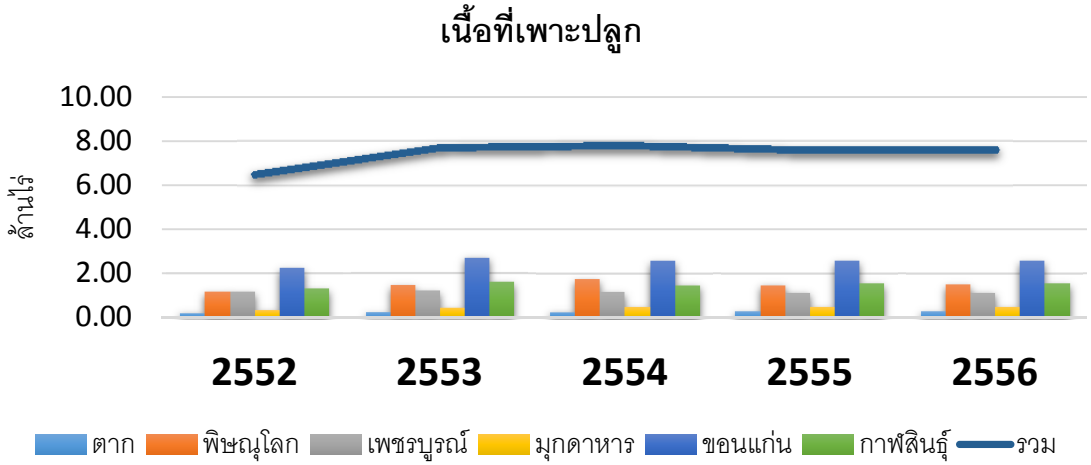
ภาพที่ 8.42 ผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปีตามแนว SECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

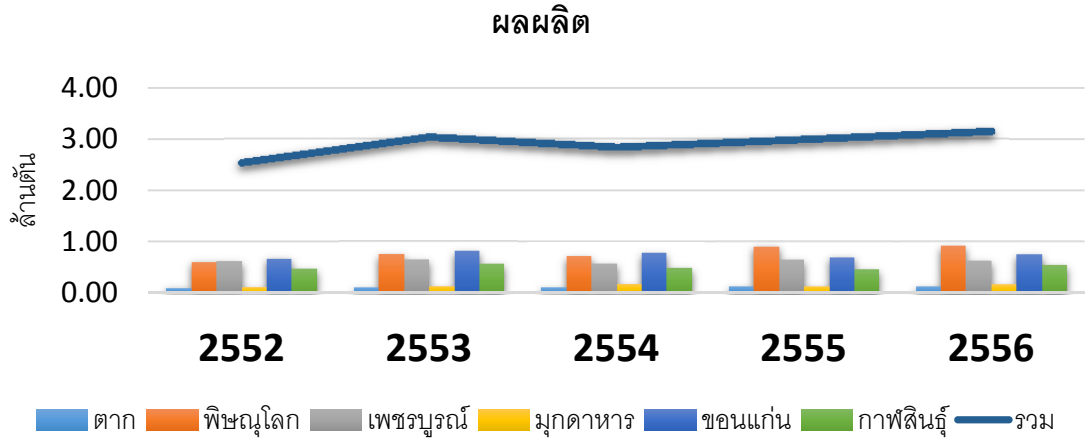
สำหรับจังหวัดบน EWEC มีเนื้อที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นเพชรบูรณ์และขอนแก่นที่มีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูกลดลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา โดยในปี พ.ศ. 2553 จังหวัดบนEWEC ทั้ง 5 จังหวัดมีเนื้อที่เพาะปลูก 7.71 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นร้อยละ 19 จากปีก่อนหน้า โดยมีผลผลิตรวม 2.55 ล้านตันและมีผลผลิตต่อไร่ 2,547 กิโลกรัม และในปี พ.ศ. 2556 ทั้ง 5 จังหวัดมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูก 7.61 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตรวม 3.15 ล้านตันและมีผลผลิตต่อไร่ 2,701 กิโลกรัม ดังแสดงในแผนภาพที่ 8.43

ภาพที่ 8.43 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปีตามแนวEWECระหว่างปี 2552-2556

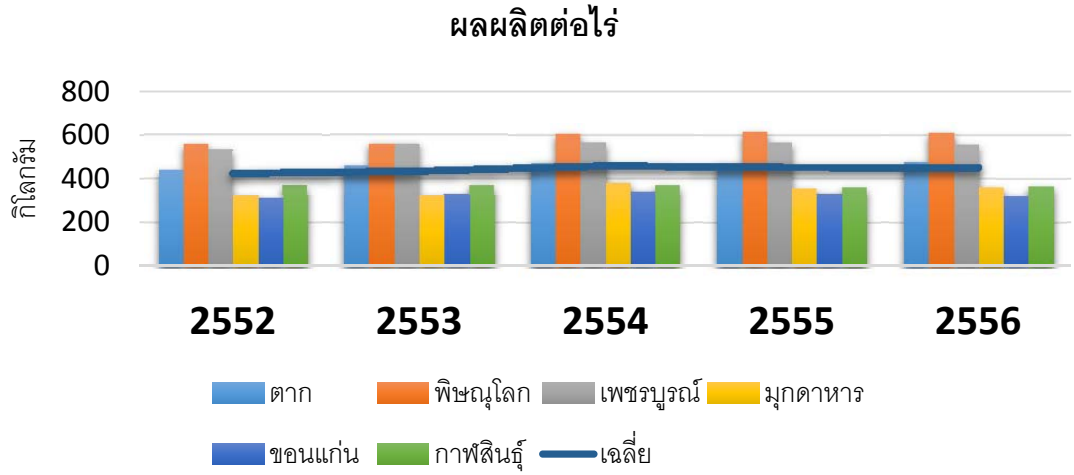
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.44 ผลผลิตข้าวนาปีบนEWECระหว่างปี2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.45 ผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปีบนEWECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

8.8.1.2 ข้าวนาปรัง

1) ภาพรวมเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่

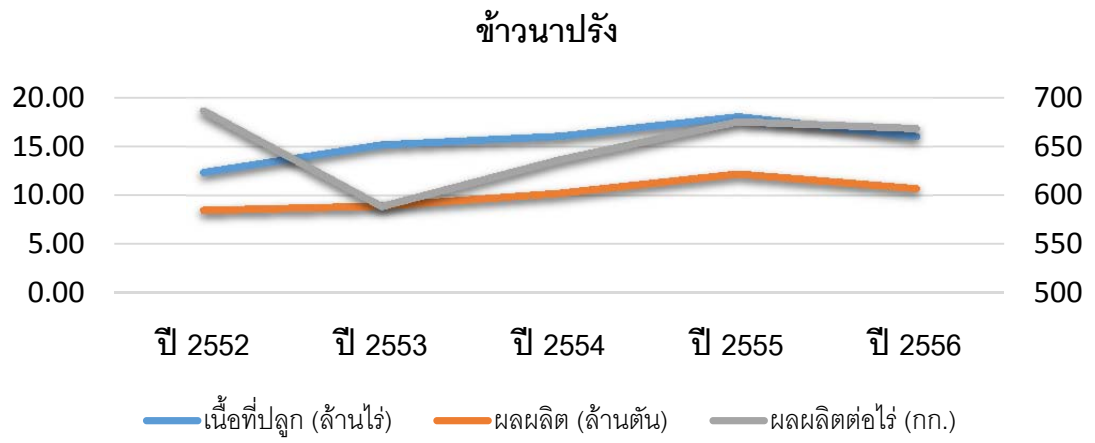
ในขณะที่เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปรังในช่วงปี พ.ศ. 2553 มีจำนวน 15.22 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2552 ซึ่งมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูก 12.40 ล้านไร่ เนื่องจากมาตรการโครงการประกันรายได้เกษตรกร และมีผลผลิตเพิ่มขึ้นเป็น 8.97 ล้านตันข้าวเปลือก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากปัญหาภัยแล้งและเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลระบาดในภาคกลางเป็นผลให้ผลผลิตต่อไร่มีจำนวนลดลงจาก 687 กิโลกรัม ในปี พ.ศ. 2552 เป็น 589 กิโลกรัม ในปี พ.ศ. 2553

ผลการสำรวจเบื้องต้นในปี พ.ศ. 2554 พบว่า เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปรังมีจำนวน 16.10 ล้านไร่ ผลผลิตจำนวน 10.26 ล้านตันข้าวเปลือก และผลผลิตต่อไร่จำนวน 637 กิโลกรัม ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า เนื่องจากปริมาณน้ำในฤดูแล้งมีมากกว่าปีก่อนหน้า และบางพื้นที่กรมชลประทานมีการปล่อยน้ำให้เพาะปลูกข้าวนาปรังเพื่อชดเชยข้าวนาปีที่ได้รับความเสียหายจากน้ำท่วม

ในปี พ.ศ. 2555 มีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปรังจำนวน 18.10 ล้านไร่ ผลผลิตจำนวน 12.24 ล้านตันข้าวเปลือก และผลผลิตต่อไร่จำนวน 676 กิโลกรัม เช่นเดียวกับปี พ.ศ. 2554 ปริมาณการผลิตที่เพิ่มขึ้นเป็นผลมาจากสภาพอากาศเอื้ออำนวยมีปริมาณน้ำเพียงพอ ราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้อยู่ในเกณฑ์ดี และภาครัฐมีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ และปุ๋ย เป็นต้น เพื่อฟื้นฟูและเยียวยาเกษตรกรภายหลังจากประสบภัยน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2554

เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปรังในปี 2556 มีจำนวน 16.07 ล้านไร่ ผลผลิตจำนวน 10.74 ล้านตันข้าวเปลือก และผลผลิตต่อไร่จำนวน 669 กิโลกรัม โดยเนื้อที่เพาะปลูกที่ลดลงเป็นผลมาจากปริมาณน้ำไม่เพียงพอ เป็นผลให้กรมชลประทานประกาศให้เกษตรกรงดการปลูกข้าวนาปรังในบางพื้นที่ รวมทั้ง การส่งเสริมให้ปลูกพืชชนิดอื่นที่ใช้น้ำน้อยกว่าแทน เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และถั่วเหลือง เป็นต้นดังแสดงในภาพที่ 8.46

ภาพที่ 8.46เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ของข้าวนาปรัง ระหว่างปี 2552-2556

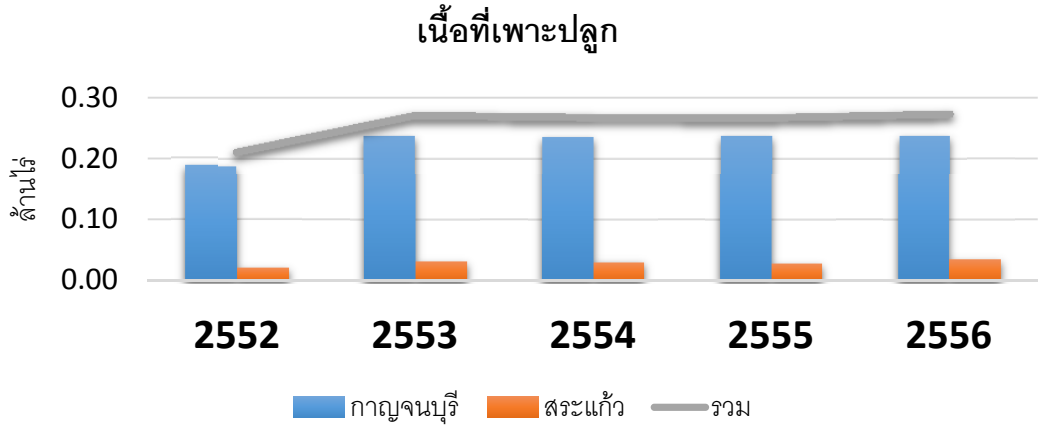
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

2) เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ เป็นรายจังหวัด

การเพาะปลูกข้าวนาปรังตามแนวSECมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมากในปี พ.ศ. 2553โดยจังหวัดกาญจนบุรีมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูก 0.24 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 25.9และมีผลผลิตข้าวที่ผลิตได้กว่า 0.17 ล้านตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 32.7 ทั้งนี้ ผลผลิตต่อไร่มีจำนวน 734 กิโลกรัม อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2556 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปรังไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก คือ ยังคงใช้พื้นที่เพาะปลูกข้าวประมาณ 0.24 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตจำนวน 0.18 ล้านตัน

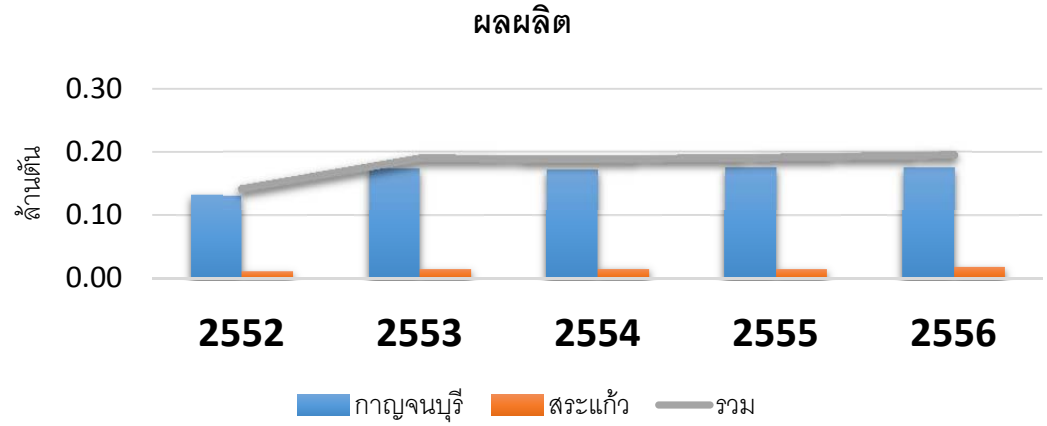
ในขณะที่จังหวัดสระแก้วมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูก 0.03 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวน 0.02 ล้านตัน และ 481 กิโลกรัม ตามลำดับ สำหรับเนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปรังในปี พ.ศ. 2556 มีจำนวน 0.04 ล้านไร่ และมีผลผลิตจำนวน 0.02 ล้านตัน ดังแสดงในภาพที่ 8.47

ภาพที่ 8.47 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปรังบนSECระหว่างปี 2552-2556

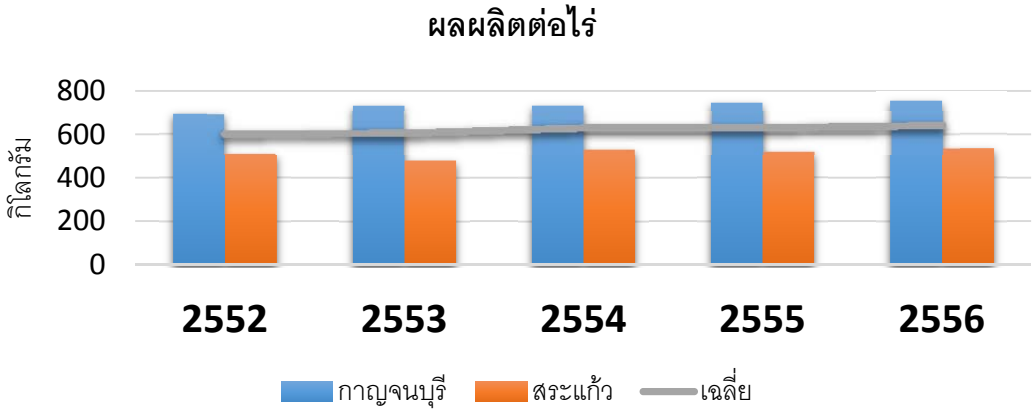
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.48 ผลผลิตข้าวนาปรังบนSECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.49ผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปรังบนSECระหว่างปี 2552-2556

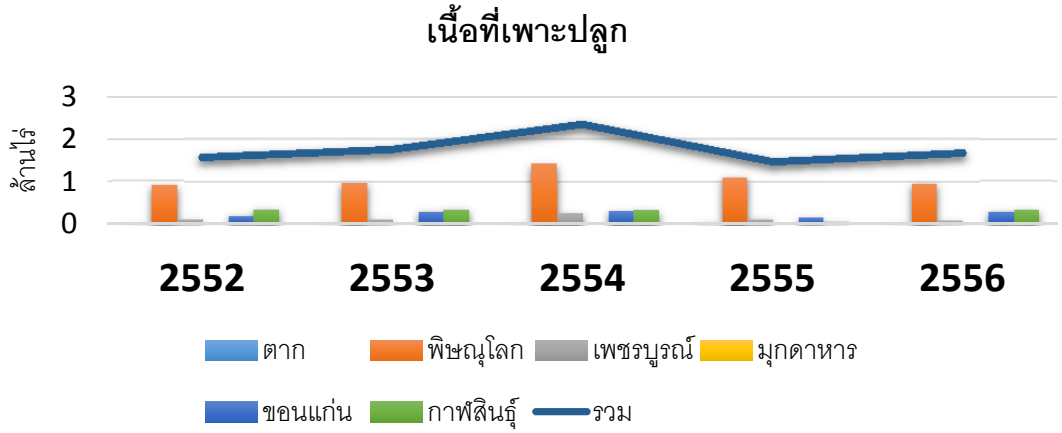

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

เมื่อพิจารณาเนื้อที่เพาะปลูกในจังหวัดบน EWEC พบว่า ในปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูกรวม 1.77 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นร้อยละ 11 จากปีก่อนหน้า โดยมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวน 1.06 ล้านตัน และ 551.2 กิโลกรัม ตามลำดับ ซึ่งจำนวนเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ยังคงมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ จำนวน 2.36 ล้านไร่ 1.55 ล้านตัน และ 591.7 กิโลกรัม ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2556 มีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูกลดลงเป็น 1.69 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวน 1.03 ล้านตัน และ 586.7 กิโลกรัม ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 8.50

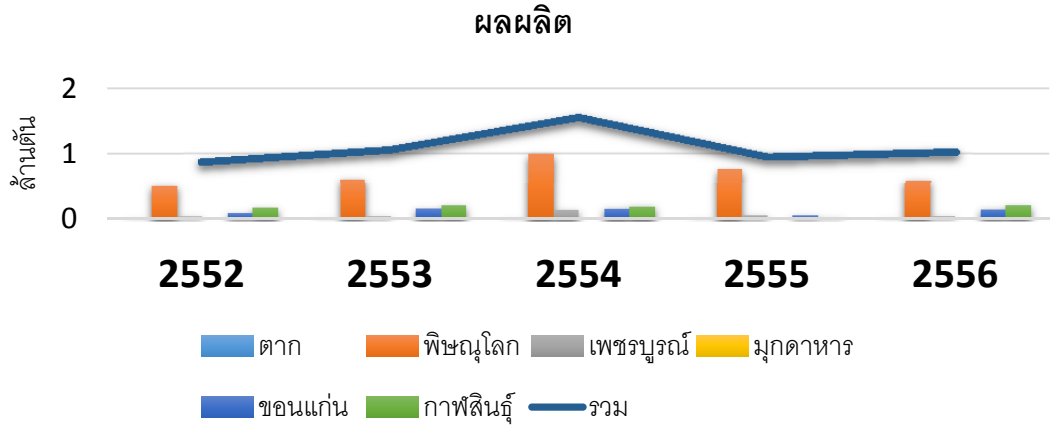
ถ้าหากพิจารณารายจังหวัดจะพบว่าเนื้อที่เพาะปลูกที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในปี พ.ศ. 2554 นั้นอยู่ในจังหวัดพิษณุโลกซึ่งมีเนื้อที่เพาะปลูกมากที่สุดจำนวน 1.43 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นร้อยละ 44จากปีก่อนหน้า และมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวน 1.00 ล้านตัน และ 700 กิโลกรัม ตามลำดับ

ภาพที่ 8.50 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปรังบนEWECระหว่างปี 2552-2556

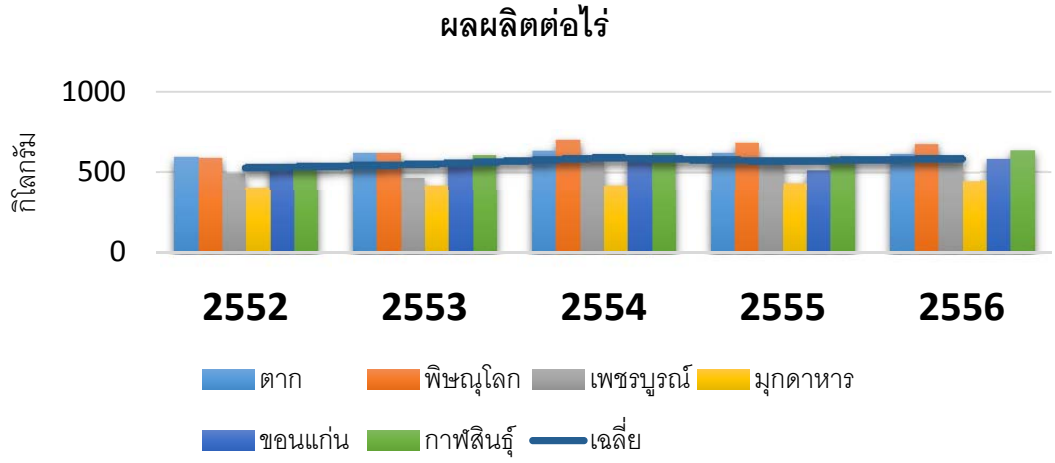
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.51 ผลผลิตข้าวนาปรังบนEWECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.52 ผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปรังบนEWECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

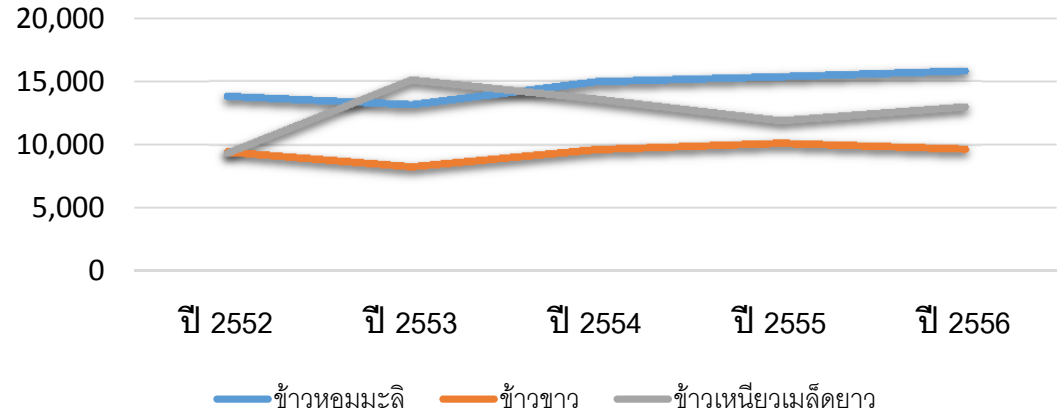
3) ราคาที่เกษตรกรจำหน่าย

เมื่อพิจารณาราคาที่เกษตรกรจำหน่าย พบว่า ในปี พ.ศ. 2553 ราคาเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า เนื่องจากความต้องการข้าวในตลาดโลกยังคงมีเพิ่มอย่างต่อเนื่อง โดยมีราคาข้าวเปลือกหอมมะลิและข้าวเปลือกเหนียวเมล็ดยาว เฉลี่ยตันละ 13,171 บาท และ 15,109 บาท ตามลำดับ เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปี พ.ศ. 2552 ซึ่งมีราคา 13,819 และ 9,363 บาท ตามลำดับและราคาข้าวเปลือกเจ้า 5% เฉลี่ยตันละ 8,315 บาท ซึ่งมีราคาลดลงจากปีก่อนหน้า

ขณะที่ราคาที่เกษตรกรจำหน่ายในปี พ.ศ. 2554 สำหรับข้าวเปลือกหอมมะลิและข้าวเปลือกเจ้า 5% มีราคาเฉลี่ยตันละ 14,961 บาท และ 9,662 บาท ซึ่งสูงขึ้นจากปีก่อนหน้า อย่างไรก็ตาม ราคาข้าวเปลือกเหนียวเมล็ดยาวมีราคาเฉลี่ยตันละ 13,614 บาท โดยราคาข้าวที่ปรับตัวสูงขึ้น เป็นผลมาจากนโยบายแทรกแซงราคาของรัฐบาลที่จะยกระดับราคาข้าวเปลือกในประเทศให้สูงขึ้น โดยการกำหนดราคารับจำนำสูงกว่าราคาตลาด

ในปี พ.ศ. 2555 ราคาข้าวเปลือกหอมมะลิและข้าวเปลือกความชื้น 14-15% ที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยตันละ 15,365 บาท และ 10,156 บาท ส่วนข้าวเปลือกเหนียวเมล็ดยาวความชื้น 14-15% เฉลี่ยตันละ 11,925 บาท ซึ่งราคาข้าวที่ปรับตัวสูงขึ้นมีสาเหตุเดียวกันกับปีก่อนหน้า นั่นคือ นโยบายแทรกแซงราคาของรัฐบาล ในขณะที่ราคาข้าวเหนียวที่ลดลงเนื่องจากความต้องการของตลาดมีไม่มากนักและราคาข้าวเปลือกหอมมะลิและข้าวเปลือกเหนียวเมล็ดยาวที่เกษตรกรขายได้อยู่ที่ตันละ 15,800 บาท และ 13,000 บาท ส่วนข้าวเปลือกความชื้น 14-15% มีราคาเฉลี่ยตันละ 9,700 บาท ซึ่งเป็นผลมาจากราคาส่งออกที่ลดลงดังแสดงในภาพที่ 8.53

ภาพที่ 8.53 ราคาข้าวที่เกษตรกรจำหน่ายระหว่างปี 2552-2556 จำแนกตามชนิดข้าว

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

8.8.2 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์โดยภาพรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากการระบาดของเพลี้ยแป้งสีชมพูในมันสำปะหลัง ทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนเนื้อที่เพาะปลูกจากมันสำปะหลังมาเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รวมถึงมาตรการรับจำนำและประกันรายได้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของรัฐ เป็นผลให้เกษตรกรขยายเนื้อที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น ในขณะที่ราคาที่เกษตรกรจำหน่ายมีแนวโน้มสูงขึ้นตามภาวะราคาตลาดโลกและราคาน้ำมันดิบที่เพิ่มสูงขึ้น โดยมีรายละเอียดของเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ และราคาที่เกษตรกรขายได้ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ดังนี้

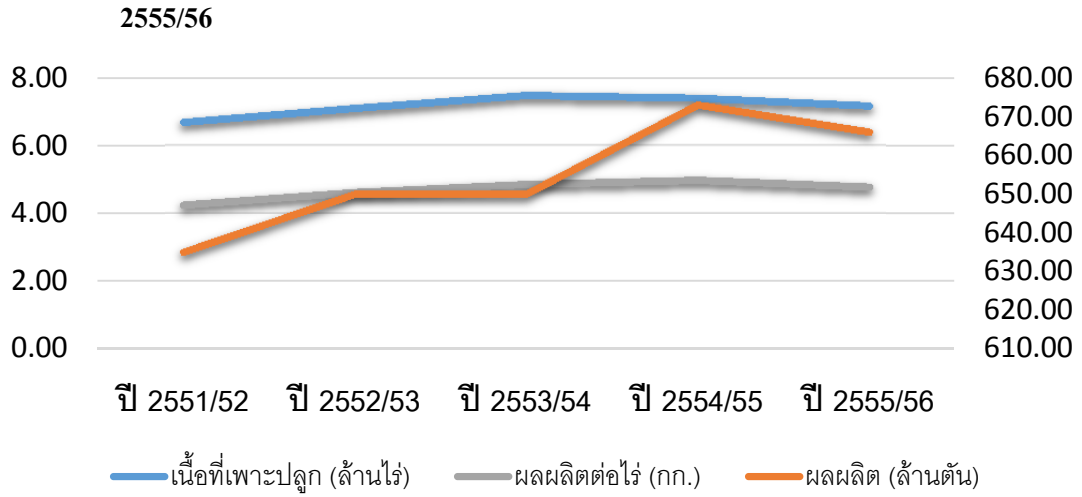
1)ภาพรวมเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่

ในปี 2552/53 เนื้อที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีจำนวน 7.10 ล้านไร่ และผลผลิตมีจำนวน 650 ล้านตัน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า เนื่องจากปัญหาเพลี้ยแป้งระบาดในพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง ทำให้เกษตรกรบางรายหันมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทดแทน อีกทั้งมีปริมาณน้ำฝนเพียงพอต่อการเจริญเติบโตของข้าวโพดทำให้ผลผลิตโดยรวมเพิ่มขึ้น

เนื้อที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปี 2553/54 มีจำนวน 7.48 ล้านไร่ เนื่องจากนโยบายประกันรายได้เกษตรกรและราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่อยู่ในเกณฑ์ดี จูงใจให้เกษตรกรขยายเนื้อที่เพาะปลูกในที่ว่างเชิงเขา และปลูกทดแทนมันสำปะหลังที่มีปัญหาเพลี้ยระบาด โดยผลผลิตทั้งสิ้นรวม650 ล้านตัน เท่ากับปีก่อนหน้า แม้ว่าผลผลิตต่อไร่จะเพิ่มขึ้นเป็น 4.86 กิโลกรัม ทั้งนี้ เนื่องมาจากประสบปัญหาฝนทิ้งช่วงต้นฤดูปลูก และมีบางพื้นที่ประสบอุทกภัยทำให้ผลผลิตได้รับความเสียหาย

สำหรับปี 2554/55 เนื้อที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีจำนวน 7.40 ล้านไร่ และผลผลิตรวมมีจำนวน 673 ล้านตัน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า แม้ว่าเกษตรกรจะปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชที่ให้ผลตอบแทนดีกว่า เช่น มันสำปะหลัง และอ้อย เป็นต้น รวมทั้งเนื้อเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ปลูกแซมในสวนยางพาราลดลง ในขณะที่ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นเป็น 4.98 กิโลกรัม เนื่องจากมีปริมาณน้ำเพียงพอต่อการเจริญเติบโต และเนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปี พ.ศ. 2555/56 ลดลงเป็น 7.17 ล้านไร่ ในขณะที่ผลผลิตรวมและผลผลิตต่อไร่ลดลงเช่นเดียวกัน โดยมีสาเหตุเดียวกันกับปีก่อนหน้าดังแสดงในภาพที่ 8.54

ภาพที่ 8.54 เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ระหว่างปี 2551/52 - 2555/56

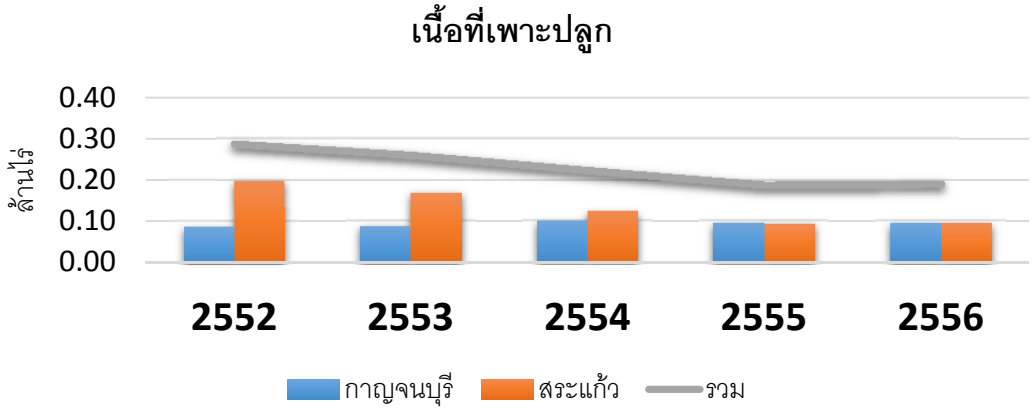
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

2)เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ เป็นรายจังหวัด

เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดต่างๆ ตามเส้นทาง SECอันประกอบด้วย กาญจนบุรี และสระแก้ว มีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูกในปี พ.ศ. 2553 รวมทั้งสิ้น 0.26 ล้านไร่ โดยกาญจนบุรีมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูก 0.09 ล้านไร่ ซึ่งมีเนื้อที่เพาะปลูกใกล้เคียงกับปีก่อนหน้า และมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่ จำนวน 0.06 ล้านตัน และ 679 กิโลกรัม ตามลำดับ ในขณะที่สระแก้วมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูก 0.17 ล้านไร่ โดยมีจำนวนผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวน0.12 ล้านตัน และ 712 กิโลกรัม ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าสระแก้วปลูกข้าวโพดได้ดีกว่ากาญจนบุรี ซึ่งอาจเป็นเพราะมีปริมาณน้ำในภาพรวมน้อยกว่า

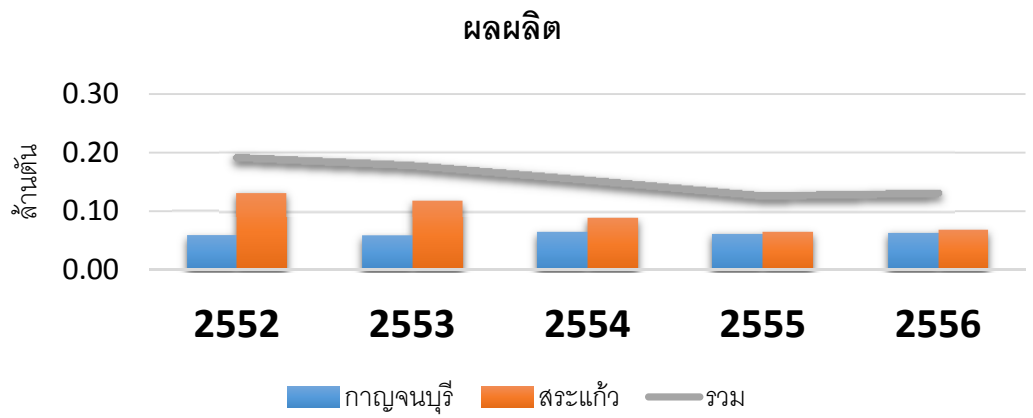
สำหรับปี2556 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีจำนวนทั้งสิ้น 0.19 ล้านไร่ ซึ่งมีจำนวนลดลง โดยมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวนทั้งสิ้น 0.13 ล้านตัน และ 705 กิโลกรัม ตามลำดับ โดยกาญจนบุรีมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูกประมาณ 0.10 ล้านไร่ และสระแก้วมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูกประมาณ 0.10 ล้านไร่ เช่นกัน ดังแสดงในภาพที่ 8.55

ภาพที่ 8.55 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บนSECระหว่างปี 2552-2556

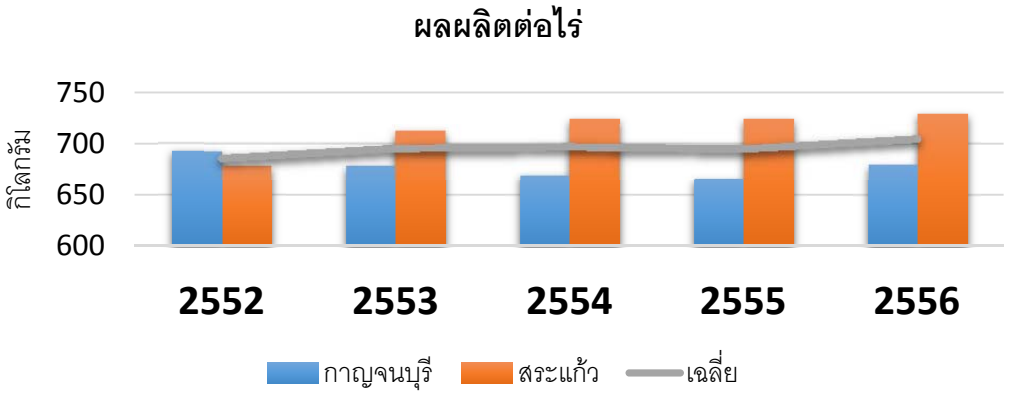
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.56 ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บนSECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.57 ผลผลิตต่อไร่ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บนSECระหว่างปี 2552-2556

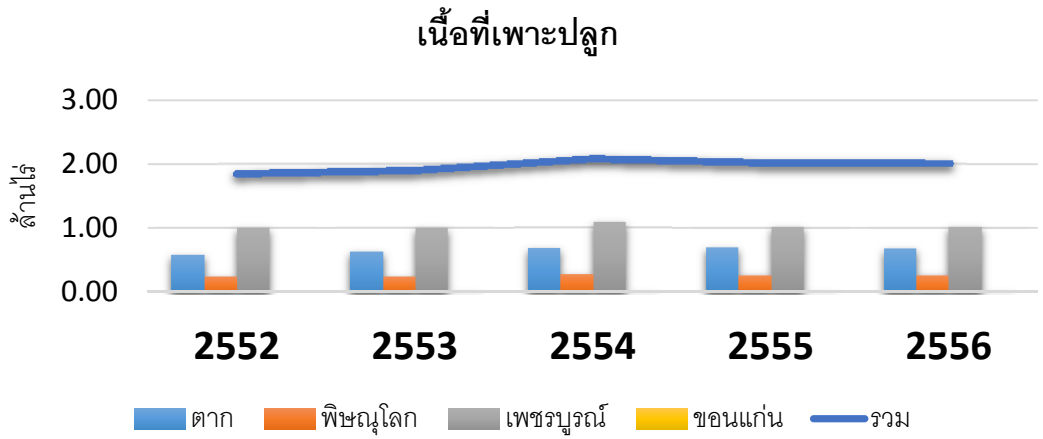

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

เมื่อพิจารณาเนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตามแนว EWEC ได้แก่ ตาก พิษณุโลก เพชรบูรณ์ และขอนแก่น พบว่า ปี 2553 มีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูกรวม 1.90 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวน 1.27 ล้านตัน และ 671.3 กิโลกรัม ตามลำดับ โดยเพชรบูรณ์มีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูกมากที่สุดจำนวน 1.00 ล้านไร่

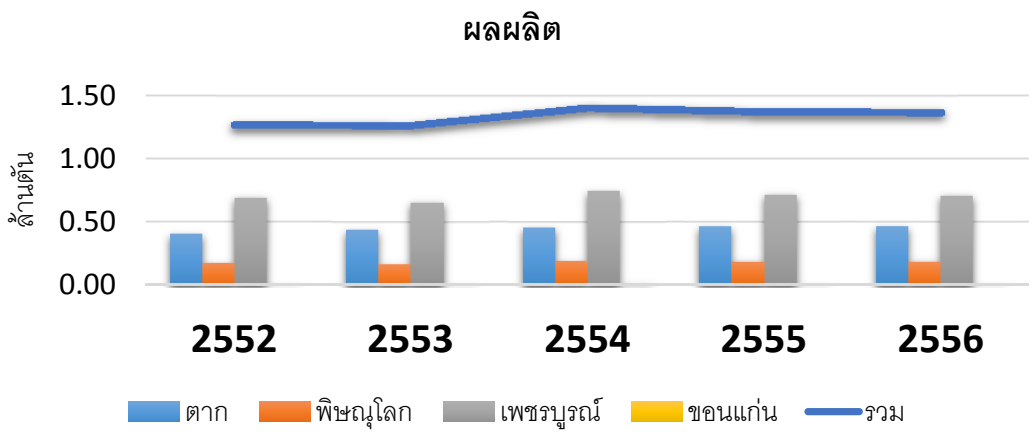
ในปี 2556 จังหวัดตามแนวพื้นที่ EWEC มีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จำนวน2.01 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวน 1.37 ล้านตัน และ 693.3 กิโลกรัม ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 8.58

ภาพที่ 8.58 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตามแนว EWECระหว่างปี 2552-2556

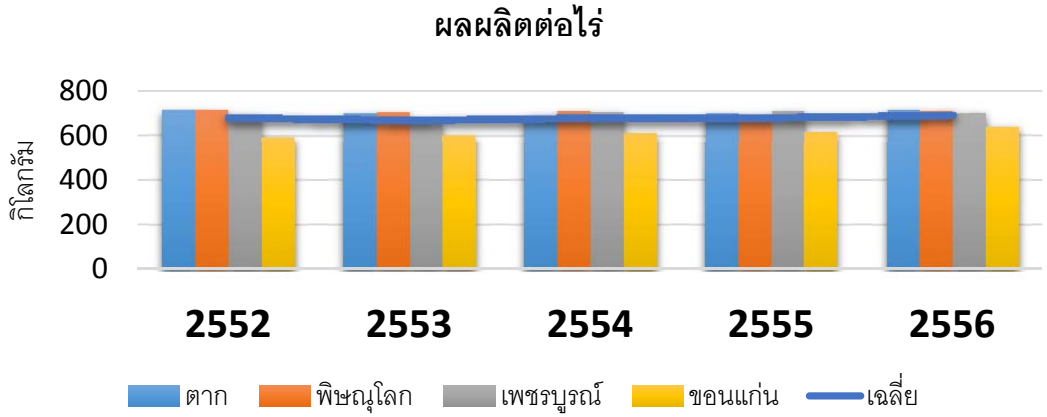
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.59 ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตามแนว EWECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.60 ผลผลิตต่อไร่ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตามแนว EWECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

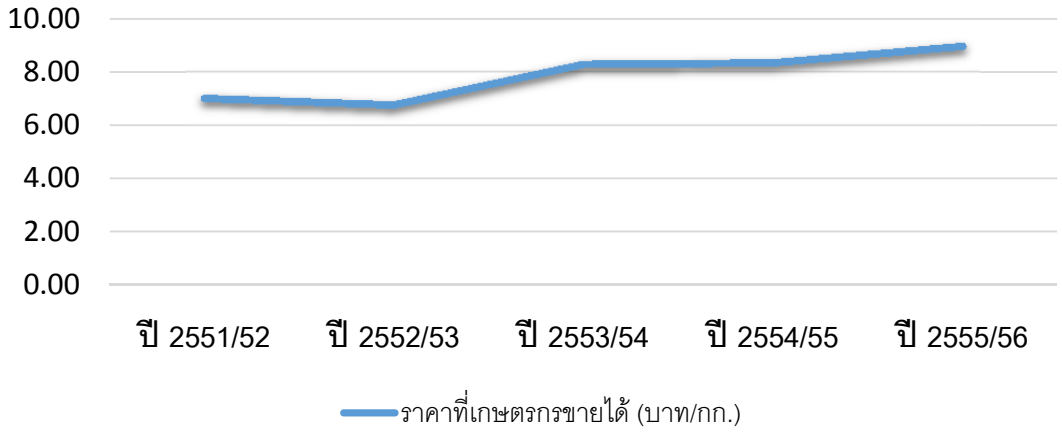
3)ราคาที่เกษตรกรจำหน่าย

ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรจำหน่ายในปี พ.ศ. 2552/53 เฉลี่ยกิโลกรัมละ 6.79 บาท ซึ่งยังอยู่ในเกณฑ์ดี แม้ว่าลดลงจากปี 2551/52 เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจโลกยังไม่ฟื้นตัว และธัญพืชชนิดอื่นให้ผลผลิตดีทำให้ราคาลดลง ส่งผลให้ราคาซื้อขายข้าวโพดในตลาดโลกลดลงและส่งผลราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศ

ในปี พ.ศ. 2553/54 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้อยู่ที่กิโลกรัมละ 8.30 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า เนื่องจากความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลกมีมากกว่าการผลิต ทำให้ราคาในตลาดโลกเพิ่มขึ้นและส่งผลให้ราคาในประเทศไทยปรับตัวสูงขึ้นตามไปด้วย รวมทั้งความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของไทยที่เพิ่มสูงขึ้นด้วย

ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปี 2554/55 มีการปรับตัวสูงขึ้นเป็น 8.36 บาทต่อกิโลกรัม โดยมีอัตราการเติบโตร้อยละ 0.72 เนื่องจากความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลกรวมทั้งของไทยเพิ่มขึ้น และสำหรับปี 2555/56 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรจำหน่ายมีราคา8.97 บาทต่อกิโลกรัม โดยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 7.30 ทั้งนี้ ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในไทยมีการปรับตัวสูงขึ้นตามการเคลื่อนไหวของราคาตลาดโลกที่ปรับตัวสูงขึ้นเนื่องจากปริมาณผลผลิตโลกลดลงจากความเสียหายอันเนื่องมาจากคลื่นความร้อน ส่งผลให้ราคาธัญพืชโลกปรับตัวสูงขึ้น รวมทั้งราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศดังแสดงในภาพที่ 8.61

ภาพที่ 8.61 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรจำหน่ายระหว่างปี 2551/52 - 2555/56

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

8.8.3 มันสำปะหลัง

สำหรับมันสำปะหลัง ตั้งแต่ปี 2552-2556 พบว่า เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตและผลผลิตต่อไร่มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 1.021.82 และ 0.79 ต่อปี ตามลำดับเนื่องจากราคามันสำปะหลังที่สูงขึ้นจากการดำเนินโครงการแทรกแซงตลาดของภาครัฐอย่างต่อเนื่อง เป็นผลให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูก รวมทั้งการระบาดของเพลี้ยแป้งที่ลดลงและการดูแลรักษาที่ดีขึ้นของเกษตรกร เป็นผลให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มสูงขึ้นในขณะที่ราคามันสำปะหลังที่เกษตรกรจำหน่าย ณ ไร่นา ตั้งแต่ปี 2552-2556 มีอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.92 ต่อปี เนื่องจากราคาสินค้าพืชทดแทน เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และข้าวสาลี ทั้งในและต่างประเทศมีราคาสูงขึ้นมาก ส่งผลให้ความต้องการใช้มันสำปะหลังขยายตัวเพิ่มขึ้น เป็นเหตุให้ราคาที่เกษตรกรจำหน่ายสูงตามไปด้วยโดยมีรายละเอียดของเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ และราคาที่เกษตรกรขายได้ของมันสำปะหลัง ดังนี้

1)ภาพรวมเนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่

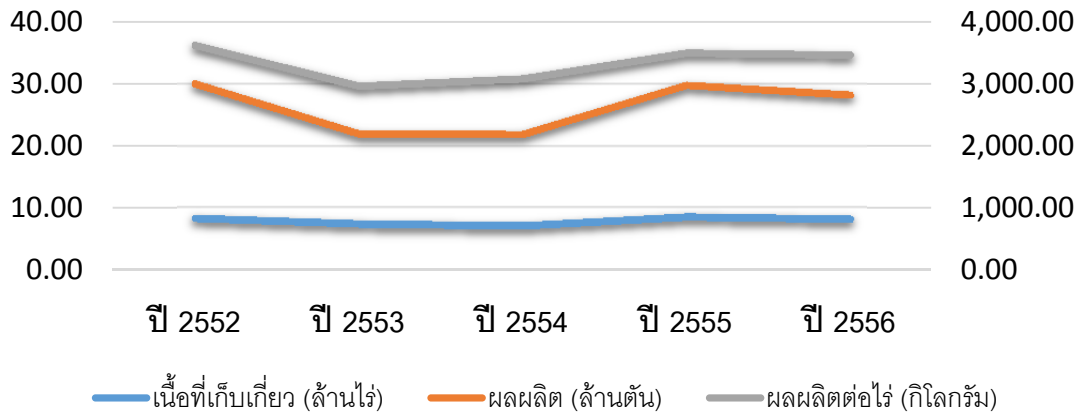
ในปี 2553 เนื้อที่เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังมีจำนวน 7.41 ล้านไร่ ลดลงจากปีก่อนหน้า ซึ่งมีเนื้อที่เก็บเกี่ยวจำนวน 8.29 ล้านไร่ เนื่องจากการระบาดของเพลี้ยแป้งในแปลงมันสำปะหลังอายุน้อย ทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่นแทน เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และอ้อย เป็นต้น โดยมีผลผลิตรวมและผลผลิตต่อไร่ลดลงเป็น 22.01 ล้านตัน และ 2,972 กิโลกรัม ตามลำดับ

เนื้อที่เพาะปลูกในปี 2554 ลดลงเป็น 7.10 ล้านไร่ เนื่องจากเกษตรกรปลูกพืชอื่นทดแทนมันสำปะหลัง โดยมีผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่จำนวน 21.91 ล้านตัน และ 3,088 กิโลกรัม ตามลำดับ ซึ่งผลผลิตต่อไร่มีจำนวนสูงขึ้นจากปีก่อนหน้า เนื่องจากในช่วงการเจริญเติบโตของพืชมีปริมาณฝนเพียงพอ ทำให้มันสำปะหลังเติบโตได้ดีและทำให้การระบาดของเพลี้ยแป้งลดลง รวมทั้งราคามันสำปะหลังที่อยู่ในเกณฑ์ดี เป็นเหตุให้เกษตรกรดูแลรักษาอย่างดี

สำหรับปี 2555 เนื้อที่เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังมีจำนวน 8.51 ล้านไร่ ผลผลิตมีจำนวน 29.85 ล้านตัน และผลผลิตต่อไร่จำนวน 3,506 กิโลกรัม เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า เนื่องจากราคาที่เกษตรกรขายได้อยู่ในเกณฑ์ดี ส่งผลให้เกษตรกรขยายเนื้อที่เพาะปลูก และสภาพดินฟ้าอากาศที่เอื้ออำนวย รวมทั้งความร่วมมือของเกษตรกรกับภาครัฐในการป้องกันและกำจัดเพลี้ย ทำให้การระบาดของเพลี้ยแป้งลดลง

และในปี 2556 ปริมาณการผลิตมันสำปะหลังยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีเนื้อที่เก็บเกี่ยว 8.14 ล้านไร่ ผลผลิต 28.28 ล้านตัน และผลผลิตต่อไร่ 3,474 กิโลกรัม โดยมีสาเหตุเดียวกันกับปีก่อนหน้าดังแสดงในแผนภาพที่ 8.62

ภาพที่ 8.62 เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ของมันสำปะหลัง ระหว่างปี 2552 - 2556

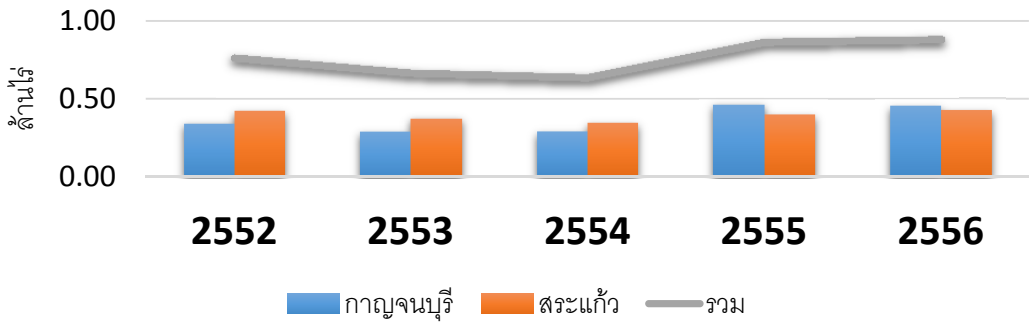
ที่มา:สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

2)เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ เป็นรายจังหวัด

สำหรับจังหวัดตามแนว SECในกรณีของกาญจนบุรีและสระแก้ว มีจำนวนเนื้อที่เก็บเกี่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2555 ทั้งนี้ ในปี 2553 กาญจนบุรีมีเนื้อที่เก็บเกี่ยวจำนวน 0.29 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวน 0.83 ล้านตัน และ 2924 กิโลกรัม ตามลำดับ ในขณะที่สระแก้วมีเนื้อที่เก็บเกี่ยวจำนวน 0.38 ล้านไร่ และมีผลผลิตจำนวน 0.97 ล้านตัน

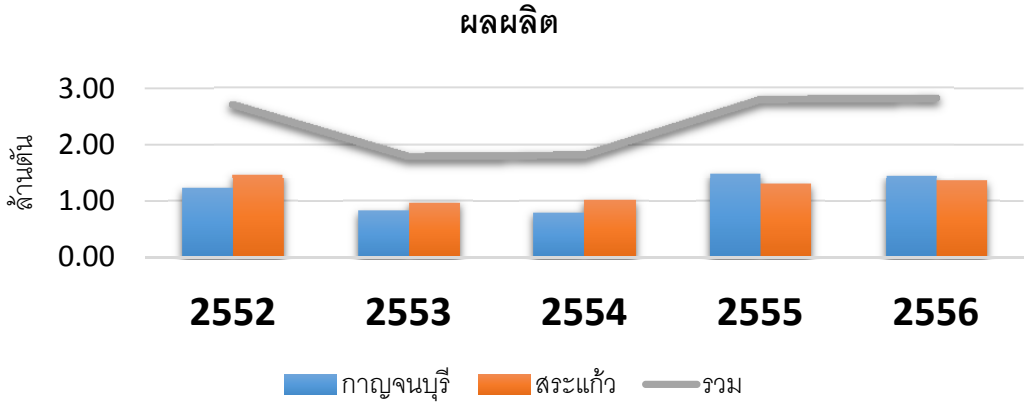
อย่างไรก็ตาม ในปี 2556 จำนวนเนื้อที่เก็บเกี่ยวบนSECมีการปรับตัวสูงขึ้นเป็นเท่าตัว โดยมีจำนวนเนื้อที่เก็บเกี่ยวรวม 0.88 ล้านไร่ และมีผลผลิตจำนวน 2.82 ล้านตัน ทั้งนี้ จังหวัดกาญจนบุรีมีจำนวนเนื้อที่เก็บเกี่ยว 0.45 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตจำนวน 1.46 ล้านตัน ในขณะที่ สระแก้วมีจำนวนเนื้อที่เก็บเกี่ยวและผลผลิตจำนวน 0.43 ล้านไร่ และ 1.36 ล้านตัน ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 8.63

ภาพที่ 8.63 เนื้อที่เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังตามแนวSECระหว่างปี 2552-2556

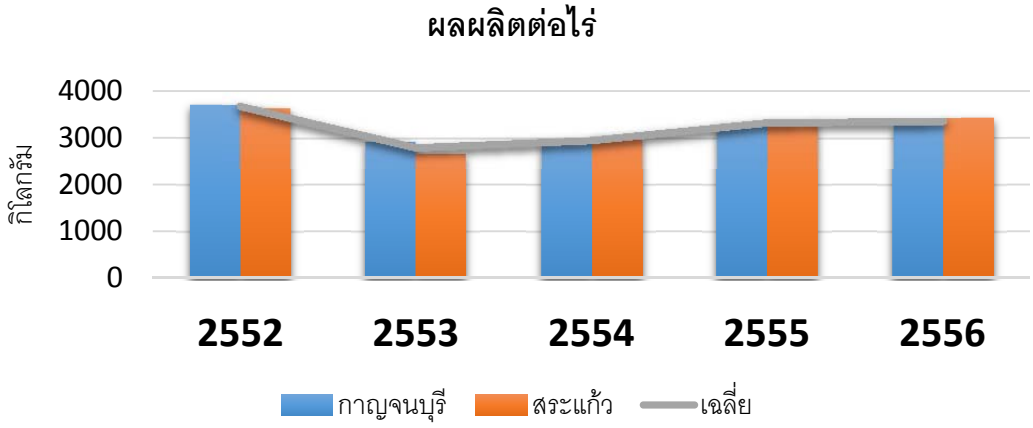
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.64 ผลผลิตมันสำปะหลังตามแนว SECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.65 ผลผลิตต่อไร่ของมันสำปะหลังตามแนว SECระหว่างปี 2552-2556

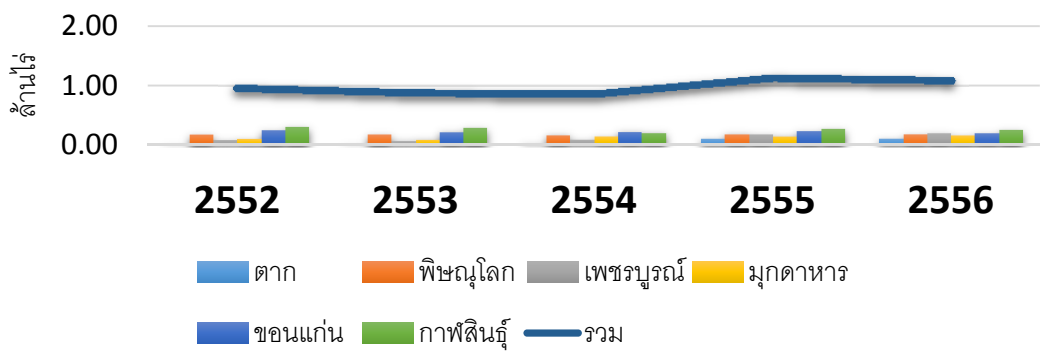

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

เมื่อพิจารณาการปลูกมันสำปะหลังในจังหวัดต่างๆ ตามแนว EWEC ได้แก่ ตาก พิษณุโลก เพชรบูรณ์ มุกดาหาร ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ พบว่า จำนวนเนื้อที่เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังเพิ่มขึ้นอย่างมากในปี พ.ศ. 2555 ทั้งนี้ ในปี 2553 มีจำนวนเนื้อที่เก็บเกี่ยวรวมทั้งสิ้น 0.89 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวน 2.67 ล้านตัน และ 3,213 กิโลกรัม ตามลำดับ ซึ่งกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดที่มีเนื้อที่เก็บเกี่ยวมากที่สุดจำนวน 0.28 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตจำนวน 0.82 ล้านตัน

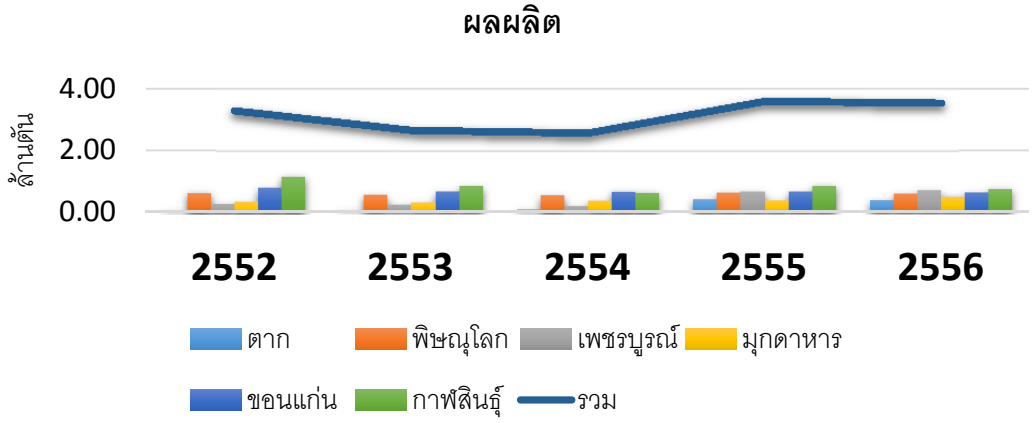
สำหรับปี 2556 พบว่า เนื้อที่เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังมีจำนวน 1.09 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตจำนวน 3.55 ล้านตัน ทั้งนี้ กาฬสินธุ์ยังคงเป็นจังหวัดที่มีเนื้อที่เก็บเกี่ยวมากที่สุดจำนวน 0.25 ล้านไร่ ในขณะที่เพชรบูรณ์มีจำนวนเนื้อที่เก็บเกี่ยวเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะในปี 2554-2555 ซึ่งมีเนื้อที่เก็บเกี่ยวในปี 2555 จำนวน 0.08 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นอย่างมากจากปีก่อนหน้าที่มีเนื้อที่เก็บเกี่ยวเพียง 0.08 ล้านไร่ ดังแสดงในภาพที่ 8.66

ภาพที่ 8.66 เนื้อที่เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังตามแนวEWECระหว่างปี 2552-2556

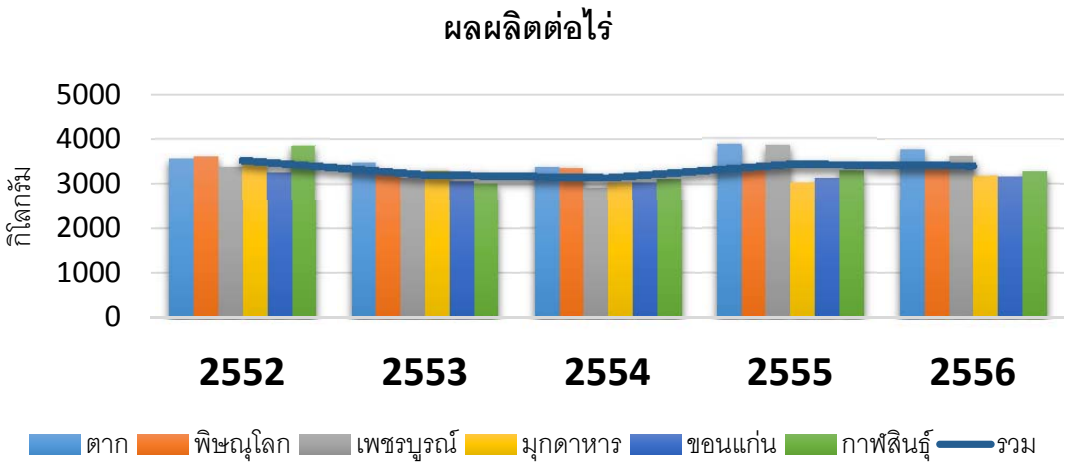
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.67 ผลผลิตมันสำปะหลังตามแนว EWECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.68 ผลผลิตต่อไร่ของมันสำปะหลังตามแนว EWECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

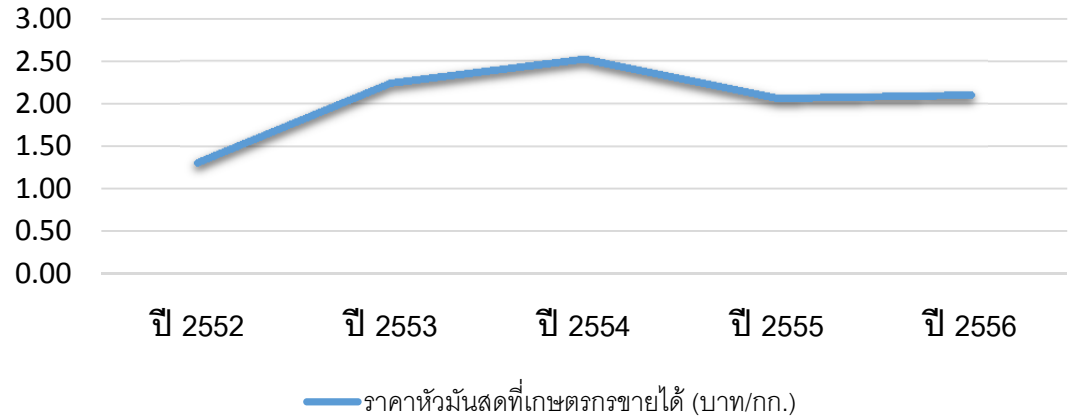
3) ราคาที่เกษตรกรจำหน่าย

ปี2553 ราคามันสำปะหลังที่เกษตรกรจำหน่ายปรับตัวสูงขึ้นจากปีก่อนหน้าในอัตราการขยายตัวร้อยละ 70.5 ขณะที่ในปี 2554 ราคาปรับสูงขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 12.4 ซึ่งเป็นผลมาจากผลผลิตมันสำปะหลังลดลง และราคาสินค้าพืชทดแทน เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และข้าวสาลี เป็นต้น มีราคาสูงขึ้นมาก ทำให้ความต้องการมันสำปะหลังเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลต่อราคาที่เกษตรกรจำหน่าย

อย่างไรก็ตาม ในปี 2555 ราคาที่เกษตรกรจำหน่ายมีราคาลดลงจากปีก่อนหน้าร้อยละ 18.2 เนื่องจากการชะลอการนำเข้ามันเส้นของจีน ซึ่งประสบปัญหาฝุ่นในมันเส้น รวมทั้งการดำเนินโครงการแทรกแซงตลาดมันสำปะหลังล่าช้าและเปิดจุดรับจำนำไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรต้องจำหน่ายมันสำปะหลังนอกโครงการซึ่งมีราคารับซื้อที่ต่ำ ส่งผลให้ราคามันสำปะหลังในช่วงต้นปีอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

ในปี 2556 ราคาที่เกษตรกรขายได้คาดว่าเฉลี่ยกิโลกรัมละ 2.11 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 1.9 เนื่องจากความต้องการผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังของประเทศคู่ค้ายังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง รวมถึงผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในต่างประเทศลดลง และการแทรกแซงของภาครัฐโดยวิธีรับจำนำ เป็นผลให้ราคามันสำปะหลังไม่ตกต่ำลงในช่วงที่ผลผลิตมันสำปะหลังออกสู่ตลาดมากนัก ดังแสดงในภาพที่ 8.69

ภาพที่ 8.69 ราคามันสำปะหลังที่เกษตรกรจำหน่ายระหว่างปี 2552 - 25556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

8.8.4 อ้อย

เนื้อที่เพาะปลูกอ้อยในปี พ.ศ. 2551-2556 มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 9.10 ต่อปี ในขณะที่ผลผลิตอ้อยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 12.37 ต่อปี อันเป็นผลมาจากการส่งเสริมและราคาที่จูงใจทำให้เกษตรกรขยายเนื้อที่เพาะปลูกในขณะที่ราคาอ้อยที่เกษตรกรจำหน่ายมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกับราคาน้ำตาลในตลาดโลก ซึ่งมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 1.42 ต่อปีโดยมีรายละเอียดของเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ และราคาที่เกษตรกรจำหน่าย ดังนี้

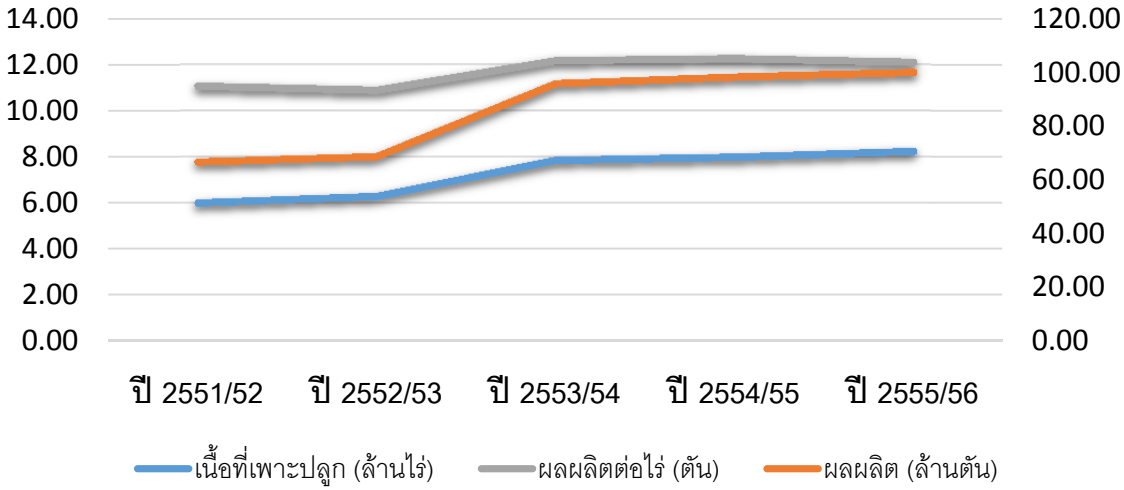
1)ภาพรวมเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่

ในระหว่างปีการผลิต 2548/49 – 2552/53 เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 0.44 8.02 และ7.58 ต่อปี ตามลำดับ เนื่องจากราคาอ้อยปรับตัวสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรชาวไร่อ้อยขยายเนื้อที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลผลิตต่อไร่ในปี 2551/52 และ 2552/53 ลดลงเหลือ 11.09 ตันต่อไร่ และ 10.91 ตันต่อไร่ ตามลำดับ เนื่องจากปัญหาภัยแล้ง

สำหรับปี 2554/55 มีเนื้อที่เพาะปลูกจำนวน 8.01 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.78 จากปีก่อนหน้า เนื่องจากราคาอ้อยยังอยู่ในเกณฑ์ดีจูงใจให้เกษตรกรขยายเนื้อที่เพาะปลูกมากขึ้น รวมทั้งเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังบางส่วนซึ่งประสบปัญหาเพลี้ยแป้งหันมาปลูกอ้อยมากขึ้น โดยมีผลผลิตรวม 98.40 ล้านตัน และมีผลผลิตต่อไร่ 12.28 ตัน โดยมีอัตราการขยายตัวจากปีก่อนหน้าร้อยละ 2.55 และ 0.74 ตามลำดับ

ในปี 2555/56 เนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตอ้อยมีจำนวน 8.26 ล้านไร่ และ 100.10 ล้านตัน ตามลำดับ อย่างไรก็ตามผลผลิตต่อไร่ลดลงจาก 12.28 ตันต่อไร่ในปี 2554/55 ร้อยละ 1.30 เนื่องจากปัญหาภัยแล้งดังแสดงในภาพที่ 8.70

ภาพที่ 8.70 เนื้อที่ปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ของอ้อย ระหว่างปี 2551/52 – 2555/56

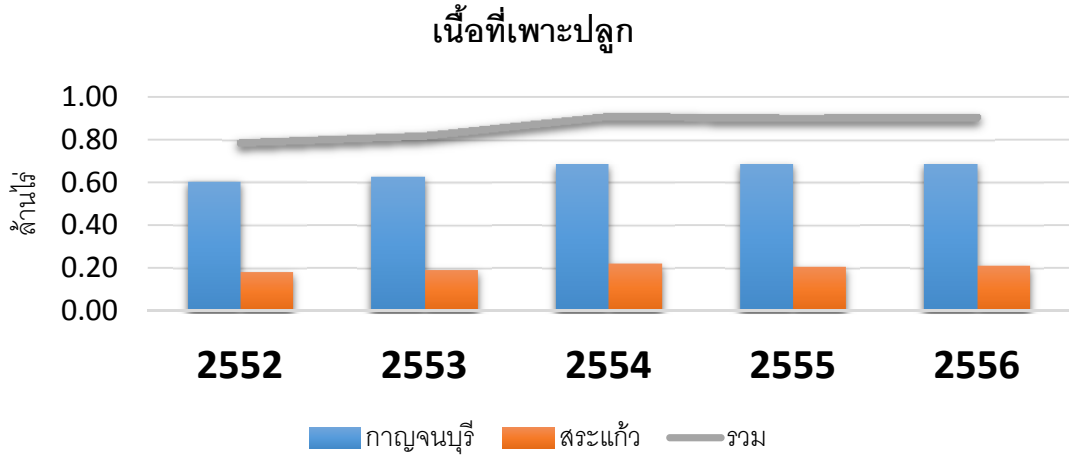
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

2)เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ เป็นรายจังหวัด

เนื้อที่เพาะปลูกอ้อยตามแนว SECในจังหวัดกาญจนบุรีและสระแก้ว ในปี2553จำนวนทั้งสิ้น 0.82 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวน 8.54 ล้านตัน และ 10,108 ตัน ตามลำดับ โดยกาญจนบุรีมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูก 0.63 ล้านไร่ และมีจำนวนผลผลิต 6.68 ล้านตัน ในขณะที่สระแก้วมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูก 0.19 ล้านไร่ และมีจำนวนผลผลิต 1.86 ล้านตัน

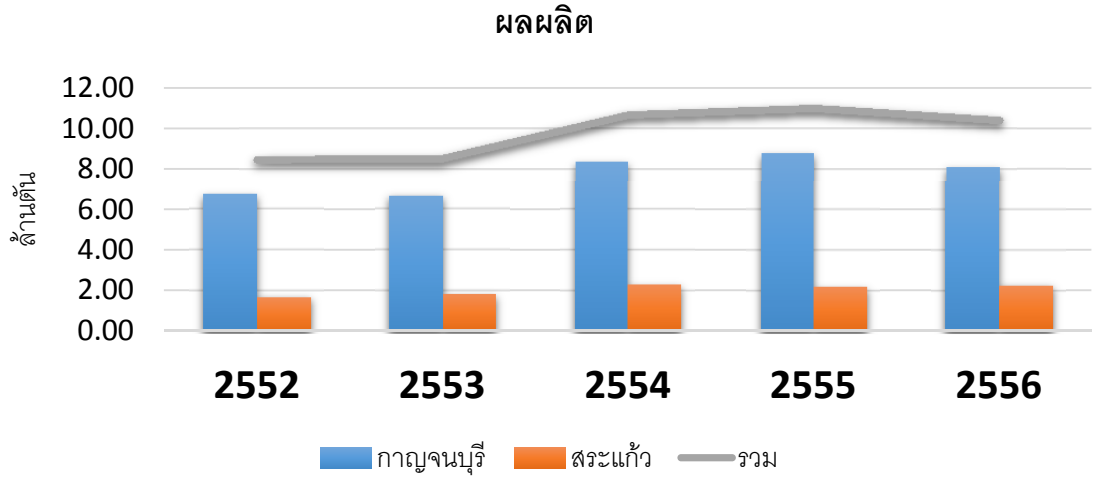
ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี 2554 เป็นต้นไป จำนวนเนื้อที่เพาะปลูกและผลผลิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2556 เนื้อที่เพาะปลูกในจังหวัดกาญจนบุรีมีจำนวน 0.69 ล้านไร่ และผลผลิตมีจำนวน 8.13 ล้านตัน ในขณะที่ เนื้อที่เพาะปลูกในจังหวัดสระแก้วมีจำนวน 0.21 ล้านไร่ และผลผลิตมีจำนวน 2.29 ล้านตันดังแสดงในภาพที่ 8.71

แภาพที่ 8.71 เนื้อที่เพาะปลูกอ้อยตามแนว SECระหว่างปี 2552-2556

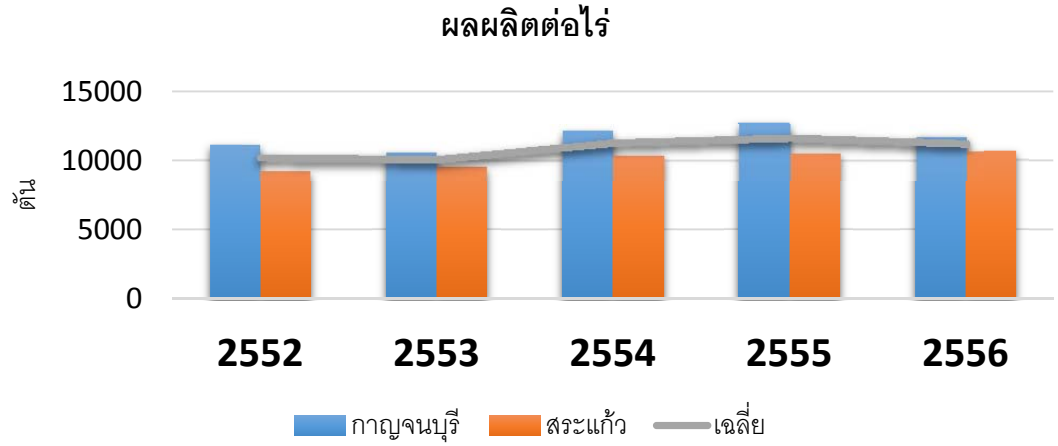
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.72 ผลผลิตอ้อยตามแนว SECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.73 ผลผลิตต่อไร่ของอ้อยตามแนว SEC ระหว่างปี 2552-2556

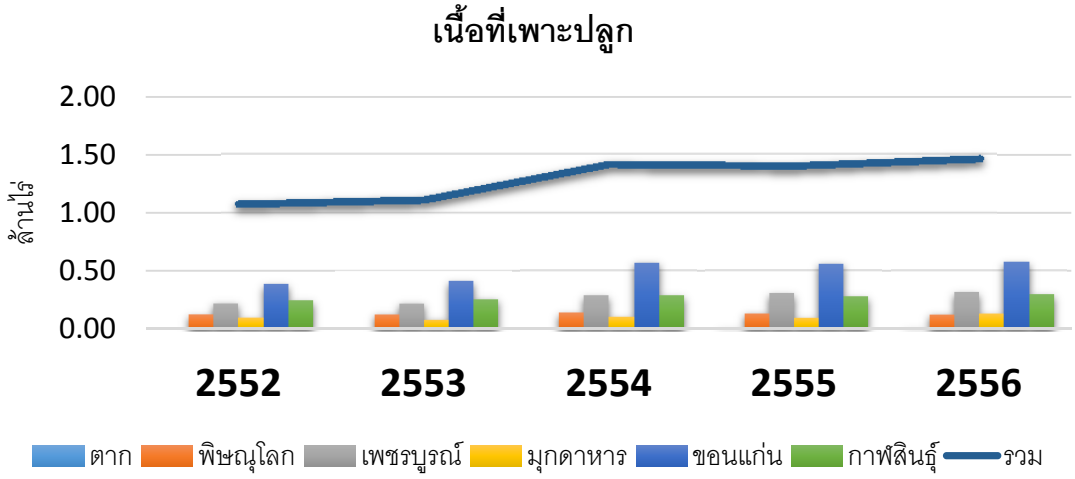

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ส่วนพื้นที่เพาะปลูกอ้อยตามแนว EWEC ประกอบด้วย ตาก พิษณุโลก เพชรบูรณ์ มุกดาหาร ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ ในปี 2553 พบว่า มีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูกรวม 1.11 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวน 12.48 ล้านต้น และ 10,946 ตัน ตามลำดับ โดยขอนแก่นมีจำนวนเนื้อที่เพาะปลูกมากที่สุดจำนวน 0.41 ล้านไร่

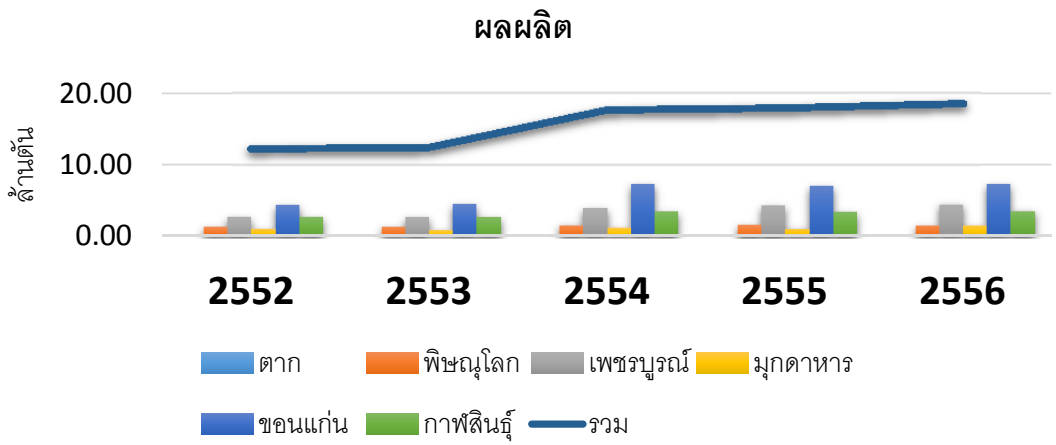
ในปี 2556 จังหวัดต่างๆ ตามแนว EWEC มีเนื้อที่เพาะปลูกอ้อยจำนวน 1.46 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวน 18.58 ล้านตัน และ 12,121 ตัน ตามลำดับ ดังแสดงในแผนภาพที่ 8.74

ภาพที่ 8.74 เนื้อที่เพาะปลูกอ้อยตามแนว EWECระหว่างปี 2552-2556

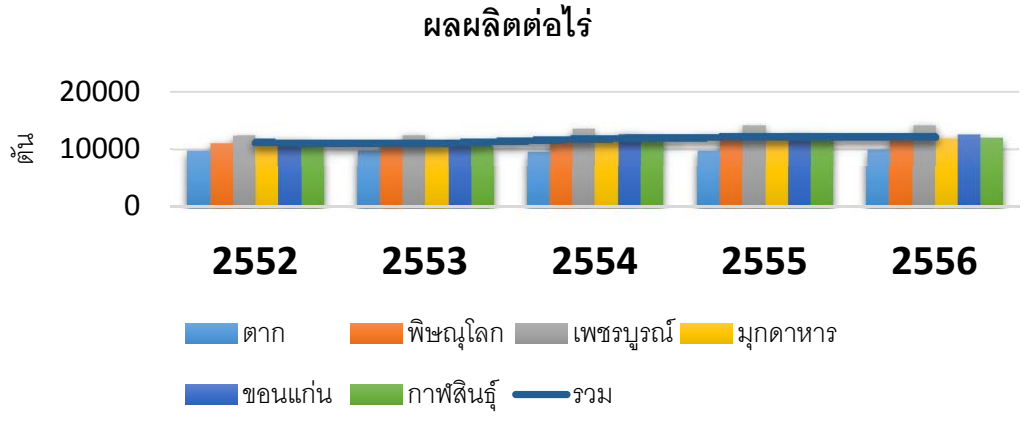
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.75 ผลผลิตอ้อยตามแนว EWECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.76 ผลผลิตต่อไร่ของอ้อยตามแนว EWECระหว่างปี 2552-2556

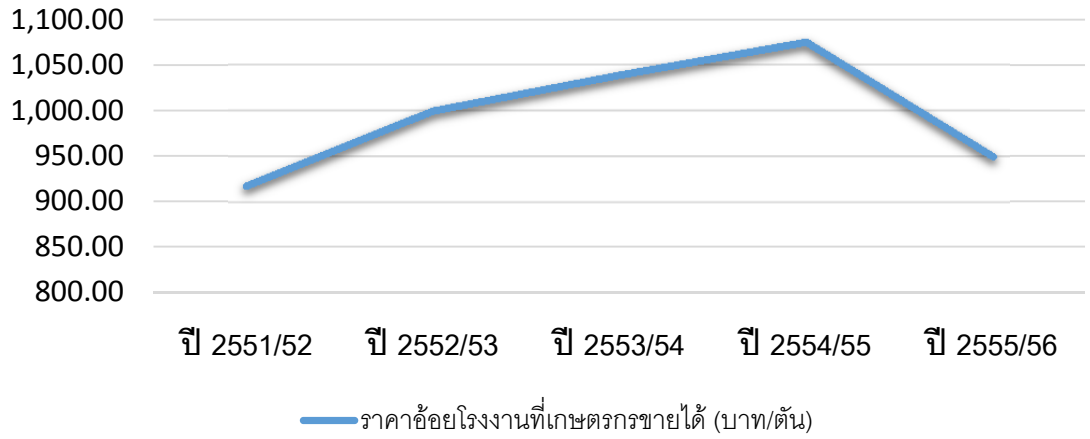

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

3)ราคาที่เกษตรกรจำหน่าย

ราคาอ้อยที่เกษตรกรจำหน่าย ณ หน้าโรงงานในปี 2552/53 อยู่ที่ 1,000 บาทต่อตัน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า เนื่องจากราคาน้ำตาลตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ในปี2553/54 ราคาอ้อยที่เกษตรกรขายได้เปลี่ยนแปลงเป็น 1039 บาทต่อตัน ซึ่งปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของราคาน้ำตาลในตลาดโลก และราคามีการปรับตัวเพิ่มขึ้นเป็นตันละ 1,075 บาทในปี 2554/55 สำหรับราคา ณ หน้าโรงงานในปี 2555/56 มีค่า 950 บาทต่อตัน ซึ่งลดลงจากปีก่อนหน้าร้อยละ 11.6 ดังแสดงในภาพที่ 8.77

ภาพที่ 8.77 ราคาอ้อยที่เกษตรกรจำหน่าย ระหว่างปี 2551/52 – 2555/56

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

8.8.5 ปาล์มน้ำมัน

เนื้อที่ให้ผลและผลผลิตปาล์มน้ำมันระหว่างปี 2552-2556 มีแนวโน้มขยายตัวร้อยละ 6.30 และร้อยละ 12.31 ต่อปี ตามลำดับ ในขณะที่ราคาผลปาล์มน้ำมันมีแนวโน้มปรับตัวลดลงตามราคาพืชน้ำมันในตลาดโลก โดยมีรายละเอียดของเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ และราคาที่เกษตรกรจำหน่ายปาล์มน้ำมัน ดังนี้

1)ภาพรวมเนื้อที่ให้ผล ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่

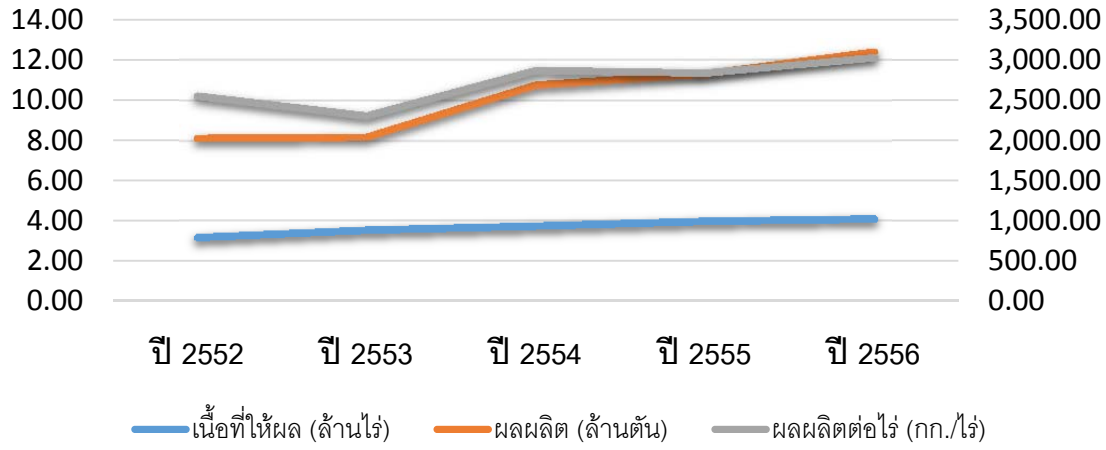
เนื้อที่ให้ผลของปาล์มน้ำมันในปี 2553 มีจำนวน 3.55 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตจำนวน 8.22 ล้านตัน และผลผลิตต่อไร่ 2,315 กิโลกรัม ซึ่งมีผลผลิตเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า เนื่องจากการขยายตัวของพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันที่มีศักยภาพอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งราคาผลปาล์มน้ำมันที่อยู่ในเกณฑ์สูง ทำให้เกษตรกรดูแลรักษาปาล์มน้ำมันดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลผลิตต่อไร่ลดลงร้อยละ 9.61 จากปีก่อนหน้า เนื่องจากต้นปาล์มมีอายุมากและปัญหาภัยแล้งในช่วงปลายปี

ในปี 2554 มีเนื้อที่ให้ผล 3.75 ล้านไร่ และมีผลผลิต 10.78 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า ในขณะที่ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า แม้ว่าเกษตรกรจะเผชิญปัญหาความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะภาวะฝนทิ้งช่วงและภาวะน้ำท่วม

สำหรับเนื้อที่ให้ผลและผลผลิตของปาล์มน้ำมันในปี2555 มีจำนวน 3.98 ล้านไร่ และผลผลิต 11.33 ล้านตัน ตามลำดับ โดยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 6.13 และ 5.10 ตามลำดับ ในขณะที่ผลผลิตต่อไร่ลดลง เนื่องจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะภาวะฝนทิ้งช่วง และภาวะน้ำท่วม เช่นเดียวกับปี 2554

ในปี 2556 มีเนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่จำนวน 4.09 ล้านไร่ 12.42 ล้านตัน และ 3,033 กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า เนื่องจากปัจจัยต่างๆ เช่น ปาล์มน้ำมันที่ปลูกในปี พ.ศ. 2551-2553 เริ่มให้ผลผลิต การดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอของเกษตรกร และสภาพดินฟ้าอากาศที่เอื้ออำนวย เป็นต้นดังแสดงในภาพที่ 8.78

ภาพที่ 8.78 เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ของปาล์มน้ำมัน ระหว่างปี 2552 – 25556

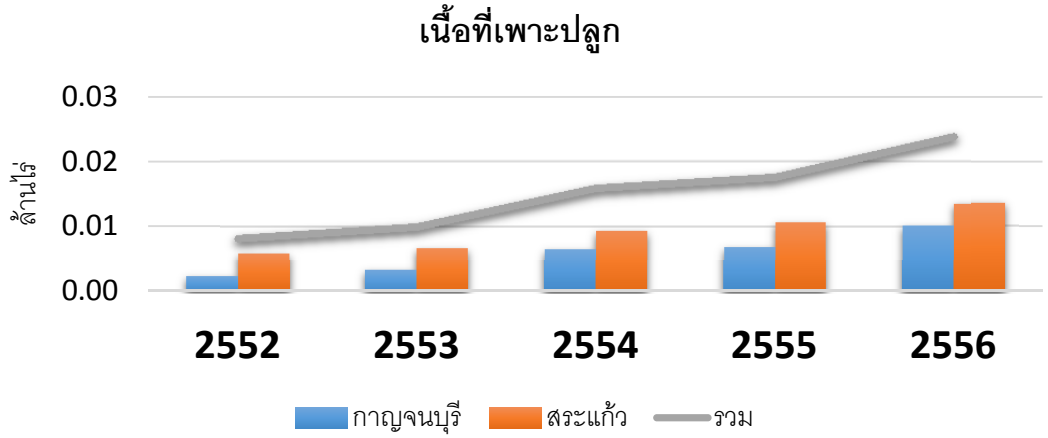
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

2)เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ เป็นรายจังหวัด

เนื้อที่ให้ผลของปาล์มน้ำมันตามแนวSEC ยังมีจำนวนค่อนข้างน้อย โดยในปี 2553มีจำนวนเนื้อที่ให้ผลเพียง 0.01 ล้านไร่ มีจำนวนผลผลิตและผลผลิตต่อไร่ 1,600กิโลกรัม และ 1,575 กิโลกรัม ตามลำดับ ทั้งนี้ กาญจนบุรีมีจำนวนเนื้อที่ให้ผล 0.003 ล้านไร่ และมีผลผลิต 0.005 ล้านตัน ในขณะที่สระแก้วมีจำนวนเนื้อที่ให้ผล 0.007 ล้านไร่และมีผลผลิต 0.01 ล้านตัน

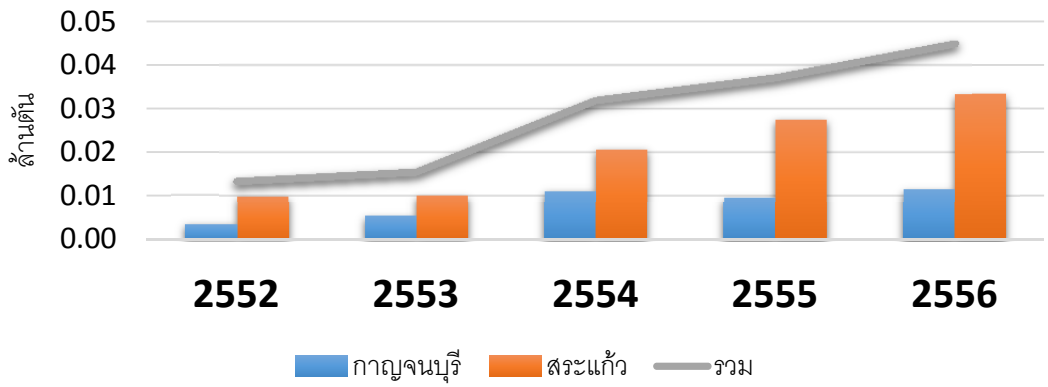
อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2556 เนื้อที่ให้ผลเริ่มมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้น โดยมีจำนวนเนื้อที่ให้ผลทั้งสิ้น 0.024 ล้านไร่ และมีจำนวนผลผลิต 0.045 ล้านตัน ทั้งนี้ กาญจนบุรีมีจำนวนเนื้อที่ให้ผล 0.01 ล้านไร่ ในขณะที่สระแก้วมีจำนวนเนื้อที่ให้ผล 0.014 ล้านไร่ ดังแสดงในภาพที่ 8.79

ภาพที่ 8.79 เนื้อที่ให้ผลของปาล์มน้ำมันตามแนว SECระหว่างปี 2552-2556

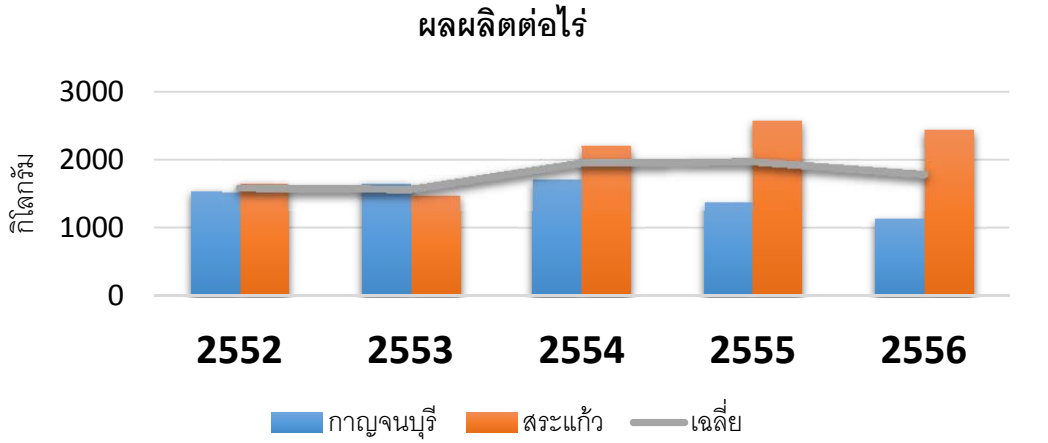
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.80 ผลผลิตปาล์มน้ำมันตามแนว SECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.81 ผลผลิตต่อไร่ของปาล์มน้ำมันตามแนว SECระหว่างปี 2552-2556

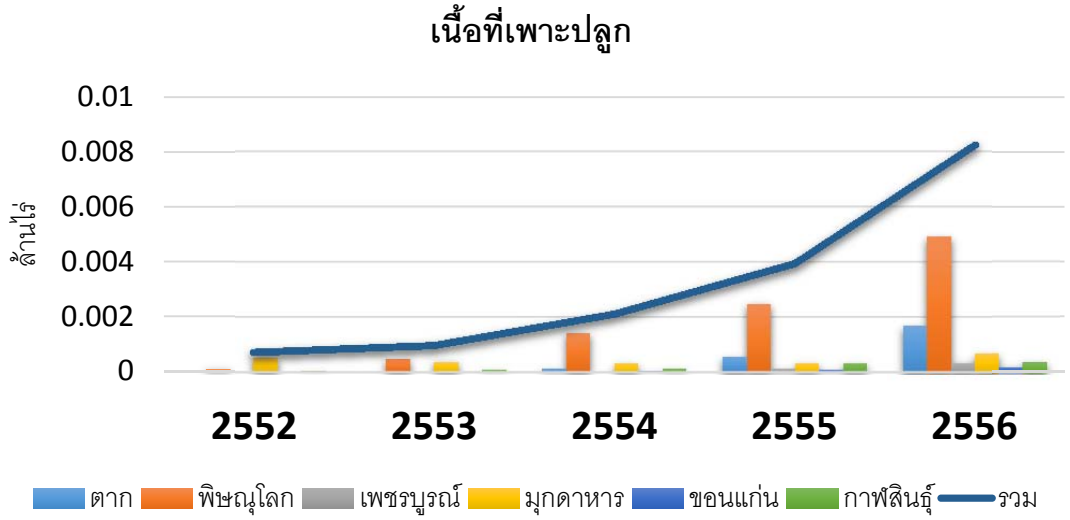

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

เมื่อพิจารณาเนื้อที่ให้ผลปาล์มน้ำมันในจังหวัดตามแนวEWEC พบว่า มีจำนวนน้อยเช่นเดียวกับแนวพื้นที่ SEC โดยในปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนเนื้อที่ให้ผลรวม 0.001 ล้านไร่ โดยมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวน 200 กิโลกรัม และ 65 กิโลกรัม ตามลำดับ ซึ่งจำนวนเนื้อที่ให้ผลผลผลิตและผลผลิตต่อไร่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2556 มีจำนวนเนื้อที่ให้ผล ผลผลิตและผลผลิตต่อไร่ จำนวน 0.008 ล้านไร่ 600 กิโลกรัม และ 110 กิโลกรัม ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 8.81

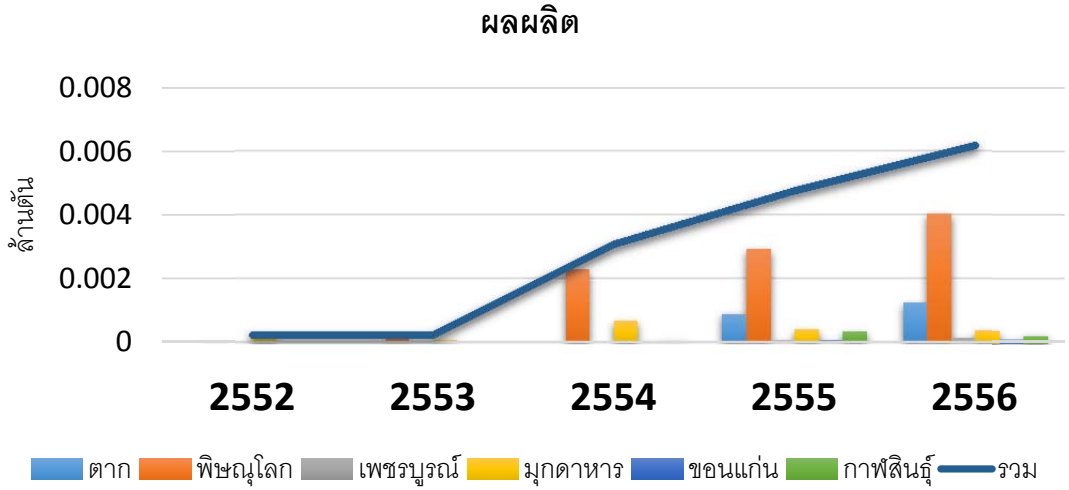
ทั้งนี้ สำหรับจำนวนเนื้อที่เพาะปลูกที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในปี 2554 นั้น จังหวัดพิษณุโลกมีเนื้อที่เพาะปลูกมากที่สุดจำนวน 1.43 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นร้อยละ 44 จากปีก่อนหน้า และมีผลผลิตและผลผลิตต่อไร่จำนวน 1.00 ล้านตัน และ 700 กิโลกรัม โดยจังหวัดพิษณุโลกมีเนื้อที่ให้ผลมากที่สุดจำนวน 0.005 ล้านไร่ และมีผลผลิตจำนวน 0.004ล้านตัน ดังแสดงในภาพที่ 8.82

ภาพที่ 8.82 เนื้อที่ให้ผลปาล์มน้ำมันตามแนว EWECระหว่างปี 2552-2556

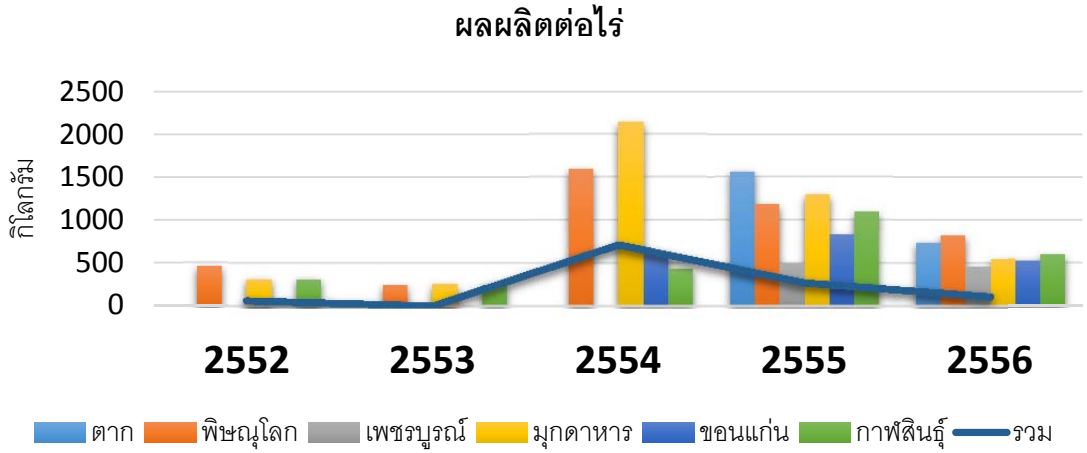
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.83 ผลผลิตปาล์มน้ำมันตามแนว EWECระหว่างปี 2552-2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

ภาพที่ 8.84 ผลผลิตต่อไร่ของปาล์มน้ำมันตามแนว EWECระหว่างปี 2552-2556

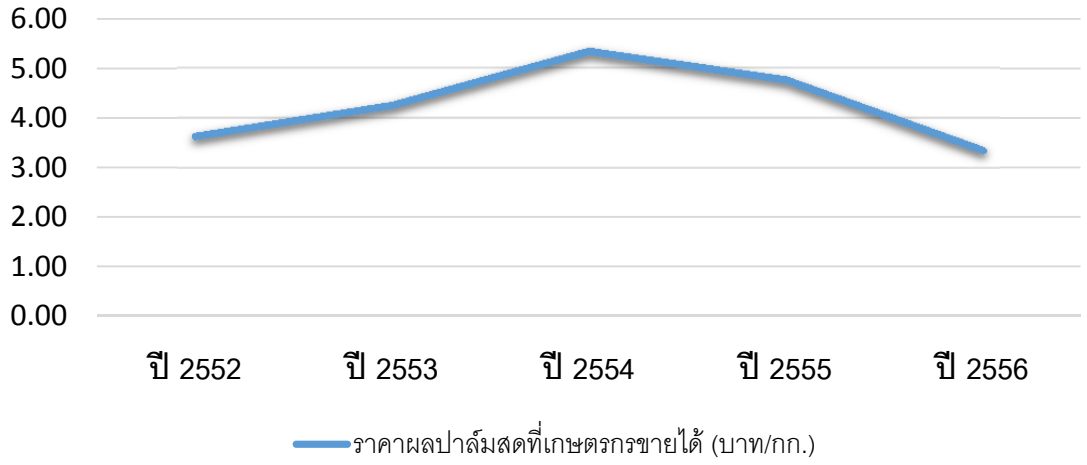

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

3)ราคาที่เกษตรกรจำหน่าย

ราคาผลปาล์มสดที่เกษตรกรจำหน่ายในปี 2553 เฉลี่ยกิโลกรัมละ 4.26 บาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 17.03 ซึ่งราคาผลปาล์มสดเพิ่มขึ้นในทิศทางเดียวกันกับราคาพืชน้ำมันในตลาดโลก โดยในปี 2554 มีราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 5.34 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า และปี 2555 มีราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 4.77 ซึ่งลดลงจากปีก่อนหน้า และในปี 2556 ราคาผลปาล์มสดที่เกษตรกรขายได้มีราคาเฉลี่ย 3.36 บาทต่อกิโลกรัม ดังแสดงในภาพที่ 8.85

ภาพที่ 8.85 ราคาผลปาล์มสดที่เกษตรกรจำหน่ายระหว่างปี 2551/52 – 2555/56

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2556)

4)ข้อมูลสำรวจการปลูกปาล์มน้ำมันในภาคตะวันออก(ณรงค์ พลีรักษ์, 2556)

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาข้อมูลสำรวจปี 2556 จากเกษตรกรจำนวน 97 รายในภาคตะวันออก ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด เป็นต้น พบว่า พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรทั้งหมดมีจำนวนทั้งสิ้น 4,180.50 ไร่ และมีจำนวนต้นปาล์มต่อไร่เฉลี่ย 21.91 ต้นต่อไร่ โดยต้นปาล์มที่ปลูกมีอายุเฉลี่ย 10.38 ปี ทั้งนี้ ในปี 2556 มีผลผลิตทั้งหมด 15,104.6 ตัน คิดเป็นมูลค่า 55.70 ล้านบาท โดยมีผลผลิตเฉลี่ยต่อปีจำนวน 137.77 ตัน และมีราคาผลปาล์มสดที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 3.76 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งเป็นราคาที่สูงกว่าราคาเฉลี่ยของทั้งประเทศซึ่งอยู่ที่ 3.36 บาทต่อกิโลกรัม เป็นผลให้เกษตรกรมีรายได้จากการทำสวนปาล์มน้ำมันเฉลี่ยต่อปีเป็นจำนวนเงิน 482,378 บาท

หากพิจารณาผลตอบแทนจากการขายปาล์มน้ำมันเป็นรายเดือน พบว่า ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2556 มีจำนวนผลผลิตปาล์มน้ำมันมากที่สุด คือ 2,114 ตัน ซึ่งให้ผลตอบแทนจากการขายปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 69,103 บาทต่อคน ในขณะที่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2556 เป็นเดือนที่ราคาผลผลิตปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรขายได้มีราคาสูงที่สุด คือ 4.4 บาทต่อกิโลกรัม

นอกจากนี้ หากพิจารณาข้อมูลสำรวจดังกล่าวเป็นรายจังหวัด มีรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

เกษตรกรในจังหวัดชลบุรีจำนวน 30 คน มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันจำนวน 1,645 ไร่ โดยมีจำนวนต้นปาล์มต่อไร่เฉลี่ย 22.03 ต้นต่อไร่ ซึ่งต้นปาล์มที่ปลูกมีอายุเฉลี่ย 9.93 ปี สำหรับผลผลิตทั้งหมดมีจำนวน 7,476.80 ตัน คิดเป็นมูลค่า 28.14 ล้านบาท โดยมีผลผลิตเฉลี่ยต่อปีจำนวน 225.07 ตัน และมีราคาผลปาล์มสดที่เกษตรกรจำหน่ายเฉลี่ย 3.85 บาทต่อกิโลกรัม ทั้งนี้ เกษตรกรในจังหวัดชลบุรีมีรายได้จากการทำสวนปาล์มน้ำมันเฉลี่ยต่อปีเป็นจำนวนเงิน 735,733 บาท

สำหรับเกษตรกรในจังหวัดระยอง จำนวน 14 คน มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันจำนวน 379 ไร่ โดยมีจำนวนต้นปาล์มต่อไร่เฉลี่ย 22.29 ต้นต่อไร่ ซึ่งต้นปาล์มที่ปลูกมีอายุเฉลี่ย 12.43 ปี สำหรับผลผลิตทั้งหมดมีจำนวน 1,887.92 ตัน คิดเป็นมูลค่า 7.76 ล้านบาท โดยมีผลผลิตเฉลี่ยต่อปีจำนวน

135.86 ตัน และมีราคาผลปาล์มสดที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 3.8 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งเกษตรกรในจังหวัดระยองมีรายได้จากการทำสวนปาล์มน้ำมันเฉลี่ยต่อปีเป็นจำนวนเงิน 495,607 บาท

ในขณะที่เกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 32 คน มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันจำนวน621 ไร่ โดยมีจำนวนต้นปาล์มต่อไร่เฉลี่ย 21.69 ต้นต่อไร่ ซึ่งต้นปาล์มที่ปลูกมีอายุเฉลี่ย 8.31 ปี สำหรับผลผลิตทั้งหมดมีจำนวน 2,270.12 ตัน คิดเป็นมูลค่า 7.6 ล้านบาท โดยมีผลผลิตเฉลี่ยต่อปีจำนวน 64.97 ตัน และมีราคาผลปาล์มสดที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 3.63 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรีมีรายได้จากการทำสวนปาล์มน้ำมันเฉลี่ยต่อปีเป็นจำนวนเงิน 208,781 บาท

เกษตรกรในจังหวัดตราด จำนวน 21 คน มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันจำนวน 1,535.5 ไร่ โดยมีจำนวนต้นปาล์มต่อไร่เฉลี่ย 21.81 ต้นต่อไร่ ซึ่งต้นปาล์มที่ปลูกมีอายุเฉลี่ย 7.62 ปี สำหรับผลผลิตทั้งหมดมีจำนวน 3,469.72 ตัน คิดเป็นมูลค่า 12.19 ล้านบาท โดยมีผลผลิตเฉลี่ยต่อปีจำนวน128.95 ตัน และมีราคาผลปาล์มสดที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 3.78 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งเกษตรกรในจังหวัดระยองมีรายได้จากการทำสวนปาล์มน้ำมันเฉลี่ยต่อปีเป็นจำนวนเงิน 533,388 บาท

8.8.6 สรุป

เมื่อพิจารณาการใช้ที่ดินเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจหลัก 4 ประเภท คือ ข้าวโพด มันสำปะหลัง และอ้อย พบว่าส่วนใหญ่มีการขยายพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งสะท้อนการลดลงของพื้นที่ป่าที่ถูกเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่การเกษตร ส่วนการเพิ่มหรือลดการปลูกพืชบางชนิดบางปีหรือบางฤดูการผลิตนั้นมีผลจากปัจจัยด้านราคาเป็นสำคัญ การขยายพื้นที่ปลูกข้าวในช่วงปี 2553-2556 นั้นเพราะโครงการประกันรายได้แก่ชาวนาและการประกันราคาข้าง (โครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาลยิ่งลักษณ์) ซึ่งให้ราคาสูงกว่าราคาตลาดมาก เมื่อเลิกโครงการดังกล่าวในปี 2557 ประกอบกับปัญหาภัยแล้งจะส่งผลให้พื้นที่ปลูกข้าวลดลง ส่วนการปลูกข้าวโพด มันสำปะหลัง และอ้อย เป็นพืชที่ใช้น้ำน้อยกว่าและสามารถปลูกทดแทนกันได้ การเปลี่ยนพื้นที่ปลูกพืชเหล่านี้จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านราคาและปัญหาโรคพืชเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมันสำปะหลัง แต่การที่จีนเพิ่มการซื้อมันสำปะหลังเพื่อการเลี้ยงสัตว์ก็ช่วยทำให้ราคามันสำปะหลังสูงขึ้นได้ในระดับหนึ่ง แต่การเพิ่มพื้นที่การปลูกในประเทศเพื่อนบ้านอย่าง สปป.ลาวและกัมพูชาก็มีผลต่อราคามันสำปะหลังในประเทศซึ่งคาดว่าในระยะยาวจะมีผลทำให้ราคามันสำปะหลังลดลงเมื่อผลผลิตจากประเทศเพื่อนบ้านมีมากขึ้น นอกจากประเทศไทยจะมีแนวทางแปรรูปมันสำปะหลังเป็นสินค้าอย่างอื่นนอกจากการจำหน่ายเป็นอาหารสัตว์ได้มากขึ้น

โดยทั่วไปอาจสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงพื้นที่การปลูกพืชเหล่านี้ ปัจจัยเรื่องการเชื่อมต่อทางถนนของ EWEC และ SEC ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเนื้อที่ของการปลูกพืชดังกล่าวแต่อย่างใด แต่ในกรณีของปาล์มน้ำมันนั้น ได้มีการเพิ่มขึ้นของพื้นที่การปลูกในภาคกลางตามเส้นทาง SEC และภาคเหนือตอนล่างบนเส้นทาง EWEC โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดพิษณุโลกได้มีปริมาณเพิ่มขึ้น

ของพื้นที่อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้จะต้องเป็นพื้นที่ที่เหมาะแก่การเพาะปลูกและมีปริมาณน้ำฝนมากพอ แต่ปัญหาสำคัญในปัจจุบันอยู่ที่ราคาผลปาล์มสดซึ่งมีราคาลดลง อย่างไรก็ตามในกรณีของปาล์มน้ำมัน การนำเอาผลปาล์มสดไปคั้นเพื่อได้น้ำมันนั้นเป็นการใช้ผลผลิตเพียงร้อยละ 60 เท่านั้น เพราะโรงกลั่นน้ำมันเองสามารถนำน้ำเสียไปใช้ผลิตแก๊สชีวภาพซึ่งจะสามารถนำไปผลิตพลังงานไฟฟ้าได้ นอกจากนั้นทะลายปาล์มและเปลือกปาล์มที่คั้นน้ำมันแล้วยังสามารถนำไปเผาเพื่อผลิตไฟฟ้าจากชีวมวลได้เช่นกัน รวมทั้งกะลาปาล์มซึ่งสามารถนำไปทำถ่านกัมมันต์ได้ดีกว่ากะลามะพร้าว อีกทั้งเนื้อปาล์มก็ยังสามารถนำไปทำเครื่องสำอางได้ แต่ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีและทุนของโรงกลั่นน้ำมันเองว่าจะใช้ผลผลิตพลอยได้จากลูกปาล์มสดได้มากน้อยเพียงใด โดยที่เกษตรกรเองคงไม่มีความสามารถในการแปรรูปผลผลิตพลอยได้เหล่านี้ได้ด้วยตัวเอง สิ่งที่ได้อธิบายมานี้เป็นเพียงการสะท้อนศักยภาพของต้นปาล์มน้ำมันในเชิงเศรษฐกิจในระยะยาว ซึ่งอธิบายถึงการขยายพื้นที่เพาะปลูก แต่มีความเป็นไปได้มากเช่นกันที่ราคาปาล์มสดจะตกมากก่อนที่จะมีการใช้ผลผลิตอย่างเต็มศักยภาพจนเกษตรกรต้องหันไปปลูกพืชชนิดอื่นแทน แต่ทั้งหมดนี้ก็ยังมิได้มีปัจจัยการเชื่อมต่อทางถนนของ EWEC และ SEC แต่ประการใด เป็นปัญหาเรื่องความรู้และเทคโนโลยีในการใช้ประโยชน์เป็นหลัก และการที่มีการขยายการปลูกปาล์มน้ำมันก็เนื่องจากศักยภาพดังกล่าวของปาล์มน้ำมันนั่นเอง แต่ประเด็นนี้ควรตั้งข้อสังเกตก็คือ การเชื่อมต่อระหว่างประเทศจะก่อให้เกิดแนวโน้มที่จะมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากขึ้นซึ่งเป็นการสวนทางกับการทำการเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

8.9 ราคาผลผลิตทางการเกษตร

การเปลี่ยนแปลงราคาของผลผลิตทางการเกษตรย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ดังที่ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่าการที่ราคาข้าวเริ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2552 เป็นต้นมาอันเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมาทั้งสองชุด รัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ (2552-2553) รัฐบาลพรรคเพื่อไทย (2554 -2557) และมีแนวโน้มที่สูงขึ้นตั้งแต่ปี 2549 สมัยรัฐบาลทักษิณ ก่อนหน้านั้นถึงแม้ว่าจะเกิดรัฐประหารในปีนั้น แต่ราคาข้าวก็มิได้ลดลง มีผลทำให้สัดส่วนการใช้พื้นที่ทำนาเพิ่มมากขึ้น ขณะที่ราคาอ้อยเริ่มสูงขึ้นในปี 2551 และขึ้นมาอย่างต่อเนื่องจนถึงราคาสูงสุดในปี 2555 จึงทำให้อ้อยเป็นสินค้าเกษตรที่ได้รับความนิยมเช่นกัน ขณะที่มันสำปะหลังนับตั้งแต่มี FTA ระหว่างจีนและอาเซียน ทำให้จีนสั่งซื้อมันสำปะหลังไปใช้เลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีการนำเอามันสำปะหลังไปใช้ผลิตเอเธอนอลซึ่งนำมาผสมกับน้ำมันเบนซิลเป็นแก๊สโซฮอลที่นำไปใช้เป็นพลังงานทางเลือก ทำให้ราคามันสำปะหลังมีราคาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญตั้งแต่ปี 2552 เป็นต้นมา แต่ในปัจจุบันราคามันสำปะหลังก็เช่นเดียวกับราคายางพารา เนื่องจากมีการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกใน สปป.ลาว และกัมพูชา ราคามันสำปะหลังจึงมีแนวโน้มที่จะลดลง ส่วนราคายางพารานั้นเป็นผลจากการที่ประเทศจีนก้าวมาเป็นผู้นำในการผลิตอุตสาหกรรมยานยนต์ จึงทำให้ราคายางพาราปรับตัวสูงขึ้นตั้งแต่ปี

2552 เช่นกัน ในขณะที่ปี 2556 ราคายางพาราเริ่มตกลงอย่างมาก อันเป็นผลจากปัญหาเศรษฐกิจในประเทศจีนทำให้ความต้องการยานยนต์ลดลง ขณะที่พื้นที่ปลูกในประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มมากขึ้น โดยในปีปัจจุบัน (2557) ราคายางพารายิ่งเป็นปัญหามากเพราะรัฐบาลไทยจำเป็นต้องระบายสต๊อกยางพาราที่เก็บไว้เพื่อดึงราคายางพาราตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา ในขณะที่ราคาปาล์มน้ำมันเริ่มปรับตัวสูงขึ้นในปี 2552 เช่นกัน จึงมีการนำยางพาราและปาล์มน้ำมันมาปลูกในพื้นที่บนเส้นทางทั้ง EWEC และ SEC มากขึ้น แต่การเพิ่มขึ้นของปาล์มน้ำมันยังไม่เด่นชัดเท่ากับยางพาราพารา เนื่องจากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา รัฐบาลพรรคไทยรักไทยมีนโยบายที่เน้นการส่งเสริมการปลูกยางพาราในพื้นที่ภาคเหนือและอีสานให้เพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน โดยพื้นที่ในภาคอีสานมีพื้นที่ปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงมีผลทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่การปลูกพืชดังกล่าวเพิ่มขึ้น (โปรดดูการเปลี่ยนแปลงของราคาและปริมาณสินค้าการเกษตรในตารางที่ 8.3)

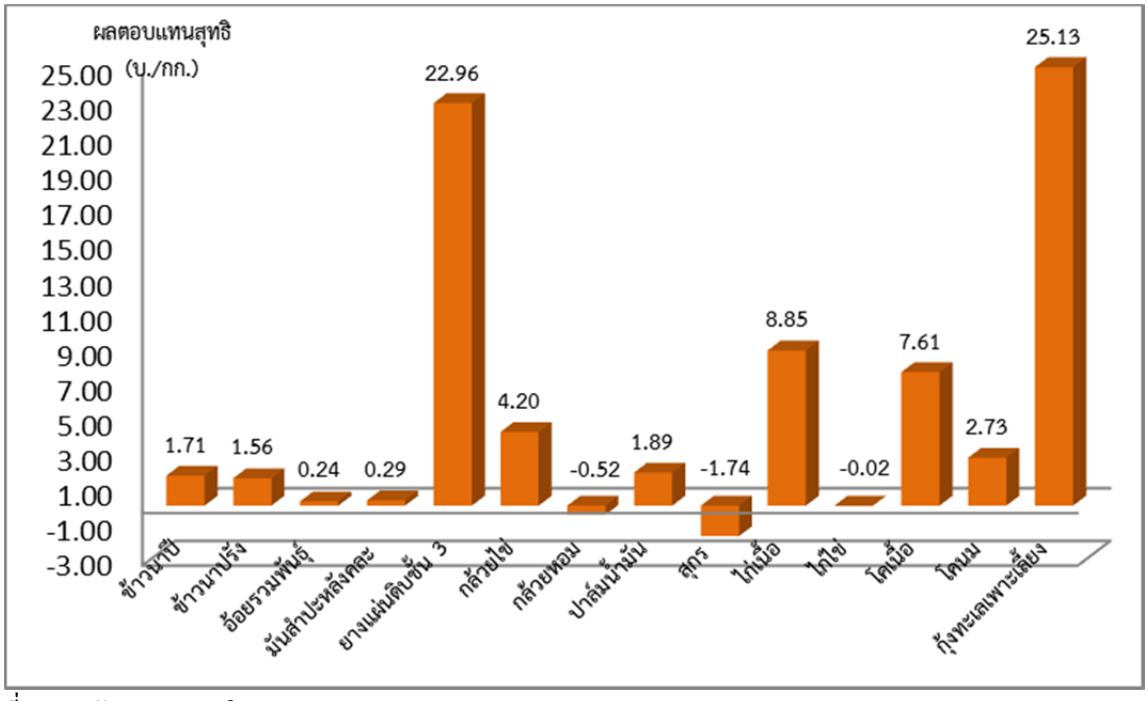
ตารางที่ 8.3 ปริมาณผลผลิตและราคาสินค้าเกษตรที่เกษตรกรขายได้ ณ ไร่นา

สินค้า	รายการ	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556
ข้าวเปลือก	ปริมาณ (ตัน)	29,732,993	30,142,896	30,369,185	32,491,437	32,196,908	34,371,055	36,665,177	38,970,739	38,839,888
	ราคา (บาท/ตัน)	7,323.39	8,623.25	10,608.97	10,089.67	11,612.00	12,143.31	12,719.53	12,725.67	11,580.44
	มูลค่า	217,746,270,570	259,929,727,932	322,185,840,077	327,827,768,851	373,870,495,696	417,378,233,845	466,363,737,329	495,928,634,268	449,783,165,212
อ้อยรวมพันธุ์	ปริมาณ	43,672,011	56,901,768	68,641,190	76,020,321	74,771,795	68,198,498	107,678,112	102,464,757	103,260,263
	ราคา (บาท/ตัน)	667.67	647.00	628.67	728.25	947.33	906.72	968.58	984.42	843.67
	มูลค่า	29,158,346,011	36,815,443,896	43,152,428,113	55,361,798,768	70,833,813,797	61,837,226,267	104,295,224,648	100,868,014,537	87,117,241,884
มันสำปะหลังคละ	ปริมาณ (ตัน)	17,533,206	24,605,818	27,940,306	23,809,673	27,962,776	19,447,530	25,011,142	29,287,303	28,174,044
	ราคา (บาท/กก.)	1.13	1.35	1.89	1.18	2.16	2.43	2.04	2.14	2.13
	มูลค่า	19,841,745	33,217,854	52,853,746	28,174,779	60,306,386	47,322,323	51,043,572	62,650,422	60,010,714
ยางแผ่นดิบชั้น 3	ปริมาณ	2,979,722	3,070,520	3,022,324	3,166,910	3,090,280	3,051,781	3,348,897	3,625,295	3,862,996
	ราคา (บาท/กก.)	69.80	64.75	81.60	50.59	95.64	133.44	91.50	75.85	68.89
	มูลค่า	207,992,045	198,821,288	246,606,527	160,224,533	295,556,954	407,230,165	306,438,029	274,975,605	266,108,918
กล้วยหอมทอง	ปริมาณ	225,403	229,656	233,461	236,822	240,394	242,319	230,480	233,200	234,220
	ราคา (บาท/กก.)	64.34	55.11	45.96	50.68	64.63	109.07	150.08	143.38	145.94
	มูลค่า	14,501,302	12,655,959	10,729,284	12,002,139	15,537,065	26,429,935	34,591,207	33,435,633	34,181,286
ปาล์มน้ำมัน	ปริมาณ	5,002,670	6,715,036	6,389,983	9,270,510	8,162,703	8,223,169	10,760,063	11,357,835	12,812,061
	ราคา (บาท/กก.)	2.42	3.64	4.76	3.42	4.03	5.68	5.01	3.40	4.84
	มูลค่า	12,127,306	24,409,156	30,437,619	31,666,517	32,929,704	46,721,305	53,889,982	38,616,639	62,010,375
สุกรมีชีวิต	ปริมาณ (ตัว)	12,257,436	13,314,567	13,544,699	12,087,851	11,770,533	12,099,175	11,886,122	12,828,363	13,071,563
	ราคา (บาท/กก.)	48.21	38.24	51.63	56.40	59.82	64.70	57.66	63.19	68.54
	มูลค่า	590,869,702	509,093,565	699,369,246	681,795,089	704,142,710	782,836,788	685,353,795	810,656,329	895,968,500
ไก่รุ่นพันธุ์เนื้อ	ปริมาณ(ตัว)	817,239,103	849,881,473	879,980,785	920,753,650	917,262,887	970,943,058	994,319,478	1,055,934,706	1,104,050,699
	ราคา (บาท/กก.)	32.08	32.91	37.00	37.37	42.57	46.36	41.85	43.36	42.42
	มูลค่า	26,213,625,261	27,968,891,042	32,556,355,776	34,410,865,785	39,044,823,557	45,016,156,646	41,613,927,353	45,786,208,798	46,837,510,821
โคเนื้อขนาดกลาง	ปริมาณ(ตัว)	1,102,812	1,166,116	1,197,317	1,187,155	1,173,348	1,130,406	1,087,227	1,026,491	995,207
	ราคา (บาท/ตัว)	14,890.50	14,522.42	13,294.25	13,341.33	12,979.25	14,402.25	17,013.67	20,269.17	24,268.33
	มูลค่า	16,421,422,086	16,934,822,434	15,917,431,527	15,838,230,573	15,229,177,029	16,280,389,814	18,497,717,769	20,806,117,161	24,152,015,212
กุ้งขาวแวนนาไม	ปริมาณ	389,851	466,944	501,506	499,973	582,412	582,446	649,186	576,716	460,332
	ราคา (บาท/กก.)	119.75	99.50	108.08	106.83	107.42	127.08	125.67	177.42	257.00
	มูลค่า	46,684,657	46,460,928	54,204,440	53,413,782	62,560,756	74,019,179	81,581,041	102,319,030	118,305,324

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

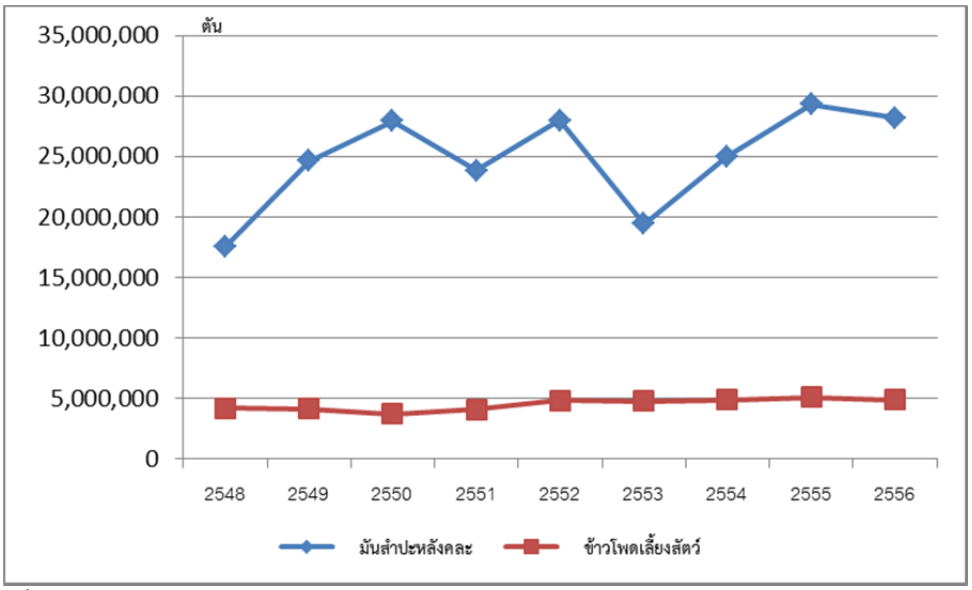
กล่าวโดยสรุป ทุกจังหวัดบนเส้น EWEC และเส้น SEC ใช้พื้นที่เกษตรส่วนใหญ่ในการเพาะปลูก ในทางตรงข้ามพื้นที่เลี้ยงสัตว์มีสัดส่วนไม่มากนัก เมื่อเทียบกับพื้นที่เกษตรทั้งหมดของแต่ละจังหวัด แต่อย่างไรก็ตาม พื้นที่บนเส้นทาง SEC มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลมาก จึงมีพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนากุ้ง ประกอบกับมูลค่าเนื้อสัตว์และสัตว์น้ำต่อกิโลกรัมสูงกว่ามูลค่าผลผลิตพืชเกษตรต่อกิโลกรัม ขณะที่พื้นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์ต้องการใช้ในสัดส่วนที่น้อย นั่นคือ เนื้อสัตว์และสัตว์น้ำให้ผลตอบแทนต่อกิโลกรัมสูงกว่าผลผลิตทางเกษตร เนื่องจากกิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ต้นทุนสูงและเกษตรกรส่วนใหญ่จะไม่มีความรู้และเงินทุนพอที่จะทำกิจกรรมเหล่านี้ได้ จึงปรากฏว่าจำนวนเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมดังกล่าวมีจำนวนไม่มากเทียบกับการผลิตอย่างอื่น ยกเว้น ยางพาราที่มีผลตอบแทนต่อกิโลกรัมในอดีต (ปี 2553) สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับพืชอื่นๆ ภาพที่ 8.86 เป็นภาพแสดงผลตอบแทนสุทธิต่อหน่วยในปี 2555 เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงแรงจูงใจที่อาจจะมีผลต่อการเปลี่ยนพื้นที่และกิจกรรมในการเกษตรบนพื้นที่ EWEC และ SEC ตามที่ได้มีการอธิบายมาก่อนหน้านี้แล้ว อย่างไรก็ตาม เฉพาะในปี 2555 ผู้เลี้ยงสุกรและไก่ไข่ขาดทุน ซึ่งโดยปกติ ผลตอบแทนสุทธิของสุกร เท่ากับ 4.5 บาทต่อกิโลกรัม และผลตอบแทนสุทธิของไข่ไก่ เท่ากับ 0.4 บาทต่อกิโลกรัม ขณะที่มันสำปะหลังและข้าวโพด จากภาพที่ 8.87พบว่า ปริมาณผลผลิตมันสำปะหลังของไทยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2548 ถึงปัจจุบันเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และไทยเป็นผู้ส่งออกมันสำปะหลังอันดับ 1 ของโลก ปริมาณผลผลิตข้าวโพดของไทยค่อนข้างคงที่ จากทิศทางปริมาณผลผลิตมันสำปะหลังและข้าวโพดแสดงให้เห็นว่า ไทยเป็นแหล่งพืชอาหารสำหรับเลี้ยงสัตว์ อย่างไรก็ตาม ผลเสียที่อาจจะเกิดตามมาก็คือ การที่มีการเปลี่ยนการผลิตแบบการเกษตรที่ยั่งยืนตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่มาเป็นการปลูกพืชเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นและมีความเสี่ยงที่จะเผชิญกับความผันผวนของราคามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อราคาข้าวและราคายางพาราเกิดมีปัญหาในปัจจุบัน (ปี 2556 เป็นต้นมาถึง 2557) ซึ่งมีผลส่วนหนึ่งมาจากการที่เศรษฐกิจของประเทศจีนชะลอตัวลง เป็นต้น

ภาพที่ 8.86 ผลตอบแทนสุทธิของผลผลิตปี พ.ศ. 2555

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ภาพที่ 8.87 ผลผลิตมันสำปะหลังและข้าวโพด ปี พ.ศ. 2556

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ในปัจจุบันมีสินค้าเกษตรยังมีราคาอยู่ในเกณฑ์ดีอย่างต่อเนื่อง คือ อ้อย ในกรณีมันสำปะหลัง ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกมันสำปะหลังรายใหญ่ของโลก ปริมาณผลผลิตรวมทั้งประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นปีพ.ศ. 2553 ปริมาณผลผลิตลดลงประมาณร้อยละ 31 เนื่องจาก เกิดการระบาดของเพลี้ยแป้งและภาวะภัยแล้ง ทำให้เกษตรกรบางรายเปลี่ยนพื้นที่ไปปลูกพืชชนิดอื่น เช่น อ้อยและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ประกอบกับประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่อันดับ 2 ผลิตมันสำปะหลังได้ลดลง ดังนั้น ปริมาณอุปทานมันสำปะหลังโลกในปีพ.ศ. 2553 ลดลง แต่ความต้องการกลับเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ราคามันสำปะหลังเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก แต่ปัจจุบัน (ปี 2557) ก็มีปัญหาด้วยเช่นกัน

ส่วนกรณีของอ้อยในปี 2554 ปริมาณผลผลิตอ้อยเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด เนื่องจากปริมาณความต้องการน้ำตาลโลกและปริมาณน้ำตาลที่ไทยส่งออกเพิ่มขึ้น น้ำตาลเป็นอุปสงค์สืบเนื่องของอ้อย ดังนั้น เมื่อความต้องการน้ำตาลเพิ่มขึ้น จึงส่งผลให้ปริมาณความต้องการอ้อยเพิ่มขึ้นตาม อีกเหตุผลหนึ่ง น่าจะมาจากการเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ใช้รถยนต์เป็นยานพาหนะ ที่ต้องการใช้พลังงานทดแทน (แก๊สโซฮอล์) เพื่อตอบสนองนโยบายชาติด้านพลังงานทางเลือก ช่วยลดความรุนแรงของภาวะโลกร้อน โดยอ้อยใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเอธิลแอลกอฮอล ซึ่งเป็นส่วนประกอบในการผลิตแกสโซฮอลด้วย

8.10 ที่ดินรกร้างและป่าเสื่อมโทรมบนเส้นทาง EWEC และ SEC

ในการศึกษาครั้งนี้ ประเด็นที่ไม่ชัดเจนสำหรับนักวิจัยก็คือ ส่วนที่เรียกว่าพื้นที่ทางการเกษตรนั้น มีส่วนที่เป็นที่ดินรกร้างอยู่บ้างหรือไม่ เพราะอาจจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร รวมทั้งผลผลิตทางการเกษตรด้วย ดังนั้นเพื่อจะเป็นการยืนยันว่ามีการใช้ที่ดินอย่างเต็มประสิทธิภาพหรือไม่ คณะนักวิจัยจึงได้พยายามค้นคว้าต่อไปว่ามีพื้นที่ว่างเปล่าและพื้นที่รกร้างอยู่บ้างหรือไม่ และมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะใด

จากการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากกรมพัฒนาที่ดินและสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศ พบว่า สามารถจัดแบ่งกลุ่มพื้นที่ว่างเปล่าและพื้นที่รกร้างได้ดังต่อไปนี้

1)พื้นที่สิ่งปลูกสร้าง และพื้นที่อุตสาหกรรมรกร้าง

2)พื้นที่เกษตรกรรมรกร้าง ซึ่งสามารถแบ่งย่อยได้เป็น

2.1)พื้นที่นาข้าวรกร้าง

2.2)พื้นที่พืชไร่รกร้าง

2.3)พื้นที่พืชไร่หมุนเวียนรกร้าง

3)พื้นที่ไม้ยืนต้นร้าง และเสื่อมโทรม

4)พื้นที่เลี้ยงสัตว์ และโรงเลี้ยงสัตว์รกร้าง

5)พื้นที่ป่าไม้รกร้าง

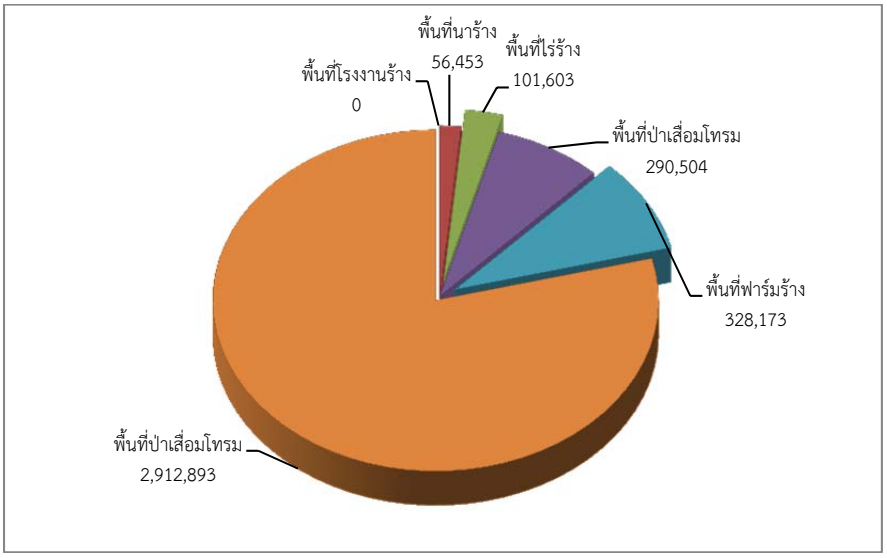
โดยจากการแบ่งกลุ่มดังกล่าว สามารถวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงเปรียบเทียบปริมาณพื้นที่รกร้างจากข้อมูลล่าสุดที่ค้นได้ในขณะนี้คือ ปี 2553 จึงได้เปรียบเทียบกับข้อมูลย้อนหลัง 10 ปี (ข้อมูลปี พ.ศ.2543) โดยแบ่งตามเส้นทาง EWEC และSEC สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

8.10.1 เส้นทาง EWEC

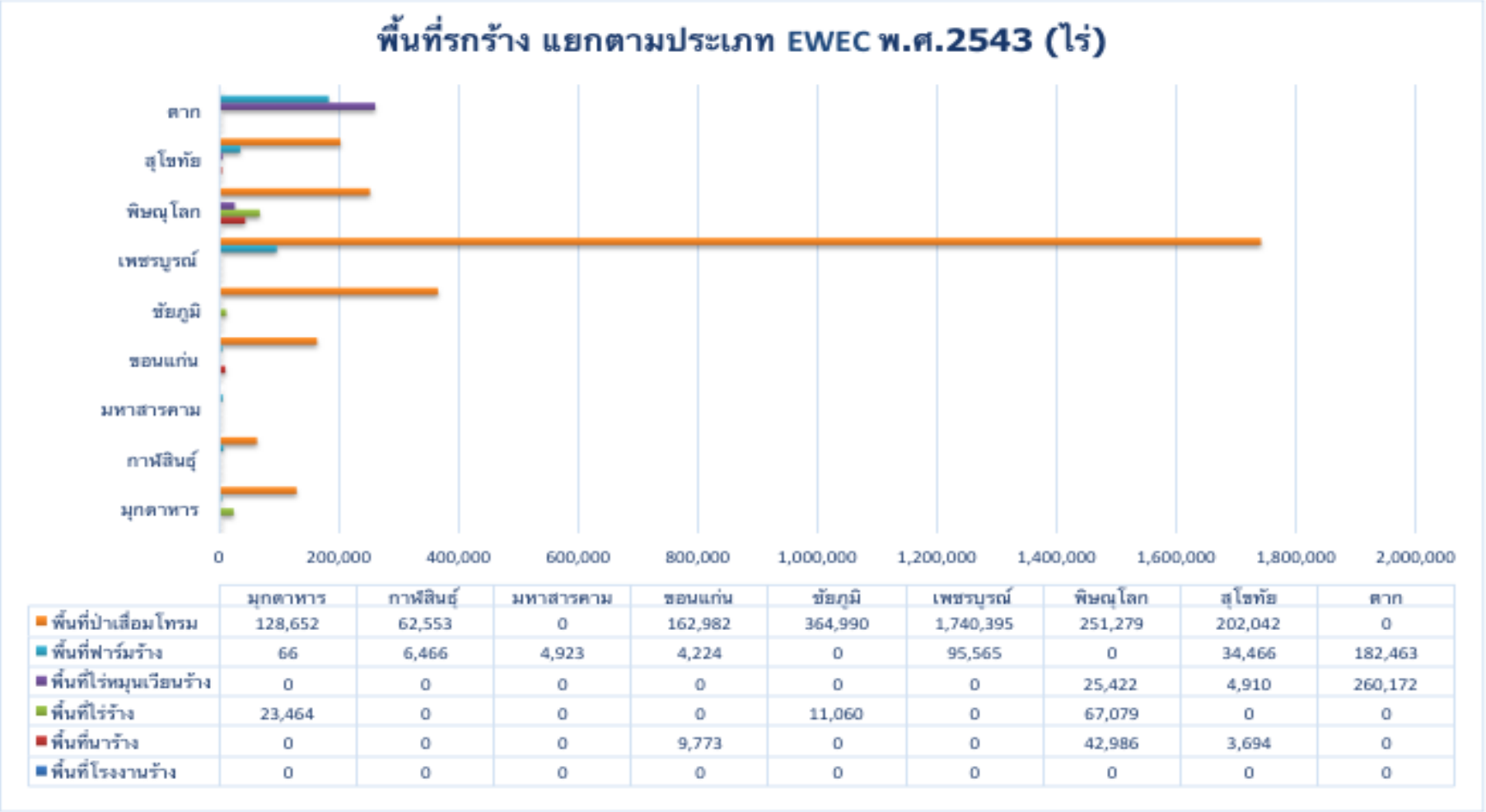
พื้นที่รกร้างในกลุ่มจังหวัดบนเส้นทาง EWEC นั้น ในปี พ.ศ.2543 พบว่า มีสัดส่วนที่น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ทั้งหมด (ร้อยละ 0.004) ของพื้นที่ทั้งหมด และจากข้อมูลในปี พ.ศ. 2553 พบว่า สัดส่วนของพื้นที่รกร้างลดลงจากปี พ.ศ.2543 เหลือเพียงร้อยละ 0.00021ของพื้นที่ทั้งหมด

สัดส่วนของพื้นที่รกร้างในภาพรวมของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ในปี พ.ศ.2543 พบว่า มีพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมรกร้างเป็นจำนวนมากที่สุด (2,912,893 ไร่) ซึ่งเป็นผลจากการมีพื้นที่ป่าสงวนและป่าไม้อื่นๆ ถูกบุกรุกเพื่อทำการเกษตร และมีการลักลอบตัดไม้ ทำให้เกิดพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมทิ้งร้างมาก ส่วนพื้นที่รกร้างอื่นๆ ที่พบมาก รองลงไปคือ พื้นที่ไร่หมุนเวียนรกร้าง และพื้นที่ฟาร์มร้าง อย่างไรก็ตามกลุ่มจังหวัดบน EWEC ไม่พบพื้นที่รกร้างของภาคอุตสาหกรรมเลย ซึ่งก็มิได้เกินความคาดหมาย เนื่องจากภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดเหล่านี้มีสัดส่วนที่ต่ำอยู่แล้ว และเมื่อจำแนกรายละเอียดตามประเภทพื้นที่รกร้างเป็นรายจังหวัด ผลจากการวิเคราะห์เบื้องต้นพบว่ามีพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมรกร้างมากในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งพื้นที่ของจังหวัดนี้ส่วนใหญ่ครอบคลุมอุทยานแห่งชาติและป่าสงวน และจังหวัดตากมีพื้นที่ที่มีไร่หมุนเวียนและที่ฟาร์มรกร้างมากกว่าจังหวัดอื่น เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีชาวเขาอาศัยอยู่จำนวนมาก ส่วนฟาร์มร้างนั้นส่วนหนึ่งเป็นผลจากการเปิดเขตการค้าเสรีกับออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ในระยะแรกๆ

ภาพที่ 8.88 สัดส่วนพื้นที่รกร้าง EWEC พ.ศ. 2543 (หน่วย: ไร่)

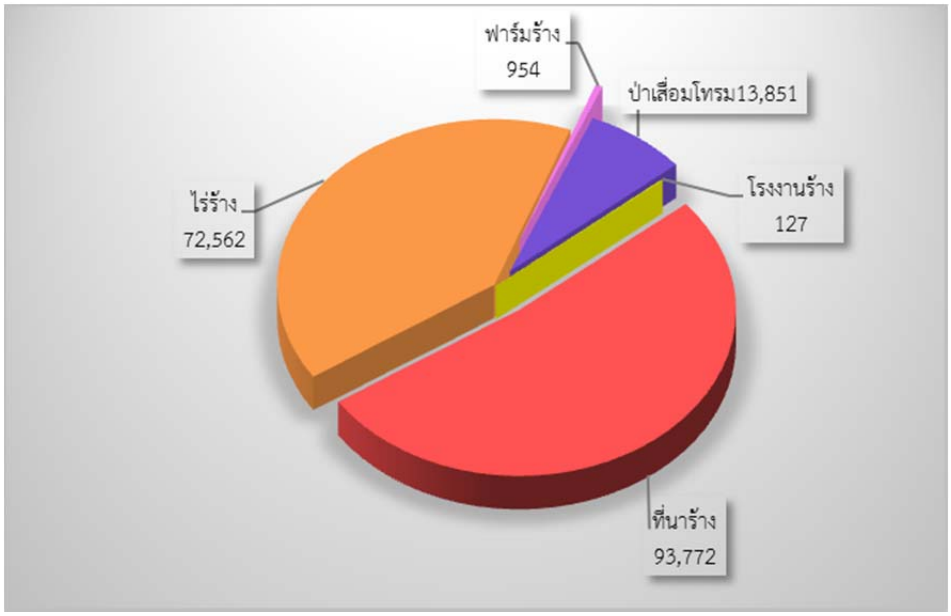

ภาพที่ 8.89พื้นที่รกร้างแยกตามประเภท เส้นทาง EWEC พ.ศ. 2543

	มุกดาหาร	กาฬสินธุ์	มหาสารคาม	ขอนแก่น	ชัยภูมิ	เพชรบูรณ์	พิษณุโลก	สุโขทัย	ตาก
พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม	128,652	62,553	0	162,982	364,990	1,740,395	251,279	202,042	0
พื้นที่ฟาร์มร้าง	66	6,466	4,923	4,224	0	95,565	0	34,466	182,463
พื้นที่ไร่หมุนเวียนร้าง	0	0	0	0	0	0	25,422	4,910	260,172
พื้นที่ไร่ร้าง	23,464	0	0	0	11,060	0	67,079	0	0
พื้นที่นาร้าง	0	0	0	9,773	0	0	42,986	3,694	0
พื้นที่โรงงานร้าง	0	0	0	0	0	0	0	0	0

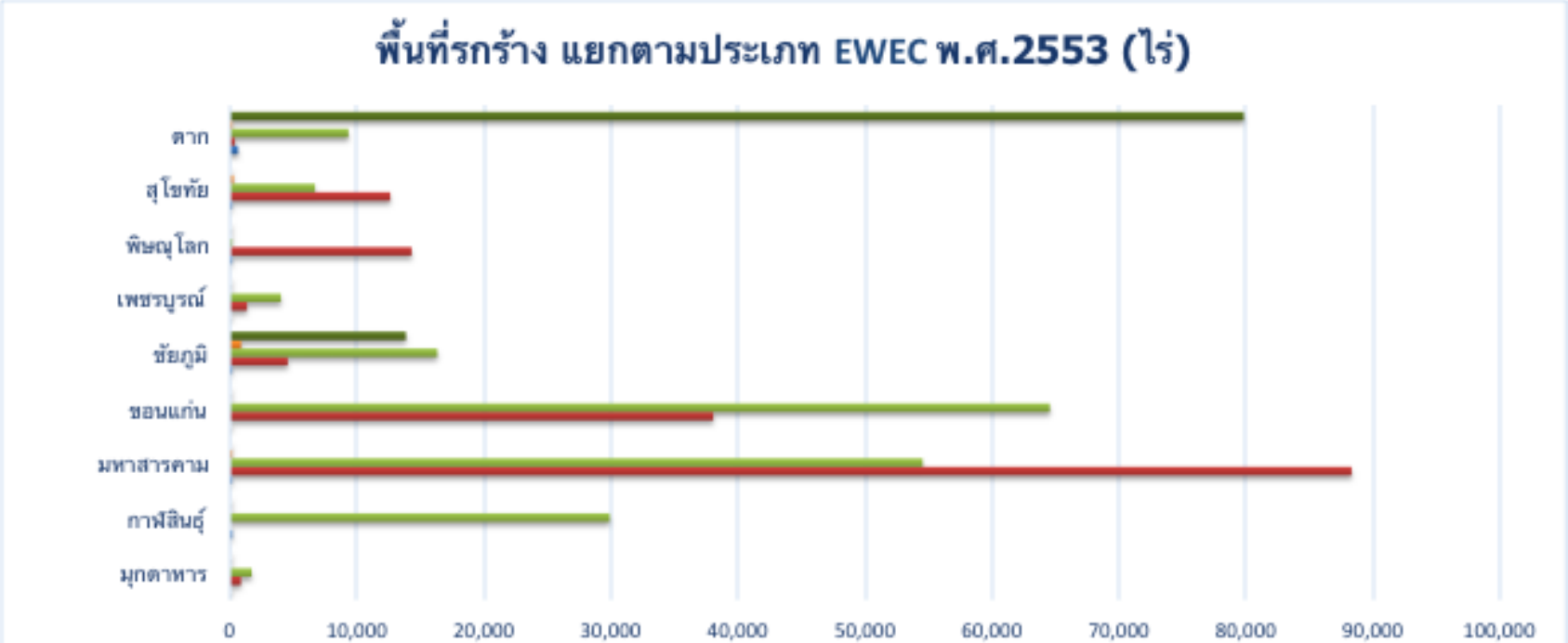
ภาพที่ 8.90 สัดส่วนพื้นที่รกร้าง EWEC พ.ศ. 2553

ประเด็นที่น่าสนใจในกรณีนี้คือ พื้นที่ไร่ร้างในจังหวัดขอนแก่นและอาจจะมีจังหวัดอื่นๆ ที่มีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นก็คือ การมีที่ไร่ร้างมากทั้งที่อ้อยและมันสำปะหลังอยู่ในช่วงที่มีราคาดี หมายความว่าพื้นที่เหล่านั้นอาจถูกซื้อไปเพื่อการเก็งกำไรรอโอกาสที่จะถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่เมืองต่อไปพื้นที่ดังกล่าวจึงได้กลายเป็นพื้นที่ร้างดังกล่าว ซึ่งประเด็นนี้จะต้องพิจารณาควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงของราคาที่ดินที่จะได้พิจารณาต่อไป

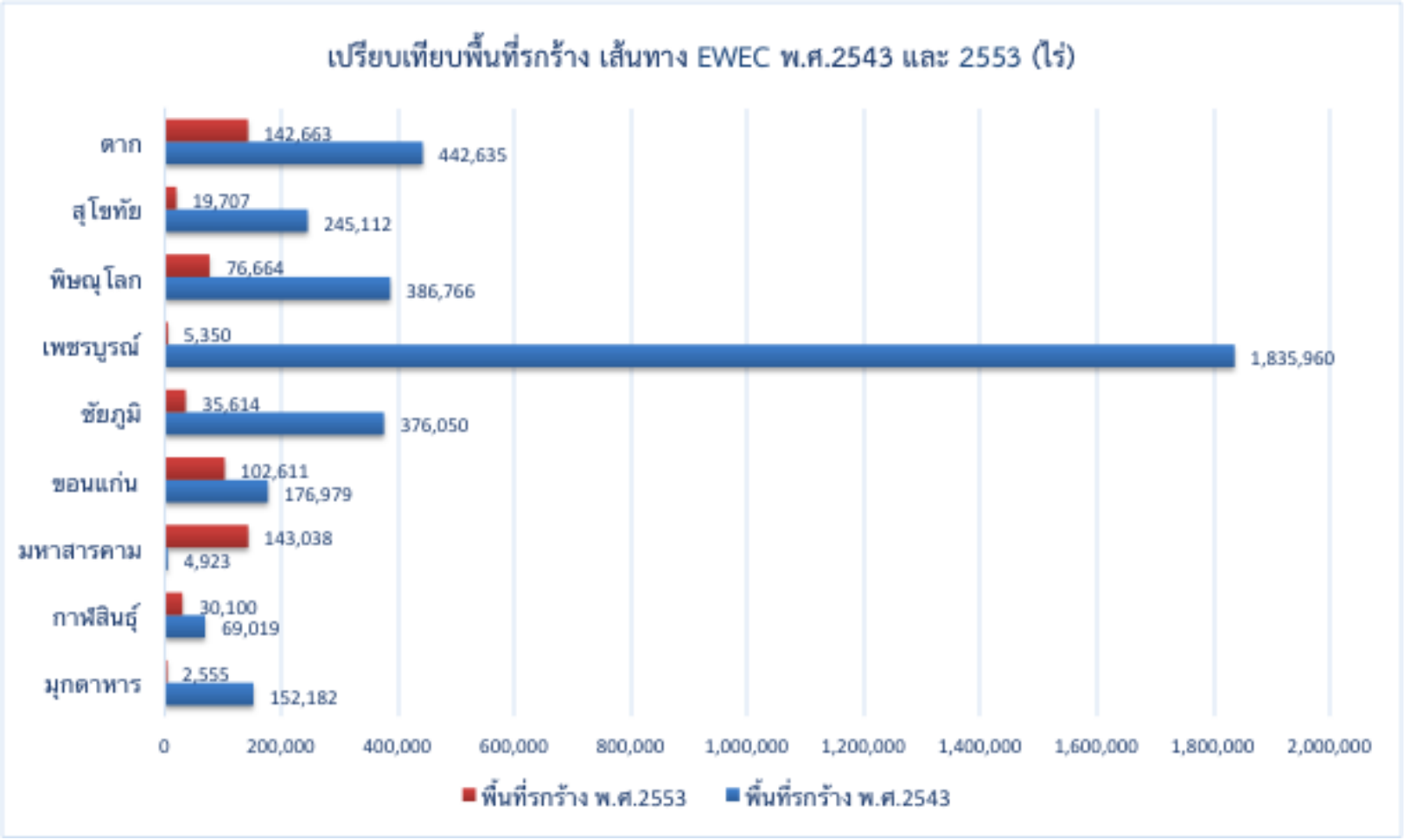
ส่วนพื้นที่นาร้างในจังหวัดมหาสารคามนั้น พื้นที่ไร่ส่วนใหญ่อาจเป็นพื้นที่ดอน ไม่เหมาะที่จะทำนา การที่ถูกทิ้งร้างอาจจะเนื่องจากเกษตรกรประสบการขาดทุนหรือมีการเปลี่ยนมือ แต่จากข้อมูลก่อนหน้านี้พบว่า จังหวัดมหาสารคามมีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.6 ของพื้นที่ ขณะที่พื้นที่ทางการเกษตรลดลงร้อยละ 0.5 และ “พื้นที่เมือง” ลดลงร้อยละ 2.1 พื้นที่ทั้งสอง บางส่วนคือพื้นที่การเกษตร บางส่วนอาจจะมาจากพื้นที่นาร้างดังกล่าว แต่ส่วนที่คาดว่าอีกร้อยละ 2.1 มาจาก “พื้นที่เมือง” ก็ไม่แน่ใจว่ามาจากพื้นที่นาร้างดังกล่าวหรือไม่ และอาจมีบางส่วนถูกซื้อมาเพื่อการเก็งกำไรแล้วปล่อยทิ้งร้างก็เป็นได้

ภาพที่ 8.91 พื้นที่รกร้างแยกตามประเภทบนเส้นทาง EWEC พ.ศ. 2543

	มุกดาหาร	กาฬสินธุ์	มหาสารคาม	ขอนแก่น	ชัยภูมิ	เพชรบูรณ์	พิษณุโลก	สุโขทัย	ตาก
พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม	0	0	0	0	13,851	0	0	0	79,831
พื้นที่ฟาร์มร้าง	0	0	80	0	865	0	0	265	132
พื้นที่ไร่ร้าง	1,700	29,896	54,541	64,557	16,321	4,010	134	6,690	9,325
ที่นาร้าง	855	0	88,323	38,054	4,544	1,340	14,303	12,619	378
โรงงานร้าง	0	204	94	0	33	0	149	133	633

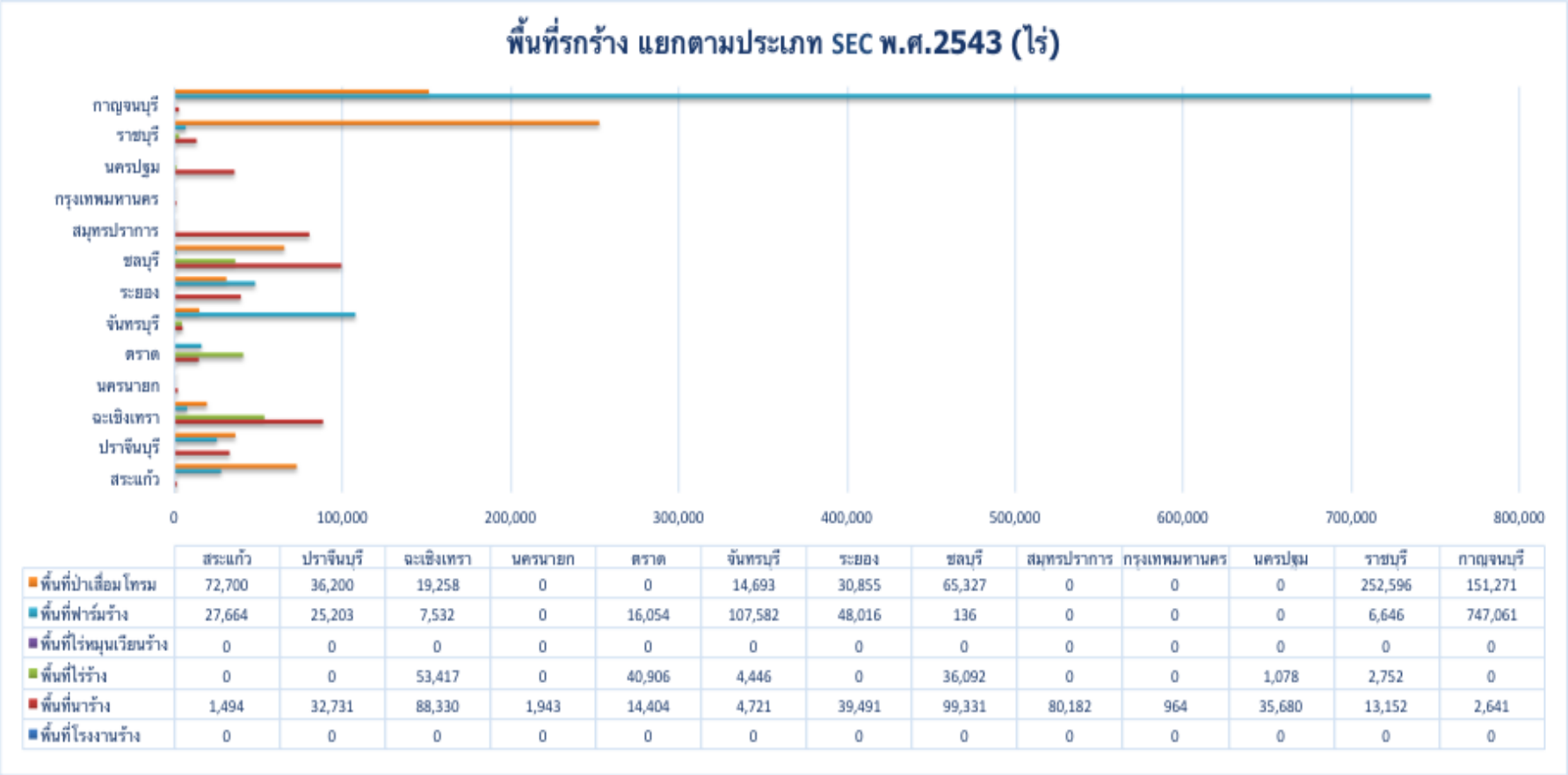
ภาพที่ 8.92 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพื้นที่รกร้างรายจังหวัดบนเส้นทาง EWEC

8.10.2 เส้นทาง SEC

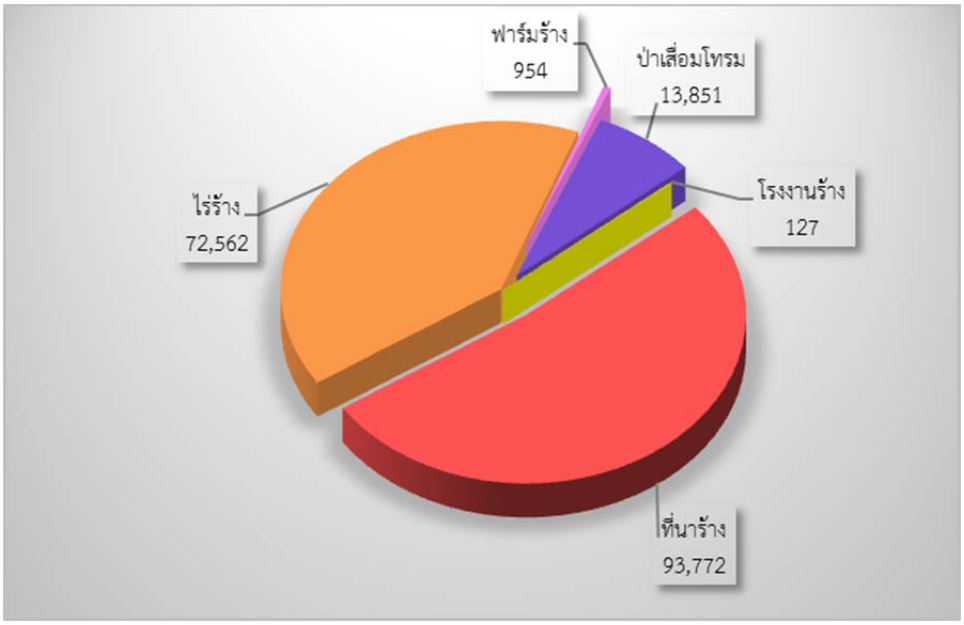
ในส่วนพื้นที่รกร้างบนเส้นทาง SEC นั้น พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน โดยในปี พ.ศ. 2543 พบว่า สัดส่วนของพื้นที่รกร้างคิดเป็นร้อยละ 0.007 ของพื้นที่ทั้งหมด และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ พื้นที่รกร้างในปี พ.ศ.2553 พบว่า มีการลดลงของพื้นที่รกร้าง เหลือเพียงร้อยละ 0.001 เท่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าบนเส้นทาง SEC นี้ มีการเพิ่มขึ้นของพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมร้างในปี พ.ศ.2553 ซึ่งในข้อมูลปี พ.ศ.2543 นั้น ข้อมูลในส่วนนี้เป็นศูนย์ สะท้อนถึงความล่มสลายของกิจการอุตสาหกรรมที่อาจมีการบริหารจัดการไม่ดีพอ ส่วนสัดส่วนพื้นที่รกร้างมากที่สุดคือ พื้นที่ฟาร์มรกร้าง (985,894 ไร่) ซึ่งคาดว่าส่วนหนึ่งอาจเป็นนากุ้งในจังหวัดฉะเชิงเทราและพื้นที่อื่นๆ ที่เป็นจังหวัดชายทะเล และอีกส่วนหนึ่งอาจจะเป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ที่ได้รับผลกระทบจาก FTA ไทย-ออสเตรเลีย ตั้งแต่ช่วงการเจรจา โดยพื้นที่ที่เลี้ยงโคและโคนมอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรีจำนวนหนึ่ง ปรากฏว่าในป2543 พบว่าจังหวัดที่มีฟาร์มรกร้างมากที่สุดคือ จังหวัดกาญจนบุรี (747,061 ไร่) และจังหวัดราชบุรีมีพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมมากที่สุดในกลุ่มจังหวัด SEC (252,596 ไร่) และเมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลปี 2553 พบว่าพื้นที่รกร้างที่พบมากที่สุดเป็นอันดับแรกคือ พื้นที่นา (93,772 ไร่) และพื้นที่ไร่ (72,562 ไร่) โดยพื้นที่ฟาร์มร้างลดลงเป็นอย่างมากเหลือเพียง 13,851 ไร่ นอกจากนี้ยังพบว่าจังหวัดกาญจนบุรีมีพื้นที่นาร้างมากเป็นอันดับแรก และเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับข้อมูลปี 2543 เหตุผลที่มีความน่าจะเป็นไปได้สูงคือ การเปลี่ยนแปลงการทำเกษตรจากรูปแบบฟาร์มเลี้ยงสัตว์หลังจากที่ถูกปล่อยทิ้งร้างโดยนำกลับมาทำนา แต่เกษตรกรก็ประสบกับปัญหาภัยแล้งจึงส่งผลให้พื้นที่รกร้างเปลี่ยนรูปไป ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่รกร้างในรอบ 10 ปี ของพื้นที่ในจังหวัดบนเส้นทาง SEC พบว่าจังหวัดที่มีพื้นที่รกร้างมากที่สุดในปี 2543 และ 2553 คือ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งการวิเคราะห์ราคาที่ดินในบทที่ 10 พบว่าราคาที่ดินในจังหวัดกาญจนบุรีขยับตัวเร็วมากระหว่างปี 2549 ถึง 2554 เป็นเพราะคาดคะเนว่าโครงการท่าเรือน้ำลึกทวายในประเทศเมียนมาร์จะส่งผลให้เมืองชายแดนคือ กาญจนบุรีซึ่งจะมีความสำคัญในการเชื่อมต่อเพิ่มขึ้น จึงมีการเก็งกำไรทำให้ราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้นจนไม่คุ้มค่าต่อการทำการเกษตรและทำให้เกิดปัญหาที่ดินรกร้างดังกล่าว เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มจังหวัดที่มีพื้นที่อุตสาหกรรมจำนวนมากคือ ชลบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง มีการลดลงของพื้นที่รกร้างเป็นอย่างมากในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา และจังหวัดที่มีพื้นที่รกร้างน้อยมากในปัจจุบันที่ใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร คือ จังหวัดนครปฐม ซึ่งคาดว่าเกิดจากการขยายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัย ซึ่งเกิดจากมีการขยายตัวจากเมืองหลวงคือกรุงเทพมหานครไปสู่จังหวัดใกล้เคียง ทำให้เกิดการเก็งราคาที่ดินและมีผลทำให้ที่ดินดังกล่าวถูกปล่อยรกร้าง แต่เมื่อมีถนนและความเจริญขยายไปถึงก็กลับถูกนำมาใช้เป็นที่อยู่อาศัย ทำให้พื้นที่ที่เคยรกร้างดังกล่าวลดลง

ภาพที่ 8.93 พื้นที่รกร้างแยกตามประเภท เส้นทาง SEC พ.ศ. 2543

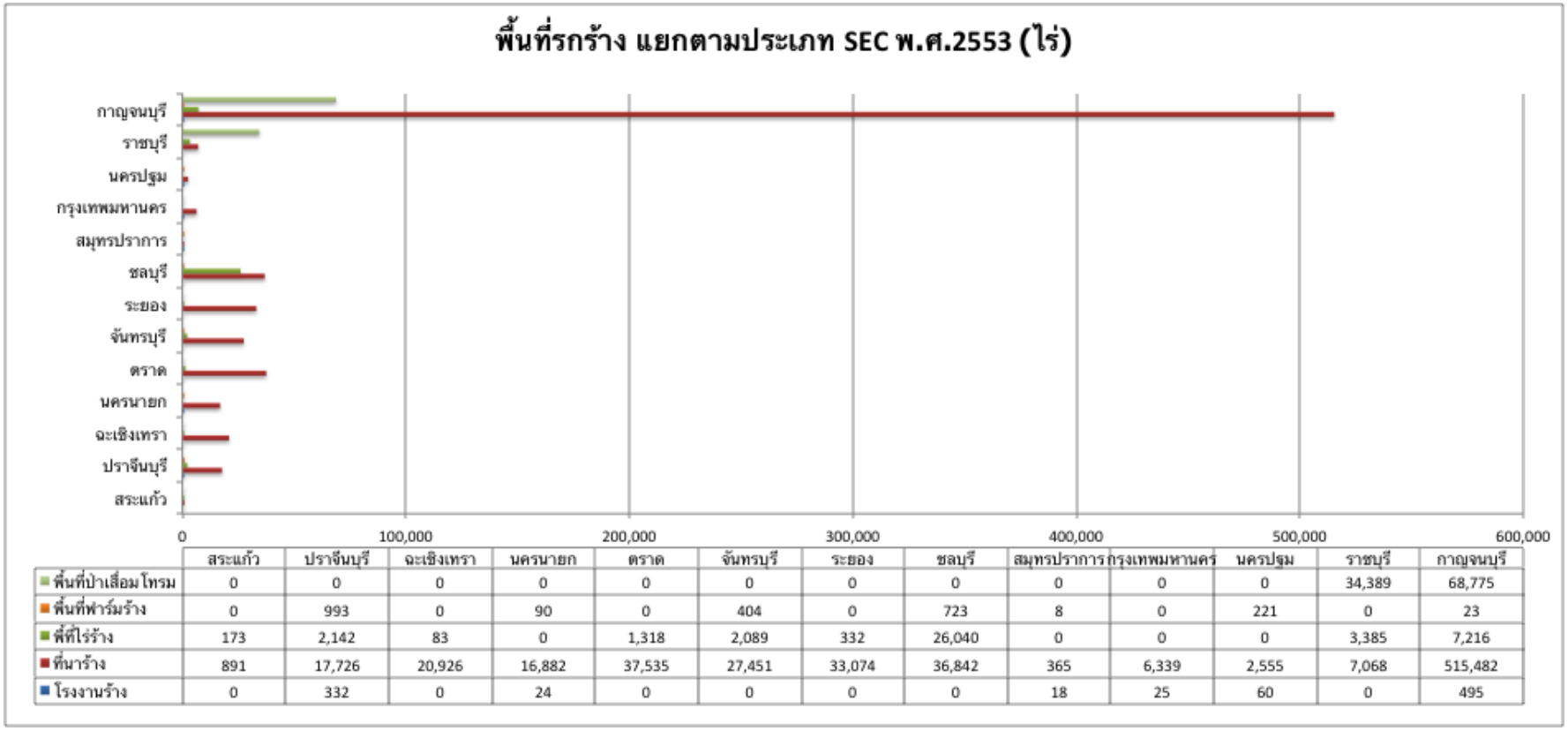

	สระแก้ว	ปราจีนบุรี	ฉะเชิงเทรา	นครนายก	ตราด	จันทรบุรี	ระยอง	ชลบุรี	สมุทรปราการ	กรุงเทพมหานคร	นครปฐม	ราชบุรี	กาญจนบุรี
พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม	72,700	36,200	19,258	0	0	14,693	30,855	65,327	0	0	0	252,596	151,271
พื้นที่ฟาร์มร้าง	27,664	25,203	7,532	0	16,054	107,582	48,016	136	0	0	0	6,646	747,061
พื้นที่ไร่หมุนเวียนร้าง	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
พื้นที่ไร่ร้าง	0	0	53,417	0	40,906	4,446	0	36,092	0	0	1,078	2,752	0
พื้นที่นาร้าง	1,494	32,731	88,330	1,943	14,404	4,721	39,491	99,331	80,182	964	35,680	13,152	2,641
พื้นที่โรงงานร้าง	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

ภาพที่ 8.94 ขนาดพื้นที่รกร้างบนเส้น SEC พ.ศ. 2553

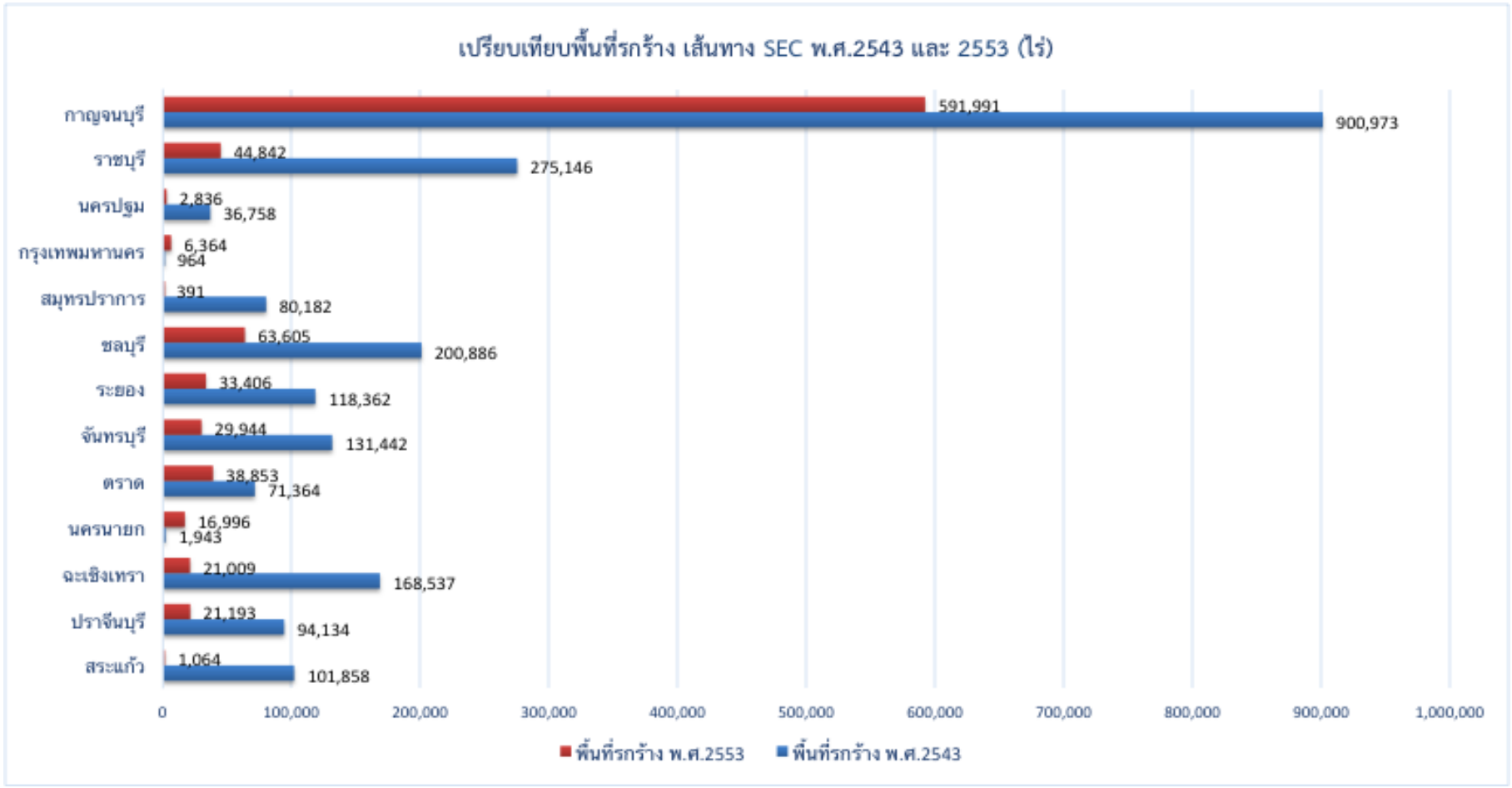

ภาพที่ 8.95พื้นที่รกร้างแยกตามประเภท เส้นทาง SEC พ.ศ. 2553

	สระแก้ว	ปราจีนบุรี	ฉะเชิงเทรา	นครนายก	ตราด	จันทรบุรี	ระยอง	ชลบุรี	สมุทรปราการ	กรุงเทพมหานคร	นครปฐม	ราชบุรี	กาญจนบุรี
พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	34,389	68,775
พื้นที่ฟาร์มร้าง	0	993	0	90	0	404	0	723	8	0	221	0	23
พื้ที่ไร่ร้าง	173	2,142	83	0	1,318	2,089	332	26,040	0	0	0	3,385	7,216
ที่นาร้าง	891	17,726	20,926	16,882	37,535	27,451	33,074	36,842	365	6,339	2,555	7,068	515,482
โรงงานร้าง	0	332	0	24	0	0	0	0	18	25	60	0	495

ภาพที่ 8.96 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพื้นที่รกร้างรายจังหวัดบนเส้นทาง SEC

8.11 สรุปท้ายบท

8.11.1ภาพรวมการใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC – SEC

จากการสำรวจการใช้ที่ดินโดยรวมของประเทศไทยใน พบว่า พื้นที่ภาคเกษตรจากปี 2545-2554 เพิ่มขึ้น 2.05 ล้านไร่ซึ่งเกิดจากการลดลงของพื้นที่ป่า 1.19 ล้านไร่และการลดลงของพื้นที่นอกการเกษตร 0.86 ล้านไร่คาดว่าถ้าเป็นตัวเลขปี 2556 พื้นที่ป่าน่าจะลดลงมากกว่านี้ประเด็นนี้สะท้อนการที่ประเทศจีนขยับขึ้นมาเป็นประเทศแนวหน้าในอุตสาหกรรมยานยนต์มีผลทำให้พื้นที่ป่าส่วนหนึ่งหายไปจากประเทศไทยและถูกเปลี่ยนมาเป็นพื้นที่ปลูกยางเพิ่มขึ้นและอีกส่วนหนึ่งที่ถูกใช้ไปในการปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มขึ้นด้วยนี่เป็นความเชื่อมโยงที่พอจะสังเกตเห็นได้โดยพิจารณาสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศไทยทั้งหมดในภาพรวมอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าพื้นที่บนเส้นทาง EWEC เนื่องจากอยู่บริเวณภาคเหนือตอนล่างและอีสานตอนบนในปี 2545 จึงมีเนื้อที่นอกการเกษตรน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (ร้อยละ 16 เทียบกับร้อยละ 20)ขณะที่มีพื้นที่ป่ามากกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (ร้อยละ 36 เทียบกับร้อยละ 33) ในกรณีของ EWEC จังหวัดที่ยังมีพื้นที่ป่ามากคือจังหวัดตากสุโขทัยพิษณุโลกและเพชรบูรณ์โดยเฉพาะตากและเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดที่ยังมีพื้นที่ป่ามากกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศถ้าใช้ตัวเลขทั้งหมดสะท้อนระดับการพัฒนาทางอุตสาหกรรมและบริการก็ถือได้ว่าการพัฒนาของจังหวัดบนเส้นทางนี้ในปี 2545 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศและถ้าจะเทียบกับจังหวัดบนเส้นทาง SEC ในปีเดียวกันก็จะพบว่าระดับการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมและบริการบนเส้นทางดังกล่าวสูงกว่าภาพรวมของทั้งประเทศกล่าวคือมีพื้นที่ภาคบริการและอุตสาหกรรมร้อยละ 22 สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศร้อยละ 20ขณะที่ภาคการเกษตรของ SEC มีเพียงร้อยละ 45 เทียบกับทั้งประเทศร้อยละ 47 และของ EWEC ร้อยละ 48 ทั้งนี้เพราะเส้นทาง SEC มีจังหวัดที่เป็นพื้นที่อุตสาหกรรมและบริการขนาดใหญ่เช่นกรุงเทพมหานครสมุทรปราการชลบุรีและระยองเป็นต้นขณะที่พื้นที่ป่าของจังหวัดบนเส้นทาง SEC มีขนาดเท่ากับค่าเฉลี่ยของประเทศและน้อยกว่า EWEC คือร้อยละ 33 โดยมีพื้นที่ป่าขนาดใหญ่ภาคตะวันตกคือจังหวัดกาญจนบุรีและผืนป่าตะวันออกประกอบด้วยฉะเชิงเทราระยองจันทบุรีดังนั้น จึงสรุปได้ว่าในแง่ความเจริญทางอุตสาหกรรมและบริการจังหวัดบนเส้นทาง SEC มีความก้าวหน้ามากที่สุดตามมาด้วยค่าเฉลี่ยทั้งประเทศตามมาด้วย EWEC แต่ทั้งหมดนี้เป็นตัวเลขเชิงปริมาณที่มิได้วิเคราะห์ประเด็นเรื่องคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่แต่อย่างใด

สิบปีต่อมาค่าเฉลี่ยของกิจกรรมต่างๆทั้งประเทศไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนักแต่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญทั้งในพื้นที่ EWEC และ SEC กล่าวคือค่าเฉลี่ยของกิจกรรมนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นในพื้นที่ EWEC จากร้อยละ 16 มาเป็นร้อยละ 20 เท่ากับค่าเฉลี่ยของประเทศการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลจากการลดลงของพื้นที่การเกษตรจากร้อยละ 48 ในปี 2545 เหลือร้อยละ 44 ในปี 2554 สะท้อนให้เห็นการขยายตัวอย่างรวดเร็วของกิจกรรมภาคนอกการเกษตรขณะที่สัดส่วนของพื้นที่ป่ายังคงอยู่เท่าเดิมคือร้อยละ 36 ประเด็นนี้หมายความว่าเส้นทาง EWEC มีส่วน

ส่งเสริมให้ภาคนอกการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทางนี้ขยายตัวเร็วเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดที่มีพื้นฐานอุตสาหกรรมอยู่แล้วเช่นจังหวัดขอนแก่นเพชรบูรณ์และตากเป็นต้นในขณะที่บนเส้นทาง SEC ก็มีการใช้พื้นที่นอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 22 มาเป็นร้อยละ 24 โดยสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นนั้นเกิดจากการลดลงของกิจกรรมในภาคการเกษตรที่ลดลงจากร้อยละ 45 เหลือเพียงร้อยละ 42 ส่วนอีกร้อยละ 1 ที่หายไป คือ พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นซึ่งเกิดจากการฟื้นฟูพื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรมในพื้นที่ป่าจังหวัดกาญจนบุรีและป่าตะวันออกในกรณีของ SEC นั้นอาจจะกล่าวได้ว่าแรงดึงดูดของการขยายตัวของเมืองที่มีอยู่เดิมเช่นจังหวัดกรุงเทพมหานครสมุทรปราการชลบุรีระยองฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี เป็นปัจจัยหลักมากกว่าอิทธิพลของเส้นทาง SEC ยกเว้นกรณีจังหวัดกาญจนบุรีและสระแก้ว

8.11.2 การเปลี่ยนแปลงโดยการเป็นเมืองในจังหวัดบนเส้นทางEWECและSEC

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ของกลุ่มจังหวัดในเส้นทาง EWEC – SEC ส่วนที่มีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้น คือ จังหวัดบนเส้นทาง SEC ตะวันตกประกอบด้วยกรุงเทพมหานครราชบุรีและสมุทรปราการความเป็นเมืองของกรุงเทพมหานครและสมุทรปราการไม่น่าจะเกี่ยวกับ SEC มากนักแต่เป็นการขยายตัวตามปกติของเมืองศูนย์กลางส่วนราชบุรีนั้นอาจจะมีอิทธิพลของระเบียงเศรษฐกิจ SEC อยู่บ้างส่วนที่น่าจะได้รับอิทธิพลจาก SEC มากกว่าคือจังหวัดบนเส้นทาง SEC ภาคตะวันออกสายเหนือประกอบด้วยปราจีนบุรีฉะเชิงเทราและนครนายกเป็นหลักส่วนหนึ่งสะท้อนความสำคัญของการค้าชายแดนที่อำเภออรัญประเทศจังหวัดสระแก้วส่วนที่อาจจะได้รับอิทธิพลจาก EWEC ด้านตะวันตกคือสุโขทัยและตากโดยที่เพชรบูรณ์อาจจะได้รับอิทธิพลด้วยแต่ส่วนหนึ่งเป็นเพราะจังหวัดเพชรบูรณ์มีแหล่งพลังงานของตัวเองส่วนจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ด้านตะวันออกนั้น คงจะได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของขอนแก่นระดับหนึ่งและได้รับอิทธิพลจากเส้นทาง EWEC บ้างบางส่วนจังหวัดที่มีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้น คือชัยภูมิขอนแก่นและกาฬสินธุ์ตามลำดับในขณะที่จังหวัดบนเส้นทาง SEC ภาคตะวันออกตอนใต้นั้นคงจะมีอิทธิพลจาก SEC น้อยมากและเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมเดิมจึงมีแนวโน้มที่จะอนุรักษ์ให้มีพื้นที่ทางการเกษตรหรือพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น

สำหรับภาพรวมของพื้นที่นอกภาคการเกษตรของจังหวัดที่อยู่บนเส้นทางSEC ประกอบด้วยจังหวัดกาญจนบุรีสระแก้วปราจีนบุรีฉะเชิงเทราชบุรีจันทบุรีกรุงเทพมหานครชลบุรีตราดนครปฐมนครนายกและระยองตามลำดับสะท้อนให้เห็นว่าบนเส้นทาง SEC นี้จังหวัดกาญจบุรีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ใหญ่ที่สุด เพราะ มีทั้งพื้นที่ป่าใหญ่ที่สุดพื้นที่เกษตรใหญ่ที่สุดและพื้นที่นอกภาคเกษตรใหญ่ที่สุดด้วยขณะที่กรุงเทพมหานครไม่มีพื้นที่ป่าและพื้นที่เกษตรมีน้อยมากเช่นกันเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ บนเส้นทาง SEC

8.11.3 การใช้ที่ดินเทียบกับปริมาณผลผลิตทางการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC และ SEC

ในแง่ของผลผลิตทางการเกษตรบนเส้นทาง EWEC ที่มีการใช้ที่ดินเพื่อการทำนาเมื่อเทียบกับพืชเศรษฐกิจอื่นๆ เช่นข้าวโพดอ้อยมันสำปะหลังยางพาราและปาล์มน้ำมันมีการใช้ที่ดินเพื่อปลูกข้าวมากกว่าร้อยละ 60 ของพืชเศรษฐกิจอื่นๆ รองลงมา คือ การใช้พื้นที่ในการปลูกข้าวโพดและอ้อย ตามลำดับมีการปลูกปาล์มหลังปีพ.ศ. 2545 จึงทำให้มีผลผลิตเกิดขึ้นในปีพ.ศ. 2554 แต่สำหรับปริมาณผลผลิตโดยไม่คำนึงถึงมูลค่าที่เกิดขึ้นจากการใช้ที่ดินบนพื้นที่ดังกล่าวอ้อยเป็นพืชเศรษฐกิจที่ให้ผลผลิตที่สูงกว่าข้าวหรือพืชชนิดอื่นหากคิดอัตราผลผลิตเชิงปริมาณต่อไร่ เนื่องจาก อ้อยมีอัตราผลผลิตต่อไร่มากกว่า 10 ตันเพราะมีสัดส่วนผลผลิตที่เป็นน้ำค่อนข้างสูง ขณะที่มันสำปะหลังมีอัตราผลผลผลิตต่อไร่ประมาณ 2.5 ตันและข้าวให้ผลผลิตต่อไร่น้อยกว่า 0.50 ตันต่อไร่

ส่วนปริมาณผลผลิตทางการเกษตรบนเส้นทาง SEC มีการใช้พื้นที่ในการทำนาเมื่อเปรียบเทียบกับพืชเศรษฐกิจอื่นๆประมาณ 2 ใน 5 ของพื้นที่ทั้งหมดรองลงมา คือ การใช้พื้นที่ในการปลูกอ้อยและมันสำปะหลังตามลำดับมีการปลูกยางพาราและปาล์มหลังปีพ.ศ. 2545 แต่ยังไม่มีผลผลิตออกสู่ตลาดปีพ.ศ. 2554 สัดส่วนของการใช้ที่ดินในการปลูกพืชหลักมีการเปลี่ยนแปลงไปจากปีพ.ศ. 2545 การใช้ที่ดินในการปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นมากจนมีสัดส่วนใกล้เคียงกับที่ดินสำหรับปลูกอ้อยและมันสำปะหลังอย่างมีนัยสำคัญทางด้านปริมาณผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการใช้ที่ดินคิดตามน้ำหนักผลผลิตอ้อยให้ผลผลิตที่สูงกว่าข้าวหรือพืชชนิดอื่นตามที่ได้อธิบายไว้แล้วอย่างไรก็ตามราคายางพาราต่อหน่วยน้ำหนักสูงกว่าพืชชนิดอื่นๆมากจึงเป็นเหตุจูงใจให้มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่มาปลูกยางพาราในสัดส่วนเพิ่มขึ้นหากคิดอัตราผลผลิตตอบแทนต่อไร่ก็จะพบว่าอ้อยมีอัตราผลผลิตต่อไร่มากกว่า 10 ตันมันสำปะหลังมีอัตราผลผลผลิตต่อไร่ประมาณ 3 ตันเนื่องจากพื้นที่บนเส้นทาง SEC อาจจะมีความอุดมสมบูรณ์และเหมาะสำหรับปลูกมันสำปะหลังมากกว่าพื้นที่บนเส้นทาง EWEC ซึ่งมีผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 2.5 ตันต่อไร่ปาล์มมีอัตราผลผลิตต่อไร่ประมาณ 2 ตันข้าวให้ผลผลิตต่อไร่น้อยกว่า 0.50 ตันต่อไร่และยางพารามีอัตราผลผลิตต่อไร่ประมาณ 0.29 ตันต่อไร่เป็นที่น่าสังเกตว่า อิทธิพลของ EWEC และ SEC ประกอบกับข้อตกลง FTA กับประเทศต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 5 มีผลทำให้แบบแผนการผลิตเปลี่ยนไปโดยเฉพาะพื้นที่ที่ใช้ปลูกยาง อ้อยและมันสำปะหลัง อีกทั้งมีแนวโน้มที่จะปลูกพืชเศรษฐกิจเช่นนี้ในลักษณะพืชเชิงเดี่ยวมากขึ้นซึ่งจะมีผลกระทบต่อคุณภาพของดินในระยะยาวและเป็นอุปสรรคต่อการปรับเปลี่ยนการพัฒนาไปสู่แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบของเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มมากขึ้น

8.11.4 ที่ดินรกร้างและป่าเสื่อมโทรมบนเส้นทางEWECและSEC

พื้นที่รกร้างในกลุ่มจังหวัดบนเส้นทาง EWEC นั้น ในปี พ.ศ.2543 พบว่า มีสัดส่วนที่น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ทั้งหมด (ร้อยละ 0.004 ของพื้นที่ทั้งหมด) และจากข้อมูลในปี พ.ศ.2553 พบว่า สัดส่วนของพื้นที่รกร้างยังคงลดลงจากปี พ.ศ.2543 อย่างต่อเนื่อง (ร้อยละ 0.00021 ของพื้นที่ทั้งหมด) โดยในรายละเอียดของพื้นที่รกร้างสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

สัดส่วนของพื้นที่รกร้างในภาพรวมของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ในปี พ.ศ.2543 พบว่า มีพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมรกร้างเป็นจำนวนมากที่สุด (2,912,893 ไร่) ซึ่งเป็นผลจากการมีพื้นที่ป่าสงวนและป่าไม้อื่นๆ ถูกบุกรุกเพื่อทำการเกษตร และมีการลักลอบตัดไม้ ทำให้เกิดพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมทิ้งร้างมาก ส่วนพื้นที่รกร้างอื่น ๆ ที่พบมาก รองลงไป คือ พื้นที่ไร่หมุนเวียนรกร้างและพื้นที่ฟาร์มร้าง การที่พื้นที่รกร้างน้อยลงแสดงถึงการใช้พื้นที่ทำประโยชน์มากขึ้นอันเป็นผลจากการขยายตัวของเศรษฐกิจภาคนอกการเกษตรในพื้นที่เหล่านี้ ส่วนพื้นที่ร้างนั้นก็เปลี่ยนไปตามวัฏจักรทางเศรษฐกิจ เป็นต้นว่า ไร่ร้างและนาร้าง ในยามที่ผลผลิตเหล่านี้ราคาดีสะท้อนการที่ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นเร็วทำให้การทำการเกษตรถึงแม้ว่าจะได้รับผลตอบแทนสูงขึ้นก็ยังไม่คุ้มกับต้นทุนค่าที่ดินที่เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันผลจาก FTA กับออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ในระยะเริ่มเจรจา และภายหลังการเซ็นสัญญาตามข้อตกลงก็อาจจะมีผลทำให้พื้นที่ฟาร์มเลี้ยงโคเนื้อและโคนมถูกทิ้งร้างหรือเปลี่ยนเป็นไร่นาแทน ขณะที่ปัญหาทางธุรกิจประกอบกับความสามารถในการจัดการไม่ดีพอก็อาจทำให้พื้นที่อุตสาหกรรม รวมทั้งฟาร์มกุ้งถูกทิ้งร้างได้ แต่ในภาพรวมการขยายตัวของภาคนอกการเกษตรประกอบกับการขยายตัวของเมืองบนพื้นที่ตามเส้นทาง SEC และ EWEC ที่ทำให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้นทำให้พื้นที่ที่ถูกทิ้งร้างมีจำนวนลดลง

บทที่ 9
การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดบน EWEC และ SEC

9.1 ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดบนระเบียง EWEC และ SEC จากการสัมภาษณ์ภาคธุรกิจเอกชน ต่างให้ความเห็นในทิศทางเดียวกันว่ายุทธศาสตร์เชื่อมโยงภูมิภาคนี้เข้าด้วยกันไม่มีนัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ (ผลการสัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดกาญจนบุรี ตาก เพชรบูรณ์ ขอนแก่น และมุกดาหาร และสภาอุตสาหกรรมพิษณุโลก) ทั้งนี้เนื่องจากพวกเขามิได้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยฉับพลันเนื่องจากไม่มีโครงการที่เด่นชัดเป็นพิเศษนั่นเอง ยกเว้นกรณีของจังหวัดชายแดน การเพิ่มขึ้นของ GPP ของจังหวัดเพชรบูรณ์ และมหาสารคาม เกิดจากการเปลี่ยนของปัจจัยภายในเศรษฐกิจของจังหวัด คือ มีการลงทุนในอุตสาหกรรมการเกษตร (เช่น อุตสาหกรรมโรงงานน้ำตาล โรงงานแปรรูปอาหาร เป็นต้น) และการขยายพื้นที่เพาะปลูก ในจังหวัดเพชรบูรณ์มีอุตสาหกรรมพลังงานและโรงงานแปรรูปอาหาร ส่วนจังหวัดตากและมุกดาหารความคึกคักทางเศรษฐกิจเป็นผลชัดเจนจากการค้าชายแดนซึ่งส่วนหนึ่งก็เป็นการเชื่อมโยงภูมิภาคเข้าด้วยกัน อย่างน้อยก็เป็นทางด้านจิตวิทยาที่แต่ละฝ่ายมีความมุ่งมั่นที่จะค้าขายระหว่างกันเพิ่มมากขึ้น แต่ก็มิได้เป็นการค้าผลผลิตที่ผลิตขึ้นภายในจังหวัด หอการค้าจังหวัดมุกดาหารกล่าวว่า "*มุกดาหารยังไม่ได้ประโยชน์เท่าใดนักจากการเปิดด่านถาวรขนส่งสินค้าผ่านลาวและเวียดนาม บนถนนสาย AH1 แม้มูลค่าการค้าจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วก็ตาม มุกดาหารยังเป็นจังหวัดเกษตรกรรม ไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ มุกดาหารยังเป็นจังหวัดต้นๆของภาคอีสานเรื่องความจนอยู่*" (สัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดมุกดาหาร วันที่ 19 สิงหาคม 2557) อย่างไรก็ตาม เมื่อนโยบายการตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษหรือเขตอุตสาหกรรมชายแดนตามนโยบายของรัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา (2557) ภาพนี้อาจจะเปลี่ยนไป

ภาพลักษณะการเป็นเมืองเกษตรทุกจังหวัดบน EWEC ไม่ปรากฏบน SEC บางจังหวัดเพราะกรุงเทพฯ ชลบุรี ระยอง เมืองอุตสาหกรรมใหม่อย่างจังหวัดนครปฐม ฉะเชิงเทรา และปราจีนบุรี เป็นพื้นที่ที่มีสัดส่วนมูลค่าภาคอุตสาหกรรมที่สูงกว่าสาขากิจกรรมอื่น ส่วนจังหวัดที่เหลือก็เป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าภาคเกษตรและบริการอย่างมีนัยสำคัญการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดบนเส้นทางระเบียง SEC นอกจากจะเป็นไปตามแนวคิดเมืองหลักและเมืองบริวารแล้ว ยังสัมพันธ์กับนโยบายเศรษฐกิจของประเทศด้วย มีนโยบายกระจายโรงงานอุตสาหกรรมออกไปยังจังหวัดรอบปริมณฑลของกรุงเทพมหานครมากขึ้น สำหรับ SEC ตะวันออกนับว่ามีผลจากนโยบายที่เกี่ยวข้องSECอย่างมีนัยสำคัญ ด้วยการตั้งนิคมอุตสาหกรรมในจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อรองรับการค้าชายแดน ณ อำเภออรัญประเทศ ขณะเดียวกันก็เชื่อมโยงเส้น

ตะวันออกตอนล่าง (ภาคตะวันออก) กับเส้นตะวันออกตอนเหนือด้วย รวมทั้งมีการเชื่อมต่อกับ EWEC ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วย

อาจสรุปได้ว่าโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดบนระเบียง EWEC และ SEC สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 กลุ่มดังนี้

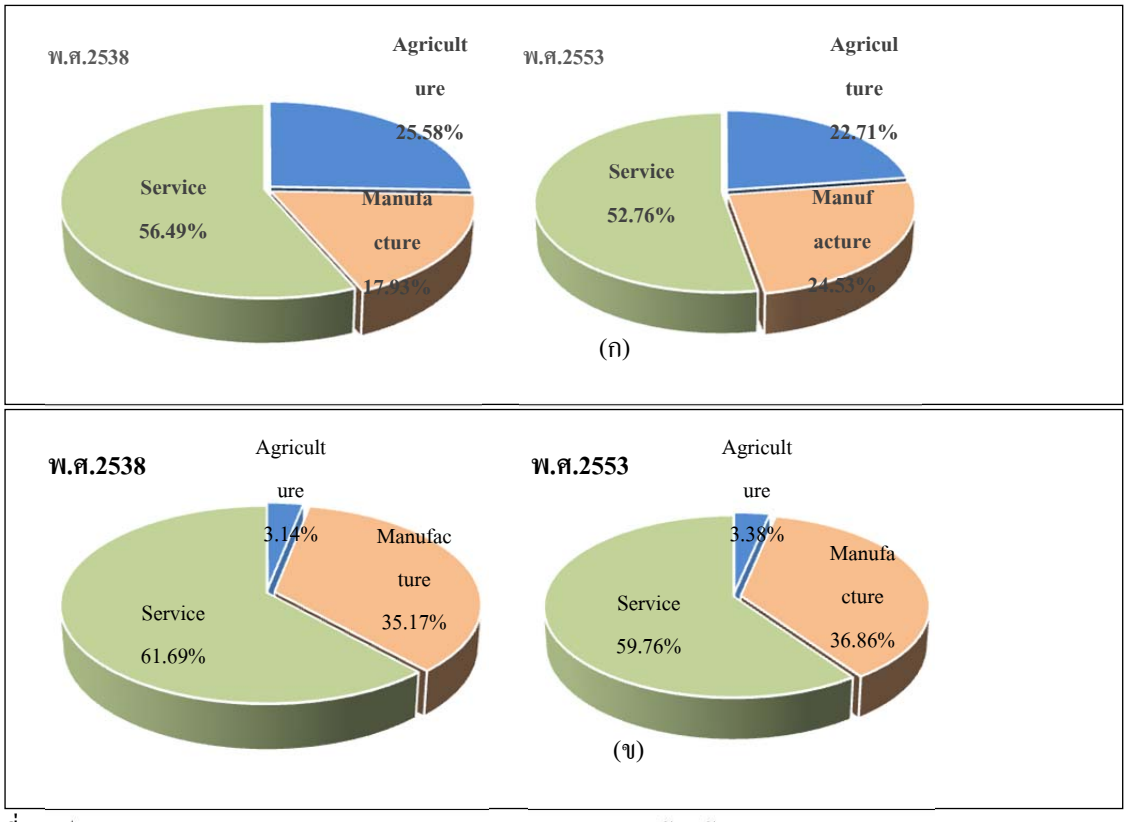
1) กลุ่มจังหวัดที่มีเศรษฐกิจอุตสาหกรรมนำได้แก่ จังหวัดขอนแก่น สมุทรปราการ ชลบุรี และระยอง
2) กลุ่มจังหวัดที่มีเศรษฐกิจอุตสาหกรรมนำกลุ่มใหม่ได้แก่ จังหวัดเพชรบูรณ์ นครปฐม ฉะเชิงเทรา และปราจีนบุรี
3) กลุ่มจังหวัดที่มีเศรษฐกิจการเกษตรนำได้แก่ จังหวัดตาก สุโขทัย ชัยภูมิ มหาสารคาม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร กาญจนบุรี ราชบุรี ตราด จันทบุรี นครนายก และสระแก้ว
4) กลุ่มจังหวัดที่มีเศรษฐกิจบริการนำได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก และกรุงเทพฯ

ด้านความเชื่อมโยงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ พบว่าภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคที่มีความเชื่อมโยงไปข้างหลัง (ในฐานะเป็นผู้รับวัตถุดิบ) และความเชื่อมโยงไปข้างหน้าค่อนข้างสูง(ในฐานะของผู้ป้อนสินค้าและบริการ และสินค้าขั้นกลาง (Intermediate goods)) ความน่าสนใจอยู่ที่ภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ หรืออุตสาหกรรมเบา ที่มีค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลังสูงมาก โดยเกิดขึ้นบน EWEC และ SEC ภาพนี้สะท้อนถึงศักยภาพในการสร้างรายได้ของอุตสาหกรรมเบา ผู้ประกอบการจำนวนมากในจังหวัดผลิตวัตถุดิบป้อนสู่โรงงานอุตสาหกรรมเบา เพื่อแปรรูปเป็นสินค้าออกสู่ตลาดต่อไป

เมื่อเปรียบเทียบขนาดเศรษฐกิจของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC กับ SEC จะพบว่าขนาดเศรษฐกิจของจังหวัดบน EWECนั้นเล็กกว่าขนาดเศรษฐกิจของจังหวัดบนเส้นทาง SEC มาก เนื่องจากบนเส้นทาง SEC ประกอบด้วยศูนย์กลางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ คือ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ ชลบุรี และระยอง นอกจากนั้นยังมีจำนวนจังหวัดทั้งสิ้น 13 จังหวัด ถึงแม้พื้นที่โดยรวมของจังหวัดบนเส้นทาง SEC จะน้อยกว่าพื้นที่โดยรวมของจังหวัดบนเส้นทาง EWECจากการเปรียบเทียบมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดทั้งหมดรวมกัน (Gross Provincial Products, GPP) บนเส้นทาง EWEC ในปี 2538 มีมูลค่าเท่ากับ 212.85 พันล้านบาท เทียบกับของ SEC ในปีเดียวกันคือ 2,210.25 พันล้านบาท หรือขนาดเศรษฐกิจของ SEC ใหญ่กว่า EWEC ประมาณ 10 เท่า ในขณะที่ในปี 2553 ขนาดเศรษฐกิจของ EWEC ขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็น 466.51 พันล้านบาท หรือขยายตัวกว่า 2 เท่าในระยะเวลา 16 ปี การขยายตัวของ SEC ในช่วงระยะเวลาเดียวกันเพิ่มเป็น 6,111.82 พันล้านบาท หรือขยายตัวกว่า 2.5 เท่า ทำให้เศรษฐกิจของพื้นที่บนเส้นทาง SEC มีขนาดใหญ่กว่าของ EWEC เป็น 13 เท่า ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงความเป็นเมืองที่ประกอบด้วยภาคบริการและภาคการผลิตอุตสาหกรรมที่ใหญ่ของ SEC มากกว่า EWECซึ่งมีพื้นที่ทางการเกษตรในสัดส่วนที่สูงกว่า เมื่อพิจารณาสัดส่วนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะสะท้อนอย่างชัดเจนว่าสัดส่วนของมูลค่า

ผลิตภัณฑ์จากภาคการเกษตรของ EWEC ยังค่อนข้างจะสูงกว่า SEC มาก ขณะที่สัดส่วนของทั้งภาคบริการและภาคการผลิตของ SEC ล้วนใหญ่กว่าของ EWECทั้งสิ้น (โปรดดูภาพที่ 9.1) ทั้งหมดนี้สอดคล้องกับภาพการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC และ SEC ดังที่ได้นำเสนอไปแล้วในบทที่ 8

ภาพที่ 9.1 ร้อยละของภาคเกษตร อุตสาหกรรมการผลิตและบริการของระเบียงเศรษฐกิจ EWEC (ก) และ SEC (ข)

ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

ส่วนรายละเอียดของ GPP และสัดส่วนของ GPP ในภาคการผลิตต่างๆ ของแต่ละจังหวัดบนเส้นทาง EWEC และ SEC จะแสดงไว้ในตาราง ค.1 และ ค.2 ในภาคผนวก ค.

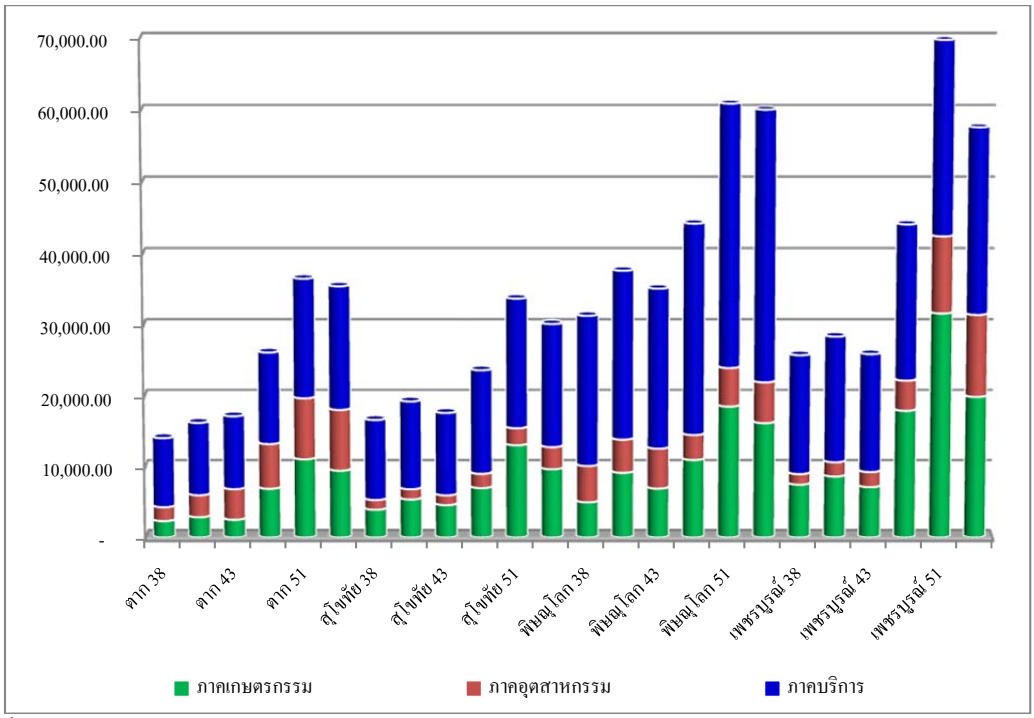
9.1.1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC

ในการพิจารณาโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นรายจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ประกอบด้วยจังหวัดตาก สุโขทัย พิษณุโลก และเพชรบูรณ์ จังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ใกล้เคียงกันคือพิษณุโลกและเพชรบูรณ์ ขณะที่ตากและสุโขทัยมีขนาดเศรษฐกิจรองลงมา และทั้งสองจังหวัดมีขนาดเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกัน โดยจังหวัดตากภาคอุตสาหกรรมจะมีขนาดใหญ่กว่าของสุโขทัยส่วนหนึ่งเกิดจากการย้ายอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานราคาถูกจากเมียนมาร์ไปที่ชายแดนเพื่อลดต้นทุนการผลิต อีกทั้งผลผลิตส่วนหนึ่งจะส่งออกไปจำหน่ายในประเทศเมียนมาร์โดยตรง ในขณะที่จังหวัด

สุโขทัยมีภาคการเกษตรที่ใหญ่กว่าจังหวัดตากเล็กน้อยขณะที่ภาคบริการของทั้งสองจังหวัดมีขนาดใกล้เคียงกัน

ส่วนพิษณุโลกนั้นภาคบริการเป็นภาคที่ใหญ่ที่สุด เนื่องจากส่วนประกอบที่สำคัญของภาคบริการคือ การศึกษา สาธารณสุข และการคมนาคมขนส่ง โดยที่จังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางการศึกษาและการแพทย์ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการคมนาคมของภาคเหนือตอนล่าง ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดพิษณุโลกมีสัดส่วนเล็กที่สุด ส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ถึงแม้ภาคอุตสาหกรรมจะไม่ใช่ภาคที่ใหญ่ที่สุด แต่ก็นับว่าเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมสูงสุดในบรรดาทั้งสี่จังหวัดดังกล่าว เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีการขุดเจาะน้ำมันมาใช้ในเชิงพาณิชย์ได้จริง เป็นแหล่งพลังงานและมีอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากน้ำมันตามมา ขณะเดียวกันภาคการเกษตรของจังหวัดเพชรบูรณ์ก็มีสัดส่วนสูงที่สุดในบรรดาทั้งหมด 4 จังหวัด โดยที่นับตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมา เพชรบูรณ์ถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจเร็วที่สุดในบรรดา 4 จังหวัดดังกล่าว (โปรดดูภาพที่ 9.2)จากการสัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดเพชรบูรณ์ (วันที่ 18 สิงหาคม 2557)ได้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า การที่จังหวัดเพชรบูรณ์มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง เพราะผลผลิตภาคเกษตรเป็นสำคัญซึ่งแตกต่างไปจากจังหวัดพิษณุโลก หอการค้ากล่าวว่า “*พิษณุโลกเป็นเมืองหัวโต ตัวเล็ก อำเภอเมืองโต แต่อย่างอำเภอบางระกำ ชาติตระการ และวังทอง พวกนี้ขนาดเศรษฐกิจเล็กกว่าตำบลในอำเภอเมืองของเพชรบูรณ์อีก เพชรบูรณ์โตทั้งตัว เพราะวาง Position ไว้เรื่องของพืชไร่อย่างเดียว*”(สัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดเพชรบูรณ์วันที่18 สิงหาคม 2557)

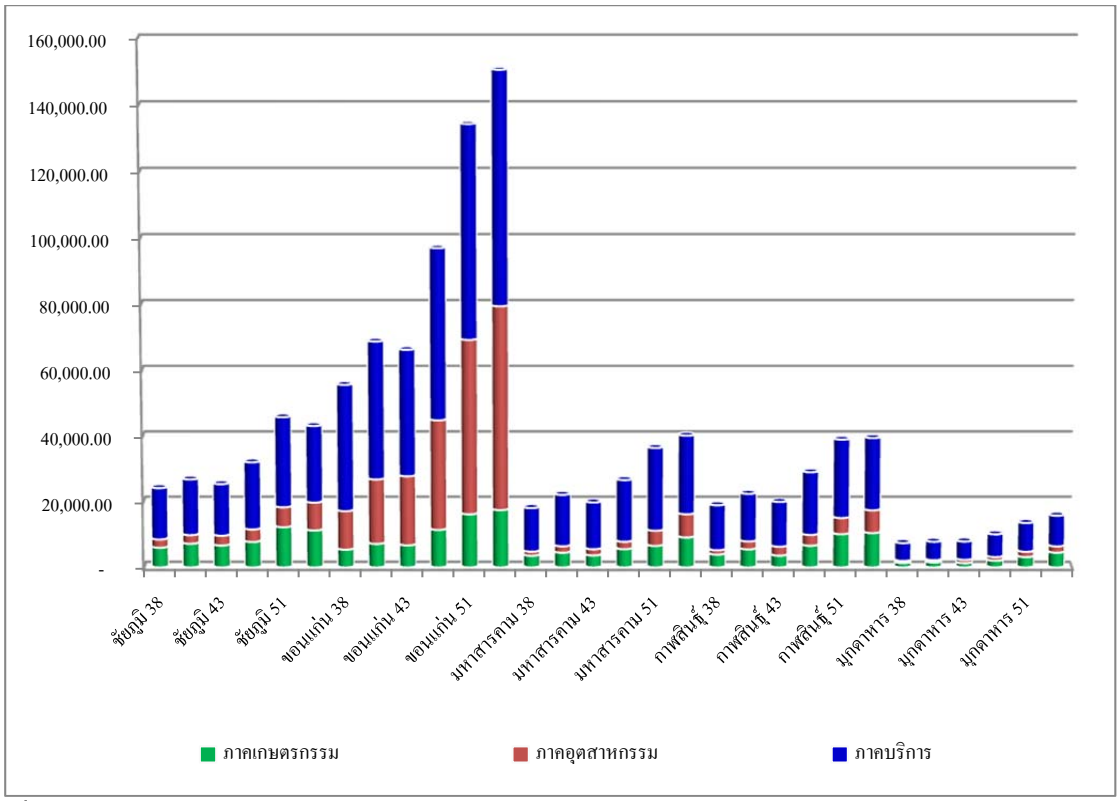
ภาพที่ 9.2 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ตาก สุโขทัย พิษณุโลก และเพชรบูรณ์) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 25382541254325482551 และ 2553

ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

ส่วนจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ภาคตะวันออก ประกอบด้วย ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร แน่นอนว่าจังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดคือ ขอนแก่น และใหญ่ที่สุดสำหรับจังหวัดบนระเบียง EWEC เนื่องจากขอนแก่นเป็นเมืองศูนย์กลางของอีสานตอนบน และเป็นเมืองศูนย์กลางทางการศึกษา สาธารณสุข รวมทั้งการคมนาคมขนส่งของภาคนี้ แต่จุดเด่นของขอนแก่นที่มีมากกว่าพิษณุโลกคือ ภาคอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนสูงกว่ามากด้วยอุตสาหกรรมผลิตอุปกรณ์ประมง จัดว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ก็ตั้งอยู่ในจังหวัดนี้(สัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดขอนแก่นวันที่ 18 กรกฎาคม 2557)รองจากขอนแก่นในภาคนี้คือ ชัยภูมิ โดยที่มหาสารคามและกาฬสินธุ์มีขนาดเศรษฐกิจรองลงมาจากชัยภูมิ และมีขนาดเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน ขณะที่มุกดาหารมีขนาดเศรษฐกิจเล็กที่สุดในบรรดาจังหวัดบนเส้นทางนี้ (โปรดดูภาพที่ 9.3)

ภาพที่ 9.3 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และมุกดาหาร) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553

ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

การขยายตัวทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกิจกรรมเศรษฐกิจบนระเบียงเศรษฐกิจ EWEC จะได้ภาพดังนี้

การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดตามเส้นระเบียงเศรษฐกิจ EWEC ระหว่างปี 2538 – 2553 เฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 5.35 (คำนวณจากการเปลี่ยนแปลงของ GPP ทั้ง 9 จังหวัด) โดยจังหวัดขอนแก่น ตากและเพชรบูรณ์ เป็นจังหวัดที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงสุดสามลำดับแรก หากพิจารณาในช่วง 15 ปีนี้ พบว่าปี 2550 มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเฉลี่ยสูงที่สุดถึงร้อยละ 16.48 ในระดับพื้นที่พบว่าเกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในจังหวัดตากถึงร้อยละ 23.75 หากทำการแบ่งพื้นที่บนระเบียงเศรษฐกิจ EWEC เป็น 2 ส่วนคือ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งอยู่บน EWEC ด้านตะวันตก และกลุ่มจังหวัดอีสานตอนบน ซึ่งเป็นกลุ่มจังหวัดบนEWEC ด้านตะวันออก จะพบว่าจังหวัดที่เป็นบริวารของจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางภาค มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราเร่งจนมีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด (GPP) ค่อนข้างสูง เช่น กรณีของจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเกิดจากการมีอุตสาหกรรมพลังงานตั้งอยู่ แต่หอการค้าจังหวัดเพชรบูรณ์มีความเห็นต่าง เนื่องจากคิดว่าพืชไร่เป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญกว่าของจังหวัดเพชรบูรณ์ ขณะที่อุตสาหกรรมพลังงานอาจไม่ก่อให้เกิด

ประโยชน์แก่จังหวัดเพชรบูรณ์มากนัก โดยระบุกรณีของบริษัทขุดเจาะน้ำมันในจังหวัดว่าเป็นบริษัทสัญชาติจีนที่ได้รับสัมปทานจากรัฐบาล และที่สำคัญคือ จังหวัดไม่ได้ประโยชน์จากการขุดเจาะน้ำมันเท่าใดนัก "*บริษัทเสียภาษีไม่กี่ตังค์ เพราะแจ้งว่าน้ำมันที่ขุดได้มีสัดส่วนของน้ำปนมากกว่า จึงเสียภาษีให้แก่ท้องถิ่นต่ำ ตอนนี้มีปัญหากับภาคประชาชนในจังหวัด บริษัทขอขยายพื้นที่จนถึงอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ถ้าเขาได้น้ำมันน้อยทำไมจึงมาขอขยายพื้นที่เพิ่ม มันน่าคิดนะ*" (สัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดเพชรบูรณ์วันที่ 18 กรกฎาคม 2557)สำหรับจังหวัดกลุ่มภาคอีสานตอนบน การขยายตัวทางเศรษฐกิจยังคงกระจุกตัวอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น (Growth center) ส่วนจังหวัดที่เป็นบริวารของจังหวัดขอนแก่นอย่างเช่น จังหวัดชัยภูมิ กาฬสินธุ์ และมหาสารคาม ก็มีการขยายตัวของมูลค่าผลผลิตภาคเกษตรกรรมอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีสะพานข้ามแม่น้ำโขงขนาดเศรษฐกิจยังคงเล็กกว่าจังหวัดขอนแก่นอยู่มากและมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจช้ากว่าจังหวัดขอนแก่นด้วย แต่ในอนาคตเมื่อเส้นทาง EWECทั้งในสปป.ลาวและเวียดนามสะดวกขึ้น ตลอดจนเกิดมีเขตเศรษฐกิจชายแดนตามนโยบายของรัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา ในปัจจุบัน (2557) คาดว่าจะทำให้อัตราการเติบโตของมุกดาหารเพิ่มขึ้นมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

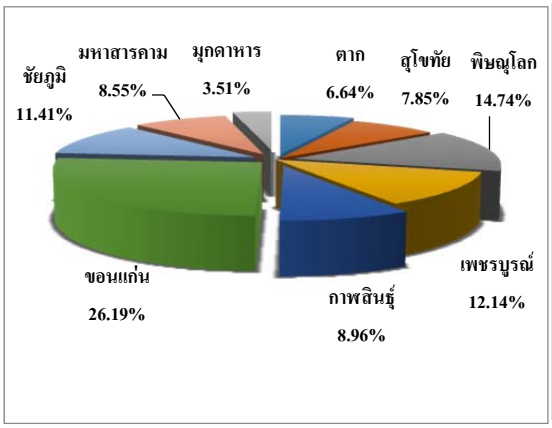
จากภาพที่ 9.4 แสดงสัดส่วนของ GPP รวม 9 จังหวัดบนระเบียงเศรษฐกิจ EWEC พบจังหวัดขอนแก่นมีสัดส่วนมากที่สุด และยังคงเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 31.84 ขณะที่จังหวัดอื่นๆ สัดส่วนเดียวกันนี้กลับลดลง ยกเว้น 2 จังหวัดต่อไปนี้คือ จังหวัดตากและเพชรบูรณ์ ที่เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2553 1 (ค) หากพิจารณาในรายละเอียดของพื้นที่ได้ข้อสรุปดังนี้

จังหวัดขอนแก่นภาคอุตสาหกรรมมีขนาดใหญ่ขึ้นมาก (มีการขยายตัวภาคอุตสาหกรรมทั้งอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมเบา)

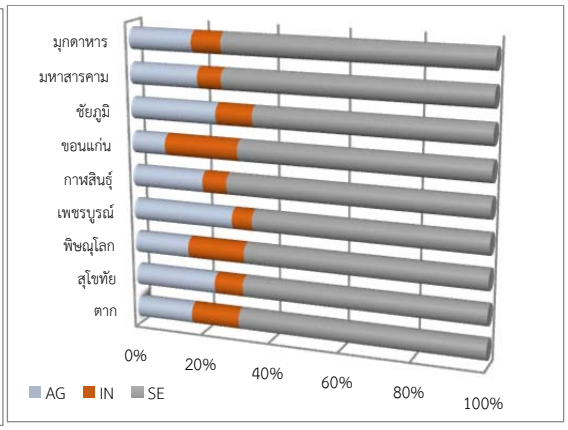
จังหวัดเพชรบูรณ์ มูลค่าการผลิตที่เพิ่มขึ้นเกิดจากในภาคการทำนา การเลี้ยงสัตว์บกและพลังงาน ทั้งนี้มูลค่าจากการทำนามีการเพิ่มขึ้นประมาณ 3 เท่าตัว

จังหวัดตากบทบาทของมูลค่าการผลิตของภาคอุตสาหกรรมเบา การค้า และการทำนา โดยมูลค่าผลผลิตของการทำนาของจังหวัดตากมีการเพิ่มขึ้นประมาณ 3 เท่าตัวเช่นกัน (โปรดดูภาพที่ 9.4)

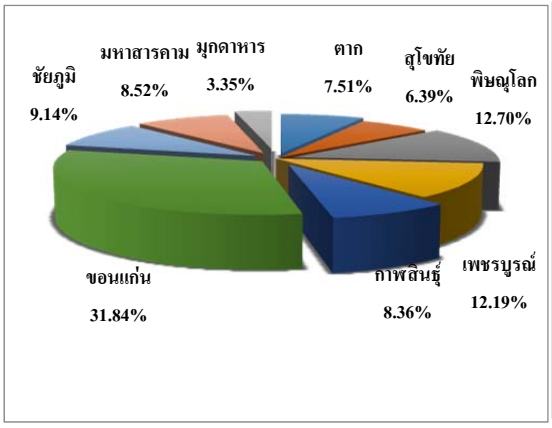
ภาพที่ 9.4 สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด GPP (ก. 2538 ค. 2553) และสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด GPP ของภาคเกษตร อุตสาหกรรมการผลิตและบริการของจังหวัดระเบียงเศรษฐกิจ EWEC (ข. 2538 สัดส่วนกิจกรรม ง. 2553 สัดส่วนกิจกรรม)

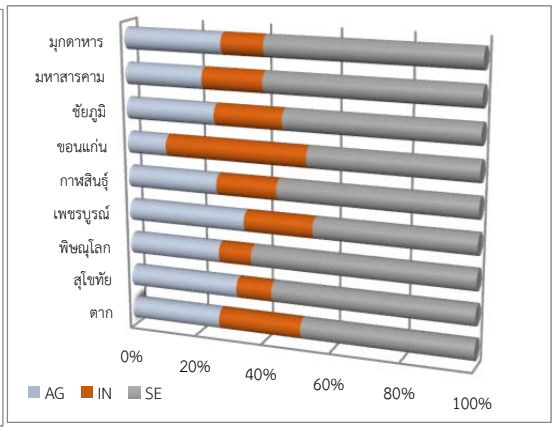
ก. สัดส่วน GPP ของจังหวัดบนระเบียง EWEC ปี 2538

ข. สัดส่วน GPP ของจังหวัดบนระเบียง EWEC ปี 2538 จำแนกตามกิจกรรม

ค. สัดส่วน GPP ของจังหวัดบนระเบียง EWEC ปี 2553

ง. สัดส่วน GPP ของจังหวัดบนระเบียง EWEC ปี 2553 จำแนกตามกิจกรรม

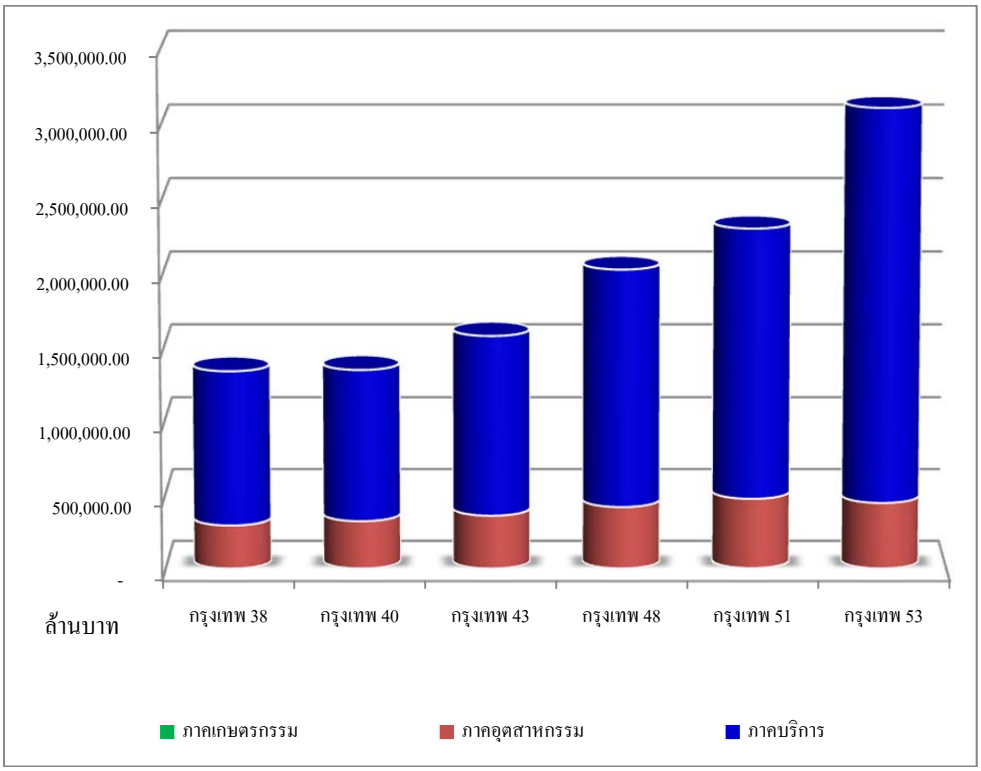
ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

9.1.2 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดบนเส้นทาง SEC

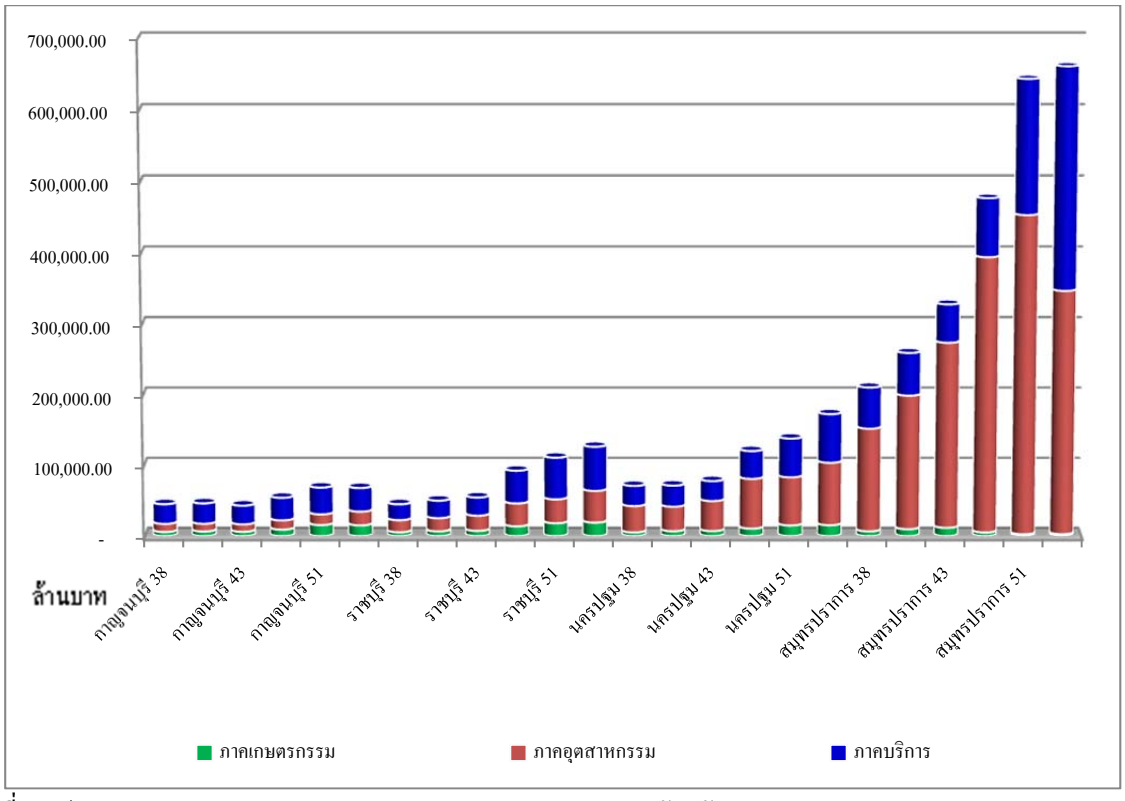
การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ซึ่งประกอบด้วย SEC ด้านตะวันตก คือ กาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ ส่วนด้านภาคตะวันออกแบ่งออกเป็นภาคตะวันออกส่วนล่าง ประกอบด้วยชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด และภาคตะวันออกส่วนบนประกอบด้วย นครนายก ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และสระแก้ว สำหรับในภาคตะวันตกนั้นแน่นอนที่สุด คือ กรุงเทพมหานคร ที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดโดยภาคเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดของกรุงเทพมหานคร คือภาคบริการเพราะเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมบริการทุกชนิด ตามมาด้วยจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดของภาคนี้ ตามมาด้วยนครปฐมซึ่งมีจุดเด่นอยู่ที่สัดส่วนของภาคการเกษตรเพราะเป็นจังหวัดที่มีผลิตผลทาง

การเกษตรที่เป็นแหล่งรองรับความต้องการของเมืองใหญ่อย่าง กทม. และสมุทรปราการ ตามมาด้วยราชบุรีและกาญจนบุรี ตามลำดับ ซึ่งมีการขยายตัวทั้งภาคอุตสาหกรรมและบริการที่สูงกว่ากาญจนบุรีดังที่ได้แสดงไว้ในภาพที่ 9.5 และ 9.6 ตามลำดับ

ภาพที่ 9.5 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final Goods and Services) ตามสาขาเศรษฐกิจใหญ่ 3 สาขา เปรียบเทียบตั้งแต่ปี 2538 ถึง 2553

ภาพที่ 9.6 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น SEC ประกอบด้วย กาญจนบุรีราชบุรี นครปฐม และสมุทรปราการ ตามสาขาเศรษฐกิจใหญ่3 สาขา เปรียบเทียบตั้งแต่ปี 2538 ถึง 2553

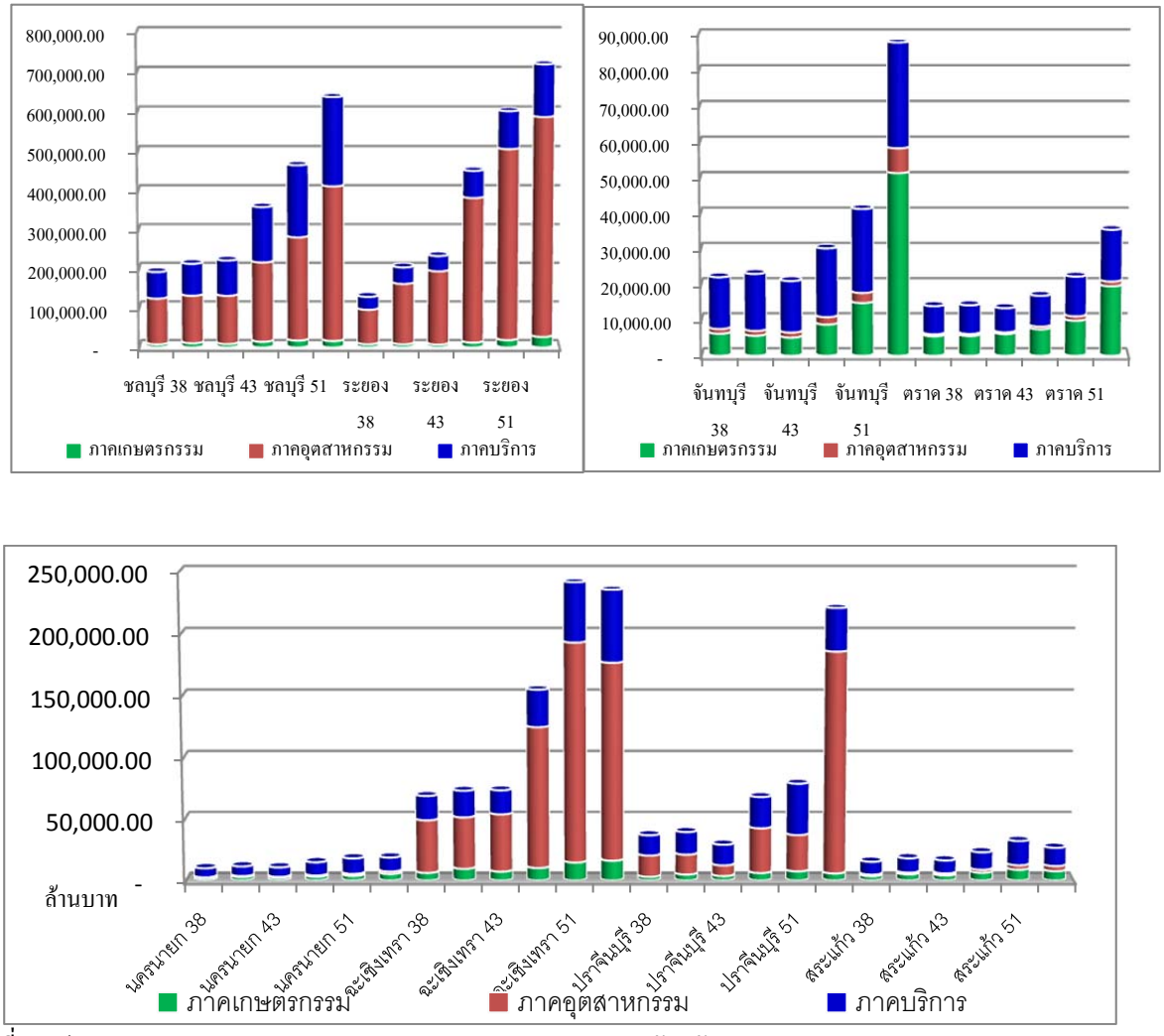
ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

ส่วนจังหวัดบนเส้นทาง SEC ภาคตะวันออกตอนล่าง อันประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด แน่นอนว่าจังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดเนื่องจากมีภาคอุตสาหกรรมใหญ่ที่สุดคือ ระยอง ตามมาด้วยชลบุรี โดยที่ภาคบริการของชลบุรีมีสัดส่วนที่สูงกว่าระยอง แต่ขนาดเศรษฐกิจในภาพรวมเล็กกว่าระยอง ขณะที่จังหวัดจันทบุรีมีลักษณะพิเศษคือภาคการเกษตรขยายตัวอย่างรวดเร็วในปี 2553 ทำให้เศรษฐกิจของจังหวัดจันทบุรีทิ้งห่างจากจังหวัดตราด โดยที่จันทบุรีมีขนาดเศรษฐกิจของทั้งภาคอุตสาหกรรมและบริการล้วนใหญ่กว่าของจังหวัดตราดด้วยเช่นกัน การขยายตัวของเศรษฐกิจภาคการเกษตรของจันทบุรีก็เป็นเพราะการขยายตัวของอุตสาหกรรมในจังหวัดระยอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา และปราจีนบุรี ทำให้มีความต้องการด้านอาหารตามมาด้วยเช่นกัน

ส่วนบนเส้นทาง SEC ภาคตะวันออกตอนบนประกอบด้วย นครนายก ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และสระแก้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จังหวัดฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี เป็นสองจังหวัดที่เศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยฉะเชิงเทราเริ่มขยายตัวอย่างก้าวกระโดดในปี 2548 เป็นต้นไป อันเนื่องจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วภายหลังจากชลบุรีและระยองเริ่มไม่มี

พื้นที่จะรองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม และส่งผลต่อไปเป็นการเพิ่มแรงกดดันให้จังหวัดปราจีนบุรีมีการขยายตัวอย่างก้าวกระโดดทางอุตสาหกรรมในปี 2553 ด้วย เนื่องจากมิได้มีตัวเลขหลังปี 2553 เนื่องจากข้อจำกัดของตาราง I/O ระดับประเทศ จึงยังไม่เห็นภาพการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดนครนายกต่อจากปราจีนบุรี แต่เชื่อว่าการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดนครนายกคงจะทำได้จำกัด เนื่องจากจังหวัดนครนายกเป็นแหล่งท่องเที่ยวและธรรมชาติที่สวยงาม ส่วนที่จะถูกเปลี่ยนแปลงไปคือพื้นที่นาที่อยู่นอกบริเวณพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น จากภาพที่ 9.7 นครนายกจึงเป็นจังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจเล็กที่สุดโดยมีจังหวัดสระแก้วมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่กว่าเพราะเริ่มขยายตัวจากการเป็นเมืองชายแดน

ภาพที่ 9.7 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด นครนายก นครปฐม ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา และสระแก้ว) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 25382541254325482551 และ 2553

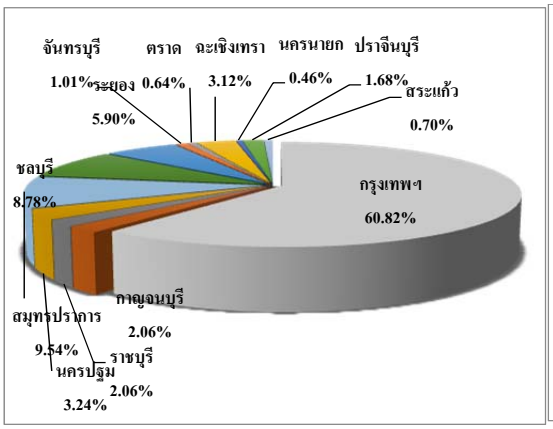

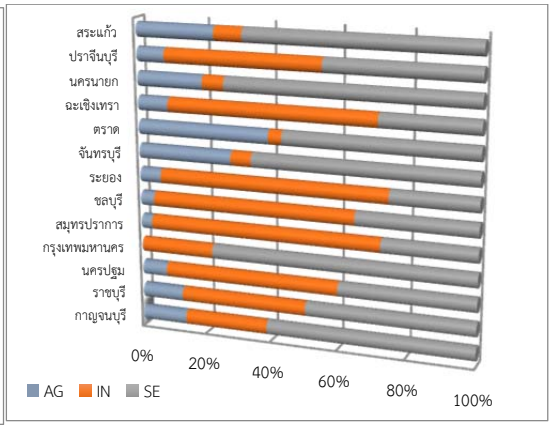
ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

ในภาพรวม การขยายตัวทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักของจังหวัดบนเส้นทาง SEC จำนวน 13 จังหวัด อาจแสดงได้ด้วยภาพ 9.8 พร้อมทั้งการขยายความดังต่อไปนี้

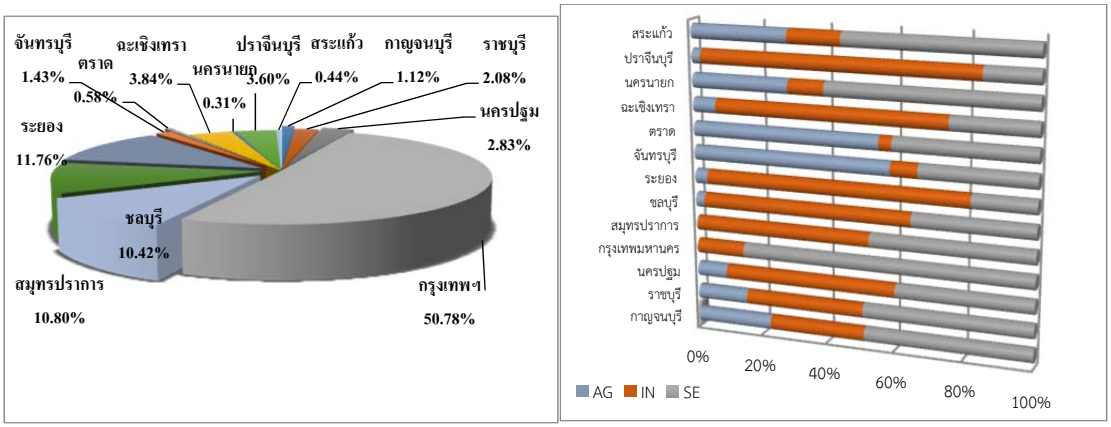
เส้นทาง SEC พาดผ่านกรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑลอันเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยที่GPP ของกรุงเทพมหานครคิดเป็นร้อยละ 29.01 ของประเทศในปี พ.ศ. 2553 ซึ่งมูลค่าผลผลิตภาคบริการมีสัดส่วนมากที่สุด อาจจะกล่าวได้ว่ากิจกรรมเศรษฐกิจบนเส้นทางSEC เป็นภาพสะท้อนส่วนที่ก้าวหน้าที่สุดของเศรษฐกิจไทย กล่าวคือหากพิจารณาเฉพาะมูลค่า GPPของจังหวัดตามเส้นทาง SECจะพบว่าสัดส่วนของ GPPที่สำคัญได้แก่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี สมุทรปราการ และจังหวัดระยอง จากปี พ.ศ. 2538 ถึง 2553 ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของระเบียง SECนี้ ทั้งนี้การขยายตัวทางเศรษฐกิจในภาพรวมทุกจังหวัดตามระเบียงเศรษฐกิจ SEC เฉลี่ยร้อยละ 4 โดยอัตราการขยายตัวนี้สามลำดับแรกได้แก่ ปราจีนบุรี ระยองและจันทบุรี โดยในปี 2553 ปราจีนบุรีและจันทบุรีมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากกว่าเท่าตัวโดยในจังหวัดปราจีนบุรีมีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นของมูลค่าภาคอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว แต่จังหวัดจันทบุรีซึ่งอยู่บน SEC สายใต้เกิดจากมูลค่าเพิ่มขึ้นในภาคเกษตรกรรม การเพิ่มขึ้นนี้มิได้เป็นการตอบสนองต่อนโยบายจังหวัดระเบียง SEC แต่เป็นการผลิตเพื่อส่งขายหรือผลิตแทนภาคการเกษตรของจังหวัดชลบุรีและระยอง ซึ่งในขณะนี้ได้เปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจมาเป็นจังหวัดบริการและอุตสาหกรรมตามลำดับ

ภาพที่ 9.8 สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด GPP (ก. 2538 ค. 2553) และสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด GPP ของภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมการผลิตและบริการของจังหวัดระเบียง SEC (ข. 2538 สัดส่วนกิจกรรม ง. 2553 สัดส่วนกิจกรรม)

ก. สัดส่วน GPP ของจังหวัดบนระเบียง SEC ปี 2538 ข. สัดส่วน GPP ของจังหวัดบนระเบียง SEC ปี 2538 จำแนกตามกิจกรรม

ก. สัดส่วน GPP ของจังหวัดบนระเบียง SEC ปี 2553 ข. สัดส่วน GPP ของจังหวัดบนระเบียง SEC ปี 2553 จำแนกตามกิจกรรม

ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

จากกลุ่มภาพที่ 9.8 (ซึ่งมี 4 ภาพย่อย บนเส้น SEC) เมื่อพิจารณาโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดในช่วงระยะเวลา 15 ปี จากพ.ศ. 2538 - 2553 พบว่าจังหวัดปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ตราดและจันทบุรี มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจอย่างชัดเจน กล่าวคือจังหวัดปราจีนบุรีและฉะเชิงเทรา สัดส่วนมูลค่า GPP ในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากประมาณน้อยกว่าร้อยละ 30 มาเป็นมากกว่าร้อยละ 50 เกือบสองเท่าตัว ส่วนจังหวัดตราดและจันทบุรี สัดส่วนมูลค่า GPP ในภาคเกษตรเพิ่มขึ้นเป็นมากกว่าร้อยละ 50 หากพิจารณาในรายละเอียดของพื้นที่ได้ข้อสรุปดังนี้

1) จังหวัดปราจีนบุรีและฉะเชิงเทรา มีโครงสร้างการผลิตเป็นมูลค่าอุตสาหกรรมอื่นๆและอุตสาหกรรมหนักโดยที่อัตราขยายตัวของอุตสาหกรรมอื่นๆ มีมากกว่า

2) จังหวัดตราด มีโครงสร้างการผลิตที่เด่นด้านสาขาประมง ส่วนสาขาการเพาะปลูกคือ การทำนาปี 2553 มีมูลค่าดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด

3) จันทบุรี มูลค่าการทำนาเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญต่อเศรษฐกิจของจังหวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา

หากพิจารณาจังหวัดชายแดน (กาญจนบุรี สระแก้ว และตราด) บนเส้นเส้นทาง SEC เปรียบเทียบอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจแล้ว จังหวัดกาญจนบุรีซึ่งอยู่ชายแดนทางตะวันตกบนเส้นระเบียง SEC ถือว่ามีการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนมากกว่าจังหวัดชายแดนทางตะวันออกที่อยู่ติดกับประเทศกัมพูชา โดยจังหวัดกาญจนบุรีมีความโดดเด่นในภาคบริการ (ทั้งนี้เกิดจากการขยายตัวของภาคการค้า และภาคบริการของรัฐ การศึกษาและสาธารณสุข) เหนือกว่าภาคเกษตรและอุตสาหกรรม

จากที่กล่าวมาคงไม่ชัดเจนนักที่จะกล่าวว่า การพัฒนาบนเส้นทาง EWEC และ SEC ที่เกิดจากการมีถนนเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาคที่เรียกว่า Connectivity นั้น เฉพาะส่วนที่อยู่ในประเทศไทยหรือแม้แต่ส่วนในประเทศอื่น ก็ยังเห็นความสำคัญของถนนทั้งสองสายไม่ชัดเจน แต่ที่ชัดเจนกว่า

คือ การพัฒนาแบบศูนย์กลางความเจริญภายในประเทศไทยเอง ตามกรอบความคิดการพัฒนาภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งเส้นทาง EWEC ซึ่งมีเมืองศูนย์กลางอยู่สองจุดคือ พิษณุโลก ซึ่งเปรียบเสมือนเมืองหลวงของภาคเหนือตอนล่าง และขอนแก่น คือเมืองหลวงของอีสานตอนบน ดังนั้นการขยายตัวของเมืองบริวารที่จะเกิดขึ้นตามมาก็จะอยู่รอบเมืองศูนย์กลางเหล่านี้ที่น่าสนใจมากคือ จังหวัดเพชรบูรณ์ ในฐานะเมืองบริวารของจังหวัดพิษณุโลกที่มีการขยายตัวเร็วทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีน้ำมัน การขยายตัวของเกษตรส่วนหนึ่งคงส่งไปจำหน่ายยังกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นจังหวัดที่สามารถปลูกผัก ผลไม้และดอกไม้เมืองหนาวได้ การค้าชายแดนก็อาจจะมีส่วนช่วยให้เกิดการขยายตัวของเมืองชายแดนด้วย แต่ความสำคัญอยู่ที่เมืองศูนย์กลางและเมืองบริวารโดยรอบ ในกรณีของ EWEC เมืองชายแดนคือ จังหวัดตาก และมุกดาหาร ส่วนบนเส้น SECนั้น แน่นอนว่าเมืองศูนย์กลางนั้นอยู่ที่กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ ชลบุรี และระยอง ขณะเดียวกันก็มีการขยายตัวของอุตสาหกรรมเข้าไปในพื้นที่เมืองบริวารคือ ฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี ในขณะที่นครปฐมก็มีการขยายตัวในฐานะเป็นเมืองบริวารของกรุงเทพมหานครโดยที่กาญจนบุรี ตราด และสระแก้ว ทำหน้าที่เป็นเมืองชายแดนบนเส้นทางระเบียง SECแต่ถ้าจะกล่าวว่าทั้ง EWEC และ SEC มีบทบาทในการช่วยเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจในจังหวัดบนเส้นทางดังกล่าวก็อาจจะไม่ผิดความจริงมากนัก

9.2 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจรายสาขาของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC และ SEC

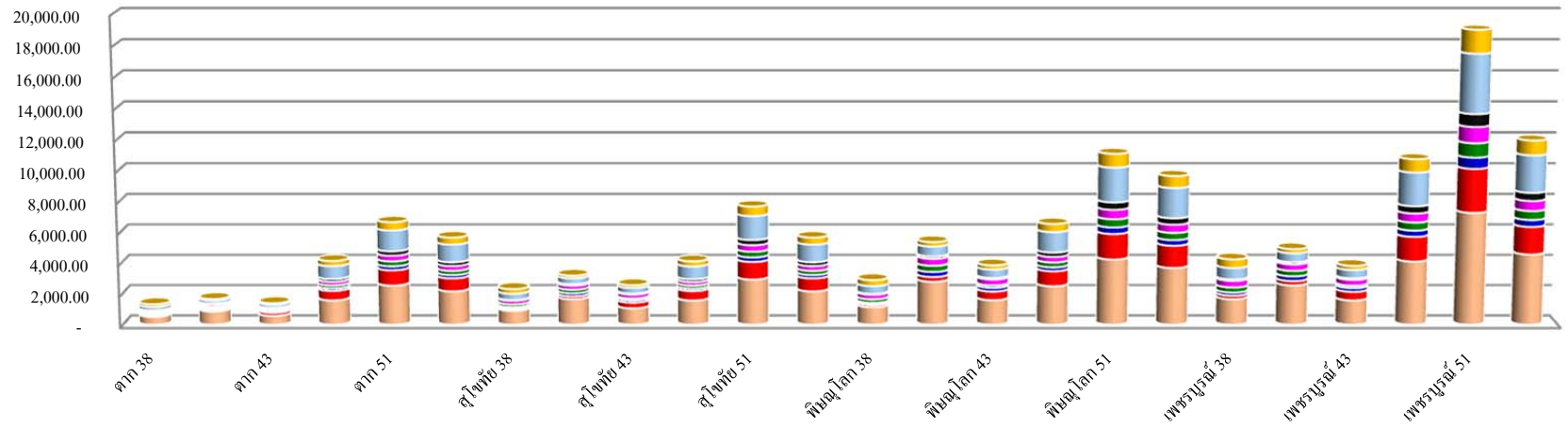
ในส่วนนี้จะจำแนกรายละเอียดของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในแต่ละภาคการผลิตอันประกอบด้วย ภาคการเกษตรซึ่งมีภาคการผลิตย่อยประกอบด้วย การทำนาข้าว สวนผลไม้ ไร่ข้าวโพด มันสำปะหลัง ไร่อ้อย สวนปาล์มน้ำมัน สวนยางพารา ป่าไม้และผลิตภัณฑ์จากป่า การเลี้ยงสัตว์บก ประมง การเกษตรอื่นๆ และบริการการเกษตร ในภาคอุตสาหกรรมจะจำแนกเป็นพลังงาน เหมืองแร่ อุตสาหกรรมหนัก และอุตสาหกรรมอื่นๆ ส่วนภาคบริการจะจำแนกออกเป็นอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง บริการทางการเงิน การค้าบริการของรัฐ การศึกษาและสาธารณสุข บริการขนส่งและบริการอื่นๆ โดยในการวิเคราะห์นี้จะแบ่งออกเป็นจังหวัดบนเส้นทาง EWEC และ SEC โดยที่บนเส้นทาง EWEC จะแยกพิจารณาจังหวัดบน EWEC ด้านตะวันตกและตะวันออก ส่วนบนเส้นทาง SEC จะแยกออกเป็นจังหวัดบน SEC ด้านตะวันตกและตะวันออกเช่นเดียวกัน แต่ในส่วนภาคตะวันออกนั้นจะแยกออกเป็นสองส่วน คือ SEC ตะวันออกสายล่าง และ SEC ตะวันออกสายบน ตามลำดับ

9.2.1 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจรายสาขาของจังหวัดบน EWEC ด้านตะวันตก

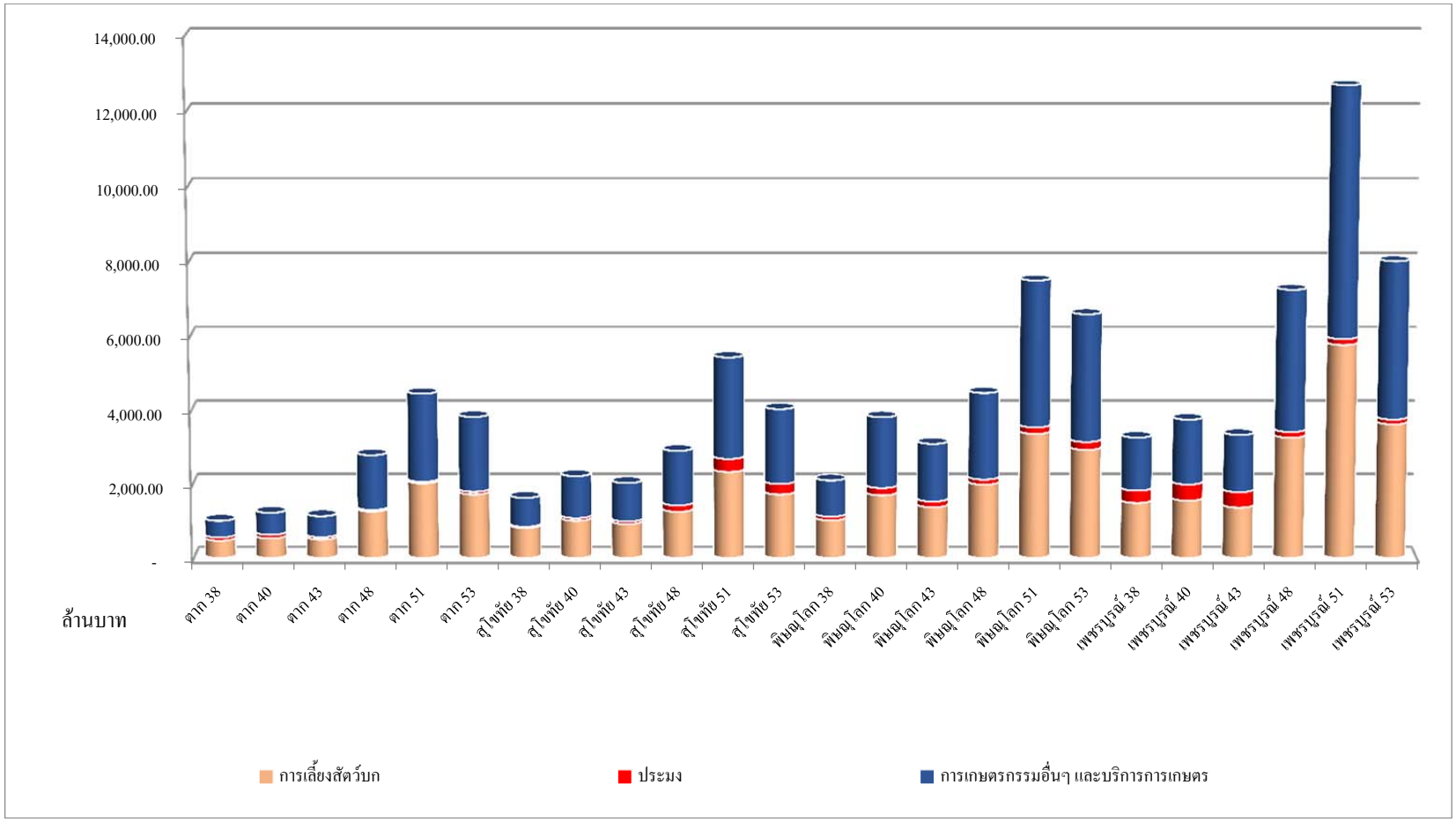
9.2.1.1 การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมการเกษตรของจังหวัดบน EWEC ด้านตะวันตก

จังหวัดที่มีผลผลิตทางการเกษตรจากมากไปหาน้อยตามลำดับ คือ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย และตาก ส่วนรายได้หลักจะมาจากการปลูกข้าวเป็นส่วนใหญ่ ส่วนผลไม้จะอยู่ในเพชรบูรณ์ พิษณุโลก และสุโขทัยเป็นหลัก ในกรณีของพืชไร่นั้นจะมีผลผลิตไม่เด่นชัดในจังหวัดเหล่านี้ ส่วนผลิตภัณฑ์จากยางพารานั้นมีการปลูกมากในจังหวัดเพชรบูรณ์ พิษณุโลก ตามมาด้วยสุโขทัยและตาก ตามลำดับ ดังที่ได้แสดงไว้ในภาพที่ 9.9

ภาพที่ 9.9 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคเกษตรกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ตาก พิษณุโลก สุโขทัย และเพชรบูรณ์) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553

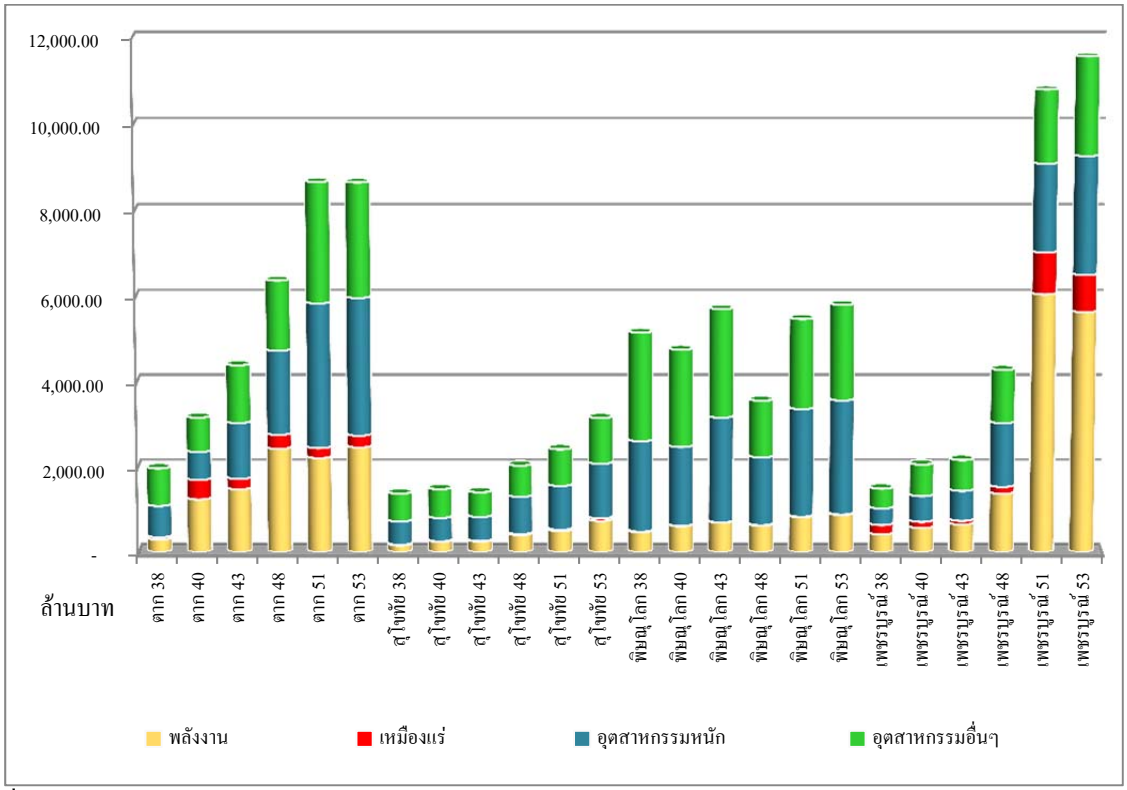
	ตาก 38	ตาก 40	ตาก 43	ตาก 48	ตาก 51	ตาก 53	สุโขทัย 38	สุโขทัย 40	สุโขทัย 43	สุโขทัย 48	สุโขทัย 51	สุโขทัย 53	พิษณุโล ก 38	พิษณุโล ก 40	พิษณุโล ก 43	พิษณุโล ก 48	พิษณุโล ก 51	พิษณุโล ก 53	เพชรบูร ณ์ 38	เพชรบูร ณ์ 40	เพชรบูร ณ์ 43	เพชรบูร ณ์ 48	เพชรบูร ณ์ 51	เพชรบูร ณ์ 53
ป่าไม้และผลิตภัณฑ์จากป่า	177.05	92.04	98.61	334.32	536.59	456.65	307.78	175.73	181.01	332.68	617.95	456.53	384.44	295.54	271.09	527.41	891.10	776.18	562.46	270.46	268.88	863.00	1,524.6	959.30
ล้ำนนาการา	234.31	199.08	201.07	842.49	1,352.2	1,150.7	407.31	380.10	369.06	838.37	1,557.2	1,150.4	508.76	639.25	552.73	1,329.0	2,245.6	1,956.0	744.34	585.01	548.22	2,174.8	3,842.0	2,417.4
สวนปาล์ม	27.01	47.93	33.96	179.76	288.52	245.54	46.94	91.51	62.34	178.88	332.27	245.47	58.64	153.90	93.37	283.59	479.14	417.35	85.79	140.84	92.61	464.03	819.77	515.81
ทำไร่อ้อย	136.65	141.71	141.48	228.25	366.34	311.76	237.56	270.55	259.69	227.13	421.89	311.68	296.72	455.01	388.93	360.07	608.37	529.92	434.12	416.40	385.76	589.19	1,040.8	654.94
ทำไร่มันสัมปะหลัง	105.69	123.60	57.20	201.41	323.27	275.11	183.73	235.97	104.99	200.43	372.29	275.04	229.49	396.86	157.24	317.74	536.85	467.62	335.76	363.18	155.95	519.93	918.51	577.94
ทำไร่ข้าวโพด	64.57	104.21	87.63	158.12	253.80	215.98	112.25	198.95	160.84	157.35	292.28	215.93	140.20	334.60	240.88	249.45	421.47	367.12	205.12	306.21	238.92	408.18	721.11	453.73
ทำสวนผลไม้	71.69	96.71	206.04	624.62	1,002.5	853.18	124.62	184.64	378.19	621.57	1,154.5	852.96	155.66	310.53	566.41	985.39	1,664.8	1,450.1	227.74	284.18	561.79	1,612.4	2,848.5	1,792.3
ทำนาข้าว	527.57	876.82	586.27	1,598.0	2,564.9	2,182.7	917.12	1,674.0	1,076.1	1,590.2	2,953.8	2,182.2	1,145.5	2,815.4	1,611.6	2,521.0	4,259.4	3,710.1	1,675.9	2,576.5	1,598.5	4,125.2	7,287.6	4,585.4

14,000.00
12,000.00
10,000.00
8,000.00
6,000.00
4,000.00
2,000.00
-
ล้านบาท
ตาก 38
ตาก 40
ตาก 43
ตาก 48
ตาก 51
ตาก 53
สุโขทัย 38
สุโขทัย 40
สุโขทัย 43
สุโขทัย 48
สุโขทัย 51
สุโขทัย 53
พิษณุโลก 38
พิษณุโลก 40
พิษณุโลก 43
พิษณุโลก 48
พิษณุโลก 51
พิษณุโลก 53
เพชรบูรณ์ 38
เพชรบูรณ์ 40
เพชรบูรณ์ 43
เพชรบูรณ์ 48
เพชรบูรณ์ 51
เพชรบูรณ์ 53
การเลี้ยงสัตว์บก
ประมง
การเกษตรกรรมอื่นๆ และบริการการเกษตร

9.2.1.2 การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดบน EWEC ด้านตะวันตก

อุตสาหกรรมพลังงานที่เด่นของจังหวัดบน EWEC ด้านตะวันตก อุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมอื่นๆ ส่วนผลผลิตจากเหมืองแร่นั้นจะไม่เด่นมากนัก จังหวัดที่มีผลผลิตด้านพลังงานสูงและรองลงมาตามลำดับ คือ เพชรบูรณ์และตาก ที่ผลิตพลังงานน้ำมันในจังหวัดเพชรบูรณ์และพลังงานไฟฟ้าจากน้ำของจังหวัดตาก โดยผลผลิตของจังหวัดเพชรบูรณ์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปี 2551 เป็นต้นมา ส่วนอุตสาหกรรมหนักนั้นอยู่ที่จังหวัดตาก เพชรบูรณ์และพิษณุโลก ตามลำดับ อุตสาหกรรมอื่นๆ นั้นอยู่ที่ ตาก พิษณุโลก และเพชรบูรณ์ ตามลำดับ ส่วนจังหวัดสุโขทัยนั้นผลผลิตด้านอุตสาหกรรมไม่เด่นชัด (โปรดดูภาพที่ 9.10)

ภาพที่ 9.10 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคอุตสาหกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ตาก พิษณุโลก สุโขทัย และเพชรบูรณ์)ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 25382541254325482551 และ 2553

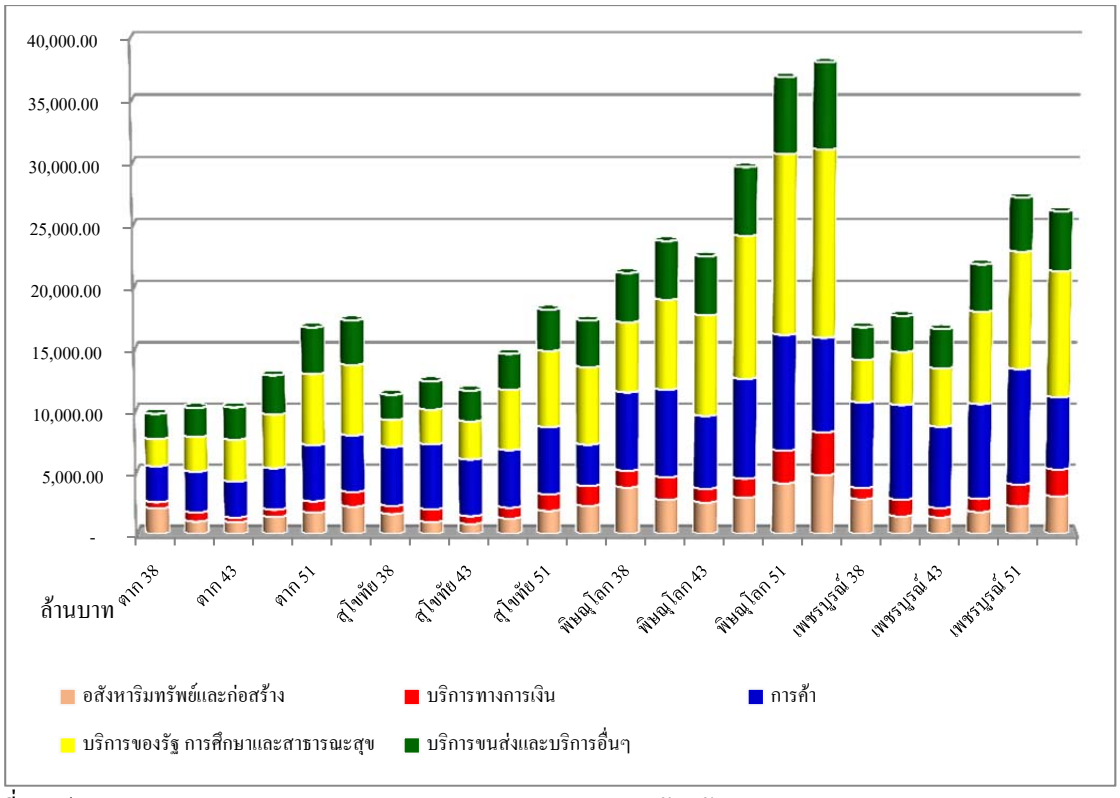

ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

9.2.1.3 การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในภาคบริการของจังหวัดบน EWEC ด้านตะวันตก

ภาคบริการที่เด่นที่สุดในพื้นที่ส่วนนี้คือ บริการของรัฐ การศึกษาและสาธารณสุข จังหวัดที่เด่นมากที่สุดในเรื่องนี้คือ พิษณุโลก เนื่องจากเป็นเมืองศูนย์กลางของภาคที่มีสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง ตามมาด้วย เพชรบูรณ์ เป็นเมืองที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่กว่าพิษณุโลกเล็กน้อย ตามมาด้วย ตากและสุโขทัย ตามลำดับ อันดับต่อมาคือการค้า ซึ่งเป็นไปตามขนาดของเมือง จึงมี พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ตากและสุโขทัย ตามลำดับ อันดับต่อมาคือ บริการขนส่งและบริการอื่นๆ ซึ่งมีพิษณุโลก ซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลาง ตามมาด้วย เพชรบูรณ์ ตาก และสุโขทัย ตามลำดับ (โปรดดูจากภาพที่ 9.11)

ภาพที่ 9.11 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคบริการ จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้นEWEC ผ่าน (ตาก พิษณุโลก สุโขทัย และเพชรบูรณ์) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 25382541254325482551 และ 2553

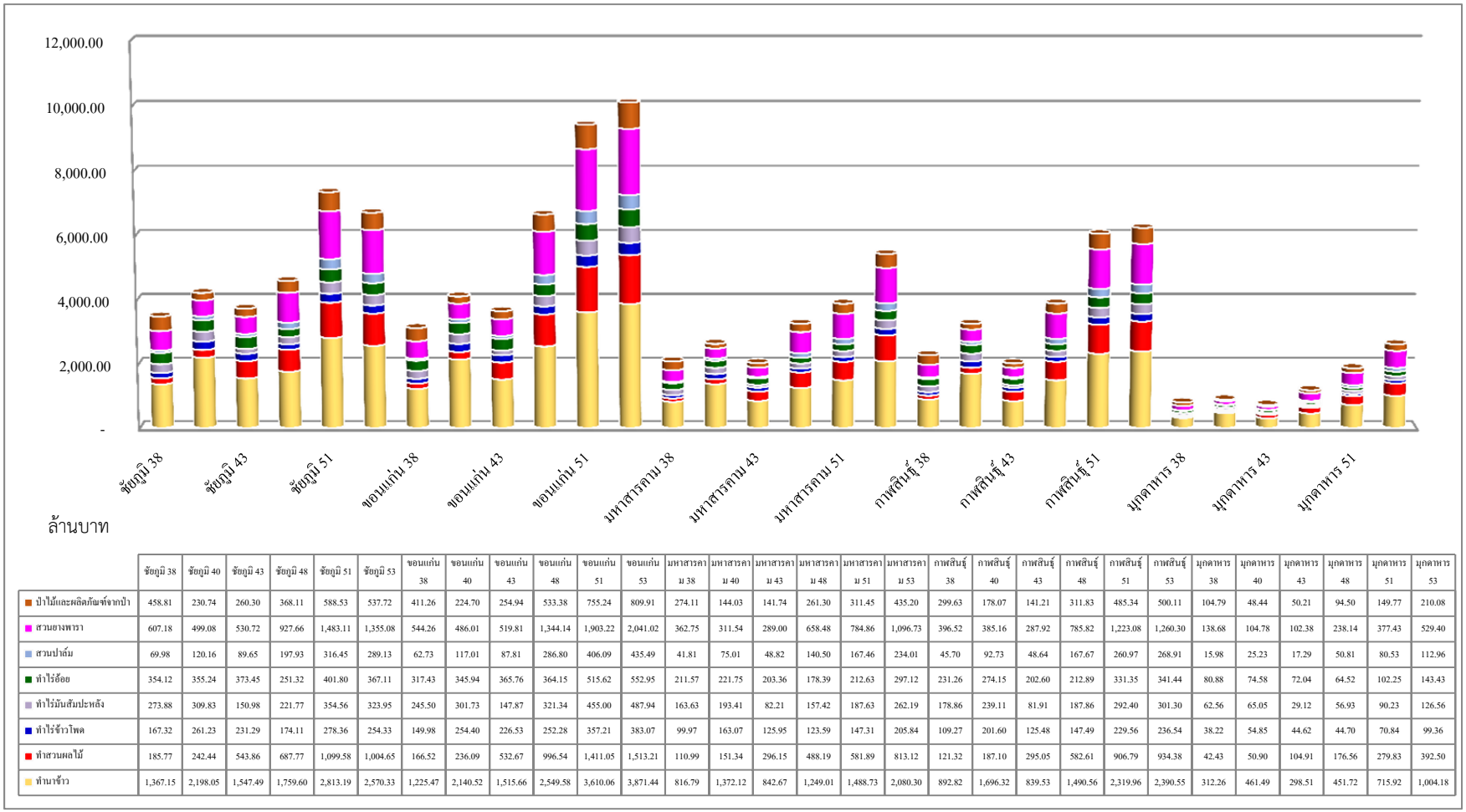
ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

9.2.2 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจรายสาขาของจังหวัดบน EWEC ด้านตะวันออก

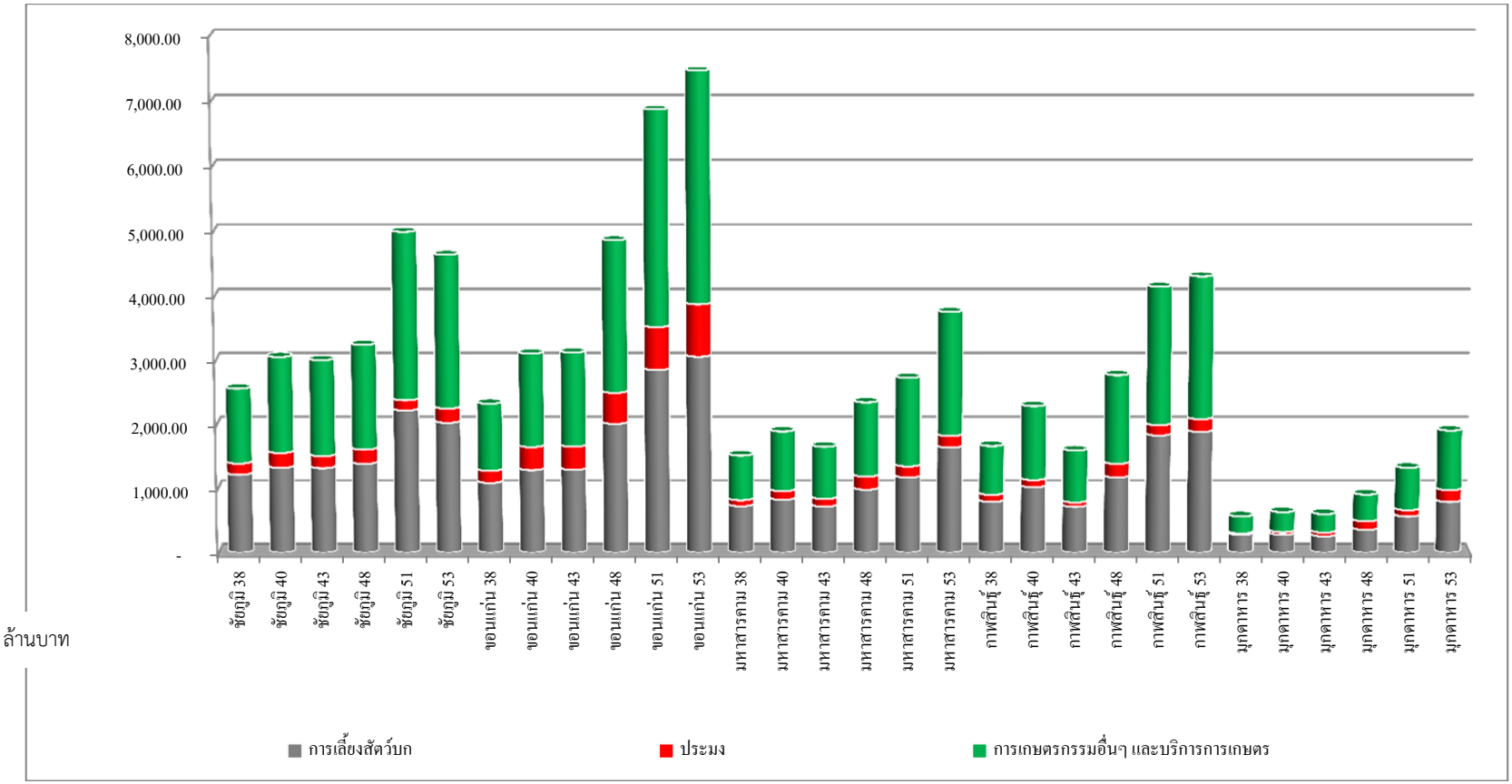
9.2.2.1 การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในภาคการเกษตรของจังหวัดบน EWEC ด้านตะวันออก

อาชีพการเกษตรของจังหวัดบน EWEC ในภาคอีสานคือ การทำนา โดยจังหวัดที่มีการผลิตมากน้อยตามลำดับได้แก่ ขอนแก่น ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และมุกดาหาร ตามลำดับ กิจกรรมที่รองลงมาคือ การเลี้ยงสัตว์ ในจังหวัดตามลำดับความสำคัญได้แก่ ขอนแก่น ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และมุกดาหาร ตามลำดับ กิจกรรมที่มีความสำคัญอันดับสามคือ ยางพารา ซึ่งเรียงลำดับได้จาก ขอนแก่น ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และมุกดาหาร ตามลำดับ อันดับต่อไปคือ ไร่ข้าวโพด ซึ่งมีจังหวัดขอนแก่น ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ และมหาสารคาม ที่เหลือมีอ้อยและมันสำปะหลังในจังหวัดขอนแก่นและชัยภูมิเป็นส่วนใหญ่ การเกษตรกรรมอื่นๆ ในสี่จังหวัดหลักคือ ขอนแก่น ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ และมหาสารคาม ดังแสดงโดยภาพที่ 9.12

ภาพที่ 9.12 มูลค่าสินค้าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคเกษตรกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และมุกดาหาร) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553

	ชัยภูมิ 38	ชัยภูมิ 40	ชัยภูมิ 43	ชัยภูมิ 48	ชัยภูมิ 51	ชัยภูมิ 53	ขอนแก่น 38	ขอนแก่น 40	ขอนแก่น 43	ขอนแก่น 48	ขอนแก่น 51	ขอนแก่น 53	มหาสารคา ม 38	มหาสารคา ม 40	มหาสารคา ม 43	มหาสารคา ม 48	มหาสารคา ม 51	มหาสารคา ม 53	กาฬสินธุ์ 38	กาฬสินธุ์ 40	กาฬสินธุ์ 43	กาฬสินธุ์ 48	กาฬสินธุ์ 51	กาฬสินธุ์ 53	มุกดาหาร 38	มุกดาหาร 40	มุกดาหาร 43	มุกดาหาร 48	มุกดาหาร 51	มุกดาหาร 53
ป่าไม้และผลิตภัณฑ์จากป่า	458.81	230.74	260.30	368.11	588.53	537.72	411.26	224.70	254.94	533.38	755.24	809.91	274.11	144.03	141.74	261.30	311.45	435.20	299.63	178.07	141.21	311.83	485.34	500.11	104.79	48.44	50.21	94.50	149.77	210.08
สวนยางพารา	607.18	499.08	530.72	927.66	1,483.11	1,355.08	544.26	486.01	519.81	1,344.14	1,903.22	2,041.02	362.75	311.54	289.00	658.48	784.86	1,096.73	396.52	385.16	287.92	785.82	1,223.08	1,260.30	138.68	104.78	102.38	238.14	377.43	529.40
สวนปาล์ม	69.98	120.16	89.65	197.93	316.45	289.13	62.73	117.01	87.81	286.80	406.09	435.49	41.81	75.01	48.82	140.50	167.46	234.01	45.70	92.73	48.64	167.67	260.97	268.91	15.98	25.23	17.29	50.81	80.53	112.96
ทำไร่อ้อย	354.12	355.24	373.45	251.32	401.80	367.11	317.43	345.94	365.76	364.15	515.62	552.95	211.57	221.75	203.36	178.39	212.63	297.12	231.26	274.15	202.60	212.89	331.35	341.44	80.88	74.58	72.04	64.52	102.25	143.43
ทำไร่มันสัมปะหลัง	273.88	309.83	150.98	221.77	354.56	323.95	245.50	301.73	147.87	321.34	455.00	487.94	163.63	193.41	82.21	157.42	187.63	262.19	178.86	239.11	81.91	187.86	292.40	301.30	62.56	65.05	29.12	56.93	90.23	126.56
ทำไร่ข้าวโพด	167.32	261.23	231.29	174.11	278.36	254.33	149.98	254.40	226.53	252.28	357.21	383.07	99.97	163.07	125.95	123.59	147.31	205.84	109.27	201.60	125.48	147.49	229.56	236.54	38.22	54.85	44.62	44.70	70.84	99.36
ทำสวนผลไม้	185.77	242.44	543.86	687.77	1,099.58	1,004.65	166.52	236.09	532.67	996.54	1,411.05	1,513.21	110.99	151.34	296.15	488.19	581.89	813.12	121.32	187.10	295.05	582.61	906.79	934.38	42.43	50.90	104.91	176.56	279.83	392.50
ทำนาข้าว	1,367.15	2,198.05	1,547.49	1,759.60	2,813.19	2,570.33	1,225.47	2,140.52	1,515.66	2,549.58	3,610.06	3,871.44	816.79	1,372.12	842.67	1,249.01	1,488.73	2,080.30	892.82	1,696.32	839.53	1,490.56	2,319.96	2,390.55	312.26	461.49	298.51	451.72	715.92	1,004.18

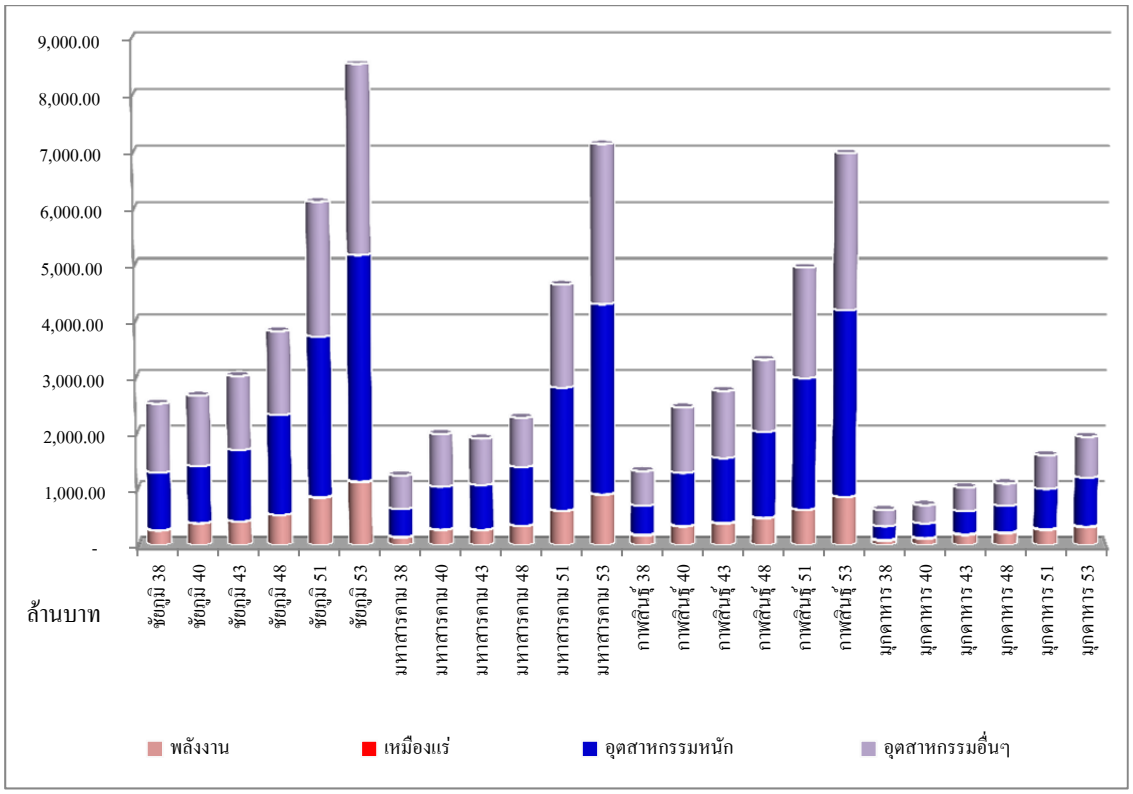

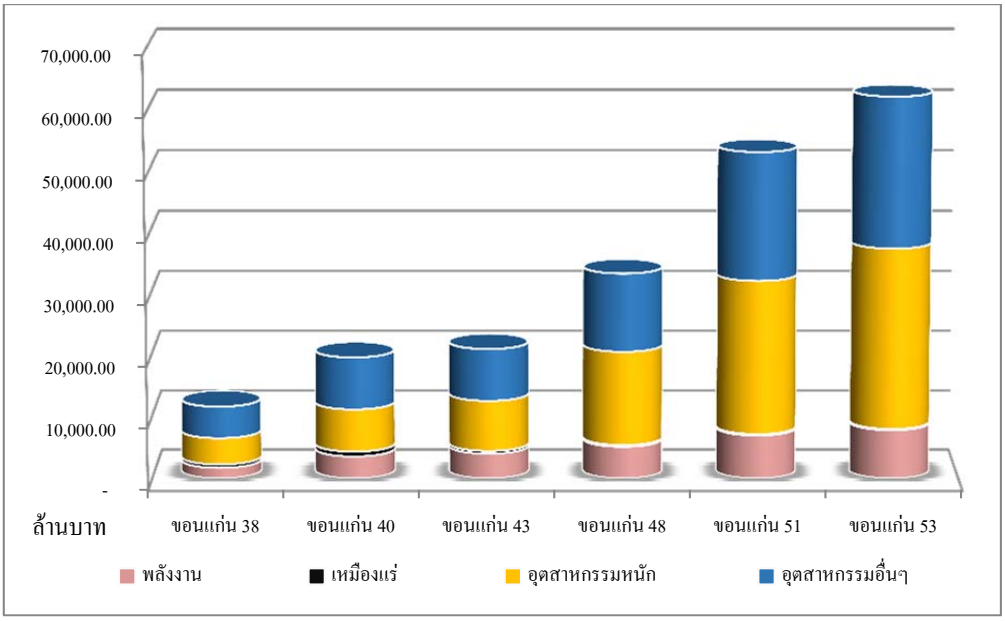
ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

9.2.2.2 การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดบน EWECด้านตะวันออก

เนื่องจากจังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองศูนย์กลางของภูมิภาคนี้ ดังนั้นอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จึงอยู่ในจังหวัดขอนแก่น โดยมีอุตสาหกรรมหนักในสัดส่วนที่สูงที่สุด ตามมาด้วยอุตสาหกรรมอื่นๆ และพลังงาน ตามลำดับ ส่วนในจังหวัดอื่นๆ อันดับความสำคัญของอุตสาหกรรมอื่นๆ ก็เช่นเดียวกับของจังหวัดขอนแก่น อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจของจังหวัดเป็นสำคัญซึ่งชัยภูมิมีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่รองลงมาจากขอนแก่น ส่วนมหาสารคามและกาฬสินธุ์มีขนาดใกล้เคียงกัน และมุกดาหารมีขนาดเศรษฐกิจเล็กที่สุด ดังนั้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรม อันประกอบด้วย อุตสาหกรรมหนัก อุตสาหกรรมอื่นๆ และพลังงาน จึงเริ่มจากจังหวัดชัยภูมิ มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร ตามลำดับ (โปรดดูภาพที่ 9.13)

ภาพที่ 9.13 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคเกษตรกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และมุกดาหาร) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 25382541254325482551 และ 2553

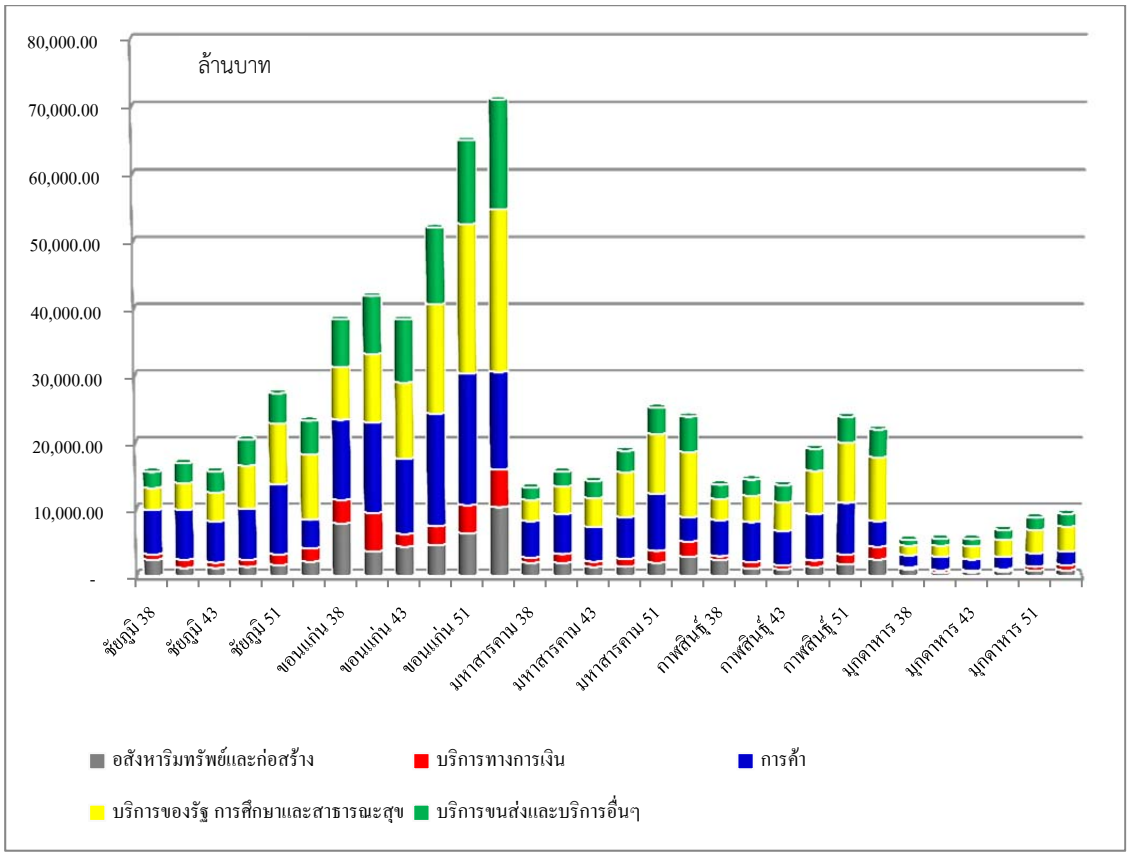

ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

9.2.2.3 การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในภาคบริการของจังหวัดบน EWEC ด้านตะวันออก

ความสำคัญของภาคบริการก็มีความสัมพันธ์กับขนาดเศรษฐกิจของจังหวัดเช่นกัน และแน่นอนว่าบริการของการศึกษาและสาธารณสุขย่อมเป็นสาขาบริการที่มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งของทุกจังหวัด ตามมาด้วยการค้า การบริการขนส่ง และบริการการเงิน ตามลำดับ ขณะที่จังหวัดที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่และกำลังขยายตัวอย่างเช่นจังหวัดขอนแก่นและชัยภูมิ อสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างจะมีความสำคัญด้วยเช่นกัน ดังนั้นความสำคัญของภาคบริการดังกล่าวจึงมีความสำคัญลดหลั่นไปตามขนาดเศรษฐกิจของจังหวัด เริ่มจาก ขอนแก่น ชัยภูมิ มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร ตามลำดับ (โปรดดูภาพที่ 9.14)

ภาพที่ 9.14 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคบริการ จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น EWEC ผ่าน (ชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และมุกดาหาร) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 25382541254325482551 และ 2553

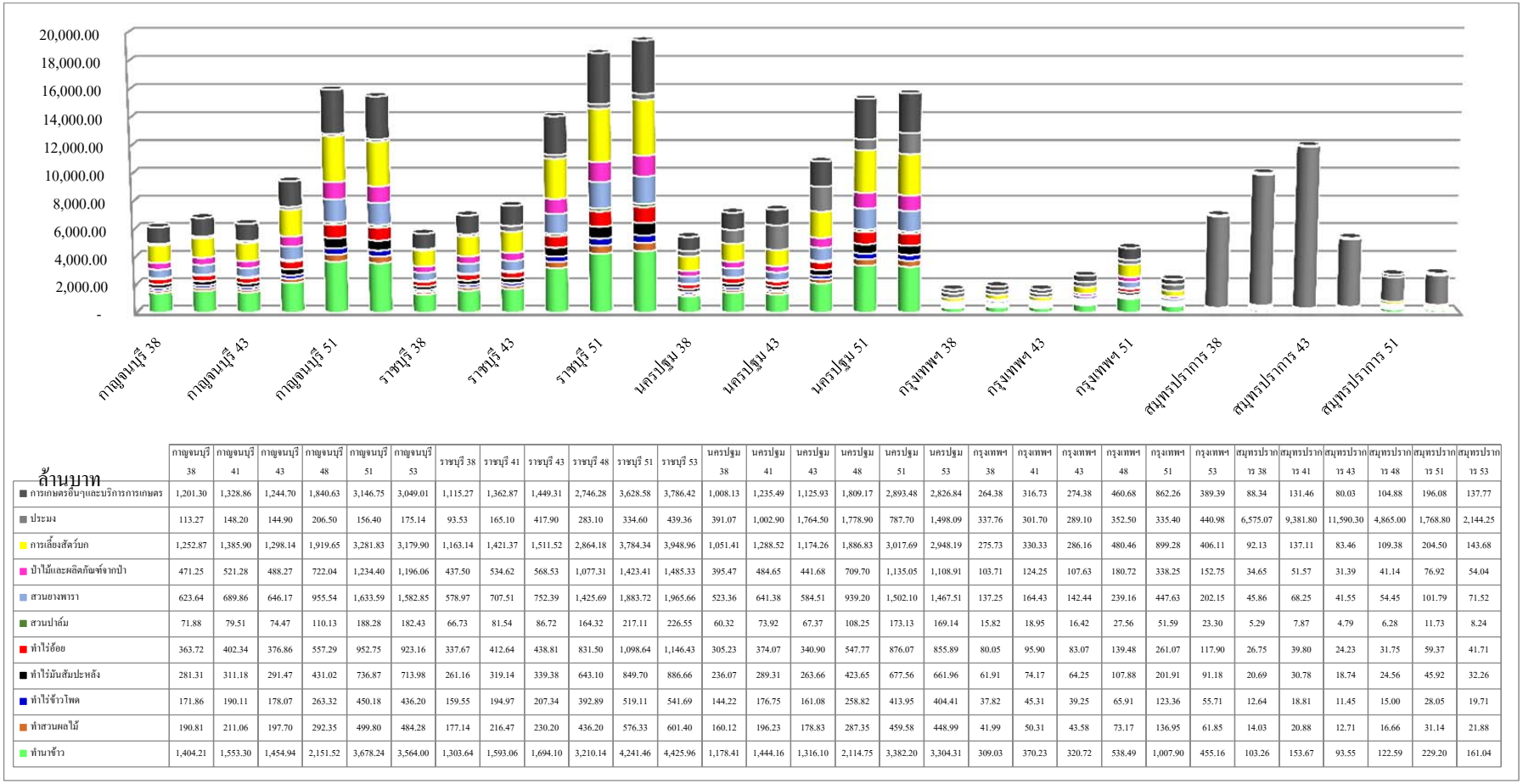
ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

9.2.3 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจรายสาขาของจังหวัดบน SEC ด้านตะวันตก

9.2.3.1 การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในภาคการเกษตรของจังหวัดบน SEC ด้านตะวันตก

จังหวัดที่มีผลิตผลทางการเกษตรมากที่สุดบนเส้นทางนี้ประกอบด้วย จังหวัดราชบุรี โดยมีกาญจนบุรีและนครปฐมที่มีขนาดการผลิตใกล้เคียงกัน ส่วนสมุทรปราการนั้นกิจกรรมที่เด่นที่สุดก็คือการประมง แต่หลังจากปี 2549 ผลผลิตลดลงค่อนข้างมาก ส่วนกิจกรรมการเกษตรที่เด่นในพื้นที่ดังกล่าวคือการเลี้ยงสัตว์บก เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นตลาดรองรับขนาดใหญ่ โดยมีราชบุรี กาญจนบุรี และนครปฐม มีผลผลิตมากน้อยตามลำดับ โดยที่กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ที่มีชื่อเสียงในระดับประเทศในจังหวัดราชบุรี คือสหกรณ์โคนมหนองโพซึ่งเป็นโครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กิจกรรมรองลงมาคือการทำนา ที่ผลผลิตมากที่สุดอยู่ในจังหวัดราชบุรี ตามมาด้วย กาญจนบุรีและนครปฐม ตามลำดับ พืชผลการเกษตรในลำดับถัดไปคือยางพาราและไร่อ้อย (โปรดดูภาพที่ 9.15)

ภาพที่ 9.15 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคเกษตรกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น SEC ผ่าน (กาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 25382541254325482551 และ 2553

ล้านบาท

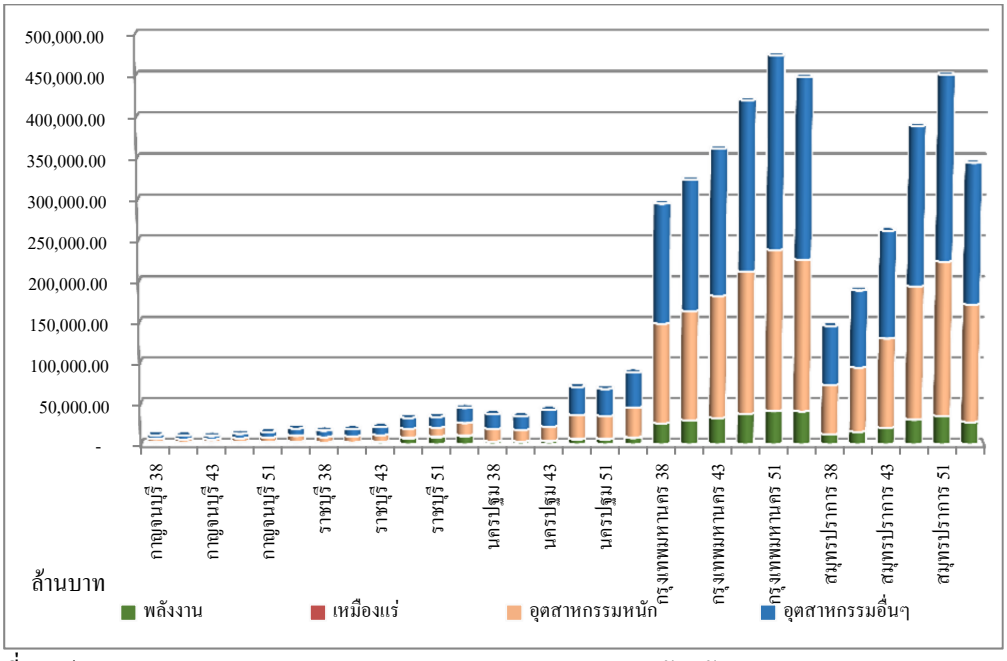
	กาญจนบุรี 38	กาญจนบุรี 41	กาญจนบุรี 43	กาญจนบุรี 48	กาญจนบุรี 51	กาญจนบุรี 53	ราชบุรี 38	ราชบุรี 41	ราชบุรี 43	ราชบุรี 48	ราชบุรี 51	ราชบุรี 53	นครปฐม 38	นครปฐม 41	นครปฐม 43	นครปฐม 48	นครปฐม 51	นครปฐม 53	กรุงเทพฯ 38	กรุงเทพฯ 41	กรุงเทพฯ 43	กรุงเทพฯ 48	กรุงเทพฯ 51	กรุงเทพฯ 53	สมุทรปรา ร 38	สมุทรปรา ร 41	สมุทรปรา ร 43	สมุทรปรา ร 48	สมุทรปรา ร 51	สมุทรปรา ร 53
การเกษตรอื่นๆและบริการการเกษตร	1,201.30	1,328.86	1,244.70	1,840.63	3,146.75	3,049.01	1,115.27	1,362.87	1,449.31	2,746.28	3,628.58	3,786.42	1,008.13	1,235.49	1,125.93	1,809.17	2,893.48	2,826.84	264.38	316.73	274.38	460.68	862.26	389.39	88.34	131.46	80.03	104.88	196.08	137.77
ประมง	113.27	148.20	144.90	206.50	156.40	175.14	93.53	165.10	417.90	283.10	334.60	439.36	391.07	1,002.90	1,764.50	1,778.90	787.70	1,498.09	337.76	301.70	289.10	352.50	335.40	440.98	6,575.07	9,381.80	11,590.30	4,865.00	1,768.80	2,144.25
การเลี้ยงสัตว์บก	1,252.87	1,385.90	1,298.14	1,919.65	3,281.83	3,179.90	1,163.14	1,421.37	1,511.52	2,864.18	3,784.34	3,948.96	1,051.41	1,288.52	1,174.26	1,886.83	3,017.69	2,948.19	275.73	330.33	286.16	480.46	899.28	406.11	92.13	137.11	83.46	109.38	204.50	143.68
ป่าไม้และผลิตภัณฑ์จากป่า	471.25	521.28	488.27	722.04	1,234.40	1,196.06	437.50	534.62	568.53	1,077.31	1,423.41	1,485.33	395.47	484.65	441.68	709.70	1,135.05	1,108.91	103.71	124.25	107.63	180.72	338.25	152.75	34.65	51.57	31.39	41.14	76.92	54.04
สวนยางพารา	623.64	689.86	646.17	955.54	1,633.59	1,582.85	578.97	707.51	752.39	1,425.69	1,883.72	1,965.66	523.36	641.38	584.51	939.20	1,502.10	1,467.51	137.25	164.43	142.44	239.16	447.63	202.15	45.86	68.25	41.55	54.45	101.79	71.52
สวนปาล์ม	71.88	79.51	74.47	110.13	188.28	182.43	66.73	81.54	86.72	164.32	217.11	226.55	60.32	73.92	67.37	108.25	173.13	169.14	15.82	18.95	16.42	27.56	51.59	23.30	5.29	7.87	4.79	6.28	11.73	8.24
ทำไร่อ้อย	363.72	402.34	376.86	557.29	952.75	923.16	337.67	412.64	438.81	831.50	1,098.64	1,146.43	305.23	374.07	340.90	547.77	876.07	855.89	80.05	95.90	83.07	139.48	261.07	117.90	26.75	39.80	24.23	31.75	59.37	41.71
ทำไร่มันสัมปะหลัง	281.31	311.18	291.47	431.02	736.87	713.98	261.16	319.14	339.38	643.10	849.70	886.66	236.07	289.31	263.66	423.65	677.56	661.96	61.91	74.17	64.25	107.88	201.91	91.18	20.69	30.78	18.74	24.56	45.92	32.26
ทำไร่ข้าวโพด	171.86	190.11	178.07	263.32	450.18	436.20	159.55	194.97	207.34	392.89	519.11	541.69	144.22	176.75	161.08	258.82	413.95	404.41	37.82	45.31	39.25	65.91	123.36	55.71	12.64	18.81	11.45	15.00	28.05	19.71
ทำสวนผลไม้	190.81	211.06	197.70	292.35	499.80	484.28	177.14	216.47	230.20	436.20	576.33	601.40	160.12	196.23	178.83	287.35	459.58	448.99	41.99	50.31	43.58	73.17	136.95	61.85	14.03	20.88	12.71	16.66	31.14	21.88
ทำนาข้าว	1,404.21	1,553.30	1,454.94	2,151.52	3,678.24	3,564.00	1,303.64	1,593.06	1,694.10	3,210.14	4,241.46	4,425.96	1,178.41	1,444.16	1,316.10	2,114.75	3,382.20	3,304.31	309.03	370.23	320.72	538.49	1,007.90	455.16	103.26	153.67	93.55	122.59	229.20	161.04

ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

9.2.3.2 การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดบน SEC ด้านตะวันตก

แน่นอนที่สุดว่าภาคอุตสาหกรรมบนเส้นทาง SEC ส่วนนี้อยู่ที่กรุงเทพมหานครและสมุทรปราการ โดยเริ่มมีการกระจายตัวออกไปสู่จังหวัดนครปฐมบ้างเล็กน้อย โดยมีอุตสาหกรรมอื่นๆ มีสัดส่วนที่สูงกว่าอุตสาหกรรมหนักเล็กน้อยทั้งในกรุงเทพมหานครและสมุทรปราการ

ภาพที่ 9.16 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคอุตสาหกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น SEC ผ่าน (กาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 25382541254325482551 และ 2553

ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

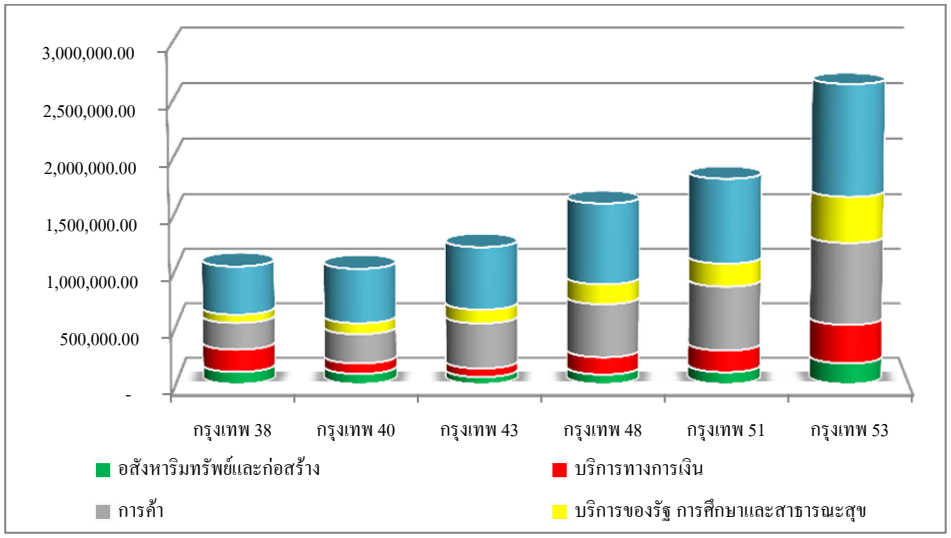
9.2.3.3 การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในภาคบริการของจังหวัดบน SEC ด้านตะวันตก

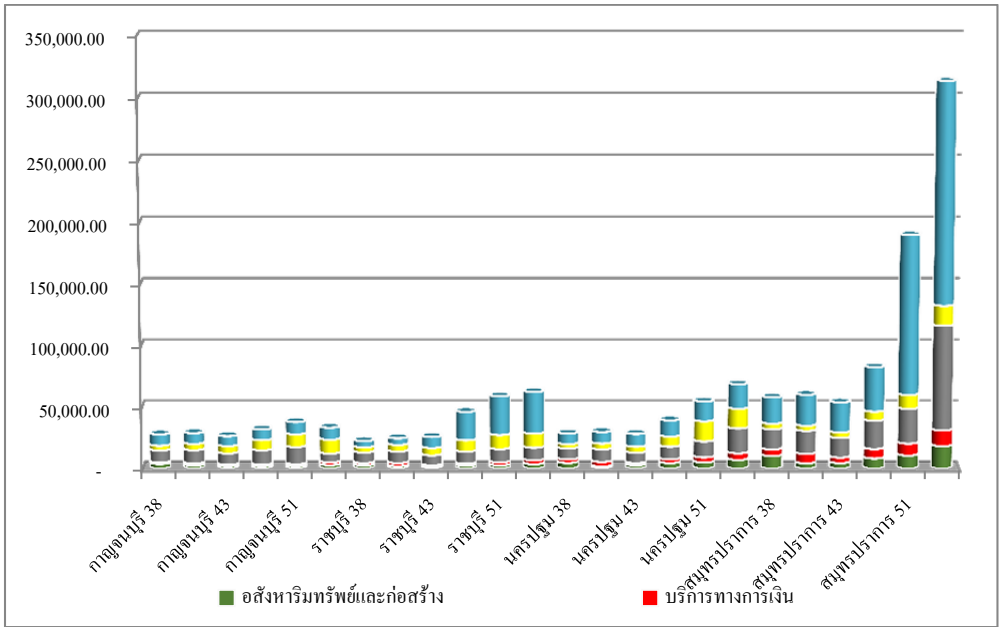
เป็นที่น่าสังเกตว่าในกรณีจังหวัดทั่วไปภาคการเกษตรยังเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด ภาคบริการที่สำคัญที่สุดคือ ภาคบริการของรัฐ การศึกษาและสาธารณสุข แต่ในกรณีของกรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดที่ภาคบริการเป็นภาคที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจสูงสุด อีกทั้งเป็นศูนย์กลางทั้งด้านการศึกษาและสาธารณสุขของประเทศ แต่กิจกรรมที่มีสัดส่วนต่อผลผลิตมวลรวมของจังหวัดสูงสุดคือ การขนส่งและบริการอื่นๆ ซึ่งรวมถึงบริการการท่องเที่ยว อาหารและภัตตาคาร รองลงมาคือ บริการด้านการค้า บริการรัฐ การศึกษาและสาธารณสุข อยู่อันดับที่สาม ขณะที่บริการทางการเงินอยู่ในอันดับที่ 4 โปรดสังเกตว่า ในปี 2540 ซึ่งเป็นปีที่เกิดวิกฤตทาง

การเงิน สัดส่วนของบริการทางการเงินลดลงไปมากและเริ่มมาฟื้นตัวในปี 2548 และขยายตัวต่อเนื่องภายหลัง

ส่วนจังหวัดที่เหลือบนเส้นทางนี้ ไม่มีจังหวัดใดมีภาคบริการที่เด่น ยกเว้นจังหวัดสมุทรปราการ ที่กิจกรรมการขนส่งและบริการอื่น ๆ ขยายตัวอย่างรวดเร็วในปี 2551 ซึ่งเกิดจากการมีสนามบินสุวรรณภูมิตั้งอยู่ในพื้นที่นั่นเอง ซึ่งมีการกระตุ้นให้กิจกรรมบริการการค้าขยายตัวตามไปด้วย และมีส่วนช่วยดึงภาคอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง รวมทั้งกิจการทางการเงินให้ขยายตัวตามไปด้วย (โปรดดูภาพที่ 9.17)

ภาพที่ 9.17 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคบริการ จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น SEC ผ่าน (กาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 25382541254325482551 และ 2553

ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

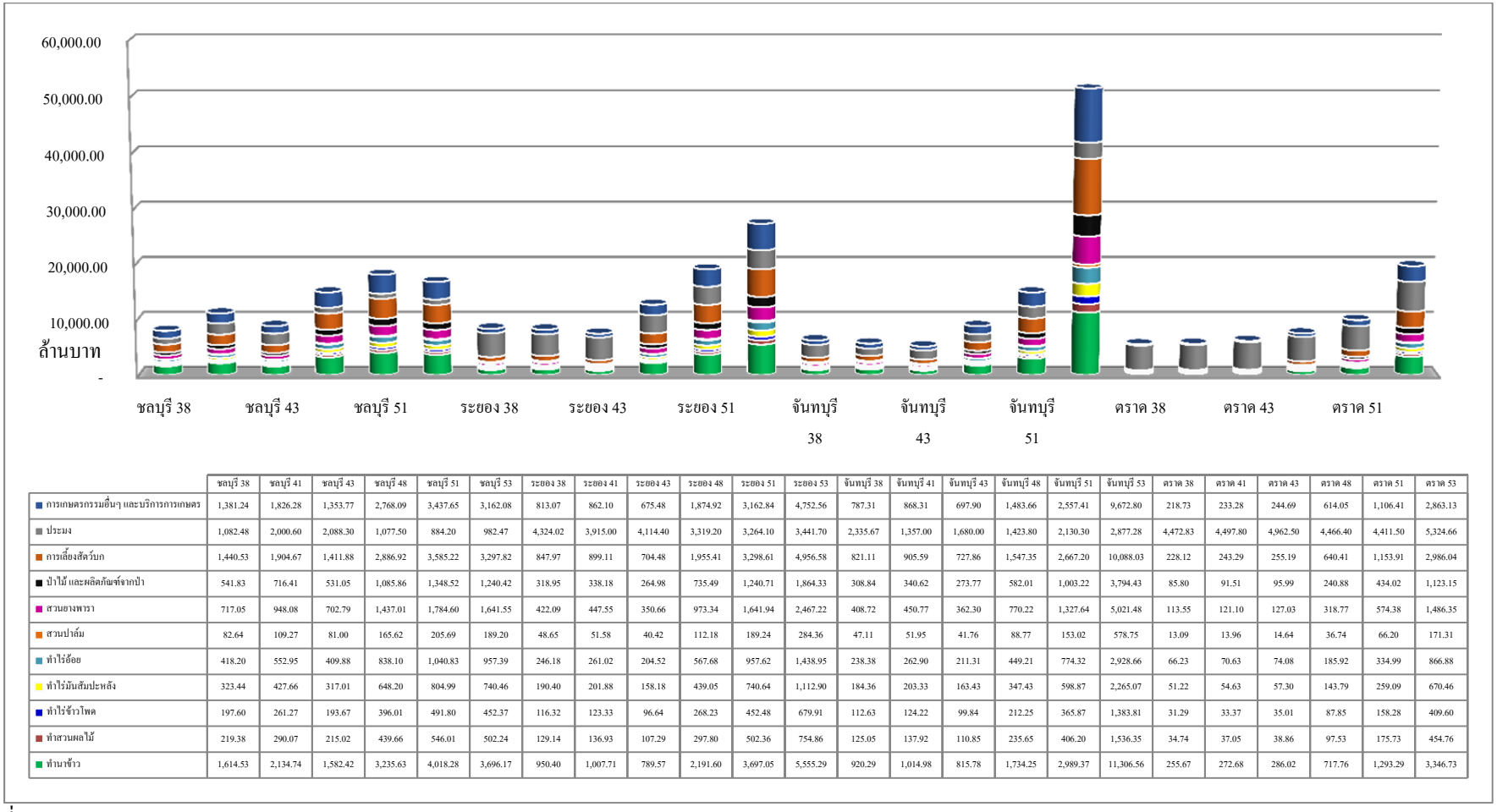
โดยสรุปในภาพรวม ความเป็นเมืองหลวงของกรุงเทพมหานครที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องมีผลให้เศรษฐกิจของจังหวัดใกล้เคียง ในกรณีนี้คือ สมุทรปราการ ขยายตัวตามมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลจากการสร้างสนามบินสุวรรณภูมิและขยายตัวทางเศรษฐกิจเริ่มกระจายออกไปสู่นครปฐม โดยในกรณีนี้มิได้พิจารณาถึงเมืองบริวารอื่นๆ เช่น สมุทรสาคร นนทบุรี ปทุมธานี เนื่องจากมิได้อยู่บนเส้นทาง SEC โดยตรง ในขณะที่จังหวัดนครปฐม ราชบุรี และกาญจนบุรี เป็นแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตรและแหล่งอาหารเลี้ยงเมืองบริการและอุตสาหกรรมอย่างกรุงเทพมหานครและสมุทรปราการ

9.2.4 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจรายสาขาของจังหวัดบนเส้นทางSEC ด้านตะวันออกสายล่าง

9.2.4.1 การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในภาคการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันออกสายล่าง

ภาคตะวันออกสายล่างของ SEC ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด โดยมีจังหวัดระยองและชลบุรีเป็นเมืองอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดระยองเป็นพื้นที่โรงกลั่นน้ำมันและอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากการผลิตน้ำมัน ในกรณีนี้จันทบุรีจึงเป็นพื้นที่ทางการเกษตรที่รองรับความต้องการทางอาหารและวัตถุดิบเพื่อการอุตสาหกรรมของเมืองทั้งสอง อย่างไรก็ตามทั้งระยองและชลบุรีก็มีกิจกรรมการเกษตรของตัวเอง โดยชลบุรีมีการปลูกอ้อยและอุตสาหกรรมน้ำตาลทราย ขณะที่ระยองมีการปลูกมันสำปะหลัง การประมง ทุกจังหวัดยังมีพื้นที่ทำนาของตนเอง โดยที่จันทบุรีมีการทำนามากที่สุด ตามมาด้วยระยองและชลบุรี จันทบุรีและตราดต่างมีอาชีพประมงเช่นเดียวกับระยอง โดยที่จันทบุรีมีสวนผลไม้และยางพารา และมีการเพิ่มขึ้นของกิจกรรมการเกษตรอย่างมากในปี 2553 (โปรดดูภาพที่ 9.18)

ภาพที่ 9.18 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคเกษตรกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้นทางSEC เส้นล่างพาดผ่าน (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด) ตามสาขาเศรษฐกิจ 20 สาขา เปรียบเทียบปี 25382541254325482551 และ 2553

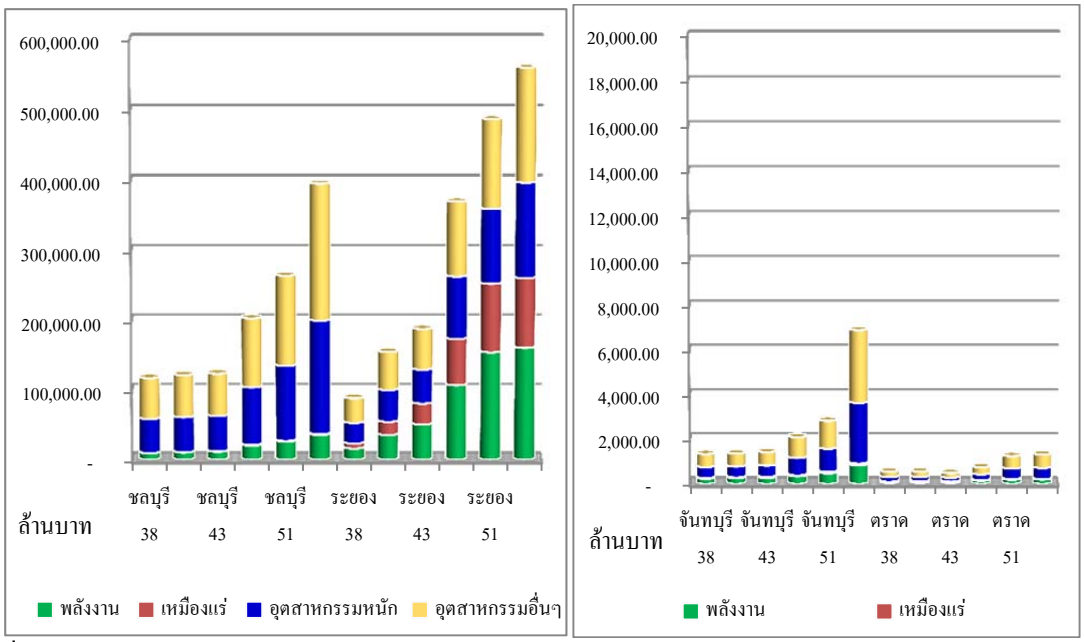
	ชลบุรี 38	ชลบุรี 41	ชลบุรี 43	ชลบุรี 48	ชลบุรี 51	ชลบุรี 53	ระยอง 38	ระยอง 41	ระยอง 43	ระยอง 48	ระยอง 51	ระยอง 53	จันทบุรี 38	จันทบุรี 41	จันทบุรี 43	จันทบุรี 48	จันทบุรี 51	จันทบุรี 53	ตราด 38	ตราด 41	ตราด 43	ตราด 48	ตราด 51	ตราด 53
การเกษตรกรรมอื่นๆ และบริการการเกษตร	1,381.24	1,826.28	1,353.77	2,768.09	3,437.65	3,162.08	813.07	862.10	675.48	1,874.92	3,162.84	4,752.56	787.31	868.31	697.90	1,483.66	2,557.41	9,672.80	218.73	233.28	244.69	614.05	1,106.41	2,863.13
ประมง	1,082.48	2,000.60	2,088.30	1,077.50	884.20	982.47	4,324.02	3,915.00	4,114.40	3,319.20	3,264.10	3,441.70	2,335.67	1,357.00	1,680.00	1,423.80	2,130.30	2,877.28	4,472.83	4,497.80	4,962.50	4,466.40	4,411.50	5,324.66
การเลี้ยงสัตว์บก	1,440.53	1,904.67	1,411.88	2,886.92	3,585.22	3,297.82	847.97	899.11	704.48	1,955.41	3,298.61	4,956.58	821.11	905.59	727.86	1,547.35	2,667.20	10,088.03	228.12	243.29	255.19	640.41	1,153.91	2,986.04
ป่าไม้ และผลิตภัณฑ์จากป่า	541.83	716.41	531.05	1,085.86	1,348.52	1,240.42	318.95	338.18	264.98	735.49	1,240.71	1,864.33	308.84	340.62	273.77	582.01	1,003.22	3,794.43	85.80	91.51	95.99	240.88	434.02	1,123.15
สวนยางพารา	717.05	948.08	702.79	1,437.01	1,784.60	1,641.55	422.09	447.55	350.66	973.34	1,641.94	2,467.22	408.72	450.77	362.30	770.22	1,327.64	5,021.48	113.55	121.10	127.03	318.77	574.38	1,486.35
สวนปาล์ม	82.64	109.27	81.00	165.62	205.69	189.20	48.65	51.58	40.42	112.18	189.24	284.36	47.11	51.95	41.76	88.77	153.02	578.75	13.09	13.96	14.64	36.74	66.20	171.31
ทำไร่อ้อย	418.20	552.95	409.88	838.10	1,040.83	957.39	246.18	261.02	204.52	567.68	957.62	1,438.95	238.38	262.90	211.31	449.21	774.32	2,928.66	66.23	70.63	74.08	185.92	334.99	866.88
ทำไร่มันสัมปะหลัง	323.44	427.66	317.01	648.20	804.99	740.46	190.40	201.88	158.18	439.05	740.64	1,112.90	184.36	203.33	163.43	347.43	598.87	2,265.07	51.22	54.63	57.30	143.79	259.09	670.46
ทำไร่ข้าวโพด	197.60	261.27	193.67	396.01	491.80	452.37	116.32	123.33	96.64	268.23	452.48	679.91	112.63	124.22	99.84	212.25	365.87	1,383.81	31.29	33.37	35.01	87.85	158.28	409.60
ทำสวนผลไม้	219.38	290.07	215.02	439.66	546.01	502.24	129.14	136.93	107.29	297.80	502.36	754.86	125.05	137.92	110.85	235.65	406.20	1,536.35	34.74	37.05	38.86	97.53	175.73	454.76
ทำนาข้าว	1,614.53	2,134.74	1,582.42	3,235.63	4,018.28	3,696.17	950.40	1,007.71	789.57	2,191.60	3,697.05	5,555.29	920.29	1,014.98	815.78	1,734.25	2,989.37	11,306.56	255.67	272.68	286.02	717.76	1,293.29	3,346.73

ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

9.2.4.2 การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันออกสายล่าง

มูลค่าผลิตภัณฑ์จากภาคอุตสาหกรรม ในจังหวัดบนเส้นทาง SEC ภาคตะวันออกสายล่างมี 2 จังหวัดที่เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมได้แก่ จังหวัดชลบุรี และระยอง จังหวัดระยองนั้นชัดเจนว่าเป็นอุตสาหกรรมด้านพลังงาน ตามนโยบายของภาครัฐที่กำหนดให้เป็นจังหวัดที่มีอุตสาหกรรมพลังงานตั้งอยู่ ขณะที่จังหวัดชลบุรีก็จะเป็นอุตสาหกรรมหนัก กิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ จึงขึ้นอยู่กับกิจกรรมทั้งสองในสองจังหวัดตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

ภาพที่ 9.19 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคอุตสาหกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น SEC พาดผ่าน (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด) ตามสาขากิจกรรม20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553

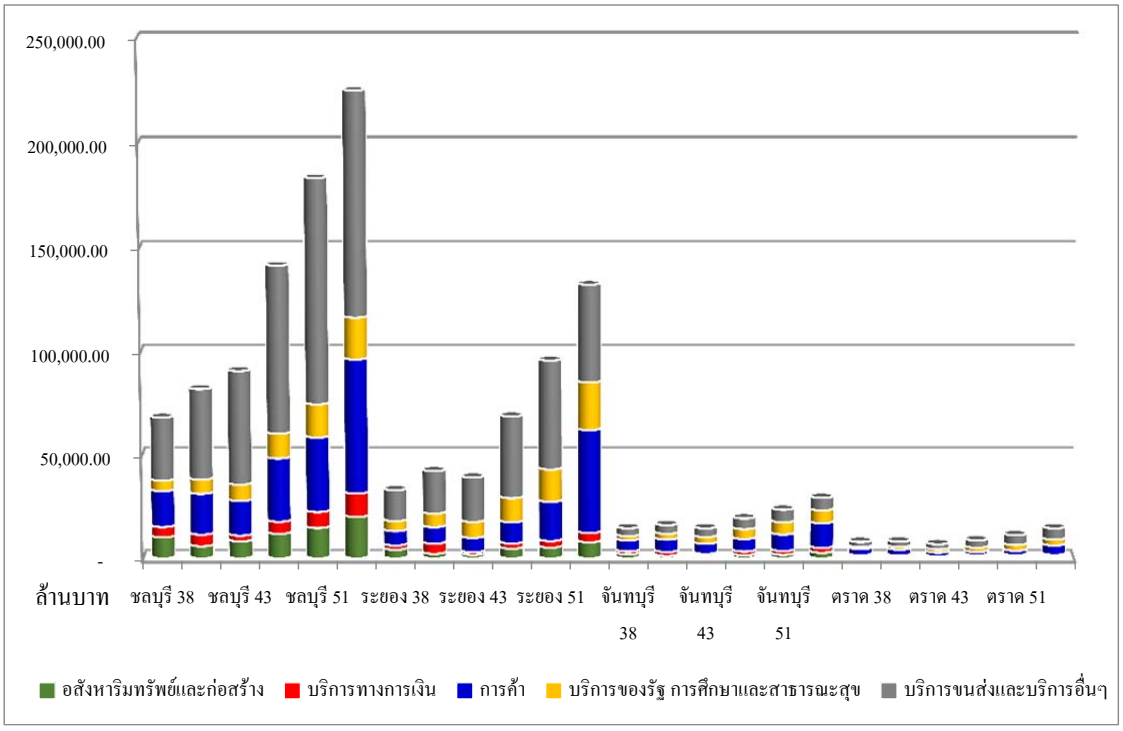
ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

9.2.4.3 การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในภาคบริการของจังหวัดบนเส้นทางSECด้านตะวันออกสายล่าง

จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีภาคบริการที่เด่นที่สุดในบรรดาจังหวัดบนเส้นทางนี้ กิจกรรมที่มีสัดส่วนสูงที่สุดคือ บริการขนส่งและบริการอื่นๆ ซึ่งก็คือ บริการท่องเที่ยว เพราะจังหวัดชลบุรีมีเมืองพัทยาซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวดึงดูดนักท่องเที่ยวมากที่สุดในภูมิภาค ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวได้ดึงการขยายตัวของอุตสาหกรรมอื่นๆ บริการทางการค้า และอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างให้ขยายตัวตามมา จังหวัดชลบุรีจึงมีการขยายตัวของบริการอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้างมากกว่าทุกจังหวัดบนเส้นทางนี้ เป็นผลให้ราคาที่ดินในเมืองพัทยาและใกล้เคียงพุ่งตัวขึ้นแรงที่สุดในภูมิภาค ส่วนภาคบริการที่ขยายตัวตามมาคือจังหวัดระยองเพราะเป็นเมืองท่องเที่ยวในภาค

ตะวันออกที่มีความสำคัญรองลงมาจากจังหวัดชลบุรี ส่วนจันทบุรีและตราดถึงแม้จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเช่นกัน แต่ไม่เด่นเท่าชลบุรีและระยองโดยจังหวัดตราดจะมีบริการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มจะขยายตัวเร็วกว่าจันทบุรีอยู่พอสมควร

ภาพที่ 9.20 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคบริการ จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้น SEC พาดผ่าน (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2541 2543 2548 2551 และ 2553

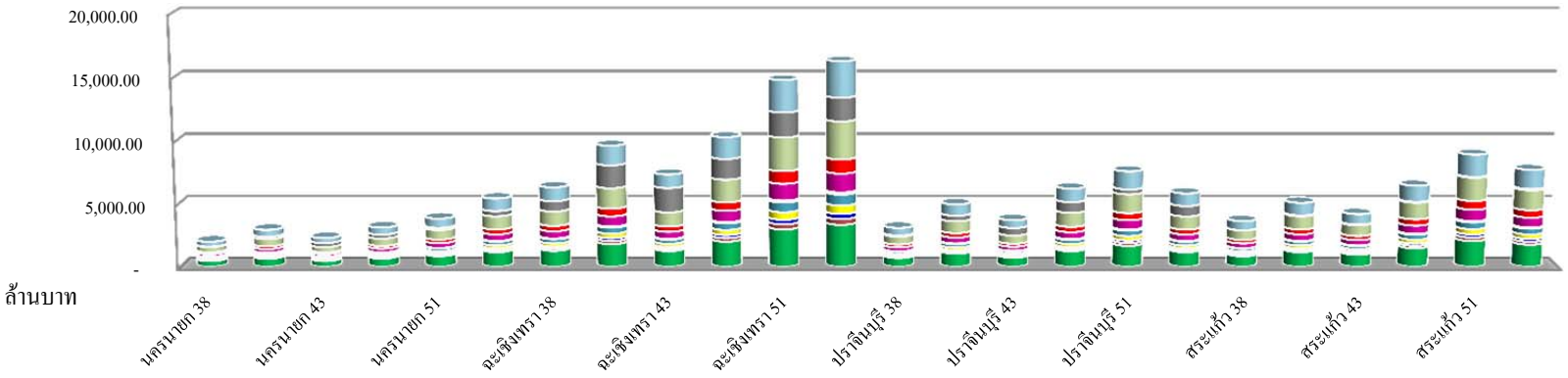
ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

9.2.5 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจรายสาขาของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันออกสายบน

9.2.5.1 การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในภาคการเกษตรของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันออกสายบน

ในบรรดาจังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันออกสายบนอันประกอบด้วยนครนายก ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และสระแก้ว จังหวัดที่ผลผลิตทางการเกษตรสูงสุดคือ ฉะเชิงเทรา สระแก้ว ปราจีนบุรี และนครนายก ตามลำดับ ส่วนกิจกรรมการเกษตรที่เด่นก็คือ การทำนา ซึ่งมีการทำนามากที่สุดในจังหวัดฉะเชิงเทรา สระแก้ว และปราจีนบุรี ตามลำดับ กิจกรรมเด่นรองลงมาคือการเลี้ยงสัตว์บก ในจังหวัดฉะเชิงเทราและสระแก้วตามลำดับ นอกจากนั้นก็มีป่าไม้และผลิตภัณฑ์จากป่า คือการปลูกยูคาลิปตัสเพื่อทำกระดาษ (โปรดดูภาพที่ 9.21)

ภาพที่ 9.21 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคเกษตรกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้นทางSEC สายบนพาดผ่าน (นครนายก ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และสระแก้ว) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 25382541254325482551 และ 2553

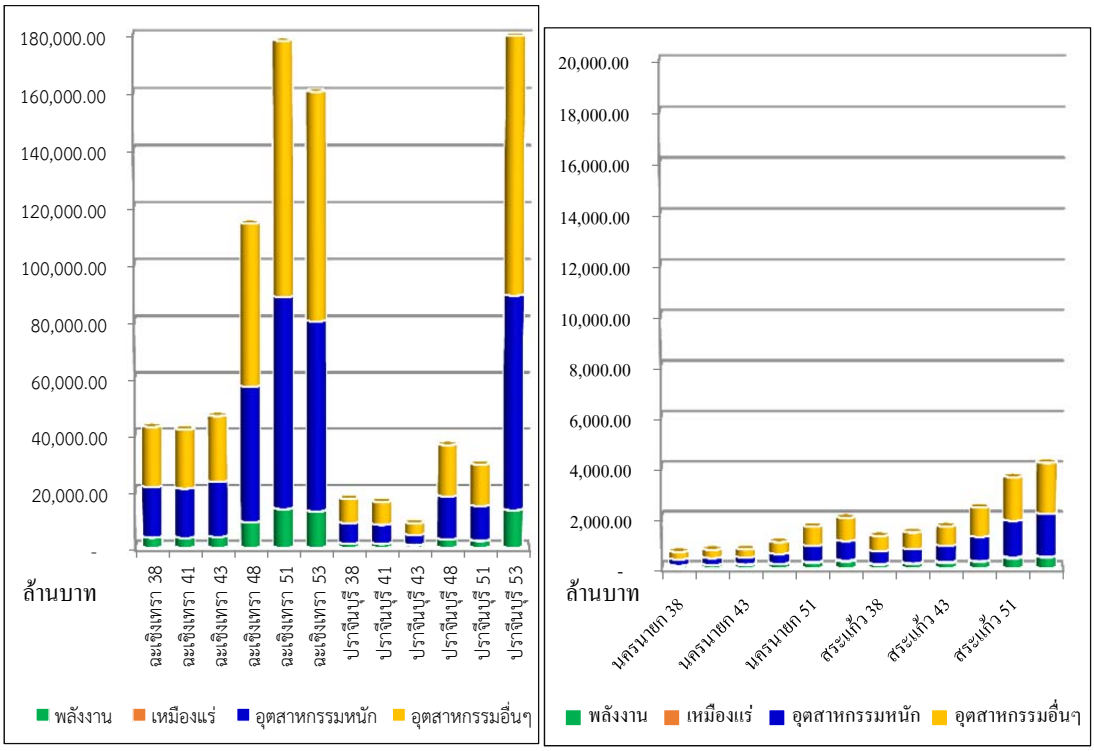
	นครนายก 38	นครนายก 41	นครนายก 43	นครนายก 48	นครนายก 51	นครนายก 53	ฉะเชิงเทรา 38	ฉะเชิงเทรา 41	ฉะเชิงเทรา 43	ฉะเชิงเทรา 48	ฉะเชิงเทรา 51	ฉะเชิงเทรา 53	ปราจีนบุรี 38	ปราจีนบุรี 41	ปราจีนบุรี 43	ปราจีนบุรี 48	ปราจีนบุรี 51	ปราจีนบุรี 53	สระแก้ว 38	สระแก้ว 41	สระแก้ว 43	สระแก้ว 48	สระแก้ว 51	สระแก้ว 53
การเกษตรอื่นๆและบริการการเกษตร	392.76	549.91	392.20	561.74	731.67	1,002.37	1,098.92	1,558.17	1,080.41	1,726.65	2,557.25	2,871.00	599.93	904.24	622.81	1,072.44	1,437.84	1,000.65	723.92	1,002.90	824.85	1,272.38	1,764.27	1,517.16
ประมง	36.31	188.40	326.30	319.10	173.50	418.49	820.67	1,814.20	1,933.30	1,641.80	1,969.60	1,872.74	97.24	447.70	597.90	852.30	383.10	829.97	11.48	70.90	60.80	75.30	69.90	99.24
การเลี้ยงสัตว์บก	409.62	573.52	409.04	585.85	763.08	1,045.40	1,146.09	1,625.06	1,126.78	1,800.77	2,667.03	2,994.25	625.68	943.05	649.55	1,118.48	1,499.56	1,043.60	755.00	1,045.96	860.25	1,327.00	1,840.00	1,582.29
ป่าไม้และผลิตภัณฑ์จากป่า	154.07	215.72	153.85	220.36	287.02	393.21	431.08	611.24	423.82	677.33	1,003.16	1,126.23	235.34	354.71	244.32	420.70	564.03	392.53	283.98	393.42	323.57	499.13	692.08	595.15
สวนยางพารา	203.90	285.48	203.61	291.62	379.84	520.37	570.49	808.90	560.88	896.36	1,327.56	1,490.44	311.44	469.42	323.32	556.74	746.43	519.47	375.81	520.64	428.21	660.54	915.89	787.61
สวนปาล์ม	23.50	32.90	23.47	33.61	43.78	59.98	65.75	93.23	64.64	103.31	153.01	171.78	35.90	54.10	37.26	64.17	86.03	59.87	43.31	60.01	49.35	76.13	105.56	90.78
ทำไร่อ้อย	118.92	166.50	118.75	170.08	221.53	303.49	332.72	471.77	327.12	522.78	774.27	869.26	181.64	273.78	188.57	324.71	435.34	302.97	219.18	303.65	249.74	385.24	534.17	459.36
ทำไร่มันสัมปะหลัง	91.97	128.77	91.84	131.54	171.34	234.73	257.33	364.88	253.00	404.33	598.83	672.30	140.48	211.74	145.84	251.13	336.70	234.32	169.52	234.85	193.15	297.95	413.14	355.27
ทำไร่ข้าวโพด	56.19	78.67	56.11	80.36	104.67	143.40	157.21	222.91	154.56	247.02	365.84	410.73	85.83	129.36	89.10	153.43	205.70	143.15	103.57	143.48	118.00	182.03	252.40	217.05
ทำสวนผลไม้	62.38	87.34	62.29	89.22	116.21	159.21	174.54	247.49	171.60	274.25	406.17	456.01	95.29	143.62	98.92	170.34	228.37	158.93	114.98	159.29	131.01	202.10	280.22	240.97
ทำนาข้าว	459.10	642.79	458.45	656.62	855.26	1,171.68	1,284.53	1,821.35	1,262.89	2,018.29	2,989.18	3,355.92	701.26	1,056.97	728.01	1,253.58	1,680.69	1,169.66	846.19	1,172.30	964.16	1,487.29	2,062.26	1,773.42

ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

9.2.5.2 การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันออกสายบน

ในบรรดาจังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันออกสายบน จังหวัดที่เริ่มมีการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมมากที่สุดคือ จังหวัดฉะเชิงเทรา แต่ในปี 2553 มีการตั้งนิคมอุตสาหกรรมในจังหวัดปราจีนบุรี ทำให้การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดปราจีนบุรีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การขยายตัวของอุตสาหกรรมในสองจังหวัดดังกล่าวเป็นผลจากพื้นที่เพื่อการอุตสาหกรรมในจังหวัดระยองและชลบุรีเริ่มมีข้อจำกัด จึงต้องมีการขยายตัวไปสู่จังหวัดใกล้เคียงที่ยังมีพื้นที่เพื่อการอุตสาหกรรมมากกว่า นั่นคือฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นอุตสาหกรรมอื่นๆ และมีอุตสาหกรรมหนักอยู่บ้าง ในกรณีของเส้นทาง SEC ภาคตะวันออกสายบนนี้ การขยายตัวของฉะเชิงเทราและปราจีนบุรีอาจจะได้รับอิทธิพลจากเส้นทาง SEC ที่มีจุดผ่านแดนอยู่ที่จังหวัดสระแก้วอยู่บ้าง ขณะที่เส้นทาง SEC ภาคตะวันออกสายใต้เป็นผลจากการขยายตัวของเมืองศูนย์กลางคือ ชลบุรีและระยองมากกว่า (โปรดดูภาพที่ 9.22)

ภาพที่ 9.22 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคอุตสาหกรรม จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้นทางSEC สายบนพาดผ่าน (นครนายก ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และสระแก้ว) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 25382541254325482551 และ 2553

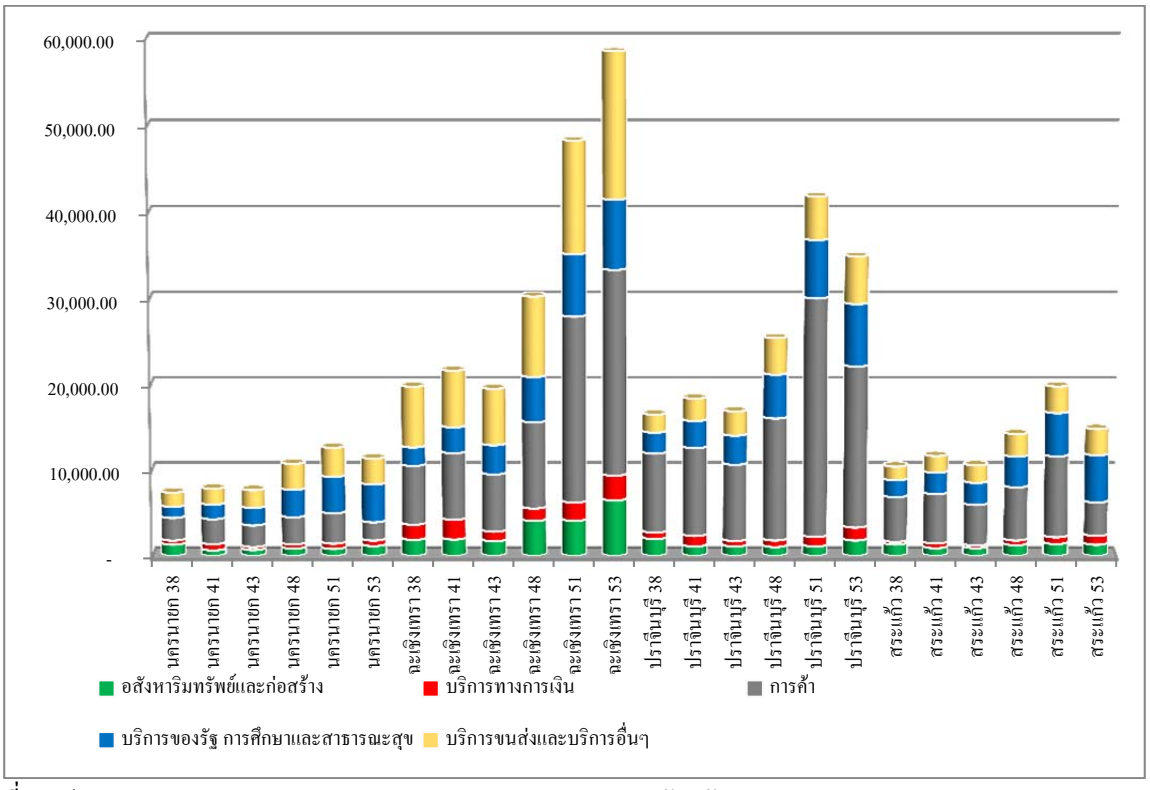
* ปี 2553 จังหวัดปราจีนบุรีมีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม

ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

9.2.5.3 การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในภาคบริการของจังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันออกสายบน

จังหวัดที่มีภาคบริการที่มีสัดส่วนมากน้อยตามลำดับในภูมิภาคนี้คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี สระแก้ว และนครนายก ตามลำดับ ภาคบริการที่เด่นของจังหวัดในภูมิภาคนี้คือ การค้า โดยจังหวัดฉะเชิงเทรามีสัดส่วนสูงที่สุด ตามมาด้วยปราจีนบุรี ซึ่งสะท้อนประโยชน์ของเส้นทาง SEC ภาคตะวันออกสายบนดังกล่าว ดังนั้นบนเส้นทาง SEC ภาคตะวันออกสายบน จังหวัดที่มีการขยายตัวมากที่สุดคือ ฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี นอกเหนือจากกิจกรรมในภาคเกษตรซึ่งได้แก่ การทำนา เลี้ยงสัตว์บก ปลูกยูคาลิปตัสเพื่อทำกระดาษแล้ว อุตสาหกรรมและการค้าก็เป็นกิจกรรมที่สำคัญของพื้นที่ดังกล่าว

ภาพที่ 9.23 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) ภาคบริการ จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้นทางSECสายบนพาดผ่าน (นครนายก ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และสระแก้ว) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 25382541254325482551 และ 2553

ที่มา: ประมาณการจาก Input-Output table ขนาด 20x20 จำแนกรายจังหวัด

9.3 ความเชื่อมโยงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจบนระเบียง EWEC และ SEC

หัวข้อที่ผ่านมาได้ฉายภาพโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดต่างๆ บนระเบียง EWEC และ SEC ความแตกต่างทางด้านโครงสร้างเศรษฐกิจของ SEC ปรากฏชัดเจนว่า กรุงเทพฯ ในฐานะศูนย์กลางเศรษฐกิจของประเทศภาคบริการมีสัดส่วนมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงกว่าสาขากิจกรรมอื่นๆ ส่วนจังหวัดสมุทรปราการและชลบุรีเป็นเมืองอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมอื่นๆ หรืออุตสาหกรรมเบา และจังหวัดระยองถูกกำหนดให้เป็นจังหวัดอุตสาหกรรมพลังงาน นอกจากนั้นก็เป็นจังหวัดเกษตร ส่วนจังหวัดอุตสาหกรรมใหม่ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรีและนครปฐม

การกำหนดให้จังหวัดใดจังหวัดหนึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาของภูมิภาค มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่ชัดเจนในจังหวัดบน EWEC ทำให้จังหวัดพิษณุโลกและขอนแก่น มีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่กว่าจังหวัดอื่นๆ ขณะที่การเกษตรเป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับจังหวัดที่เหลือบนระเบียงนี้

การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงไปข้างหน้า (Forward linkages) และความเชื่อมโยงไปข้างหลัง (Backward linkages) เป็นเครื่องมือหนึ่งในการอธิบายว่ากิจกรรมเศรษฐกิจใดที่สร้างรายได้หรือทำให้การกระจายรายได้ในจังหวัดมากที่สุด ความเชื่อมโยงไปข้างหน้าคือ ผลผลิตของกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งถูกส่งไปเป็นวัตถุดิบให้แก่อุตสาหกรรมอื่นๆ ที่อยู่ภายในระบบเศรษฐกิจเดียวกัน ขณะที่ความเชื่อมโยงไปข้างหลัง คือ การรับเอาผลผลิตของหน่วยกิจกรรมการผลิตอื่นๆ มาเป็นวัตถุดิบ ความสัมพันธ์นี้เป็นความเกี่ยวโยงกันภายในของระบบเศรษฐกิจของจังหวัด (Inter-linkages) ความสัมพันธ์นี้ช่วยอธิบายการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจสองมิติได้แก่ หนึ่ง มิติการกระจายรายได้ และสอง มิติการกระจายวัตถุดิบ กิจกรรมใดที่มีค่าความเชื่อมโยงมากกว่าหนึ่ง กิจกรรมเหล่านั้นถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบในสองมิตินี้สูง ตัวอย่างเช่น กิจกรรมเกษตรมีค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้าเท่ากับ 0.6 แสดงว่า มีการใช้วัตถุดิบของกิจกรรมต่างๆ น้อยหรือสินค้าเกษตรถูกเปลี่ยนเป็นวัตถุดิบน้อยกว่าที่ผลิตได้ จึงมีผลผลิตเหลือใช้และต้องไปเป็นส่วนของการบริโภคภายในจังหวัดแทน สินค้านี้จึงทำให้เกิดการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนในจังหวัดได้น้อยตามไปด้วย หากค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลังเท่ากับ 0.4 แสดงว่า ภาคเกษตรมีการใช้วัตถุดิบจากกิจกรรมอื่นๆน้อยกว่าการใช้ปัจจัยแรงงาน และปัจจัยที่ดิน

การนำเสนอผลการวิเคราะห์นี้ นำเสนอเป็น 2 ส่วนตามระเบียงเศรษฐกิจดังนี้

(1) ความเชื่อมโยงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจบนเส้นทางระเบียง EWEC

ความเชื่อมโยงของกิจกรรมในระบบเศรษฐกิจของจังหวัดบนระเบียง EWEC ไม่ว่าจะเป็นทางด้านตะวันตก (ภาคเหนือตอนล่าง) และด้านตะวันออก (ภาคอีสานตอนบน) ค่าความเชื่อมโยงไม่ได้มีความแตกต่างกันมาก โดยการนำเสนอค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้าจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ และค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลังจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

ค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้า จำแนกออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่ 1) ค่าความเชื่อมโยงต่ำ และ 2) ค่าความเชื่อมโยงสูง ซึ่งอธิบายโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1) ค่าความเชื่อมโยงต่ำ

กิจกรรมที่มีค่าความเชื่อมโยงลักษณะนี้คือ ภาคบริการ ยกเว้นภาคบริการทางการเงิน ซึ่งเป็นลักษณะโดยปกติของกิจกรรมนี้ ที่จะให้บริการแก่หน่วยกิจกรรมอื่นๆในลักษณะของการเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยการผลิต อาทิ การขนส่งสินค้า เป็นต้น มีการให้บริการกับผู้บริโภคโดยตรงมากกว่า ข้อสังเกตประการหนึ่งที่มีต่อจังหวัดพิษณุโลกและขอนแก่นในฐานเป็นศูนย์กลางภาคเหนือตอนล่างกับอีสานตอนบน การเป็นศูนย์กลางราชการ ภาคการศึกษาและภาคบริการสาธารณะสุข ทำให้จังหวัดนี้มีผู้มาเยือนจังหวัดมาก เศรษฐกิจจึงมีขนาดใหญ่กว่าจังหวัดอื่นๆ และมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เกิดจากแรงดึงจากอุปสงค์มากกว่าอุปทาน จึงเท่ากับว่าภาคบริการการศึกษา ภาคบริการสาธารณสุขและภาคบริการของรัฐในจังหวัดที่มีลักษณะของการเป็นศูนย์กลาง เป็นเสมือนแม่เหล็กดึงดูดอุปสงค์มาขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัด

2) ค่าความเชื่อมโยงสูง

ภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมมีค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้ามากกว่า 1 โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 1.07-1.23 จังหวัดที่น่าสนใจคือ จังหวัดพิษณุโลกกิจกรรมภาคการเกษตรกรรมอื่นๆ และบริการการเกษตร (AG11) มีค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้าสูงกว่าจังหวัดอื่นๆโดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.33 ซึ่งสอดคล้องกับสภาพความเป็นศูนย์กลางของภาคเหนือตอนล่าง ที่เชื่อมโยงกับหลายจังหวัด มีกิจการผลิต และศูนย์จำหน่ายและกระจายเครื่องมือ อุปกรณ์ และเครื่องจักรทางการเกษตร (สัมภาษณ์สภาอุตสาหกรรมจังหวัดพิษณุโลก วันที่ 17 กรกฎาคม 2557)

ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมของทุกจังหวัดบน EWEC มีเหตุผลสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อตอบสนองอุปสงค์ภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งเจ้าของกิจการที่จัดตั้งโรงงานตามเหตุผลนี้จะเป็นคนภายในจังหวัด มีกิจการขนาดเล็ก มีทุนจำกัด และ 2) ตามปัจจัยการผลิต นักลงทุนมีทั้งในจังหวัดและต่างถิ่น กรณีของนักลงทุนต่างถิ่นมักมีปริมานเงินทุนมาก จึงมีศักยภาพในการแข่งขันมากกว่านักลงทุนภายในจังหวัด จากการสัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดและสภาอุตสาหกรรมจังหวัดบนEWEC (สัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดตากวันที่ 16 กรกฎาคม 2557 เพชรบูรณ์ วันที่ 18 กรกฎาคม 2557 ขอนแก่นวันที่ 18 กรกฎาคม 2557 มุกดาหารวันที่ 19 กรกฎาคม สภาอุตสาหกรรมจังหวัดพิษณุโลก วันที่ 17 กรกฎาคม 2557) พบตัวอย่าง อย่างเช่น บริษัท เบทาโก จำกัด (มหาชน) บริษัท ชีพี จำกัด(มหาชน) บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด(มหาชน) เป็นต้น

ในจังหวัดขอนแก่นมีโรงงานผลิตเครื่องมือในการประมง (เช่น แห อวน) เป็นกิจการของนักลงทุนในจังหวัด บริษัทนี้มีขนาดใหญ่เป็นอันดับหนึ่งของโลก ซึ่งจัดเป็นอุตสาหกรรมเบา มีค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้าสูง สะท้อนว่ามีหลายกิจกรรมของจังหวัดใช้สินค้าของกิจการผลิตเครื่องมือประมง มีอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์เกิดขึ้นในจังหวัดนี้ เนื่องจากเป็นเมืองมหาวิทยาลัย ทำให้ภาคอุตสาหกรรมเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่น ภาคการศึกษาเองก็มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัดด้วย ไม่ว่าจะเป็นการบ่มเพาะ

ผู้ประกอบการ การถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ภาคเอกชน เป็นต้น (สัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดขอนแก่นวันที่ 18 กรกฎาคม 2557)

ตารางที่ 9.1 ค่าเฉลี่ยค่าความเชื่อโยงข้างหน้าและข้างหลังทางเศรษฐกิจระหว่างปี 1995-2010 จำแนกตามจังหวัดบนEWEC ตะวันตก

กิจกรรม	ตาก		สุโขทัย		พิษณุโลก		เพชรบูรณ์	
	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง
AG01	1.07	0.16	1.11	0.17	1.16	0.17	1.07	0.16
AG02	1.07	0.04	1.00	0.05	1.16	0.05	1.07	0.04
AG03	1.07	0.13	1.08	0.14	1.16	0.14	1.07	0.13
AG04	1.07	0.09	1.08	0.08	1.16	0.10	1.07	0.09
AG05	1.07	0.08	1.10	0.09	1.16	0.09	1.07	0.08
AG06	1.07	0.01	1.10	0.03	1.16	0.02	1.07	0.01
AG07	1.07	0.02	1.10	0.03	1.16	0.02	1.07	0.02
AG08	1.07	0.02	1.08	0.02	1.16	0.02	1.07	0.02
AG09	1.07	0.16	1.09	0.14	1.16	0.17	1.07	0.16
AG10	1.22	0.08	1.20	0.09	1.33	0.14	1.23	0.07
AG11	1.07	0.11	1.09	0.13	1.16	0.13	1.07	0.10
EN12	1.35	0.90	1.27	0.40	1.51	0.29	1.34	1.04
MQ13	1.34	0.03	1.35	0.05	1.45	0.04	1.34	0.03
HM14	1.48	1.55	1.50	1.40	1.61	1.71	1.48	1.54
OM15	1.48	11.60	1.48	9.73	1.61	12.68	1.48	11.58
SV16	0.28	1.53	0.30	1.59	0.28	1.68	0.31	1.53
SV17	1.38	0.25	1.39	2.44	1.52	0.27	1.38	0.26
SV18	-	0.64	-	0.83	-	0.70	-	0.65
SV19	0.03	0.21	0.03	0.22	0.03	0.23	0.03	0.20
SV20	0.76	2.39	0.68	2.37	0.70	3.02	0.71	2.29

ที่มา: จากการประมาณค่า

ตารางที่ 9.2 ค่าเฉลี่ยค่าความเชื่อโยงข้างหน้าและข้างหลังทางเศรษฐกิจระหว่างปี 1995-2010 จำแนกตามจังหวัดบนEWEC ตะวันออก

กิจกรรม	ชัยภูมิ		ขอนแก่น		มหาสารคาม		กาฬสินธุ์		มุกดาหาร	
	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง
AG01	1.07	0.16	1.07	0.16	1.11	0.16	1.07	0.16	1.07	0.16
AG02	1.07	0.04	1.07	0.04	1.11	0.04	1.07	0.04	1.07	0.04
AG03	1.07	0.13	1.07	0.13	1.11	0.13	1.07	0.13	1.07	0.13
AG04	1.07	0.09	1.07	0.09	1.11	0.09	1.07	0.09	1.07	0.09
AG05	1.07	0.08	1.07	0.08	1.11	0.08	1.07	0.08	1.07	0.08
AG06	1.07	0.02	1.07	0.01	1.11	0.02	1.07	0.02	1.07	0.01
AG07	1.07	0.02	1.07	0.02	1.11	0.02	1.07	0.02	1.07	0.02
AG08	1.07	0.02	1.07	0.02	1.11	0.02	1.07	0.02	1.07	0.02
AG09	1.07	0.16	1.07	0.16	1.11	0.16	1.07	0.16	1.07	0.16
AG10	1.22	0.13	1.22	0.11	1.27	0.13	1.22	0.13	1.23	0.11
AG11	1.07	0.12	1.07	0.12	1.11	0.13	1.07	0.12	1.07	0.12
EN12	1.39	0.23	1.44	0.58	1.45	0.27	1.41	0.29	1.39	0.52
MQ13	1.34	0.04	1.34	0.04	0.63	0.04	1.34	0.04	1.34	0.03
HM14	1.47	1.59	1.48	1.56	1.53	1.61	1.47	1.58	1.48	1.56
OM15	1.47	11.66	1.48	11.62	1.53	11.85	1.47	11.64	1.48	11.64
SV16	0.33	1.55	0.25	1.54	0.29	1.22	0.30	1.55	0.27	1.55
SV17	1.38	0.26	1.38	0.25	1.43	0.27	1.38	0.26	1.38	0.25
SV18	-	0.67	-	0.65	-	0.68	-	0.68	-	0.64
SV19	0.03	0.21	0.03	0.21	0.03	0.22	0.03	0.21	0.03	0.21
SV20	0.71	2.83	0.69	2.60	0.74	2.85	0.73	2.80	0.68	2.66

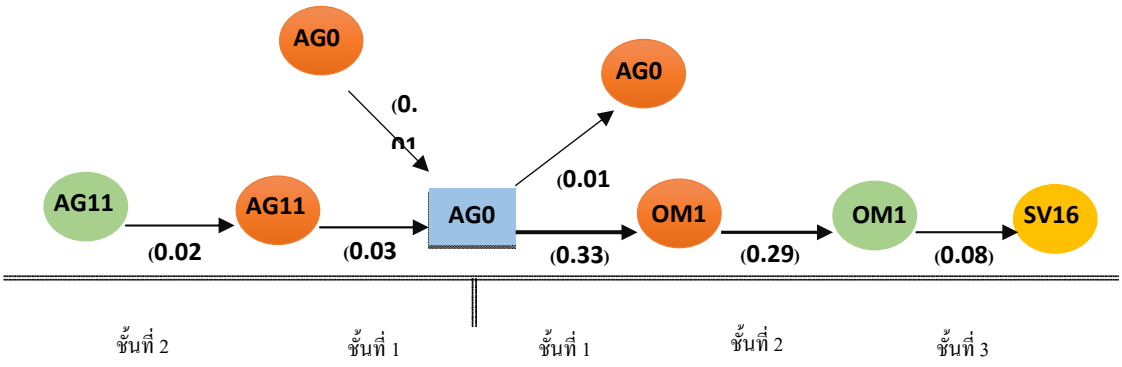
ที่มา จากการประมาณค่า

ค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลัง จำแนกออกเป็น 3 ลักษณะได้แก่ 1) ค่าความเชื่อมโยงต่ำ 2) ค่าความเชื่อมโยงสูง และ 3) ค่าความเชื่อมโยงสูงสุด ซึ่งอธิบายโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1) ค่าความเชื่อมโยงต่ำ

กลุ่มที่มีค่าความเชื่องโยงไปข้างหลังต่ำ ได้แก่ ภาคเกษตรกรรมทุกกิจกรรม อุตสาหกรรมพลังงาน เหมืองแร่ บริการการเงิน การค้า และบริการของรัฐ การศึกษาและสาธารณะสุข สำหรับกิจกรรมการเกษตรแล้ว การทำนา ค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลังมากที่สุดเท่ากับ 0.16 ในทุกจังหวัด จากภาพที่ 1 แสดงถึงความเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังของกิจกรรมการผลิตของการทำนาข้าว ซึ่งขอยกกรณีของจังหวัดขอนแก่นที่มีค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้าเท่ากับ 1.07 และข้างหลังเท่ากับ 0.16 ค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้าที่มากแสดงว่ามีความเชื่อมโยงหลายชั้น ขณะที่ค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลังที่น้อยชั้นสะท้อนความสัมพันธ์ทางกิจกรรมที่สั้นด้วย

ภาพที่ 9.24 แสดงความเชื่อมโยงของกิจกรรมทำนาข้าวปี 2548 จังหวัดขอนแก่น

ตัวอย่างของกิจกรรมที่คณะนักวิจัยได้จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามได้แก่ โรงงานน้ำตาล โรงงานแปรรูปอาหาร โรงงานปุ๋ย โรงงานผลิตเครื่องจักรการเกษตร เป็นต้น ซึ่งจะพบได้ตลอดเส้นทางบนระเบียง EWEC และ SEC จากภาพที่ 9.25 เป็นภาพโรงงานผลิตปุ๋ยเคมีในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งตั้งอยู่บนถนนตามเส้นทางที่เข้าไปสู่บ้านด่านถาวรบ้านพุน้ำร้อน ขณะที่ภาพที่ 9.26 เป็นโรงงานแปรรูปสินค้าเกษตร ซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดขอนแก่นบนถนนเส้นทางระหว่างจังหวัดขอนแก่นไปสู่จังหวัดมหาสารคาม

ภาพที่ 9.25 โรงงานผลิตปุ๋ยเคมีในจังหวัดกาญจนบุรี

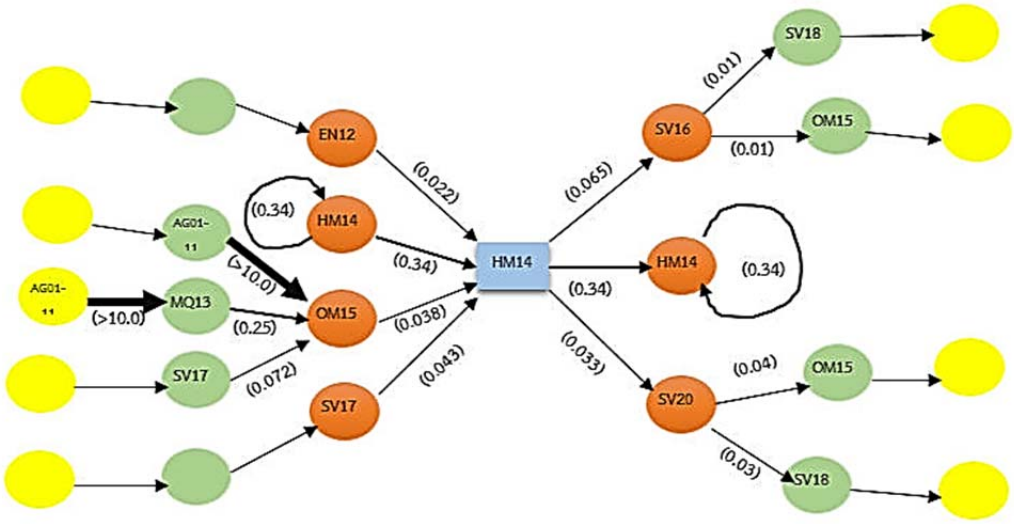
ภาพที่ 9.26 โรงงานแปรรูปสินค้าเกษตรในจังหวัดขอนแก่น

2) ค่าความเชื่อมโยงสูง

จากตารางที่ 9.24 และ 9.27 พบว่าจังหวัดบน EWEC มีค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลังในระดับสูง มีอยู่ 3 กิจกรรมได้แก่ อุตสาหกรรมหนัก อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง และบริการขนส่งและบริการอื่นๆ กิจกรรมทั้งสามเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้วัตถุดิบจากอุตสาหกรรมอื่นๆ จึงทำให้มีค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลังสูง ทำให้มีชั้นความเชื่อมโยงไปข้างหลังหลายระดับ ข้อสังเกตที่สำคัญคืออุตสาหกรรมหนัก มีค่าความเชื่อมไปข้างหน้าและข้างหลังสูง จึงเท่ากับว่ามีการกระจายรายได้และกระจายวัตถุดิบภายในเศรษฐกิจของจังหวัดได้สูงกว่าอุตสาหกรรมอื่น ภาพที่ 9.27 แสดงถึงความเชื่อมโยงที่สลับซับซ้อนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดพิษณุโลกทั้งไปข้างหน้าและข้างหลัง

ภาพที่ 9.27 แสดงความเชื่อมโยงของอุตสาหกรรมหนักปี 2548 จังหวัดพิษณุโลก

หมายเหตุ 1) ค่าในวงเล็บคือค่าสัมประสิทธิ์เทคโนโลยีการผลิต

2) เส้นสีเข้มแสดงว่ามีสัดส่วนการใช้ข้าวเป็นวัตถุดิบเข้มข้น

3) ค่าความเชื่อมโยงสูงสุด

ค่าความเชื่อมโยงสูงสุดเกิดขึ้นในอุตสาหกรรมอื่นๆหรืออุตสาหกรรมเบา ซึ่งมีค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลังสูงสุด โดยวัตถุดิบจากกิจกรรมภาคเกษตรเกือบทั้งหมดเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนหรือป้อนวัตถุดิบให้แก่อุตสาหกรรมนี้ การมีอุตสาหกรรมนี้ตั้งอยู่ในจังหวัดบน EWEC จะช่วยสร้างรายได้และกระจายรายได้ให้แก่จังหวัดมากกว่ากิจกรรมอื่น ดังนั้น การสนับสนุนอุตสาหกรรมเบาในขณะที่จังหวัดมีผลผลิตการเกษตรเป็นหลักจะช่วยให้มีการเชื่อมโยงไปข้างหลังสูง และช่วยในการกระจายรายได้ให้ดีขึ้นเป็นอย่างดี

(2) ความเชื่อมโยงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจบนเส้นระเบียง SEC

ค่าความเชื่อมโยงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สำหรับจังหวัดบน SEC ตะวันออกมีลักษณะที่ไม่ได้แตกต่างไปจากจังหวัดบน EWEC แต่สำหรับค่าความเชื่อมโยงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจบน SEC ตะวันตก แตกต่างไปจากระเบียงตะวันออกและระเบียงEWEC

ค่าความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจบน SEC ตะวันตก ภาคการประมงมีค่าสูงในจังหวัดกาญจนบุรี กรุงเทพฯ และสมุทรปราการ ขณะที่ภาคเหมืองแร่มีค่าความเชื่อมโยงต่ำในจังหวัดสมุทรปราการ และกาญจนบุรี ไม่มีเลยในกรุงเทพฯ ส่วนค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลังสำหรับภาคอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างมีค่าสูงในจังหวัดราชบุรีนครปฐม และสมุทรปราการ

ลักษณะความเชื่อมโยงของกิจกรรมเศรษฐกิจของจังหวัดบน SEC เป็นดังนี้

ตารางที่ 9.3 ค่าเฉลี่ยค่าความเชื่อโยงข้างหน้าและข้างหลังทางเศรษฐกิจระหว่างปี 1995-2010

จำแนกตามจังหวัดระเบียง SEC ตะวันตก

กิจกรรม	กาญจนบุรี		ราชบุรี		นครปฐม		กรุงเทพ		สมุทรปราการ	
	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง
AG01	1.07	0.16	1.06	0.16	1.07	0.16	1.15	0.17	1.11	0.16
AG02	1.07	0.04	1.06	0.04	1.07	0.04	1.15	0.05	1.11	0.05
AG03	1.07	0.13	1.06	0.13	1.07	0.13	1.15	0.14	1.11	0.13
AG04	1.07	0.09	1.06	0.09	1.07	0.09	1.15	0.10	1.11	0.09
AG05	1.07	0.08	1.06	0.08	1.07	0.08	1.15	0.09	1.11	0.08
AG06	1.07	0.01	1.06	0.01	1.07	0.02	1.15	0.02	1.11	0.02
AG07	1.07	0.02	1.06	0.02	1.07	0.02	1.15	0.02	1.11	0.02
AG08	1.07	0.02	1.06	0.02	1.07	0.02	1.15	0.02	1.11	0.02
AG09	1.07	0.16	1.06	0.16	1.07	0.16	1.15	0.17	1.11	0.16
AG10	1.22	0.09	1.21	0.10	1.22	0.14	1.31	0.15	1.25	0.15
AG11	1.07	0.11	1.06	0.11	1.07	0.12	1.15	0.13	1.11	0.13
EN12	1.39	0.75	1.32	0.41	1.43	0.27	1.53	0.17	1.50	0.16
MQ13	1.34	0.03	1.33	0.03	1.33	0.04	-	0.04	0.62	0.05
HM14	1.48	1.55	1.46	1.60	1.47	1.58	1.59	1.62	1.52	1.62
OM15	1.48	11.60	1.46	11.68	1.47	11.64	1.59	12.00	1.52	11.83
SV16	0.30	1.54	0.30	1.50	0.28	1.55	0.32	0.94	0.29	1.22
SV17	1.38	0.25	1.37	0.25	1.38	0.25	1.48	0.27	1.42	0.26
SV18	-	0.66	-	0.66	-	0.67	-	0.74	-	0.70
SV19	0.03	0.20	0.04	0.23	0.03	0.22	0.03	0.22	0.05	0.23
SV20	0.68	2.50	0.93	2.72	0.73	2.80	0.64	2.94	0.76	2.92

ที่มา จากการประมาณค่า

ตารางที่ 9.4 ค่าเฉลี่ยค่าความเชื่อโยงข้างหน้าและข้างหลังทางเศรษฐกิจระหว่างปี 1995-2010

จำแนกตามจังหวัดบนSEC ตะวันออก

กิจกรรม	ชลบุรี		ระยอง		จันทบุรี		ตราด		นครนายก		ฉะเชิงเทรา		ปราจีนบุรี		สระแก้ว	
	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง	ข้างหน้า	ข้างหลัง
AG01	1.07	0.16	1.06	0.16	1.07	0.16	1.07	0.16	1.07	0.16	1.06	0.16	1.06	0.16	1.06	0.16
AG02	1.07	0.04	1.06	0.04	1.07	0.04	1.07	0.04	1.07	0.04	1.06	0.04	1.06	0.04	1.06	0.04
AG03	1.07	0.13	1.06	0.13	1.07	0.13	1.07	0.13	1.07	0.13	1.06	0.13	1.06	0.13	1.06	0.13
AG04	1.07	0.09	1.06	0.09	1.07	0.09	1.07	0.09	1.07	0.09	1.06	0.09	1.06	0.09	1.06	0.09
AG05	1.07	0.08	1.06	0.08	1.07	0.08	1.07	0.08	1.07	0.08	1.06	0.08	1.06	0.08	1.06	0.08
AG06	1.07	0.02	1.06	0.01	1.07	0.01	1.07	0.01	1.07	0.01	1.06	0.02	1.06	0.02	1.06	0.01
AG07	1.07	0.02	1.06	0.02	1.07	0.02	1.07	0.02	1.07	0.02	1.06	0.02	1.06	0.02	1.06	0.02
AG08	1.07	0.02	1.06	0.02	1.07	0.02	1.07	0.02	1.07	0.02	1.06	0.02	1.06	0.02	1.06	0.02
AG09	1.07	0.16	1.06	0.16	1.07	0.16	1.07	0.16	1.07	0.16	1.06	0.16	1.06	0.16	1.06	0.16
AG10	1.22	0.14	1.21	0.07	1.23	0.11	1.23	0.10	1.23	0.10	1.21	0.15	1.21	0.14	1.22	0.12
AG11	1.07	0.12	1.06	0.10	1.07	0.12	1.07	0.11	1.07	0.11	1.06	0.13	1.06	0.13	1.06	0.12
EN12	1.42	0.20	1.33	1.05	1.34	0.35	1.32	0.34	1.35	0.41	1.44	0.17	1.44	0.24	1.40	0.40
MQ13	1.34	0.04	1.33	0.03	1.34	0.03	1.35	0.03	1.34	0.03	1.33	0.04	1.33	0.04	1.33	0.04
HM14	1.48	1.58	1.46	1.56	1.48	1.58	1.49	1.57	1.48	1.57	1.47	1.60	1.47	1.59	1.47	1.58
OM15	1.48	11.68	1.46	11.60	1.48	11.68	1.49	11.69	1.48	11.66	1.47	11.64	1.47	11.62	1.47	11.61
SV16	0.25	1.56	0.27	1.49	0.31	1.54	0.33	1.54	0.28	1.54	0.27	1.54	0.31	1.54	0.32	1.54
SV17	1.38	0.24	1.37	0.23	1.38	0.26	1.39	0.26	1.39	0.25	1.37	0.25	1.37	0.26	1.38	0.26
SV18	-	0.67	-	0.64	-	0.67	-	0.68	-	0.64	-	0.66	-	0.66	-	0.67
SV19	0.03	0.22	0.02	0.23	0.03	0.21	0.03	0.20	0.03	0.21	0.03	0.23	0.03	0.21	0.03	0.21
SV20	0.70	2.83	0.96	2.29	0.69	2.75	0.63	2.76	0.70	2.76	0.82	2.89	0.75	2.85	0.73	2.75

ที่มา จากการประมาณค่า

ค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้า จำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ค่าความเชื่อมโยงต่ำ และ 2) ค่าความเชื่อมโยงสูง ซึ่งอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1) ค่าความเชื่อมโยงต่ำ

กิจกรรมที่มีค่าความเชื่อมโยงต่ำ เป็นได้แก่ ภาคอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง การค้า บริการของรัฐ การศึกษาและสาธารณะสุข และบริการขนส่งและบริการอื่นๆ

2) ค่าความเชื่อมโยงสูง

กิจกรรมที่มีค่าความเชื่อมโยงสูง เป็นได้แก่ กิจกรรมภาคการเกษตรทั้งหมด พลังงาน อุตสาหกรรมหนัก อุตสาหกรรมอื่นๆ และบริการทางการเงิน สำหรับจังหวัดบนSEC ตะวันตกภาคเหมืองแร่เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้าสูง

ค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลัง จำแนกออกเป็น 3 ลักษณะได้แก่ 1) ค่าความเชื่อมโยงต่ำ 2) ค่าความเชื่อมโยงสูง และ 3) ค่าความเชื่อมโยงสูงสุด ซึ่งอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1) ค่าความเชื่อมโยงต่ำ

กิจกรรมที่มีค่าความเชื่อมโยงต่ำได้แก่ ภาคเกษตรทุกกิจกรรม ภาคพลังงาน ภาคเหมืองแร่ และภาคบริการทั้งหมดยกเว้นภาคบริการขนส่งและบริการอื่นๆ ที่มีค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลังสูงสุด

2) ค่าความเชื่อมโยงสูง

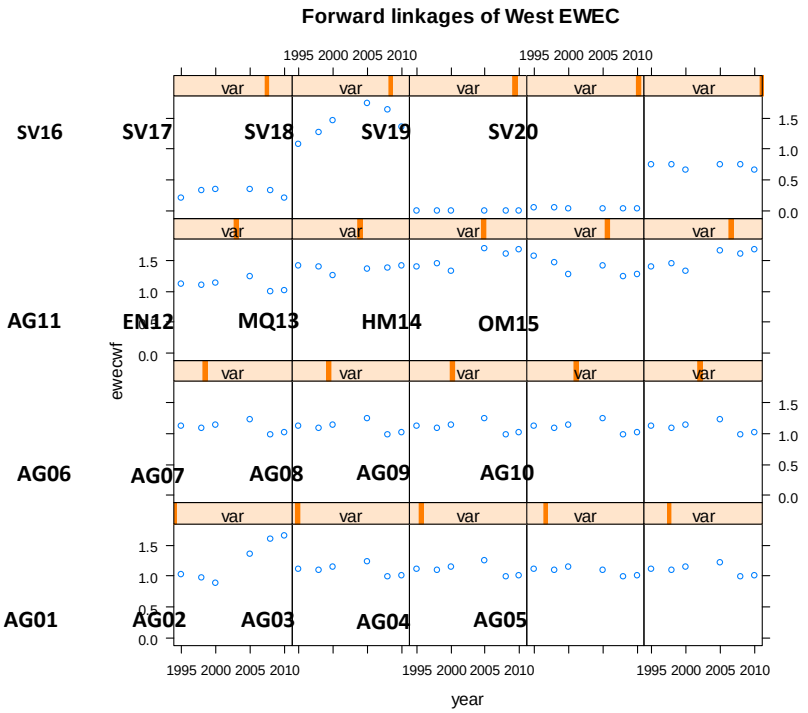
กิจกรรมที่มีค่าความเชื่อมโยงสูง เป็นได้แก่ อุตสาหกรรมหนัก และบริการทางการเงินที่เกิดขึ้นลักษณะเดียวกันนี้ในทุกจังหวัดบน SEC ยกเว้นจังหวัดกาญจนบุรี และกรุงเทพฯ

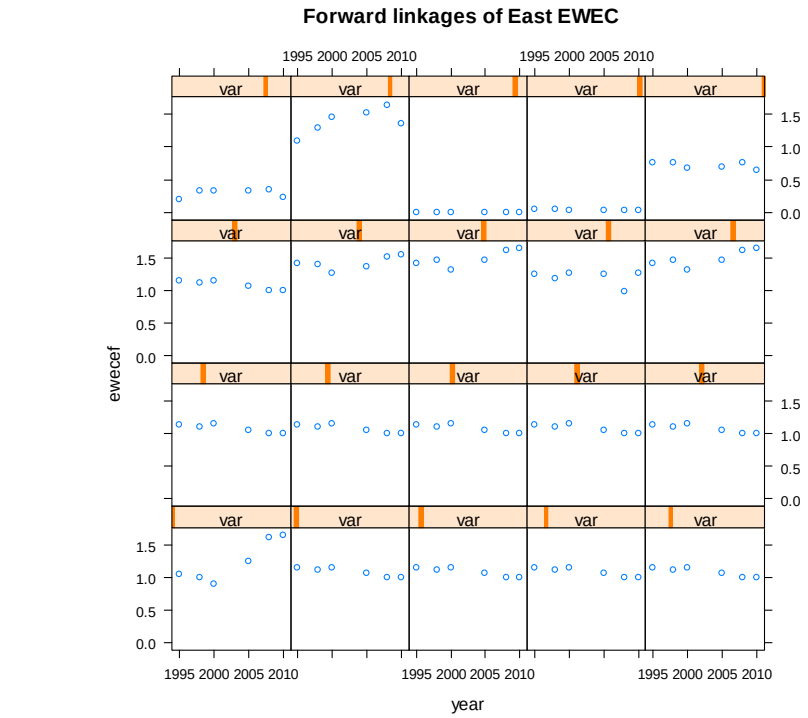
3) ค่าความเชื่อมโยงสูงสุด

กิจกรรมที่มีค่าความเชื่อมโยงสูงสุด เป็นได้แก่ อุตสาหกรรมอื่นๆ หรืออุตสาหกรรมเบา และภาคบริการขนส่งและบริการอื่นๆ

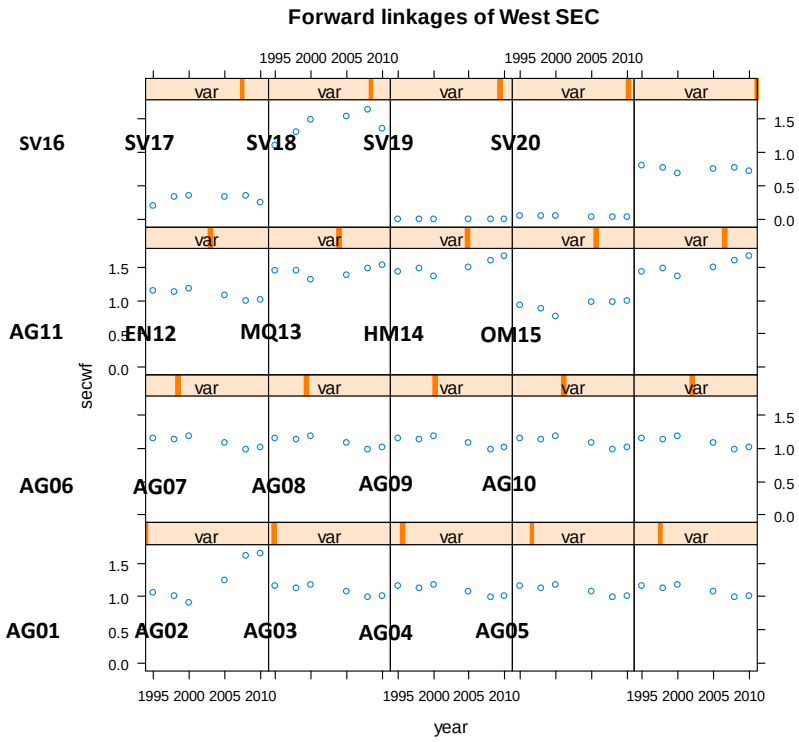
จากการพิจารณาค่าความเชื่อมโยงภายในของกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดบน EWEC และ SEC จะพบว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนัก (ภาพที่ 3-4) เนื่องมาจากในการประมาณตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของจังหวัด จากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของประเทศได้กำหนดข้อสมมติฐานที่ว่าเทคโนโลยีการผลิตของประเทศและจังหวัดมีค่าเท่ากัน ดังนั้นจะพบว่ากิจกรรมภาคเกษตรจะมีค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้าสูงกว่าไปข้างหลัง กรณีตัวอย่างเช่น ข้าวเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าของอุตสาหกรรมอื่นมาก เช่นเดียวกันกับภาคพลังงาน และภาคเหมืองแร่ ส่วนภาคบริการความเชื่อมโยงไปข้างหน้าต่ำมาก อุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมอื่นๆ มีค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังสูง โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเบาหรืออุตสาหกรรมอื่นๆ มีค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลังสูงสุด เท่ากับว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบที่ผลิตจากภายในพื้นที่มาก จึงมีการกระจายรายได้ให้แก่ท้องถิ่นสูงตามด้วย

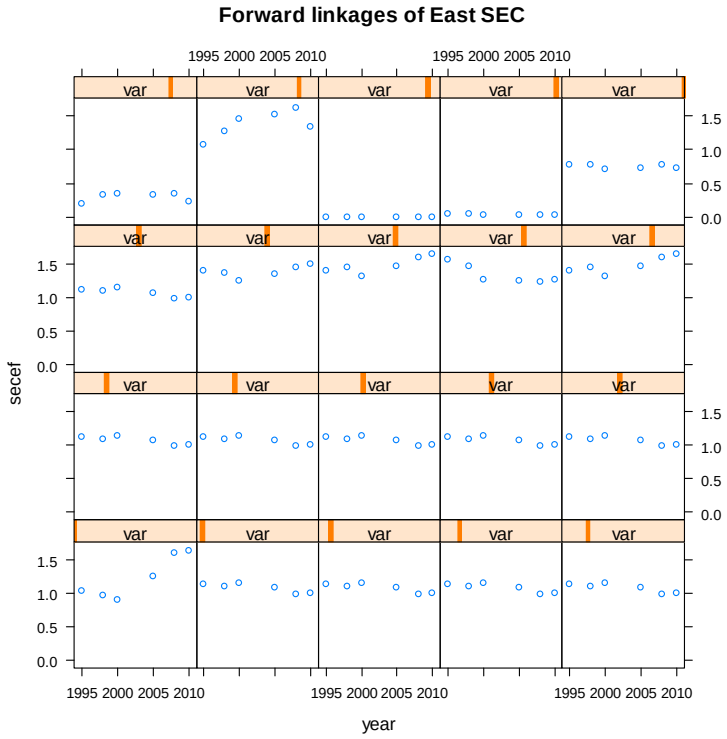
ภาพที่ 9.28 เปรียบเทียบค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้าของระเบียง EWEC ตะวันตกและตะวันออก

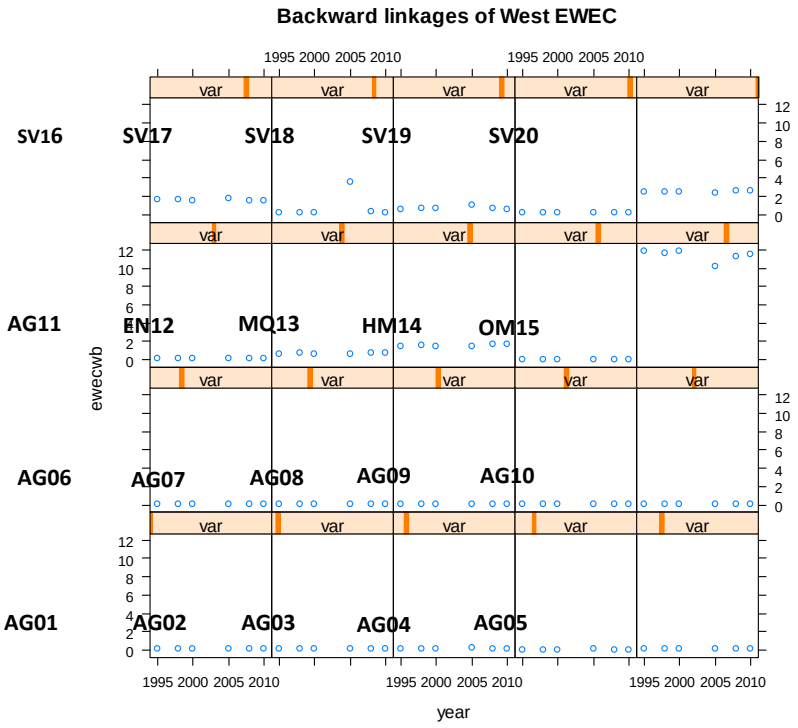

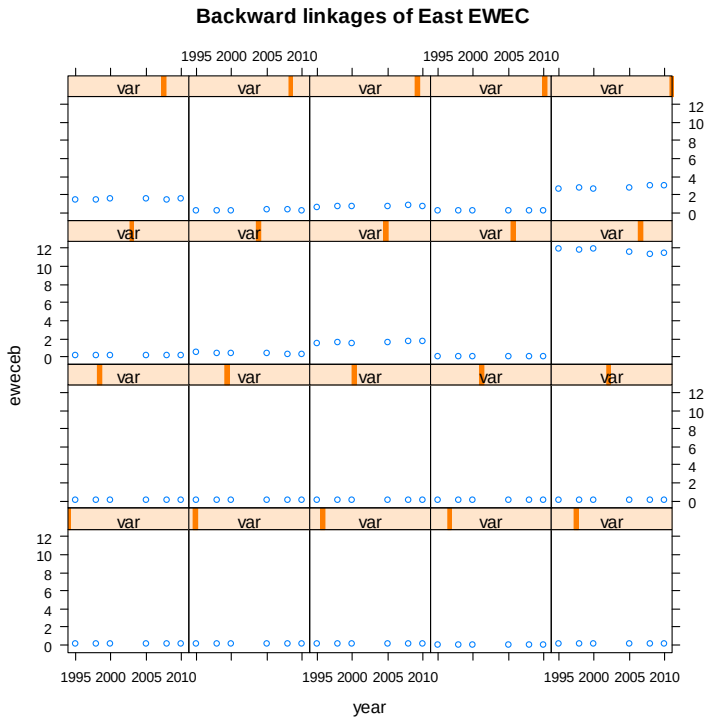
ภาพที่ 9.29 เปรียบเทียบค่าความเชื่อมโยงไปข้างหน้าของระเบียง SEC ตะวันตกและตะวันออก

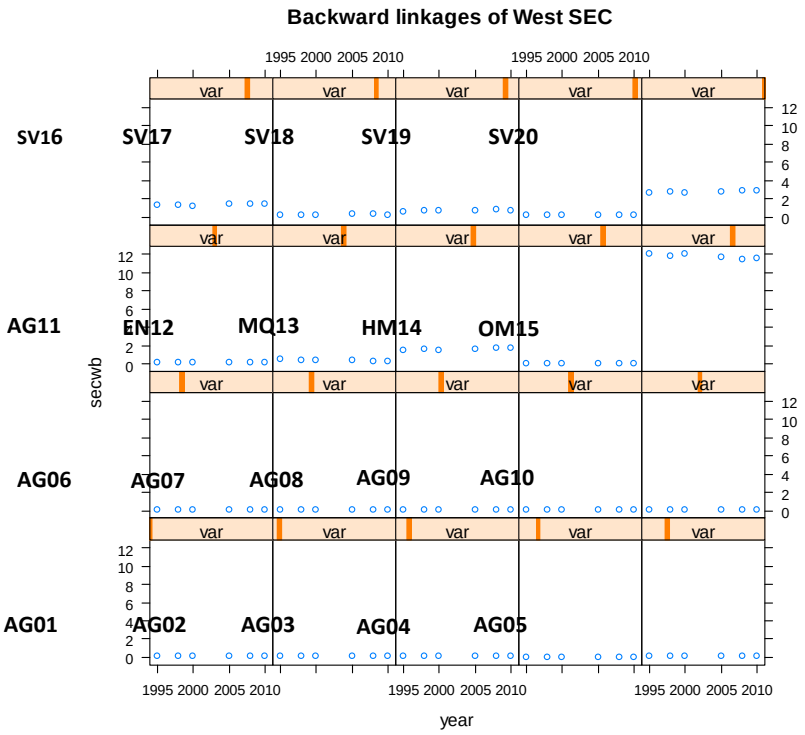

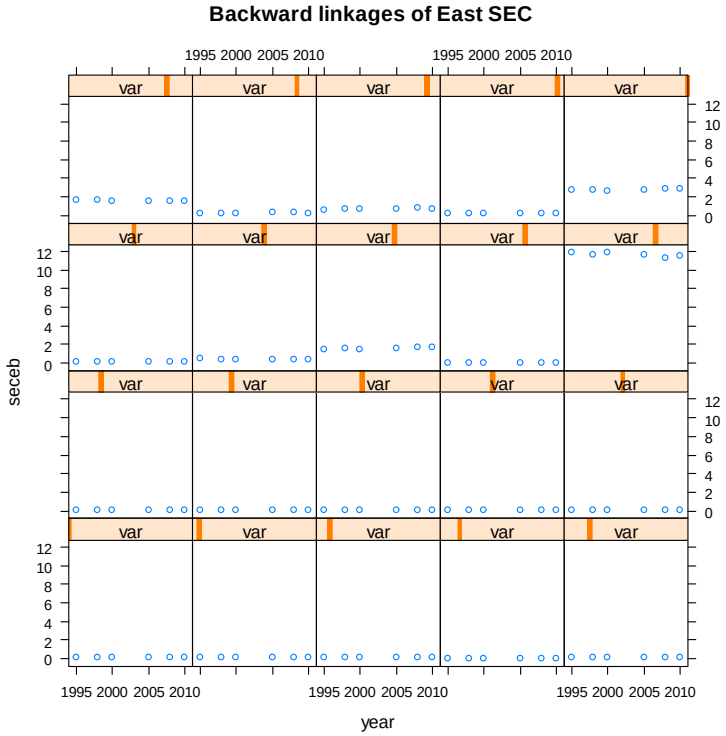
ภาพที่ 9.30 เปรียบเทียบค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลังของระเบียง EWEC ตะวันตกและตะวันออก

ภาพที่ 9.31 เปรียบเทียบค่าความเชื่อมโยงไปข้างหลังของระเบียง SEC ตะวันตกและตะวันออก

9.3 สรุปท้ายบท

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า วิวัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของเมืองเมื่อเวลาเปลี่ยนไปมักจะมีวิวัฒนาการดังต่อไปนี้ กลุ่มแรกคือกลุ่มที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่ทำการเกษตรและตามมาด้วยภาคบริการ ส่วนอุตสาหกรรมมีสัดส่วนค่อนข้างน้อย อาจจะเรียกได้ว่าเป็น “เมืองเกษตร” หลังจากนั้นภาคอุตสาหกรรมเริ่มจะขยายตัวมากขึ้นและมีสัดส่วนของ GPP ใกล้เคียงหรือสูงกว่าภาคการเกษตร ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็น “เมืองอุตสาหกรรมใหม่” เมื่อมีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้นจนภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคเศรษฐกิจนำของจังหวัด อาจจะเรียกได้ว่าเป็น “เมืองอุตสาหกรรม” และเมื่ออุตสาหกรรมขยายตัวจนถึงจุดหนึ่ง ภาคบริการเริ่มมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นกิจกรรมเศรษฐกิจหลัก อาจจะเรียกได้ว่าเป็น “เมืองบริการ” ทั้งบนเส้นทาง SEC และ EWEC มีเมืองลักษณะนี้เมืองเดียวคือกรุงเทพมหานคร ส่วนเมืองที่มีภาคบริการเป็นภาคนำโดยยังไม่ผ่านการพัฒนาเป็นเมืองอุตสาหกรรมมีเมืองเดียวบนเส้นทาง EWEC คือ พิษณุโลก ซึ่งเป็นศูนย์กลางด้านบริการโดยไม่มีการพัฒนาทางอุตสาหกรรมมากนัก อาจจะเรียกได้ว่าเป็น “เมืองสีเขียว” ส่วนเมืองอุตสาหกรรมบน SEC ประกอบด้วย ชลบุรี สมุทรปราการ และระยอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชลบุรีเป็นจังหวัดที่ภาคบริการกำลังขยายตัวรวดเร็วและอาจจะพัฒนาเป็นเมืองบริการคล้ายกรุงเทพมหานครตามมา ส่วนบนเส้นทาง EWEC นั้นมีเพียงจังหวัดเดียวคือขอนแก่น ส่วนเมืองอุตสาหกรรมใหม่บนเส้นทาง SEC ประกอบด้วย ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และนครปฐม ขณะที่บนเส้นทาง EWEC มีอยู่เมืองเดียวคือเพชรบูรณ์ ที่เหลือจะยังคงเป็นเมืองที่ภาคการเกษตรยังเป็นภาคที่สร้างรายได้นำ หรือที่เรียกว่า เมืองเกษตร ได้แก่จังหวัดที่เหลือบน EWEC ทั้งหมด เริ่มจาก ตาก สุโขทัย ชัยภูมิ มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร ส่วนบนเส้นทาง SEC กาญจนบุรี ราชบุรี ตราด จันทบุรี นครนายก และสระแก้ว

จังหวัดขอนแก่นนับได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ที่สุดบนเส้นทาง EWEC และมีการขยายตัวในอัตราเร่ง คือในปี 2538 ขนาดเศรษฐกิจเท่ากับร้อยละ 26.2 ของจังหวัดทั้งหมด และได้ขยายเป็นร้อยละ 31.8 ในปี 2553 เป็นที่น่าสังเกตว่า ขณะที่บนเส้นทาง EWEC จังหวัดขอนแก่นขยายตัวในอัตราเร่ง กรุงเทพมหานครบนเส้นทาง SEC ขยายตัวในอัตราที่ลดลง จากร้อยละ 60.8 ในปี 2538 เหลือเพียงร้อยละ 50.8 ในปี 2553 โดยเมืองที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วบนเส้นทางนี้ประกอบด้วยระยอง จากร้อยละ 5.9 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 11.8 ในปี 2553 ปราจีนบุรี จากร้อยละ 1.7 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 3.6 ในปี 2553 ชลบุรี จากร้อยละ 8.8 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 10.4 ในปี 2553 และสมุทรปราการ จากร้อยละ 9.5 ในปี 2538 มาเป็นร้อยละ 10.8 ในปี 2553 ซึ่งก็เป็นการสะท้อนการกระจายตัวจากเมืองศูนย์กลางเพิ่มมากขึ้น ถือได้ว่าเป็นแนวโน้มที่ดี

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการกระจายรายได้คือ ความเชื่อมโยงของผลผลิตที่อาจจะมีทั้งการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและความเชื่อมโยงไปข้างหลัง ถ้ากิจการใดมีค่าการเชื่อมโยงมากกว่า 1.0 ถือว่าช่วยสร้างการผลิตเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะมีผลทำให้มีการสร้างงานเพิ่มมาก

ขึ้น มีการกระจายรายได้ดีขึ้น โดยทั่วไปสินค้าการเกษตรจะช่วยก่อให้เกิดการเชื่อมโยงไปข้างหน้าสูงเพราะส่วนหนึ่งจะถูกใช้เป็นวัตถุดิบเพื่อการแปรรูป อีกส่วนหนึ่งอาจจะมีการเชื่อมโยงไปข้างหลังในรูปของอุปสงค์ของปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าว เนื่องจากมีการแบ่งงานรับจ้างในกระบวนการผลิตค่อนข้างมาก ส่วนอุตสาหกรรมที่มีการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังได้ดีก็คืออุตสาหกรรมอื่นๆ หรืออุตสาหกรรมเบา เพราะจะเชื่อมโยงไปข้างหลังสู่ความต้องการวัตถุดิบจากภาคการเกษตรและมีการเชื่อมโยงไปข้างหน้าไปสู่การเป็นวัตถุดิบของอุตสาหกรรมอื่นหรือไปสู่ภาคบริการทั้งขายส่งและขายปลีก ดังนั้นในจังหวัดใดที่มีอุตสาหกรรมอื่นๆ ซึ่งในการศึกษานี้แบ่งออกเป็น 3 ประเภทเท่านั้น คือ อุตสาหกรรมหนัก อุตสาหกรรมพลังงานและอุตสาหกรรมอื่นๆ หรืออุตสาหกรรมเบา โดยอุตสาหกรรมเบาจะเป็นอุตสาหกรรมที่มีการเชื่อมโยงไปทั้งข้างหน้าและข้างหลังมากที่สุด ดังนั้นจังหวัดใดที่มีการผลิตการเกษตรเป็นหลักแต่ไม่มีอุตสาหกรรมเบามากพอ จะช่วยให้มีการกระจายรายได้ในระดับหนึ่งแต่อัตราการขยายตัวจะไม่ดีนัก แต่ถ้ามีอุตสาหกรรมอื่นๆ หรืออุตสาหกรรมเบาที่เด่นด้วย ก็จะทำให้การกระจายรายได้ดีขึ้นด้วย ซึ่งจะได้มีการศึกษาประเด็นนี้ในบทที่ 11 ซึ่งจังหวัดที่มีการพัฒนาในลักษณะเช่นว่านี้จะเป็นจังหวัดที่มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ดี พร้อมทั้งการกระจายรายได้ดีขึ้นด้วย

บทที่ 10
โครงข่ายถนน การค้าชายแดน ราคาที่ดิน และกรณีศึกษาเรื่องยางพารา

10.1 โครงข่ายถนนที่เชื่อมต่อ EWEC และ SEC

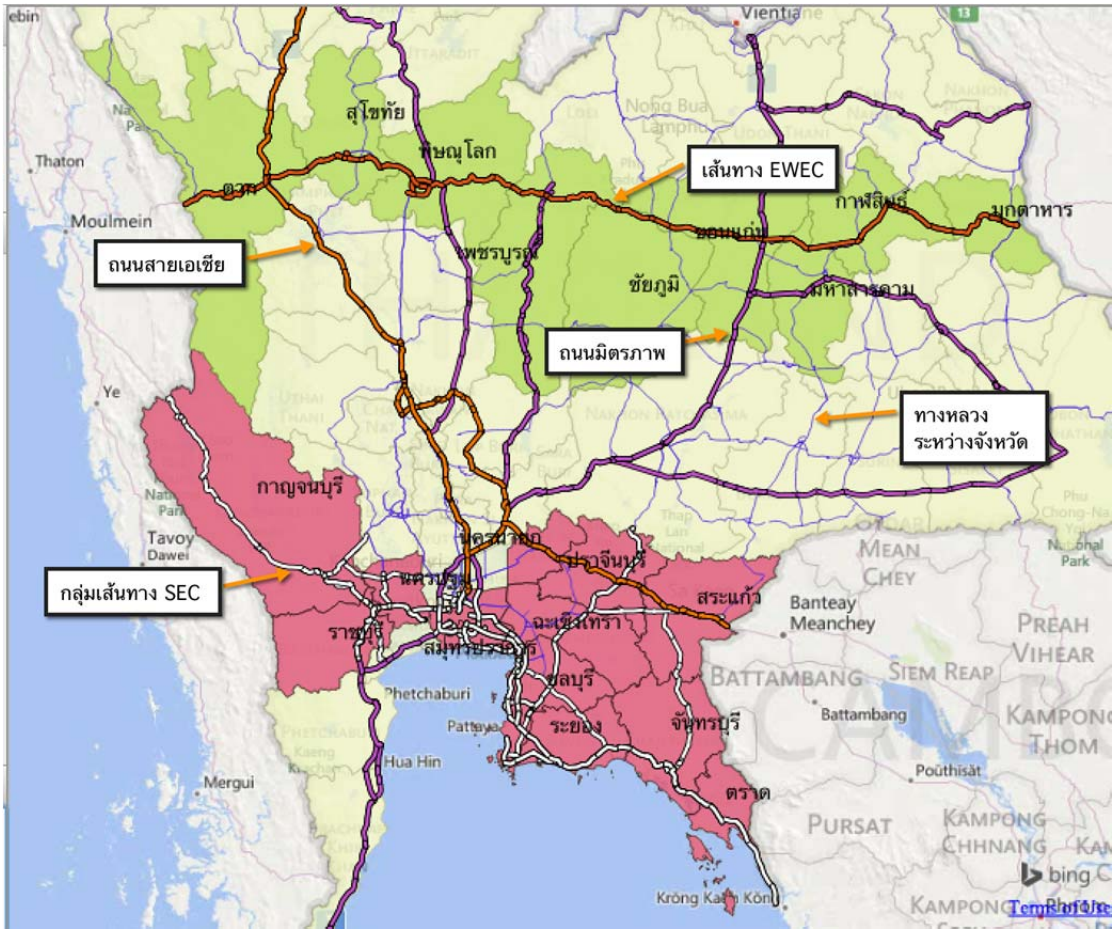
นอกจากเส้นทาง EWEC ที่พาดผ่านจากตะวันออกมาสู่ตะวันตกจากจังหวัดมุกดาหารมาสู่กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ขอนแก่น ชัยภูมิ เพชรบูรณ์ สุโขทัย และตาก และเส้นทาง SEC ภาคตะวันออกสายบน ที่เริ่มจากจังหวัดสระแก้ว ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทราและนครนายก ส่วน SEC ภาคตะวันออกสายล่างประกอบด้วย จังหวัดตราด จันทบุรี ระยอง ชลบุรี เข้าสู่สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร นครปฐม ราชบุรี และกาญจนบุรี ตามลำดับแล้ว เส้นทางทั้งสองซึ่งเป็นคู่ขนานกันได้มีการเชื่อมต่อโดยถนนสายเอเชียที่เชื่อมต่อจาก EWEC ลงมาทางใต้ที่จังหวัดพิษณุโลกมายังกรุงเทพมหานครนอกจากนั้น ยังมีเส้นทางสายอื่น เช่น ถนนมิตรภาพ ที่เชื่อมต่อกับจังหวัดสระบุรีไปออก นครราชสีมา และแยกออกไปยังจังหวัดชัยภูมิและขอนแก่นตามลำดับ ตลอดจนมีเส้นทางสายรองอีกหลายเส้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอีสานที่เชื่อมต่อจังหวัดต่างๆ ในภูมิภาค เส้นทางทั้ง EWEC และ SEC จึงเป็นเส้นทางที่มีโครงข่ายทางถนนค่อนข้างดีอยู่แล้วในประเทศไทย ทันทีที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจตลอดจนเส้นทางในประเทศเพื่อนบ้านดีขึ้น จะทำให้เส้นทางดังกล่าวมีส่วนช่วยในการขยายตัวของการค้าชายแดน ตลอดจนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมืองบนเส้นทางที่ถนนดังกล่าวพาดผ่าน รวมทั้งส่วนที่อยู่บนถนนโครงข่าย โดยมีจุดเน้นที่การค้าชายแดนและการค้าผ่านแดน ซึ่งจะมีความสำคัญยิ่งขึ้นในอนาคต

จังหวัดชายแดนที่เกี่ยวข้องกับ EWEC และ SEC ประกอบด้วย ชายแดนภาคตะวันตกซึ่งติดต่อกับประเทศเมียนมาร์ทั้งสองจุดคือ จังหวัดตากและกาญจนบุรี ส่วนในด้านตะวันออกนั้นมีการเชื่อม 3 จุด 4 จังหวัดไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ (1) มุกดาหาร ที่เชื่อมกับ สปป.ลาว (2) สระแก้ว ที่เชื่อมกับกัมพูชา และ (3) จันทบุรีและตราด ที่เชื่อมกับกัมพูชา เป็นที่น่าสังเกตว่าการเชื่อมที่จังหวัดมุกดาหารนั้นนอกจากจะต่อไปถึง สปป.ลาว ยังสามารถเชื่อมต่อไปยังจีนและเวียดนามโดยผ่านเส้นทางถนนดังกล่าวภายใน สปป.ลาวได้ด้วย ส่วนที่สระแก้วนั้นสามารถต่อไปเวียดนามตอนใต้ โดยผ่านกัมพูชาได้ด้วย ส่วนเชื่อมที่จันทบุรีและตราดนั้น ถึงแม้จะต่อไปเวียดนามได้เช่นกัน แต่ยังเป็นเส้นทางที่ไม่มีประสิทธิภาพในแง่การขนส่งไปเวียดนาม เมื่อเปรียบเทียบกับเส้นทางที่ผ่านด่านอรัญประเทศจังหวัดสระแก้ว (โปรดดูภาพที่ 10.1)

เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2557 รัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีโครงการสร้างทางรถไฟรางคู่จากมุกดาหารไปยังแม่สอดจังหวัดตาก เป็นการเสริมเส้นทาง EWEC ซึ่งเป็นเส้นทางถนน โดยจะเจรจาให้ญี่ปุ่นร่วมลงทุน ขณะยังคงเตรียมเดินหน้าลงนามบันทึกความเข้าใจเส้นทางรถไฟรางคู่ 3 เส้นทางกับจีนภายในเดือนธันวาคม 2557 เพื่อเชื่อมต่อจากหนองคายถึงนครราชสีมาและนครราชสีมา-แหลมฉบัง และอีกสายหนึ่งคือ กรุงเทพมหานครและนครราชสีมา เพื่อเชื่อมต่อ

จากนครเวียงจันทร์ไปถึงประเทศจีนตอนใต้ ขณะเดียวกันก็ได้ตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษทั้งหมด 12 เขต โดยจะจัดตั้งก่อน 5 เขต ประกอบด้วย อ.แม่สอด จังหวัดตาก อ.อรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว อ.คลองใหญ่ จังหวัดตราด อ.สะเดา จังหวัดสงขลา และ จังหวัดมุกดาหาร โดยใช้เงินงบลงทุน 4-5 หมื่นล้านบาท โดยปัจจุบันได้มีการจัดทำผังเมืองเขตเศรษฐกิจ ซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จภายใน 5 เดือน (โพสต์ทูเดย์ 23 พฤศจิกายน 2557) ดังนั้นเส้นทาง EWEC จึงได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ในอนาคตอันใกล้ ส่งผลทำให้เมืองชายแดนอย่างแม่สอดยิ่งมีความสำคัญเพิ่มขึ้นอีก รายงานข่าวแจ้งว่าปัจจุบันราคาที่ดินที่แม่สอดขึ้นไปถึงไร่ละ 15 ล้านบาทแล้ว (โพสต์ทูเดย์ 21 พฤศจิกายน 2557)

ภาพที่ 10.1 ถนนสายเอเชีย ถนนมิตรภาพและทางหลวงระหว่างจังหวัดเชื่อมเส้นทาง EWEC และ SEC

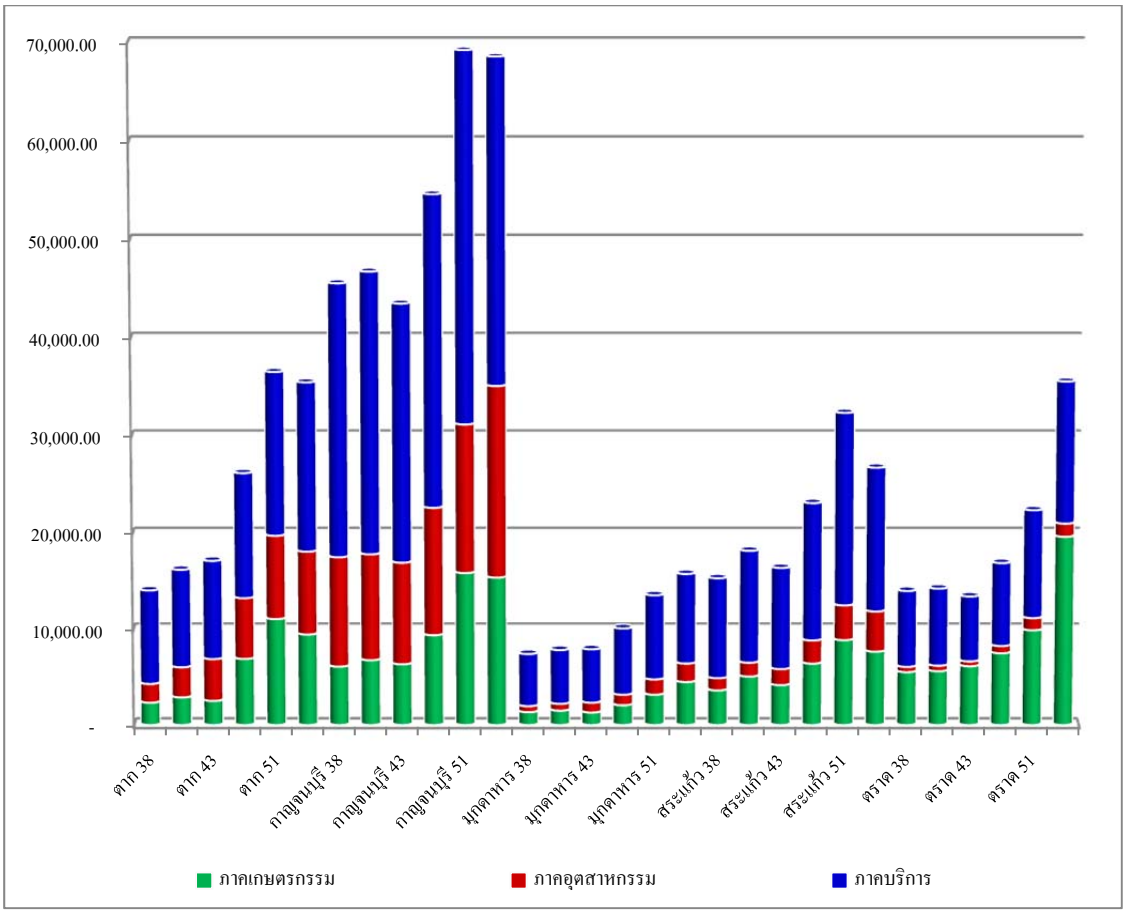

ส่วนกรณีเส้นทาง SEC ด้านตะวันออกสายล่างตราบเท่าที่การค้ากับกัมพูชายังไม่คึกคักก็จะไม่ช่วยเรื่องการค้าระหว่างประเทศมากนัก ส่วนเส้นทาง SEC ด้านตะวันตกที่เชื่อมกับประเทศเมียนมาร์นั้น มูลค่าการค้าส่วนใหญ่เกิดจากการที่ประเทศไทยซื้อก๊าซธรรมชาติจากเมียนมาร์เป็นหลักซึ่งเป็นการนำเข้าผ่านระบบท่อ ส่วนขนาดการค้าของสินค้าอื่นๆ ยังไม่คึกคักเท่าที่ควร ดังนั้นจุดผ่านแดนที่จะมีความสำคัญทางเศรษฐกิจในปัจจุบันจึงอยู่ที่ด่านถาวรแม่สอดจังหวัดตาก ด่านถาวร

มุกดาหาร และด่านถาวรคลองลึกจังหวัดสระแก้วเป็นหลัก แต่ในอนาคตเมื่อเกิดเขตเศรษฐกิจพิเศษทั้ง 5 จุด พื้นที่เหล่านี้จะเพิ่มความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจังหวัดเหล่านี้ในประเทศไทยในปัจจุบันพบว่า เศรษฐกิจจังหวัดชายแดนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดคือ กาญจนบุรี ตามมาด้วย ตาก ตราด สระแก้ว และมุกดาหาร ตามลำดับ (โปรดดูภาพที่ 10.2)

ภาพที่ 10.2 มูลค่าสินค้าและบริการ (Final goods and services) จำแนกกลุ่มจังหวัดที่เส้นทาง EWEC และ SEC ผ่าน (ตาก กาญจนบุรี มุกดาหาร สระแก้ว และตราด) ตามสาขากิจกรรม 20 สาขา เปรียบเทียบปี 2538 2540 2543 2548 2551 และ 2553

ทั้งหมดนี้สะท้อนว่าที่ผ่านมาการค้าชายแดนยังไม่มีผลที่จะกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเมืองบนเส้นทาง EWEC และ SEC มากนัก ยกเว้นจังหวัดตากและสระแก้วที่การค้าชายแดนอาจมีส่วนกระตุ้นเศรษฐกิจของจังหวัดพอสมควร

อย่างไรก็ตาม งานของฉลองภพ (ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์, 2555) พบว่า การขนส่งตามแนว EWEC-SEC มีความสะดวกเพิ่มขึ้น ทำให้ต้นทุนการขนส่งสินค้าลดลงอย่างเห็นได้ชัดในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา นั่นก็หมายความว่าประโยชน์จากเส้นทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง EWEC เริ่มมีความสะดวกในการใช้ได้จริงตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นมา จากข้อมูลสินค้าข้ามแดนที่ด่านถาวร

มุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร และด่านแม่สอด จังหวัดตาก มีอัตราการค้ารวมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยที่ด่านถาวรมุกดาหารมีอัตราการค้าเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณปีละร้อยละ 38.5 ขณะที่ด่านแม่สอด จังหวัดตากเพิ่มขึ้นปีละร้อยละ 25.6 สะท้อนถึงการที่สินค้าผ่านด่านถาวรมุกดาหารสามารถเดินทางต่อไปจีนและเวียดนามได้ด้วย และการปรับปรุงถนน R9 หรือ EWEC ในส่วนของ สปป. ลาว และเวียดนามเสร็จสมบูรณ์ในปี 2558 เชื่อว่าจะยิ่งช่วยให้การค้าชายแดนด้านนี้เพิ่มขึ้นและจะส่งผลต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจจังหวัดมุกดาหารให้ขยายตัวมากยิ่งขึ้นในอนาคต (โปรดดูตารางที่ 10.1 และ 10.2 ตามลำดับ)

ตารางที่ 10.1 มูลค่าการค้าชายแดน ด่านถาวรมุกดาหาร ณ ราคาตลาด ปี พ.ศ.2550-2556

หน่วย : ล้านบาท

ปี พ.ศ.	มูลค่าส่งออก	มูลค่านำเข้า	มูลค่าการค้ารวม	อัตราการเติบโต
2550	6,145.04	9,604.95	15,749.98	
2551	9,490.10	15,040.86	24,530.96	55.8
2552	7,874.86	9,424.02	17,298.88	-29.5
2553	23,077.65	13,582.64	36,660.29	111.9
2554	44,412.86	23,695.13	68,107.98	85.8
2555	57,858.45	32,179.66	90,038.11	32.2
2556	41,874.59	25,430.16	67,304.75	-25.2
				38.5%

ที่มา : ด่านศุลกากรมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

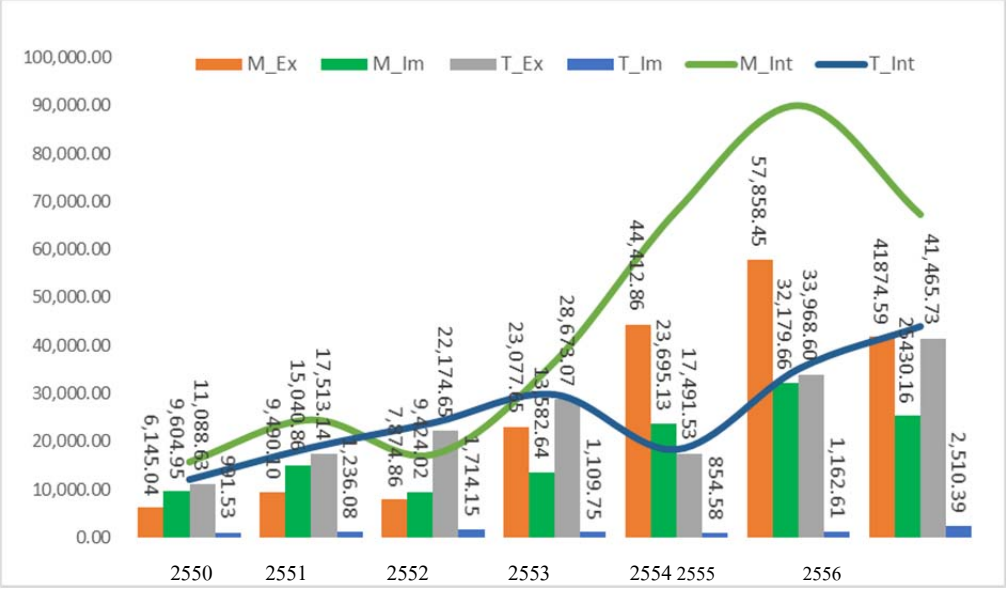
ตารางที่ 10.2 มูลค่าการค้าชายแดน ด่านถาวรแม่สอด ณ ราคาตลาด ปี พ.ศ.2549-2556

หน่วย : ล้านบาท

ปี พ.ศ.	มูลค่าส่งออก	มูลค่านำเข้า	มูลค่าการค้ารวม	อัตราการเติบโต
2549	11,684.11	1,255.15	12,939.26	
2550	11,088.63	991.53	12,080.15	-6.6
2551	17,513.14	1,236.08	18,749.21	55.2
2552	22,174.65	1,714.15	23,888.80	27.4
2553	28,673.07	1,109.75	29,782.81	24.7
2554	17,491.53	854.58	18,346.11	-38.4
2555	33,968.60	1,162.61	35,131.21	91.5
2556	41,465.73	2,510.39	43,976.12	25.2
				25.6 %

ที่มา : ด่านศุลกากรแม่สอด จังหวัดตาก

ภาพที่ 10.3 เปรียบเทียบมูลค่าการค้าระหว่างประเทศระหว่างด่านถาวรอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กับด่านถาวรมุกดาหาร ปี 2550 -2556

หมายเหตุ M_Exคือ มูลค่าการส่งออก ณ ด่านถาวรมุกดาหาร

M_Im คือ มูลค่าการนำเข้า ณ ด่านถาวรมุกดาหาร

M_Int คือ มูลค่าการระหว่างประเทศ ณ ด่านถาวรมุกดาหาร (เส้นสีเหลือง)

T_Exคือ มูลค่าการส่งออก ณ ด่านถาวรแม่สอด

T_Im คือ มูลค่าการนำเข้า ณ ด่านถาวรแม่สอด

T_Int คือ มูลค่าการระหว่างประเทศ ณ ด่านถาวรแม่สอด (เส้นสีแดง)

10.2 ภาพรวมของการค้าของไทยเปรียบเทียบกับการค้าชายแดน

แน่นอนว่าเมื่อเปรียบเทียบการค้าชายแดนของไทยกับประเทศคู่ค้า 10 อันดับแรกของประเทศไทยนั้นนับว่ายังมีสัดส่วนที่น้อยมาก(โปรดดูตารางที่ 10.3)

ตารางที่ 10.3 มูลค่าการนำเข้าและส่งออกของประเทศคู่ค้าของไทย 10 อันดับแรก

หน่วย : ล้านบาท

ลำดับ	ประเทศ	2554 (2011)			ลำดับ	ประเทศ	2555 (2012)		
		นำเข้า	ส่งออก	มูลค่ารวม			นำเข้า	ส่งออก	มูลค่ารวม
1	ญี่ปุ่น	1,288,155	719,382	2,007,537	1	ญี่ปุ่น	1,550,386	725,044	2,275,430
2	จีน	930,826	791,212	1,722,039	2	จีน	1,160,449	829,848	1,990,297
3	สหรัฐอเมริกา	408,651	656,592	1,065,243	3	สหรัฐอเมริกา	391,398	703,918	1,095,316
4	มาเลเซีย	376,183	373,615	749,798	4	มาเลเซีย	409,623	383,675	793,298
5	อินโดนีเซีย	225,335	303,877	529,213	5	อินโดนีเซีย	252,897	346,267	599,164
6	สิงคโปร์	237,668	343,976	581,645	6	สิงคโปร์	244,933	334,639	579,572
7	สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	442,470	83,214	525,684	7	สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	489,737	88,668	578,405
8	ออสเตรเลีย	242,117	241,047	483,164	8	ออสเตรเลีย	170,200	301,816	472,016
9	ฮ่องกง	71,297	360,080	431,377	9	ฮ่องกง	59,337	404,990	464,327
10	สวิตเซอร์แลนด์	270,893	143,141	414,034	10	สวิตเซอร์แลนด์	272,585	158,131	430,716
11	อื่น ๆ	2,489,132	2,691,852	5,108,984	11	อื่น ๆ	2,811,516	2,805,494	5,617,011
	รวม	6,982,728	6,707,989	13,690,718		รวม	7,813,061	7,082,491	14,895,552

ตารางที่ 10.3 (ต่อ)

ลำดับ	ประเทศ	2556 (2013)		
		นำเข้า	ส่งออก	มูลค่ารวม
1	ญี่ปุ่น	671,805	1,256,045	1,927,850
2	จีน	824,672	1,155,296	1,979,968
3	สหรัฐอเมริกา	694,326	447,476	1,141,802
4	มาเลเซีย	393,569	406,576	800,145
5	อินโดนีเซีย	327,430	247,113	574,543
6	สิงคโปร์	339,783	250,732	590,515
7	สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	93,107	532,380	625,487
8	ออสเตรเลีย	312,645	168,231	480,876
9	ฮ่องกง	na	na	na
10	สวิตเซอร์แลนด์	283,048	45,248	328,296
11	อื่น ๆ	3,716,960	2,573,393	6,290,353
	รวม	7,657,345	7,082,490	14,739,835

เมื่อพิจารณาประเทศคู่ค้าของไทย 10 อันดับแรก จากมูลค่ารวมของการนำเข้าและส่งออก ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น จีน สหรัฐอเมริกา มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ออสเตรเลีย ฮ่องกง และสวิตเซอร์แลนด์ ตามลำดับ

ตารางที่ 10.3 แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีการนำเข้าและส่งออกกับประเทศที่อยู่ในแถบของประเทศใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก (ฝั่งอ่าวไทย ทะเลจีนใต้ แปซิฟิก) ซึ่งมีประเทศในอาเซียน 3 ประเทศ ได้แก่ มาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย และประเทศซึ่งอยู่ห่างไปทางใต้ได้แก่ ออสเตรเลีย การขนส่งส่วนใหญ่จึงใช้การลำเลียงสินค้าทางเรือ ที่ท่าเรือกรุงเทพฯ แหลมฉบัง หรือ สงขลา นอกจากนี้ การลำเลียงสินค้าไป/มาจากมาเลเซียและสิงคโปร์อาจใช้ทางถนนบ้าง แต่เส้นทางอยู่นอกเหนือ EWEC และ SEC จึงไม่ได้ทำการศึกษา

สำหรับประเทศสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์และสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งอยู่ทางตะวันตกของไทยใช้การส่งออกโดยทางเรือได้สองทาง คือ จากไทยไป (ถ่ายสินค้า) ที่สิงคโปร์ แล้วอ้อมช่องแคบมะละกาออกสู่ทะเลอันดามัน หรือ จากไทยไป (ถ่ายสินค้า) ที่ท่าเรือปีนัง (มาเลเซีย) แล้วออกสู่ทะเลอันดามัน (การนำเข้าใช้กลับกัน) สำหรับการนำเข้า/ส่งออกของประเทศไทยไปยังสหรัฐอเมริกา จะใช้จุดเปลี่ยนถ่ายที่ท่าเรือที่ประเทศสิงคโปร์เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเป็นท่าเรือน้ำลึก มีระวางการขนสินค้าได้เป็นปริมาณสูง และเมื่อพิจารณาในส่วนของการนำเข้า/ส่งออก พบว่า ประเทศไทยทั้งนำเข้าและส่งออกกับประเทศจีนและญี่ปุ่นในปริมาณที่สูง (และขาดดุลการค้า) รองลงมาคือประเทศสหรัฐอเมริกา (ซึ่งประเทศไทยได้ดุลการค้า) อย่างไรก็ตาม การที่ประเทศไทยมีปริมาณการค้ากับจีนและญี่ปุ่นสูงสุด แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นผู้ขาดดุลทางการค้า สะท้อนศักยภาพของเส้นทาง EWEC ต่อการค้าของไทย จีน และญี่ปุ่นในอนาคต โดยสินค้าของจีนมาไทยและไทยไปจีนได้มีการใช้เส้นทางนี้บ้างบางส่วนอยู่แล้ว ส่วนสินค้าญี่ปุ่นที่จะส่งเข้ามาในบริเวณภาคอีสานตอนบนและภาคเหนือตอนล่าง อาจจะมีการส่งผ่านเส้นทางนี้ในอนาคตและปัจจุบันก็มีสินค้ามือสองจากญี่ปุ่นผ่านประเทศเมียนมาร์มายังด่านแม่สอดบ้างแล้วสำหรับ 3 ประเทศที่มีเขตแดนติดกับประเทศไทย และเป็นการค้าขายผ่านด่านที่มีชายแดนติดกันทางบกเชื่อมต่อโดยสะพานข้ามแม่น้ำกับสองประเทศ คือ สปป.ลาว และเมียนมาร์ ในขณะที่กัมพูชาเป็นการเชื่อมต่อทางถนน พบว่าทั้งสปป.ลาว และกัมพูชา ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกสุทธิและมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบรรดาทั้งสามประเทศนี้ ประเทศไทยส่งออกไปยัง สปป.ลาวมากที่สุด ส่วนการค้าไทยกับเมียนมาร์นั้นยอดนำเข้าจะสูงกว่ายอดส่งออกอย่างต่อเนื่อง โดยสินค้าที่นำเข้าในสัดส่วนที่สูงจากเมียนมาร์คือ ก๊าซธรรมชาติ (โปรดดูตารางที่ 10.4)

ตารางที่ 10.4 การค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน:กัมพูชา สปป.ลาว และเมียนมาร์ (2553-2556)

หน่วย : ล้านบาท

ปี / ประเทศ	ประเภท	2553	2554	2555	2556	สัดส่วน (%)			
						2553	2554	2555	2556
กัมพูชา	มูลค่ารวม	55,416	63,977	82,089	93,836	7.2	7.2	9.0	10.15
	ส่งออก	51,112	59,065	74,922	84,087	10.5	10.2	13.5	77.43
	นำเข้า	4,304	4,912	7,168	9,748	1.5	1.6	2.0	41.43
	ดุลการค้า	46,809	54,153	67,754	74,339				
ลาว	มูลค่ารวม	79,239	101,661	132,016	196,861	10.3	11.4	14.5	21.3
	ส่งออก	64,118	81,125	109,059	79,447	13.2	14.0	19.6	14.18
	นำเข้า	15,121	20,536	22,957	117,414	5.3	6.6	6.5	32.25
	ดุลการค้า	48,997	60,589	86,102	-37,967				
เมียนมาร์	มูลค่ารวม	137,869	164,375	180,472	132,137	17.9	18.5	19.8	14.3
	ส่งออก	50,854	60,599	69,976	108,605	10.5	10.5	12.6	19.39
	นำเข้า	87,015	103,776	110,496	23,531	30.7	33.4	31.3	6.43
	ดุลการค้า	-36,160	-43,177	-40,520	85,073				

ที่มา http://www.dft.go.th

10.3 การค้าชายแดนแยกเป็นรายประเทศเพื่อนบ้าน

ถ้าหากจะพิจารณาการค้าจากด่านชายแดนต่างๆ ที่ติดกับประเทศเมียนมาร์จะเห็นได้ว่าด่านที่มีความสำคัญที่สุดสองจุดคือที่จังหวัดตากและกาญจนบุรี ซึ่งอยู่บนเส้นทาง EWEC และ SEC ตามลำดับ โดยมูลค่าสินค้าส่งออกส่วนใหญ่จะอยู่ที่จังหวัดตาก ขณะที่สินค้านำเข้าส่วนใหญ่คือการนำเข้าก๊าซธรรมชาติทางระบบท่อที่จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 99.71 ของมูลค่าสินค้าที่นำเข้าที่จังหวัดกาญจนบุรี โดยที่การนำเข้าก๊าซธรรมชาติของประเทศไทยจากเมียนมาร์มาจากจังหวัดกาญจนบุรีแห่งเดียวเท่านั้น ส่วนที่จุดอื่น เช่น ระนอง เชียงราย และแม่ฮ่องสอน มีความสำคัญลดหลั่นกันลงมา จากการสำรวจข้อมูลภาคสนาม พบว่า ที่ด่านแม่สอด จังหวัดตาก ด่านที่ 9 พบการนำเข้ารถยนต์มือสองและรถจักรยานมือสองจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีราคาคันละ 1,000 บาทและภาษี (Ad valorem tax) คันละ200 บาท(โปรดดูตารางที่ 10.5)

ตารางที่ 10.5 การค้าชายแดนระหว่างไทยและเมียนมาร์ตามด่านต่างๆ ของไทย

หน่วย : ล้านบาท

จังหวัด	2553			2554			2555			2556		
	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า
ตาก	23969	1088	22881	21216	889	20328	37966	1411	36556	43667	2641	41026
ระนอง	14532	2230	12302	23331	2003	21328	18195	1801	16394	20618	205	20413
เชียงราย	10063	200	9863	12107	121	11986	11975	116	11859	13235	1335	11900
กาญจนบุรี	2114	83275	-81161	3671	100694	-97023	1619	107092	-105473	1658	112989	-111331
แม่ฮ่องสอน	164	221	-57	252	47	204	144	49	95	141	174	-33
ประจวบคีรีขันธ์	2	1	1	20	22	-2	47	27	20	125	63	62
เชียงใหม่	1	0	1	0	0	0	29	0	29	0	0	0
อื่นๆ	9	0	9	2	0	2	0	0	0	0	117,414	-117414
รวม	**50854**	**87015**	**36160**	**60599**	**103776**	**-43177**	**69976**	**110496**	**-40520**	**72458**	**106648**	**-34190**

ในกรณีของ สปป.ลาว เป็นที่ชัดเจนว่าด่านที่จังหวัดหนองคายซึ่งเชื่อมต่อกับนครเวียงจันทน์ เมืองที่ตั้งของหน่วยราชการส่วนกลางของ สปป.ลาว เป็นด่านที่ประเทศไทยมีการส่งออกสินค้าไป สปป.ลาวมากที่สุด รองลงมาคือ มุกดาหาร แต่ปริมาณมีเพียงระหว่าง 1/4 หรือ 1/5 ของด่านหนองคายเท่านั้น นอกจากนั้นก็มีด่านพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี และด่านท่าลี่ จังหวัดเลย ตามลำดับ ขณะที่การนำเข้านั้น ด่านถาวรมุกดาหารมีความสำคัญมากที่สุด ในขณะที่การนำเข้าผ่านด่านหนองคายมีปริมาณน้อยกว่า 1/10 ของด่านถาวรมุกดาหาร (โปรดดูตารางที่ 10.6) ทั้งนี้เพราะสินค้านำเข้าจากสปป.ลาวจากนครเวียงจันทน์มีไม่มาก ขณะที่การนำเข้าทองแดงและผลิตภัณฑ์จากทองแดงอยู่ที่ด่านมุกดาหารเป็นหลัก

ตารางที่ 10.6 การค้าชายแดนที่ผ่านด่านศุลกากรกับ สปป.ลาว

ส่งออก

หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	ด่าน	2553	2554	2555	2556
1	ด่านศุลกากรหนองคาย (ศภ.2)	35140	43605	61350	56044
2	ด่านศุลกากรมุกดาหาร (ศภ.2)	9277	9665	12007	11978
3	ด่านศุลกากรพิบูลมังสาหาร (ศภ.2)	6445	8226	9396	10542
4	ด่านศุลกากรเชียงแสน (ศภ.3)	1207	3531	4824	6808
5	ด่านศุลกากรทุ่งช้าง (ศภ.3)	549	2593	4422	4262
6	ด่านศุลกากรเชียงของ (ศภ.3)	2271	3277	4266	4031
7	ด่านศุลกากรท่าลี่ (ศภ.3)	1281	2205	4508	8613
8	ด่านศุลกากรนครพนม (ศภ.2)	2776	2918	3111	2413
9	ด่านศุลกากรบึงกาฬ (ศภ.2)	3267	3146	2734	1064
10	ด่านศุลกากรเขมราฐ (ศภ.2)	1445	1367	1758	2347
11	ด่านศุลกากรเชียงคาน (ศภ.2)	460	592	683	497
	รวม	**64118**	**81125**	**109059**	**108605**

นำเข้า

หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	ด่าน	2553	2554	2555	2556
1	ด่านศุลกากรมุกดาหาร (ศภ.2)	10394	15836	16670	18462
2	ด่านศุลกากรพิบูลมังสาหาร (ศภ.2)	841	1137	1629	1519
3	ด่านศุลกากรหนองคาย (ศภ.2)	1412	978	1999	1198
4	ด่านศุลกากรนครพนม (ศภ.2)	484	529	510	486
5	ด่านศุลกากรเชียงของ (ศภ.3)	497	475	540	446
6	ด่านศุลกากรท่าลี่ (ศภ.3)	949	829	722	639
7	ด่านศุลกากรเชียงแสน (ศภ.2)	27	34	20	14
8	ด่านศุลกากรบึงกาฬ (ศภ.2)	134	277	531	407
9	ด่านศุลกากรทุ่งช้าง (ศภ.3)	278	268	187	131
10	ด่านศุลกากรเชียงคาน (ศภ.2)	102	157	127	174
11	ด่านศุลกากรเขมราฐ (ศภ.2)	3	14	23	50
	รวม	**15121**	**20536**	**22957**	**23531**

ส่วนบนเส้นทาง SECประกอบด้วยสามด่านใหญ่ๆ คือ ด่านศุลกากรอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ด่านคลองใหญ่ จังหวัดตราด และด่านศุลกากรจันทบุรี ด่านที่สำคัญที่สุดทั้งในด้านการส่งออกของไทยไปกัมพูชาและนำเข้าจากกัมพูชาคือด่านศุลกากรอรัญประเทศที่จังหวัดสระแก้ว เพราะมีสินค้าผ่านเข้าออกอย่างต่อเนื่อง ส่วนด่านคลองใหญ่ จังหวัดตราด และด่านจันทบุรี ถึงแม้การส่งออกมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องแต่ในสัดส่วนที่ต่ำกว่าด่านศุลกากรอรัญประเทศ ขณะที่การนำเข้าค่อนข้างจะผันผวน (โปรดดูตารางที่ 10.7)

ตารางที่ 10.7 การค้าชายแดนที่ผ่านด่านศุลกากรกับประเทศกัมพูชา

ส่งออก

หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	ด่าน	2553	2554	2555	2556
1	ด่านศุลกากรอรัญประเทศ (ศภ.1)	28090	33373	44977	51625
2	ด่านศุลกากรคลองใหญ่ (ศภ.1)	18918	21762	24454	25431
3	ด่านศุลกากรจันทบุรี (ศภ.1)	2253	2773	3434	2347
4	ด่านศุลกากรช่องจอม (ศภ.2)	1600	805	1529	1851
5	ด่านศุลกากรพิบูลมังสาหาร (ศภ.2)	252	353	527	424
	รวม	**51112**	**59065**	**74922**	**84087**

นำเข้า

หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	ด่าน	2553	2554	2555	2556
1	ด่านศุลกากรอรัญประเทศ (ศภ.1)	2814	4107	5459	8025
2	ด่านศุลกากรคลองใหญ่ (ศภ.1)	102	150	483	1393
3	ด่านศุลกากรจันทบุรี (ศภ.1)	1377	1087	1087	181
4	ด่านศุลการกรส่วนกลาง จังหวัดอื่น	0	0	0	0
5	ด่านศุลกากรช่องจอม (ศภ.2)	11	27	140	9
	รวม	**4304**	**5371**	**7168**	**9748**

เมื่อพิจารณาส่วนประกอบของสินค้าออกจากประเทศไทย 10 อันดับแรก ได้แก่ ยางพาราเป็นสินค้าอันดับหนึ่งซึ่งคาดว่าส่งผ่านประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ มาเลเซียไปประเทศสิงคโปร์ส่วนใหญ่ โดยในปี 2554 ขณะที่ยางราคายังไม่ตกมากเหมือนในปัจจุบัน (2557) ยอดส่งออกสูงถึง 207,595 ล้านบาท เนื่องจากประเทศสิงคโปร์เป็นตลาดที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยที่ในตารางดังกล่าวได้รวมมาเลเซียและสิงคโปร์ในฐานะประเทศเพื่อนบ้านของไทยด้วย สินค้าส่งออกอันดับที่ 2 เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ อันดับที่สามผลิตภัณฑ์ยางอื่นๆ ส่วนอันดับที่สี่คือ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ

ส่วนสินค้าเข้าที่มียอดสูงที่สุดคือ ก๊าซธรรมชาติจากเมียนมาร์ ส่วนอันดับรองลงมาคือ สื่อบันทึกข้อมูล ภาพ เสียง ที่นำเข้าจากมาเลเซีย จีนและเวียดนามผ่านประเทศเพื่อนบ้าน อันดับสามคือ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ซึ่งซื้อจากจีนผ่านประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ สปป.ลาว เป็นหลัก อันดับสี่คือ เทปแม่เหล็ก จานแม่เหล็กสำหรับคอมพิวเตอร์ ซึ่งซื้อจากเวียดนามและจีนผ่านประเทศเพื่อนบ้านเช่นกัน จะเห็นได้ว่ารายการนำเข้าส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าของจีนและเวียดนามที่ผ่านประเทศเพื่อนบ้านเป็นหลัก ยกเว้นก๊าซธรรมชาติของเมียนมาร์ (โปรดดูตารางที่ 10.8)

ตารางที่ 10.8 สินค้า 10 อันดับที่มีการส่งออกและนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้าน(รวมสิงคโปร์และมาเลเซีย)

ส่งออก

หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	รายการสินค้าส่งออก	2554	2555	2556
1	ยางพารา	207,596	139,817	123507
2	รถยนต์อุปกรณ์และส่วนประกอบ	17,604	3,090	29778
3	เครื่องคอมพิวเตอร์อุปกรณ์และส่วนประกอบ	32,634	27,675	28525
4	น้ำมันดีเซล	21,429	24,739	25506
5	ผลิตภัณฑ์ยางอื่นๆ	26,114	26,655	20990
6	ไม้แปรรูป	12,387	12,744	15107
7	น้ำมันเบนซิน	9,211	12,264	13465
8	ผลิตภัณฑ์เหล็กและเหล็กกล้า	9,099	9,611	13000
9	เครื่องสำอางเครื่องหอมและสบู่	8,713	9,627	na
10	เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์	7,524	9,787	6325
	รวม 10 อันดับ	**352,311**	**296,010**	283846
	อื่นๆ	227,842	260,966	276345
	มูลค่ารวม	**580,154**	**556,976**	**560199**

นำเข้า

หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	รายการสินค้านำเข้า	2554	2555	2556
1	ก๊าซธรรมชาติ	100,603	106,970	112662
2	เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์	20,129	-	28365
3	สื่อบันทึกข้อมูล ภาพเสียง	23,473	14,125	19403
4	เทปแม่เหล็กจานแม่เหล็กสำหรับคอมพิวเตอร์	17,129	9,638	19194
5	ทองแดงและผลิตภัณฑ์	15,551	16,762	17908
6	ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์	17,382	31,182	16656
7	เครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรมและส่วนประกอบ	9,388	11,578	11841
8	แผงวงจรไฟฟ้า	6,572	8,745	10599
9	เครื่องรับวิทยุโทรศัพท์โทรเลข โทรทัศน์	5,358	7,024	4407
10	อุปกรณ์ไฟฟ้าสำหรับตัดต่อหรือป้องกันวงจรไฟฟ้า	8,201	10,986	na
	รวม 10 อันดับ	**223788.2**	**217009.4**	246940
	อื่นๆ	86727	136515.1	117104
	มูลค่ารวม	**310515.2**	**353524.5**	**364045**

โดยมีรายละเอียดของการส่งออกและนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้าน 3 ประเทศ คือ เมียนมาร์ สปป.ลาว กัมพูชา ตามลำดับ กรณีสินค้าออกสู่ประเทศเมียนมาร์ก็คือน้ำมันดีเซลและน้ำมันเบนซิล เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และไม่มีแอลกอฮอล์ ผ้าผืนและด้าย รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ บะหมี่และอาหารกึ่งสำเร็จรูป ส่วนสินค้าเข้า นอกจากก๊าซธรรมชาติแล้ว ก็มีสัตว์น้ำ ผลิตภัณฑ์อื่นๆ เป็นต้น ส่วนกรณี สปป.ลาว สินค้าส่งออกที่สำคัญคือ น้ำมันดีเซล รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ น้ำมันเบนซิน เครื่องจักรที่ใช้ในการก่อสร้างและส่วนประกอบ เหล็กและเหล็กกล้า ผลิตภัณฑ์เหล็กและเหล็กกล้า ยานพาหนะอื่น ๆ และส่วนประกอบ ส่วนสินค้าเข้าจาก สปป.ลาว คือทองแดงและผลิตภัณฑ์ ไม้แปรรูป ธัญพืช ผักและของปรุงแต่งจากผัก ลวดและสายเคเบิลที่หุ้มฉนวน ทั้งนี้เพราะ สปป.ลาวมีแร่ทองแดงมาก ส่วนกรณีกัมพูชา ประเทศไทยส่งออกเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องสำอาง เครื่องหอมและสบู่ ก็ได้รับความนิยมมากเช่นกัน น้ำตาลทรายก็เป็นสินค้าออกที่สำคัญของไทยที่ส่งไปกัมพูชา จักรยานยนต์และส่วนประกอบ ยานพาหนะอื่น ๆ และส่วนประกอบ ตลอดจนยางยานพาหนะ เป็นต้นส่วนสินค้าเข้าจากกัมพูชาโดยตรงไม่มีรายการที่เด่นนอกจากผักและของปรุงแต่งจากผัก ส่วนสินค้าอื่นๆ น่าจะเป็นสินค้าผ่านแดนจากเวียดนามหรือเป็นสินค้าอุตสาหกรรมที่เพิ่งมีการเริ่มผลิตในกัมพูชา (โปรดดูตารางที่ 10.9 ถึง 10.11)

ตารางที่ 10.9 สินค้า 10 อันดับแรกที่ประเทศไทยค้าขายกับเมียนมาร์

ส่งออก หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	รายการสินค้าส่งออก	2553	2554	2555	2556
1	น้ำมันดีเซล	6,669	7,360	7,192	7664
2	เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	2,198	3,233	4,878	5068
3	น้ำมันเบนซิน	2,378	3,313	5,075	4576
4	ผ้าผืนและด้าย	2,214	2,697	3,123	3899
5	เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์	2,404	3,631	3,993	3736
6	ผลิตภัณฑ์เหล็กและเหล็กกล้า	962	1,719	1,346	3170
7	รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	2,189	2,926	1,520	2543
8	เครื่องโทรสาร โทรพิมพ์ โทรศัพท์อุปกรณ์ฯ	146	177	710	2033
9	บะหมี่กึ่งสำเร็จรูปและอาหารสำเร็จรูป	1,399	1,504	1,899	1942
10	เครื่องจักรที่ใช้ในการก่อสร้างและส่วนประกอบ	329	364	773	na
	รวม	20,888	26,924	30,508	36267
	อื่นๆ	29,967	33,675	39,467	43180
	มูลค่ารวม	**50,854**	**60,599**	**69,976**	**79447**

นำเข้า หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	รายการสินค้านำเข้า	2553	2554	2555	2556
1	ก๊าซธรรมชาติ	82976	100603	106970	112662
2	พืชน้ำมันและผลิตภัณฑ์	10.52	7.02	250.64	963
3	โค กระบือ สุกร แพะ แกะ	168.83	298.65	428.07	979
4	สัตว์น้ำ	1831.9	1612.8	1137.2	710
5	ผลิตภัณฑ์ไม้อื่นๆ	429.81	409.26	507.07	492
6	สินแร่ โลหะอื่นๆ เศษโลหะอื่นๆ และผลิตภัณฑ์	72.98	208.9	354.83	343
7	ผลิตภัณฑ์โลหะทำด้วยเหล็ก	2.07	1.09	16.74	na
8	ผลไม้และของปรุงแต่งจากผลไม้	60.45	41.78	89.93	107
9	ไม้ซุง	286.01	2	7.49	104
10	ผักและของปรุงแต่งจากผัก	279.38	102.68	67.57	na
	รวม	86118	103287	109830	116455
	อื่นๆ	896.94	488.51	666.17	95
	มูลค่ารวม	**87015**	**103776**	**110496**	**117414**

ตารางที่ 10.10 สินค้า 10 อันดับแรกที่ประเทศไทยค้าขายกับ สปป.ลาว

ส่งออก หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	รายการสินค้าส่งออก	2553	2554	2555	2556
1	น้ำมันดีเซล	9,931	13,917	17,254	17609
2	รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	6,534	7,793	12,206	14376
3	น้ำมันเบนซิน	3,626	4,932	5,444	6419
4	เหล็กและเหล็กกล้า	2,695	3,029	4,282	5479
5	เครื่องจักรที่ใช้ในการก่อสร้างและส่วนประกอบ	4,004	3,411	4,784	4256
6	ผลิตภัณฑ์เหล็กและเหล็กกล้า	1,890	2,262	2,800	3260
7	ไก่	460	1,960	2,272	2941
8	ยานพาหนะอื่นๆ และส่วนประกอบ	1,566	2,519	2,308	na
9	น้ำมันสำเร็จรูปอื่นๆ	N/A	N/A	3,054	2378
10	สินค้าปศุสัตว์อื่นๆ	534	482	1,384	2309
	รวม	31,241	40,305	55,788	60007
	อื่นๆ	32,877	40,820	53,271	48597
	มูลค่ารวม	**64,118**	**81,125**	**109,059**	**108605**

นำเข้า หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	รายการสินค้านำเข้า	2553	2554	2555	2556
1	ทองแดงและผลิตภัณฑ์	9909.85	15177.88	16015.34	17312
2	ไม้แปรรูป	1438.26	1359.56	1671.45	1436
3	ผักและของปรุงแต่งจากผัก	203.63	527.73	857.91	876
4	ธัญพืช	687.53	787.15	608.46	na
5	ลวดและสายเคเบิล ที่หุ้มฉนวน	373.08	268.35	361.83	392
6	ปุ๋ย	42.13	298.1	226.3	4
7	ผลไม้และของปรุงแต่งจากผลไม้	135.89	133.94	284.85	307
8	พืชและผลิตภัณฑ์จากพืชอื่นๆ	174.63	201.73	182.74	217
9	พืชน้ำมันและผลิตภัณฑ์	83.72	241.67	259.56	215
10	ผลิตภัณฑ์ไม้อื่นๆ	129.14	146.05	164.94	162
	รวม	13177.86	19142.16	20633.38	21479
	อื่นๆ	1942.92	1453.86	2323.76	2052
	มูลค่ารวม	**15120.78**	**20596.02**	**22957.14**	**21591.15**

ตารางที่ 10.11 สินค้า 10 อันดับแรกที่ประเทศไทยค้าขายกับกัมพูชา

ส่งออก หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	รายการสินค้าส่งออก	2553	2554	2555	2556
1	เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์	1,608	2,311	3,203	3940
2	เครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบฯ	2,199	2,376	3,602	3686
3	รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	1,947	1,937	2,557	3388
4	เครื่องสำอาง เครื่องหอมและสบู่	1,602	2,500	3,011	2133
5	ยางยานพาหนะ	2,098	2,531	2,872	2062
6	น้ำตาลทราย	4,827	5,075	3,485	na
7	เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	1,688	1,716	2,633	1963
8	ยานพาหนะอื่นๆ และส่วนประกอบ	1,041	1,545	2,110	2660
9	รถจักรยานยนต์และส่วนประกอบ	1,694	1,658	2,779	1740
10	น้ำมันเบนซิน	1,640	966	1,746	2470
	รวม	20,34	22,614	27,999	29736
	อื่นๆ	30,769	36,451	46,923	54351
	มูลค่ารวม	**51,112**	**59,065**	**74,922**	**84087**

นำเข้า หน่วย : ล้านบาท

ลำดับที่	รายการสินค้านำเข้า	2553	2554	2555	2556
1	ผักและของปรุงแต่งจากผัก	443	960	2810	1730
2	เครื่องจักรกลอื่นๆและส่วนประกอบ	3	1	3	1650
3	เครื่องรับ-ส่งสัญญาณและอุปกรณ์ติดตั้ง	6	N/A	240	1436
4	ลวดและสายเคเบิล ที่หุ้มฉนวน	N/A	N/A	293	1206
5	มอเตอร์ไฟฟ้า ชุดเครื่องกำเนิดและส่วนประกอบ	3	55	310	567
6	อะลูมิเนียมและผลิตภัณฑ์	553	789	465	481
7	ทองแดงและผลิตภัณฑ์	235	291	398	326
8	เหล็ก	847	1357	756	na
9	ธัญพืช	706	118	193	na
10	พืชและผลิตภัณฑ์จากพืชอื่นๆ	26	29	31	na
	รวม	2822	3600	5498	7379
	อื่นๆ	1482	1312	1670	2068
	มูลค่ารวม	**4304**	**4912**	**7168**	**9748**

10.4 การค้าผ่านแดน

การค้าผ่านแดนคือการที่สินค้ามิได้หยุดอยู่ที่ประเทศนำเข้าหรือส่งออกกับประเทศไทยโดยตรง แต่ผ่านไปยังประเทศอื่นต่อไป ในกรณีนี้ประเทศที่ซื้อและจำหน่ายสินค้าผ่านแดนจากและส่งให้กับประเทศไทยคือจีนและเวียดนาม ซึ่งทำการซื้อขายผ่าน สปป.ลาว และกัมพูชา ตามลำดับ ในความหมายของ WTO สินค้าที่เรียกว่าสินค้าผ่านแดนก็คือสินค้าที่ผ่านแดนของสมาชิกประเทศหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางขนส่งของสินค้าไปสู่ประเทศที่เป็นเป้าหมายสุดท้าย ซึ่งอาจจะรวมถึงมีการขนส่งต่ออีกทอดหนึ่ง มีการเก็บไว้ในโกดังสินค้า มีการแยกสินค้าออกเป็นส่วนย่อย รวมทั้งเปลี่ยนวิธีการขนส่งด้วยก็ได้

โดยปกติการค้าระหว่างประเทศอาจมีการนำสินค้าข้ามพรมแดนของรัฐอื่นๆ ที่มิใช่คู่ค้าโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศหรืออาณาบริเวณที่มิได้มีทางออกทะเลโดยตรงหรือการส่งสินค้าผ่านทางทะเลจะใช้เวลาเดินทางยาวนานเนื่องจากมิได้เป็นเส้นทางตรง ถ้าหากมีกฎเกณฑ์ทางศุลกากรที่ยืดหยุ่นพอที่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการขนส่งลงได้ ก็ทำให้การค้าผ่านแดนเป็นไปได้ จากการตั้งข้อสังเกตโดยแคทโทนา[184] (SilivoCattona, 2004)

"*กรณีของ EWEC ที่เชื่อมประเทศเมียนมาร์ ไทย สปป.ลาว และเวียดนาม ในขณะที่รถบรรทุกสามารถแล่นผ่านไปมาได้โดยสะดวกระหว่างชายแดน สปป.ลาว-ไทย การเคลื่อนย้ายต่อไปถูกจำกัดอยู่ที่บริเวณชายแดนเนื่องจากไม่มีจุดรับส่งตู้บรรจุสินค้า (container) ที่มุกดาหารและขอนแก่น สินค้าจาก สปป.ลาว บรรทุกเข้ามาถึงฝั่งไทย บรรทุกไว้เป็นกองสินค้า แล้วมีการขนถ่ายที่พรมแดน โดยรถบรรทุกของไทยโดยใส่ตู้บรรจุสินค้า ส่วนสินค้าที่ส่งผ่านสปป.ลาวไปเวียดนาม เมื่อสินค้าถูกส่งไปถึงสปป.ลาว พ่อค้าชาวลาวก็จะบรรทุกลงไปที่รถบรรทุกของตน แล้วขับต่อไปยังเวียดนาม ถ้าหากจะใช้ EWEC ให้มีประสิทธิภาพมากกว่านี้ก็จะลดความล่าช้าและความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับสินค้าได้ จะต้องทำให้รถบรรทุกที่มีตู้บรรทุกสินค้าสามารถขับผ่านทุกประเทศไปได้โดยสะดวก การขนส่งบน EWEC จะมีประสิทธิภาพมากกว่านี้*"

จากตารางที่ 10.12 จะเห็นได้ว่าการค้าผ่านแดนระหว่างเวียดนามและไทย และจีนกับไทย ตัวเลขการค้าระหว่างไทยกับจีนในปี 2553 มียอด 18,890 ล้านบาท แต่เป็นการส่งออกของประเทศไทยถึง 13,254 ล้านบาท ขณะที่การค้าระหว่างไทยและเวียดนามในปีเดียวกันมีเพียง 5,654 ล้านบาท หรือน้อยกว่า 3 เท่า และประเทศไทยเป็นฝ่ายส่งออกส่วนใหญ่คือ 5,541 ล้านบาท แต่ในปี 2556 ถึงแม้การค้ากับจีนยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็น 37,844 ล้านบาท แต่การค้าระหว่างไทยกับเวียดนามก็เพิ่มขึ้นค่อนข้างรวดเร็วเป็น 16,579 ล้านบาท หรือของจีนมีมูลค่าสูงกว่าของเวียดนาม 2 เท่ากว่าเท่านั้น โดยยอดส่งออกของไทยไปเวียดนามได้เพิ่มขึ้นค่อนข้างรวดเร็ว ขณะเดียวกันยอดนำเข้าจากประเทศเวียดนามก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกัน ถึงแม้มูลค่าจะยังไม่สูงมากนักก็ตาม

[184] SilivoCattona (2004), "Facilitation of the Cross-Border Transport of Goods and People in the Greater-Mekong Subregion, Asian Development Bank

เป็นการสะท้อนให้เห็นประโยชน์ของระเบียงเศรษฐกิจทั้งสอง (EWEC และ SEC) ที่ช่วยเพิ่มปริมาณการค้าผ่านแดนระหว่างประเทศไทย จีน และเวียดนาม อย่างแท้จริง

ตารางที่ 10.12 มูลค่าการค้า ณ ราคาปัจจุบันระหว่างประเทศไทย จีน และเวียดนาม (2553-2556)

หน่วย : ล้านบาท

กิจกรรม	2553	2554	2555	2556
สินค้าผ่านแดนกับสองประเทศ				
จีน				
รวม	18890	27615	33567	37844
ส่งออก	13254	19940	25204	23066
นำเข้า	5636	7676	8363	14783
ดุลการค้า	7618	12264	16842	8277
เวียดนาม				
รวม	5654	7879	11679	16579
ส่งออก	5541	7463	10136	14297
นำเข้า	112	415	1543	2281
ดุลการค้า	5429	7048	8593	12016

ตารางที่ 10.13 ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงการค้าชายแดน (ตามราคาตลาด) ของไทย (2553-2556)

กิจกรรม	Annual % change (nominal)			
	53/52	54/53	55/54	56/55
จีน				
รวม	147.0	46.2	21.6	12.74
ส่งออก	265.1	50.4	26.4	-8.50
นำเข้า	40.3	36.2	8.9	76.77
เวียดนาม				
รวม	83.7	39.4	48.2	41.96
ส่งออก	83.3	34.7	35.8	41.06
นำเข้า	106.2	270.1	271.5	47.86

สำหรับด่านที่สำคัญที่มีการค้าผ่านแดนระหว่างไทยไปเวียดนามและเวียดนามมาไทย เป็นที่น่าสังเกตว่า ด่านที่มุกดาหารบนเส้นทาง EWEC เป็นด่านที่มีความสำคัญที่สุดในการส่งออกจากไทยไปเวียดนามและนำเข้าจากเวียดนามมาไทยระหว่างปี 2554 และ 2555 แต่ในปี 2556 ด่านที่จังหวัดนครพนมกลับมีการส่งออกไปเวียดนามเพิ่มขึ้นมากอย่างรวดเร็ว แต่การนำเข้าจากเวียดนามจะยังคงอยู่ที่ด่านในจังหวัดมุกดาหารมากกว่า ตามมาด้วยด่านที่จังหวัดบึงกาฬและสระแก้ว

ตามลำดับ ส่วนด่านหนองคายนั้นมีความสำคัญต่อสินค้าผ่านแดน สปป.ลาว ไปเวียดนามไม่มาก (โปรดดูตารางที่ 10.14)

ตารางที่ 10.14 ลำดับความสำคัญของการค้าผ่านแดนระหว่างประเทศไทยและเวียดนาม

จังหวัด	2554			2555			2556		
	ส่งออก	นำเข้า	รวม	ส่งออก	นำเข้า	รวม	ส่งออก	นำเข้า	รวม
นครพนม	1686.0	0.0	1686.0	3194.9	3.3	3198.2	7576	924	8500
มุกดาหาร	2550.6	274.1	2824.7	3367.8	1435.2	4802.9	3928	1331	5259
บึงกาฬ	1978.2	10.0	1988.2	1973.0	17.8	1990.7	1572	15	1587
สระแก้ว	721.5	24.9	746.3	871.0	21.9	892.9	764	6	770
หนองคาย	525.7	32.8	558.5	723.8	2.8	726.6	449	2	451
ตราด	0.0	0.0	0.0	5.4	0.5	5.8	6	4	10
จันทบุรี	1.4	0.0	1.4	0.0	0.0	0.0	0	0	0
สุรินทร์	0.0	0.1	0.1	0.0	0.4	0.4	0	0	0
เลย	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.2	0	0	0
อื่นๆ	0.0	73.4	73.4	0.0	62.1	62.1	0	0	0
รวม	**7463.3**	**415.3**	**7878.6**	**10136.0**	**1543.9**	**11679.9**	**14295**	**2281**	**16577**

ในกรณีของด่านนครพนม สินค้าจากประเทศไทยถูกส่งผ่านชายแดน สปป.ลาว ที่เมืองท่าแขก ในกรณีของด่านถาวรมุกดาหารจะผ่าน สปป.ลาว ที่สะหวันนะเขต และจากบึงกาฬของไทยจะผ่านไปเวียงจันทน์ของ สปป.ลาว สินค้าจากไทยที่ผ่านเส้นทางเหล่านี้ส่วนใหญ่จะถูกส่งไปยังตอนเหนือของภาคกลางในเวียดนาม ส่วนสินค้าที่ผ่านด่านสระแก้วบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันออกสายบนจะผ่านประเทศกัมพูชาไปยังเวียดนามตอนใต้ซึ่งส่วนใหญ่จะไปที่เมืองโฮจิมินห์วุงเตา และบินห์ดวง ซึ่งเมืองเหล่านี้ล้วนเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่สามารถจะส่งผลผลิตทางด้านอุตสาหกรรมกลับมาที่ประเทศไทยได้ด้วย เส้นทางดังกล่าวถือได้ว่าเป็นเส้นทางขนส่งที่สั้นที่สุดของSECจากไทยไปเวียดนามใต้ ดังนั้นความสำคัญของด่านสระแก้วในอนาคตจึงมีสูงกว่าด่านที่จังหวัดตราดเพราะเป็นช่องทางสินค้าสำหรับผ่านแดนจากไทยไปเวียดนามและจากเวียดนามมาไทย เพิ่มจากที่ไปยังเพียงกัมพูชาแต่เพียงประเทศเดียว ในอนาคตอาจจะมีสินค้าอุตสาหกรรมจากเวียดนามมายังประเทศไทยผ่านเส้นทาง SEC ที่จังหวัดสระแก้วเพิ่มขึ้นมาก เนื่องจากเส้นทางดังกล่าวเป็นเส้นทางที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในด้านต้นทุนค่าขนส่งจากเวียดนามใต้มายังประเทศไทย

ส่วนการค้าผ่านแดนกับประเทศจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศจีนตอนใต้จะมีการส่งออกผ่านด่านถาวรมุกดาหาร เชียงแสน เชียงของ และนครพนม ตามลำดับ โดยสินค้าออกจากด่านนครพนมไปยังจังหวัดในประเทศจีนตอนใต้เริ่มมีความสำคัญมากขึ้นในปี 2556 ขณะที่ด่านเชียงของได้เริ่มมีความสำคัญเหนือด่านเชียงแสนตั้งแต่ปี 2555 ส่วนด่านที่มีความสำคัญด้านการนำสินค้าเข้าจากประเทศจีนตอนใต้ คือ นครพนม เชียงของ มุกดาหาร และเชียงคาน ตามลำดับ (โปรดดูตารางที่ 10.15)

ตารางที่ 10.15 ลำดับความสำคัญของด่านที่มีการค้าผ่านแดนระหว่างประเทศไทยกับจีนตอนใต้ (2554-2556)

ส่งออก

ลำดับที่	ด่าน	2553	2554	2555	2556	2557(ม.ค.-พ.ย.)
1	ด่านศุลกากรมุกดาหาร (ศภ.2)	8690.4	12647.3	15328.3	10506	5200
2	ด่านศุลกากรเชียงของ (ศภ.3)	1254.6	3587.5	5278.3	5842	4896
3	ด่านศุลกากรนครพนม (ศภ.2)	8.0	7.1	336.2	3113	1768
4	ด่านศุลกากรเชียงแสน (ศภ.3)	3267.0	3636.3	4205.3	3543	1821
5	ด่านศุลกากรแม่สาย (ศภ.3)	34.0	61.4	56.0	54	60
	รวม	13253.9	19939.6	25204.1	23060	13747

นำเข้า

ลำดับที่	ด่าน	2553	2554	2555	2556	2557(ม.ค.-พ.ย.)
1	ด่านศุลกากรนครพนม (ศภ.2)	943.5	1590.4	2336.0	10269	9858
2	ด่านศุลกากรเชียงของ (ศภ.3)	1309.6	2148.8	2505.9	2631	1904
3	ด่านศุลกากรมุกดาหาร (ศภ.2)	711.2	846.0	1163.1	1167	560
4	ด่านศุลกากรเชียงแสน (ศภ.3)	1013.1	695.2	613.3	619	259
5	ด่านศุลกากรทุ่งช้าง (ศภ.3)	16.4	0.0	7.0	70	61
6	ด่านศุลกากรแม่สาย (ศภ.3)	3.6	6.6	22.3	19	8
7	ด่านศุลกากรส่วนกลาง	1639.0	2388.8	1714.9	4	0
	รวม	5636.4	7675.8	8362.5	14783	12653

ส่วนสินค้าที่ประเทศไทยส่งไปขายประเทศจีนตอนใต้ ประกอบด้วย น้ำมันดีเซล มอเตอร์และเครื่องกำเนิดไฟฟ้า คอมพิวเตอร์และส่วนประกอบ รถยนต์และส่วนประกอบ ปลา ผลไม้แช่เย็น แช่แข็งและอบแห้ง น้ำมันปาล์ม ส่วนสินค้าที่ประเทศไทยนำเข้าจากจีนก็มีเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ผักและของปรุงแต่งจากผัก ผลไม้และของปรุงแต่งจากผลไม้ เสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องตกแต่งภายในบ้านเรือน เป็นต้น (โปรดดูตารางที่ 10.16)

ตารางที่ 10.16 สินค้า 10 อันดับแรกที่มีการค้าขายข้ามพรมแดนระหว่างไทยและจีนตอนใต้ (2554-2556)

ส่งออก

ลำดับที่	รายการสินค้าส่งออก	2553	2554	2555	2556
1	เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	8490.8	12401.2	14613.3	10493
2	มอเตอร์และเครื่องกำเนิดไฟฟ้า	N/A	N/A	759.7	2920
3	น้ำมันดีเซล	824.4	2289.5	2288.6	1934
4	ปลา	N/A	17.0	510.3	na
5	ผลไม้แช่เย็น แช่แข็งและแห้ง	117.9	582.0	916.0	1238
6	รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	715.2	1200.5	1152.8	805
7	น้ำมันปาล์ม	673.9	570.7	707.7	581
8	ยางพารา	232.9	287.2	911.6	844
9	ถั่ว	8.9	69.5	28.5	488
10	น้ำตาลทราย	N/A	74.2	N/A	na
	รวม 10 อันดับ	11064.1	17491.8	21888.5	19614
	อื่นๆ	2189.9	2447.8	3315.7	3446
	มูลค่ารวม	**13253.9**	**19939.6**	**25204.1**	**23060**

นำเข้า

ลำดับที่	รายการสินค้านำเข้า	2553	2554	2555	2556
1	เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	206.6	267.5	N/A	6982
2	ผักและของปรุงแต่งจากผัก	813.7	1130.4	1142.2	1279
3	ผลไม้และของปรุงแต่งจากผลไม้	654.0	887.5	1189.7	1113
4	เครื่องรับ-ส่งสัญญาณและอุปกรณ์ติดตั้งฯ	183.3	147.7	183.3	917
5	วงจรพิมพ์	N/A	N/A	N/A	924
6	เสื้อผ้าสำเร็จรูป	927.2	1473.8	1489.9	664
7	มอเตอร์ไซค์ไฟฟ้าและเครื่องกำเนิดไฟฟ้าและส่วนประกอบ	2.9	5.7	41.5	na
8	เครื่องใช้และเครื่องตกแต่งภายในบ้านเรืองอื่นๆ	262.9	329.3	457.5	346
9	ผลิตภัณฑ์สิ่งทออื่นๆ	37.1	49.9	179.5	245
10	เครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรมและส่วนประกอบ	221.4	176.1	140.3	199
	รวม 10 อันดับ	3309.0	4467.8	4823.8	12677
	อื่นๆ	2327.4	3208.0	3538.7	2105
	มูลค่ารวม	**5636.4**	**7675.8**	**8362.5**	**24783**

ส่วนสินค้าผ่านแดนจากประเทศไทยไปเวียดนามตามลำดับความสำคัญได้แก่ เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ผลไม้สดแช่เย็น แช่แข็งและอบแห้ง ซึ่งเป็นสินค้าเพื่อการบริโภคเป็นหลัก สินค้าอุตสาหกรรมประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์และเหล็กกล้า ผ้าผืนและด้าย วงจรพิมพ์ เป็นต้น

ตารางที่ 10.17 สินค้าผ่านแดนจากประเทศไทยออกไปยังเวียดนาม 10 อันดับแรก (2554-2556)

ส่งออก

ลำดับที่	รายการสินค้าส่งออก	2553	2554	2555	2556
1	เครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์	2,603.3	3,211.0	3,824.5	na
2	ผลไม้สดแช่เย็น แช่แข็งและแห้ง	446.8	1,076.4	2,700.1	na
3	ผลิตภัณฑ์เหล็กและเหล็กกล้า	927.8	1,169.7	1,514.1	na
4	ผ้าผืนและด้าย	56.9	253.9	343.5	3
5	วงจรพิมพ์	47.6	158.7	245.9	6
6	เครื่องจักรที่ใช้ในการก่อสร้างและส่วนประกอบ	141.9	15.8	N/A	0.07
7	หม้อแบตเตอรี่และส่วนประกอบ	5.7	6.7	3.0	na
8	เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์และส่วนประกอบ	48.3	64.7	82.9	34
9	ยางยานพาหนะ	44.7	62.3	96.4	2
10	เตาอบไมโครเวฟและเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ให้ความร้อน	211.6	267.8	203.4	7
	รวม 10 อันดับ	4,534.6	6,287.0	9,013.5	51
	อื่นๆ	1,006.8	1,176.5	1,122.6	61
	มูลค่ารวม	**5,541.4**	**7,463.5**	**10,136.0**	**112**

นำเข้า

ลำดับที่	รายการสินค้าส่งออก	2553	2554	2555	2556
1	เครื่องรับวิทยุโทรศัพท์ โทรเลข โทรทัศน์	na	na	na	835
2	มอเตอร์ไฟฟ้า ชุดเครื่องกำเนิดไฟฟ้าและส่วนประกอบ	na	8	8	400
3	เครื่องรับ-ส่งสัญญาณและอุปกรณ์ติดตั้งฯ	na	10	169	207
4	ส่วนประกอบ และอุปกรณ์รวมทั้งโครงรถและตัวถัง	3	67	123	90
5	ลวดและสายเคเบิล ที่หุ้มฉนวน	6	9	53	76
6	เครื่องพักกระแสไฟฟ้า หม้อแปลงไฟฟ้าและส่วนประกอบ	0	5	33	75
7	วงจรพิมพ์	na	na	9	53
8	อุปกรณ์ไฟฟ้าสำหรับติดต่อหรือป้องกันวงจรไฟฟ้า	34	88	91	27
9	ยางรถยนต์	2	3	29	25
10	กระจก แก้วและผลิตภัณฑ์อื่นๆ	7	15	17	24
	รวม 10 อันดับ	51	205	531	1813
	อื่นๆ	61	210	1012	469
	มูลค่ารวม	**112**	**415**	**1543**	**2281**

โดยสรุปเส้นทาง EWEC นั้นคาดว่าในอนาคตจะมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นเส้นทางที่ใช้ค้าขายกับประเทศเมียนมาร์ในภาคตะวันตกแล้ว ในภาคตะวันออกนอกจากจะเป็นเส้นทางในการค้าขายกับ สปป.ลาวแล้ว ยังเป็นเส้นทางสำหรับสินค้าผ่านแดนไปประเทศจีนตอนใต้และส่วนเหนือของเวียดนามตอนกลาง ในขณะที่ชายแดนไทยกับเมียนมาร์ที่จังหวัดตากก็ยังมีโอกาสเชื่อมต่อไปยังจีนตอนใต้ได้ด้วยเช่นกัน โดยเมียนมาร์มีแผนจะเปิดการค้าชายแดนบริเวณเมืองใหม่ตามแนวชายแดนจีน-เมียนมาร์ด้วย (*โพสต์ทูเดย์ 26 มีนาคม 2557*) โดยปัจจุบันมีการสร้างทางเอเชียสายเมียวดี-กอกะเรกในเมียนมาร์ ถ้าทางดังกล่าวเสร็จก็จะยิ่งทำให้การค้าชายแดนด้านแม่สอดของไทยขยายตัวเพิ่มขึ้นด้วย (*โพสต์ทูเดย์ 8 เมษายน 2557*) ขณะที่ประเทศเมียนมาร์เองก็เร่งพัฒนาเมืองเมียวดีเป็นนครคู่แฝดกับแม่สอดของจังหวัดตาก (*โพสต์ทูเดย์ 21 เมษายน 2557*) โดยสินค้าของไทยที่ส่งไปขายยังประเทศเหล่านี้เป็นสินค้าเพื่อการบริโภคและอุปโภคเป็นสำคัญ และมีการนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมจากจีนบ้างเป็นบางส่วน รวมทั้งผักผลไม้และเสื้อผ้าสำเร็จรูป ส่วนเส้นทาง SEC ภาคตะวันตกนั้นยังไม่คึกคักนักถ้าหากการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกทวายในเมียนมาร์ยังไม่แล้วเสร็จ และคงจะยังไม่เสร็จได้ในเร็ววัน เนื่องจากมีอุปสรรคทั้งทางด้านผู้สนใจที่จะลงทุน เนื่องจากเป็นการลงทุนขนาดใหญ่มาก แต่ล่าสุดประเทศญี่ปุ่นได้แสดงความสนใจในโครงการนี้มากเป็นพิเศษ จึงขึ้นอยู่กับผลการเจรจาว่าจะก้าวหน้าไปมากน้อยเพียงใดในอนาคตอันใกล้ ขณะที่อุปสรรคที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งคือ การต่อต้านจากชนชาติกลุ่มน้อยภายในประเทศค่อนข้างรุนแรงและต่อเนื่องจึงคาดได้ว่าความก้าวหน้าของโครงการถึงแม้จะมีความสนใจเป็นพิเศษจากญี่ปุ่นก็คงจะไม่เร็วนัก ปัญหาอีกส่วนหนึ่งเกิดจากญี่ปุ่นเองก็ประสบปัญหาเศรษฐกิจถึงขึ้นรัฐบาลชินโสะอาเบประกาศยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ ส่วนเส้นทาง SEC ภาคตะวันออกสายล่างนั้น ก็คงจะมีการใช้แบบค่อยเป็นค่อยไปเพราะเป็นการค้าขายกับกัมพูชาเพียงประเทศเดียว แต่ส่วนทาง SEC ภาคตะวันออกสายบนนั้น ในอนาคตน่าจะมีความคึกคักมากกว่า เพราะนอกจากกัมพูชาแล้วยังมีสินค้าผ่านแดนไปเมืองสำคัญอย่างโฮจิมินห์และวุงเตาซึ่งเป็นเมืองอุตสาหกรรมของเวียดนามด้วย

10.5 ผลกระทบจากราคาที่ดิน

เนื่องจากราคาที่ดินเป็นต้นทุนที่สำคัญอย่างหนึ่งของการผลิตสินค้าการเกษตร เพราะต้องใช้ที่ดินต่อหน่วยการผลิตมากกว่าการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ดังนั้นถ้าหากที่ดินมีราคาสูงเกินไปก็จะมีผลกระทบต่อการตัดสินใจของเกษตรกรที่เลือกว่าจะผลิตอะไร ในลักษณะใดบ้างจึงจะคุ้มค่าต่อต้นทุนที่คิดเทียบเท่าได้กับค่าเช่าของที่ดินดังกล่าว ปัจจัยที่กระทบต่อราคาที่ดินมีเป็นจำนวนมากจนยากเกินกว่าจะสร้างตัวแบบทางคณิตศาสตร์หรือตัวแบบเชิงปริมาณมาใช้ในการคำนวณเพื่อคาดการณ์ราคาที่ดินที่ควรจะเป็น ปัจจัยสำคัญนอกจากความเป็นเมืองหรือความหนาแน่นของประชากรในแต่ละพื้นที่แล้ว ความสะดวกของเส้นทางคมนาคม ตลอดจนโครงสร้าง

การกระจายการถือครองที่ดิน การมีหรือไม่มีภาษีในอัตราก้าวหน้าเพื่อป้องกันหรือปล่อยให้มีการถือครองที่ดินตามความต้องการของปัจเจกบุคคลและนิติบุคคลโดยอิสระ ย่อมมีผลต่อราคาที่ดินทั้งสิ้น ซึ่งจะมีผลต่อการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดในระยะยาวด้วยเช่นกัน เพราะถ้าต้นทุนที่เป็นที่ดินมีราคาสูงเกินไปก็จะเกิดการเก็งกำไรและถูกทิ้งร้างโดยไม่ได้ทำประโยชน์ โดยได้เคยเกิดขึ้นในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดบนเส้นทาง SECในขณะเดียวกันหากเกษตรกรไม่มีที่ดินเป็นของตนเองเนื่องจากที่ดินถูกนำไปเก็งกำไรและกระจุกตัวอยู่ในมือของคนจำนวนน้อย เกษตรกรที่มิได้เป็นเจ้าของที่ดินดังกล่าวก็จะพยายามหาผลประโยชน์จากที่ดินให้ได้มากที่สุดในระยะเวลาสั้น และไม่มีความพยายามที่จะใช้ที่ดินให้เกิดผลประโยชน์ในระยะยาว ซึ่งถ้ามีการใช้ในลักษณะนี้ในระยะหนึ่งที่ดินจะเสื่อมสภาพและทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นจนไม่สามารถทำการเกษตรได้อย่างคุ้มค่าในที่สุดซึ่งผลดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงผลผลิตต่อไร่ที่ลดลงของผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ ที่ได้นำเสนอไปในบทที่ 8 แล้ว

เนื่องจากงานนี้ต้องการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในจังหวัดที่เส้นทาง EWEC และ SEC พาดผ่าน ปัจจัยราคาของที่ดินย่อมมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินโดยตรง ในขณะที่ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในเบื้องต้นได้ชี้ให้เห็นว่าความเป็นเมืองของพื้นที่ต่างๆ บนเส้นทาง EWEC และ SEC นั้นมิได้เกิดจากการมีเส้นทางเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะในความเป็นจริงเส้นทางทั้งหลายที่เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดบนเส้นทางดังกล่าวล้วนมีอยู่แล้วทั้งหมดหรือบางส่วน และมีเพียงบางส่วนที่จะสร้างขึ้นมาใหม่เพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อ ดังนั้นความเป็นเมืองจึงมิได้เกิดจากความสะดวกในการคมนาคมเป็นสำคัญ เนื่องจากในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระหว่างฉบับที่ 3 และ 4 (2515-2524) รัฐได้กำหนดแผนพัฒนาเมืองหลักและเมืองรองในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไว้แล้ว การขยายตัวของเมืองที่ผ่านมาจึงเป็นไปตามแผนพัฒนาของเมืองหลักและเมืองรองเหล่านั้น

10.5.1 ราคาที่ดินกับการเป็นเมือง

อาจจะกล่าวได้ว่าราคาที่ดินย่อมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเป็นเมืองหรือความหนาแน่นของประชากร พื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นมากกว่าย่อมมีความเป็น “เมือง” มากกว่า และมีแนวโน้มว่าที่ดินต่อหน่วยจะมีราคาสูงกว่าพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นน้อยกว่า เพราะโดยปกติพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นกว่าย่อมมีความ “เจริญ” หรือสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นถนน ไฟฟ้า น้ำสะอาดเพื่อการใช้สอย รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ไม่ว่าการดูแลสุขภาพและการศึกษา อย่างไรก็ตาม ในการวัดความเป็น “เมือง” ในเบื้องต้น อาจศึกษาได้จากข้อมูลในภาคผนวก ค. ที่ว่าด้วยสัดส่วนของภาคการผลิตต่าง ๆ ของเมือง หรือจังหวัดนั้น ซึ่งแบ่งออกเป็นการเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ ซึ่งมีวิธีที่วิเคราะห์ได้ 2 แบบ คือจากสัดส่วนของขนาดพื้นที่ที่ใช้และอีกแบบหนึ่งคือมูลค่าผลผลิตที่เกิดขึ้นจากภาคการผลิต โดยในตารางในภาคผนวก ค. จะแสดงสัดส่วนมูลค่าของภาคการผลิตต่างๆ ในแต่ละจังหวัด การเปลี่ยนเป็นเมืองจะเริ่มต้นจาก

การที่มีภาคการเกษตรขนาดใหญ่และภาคอุตสาหกรรมขนาดเล็ก และอาจจะมีภาคบริการที่ใหญ่กว่าหรือเล็กกว่าภาคการเกษตร กล่าวคือ เมืองที่ยังไม่ “เจริญ” ด้วยโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางกายภาพและทางสังคมมีประชากรน้อยภาคอุตสาหกรรมจะมีขนาดเล็ก เพราะประชากรส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคการเกษตรหรือภาคบริการเป็นหลัก เมื่อเมืองพัฒนาต่อมาจะเริ่มมีภาคอุตสาหกรรมที่ขยายตัวมากขึ้น แต่อาจจะเท่าหรือไม่เท่ากับภาคบริการก็ได้ แต่มักไม่ใหญ่ไปกว่าภาคบริการ ทั้งนี้เพราะการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมถูกจำกัดด้วยมลภาวะที่ถูกปลดปล่อยออกมาค่อนข้างมากเปรียบเทียบกับภาคการเกษตรหรือบริการ ทำให้ชีวิตที่ล้อมรอบด้วยอุตสาหกรรมเป็นชีวิตที่อยู่ได้ด้วยความยากลำบากและไม่มีความสุข ดังนั้นเมื่ออุตสาหกรรมขยายตัวได้ถึงจุดๆ หนึ่งก็จำเป็นต้องหยุดหรือชะลอตัว ปล่อยให้ภาคบริการเป็นภาคที่ขยายตัวต่อไป โดยภาคการเกษตรมีแนวโน้มที่จะลดลงอย่างต่อเนื่อง กรณีนี้สำหรับประเทศไทยเห็นได้ชัดเจนกรณีของกรุงเทพมหานคร ดังนั้นในการแบ่งความ “เจริญ” ของเมืองอาจจะแบ่งได้เป็นสามระดับ คือ ระดับที่ 1 อาจจะเรียกว่า เมืองเกษตรกรรม ระดับต่อมา อาจจะเรียกว่า เมืองอุตสาหกรรม และระดับสุดท้ายเรียกว่า เมืองบริการ โดยทั่วไป ราคาที่ดินในแต่ละเมืองจะแปรเปลี่ยนไปตามความเจริญของเมืองดังกล่าว ราคาที่ดินของเมืองเกษตรกรรมจะอยู่ในระดับที่ต่ำที่สุด เมื่อเมืองได้เปลี่ยนไปเป็นเมืองอุตสาหกรรม ราคาที่ดินก็จะสูงขึ้น และเมื่อเปลี่ยนไปเป็นเมืองบริการ ราคาที่ดินก็จะสูงสุด

ถ้าหากจะยกตัวอย่างของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ภาคตะวันตก ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดตาก สุโขทัย พิษณุโลก และเพชรบูรณ์ จะได้ภาพในตารางที่ 10.18 ดังนี้

ตารางที่ 10.18 ร้อยละของมูลค่าผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายของภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการของจังหวัดบางส่วนบน EWEC และ SEC

จังหวัด	ภาคการเกษตร		ภาคอุตสาหกรรม		ภาคบริการ	
	2538	2553	2538	2553	2538	2553
EWEC ด้านตะวันตก						
ตาก	16.7	26.8	14.0	24.3	69.4	48.9
สุโขทัย	23.8	29.7	8.3	8.5	68.0	61.8
พิษณุโลก	16.0	27.1	16.5	9.6	67.5	63.3
เพชรบูรณ์	29.2	34.6	5.8	20.0	65.0	45.4
EWEC ด้านตะวันออก						
ขอนแก่น	9.8	11.7	21.2	41.2	69.1	47.2
SEC ด้านตะวันตก						
กาญจนบุรี	13.8	22.6	25.1	28.5	61.4	48.9
SEC ด้านตะวันออกสายล่าง						

จังหวัด	ภาคการเกษตร		ภาคอุตสาหกรรม		ภาคบริการ	
	2538	**2553**	**2538**	**2553**	**2538**	**2553**
จันทบุรี	28.3	58.7	6.1	7.9	65.7	33.5
ตราด	39.6	55.4	3.9	3.7	56.5	50.0
SEC ด้านตะวันออกสายบน						
ฉะเชิงเทรา	9.2	6.9	62.1	68.2	28.7	24.9
ปราจีนบุรี	8.4	2.7	46.9	81.5	44.7	15.9

ที่มา: จากภาคผนวก ค

จากตารางดังกล่าวในกรณี EWEC ด้านตะวันตก ในปี 2538 สุโขทัยและเพชรบูรณ์ ต่างก็เป็นเมืองเกษตร ขณะที่ตากและพิษณุโลกก็ยังคงเป็นเมืองเกษตรแต่เริ่มมีสัดส่วนอุตสาหกรรมที่มากกว่า ถ้าใช้หลักการที่จำแนกเมืองมาเป็นเครื่องมือในการประเมินราคาที่ดิน ที่ดินของจังหวัดเพชรบูรณ์และสุโขทัย ถ้าพิจารณาจากความเป็นเมืองเกษตรไม่น่าจะมีราคาต่างกันมากนัก แต่ถ้าเพชรบูรณ์มีที่ดินที่มีคุณภาพดีกว่าเพราะมีผลผลิตทางการเกษตรในสัดส่วนที่สูงกว่า เพชรบูรณ์น่าจะมีราคาที่ดินโดยเฉลี่ยสูงกว่าสุโขทัยเล็กน้อย ส่วนตากและพิษณุโลกมีสัดส่วนอุตสาหกรรมมากกว่าในปี 2538 ดังนั้นราคาที่ดินเฉลี่ยที่พิษณุโลกในปี 2538 จึงน่าจะสูงกว่าตาก แต่ในปี 2553 ทั้งตากและเพชรบูรณ์ต่างเป็นเมืองอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นเร็วกว่าพิษณุโลก รวมทั้งสุโขทัยซึ่งยังคงเป็นเมืองเกษตรโดยเปรียบเทียบ ในกรณีนี้ราคาที่ดินเฉลี่ยของจังหวัดตากจึงน่าจะเพิ่มสูงขึ้นมากที่สุด ตามมาด้วย เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และสุโขทัย ตามลำดับ ซึ่งวิธีการดังกล่าวอาจจะนำไปใช้ได้กับจังหวัดอื่น ๆ บนเส้นทาง EWEC ภาคตะวันออก SEC ด้านตะวันตก และ SEC ด้านตะวันตกทั้งสายบนและล่าง และอาจจะนำไปเปรียบเทียบกับตัวเลขจริงหรือทดสอบว่าแนวคิดดังกล่าวจะใช้ได้จริงหรือไม่

10.5.2 การกระจุกตัวของการถือครองที่ดิน

ประเด็นเรื่องการกระจุกตัวของการถือครองที่ดินอาจจะมีผลต่อราคาที่ดินได้เนื่องจากการที่ที่ดินมีการกระจุกตัวอยู่ในมือผู้ถือครองรายใหญ่เพียงไม่กี่ราย ทำให้บุคคลเหล่านั้นมีอำนาจผูกขาดหรืออำนาจต่อรองสูงกว่าผู้อื่น ซึ่งจะต้องพิจารณาต่อไปว่าที่ดินเหล่านั้นกระจุกตัวอยู่ที่ใดบ้างหรือกระจายไปทั่วประเทศซึ่งจะมีผลต่อการมีอำนาจต่อรองที่ต่างกัน อย่างไรก็ตามการกระจุกหรือกระจายตัวของการถือครองที่ดิน ถึงแม้จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงราคาในระดับหนึ่ง แต่ผลที่รุนแรงมากกว่าคือผลกระทบต่อการที่ก่อให้เกิดปัญหาเกษตรกรไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเองซึ่งจะมีผลต่อรูปแบบการผลิตทางการเกษตรเนื่องจากเกษตรกรที่ต้องเช่าที่ทำกินจะไม่คำนึงถึงการปรับปรุงคุณภาพดินเพื่อจะให้ได้ผลผลิตอย่างต่อเนื่องในระยะยาวแต่จะพยายามผลิตให้คุ้มทุนหรือได้ผลตอบแทนให้มากที่สุดในระยะเวลาสั้น ซึ่งจะมีผลต่อรูปแบบวิธีการผลิตและผลผลิตที่ได้

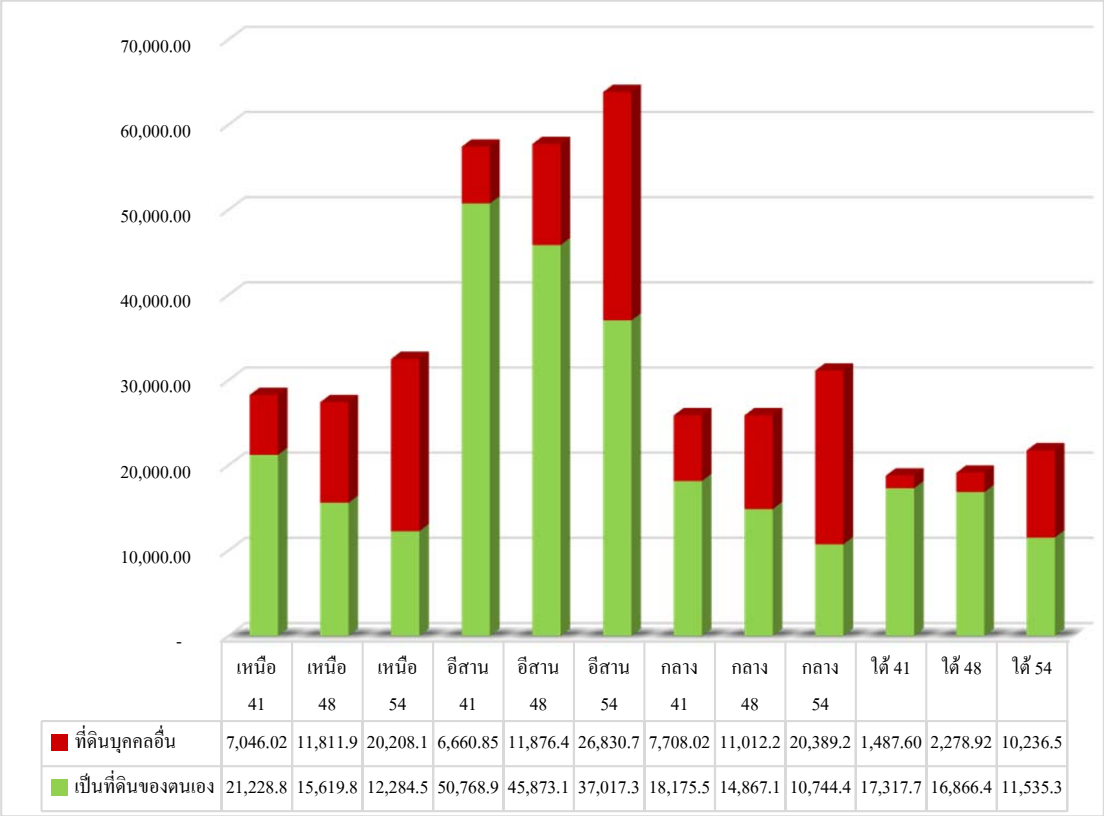
รวมทั้งความเสี่ยงที่เกิดจากวิธีการผลิตและการตลาดที่อยู่นอกเหนืออำนาจในการควบคุมของเกษตรกรเอง ทั้งหมดนี้จะมีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงของรายได้ของเกษตรกร และจะยิ่งทำให้แบบแผนของการกระจายรายได้ในภาพรวมเลวลง สร้างปัญหาทางสังคมอย่างมากตามมา กลายเป็นต้นทุนของประเทศที่เพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็นและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว

ในกรณีของประเทศไทยจากการศึกษาของ ดวงมณี เลาวกุล (2555)[185] พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ซึ่งจะมีค่าระหว่าง 0 และ 1 ถ้าค่าเข้าใกล้ 0 แสดงว่ามีความเสมอภาคสูง ถ้าหากค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่ามีความเสมอภาคต่ำมาก การศึกษาดังกล่าวพบว่า ค่าดังกล่าวของประเทศอยู่ที่ 0.941 ภาคที่มีความไม่เสมอภาคมากที่สุดคือ ภาคกลาง ซึ่งมีค่าความไม่เสมอภาคเท่ากับ 0.978 ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีความไม่เสมอภาคต่ำที่สุด คือ 0.837 ขณะที่ค่าความไม่เสมอภาครายจังหวัดอยู่ระหว่าง 0.77-0.98 จังหวัดในภาคกลางที่มีความไม่เสมอภาคมากที่สุดคือ สมุทรปราการและปทุมธานี ส่วนจังหวัดที่มีความไม่เสมอภาคน้อยที่สุด คือ จังหวัดศรีสะเกษ (0.77) เฉลี่ยการถือครองที่ดินของนิติบุคคลและบุคคลธรรมดา คือ 14 ไร่ ผู้ที่ถือครองที่ดินมากที่สุดเป็นนิติบุคคลมีที่ดินจำนวน 2,853,859 ไร่ กลุ่มบุคคลร้อยละ 20 ที่ถือที่ดินน้อยที่สุดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.01 ไร่ หรือ 4 ตารางวา ขณะที่กลุ่มที่ถือครองที่ดินมากที่สุดร้อยละ 20 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 62.6 ไร่ ถ้ารวมทั้งนิติบุคคลและบุคคลธรรมดาพบว่า ร้อยละ 10 ถือครองที่ดินร้อยละ 90 ของทั้งหมด ที่เหลืออีกร้อยละ 90 ถือครองที่ดินเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น จุดนี้จึงถือได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญของการถือครองที่ดินของประเทศไทยและจะมีผลต่อรูปแบบทำการเกษตรที่จะก่อให้เกิดปัญหาแก่การทำการเกษตรของประเทศในระยะยาวอย่างแน่นอน

ลักษณะการถือครองที่ดินดังกล่าวส่งผลให้เกษตรกรจำนวนมากไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง จากรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเรื่องการถือครองที่ดินฯ ทั่วทุกภาคของประเทศเกษตรกรเป็นเจ้าของที่ดินลดลง ขณะที่การใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรของบุคคลอื่นๆ ขยายตัวอย่างรวดเร็ว คือปี 2541 – 2554 โดยปี 2541 2548 2554 มีการใช้ที่ดินของบุคคลอื่นในการทำการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 17.56, 28.44 และ 52.04 ตามลำดับ (ภาพที่ 10.3 ตารางที่ 10.19) ขณะที่แต่ละภาคก็มีภาพในลักษณะเดียวกันนี้ แสดงให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนมือครอบครองที่ดินจากเกษตรกรไปสู่บุคคลอื่น อาจด้วยเหตุผลที่เกษตรกรเป็นหนี้มากขึ้นก็เป็นได้

[185] http// thaipublica.org/2012/08/concentration of wealth (ค้นวันที่ 7 เมษายน 2557)

ภาพที่ 10.3 การเป็นเจ้าของที่ดินในการทำการเกษตรปี พ.ศ. 2541 2548 และ 2554 (1,000 ไร่)

	เหนือ 41	เหนือ 48	เหนือ 54	อีสาน 41	อีสาน 48	อีสาน 54	กลาง 41	กลาง 48	กลาง 54	ใต้ 41	ใต้ 48	ใต้ 54
ที่ดินบุคคลอื่น	7,046.02	11,811.9	20,208.1	6,660.85	11,876.4	26,830.7	7,708.02	11,012.2	20,389.2	1,487.60	2,278.92	10,236.5
เป็นที่ดินของตนเอง	21,228.8	15,619.8	12,284.5	50,768.9	45,873.1	37,017.3	18,175.5	14,867.1	10,744.4	17,317.7	16,866.4	11,535.3

หมายเหตุ: ระหว่างปี 2543 – 2547 ไม่มีการรายงานผลการถือครองที่ดิน

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 10.19 ลักษณะการถือครองที่ดินทางการเกษตรของประเทศไทยเป็นจำนวนไร่และร้อยละ เป็นรายภาค พ.ศ. 25412548 และ 2554

ภาค	ปี	เนื้อที่ถือครองทางการเกษตร	เนื้อที่ถือครองของตนเอง (Owned)				เนื้อที่ของบุคคลอื่น (Others)				
			ของตนเอง	จำนองผู้อื่น	ขายฝาก	รวม	เช่าผู้อื่น	รับจำนอง	รับขายฝาก	ได้ทำฟรี	รวม
เหนือ	2541	28,274,892.00	17,318,225.00	3,885,505.00	25,146.00	21,228,876.00	4,868,196.00	96,795.00	19,061.00	2,061,964.00	7,046,016.00
	2548	27,501,741.00	11,280,532.00	4,288,654.00	50,619.00	15,619,805.00	8,489,493.00	31,113.00	637.00	3,360,693.00	11,811,936.00
	2554	32,492,657.00	5,983,853.00	6,300,614.00	89.00	12,284,557.00	9,881,418.00	38,182.00	2,726.00	10,285,775.00	20,208,100.00
ตะวันออกเฉียงเหนือ	2541	57,429,749.00	44,644,704.00	6,018,309.00	105,889.00	50,768,902.00	3,142,961.00	591,170.00	130,292.00	2,796,424.00	6,660,847.00
	2548	57,749,528.00	35,508,764.00	10,195,811.00	168,532.00	45,873,107.00	5,657,838.00	811,006.00	64,674.00	5,342,903.00	11,876,421.00
	2554	63,848,091.00	21,614,406.00	15,289,807.00	113,086.00	37,017,299.00	7,671,479.00	585,444.00	32,474.00	18,541,396.00	26,830,792.00
กลาง	2541	25,883,514.00	15,144,052.00	3,010,520.00	20,927.00	18,175,499.00	6,344,837.00	61,051.00	13,831.00	1,288,296.00	7,708,015.00
	2548	25,879,364.00	11,063,904.00	3,773,549.00	29,689.00	14,867,143.00	9,442,405.00	6,638.00	5,461.00	1,557,717.00	11,012,221.00
	2554	31,133,750.00	7,012,958.00	3,731,393.00	115.00	10,744,467.00	11,242,013.00	1,760.00	17,134.00	9,125,377.00	20,389,283.00
ใต้	2541	18,805,370.00	15,597,310.00	1,686,587.00	33,878.00	17,317,775.00	425,916.00	78,618.00	16,574.00	966,487.00	1,487,595.00
	2548	19,145,360.00	12,737,128.00	4,090,008.00	39,303.00	16,866,439.00	420,945.00	67,509.00	60,514.00	1,729,953.00	2,278,921.00
	2554	21,771,930.00	7,135,954.00	4,396,982.00	2,423.00	11,535,359.00	478,405.00	79,297.00	8	9,678,861.00	10,236,571.00
รวมทั้งประเทศ	2541	130,393,525.00	92,704,291.00	14,600,921.00	185,840.00	107,491,052.00	14,781,910.00	827,634.00	179,758.00	7,113,171.00	22,902,473.00
	2548	130,275,993.00	70,590,328.00	22,348,022.00	288,143.00	93,226,494.00	24,010,681.00	916,266.00	131,286.00	11,991,266.00	37,049,499.00
	2554	149,246,428.00	417,747,172.00	29,718,796.00	115,714.00	71,581,682.00	29,273,314.00	704,682.00	52,341.00	47,634,409.00	77,664,716.00
สัดส่วนเปรียบเทียบเนื้อที่ถือครองตามประเภทต่อเนื้อที่ถือครองทางเกษตร (ร้อยละ)											
เหนือ	2541	100.00	61.25	13.74	0.09	75.08	17.22	0.34	0.07	7.29	24.92
	2548	100.00	41.02	15.59	0.18	56.80	30.87	0.11	0.00	12.22	42.95
	2554	100.00	18.42	19.39	0.00	37.81	30.41	0.12	0.01	31.66	62.19
ตะวันออกเฉียงเหนือ	2541	100.00	77.74	10.48	0.18	88.40	5.47	1.03	0.23	4.87	11.60
	2548	100.00	61.49	17.66	0.29	79.43	9.80	1.40	0.11	9.25	20.57

ภาค	ปี	เนื้อที่ถือครองทางการเกษตร	เนื้อที่ถือครองของตนเอง (Owned)				เนื้อที่ของบุคคลอื่น (Others)				
			ของตนเอง	จำนองผู้อื่น	ขายฝาก	รวม	เช่าผู้อื่น	รับจำนอง	รับขายฝาก	ได้ทำฟรี	รวม
	2554	100.00	33.85	23.95	0.18	57.98	12.02	0.92	0.05	29.04	42.02
กลาง	2541	100.00	58.51	11.63	0.08	70.22	24.51	0.24	0.05	4.98	29.78
	2548	100.00	42.75	14.58	0.11	57.45	36.49	0.03	0.02	6.02	42.55
	2554	100.00	22.53	11.99	0.00	34.51	36.11	0.01	0.06	29.31	65.49
ใต้	2541	100.00	82.94	8.97	0.18	92.09	2.26	0.42	0.09	5.14	7.91
	2548	100.00	66.53	21.36	0.21	88.10	2.20	0.35	0.32	9.04	11.90
	2554	100.00	32.78	20.20	0.01	52.98	2.20	0.36	0.00	44.46	47.02
รวมทั้งประเทศ	2541	100.00	71.10	11.20	0.14	82.44	11.34	0.63	0.14	5.46	17.56
	2548	100.00	54.19	17.15	0.22	71.56	18.43	0.70	0.10	9.20	28.44
	2554	100.00	27.99	19.91	0.08	47.96	19.61	0.47	0.04	31.92	52.04

หมายเหตุ: ระหว่างปี 2543 – 2547 ไม่มีการรายงานผลการถือครองที่ดิน

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

โปรดสังเกตว่า ตัวเลขที่แสดงในภาพที่ 10.3 ดังกล่าว ล่าสุดเพียงปี 2554 ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับงานศึกษาของดวงมณี (2555) ที่เกษตรกรที่มีที่ทำกินของตนเองลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยภาคที่มีปัญหามากที่สุดคือ ภาคกลางและภาคเหนือ ตามลำดับ ส่วนภาคใต้และอีสานมีปัญหารองลงมา ขอให้สังเกตความหมายของคำว่า เนื้อที่ถือครองของตนเอง ได้รวมที่จำนองผู้อื่นและขายฝากผู้อื่นไว้ด้วย ในขณะที่เนื้อที่ของบุคคลอื่นนั้นได้รวมรับจำนองและรับขายฝากไว้ด้วย ดังนั้นถ้าจะคิดเฉพาะเกษตรกรที่มีที่ดินของตนเองสุทธิจะต้องเอาส่วนที่จำนองผู้อื่นและขายฝากไปหักออกจากรับจำนองและรับขายฝาก เพื่อให้ได้ตัวเลขใกล้เคียงกับความเป็นจริง อย่างไรก็ตาม ถ้าหากจะนับเฉพาะที่เป็นที่ดินของตนเองในภาพรวมปี 2554 จะมีเพียงร้อยละ 28 ดังนั้นในปัจจุบันอาจจะประเมินได้ว่าสัดส่วนดังกล่าวอาจจะลดลงเหลือเพียงร้อยละ 20 แต่ส่วนที่ยังช่วยมิให้สถานการณ์เลวร้ายมากนักคือ ในส่วนที่เป็นที่ของบุคคลอื่นนั้นได้ทำกินโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายร้อยละ 33 ซึ่งหมายความว่าเกษตรกรสามารถลดต้นทุนในส่วนที่เป็นค่าเช่าได้แต่ก็ยังมีปัญหาในด้านแรงจูงใจที่จะปรับปรุงที่ดินและรูปแบบของการทำการเกษตรเพื่อความยั่งยืนของการทำการเกษตรในระยะยาวเนื่องจากการที่เกษตรกรมิได้เป็นเจ้าของที่ดินดังกล่าว ประเด็นนี้จะมีการวิเคราะห์ต่อไปในภายหลัง

10.5.3 ผลการประเมินการเปลี่ยนแปลงราคาที่ดิน

จากการสำรวจสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ (Social and Economic Survey –SES)ปี 2549 และ 2554 โดยพิจารณาเฉพาะการถือครองที่ดินทางการเกษตรและราคาประเมิน[186] เกษตรกรจะประเมินมูลค่าของที่ดินที่ตนเองถือครองทั้งหมด ตามราคาตลาด ทำให้ราคาที่ดินที่ได้มีค่าใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากกว่าการอาศัยราคาประเมิน โดยสำนักประเมินราคาทรัพย์สิน กรมธนารักษ์(http://www.treasury.go.th/ewt_news.php?nid=137&filename=de-fault) อีกประการราคาประเมินที่ดินจากสำนักประเมินฯ มักใช้เป็นเกณฑ์หรืออ้างอิงในการซื้อขายที่ดินเท่านั้น การวิเคราะห์ใช้วิธีการแบบแบนราบด้วยค่าเฉลี่ย คือ วิเคราะห์หาราคาที่ดินเฉลี่ยต่อไร่ต่อครัวเรือน จากนั้นจึงนำมาเฉลี่ยต่อจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จึงได้ราคาที่ดินเพื่อการเกษตรของครัวเรือนต่อไร่ นำเสนอผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 10.20 ได้แสดงเปรียบเทียบราคาที่ดินต่อไร่ทางการเกษตรระหว่างปี พ.ศ. 2549 และ 2554

[186]สาขาเกษตรกรรมที่นำมาคำนวณประกอบ ทำนา (รหัส 11), พืชไร่ พืชผัก หญ้าเลี้ยงสัตว์ (รหัส 12) , สวนผลไม้ ไม้ต้น ไม้พุ่ม และไม้ดอกไม้ประดับ (รหัส 13) , เลี้ยงสัตว์ปีก (รหัส 14) , เลี้ยงปศุสัตว์ (รหัส 15) , เลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นๆ (กบ ตะพาบ จิ้งหรีด ไก่ชน ฯลฯ) (รหัส 16) , ทำป่าไม้ ล่าสัตว์ หาของป่า เลี้ยงไหม (รหัส 17) , การให้บริการทางการเกษตร (รับจัดสวน การให้เช่า เครื่องจักรอุปกรณ์ทางการเกษตร การผสมพันธุ์สัตว์ ฯลฯ) (รหัส 18) , ทำประมงน้ำจืด (รหัส 19) , เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด (รหัส 20)และ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเค็ม/ น้ำกร่อย (รหัส 21)

ตารางที่ 10.20 เปรียบเทียบราคาที่ดินเพื่อการเกษตรของครัวเรือนระหว่างปี 2549 และ 2554 ของจังหวัดบนระเบียง EWEC และ SEC

จังหวัด	2549		2554		ร้อยละการเปลี่ยนแปลง
	ขนาดการถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือน (ไร่)	ราคาต่อไร่	ขนาดการถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือน (ไร่)	ราคาต่อไร่	
ตาก	6.43	13,815.66	8.99	20,829.23	50.77
สุโขทัย	8.74	32,093.95	0.31	136,000.00	323.76
พิษณุโลก	5.97	124,525.82	6.88	144,775.27	16.26
เพชรบูรณ์	10.19	22,205.43	4.63	39,549.51	78.11
ชัยภูมิ	7.42	86,198.01	5.32	299,061.38	246.95
ขอนแก่น	5.35	30,577.24	3.69	51,158.53	67.31
มหาสารคาม	5.33	81,043.71	25.67	87,302.59	7.72
กาฬสินธุ์	7.54	28,260.92	8.10	41,993.10	48.59
มุกดาหาร	8.08	39,894.14	7.25	86,344.05	116.43
กาญจนบุรี	11.46	41,239.79	7.28	198,081.22	380.32
ราชบุรี	5.07	86,544.11	9.20	94,344.55	9.01
นครปฐม	6.38	95,582.18	2.78	117,522.85	22.95
กรุงเทพฯ	4.26	247,861.04	8.52	3,301,729.45	1,232.09
สมุทรปราการ	Na.	Na.	Na.	Na.	Na.
ชลบุรี	10.46	304,230.77	18.45	934,285.71	207.10
ระยอง	7.81	196,171.61	3.83	212,559.89	8.35
ตราด	6.49	86,206.91	5.98	108,532.61	25.90
จันทบุรี	12.14	86,010.18	3.22	86,681.87	0.78
ฉะเชิงเทรา	14.43	83,229.37	10.28	109,788.05	31.91
ปราจีนบุรี	18.67	48,726.15	10.63	54,270.60	11.38
นครนายก	6.41	145,237.06	3.28	234,260.81	61.30
สระแก้ว	9.70	28,509.06	8.05	156,199.48	447.89

หมายเหตุ 1) ข้อมูลจากโครงการสำรวจเศรษฐกิจครัวเรือน (SES)ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

2) ราคาที่ดินเป็นราคาที่ดินที่เกษตรกรประเมินเอง

3)Na. หมายถึง ไม่มีข้อมูงเพียงพอในการวิเคราะห์

จากตารางที่ 10.20 พบว่า ราคาที่ดินของจังหวัดบน EWEC และ SEC กรุงเทพฯ จัดเป็นจังหวัดที่มีราคาที่ดินเพื่อการเกษตรสูงสุด อัตราการเพิ่มขึ้นของราคาสูงมาก รองลงมาเป็นจังหวัดสระแก้ว กาญจนบุรี สุโขทัย ชัยภูมิ และชลบุรี ราคาที่ดินที่เปลี่ยนแปลงไปนี้หากอาศัยการวิเคราะห์ความเป็นเมืองในเบื้องต้น ตามที่ได้มีการวิเคราะห์จากความน่าจะเป็นผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นคือที่ดินของจังหวัดตากน่าจะเพิ่มเร็วกว่าเพชรบูรณ์ แต่จากตารางข้างต้นพบว่าที่ดินเพื่อการเกษตรของจังหวัดตากในปี 2554 มีราคา 20,829 บาทต่อหนึ่งไร่ เทียบกับของจังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีราคา 39,550 บาทต่อไร่ ในขณะที่อัตราการเปลี่ยนแปลงของราคาในระยะเวลา 4 ปี ของจังหวัดตากเพิ่มขึ้นร้อยละ 50.8 ขณะที่ของจังหวัดเพชรบูรณ์เพิ่มขึ้นร้อยละ 78.1 ซึ่งอาจจะมีปัจจัยอื่นๆ ที่ควรพิจารณาเพิ่มเติมจากตารางที่ 8.2 ในบทที่ 8 พบว่าจังหวัดตากมีการลดลงของพื้นที่ป่า ในขณะที่มีพื้นที่การเกษตรเพิ่มขึ้น ทำให้อัตราการถือครองที่ดินต่อครอบครัวเพิ่มขึ้น ขณะที่จังหวัดเพชรบูรณ์นั้นมีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น ขณะที่พื้นที่การเกษตรลดลงค่อนข้างมากและเปลี่ยนเป็นพื้นที่เมืองเพิ่มขึ้น (โปรดดูตารางที่ 8.2 ในบทที่ 8) ซึ่งมีผลทำให้พื้นที่ถือครองต่อไร่ลดลงจาก 10.2 ไร่ ในปี 2549 เหลือเพียง 4.6 ไร่ ในปี 2554 อีกทั้งที่ดินในจังหวัดเพชรบูรณ์อาจจะอุดมสมบูรณ์กว่า โดยสะท้อนจากสัดส่วนผลผลิตภาคการเกษตรของเพชรบูรณ์ในปี 2538 สูงกว่าสัดส่วนของจังหวัดตาก จึงมีผลทำให้ราคาที่ดินเพื่อการเกษตรต่อไร่ของจังหวัดเพชรบูรณ์สูงกว่าของจังหวัดตากและมีอัตราเพิ่มที่เร็วกว่า ซึ่งผลที่จะตามมาต่อจากนี้ก็คือ การเลือกทำการเกษตรที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง คุ้มกับต้นทุนค่าที่ดินที่สูงขึ้นจะเป็นประเด็นสำคัญ ส่วนกรณีของจังหวัดขอนแก่นในปี 2549 เริ่มจาก 30,577 บาทต่อไร่ เพิ่มเป็น 51,159 บาทต่อไร่ ในปี 2554 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 67.3 นั้น สะท้อนว่าจังหวัดขอนแก่นเป็น “เมืองอุตสาหกรรม” โดยเปรียบเทียบในระยะเวลาเดียวกัน คือมีสัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 21.2 ในปี 2538 และเพิ่มเป็นร้อยละ 41.2 ในปี 2554 ขณะที่พื้นที่เกษตรของขอนแก่นลดลงในช่วงปี 2555 ถึง 2554 เป็นเหตุให้ขอนแก่นเป็นพื้นที่ที่มีไร้ทิ้งร้างมากที่สุดบนเส้นทาง EWEC ภาคตะวันออก ซึ่งอาจจะเป็นจากการซื้อที่ดินเพื่อการเก็งกำไร อีกทั้งการทำไร่จะได้ผลตอบแทนไม่คุ้มกับราคาที่ดินที่เพิ่มสูงขึ้นในอัตราค่อนข้างสูง

ส่วนจันทบุรีและตราด เป็นเมืองที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตมากนัก โดยที่ทั้งสองจังหวัดเป็นจังหวัดที่มีการทำการเกษตรเข้มข้นเพิ่มขึ้น (โปรดดูตารางที่ 10.18) ในขณะที่ตราดจะเน้นบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยว จึงมีผลให้ราคาพื้นที่การเกษตรต่อไร่ของทั้งสองจังหวัดมีราคาเริ่มต้นที่สูงใกล้เคียงกัน คือ 86,010 บาทต่อไร่ สำหรับจันทบุรี และ 86,207 บาทต่อไร่ สำหรับตราดในปี 2549ในขณะที่ในปี 2554 ราคาที่ดินของจังหวัดจันทบุรีเพิ่มขึ้นเป็น 86,682 บาทต่อไร่ หรือเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 0.8 ในระยะเวลา 5 ปี ขณะที่จังหวัดตราดพื้นที่การเกษตรมีราคาเพิ่มขึ้นเป็น 108,533 บาทต่อไร่ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 25.9 ในระยะเวลาเดียวกัน ส่วนหนึ่งเกิดจากการปรับเปลี่ยนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นของจังหวัดตราด โดยที่พื้นที่การเกษตรและพื้นที่ป่าของทั้งสองจังหวัดยังคงเดิม (โปรดดูตารางที่ 8.2 บทที่ 8) เป็นที่น่าสังเกตว่า

การทำการเกษตรที่จะให้ได้ผลคุ้มค่าเทียบกับต้นทุนค่าที่ดินจะต้องเป็นสวนผลไม้และไม้ยืนต้น เช่น ยางพารา แทนที่จะเป็นการทำพืชไร่

ส่วนบนเส้นทาง SEC ภาคตะวันออกสายบนในกรณีของจังหวัดฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี จากตารางที่ 10.18 พบว่า จังหวัดฉะเชิงเทรานั้นมีสัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมสูงมาตั้งแต่ปี 2538 คือ ร้อยละ 62.1 เทียบกับปราจีนบุรีซึ่งมีเพียงร้อยละ 46.9 ถึงแม้จังหวัดปราจีนบุรีจะพัฒนามาเป็นจังหวัดที่มีผลผลิตทางอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 81.5 ในปี 2554 ขณะที่จังหวัดฉะเชิงเทราก็มีการขยายตัวทางอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นร้อยละ 68.2 ในปี 2554 เช่นกัน ผลดังกล่าวทำให้ที่ดินเพื่อการเกษตรของจังหวัดฉะเชิงเทราเริ่มจากราคา 83,229 บาทต่อไร่ ในปี 2549 มาเป็น 109,788 บาทต่อไร่ในปี 2554 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 31.9 ขณะที่ของจังหวัดปราจีนบุรีมีการเพิ่มขึ้นจาก 48,726 บาทต่อไร่ ในปี 2549 มาเป็น 54,271 บาทต่อไร่ในปี 2555 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.4 จะเห็นได้ว่าการเกษตรในจังหวัดปราจีนบุรีมีบางส่วนคล้ายกับจันทบุรีและตราด คือเป็นสวนผลไม้แต่อีกส่วนหนึ่งยังทำนา ถ้าที่ดินมีราคาสูงเกินไป การทำนาย่อมไม่คุ้มค่า การที่จังหวัดปราจีนบุรียังมีการทำนาค่อนข้างมากจึงไม่สะท้อนข้อเท็จจริง อันเนื่องมาจากราคาที่ดินมิได้สูงเร็วเกินไป ยกเว้นจะมีการทำการอุตสาหกรรมและ/หรือบริการมากกว่านี้ การทำการเกษตรที่มีอยู่อาจจะไม่คุ้มค่าหรือต้องเปลี่ยนไปเป็นแบบจังหวัดฉะเชิงเทราที่พื้นที่การเกษตรส่วนที่สำคัญถูกเปลี่ยนเป็นการเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไก่เนื้อและไก่ไข่ และการเลี้ยงกุ้ง ซึ่งจะให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่า แต่เกษตรกรจะต้องมีความรู้มากกว่า ใช้ต้นทุนสูงกว่า และมีความเสี่ยงมากกว่าด้วย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของราคาที่ดินในภาคการเกษตรย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแบบแผนในการทำการเกษตรด้วย การทำการเกษตรที่ให้ผลตอบแทนต่อหน่วยต่ำย่อมไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน โดยที่การปรับเปลี่ยนเป็นเมืองอุตสาหกรรมจะเป็นปัจจัยที่ทำให้ที่ดินเพื่อการเกษตรมีราคาสูงขึ้นและต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำการเกษตรตามมาด้วย

ในกรณีสุดท้ายของจังหวัดกาญจนบุรีมีการเปลี่ยนแปลงของราคาที่ดินรวดเร็วที่สุด ถึงแม้จังหวัดกาญจนบุรีจะมิได้เป็น “เมืองอุตสาหกรรม” ในลักษณะเช่นเดียวกับเพชรบูรณ์ ขอนแก่น ฉะเชิงเทรา และปราจีนบุรี เนื่องจากภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดกาญจนบุรีมีเพียงร้อยละ 25.1 ในปี 2538 และเพิ่มเป็นร้อยละ 48.9 ในปี 2554 โดยที่ส่วนใหญ่เป็นภาคบริการและเป็นบริการท่องเที่ยวในสัดส่วนค่อนข้างสูง โดยในปี 2538 สัดส่วนของภาคบริการสูงถึงร้อยละ 61.4 และลดลงเป็นร้อยละ 48.9 เนื่องจากการขยายตัวโดยเปรียบเทียบของทั้งภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม แต่ราคาที่ดินในภาคการเกษตรของจังหวัดกาญจนบุรีได้เพิ่มขึ้นกว่า 3 เท่าตัว ในระยะเวลาเพียง 5 ปี (2549 ถึง 2554) คือจาก 41,240 บาทต่อไร่ ในปี 2549 เป็น 198,081 ต่อไร่ในปี 2554 สาเหตุสำคัญเกิดจากการเก็งกำไรที่เชื่อว่าเมื่อมีการสร้างท่าเรือน้ำลึกที่ทวายในประเทศเมียนมาร์แล้วเสร็จ จังหวัดกาญจนบุรีจะเป็นเมืองชายแดนที่สำคัญ ประกอบกับจังหวัดกาญจนบุรีสูญเสียพื้นที่ทางการเกษตรลงด้วย อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสงสัยว่าจะทำการผลิตทางการเกษตร

อย่างไรจึงจะให้ผลตอบแทนคุ้มค่ากับราคาที่ดินที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาจากพื้นที่ร้างที่ได้อธิบายไว้ในท้ายบทที่ 8 จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ร้างเพิ่มขึ้นมาก ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการเก็งกำไรจากที่ดินที่มีราคาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นถ้าหากยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในภาคอุตสาหกรรมและบริการอย่างมีนัยสำคัญ เชื่อว่าราคาที่ดินที่จะขึ้นต่อไปจากนี้จะเป็นไปได้ยาก หรืออาจจะต้องลดลงเพราะเป็นราคาที่ค่อนข้างจะสูงมาก จนอาจจะไม่คุ้มกับผลตอบแทนที่ได้จากการทำการเกษตร ราคาที่ดินดังกล่าวจึงไม่สะท้อนความเป็นจริงมากนัก

อย่างไรก็ตาม การที่รัฐบาลกำหนดระเบียงเศรษฐกิจ EWEC และ SEC ระหว่างปี 2545 ให้สอดรับกับการเป็นประชาคมอาเซียน เป็นผลให้มีการเปลี่ยนแปลงของราคาที่ดินของจังหวัดที่มีเส้นทางพาดผ่านให้เพิ่มขึ้น ภายหลังที่ทราบว่าถนนที่ผ่านจังหวัดของตนเองเป็นถนนตามยุทธศาสตร์ จากการสัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดบนระเบียง EWEC และ SEC ถึงพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงราคาที่ดิน (หอการค้าจังหวัดตากวันที่ 16 กรกฎาคม 2557)หอการค้าเพชรบูรณ์ (วันที่ 18 กรกฎาคม 2557) หอการค้าขอนแก่น (วันที่ 18 กรกฎาคม 2557) และหอการค้ามุกดาหาร (วันที่ 19 กรกฎาคม 2557) และสภาอุตสาหกรรม (วันที่ 17 กรกฎาคม 2557) ทำให้จำแนกออกได้เป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะแรก ระยะเริ่มต้น

ระยะนี้เกิดขึ้นหลังจากที่มีการประกาศยุทธศาสตร์ระเบียงเศรษฐกิจ EWEC และ SEC การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นจากนักลงทุนภายในจังหวัด และต่างจังหวัด (โดยเฉพาะนักลงทุนจากกรุงเทพฯ) กระบวนการของนายหน้าที่ดิน ทำให้เกิดการปั่นราคาที่ดิน มีการเปลี่ยนมือการถือครองที่ดินจากประชาชนในจังหวัดอยู่ในมือของนักลงทุน มีการรวบรวมที่ดินให้มีขนาดใหญ่ขึ้น โดยเฉพาะที่ดินบนเส้นระเบียง ระยะนี้ราคาเปลี่ยนแปลงอยู่ระหว่างร้อยละ 100 ถึง 200

ระยะที่สอง ระยะชะลอตัว

หลังจากที่มีการปั่นราคาที่ดินไประยะหนึ่ง ซึ่งในบางจังหวัดระยะแรกมีเวลาประมาณ 2 -3 ปี จากนั้นราคาที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นแบบชะลอตัว เนื่องจากไม่ได้มีการพัฒนาด้านโครงสร้างและการพัฒนาเศรษฐกิจเกิดขึ้นบนระเบียงนี้อย่างที่คาดกันไว้ ถนนบนระเบียง EWEC ช่วงระหว่างจังหวัดขอนแก่นถึงจังหวัดมุกดาหารยังคงเป็นถนนสองช่องทางจราจร (ภาพที่ 10.4) ขณะที่ถนนระเบียง SEC ช่วงจังหวัดนครปฐมไม่เหมาะสมกับการใช้ขนส่งสินค้า เพราะมีไฟแดงหลายจุด

ระยะที่สาม ระยะเร่ง

ระยะนี้เกิดขึ้นในช่วงปัจจุบัน ตามกระแสการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 และกระแสการเปิดประเทศของเมียนมาร์มีโครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกทวาย การเชื่อมเส้นทางไทย-ลาวและเวียดนาม(R9) ที่ใกล้เสร็จสมบูรณ์ ทำให้มีการเร่งราคาที่ดินให้เพิ่มสูงขึ้นหลายเท่าตัว จากการสัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดกาญจนบุรี (วันที่ 5 กรกฎาคม 2557) ตาก (วันที่ 16 กรกฎาคม

2557) เพชรบูรณ์ (วันที่ 18 กรกฎาคม 2557) ขอนแก่น (วันที่ 18 กรกฎาคม 2557) และมุกดาหาร (วันที่19 กรกฎาคม 2557) และสภาอุตสาหกรรมพิษณุโลก (วันที่ 17 กรกฎาคม 2557) พบลักษณะของการเปลี่ยนแปลงราคาที่ดินในลักษณะเดียวกันนี้ มีการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยมากกว่า 6 เท่า

ภาพที่ 10.4 สภาพถนนบนระเบียง EWEC ช่วงระหว่างจังหวัดขอนแก่น ถึง มุกดาหาร

ภาพที่ 10.5 สภาพถนนบนระเบียง SEC ช่วงระหว่างจังหวัดกาญจนบุรี

ภาพการเปลี่ยนแปลงราคาที่ดินแบบก้าวกระโดดเช่นนี้ มีลักษณะไม่ต่างไปจาก Nebraska สหรัฐอเมริกา ในปี 1970-1980 มีการเพิ่มขึ้นของราคาที่ดินมากกว่า 3 เท่าตัว ซึ่งเกิดจากการขยายตัวของการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมการเกษตร ทำให้นายทุนเข้ารวบรวมที่ดินเพื่อการเกษตรเป็นพื้นขนาดใหญ่ (Bridges, 2007) อีกด้านหนึ่งการที่เกษตรกรยอมขายที่ดินของตนเอง ซึ่งหมายถึงการเลิกทำเกษตรไปด้วย งานวิจัยของ Gardner และ Nuckton (1979) ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการที่เกษตรกรยอมขายที่ดินของตนเองไป เพราะรายได้สุทธิที่ได้รับและคาดว่าจะได้รับ (Net farm income expectation) น้อยกว่าราคาที่ดินที่นายทุนเสนอให้ ทำให้ขนาดของการถือครองที่ดินของเกษตรกรลดลงในสหรัฐอเมริกาด้านประเทศจีนหลังจากการเข้าเป็นสมาชิก WTO ในปี 2001และนโยบายการสร้างเมืองใหม่ การขยายพื้นที่เขตอุตสาหกรรมของรัฐบาลกลาง ทำให้ราคาที่ดินมีความผันผวนและเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปักกิ่ง (Beijing) ชินเจียง (Shanghai) และนานหนิง (Nanjing) (Deng, Gyourko and Wu. 2012)ภาวะการเช่นนี้จะเกิดขึ้นไประยะหนึ่ง

เช่นเดียวกันกับช่วงปี 2534 – 2538 ที่มีฟองสบู่เกิดขึ้น แต่หลังจากปี 2539 ราคาที่ดินจึงปรับลดลงเข้าสู่ราคาพื้นฐาน (Base land prices)

จากภาพกิจกรรมทางการเกษตรต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับราคาที่ดินตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ประกอบกับปัญหาการกระจายที่ดินทำกิน และผลที่ตามมา ทำให้เกษตรกรส่วนมากไม่มีที่ทำกินของตนเอง สิ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องตามมาก็คือ การทำนากลายเป็นการประกอบอาชีพทางการเกษตรของเกษตรกรที่ไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเองมีความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อส่วนหนึ่งสามารถทำได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าเช่าเพราะเจ้าของที่ดินรอเก็งกำไรจากราคาที่ดินที่คาดว่าจะสูงขึ้น เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการทำนานั้นมีรอบการผลิตที่ไม่ยาวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีระบบชลประทานค่อนข้างดี ประกอบกับการทำนาในปัจจุบันมีผู้รับจ้างทำการผลิตในขั้นตอนต่างๆ เกิดขึ้นมากเนื่องจากขนาดการผลิตทำให้การรับจ้างในแต่ละกระบวนการผลิตมีความคุ้มค่าเพราะสามารถใช้เครื่องจักรเข้ามาช่วยทำงานได้มาก ทำให้เกษตรกรที่เป็นชาวนาในปัจจุบันส่วนใหญ่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการการผลิต คือใช้การจ้างทำการผลิตในขั้นตอนต่างๆ รวมทั้งการเก็บเกี่ยว ชาวนาปัจจุบันจึงเป็นผู้สูงอายุและเป็นหญิงในสัดส่วนค่อนข้างสูง แต่ขณะเดียวกันก็มีความเสี่ยงสูงและผลได้สุทธิก็ไม่สูงมากนัก แต่เมื่อไม่มีที่ดินของตนเองก็ไม่สามารถทำอย่างอื่นได้นอกจากทำนา และเมื่อมีเกษตรกรลักษณะดังกล่าวเป็นสัดส่วนที่สูงมากและมีจำนวนนับล้านครัวเรือน จึงเป็นฐานเสียงทางการเมืองได้เป็นอย่างดี รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งจึงพยายามหาคะแนนเสียงจากเกษตรกรเหล่านี้ด้วยการให้การสนับสนุนทางการเงินในรูปแบบต่างๆ ทำให้อาชีพการทำนาในลักษณะดังกล่าวยังเป็นไปได้ในสภาวะที่ราคาที่ดินสูงขึ้น โดยที่การทำนาในลักษณะนี้ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนดังกล่าว ต้นทุนที่เพิ่มขึ้นรวมกับความเสี่ยงต่างๆ จากทั้งขั้นตอนการผลิตและการจำหน่ายผลลัพธ์ที่ได้จะไม่คุ้มค่าอย่างแน่นอน ข้อเท็จจริงดังกล่าวมาแล้วทั้งหมดจึงสะท้อนภาพการบิดเบือนทางเศรษฐกิจรูปแบบหนึ่ง ซึ่งถ้าหากไม่แก้ไขที่สาเหตุคือการกระจายการถือครองที่ดินที่ไม่เป็นธรรม อันเป็นผลสืบเนื่องจากการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ปัญหาดังกล่าวคงจะดำรงอยู่ต่อไปและจะยิ่งแก้ไขได้ยากมากยิ่งขึ้น ซึ่งลามไปถึงการผูกขาดทางการเมืองและการล้มละลายของประเทศในระยะยาวด้วย

10.6 กรณีศึกษาเรื่องยางพารา

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่น่าสนใจที่มีทั้งจุดเด่นและปัญหาที่ต้องพึงระวัง ในฐานะที่เป็นพืชเศรษฐกิจ ยางพาราเป็นพืชเพียงไม่กี่ชนิดที่เกษตรกรสามารถเก็บผลผลิตเอาไว้ได้นานโดยไม่เน่าเสียง่าย มีผลทำให้เกษตรกรไม่จำเป็นต้องรีบจำหน่ายทันทีที่ผลผลิตพร้อมที่จะออกสู่ตลาดได้เช่นกรณีผลไม้ อ้อย มันสำปะหลัง สัตว์บก และสัตว์น้ำ ทั้งนี้เพราะเกษตรกรสามารถเก็บน้ำยางเอาไว้ในรูปยางแผ่นและสามารถทยอยจำหน่ายได้ ทำให้สามารถมีเงินสดหมุนเวียนได้อย่างต่อเนื่อง ไม่จำเป็นต้องจำหน่ายทั้งหมดครั้งเดียว นอกจากนั้นต้นยางยังมีประโยชน์ในการใช้แปรรูปเป็นเฟอร์นิเจอร์หรือเครื่องตกแต่งและเครื่องใช้ในบ้าน ทำให้ต้นยางเก่าเมื่อต้องการโค่นก็ยังมีราคา

ขณะที่ขี้เลื่อยจากยางพาราสามารถใช้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการเพาะเห็ด แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ราคายางนั้นจะผันผวนไปตามภาวะเศรษฐกิจของโลกค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมยานยนต์ เพราะยางเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของยานยนต์ทุกประเภท ถ้าเกิดปัญหาเศรษฐกิจชะลอตัว ผลกระทบที่เกิดขึ้นในระดับต้นๆ คือ อุตสาหกรรมยานยนต์จะชะลอตัวเพราะมิได้เป็นสิ่งจำเป็นที่สุดในการดำรงชีวิตประจำวัน สามารถเลื่อนการซื้อออกไปได้ในอนาคต นอกจากนั้นผู้ใช้ยางในฐานะวัตถุดิบยังใช้ประโยชน์จากการที่ยางเป็นวัสดุที่ไม่เสียหายง่าย จึงมีแนวโน้มที่จะเก็บสต๊อกยางของตนเอง โดยซื้อยางมาเก็บไว้ในสต๊อกเมื่อมีราคาถูก แล้วจึงค่อยระบายเอาออกมาใช้เมื่อยางมีราคาสูงขึ้น เพราะทันทีที่ยางมีราคาสูงขึ้นมากในระดับหนึ่งก็จะมีการนำสต๊อกมาใช้ในการผลิต จึงทำให้โอกาสที่ยางราคาตกจะมีระยะเวลายาวนานกว่าช่วงที่ยางมีราคาสูงขึ้น ดังนั้นราคายางจึงผันผวนได้มากและอยู่นอกเหนือการควบคุมของเกษตรกร

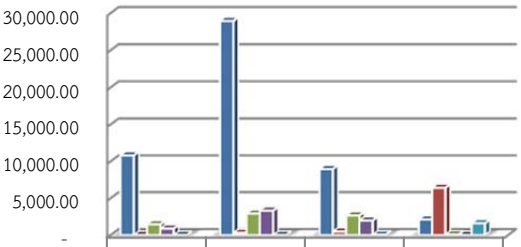
นอกจากนั้นในแง่ของระบบนิเวศยางเป็นพืชที่มีรากสั้น ไม่เหมาะที่จะปลูกบนพื้นที่ลาดเอียงที่มีความชันเกิน 30 องศาและมีหน้าดินไม่หนามากนัก เพราะอาจจะเกิดปัญหาดินถล่มได้ง่ายเมื่อถูกฝนตกเซาะหน้าดินอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานพอสมควร (เช่นกรณีที่เกิดมีฝนตกติดต่อกันเกิน 24 ชั่วโมง เป็นต้น) ดังนั้นสวนยางจึงไม่มีคุณสมบัติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ดีเท่ากับป่าที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ดังนั้นถ้าจะเปลี่ยนจากป่าธรรมชาติมาเป็นสวนยาง ถึงแม้จะมีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจในระยะเวลาสั้น แต่จะก่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและสร้างปัญหาเศรษฐกิจในระยะยาว อย่างไรก็ดี ในการศึกษาผลตอบแทนสุทธิของผลผลิตการเกษตรต่อหนึ่งกิโลกรัม ในปี 2555 (โปรดดูภาพที่ 8.39) พบว่า ถึงแม้ในปีดังกล่าวราคายางจะลดลงจากปีที่ราคายางสูงสุด คือปี 2553 ที่ราคาเฉลี่ย 133 บาทต่อหนึ่งกิโลกรัม มาเป็น 76 บาทต่อหนึ่งกิโลกรัม (โปรดดูตารางที่ 8.3) ผลผลิตสุทธิของยางแผ่นชั้นสามยังอยู่ที่ 23.0 บาทต่อกิโลกรัม เป็นรองเพียงกุ้งทะเลเพาะเลี้ยงที่ผลผลิตสุทธิต่อกิโลกรัมอยู่ที่ 25.1 บาทต่อกิโลกรัม (โปรดดูภาพที่ 8.36) ดังนั้นถ้าหากราคายางไม่ตกต่ำมากจนเกินไปเช่นปัจจุบัน (2557) ที่ราคายางเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณกิโลกรัมละ 50 บาท ก็ยังเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนพื้นที่จากการทำการเกษตรชนิดอื่นๆ มาทำสวนยางแทน

เมื่อประเทศจีนเริ่มพัฒนาจนกลายมาเป็นประเทศอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของเอเชีย ซึ่งมีขนาดเศรษฐกิจเป็นรองเพียงประเทศญี่ปุ่นในขณะนั้น พร้อมกับการเติบโตของอุตสาหกรรมยานยนต์ในประเทศจีน ในปี 2546 รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ในขณะนั้นจึงมีนโยบายสนับสนุนให้เกษตรกรหันมาปลูกยางเพิ่มขึ้นโดยมีจีนเป็นตลาดแห่งใหญ่ที่สำคัญ ดังนั้นตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นมาพื้นที่ปลูกยางในประเทศไทยจึงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยที่ภาคเหนือจากที่ไม่มีการปลูกยางเลยในปี 2545ได้มีพื้นที่ปลูกยาง 1.93 แสนไร่ อีสานเพิ่มจาก 2.98 แสนไร่ ในปี 2545 เป็น 14.25 แสนไร่ หรือเพิ่มขึ้นเกือบ 5 เท่า ในปี 2554 ภาคกลางมีพื้นที่เพิ่มขึ้นจาก 4.67 แสนไร่ ในปี 2545 เป็น 14.59 แสนไร่ ในปี 2554 ในขณะที่ในภาคใต้ซึ่งเป็นแหล่งปลูกยางที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ ได้เพิ่มขึ้นจาก

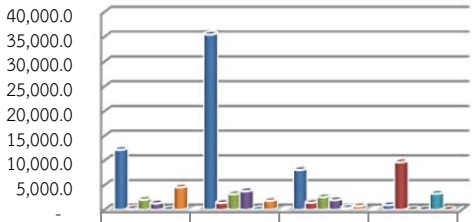
64.08 แสนไร่ ในปี 2545 มาเป็น 96.88 แสนไร่ ในปี 2554 หรือเพิ่มขึ้น 3.28 ล้านไร่ ดังนั้นผลจากนโยบายดังกล่าวทำให้ประเทศไทยมีเนื้อที่ปลูกยางเพิ่มขึ้นทั่วประเทศ 5.59 ล้านไร่ ในเวลา 9 ปี โดยกรณีของภาคใต้และภาคกลาง พื้นที่ที่ใช้ปลูกยางเพิ่มขึ้น ส่วนสำคัญเกิดจากการลดลงของการปลูกข้าวและอ้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคใต้ พื้นที่ปลูกข้าวลดลงจาก 2.13 ล้านไร่ ในปี 2545 เหลือเพียง 0.96 ล้านไร่ ในปี 2554 ส่วนในภาคอีสานนั้นไม่ปรากฏว่าพื้นที่ปลูกข้าว อ้อย หรือมันสำปะหลังลดลง อาจจะเกิดจากการลดลงของพื้นที่การเกษตรอื่น ๆ หรือพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม รวมทั้งพื้นที่ไร่รกร้างบางส่วนก็เป็นได้ (โปรดดูในส่วนของพื้นที่รกร้างในท้ายบทที่ 8) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้แสดงไว้ในภาพที่ 10.6

ภาพที่ 10.6 การใช้ที่ดินในการปลูกพื้นที่สำคัญจำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2545 และ 2554

หน่วย : พันล้านไร่

	เหนือ	อีสาน	กลาง	ใต้
Rice	10,814.02	28,948.21	8,959.30	2,129.98
Rubber	-	298.49	467.48	6,407.86
Sugarcane	1,466.94	2,931.15	2,652.44	70.04
Cassava	876.75	3,314.29	1,985.33	-
O_palm	-	-	41.97	1,601.89
Maize				

	เหนือ	อีสาน	กลาง	ใต้
Rice	12,201.3	35,476.3	8,115.7	959.1
Rubber	192.7	1,425.2	1,459.3	9,688.4
Sugarcane	2,070.8	3,208.2	2,591.2	-
Cassava	1,318.6	3,793.0	1,984.6	-
O_palm	7.0	47.0	402.0	3,291.1
Maize	4,587.8	1,848.3	770.7	-

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

10.6.1 การปลูกยางพาราบน EWEC และ SEC

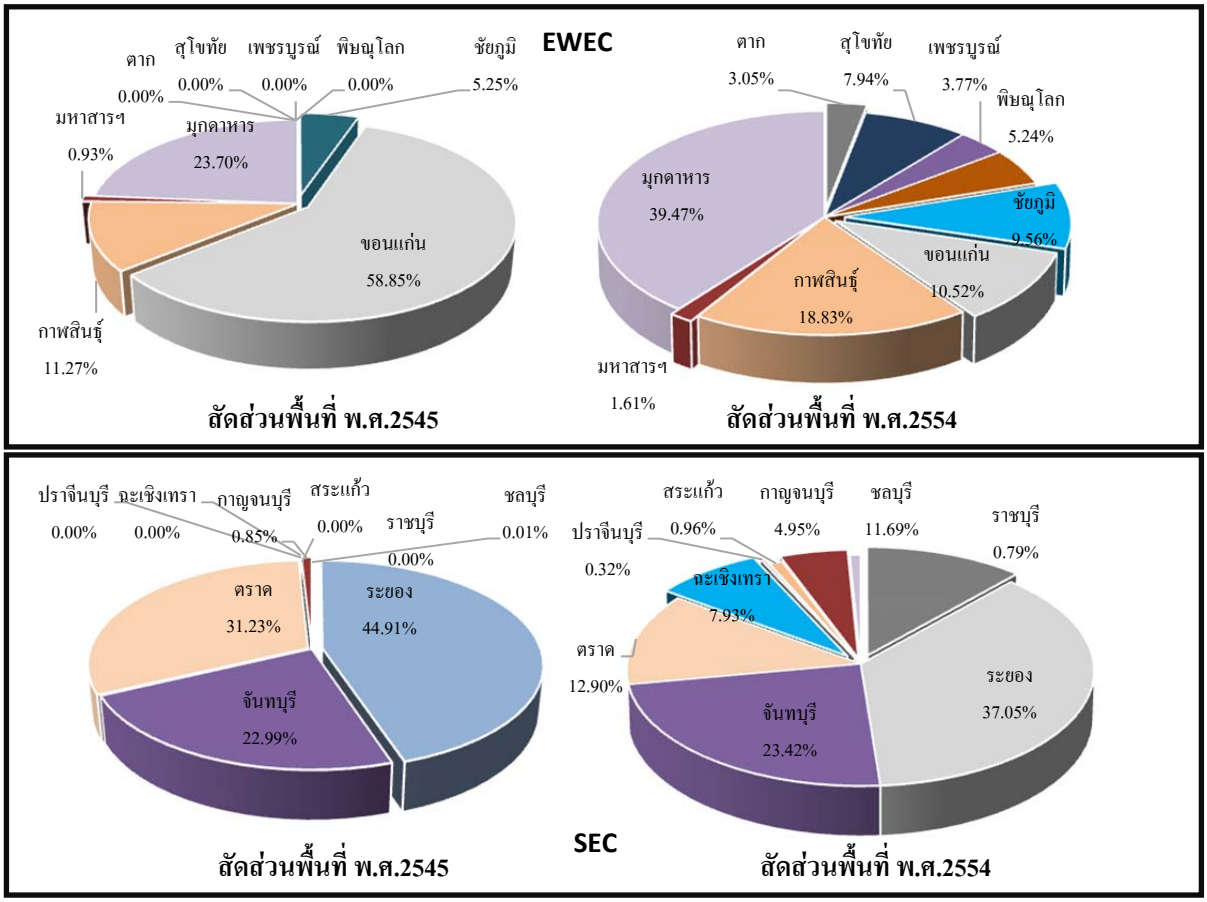
บนEWEC และ SEC การใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรของเกษตรกรจะต้องสอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศของพื้นที่ จังหวัดบนเส้นทาง EWEC การใช้พื้นที่และมูลค่าสูงที่สุดอยู่ที่การทำนาเช่นเดียวกันกับเส้นทาง SEC ทางด้านตะวันตก แต่สำหรับจังหวัดบนเส้นทาง SEC ทางด้านตะวันออกเป็นพื้นที่มีการปลูกยางพาราเพิ่มขึ้น เพราะภาคตะวันออกของไทยมีลักษณะภูมิอากาศคล้ายภาคใต้ ดังนั้นแบบแผนทางการเกษตรของภาคตะวันออกจึงมีส่วนคล้ายกับภาคใต้ของไทย เมื่อมีการส่งเสริมการปลูกยางโดยรัฐ จังหวัดบนเส้นทาง SEC ด้านตะวันออกจึงเป็นอีกจุดหนึ่งที่มีการปลูกยางเพิ่มขึ้นมาก

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการส่งเสริมการปลูกยางพาราในภูมิภาคอื่นๆ เริ่มต้นอย่างจริงจังในปี 2546 เป็นต้นมา โดยจังหวัดทางด้านตะวันออกของเส้นทาง EWEC ในปี 2554 มีสามจังหวัดที่ปลูกมากได้แก่ จังหวัดมุกดาหารกาฬสินธุ์ และขอนแก่น เนื่องจากภาคอีสานมีปริมาณฝนตกไม่น้อยกว่าภาคอื่นของประเทศ ดังนั้น การปลูกยางอาจจะช่วยให้ได้ผลผลิตดีอย่างภาคใต้ เช่น จังหวัดเลย

บึงกาฬ และหนองคาย ฯลฯขณะที่จังหวัดด้านตะวันตกที่อยู่ในจังหวัดภาคเหนือตอนล่างมีการปลูกบ้างแต่ไม่มากนัก ในปี พ.ศ. 2554 สามจังหวัดที่ปลูกมากได้แก่ จังหวัดสุโขทัยพิษณุโลก และเพชรบูรณ์ (ภาพที่ 10.7)

เส้นระเบียงเศรษฐกิจ SEC เป็นพื้นที่ปลูกยางพาราก่อนมีนโยบายปลูกยางพาราอยู่แล้ว แต่จำกัดบริเวณอยู่ในภาคตะวันออกของประเทศ (จังหวัดตราด ระยอง จันทบุรี และชลบุรี) ส่วนจังหวัดอื่นๆ ที่อยู่บนเส้นระเบียงนี้นอกจากจังหวัดกาญจนบุรีแล้วไม่มีจังหวัดใดปลูกยางพารา ปี 2545 พื้นที่ปลูกยางทั้งหมด 417,530 ไร่ เป็นจังหวัดภาคตะวันออกจำนวน 413,980 ไร่ ต่อมาในปี 2554 พื้นที่ปลูกยางพาราในจังหวัดบนเส้นทาง SEC มีทั้งหมด 1,396,560 ไร่ เพิ่มขึ้นจากเดิมกว่า 2 เท่าตัว โดยกรุงเทพมหานคร นครปฐม และสมุทรปราการ เพียง 3 จังหวัดที่ไม่มีการปลูกยางพารา จะเห็นได้จากภาพที่ 10.7 ว่าได้มีจังหวัดเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากบน EWEC และ SEC ที่มีพื้นที่ปลูกยางเพิ่มมากขึ้นในปี 2554

ภาพที่ 10.7 การปลูกยางพาราบนEWEC และ SEC ปี พ.ศ. 2545 และ 2554

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

10.6.2 การลงทุนของต่างประเทศในการปลูกยางพารา

การปลูกยางพารานอกจากเป็นเกษตรกรของไทยเองแล้ว ก็มีการลงทุนปลูกยางของนักลงทุนชาวต่างชาติในประเทศไทยด้วย ซึ่งงานวิจัยนี้สนใจประเด็นดังกล่าวมาก เนื่องจากการลงทุนของต่างชาตินั้นมักจะใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งจะมีผลกระทบต่อระบบการกระจายการถือครองที่ดินของไทยที่มีความเหลื่อมล้ำสูงอยู่แล้วให้เกิดเป็นปัญหามากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวจะมีปัญหาต่อคุณภาพของดินในระยะยาวอีกด้วย

การรวบรวมข้อมูลจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ณ วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2557 พบว่ามีทั้งหมด 27 บริษัท จำแนกออกเป็นนักลงทุนนักลงทุนจากเอเชียจำนวน 16 ราย จากยุโรปจำนวน 9 ราย และจากทวีปอเมริกา 2 ราย ทั้งนี้ยังมิได้นับรวมนิติบุคคลของไทยซึ่งต่างชาติถือหุ้นตั้งแต่ร้อยละ 49 ลงมา ก็ถือว่าเป็นนิติบุคคลของไทยด้วย ซึ่งในกรณีนี้ทำให้ต่างชาติเข้ามาถือครองพื้นที่ทำเกษตรในประเทศไทยได้สะดวกยิ่งขึ้น เพราะในแง่กฎหมายถือว่าเป็นนิติบุคคลของไทย ดังนั้นเมื่อรวมกรณีนี้นักลงทุนต่างชาติ ที่เข้ามาปลูกยางในประเทศไทยคงจะมีมากกว่าจำนวนดังกล่าวมาก ในจำนวนที่เป็นทุนต่างชาติดังกล่าว ในจำนวนนักลงทุนจากเอเชียเมื่อแยกตามประเทศแล้วจะพบว่านักชาวจีนมาลงทุน 5 ราย และมูลค่าการลงทุนมากเป็นลำดับสอง 102.182 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 31.50 สำหรับลำดับหนึ่งคือญี่ปุ่น แม้จะมีจำนวนบริษัทลงทุนน้อยกว่าจีน แต่มูลค่าการลงทุนมากกว่า โดยมูลค่าการลงทุนคิดเป็นร้อยละ 61.10 ของมูลค่าการลงทุนทั้งหมด (ตารางที่ 10.21)

ตารางที่ 10.21 การลงทุนปลูกยางพาราจำแนกตามสัญชาติและภูมิภาค ณ 26 มีนาคม พ.ศ. 2557

ลำดับ	สัญชาติ	จำนวนนิติบุคคล	มูลค่าการลงทุน (บาท)	ร้อยละ	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	กลาง	ใต้
1	เบลเยียน	1	990,000.00	0.31				1
2	เยอรมัน	1	700,000.00	0.22			1	
3	แคนาเดียน	1	4,500.00	0.00			1	
4	จีน	5	102,182,000.00	31.50		2	2	1
5	จีน ไทเป	1	6,000,000.00	1.85			1	
6	ญี่ปุ่น	4	198,220,400.00	61.10	1		3	
7	ดัช	1	980,000.00	0.30			1	
8	มาเลเซีย	4	2,550,800.00	0.79	1		2	1
9	สวิซ	1	980,000.00	0.30		1		
10	อเมริกัน	1	1,500.00	0.00			1	
11	อังกฤษ	3	2,130,000.00	0.66			3	

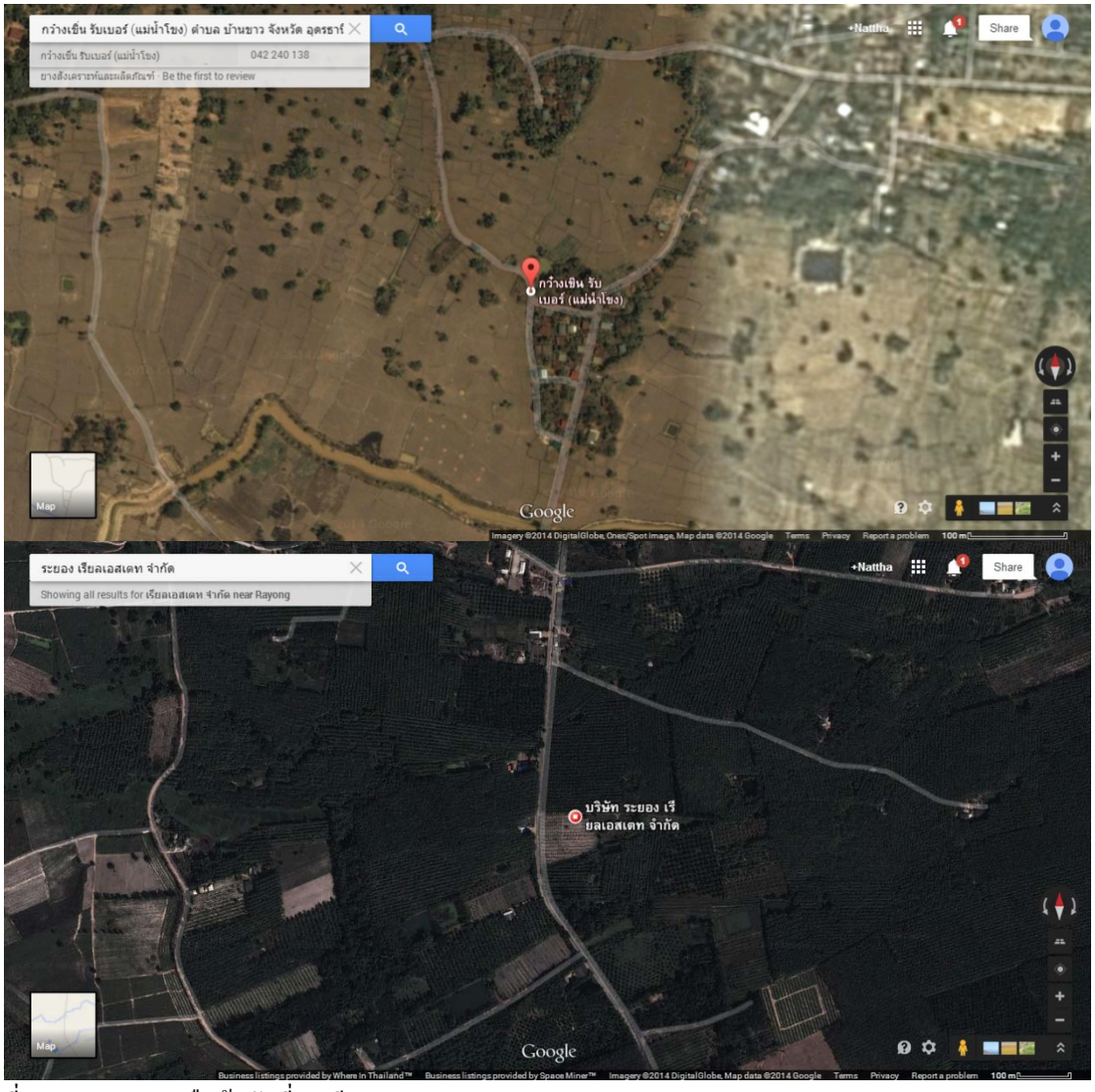
ลำดับ	สัญชาติ	จำนวนนิติบุคคล	มูลค่าการลงทุน (บาท)	ร้อยละ	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	กลาง	ใต้
12	อิตาเลียน	2	2,690,000.00	0.83		1	1	
13	อินเดีย	1	980,000.00	0.30			1	
14	ฮ่องกง	1	6,000,000.00	1.85			1	
		27	324,409,200.00	100.0	2	4	18	3

ที่มา: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า.สืบค้นวันที่ 26 มีนาคม 2557.

ในแง่ของพื้นที่ในการลงทุน อยู่ในภาคกลางถึง 18 บริษัท ภาคตะวันออก 4 บริษัท ภาคใต้ 3 บริษัทและภาคเหนือ 2 บริษัท สำหรับเส้นทาง EWEC-SEC มีบริษัทลงทุนบนระเบียงนี้จำนวน 16 บริษัท ลงทุนในกรุงเทพฯ 7 บริษัท ชลบุรี 3 บริษัท ราชบุรี 2 บริษัท สมุทรปราการ 2 บริษัท จันทบุรี 1 บริษัท และฉะเชิงเทรา 1 บริษัท ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นจังหวัดที่อยู่บนเส้นทาง SEC ทั้งหมด ไม่มีการลงทุนของบริษัทต่างชาติบนเส้นทาง EWEC เท่าที่สามารถค้นคว้ามาได้ในปัจจุบัน มีประเด็นที่น่าสังเกตคือ นักจดทะเบียนลงทุนในกรุงเทพมหานครและสมุทรปราการ ทั้งสองจังหวัดนี้ตามรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรไม่มีปรากฏว่ามีการปลูกยาง จึงเท่ากับว่าจังหวัดตามรายงานที่กล่าวในขั้นต้นเป็นเพียงที่ตั้งสำนักงานเท่านั้น อย่างไรก็ตามเมื่อสืบค้นต่อไปถึงที่ตั้งบริษัทได้แก่ บริษัท กว๋างเจิ่น รับเบอร์(แม่น้ำโขง ต้นกล้าพันธุพืช จำกัด และบริษัทระยอง เรียลเอสเตท จำกัด เพื่อพิจารณาดูถึงที่ตั้ง ก็จะพบว่ากรณีของบริษัทระยอง เรียลเอสเตท จำกัด ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่รายล้อมด้วยต้นยางพารา ซึ่งสอดคล้องกับการค้นพบในบทที่ 8 ตารางที่ 8.2 จังหวัดระยองมีพื้นที่ทางการเกษตรเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 14.5 ของพื้นที่ทั้งหมด คาดได้ว่าส่วนหนึ่งของเนื้อที่ที่เพิ่มขึ้นนี้คงจะถูกใช้ไปในการปลูกยางพาราดังกล่าว การปลูกยางที่จังหวัดระยองนั้นถือได้ว่าเป็นจุดที่เหมาะสมในแง่ของสภาพดินฟ้าอากาศและโลจิสติก เพราะนอกจากมีสภาพทางภูมิศาสตร์คล้ายกับภาคใต้ของไทยแล้วยังใกล้กับนิคมอุตสาหกรรม และอาจมีโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อการแปรรูปได้อีกด้วย อีกทั้งยังใกล้ท่าเรือที่จะส่งออกไปต่างประเทศได้ง่ายทั้งที่ท่าเรือแหลมฉบังในจังหวัดชลบุรีและที่มาบตาพุดในจังหวัดระยองเอง ดังนั้นจึงคาดได้ว่าถ้าราคายางไม่ตกอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จะมีการปลูกยางในจังหวัดระยองเพิ่มขึ้นจากที่มีการปลูกอยู่แล้วในปัจจุบัน ส่วนบริษัท กว๋างเจิ่น รับเบอร์แม่น้ำโขง ต้นกล้าพันธุพืช จำกัด ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนที่มิได้รายล้อมต้นไม้ที่อาจจะประเมินได้ว่าจะเป็นต้นยางพารา (ภาพที่ 10.8) แต่อย่างไรกรณีของบริษัท กว๋างเจิ่น รับเบอร์ (แม่น้ำโขง ต้นกล้าพันธุ์พืช จำกัด) อาจระบุได้ว่ามีการปลูกยางในเขตจังหวัดอุดรธานี

นอกจากนี้ ยังได้พิจารณาถึงการแสดงผลการดำเนินงานด้านยางพาราระหว่างปี พ.ศ. 2553 – 2556 ปี โดยจะพบว่ามีบริษัทที่แสดงงบประมาณต่อกรมพัฒนาธุรกิจการค้าเพิ่มขึ้นในช่วงแรกๆ จนเป็น 92 บริษัทในปี พ.ศ. 2555 และลดลงเหลือเพียง 7 บริษัทในปี พ.ศ. 2556 และเป็น 27 บริษัทในปีนี้ ตารางที่ 10.22 สะท้อนความผิดปกติอย่างมากในการลงทุนปลูกยาง เพราะการลงทุนทางการเกษตรจัดเป็นการลงทุนทางตรง และผลตอบแทนจากการลงทุนจะเกิดขึ้นอย่างเร็วที่สุดในปีที่ 5 แต่ตามรายงานนี้เห็นได้ชัดเจนว่าปี พ.ศ. 2556 มีการหายไปของนักลงทุนอย่างน่าตกใจ คือเหลือเพียง 7 บริษัทเท่านั้น

ภาพที่ 10.8 สภาพแวดล้อมที่ตั้งบริษัท กว่างเซิ่น รับเบอร์(แม่น้ำโขง ต้นกล้าพันธุ์พืช จำกัด และบริษัทระยอง เรียลเอสเตท จำกัด

ที่มา:Google.co.th สืบค้นวันที่ 27 มีนาคม 2557.

การนำเสนอภาพทั้งหมดในข้างต้นนี้ แม้จะชัดเจนว่านักลงทุนชาวต่างชาติขอจดทะเบียนการลงทุนในการปลูกยางพารา แต่ในความเป็นจริงบริษัทเหล่านี้อาจมิได้ดำเนินการตามที่ได้ขอจดทะเบียนทันที เพราะข้อมูลที่ตรวจพบทำให้เกิดข้อสงสัย 4 ประการได้แก่

1) บริษัทเหล่านี้เกือบทั้งหมดเป็นบริษัทตัวแทนชาวต่างชาติ (Nominees) เพราะได้ทำการจดทะเบียนโดยคนไทย แต่กลับปรากฏเป็นการลงทุนของต่างชาติ (มีบริษัทชาวจีนที่ยื่นขอจดทะเบียนลงทุนโดยตรง 2 บริษัท)

2) มีหลายบริษัทที่จดทะเบียนในเขตกรุงเทพฯและสมุทรปราการ แต่ยังไม่ทราบว่ามีการปลูกจริงในพื้นที่ใดบ้าง เป็นจำนวนกี่ไร่ในแต่ละพื้นที่

3) เหตุใดจึงมีการเข้า-ออกของการลงทุนในการปลูกยางพาราอย่างรวดเร็ว ทั้งๆ ที่การลงทุนในการปลูกยางพาราจะให้ผลตอบแทนอย่างเร็วที่สุดในปีที่ 5มีความเป็นไปได้ว่าส่วนหนึ่งของบริษัทเหล่านี้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลไทยในภายหลัง

ตารางที่ 10.22 ผลการดำเนินงานของบริษัทดำเนินกิจการปลูกยางพาราที่เป็นนักลงทุนต่างชาติ ระหว่างปี พ.ศ. 2553-2556

ภาพรวมอุตสาหกรรม	รวมทุกกลุ่มธุรกิจ					
	พ.ศ.2553	พ.ศ.2554	พ.ศ.2555	พ.ศ.2555	พ.ศ.2556	หน่วย
จำนวนนิติบุคคลที่ส่งงบการเงิน	4	73	92	89	7	ราย
สินทรัพย์รวม	131.56	10,452.04	9,597.27	10,643.99	487.2	ล้านบาท
หนี้สินรวม	15.73	6,499.17	5,004.88	5,142.82	41.47	ล้านบาท
รายได้รวม	65.86	8,278.30	1,037.91	890.92	62.54	ล้านบาท
กำไรขาดทุนขั้นต้น	0	-20.27	-11.47	8.62	0	ล้านบาท
กำไรขาดทุนสุทธิรวม	1.48	221.58	-23.82	-255.44	-0.79	ล้านบาท

ที่มา : กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. สืบค้นวันที่ 26 มีนาคม 2557

4) ลักษณะการลงทุนกับเกษตรกร ในกรณีของบริษัท กว๋างเขิ่น รับเบอร์ (แม่น้ำโขง ต้นกล้าพันธุพืช จำกัด) ที่ลงทุนในจังหวัดอุดรธานี เป็นของชาวจีนในการปลูกยาง ตามกฎหมายไทยที่ไม่อนุญาตให้ชาวต่างชาติถือครองที่ดิน กรณีนี้จึงต้องมีการทำสัญญาจ้างปลูกยางพารากับเกษตรกรแบบพันธสัญญา (Contract farming) ขณะที่ในกรณีบริษัทอื่น เช่นบริษัท หนองคาย นครพนมยางพารา จำกัด จดทะเบียนดำเนินการเป็นคนไทยทั้งหมด กรณีเช่นนี้เป็นการปลูกเฉพาะของผู้จดทะเบียนหรือมีการดำเนินธุรกิจในลักษณะการทำสัญญาจ้างปลูกยางพาราด้วยหรือไม่ยังไม่มีความชัดเจนในประเด็นนี้

ทั้ง 4 ประเด็นนี้ คณะนักวิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์กับบริษัทที่มีรายชื่อปรากฏอยู่ในฐานข้อมูลการจดทะเบียนธุรกิจของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า และยังได้สัมภาษณ์หอการค้าและสภาพอุตสาหกรรมถึงสถานการณ์การปลูกยางพาราในจังหวัดด้วย จากการประสานทางโทรศัพท์เพื่อขอสัมภาษณ์บริษัททั้งหมด 66 บริษัท มีเพียง 7 บริษัทที่ให้ข้อมูล โดยบริษัทเหล่านี้รายงานว่าเป็นบริษัทของคนไทยทั้งหมด ไม่มีต่างชาติร่วมถือหุ้นด้วยทั้งนี้มี 46 บริษัทที่ได้ปิดกิจการลงและเปลี่ยนไปทำกิจการอื่นแทนแล้ว ส่วนที่เหลือไม่สามารถติดต่อได้ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า

1) พื้นที่การเพราะปลูก

ประเด็นคำถามที่ได้ตั้งไว้คือ มีหลายบริษัทที่ตั้งบริษัทอยู่ในเขตเมือง ทำให้มีข้อสงสัยว่าบริษัทเหล่านี้ไปใช้พื้นที่จังหวัดใดปลูกยางพารา ผลการสัมภาษณ์ทำให้สามารถแบ่งกลุ่มออกได้เป็น 2 กลุ่มได้แก่

1.1 บริษัทที่มีเงินทุนต่ำและกำลังเริ่มต้นลงทุนในกิจการนี้

บริษัทเหล่านี้มักมีที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ปลูก หรือไม่ห่างไกลจากที่ตั้งของบริษัทมากนัก พื้นที่ในการปลูกยางจะอยู่จะไม่เกิด 200 ไร่ บริษัทในกลุ่มนี้มีอัตราการเลิกหรือเปลี่ยนไปดำเนินกิจการอื่นสูงมาก

1.2 บริษัทที่มีเงินทุนมากและมีความเชี่ยวชาญในกิจการยางพารา

บริษัทในกลุ่มนี้มีเพียง 5 บริษัทเท่านั้นได้แก่ บริษัท เทอราโกร แลนด์ จำกัด บริษัท ศรีตรัง รับเบอร์ แอนด์ แพลนเทชั่น จำกัด บริษัท เอ็น วาน พื้นไร่ จำกัด บริษัท ซูมิรับเบอร์ ไทยอีสเทิร์น แพลนเทชั่น จำกัด และบริษัท เกษตรทิพย์ รับเบอร์ จำกัด บริษัทเหล่านี้จะลงทุนปลูกยางพาราทั่วประเทศ ซึ่งเป็นบริษัทของคนไทยทั้งหมดโดยเฉพาะบริษัท เทอราโกร แลนด์ จำกัด และบริษัท ศรีตรัง รับเบอร์ แอนด์ แพลนเทชั่น จำกัด หากรวมพื้นที่ปลูกยางพาราเฉพาะ 2 บริษัทนี้จะมากกว่า 100,000 ไร่ทั่วประเทศ สอดคล้องกับที่ได้สัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดตาก (วันที่ 16 กรกฎาคม 2557) เพชรบูรณ์ (วันที่ 18 กรกฎาคม 2557) ขอนแก่น (วันที่ 18 กรกฎาคม 2557) และมุกดาหาร(วันที่ 19 กรกฎาคม 2557) และสภาอุตสาหกรรม(วันที่ 17 กรกฎาคม 2557) จะพบว่ามี 2 บริษัทนี้ได้เข้าไปซื้อที่ดินของเกษตรกร เพื่อนำมาปลูกยางพารา

1.3 บริษัทเข้าซื้อที่ดินจากเกษตรกรที่มีการปลูกยางพาราอยู่แล้ว กรณีนี้นักวิจัยค้นพบจากการสัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดสระแก้ว (สัมภาษณ์วันที่ 13 สิงหาคม 2557) มีนักลงทุนชาวจีนเข้ามาซื้อที่สวนยางพาราของเกษตรกรที่ปลูกมาแล้วประมาณ 5 ปีขึ้นไป โดยจะเข้ามากรีดยางพร้อมกับนำน้ำยางแปรรูปเป็นยางแผ่นในโรงงานของตนเอง ขณะที่เกษตรกรหลังจากที่ขายที่ดินผืนนั้นไปแล้วก็จะนำเงินบางส่วนที่ได้ไปซื้อที่ดินแปลงใหม่ ทำในลักษณะเช่นเดียวกันนี้อย่างต่อเนื่อง กรณีนี้พบที่จังหวัดบุรีรัมย์ แม้จะไม่ได้เป็นจังหวัดที่อยู่บนเส้นระเบียง SEC แต่ก็ถือเป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดสระแก้วทางทิศเหนือ ขณะที่ในจังหวัดสระแก้วเองการปลูกยางพาราก็มีอยู่บ้างแต่ไม่มากเท่ากับการปลูกต้นยูคาริปตัส (ต้นกระดาษ) เพื่อส่งขายให้กับบริษัท ดั๊บเบิ้ล เอ

(1991) จำกัด (มหาชน) ที่ตั้งโรงงานของในอำเภอปางปะกง และอำเภอพนมสารคามจังหวัดฉะเชิงเทรา และอำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีน ภาพที่ 10.9 เป็นต้นยูคาริปตัสที่ปลูกตลอดแนวสองฝังถนนเลี่ยงเมือง จังหวัดสระแก้ว จากอำเภอกบินบุรีเข้าสู่อำเภออรัญประเทศ

โดยสรุปแล้วจะพบว่าพื้นที่ของมีการปลูกยางพาราจากบริษัทนายทุน จะอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย พะเยา ลำปาง สุโขทัย ตาก น่าน พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร หนองคาย บึงกาฬ ปราจีนบุรี ระยอง นครสวรรค์ ชลบุรี จันทบุรี ฉะเชิงเทรา กาญจนบุรี และราชบุรี โดยบริษัทเหล่านี้จะเข้าไปซื้อที่ดินของเกษตรกร ที่เป็นพื้นที่ร้างและพื้นที่ไร้ข้าวโพด ไร่อ้อย มันสำปะหลัง และพื้นที่ปลูกไม้ผล ประเด็นที่น่าห่วงใยคือ พื้นที่ในเขตป่าร้างซึ่งเกษตรกรได้เข้าไปปลูกพื้นไร่ เมื่อขายที่ดินให้แก่บริษัทแล้วได้มีการถ่างป่าขยายพื้นที่เพิ่มเติมซึ่งพบในจังหวัดพิษณุโลกและเพชรบูรณ์ (จากการสัมภาษณ์แม่ค้าขายของข้างทางบนถนนเชื่อมจังหวัดพิษณุโลกกับเพชรบูรณ์ วันที่ 18 กรกฎาคม 2557) ทั้งนี้ในภาคเหนือมีการปลูกยางพาราบนภูเขาด้วยซึ่งเป็นการบุกรุกพื้นที่ป่าอย่างชัดเจน

ภาพที่ 10.9 ต้นยูคาริปตัสที่ปลูกตามแนวเลี่ยงเมือง จังหวัดสระแก้ว

ภาพที่ 10.10 การสัมภาษณ์แม่ค้าขายสินค้าข้างทางและต้นกล้าสะตอ

ภาพที่ 10.11 ยางพาราที่ปลูกในเขตจังหวัดพิษณุโลกและเพชรบูรณ์

จากภาพแสดงถึงการพื้นที่ปลูกยางพาราบนEWEC ระหว่างจังหวัดพิษณุโลก ไปสู่จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งจะพบภาพสวนยางพาราตลอดสองฝั่งถนน และมีกิจการรับซื้อน้ำยางพาราด้วย ภาพที่ 10.10 แสดงให้เห็นว่า นอกจากจะมีการนำเอายางพารามาปลูกในพื้นที่นี้แล้ว ยังมีการนำเอาสะตอ ซึ่งเป็นไม้ยืนต้นของจังหวัดภาคใต้มาปลูกด้วย ส่วนภาพที่ 10.11 และ 10.13 คือภาพต้นยางพาราที่สามารถพบเห็นได้ตลอดเส้นทางจากจังหวัดพิษณุโลกไปสู่อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจะปลูกในพื้นที่ที่มีความลาดชันน้อยกว่า 30 องศา แต่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาค้อ

2) การลงทุนของชาวต่างชาติในบริษัทยางพารา

ดังที่ได้กล่าวมามาแล้วว่าบริษัทที่ให้สัมภาษณ์ทั้ง 7 บริษัท ให้ข้อมูลว่าเป็นบริษัทสัญชาติไทยทั้งหมด ไม่ได้มีนักลงทุนชาวต่างชาติเข้ามาร่วมลงทุนด้วย กรณีบริษัท กว๋างเจิ่น รับเบอร์ (แม่น้ำโขง ต้นกล้าพันธุพืช จำกัด) นักวิจัยได้โทรไปสอบถามข้อมูลปรากฏว่าหมายเลขโทรศัพท์ที่แจ้งไว้ มีการยกเลิกไปเรียบร้อยแล้ว จึงสันนิฐานว่าบริษัทนี้น่าจะเลิกกิจการไปแล้วหรือจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลไทยแล้ว เพราะจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารของบริษัท ศรีตรังฯ ถึงกรณีนี้ ได้คำตอบว่าบริษัทปลูกยางพาราจำนวนมากที่ไม่เข้าใจธรรมชาติของธุรกิจ ไม่มีเงินทุนที่มากเพียงพอ จึงทำให้ประสบภาวการณ์ขาดทุนต่อเนื่องหลายปี สุดท้ายจึงต้องปิดกิจการไป นอกจากนั้นยังได้อธิบาย

เพิ่มเติมว่านักลงทุนต่างชาติส่วนใหญ่จะไม่เข้ามาร่วมลงทุนในการทำธุรกิจปลูกยางพารา แต่จะให้ความสนใจด้านการแปรรูปยางพารามากกว่า (สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์วันที่9 กรกฎาคม 2557) ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของหอการค้าจังหวัดเพชรบูรณ์ (สัมภาษณ์วันที่ 18 กรกฎาคม 2557) ที่ระบุว่าส่วนใหญ่การลงทุนในการปลูกยางพาราจะเป็นนายทุนชาวไทย แต่ที่น่าสนใจกว่าคือมีนักลงทุนชาวตะวันออกกลางเริ่มหาซื้อที่ดินบริเวณอำเภอเขาค้อ หล่มสัก และหล่มเก่า ซึ่งยังไม่ทราบวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดของการกว้านซื้อที่ดิน จากการสัมภาษณ์ข้างต้น พบว่า ผู้ปลูกยางส่วนมากในจังหวัดภาคเหนือตอนใต้เป็นคนไทยจากภาคใต้ ที่อพยพและมาซื้อที่เพื่อทำสวนยาง ส่วนบริษัทจีนนั้น ส่วนใหญ่เป็นการตั้งบริษัทแปรรูปน้ำยาง หรือรีดยางแผ่นรมควัน เป็นต้น การขยายตัวของการปลูกยางในภาคเหนือตอนล่างมีประเด็นที่น่ากังวล คือ ปัญหาการพังทะลายของหน้าดิน (Land slide)เนื่องจากมีการปลูกในที่ลาดชันสูงและเข้าข่ายการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนอย่างชัดเจน

ภาพที่ 10.12 สัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดเพชรบูรณ์

3) ผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนของบริษัททั้ง 7 บริษัท จะพบว่าบริษัททั้งหมดเข้าไปซื้อที่ดินของเกษตรกรเพื่อนำมาปลูกยางพารา ทำให้เกษตรกรเปลี่ยนสถานภาพจากการเป็นเจ้าของที่ดินกลายเป็นลูกจ้างบริษัทตามสัญญาจ้าง เหลือแต่ที่ดินที่เป็นที่พักอาศัยเท่านั้น นอกจากนี้แล้ววิถีชีวิตของเกษตรกรเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงไป เพราะต้องออกไปกรีดยางในเวลา 4.00 น. จากเดิมที่เริ่มทำงาน 8.00 น.ในกรณีที่เป็นการทำการเกษตรอย่างอื่น แม่ค้าขายของริมทางสะท้อนว่า *“หลายคน*

เห่อไปปลูกยางพาราเพราะราคามันขึ้น เดี่ยวนี้เป็นไงไม่มีเงินใช้เพราะราคายางมันตก ที่ก็ทำอะไรไม่ได้ มันปลูกยางไปแล้ว” (สัมภาษณ์แม่ค้าขายสินค้าริมทางวันที่ 18 กรกฎาคม 2557)คำกล่าวนี้เป็นการตอกย้ำที่ชัดเจนว่าวิถีชีวิตของเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงไป

ภาพที่ 10.13 พื้นที่ปลูกยางพาราในภาคเหนือ (ภาพบน คือ จังหวัดพิษณุโลก และภาพล่าง คือ จังหวัดเพชรบูรณ์)

ภาพที่ 10.14 พื้นที่ปลูกยางพาราในภาคอีสาน (จังหวัดกาฬสินธุ์ มหาสารคาม)

ภาพที่ 10.14เป็นภาพต้นยางพาราที่ปลูกในภาคอีสาน ตามระเบียง EWEC ซึ่งจะแตกต่างไปจากภาคเหนือตอนล่าง (ภาพที่ 10.13) ที่จะมีการปลูกยางพาราในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ขณะที่การปลูกยางพาราของเกษตรกรในภาคอีสาน จะปลูกในพื้นที่ทำไร่เดิมซึ่งเป็นที่ราบ ตั้งนั้นตลอดเส้นทางนี้จึงมักจะเห็นสวนยางพาราสลับกับพื้นที่ทำนาข้าว ไร่อ้อย และไร่มันสำปะหลัง

4) ประโยชน์ที่จะได้รับจากระเบียง EWEC และ SECในกรณีของยางพารา

ประโยชน์ที่ได้จากเส้นระเบียง EWEC และ SECบริษัท เทอราโกร แลนด์ จำกัด และบริษัท ศรีตรัง รับเบอร์ แอนด์ แพลนเทชั่น จำกัด ให้ความเห็นว่าจะได้ประโยชน์จากเส้นระเบียงนี้ เพราะบริษัททั้งสองมีการเปลี่ยนจุดรับซื้อน้ำยางพาราในหลายพื้นที่ของจังหวัดเพื่อรวบรวมน้ำยางมาทำเป็นยางแผ่น และยังมีการส่งออกยางพาราไปยังต่างประเทศด้วย แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองบริษัทขณะปัจจุบันนี้ยังมิได้มีการส่งออกยางพาราเพื่อไปสู่ประเทศจีนและเวียดนามตามเส้นระเบียง EWEC และ SEC โดยได้ส่งยางพาราตรงเข้าสู่บริษัทในกรุงเทพฯ และผ่านทางจังหวัดชลบุรี เพื่อทำการแปรรูปและส่งออก อย่างไร่ก็ตามในอนาคตอาจเป็นไปได้ที่บริษัททั้งสองจะทำการส่งออกยางพาราไปตามเส้นทางนี้ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ประเทศจีน

10.6.3 แนวโน้มและปัญหาที่จะต้องศึกษา

ในปัจจุบัน (ปี 2527)ที่ยางมีราคาต่ำ (ประมาณกิโลกรัมละ 50 บาท) มีผลกระทบต่อเกษตรกรที่ปลูกยางเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีปัญหาสืบเนื่องจากสองปัญหาใหญ่ คือ เศรษฐกิจทั่วโลกยังอยู่ในระยะไม่ฟื้นตัวและอุตสาหกรรมยานยนต์ยังคงมีปัญหา ประกอบกับผู้ผลิตที่ใช้ยางเป็นวัตถุดิบยังคงมีสต๊อกของยางอยู่ ถึงแม้ยางจะมีราคาตกลงก็ยังคงรอโอกาสที่ยางจะมีราคาตกลงกว่านี้ จึงจะเริ่มซื้อเก็บเข้าสต๊อกต่อไป มีการประเมินว่าประเทศจีนมีสต๊อกยางอยู่ 2 แสนตัน ขณะที่ในประเทศไทยก็มีสต๊อกอยู่ 2 แสนตันเช่นกัน จึงมีสต๊อกเกินอยู่ 2 แสนตัน (*โพสต์ทูเดย์ 23 เมษายน 2557*) แต่ในปัจจุบันได้มีการวิจัยเพื่อให้เกิดแนวทางใช้ผลิตภัณฑ์ยางเพิ่มขึ้นในประเทศไทย คือการที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยได้ทำการวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับฟาร์มโคนม พบว่าการเปลี่ยนพื้นคอกวัวจากเดิมที่เป็นพื้นซีเมนต์ มาเป็นพื้นแผ่นยาง ทำให้โอกาสที่วัวเกิดแผลที่กีบอันเกิดจากการที่วัวมีน้ำหนักตัวเกือบครึ่งตันและต้องยืนบนพื้นแข็งเป็นเวลานานทำให้เกิดแผลได้ง่าย และเมื่อต้องมีการรักษาแผลดังกล่าวด้วยยาปฏิชีวนะ เมื่อเกิดอาการแผลติดเชื้อน้ำนมที่ได้ก็จะนำไปใช้ไม่ได้เพราะจะมีการปนเปื้อนยาที่ใช้รักษา แต่เมื่อมีการใช้แผ่นยางที่ออกแบบอย่างเหมาะสมรองพื้นแทนปัญหาดังกล่าวก็จะหมดไป วัวจะมีสุขภาพดีขึ้น กินอาหารได้มากขึ้นร้อยละ 5.4 และผลิตน้ำนมได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.8 และสามารถจำหน่ายน้ำนมได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.9 เทคโนโลยีดังกล่าวได้มีการใช้ในต่างประเทศมาแล้ว โดยการใช้แผ่นยางดังกล่าวจะทำให้เกษตรกรมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นเฉลี่ยวันละ 1 บาทต่อหนึ่งแผ่น(*โพสต์ทูเดย์ 20 เมษายน 2557*)ซึ่งจะคุ้มกับปริมาณนมที่จะได้เพิ่มขึ้น เรื่องนี้จึงช่วยเพิ่มโอกาสทางการตลาดให้กับยางพาราในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมผลิตนม ถ้าหากเกษตรกรโคนมปรับเปลี่ยนแนวทางการเลี้ยงวัว

ดังกล่าว อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีทางเลือกในการใช้ยางในกิจการที่นอกเหนือจากอุตสาหกรรมยานยนต์ได้เพิ่มขึ้นทั้งในและต่างประเทศในอนาคต แต่ก็ยังไม่สามารถก้าวพ้นข้อเท็จจริงว่า การปลูกยางมีความเสี่ยงต่อความผันผวนในเรื่องราคาค่อนข้างสูง เป็นลักษณะทั่วไปของสินค้าเกษตรดังกล่าวเกือบทุกชนิด แต่ประเด็นที่สำคัญกว่าก็คือ การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทางการเกษตรจากลักษณะที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระยะยาว และเป็นผลดีแก่คุณภาพชีวิตของเกษตรกรเองด้วย มาเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวทางเศรษฐกิจ จะเป็นผลเสียในระยะยาวที่จะต้องมีการติดตามศึกษาในประเด็นนี้ต่อไป

10.7 ผลการวิจัยเชิงประจักษ์บน EWEC และ SEC

ในการเดินทางเข้าสำรวจข้อมูลปฐมภูมิในพื้นที่ มีการสังเกตลักษณะกายภาพที่อยู่บนระเบียงทั้งสอง และสัมภาษณ์หอการค้าจังหวัด สภาอุตสาหกรรมและประชาชนทั่วไป สรุปได้ดังนี้

10.7.1 เส้นทาง SEC ที่จังหวัดกาญจนบุรี

การเดินทางใช้เส้นทางถนนบรมราชชนนี ออกสู่ถนนเพชรเกษม ผ่านอำเภอเมืองนครปฐม เข้าสู่จังหวัดราชบุรี สู่จังหวัดกาญจนบุรี และสิ้นสุดเส้นทางที่ด่านถาวรบ้านพุน้ำร้อน อำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี ขณะที่เส้นทางกลับออกจากจังหวัดกาญจนบุรี มายังอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี โดยสภาพถนนตลอดแนวที่เดินทางผ่านเป็นถนน 4 ช่องทางจราจร โดยเส้นทางช่วงระหว่างกรุงเทพมหานคร ถึงจังหวัดนครปฐม มีปริมาณรถหนาแน่นบนท้องถนน ขณะที่การเดินทางผ่านอำเภอเมืองนครปฐมมีไฟแดงหลายจุด ซึ่งมีผลต่อความสม่ำเสมอของความเร็วในการเดินรถ แต่ก็พบว่ามีการก่อสร้างสะพานกลับรถ สะพานข้ามแยกอยู่หลายจุด (ภาพที่ 10.15) ด้านเส้นทางอำเภอกำแพงแสน สภาพถนนเป็น 4 ช่องทางจราจรเช่นกัน แต่มีไฟแดงน้อยจุด จึงทำให้สามารถควบคุมเวลาในการเดินทางได้ดีกว่า

ภาพที่10.15 สภาพถนน และการก่อสร้างเส้นทางระเบียง SEC ไปสู่จังหวัดกาญจนบุรี

ทางด้านเศรษฐกิจ จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่มีการปลูกอ้อยมาก มีโรงงานน้ำตาลตั้งอยู่ ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดก็ไม่ได้โดดเด่นเท่าที่ควร มีปัญหาการใช้ประโยชน์จากที่ดิน เนื่องจากที่ดินในจังหวัดเกือบทั้งหมดอยู่ในความดูแลของทหาร ที่ดินส่วนใหญ่เป็นผืนป่าต้นน้ำแม่กลอง ตัวจักรในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจคือการท่องเที่ยวต้นทุนต่ำ การที่แม่น้ำแควมีน้ำตลอดทั้งปีทำให้การท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในจังหวัดอย่างต่อเนื่อง ด้านการค้าชายแดน โดยที่ด่านเจดีย์สามองค์ เป็นด่านการค้าชายแดนที่สำคัญ แต่ในขณะนี้ลงพื้นที่ถูกปิดเนื่องจากปัญหาการเมืองภายในประเทศไทย รัฐบาลสั่งปิดด่านโดยมิได้ปรึกษากับทางรัฐบาลเมียนมาร์ เป็นผลให้รัฐบาลเมียนมาร์ไม่พอใจและยังคงปิดด่านนี้อยู่ แม้ฝั่งไทยเองจะเปิดด่านดังกล่าวไปแล้วก็ตาม

ภาพที่10.16 สภาพบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างในจังหวัดกาญจนบุรี

การเป็นจังหวัดตามยุทธศาสตร์บนระเบียง SEC และเป็นจังหวัดที่เชื่อมไปสู่ท่าเรือทวาย ราคาที่ดินเพื่อการเกษตรของจังหวัดนี้เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วมากกว่า 6 เท่า หากเป็นที่ดินติดเส้นระเบียงก็จะเพิ่มสูงมากกว่า 10 เท่าตัว ภายในเวลา 6 ปีที่ผ่านมา (เริ่มจากปี 2552) จากช่วงประมาณปี 2552 เป็นต้นมา กลุ่มคนที่เข้ามาเป็นนักลงทุนจากภายนอก แยกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มนักเก่งกำไรที่ดิน กลุ่มนักลงทุนซื้อที่ดินเพื่อปลูกยางพารา และกลุ่มนักลงทุนชาวต่างชาติ การสัมภาษณ์ชาวบ้านบริเวณแยกเข้าไปบ้านด่านพุน้ำร้อน (สัมภาษณ์วันที่ 6 กรกฎาคม 2557) ระบุว่ามีนักลงทุนชาวญี่ปุ่นเข้ามาซื้อที่ดินเพื่อปลูกปาล์ม แต่ปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนเป็นสร้างบ้านพักตากอากาศแทนแล้ว ขณะที่การปลูกยางพารามีการปลูกมากที่อำเภอไทรโยค นอกจากประเด็นด้านของราคาที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรแล้ว อดีตประธานหอการค้าจังหวัดกาญจนบุรีได้กล่าวถึงร้านค้าปลีกสมัยใหม่ (Modern trade) เช่น บิ๊กซีและเทสโกโลตัสได้เข้ามาเปิดให้บริการในจังหวัดเพื่อรองรับต่อการเปิดด่านบ้านพุน้ำร้อน ได้ส่งผลกระทบต่อร้านค้าปลีกของท้องถิ่นจำนวนมากที่ต้องปิดและมีปัญหาไม่สามารถจำหน่ายสินค้าได้

ภาพที่ 10.17 สภาพเส้นทางไปสู่ด่านถาวรบ้านพุน้ำร้อน จังหวัดกาญจนบุรี

เส้นทางบนระเบียงนี้ มีประเด็นที่น่าสนใจคือ

1) การเปิดด่านถาวรบ้านพุน้ำร้อน ทำให้มีชาวต่างชาติใช้เส้นทางนี้ในการประทับตราหนังสือเดินทางที่หมดอายุ ซึ่งมิใช่เพียงแต่ชาวเมียนมาร์เท่านั้น รวมไปถึงชาวลาว ชาวกัมพูชา และชาวตะวันตกด้วย (ดูภาพที่ 10.18) สภาพของด่านยังคงอยู่ในขั้นตอนของการพัฒนา (ภาพที่ 10.17) คนในชุมชนบ้านพุน้ำร้อนมีการขายที่ดินให้นักลงทุนไปบางส่วน ขณะที่ที่เหลือยังคงทำการเกษตรอย่างเดิม และมีเพียง 2-3 รายเท่านั้นที่เปลี่ยนมาเปิดร้านอาหารให้บริการแก่ผู้มาเยือน (ภาพที่ 10.18)

2) จากด่านบ้านพุน้ำร้อนไปสู่ชายแดนเป็นถนน 2 ช่องจราจร พื้นที่ตลอดสองฝั่งถนนยังคงเป็นผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ และไม่มีเส้นทางต่อไปถึงเมืองสำคัญในเมียนมาร์เนื่องจากต้องมีการตัดภูเขาจึงจะสามารถได้เส้นทางเดินรถเชื่อมต่อไปได้ (ภาพที่ 10.19) ขณะที่เส้นทางฝั่งเมียนมาร์ยังคงอยู่ระหว่างการก่อสร้าง

3) ยังไม่มีการค้าชายแดน ณ ด่านถาวรบ้านพุน้ำร้อน เช่นเดียวกับด่านชายแดนอื่นๆ กิจกรรมที่ปรากฏ ที่ด่านถาวรบ้านพุน้ำร้อน คือ การขอหนังสือเดินทางของชาวเมียนมาร์ เพื่อเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย เช่น การเป็นพนักงานขายของในร้านขายมือถือมือสอง ร้านขายของอิเลคทรอนิกส์ และร้านอาหาร เป็นต้น คนเมียนมาร์นิยมเข้ามาทำงานในไทย โดยคนเหล่านี้เห็นว่าการทำงานในประเทศไทยยังได้ค่าตอบแทนที่สูงกว่า (ภาพที่ 10.19)

ภาพที่ 10.18 กิจกรรมบริเวณด่านถาวรพุน้ำร้อน ส่วนหนึ่งจะเป็นแรงงานลาวที่ทำงานในประเทศเพื่อมาต่ออายุพาสปอร์ต

ภาพที่ 10.19 การเปลี่ยนทะเบียนรถไทยเป็นทะเบียนรถเมียนมาร์ ของพนักงานบริษัท อิตาเลียนไทย จำกัด(มหาชน) เพื่อส่งอาหาร ผัก และผลไม้เข้าไปในเมียนมาร์ ส่วนภาพด้านบนซ้ายแสดงถึงการสิ้นสุดของถนน

10.7.2 เส้นเศรษฐกิจ SEC ตะวันออกสายบน

การเดินทางรวบรวมข้อมูลเส้นระเบียง SEC ตะวันออกสายบน ประกอบด้วยจังหวัดนครนายก ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรีและสระแก้ว คณะนักวิจัยได้สัมภาษณ์นายด่านศุลกากร รองประธานหอการค้าสระแก้ว ประชาชนและแม่ค้าขายสินค้าในตลาดโรงเกลือ ความน่าสนใจของกลุ่มจังหวัดบนระเบียงนี้ คือ การก้าวเข้าสู่การเป็นจังหวัดอุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งมี 3 ปัจจัยที่มีนัยสำคัญให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากเมืองเกษตรกรรมไปสู่เมืองอุตสาหกรรมได้แก่ 1) การขยายพื้นที่อุตสาหกรรมจากจังหวัดสมุทรปราการ ชลบุรี ระยอง และกรุงเทพฯ ซึ่งจังหวัดฉะเชิงเทราและปราจีนมีที่ตั้งที่เหมาะสมทั้งเชื่อมโยงภาคอีสานตอนล่างและภาคตะวันออก ซึ่งมีท่าเรือขนส่งสินค้าที่แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี 2) เป็นผลจากยุทธศาสตร์ความเชื่อมโยงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้าด้วยกัน โดยประเทศไทยเป็นศูนย์กลางคมนาคม เส้นทาง SEC มีเมืองเศรษฐกิจชายแดนที่เชื่อมโยงไปยังประเทศกัมพูชาและเวียดนาม การสำรวจข้อมูลในจังหวัดสระแก้ว มีร่องรอยของการค้าระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคและระดับชายแดน มีสินค้าจากประเทศจีนและเวียดนาม (เสื้อผ้า เครื่องหนัง) ถูกนำเข้ามาผ่านด่านถาวรคลองลึก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว มีการส่งออกผ้าเข้าไปกัมพูชาเพื่อตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูปแล้วนำกลับเข้ามาจำหน่ายที่ตลาดโรงเกลือ ข้อสังเกตที่สำคัญจากการสัมภาษณ์แม่ค้าคือร้อยละ75 ของแม่ค้าที่จำหน่วยสินค้าในตลาดโรงเกลือเป็นชาวกัมพูชา ส่วนอุปสงค์ของสินค้าจากตลาดโรงเกลือคือชาวไทยจากทั่วประเทศ โดยเฉพาะ

พ่อค้าแม่ค้าจำหน่วยเสื้อผ้าและเครื่องหนัง (สัมภาษณ์หอการค้าสระแก้ววันที่ 13 สิงหาคม 2557 และแม่ค้าในตลาดโรงเกลือ วันที่ 12 สิงหาคม 2557) ในแต่ละวันจะมีชาวกัมพูชาเดินทางเข้าออกมาทำงานในประเทศไทยมากกว่า 1000 คนต่อวัน โดยแต่ละคนจะได้ค่าจ้างแรงงานต่างกันขึ้นกับลักษณะของงานนั้นๆ อาทิ งานไม่ใช้เวลาเต็มที่เช่น งานเลี้ยงเด็ก งานจำหน่ายสินค้า จะได้ค่าจ้างวันละ 150 บาท งานที่ต้องทำงานเต็มที่ เช่น งานก่อสร้าง เป็นต้น จะได้ค่าจ้างแรงงานมากสุดที่ 500 บาท (สัมภาษณ์หอการค้าสระแก้ววันที่ 13 สิงหาคม 2557) อนึ่งมีนักท่องเที่ยวชาวไทยข้ามไปกัมพูชาเช่นกัน โดยจะมีจำนวนมากในวันเสาร์และอาทิตย์ หรือวันหยุดยาวต่อเนื่อง เฉลี่ยประมาณวันละ 3,000-4,000 คน

มีประเด็นที่หอการค้าจังหวัดและนายด่านศุลกากรชี้ตรงกันคือ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากข้อจำกัดของด่าน ที่ไม่มีการแยกกันระหว่างช่องทางผ่านแดนของคน ช่องทางผ่านแดนของการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศหรือข้ามแดน และช่องทางผ่านแดนของสินค้าชายแดน ทำให้เกิดปัญหาความล่าช้า มีรถบรรทุกจอดขวางถนนเข้าไปยังด่านผ่านแดน (ภาพที่ 10.20) ที่สำคัญมีการเรียกกับส่วยในการจอดรถขวางทางจราจรด้วย การเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าว หอการค้าได้เคยเสนอให้มีการจัดศูนย์คลังสินค้าและเขตตรวจสินค้าผ่านแดนเป็นการเฉพาะ โดยมีพื้นที่อยู่แล้ว แต่ก็ติดปัญหากฎระเบียบราชการ แม้แต่เขตชายแดนก็ยังมีปัญหาจากการปักปันเขตแดนที่ไม่เรียบร้อย ทำให้ประเทศไทยสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจมาก เช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคได้ทำสัญญาขายไฟฟ้าให้แก่ 3 จังหวัดของกัมพูชาที่มีชายแดนดินกับไทย มีการลงเสาไฟฟ้าในพื้นที่ทั้ง 2 ประเทศเรียบร้อย ยกเว้นพื้นที่ชายแดน ขาดเพียง 2 เสาและเชื่อมต่อกระแสไฟฟ้าเข้าไปก็สามารถใช้งานได้ และจะช่วยการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนได้อีกมาก แต่ปรากฏว่า 5 ปีผ่านไปจึงได้เริ่มมีการดำเนินการ (สัมภาษณ์หอการค้าสระแก้ววันที่ 13 สิงหาคม 2557 และนายด่านศุลกากร วันที่ 12 สิงหาคม 2557)

ในแง่ของประโยชน์จากยุทธศาสตร์ระเบียงเศรษฐกิจ ส่งผลอย่างชัดเจนกับราคาที่ดินที่เพิ่มขึ้นมากกว่า 20 เท่าตัว จากเดิมในปี 2550 ราคาที่ดินติดถนนไร่ละ 45,000 บาท ปัจจุบันราคามากกว่า 1 ล้านบาท แต่การสอบถามชาวบ้านในอำเภออรัญประเทศถึงความรู้เรื่องที่ประเทศจะเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน กลับพบว่าชาวบ้านไม่มีความรู้เรื่องนี้เลย เพราะพวกเขายังคงใช้ชีวิตเช่นเดิม "*แม้แต่การมีตลาดโรงเกลือมากกว่า 30 ปีคนในอรัญประเทศยังนับครั้งได้ว่าไปมาแล้วกี่ครั้ง*" (สัมภาษณ์ชาวบ้านอำเภออรัญประเทศ บริเวณโรงแรมลาวิลล่า วันที่ 12 สิงหาคม 2557) มีการย้ายถิ่นของประชาชนจากหลายจังหวัดเข้ามาอาศัยในจังหวัดสระแก้วมากขึ้น โดยเฉพาะมาจากจังหวัดทางภาคใต้ "*เขามีกำลังทรัพย์ ฉันซื้อบ้านไว้ 4 ปีขายไม่ได้ พอคนใต้มาขายได้เลย*" (สัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดสระแก้ววันที่13 สิงหาคม 2557)

ภาพที่ 10.20 การจราจรบนถนนสุวรรณศร

ภาพที่ 10.21 เส้นทางเข้าสู่จังหวัดสระแก้ว

จากภาพที่ 10.21 คณะนักวิจัยเดินทางโดยใช้เส้นทางผ่านจังหวัดฉะเชิงเทรา (มีการปรับปรุงถนนตลอดแนว ขณะที่มีปริมาณรถหนาแน่นมาก) และใช้เส้นทางถนนหมายเลข 304 แล้วจึงเข้าถนนเลี่ยงเมืองสระแก้วเข้าสู่อำเภออรัญประเทศ ตลอดเส้นทางมีทั้งที่เป็นส่วนถนน 4 ช่องจราจร และ 2 ช่องจราจร มีการขยายถนนแต่ยังไม่แล้วเสร็จ เพราะขาดงบประมาณ (เส้นทางเลี่ยงเมืองสระแก้ว) ถนนในเขตอำเภออรัญประเทศมีฝุ่นมาก สกปรก และไม่มีความเป็นระเบียบ

ภาพที่ 10.22 ผู้คนสัญจรบริเวณด่านถาวรคลองลึก และนายหน้าค้าแรงงาน

ขณะที่ภาพด้านล่างขวามือ พบมีแรงงานชาวกัมพูชาที่จะเข้ามาทำงานในประเทศไทย จำนวนประมาณ 30 คน โดยมีนายหน้าชาวกัมพูชาด้วยกันเองนำเข้ามาโดยยังไม่ทราบว่าจะไปทำงานในจังหวัดใด และที่ถูกควบคุมตัวไว้ ณ ด่านศุลกากร

ภาพที่ 10.23 เหตุการณ์ในตลาดโรงเกลือ

ภาพที่ 10.23 เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในตลาดโรงเกลือ มีร้านขายเสื้อผ้า เครื่องหนัง ร้านขายจักรยาน และตลาดขายแมลง ตลาดอินโดจีนเป็นตลาดเปิดใหม่ที่จะรองรับลูกค้าระดับกลางและระดับบน ขณะที่การจราจรหน้าตลาดเต็มไปด้วยรถและรถเข็นใช้ขนถ่ายสินค้าของชาวกัมพูชามีปัญหาด้านความสะอาด ปัญหาขยะและปัญหาการจัดการพื้นที่ ขณะที่ภาพบนสุดด้านขวามือ เป็นภาพแรงงานกำลังทำความสะอาดและคัดแยกแมลงต่างๆ เพื่อขายต่อให้แก่พ่อค้าแม่ค้าที่ขายแมลงทอดตามหัวเมืองต่างๆ

10.7.3 เส้นเศรษฐกิจ EWEC ตะวันตก

เส้นทางระเบียง EWEC ตะวันตก ได้แก่ จังหวัดตาก สุโขทัย พิษณุโลก และเพชรบูรณ์บนเส้นทางนี้มีแนวภูเขาที่สำคัญ 3 เทือกเขาได้แก่ เทือกเขาถนนธงชัยกั้นระหว่างอำเภอแม่สอดกับอำเภอเมืองจังหวัดตาก เทือกเขาเพชรบูรณ์กั้นระหว่างจังหวัดพิษณุโลกกับจังหวัดเพชรบูรณ์ และเทือกเขาดงพญาเย็นกั้นระหว่างจังหวัดเพชรบูรณ์กับจังหวัดชัยภูมิ การเดินทางใช้ถนนสายเอเชีย (ถนนหมายเลข 1) จากกรุงเทพฯ อยุธยา อ่างทอง ชัยนาท สิงห์บุรี นครสวรรค์ กำแพงเพชร อำเภอเมือง จังหวัดตาก ไปสู่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จากนั้นออกจากจังหวัดตากไปสู่จังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ ขอนแก่น และมุกดาหาร เดินทางกลับ ตามเส้นทางถนนมิตรภาพ (ถนนหมายเลข 2)การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีเดียวกันกับกรณีการสำรวจข้อมูลพื้นที่ระเบียง SEC จังหวัดกาญจนบุรี ผลการรวบรวมข้อมูลพบว่า

ลักษณะทางเศรษฐกิจของจังหวัดบนระเบียงนี้ทางทิศตะวันตก 3 จังหวัดแตกต่างกันอย่างมากกับจังหวัดกาญจนบุรีตัวจักรขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัดตากเป็นการค้าชายแดน และอุตสาหกรรมแร่ ขนาดเมืองของอำเภอแม่สอดใหญ่กว่าอำเภอเมือง จังหวัดตาก โดยที่อำเภอแม่สอดมีห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ตั้งอยู่ (โลตัส) มีโรงงานสิ่งทอตั้งอยู่ การสังเกตเส้นทางจากอำเภอเมืองไปสู่อำเภอแม่สอดพบว่ามีรถบรรทุกใช้เส้นทางนี้ประมาณ 59 คันต่อชั่วโมง มีรถบรรทุกน้ำมัน 12 คันต่อชั่วโมง และรถบรรทุกแก๊ส 2 คันต่อชั่วโมง ทำให้ในบางช่วงเกิดการติดขัดของการจราจร เนื่องจากมีรถบรรทุกวิ่งอยู่ด้านหน้า ถนนเริ่มชำรุดหลายจุดเนื่องจากต้องรองรับน้ำหนักของรถบรรทุก (ภาพที่ 10.24) การสัมภาษณ์หอการค้าจังหวัดตาก ชัดเจนว่ามูลค่าการค้าชายแดนแม่สอดเพิ่มขึ้นในอัตราเร่ง โดยเฉพาะช่วงเวลา 1 ปีที่ผ่านมา มีสินค้านำเข้าผ่านแดน 5 ลำดับแรกได้แก่ โค-กระบือมีชีวิต แร่พลวงออกไซด์ เฟอร์นิเจอร์ไม้ ถั่วลิสง และถั่วเขียวและสินค้าส่งออก 5 ลำดับแรกได้แก่ เบียร์จากมอล์ต โทรศัพท์และอุปกรณ์ น้ำมันดีเซล น้ำมันเบนซิน และผ้าฝ้าย 100% มีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานจำนวนมาก และจำนวนหนึ่งได้ออกไปทำงานในเมืองใหญ่อื่นๆ ซึ่งมีบางส่วนได้มาทำงานที่จังหวัดเพชรบูรณ์ (ภาพที่ 10.25)

ภาพที่ 10.24 ภาพเส้นทางและการใช้เส้นทาง AH1

ภาพที่10.25 สภาพที่ด่านถาวรและสภาพการค้าตามแนวชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

แม่สอดได้รับการเสนอให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษในสมัยรัฐบาลอภิสิทธ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ในรัฐบาลถัดมามิได้มีความคืบหน้าในการดำเนินการ กระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่เมืองพิเศษของแม่สอด ติดปัญหาด้วยเหตุผลทางการเมืองและเหตุผลของการปกครองคือมีการแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์บนเขตเศรษฐกิจพิเศษของนักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการและนักการเมืองส่วนกลาง ที่ตกลงกันไม่ได้ ทั้งๆที่ได้มีโครงการวิจัยที่ศึกษาไว้หลายชิ้นและมีการกำหนดพิมพ์เขียวเรียบร้อยแล้ว (วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์, 2543)

อีกประเด็นที่น่าสนใจของจังหวัดตากคือ การปรับปรุงเส้นทาง AH1 การค้าของชุมชนบนเส้นทางนี้ (ตลาดมูเซอ) มีปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินเขตป่าสงวน (อุทยานแห่งชาติทุ่งใหญ่นเรศวร) ชาวเขามีการรุกพื้นที่ป่า ขณะที่มีความพยายามจากหน่วยงานราชการที่จะจัดการกับปัญหานี้ แต่การดำเนินการต้องชะลอลงชั่วคราวเพื่อรอฟังคำพิพากษาของศาลปกครอง มีการนำเอาของป่าที่หายากออกมาจำหน่าย โดยเฉพาะกล้ายไม้ป่าและเนื้อสัตว์ป่า จากภาพเป็นกล้ายไม้ตระกูลหวายและพญาไร้ใบซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ที่อยู่ในบัญชีพันธุ์พืชที่ต้องสงวน

ในแง่ของผลกระทบของยุทธศาสตร์ระเบียง EWEC ที่มีต่อจังหวัดตากชัดเจนมากในอำเภอแม่สอด ราคาที่ดินเพิ่มสูงมากกว่า 6 เท่าตัวจากปี 2552 ถึงปัจจุบัน (2557) มีนายทุนต่างถิ่นเข้ามาซื้อที่ดิน เกษตรกรยังคงทำการเกษตรเช่นเดิมคือ ปลูกข้าวโพด เป็นหลัก แต่ก็มีที่เปลี่ยนที่ดินจากพื้นที่ทำไร่มาปลูกยาง ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรที่ปลูกยางคือการขาดความรู้ในการกรีดยาง ปัญหานี้เกิดในเมียนมาร์เช่นเดียวกัน แรงงานเมียนมาร์ที่ถูกจ้างมากรีดยางทำให้เสียหน้ายาง ทำให้ได้น้ำยางไม่เต็มที่

มีนักลงทุนชาวตะวันตก จีนไต้หวัน จีนแผ่นดินใหญ่ และญี่ปุ่น เข้ามาลงทุนในอำเภอแม่สอด ซึ่งสะท้อนว่าแม่สอดเป็นเมืองเศรษฐกิจชายแดนที่มีความสำคัญของประเทศไทย

จังหวัดพิษณุโลก เป็นจังหวัดที่มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่โดดเด่นด้วยการเป็นศูนย์กลางของประเทศ เชื่อมภาคตะวันตกและตะวันออก และภาคเหนือกับภาคกลาง จึงมีการตั้งศูนย์กระจายสินค้าอยู่ในจังหวัดพิษณุโลก สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดเป็นการเกษตร เป็นแหล่งผลิตข้าว และไร่อ้อยที่สำคัญของภาคเหนือตอนล่าง ความเป็นศูนย์กลางทำให้มีบริษัทผลิตเครื่องจักรการเกษตรและเป็นศูนย์การจำหน่าย กระจายสินค้าภายในประเทศและส่งออกไปต่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มอาเซียน ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดพิษณุโลก พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สีเขียว สามารถทำการเกษตรได้เท่านั้น ทำให้การจะจัดตั้งอุตสาหกรรมนิคมอุตสาหกรรมก็ไม่สามารถทำเนินการได้ ซึ่งก็เป็นเหตุให้จังหวัดพิษณุโลกสามารถรักษาพื้นที่สีเขียวไว้ได้มากกว่าทุกเมืองบนเส้นทาง EWEC

ประเด็นสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดพิษณุโลกอยู่ที่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ผ่านจังหวัด โดยเฉพาะโครงการรถไฟรางคู่จะเกิดประโยชน์กับจังหวัดในฐานะของการเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าภายในภาคเหนือตอนล่างและสู่ภาคเหนือตอนบนสภาอุตสาหกรรมเห็นว่ายุทธศาสตร์ระเบียง EWEC เกิดประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด มีการเปลี่ยนแปลงของราคาที่ดินที่เพิ่มสูงขึ้นหลายเท่าตัว นอกจากนี้ในอนาคตหากน้ำยางมีมากขึ้นก็จะมีโรงงานรับซื้อน้ำยางขนาดใหญ่ และโรงงานแปรรูปยางพาราเกิดขึ้นในจังหวัด จากการสอบถามข้อมูลการปลูกยางพารา ซึ่งพบว่ามีการเปลี่ยนที่ไร่เป็นที่ดินปลูกยางพาราในหลายอำเภอ และมีการกรีดยางพาราบ้างแล้วในบางพื้นที่

จากการสังเกตพบว่าจังหวัดพิษณุโลกมีโรงแรมจำนวนมาก โดยเฉพาะโรงแรมขนาดใหญ่ที่สามารถรองรับการประชุมระดับนานาชาติ หรือคนจำนวนมากกว่า 1000 คนได้ นับเป็นจุดเด่นที่สำคัญของจังหวัด

ภาพที่ 10.26 สภาพถนนเข้าสู่จังหวัดพิษณุโลก

ภาพที่ 10.26 แสดงให้เห็นสภาพถนนที่เข้าสู่จังหวัดพิษณุโลก และถนนภายในจังหวัดพิษณุโลก โดยตลอดเส้นทางจะเป็นถนน 4 ช่องทางจราจร มีปริมาณรถหนาแน่น ขณะที่บริเวณแยกอินโดจีน มีการสร้างเสาหลักแสดงจำนวนกิโลเมตรในการเดินทางไปหัวเมืองของไทยและเมืองของต่างประเทศ เช่น อีก 344 กิโลเมตรจะถึงจังหวัดเชียงใหม่ อีก 710 กิโลเมตรถึงเชียงตุง อีก 806 กิโลเมตรถึงหลวงพระบาง เป็นต้น

ภาพที่ 10.27 สภาพทั่วไปกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดพิษณุโลก

นอกจากความหนาแน่นของรถบนท้องถนนโดยเฉพาะแยกอินโดจีนแล้ว (ภาพที่ 10.27) บริเวณแยกดังกล่าวก็เต็มไปด้วยกิจการร้านค้าของวัสดุก่อสร้าง ร้านเครื่องเสียง และร้านจำหน่ายอุปกรณ์การเกษตร ส่วนภาพด้านบนขวามือเป็นโรงสีข้าว ที่ตั้งอยู่บนถนนตามแนว EWEC ในจังหวัดพิษณุโลก และภาพด้านล่างซ้ายมือก็เป็นห้างสรรพสินค้าสมัยใหม่ ที่เปิดให้บริการแก่ประชาชนในจังหวัด และตั้งอยู่บนถนนตามแนว EWEC เช่นกัน

ด้านจังหวัดเพชรบูรณ์ ประธานหอการค้ากล่าวอย่างชัดเจนว่า จังหวัดเพชรบูรณ์แทบจะไม่ได้ประโยชน์จากการเป็นจังหวัดระเบียง EWEC เพราะลักษณะของจังหวัดเพชรบูรณ์ซึ่งแบ่งตามกลุ่มประชาชนที่เข้ามาอาศัยในจังหวัดได้เป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มคนดั้งเดิมของจังหวัดซึ่งอาศัยอยู่ตอนบนของจังหวัด (เป็นพื้นที่ที่เส้นระเบียง EWEC ผาดผ่าน)และส่วนตอนล่างซึ่งเป็นชาวอีสานอพยพเข้ามาอยู่อาศัย และพื้นที่ยังมีโรงงานอุตสาหกรรมการเกษตรของเครือสหภัณฑ์และบ่อน้ำมันตั้งอยู่ (เป็นบริษัทของนักลงทุนชาวจีน) จังหวัดเพชรบูรณ์มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสูงขึ้นเนื่องจาก การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม แต่อุตสาหกรรมไม่ได้สร้างรายได้แก่ประชาชนในจังหวัดเท่าใดนัก เพราะอุตสาหกรรมหลายแห่งใช้แรงงานต่างด้าวมากกว่าแรงงานไทย

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ในที่ดินเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในภาคการเกษตร มีการเปลี่ยนพื้นที่ปลูกไม้ผลและพืชไร่ ไปปลูกยางพาราโดยนักลงทุนรายใหญ่อย่าง บริษัท ศรีตรังรับเบอร์ แอนด์ แพลนเทชั่น จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่มาจากทางภาคใต้ของไทย มีการนำเอาสะตอเข้ามาปลูกรวมด้วย โดยระหว่างทางจากจังหวัดพิษณุโลกสู่จังหวัดเพชรบูรณ์จะมีร้านค้าของชาวบ้านขายสะตอ ผลไม้ และอื่นๆ ตั้งอยู่ตลอดเส้นทาง

ภาพที่10.28 สภาพการปรับปรุงถนนเข้าสู่จังหวัดเพชรบูรณ์

ขยายจาก 2 ช่องทางจราจรเป็น 4 ช่องทางจราจร มีการตัดต้นไม้ 2 ข้างทาง

ภาพที่ 10.29 สภาพทั่วไปของอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์

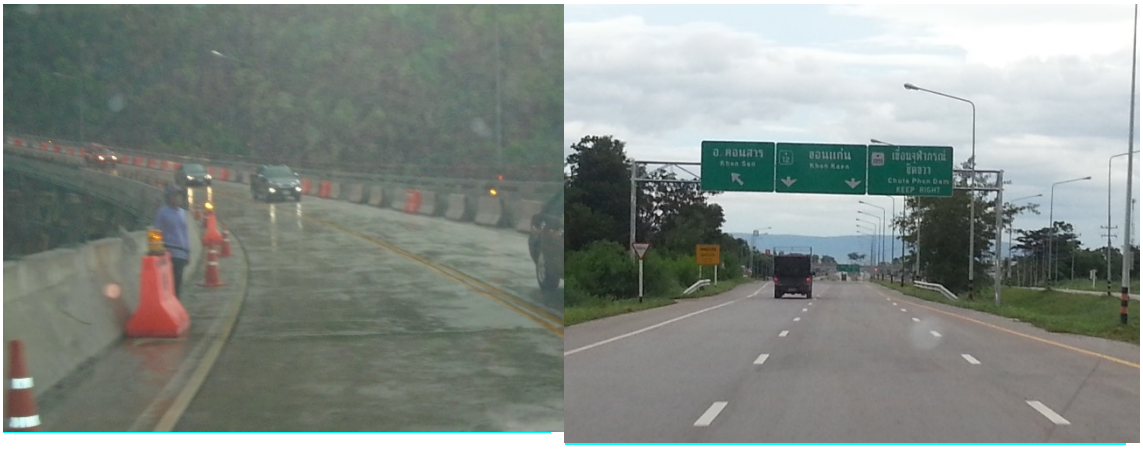

การค้าขายคึกคัก โดยมีถนนเส้นหลัก 2 เส้นดั้งเดิม

10.7.4 เส้นระเบียงเศรษฐกิจ EWEC ตะวันออก

จังหวัดขอนแก่น แม้จะมีขนาดเศรษฐกิจรองจากจังหวัดนครราชสีมา แต่จังหวัดขอนแก่นมีความได้เปรียบในแง่การเป็นศูนย์กลางของภาคอีสานตอนบน นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงจังหวัดภาคอีสานกับภาคเหนือ ดังนั้นจุดเด่นของจังหวัดคือการเป็นเมืองโลจิสติกส์ของภูมิภาค และยังเชื่อมต่อออกไปยัง สปป.ลาว และเวียดนาม จากการสัมภาษณ์รองประธานหอการค้าจังหวัดขอนแก่น ทำให้ทราบว่าสปป.ลาวต้องการให้มีการเชื่อมเส้นทางการขนส่งทางรถไฟจากประเทศจีนลงสู่เวียงจันทน์และเข้าทางจังหวัดหนองคายสู่อุดรธานีผ่านจังหวัดขอนแก่นลงสู่ท่าเรือแหลมฉะบัง ทำให้จังหวัดขอนแก่นมีความหลากหลายทางด้านโครงสร้างเศรษฐกิจคือ ภาคการเกษตร ได้แก่ นาข้าว อ้อยส่งให้โรงงานผลิตน้ำตาลทราย และมันสำปะหลัง อุตสาหกรรมเบาและอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ ภาคบริการมีโรงแรมชั้นนำตั้งอยู่ ซึ่งหอการค้าจังหวัดขอนแก่นคาดว่าอนาคตจังหวัดขอนแก่นจะเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคอีสานและของประเทศ

ภาพที่ 10.30 สภาพถนนเข้าสู่จังหวัดขอนแก่น

ภาพที่ 10.30 แสดงถึงเส้นทางจากอำเภอหล่มเก่าไปสู่จังหวัดชัยภูมิและขอนแก่นตามลำดับ ถนนเส้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของเส้นระเบียง EWEC แต่ถนนเส้นนี้ยังคงเป็นถนน 2 ช่องจราจรที่มีรถวิ่งสวนทางกัน และมักมีอุบัติเหตุจากดินถล่มและหินร่วงจากไหล่เขาลงบนถนนบ่อยครั้ง ถ้าประเทศไทยเข้าสู่ AEC และมีการใช้เส้นทางตามระเบียงนี้มากขึ้น ย่อมไม่สะดวก และเสี่ยงต่ออุบัติเหตุ อย่างไรก็ตามถนนในช่วงนี้เป็นถนนที่ตัดผ่านอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และสัตว์ป่า การขยายถนนจึงต้องคำนึงถึงความจริงข้อนี้ด้วย ทางเลือกที่เป็นการได้ผลประโยชน์ร่วมคือการทำอุโมงค์ผ่านอุทยานแห่งชาติดังกล่าว ซึ่งแน่นอนว่าจะมีต้นทุนสูงขึ้นแต่ผลกระทบต่อสัตว์ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพจะลดลงมาก

ประเด็นที่น่าสนใจของจังหวัดขอนแก่นคือ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาคการศึกษากับภาคเอกชน มีการทำงานประสานกันได้เป็นอย่างดี มหาวิทยาลัยได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาธุรกิจของจังหวัดขอนแก่น ทั้งในรูปของศูนย์บ่มเพาะธุรกิจ และการส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ให้เกิดขึ้นในจังหวัดนี้ หอการค้ากล่าวว่า (สัมภาษณ์วันที่ 18 กรกฎาคม 2557) "*หากเราเข้าไปด้านหลังมหาวิทยาลัยขอนแก่นจะพบมีร้านลักษณะคล้ายกับร้านเกม แต่เมื่อเข้าไปข้างในจะพบมีพนักงานนั่งพัฒนาซอฟต์แวร์กันอยู่มากกว่า 40 คน อนึ่ง ขอนแก่นเป็นจังหวัดที่ทำการผลิตแหอวน ส่งออกไปหลายประเทศทั่วโลก มูลค่าสูงเป็นอันดับหนึ่งของโลก โดยบริษัทผลิตแหอวนจะนำวัสดุและอุปกรณ์ มามอบให้คนแก่ หรือคนในชุมชนผลิต เมื่อคนในชุมชนผลิตเสร็จ บริษัทจะเดินทางมารับสินค้า เพื่อนำไปตรวจสอบก่อนส่งออกไปขายทั่วโลก*"

ภาพที่ 10.31 สภาพทั่วไปกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดขอนแก่น

การเพิ่มขึ้นของราคาที่ดินเกิดขึ้น 2 ระยะคือ ระยะแรกก่อนที่เริ่มรับรู้ถึงโครงการระเบียงเศรษฐกิจ EWEC อย่างจริงจัง ระยะนี้ราคาที่ดินจะเพิ่มขึ้นประมาณ 2 -3 เท่าตัว และระยะปัจจุบันประเทศจะต้องเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและมีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของจังหวัดทำให้ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดมากกว่า 6 เท่าตัว

จังหวัดมุกดาหารเป็นประตูไปสู่อินโดจีนที่สำคัญ หากเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นอย่างจังหวัดนครพนม หรือจังหวัดอุบลราชธานี เพราะชายแดนที่จังหวัดมุกดาหารติดกับแขวงสะหวันนะเขต ซึ่งเป็นแขวงที่ใหญ่เป็นอันดับสองของ สปป.ลาว เศรษฐกิจของจังหวัดเป็นการเกษตร มีการทำไร่อ้อยและมันสำปะหลัง แต่ปัจจุบันมีการปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นในหลายอำเภอ ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดก็เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ใช้แรงงานในจังหวัดเป็นหลัก แรงงานในประเทศเองก็มีการเลือกงานทำ ทำให้ต้องแย่งแรงงานกันของผู้ประกอบการ ชาวลาวที่เข้ามาในประเทศไทยก็เป็นเพียงแค่เข้ามาเยี่ยมญาติและเข้ามาซื้อสินค้าในห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ที่มาตั้งใน

อำเภอเมือง โดยมีการนำรถเข้ามาซื้อและขนสินค้ากลับ(พบเห็นรถทะเบียนลาวเป็นจำนวนมากในเมืองมุกดาหาร)

เมืองมุกดาหารไม่ได้มีขนาดใหญ่เท่าใดนัก แต่การเปิดด่านถาวรในจังหวัดมุกดาหารได้ทำให้มูลค่าการค้าชายแดนที่ผ่านทางอำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารมีมูลค่าสูงมาก ในทางตรงข้ามจังหวัดมุกดาหารกลับเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนของครัวเรือนที่ยากจนเป็นอันดับต้นๆ ของภูมิภาค ภาพที่ขัดแย้งกันเองนี้แสดงให้เห็นชัดเจนว่าการมีด่านชายแดนถาวรไม่ได้ทำให้มีการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนในจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับที่รองประธานหอการค้าจังหวัดมุกดาหารกล่าวไว้ "*จังหวัดมุกดาหารเป็นเหมือนทางผ่านของสินค้า สินค้าจะมาจากจังหวัดโดยรอบจังหวัดมุกดาหาร โดยเฉพาะสินค้าที่มาจากกรุงเทพฯ และปริมณฑล และภาคตะวันออกของไทย ที่ขนส่งไปยังประเทศจีนตอนใต้*"ลักษณะดังกล่าวคล้ายกับการค้นพบในกรณีเขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโนที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 7 ดังนั้นถ้าต้องการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจด้วย ในขณะเดียวกันจะต้องมีมาตรการเสริมที่มากกว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพราะการมีเขตเศรษฐกิจพิเศษถึงแม้จะช่วยให้เศรษฐกิจของเมืองขยายตัวแต่ก็สร้างปัญหาความเหลื่อมล้ำไปด้วยพร้อมกัน

การสังเกตเส้นทางจากจังหวัดขอนแก่นไปสู่จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งถนนมีขนาดสองช่องทางจราจร และยังไม่มีการปรับปรุงขยายทางแต่อย่างใด อีกทั้งจะต้องวิ่งอ้อมไปยังจังหวัดกาฬสินธุ์แล้วจึงเข้าสู่จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเส้นทางนี้มีระยะทางประมาณ 200 กิโลเมตร แต่หากสามารถตัดเส้นทางหรือเลือกถนนเส้นเดิมที่มีระยะทางที่สั้นกว่านี้ ก็จะช่วยย่นระยะเวลาในการเดินทางให้สั้นลงได้

ภาพที่ 10.32 สภาพทั่วไปกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 10.32 ฉายภาพมุมสูงของเมืองมุกดาหาร ส่วนภาพมุมบนด้านขวามือเป็นห้างสรรพสินค้าสมัยใหม่ที่เปิดให้บริการในอำเภอเมืองมุกดาหาร และภาพระหว่างกลางเป็นรถยนต์ของชาวลาวที่เข้ามาซื้อสินค้าในห้างสรรพสินค้าสมัยใหม่ในฝั่งประเทศไทย โดยห้างมีการจัดที่จอดรถไว้ให้เป็นการเฉพาะ ขณะที่ภาพล่างสุดซ้ายและขวามือ เป็นสภาพเมืองที่มีการเติบโตมีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ ที่สะท้อนความเป็นเมืองที่กำลังขยายตัวของอำเภอเมืองมุกดาหาร

ภาพที่10.33 ด่านถาวรอำเภอเมืองมุกดาหาร

ภาพที่ 10.33 เป็นภาพอาคาร และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ณ ด่านถาวรมุกดาหาร ซึ่งที่ด่านนี้มีการแบ่งแยกการให้บริการของเจ้าหน้าที่ศุลกากรอย่างชัดเจน คือมีช่องทางการให้บริการ 3 ช่องทางได้แก่ ช่องทางการขนส่งสินค้า ช่องทางการผ่านแดนโดยไม่มีพาหนะ และช่องทางการผ่านแดนโดยมีพาหนะ จึงทำให้ไม่มีความแออัดของผู้เข้ารับบริการ โดยภาพด้านบนซ้ายเป็นภาพอาคารด่านศุลกากร ภาพด้านล่างซ้ายเป็นจุดให้บริการคนผ่านแดน ส่วนภาพด้านล่างขวาเป็นภาพผู้เข้ารับบริการช่องทางผ่านแดนโดยมีพาหนะส่วนตัวข้ามแดน ภาพดังกล่าวแตกต่างกับด่านถาวรคลองลึกที่อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้วอย่างชัดเจน

ภาพที่ 10.34 สภาพถนนเข้าสู่จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 10.34 แสดงถึงถนนเส้นทางระเบียง EWEC ระหว่างจังหวัดขอนแก่นเข้าสู่จังหวัดมุกดาหาร โดยตลอดเส้นทางจะพบทั้งถนน 2 ช่องทางจราจรและ 4 ช่องทางจราจร ทั้งนี้ถนนที่เป็น 4 ช่องทางจราจรจะพบเฉพาะในเขตเมืองเท่านั้น เช่น อำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอกาฬสินธุ์ เป็นต้น ส่วนพื้นที่เขตนอกเมืองไปแล้วจะเป็นถนน 2 ช่องจราจรทั้งหมด ซึ่งในภาพด้านบนนี้เป็นถนนแนวเส้นระเบียง EWEC จากอำเภอเมืองกาฬสินธุ์ไปสู่อำเภอเมืองมุกดาหาร ที่เป็นถนน 2 ช่องจราจร บางช่วงปรากฏมีรถใช้ถนนอย่างหนาแน่น

10.8 สรุปท้ายบท

อาจกล่าวได้ว่าถึงแม้เส้นทาง EWEC และ SEC มิได้เป็นเส้นทางใหม่ในประเทศไทย เนื่องจากมีแนวถนนเดิมอยู่แล้ว การดำเนินงานของประเทศไทยในส่วนนี้จึงเป็นเพียงการเชื่อมต่อเส้นทางรวมทั้งการปรับปรุงถนนให้ดีขึ้น ขณะเดียวกันเส้นทางเครือข่ายที่เชื่อมต่อเส้นทางทั้งสองก็มีอยู่แล้วเป็นจำนวนมากอันได้แก่ เส้นทางสายหลักของถนนเอเชียจากทวายไปสู่จังหวัดตากและถนนมิตรภาพจากกรุงเทพมหานครสู่นครราชสีมา-ขอนแก่น ตามลำดับ นอกจากนั้นยังมีถนนเครือข่ายเชื่อมโยงเส้นทางทั้งสองอีกมาก จึงนับว่าการเชื่อมโยงของเครือข่ายถนนระหว่างเส้นทางทั้งสองในประเทศไทยเป็นไปอย่างดี ในปัจจุบันได้มีโครงการรถไฟรางคู่จากมุกดาหารถึงแม่สอด โดยรัฐบาลไทยจะเจรจากับประเทศญี่ปุ่นและรถไฟรางคู่จากหนองคายมาอุดรธานี ขอนแก่น นครราชสีมา สู่ท่าเรือแหลมฉบัง ก็ยิ่งเพิ่มเครือข่ายและช่องทางคมนาคมขนส่งให้มากขึ้น จากงานของฉลองภพ ในปี 2555 (ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์, 2555) พบว่าเส้นทางดังกล่าวเริ่มมีผลในการลำเลียงสินค้าสู่ชายแดนอย่างจริงจังตั้งแต่ปี 2550 สร้างความคึกคักให้กับสินค้าผ่านแดนในจุดต่างๆ เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งรัฐบาลปัจจุบัน (ประยุทธ์ จันทร์โอชา) มีนโยบายที่จะจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ชายแดน 5 จุด ประกอบด้วย 4 จุดบน EWEC และ SEC คือ แม่สอด ซึ่งจะมี พ.ร.บ. เขตปกครองตนเองพิเศษมาสนับสนุนด้วย และมุกดาหาร ส่วนอีกสองจุดบน SEC ประกอบด้วย สระแก้ว และตราด ก็จะยิ่งช่วยให้การค้าชายแดนในจุดเหล่านี้คึกคักยิ่งขึ้น ถึงแม้สินค้าผ่านแดนจะไม่ได้มา

จากจังหวัดชายแดนโดยตรง ซึ่งต่อไปก็คงจะมีมากขึ้นก็จะทำให้เศรษฐกิจของเมืองบนเส้นทางดังกล่าวขยายตัวมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม จากกรณีศึกษาของแขวงสะหวันนะเขตในสปป.ลาวในบทที่ 7 พบว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษจะช่วยให้ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ที่เกี่ยวข้องดีขึ้น แต่พื้นที่ห่างไกลออกไปจะได้รับประโยชน์ไม่มากและจะมีปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ติดตามมาด้วยปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถ้าหากไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าที่ดีพอ ซึ่งก็คาดได้ว่าการเตรียมการล่วงหน้าคงทำได้อย่างจำกัดเนื่องจากข้อจำกัดทั้งทางด้านความรู้และงบประมาณ

อย่างไรก็ตามเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในปัจจุบันถึงแม้จะยังไม่มีความสำคัญในด้านปริมาณสินค้าที่นำเข้าและส่งออกระดับประเทศ แต่ในระยะยาวจะยิ่งเพิ่มความสำคัญยิ่งขึ้น และที่สำคัญจะช่วยเป็นการกระจายความเจริญไปสู่พื้นที่ห่างไกลจากเมืองหลัก เมืองรอง รวมทั้งลดปัญหาความมั่นคงจากการมีแรงงานต่างชาติเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศเป็นจำนวนมาก รวมทั้งลดปัญหาการค้ามนุษย์ลงได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากแรงงานส่วนหนึ่งสามารถมาทำงานแบบเช้ามาเย็นกลับได้ และเป็นการดึงดูดให้นักลงทุนหันมาสนใจลงทุนภายในประเทศแทนการเน้นการส่งออกไปลงทุนต่างประเทศแต่เพียงอย่างเดียวเพราะมีทางเลือกที่น่าสนใจ สำหรับการค้าชายแดนที่มีศักยภาพสูงคือ แม่สอด จังหวัดตาก มุกดาหาร และอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ทั้งนี้เพราะในแม่สอด ประเทศเมียนมาร์มีการพัฒนาเมืองคู่ขนานในฝั่งของตนและเชื่อมต่อไปถึงเมืองเมาะลำไยและสามารถต่อขึ้นทางเหนือผ่านกรุงเนย์ปิดอร์เข้าสู่ตอนใต้ของประเทศจีนได้ ส่วนที่มุกดาหารนั้นสามารถส่งข้ามแดนต่อไปทางเหนือของเวียดนามตอนกลางและส่งผ่านสปป.ลาวไปยังประเทศจีนตอนใต้ได้ ขณะนี้สระแก้วนั้นเป็นเส้นทางระยะสั้นที่สุดที่ไปสู่เมืองอุตสาหกรรมของเวียดนามใต้ได้ ขณะที่ชายแดนด้านจังหวัดตราดถึงแม้จะค้าขายกับกัมพูชาเป็นหลัก แต่ก็เป็นเมืองสำคัญและอาจจะต่อไปเวียดนามได้ในภายหลัง

ถึงแม้ในระยะแรกเมื่อมีโครงการ EWEC และ SEC จะไม่มีผลต่อการขนส่งสินค้ามากนัก แต่ทันทีที่ประกาศโครงการดังกล่าวก็มีผลทำให้ราคาที่ดินเริ่มปรับตัวสูงขึ้นเท่าตัวหรือสองเท่าตัว เนื่องจากมีการเก็งกำไรและคาดการณ์จะทำให้ราคาที่ดินสูงขึ้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปและไม่มีโครงการที่เป็นรูปธรรมมาสนับสนุน มีผลทำให้ราคาที่ดินชะลอตัวลง แต่ในปัจจุบันเริ่มมีการตื่นตัวกันอีกครั้ง ทำให้ตั้งแต่เริ่มประกาศโครงการดังกล่าวออกมา ที่ดินที่เส้นทาง EWEC และ SECพาดผ่านมีราคาเพิ่มขึ้นเป็น 6 เท่าตัว จังหวัดที่มีกิจกรรมการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจไม่มากอย่างเช่นจังหวัดกาญจนบุรี การมีโครงการท่าเรือน้ำลึกทวาย ทำให้ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นมาก มีผลทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทางการเกษตรเนื่องจากการทำการเกษตรบางชนิดอาจจะไม่คุ้มกับต้นทุนของราคาที่ดิน ที่ดินส่วนหนึ่งถูกทิ้งร้างเพื่อเก็งกำไร ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นกับจังหวัดส่วนใหญ่บน SEC และ EWEC ในกรณีของจังหวัดกาญจนบุรีถึงแม้จะมีพื้นที่มากแต่พื้นที่ส่วนใหญ่ยังอยู่ในการดูแลของทหาร การเก็งกำไรจึงทำในพื้นที่จำกัด ทำให้ราคาที่ดินพุ่งสูงขึ้นและมีปัญหาความขัดแย้งใน

การบุกรุกเข้าไปในเขตพื้นที่ทหาร ส่วนกรณีของจังหวัดตากมีการลดลงของพื้นที่ป่า จุดที่ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นเร็วมากคือที่อำเภอแม่สอด ล่าสุดมีรายงานว่าราคาที่ดินในอำเภอแม่สอดสูงถึงไร่ละ 15 ล้านบาท ส่วนกรณีของจังหวัดเพชรบูรณ์และขอนแก่นนั้นเป็นไปตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ขณะที่จังหวัดพิษณุโลกถูกกำหนดโดยผังเมืองให้เป็นพื้นที่สีเขียว ประกอบดับคนในจังหวัดพิษณุโลกก็อาจจะรักความเป็นเมืองสีเขียว จึงยังสามารถรักษาความเป็นเมืองสีเขียวไว้ได้ ส่วนในพื้นที่อื่นๆ นั้นก็เป็นไปตามการพัฒนาของอุตสาหกรรมในพื้นที่เหล่านั้น เช่นกรณีของฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี นครปฐม เป็นต้น ขณะที่เมืองชายแดนที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจคึกคัก เช่น สระแก้ว และมุกดาหาร ก็มีผลทำให้ราคาที่ดินสูงขึ้นด้วย แต่ทั้งหมดมีพื้นฐานเบื้องต้นจากโครงการ EWEC และ SEC เป็นสำคัญด้วย

ประเด็นต่อมาในบทนี้คือ กรณีศึกษาเรื่องยางพารา ทั้งนี้เพราะยางพารามีผลทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่การเกษตรจากการปลูกพืชอื่นๆ มาปลูกยางเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการปลูกยางมีการส่งเสริมโดยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ตั้งแต่ปี 2546 ประกอบกับการขึ้นราคาของที่ดินทำให้ต้นทุนที่ดินที่จะทำการเกษตรได้คุ้มทุนคือการปลูกยางพารา ในขณะที่ยางพารามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นถึงกิโลกรัมละ 135 บาทในปี 2553 หลังจากนั้นเพื่อผลผลิตยางออกสู่ตลาดเพิ่มมากขึ้นจากพื้นที่การผลิตที่เพิ่มขึ้น 5.59 ล้านไร่ในเวลา 9 ปี (2546-2554) ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจชลอตัวทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศจีน ทำให้ราคายางตกต่ำลงเหลือประมาณกิโลกรัมละ 50 บาท ในปี 2557 ในช่วงที่ยางราคาดีมีการบุกรุกพื้นที่วนอุทยานเพื่อปลูกยาง ขณะที่ไม่พบว่าจีนให้ความสนใจมาลงทุนปลูกยางในประเทศไทยมากนัก แต่จะสนใจในรูปการทำโรงงานแปรรูปยางและซื้อสวนยางต่อจากชาวสวนที่ปลูกยางตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป จนสามารถกรีดน้ำยางได้

สิ่งที่น่ากังวลในกรณีนี้ก็คือ มีแนวโน้มที่การเกษตรในประเทศไทยจะเปลี่ยนมาปลูกพืชเชิงเดียวในทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะมีผลต่อคุณภาพของดิน ตลอดจนการเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินในระยะยาว ซึ่งจะเป็นปัญหาสำคัญต่อคนในรุ่นต่อๆ ไปในประเทศไทย และคงจะยากที่จะเปลี่ยนแนวโน้มดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการรวมตัวกันเป็นเศรษฐกิจเดียวในอาเซียนในปี 2558 เกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งเป็นทางเลือกที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ที่ไม่ต้องเสี่ยงชีวิตกับสารเคมีและทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพของดิน และยิ่งมีความสำคัญลดลง ประเด็นนี้จึงเป็นประเด็นที่เป็นอันตรายที่จะต้องชี้ให้เห็นแต่เนิ่นๆ

สิ่งที่น่ากังวลอีกเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวิภาพในขณะที่ EWEC ยังมีความไม่สมบูรณ์ในบางจุด ซึ่งก็เป็นผลกีแก่ทรัพยากรธรรมชาติ คือเส้นทางจากอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จึงจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งตัดผ่านอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ยังคงเป็นถนนที่มีสองเส้นทางจราจร มีรถวิ่งสวนกัน และมักมีอุบัติเหตุจากดินถล่มและหินร่วงจากไหล่เขา ซึ่งถ้าพิจารณาจากมุมมองของทรัพยากรธรรมชาติย่อมเป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าจะมีการสร้างรถไฟรางคู่รวมทั้งการขยายถนนเนื่องจากมีการจราจรคับคั่งมากขึ้น ทางออกที่ดีที่สุดคือการทำอุโมงค์ให้

ยานพาหนะเหล่านี้ผ่าน แม้จะมีต้นทุนที่สูงขึ้นมาก แต่ก็จำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้เอาไว้ในระยะยาว

บทที่ 11
ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและนโยบายภาครัฐตามยุทธศาสตร์EWEC และ SEC

11.1 ผลกระทบด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) เป็นการกล่าวถึง ความหลากหลายของสายพันธ์สิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะพืชและสัตว์ในระบบนิเวศ โดยความหลากหลายทางชีวภาพสามารถพิจารณาได้จากความหลากหลายของสายพันธุ์ ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ และความหลากหลายภายในระบบนิเวศ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเนื่องจากความต้องการใช้ที่ดิน รวมถึงการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนที่อยู่อาศัยของมนุษย์ส่งผลให้ระบบนิเวศและพื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพได้รับผลกระทบตามไปด้วย

ส่วนการพัฒนาเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจ EWEC นั้น อาจไม่ส่งผลกระทบกับทางตรงต่อความหลากหลายทางชีวภาพดังกล่าวเท่าใดนัก เนื่องจากเป็นการเชื่อมต่อโครงข่ายถนนเดินที่มีอยู่แล้วและทำการปรับปรุง ตลอดจนการขยายเส้นทางเพื่อรองรับการเดินทางและขนส่งสินค้า แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปจากการสร้างถนนในระยะแรก ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงของความหลากหลายทางชีวภาพในรอบ 30 ปี ก็มีความน่าสนใจเช่นกัน จากการขยายตัวของเมืองอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัยของผู้คนในจังหวัดต่างๆบนเส้นทาง EWECเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นแรงกดดันเพิ่มขึ้นที่มีต่อระบบนิเวศ

Bertrand Hamaide(2554) ได้ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเน้นการเพิ่มพื้นที่เขตอนุรักษ์เพื่อให้สามารถเพิ่มจำนวนสายพันธุ์สัตว์ที่หายาก สายพันธุ์สัตว์หายาก ถูกคุกคาม หรือใกล้สูญพันธุ์ ที่น่าสนใจจากการศึกษานี้มี จำนวน 68 สายพันธุ์ (ข้อมูลจาก IUCN 2006) จำแนกเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมจำนวน 57 สายพันธุ์ สัตว์เลื้อยคลาน จำนวน 9 สายพันธุ์ และสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ จำนวน 2 สายพันธุ์ ปัจจุบัน ประเทศไทยอนุรักษ์ได้ 58 สายพันธุ์ ดังนั้น สายพันธุ์สัตว์ที่ต้องการอนุรักษ์เพิ่มในการศึกษานี้มี 10 สายพันธุ์

การประมาณต้นทุนในการรักษาพันธุ์สัตว์หายาก จะประมาณจาก Acquisition costs, Transaction costs, Potential damage costs และ Opportunity costs โดยต้นทุนค่าเสียโอกาสของการรักษาพื้นที่ เพื่อเป็นเขตอนุรักษ์ ประมาณได้จากความสูญเสียด้านเศรษฐกิจของผลผลิต (Gross product originating: GPO) ซึ่งคำนวณได้จากข้อมูลจำนวนประชากรและรายได้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่

การศึกษาเพื่อหาพื้นที่เขตอนุรักษ์เพิ่มเติม ใช้แนวคิดแบบจำลองการเลือกพื้นที่ (Site selection model) พื้นที่ที่จะถูกเลือกจะต้องมีขนาดเพียงพอต่อการขยายพันธุ์ของสัตว์ทุกสายพันธุ์ หรือขนาดพื้นที่เพียงพอต่อการอาศัยของสัตว์ทุกสายพันธุ์ การศึกษานี้ได้จำแนกแบบจำลองเป็น 3 กรณี คือ 1) กรณีพื้นที่ที่เพิ่มขึ้นไม่ได้เชื่อมต่อกับเขตอนุรักษ์เดิม 2) กรณีพื้นที่ที่เพิ่มขึ้นจะต้องเชื่อมต่อกับเขตอนุรักษ์เดิม และ 3) กรณีพื้นที่ที่เพิ่มขึ้นจะต้องเชื่อมต่อกับเขตอนุรักษ์เดิมและต้องใช้ต้นทุนต่ำที่สุด

ในงานนี้Hamaideได้ใช้ Linear programmingเพื่อหาคำตอบที่เหมาะสมของแบบจำลอง (ดูรายละเอียดภาคผนวกในท้ายบทที่ 11) นอกจากนั้น ยังสามารถคำนวณหาต้นทุนส่วนเพิ่มของการเพิ่มพื้นที่อนุรักษ์ โดยพบว่าอัตราการเพิ่มของต้นทุนส่วนเพิ่ม (Marginal cost) มีลักษณะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (Exponential) ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

1. สำหรับแบบจำลองที่ 1 พื้นที่ที่ได้รับเลือกให้เป็นเขตอนุรักษ์เพิ่มมีจำนวน 8 แห่ง ซึ่งสามารถอนุรักษ์ได้ 10 สายพันธุ์ โดยมี 6 แห่งสามารถอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ได้เพิ่มขึ้น 1 สายพันธุ์ และสัตว์ใหญ่อนุรักษ์ในพื้นที่ที่เชื่อมกับพื้นที่เดิมที่พบสัตว์ชนิดนั้น ซึ่งมีเพียง 1 พื้นที่เท่านั้น ต้นทุนทั้งหมดสำหรับการอนุรักษ์สัตว์ 10 สายพันธุ์ เท่ากับ 375 ล้านบาท และต้นทุนค่าเสียโอกาสเท่ากับ 11-489 ล้านบาท

2. สำหรับแบบจำลองที่ 2 พบว่า พื้นที่ที่ได้รับเลือกให้เป็นเขตอนุรักษ์เพิ่มมีจำนวน 5 แห่ง การเพิ่มพื้นที่ที่ติดกับเขตอนุรักษ์เดิมสามารถอนุรักษ์สายพันธุ์สัตว์ได้ 7 สายพันธุ์ และมีเพียง1 พื้นที่เท่านั้นที่สามารถอนุรักษ์สัตว์ใหญ่ได้ แต่ต้นทุนการอนุรักษ์กลับมากกว่าแบบจำลองที่ 1 คือ ต้นทุนเท่ากับ 587.3 ล้านบาท

3. สำหรับแบบจำลองที่ 3 พบว่า พื้นที่ที่ได้รับเลือกให้เป็นเขตอนุรักษ์เพิ่มมีเพียง 1 แห่ง กรณีนี้ไม่ได้ทำให้จำนวนสายพันธุ์สัตว์ที่อนุรักษ์ได้เปลี่ยนแปลงจากแบบจำลองที่ 2 แต่ต้นทุนการอนุรักษ์น้อยกว่าแบบจำลองที่ 2 เนื่องจากเป็นเงื่อนไขของแบบจำลองที่ 3 นี้อยู่แล้ว

กล่าวโดยสรุป แบบจำลองที่ 1 คือ พื้นที่ที่เพิ่มไม่จำเป็นต้องเชื่อมกับพื้นที่เดิม สามารถอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ได้มากที่สุด การเพิ่มพื้นที่อนุรักษ์โดยต้องมีการเชื่อมต่อกับพื้นที่เดิมไม่ว่าแบบใดก็ตาม ให้ผลลัพธ์ด้านจำนวนสายพันธุ์ที่อนุรักษ์ได้ไม่แตกต่างกัน แต่ต้นทุนแตกต่างกัน โดยแบบจำลองที่ 2 คือ พื้นที่ที่เพิ่มจะต้องติดเขตอนุรักษ์เดิมมีต้นทุนสูงที่สุด

11.1.1 ภาพรวมของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพ

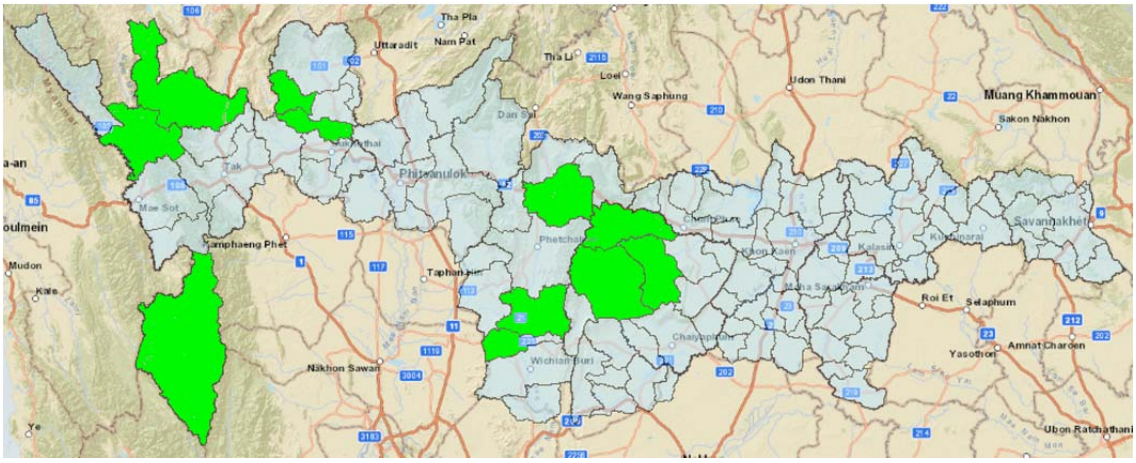
ในรายงานวิจัยฉบับนี้ ได้แบ่งเขตพื้นที่ของประเทศไทย ซึ่งมีการจัดแบ่งตามกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ในพื้นที่นั้นๆ เป็นหลัก อันประกอบไปด้วย พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่อุตสหกรรม และพื้นที่เมือง ที่อยู่อาศัย โดยความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ชนิดต่างๆ นั้นพบมากในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ เนื่องจากเขตพื้นที่อื่นนั้นมีการเข้ามาอาศัยของมนุษย์เป็นจำนวนมาก รวมถึงมีสิ่งก่อสร้าง มลภาวะที่ไม่เอื้อให้สิ่งมีชีวิตอื่นอาศัยอยู่ได้ ส่งผลให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นของสัตว์ตามมา ดังนั้นจุดเน้นในการหาข้อมูลความหลายหลายทางชีวภาพที่เกี่ยวข้องจึงเน้นเฉพาะในพื้นที่ป่า รวมไปถึงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซึ่งอยู่ในพื้นที่จังหวัดที่เกี่ยวข้องกับเส้นทาง EWEC โดยตั้งสมมุติฐานว่า การอพยพของสัตว์ต่างๆ นั้นต้องเป็นการย้ายถิ่นฐานไปยังจุดที่พวกมันสามารถอยู่อาศัยได้ และมีระบบนิเวศที่สมบูรณ์สำหรับการดำรงชีวิต ซึ่งก็คือพื้นที่ป่าส่วนที่ยังคงสมบูรณ์ โดยพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มจังหวัดบนเส้นทาง EWEC สามารถ

แสดงในตารางที่ 11.1 และภาพที่ 11.1 ตามลำดับโดยในภาพที่ 11.1 พื้นที่สีเขียว คือ พื้นที่ป่าที่เป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มจังหวัดในเส้นทาง EWEC จากการพิจารณาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นว่ากลุ่มจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับเส้นทาง EWEC นั้น มิได้มีพื้นที่อนุรักษ์ หรือพื้นที่เกี่ยวข้องในการรักษาสายพันธ์ในทุกจังหวัด กล่าวคือ จังหวัดมุกดาหาร พิษณุโลก กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม นั้น ไม่มีพื้นที่ใดเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ ส่งผลให้ไม่มีข้อมูลการค้นพบสายพันธุ์สัตว์ต่างๆในพื้นที่จังหวัดนั้นๆ เลย

ตารางที่ 11.1 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและจังหวัดที่ตั้ง

ลำดับที่	รายชื่อเขตรักษาพันสัตว์ป่า	พื้นที่จังหวัด
1	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าถ้ำเจ้าราม	สุโขทัย
2	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตะเบาะ-ห้วยใหญ่	ชัยภูมิ เพชรบูรณ์
3	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูผาแดง	เพชรบูรณ์
4	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว	ชัยภูมิ
5	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าผาผึ้ง	ชัยภูมิ
6	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง	ตาก
7	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร	ตาก
8	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ตื่น	ตาก
9	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย	ตาก
10	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง	ตาก

ภาพที่ 11.1 พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ารายจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับเส้นทาง EWEC

ความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ต่างๆ ภายในประเทศไทยนั้นแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม โดยการจำแนกของ กลุ่มงานวิจัยสัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชดังต่อไปนี้

(1) กลุ่มสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ซึ่งจัดอยู่ในไฟลัมสัตว์มีกระดูกสันหลัง ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพแตกต่างกันได้ขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ มีสายพันธุ์ประมาณ 4500 ชนิด ส่วนมากเป็นสัตว์บก เช่น ช้าง ม้า วัว สุนัข เป็นต้น และเกือบทุกชนิดออกลูกเป็นตัว

(2) กลุ่มนก จัดอยู่ในไฟลัมสัตว์มีกระดูกสันหลังเช่นเดียวกับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม โดยมีลักษณะทางกายภาพทั่วไปที่คล้ายกัน คือ เป็นสัตว์ทวิบาท เลือดอุ่น ออกลูกเป็นไข่ มีปีก และมีมวลกระดูกกลวงเบา

(3) กลุ่มสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “สัตว์ครึ่งน้ำ ครึ่งบก” ลักษณะทางกายภาพที่สำคัญคือ มีผิวเมือกลื่นเพื่อให้ผิวหนังชุ่มชื้น ไม่มีเกล็ด หายใจด้วยปอด เหงือกและผิวหนัง เป็นสัตว์เลือดเย็น

(4) กลุ่มสัตว์เลื้อยคลาน เป็นกลุ่มสัตว์ที่มีสายพันธุ์สืบทอดมายาวนานมาก มีทั้งแบบที่อาศัยบนบกและในน้ำ มีหลายประเภทย่อย อาทิ งู กิ้งก่าหรือจระเข้ เต่า เป็นต้น

ในประเทศไทยพบว่ามีสัตว์อยู่ทั้ง 4 สายพันธุ์ กระจายตัวอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ แต่จากการสำรวจและจัดกลุ่มของสายพันธุ์สัตว์ที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ในประเทศไทย โดยอ้างอิงจากรายงานของ International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) ในปี 2010 ซึ่งพบว่า สายพันธุ์สัตว์ในประเทศไทยที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์และมีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ในกลุ่มจังหวัดบนEWEC นั้น มีอยู่ ประมาณ 68 สายพันธุ์ โดยแบ่งเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 57 สายพันธุ์ สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 2 สายพันธุ์ และสัตว์เลื้อยคลาน 9 สายพันธุ์ ตามลำดับโดยจากการสำรวจพบว่า ไม่สามารถทำการระบุจำนวนประชากรของสัตว์ในแต่ละสายพันธุ์ได้มากนัก ดังนั้น จึงมีการระบุจากการสำรวจของเจ้าหน้าที่อุทยานฯ นักวิจัย โดยแบ่งกลุ่มการพบของแต่ละสายพันธุ์ตามตารางที่ 11.2

ตารางที่ 11.2 รหัสระบุสถานการณ์คงอยู่ของสายพันธุ์สัตว์

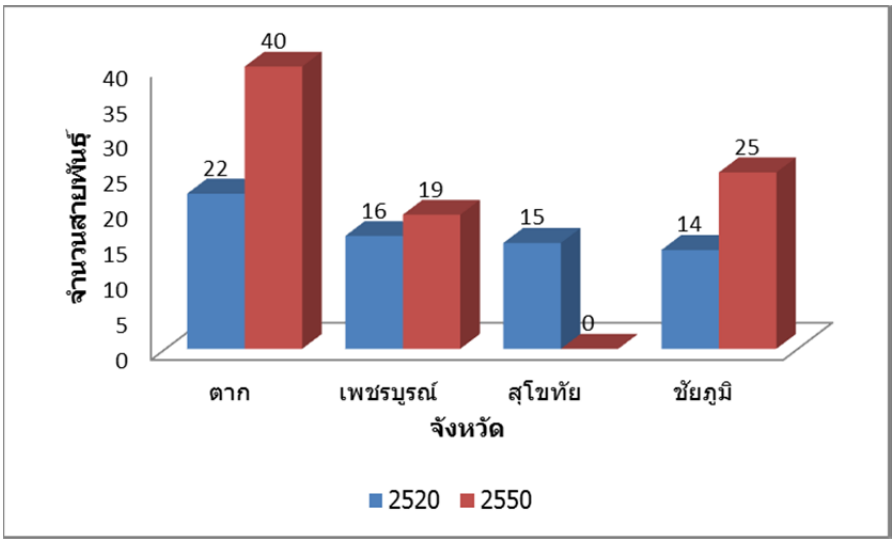
รหัส	ความหมาย
0	สูญพันธุ์ / ไม่มีการค้นพบ/ไม่มีหลักฐานการค้นพบ
1	ไม่สูญพันธุ์ / มีการค้นพบแน่นอนพร้อมหลักฐาน
2	ไม่ยืนยัน / มีการค้นพบ หรือพบเห็น แต่ไม่มีหลักฐาน

ภาพรวมของงานวิจัยฉบับนี้ในเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ จะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของจำนวนสายพันธุ์เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่การค้นพบ และการอยู่อาศัยของสัตว์เหล่านี้ โดยอาศัยข้อมูลจากปี พ.ศ. 2520 ซึ่งมีการเก็บและรวบรวมไว้โดย นพ.บุญส่ง เลขะกุล และคณะ นำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลของฐานข้อมูลสัตว์ป่าของไทย ปี พ.ศ.2550 เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลง และวิเคราะห์ผลการเปลี่ยนแปลงของสายพันธุ์สัตว์ในรอบ 30 ปี ซึ่งจะมีรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

11.1.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบจำนวนสายพันธุ์และการมีอยู่ของสัตว์ในพื้นที่

จากการสืบค้นข้อมูลและดำเนินการเปรียบเทียบกันในพื้นที่จังหวัดที่เกี่ยวข้องกับเส้นทาง EWEC และมีเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าระหว่างปี พ.ศ.2520 และปี พ.ศ.2550 ด้านจำนวนสายพันธุ์สัตว์ที่เหลืออยู่สามารถแสดงได้ในภาพที่ 11.2 ดังนี้

ภาพที่ 11.2 จำนวนสายพันธุ์สัตว์ในปี 2520 และ 2550

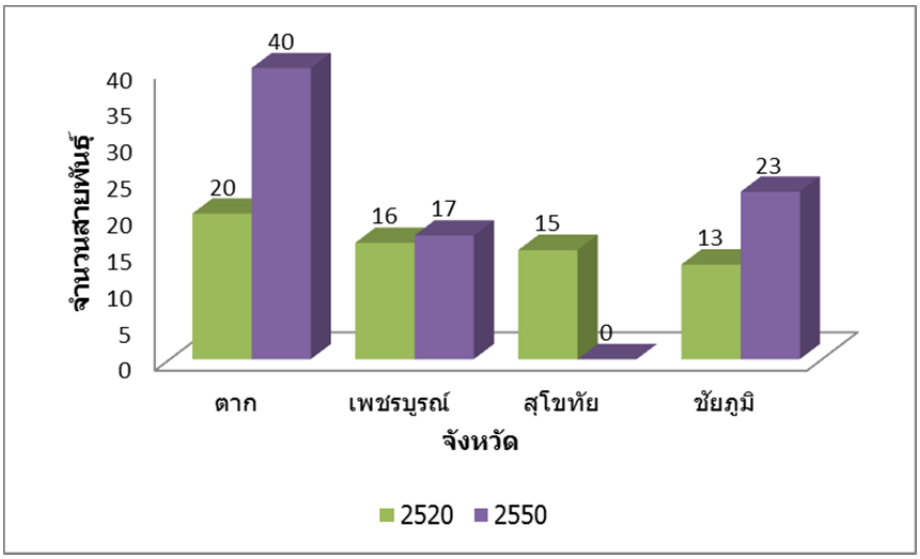

จากข้อมูลบ่งชี้ว่าน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงสถานที่อยู่ของสัตว์ป่าเพราะมีจำนวนสายพันธุ์สัตว์ต่างๆ เพิ่มขึ้นในพื้นที่อนุรักษ์ สันนิษฐานว่าอาจเกิดจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าซึ่งเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ ส่งผลให้มีการย้ายถิ่นฐานของสัตว์ ทำให้มีจำนวนสายพันธุ์เพิ่มขึ้น โดยในพื้นที่จังหวัดตากมีการเพิ่มจำนวนของสายพันธุ์มากที่สุด รองลงมาคือ ชัยภูมิ และเพชรบูรณ์ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัยพบว่า มีจำนวนสายพันธุ์สัตว์ลดลงมาก เนื่องจากพื้นที่ป่าถูกทำลายลงไปมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างปี 2520-2544 ทำให้สายพันธุ์สัตว์ป่าไม่เหลืออยู่เลยที่อาจสืบเนื่องมาจากการอพยพของสัตว์ป่าไปอยู่ในเขตพื้นที่อื่นซึ่งความเป็นไปได้มากในกรณีนี้คือย้ายไปอยู่จังหวัดตากซึ่งติดต่อกับจังหวัดสุโขทัย โดยข้อมูลทั้งหมดนี้เป็นข้อมูลของสายพันธุ์ที่อยู่ในข่ายเฝ้าระวังการสูญพันธุ์เท่านั้น มิได้หมายถึงไม่มีสายพันธุ์สัตว์อื่นๆ อยู่ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัยเลย

เมื่อทำการจำแนกตามกลุ่มชนิดของสายพันธุ์สัตว์ อันประกอบด้วย สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก และสัตว์เลื้อยคลาน เพื่อเปรียบเทียบดูว่าสัตว์กลุ่มใดมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่อาศัยมากน้อยกว่ากัน ในภาพที่ 11.2เป็นการแสดงการเปรียบเทียบของจำนวนสายพันธุ์กลุ่มสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม พบว่า การเปลี่ยนแปลงแบ่งเป็นสองกลุ่มใหญ่ ประกอบด้วย กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงมาก คือ จังหวัดตาก สุโขทัย และชัยภูมิตามลำดับ ส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนสายพันธุ์น้อยมาก คือ มีจำนวนสายพันธุ์เพิ่มขึ้นเพียง1 ชนิดเท่านั้น

ส่วนสายพันธุ์กลุ่มสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก ซึ่งอยู่ในกลุ่มการเฝ้าระวังของการสูญพันธุ์นั้น มีเพียง 2 สายพันธุ์ คือ กะท่าง และกบอกหนามจันทบุรี ซึ่งพบว่าในพื้นที่จังหวัดตาก และเพชรบูรณ์เท่านั้นที่มีการเปลี่ยนแปลง คือ ที่จังหวัดตากกบอกหนามจันทบุรีซึ่งเคยพบในปี พ.ศ.2520 กลับไม่มีการพบอีกแล้วในปี พ.ศ.2550 และในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ จากที่ไม่พบสัตว์สองชนิดนี้เลยในปี พ.ศ.2520 กลับมีการพบกะท่าง ในพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังแสดงในตามรางที่ 11.3

ภาพที่ 11.3 จำนวนสายพันธุ์สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในปี 2520 และ 2550

ตารางที่ 11.3 จำนวนสายพันธุ์สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกที่พบในปี พ.ศ.2520 และ 2550

จังหวัด	ปี พ.ศ.	
	2520	2550
ตาก	1	0
เพชรบูรณ์	0	1
สุโขทัย	0	0
ชัยภูมิ	0	0

ส่วนสุดท้ายเป็นสายพันธุ์กลุ่มสัตว์เลื้อยคลาน โดยจากข้อมูลพบว่า มีการปลี่ยนแปลงในจังหวัดตากและจังหวัดเพชรบูรณ์ กล่าวคือในจังหวัดตาก พบว่า ในปี พ.ศ.2520 มีการพบเต่าปูลู และจากการสำรวจในปี พ.ศ.2550 กลับไม่มีการพบสายพันธุ์นี้อีกแล้ว และในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ กลับมีการค้นพบเต่าปูลูจากข้อมูลปี พ.ศ.2550 จากในปี 2520 ไม่มีการพบสายพันธุ์นี้ (ตารางที่ 11.4)

ตารางที่ 11.4 จำนวนสายพันธุ์สัตว์เลื้อยคลานที่พบในปี พ.ศ.2520 และ 2550

จังหวัด	สัตว์เลื้อยคลาน	
	2520	2550
ตาก	1	0
เพชรบูรณ์	0	1
สุโขทัย	0	0
ชัยภูมิ	1	1

เมื่อทำการเปรียบเทียบการศึกษาของ Bertrand Hamaideและการศึกษาของทีมวิจัยนี้ พบว่า แหล่งข้อมูลจำนวนสัตว์แต่ละสายพันธุ์ในประเทศไทยมีที่มาจากแหล่งเดียวกัน แต่วัตถุประสงค์การศึกษาที่ต่างกัน จึงทำให้ได้ผลที่ได้แตกต่างกัน (ตารางที่ 11.5)

ตารางที่11.5 เปรียบเทียบการศึกษาของ Bertrand Hamaideและการศึกษาครั้งนี้

ประเด็นเปรียบเทียบ	การศึกษาของ Bertrand Hamaide (ใช้ข้อมูลปี2520)	การศึกษาครั้งนี้ (ใช้ข้อมูลปี 2549-2551)
สายพันธุ์สัตว์ที่สนใจ	68 สายพันธุ์ จำแนกเป็น - สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมจำนวน 57 สายพันธุ์ - สัตว์เลื้อยคลาน จำนวน 9 สายพันธุ์ - สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ จำนวน 2 สายพันธุ์	เลือกสายพันธุ์กลุ่มเดียวกัน เพื่อทำการเปรียบเทียบการดำรงอยู่ของสายพันธุ์ ในปัจจุบัน (พ.ศ.2551)
แหล่งข้อมูล	IUCN	IUCN, สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กลุ่มงานวิจัยสัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	เพื่อหาพื้นที่อนุรักษ์เพิ่มเติม ที่จะทำให้สามารถอนุรักษ์พันธุ์สัตว์หายากได้เพิ่มขึ้น และประมาณต้นทุนของการอนุรักษ์เพิ่ม	เพื่อเปรียบเทียบการดำรงอยู่ของสายพันธุ์สัตว์ ในพื้นที่อนุรักษ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และหาความเป็นไปได้ในการประเมินผลกระทบจากการมีโครงการพัฒนาเส้นทางEWECว่ามีผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่จังหวัดที่เกี่ยวข้องหรือไม่

ประเด็นเปรียบเทียบ	การศึกษาของ Bertrand Hamaide (ใช้ข้อมูลปี 2520)	การศึกษาครั้งนี้ (ใช้ข้อมูลปี 2549-2551)
ผลการศึกษา	การเพิ่มพื้นที่อนุรักษ์ทำให้สามารถอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ได้เพิ่มขึ้น	ผลการวิเคราะห์เบื้องต้นเชิงเปรียบเทียบพบว่า มีความเป็นไปได้ในการอพยพของสัตว์บางชนิด ในหลายพื้นที่ โดยเปลี่ยนแหล่งถิ่นที่อยู่ ไปยังผืนป่าในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งอาจเกิดได้จากหลายสาเหตุ อาทิ การขยายตัวของเมือง แหล่งอาศัยของมนุษย์ และพื้นที่อุตสาหกรรมในท้องถิ่น เป็นต้น

ที่มา: จากการสังเคราะห์โดยทีมวิจัยมิติเศรษฐศาสตร์

โดยสรุปในการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์บก 3 ประเภท ได้แก่ สัตว์ที่เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์ครึ่งน้ำครึ่งบก และสัตว์เลื้อยคลาน ที่อาจจะได้รับผลกระทบจาก EWEC ไม่พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการมีอุตสาหกรรมตลอดจนมีการเปลี่ยนพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่การเกษตรและมีพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยเพิ่มขึ้น แต่ประเภทสัตว์ที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์มิได้มีจำนวนสายพันธุ์ลดลง ถึงแม้มีการเปลี่ยนแปลงมากในบางพื้นที่ อย่างเช่นจังหวัดสุโขทัย แต่ก็มีการชดเชยจากการที่สัตว์ได้อพยพไปอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ในกรณีนี้คือจังหวัดตาก แต่ถ้าในอนาคตพื้นที่ป่าในจังหวัดตากลดลงไปมาก ตรงนี้อาจจะมีผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพของทั้งพืชและสัตว์เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของการใช้เส้นทางนี้เริ่มมีนัยสำคัญในปี 2550 ข้อมูลในปี 2549-2551 อาจจะไม่เพียงพอที่จะให้ภาพในปัจจุบันและอนาคต

11.2 ผลกระทบทางสังคมบนระเบียง EWEC และ SEC

ประเด็นของปัญหาสังคมที่ศึกษาได้แก่ (1) ปัญหาความยากจน และ (2) ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

11.2.1 ปัญหาความยากจน

ประเด็นที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นการพิจารณาถึงปัญหาความยากจน การวัดความยากจนวัดได้ในมิติทางด้านรายได้หรือรายจ่าย โดยอาศัยเส้นแบ่งที่เรียกกว่าเส้นความยากจน (Poverty line) ซึ่งมีแนวทางการประเมินเส้นนี้สองทางได้แก่ (1) ประเมินความยากจนจากความจำเป็นในการดำรงชีพระดับพื้นฐาน หรือที่เรียกว่า เส้นความยากจนสัมบูรณ์ (Absolute poverty line) คำนวณจากการใช้จ่ายเงินสำหรับการบริโภคที่ให้สารอาหารครบห้าหมู่ เสื้อผ้า ยารักษาโรค เท่าที่จำเป็นผลจากการคำนวนดังกล่าว คือ ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพขั้นพื้นฐาน ซึ่งก็จะเท่ากับรายได้ที่ควรจะได้รับ และแนวทางที่สอง เป็นการประเมินเส้นความยากจนด้วยการเปรียบเทียบ (Relative poverty) วิธีนี้

คำนวณจากค่าใช้จ่ายเฉลี่ยที่เกิดขึ้นจริงของประชากรกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมากำหนดเป็นเส้นแบ่งความยากจน ค่าเส้นความยากจนจึงสูงกว่าวิธีการแรก เพราะไม่ได้คำนวณจากความจำเป็นพื้นฐาน แต่อาศัยความสัมพันธ์ของระดับรายได้ของประชากรในแต่ละระดับ (Foster, James and others. 2013:27-29และอิศรา ศานติศาสน์. 2554: 81-124) ในการวิจัยก็มักนิยมทั้งสองแนวทาง ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัยนั้นๆ ในงานวิจัยนี้ได้ใช้แนวทางแรกเพราะการวิเคราะห์เส้นความยากจนของประเทศไทย จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม จำแนกตามภูมิภาค การวัดค่าความจำเป็นอยู่บนพื้นฐานที่เท่ากัน แต่ระดับราคาต่างกัน ทำให้สามารถนำค่านี้มาใช้เป็นเกณฑ์ สำหรับการวิเคราะห์ระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนของแต่ละจังหวัดได้ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมก็มีการประเมินเส้นความยากจนของแต่ละจังหวัดไว้ด้วยเช่นกันซึ่งสามารถสืบค้นได้จากเว็บไซต์ของสำนักฯ ได้ที่ http://social.nesdb.go.th/SocialStat/StatSubDefault_Final.aspx?catid=13 (วันที่ 10 กรกฎาคม 2557)

ตารางที่ 11.6 เส้นความยากจนสัมบูรณ์ปี พ.ศ. 2543-2554 (บาทต่อเดือนต่อคน) จำแนกตามภาค

ภาค	2543	2545	2547	2549	2551	2553	2554
กรุงเทพฯ	2,167	2,205	2,315	2,526	2,677	2,778	2,910
ภาคกลาง	1,785	1,828	1,955	2,216	2,395	2,515	2,617
ภาคเหนือ	1,381	1,432	1,532	1,736	1,925	2,055	2,160
ภาคอีสาน	1,313	1,346	1,427	1,671	1,882	2,020	2,131
ภาคใต้	1,553	1,608	1,737	2,039	2,226	2,371	2,500
ทั่วประเทศ	1,556	1,607	1,721	1,973	2,170	2,305	2,422

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (ออนไลน์)

จากตารางที่ 11.6 จะพบว่ากรุงเทพมหานคร เป็นจังหวัดที่มีค่าเส้นความยากจนสูงที่สุด เนื่องจากมีค่าครองชีพสูงกว่าพื้นที่อื่นๆ ทั่วประเทศ ภาคกลางและภาคใต้เป็นภูมิภาคที่มีค่าเส้นความยากจนสูงเป็นลำดับรองลงมาด้วยเหตุผลเดียวกัน เฉพาะจังหวัดบนระเบียง SEC กรุงเทพมหานคร มีค่าเส้นความยากจนเท่ากับ 2,910 บาทต่อคนต่อเดือน อันดับสองเป็นจังหวัดชลบุรี และอันดับที่สามคือจังหวัดสมุทรปราการ ขณะที่จังหวัดที่อยู่บนระเบียง EWEC มีค่าเส้นความยากจนอยู่ในลำดับท้าย ส่วนการเพิ่มขึ้นของเส้นความยากจนเกิดจากอัตราเงินเฟ้อ เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนคนจนระหว่างปี 2545 กับปี 2554 จะพบว่ามี 3 จังหวัดที่อยู่บนระเบียง SEC มีสัดส่วนของคนจนเพิ่มมากขึ้นได้แก่ กรุงเทพมหานคร ราชบุรี และนครปฐม สำหรับระเบียง EWEC มีสัดส่วนคนจนน้อยลงอย่างไรก็ตาม การมีคนจนที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นหรือลดลงเป็นภาพสะท้อนว่ารายได้ของคนเหล่านั้นเพิ่มขึ้นเหนือเส้นความยากจนหรือลดลงทำให้มีคนยากจนเพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตามในการที่จะตัดสินสถานการณ์ในภาพรวมจะต้องไม่ดูเฉพาะตัวเลขสัดส่วนของคนจนที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง แต่จะต้องดูสัดส่วนทั้งหมดว่าสูงหรือต่ำด้วย ถ้าหากคิดตัวเลขร้อยละ 10 เป็นจุดแบ่งของสถานการณ์ความยากจน เนื่องจากตัวเลขเฉลี่ยของประเทศอยู่ที่ร้อยละ 13.15 ในปี 2554 โดยรวมของแต่ละจังหวัดบน SEC จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนเกินร้อยละ 10 จากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย กาญจนบุรี ราชบุรี สระแก้ว ตราด นครนายก ปราจีนบุรี จันทบุรี ตามลำดับ ที่มีสัดส่วนคนจนจากร้อยละ 32 ไปถึงร้อยละ 12.1 ส่วนจังหวัดที่มีปัญหาน้อยจนเกือบจะไม่มีปัญหาได้แก่ ฉะเชิงเทรา กรุงเทพมหานคร นครปฐม ชลบุรี และสมุทรปราการ ตามลำดับ ที่มีสัดส่วนคนยากจนในปี 2554 จากร้อยละ 8.0 ถึงร้อยละ 1.9 เป็นที่น่าสังเกตว่าเมืองที่มีสัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมสูงจะมีสัดส่วนคนยากจนลดลงตามลำดับ เริ่มจากปราจีนบุรี โดยที่จันทบุรีเป็นข้อยกเว้นเพราะภาคเกษตรมีอัตราการขยายตัวค่อนข้างดี จึงนำไปสู่ข้อสรุปได้ว่าการเพิ่มสัดส่วนอุตสาหกรรมในพื้นที่อาจจะช่วยลดปัญหาความยากจนลงได้

สำหรับเส้นทาง EWEC ถึงแม้ความยากจนของทุกจังหวัดจะลดลง อันเป็นผลจากการที่จังหวัดทั้งหมดบนเส้นทางนี้มีสัดส่วนของภาคนอกการเกษตรเพิ่มขึ้นจนเท่ากับค่าเฉลี่ยของประเทศ ซึ่งก็อาจจะกล่าวได้ว่าส่วนหนึ่งเป็นผลจากเส้นทางดังกล่าว แต่โดยภาพรวมแล้วพื้นที่ส่วนใหญ่ยังมีสัดส่วนคนจนค่อนข้างมาก ที่มีปัญหามากที่สุดคือจังหวัดตาก ที่ยังมีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดในปี 2554 คือร้อยละ 43.5 ซึ่งได้ลดลงอย่างมากจากปี 2545 ซึ่งมีสูงถึงร้อยละ 62.78 ทั้งนี้เพราะจังหวัดตากยังมีพื้นที่ป่าและพื้นที่การเกษตรค่อนข้างมากจึงมีคนยากจนและคนชายขอบค่อนข้างมาก ประกอบกับการเป็นเมืองชายแดนที่มีการค้าขยายตัวรวดเร็วทำให้ปัญหาความยากจนลดลงมากพอสมควร แต่ก็ยังนับได้ว่าจังหวัดตากยังเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนมากที่สุดบน EWEC รองลงมาคือ กาฬสินธุ์ ซึ่งมีสัดส่วนคนจนในปี 2554 ร้อยละ 28.63 ซึ่งก็ลดลงมาจากปี 2545 ค่อนข้างมาก คือร้อยละ 37.13 ตามมาด้วยจังหวัดชัยภูมิที่สัดส่วนคนจนปี 2554 ยังสูงถึงร้อยละ 23.76 แต่ก็เช่นเดียวกันกับกาฬสินธุ์ ที่สัดส่วนคนจนลดลงจากร้อยละ 36.85 ในปี 2545 ที่น่าสนใจมากอีกจังหวัดหนึ่งคือ เพชรบูรณ์ ที่ถึงแม้สัดส่วนคนจนในปี 2545 จะยังสูงถึงร้อยละ 23.25 ในปี 2554 แต่ก็ได้ลดลงมาอย่างมากจากปี 2545 ซึ่งสูงถึงร้อยละ 57.69 การขยายตัวของทุกภาคการผลิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ทำให้สัดส่วนคนจนลดลงมาก จังหวัดที่สัดส่วนคนจนลดลงใกล้ค่าเฉลี่ยของประเทศคือ พิษณุโลกและมหาสารคาม ส่วนจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนลดลงต่ำกว่าร้อยละ 10 คือ มุกดาหารและขอนแก่น ตามลำดับ โดยมีสัดส่วนของการลดลงของความยากจนใกล้เคียงกันคือมุกดาหารลดลงจากร้อยละ 37.06 ส่วนขอนแก่นร้อยละ 35.66 ในปี 2545 ดังนั้นถึงแม้จังหวัดบนเส้นทาง EWEC จะยังมีสัดส่วนคนจนค่อนข้างสูง แต่ก็เป็นที่ปรากฏชัดว่าสัดส่วนดังกล่าวได้ลดลงจากปี 2545 ค่อนข้างมาก ดังนั้นอาจจะสรุปได้ว่า EWECมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ปัญหาความยากจนในพื้นที่ดังกล่าวลดลงจากการมีสัดส่วนพื้นที่ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น

หรือการเป็นเมืองชายแดน หรือทั้งสองปัจจัยร่วมกันในกรณีของเมืองชายแดน เช่น ตาก (โปรดดูตารางที่ 11.7 ประกอบ)

การค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการค้นพบในบทที่ 9 ที่เกี่ยวกับโครงสร้างอุตสาหกรรมที่ชี้ให้เห็นว่าจังหวัดที่เริ่มมีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมอื่นๆ หรืออุตสาหกรรมเบา ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ไม่ยากในการปรับเปลี่ยนจากเมืองเกษตรเป็นเมืองอุตสาหกรรมใหม่ โดยเริ่มจากอุตสาหกรรมเบาดังกล่าวจะมีผลการเชื่อมโยงไปทั้งข้างหน้าและข้างหลังสูง ที่ช่วยให้เกิดการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น และมีผลทำให้การกระจายรายได้ดีขึ้นหรืออย่างน้อยความยากจนลดลงในกรณีนี้

ตารางที่ 11.7 สัดส่วนคนจนต่อประชากรของจังหวัดปี พ.ศ. 2543-2554 จำแนกตามจังหวัด

จังหวัด	2545	2549	2554
SEC			
กรุงเทพฯ	**6.49**	**3.10**	**7.83**
ชลบุรี	4.07	2.90	2.43
สมุทรปราการ	9.81	3.98	1.86
นครปฐม	**5.86**	**4.74**	**6.69**
จันทบุรี	21.52	11.10	12.11
ระยอง	23.64	8.37	3.62
ราชบุรี	**17.84**	**22.41**	**30.10**
ตราด	38.41	28.63	19.96
นครนายก	22.74	11.10	14.78
กาญจนบุรี	54.24	31.00	32.59
ฉะเชิงเทรา	17.38	15.07	7.94
ปราจีนบุรี	38.03	16.92	13.14
สระแก้ว	70.49	59.99	27.39
EWEC			
ขอนแก่น	35.66	34.97	9.31
มุกดาหาร	37.06	23.72	9.97
กาฬสินธุ์	37.13	43.23	28.63
สุโขทัย	53.41	32.38	13.39
มหาสารคาม	39.69	27.13	12.94
ตาก	62.78	36.88	43.53
ชัยภูมิ	36.85	47.14	23.76
พิษณุโลก	35.69	23.3	13.59
เพชรบูรณ์	57.69	34.00	23.25
ทั่วราชอาณาจักร	32.64	23.43	13.15

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2557)

[1] คิดเปรียบเทียบระหว่างปี 2545 และ 2554

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่าเส้นทาง EWEC มีส่วนช่วยสำคัญในการลดปัญหาความยากจนลงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดชายแดน เช่น ตากและมุกดาหาร ขณะที่ขอนแก่นและเพชรบูรณ์ ภาคนอกการเกษตรที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นมีส่วนช่วยลดปัญหาความยากจนดังกล่าวส่วนการกระจายรายได้จะดีขึ้นด้วยหรือไม่จะได้มีการวิเคราะห์ต่อไป

11.2.2 ปัญหาความเหลื่อมล้ำ

การวัดความเหลื่อมล้ำมีหลายวิธี อาทิ การพิจารณาเส้น Lorenz curve (LC) อาศัยหลักการที่ว่ารายได้ของประชากรในแต่ละกลุ่มห่างออกไปจากค่าเฉลี่ยของรายได้ของประชากรทั้งหมด ทั่วไปมักทำการแบ่งกลุ่มประชากรออกเป็น 5 กลุ่มได้แก่ กลุ่มแรกประชากรผู้มีรายได้น้อยที่สุดร้อยละ 20 กลุ่มที่สองประชากรผู้มีรายได้น้อยร้อยละ 20 กลุ่มที่สามประชากรผู้มีรายได้ปานกลางร้อยละ20 กลุ่มที่สี่ประชากรผู้มีรายได้สูงร้อยละ 20 และกลุ่มที่ห้าประชากรผู้มีรายได้สูงที่สุดร้อยละ 20 ทั้งนี้หากรายได้ของประชากรในแต่ละกลุ่มใกล้เคียงกัน เส้น LC จะเข้าใกล้เส้นกึ่งกลางของกราฟ (เส้น 45 องศา) แต่หากมีความเหลื่อมล้ำหรือแตกต่างกันมากเส้น LCจะออกห่างจากเส้นกึ่งกลางมาก การคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เท่าเทียมกัน (Gini coefficient) ก็อาศัยหลักการของเส้น LC เช่นกัน เพียงแต่เปลี่ยนเป็นการคำนวณหาค่าพื้นที่ใต้เส้นกึ่งกลาง ทำให้ค่าสัมประสิทธิ์ Gini จึงมีค่าสอดคล้องกับเส้น LC ด้วย คือ ค่าสัมประสิทธิ์Gini ที่เข้าใกล้ 1 หมายถึง ความไม่เท่าเทียมกันมากที่สุด และค่าเข้าใกล้ 0 หมายถึง ความเท่าเทียมกันมากที่สุด ค่าสัมประสิทธิ์ Giniมีข้อเสียที่ไม่สามารถวิเคราะห์แยกเฉพาะกลุ่มประชากรได้จึงมีเทคนิควิธีการอื่น เช่น Atkinson เป็นต้น สำหรับการวิจัยนี้ใช้วิธีการคำนวณค่าGini(อิศรา ศานติศาสน์. 2554:81-124) เนื่องจากงานวิจัยนี้มิต้องการวิเคราะห์แยกกลุ่มประชากรหรือการให้น้ำหนักกับเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยจะใช้เพื่อวัดความไม่เหลื่อมล้ำด้านรายได้ การครอบครองที่ดิน และเงินทุนโดยจำแนกค่าสัมประสิทธิ์ออกเป็น5 ระดับดังนี้

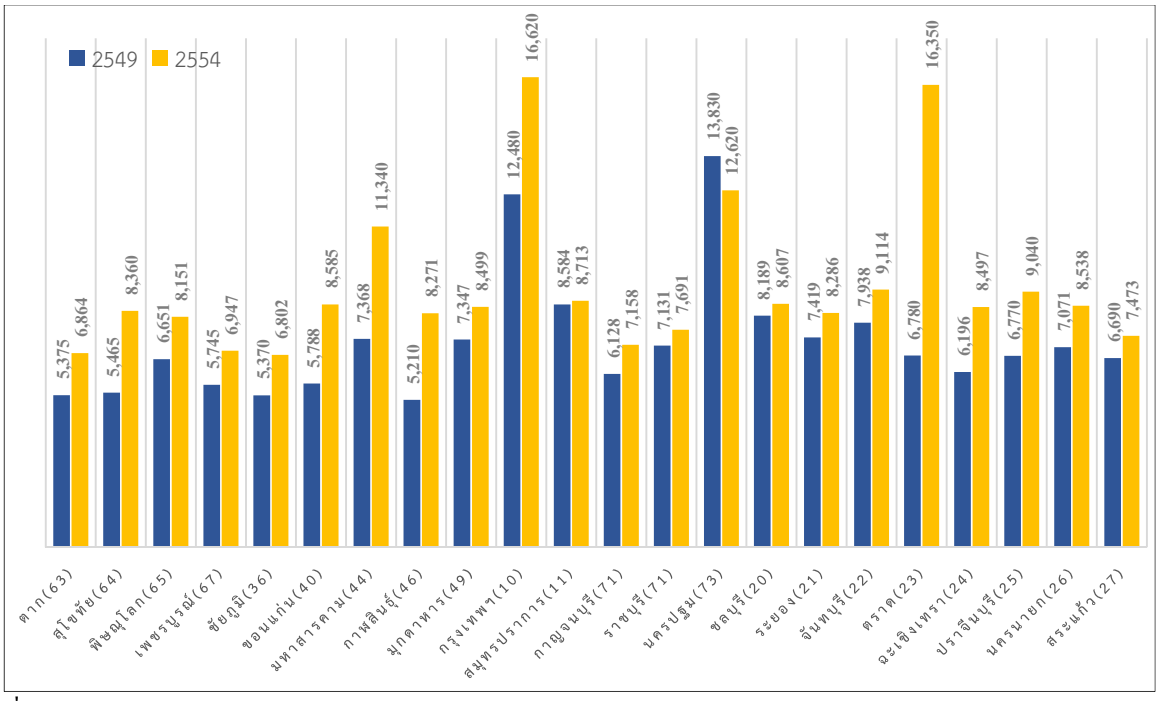
ค่าช่วงค่าสัมประสิทธิ์ Gini	ระดับความเหลื่อมล้ำ
0.80 – 1.00	ความเหลื่อมล้ำรุนแรงมาก
0.60 – 0.79	ความเหลื่อมล้ำรุนแรง
0.40 – 0.59	ความเหลื่อมล้ำรุนแรงปานกลาง
0.20 – 0.39	ความเหลื่อมล้ำรุนแรงน้อย
0.00 – 0.19	ความเหลื่อมล้ำรุนแรงน้อยมาก

ความเหลื่อมล้ำในรายได้

การที่จังหวัดส่วนใหญ่บนเส้นทาง SEC มีปัญหาความยากจนลดลงยกเว้นบางจังหวัด ขณะที่ทุกจังหวัดบน EWEC มีความยากจนลดลงค่อนข้างมากในเกือบทุกจังหวัด แต่สิ่งที่ควรพิจารณาตามมาก็คือ การลดลงของความยากจน ตามมาด้วย ความเหลื่อมล้ำในรายได้ที่ลดลงด้วย

หรือไม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การที่รายได้เฉลี่ยของแต่ละบุคคลสูงขึ้นจะช่วยให้การกระจายรายได้ดีขึ้นด้วยหรือไม่ เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นย่อมเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาอย่างยิ่ง แต่ถ้าหากความเหลื่อมล้ำกลับเพิ่มขึ้น สะท้อนว่าในระยะยาวปัญหาสังคมซึ่งเป็นต้นทุนที่สำคัญที่คนในสังคมต้องร่วมกันแบกรับจะตามมา และจะมีผลกระทบไปสู่ปัญหาการเมืองและอาจจะนำไปสู่ความชะงักงันทางเศรษฐกิจเหมือนกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยในขณะนี้ (2552 ถึง 2557) ภาพที่ 11.4 แสดงให้เห็นว่ารายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชาชนทุกจังหวัดสูงขึ้นยกเว้นจังหวัดนครปฐม ที่รายได้ต่อหัวลดลง และสมุทรปราการซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก บางจังหวัด เช่น ตราด มีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ขณะที่รายได้ต่อหัวของประชากรในจังหวัดบน EWECมีจังหวัดที่รายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นเร็ว ได้แก่ มหาสารคาม กาฬสินธุ์ สุโขทัย และขอนแก่น ระหว่างปี 2545 ถึง 2554

ภาพที่ 11.4 เปรียบเทียบรายได้เฉลี่ยของประชากรกลุ่มตัวอย่างระหว่างปี 2549 กับ 2554 ของจังหวัดบนระเบียง EWEC และ SEC

ที่มา :คำนวนจากข้อมูลฐาน SES

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลการสำรวจสภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) ปี 2549 และ 2554 เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ โดยเลือกวิเคราะห์เฉพาะจังหวัดบนระเบียง EWEC และ SECโดยทั่วไป ค่าGiniCoefficientที่ถือได้ว่ามีความเหลื่อมล้ำน้อยหรือถือได้ว่าความเหลื่อมล้ำไม่เป็นปัญหาคือ ค่าประมาณ 0.3 ระหว่าง 0.3 ถึง 0.4ถือได้ว่าความเหลื่อมล้ำอาจจะนำไปสู่ปัญหาโดยเฉพาะปัญหาสังคม แต่ถ้าเกิน 0.4 ถือได้ว่าเริ่มมีปัญหาที่จะต้องจัดการแก้ไข จังหวัดบน SECที่อยู่ในข่ายที่ไม่มีปัญหาและมีปัญหาน้อยในปี 2554 ได้แก่

สมุทรปราการ (0.29) กาญจนบุรี (0.31) ราชบุรี (0.35) ระยอง (0.37) จะเห็นได้ว่าลักษณะจังหวัดที่ค่าGini Coefficientอยู่ในเกณฑ์ดี คือจังหวัดที่มีอุตสาหกรรมเป็นส่วนสำคัญ เช่น สมุทรปราการและระยอง อีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มจังหวัดที่มีรายได้ต่อหัวต่ำ คือ กาญจนบุรีและราชบุรี นอกจากนั้นกลุ่มจังหวัดทั้งสี่ยังเป็นกลุ่มที่ค่า Gini Coefficient ดีขึ้นด้วย โดยสมุทรปราการลดลงจาก 0.35 ในปี 2549 เหลือเพียง 0.29 ในปี 2554 กาญจนบุรีลดลงจาก 0.37 ในปี 2549 เหลือ 0.31 ในปี 2554 ขณะที่ราชบุรีและระยอง ลดจาก 0.44 และ 0.43 ในปี 2549 เหลือเพียง 0.35 และ 0.37 ในปี 2554 ตามลำดับ โดยที่จังหวัดกาญจนบุรีสัดส่วนคนจนลดลง รวมทั้งการกระจายรายได้ดีขึ้น ถือได้ว่าเป็นสถานการณ์ที่ดีมาก และอาจถือได้ว่าเป็นผลจากการเป็นเมืองชายแดนของ SEC ด้านตะวันตกด้วย ตรงนี้อาจจะเป็นอานิสงส์ของการเป็นเมืองชายแดน ขณะที่ราชบุรีถึงแม้ค่าการกระจายรายได้ดีขึ้น แต่สัดส่วนคนจนก็เพิ่มขึ้น ดังนั้นการกระจายรายได้ดีขึ้นส่วนหนึ่งเพราะมีคนจนเพิ่มขึ้น จึงเป็นเรื่องที่ไม่น่ายินดีนัก ขณะที่สมุทรปราการและระยองมีสัดส่วนคนจนลดลง และการกระจายรายได้ดีขึ้น ซึ่งเป็นกรณีที่ดีอีกเช่นกัน ขณะที่กรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดที่มีปัญหา เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีทั้งสัดส่วนคนจนเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการกระจายรายได้ก็เลวลง โดยค่า Giniในปี 2554 อยู่ที่ 0.50 กรุงเทพมหานครจึงเป็นเมืองที่ถือได้ว่ามีปัญหาสังคมมาก ขณะที่จังหวัดชายแดนอีกสองจังหวัดบน SEC คือ สระแก้วและตราด ต่างก็มีแนวโน้มในทางที่ดีคือ สัดส่วนคนจนลดลง ขณะที่การกระจายรายได้ดีขึ้นกว่าเดิมระหว่างปี 2549-2554 ในขณะที่เมืองชายแดนอีกแห่งหนึ่งคือ จันทบุรี ถึงแม้จะมีสัดส่วนคนจนลดลงเล็กน้อย สะท้อนว่าการขยายตัวจากรายได้ภาคการเกษตรอาจไม่ช่วยให้การกระจายรายได้ดีขึ้นถึงแม้ความยากจนจะลดลง ทั้งนี้เพราะที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ เกษตรกรที่มีที่ดินของตนเองย่อมได้ผลประโยชน์จากการขยายตัวของผลผลิตมากกว่า ชลบุรีเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ถึงแม้สัดส่วนของคนจนจะมีน้อยมาก (ร้อยละ 2.43 ในปี 2554) แต่มีความเหลื่อมล้ำสูงมาก ค่า Giniเพิ่มจาก 0.53 ในปี 2549 เพิ่มเป็น 0.71 ในปี 2554 สะท้อนความเป็นเมืองที่มีอิทธิพลของผู้มีอิทธิพลอยู่เป็นจำนวนมาก ถึงแม้จะเป็นเมืองที่มีเศรษฐกิจดีแต่มีปัญหาการกระจายรายได้และเป็นเมืองที่มีปัญหาอาชญากรรมสูง อีกสองเมืองอุตสาหกรรมใหม่ที่ผลการพัฒนาค่อนข้างดี คือ นครปฐม ฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี ที่ทั้งสัดส่วนของคนจนลดลงและการกระจายรายได้ดีขึ้นระหว่างปี 2549-2554 ดังนั้นอาจจะสรุปได้ว่าการมีอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นและการเป็นเมืองชายแดนทำให้ปัญหาความยากจนลดลงและการกระจายรายได้ดีขึ้น แต่เมื่อเมืองพัฒนาจนถึงจุดหนึ่งแล้วเกิดมีกลุ่มที่ฐานะเศรษฐกิจดีเป็นพิเศษหรือกลุ่มอิทธิพล อย่างกรณีของกรุงเทพมหานครและชลบุรี ถึงแม้จะมีรายได้เพิ่มขึ้น อาจจะมีการกระจายรายได้เลวลง ตรงนี้จึงต้องเป็นข้อพึงระวังของจังหวัดอุตสาหกรรมใหม่ อย่าให้การพัฒนาไปสร้างกลุ่มอิทธิพลหรือกลุ่มเศรษฐกิจขนาดใหญ่เกินไป เพราะจะสร้างปัญหาความเหลื่อมล้ำได้ง่าย ซึ่งมักจะตามมาด้วยปัญหาสังคมและอาชญากรรม โดยสรุปอาจจะกล่าวได้ว่า การพัฒนาของจังหวัดบน SEC ส่วนใหญ่ช่วยให้การกระจายรายได้ดีขึ้นด้วย

ในกรณีของเส้นทาง EWEC ถึงแม้เส้นทาง EWEC จะมีส่วนช่วยทำให้พื้นที่ที่เส้นทาง EWEC พาดผ่าน จะมีการพัฒนาภาคนอกการเกษตรเพิ่มขึ้น มีผลทำให้ปัญหาความยากจนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ แต่สิ่งที่ควรระมัดระวังก็คือ จะต้องป้องกันมิให้การกระจายรายได้เลวลงด้วย จากตาราง 11.8 ชี้ให้เห็นว่า โดยทั่วไปจังหวัดบนเส้นทางนี้ยังมีปัญหาการกระจายรายได้ โดยจังหวัดที่มีการกระจายรายได้ดีที่สุดในเส้นทางนี้คือขอนแก่น ที่ถึงแม้ในปี 2554 จะมีการกระจายรายได้ดีขึ้น คือมีค่า Gini Coefficient ที่ 0.44 ก็ยังถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยังมีปัญหา ที่เหลือล้วนแต่มีค่าสูงกว่านี้ทั้งสิ้น โดยค่าสูงที่สุดอยู่ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ (0.58) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ปัญหาการกระจายรายได้ของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC เป็นประเด็นที่ต้องเฝ้าระวัง ถึงแม้ส่วนใหญ่การกระจายรายได้จะดีขึ้นพร้อมกับความยากจนที่ลดลง แต่ก็ยังไม่น่าพอใจเพราะในปี 2549 จังหวัดบน EWEC ส่วนใหญ่มีค่า Gini Coefficient ใกล้ 0.50 หรือมากกว่า 0.50 ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำที่จะต้องมีการจัดการแก้ไข ทั้งนี้มิใช่ทุกจังหวัดบน EWEC จะมีการกระจายรายได้ดีขึ้นเหมือนกรณีที่ความยากจนลดลง แต่มีบางจังหวัดการกระจายรายได้ก็เลวลงด้วย ประกอบด้วย จังหวัดตาก มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ ที่ค่า Gini Coefficient เพิ่มจาก 0.50 0.49 และ 0.55 ในปี 2549 มาเป็น 0.53 0.50 และ 0.58 ตามลำดับ ในปี 2554 โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดตากเป็นเมืองชายแดนที่มีปัญหาความยากจนค่อนข้างมาก ถึงแม้ว่าการเป็นเมืองชายแดนจะช่วยให้ความยากจนลดลง แต่กรณีของจังหวัดตากกลับมีความเหลื่อมล้ำมากขึ้น จึงต้องพยายามหาทางแก้ไขมิให้ปัญหานี้เพิ่มมากขึ้นในอนาคต ขณะที่กาฬสินธุ์ก็มีปัญหาเช่นกัน ดังนั้นจึงจะต้องหาสาเหตุว่าอะไรคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้การกระจายรายได้ในจังหวัดเหล่านี้เลวลงและป้องกันแต่เนิ่น เพราะในความเป็นจริงจังหวัดบน EWEC ส่วนใหญ่มีปัญหาความเหลื่อมล้ำค่อนข้างสูง และเมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น ขณะที่ความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นต้องพยายามหาสาเหตุและแก้ไขแต่เนิ่นๆ ก่อนที่ปัญหาลักษณะนี้จะขยายไปสู่ปัญหาระดับชาติ

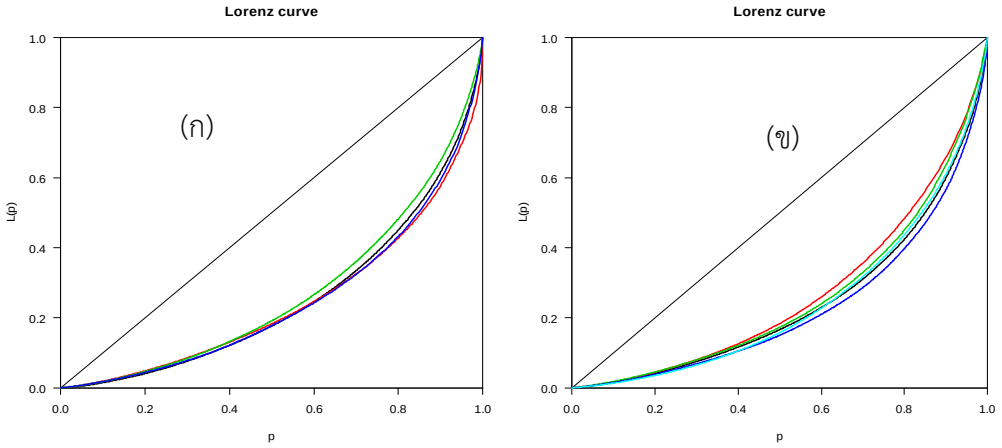
ตารางที่ 11.8 ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เท่าเทียมกันด้านการกระจายรายได้ (Ginicoefficient)

จังหวัด (รหัสจังหวัด)	ปี 2549	ปี 2554	สถานการณ์	ความรุนแรงของปัญหา (ปี2554)
SEC	**0.510**	**0.527**	**เลวลง**	ปานกลาง
SEC ตะวันตก	**0.524**	**0.553**	**เลวลง**	ปานกลาง
กรุงเทพฯ	0.441	0.497	**เลวลง**	ปานกลาง
สมุทรปราการ	0.348	0.293	ดีขึ้น	น้อย
กาญจนบุรี	0.369	0.312	ดีขึ้น	น้อย
ราชบุรี	0.439	0.353	ดีขึ้น	น้อย
นครปฐม	0.511	0.482	ดีขึ้น	ปานกลาง

SEC ตะวันออก	**0.451**	**0.461**	**เลวลง**	ปานกลาง
ชลบุรี	0.534	0.709	**เลวลง**	**มาก**
ระยอง	0.428	0.368	ดีขึ้น	น้อย
จันทบุรี	0.397	0.405	**เลวลง**	ปานกลาง
ตราด	0.460	0.402	ดีขึ้น	ปานกลาง
ฉะเชิงเทรา	0.539	0.482	ดีขึ้น	ปานกลาง
ปราจีนบุรี	0.486	0.432	ดีขึ้น	ปานกลาง
นครนายก	0.514	0.462	ดีขึ้น	ปานกลาง
สระแก้ว	0.614	0.526	ดีขึ้น	ปานกลาง
EWEC	**0.481**	**0.479**	**เลวลง**	ปานกลาง
EWEC ตะวันตก	**0.485**	**0.468**	**เลวลง**	ปานกลาง
ตาก	0.498	0.531	**เลวลง**	ปานกลาง
สุโขทัย	0.510	0.474	ดีขึ้น	ปานกลาง
พิษณุโลก	0.464	0.440	ดีขึ้น	ปานกลาง
เพชรบูรณ์	0.507	0.467	ดีขึ้น	ปานกลาง
EWEC ตะวันออก	**0.477**	**0.484**	**เลวลง**	ปานกลาง
ชัยภูมิ	0.517	0.475	ดีขึ้น	ปานกลาง
ขอนแก่น	0.468	0.436	ดีขึ้น	ปานกลาง
มหาสารคาม	0.490	0.504	**เลวลง**	ปานกลาง
กาฬสินธุ์	0.547	0.584	**เลวลง**	ปานกลาง
มุกดาหาร	0.518	0.500	ดีขึ้น	ปานกลาง

ที่มา: จากการประมาณการด้วยข้อมูล SES ปี 2549 และ 2554

ภาพที่ 11.5-1 เส้น LC **ของจังหวัดบนระเบียง EWEC ปี 2554**

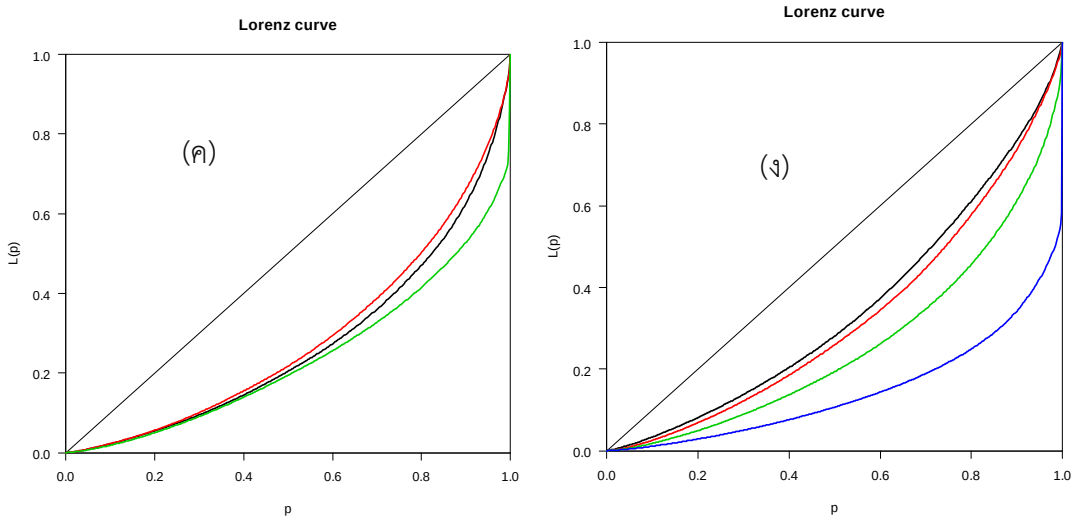

(ก) เส้นสีแดง คือ ตาก เส้นสีน้ำเงิน คือ สุโขทัย เส้นสีเขียว คือ พิษณุโลก และเส้นสีดำ คือ เพชรบูรณ์

(ข) เส้นสีเขียว คือ ชัยภูมิ เส้นสีแดง คือ ขอนแก่น เส้นสีดำ คือ มหาสารคาม เส้นสีน้ำเงิน คือ กาฬสินธุ์ และเส้นสีฟ้า คือ มุกดาหาร

โปรดสังเกตว่าจังหวัดบน EWEC ฝั่งตะวันตกและตะวันออกมีลักษณะเส้น LC คล้ายกัน แต่ปัญหาอยู่ที่จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพที่ 11.5-2 เส้น LC ของจังหวัดบนระเบียง SEC ปี 2554

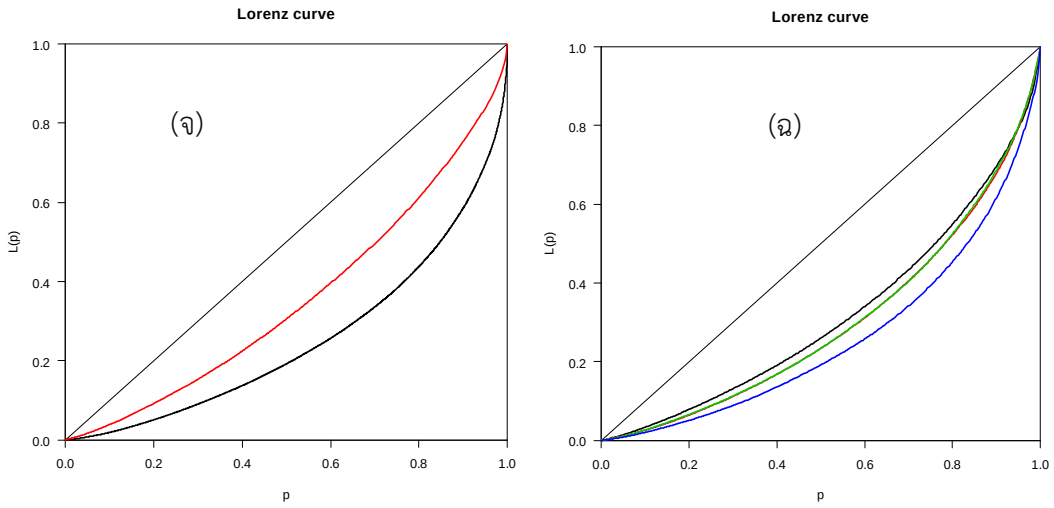

(ค)เส้นสีดำคือ ราชบุรี เส้นสีแดงคือ กาญจนบุรี และเส้นสีเขียวคือ นครปฐม

(ง)เส้นสีน้ำเงินคือ ชลบุรี เส้นสีดำคือ ระยอง เส้นสีเขียวคือ จันทบุรี และเส้นสีแดงคือ ตราด

โปรดสังเกตว่าความเหลื่อมล้ำของจังหวัดบน SEC ตะวันตกไม่ต่างกันเด่นชัดนัก ขณะที่ฝั่งตะวันออกสายใต้ คือ ระยองและชลบุรี แตกต่างกันมาก

ภาพที่ 11.5-3 เส้น LC ของจังหวัดบนระเบียง SEC ปี 2554

(จ)เส้นสีดำ คือ กรุงเทพมหานคร เส้นสีแดง คือสมุทรปราการ

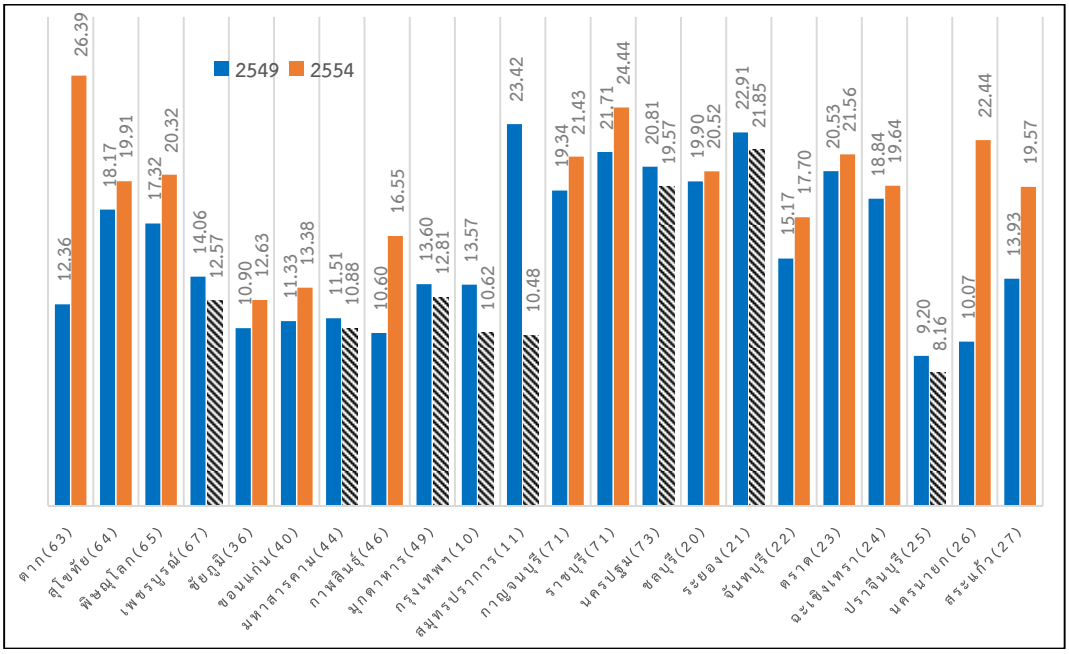
(ฉ)เส้นสีดำ คือ ปราจีนบุรี เส้นสีแดง คือ ฉะเชิงเทรา เส้นสีเขียว คือ นครนายก และเส้นสีน้ำเงิน คือ สระแก้ว

ภาพนี้แสดงว่าสมุทรปราการมีการกระจายรายได้ค่อนข้างดีเมื่อเทียบกับกรุงเทพมหานคร ขณะที่การกระจายรายได้ของจังหวัดปราจีนบุรีและฉะเชิงเทราค่อนข้างจะดี

ความไม่เท่าเทียมด้านการถือครองที่ดิน

ข้อกังวลถึงปัญหาการถือครองที่ดิน ตามที่ได้อธิบายไว้ในบทที่ 10 สะท้อนว่าหลายจังหวัดที่เป็นส่วนหนึ่งของระเบียง EWEC และ SECที่เริ่มมีการเก็งกำไรในที่ดิน อาจส่งผลให้ที่ดินเปลี่ยนมือไปอยู่กับกลุ่มนายทุนมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์จากที่ดินไปสู่รูปแบบอื่นที่ไม่สอดคล้องกับฝังเมือง เนื่องจากความต้องการพื้นที่ของภาคอุตสาหกรรมมีสูงมากซึ่งจากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนพบว่า จังหวัดที่มีขนาดการถือครองที่ดินต่อครัวเรือนลดลง สำหรับจังหวัดระเบียง SEC ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นครปฐม ระยองและจังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดระเบียง EWEC ได้แก่ จังหวัดเพชรบูรณ์ มหาสารคามและมุกดาหาร ตามภาพที่ 11.6 ปี 2554 จังหวัดบนเส้นระเบียง SEC จังหวัดปราจีนครัวเรือนเกษตรมีที่ดินถือครองเฉลี่ย 8.16 ไร่ ซึ่งน้อยที่สุด ขณะที่จังหวัดราชบุรีครัวเรือนเกษตรมีที่ดินถือครองเฉลี่ย 24.44 ไร่ ส่วนจังหวัดบนระเบียง EWEC ในภาพรวมแล้วจะถือครองที่ดินเฉลี่ยต่อครัวเรือนน้อยกว่าจังหวัดบนระเบียง SEC โดยจังหวัดมหาสารคามครัวเรือนเกษตรมีที่ดินถือครองเฉลี่ย 10.60 ไร่ น้อยที่สุด และมากที่สุดคือจังหวัดตากครัวเรือนเกษตรมีที่ดินถือครองเฉลี่ย 26.39 ไร่ อย่างไรก็ตาม ตัวเลขเฉลี่ยเป็นเพียงภาพกว้างของขนาดการถือครองที่ดินของเจ้าของที่ดินในแต่ละจังหวัด หากจะวิเคราะห์ให้ชัดเจนจะต้องดูการกระจายการถือครองเป็นสำคัญ ซึ่งศึกษาได้จากGini coefficient เช่นเดียวกัน

ภาพที่ 11.6 เปรียบเทียบการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรในจังหวัดระเบียง EWEC และ SEC ระหว่างปี 2549 และ 2554 (หน่วย: ไร่)

จากค่าสัมประสิทธิ์ที่ประเมินได้ในตารางที่ 11.9 สำหรับตัวเลขการกระจายการถือครองที่ดินของจังหวัดบน SEC จะพบว่าโดยภาพรวมมีค่าสูงกว่าสัมประสิทธิ์ของการกระจายรายได้ สะท้อนว่าการกระจายการถือครองที่ดินมีการกระจุกตัวอยู่กับผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ามากกว่ารายได้ ทั้งนี้เพราะที่ดินมีลักษณะเป็น stock ไม่เหมือนกับรายได้ซึ่งเป็น flow ดังนั้นผู้ที่มีรายได้สูงก็อาจจะสะสมที่ดินไว้ในฐานะที่เป็นทรัพย์สินซึ่งจะมีผลต่อความแตกต่างของรายได้เพิ่มขึ้นในอนาคต บนเส้นทาง SEC จังหวัดที่มีการกระจายการถือครองที่ดินดีที่สุดในปี 2554 คือ นครนายก (0.49) เนื่องจากสภาพดินในจังหวัดนี้ไม่อุดมสมบูรณ์ ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมยังมีไม่มาก การกักตุนที่ดินเพื่อเก็งกำไรจึงมีน้อยกว่าจังหวัดอื่น จังหวัดที่มีค่าสัมประสิทธิ์ใกล้เคียงกันคือ ระยอง (0.50) กรุงเทพมหานคร (05.0) ตราด (0.51) ราชบุรี (0.51) สำหรับระยองจะคล้ายๆ กรุงเทพมหานครคือพื้นที่เพื่อการเกษตรจำกัดและมีราคาสูง จึงไม่สามารถที่จะมีผู้ถือครองรายใหญ่เพียงไม่กี่รายได้ ส่วนตราดและราชบุรียังไม่สามารถหาคำอธิบายที่ชัดเจนได้ ทั้งสองจังหวัดยังมีภาคการเกษตรเป็นสัดส่วนที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งยังมีการทำนาค่อนข้างมาก ที่เหลือที่มีความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้นตามลำดับได้แก่ นครปฐม (0.53) สมุทรปราการ (0.54) กาญจนบุรี (0.58) ปราจีนบุรี (0.59) ส่วนที่มีความเหลื่อมล้ำค่อนข้างมากคือ ชลบุรี (0.65) และสระแก้ว (0.66) เป็นที่น่าสังเกตว่าชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีผู้มีอิทธิพลจำนวนมาก ความเหลื่อมล้ำในเรื่องรายได้และการถือครองที่ดินจึงไปในแนวทางเดียวกัน ขณะที่สระแก้วเป็นจังหวัดชายแดนที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะต้องระวังผู้ที่มีอิทธิพลเตรียมจับจองที่ดินขนาดใหญ่เพื่อการเก็งกำไรในอนาคต การแก้ปัญหาการเก็งกำไรที่ดินเป็นเรื่องไม่ยากแต่ต้องอาศัยความมุ่งมั่นทางการเมือง (Political will) โดยการเก็บภาษีที่ดินที่มิได้ทำประโยชน์ในอัตราก้าวหน้า ซึ่งคาดว่ารัฐบาลปัจจุบัน (ประยุทธ์ จันทร์โอชา: 2557-2558) จะนำกฎหมายนี้มาใช้และอาจจะช่วยหยุดยั้งความเหลื่อมล้ำในการกระจายการถือครองที่ดินได้ในระดับหนึ่งในอนาคต

จังหวัดที่ต้องเฝ้าระวังเนื่องจากการกระจายการถือครองที่ดินเลวลงประกอบด้วย สระแก้ว (0.66) ชลบุรี (0.65) กาญจนบุรี (0.58) และฉะเชิงเทรา (0.56) ตามลำดับ ทั้งสระแก้วและชลบุรีจะมีปัญหาผู้มีอิทธิพล ส่วนกาญจนบุรีนั้นมีปัญหาการถือครองที่ดินเพื่อเก็งกำไรอย่างชัดเจนตามที่ได้อธิบายไปแล้วในบทที่ 10 ส่วนฉะเชิงเทรานั้นเป็นเมืองอุตสาหกรรมใหม่ที่น่าจะเริ่มมีการกักตุนที่ดินเพื่อเก็งกำไร

สำหรับจังหวัดบนเส้นทาง EWEC นั้นเนื่องจากบนเส้นทางดังกล่าว แต่ละจังหวัดมีพื้นที่กว้าง ปัญหาการกระจายการถือครองที่ดินยังไม่รุนแรงมากนัก โดยค่าสัมประสิทธิ์สูงสุดในปี 2554 อยู่ที่จังหวัดพิษณุโลกที่เป็นเมืองศูนย์กลางของภาคเหนือตอนล่างมีค่าเท่ากับ 0.53 ตามมาด้วยสุโขทัย (0.50) ส่วนจังหวัดที่มีค่าสัมประสิทธิ์ต่ำที่สุดคือ ขอนแก่น (0.39) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการกระจุกตัวของการถือครองที่ดินไม่เป็นปัญหามากนักของจังหวัดบน EWEC และในหลายพื้นที่มีการกระจายการถือครองที่ดินดีขึ้น โดยมีเพียงสามจังหวัดที่เลวลงและควรจะต้องเฝ้าระวัง

ประกอบด้วย พิษณุโลก (0.53) สุโขทัย (0.50) และกาฬสินธุ์ (0.48) ในกรณีของกาฬสินธุ์เห็นได้ชัดว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำในเรื่องรายได้นำมาสู่ความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินด้วย หรืออาจจะเป็นในทางกลับกัน ส่วนพิษณุโลกนั้นเป็นเมืองหลัก ขณะที่เป็นเมืองที่เน้นการรักษาพื้นที่สีเขียว ถ้ายังสามารถรักษานโยบายนี้ได้ ปัญหาการกระจุกตัวของการถือครองที่ดินไม่น่าจะรุนแรงเพิ่มขึ้นกว่านี้ แต่สำหรับจังหวัดสุโขทัยเป็นเมืองที่กำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามหากพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์นี้รวมทุกจังหวัดบนระเบียง EWEC และ SEC จะพบว่ามีปัญหาความรุนแรงของความไม่เท่าเทียมกันในการถือครองที่ดินสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดบนระเบียง SEC ที่มีสถานการณ์การถือครองที่ดินเลวลง คือ ปี 2549 ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เท่าเทียมกันด้านที่ดินเท่ากับ 0.95 ในปี 2554 ค่าสัมประสิทธิ์นี้เท่ากับ 0.952ดังนั้น จึงต้องระวังมิให้มีการกระจุกตัวของการถือครองที่ดินมากกว่านี้

ตารางที่ 11.9 ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เท่าเทียมกันด้านที่ดิน[187]

จังหวัด	ปี 2549	ปี 2554	สถานการณ์	ความรุนแรงของปัญหาในปี2554
EWEC	**0.809**	**0.809**	**คงที่**	**รุนแรงมาก**
EWEC ตะวันตก	**0.871**	**0.857**	**ดีขึ้น**	**รุนแรงมาก**
ตาก	0.539	0.441	ดีขึ้น	รุนแรงปานกลาง
สุโขทัย	**0.475**	**0.500**	**เลวลง**	รุนแรงปานกลาง
พิษณุโลก	**0.531**	**0.532**	**เลวลง**	รุนแรงปานกลาง
เพชรบูรณ์	0.504	0.465	ดีขึ้น	รุนแรงปานกลาง
EWEC ตะวันออก	**0.754**	**0.766**	**เลวลง**	**รุนแรง**
ชัยภูมิ	0.472	0.433	ดีขึ้น	รุนแรงปานกลาง
ขอนแก่น	0.438	0.388	ดีขึ้น	รุนแรงน้อย
มหาสารคาม	0.448	0.439	ดีขึ้น	รุนแรงปานกลาง
กาฬสินธุ์	**0.423**	**0.483**	**เลวลง**	รุนแรงปานกลาง
มุกดาหาร	0.439	0.411	ดีขึ้น	รุนแรงปานกลาง
SEC	**0.950**	**0.952**	**เลวลง**	**รุนแรงมาก**
SEC ตะวันตก	**0.974**	**0.981**	**เลวลง**	**รุนแรงมาก**
กาญจนบุรี	**0.526**	**0.578**	**เลวลง**	รุนแรงปานกลาง

[187]การประมาณค่าGiniด้านที่ดิน นักวิจัยใช้ข้อมูลการสำรวจ SES ปี 2549 และ 2554 เป็นข้อมูลในการประมาณค่า Giniโดยทำการเลือกเฉพาะจังหวัดบนระเบียง EWEC และ SEC ทั้งนี้การใช้ข้อมูล SES มาใช้ในการประมาณค่าอาจไม่สมบูรณ์ที่สุด เนื่องจากสัดส่วนของกลุ่มครัวเรือนเศรษฐกิจระดับกลางจะเป็นสัดส่วนจำนวนมากที่ถูกสุ่ม ขณะที่กลุ่มครัวเรือนเศรษฐกิจร่ำรวยที่รายได้สัดส่วน 5 เปอร์เซนต์สูงสุดมักไม่ถูกสำรวจ

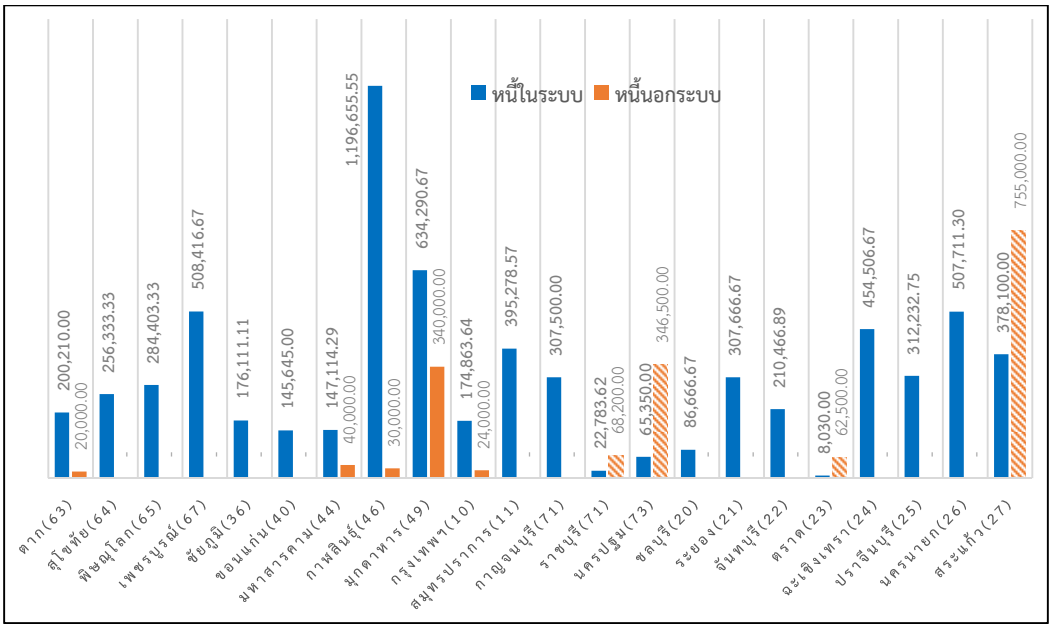
จังหวัด	ปี 2549	ปี 2554	สถานการณ์	ความรุนแรงของปัญหาในปี2554
EWEC	**0.809**	**0.809**	**คงที่**	**รุนแรงมาก**
EWEC ตะวันตก	**0.871**	**0.857**	**ดีขึ้น**	**รุนแรงมาก**
ราชบุรี	0.518	0.509	ดีขึ้น	รุนแรงปานกลาง
นครปฐม	0.646	0.525	ดีขึ้น	รุนแรงปานกลาง
กรุงเทพฯ	0.517	0.504	ดีขึ้น	รุนแรงปานกลาง
สมุทรปราการ	Na	0.536	Na	รุนแรงปานกลาง
SEC ตะวันออก	**0.915**	**0.917**	**เลวลง**	**รุนแรงมาก**
ชลบุรี	**0.501**	**0.646**	**เลวลง**	รุนแรงมาก
ระยอง	0.551	0.501	ดีขึ้น	รุนแรงปานกลาง
จันทบุรี	**0.500**	**0.578**	**เลวลง**	รุนแรงปานกลาง
ตราด	0.534	0.507	ดีขึ้น	รุนแรงปานกลาง
ฉะเชิงเทรา	**0.503**	**0.560**	**เลวลง**	รุนแรงปานกลาง
ปราจีนบุรี	0.640	0.588	ดีขึ้น	รุนแรงปานกลาง
นครนายก	0.612	0.492	ดีขึ้น	รุนแรงปานกลาง
สระแก้ว	**0.593**	**0.659**	**เลวลง**	รุนแรงมาก

ที่มา: จากการประมาณค่าโดยทีมวิจัย

ความไม่เท่าเทียมด้านเงินทุน

ความไม่เท่าเทียมด้านเงินทุน งานวิจัยนี้อาศัยปริมาณหนี้ของครัวเรือนเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือครัวเรือนที่มีศักยภาพสูงทางการเงินจะสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มาก ซึ่งหมายถึงความสามารถในการกู้ยืนเงินได้มากด้วย ทั้งนี้จะได้วิเคราะห์ต่อด้วยว่าหนี้ที่ครัวก่อขึ้นเป็นหนี้ในระบบหรือนอกระบบ ถ้าเป็นหนี้นอกระบบจะสะท้อนความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงเงินทุนมากกว่า อย่างไรก็ตาม การมีหนี้นอกระบบสูงมีความหมายหลายประการ ประการแรก หมายถึง การเข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุนในระบบ ประการต่อมาเป็นการสะท้อนปัญหาความยากจนหรือความเหลื่อมล้ำในด้านรายได้ ประการสุดท้ายอาจสะท้อนความไม่มีวินัยทางการเงิน หรืออาจจะเป็นปัญหาทุกๆ ปัญหาร่วมกัน ซึ่งถ้าหากเป็นปัญหาไม่มีวินัยทางการเงิน นับว่าเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงน้อยที่สุด แต่ก็เป็นปัญหาที่ร้ายแรงเช่นกัน ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นเพราะสาเหตุใด การมีหนี้นอกระบบมากล้วนเป็นปัญหาที่จำเป็นต้องเร่งแก้ไข (โปรดดูภาพที่ 11.7)

ภาพที่ 11.7 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของหนี้ในระบบและนอกระบบของจังหวัดบนระเบียง EWEC และ SEC ปี 2554

ในภาพนี้ จังหวัดที่มีหนี้นอกระบบสูงกว่าหนี้ในระบบล้วนอยู่บนเส้นทาง SEC โดยเฉพาะ SEC ตะวันตก ประกอบด้วย ราชบุรี นครปฐม โดยเฉพาะนครปฐม หนี้นอกระบบค่อนข้างจะสูงมาก คือ 346,500 บาท ในปี 2554 ส่วน SEC ด้านตะวันออกสายใต้ มีที่จังหวัดตราดอยู่ในระดับ 60,000-70,000 บาท เช่นเดียวกับจังหวัดราชบุรี ส่วน SEC ด้านตะวันออกสายบนคือ สระแก้ว หนี้นอกระบบในปี 2554 สูงถึง 735,000 บาท **ตัวเลขเหล่านี้ต้องการข้อมูลประกอบและคำอธิบายมากกว่านี้ ก่อนที่จะนำไปใช้เพื่อการกำหนดนโยบาย** ส่วนที่มีหนี้นอกระบบแต่น้อยกว่าหนี้ในระบบ คือ กรุงเทพมหานครที่มีหนี้นอกระบบในปี 2554 24,000 บาท บนเส้นทาง EWEC หนี้นอกระบบล้วนต่ำกว่าหนี้ในระบบ สำหรับ EWEC ตะวันตก มีเพียงจังหวัดเดียวคือ ตาก มีหนี้นอกระบบในปี 2554 20,000 บาท ในกรณีของ EWEC ภาคตะวันออก ประกอบด้วย มหาสารคาม มีหนี้นอกระบบในปี 2554 40,000 บาท กาฬสินธุ์ มีหนี้นอกระบบในปี 2554 20,000 บาท และมุกดาหาร มีหนี้นอกระบบในปี 2554 340,000 บาท เป็นที่น่าสังเกตว่าจังหวัดที่การค้าชายแดนยังไม่เป็นระบบเท่ากับอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก อย่างมุกดาหารและสระแก้ว มีหนี้นอกระบบค่อนข้างสูง ซึ่งอาจเป็นเพราะการที่ผู้ค้ารายย่อยชายแดนต้องพึ่งหนี้นอกระบบเป็นหลัก ซึ่งสะท้อนว่าตัวเลขหนี้นอกระบบดังกล่าวอาจคำนวณจากผู้ที่เป็นหนี้เท่านั้น มิได้หารด้วยตัวเลขของประชากรทั้งจังหวัด ดังนั้นจึงอาจจะจำเป็นที่จะต้องศึกษาจากค่าสัมประสิทธิ์ความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงแหล่งทุนโดยรวมดังที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 11.10 จังหวัดบน SEC ที่มีค่า Gini coefficient จากน้อยไปหามากตามลำดับ ประกอบด้วย ราชบุรี (0.256) สระแก้ว (0.382) ตราด (0.480) สะท้อนว่าถึงแม้ราชบุรีและสระแก้วจะมีหนี้นอกระบบสูงกว่าหนี้ในระบบ แต่สัมประสิทธิ์การเข้าถึงแหล่งทุนก็มิได้เลวร้ายนัก

จังหวัดที่มีค่าสัมประสิทธิ์มากกว่า 0.50 แต่น้อยกว่า 0.60 ในปี 2556 ประกอบด้วย ชลบุรี (0.547) นครปฐม (0.556) กาญจนบุรี (0.594) ซึ่งถึงแม้ว่าจะสะท้อนว่ามีปัญหา แต่ก็มิได้รุนแรงนัก ภาพนี้จึงค่อนข้างจะหักล้างความรุนแรงของปัญหาหนี้นอกระบบ ส่วนที่มีปัญหาต้องเฝ้าระวังจนถึงขั้นต้องหามาตรการแก้ไข ได้แก่ ปราจีนบุรี (0.620) จันทบุรี (0.695) กรุงเทพมหานคร (0.706) นครนายก (0.782) และฉะเชิงเทรา (0.894)

ส่วนบนทาง EWEC ค่า Gini coefficient ของจังหวัดที่มีค่าต่ำกว่า 0.50 ในปี 2554 คือ ตาก (0.346) และขอนแก่น (0.475) ส่วนจังหวัดที่มีค่าสัมประสิทธิ์มากกว่า 5.0 แต่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 6.0 ในปี 2554 คือ ชัยภูมิ (0.522) สุโขทัย (0.557) และมุกดาหาร (0.600) เช่นเดียวกับกรณีของจังหวัดสระแก้วบนเส้นทาง SEC กรณีของมุกดาหารก็มิได้สะท้อนปัญหาความรุนแรงของหนี้นอกระบบเหมือนตัวเลขที่ได้แสดงไว้ ส่วนจังหวัดที่มีค่าสัมประสิทธิ์มากกว่า 0.66 ในปี 2554 คือ เพชรบูรณ์ (0.663) พิษณุโลก (0.777) และมหาสารคาม (0.873)

โดยสรุปก็คือ ถึงแม้จะมีข้อมูลที่แสดงถึงความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงแหล่งทุน ข้อมูลดังกล่าวจะต้องใช้ด้วยความระมัดระวังและอาจเกิดความคลาดเคลื่อนได้ ถ้าดูเฉพาะค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าว ข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากกว่าคือ ข้อมูลสัดส่วนของคนจน การเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และข้อมูลความเหลื่อมล้ำการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกร ข้อมูลการเข้าถึงแหล่งทุนที่ได้นำมาเสนอในส่วนนี้เป็นการนำเสนอเพื่อประกอบการพิจารณาด้วยเท่านั้น ตัวอย่างเช่นกรณีของกรุงเทพมหานครมีปัญหาการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนคนยากจน ปัญหาการเพิ่มขึ้นของความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และยังมีความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงแหล่งเงินทุนค่อนข้างสูง (0.706 ในปี 2554 ถึงแม้ว่าจะดีขึ้นกว่าปี 2549 ที่มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.757) ลักษณะเช่นนี้สะท้อนว่ามีปัญหา ต้องได้รับการแก้ไข ส่วนกรณีอื่นๆ ต้องอาศัยข้อมูลอื่นๆ ประกอบ เช่น กรณีจังหวัดตากที่ได้อานิสสงจากการเป็นเมืองชายแดน สัดส่วนคนจนลดลงจากร้อยละ 62.8 ในปี 2545 เหลือร้อยละ 43.5 ในปี 2554 แม้การกระจายรายได้จะเลวลงเล็กน้อย คือ จาก 0.50 ในปี 2549 เป็น 0.53 แต่การกระจายการถือครองที่ดินดีขึ้น คือจากร้อยละ 0.54 ในปี 2549 เหลือร้อยละ 0.44 ในปี 2554 เนื่องจากมีการนำพื้นที่ป่ามาใช้ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันการเข้าถึงแหล่งเงินทุนก็ดีขึ้นคือจาก 0.79 ในปี 2549 มาเป็น 0.35 ในปี 2554 อีกทั้งหนี้นอกระบบต่อหัวก็ค่อนข้างต่ำคือ 20,000 บาท ในปี 2554 ตรงนี้เห็นได้ชัดว่าการพัฒนาของจังหวัดตากเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน และควรพยายามทำให้กาญจนบุรี สระแก้ว และมุกดาหาร ซึ่งล้วนแต่เป็นเมืองชายแดนมีการพัฒนาในลักษณะเช่นนี้ แต่ในขณะเดียวกันสำหรับจังหวัดตากเองก็ต้องระมัดระวังในเรื่องการกระจายรายได้ที่เลวลงด้วย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าถึงแม้การเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจะช่วยให้ความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาคลดลง แต่มีความเป็นไปได้มากที่จะทำให้การกระจายรายได้เลวลงด้วย

ตารางที่ 11.10 ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เท่าเทียมกันด้านเงินทุน (Ginicoefficient)

จังหวัด (รหัสจังหวัด)	ปี 2549	ปี 2554	สถานการณ์	ความรุนแรงของปัญหา (ปี2554)
EWEC				
ตาก(63)	0.793	0.346	ดีขึ้น	น้อย
สุโขทัย(64)	0.687	0.557	ดีขึ้น	ปานกลาง
พิษณุโลก(65)	0.830	0.777	ดีขึ้น	มาก
เพชรบูรณ์(67)	0.813	0.663	ดีขึ้น	มาก
ชัยภูมิ(36)	0.779	0.522	ดีขึ้น	ปานกลาง
ขอนแก่น(40)	0.753	0.475	ดีขึ้น	ปานกลาง
มหาสารคาม(44)	**0.683**	**0.873**	**เลวลง**	**มากที่สุด**
กาฬสินธุ์(46)	0.718	Na	Na	Na
มุกดาหาร(49)	**0.481**	**0.600**	**เลวลง**	**ปานกลาง**
SEC				
กาญจนบุรี(71)	0.707	0.594	ดีขึ้น	ปานกลาง
ราชบุรี(71)	0.457	0.256	ดีขึ้น	น้อย
นครปฐม(73)	0.665	0.556	ดีขึ้น	ปานกลาง
กรุงเทพฯ(10)	0.757	0.706	ดีขึ้น	มาก
สมุทรปราการ(11)	0.522	Na	Na	Na
ชลบุรี(20)	0.742	0.547	ดีขึ้น	ปานกลาง
ระยอง(21)	0.508	Na	Na	Na
จันทบุรี(22)	0.730	0.695	ดีขึ้น	มาก
ตราด(23)	0.807	0.480	ดีขึ้น	ปานกลาง
ฉะเชิงเทรา(24)	**0.849**	**0.894**	**แย่ลง**	**มากที่สุด**
ปราจีนบุรี(25)	0.856	0.620	ดีขึ้น	มาก
นครนายก(26)	**0.643**	**0.782**	**แย่ลง**	**มาก**
สระแก้ว(27)	0.650	0.382	ดีขึ้น	น้อย

ที่มา: จากการประมาณการข้อมูล SES ที่สำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ

11.3 นโยบายภาครัฐตามยุทธศาสตร์ EWEC และ SEC

โครงการระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งได้รับเงินอุดหนุนจากธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ได้เริ่มต้นตั้งแต่ปี 2541 โดยประเทศไทยได้ลงนามในกรอบความร่วมมือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 (www.adb.org/GMS/Economic-Corridors/gms-ec.asp) ตลอดระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา แผนงาน GMS ได้ดำเนินงานแล้วรวม 179 โครงการ ประกอบด้วย โครงการลงทุนด้านคมนาคมและพลังงาน วงเงิน 15000 ล้านเหรียญสหรัฐ และโครงการด้านวิชาการ วงเงิน 288 ล้านเหรียญสหรัฐ ปัจจุบัน แผนงาน GMS อยู่ระหว่างจัดทำกรอบการลงทุนของภูมิภาค (Regional Investment Framework: RIF) ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาแผนงาน GMS ฉบับใหม่ ปีพ.ศ. 2555-2565 ที่เน้นการพัฒนาแนวระเบียงเศรษฐกิจเป็นหลัก(http://www.jpp.moi.go.th/media/files/GMS2555.pdf, 2556)

จากที่ประชุมเวทีหารือเพื่อพัฒนาแนวระเบียงเศรษฐกิจ ครั้งที่ 5 และผลการประชุมหารือเพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) กล่าวว่า ยุทธศาสตร์ GMS ฉบับใหม่ มีสาขาความร่วมมือ 10 สาขา แผนงาน 215 แผนงาน มูลค่ารวม 53,057 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ(หรือ 53.057 ล้านล้านดอลลาร์) ประกอบด้วยโครงการลงทุน 136 โครงการ มูลค่า 52,848 พันล้านดอลลาร์สหรัฐและโครงการความช่วยเหลือทางวิชาการ 79 โครงการ มูลค่า 210.10 ล้านดอลลาร์สหรัฐการลงทุนเน้นแผนงานคมนาคมเป็นส่วนสำคัญการพัฒนาสู่ความเป็นเมือง ICT และความร่วมมือในการสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษมีแนวโน้มที่จะมีการลงทุนเพิ่มมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ 10 ปี ของ GMS ให้ความสำคัญกับประเด็น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) ดังนี้

1. Single tourism คือ การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวร่วมกันแบบ Single window เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาค
2. Sustainable agriculture เป็นการสนับสนุนด้านการเกษตรอย่างยั่งยืน เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. Enhancing climate and environmental performance โครงการด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน
4. Data and telecommunication linkage การร่วมมือด้านโครงข่ายข้อมูลข่าวสาร
5. GMS Transport Freight Association สมาคมขนส่งของ GMS ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง เมื่อเกิดความเสียหายจากการขนส่งข้ามแดน
6. Hydro power and bio energy คือ การพัฒนาส่งเสริมด้านการพลังงานชีวภาพเพื่อส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขัน

สำหรับระเบียงเศรษฐกิจ EWEC นั้น ระยะเวลา 10 ปีแรกของการพัฒนา มีแผนงานทั้งสิ้น 79 แผนงาน เงินลงทุนประมาณ 3,000 ล้านเหรียญสหรัฐ โดยกว่าร้อยละ 95 เป็นการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานคมนาคม ที่เหลือร้อยละ 5 เป็นการลงทุนโครงการเชิงสังคมและเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจ EWEC เริ่มด้วยการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงการขนส่งทางถนน ทางรถไฟ ทางน้ำ และทางอากาศ เส้นทางส่วนที่อยู่ในประเทศไทยมี 3 ระดับ คือ (1) อยู่ในสภาพดี (2) อยู่ระหว่างการบำรุงรักษา และ (3) ปรับปรุงให้ดีขึ้นแล้วโดยรัฐบาลไทย (วิลาสินี แจ่มอุลิตรัตน์ กระทรวงพาณิชย์ "แนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) เพื่อเชื่อมโยงเวียดนาม-ลาว-ไทย-พม่า พ.ศ. 2557) ปัจจุบัน โครงข่ายคมนาคมในเส้นทางระเบียง EWEC ช่วงที่อยู่ในประเทศไทยถึงประเทศเวียดนาม สามารถเปิดใช้ได้แล้ว เหลือเพียงช่วงที่อยู่ในประเทศพม่าที่ยังก่อสร้างอยู่ (http://www.oknation.net/blog/print.php?id=800395, 2555) โดยในส่วนของประเทศไทยปัญหาถนนส่วนใหญ่ยังเป็นถนนการจราจร 2 เส้นทางสวนกัน และไม่มีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถรองรับกับระบบรถไฟ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556)โดยที่การเชื่อมต่อด้วยรถไฟรางคู่เป็นนโยบายที่นำเสนอโดยรัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา ในปัจจุบัน

การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจ SEC นั้น ส่วนใหญ่เป็นความร่วมมือด้านการค้าและการขนส่งข้ามแดน ข้อจำกัดและปัญหาของการพัฒนาจังหวัดตามแนว SEC คือ 1) โครงสร้างพื้นฐานยังไม่สมบูรณ์ 2) กฎ ระเบียบซับซ้อน ซึ่งกลายเป็นข้อจำกัดด้านการค้าและการขนส่งข้ามพรมแดน3) บุคคลากรขาดทักษะความชำนาญ 4) ขาดงบประมาณในการพัฒนา 5) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไม่ทั่วถึง และ6) ขาดการประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชน(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)แต่เมื่อรัฐาบาลปัจจุบันมีโครงการสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษสองจุดบนเส้นทางนี้คือที่สระแก้วและตราด ปัญหาดังกล่าวควรจะได้รับการแก้ไขไปพร้อมกันด้วย

กว่า 20 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลของประเทศไทยได้ลงทุนพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจ EWEC และ SEC เพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ตามยุทธศาสตร์การพัฒนา GMS จากการค้นคว้าทีมวิจัยสามารถสรุปสาระสำคัญของโครงการที่รัฐบาลลงทุน เพื่อพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยเน้นโครงการบนพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจ EWEC และ SEC (โปรดดูตารางที่ 11.11)

ตารางที่ 11.11 โครงการลงทุนของรัฐบาลไทยเพื่อพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ระเบียงเศรษฐกิจ	ปีพ.ศ.	โครงการ	วัตถุประสงค์/ผลประโยชน์	หมายเหตุ
EWEC	2537	สะพานมิตรภาพไทย-พม่า (อ.แม่สอด จ.ตาก)	เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเสริมสร้างสันติภาพในทวีปเอเชีย	
	2545	โครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเทือง	เป็นโครงการที่ให้ความช่วยเหลือประเทศลาวสร้างสะพาน เพื่อเชื่อมอ.ท่าลี่ จ.เลย และเมืองแก่นท้าว แขวงไชยะบุลีของลาว	เสร็จ 2547
	2546	สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 1 (หนองคาย-เวียงจันทน์)	เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยและลาว	ช่วงเวลาก่อสร้าง 3 ธ.ค. 2546-19 ธ.ค. 2549
	2546	สะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2	เพื่อสนับสนุนกิจกรรมเศรษฐกิจเมืองแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก	เปิดใช้ 22 ม.ค. 2549
	2547	ถนนสายกาญจนบุรี (บ.พุน้ำร้อน)-ทวาย	เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเชื่อมโยงท่าเรือน้ำลึกทวาย	ลงนาม 14 มิ.ย. 2555
	2547	ถนนแม่สอด-เมียวดี-กอกะเรก-ท่าตอน-ย่างกุ้ง	เป็นเส้นทางระหว่างประเทศสายหลักที่จะเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างไทย พม่า อินเดีย	
	2547	สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 (มุกดาหาร-สะหวันเขต)	สะพานแห่งนี้จะเชื่อมโยงประเทศลุ่มน้ำโขง รวมถึงสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน)ช่วยร่นเวลาและเพิ่มความสะดวกในการเดินทางไปมาระหว่างไทย-ลาว จากเดิมที่ใช้เรือข้ามฟาก ทั้งช่วยเพิ่มการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวในภูมิภาคอินโดจีน	เสร็จ 2549

ระเบียงเศรษฐกิจ	ปีพ.ศ.	โครงการ	วัตถุประสงค์/ผลประโยชน์	หมายเหตุ
	2547	ถนนสายเชียงของ-ห้วยทราย-หลวงน้ำทา-บ่อเต็น	เพื่อพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงไทย-ลาว-จีน	ควรจะเสร็จแล้วในปัจจุบัน เนื่องจากคาดว่าจะเสร็จปี 2550
	2547	ถนนสายห้วยโก๋น-ปากแบ่ง	เพื่อพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงไทย-ลาว	
	2547	สะพานข้ามแม่น้ำเหือง (จ.เลย-แขวงไชยบุรี)	เพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่าง จ. เลยและแขวงไชยบุรี เชื่อมโยงแขวงหลวงพระบางและเวียงจันทน์	
	2547	ขยายเส้นทางแนวพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจตอนใต้จากกทม.-พนมเปญ-โฮจิมินต์ซิตี้ ให้เชื่อมต่อมาถึงทวาย	เพื่อเชื่อมโยงพม่า-ไทย-กัมพูชา-เวียดนาม	
	2547	เส้นทาง R9 ในลาว	การปรับปรุงและซ่อมแซมเส้นทางสะหวันเขต-เมืองพิน-แดนสะหวัน ได้รับเงินจาก JICA และADB	เปิดใช้ครั้งแรกเมื่อ 23 เม.ย. 2547
	2547	เส้นทาง R9 ในเวียดนาม และท่าเรือน้ำลึกดานัง	ได้รับเงินจาก JBIC และADB	สร้างเสร็จปี 2547
	2549	เส้นทางแม่สอด-เมียวดี-กอกะเร็ก-พะอัน-ท่าตอน	ไทยให้ความช่วยเหลือก่อสร้างและปรับปรุงถนนในช่วง 18 กิโลเมตรแรก และให้เงินกู้ค่าก่อสร้างส่วนที่เหลือ	

ระเบียงเศรษฐกิจ	ปีพ.ศ.	โครงการ	วัตถุประสงค์/ผลประโยชน์	หมายเหตุ
	2549	เส้นทางรถไฟเชื่อมหนองคาย-ท่านาแล้ง-เวียงจันทน์	เป็นส่วนหนึ่งของโครงการทางรถไฟผ่านทวีปเอเชีย (Trans Asian Railway) ขององค์การสหประชาชาติ ผู้สนับสนุนเงินทุนมาจากสำนักความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (NEDA) ประเทศไทย	สร้างเสร็จปีพ.ศ. 2551
	2552	ท่าเรือพาณิชย์เชียงแสน	(1) เพื่อรองรับการขนส่งสินค้าบริเวณภาคเหนือตอนบนและเชื่อมโยงมายังภาคกลางที่ท่าเรือแหลมฉบังและท่าเรือระนอง (2) เพื่อการส่งออกและเป็นประตูการค้าระหว่างประเทศ (3) เชื่อมต่อการขนส่งกับประเทศต่างๆ ในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมการลงทุนทางการค้าระหว่างประเทศ	ปัจจุบันควรเสร็จแล้ว เนื่องจากระยะเวลาดำเนินการปี พ.ศ.2552 – 2554
	2552	เส้นทางในส่วนพม่า ช่วงเมาะลำใย-เมียวดี (200 กิโลเมตร)	ไทยให้เงินกู้แก่พม่า	กำลังรีบเร่งก่อสร้าง คาดว่าจะเสร็จปี 2558
	2553	เส้นทางรถไฟสายสิงคโปร์-คุนหมิง ในส่วนของ Spur line	ไทยรับผิดชอบส่วนเชื่อมต่อระหว่างพม่า-ไทย (Thanbyuzayat-ด่านเจดีย์สามองค์)	
	2553	จัดตั้งเขตเศรษฐกิจชายแดน อ.แม่สอด	เพื่อพัฒนาพื้นที่เขตลงทุนอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมให้เป็นประตูรองรับการเชื่อมโยงโครงการ GMS	เป็นนโยบายที่จะดำเนินการจริงในรัฐบาลปัจจุบัน (ประยุทธ์ จันทร์โอชา)

ระเบียงเศรษฐกิจ	ปีพ.ศ.	โครงการ	วัตถุประสงค์/ผลประโยชน์	หมายเหตุ
	2554	ขยายช่องทางจราจรจาก อ.แม่สอด.-จ.มุกดาหาร	ขยายเส้นทางดังกล่าวเป็น 4 ช่องจราจร	ได้ดำเนินการเสร็จแล้ว
	2554	สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 3 (นครพนม-คำม่วน)	เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางนครพนม-แขวงคาม่วน-วินห์	
	2555	สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 4 (เชียงของ-ห้วยทราย)	สะพานนี้จะเชื่อมต่อกับทาง R3A ไปยังหลายประเทศ คือ สปป.ลาว เมียนมาร์ กัมพูชาและมณฑลยูนานของประเทศจีน	
	2555	ไทยจีนลงนาม MOU เพื่อพัฒนารถไฟความเร็วสูง	เพื่อเชื่อมโยงตลาดการค้า ระหว่างกลุ่มประเทศแถบลุ่มแม่น้ำโขง	
	2555	เส้นทางรถไฟเชื่อมโยงหนองคาย-ท่านาแล้ง-เวียงจันทร์	ไทยให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน	สร้างเสร็จปี พ.ศ. 2555
	2555	โครงการปรับปรุงสนามบินระหว่างประเทศวัต ไต สปป.ลาว	ไทยให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน	สร้างเสร็จปี พ.ศ. 2555
	2555	โครงการก่อสร้างร่องระบายน้ำฮ่องวัตไต 2	ไทยให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน	สร้างเสร็จปี พ.ศ. 2555
	2555	โครงการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมระหว่างประเทศไทย	เส้นทางเชื่อมโยงจากเมียวดี-เชิงเขาตะนาวศรี(ไทยให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน)	สร้างเสร็จปี พ.ศ. 2555

ระเบียงเศรษฐกิจ	ปีพ.ศ.	โครงการ	วัตถุประสงค์/ผลประโยชน์	หมายเหตุ
		เมียนมาร์		
	2555	พัฒนาเมืองชายแดนและห่วงโซ่การผลิตเชื่อมโยงตามคลัสเตอร์	คลัสเตอร์ที่พัฒนา เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ อิเลคทรอนิกส์ แปรรูปอาหาร และชิ้นส่วนยานยนต์ ปัจจุบัน ADB กำลังศึกษาศักยภาพการเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานของผักออกานิกส์	
	2556	โครงข่ายรถไฟระหว่างประเทศ (โครงการระยะที่สอง)	เพื่อสร้างความเชื่อมโยงอนุภาค	
	2556	วางระบบเครือข่ายพลังงาน	เพื่อมุ่งสู่การเป็นตลาดซื้อขายแลกเปลี่ยนพลังงานระหว่างกันแบบพหุภาคีภายในอนุภาค	
	2556	ถนนมอร์เตอร์เวย์ บางใหญ่-กาญจนบุรี เชื่อมกับทวาย	เพื่อสนับสนุนการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกทวายของสหภาพเมียนมาร์ จึงได้มีการก่อสร้างโครงการ Land Bridge ทวาย-กาญจนบุรี จากเมืองทวาย มายังบ้านพุน้ำร้อน อ.เมือง จ.กาญจนบุรี ระยะทาง 160 กิโลเมตร	คาดว่าจะแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2558
	2556	การสร้างเส้นทางเชียงราย-เชียงของ ตาก-แม่สอด หล่มสัก-น้ำหนาว กาฬสินธุ์-คำชะอี	เพื่อให้เชื่อมกับถนน R3 เชื่อมคุนหมิง มณฑลหยุนหนาน ประเทศจีน-สปป.ลาว-อ.เชียงของ	
	2556	โครงการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 5 คือ สะพานบึงกาฬ-	(1) พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในกลุ่มอนุภาคตอนบน และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดบึงกาฬและจังหวัดใกล้เคียง ที่	

ระเบียงเศรษฐกิจ	ปีพ.ศ.	โครงการ	วัตถุประสงค์/ผลประโยชน์	หมายเหตุ
		ปากซัน	เกี่ยวข้องการการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนระหว่างประเทศ (2) เชื่อมโยงเส้นทางการคมนาคมและขนส่งระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว เพื่อรองรับปริมาณการเดินทางและการขนส่งสินค้าที่เพิ่มมากขึ้น	
SEC	2543	เส้นทางแนวชายทะเล (Coastal Route)	ไทยให้ความช่วยเหลือกัมพูชาในการพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงจากจังหวัดเกาะกง ถึงอำเภอแสรอำเปิล และไปเชื่อมต่อกับเส้นทางหมายเลข 4 ขึ้นเหนือไปถึงกรุงพนมเปญ และลงใต้สู่กรุงพระสีหนุ	เสร็จต้นปี 2546
	2547	โครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงชายแดนไทยและท่าเรือน้ำลึกทวาย	บริษัทอิตัล-ไทยพัฒนาถนน และรถไฟ เพื่อเชื่อมโยงชายแดนไทยและท่าเรือน้ำลึกทวาย	
	2547	โครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน	รัฐบาลไทยให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาเส้นทางหมายเลข 67 (ช่องสะงำ-เสียมราฐ) เพื่อสนับสนุนการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวอีสานใต้และเสียมราฐ และกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษ-อันลองเวง และเส้นทางหมายเลข 48 (เกาะกง-สแรแอมปึล) เพื่อเชื่อมโยงไทย-กัมพูชา-เวียดนาม	เสร็จปี 2552
	2551	เส้นทางรถไฟเชื่อมโยงกัมพูชาที่อำเภออรัญประเทศ	เพื่อสนับสนุนและสร้างความเชื่อมโยงทางด้านการขนส่งระบบรางภายในอาเซียน	สร้างเสร็จปี พ.ศ. 2553
	2551	เส้นทางหมายเลข 68	จากจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ไปยังจังหวัดอุดรเมียน	

ระเบียงเศรษฐกิจ	ปีพ.ศ.	โครงการ	วัตถุประสงค์/ผลประโยชน์	หมายเหตุ
			เจยและไปบรรจบเส้นทางหมายเลข 6 ที่อำเภอกราลันห์ จังหวัดเสียมเรียบ	
	2553	ท่าเรือแหลมสิงห์ จันทบุรี	เชื่อมโยงการเดินเรือ การท่องเที่ยว และการค้าระหว่างท่าเรือสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา และท่าเรือเกียนยาง ประเทศเวียดนาม	สร้างเสร็จแล้ว
	2554	การพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ให้มีประสิทธิภาพ	จังหวัดสระแก้วได้ปรับปรุงรั้วด่านชายแดน ทางเดิน ช่องทาง และปรับปรุงอาคารและอุปกรณ์สำหรับเพิ่มความสะดวกด้านโลจิสติกส์ รวมถึงปรับปรุงถนนเส้นทางสายหลัก และพัฒนาโครงข่ายถนนจากสระแก้ว-จันทบุรี ให้เป็น 4 ช่องทางการจราจร	
	2555	การขยายแนวเส้นทาง SEC จากกรุงเทพเชื่อมกับเมืองทวาย	การพัฒนา SEC จะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาแต่ละจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นการเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับประชาชน	
	2556	การเชื่อมโยงเส้นทางรถไฟสายอรัญประเทศ-ปอยเปต-พนมเปญ	เส้นทางรถไฟเพื่อเชื่อมต่อถึงชายแดนประมาณ 6 กิโลเมตร ซึ่งปัจจุบัน เส้นทางขาดช่วงอยู่ เส้นทางนี้จะช่วยลดต้นทุนค่าขนส่งสินค้าต่างๆ และลดความเสียหายของถนนในระยะยาว	

ที่มา: สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตลอดระยะเวลาการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าโครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยสำคัญต่อผู้ประกอบการในการขนส่งวัตถุดิบและสินค้าต่างๆ เนื่องจาก มีผลกระทบต่อต้นทุนทางธุรกิจและต้นทุนทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการ ดังนั้น ไทยจึงมีความพร้อมที่ดึงดูดให้นักลงทุนเลือกไทยเป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้าและการกระจายสินค้าของอนุภูมิภาค หากเปรียบเทียบศักยภาพโครงสร้างพื้นฐานของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ไทยมีความได้เปรียบและมีศักยภาพด้านโครงสร้างพื้นฐานและโครงสร้างเศรษฐกิจที่สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ ไทยมีท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง ซึ่งมีความพร้อมที่จะพัฒนาให้เป็นจุดศูนย์กลางการขนถ่ายสินค้าต่อไปได้(ดูตารางที่ 11.12)เนื่องจากความเป็นศูนย์กลางด้านโลจิสติกในภูมิภาค ปัจจุบันรัฐบาลไทยมีนโยบายส่งเสริมต่างชาติมาลงทุนตั้งสำนักงานใหญ่ในประเทศไทยโดยให้สิทธิทางภาษีเป็นพิเศษ

ตารางที่ 11.12 เปรียบเทียบความพร้อมเพื่อการขนส่งสินค้า

ประเทศ	ดัชนี LPI		ศุลกากร		โครงสร้างพื้นฐาน		การขนส่งสินค้าทางเรือระหว่างประเทศ		คุณภาพและความสามารถด้านขนส่ง		การบันทึกและขนส่งทางราง		ระยะเวลา	
	คะแนน	ลำดับ	คะแนน	ลำดับ	คะแนน	ลำดับ	คะแนน	ลำดับ	คะแนน	ลำดับ	คะแนน	ลำดับ	คะแนน	ลำดับ
สิงคโปร์	4.00	5	4.01	3	4.28	2	3.70	6	3.97	8	3.90	11	4.25	9
มาเลเซีย	3.59	25	3.37	27	3.56	26	3.64	10	3.47	32	3.58	23	3.92	31
ไทย	3.43	35	3.21	36	3.40	30	3.30	39	3.29	38	3.45	33	3.96	29
เวียดนาม	3.15	48	2.81	61	3.11	44	3.22	42	3.09	49	3.19	48	3.49	56
อินโดนีเซีย	3.08	53	2.87	55	2.92	56	2.87	74	3.21	41	3.11	58	3.53	50
กัมพูชา	2.74	83	2.67	71	2.58	79	2.83	78	2.67	89	2.92	71	2.75	129
ลาว	2.39	131	2.45	100	2.21	128	2.50	120	2.31	129	2.20	146	2.65	137

ที่มา:Logistic Performance Index 2014, World bank

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจของอนุภูมิภาคประสบความสำเร็จ คือ วางระบบโครงสร้างพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ เช่น ถนน รถไฟ ระบบไฟฟ้า และระบบโทรคมนาคม ซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Economic activities) เนื่องจาก โครงสร้างพื้นฐานคือปัจจัยช่วยลดต้นทุนของระบบเศรษฐกิจรวม ตัวอย่างเช่น การทำธุรกิจและการค้าขาย หรือแม้แต่ การทำกิจกรรมจะมีต้นทุนที่เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันและความสามารถในการทำกำไร ต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจใดๆ รวมถึงต้นทุนของค่าขนส่ง (Transport cost) และต้นทุนการทำธุรกรรม (Transaction cost) และยังช่วยลดระยะทางทางเศรษฐกิจได้มากขึ้น(Economic distance) สำหรับด้านการขนส่งหรือคมนาคมนั้น ยิ่งโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมมีประสิทธิภาพมากเพียงใด ก็จะช่วยลดต้นทุนในการผลิตและเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ดังนั้นในกรณีของประเทศที่มีรายได้ต่ำ จึงเป็นการยากที่จะหลุดพ้นจากกับดักความยากจน เพราะ การทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น โดยกลุ่มธุรกิจ หรือ

โดยบุคคลทั่วไปก็แล้วแต่ จะต้องเผชิญกับต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่สูง การนำเข้าและลำเลียงสินค้าในสภาวะที่โครงสร้างพื้นฐานขาดประสิทธิภาพก็จะทำได้อย่างยากลำบาก หรือแม้แต่ประชากรของประเทศที่กำลังพัฒนา ที่ส่วนมากเป็นกลุ่มที่มีรายได้ต่ำอยู่แล้ว ที่ต้องการจะเข้าเมืองไปซื้อสินค้าหรือไปติดต่อธุรกรรม หากไม่มีเส้นทางคมนาคมที่อำนวยความสะดวกแล้ว จะส่งผลให้ชุมชนนั้นๆ มีต้นทุนที่สูงในการทำกิจกรรมต่างๆ และท้ายสุดจึงกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตลาดและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้น กระทรวงการคลังได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อเชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยเข้ากับเศรษฐกิจระดับภูมิภาคและระดับโลก เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของรัฐบาลเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 และยุทธศาสตร์ประเทศด้านการด้านการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเน้นการสร้างความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจในภูมิภาคผ่านการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศเพื่อนบ้านภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจใน GMS ซึ่งเมื่อประเทศเพื่อนบ้านของไทยมีโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีขึ้น ก็จะช่วยส่งเสริมให้ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันด้านสินค้า บริการ และการลงทุน เพื่อเชื่อมโยงกับทางอาเซียนและภูมิภาคอื่นๆ ได้มากขึ้น การให้ความช่วยเหลือดังกล่าว เป็นการดำเนินการผ่านสำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (สพพ.) เพื่อเป็นกลไกในการผลักดันให้ประเทศเพื่อนบ้านปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานของตนเอง

นอกจากนี้ หากการสร้างท่าเรือน้ำลึกทวายบนฝั่งทะเลที่บ้านนาบูเล ด้านทิศเหนือของเมืองทวาย ภาคตะนาวศรี (Taninthayi Division) ซึ่งเป็นหนึ่งในเจ็ดเขตการปกครองของเมียนมาร์ ซึ่งมีระยะทางห่างจากชายแดนประเทศไทย (บริเวณด่านพุน้ำร้อน) 132 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดกาญจนบุรี ประมาณ 200กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 330 กิโลเมตร สำเร็จลุล่วงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงเส้นทางขนส่งสินค้าของภูมิภาค เป็นทางเลือกใหม่สำหรับการขนส่ง ปัจจุบันช่องแคบมะละกาเป็นเส้นทางหลักของการขนส่งสินค้าในภูมิภาค หากเส้นทางการขนส่งทางเลือกใหม่ ซึ่งจะผนวกการขนส่งทางเรือและการขนส่งทางบก (land bridges) เข้าด้วยกัน (Intermodal Logistics) และจะช่วยสนับสนุนให้การขนส่งสินค้ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น เนื่องจาก 1) ท่าเรือน้ำลึกทวายช่วยลดระยะทางและระยะเวลาในการขนส่งกระจายสินค้าให้แก่ผู้ประกอบการ 2) ท่าเรือน้ำลึกทวายจะขจัดปัญหาการจราจรที่หนาแน่น ปัญหาหมอกควันในบริเวณช่องแคบมะละกาและการปล้นสะดมทางน่านน้ำ

การเชื่อมโยงระหว่างท่าเรือแหลมฉบังและท่าเรือน้ำลึกทวายจะผลักดันให้เส้นทวาย-กาญจนบุรี-กรุงเทพฯ-ชลบุรี กลายเป็นเส้นทางเชื่อมคมนาคมที่ได้รับความสำคัญจากบริษัทขนส่งสินค้าและผู้ประกอบการของทั้งอนุภูมิภาค GMS รวมไปถึงทวีปเอเชีย เนื่องจาก เส้นทางดังกล่าวเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมประเทศฝั่งตะวันตกและประเทศฝั่งตะวันออกเข้าไว้ด้วยกัน โดยการขนส่งสินค้าจากมหาสมุทรอินเดียสู่เอเชียตะวันออกจะใช้เส้นทางการท่าเรือน้ำลึกทวายและสามารถขนส่งสินค้าเข้าสู่อนุภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นลาว กัมพูชา หรือเวียดนาม ซึ่งจะต้องอาศัยการเชื่อมโยง (Connectivity) ทางบกที่มีประสิทธิภาพ สำหรับสินค้าที่ต้องการลำเลียงไปยังประเทศอื่นๆในเอเชีย เช่น จีน เกาหลี และญี่ปุ่น จะใช้การขนส่งทางเรือผ่านทางท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง และหากผู้ประกอบการต้องการขนส่งสินค้าจากเอเชียตะวันออกไปยังกลุ่มประเทศตะวันตกก็จะสามารถใช้ประโยชน์จากการใช้เส้นทางแหลมฉบัง-ทวาย ได้เช่นกัน

ทั้งนี้ ไทยจะดำเนินการก่อสร้างเส้นทางใหม่ เพื่ออำนวยพัฒนาการขนส่ง สายทางหลวงพิเศษหมายเลข 81 หรือมอร์เตอร์เวย์สายบางใหญ่-บ้านโป่ง-กาญจนบุรี ระยะทาง 97 กิโลเมตร ขนาด 6 ช่องจราจร ซึ่งเมื่อการดำเนินการสร้างเสร็จสิ้น จะช่วยลเระยะเวลาในการขนส่งสินค้าได้ถึงประมาณร้อยละ 50 ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเลือกใช้เส้นทางขนส่งใดจำเป็นต้องผ่านประเทศไทยทั้งสิ้น (เวทางค์ พ่วงทรัพย์ และคณะ, 2557, หน้า 3-4 ถึง 3-5)

การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจและการเชื่อมโยงประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ก่อให้เกิดผลประโยชน์มากมาย แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาอาจก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมาได้ ในส่วนนี้ทีมวิจัยสามารถสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นต่อจังหวัด ที่อยู่บนพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจ EWEC และ SEC (ดังตารางที่ 11.13) โดยปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอาจได้รับผลมาจากการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจ EWEC และ SEC ทั้งทางตรงและทางอ้อมก็เป็นได้

ตารางที่ 11.13 ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อจังหวัด ที่อยู่บนพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจ EWEC และ SEC จำแนกตามจังหวัด

ระเบียงเศรษฐกิจ	จังหวัด	ปัญหา
EWEC	มุกดาหาร[1]	ปัญหาด้านเศรษฐกิจ 1. ปัญหาความยากจน 2. ขาดการส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพและเพิ่มมูลค่า 3. การเจริญเติบโตของการค้าชายแดนยังต้องพึ่งปัจจัยนอกพื้นที่ 4. การท่องเที่ยวขาดคุณภาพการให้บริการ 5. เส้นทางคมนาคมขนส่งภายในจังหวัดยังไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาด้านสังคม 1. อัตราการเจ็บป่วยของประชากรอยู่ในระดับสูง 2. สัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อจำนวนประชากรไม่เพียงพอ 3. การบริการด้านสาธารณสุขที่ได้คุณภาพยังไม่ทั่วถึง 4. ปะชากรยังมีระดับการศึกษาต่ำ และขาดสถานศึกษาที่มีคุณภาพ 5. ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสไม่ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 1. ป่าไม่เสื่อมโทรม เนื่องจาก การถูกบุกรุกทำลาย เพื่อประโยชน์ทางการเกษตรและที่อยู่อาศัย 2. ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ หน้าดินถูกทำลาย ทั้งจากธรรมชาติและการขาดการปรับปรุงบำรุงดิน 3. ปัญหาน้ำท่วมและภัยแล้ง เนื่องจาก ขาดระบบการระบายน้ำและการกักเก็บน้ำที่มีประสิทธิภาพ ปัญหาด้านการรักษาความมั่นคงและการรักษาความสงบ* ซึ่งเกิดจากการเดินทางข้ามแดนที่สะดวกขึ้น 1. การลักลอบยาเสพติดตามแนวชายแดน 2. การหลบหนีเข้าเมือง 3. แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย 4. อาชญากรรมและการค้ามนุษย์ตามแนวชายแดน
	กาฬสินธุ์[1]	1. ปัญหาความยากจน 2. ผลิตภาพการผลิตทางการเกษตรต่ำ เนื่องจาก ภัยธรรมชาติ 3. ปัญหาด้านทรัพยากรมนุษย์ คือ คุณภาพการศึกษาต่ำ ผลิตภาพแรงงานต่ำ และปัญหาด้านคุณภาพสังคม 4. เส้นทางคมนาคมชำรุด

ระเบียงเศรษฐกิจ	จังหวัด	ปัญหา
	มหาสารคาม[1]	1. ปัญหาสิ่งแวดล้อม 2. ปัญหาภัยแล้งและระบบการจัดการน้ำไม่มีประสิทธิภาพ 3. ปัญหาภัยธรรมชาติทางการเกษตร เช่น เพลี้ยระบาด 4. ปัญหาความยากจน 5. ขาดการวิจัยและพัฒนาที่ดิน น้ำ และผลผลิตทางการเกษตร 6. คุณภาพแรงงานไม่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน 7. ผลผลิตทางการเกษตรต่ำและไม่ได้คุณภาพ 8. ดินเสื่อมโทรม 9. ขาดการติดตามผลและประเมินผลในการแก้ปัญหาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
	ขอนแก่น[4]	1. การแข่งขันของสินค้าไทยมีแนวโน้มสูงขึ้น จากการเข้ามาทำตลาดของสินค้าจีน ซึ่งมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าไทยมาก 2. สภาพดินไม่เหมาะแก่การเกษตร เพราะ ดินเค็ม 3. ปัญหาภัยแล้งและภัยธรรมชาติ
	ชัยภูมิ[1]	1. ปัญหาขาดสวัสดิการสังคม 2. ปัญหาขาดโอกาสทางการศึกษา 3. ปัญหาสุขภาวะ
	เพชรบูรณ์[1]	1. ปัญหาภัยแล้ง เกิดจากฝนไม่ตกตามฤดูกาล 2. ปัญหาดินถล่ม ซึ่งมีสาเหตุจากฝนตกหนักเป็นเวลานาน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยขาดการอนุรักษ์ตลอดจนกิจกรรมต่างๆของประชาชนที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ 3. ปัญหาขยะมูลฝอย เกิดจากการขาดแหล่งพักขยะและพื้นที่ก่อสร้างระบบกำจัดขยะไม่เพียงพอ 4. ปัญหาของเสียจากการเกษตรและโรงงานอุตสาหกรรม
	พิษณุโลก[1]	1. ปัญหาอุทกภัย 2. ไม่มีศูนย์กลางการขนส่งที่ครบวงจร 3. ไม่มีตลาดกลางสินค้าเกษตรที่ครบวงจร 4. สถานที่ท่องเที่ยวเสื่อมโทรม เนื่องจากขาดการบำรุงรักษาและการบริหารจัดการ 5. ขาดข้อมูลด้านความต้องการแรงงานของตลาดแรงงาน 6. การกระจายรายได้ต่ำ 7. การจราจรติดขัดในชั่วโมงเร่งด่วน
	สุโขทัย[3]	1. ปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ 2. ปัญหาน้ำเน่าเสีย ซึ่งเกิดจากการระบายน้ำเสียของชุมชน และโรงงานอุตสาหกรรม

ระเบียงเศรษฐกิจ	จังหวัด	ปัญหา
		3. ปัญหาการทำลายป่า 4. ปัญหาถนนเชื่อมต่อและถนนภายในหมู่บ้านไม่สะดวก เพราะเป็นดินลูกรัง
	ตาก[1]	1. ปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเนื่องจาก จังหวัดตากเป็นพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศเมียนมาร์ จึงง่ายต่อการที่แรงงานจะเดินทางเข้าสู่ประเทศ อีกทั้ง ชาวเมียนมาร์มีความต้องการเข้ามาทำงานในประเทศไทย ประกอบกับค่าจ้างแรงงานของแรงงานในประเทศเมียนมาร์น้อยกว่าแรงงานไทย ส่งผลแรงงานชาวเมียนมาร์เข้ามาทำงานในประเทศไทยจำนวนมาก ทั้งแบบที่ถูกและผิดกฎหมาย แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา 2. รายได้จากการท่องเที่ยวมีแนวโน้มลดลง เนื่องจาก จำนวนนักท่องเที่ยวที่ค้างแรมและจับจ่ายซื้อของในบริเวณชายแดนแม่สอดลดลง นักท่องเที่ยวจะเดินทางข้ามสะพานมิตรภาพไทย – พม่า เพื่อไปซื้อสินค้าในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเมียวดีแทน 3. ปัญหาเส้นเขตแดนเนื่องจากแม่น้ำเมย ซึ่งแบ่งเขตแดนระหว่างไทยและพม่าเปลี่ยนทิศทาง 4.ปัญหาการบุกรุกถางป่าและตัดไม้ทำลายป่า เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย เพาะปลูก และค้าไม้ 5. ปัญหายาเสพติดโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน วัยรุ่น และประชาชน ยาเสพติดแพร่ระบาด เนื่องจาก ผู้ค้าส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อย ซึ่งอาศัยในพื้นที่ห่างไกล จึงป้องกันและตรวจตรายาก
SEC	กาญจนบุรี[1]	1. ขาดการบูรณาการแผนการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว 2. การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว ยังไม่เป็นระบบ 3. ยุทธศาสตร์หลักด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณยังไม่ชัดเจน 4. การบริหารจัดการด้านการเกษตรและเกษตรอุตสาหกรรม ยังไม่เป็นระบบ และไม่มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานเกษตรปลอดสารพิษ 5. ปัญหาขาดแคลนน้ำ 6. มีการบุกรุก และทำลายทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่า เนื่องจากช่องทางเข้าออกตามธรรมชาติมีจำนวนมาก ทำให้ยากต่อการควบคุมดูแล 7. ปัญหาภัยแล้งในบางพื้นที่ 8. ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณชายแดน 9. ปัญหาเรื่องแนวเขตแดนและชนกลุ่มน้อยของประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ไม่มีจุดผ่านแดนและตลาดการค้าชายแดนที่เป็นทางการ
	ราชบุรี[1]	1. มูลค่าผลผลิตต่อพื้นที่การเพาะปลูกต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ 2. ปัญหาการใช้สารเคมีปริมาณมากในการเกษตร

ระเบียงเศรษฐกิจ	จังหวัด	ปัญหา
		3. ผลตอบแทนจากการทำเกษตรอินทรีย์ยังไม่จูงใจให้เกษตรกรรักษามาตรฐานการผลิต 4. ขาดการจัดการน้ำเสีย เป็นสาเหตุต่อการพัฒนาสินค้าเกษตรตามมาตรฐาน GAP ยั่งยืน 5. ขาดการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบในการประชาสัมพันธ์และการบริหารจัดการการตลาดการท่องเที่ยว
	นครปฐม(1)	1. ขาดการพัฒนาเกษตรกรและการส่งเสริมการรวมกลุ่ม 2. ปัญหาน้ำท่วมพื้นที่เกษตรและน้ำท่วมซ้ำซาก 3. ปัญหาสารเคมีจากการเกษตรและโรงงานอุตสาหกรรม 4. ปัญหาเส้นทางคมนาคมทรุดโทรม 5. ปัญหายาเสพติดแพร่ระบาด 6. ปัญหาผักตบชวา ทำให้แม่น้ำตื้นเขิน 7. ปัญหาน้ำเสียจากการเกษตรและอุตสาหกรรม
	กรุงเทพมหานคร (1)	1. ปัญหาน้ำท่วม 2. ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง 3. ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด 4. ปัญหามลพิษ
	สมุทรปราการ(1)	1. คุณภาพการศึกษาไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจาก ความพร้อมของครอบครัวที่จะช่วยส่งเสริมด้านการเรียนรู้แตกต่างกัน และการย้ายถิ่นฐานของแรงงานส่งผลให้เกิดความไม่ต่อเนื่องด้านการเรียนนักเรียน 2. ปัญหาความยากจน 3. ปัญหาสุขภาพ ซึ่งเกิดจากมลภาวะต่างๆจากโรงงานอุตสาหกรรม 4. การเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น ซึ่งเป็นบ่อเกิดของปัญหาสังคม 5. ปัญหาขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เนื่องจากสัดส่วนครูต่อนักเรียนสูง และนโยบายลดอัตราบุคลากรภาครัฐทำให้ครูต้องทำงานหนัก อีกทั้ง ขาดงบประมาณการจ้างครูและอัตราจ้างที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง 6. สถานศึกษาขาดแคลน/ความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น อาคารเรียน สนาม และห้องน้ำ เป็นต้น ส่งผลการรองรับนักเรียน ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น
	ชลบุรี(5)	1. ขาดแคลนแหล่งน้ำ 2. ปัญหาสิ่งแวดล้อม 3. ขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะความชำนาญ 4. ปัญหาการจราจร

ระเบียงเศรษฐกิจ	จังหวัด	ปัญหา
		5. ผู้หลบหนีเข้าเมือง/อาชญากรรมข้ามชาติ 6. ภาวะเศรษฐกิจโลกส่งผลกระทบต่อจังหวัด 7. ประชากรแฝงสร้างปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม
	ระยอง[5]	1. ปัญหามลภาวะสิ่งแวดล้อมและการจัดการที่เหมาะสมซึ่งเกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรม 2. ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ 3. ค่าครองชีพสูง แต่การกระจายรายยังมีความเหลื่อมล้ำ 4. ขาดการบริหารจัดการตลาดสินค้าเกษตรแบบครบวงจร 5. ขาดกลไกที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้ประกอบการรายย่อย โดยเฉพาะผู้ประกอบการภาคเกษตรกรรมและภาคการท่องเที่ยว ทำให้ผู้ประกอบการไม่มีความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว 6. การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและการบุกรุกที่สาธารณะและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น 7. ปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานสูง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา 8. ความไม่เพียงพอของโครงสร้างพื้นฐาน เนื่องจาก การขยายตัวของสังคมเมืองอย่างรวดเร็ว
	จันทบุรี[5]	1. การบริหารจัดการด้านการเกษตร อัญมณี และการท่องเที่ยวยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ 2. ขาดการบริหารจัดการน้ำที่เป็นระบบ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อการการเกษตรและอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว 3. ระบบโครงสร้างพื้นฐาน (สาธารณูปโภค) ไม่เพียงพอกับความต้องการในปัจจุบัน 4. การใช้สารเคมีในด้านการเกษตรและประมงมากเกินไป ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม 5. ปัญหาด้านความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิต บริเวณพื้นที่ชายแดน 6. คุณภาพการศึกษาต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 7. ปัญหาการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้ การกัดเซาะชายฝั่ง สิ่งล่วงล้ำลำน้ำ คุณภาพน้ำปนเปื้อนสารพิษ และมีน้ำเสียจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง รวมถึงน้ำเสียจากการใช้สารเคมีภาคการเกษตร
	ตราด[5]	1. ขาดแคลนแรงงานทั้งภาคเกษตร ประมง และท่องเที่ยว 2. ขาดการบริหารจัดการสินค้าเกษตรอย่างมีคุณภาพและเป็นระบบ 3. คุณภาพของเส้นทางจราจรเป็นอุปสรรคต่อการขนส่งทางการเกษตรและด้านการท่องเที่ยว 4. ขาดระบบการบริหารจัดการน้ำ เพื่อรองรับพื้นที่เกษตร

ระเบียงเศรษฐกิจ	จังหวัด	ปัญหา
		5. จุดผ่านแดนมีความแออัด เนื่องจาก ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างการขนส่งสินค้าและการสัญจรข้ามแดน
	นครนายก[6]	1. ปัญหาดินเปรี้ยว ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง 2. ภาคธุรกิจท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมขาดการรวมตัวที่เข้มแข็ง ขาดมาตรฐานการบริการ ขาดการบริหารจัดการพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ 3. ขาดการกำกับผังเมืองที่ดี สำหรับการพัฒนาชุมชน อุตสาหกรรม และเกษตรกรรม 4. ขาดการบูรณาการของผังเมืองที่ดี สำหรับการพัฒนาระบบชลประทานของแม่น้ำและคลองต่างๆ 5. ปัญหาประชาชนมีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์
	ฉะเชิงเทรา[5]	1. ปัญหาด้านรายได้ คือ ประชาชนที่มีรายได้น้อย และมีปัญหาหนี้สิน 2. ปัญหาการว่างงาน 3. ปัญหาด้านสุขอนามัย โดยเฉพาะประชาชนติดสารเสพติด 4. ปัญหาประชาชนไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย สภาพที่อยู่ไม่มั่นคงถาวร และสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม 5. ปัญหาด้านความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินโดยเฉพาะผลกระทบจากสาธารณภัย
	ปราจีนบุรี[5]	1. ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการทำไร่ ทำให้ป่าเสื่อมโทรม 2. ปัญหาการรุกน้ำเค็ม ทำให้คุณภาพน้ำในแม่น้ำปราจีนเสื่อมโทรม 3. ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำธรรมชาติ ก่อให้เกิดการแย่งชิงน้ำระหว่างภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรและพืชผลเสียหาย 4. ระบบโครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอในการให้บริการ 5. การอพยพของประชากรสู่เขตเมืองมากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรสู่สังคมเมืองอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อสภาพแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น น้ำประปาไม่พอเพียง การสัญจรทางถนนแออัด ประชากรแฝงเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุของปัญหาต่างๆตามมา 6. ขาดแคลนแรงงานที่มีฝีมือ 7. ขาดปัจจัยสนับสนุนเกษตรกรในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต 8. ศักยภาพการให้บริการด้านการท่องเที่ยวต่ำ เนื่องจาก ขาดการประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ขาดทักษะการให้บริการที่มีมาตรฐาน ขาดการควบคุมคุณภาพสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ส่งผลให้รายได้จากการท่องเที่ยวอยู่ในระดับต่ำ
	สระแก้ว [2]	1. ปัญหาอุทกภัย เกิดจากเส้นทางคมนาคมกีดขวางทางน้ำ แม่น้ำสายหลักตื้นเขิน ไม่สามารถระบายน้ำได้เพียงพอ

ระเบียงเศรษฐกิจ	จังหวัด	ปัญหา
		2. ปัญหาภัยแล้ง เนื่องจาก ภาวะฝนทิ้งช่วงยาวนาน 3. ปัญหาน้ำเสียและมลพิษทางน้ำ สระแก้วเป็นจังหวัดที่มีการค้าชายแดน ก่อให้เกิดกิจกรรมต่างๆมากมาย ซึ่งเป็นสาเหตุของปัญหามลพิษทางน้ำ เช่น น้ำเสียจากชุมชน น้ำเสียจากอุตสาหกรรม ซึ่งส่วนมากเป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวข้องกับการเกษตรและน้ำเสียจากการเกษตร 4. ปัญหาขยะมูลฝอย ซึ่งส่วนใหญ่มาจากแหล่งชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม และโรงพยาบาล เป็นต้น 5.ปัญหามลพิษทางอากาศและเสียง ส่วนใหญ่เกิดบริเวณชุมชนหนาแน่น บริเวณถนน และบริเวณโรงงานอุตสาหกรรม

ที่มา: [1] สำนักงานจังหวัด

[2] สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสระแก้ว

[3] เว็ปไซต์วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา

[4] กรมพัฒนาธุรกิจการค้า

[5] สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก

[6] ชาติชาย ณ เชียงใหม่

อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยจะมีการกำหนดยุทธศาสตร์บนระเบียง EWEC และ SEC โดยได้เน้นไปที่การปรับปรุงโครงสร้างคมนาคมให้มีความเชื่อมโยงกันภายในประเทศ ขณะที่เมืองชายแดนเองการกำหนดแผนพัฒนาพื้นที่เหล่านี้ยังคงต้องพึ่งพานโยบายรัฐบาลกลางเป็นสำคัญ ในสมัยรัฐบาลนายกชวน หลีกภัย ได้มอบหมายให้สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม จ้างที่ปรึกษาทำการศึกษาอำเภอแม่สอด เพื่อจัดทำเป็นแผนแม่บทในการกำหนดเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ การศึกษาของ วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์ และคณะ (2543) ครอบคลุมทุกประเด็น ไม่ว่าจะเป็นข้อกฎหมาย สังคม สิ่งแวดล้อม และผังเมือง จนได้แนวทาง และแผนงานต่างๆ ในการจะพัฒนาอำเภอแม่สอดให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่รายงานการศึกษานี้มิได้ถูกนำมาขับเคลื่อนให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารประเทศที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกัน อีกทั้งยังทำการศึกษาแนวทางกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษใหม่ ขยายพื้นที่กำหนดเขตเศรษฐกิจใหม่ ทำให้เกิดความล่าช้า (หอการค้าจังหวัดตาก สัมภาษณ์วันที่ 16 กรกฎาคม 2557) ทั้งๆที่ประเทศเมียนมาร์ได้ทำการพัฒนาเมืองเมี่ยวดี ซึ่งเป็นหนึ่งในเขตเศรษฐกิจพิเศษของเมี่ยนมาร์ มีการกำหนดพื้นที่มากกว่า 4,000 ไร่ เพื่อเป็นเขตนิคมอุตสาหกรรม มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมาแล้วกว่า 4 ปี (บัญชา ชุมชัยเวช. เดินหน้าประเทศไทย ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 วันที่ 12 สิงหาคม 2557 เวลา 16.00-16.30 น.)

การสัมภาษณ์หอการค้าจังหวัด และสภาอุตสาหกรรมจังหวัด ให้ความเห็นตรงกันว่า "*ช่วงเวลานี้เป็นโอกาสทองที่เราจะพัฒนาเศรษฐกิจ*" นัยหนึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาการบริหารประเทศที่ไม่สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาของท้องถิ่นได้ อีกนัยหนึ่งแสดงให้เห็นถึงความเสื่อมศัธาต่อการบริหารประเทศของนักการเมืองไทย อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 19 มิถุนายน 2557 ได้มีคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๗๒ / ๒๕๕๗ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (ประกาศในภาคผนวก) และได้กำหนด 5 พื้นที่เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษได้แก่ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราดและอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา การประกาศของ คสช. แม้จะเป็นเรื่องที่น่ายินดีสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นอย่างจริงจัง ภายใต้ยุทธศาสตร์เชื่อมโยงภูมิภาคอาเซียน ซึ่งแน่นอนว่าประเทศไทยจะได้ประโยชน์ แต่ก็ยังมีคำถามในด้านการเตรียมความพร้อมเพื่อให้ได้รับประโยชน์จากเขตเศรษฐกิจอย่างแท้จริง พร้อมทั้งการป้องกันมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

11.4 สรุปท้ายบท

ในบทนี้เป็นการศึกษาผลกระทบที่อาจจะเกิดกับสิ่งแวดล้อมและปัญหาสังคมที่อาจจะมีตามมาในภายหลังเพื่อให้ได้ภาพครบถ้วนแต่เนื่องจากการศึกษานี้ไม่สามารถลงลึกในรายละเอียดได้ ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมจึงพิจารณาเฉพาะความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ป่าที่อาจจะได้รับผลกระทบจากการเชื่อมต่อเส้นทาง EWEC เป็นสำคัญ ส่วนผลกระทบทางสังคมนั้นศึกษาจากการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของผู้ที่อยู่ต่ำกว่าเส้นความยากจนในแต่ละจังหวัดที่เส้นทาง EWEC และ SEC พาดผ่าน ประกอบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่พิจารณาจากการกระจายรายได้ การกระจายการถือครองที่ดิน และการกระจายการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ถ้าหากมีสัดส่วนของผู้ที่ยากจนเพิ่มขึ้น มีการกระจายรายได้เลวลง ปัญหาการกระจายที่ดินเลวลง หรือการเข้าไม่ถึงแหล่งทุนมาก เกิดมีหนี้นอกระบบสูง ก็เป็นดัชนีที่สะท้อนปัญหาสังคมที่จะเกิดขึ้นตามมาในภายหลัง

ในการศึกาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมนั้น ในบทก่อนหน้านี้ได้แสดงถึงการลดลงของพื้นที่ป่าในหลายจังหวัดอย่างต่อเนื่องแล้ว ในขณะที่การเพิ่มขึ้นของพื้นที่ป่าก็มีบ้างแต่ในภาพรวมการลดลงของพื้นที่ป่ามีมากกว่าเพิ่ม และมีแนวโน้มที่จะปลูกพืชเชิงเดี่ยวหรือพืชเศรษฐกิจมากขึ้น ซึ่งจะมีผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว รวมทั้งผลเสียต่อสุขภาพของเกษตรกรและคุณภาพของดินในระยะยาวด้วย ในส่วนนี้จึงเจาะจงเฉพาะความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ป่าโดยเน้นเฉพาะสัตว์หายาก ถูกภัยคุกคาม หรือใกล้สูญพันธุ์ จำนวน 68 สายพันธุ์ ซึ่งประเทศไทยอนุรักษ์ได้ 58 สายพันธุ์ ดังนั้นจึงมีสายพันธุ์ที่ต้องการอนุรักษ์เพิ่ม 10 สายพันธุ์ โดยในการศึกษานี้ใช้ข้อมูลของ Bertrand Hamaide ในปี 2520 ซึ่งใช้ข้อมูลที่รวบรวมโดย นพ.บุญส่ง เลขะกุล และคณะ

กับฐานข้อมูลสัตว์ป่าของไทย ปี 2550 พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เพราะบางพื้นที่เช่นจังหวัดสุโขทัย จำนวนสายพันธุ์ที่เกี่ยวข้องจะหมดไปโดยสิ้นเชิง แต่จำนวนสายพันธุ์ดังกล่าวไปเพิ่มขึ้นในจังหวัดตาก เพชรบูรณ์ และชัยภูมิ ซึ่งคาดว่าอาจจะมีการย้ายถิ่นจากจังหวัดสุโขทัยไปตากเป็นส่วนใหญ่ ส่วนชัยภูมินั้น วนอุทยานแห่งชาติน้ำหนาวก็เป็นที่พักอาศัยของสัตว์ป่าได้เป็นอย่างดี และอาจจะมีบางส่วนย้ายไปสู่ที่เพชรบูรณ์ด้วยก็ได้ ทำให้เพชรบูรณ์มีสายพันธุ์เพิ่มขึ้นถึงแม้ว่าพื้นที่ป่าจะถูกบุกรุกมากขึ้น อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า ปี 2550 เป็นปีที่เส้นทาง EWEC เริ่มมีการใช้อย่างจริงจัง ดังนั้นข้อมูลในปี 2550 จึงไม่สะท้อนภาพความเป็นจริงจนถึงปัจจุบัน (2557) จึงยังไม่พบการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ แต่ในอนาคตภาพนี้อาจจะเปลี่ยนไปได้ ถ้าพื้นที่เมืองและอุตสาหกรรมขยายตัวเพิ่มมากขึ้น

ส่วนกรณีปัญหาความยากจนนั้นพบว่า บนเส้นทาง SEC นั้น มีสามจังหวัดที่สัดส่วนของคนจนเพิ่มขึ้น ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครปฐม และราชบุรี สำหรับนครปฐมถือได้ว่าปัญหายังไม่รุนแรงเพราะจุดที่สัดส่วนคนจนต่ำสุดอยู่ในปี 2549 ร้อยละ 4.74 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 6.69 ในปี 2554 สำหรับกรุงเทพมหานคร สัดส่วนคนจนต่ำที่สุดในปี 2549 ที่ร้อยละ 3.10 และได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 7.83 หรือกว่าเท่าตัวในปี 2554 สะท้อนให้เห็นว่าการเป็นเมืองบริวารไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจนได้ เนื่องจากอาชีพบริการต้องใช้ทั้งทักษะและทุนสูงกว่า ผู้ที่ไม่มีทั้งสองอย่างก็หลุดไปเป็นผู้ยากจนได้ ส่วนที่น่าเป็นห่วงคือราชบุรี ที่มีสัดส่วนของคนจนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 17.84 ในปี 2545 มาเป็นร้อยละ 30.10 ในปี 2554 ซึ่งจะต้องมีการวิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริงต่อไป ส่วนจังหวัดบนเส้นทาง EWEC ทั้งหมด สัดส่วนคนยากจนลดลงทุกจังหวัด แต่ยังมีหลายจังหวัดที่ถึงแม้สัดส่วนคนยากจนจะลดลง สัดส่วนดังกล่าวก็ยังสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ คือร้อยละ 13.15 ในปี 2554 จังหวัดที่มีลักษณะเช่นนี้จากมากไปหาน้อยคือ ตาก (43.53) กาฬสินธุ์ (28.63) ชัยภูมิ (23.76) และเพชรบูรณ์ (23.25) ส่วนจังหวัดที่มีผลสำเร็จค่อนข้างดีคือ ขอนแก่น (9.31) มุกดาหาร (9.97) อาจจะสรุปได้ว่าการเปลี่ยนจากเมืองเกษตรมาเป็นเมืองที่มีภาคอุตสาหกรรมขยายตัวมากขึ้นของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC มีส่วนช่วยลดปัญหาความยากจนในพื้นที่ลงได้ ทั้งนี้เพราะกิจกรรมดังกล่าวมีลักษณะเชื่อมโยงไปข้างหน้าและเชื่อมโยงไปข้างหลังสูงขึ้น ช่วยสร้างงานและทำให้คนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น มีผลทำให้สัดส่วนคนจนลดลง

ส่วนด้านการกระจายรายได้ จังหวัดบนเส้นทาง SEC ที่มีการกระจายรายได้เลวลงจากปี 2549 ถึง 2554 จากมากไปหาน้อยประกอบด้วย ชลบุรี จากดัชนีจินี 0.534 เป็น 0.709 กรุงเทพมหานคร จาก 0.441 เป็น 0.497 และจันทบุรี จาก 0.397 มาเป็น 0.405 จังหวัดเหล่านี้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราสูง ขณะที่การกระจายของผลผลิตไม่ทั่วถึงทำให้มีความเหลื่อมล้ำเพิ่มมากขึ้น จังหวัดชลบุรีเป็นตัวอย่างที่เริ่มปรับเข้าใกล้การเป็นเมืองบริวารก็มีสภาพเช่นนั้น ประกอบกับเป็นจังหวัดที่มีนายทุนและผู้มีอิทธิพลจำนวนไม่มากราย ผลการพัฒนาจึงตกกับกลุ่มบุคคลเหล่านี้พร้อมทั้งเครือข่ายเป็นสำคัญ สำหรับจังหวัดชลบุรีนับได้ว่ามีปัญหามาก ส่วนจังหวัดบน

เส้นทาง EWEC ที่มีการกระจายรายได้เลวลง แต่มีลักษณะไม่รุนแรงคล้ายกับกรณีของจังหวัดจันทบุรีบน SEC คือกาฬสินธุ์ จาก 0.547 ในปี 2549 เป็น 0.584 ในปี 2554 ตาก จาก 0.498 มาเป็น 0.531 และมหาสารคาม จาก 0.490 มาเป็น 0.504

ส่วนจังหวัดที่มีค่าดัชนีจินีต่ำและมีแนวโน้มที่ดีขึ้นบนเส้นทาง SEC จากดีมากไปสู่น้อยตามลำดับ คือ สมุทรปราการ จาก 0.348 ในปี 2549 มาเป็น 0.293 กาญจนบุรี จาก 0.369 มาเป็น 0.312 และราชบุรี จาก 0.439 มาเป็น 0.353 ในกรณีนี้สมุทรปราการซึ่งเป็นเมืองอุตสาหกรรมเป็นตัวอย่างที่ดี เนื่องจากสัดส่วนคนจนน้อยที่สุดในบรรดาตัวเลขที่นำมาแสดงคือ ร้อยละ 1.86 และการกระจายรายได้ก็ดีมากด้วย จึงควรเป็นกรณีตัวอย่างประกอบการศึกษาต่อไป ส่วนราชบุรีนั้นถึงแม้การกระจายรายได้จะดีขึ้นก็มิได้เป็นตัวอย่างที่ดีเนื่องจากการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นเป็นเพราะมีสัดส่วนคนยากจนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ส่วนกรณีของจังหวัดบน EWEC ถึงแม้ส่วนใหญ่จะมีการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นด้วยยกเว้น 3 จังหวัดที่ได้ระบุมาแล้ว ก็เป็นไปในลักษณะดีขึ้นอย่างต่อเนื่องในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งก็นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีเช่นกัน จึงอาจจะสรุปได้ว่าเส้นทาง EWEC มีส่วนช่วยลดปัญหาความยากจนและทำให้การกระจายรายได้ดีขึ้นในจังหวัดที่เส้นทางดังกล่าวพาดผ่าน

ส่วนการกระจายการถือครองที่ดินที่เลวลงมีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้นในจังหวัดบนเส้นทาง SEC จากมากำปหาน้อยตามลำดับ จากดัชนีจินีในปี 2549 เทียบกับในปี 2554 ประกอบด้วย สระแก้ว จาก 0.593 เป็น 0.659 ชลบุรี จาก 0.501 มาเป็น 0.646 กาญจนบุรี 0.526 มาเป็น 0.578 จันทบุรี จาก 0.500 มาเป็น 0.578 และฉะเชิงเทรา จาก 0.503 มาเป็น 0.560 จะเห็นได้ว่าความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินเป็นสาเหตุหลักของความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ด้วย เนื่องจากผู้มีรายได้มากจะสะสมทรัพย์สินส่วนหนึ่งในรูปของที่ดิน ซึ่งจะทำให้เกิดมีรายได้เพิ่มมากขึ้นอีกในรอบต่อไป ดังนั้นการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้ส่วนหนึ่งควรจะมาจากการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดิน ในกรณีนี้ชี้ให้เห็นว่าในจังหวัดสระแก้วซึ่งเป็นเมืองชายแดนที่มีผู้มีอิทธิพลกักตุนที่ดินจะมีปัญหาการกระจายรายได้ต่อไปในอนาคตเมื่อมีเขตเศรษฐกิจพิเศษเกิดขึ้น ส่วนจังหวัดชลบุรีนั้นก็เห็นได้ชัดถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำในเรื่องรายได้จากกลุ่มนายทุนและผู้มีอิทธิพลเช่นเดียวกับจังหวัดสระแก้ว ตามมาด้วยกาญจนบุรี ซึ่งมีการเก็งกำไรในที่ดินสูงจังหวัดหนึ่งและจันทบุรี เนื่องจากการขยายตัวของผลิตผลทางการเกษตร ขณะเดียวกันก็ต้องติดตามกรณีของฉะเชิงเทราอย่างใกล้ชิดเพื่อมิให้เกิดปัญหารุนแรงกว่านี้

ในกรณีของเส้นทาง EWEC มี 3 จังหวัดที่ค่าดัชนีจินีเลวลง ที่ควรจับตาเป็นพิเศษแต่ยังไม่รุนแรงเหมือนจังหวัดบนเส้นทาง SEC ประกอบด้วย พิษณุโลก จาก 0.531 เป็น 0.532 ซึ่งอาจจะถือได้ว่าไม่เปลี่ยนแปลง แต่ที่นำเสนอเพราะมีค่าดัชนีจินีสูงที่สุดของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC รองลงมาคือ สุโขทัย จาก 0.475 เป็น 0.500 และกาฬสินธุ์ จาก 0.423 เป็น 0.483 จังหวัดบนเส้นทาง EWEC ส่วนใหญ่ยังมีพื้นที่มากและมีการกระจายที่ถึงแม้จะมีปัญหาแต่ไม่รุนแรงมากนัก แต่เมื่อใด

ที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่านี้ การแย่งชิงการถือครองที่ดินจะเป็นปัญหาเช่นในกรณีของจังหวัดบน SEC ดังนั้นถ้ายังมีโอกาสควรจะได้มีความพยายามในการป้องกันปัญหานี้แต่เนิ่นก กฎหมายภาษีมรดก และกฎหมายภาษีทรัพย์สินที่คาดว่าจะออกนำมาบังคับใช้ภายในรัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา น่าจะมีส่วนช่วยบรรเทาปัญหานี้ได้บ้าง

จากการที่โครงการระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เริ่มตั้งแต่ปี 2541 โดยในส่วนของประเทศไทยเริ่มมีการใช้เส้นทางนี้เพื่อการเชื่อมต่อการเดินทางและการขนส่งสินค้าตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นมาก ถึงแม้ว่าในงานวิจัยภาคสนาม ตัวแทนหอการค้าทั้งหลายรวมทั้งในจังหวัดชายแดนบางแห่ง เช่น มุกดาหาร ต่างแสดงความคิดเห็นว่าโครงการระเบียงเศรษฐกิจดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง EWEC ไม่ได้ช่วยการพัฒนาพื้นที่มากนักเพราะเป็นเพียงทางผ่านของสินค้า แต่จากหลักฐานเชิงประจักษ์จากการศึกษาในครั้งนี้ ถึงแม้อิทธิพลของเมืองหลักเมืองรองจะมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดบนระเบียง EWEC ดังกล่าว แต่ขณะเดียวกันการเชื่อมต่อดังกล่าวมีส่วนช่วยในการขยายตัวของเศรษฐกิจของจังหวัดบนเส้นทางดังกล่าว มีผลทำให้ความยากจนลดลงในทุกจังหวัดบน EWEC การกระจายรายได้ในภาพรวมมีแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่สิ่งที่จะต้องระมัดระวังคือความเหลื่อมล้ำในเรื่องการถือครองที่ดินซึ่งจะเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาการกระจายรายได้ในโอกาสต่อไป อย่างไรก็ตามในความเป็นจริง รัฐบาลไทยก็ได้มีโครงการเพื่อการเชื่อมต่อเส้นทาง EWEC และ SEC ทั้งในประเทศไทยเอง และไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งช่วยให้เกิดการเชื่อมต่อภายในประเทศเพื่อนบ้านไม่น้อยกว่า 40 โครงการตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นมา

จังหวัดชายแดนอย่างมุกดาหาร ถึงแม้จะเป็นจังหวัดที่ยากจนมากที่สุดบนเส้นทาง EWEC แต่โดยที่ความเป็นเมืองชายแดนทำให้ปัญหาความยากจนลดลง การกระจายรายได้ดีขึ้น การกระจายการถือครองที่ดินก็ดีขึ้นด้วย ซึ่งก็เป็นผลจากอานิสงส์ของเส้นทางดังกล่าว แต่การเปลี่ยนแปลงของจังหวัดบนเส้นทางนี้ส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงในลักษณะไม่เด่นชัดซึ่งก็เป็นสิ่งดีที่ไม่ทำให้ทุนต่างถิ่นฉวยโอกาสเข้ามาเร็วเกินไป แต่ในอนาคตถ้าหากไม่มีการเตรียมการดีพอ ผลอาจจะไม่เป็นอย่างที่ผ่านมา ภาพในอนาคตของจังหวัดบน EWEC อาจจะศึกษาได้จากการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดบน SEC ซึ่งเมื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมไปถึงจุดหนึ่งแล้วจะต้องก้าวต่อไปให้ภาคบริการเป็นภาคนำการพัฒนา เมื่อมีการพัฒนาถึงระดับดังกล่าว ทุนต่างถิ่น ทุนและผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นจะมีบทบาทมากขึ้น มีแนวโน้มที่อำนาจทางเศรษฐกิจจะรวมศูนย์อยู่ในกลุ่มคนจำนวนไม่มาก สัดส่วนคนยากจนจะกลับเพิ่มขึ้น ความเหลื่อมล้ำในเรื่องรายได้จะเพิ่มมากขึ้นและการกระจายการถือครองที่ดินจะเลวลง ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา ตัวอย่างเมืองลักษณะนี้ในการศึกษาดังกล่าวคือ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี และที่มีแนวโน้มว่าจะมีปัญหาในลักษณะดังกล่าวด้วยคือ สระแก้ว รวมทั้งจังหวัดตาก ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีปัญหาดังกล่าว แต่มีโอกาสที่จะเกิดเป็นปัญหาได้ในอนาคต ดังนั้นการตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งแน่นอนว่าจะทำให้การกระจายรายได้ระหว่างภูมิภาคดีขึ้นจะต้องระวังมิให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำภายในพื้นที่ตามมา

ประการสุดท้าย ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษานี้พบว่า ไม่มีแนวโน้มที่ยุทธศาสตร์ 10 ปีของ GMS จะบรรลุผลตามที่ตั้งเป้าไว้ 6 ประการทั้งหมดอย่างแน่นอน อันประกอบด้วย

1. Single tourism คือ การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวร่วมกันแบบ Single window เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาค
2. Sustainable agriculture เป็นการสนับสนุนด้านการเกษตรอย่างยั่งยืน เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. Enhancing climate and environmental performanceโครงการด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน
4. Data and telecommunication linkage การร่วมมือด้านโครงข่ายข้อมูลข่าวสาร
5. GMS Transport Freight Association สมาคมขนส่งของ GMSทำหน้าที่เป็นตัวกลาง เมื่อเกิดความเสียหายจากการขนส่งข้ามแดน
6. Hydro power and bio energy คือ การพัฒนาส่งเสริมด้านการพลังงานชีวภาพเพื่อส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขัน

ที่มีแนวโน้มที่อาจจะบรรลุผลได้คือ ข้อ (1) (5) และบางส่วนของข้อ (6) สิ่งที่ไม่มีทางเป็นไปได้และสวนทางกับยุทธศาสตร์นี้ คือ การเกษตรที่ยั่งยืน ซึ่งไม่มีทางเป็นไปได้เนื่องจากจะยิ่งเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากขึ้น ส่วนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมร่วมกันก็เป็นไปได้ยากเพราะบทบาทในอนาคตของตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคธุรกิจเอกชนจะมีบทบาทเด่นและครอบงำการตัดสินใจของภาครัฐเพื่อผลประโยชน์ของธุรกิจเอกชนเอง นอกจากจะมีการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกอย่างสำคัญของภาคธุรกิจเอกชนร่วมกัน ซึ่งยังไม่เห็นแนวโน้มดังกล่าวชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนจากชาตินอกภูมิภาคที่มุ่งเน้นผลกำไรและความอยู่รอดทางธุรกิจเป็นหลัก ส่วนในข้อ (6) การพัฒนาพลังงานจากพลังน้ำเริ่มมีข้อจำกัดเนื่องจากกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อม แม้ในสปป.ลาวและเมียนมาร์ที่ยังพอมีศักยภาพอยู่ก็ตาม ขณะเดียวกันการพัฒนาพลังงานทางเลือกก็ถูกจำกัดด้วยต้นทุนการผลิตพลังงานจากซากโบราณซึ่งปัจจุบันมีเทคโนโลยีที่สามารถผลิตน้ำมันจากหินน้ำมันได้และเป็นสาเหตุให้ราคาน้ำมันในตลาดโลกชลอตัวลงในขณะนี้ (ปลายปี 2557) ขณะที่การผลิตพลังงานจากพืชที่เป็นผลิตผลทางการเกษตรก็ต้องแข่งขันกับการใช้พื้นที่ปลูกพืชอาหาร ซึ่งนับวันมีแต่จะมีความต้องการเพิ่มขึ้นอันเป็นผลจากประชากรของโลกยังคงเพิ่มขึ้นและอายุขัยโดยเฉลี่ยของประชากรก็เพิ่มขึ้นด้วย เหล่านี้จึงเป็นประเด็นที่ท้าทายยุทธศาสตร์ดังกล่าวที่ค่อนข้างจะเล็งเฉพาะผลเลิศเท่านั้น

บทที่ 12
บทสรุปและข้อเสนอแนะ

12.1 บทสรุป

งานวิจัยนี้เป็นการออกแบบการทำงานเป็น 3 ระยะ งานที่นำเสนอในครั้งนี้เป็นระยะที่ 1 ถึงแม้ว่าจุดเน้นของงานนี้จะอยู่ที่การเชื่อมต่อ (Connectivity)ของระเบียงเศรษฐกิจทั้งสองที่พาดผ่านประเทศไทยมากที่สุด คือ ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor, EWEC) และระเบียงเศรษฐกิจใต้ (South Economic Corridor, SEC) ซึ่งเป็นการเชื่อมต่อทางถนนของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GreatherMekhong Sub-region, GMS) แต่การเชื่อมต่อที่มีความสำคัญมากกว่าคือ การค้าและการลงทุนระหว่างกันของประเทศในภูมิภาค รวมทั้งการค้าและการลงทุนจากประเทศมหาอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจนอกภูมิภาค ซึ่งจะมีผลกระทบไปถึงพัฒนาการเชื่อมต่อทางถนน ตลอดจนการเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจของพื้นที่จังหวัดต่างๆที่อยู่บนเส้นทางทั้งสองด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองและทางเศรษฐกิจของมหาอำนาจสำคัญในภูมิภาคนี้ อันประกอบด้วย จีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของประเทศในภูมิภาค GMS นี้ด้วย ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นก็มีผลประโยชน์ร่วมในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank, ADB) และองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Assistance, JICA) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ADB เป็นองค์กรที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันโครงการระเบียงเศรษฐกิจดังกล่าว ส่วนสหรัฐอเมริกานั้นก็ได้มีผลประโยชน์ในภูมิภาคอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนานในฐานะผู้นำโลกเสรีต่อต้านการแพร่กระจายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคในยุคสงครามเย็น อีกทั้งยังมีผลประโยชน์แฝงเร้นในด้านพลังงานเนื่องจากเป็นประเทศที่ใช้พลังงานมากที่สุดในโลกในปัจจุบัน นอกจากนั้นยังมีประโยชน์แฝงเร้นต่างๆในแง่การคานอำนาจและถ่วงดุลอำนาจและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองในภูมิภาค

นอกจากตัวแสดงภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญมากในอดีต ในปัจจุบันได้เกิดมีตัวแสดงที่มิใช่ภาครัฐอันได้แก่ องค์กรระหว่างประเทศ เช่น ADB รวมทั้งภาคธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจข้ามชาติ ซึ่งในปัจจุบันมักจะมีอิทธิพลเหนือหรือมากกว่ารัฐบาลในประเทศของตนเนื่องจากเป็นผู้สนับสนุนทางการเมืองรายใหญ่รวมทั้งอาจสามารถกำหนดตัวบุคคลหรือนักการเมืองที่จะมาทำหน้าที่เป็นรัฐบาลได้ด้วย บทบาทของตัวแสดงเหล่านี้จึงมีความสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์และเกณฑ์ผลประโยชน์ต่างๆในภูมิภาค

ในเมื่อการเชื่อมต่อที่สำคัญที่ควรพิจารณาด้วยเช่นกันคือการค้าและการลงทุน ประเด็นที่มีความสำคัญตามมาก็คือ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าการลงทุนทั้งหมดว่ามีลักษณะอย่างไร โดยทั่วไปตามปรัชญาของกฎหมายมักจะมีสมมติฐานที่ไม่เป็นความ

จริงว่าทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความสามารถเท่าเทียมกัน การบังคับใช้กฎหมายจึงต้องมีมาตรฐานเดียวจึงจะเป็นธรรม ซึ่งในความเป็นจริง ความรู้ความสามารถ รวมทั้งทรัพยากร ตลอดจนผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางทั้งในแง่ขีดความสามารถของประเทศ ตลอดจนลักษณะทางภูมิศาสตร์ของประเทศต่างกัน การพยายามทำให้กฎหมายบังคับใช้อย่างเท่าเทียมกันมักจะทำให้ฝ่ายที่ด้อยความสามารถกว่าเป็นฝ่ายเสียเปรียบและมักจะเป็นฝ่ายที่สูญเสียทรัพยากรมากกว่าที่ควรจะเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรที่ควรจะถูกนำไปเป็นประโยชน์กับผู้ที่ยากไร้ด้อยโอกาสเป็นจำนวนมากภายในประเทศ กลับถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์ให้กับนักลงทุนจากต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ประเด็นทางกฎหมายจึงต้องมีการศึกษาอย่างละเอียดรอบคอบพอสมควร ซึ่งประเด็นดังกล่าวจะเชื่อมโยงกลับไปถึงอำนาจต่อรองในทางเศรษฐกิจการเมืองของประเทศต่างๆ รวมทั้งของชาติมหาอำนาจด้วย

ส่วนที่เป็นการเชื่อมต่อทางถนนซึ่งเป็นจุดเน้นของงานวิจัยนี้ก็มีความจำเป็นจะต้องศึกษาผลกระทบที่มีต่อพื้นที่ต่างๆ ที่ระเบียงเศรษฐกิจดังกล่าวพาดผ่าน ซึ่งมีอิทธิพลของหลายปัจจัยประกอบเข้าด้วยกัน อิทธิพลที่เป็นปัจจัยหลักคือ การพัฒนาเมืองหลัก เมืองรอง ตามแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาภูมิภาค แต่ส่วนที่การเชื่อมต่อทางถนนมีส่วนเสริมอย่างสำคัญคือ ความสะดวกยิ่งขึ้นของเส้นทางขนส่งเพื่อการคมนาคม ตลอดจนการขนส่งสินค้า ส่วนที่การเชื่อมต่อทางถนนมีอิทธิพลอย่างมากก็คือ การขยายตัวทางการค้าและการลงทุนของเมืองชายแดนบนระเบียงเศรษฐกิจดังกล่าว ซึ่งทั้งหมดจะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดที่เส้นทางดังกล่าวพาดผ่าน ซึ่งจะมีผลกระทบต่อไปทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นการศึกษาในเรื่องนี้จึงต้องเป็นการศึกษาแบบสหวิทยาการและต้องอาศัยข้อมูลที่ค่อนข้างจะรอบด้านที่คณะผู้วิจัยมีความรู้ความสามารถ ตลอดจนระยะเวลาที่จะพอนำเสนอให้เห็นภาพได้ โดยถึงแม้ในงานวิจัยนี้ในระยะที่หนึ่งจะจำกัดความสัมพันธ์อยู่ที่การค้าการลงทุน โดยกฎหมายที่นำมาศึกษาก็จะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจที่เน้นไปที่การค้าการลงทุนเป็นอันดับแรก ขณะที่ในด้านการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่บนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจทั้งสองจะเน้นไปในเรื่องการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และเน้นไปที่ภาคการเกษตรเป็นหลัก แต่ก็จำเป็นต้องรวมเอาประเด็นการเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ตลอดจนนำเอาภาคอุตสาหกรรมและบริการมาพิจารณาประกอบด้วย โดยการวิเคราะห์ปัจจัยนำเข้าและส่งออก (Input-output analysis) เป็นเครื่องมือในการศึกษาที่สำคัญในงานนี้

ในขณะที่งานวิเคราะห์การบูรณาการในภูมิภาค (Regional integration) ที่ผ่านมาส่วนใหญ่มักจะมีความลำเอียง เนื่องจากไม่สามารถวิเคราะห์ผลกระทบอย่างรอบด้านและมักจะเน้นในส่วนที่เป็นผลประโยชน์เป็นหลัก งานวิจัยนี้จะแก้ความลำเอียงดังกล่าวโดยจะเน้นส่วนที่เป็นผลกระทบทางลบ ทั้งนี้ด้วยตระหนักดีว่าการรวมกันเข้าเป็นอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง หรือการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายในระยะยาวถ้าตระหนักถึงผลกระทบ

ทางลบและป้องกันผลกระทบดังกล่าวได้แต่เนิ่นๆ โดยที่ผลทางบวกฝ่ายสนับสนุนในเรื่องนี้ได้อธิบายไว้อย่างกว้างขวางแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องตอกย้ำในงานวิจัยนี้ แต่จะพยายามชี้ให้เห็นว่าผลกระทบทางลบที่อาจจะเกิดขึ้นมีอะไรบ้าง และจะมีทางป้องกันแต่เนิ่นๆได้อย่างไรหรือไม่ เพื่อในที่สุดแล้วการบูรณาการในภูมิภาคจะมีผลดีกับทุกฝ่ายในที่สุดมากกว่าผลเสียตามเจตนารมณ์ของการบูรณาการดังกล่าว

12.1.1 การค้นพบจากส่วนที่เป็นอิทธิพลของมหาอำนาจ

บทบาทตัวแสดงภาครัฐและภาคที่มิใช่รัฐของชาติมหาอำนาจและชาติอื่นๆ ที่เป็นสมาชิก GMS ตลอดจนตัวแสดงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับภูมิภาค ชี้ให้เห็นชัดว่าสถานการณ์ในปัจจุบันได้มีวิวัฒนาการที่แตกต่างไปจากยุคสงครามเย็นแล้ว กล่าวคือไม่มีมหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถครอบงำประเทศสมาชิกในเครือข่ายได้อีกต่อไป เนื่องจากความสัมพันธ์ทางการเมืองซึ่งแต่เดิมเป็นปัจจัยหลัก ได้คลี่คลายเป็นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ขณะที่ความสัมพันธ์ทางการเมืองมีบทบาทรองลงมา ทำให้ประเทศที่มีอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจด้อยกว่าสามารถเลือกที่จะแสวงหาทางเลือกที่หลากหลายเพิ่มขึ้นได้ แต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงทางเศรษฐกิจ อำนาจต่อรองทางการเมือง และสภาพทางภูมิศาสตร์ของแต่ละประเทศที่มีไม่เท่าเทียมกัน เช่นในอดีตประเทศพม่าในยุคปิดประเทศ เมื่อถูกประกาศคว่ำบาตรโดยชาติตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ก็จำเป็นต้องพึ่งพาประเทศจีนและญี่ปุ่นมากเป็นพิเศษ ในปัจจุบันประเทศสปป.ลาว ถึงแม้จะไม่มีปัญหาอย่างประเทศพม่าในอดีต แต่เนื่องจากช่องทางที่สหรัฐจะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ทางด้านพลังงานมีไม่มาก ขณะที่ประเทศต้องอาศัยความช่วยเหลือและการลงทุนจากต่างประเทศเป็นหลักในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาประเทศ การพึ่งพาประเทศจีนกับญี่ปุ่นเป็นหลักจึงเป็นทางเลือกที่มีอยู่ ประเทศไทยในปัจจุบัน (2558) ก็อาจจะมีปัญหาทางด้านการเมืองบ้างกับประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับภาคเอกชนของสหรัฐอเมริกายังคงดำเนินต่อไปเพราะมีผลได้เสียโดยตรงกับประเทศทั้งสองมากกว่า ประเทศไทยจึงมีโอกาสที่จะลดอิทธิพลของมหาอำนาจและรักษาดุลยภาพโดยการกระจายอิทธิพลของชาติมหาอำนาจได้ดีกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต สามารถสร้างดุลยภาพกับอิทธิพลของมหาอำนาจได้ถ้าหากตัวแทนของประเทศมีความสามารถในการเจรจาต่อรองที่ดีพอและเน้นผลประโยชน์ของประเทศชาติโดยรวมเป็นหลัก

ความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ นอกจากจะขึ้นอยู่กับสภาพข้อเท็จจริงทางเศรษฐกิจ การเมือง สภาพภูมิศาสตร์ ตลอดจนความสามารถในการเจรจาของผู้แทนของประเทศแล้ว ที่สำคัญคือ ความซื่อสัตย์สุจริตในการรักษาผลประโยชน์ของชาติดังกล่าว ทั้งนี้จุดอ่อนที่สำคัญของประเทศ GMS นั้น คือทุกประเทศมีระดับการทุจริตประพฤติมิชอบอยู่ในระดับสูง โดยที่การจัดลำดับของ Transparency International ได้จัดให้ประเทศเหล่านี้อยู่ในลำดับที่

เกินหนึ่งร้อยในปี 2556 ซึ่งประกอบด้วย ไทย กัมพูชา เมียนมาร์ เวียดนาม สปป.ลาว ขณะที่ในประเทศจีนเองได้พยายามแก้ปัญหานี้ภายในประเทศและในปี 2556 ได้ลดลำดับความรุนแรงลงไป โดยถูกจัดอันดับที่สูงกว่าทุกประเทศที่กล่าวถึงแล้ว ในขณะที่ประเทศไทยก็ได้เริ่มมีความพยายามในเรื่องนี้ตั้งแต่ยุครัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา (2557-) ซึ่งทำให้ในปี 2557 ประเทศไทยถูกจัดอันดับที่ 85 สูงกว่าจีนซึ่งถูกลดอันดับไปอยู่ที่ 100 ขณะที่เวียดนาม สปป.ลาว และเมียนมาร์ ถูกจัดให้อยู่ในลำดับที่ 119, 145 และ 156 ตามลำดับ จึงหวังว่าในอนาคตถ้ามีการปฏิรูปการเมืองในประเทศไทยเป็นผลสำเร็จมากกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต อันดับของประเทศไทยน่าจะปรับตัวสูงขึ้น ทั้งนี้แม้แต่สปป.ลาว ซึ่งอยู่ในอันดับท้ายที่สุดก็ได้มีความพยายามในการปรับตัวในเรื่องนี้ โดยได้แซงหน้าเมียนมาร์ไปแล้ว

ประเด็นนี้เป็นจุดอ่อนที่สำคัญนอกเหนือจากการเจรจาที่มีผลออกมาเป็นข้อตกลง กฎกติกา หรือกฎหมาย แต่ถ้าหากในระหว่างการเจรจามีปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นข้อตกลงทั้งหลายที่เป็นผลตามมาก็จะทำให้ประเทศเสียเปรียบได้ และถึงแม้จะไม่เสียเปรียบในกระบวนการเจรจาดังกล่าว การไม่บังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดก็ก่อให้เกิดผลเสียหรือความเสียเปรียบเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้ไม่นับรวมการที่ผู้แทนเจรจาไม่มีความรู้ความสามารถพอ หรือรู้ไม่เท่าทันเจตนาแฝงเร้นในการมุ่งหาผลประโยชน์จากฝ่ายตรงกันข้าม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเจรจาตกลงเพื่อเปิดเขตการค้าเสรีระหว่างกัน

นอกจากประเด็นเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ ความต้องการการลงทุนจากต่างประเทศที่มีระดับความเร่งด่วนมากน้อยต่างกันระหว่างบรรดาประเทศสมาชิกของ GMS ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่หลายชาติใน GMS จะพยายามแข่งขันกันเสนอสิทธิพิเศษให้แก่นักลงทุนจากต่างชาติจนอาจมีผลกระทบต่อโอกาสในการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และประเด็นนี้เป็นประเด็นที่คู่เจรจาที่มีชั้นเชิงและความสามารถเหนือกว่าสามารถใช้การต่อรองเพื่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ฝ่ายตนได้มากที่สุด

โดยสรุป ประเทศมหาอำนาจทุกประเทศล้วนหันมาใช้ Soft power ในการหาข้อตกลงร่วม โดยเน้นความร่วมมือผ่านโครงการความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ เป็นสำคัญ หากแต่ละประเทศจะมีแนวทางของตนเอง โดยที่ประเทศสหรัฐอเมริกาประกาศจะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยและเคารพในสิทธิมนุษยชน โดยใช้นโยบายดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการแทรกแซงกิจการภายในแก่ประเทศที่ขอรับความช่วยเหลือโดยการตีความเรื่องประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนอาจจะปรับเปลี่ยนได้ตามผลประโยชน์ร่วมของประเทศสหรัฐอเมริกาเองโดยสหรัฐอเมริกาเป็นฝ่ายตีความแต่ผู้เดียว ใช้มาตรฐานเบื้องต้นเน้นการเป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเป็นสำคัญ แต่ขณะเดียวกันรัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาเองก็ยอมรับว่ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งก็ไม่จำเป็นต้องเป็นประชาธิปไตยเสมอไป ส่วนผลประโยชน์เบื้องหลังก็คือพลังงานและการคานอำนาจกับมหาอำนาจอื่น โดยที่ในอนุภูมิภาคนี้มหาอำนาจอื่นก็คือจีน

ส่วนกรณีของจีนนั้นมีจุดยืนชัดเจนแต่เริ่มต้นที่จะไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศใด ถึงแม้การให้ความช่วยเหลือกับประเทศต่างๆ จะเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ แต่จะให้ความสำคัญกับการลงทุนโดยตรงเป็นสำคัญ โดยจะเน้นการลงทุนในด้านการผลิตอาหารและวัตถุดิบ รวมทั้งการแปรรูป ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาความมั่นคงทางอาหารและวัตถุดิบเพื่อป้อนการขยายตัวของอุตสาหกรรมในประเทศจีนเองเป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นประเทศที่มีพลเมืองมาก พร้อมกับเป็นแนวทางหนึ่งในการระบายพลเมืองจากส่วนที่มีความหนาแน่นมากออกนอกประเทศ ประเทศเมียนมาร์สปป.ลาว กัมพูชา รวมทั้งประเทศไทยเองต่างก็มีประสบการณ์ร่วมกับนโยบายเช่นนี้ของจีน

ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นชาติที่อยู่เบื้องหลังการผลักดันโครงการระเบียงเศรษฐกิจต่างๆ มาตั้งแต่ต้น และใช้ความร่วมมือทางวัฒนธรรม รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและวัฒนธรรมของการเป็นชาวเอเชียน เป็นเครื่องมือในการเชื่อมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันในระยะยาว จุดอ่อนจึงมีเพียงประเด็นเดียวก็คือ การจัดลำดับความสำคัญของการให้ความช่วยเหลือมักจะเน้นความสอดคล้องกับลำดับความสำคัญของประเทศผู้ให้มากกว่าประเทศที่รับความช่วยเหลือ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของประเทศคู่เจรจาที่จะเลือกรับความช่วยเหลือที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตนเองด้วย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในปัจจุบันเมื่อผลประโยชน์ร่วมทางเศรษฐกิจมีความสำคัญเหนือสิ่งใด อิทธิพลของตัวแสดงที่เป็นภาครัฐย่อมลดลง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดกรณีของประเทศไทยก็คือ ถึงแม้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจะตั้งแง่กับรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารของไทย แต่ภาคธุรกิจเอกชนของสหรัฐอเมริกาก็ยังสนใจลงทุนตามปกติ อีกทั้งในขณะปัจจุบันที่ประเทศไทยมีความสงบทางการเมืองพอสมควร การลงทุนในประเทศก็ยิ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากขึ้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงข้อเท็จจริงดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการครอบงำทางความคิดของมหาอำนาจในยุคสงครามเย็นได้หมดไปแล้ว สำหรับกรณีของประเทศไทย ถ้าหากผู้นำของประเทศมีความชาญฉลาดและต้องการรักษาผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ย่อมเลือกเจรจาเพื่อเป้าหมายดังกล่าวได้สะดวกกว่าที่เคยเป็นในอดีต และที่สำคัญจะต้องรู้เท่าทันผลประโยชน์ของนักลงทุนจากต่างประเทศ และเลือกเส้นทางที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นสำคัญ ขณะที่ธรรมชาติของทุนจากต่างประเทศล้วนแต่มุ่งแสวงหากำไรในระยะสั้นและอาจขยายไปสู่ระยะปานกลางด้วย แต่มักจะไม่คำนึงถึงระยะยาวเพราะทางเลือกในระยะยาวก็คือเคลื่อนย้ายทุนไปแสวงหาประโยชน์จากพื้นที่ที่ให้ผลตอบแทนต่อหน่วยสูงกว่าต่อไป และโดยธรรมชาตินักลงทุนเหล่านี้จะมองจากมุมผลประโยชน์ทางธุรกิจของตนเองเป็นสำคัญ มิได้สนใจการพัฒนาในภาพรวมของประเทศที่เข้าไปลงทุน จึงเป็นหน้าที่ของประเทศที่รับการลงทุนที่จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ในระยะยาวของประเทศตนเอง รวมทั้งผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนาทางการเมืองและสังคมที่จะตามมาประกอบด้วย สำหรับประเทศไทยค่อนข้างจะมีอิสระเต็มที่ในการเจรจาต่อรองถ้าตัวแทน

ของประเทศมุ่งมั่นที่ผลประโยชน์ของประเทศในระยะยาวเป็นสำคัญ เพราะนอกจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนระดับการพัฒนาประเทศ รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานที่เหนือกว่าประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ จุดอ่อนที่ต้องระมัดระวังมีเพียงประการเดียวคือการแข่งขันในการดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศโดยประเทศเพื่อนบ้าน ประเด็นนี้แนวทางที่ดีที่สุดคือ มีการเจรจาตกลงร่วมกันในบรรดาประเทศที่ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ควรจะมีการจัดสรรทุนจากต่างประเทศระหว่างกันอย่างไร แทนที่จะแข่งขันกันยกทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ของทุนจากต่างชาติเป็นสำคัญ

สำหรับกรณีของไทยนั้นต่างกับกรณีศึกษาของสปป.ลาว ซึ่งไม่มีทางเลือกมากนักเนื่องจากมีอำนาจในการต่อรองกับมหาอำนาจค่อนข้างน้อย ขณะที่มีทรัพยากรธรรมชาติค่อนข้างมาก ทั้งพื้นที่ทำการเกษตร เหมืองแร่ และแหล่งพลังงานจากน้ำ รวมทั้งศักยภาพในการเป็นแหล่งพลังงานจากซากโบราณด้วยในอนาคต สปป.ลาวจึงถูกกำหนดให้เป็น Battery of Asia หรือแหล่งผลิตพลังงานป้อนตลาดในอนุภูมิภาค มีนักลงทุนจากจีนและไทยไปลงทุนในกิจการพลังงาน นักลงทุนจากออสเตรเลียไปลงทุนขุดแร่ทองและทองแดง สปป.ลาวต้องพึ่งการลงทุนทางตรงจากจีน เวียดนาม ไทย และเกาหลีค่อนข้างสูง เป็นพื้นที่เพื่อปลูกพืชผลการเกษตรที่เป็นพืชอาหารและวัตถุดิบเพื่อการอุตสาหกรรมของจีน เป็นที่รองรับการระบายของประชากรจีนออกนอกประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากประเทศมีฐานภาษีแคบและมีเงินออมภายในประเทศต่ำ พร้อมกับระดับการพัฒนาเทคโนโลยีภายในประเทศยังไม่สูงพอ จึงต้องพึ่งความช่วยเหลือและการลงทุนจากต่างประเทศเป็นสำคัญ ขณะที่ชนบทส่วนใหญ่ของสปป.ลาวก็ยังคงขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ตั้งแต่พลังงานไฟฟ้าทั้งที่ประเทศสามารถส่งขายให้ประเทศเพื่อนบ้านได้ รวมทั้งเส้นทางคมนาคมทางถนน ในขณะที่การทุจริตประพฤติมิชอบในส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ยังอยู่ในระดับสูง จึงเป็นการยากที่จะหลีกเลี่ยงการถูกเอารัดเอาเปรียบจากฐานทรัพยากร ในขณะที่ถึงแม้ประเทศจะยังมีศักยภาพในการผลิตไฟฟ้าจากพลังน้ำเหลืออยู่ แต่ที่ผ่านมาการพัฒนาดังกล่าวเริ่มส่งผลกระทบต่อกิจการการเกษตรและประมงของประชาชนเป็นบริเวณกว้างและเริ่มมีกระแสคัดค้านเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง สภาพการณ์ดังกล่าวจึงเป็นเรื่องค่อนข้างยากที่หาทางเลือกแนวทางอื่นที่จะมีผลดีแก่ประชาชนของประเทศมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

12.1.2 ประเด็นทางกฎหมายที่สำคัญ

จุดอ่อนที่สำคัญของกฎหมายทางเศรษฐกิจและการลงทุนของไทยอยู่ที่ความหมายของคำว่า “ต่างด้าว” ในกฎหมาย โดยได้กำหนดนิติบุคคลที่มีคนไทยถือหุ้นตั้งแต่ร้อยละ 51 ขึ้นไปให้ถือว่าเป็นนิติบุคคลของไทย สามารถทำนิติกรรมทุกชนิดได้เช่นเดียวกับนิติบุคคลของไทยทุกประการ ถึงแม้จะมีข้อสงวนในกิจการต่างๆ ที่ห้ามมิให้ต่างด้าวประกอบธุรกิจในกิจการต่างๆ ในบัญชีสงวนต่างๆ เอาไว้ ก็ไม่มีผลบังคับใช้กับนิติบุคคลสัญชาติไทยที่ต่างชาติเพียงถือหุ้นไม่เกินร้อยละ 49

เท่านั้น และถึงแม้ในทางพฤตินัย ธุรกิจจะเป็นของต่างด้าวทั้งหมด แต่สามารถจดทะเบียนหุ้นบุริมสิทธิ์ให้คงอยู่ตลอดไปโดยให้หุ้นส่วนที่ด้อยสิทธินั้นไม่มีสิทธิในการรับเงินปันผลหรือไม่มีสิทธิในการออกเสียงก็ได้ ถึงแม้การกระทำดังกล่าวถ้ามีหลักฐานชัดเจน อัยการสูงสุดอาจจะฟ้องศาลให้นิติกรรมดังกล่าวเป็นโมฆะในฐานะที่เป็นนิติกรรมอำพรางได้ แต่ในทางปฏิบัติผู้ที่ถือหุ้นด้อยสิทธิมักจะไม่กล้าหรือไม่ต้องการยื่นขอให้อัยการสูงสุดฟ้องศาล และเมื่อไม่มีผู้ร้องขอ อัยการย่อมไม่ดำเนินการใดๆ ก็ได้

ประเด็นนี้เป็นประเด็นทางกฎหมายที่สำคัญ ทำให้ต่างชาติเข้าถึงทรัพยากรที่ควรจะได้รับการสงวนไว้เพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ภายในประเทศเท่านั้น ซึ่งนอกจากจะเป็นทรัพยากรดิน การประมง เหมืองแร่ และป่า ปัญหาความเป็นเจ้าของแหล่งพลังงานตัวจริงของประเทศก็ยังเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันอย่างมากในปัจจุบัน

ที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือ การแข่งขันจากประเทศเพื่อนบ้านที่จะให้ต่างชาติไปลงทุนหาผลประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรของประเทศโดยตรง รวมทั้งการเกษตรและการประมง ประเทศอย่างเวียดนามและกัมพูชามีระบุการส่งเสริมให้ต่างชาติเข้าไปลงทุนในกิจการดังกล่าวอย่างชัดเจน ขณะที่เมียนมาร์และสปป.ลาว ถึงแม้มิได้กำหนดไว้ชัดเจน แต่ก็มิได้มีข้อห้ามที่จะทำเช่นนั้น ตรงนี้จึงเป็นแรงกดดันทำให้มีการปรับแก้กฎหมายการลงทุนของคนต่างด้าวอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย และยิ่งแก้ก็ยิ่งผ่อนปรนมากขึ้น จนกฎหมายที่บังคับใช้ปัจจุบันเกี่ยวกับการลงทุนของคนต่างด้าวจึงเกือบเสมือนไม่มีกฎหมายนี้แต่อย่างใด เพราะในทุกกิจกรรมที่มีห้าม มีข้อยกเว้นทั้งหมด ตรงนี้คือข้อเสียเปรียบของการเจรจาตั้งแต่ต้นและทำให้เกือบทุกประเทศในอนุภูมิภาคนี้ยกเว้นประเทศจีนสูญเสียทรัพยากรให้แก่นักลงทุนจากต่างชาติมากเกินความจำเป็น อีกทั้งยังเป็นการเบียดขับคนยากจนภายในประเทศออกจากฐานทรัพยากรที่ตนเองเคยใช้เพื่อการดำรงชีวิต ก่อให้เกิดเป็นปัญหาสังคมติดตามภายหลังอีกมาก

สำหรับทางเลือกที่ดีกว่าของทุกประเทศคือ ส่งเสริมให้ต่างชาติลงทุนในกิจการที่มีขีดความสามารถสูงกว่าโดยใช้วัตถุดิบจากฐานทรัพยากรที่มีอยู่ที่ผู้ผลิตเป็นเกษตรกรรายย่อยในประเทศ ให้เกษตรกรเหล่านี้มีขีดความสามารถในการยกระดับเทคโนโลยีในการผลิตด้วยตนเองโดยการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพราะกิจกรรมการเกษตรนั้นไม่สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่มีการถ่ายทอดเทคโนโลยี ถ้าหากทำได้เช่นนี้จะมีผลต่อการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังของอุตสาหกรรมการผลิต เพิ่มระดับเทคโนโลยีการผลิตและเพิ่มรายได้พร้อมกับการกระจายรายได้ไปด้วยในตัว แต่ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นกับประเทศเพื่อนบ้านของไทยและรวมทั้งที่เกิดขึ้นแล้วในบางพื้นที่ของไทย คือ เกษตรพันธสัญญา โดยมีเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินเป็นของตัวเองทำการผลิตและส่งผลผลิตให้ผู้ทำสัญญาร่วม ซึ่งในระยะยาวเกษตรกรเหล่านี้จะไม่มีความมั่นคงในชีวิตเพราะไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง เมื่อไม่ได้รับการต่อสัญญา ความรู้ที่มีก็ไม่เป็นประโยชน์เพราะไม่มีที่ดินที่จะใช้ความรู้ดังกล่าวในการผลิตต่อไป รวมทั้งต้องรับภาระความเสี่ยงในกรณีพืชผลเสียหาย

ระหว่างมีพันธสัญญาด้วย ลักษณะนี้คือรูปธรรมของการเอารัดเอาเปรียบจากการลงทุนต่างชาติ ถึงแม้ว่าจะมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีแต่เป็นวิธีการที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เกษตรกรเจ้าของประเทศที่ได้รับการลงทุนเท่าที่ควร

จากการสำรวจกฎหมายเกี่ยวกับเศรษฐกิจและความตกลงทวิภาคีด้านการลงทุนของประเทศสมาชิก GMS รวมทั้งมาเลเซียและสิงคโปร์ เพื่อเปรียบเทียบระหว่างของแต่ละประเทศ พบว่ามีความแตกต่างกันตามลักษณะเศรษฐกิจและขั้นตอนการพัฒนาของประเทศนั้น สิงคโปร์นับเป็นตัวอย่างที่อาจกล่าวได้ว่ามีมาตรฐานของกฎหมายใกล้เคียงกับชาติตะวันตก ทั้งนี้เพราะสิงคโปร์มีลักษณะเป็นนครรัฐและรายได้ส่วนใหญ่เกิดจากการค้าระหว่างประเทศ ขณะที่ประชาชนมีการศึกษาสูงจึงไม่มีปัญหาจะต้องห่วงใยเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติต่อนักลงทุนต่างชาติและนักลงทุนชาติในมาตรฐานเดียวกัน มีกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาตามมาตรฐานสากล มีระดับการคอรัปชั่นภายในประเทศต่ำที่สุด ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นลักษณะเฉพาะตัวของประเทศซึ่งปัจจุบันเน้นการลงทุนที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงเป็นหลัก ตามด้วยมาเลเซีย ซึงพยายามพัฒนาประเทศไปในทิศทางเดียวกันกับสิงคโปร์ แต่เนื่องจากเคยมีปัญหาความแตกแยกระหว่างเชื้อชาติ จึงได้มีความพยายามที่จะรักษาดุลยภาพระหว่างเชื้อชาติและให้ความสำคัญแก่ภูมิบุตรหรือคนมาเลย์ที่เป็นคนพื้นเมืองของประเทศเป็นสำคัญ ขณะที่เวียดนามก็พยายามก้าวไปสู่จุดที่มาเลเซียกำลังเป็นอยู่โดยเน้นการลงทุนที่ใช้เทคโนโลยีที่สูงเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประเทศไทยก็ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงได้ประกาศนโยบายเศรษฐกิจดิจิตัล (Digital economy) แต่ก็มีปัญหาความเหลื่อมล้ำในเกือบทุกด้าน ปัญหาระดับและคุณภาพการศึกษาของคนในชาติ จึงยังไม่สามารถก้าวข้ามอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นเป็นหลัก ขณะที่ประเทศเวียดนามมีความได้เปรียบมากกว่าประเทศไทยในประเด็นนี้ เนื่องจากประชากรของประเทศมีความขยันขันแข็งและได้พื้นฐานการศึกษาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจากประเทศฝรั่งเศส ดังนั้นในกรณีของประเทศไทย นักธุรกิจของไทยเองยังเน้นการอาศัยแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีราคาถูกกว่าเป็นหลัก ขณะที่ความสามารถในการยกระดับสมรรถภาพประชากรของตนเองยังมีจำกัด และยังมีปัญหาการทุจริตในระดับสูง แม้จะพยายามแก้ไขในปัจจุบัน ทำให้ถึงแม้ปัจจุบันประเทศไทยจะยังไม่ล้าหลังเวียดนามในทางเศรษฐกิจ แต่ในอนาคตเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวังในประเด็นเหล่านี้มากยิ่งขึ้น

ทั้งเวียดนาม กัมพูชา และเมียนมาร์ ต่างมีนโยบายค่อนข้างเปิดเผยที่จะสนับสนุนให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนในกิจการเกี่ยวกับการเกษตร ป่าไม้ เหมืองแร่ และการประมง ประเด็นนี้ทำให้ความพยายามของไทยที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรให้คนชาติเป็นหลักจะต้องได้รับแรงกดดันจากการแข่งขันดังกล่าว เป็นที่น่าสังเกตว่าทุกประเทศมีกฎหมายแรงงานที่ให้การคุ้มครองแรงงานของตนเองค่อนข้างดี และที่เมียนมาร์มีการเพิ่มความเข้มงวดที่จะกำหนดให้ใช้แรงงานชาวเมียนมาร์ด้วย แต่ในทางปฏิบัติประเทศเหล่านี้จะทำได้มากเพียงใดภายใต้การแข่งขันเพื่อดึงนักลงทุนจากต่างประเทศไปยังประเทศของตน ขณะที่ทุกประเทศก็ล้วนมีการทุจริตสูง อีกประเด็นหนึ่งที่ควรตั้ง

เป็นข้อสังเกตก็คือ ความพยายามที่จะดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศด้วยการเปิดเสรีทางการค้า ทำให้ต้องมีกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาตามมาตรฐานขององค์การการค้าโลก ซึ่งประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีพยายามใช้ความได้เปรียบหาผลประโยชน์จากกฎหมายนี้ จึงมีคำถามว่าประเทศเหล่านี้จะสามารถปกป้องผลประโยชน์ของประเทศและประชาชนส่วนใหญ่ของตนจากการลงทุนของบรรษัทข้ามชาติได้อย่างไร เพราะความสามารถในการเจรจาทางการค้าค่อนข้างสลับซับซ้อนและมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องมหาศาล ขณะที่ความรู้และประสบการณ์ของผู้แทนของประเทศที่ส่งไปเจรจามีจำกัด ประกอบกับปัญหาความซื่อสัตย์สุจริตของเจ้าหน้าที่ที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงเป็นเรื่องท้าทายความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของชาติว่าจะทำได้จริงมากน้อยเพียงใด ตรงนี้จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่จะต้องเน้นการระมัดระวังผลกระทบทางลบที่ตามมาจากการบูรณาการทางภูมิภาค (Regional integration)

ในส่วนต่อไปที่เกี่ยวกับกฎหมายคือ การศึกษาความตกลงพหุภาคีผ่านอาเซียนกับประเทศต่างๆ และความตกลงทวิภาคีระหว่างไทยกับประเทศต่างๆ หรือกลุ่มประเทศต่างๆ เช่น จีน เกาหลี ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ อินเดีย และสหภาพยุโรป เป็นต้น ในกรณีสนธิสัญญาพหุภาคี ส่วนสนธิสัญญาทวิภาคี ประกอบด้วย ไทยและประเทศคู่ค้าหรือกลุ่มประเทศคู่ค้าอื่นๆ เช่น จีน อินเดีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น เปรู และประเทศบิมสเทค ซึ่งเป็นประเทศในทวีปเอเชียใต้ ประกอบด้วย บังคลาเทศ อินเดีย เมียนมาร์ ศรีลังกา เป็นต้น และสหภาพการค้าเสรีแห่งยุโรป ไอซ์แลนด์ สวิสเซอร์แลนด์ นอร์เวย์ และลิกเตนสไตน์ เป็นต้น

ขณะที่อาเซียนได้พยายามรวบรวมความตกลงพหุภาคีกับประเทศทั้งหลายให้เป็นข้อตกลงร่วมฉบับเดียวในลักษณะเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional comprehensive economic partnership - RCEP) ซึ่งกำลังอยู่ระหว่างการเจรจาและจัดทำ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตที่พึงระมัดระวังไว้ดังมีรายละเอียดในท้ายบทที่ 5 ซึ่งควรจะประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้ **ถึงแม้ข้อตกลงทั้งหลายจะมีผลทำให้ประเทศได้และเสีย แต่จะต้องทำให้ได้มากกว่าเสีย โดยให้การเจรจาเป็นลักษณะทุกฝ่ายได้ประโยชน์ให้มากที่สุด มิใช่ฝ่ายหนึ่งได้แต่อีกฝ่ายหนึ่งเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนส่วนน้อยของประเทศเป็นผู้ได้และผลักภาระไปให้คนส่วนใหญ่ของประเทศ ประเทศยังคงมีอธิปไตยทางกฎหมายและทางเศรษฐกิจ โดยไม่ยอมให้กฎหมายภายนอกมีผลบังคับใช้เหนือกฎหมายภายในประเทศ ไม่มีผลกระทบทางลบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอธิปไตยทางเศรษฐกิจของประเทศทั้งด้านการเงินและการคลัง ขณะที่ช่องโหว่ในกฎหมายไทยที่มี เช่นปัญหาเรื่องความคลุมเครือของความหมาย “คนต่างด้าว” จะต้องถูกปิด** มิฉะนั้นจะกลายเป็นการสมคบคิดกันระหว่างบรรดาชนชั้นปกครองของประเทศต่างๆ ร่วมกันแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันจากคนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในภูมิภาค

ในส่วนสุดท้ายเป็นการศึกษาผลกระทบจากการทำการตกลงเขตการค้าเสรีที่มีต่อประเทศไทย ในส่วนของข้อตกลงทางการค้าไทยจีนนั้น มีผลทำให้ปริมาณการค้าของทั้งสองฝ่ายเพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าเกษตรกรของไทยจะต้องมีการปรับตัวในระยะแรก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปลูกกระเทียมและหอมหัวใหญ่ แต่สิ่งที่ประเทศไทยคาดว่าจะได้จากการจำหน่ายยางพาราและมันสำปะหลังเพิ่มขึ้นอาจจะไม่เป็นไปตามคาด เนื่องจากจีนกำหนดให้ยางพาราเป็นสินค้าอ่อนไหวเพื่อปกป้องเกษตรกรของตน อีกทั้งได้มีการลงทุนปลูกยางนอกประเทศในสปป.ลาว กัมพูชา และเมียนมาร์ รวมทั้งในประเทศไทยด้วย แม้ปริมาณจะไม่มากนัก ผลที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (2557-8) ก็คือ ถึงแม้ยางจะมีราคาตกซึ่งส่วนหนึ่งมีผลกระทบจากราคาพลังงานที่มาจากซากโบราณลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่การมีข้อตกลงทางการค้ากับจีนก็ไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ เพราะจีนเองก็มีปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศด้วยเช่นกัน เช่นเดียวกับกรณีของมันสำปะหลัง ส่วนกรณีของเกาหลีนั้นข้อควรระวังก็คือแหล่งกำเนิดของสินค้าอุตสาหกรรม เนื่องจากประเทศเกาหลีนั้นสามารถผลิตชิ้นส่วนทุกชนิดได้เองทั้งหมด ในขณะที่กรณีของประเทศไทยมีการกระจายการผลิตของชิ้นส่วนโดยผู้ลงทุนจากต่างประเทศในหลายประเทศ ทำให้ไม่สามารถระบุแหล่งกำเนิดสินค้าว่ามาจากประเทศไทยทั้งหมดได้ แม้กระทั่งกิจการประมงเพื่อทำปลากระป๋อง เรือที่จับสัตว์น้ำในปัจจุบันก็มิใช่ของไทย ดังนั้นในกรณีของไทยถ้าหากจะสามารถค้าขายกับเกาหลีได้ สัดส่วนขั้นต่ำของแหล่งกำเนิดสินค้าควรไม่เกินร้อยละ 40

ในกรณีของญี่ปุ่นมีอยู่สามประเด็นที่เป็นข้อกังวล ประการแรก ญี่ปุ่นมีเทคโนโลยีชีวภาพที่สูงกว่าไทยมาก แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายห้ามจดทะเบียนจุลินทรีย์ที่มีอยู่ในธรรมชาติ แต่จุลินทรีย์เหล่านี้อาจถูกนำไปตัดต่อพันธุกรรมแล้วขอจดสิทธิบัตรเป็นของญี่ปุ่นได้ ประการที่สอง การที่ประเทศญี่ปุ่นยอมรับมาตรฐานการแพทย์ของไทยและให้คนญี่ปุ่นใช้บริการในประเทศและเบิกค่ารักษาพยาบาลจากรัฐบาลญี่ปุ่นได้ เร่งให้ไทยเป็นศูนย์การแพทย์ขณะที่ประเทศยังมีปัญหาบริการทางการแพทย์ไม่ทั่วถึงในชนบท การเป็นศูนย์การแพทย์จะเป็นการดึงเอาทรัพยากรทางการแพทย์สำหรับผู้ด้อยโอกาสในชนบทมาบริการต่างชาติ ประการสุดท้าย ญี่ปุ่นเป็นชาติที่ผลิตขยะต่อหัวสูงที่สุดประเทศหนึ่งในโลก ขณะที่ต้นทุนในการกำจัดขยะในประเทศค่อนข้างสูง ข้อตกลงที่ระบุว่าสินค้าที่ใช้แล้วจากญี่ปุ่นถือว่าเป็นสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดจากประเทศญี่ปุ่นก็จะทำให้ประเทศไทยเป็นแหล่งระบายสินค้ามือสองจากญี่ปุ่นซึ่งก็เป็นการลดปริมาณขยะในญี่ปุ่นในอนาคตโดยปริยาย และถ้าหากเป็นสินค้าอุตสาหกรรมที่มีเศษซากเป็นวัตถุอันตรายในภายหลัง ภาระในการขจัดต่อไปจะตกอยู่กับประเทศไทย ในงานวิจัยนี้ก็ได้พบลักษณะดังกล่าวคือสินค้ามือสองจากญี่ปุ่นผ่านเข้ามาประเทศไทยจากเมียนมาร์ทางด่านแม่สอดเพื่อการกระจายสินค้าดังกล่าวในภาคเหนือของไทย

หลังจากที่ได้เห็นความเชื่อมต่อจากด้านการค้าการลงทุนของประเทศต่างๆ ที่เป็นสมาชิก GMS และใกล้เคียง รวมทั้งของไทยกับข้อตกลงเขตการค้าเสรีจากแง่มุมของประเทศไทยผ่านการวิเคราะห์บทบาทและอิทธิพลของชาติมหาอำนาจในภูมิภาคและมุมมองทางด้านกฎหมาย รวมทั้งข้อเสนอที่อาจจะช่วยลดผลกระทบทางลบ ในส่วนต่อไปจะเริ่มศึกษาการเชื่อมต่อทางถนนบนเส้นทาง EWEC และ SEC โดยจะเริ่มจากภายนอกประเทศในกรณีของ EWEC จากสปป.ลาวและเวียดนาม

12.1.3 การเชื่อมต่อของ EWEC ในสปป.ลาวและเวียดนาม

ถึงแม้ EWEC ในส่วนของสปป.ลาวเริ่มมีการเปิดใช้เป็นครั้งแรกในปี 2546 แต่หลังจาก 10 ปีผ่านไป ถนนดังกล่าวได้ทรุดโทรมลงมากเนื่องจากปัญหาอุทกภัยประกอบกับน้ำหนักของรถบรรทุก ทำให้มีต้นทุนแก่ผู้ขนส่งสูงขึ้นมาก ในขณะที่ สปป.ลาวจะต้องเป็นผู้แบกรับภาระค่าใช้จ่าย โดยผลประโยชน์ส่วนสำคัญตกอยู่กับประเทศไทยและผู้ประกอบการโลจิสติกในประเทศไทย การใช้เส้นทางดังกล่าวในส่วนของสปป.ลาวจนถึงปี 2556 จึงไม่สะดวกเท่าที่ควร หลังจากที่ทั้ง ADB และรัฐบาลญี่ปุ่นกลับมาให้ความสนใจสนับสนุนให้รัฐบาลสปป.ลาวเริ่มบูรณะเส้นทางดังกล่าวตั้งแต่ปี 2556 และคาดว่าจะแล้วเสร็จในปี 2558 ประกอบกับการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศเวียดนามในการจัดทำอุโมงค์ลอดภูเขาในเส้นทางส่วนที่อยู่ในเวียดนาม ทำให้ถนนสายนี้จะกลับมาคึกคักยิ่งกว่าเดิม ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากธุรกิจเอกชนของญี่ปุ่นเริ่มลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน เพิ่มมากขึ้น โดยนักลงทุนญี่ปุ่นได้รับการปฏิบัติค่อนข้างดีเป็นพิเศษจากรัฐบาลสปป.ลาว ผลที่ตามมาคือที่ดินสองข้างทางถูกเปลี่ยนเป็นสวนยางพาราและไร่มันสำปะหลัง ผู้ที่ได้ประโยชน์คือผู้ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องโดยตรงจากกิจกรรมดังกล่าว ส่วนผู้ที่ด้อยโอกาสและกลุ่มชายขอบก็ถูกเบียดขับออกจากฐานทรัพยากรที่เคยอาศัย ถึงแม้ในภาพรวมการขยายตัวทางเศรษฐกิจมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้เศรษฐกิจของสปป.ลาวขยายตัวมากขึ้น แต่ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมก็ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเช่นกันและอาจมีปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมาถึงแม้จะยังไม่รุนแรงเหมือนเช่นประเทศไทย เนื่องจากสปป.ลาวยังมีพื้นที่กว้างขวางเทียบกับจำนวนประชากรที่มีอยู่ในปัจจุบัน ขณะเดียวกันประเทศอย่างสปป.ลาว รวมทั้งประเทศไทยด้วย ก็จะมีปัญหาเรื่องความไม่ลงตัวในปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศ แต่ภาคธุรกิจเอกชนจะไม่ลงทุนเพราะให้ผลตอบแทนไม่คุ้มค่าการลงทุนตามหลักธุรกิจเนื่องจากผลประโยชน์ตกแก่ส่วนรวมในสัดส่วนที่สูง ขณะที่รัฐบาลไม่มีทรัพยากร ต้องรอความช่วยเหลือจากต่างประเทศจึงมีความไม่แน่นอนสูง แต่ถ้าจะกู้มาลงทุนก็จะมีปัญหาต้องใช้หนี้คืนและทำให้หมดโอกาสในการลงทุนด้านอื่นๆ ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนด้วยเช่นกัน ตรงนี้จึงเป็นปัญหาที่น่าศึกษาหาทางแก้ไขให้ลงตัวมากกว่าสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันรวมทั้งในอนาคต

12.1.4 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดบนเส้นทางEWEC และSEC ในประเทศไทย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าทั้ง EWEC และ SEC ในส่วนของประเทศไทยมิได้เป็นเส้นทางใหม่ แต่เป็นการเชื่อมต่อและปรับปรุงเส้นทางที่มีอยู่เดิม ถึงแม้ประเทศไทยจะเข้าร่วมทำสัญญาจัดทำระเบียงเศรษฐกิจกับสมาชิก GMS ตั้งแต่ปี 2541 และได้เริ่มดำเนินการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2546 แต่การใช้เส้นทางโดยเฉพาะอย่างยิ่ง EWEC นั้นเริ่มมีส่วนช่วยในด้านบริการขนส่งสินค้าและคมนาคมอย่างจริงจังตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นมา การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่บนเส้นทาง EWEC และ SEC จึงต้องใช้ทฤษฎีการพัฒนาเมืองหลักเมืองรองตามแนวคิดการพัฒนาภูมิภาคประกอบกับพัฒนาทางถนนซึ่งช่วยสนับสนุนการขยายตัวของเมืองหลักเมืองรองดังกล่าว และเมื่อมีการค้าทางถนนขยายตัวมากขึ้นก็จะพัฒนาต่อไปถึงการขยายตัวของเมืองชายแดน

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว ก่อนปี 2550 หรือในกรณีนี้คือปี 2545 พื้นที่บนเส้นทาง EWEC จึงมีระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ อัตราส่วนพื้นที่นอกภาคการเกษตรบน EWEC มีเพียงร้อยละ 16 ขณะที่พื้นที่เฉลี่ยของประเทศอยู่ที่ร้อยละ 20 ขณะที่ SEC นั้นมีอัตราการพัฒนาสูงกว่าค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 22 หลังจาก 10 ปีผ่านไป คือปี 2554 ค่าเฉลี่ยของพื้นที่นอกภาคการเกษตรของ EWEC ขยับตัวขึ้นมาอยู่ที่ร้อยละ 20 เท่ากับค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยพื้นที่บน SECขยับเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 24 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนนี้จึงเป็นข้อยืนยันอิทธิพลของการเชื่อมต่อทางถนนที่ช่วยเสริมปัจจัยเมืองหลักเมืองรอง พร้อมทั้งเสริมปัจจัยการขยายตัวของเมืองชายแดนด้วย

ภายในภาคการเกษตรมีการพิจารณาการใช้ที่ดินเพื่อพืชผลทางการเกษตรต่างๆ ประกอบด้วย ข้าว ยางพารา อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด และปาล์มน้ำมัน ที่เด่นที่สุดคือ ข้าว ที่มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกตั้งแต่ปี 2549 อันเกิดจากโครงการรับจำนำข้าว แล้วเปลี่ยนมาเป็นโครงการประกันรายได้ของพรรคประชาธิปัตย์ระหว่างปี 2552-2553 และกลับมาเป็นโครงการประกันราคาข้าวที่สูงกว่าราคาตลาดภายใต้ชื่อที่บิดเบือนความเป็นจริงคือ โครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (2554-2557) จากพรรคเพื่อไทย ซึ่งได้สร้างความเสียหายมากกว่า 6 แสนล้านบาท จากตัวเลขการปิดบัญชีโครงการนี้โดยกระทรวงการคลังเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2557 ที่ผ่านมา ขณะที่ยางพาราอันเป็นผลจากการส่งเสริมของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ตั้งแต่ปี 2546 และได้มีราคาเพิ่มขึ้นสูงสุดในปี 2553 ทำให้ปัจจุบันมีพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นกว่า 5 ล้านไร่ทั่วประเทศ ขณะที่ราคายางในปัจจุบันมีปัญหามากเนื่องจากหลายปัจจัย แต่ที่สำคัญที่สุดมาจากการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกภายในประเทศรวดเร็วเกินไป ประกอบกับการลดลงอย่างต่อเนื่องของราคาน้ำมันในตลาดโลก (2557-2558) ส่วนมันสำปะหลังก็ได้รับการกระตุ้นจากการที่จีนเป็นผู้ซื้อรายใหญ่เพื่อใช้ทำอาหารสัตว์ร้อยละ 30 ประกอบกับมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกในประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสปป.ลาวและกัมพูชา ทำให้มีปัญหาด้านราคาด้วยเช่นกันในปัจจุบัน พืชที่ไม่มีปัญหาด้านราคา

ในขณะนี้คือ อ้อย เนื่องจากปริมาณอ้อยในโลกส่วนหนึ่งถูกนำไปผลิตเอทานอลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพลังงานทางเลือก จึงทำให้ราคายังคงดีอย่างต่อเนื่อง และมีการเปลี่ยนพื้นที่จากการปลูกข้าวโพดและมันสำปะหลังมาปลูกอ้อยเพิ่มมากขึ้น

แต่แนวโน้มที่น่าเป็นห่วงจากการปลูกพืชผลทางการเกษตรทั้งหมดคือ การเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดเป็นหลัก ทำให้ความพยายามในการทำการเกษตรอินทรีย์ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวลดความสำคัญลงและจะเป็นผลเสียต่อความสามารถในการพึ่งตนเองของเกษตรกรและของประเทศในระยะยาวในอนาคต ตลอดจนปัญหาสุขภาพของเกษตรกรและคุณภาพของดิน รวมทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมในระยะยาว แนวโน้มดังกล่าวจึงเป็นแนวโน้มที่น่ากังวลมาก

ประโยชน์ของการเชื่อมโยงทางถนนของ EWEC และ SEC รวมทั้งการขยายตัวของเมืองหลัก เมืองรอง รวมทั้งการเพิ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมืองชายแดน ทำให้พื้นที่รกร้างหรือที่ดินที่มิได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์มีขนาดลดลงเป็นอันมากจากปี 2545-2554 มีพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกแล้วปล่อยให้รกร้างลดลง พื้นที่ฟาร์มเลี้ยงสัตว์บางแห่งเพิ่มขึ้น อันเป็นผลจาก FTA ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ระยะต้น แต่ปัจจุบันเกษตรกรที่ทำการเลี้ยงสัตว์มีการปรับตัวได้แล้ว ขณะเดียวกันปัญหานาร้างและไร่ร้างที่เกิดจากการเก็งกำไร ซึ่งเกิดขึ้นในจังหวัดที่มีราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้ที่ดินดังกล่าวถูกซื้อไปเพื่อเก็งกำไรโดยที่ต้นทุนผลตอบแทนต่อที่ดินไม่คุ้มกับราคาผลผลิตทางการเกษตรที่จะได้รับอีกต่อไป แต่จากการที่พื้นที่นอกภาคการเกษตรบน EWEC และ SEC เพิ่มขึ้นทำให้ที่ดินมีราคาแพง มีการนำเอาที่ดินที่รกร้างโดยเฉพาะพื้นที่การเกษตรนอกพื้นที่ป่าเข้าสู่ระบบการผลิตเพิ่มมากขึ้น ทำให้พื้นที่เดิมที่เคยรกร้างลดลง ขณะที่พื้นที่รกร้างที่เกิดขึ้นใหม่มีปริมาณลดลงอันเป็นผลจากการเก็งกำไรในที่ดินด้วยเช่นกัน

เมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจในภาพรวมจะพบว่า โครงสร้างทางเศรษฐกิจบน SEC จะยิ่งเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นไปสู่ภาคนอกการเกษตรและมีขนาดผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดบน SEC เทียบกับ EWEC จาก 10 เท่าในปี 2545 เป็น 13 เท่าในปี 2554 ทั้งๆ ที่ขนาดของพื้นที่ของจังหวัดบน SEC เล็กกว่าขนาดพื้นที่ของจังหวัดบน EWEC มาก สะท้อนการขยายตัวของภาคนอกการเกษตรที่เพิ่มขึ้นเร็วมากบนเส้นทาง SEC ทั้งๆ ที่บน EWEC ก็มีการขยายตัวของภาคนอกการเกษตรเร็วขึ้นอยู่แล้ว และที่สำคัญที่สุดก็คือบน SEC เองนั้น การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดอื่นๆ เป็นไปรวดเร็วกว่ากรุงเทพมหานครมาก จากที่สัดส่วนเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานครจากร้อยละ 60.8 ในปี 2545 สัดส่วนดังกล่าวลดลงเหลือเพียงร้อยละ 50.8 ในปี 2554 และคาดว่าสัดส่วนดังกล่าวจะลดลงต่อไปอีกในอนาคต

แต่ประเด็นการค้นพบที่น่าสนใจ การวิเคราะห์จากตารางปัจจัยนำเข้าและผลผลิตที่ศึกษาการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังพบว่า การผลิตการเกษตรและอุตสาหกรรมอื่นๆ หรืออุตสาหกรรมเบา (เพราะมีการแยกอุตสาหกรรมเป็นอุตสาหกรรมหนัก พลังงาน และอุตสาหกรรม

อื่นๆ) ร่วมกันจะทำให้ผลเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังดีที่สุด นั่นหมายถึงการก่อให้เกิดการผลิตและการจ้างงานในกิจกรรมที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน ผลที่เกิดขึ้นคือ การที่ทำให้คนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้นและมีการกระจายรายได้ที่ดีกว่าเดิมเพิ่มขึ้น เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปที่ไม่ใช่การพัฒนาแบบก้าวกระโดดตามแบบของเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยให้ปัญหาความยากจนลดลงและการกระจายรายได้ดีขึ้นพร้อมกัน ซึ่งข้อมูลเชิงประจักษ์กรณีของ EWECจะพบว่าการพัฒนาในลักษณะดังกล่าวทำให้ความยากจนลดลงทุกจังหวัดบน EWEC ขณะที่การกระจายรายได้อาจจะไม่ดีขึ้นทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดชายแดนที่กลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์มากคือกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการค้าชายแดน เช่นกรณีของจังหวัดตาก แต่ในกรณีของมุกดาหารในช่วงระยะเวลาที่ศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าผ่านแดนที่มาจากแหล่งอื่น การกระจายรายได้ในจังหวัดมุกดาหารในช่วงเวลาที่ศึกษาจึงดีขึ้นด้วย เพราะยังไม่มีการกระจุกตัวของการผลิตที่มีผู้ผลิตจำนวนน้อย

โครงข่ายการเชื่อมต่อทางถนนระหว่าง EWEC และ SEC ในประเทศไทยค่อนข้างจะดีมากอยู่แล้วในปัจจุบัน ด้วยถนนหลักสองสายคือถนนสายเอเชีย ที่เชื่อมจากเหนือลงใต้ และถนนมิตรภาพที่เชื่อมต่อจากกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสำคัญๆ ในภาคอีสาน นอกจากนั้นยังมีทางหลวงจังหวัดเชื่อมต่อเป็นโครงข่ายค่อนข้างดี ในปัจจุบันได้มีโครงการเชื่อมต่อทางถนนเพิ่มขึ้น โดยมีโครงการสร้างมอเตอร์เวย์จากบางใหญ่ นนทบุรี ตรงไปกาญจนบุรี เพื่อไปสู่ด่านถาวรบ้านน้ำพุร้อน จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งจะเป็นเส้นทางเชื่อมต่อทางด้านเมียนมาร์ต่อไปยังท่าเรือน้ำลึกทวาย ทางภาคตะวันออกจะมีการสร้างมอเตอร์เวย์ จากเดิมกรุงเทพมหานคร พัทยา ต่อไปจนถึงจังหวัดระยอง ทำให้เส้นทาง SEC ภาคตะวันตกเชื่อมต่อกับภาคตะวันออกสายใต้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังมีโครงการรถไฟรางคู่เพิ่มขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของโครงข่ายดังกล่าว คือ จากมุกดาหารไปสู่จังหวัดตาก ซึ่งเป็นเส้นทางขนส่งทางรถไฟที่คู่ขนานไปกับ EWEC ขณะเดียวกันก็จะมีโครงการเชื่อมต่อรถไฟรางคู่จากหนองคายสู่อุดร สู่ขอนแก่น นครราชสีมา มาสิ้นสุดที่ท่าเรือแหลมฉบัง และมีทางรถไฟรางคู่กรุงเทพมหานคร นครราชสีมา และกรุงเทพมหานคร แหลมฉบัง ซึ่งจะทำให้รูปแบบการขนส่งมีความคล่องตัวและมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

การมีเส้นทางและโครงการที่เกี่ยวกับเส้นทางและโครงข่ายต่างๆ ของ EWEC และ SEC มีผลต่อราคาที่ดินอย่างแน่นอน และราคาที่ดินย่อมมีผลกระทบต่อโครงสร้างการผลิต เพราะการผลิตที่ได้ผลตอบแทนไม่คุ้มกับต้นทุนค่าที่ดินย่อมต้องเลิกการผลิตไปและเปิดโอกาสให้การผลิตที่คุ้มค่ากว่าเกิดขึ้นแทน ซึ่งเป็นการอธิบายการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจบนเส้นทาง EWECและ SEC ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างทางเศรษฐกิจบน SEC ที่เปลี่ยนไปรวดเร็วกว่า จากการสำรวจภาคสนามพบว่าราคาที่ดินระหว่างปี 2545 ถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น 3 ระยะ กล่าวคือ เมื่อเริ่มโครงการระเบียงเศรษฐกิจในปี 2546 ราคาที่ดินได้เพิ่มขึ้นเท่าตัวถึงสองเท่าตัวภายในระยะเวลา 1-2 ปี หลังจากนั้นเมื่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

ตามที่คาดหวัง การเพิ่มขึ้นของราคาที่ดินเริ่มชะลอตัวลงในปัจจุบัน (2557) เมื่อเริ่มมีกิจกรรมที่จะเข้าสู่การบูรณาการของภูมิภาคเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 ราคาที่ดินเริ่มปรับตัวขึ้นอีกโดยเฉลี่ยพื้นที่ของจังหวัดที่ถนนเหล่านี้พาดผ่านมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นประมาณ 6 เท่า ในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะพื้นที่นอกภาคการเกษตรและในกรณีที่เปลี่ยนจากพื้นที่อุตสาหกรรมมาสู่ภาคบริการ ราคาที่ดินก็จะยิ่งเพิ่มขึ้นเร็วอย่างเช่นกรณีของกรุงเทพมหานคร

ความสะดวกจากการเชื่อมต่อดังที่ได้กล่าวมาแล้วมีผลทำให้พื้นที่จังหวัดชายแดนราคาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่รัฐบาลปัจจุบัน (2557-)ได้กำหนดนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนบนเส้นทาง EWEC และ SEC ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดตาก มุกดาหาร สระแก้ว และตราด โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่จังหวัดตาก อำเภอแม่สอด และสระแก้ว ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นเร็วมาก ขณะที่เริ่มมีการขยายตัวอย่างคักคักของอำเภอเมืองมุกดาหาร สิ่งที่ควรตั้งเป็นข้อสังเกตในกรณีนี้ก็คือ จากประสบการณ์ของเขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน ในสปป.ลาวพบว่า ถึงแม้โครงการดังกล่าวจะช่วยให้เศรษฐกิจในพื้นที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในกรณีของสปป.ลาวพบว่า มีส่วนสำคัญในการเพิ่ม GDP ให้กับสปป.ลาว ในกรณีของไทยเชื่อได้แน่ว่าจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาคได้จริง แต่ประเด็นที่ควรกังวลก็คือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ก็จะเพิ่มมากขึ้นด้วย ในกรณีของไทยก็ได้ปรากฏแล้วในกรณีของจังหวัดตากที่ถึงแม้ความยากจนจะลดลง แต่การกระจายรายได้ไม่ได้ดีขึ้นอย่างชัดเจน แต่กลับมีแนวโน้มที่จะเลวลง ดังนั้นถ้าไม่ต้องการให้เกิดปัญหานี้จะต้องมีมาตรการเสริมอื่นๆ อีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการเกี่ยวกับภาษีที่ดินและภาษีที่เกิดจากลาภมิควรได้ (Windfall tax)ที่จะช่วยป้องกันมิให้เกิดปัญหาดังกล่าวรุนแรงมากขึ้นในอนาคต

ส่วนผลกระทบทางลบทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในงานวิจัยนี้เป็นการสำรวจเบื้องต้นที่มิได้ลงไปในรายละเอียดมากนัก แต่เน้นผลกระทบในภาพใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นสิ่งแวดล้อมนั้นเน้นเฉพาะประเด็นปัญหาความหลากหลายทางชีวภาพโดยเน้นเฉพาะผลกระทบต่อสายพันธุ์สัตว์ที่หายาก 68 ชนิดตามข้อมูลของ IUCN ซึ่งของประเทศไทยมีแล้ว 58 ชนิด โดยศึกษาเฉพาะเส้นทาง EWEC ประกอบด้วยพื้นที่ที่มีป่า 4 จังหวัดคือ ตาก สุโขทัย เพชรบูรณ์ และชัยภูมิ ผลปรากฏว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากเป็นรายจังหวัดระหว่างปี 2520-2550 โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดสุโขทัยที่จำนวนสายพันธุ์หายากหมดไปจากจังหวัดนี้ แต่ไปเพิ่มที่จังหวัดตาก และมีการเพิ่มที่จังหวัดชัยภูมิมาก และเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในจังหวัดชัยภูมิ โดยที่ภาพรวมไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทางลดลงเนื่องจากกรณีของจังหวัดสุโขทัยสัตว์คงจะย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในจังหวัดตาก ส่วนอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว จังหวัดชัยภูมิ สัตว์สามารถขยายพันธุ์ได้และได้กระจายต่อไปยังจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วย แต่ข้อสังเกตที่สำคัญก็คือฐานข้อมูลสัตว์ป่าในปี 2550 เทียบกับปัจจุบันถือว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ใหม่พอเนื่องจากความคึกคักของ EWEC นั้นเริ่มตั้งแต่ปี 2550 ในปัจจุบันการคมนาคมบนเส้นทางดังกล่าวได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อสัตว์ป่าและพันธุ์พืช รวมทั้งสัตว์ที่หายากตามข้อมูลของ IUCN ดังกล่าว ที่สำคัญก็คือ เส้นทางจากอำเภอ

หล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ถึงจังหวัดชัยภูมินั้นตัดผ่านอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว ในอนาคตถ้าหากจะมีการขยายเส้นทางดังกล่าวหรือมีโครงการรถไฟรางคู่ ย่อมจะยิ่งมีผลกระทบอย่างมากต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมตามมา ประเด็นนี้จึงจะต้องพิจารณาป้องกันปัญหาความขัดแย้งระหว่างการพัฒนากับความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมดังกล่าวตั้งแต่เนิ่นๆ

ส่วนประเด็นทางสังคมนั้นจะใช้ดัชนีวัดความยากจน ดัชนีวัดความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ ดัชนีวัดความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดิน และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงแหล่งทุน ถ้าหากการพัฒนาของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC และ SEC จะมีแต่ผลดีและไม่มีผลกระทบทางลบทางสังคม การพัฒนาต้องช่วยลดปัญหาความยากจน ช่วยให้ความเหลื่อมล้ำจากการกระจายรายได้ลดลง ความเหลื่อมล้ำการถือครองที่ดิน ตลอดจนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนลดลง แต่ถ้าหากยิ่งพัฒนาไปแล้วยิ่งมีความเหลื่อมล้ำมากขึ้นก็จะไม่มีผลดี ผลจากการศึกษานี้ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว จังหวัดทุกจังหวัดบนเส้นทาง EWEC มีปัญหาความยากจนลดลงจากลักษณะการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป คือการพัฒนาการเกษตรต่อยอดด้วยอุตสาหกรรมอื่นๆ หรืออุตสาหกรรมเบาเป็นหลัก เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวมีความเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังค่อนข้างสูง ทำให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น ความยากจนลดลง ถึงแม้จะมีบางจังหวัดที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เป็นต้นว่า ขอนแก่น เพชรบูรณ์ และตาก เนื่องจากจังหวัดเหล่านี้ยังมีพื้นที่มาก คนจนยังไม่ถูกกีดกันออกจากระบบ ทำให้สัดส่วนคนยากจนยังคงลดลง ส่วน SEC นั้นมี 3 จังหวัดที่มีปัญหาความยากจนเพิ่มขึ้น ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครปฐม และราชบุรี ในกรณีกรุงเทพมหานครได้พัฒนาการต่อไปเป็นเมืองบริการ ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อาชีพบริการเป็นอาชีพที่ต้องใช้ทักษะเพิ่มขึ้น ผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวได้จะถูกกีดกันออกจากระบบเศรษฐกิจ ทำให้ความยากจนเพิ่มขึ้น ส่วนนครปฐมนั้นสาเหตุไม่ชัดเจนเนื่องจากเป็นเมืองอุตสาหกรรมใหม่และสัดส่วนความยากจนในปี 2549 ก็ไม่สูง คือร้อยละ 4.74 แต่ถ้าราคาที่ดินเพิ่มขึ้นเร็วและคนจนถูกกีดกันออกจากระบบก็จะมีผลทำให้สัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นได้ ส่วนกรณีของราชบุรีนั้นเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องส่วนหนึ่งเป็นเพราะการพัฒนาแบบก้าวกระโดดของอำเภอสวนผึ้งที่มีบุคคลจากภายนอกเข้าไปจับจองซื้อที่ดินเพื่อพัฒนาเป็นรีสอร์ทเป็นจำนวนมาก

ส่วนประเด็นด้านการกระจายรายได้บนเส้นทาง SEC มี 3 จังหวัดที่มีการกระจายรายได้เลวลง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี และจันทบุรี กรณีกรุงเทพมหานครนั้นการพัฒนาไปสู่เมืองบริการมีแนวโน้มที่ทำให้ทุนและรายได้กระจุกอยู่ในบุคคลจำนวนน้อยลงที่มีทั้งทุนและทักษะการผลิต เช่นเดียวกับจังหวัดชลบุรีที่มีแนวโน้มจะพัฒนาไปในทิศทางเป็นเมืองบริการเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งเป็นเมืองที่มีผู้มีอิทธิพล ซึ่งส่งผลให้การกระจายการถือครองที่ดินเลวลงด้วย เป็นผลให้การกระจายรายได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในกรณีของจันทบุรีมีการขยายตัวของผลิตผลทางการเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้ที่เป็นเกษตรกรและเป็นเจ้าของที่ดินก็จะมีรายได้เพิ่มขึ้นเร็ว ขณะที่ผู้ที่ไม่มีที่ดินทำการเกษตรก็จะยากจนลงโดยเปรียบเทียบ ทำให้ผลการกระจายรายได้เลวลง แต่

ลักษณะเมืองเกษตรของจันทบุรีทำให้ถึงแม้การกระจายรายได้เลวลง แต่ในภาพรวมยังไม่น่าวิตก เพราะเพิ่มขึ้นจากปี 2549 จากร้อยละ 0.397 มาเป็น 0.405 ในปี 2554 ซึ่งถือได้ว่าเป็นค่าดัชนีจินีที่ไม่สูงมากนัก

ส่วนบนเส้นทาง EWEC มี 3 จังหวัดที่การกระจายรายได้เลวลงคือ ตาก มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ แต่ค่าดัชนีที่เพิ่มขึ้นยังไม่น่าเป็นห่วงเหมือนชลบุรี จาก 0.534 ในปี 2549 เป็น 0.709 ในปี 2554 เนื่องจากทั้งสามจังหวัดดัชนีจินีเพิ่มขึ้นไม่มาก เป็นเพียงส่งสัญญาณให้จะต้องระมัดระวัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดตากซึ่งเป็นเมืองชายแดน ซึ่งจะมีโครงการเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและมีทุนต่างชาติไหลเข้าไปมากพอสมควร จะต้องระมัดระวังปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระยะต่อไป

ส่วนประเด็นที่เป็นต้นเหตุสำคัญของปัญหาการกระจายรายได้อยู่ที่การกระจายการคือครองที่ดิน เพราะเมื่อมีความเหลื่อมล้ำในการกระจายการถือครองที่ดินก็จะมีผลในด้านการกระจายรายได้ในรอบต่อไป ผลปรากฏว่ามีจังหวัดจำนวนมากขึ้นบน SEC ที่มีการกระจายการถือครองที่ดินเลวลงที่มีปัญหามากคือ ชลบุรี และสระแก้ว ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสระแก้วที่จะมีโครงการเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จะต้องตระหนักถึงปัญหานี้มากขึ้นในอนาคตอันใกล้

ส่วนที่มีปัญหาในระดับปานกลางที่ต้องเพิ่มความระมัดระวังก็คือ จันทบุรี กาญจนบุรี และฉะเชิงเทรา ในกรณีบนเส้นทาง EWEC จังหวัดที่ค่าดัชนีจินีเลวลงได้แก่ สุโขทัย พิษณุโลก และกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ต้องเฝ้าระวังแต่ยังไม่น่าห่วง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าจังหวัดเหล่านี้ยังมีพื้นที่เพื่อกรเกษตรมากเนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีเนื้อที่ขนาดใหญ่นั่นเอง

โดยสรุปก็คือ ในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ ปัจจัยคานงัดที่สำคัญประการหนึ่งคือ การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการกระจายการถือครองที่ดิน เพราะถ้าหากแก้ปัญหานี้ได้จะช่วยลดปัญหาการกระจายรายได้ลงได้ด้วยพร้อมกัน

จากข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการลดลงของความยากจนเป็นส่วนใหญ่และการกระจายรายได้ที่เลวลงบ้างในบางพื้นที่ ประกอบกับข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาการกระจายรายได้มาจากปัญหาการกระจายการถือครองที่ดินเป็นหลัก และปัญหาการกระจายการถือครองที่ดินเป็นผลจากกระบวนการพัฒนาว่าเป็นการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปหรือการพัฒนาแบบก้าวกระโดด ทำให้ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต้องมีการปรับโครงสร้างการผลิตจากการใช้ที่ดินที่ให้ผลตอบแทนต่ำกว่าไปสู่การใช้ที่ดินที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า จากการเกษตรไปสู่อุตสาหกรรมและสู่บริการตามลำดับ ขั้นตอนที่จะมีปัญหาคือการพัฒนาจากเมืองอุตสาหกรรมไปสู่เมืองบริการหรือมีปัจจัยพิเศษ เช่นกรณีผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ลักษณะเช่นนี้สะท้อนว่าถึงแม้จะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากหอการค้าจังหวัดต่างๆ ว่ารัฐบาลไม่มีโครงการที่เป็นรูปธรรมที่ช่วยการเชื่อมต่อ EWEC และ SEC อย่างมีประสิทธิภาพ จากข้อมูลโครงการต่างๆ ของภาครัฐตั้งแต่ปี 2546-2556

ได้สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลไทยก็ได้พยายามดำเนินการเชื่อมต่อทั้งภายในประเทศและกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งช่วยให้ประเทศเพื่อนบ้านมีการเชื่อมต่อภายในประเทศของตนเองด้วย ซึ่งการดำเนินการในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปเช่นนี้กลับมีผลดีมากกว่าผลเสียเพราะทำให้ปัญหาความยากจนลดลง ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ลดลงหลายจุด ส่วนที่เพิ่มขึ้นก็ยังไม่รุนแรงเพราะถ้ามีการพัฒนาเร็วกว่านี้ผลกระทบจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วคือราคาที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จะไปสร้างปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านการกระจายรายได้ให้เพิ่มขึ้นรวดเร็วยิ่งขึ้นตามมา จากหลักฐานเชิงประจักษ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ก้าวย่างของการพัฒนาบน EWEC และ SEC เป็นไปได้ดีพอสมควร เพราะถ้าพัฒนาเร็วกว่านี้ ปัญหาอาจจะมากกว่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาสังคม

การวิเคราะห์แรงขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของมิติเศรษฐกิจ พบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในส่วนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มิได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญจากการเป็นจังหวัดบนระเบียง EWEC และ SEC แต่อย่างไรก็ตามนโยบายนี้มีผลอย่างชัดเจนต่อการเพิ่มสูงขึ้นของราคาที่ดิน สำหรับก้าวต่อไปของการพัฒนาความเชื่อมต่อดังกล่าวด้วยโครงการต่างๆ ที่ได้กล่าวไปแล้ว ตั้งแต่การพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ โครงการรถไฟรางคู่ที่เพิ่มโครงการการคมนาคม โครงการมอเตอร์เวย์ที่ทำให้เส้นทาง SEC ภาคตะวันออกสายใต้เชื่อมต่อเข้ากับภาคตะวันตกอย่างมีประสิทธิภาพ ล้วนจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่ตามมาจากราคาที่ดินที่จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะส่งผลต่อโครงสร้างการผลิตและการกระจายรายได้ รวมทั้งปัญหาเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ ซึ่งในอนาคตการประเมินประเด็นเหล่านี้จะต้องมีความเข้มงวดกว่าในปัจจุบันมาก ถ้าหากการพัฒนาอย่างยั่งยืนยังคงเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาประเทศและภูมิภาคนี้ร่วมกัน โดยเฉพาะการเพิ่มของราคาที่ดินจากการเชื่อมต่อทางถนนและทางรถไฟ ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐาน เงินที่จะใช้ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้น่าจะมาจาก Windfall tax จึงควรมีการพิจารณาที่จะนำภาษีนี้มาใช้ตั้งแต่บัดนี้

12.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาการเชื่อมต่อทางถนนซึ่งเป็นจุดเน้นของงานวิจัยนี้ควรจะเป็นส่วนหนึ่งของการเชื่อมต่อภายในภูมิภาคที่เกิดจากการบูรณาการภายในภูมิภาค ซึ่งก็คือการค้าการลงทุน โดยมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมการขยายตัวทางการค้าการลงทุน เพิ่มอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคในลักษณะที่เป็นหนึ่งเดียว พร้อมกับธำรงไว้ซึ่งเป้าหมายหลักคือการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยพยายามให้มีปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด เช่นเดียวกับปัญหาสังคมซึ่งมีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำทางปัญญาเป็นสาเหตุที่สำคัญ ดังนั้นถ้าใช้

จุดยืนดังกล่าวเป็นพื้นฐานของการเสนอแนะทางนโยบาย ก่อนที่จะมีข้อเสนอในเชิงนโยบาย อาจจะสรุปเป็นประเด็นที่น่ากังวลและไม่น่ากังวลนักจากการค้นพบในงานวิจัยนี้ดังต่อไปนี้

12.2.1 ประเด็นที่น่ากังวล

(1) ปัญหาการมีอิทธิพลของตัวแสดงที่มิใช่ภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคธุรกิจเอกชนและบรรษัทข้ามชาติที่ปัจจุบันมีอิทธิพลเหนือรัฐชาติของตนเองในการกำหนดนโยบายของรัฐชาติที่จะมีผลต่อการพัฒนาภูมิภาคโดยรวม จากการพิจารณาผลประโยชน์ระยะสั้นจากผลการประกอบการของธุรกิจของตนเองเป็นหลัก

(2) ปัญหาข้ออ่อนด้อยของกฎหมายไทยที่มีความคลุมเครือในเรื่องสัญชาติของ “ต่างด้าว” ที่มีผลต่อการเข้าถึงทรัพยากรหลักของไทยโดยคน “ต่างด้าว” ซึ่งมีผลในการกีดกันคนจนผู้ด้อยโอกาสและคนชายขอบของไทยออกจากฐานทรัพยากรที่ตนเองเคยได้พึ่งพาอาศัย

(3) ความอ่อนด้อยของเจ้าหน้าที่ของฝ่ายไทย ซึ่งส่วนใหญ่คือ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเจรจาข้อตกลงทางกฎหมาย ซึ่งมีความละเอียดอ่อน โดยในหลายกรณีไม่มีผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายระหว่างประเทศเข้าร่วมเจรจาด้วย ในการเจรจาทวิภาคีหรือพหุภาคี ทำให้ประเทศชาติอาจตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบได้

(4) ปัญหาการทุจริตในหมู่นักการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจ และประชาชนทั่วไปที่เป็นปัญหาในเกือบทุกประเทศในภูมิภาคอาเซียน ยกเว้นสิงคโปร์และมาเลเซีย มีผลทำให้การรักษาผลประโยชน์ของชาติ การดูแลทรัพยากรสำหรับคนยากจน ผู้ด้อยโอกาสและคนชายขอบเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง

(5) การบูรณาการภูมิภาคและการเปิดเสรีทางการค้าการลงทุนมีแนวโน้มที่จะทำให้การปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการค้ามีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มมากขึ้น และมีแนวโน้มที่เกษตรกรรายย่อยที่จะทำการเกษตรแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือเกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ ซึ่งจะมีผลดีในระยะยาวแก่ประเทศจะถูกลดทอนความสำคัญลง แนวโน้มดังกล่าวในระยะยาวน่าจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี และยิ่งในอนาคตรัฐบาลมีแนวโน้มที่จะพยายามของมาตรการกำหนดเขต (Zoning) ในการทำการเกษตร แนวโน้มการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เชิงเดี่ยวก็จะยิ่งเด่นชัดมากขึ้น เป็นปัญหาสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนในภาคเกษตรกรรม ตลอดจนความปลอดภัยจากอาหารมีพิษสำหรับผู้บริโภคส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งจะมีผลต่อปัญหาสุขอนามัยของคนในชาติตามมา

(6) การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของราคาที่ดินที่เป็นผลจากการเก็งกำไรโดยไม่มีมาตรฐานรองรับ เช่น กฎหมายภาษีที่ดิน หรือกฎหมายภาษีจากทรัพย์สินที่มิควรได้รับ (Windfall tax)รวมทั้งมาตรการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ สร้างความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้และปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นตามมาได้ง่าย

(7) ปัญหาผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ถึงแม้จะเป็นส่วนน้อยของพื้นที่ก็สามารถสร้างปัญหาทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงไปสู่ปัญหาสังคมที่จะตามมาได้

(8) เท่าที่ผ่านมา ปัญหาการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมบนเส้นทาง EWEC และ SEC ถึงแม้จะยังไม่เป็นปัญหาใหญ่ แต่การไม่ให้ความสนใจอย่างจริงจังต่อปัญหานี้ต่อไปในอนาคต เมื่อพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากระบบเชื่อมต่อมีประสิทธิภาพมากขึ้น ปัญหานี้อาจจะทวีความรุนแรงได้ในภายหลัง

(9) การมีโครงการพัฒนาใหม่ๆ เช่น โครงการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ถึงแม้ผลดีจะมีมาก ไม่ว่าการลดปัญหาความมั่นคง การขยายตัวทางเศรษฐกิจของพื้นที่ประกอบการจ้างงานเพิ่มขึ้น การลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ แต่ถ้ามีการจัดการที่ไม่ดีพอ จะเป็นการกีดกันคนยากจน ผู้ด้อยโอกาสและคนชายขอบจากการมีส่วนร่วมรับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจภายในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นได้

12.2.2 ประเด็นที่ไม่น่ากังวลมากนัก

(1) ปัจจุบันมหาอำนาจทั้งหลายในภูมิภาคไม่อาจจะใช้อำนาจทางการเมือง การทหาร บีบบังคับประเทศที่อ่อนด้อยกว่าให้จำยอมปฏิบัติตามข้อเรียกร้องหรือข้อเสนอแนะ แต่เปลี่ยนมาใช้ Soft power คือการให้ความช่วยเหลือประกอบกับการเจรจาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ร่วม ประกอบกับที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ระดับการพัฒนาประเทศ และความฉลาดของผู้นำประเทศที่มีความซื่อสัตย์และพิจารณาผลประโยชน์ของประเทศและประชาชนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ จะช่วยให้รักษาดุลอำนาจของชาติมหาอำนาจที่เข้ามามีบทบาทในภูมิภาคได้ แต่ที่ต้องระมัดระวังมากกว่าคืออิทธิพลของบรรษัทข้ามชาติและความซื่อสัตย์สุจริตในส่วนของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง

(2) กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงการผลิตไปข้างหน้า และเชื่อมโยงการผลิตกลับมาข้างหลังได้มากที่ช่วยให้จากพื้นฐานการผลิตสินค้าการเกษตรในประเทศส่วนใหญ่ คือการพัฒนาผลผลิตการเกษตรไปเชื่อมต่อกับอุตสาหกรรมแปรรูปของสินค้าเหล่านี้หรือเป็นกิจกรรมการผลิตที่ใช้แรงงานมาก ทำให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นมากพร้อมกับการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น ต่างกับอุตสาหกรรมพลังงานจากเชื้อเพลิงซากโบราณและอุตสาหกรรมหนัก รวมทั้งภาคบริการที่เน้นความเป็นมืออาชีพ ทำให้ที่ผ่านมาการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดบนเส้นทาง EWEC และ SEC ในรูปการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปไม่สร้างปัญหาความเหลื่อมล้ำมากนัก แต่เมื่อใดที่มีการพัฒนาแบบก้าวกระโดดโดยไม่มีมาตรการที่รองรับดีพอ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมจะเพิ่มขึ้นเร็ว

12.2.3 การสร้างอำนาจต่อรองในภาพรวม

เห็นได้ว่าในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการบูรณาการในภูมิภาค อิทธิพลของมหาอำนาจทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจไม่อาจรวมศูนย์ได้เหมือนแต่ก่อน เพราะมีการคานอำนาจระหว่างชาติมหาอำนาจด้วยกันเอง ประกอบดับความเข้มแข็งอันเกิดจากการบูรณาการในภูมิภาคทั้งของ GMS และ ASEAN เพิ่มขึ้น บทบาทของตัวแสดงภาครัฐที่เป็นชาติมหาอำนาจลดลง แต่อาจจะมีบางประเทศที่ยังไม่มีทางเลือกมากนักจะต้องพึ่งมหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไปด้วยสถานการณ์ต่างๆ เป็นเครื่องกำหนดอย่างเช่น ประเทศพม่าในอดีตที่ต้องพึ่งจีนและญี่ปุ่นเป็นสำคัญเนื่องจากถูกปิดล้อมทางการเมืองและเศรษฐกิจจากชาติตะวันตก สปป.ลาวในปัจจุบันก็ยังไม่มีทางเลือกที่ดีกว่านี้เนื่องจากความจำกัดของทรัพยากรทางการเงินที่มีอยู่ภายในประเทศ สำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน เมื่อพ้นภาวการณ์ความแตกแยกภายในจนเกือบจะกลายเป็นสงครามกลางเมืองไปแล้ว ประกอบกับที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และลำดับขั้นของการพัฒนา ทำให้อยู่ในภาวะที่สามารถต่อรองกับทุกฝ่ายได้อย่างเท่าเทียมกันพอสมควร หากสามารถรักษาระยะห่างระหว่างมหาอำนาจต่างๆ ให้เหมาะสม

อย่างไรก็ตาม เห็นได้ชัดว่าความจำเป็นในการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศเพื่อการพัฒนาของแต่ละประเทศสมาชิกมีความแตกต่างกัน ถ้าหากไม่มีการร่วมมือกันดีพอสมควรจะเกิดเป็นแนวโน้มในการแข่งขันที่จะดึงดูดทุนจากต่างประเทศให้ไปลงทุนในประเทศของตนเป็นหลักโดยการให้แรงจูงใจต่างๆ รวมทั้งการให้ประโยชน์กับการใช้ทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศ หรือทรัพยากรแรงงานราคาถูก โดยนักลงทุนจากต่างประเทศเป็นผู้ได้ผลประโยชน์เกิดความจำเป็น ดังนั้นถ้าหากประเทศเหล่านั้น ถ้าเป็น GMS ก็จะประกอบด้วย สปป.ลาว กัมพูชา เวียดนาม เมียนมาร์ และไทย หรือถ้าเป็นอาเซียนก็ควรจะเพิ่มฟิลิปปินส์ และอินโดเนเซีย ซึ่งอาจจะรวมมาเลเซียนและสิงคโปร์ด้วยก็ได้ มาปรึกษาหารือร่วมกันว่าจะช่วยกันแบ่งสรรทุนจากทั้งภายในภูมิภาคและภายนอกภูมิภาคให้ไปลงทุนในประเทศต่างๆ ที่มีลำดับขั้นตอนการพัฒนาที่ต่างกันอย่างไร โดยที่ไม่มีการแข่งขันหรือขัดแย้งกันระหว่างสมาชิกอาเซียนด้วยกันเอง

เนื่องจากในปัจจุบันตัวแสดงที่เป็นภาครัฐมีบทบาทน้อยลง แต่ตัวแสดงที่นับวันจะมีบทบาทเพิ่มขึ้นคือตัวแสดงที่มิใช่รัฐ ซึ่งมิได้เข้ามาในนามของประเทศ แต่เข้ามาในฐานะเจ้าของทุน ปัญหาก็คือ จะทำอย่างไรที่จะทำให้เกิดมีการเจรจาต่อรองในลักษณะที่ทุกฝ่ายได้ประโยชน์และไม่เป็นการเอาเปรียบฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม โดยจุดอ่อนที่สามารถสังเกตได้ในปัจจุบันคือความอ่อนด้อยประสบการณ์ในการเจรจาทางการค้าที่มีความสลับซับซ้อนสูงของตัวแทนจากชาติ GMS รวมทั้งบางส่วนของ ASEAN ด้วย และเนื่องจากทุกประเทศยกเว้นสิงคโปร์และอาจจะรวมมาเลเซียไว้ด้วย ที่เหลือล้วนมีประวัติการทุจริตสูง หรือความโปร่งใสต่ำ ดังนั้นการเจรจาที่ทำให้ประเทศชาติและประชาชนส่วน

ใหญ่เสียประโยชน์นั้นไม่สามารถระบุสาเหตุให้ชัดเจนได้ว่าเพราะตัวแทนการเจรจารู้เท่าไม่ถึงการณ์หรืออ่อนด้อยประสบการณ์ หรือมิได้คำนึงถึงประโยชน์ของชาติเป็นหลัก หรือเป็นเหตุผลทั้งหมดร่วมกัน

ดังนั้นในการแก้ปัญหาดังกล่าวจะต้องเริ่มจากการเน้นความโปร่งใสของตัวแทนในการเจรจา มีระบบการตรวจสอบการเจรจาที่รัดกุมพอสมควร เช่นข้อตกลงต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของชาติบ้านเมืองเป็นจำนวนมากจะต้องผ่านความเห็นชอบของสภาผู้แทนของประเทศนั้นโดยการตรวจสอบและกดดันจากภาคเครือข่ายประชาสังคม พร้อมกับจะต้องเน้นประเด็นความโปร่งใสในด้านการเป็นตัวแทนเจรจา จะต้องเพิ่มขีดความสามารถและประสบการณ์ของผู้เจรจาไปพร้อมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นกฎหมายที่มีความละเอียดอ่อนและสามารถซ่อนผลประโยชน์สำคัญของคู่เจรจาเอาไว้ได้ดังเช่นกรณีข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทยญี่ปุ่น ที่ระบุให้สินค้ามือสองจากญี่ปุ่นเป็นสินค้าที่มีถิ่นกำเนิดในญี่ปุ่น ซึ่งในทางปฏิบัติก็เป็นการเตรียมนำขยะที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไปทิ้งยังต่างประเทศได้

ประเด็นสำคัญที่ได้มีการนำเสนอในงานวิจัยนี้ก็คือ ข้อตกลงร่วมในลักษณะการเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional comprehensive economic partnership-RCEP) ซึ่งอยู่ในระหว่างการเจรจา ซึ่งจะต้องผลักดันให้การเจรจาซึ่งกำลังดำเนินอยู่**มีผลได้ต่อภูมิภาคมากกว่าเสีย และส่วนที่ได้จะต้องตกเป็นของคนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นสำคัญ มิใช่ตกอยู่ในมือของคนส่วนน้อย โดยต้นทุนส่วนใหญ่ถูกผลักออกไปให้คนส่วนมากของประเทศ ขณะเดียวกันประเทศยังคงมีอธิปไตยทางกฎหมายและทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ จะต้องไม่ยอมให้กฎหมายจากภายนอกมามีผลบังคับเหนือกฎหมายภายในประเทศ และต้องไม่มีผลในทางลบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอธิปไตยของประเทศทางเศรษฐกิจทั้งทางด้านการคลังและการเงินของประเทศ โดยที่ช่องโหว่ทางกฎหมายภายในประเทศจะต้องถูกปิดให้หมดก่อนที่จะมีการเจรจาตกลงกัน**

ดังนั้นโดยสรุปก็คือ ความรู้ความสามารถของตัวแทนในการเจรจา รวมทั้งความซื่อสัตย์สุจริต ตลอดจนความโปร่งใสในการเจรจาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและของภูมิภาคเป็นประเด็นที่จำเป็นยิ่ง มิฉะนั้นผลจากการเจรจาจะกลับเป็นได้ไม่เท่าเสีย

12.2.4 ข้อเสนอเฉพาะประเด็น

ซึ่งในกรณีนี้จะเป็นข้อเสนอที่เกี่ยวกับประเทศไทยและนโยบายของรัฐไทยเป็นหลัก

(1) จะเห็นได้ว่านอกจากความซื่อสัตย์สุจริต ความโปร่งใสในการเจรจา ตลอดจนความรู้ที่ละเอียดอ่อนทางกฎหมายเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศจะเป็นคุณภาพที่สำคัญของตัวแทนในการเจรจาสนธิสัญญาทวิภาคีหรือพหุภาคีแล้ว คุณภาพดังกล่าวยังต้องเป็นคุณภาพของเจ้าหน้าที่รัฐ

โดยภาพรวมที่จะดูแลผลประโยชน์ของประเทศ มิให้ประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้แบกรับต้นทุนการพัฒนาประเทศที่ผู้ได้รับประโยชน์ส่วนใหญ่กลับเป็นนักลงทุนจากต่างประเทศและบรรษัทข้ามชาติ

(2) จะต้องพยายามปิดช่องโหว่ทางกฎหมายในทุกกรณีที่จะป้องกันมิให้คน “ต่างด้าว” เข้าถึงทรัพยากรของประเทศ ขณะที่คนส่วนใหญ่ของประเทศถูกกีดกันออกจากทรัพยากรที่พวกเขาเคยใช้ประกอบการดำรงชีวิตเป็นหลัก

(3) พยายามดำเนินการคล้ายประเทศเวียดนามที่มีการนำเอามาตรฐานสวัสดิภาพและสวัสดิการของแรงงาน ตลอดจนคุณภาพสิ่งแวดล้อมแบบตะวันตกมาใช้กับกิจการการลงทุนของธุรกิจทั้งของชาติและต่างชาติในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างแท้จริง รวมทั้งลดความเป็นไปได้ของการกีดกันทางการค้าจากประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นสำคัญ

(4) กำหนดเป็นนโยบายของประเทศที่จะมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์จำนวนหนึ่งในฐานะเป็นจุดเริ่มต้นและขยายเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ข้อเสนอนี้สอดคล้องกับข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูปด้านการเกษตรที่จะให้มีพื้นที่เกษตรอินทรีย์ร้อยละ 25 ของประเทศ และมีพื้นที่ดังกล่าวขยายเพิ่มมากขึ้นในอนาคตโดยมีเป้าหมายที่จะเข้าไปใกล้ร้อยละร้อยให้มากที่สุด

(5) การขยายตัวทางเศรษฐกิจประกอบกับอัตราการขึ้นราคาของที่ดินล้วนมีปฏิกิริยาต่อกันโดยมีผลทำให้มีการเปลี่ยนโครงสร้างการใช้ที่ดินและโครงสร้างการผลิตในแต่ละจังหวัด การที่เศรษฐกิจของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งขยายตัวเร็วเกินไปจะทำให้เกิดการพัฒนาแบบก้าวกระโดดและยิ่งทำให้ที่ดิน รายได้ และทรัพย์สิน กระจุกตัวอยู่ในมือของนักลงทุนจำนวนน้อย ซึ่งประกอบด้วยนักลงทุนจากต่างถิ่นและผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ลักษณะเช่นนี้ถึงแม้การพัฒนาในลักษณะดังกล่าวจะแก้ปัญหาความยากจนได้ แต่จะสร้างปัญหาใหม่คือความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินและความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ เกิดเป็นปัญหาสังคมตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเมืองมีการพัฒนาจากเมืองอุตสาหกรรมไปสู่เมืองบริการ ถึงแม้เศรษฐกิจโดยรวมของพื้นที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้น แต่ปัญหาคนยากจนจะเพิ่มมากขึ้น เพราะคนที่ไม่มีทุนและขาดทักษะจะถูกเบียดขับออกไปจากระบบเศรษฐกิจ ขณะที่ปัญหาการกระจายการถือครองที่ดินและการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำจะมีมากขึ้น และมีปัญหาสังคม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการค้ามนุษย์ และยาเสพติด ตามมา แนวทางในการแก้ปัญหาหรือป้องกันมิให้ปัญหานี้เกิดขึ้นคือ การพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปโดยต่อยอดภาคการผลิตการเกษตรด้วยอุตสาหกรรมแปรรูปต่างๆ ซึ่งจะมีผลเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังสูง ขณะเดียวกันก็ต้องป้องกันการกระจุกตัวของที่ดินและทรัพย์สินด้วยการเก็บภาษีที่ดินและทรัพย์สินในอัตราที่ก้าวหน้า รวมทั้งภาษีสินทรัพย์ที่มิควรได้ (Windfall tax) อาจจะช่วยลดความรุนแรงของปัญหาได้ในระดับหนึ่ง

(6) จะต้องให้ความสนใจกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างทางหรือสิ่งปลูกสร้างที่เข้าไปรุกล้ำพื้นที่ป่าหรืออุทยานจะต้องหลีกเลี่ยงหรือแก้ไขโดยการลงทุนสร้างอุโมงค์เพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและ

ความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งจะเป็นทรัพยากรที่สำคัญในอนาคต การสร้างทางใหม่หรือการขยายถนนจะต้องเป็นการรบกวนธรรมชาติให้น้อยที่สุดเหมือนกรณีการรักษาอุโมงค์ต้นไม้ของจังหวัดน่านต่อกรณีการขยายไหล่ทางของถนนซึ่งเป็นประเด็นที่เกิดขึ้นในเดือนมีนาคม 2558 ที่ผ่านมา

(7) ในกรณีนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนของไทย จากประสบการณ์ของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนสะหวัน-เซโนในสปป.ลาว ถึงแม้จะช่วยให้นำผลผลิตมวลรวมของประเทศเพิ่มขึ้น และลดความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาคได้ แต่จะมีปัญหาใหม่คือ ปัญหาการหมดไปของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขณะที่ปัญหาการกระจายรายได้ในพื้นที่อาจจะเลวลง ในการศึกษานี้ ถึงแม้ยังมิได้ตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ แต่แนวโน้มลักษณะดังกล่าวได้เกิดขึ้นกับจังหวัดที่มีการค้าชายแดนเช่นจังหวัดตากและสระแก้ว ถึงแม้ในปัจจุบัน (มีนาคม 2558) รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงปัญหานี้และพยายามแก้ไขโดยให้เช่าที่ดินของรัฐทำนิคมอุตสาหกรรม (โพสต์ทูเดย์, 23 มีนาคม 2558) มีผลทำให้การเก็งกำไรจากที่ดินลดลง แต่ในช่วงของการเก็งกำไร ที่ดินได้หลุดมือไปแล้วจากเกษตรกรและเจ้าของที่ดินรายย่อยที่ยากจน โดยบุคคลเหล่านี้จะถูกกีดกันออกผ่านการพัฒนาในพื้นที่ในที่สุด อย่างไรก็ตามในพื้นที่อื่นๆ ที่ยังไม่มีการเก็งกำไรมากนัก ถ้าหากรัฐประกาศนโยบายเช่นนี้แต่เนิ่นๆ ปัญหาความเหลื่อมล้ำภายในพื้นที่จะลดลงได้ดังนั้นเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว ประเด็นสำคัญคือจะต้องควบคุมราคาที่ดินมิให้ขึ้นเร็วเกินไปและไม่กระจุกตัวอยู่ในมือของนายทุนและผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น มีการวางแผนใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ไม่ให้เกิดปัญหามลภาวะในด้านต่างๆ ตลอดจนความเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

12.3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในระยะต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้พบว่า พลวัตรของความเจริญทางเศรษฐกิจของพื้นที่มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างการผลิตทางการเกษตร โครงสร้างการใช้ที่ดิน ราคาที่ดิน การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของปัญหาความยากจน การกระจุกตัวของรายได้และทรัพย์สิน และความเหลื่อมล้ำ ซึ่งโยงไปถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นไป การรวมตัวเข้าเป็นประชาคมอาเซียนจะมีความสมบูรณ์มากขึ้น ขณะที่ความเชื่อมต่อของเส้นทาง EWEC และ SECจะมีความสมบูรณ์มากขึ้นและจะยิ่งมีรูปแบบการคมนาคมขนส่งที่หลากหลายยิ่งขึ้น ขณะที่ประเทศไทยพยายามก้าวไปสู่เศรษฐกิจดิจิตอลซึ่งเป็นเศรษฐกิจที่อาศัยการติดต่อค้าขายเชื่อมโยงบนไซเบอร์สเปซ (Cyber space) มากขึ้น ซึ่งจะเป็นการลดภาระการส่งมอบสินค้าบริการประเภทข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ได้ เหลือแต่สินค้าที่จับต้องได้ที่จะต้องมีการขนส่งด้วยระบบการคมนาคมขนส่งตามปกติ หรือในปัจจุบันได้มีผู้ค้นคิดการขนส่งด้วยยานพาหนะทางอากาศไร้คนขับได้แล้ว ซึ่งวิธีการนี้จะแพร่หลายมากยิ่งขึ้นในอนาคต สำหรับการขนส่งในระยะทางที่ไม่ไกลมากนัก (เช่นรัศมีไม่เกิน 25 กิโลเมตร เป็นต้น)

ในขณะเดียวกันประเทศไทยก็ได้วางยุทธศาสตร์นำเอาการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้นไปไว้ที่ชายแดนทั้งหมด 12 จุด แต่คงไม่รวมแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านทางใต้ เช่นกรณีของเขตแดนไทยกับมาเลเซีย ในกรณีนั้นน่าจะเป็นการลดการเดินทางข้ามเข้าไปทำงานของคนไทยในประเทศมาเลเซียมากกว่า ในกรณีเช่นนี้หากประเทศเพื่อนบ้านมีการยกระดับการพัฒนาให้สูงขึ้นเช่นกรณีของประเทศเวียดนาม จะมีการแบ่งแรงงานกัมพูชาและคนลาวจากไทยหรือไม่ และถ้าหากสปป. ลาว กัมพูชา และเมียนมาร์ ต้องการพัฒนาอุตสาหกรรมของตน ผลจะเป็นเช่นไร ขณะที่ประชากรของไทยมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นมากกว่าทุกประเทศในภูมิภาคนี้ อันจะก่อให้เกิดปัญหาขาดแคลนประชากรวัยทำงานที่จะต้องมีส่วนเลี้ยงดูผู้สูงอายุเหล่านี้ หรืออาจจะต้องให้ผู้สูงอายุอยู่ในตลาดแรงงานนานขึ้นกว่าเดิม และจะต้องออกแบบอาชีพหรือฝึกอาชีพอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับความสามารถของผู้สูงอายุเหล่านี้ ขณะที่สนองความต้องการทางเศรษฐกิจไปพร้อมกัน ขณะเดียวกันประเทศไทยก็มีปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่มีฝีมือในระดับกลางด้วย แรงงานเหล่านี้จะได้มาจากแหล่งใด ถ้ามิได้จากการเคลื่อนย้ายแรงงานภายในภูมิภาค ขณะเดียวกันโจทย์ใหญ่ที่ตั้งไว้ในการศึกษาครั้งนี้ก็คือ ความสามารถในการยกระดับสวัสดิภาพและสวัสดิการของแรงงาน ประกอบกับมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นแบบมาตรฐานตะวันตกเช่นเดียวกับประเทศเวียดนาม จะเป็นไปได้หรือไม่ เพราะเหตุใด รวมทั้งปัญหาที่ยังเป็นปัญหาใหญ่ของไทยในปัจจุบัน คือ การค้ามนุษย์ ควรจะมีการดำเนินการอย่างใด

ขณะที่เศรษฐกิจดิจิตัลในภาคธุรกิจบริการจะยิ่งมีความสำคัญ และจะใช้แรงงานที่มีฝีมือสูงขึ้น แรงงานเหล่านั้นจะมาจากแหล่งใด จะมาจากผู้สูงอายุบางส่วนได้หรือไม่ การขยายตัวของเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเมืองหลักและเมืองรองตามปกติจะเสริมกันหรือขัดแย้งกันอย่างไร รูปแบบของการเคลื่อนย้ายคนในอนาคตจะเป็นอย่างไร แง่มุมทางกฎหมายในแง่การเคลื่อนย้ายคนดังกล่าวจะเป็นอย่างไร ประเด็นเหล่านี้คือภาพโดยสังเขปที่ได้จากการต่อยอดจากภาพและความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ ทั้งหมดนี้เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานวิจัยในระยะที่ 2 ซึ่งเน้นประเด็นการเคลื่อนย้ายคน และหวังว่าในระยะสุดท้ายจะเชื่อมโยงไปถึงการเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการภายในและระหว่างภูมิภาคต่อไป

บรรณานุกรม

กรมที่ดิน. ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระหว่างปี 2543 – 2554. (http://www.dol.go.th). 6 มกราคม พ.ศ. 2557

กฤติยา เพียรพยัคฆ์. (2555). “ลาวกับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น”, *วารสารสหวิทยาการ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 9 (1), 135-136.

ขจิต จิตตเสวี. (2552). **องค์การระหว่างประเทศ.** กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ข้อมูลขอบเขตประเทศ จังหวัด และเส้นทางถนนหลักภายในประเทศ (2014). (https://www.google.com/maps/@37.0625,-95.677068,4z). 6 มกราคม พ.ศ.2557.

ข้อมูลเชิงกายภาพของแผนที่ถนน ขอบเขตอำเภอ. (www.openstreetmap.org). 9 เมษายน พ.ศ.2557

ข้อมูลภาพถ่ายทางอากาศ และการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบแยกประเภท. (http://www.gistda.or.th). 3 มีนาคม พ.ศ.2557

ณัฐวุฒิ ปงเมฆ. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นไทย กรณีเปรียบเทียบจังหวัดเชียงรายและชลบุรี. 2547, 42-43)

โพสต์ทูเดย์ 20 เมษายน 2557

โพสต์ทูเดย์ 21 เมษายน 2557

โพสต์ทูเดย์ 23 เมษายน 2557

โพสต์ทูเดย์ 26 มีนาคม 2557

โพสต์ทูเดย์ 8 เมษายน 2557

สำนักอาเซียน.2550.แนวพื้นที่เศรษฐกิจ (Economic Corridor) และเส้นทางเศรษฐกิจที่สำคัญในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS).สำนักอาเซียน.กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ.ตุลาคม.2550 (เอกสารเผยแพร่)

สุณีย์ ม่วงเจริญ (2556).ติดตามเส้นทางการลงทุนของธุรกิจพลังงานในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง. กรุงเทพฯ: เครือข่ายพลังงานเพื่อนิเวศวิทยาแม่น้ำโขง มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ

ADB (2008), *Performance Evaluation Report. Lao People’s Republic and Socialist Republic of Vietnam: Greater Mekong Sub-region: East-West Corridor Project*. Operations Evaluation Department, Asian Development Bank.

ADB (2009), *Initial Implementation of the Cross-Border Transport Agreement*. Asian Development Bank.

ADB (2010), *Strategy and Action Plan for the Greater Mekong Sub-region: East-West Economic Corridor*. Asian Development Bank.

ADB (2011a), *Investment in Forest Resources.* GMS Forest Policy Brief 01. Asia _Pacific Forest and Forestry to 2020. The GMS and Asian Development Bank.

ADB (2011b), *Forest Biodiversity Conservation.* GMS Forest Policy Brief 03. Asia _Pacific Forest and Forestry to 2020. The GMS and Asian Development Bank.

Albright, M., with Woodward, B. (2007) The Mighty & The Almighty: Reflections on Power, God, and World Affairs, London: Pan Macmillan

Albright, M., with Woodward, B. (2008) Memo to the President: How We Can Restore America's Reputation and Leadership, New York: Harper Perennial

Anderlini, J. (2010) "China lifts profile in Cambodia", in Financial Times, 4th of November 2010

Anderlini, J. (2010, 4 November). China lifts profile in Cambodia. *Financial Times*

ASEAN Disaster Risk Initiative (2010). **Synthesis Report on Ten ASEAN Countries Disaster Risk Management** (http://www.unisdr.org/files/18872_asean.pdf).

Asian Development Bank Institute. 2009. Infrastructure for a Seamless Asia. Tokyo: Asian Development Bank Institute.

Association of South East Asia Nations (2009). **Roadmap for an ASEAN Community, 2009-2015** (http://www.aseansec.org/publications/RoadmapASEANCommunity.pdf).

Association of Southeast Asian Nations. 2009. Master Plan on ASEAN Connectivity. Issued on 24 October, 2009 in Cha-am Hua Hin, Thailand.

Bhattacharyay, Biswa Nath. 2011a. Toward a Sustainable Transport Development in Asia and the Pacific. CESIFO Working Paper No. 3539, Category 9: Resource and Environment Economics

Bhattacharyay, Biswa Nath. 2011b. Financing Infrastructure for Connectivity: Policy Implications for Asia. Tokyo: Asian Development Bank Institute, p.10

Bland, B., and Dyer, G. (2011) "Clinton warning over aid from China" in Financial Times, 30th of November 2011

Chomsky, N. (2002) American Power and the New Mandarins,New York: The New Press

Clay EJ, M Geddes, L Natali and D Willem te Velde (December 2008). *Thematic study – the developmental effectiveness of untied aid: evaluation of the implementation of the Paris*

*Declaration and of the 2001 DAC recommendation on untying ODA to the LDCs, Phase 1.*Government of Denmark, Ministry of Foreign Affairs, Copenhagen, from http://www.oecd.org/dataoecd/5/22/41537529.pdf.

Clinton, H. (2010) "Regional Architecture in Asia: Principles and Priorities", Remarks by Hillary Rodham Clinton, Secretary of State, at Imin Center-Jefferson Hall, Honolulu, Hawaii, 12th of January 2010

Clinton, H. (2011) "Keynote at the Opening Session of the Fourth High-Level Forum on Aid Effectiveness", Remarks by Hillary Rodham Clinton, Secretary of State, at Busan Exhibition and Convention Centre, Busan, South Korea, 30th of November 2011

Corbett, J. (2008) *Paper Parks and Paper Partnership: Lessons for Protected Areas and Bio Diversity Corridors in the Great Mekong Subregion,* IUCN.

Dyer, G. (2010) "Beijing's elevated aspirations" in Financial Times, 10th of November 2010

Embassy of the United States, (2011) 'Statement: Thailand U.S. on the 9th of May 2011 by Assistant Secretary of State Kurt M. Campbell', Bangkok: Embassy of the United States, Department of State, Available at http://bangkok.usembassy.gov/050410statement_ campbell.html, Accessed on 11th of May 2011

FAO (2011), *Forests and Forestry in the Greater Mekong Subregion to 2020. Subregional report of the Second Asia-Pacific Forestry Sector Outlook Study*, Bangkok.

Fawcett, L. (2005). Regionalism from a Historical Perspective. In M. Farrell, B. Hettne, & L. V. Langenhove (Eds.), Global Politics of Regionalism: Theory and Practice. London: Pluto.

Frank, A.G. The Development of Underdevelopment. 1965.

Guegan, Francois. (2005). *Historical perspectives on development assistance to the Lao PDR*, From http://www.sono.ens-cachan.fr/IMG/pdf/article_guegan.pdf.

Hirschman, Albert O. The strategy of Economic Development. New Haven, CT: Yale University Press, 1958. http// thaipublica.org/2012/08/concentration of wealth (ค้นวันที่ 7 เมษายน 2557)

JICA (2007), *The Research on the Cross Border Infrastructure: Phase II, Final Report.* Tokyo, Japan's International Cooperation Agency.

Kenney, K. (2011), Opening remarks at the launch of the 'Sapan Program: Raising Awareness and Engaging Citizens in Local Governance Project', 10th of march 2011, Ubon Ratchathani University, Ubon Ratchathani

Lewis, W.A. "Economic Development with Unlimited Supplies of Labour" Manchester School of Economic and Social Studies. 22 (May) 1954, pp. 139-91.

Lum, T. (2008) U.S. Foreign Aid to East and South Asia: Selected Recipients, Congressional Research Service: Report for Congress

Ministry of Foreign Affairs (2013) '**Diplomatic Bluebook 2013**', Ministry of Foreign Affairs, Japan, ใน http://www.mofa.go.jp/policy/page22e_000013.html

Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China (2006) 'Foreign Ministry Spokesperson Qin Gang's Comment on the Current Situations of Thailand 20th of September 2006', Available at http://eg.china-embassy.org/eng/fyrth/t272786.htm, Accessed on the 20th of June 2011

Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China (2003) "China's Position on Establishing a New International Political and Economic Order", 18th of August 2003, Available at http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/wjzc/t24883.htm, Accessed on 4th of September 2011

Myrdal, Gunnar. Asian Drama. New York: Pantheon. 1968.

Nathan, A.J. (2008) 'China's Political Trajectory: What are the Chinese Saying?' in Li, C. Edited (2008) China's Changing Political Landscape: Prospects for Democracy, Washington D.C.: Brookings Institution Press, p.28

Nurkse, Ragnar. Problems of Capital Formation in Underdeveloped counties. New York: Oxford University Press, 1953.

Nye, J. S. Nye (2009) 'Get Smart: Combining Hard and Soft Power', in Foreign Affaires, July/August 2009, the Council on Foreign Relations, Inc., Available at http://www.foreignaffairs.com/articles/65163/joseph-s-nye-jr/get-smart, Accessed on 20th of September 2011

Nye, J.S. (2011) The Future of Power, New York: Public Affairs

Obama, B. (2009) "Remarks by the President at the Parallel Civil Society Summit", at Metropol Hotel, Moscow, Russia, 7th of July 2009, Available at http://www.whitehouse.gov/the-

press-office/remarks-president-parallel-civil-society-summit, Accessed on 10th of December 2009

Obama, B. (2011) Remarks By President Obama to the Australian Parliament, Parliament House, Canberra, Australia, 17th of November 2011, Available at http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/11/17/remarks-president-obama-australian-parliament , Accessed on 30th of November 2011

Oraboune, Syviengxay (2008). 'Lao PDR and its development partners in East Asia (China and Japan).' In Mitsuhiro Kagami, (ed.). *A China–Japan comparison of economic relationships with the Mekong River basin countrie*s. Bangkok: Bangkok Research Centre, IDE-JETRO.

Page, Sheila (2000). Regionalism among Developing Countries. Hampshire: Macmillan Press.

Peng, Lam. (2013). *Japan's Relations with Southeast Asia: The Fukuda Doctrine and Beyond*. London: Routledge.

Rattanatay, L. (2007*), Development Impact of the East-West Corridor on Savanakhet Province of the Lao People's Democratic Republic*. Manila, ADB.

Rosenstein-Rodan, Paul. "The Theory of the Big Push" in Gerald Meier (ed.), leading Issues in Economic Development. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 1976.

Rostow, Walt. The Strages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto. Cambridge: Cambridge University Press, 1960. Pp. 632-6

Siam Intelligence Unit, "รู้จักเส้นทางเศรษฐกิจสายอาเซียน GMS Economic Corridors" (http://www.siamintelligence.com/gmc-economic-corridors).

Silivo Cattona (2004), "Facilitation of the Cross-Border Transport of Goods and People in the Greater-Mekong Subregion, Asian Development Bank

Singh, J. and M. Mitra (2006). *Reviewing the Poverty Impact of Regional Economic Integration in the Greater Mekong – Subregion*. Asian Development Bank.

Stuart-Fox, M. (1997) A History of Laos, Cambridge: Cambridge University Press

Tarling, Nicholas (2006). Regionalism in Southeast Asia : To foster the political will. New York: Routledge.

Tay, S. SC. (2010) *Asia Alone: The Dangerous Post-Crisis Divide From America,* Singapore:Wiley John Wiley&Sons (Asia) Pte. Ltd.

Thailand Environment Institute (2000). **National Action Plan on Climate Change of Thailand**. Submitted to Office of Environmental Policy and Planning, Ministry of Science, Technology and Environment, the Royal Thai Government.

Thi, N. L. (2008) *Social and Environmental Impacts of Economic Corridors; Regional Supports to Address the Impact of Economic Corridors in the GMS*. Paper presented at the International Workshop in GMS Economic Corridors: Cooperation and Development, 27-28 March 2008, Yunnan University.

Togo, Kazuhiko. (2010). *Japan's Foreign Policy 1945-2009: The Quest for a Proactive Policy*. Leiden: Brill.

United States Department of State (2011) Fiscal Year 2011 Agency Financial Report: Leadership in a Time of Change, U.S. Department of State Bureau of Resource Management Office of Financial Policy, Reporting and Analysis

United States Department of State (2012) http://www.state.gov/j/drl/democ/

University of Tokyo, Department of Advanced Social and International Studies. (August 18,1977). *Speech by Prime Minister Takeo Fukuda*, Retrieved January 6, 2014, from http://citrus.c.u-tokyo.ac.jp/projects/ASEAN/J-ASEAN/ JAS1977080 7E %20 Speech%20Fukuda.htm.

Warr, Peter, Jayant Menon and Arief Anshory Yusuft (2009), *Regional Economic Impacts of Large Projects: General Equilibrium Application to Cross-Border Infrastructure in Thailand and Lao PDR.* Mimeo.

Wongkampoo, Jittikarn (2009), *An Assessment of SME Development in the Border Twin Cities of Mukdahan, Thailand.* Mekong Institute's Working Paper No. 01 -2009.

World Bank (2011). **World Development Indicators** (http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators)

Zakaria, F. (2007) The Future of Freedom: Illiberal Democracy at Home and Abroad, New York: W.W. Norton & Company

Zasloff, Joseph Jermiah and Unger, Leonard (eds.) (1991). *Laos: Beyond the Revolution*. London: Macmillan.

บรรณานุกรม
สำหรับบทที่ 3 - 6

ASEAN

The Framework Agreement on Enhancing Economic Co-operation (AFTA), 1992

The Agreement on the Common Effective Preferential Tariff Scheme for the ASEAN Free Trade Area (CEPT), 1992

The Protocol to Amend the Agreement on the Common Effective Preferential Tariff Scheme for the The ASEAN Free Trade Area, 1995

The ASEAN Framework Agreement on Services (AFAS), 1995

The ASEAN Framework Agreement on Intellectual Property Co-operation (IP), 1995

The Protocol to Amend the Agreement on ASEAN Preferential Trading Arrangements (PTA), 1995

The Basic Agreement on the ASEAN Industrial Co-operation Scheme (AICO), 1996

The Protocol on Dispute Settlement Mechanism, 1996

The Framework Agreement on the ASEAN Investment Area (AIA), 1998

The Hanoi Plan of Action, 1998

The Statement on Bold Measures, 1998

The Short-Term Measures to Enhance ASEAN Investment Climate, 1998

The ASEAN Economic Community (AEC), 2004

The ASEAN Comprehensive Investment Agreement (ACIA), 2009

The ASEAN Trade in Goods Agreement (ATIGA), 2010

The ASEAN Transport Action Plan (ATAP), 2010

ILO

The ILO Tripartite Declaration of Principles Concerning Multinational Enterprises and Social Policy, 1977

OECD

TheOECD Draft Conventionon the Protection of Foreign Property and Resolution of the Council of the OECD on the Draft Convention, 1967

The Guidelines for International Investment of the International Chamber of Commerce (ICC), 1972

The OECD Declaration on International Investment and Multinational Enterprises, 1976

The OECD Code of Liberalisation of Capital Movements, 1976

The OECD Code of Liberalisation of Current Invisible Operations, 1976

The OECD National Treatment Instruments, 1976

The OECD Guidelines for Multinational Enterprises Provisions, 1976

The OECD Declaration and Decisions on International Investment and Multinational Enterprises, 1991

United Nations

The UN Charter of Economic Rights and Duties of States, 1974

The UNCTAD Code: The set of Multilaterally Agreed Equitable Principles and Rules for the Control of Restrictive Business Practices, 1980

The UN Code of Conducts on Transnational Corporations, 1986

MIGA

The Convention on the Establishment of the Multilateral Investment Guarantee Agency, 1985, (MIGA) The Operational Regulations of the Multilateral Investment Guarantee Agency, 1988

World Bank

The World Bank Guidelines on the Treatment of Foreign Direct Investment, 1992

European Laws and Regulations

Council Regulation (EEC) No. 4064/89 of 21 December 1989 on the Control of Concentrations between undertakings, Replace by Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the control of concentrations between undertakings.

•**Beviglia Zampetti, A.,** The Uruguay Round Agreement on Safeguards: a competition-oriented perspective, World Competition, 19, No. 2, 1995/ 96, pp. 146-158.

• **Bourrinet, J.,** L'accord relatif aux sauvegardes. La Communauté européenne et le GATT: évaluation des accords du cycle d'Uruguay, Rennes, 1995, pp. 85-93.

• **Bronckers, M.C.E.J.**, WTO implementation in the European Community: antidumping, safeguards and intellectual property, Journal of World Trade, Vol. 29, No. 5, 1995, pp. 73-95.

• **Didier, P.**, WTO trade instruments in EU law: commercial policy instruments: dumping, subsidies, safeguards, public procurement, London, Cameron May, 1999, pp. 1-844.

• **Flory, T.**, The Agreement on Safeguards. The Uruguay Round Results: a European lawyers' perspective, Brussels, European Interuniversity Press, 1995, pp. 265-271.

• **Holliday, G.D.**, The Uruguay Round's Agreement on Safeguards, Journal of World Trade, Vol. 29, No. 3, 1995, pp. 155-160.

• **Kleen, P.**, The safeguard issue in the Uruguay Round: a comprehensive approach, Journal of World Trade, Vol. 23, No. 5, 1989, pp. 73-92.

• **Lee, Y.S.**, Critical issues in the application of the WTO rules on safeguards: in the light of the recent Panel reports and the Appellate Body decisions, Journal of World Trade, Vol. 34, No. 2, 2000, pp. 131-147.

• **Lee, Y.S.**, Review of the first WTO Panel case on the Agreement on Safeguards: Korea - Definitive Safeguard Measure on Imports of Certain Dairy Products and its implications for the application of the Agreement, Journal of World Trade, Vol. 33, No. 6, 1999, pp. 27-46.

• **Lee, Y.S. and Mah, J.S.,** Reflections on the Agreement on Safeguards in the WTO, World Competition, 21, No. 6, 1999, pp. 25-31.

• **Mah, J.S.**, Reflections on the Special Safeguard Provision in the Agreement on Agriculture of the WTO, Journal of World Trade, Vol.33, No. 5, 1999, pp. 197-204.

• **Nuzum, J.A.**, The Agreement on Safeguards (eds): U.S. law leads revitalization of the escape clause, The World Trade Organization: the multilateral trade framework for the 21st century and U.S. implementation legislation, Washington, D.C., pp. 407-437.

• **Schwartz, W.F. and Sykes**, A.O., Toward a positive theory of the most favored nation obligation and its exceptions in the WTO/GATT system, International Review of Law and Economics, 16, 1996, pp. 27-51.

• **Steger, D.**, Appellate Body Jurisprudence Relating to Trade Remedies, Journal of World Trade, Vol. 35, No. 5, 2001, pp. 799-823.*58 Dispute Settlement*

• **Stewart, T.P. and Brilliant M.A.**, Safeguards, The GATT Uruguay Round: negotiating history (1986-1992), Vol. II, Deventer, 1993, pp.1711-1820.

• **United Nations Conference on Trade and Development**, The Outcome of the Uruguay Round: an initial assessment: supporting papers to the trade and development report, 1994/UNO, UNCTAD, Trade and Development Report 1994, New York: UNO, 1994, pp. i-xii, 1-247.

เอกสารทางการ

• **Official WTO documents** can be obtained by searching for the document number on the search facility of the WTO's online document database, available at: http://docsonline.wto.org/

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2547). ***ความตกลงการค้าเสรีไทย – ออสเตรเลีย โอกาสส่งออกของไทย.***กรุงเทพฯ.

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2548). ***ความตกลงการค้าเสรีไทย – นิวซีแลนด์.***กรุงเทพฯ.

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2550). FTA รายประเทศ ***เขตการค้าเสรีอาเซียน – จีน.***สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551.จาก http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Home/FTAbyCountry/tabid/53/ctl/detail/id/4/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2550). ***เขตการค้าเสรีไทย – นิวซีแลนด์.***สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551. จาก ttp://www.thaifta.com/ThaiFTA/FTAbyCountry/tabid/53/ctl/detail/id/ 22/mid /480/usemastercontainer/true/Default.aspx

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2550). ***เขตการค้าเสรีไทย – เปรู (Thailand-Peru Free Trade Agreement) FACT BOOK.*** กรุงเทพฯ.

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2550). ***เขตการค้าเสรีไทย – เปรู .***สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551. จาก http://www.thaifta.com/ThaiFTA/FTAbyCountry/tabid/53/ctl/detail/id/ 26/mid /480/usemastercontainer/true/Default.aspx

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2550). ***เขตการค้าเสรีไทย – ออสเตรเลีย.*** สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551. จาก ttp://www.thaifta.com/ThaiFTA/FTAbyCountry/tabid/53/ctl/detail/id/ 21/mid /480/usemastercontainer/true/Default.aspx

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2550). ***เขตการค้าเสรีไทย – อินเดีย.***สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551. จาก http://www.thaifta.com/ThaiFTA/FTAbyCountry/tabid/ 53/ctl/detail/id/23/mid /480/usemastercontainer/true/Default.aspx

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2550). ***เขตการค้าเสรีบีมสเทค.***สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551. จาก http://www.thaifta.com/ThaiFTA/FTAbyCountry/tabid/53/ctl/detail/id/28/mid /480/usemastercontainer/true/Default.aspx

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2550). ***เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (Asean-China Free Trade Agreement: ACFTA) FACT BOOK*** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ.

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2550). ***ความคืบหน้าการเจรจาเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศ.*** สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551. จาก http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Portals/0/fta_prog 25dec.pdf.

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2550). ***ความตกลงการค้าเสรีไทย - สมาคมการค้าเสรีแห่งยุโรป.*** สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551. จาก http://www.thaifta.com/ThaiFTA/FTAbyCountry/tabid/53/ctl/detail/id/29/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2550). ***ความตกลงเขตการค้าเสรีบีมสเทค (BIMSTEC Free Trade Agreement: BIMSTEC FTA) FACT BOOK.***กรุงเทพฯ.

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2550). ***ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย - ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA) FACT BOOK.***กรุงเทพฯ.

กระทรวงพาณิชย์. (2550). กรอบ***การเจรจาความตกลงการค้าเสรีของไทยภายใต้การเจรจาอาเซียนกับสหภาพยุโรป.*** สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์.2551. จาก http://www.thaifta.com/thaifta/Home/บทความต่างๆ

กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน. ***บทวิเคราะห์ความตกลงที่ถูกปกปิดเอฟทีเอไทย-ญี่ปุ่น.***กรุงเทพฯ.

คณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. (2550). ***สรุปผลการประชุมจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย – สหรัฐฯ รอบที่ 4.*** สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์.2551. จาก http://www.ftamonitoring.org/Thai_US

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.(2548). ***โครงการศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการเปิดการค้าเสรีอาเซียน-จีน.***กรุงเทพฯ.

ชนงกรณ์ กุณฑลบุตร. (2547). ***ธุรกิจระหว่างประเทศและทิศทางของธุรกิจไทย*** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จันจิรา และชาติชาย. (2549). ***โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนและกลไกในการลดผลกระทบด้านลบจากการทำความตกลงการค้าเสรี: กลไกในการตรวจสอบและถ่วงดุลฝ่ายบริหารในการเจรจาความตกลงการค้าเสรี.***กรุงเทพฯ

ธนิต โสรัตน์. (2549). ***เมื่อประเทศไทยอยากเป็น Transport Logistics Hubศูนย์กลางโลจิสติกส์ของภูมิภาคอินโดจีนและจีนตอนใต้.*** (พิมพ์ครั้งที่ 1).กรุงเทพฯ: พราวเพลส (2002) จำกัด

บัณฑูร และวิฑูรย์. (2548). ***รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาผลประทบการจัดตั้งเขตการค้าเสรีของประเทศไทย.***กรุงเทพฯ.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2548). ***รายงานการศึกษาแผนกลยุทธ์การเจรจาภายใต้ความตกลงพันธมิตรทางเศรษฐกิจไทย-บาห์เรน.***กรุงเทพฯ.

สถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์. (2550). ***การเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจไทย-บาห์เรน.*** สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์.2551. จาก http://www.ftamonitoring.org/Thai_Bahrain/bahrain.pdf

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2548). ***การศึกษาผลกระทบและแนวทางการปรับตัวของ SMEs ไทยต่อการทำข้อตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกา.*** กรุงเทพฯ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2548). ***โครงการศึกษาการลงทุนและการเปิดเสรีภาคบริการในการเจรจา JTEPA.***กรุงเทพฯ.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2549). ***การแสวงหาผลประโยชน์จากข้อตกลงการเปิดเสรี.*** กรุงเทพฯ.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2549). ***โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนและกลไกในการลดผลกระทบด้านลบจากการทำความตกลงการค้าเสรี: กลไกในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีทางการค้าแก่ประชาชน.***กรุงเทพฯ.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2549). *โครงการวิจัย* ***"ข้อสังเกตต่อร่างความตกลง JTEPA".*** กรุงเทพฯ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2548). ***โครงการศึกษากลยุทธ์การเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย.***กรุงเทพฯ.

สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2548). ***การศึกษาผลกระทบและการกำหนดท่าทีไทยต่อการจัดตั้งเขตการจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างอาเซียนกับสาธารณรัฐเกาหลี.*** กรุงเทพฯ

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2548) .***โครงการศึกษายุทธศาสตร์การทำ FTA***. กรุงเทพฯ

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2548). ***โครงการเตรียมความพร้อมรองรับการเจรจาความตกลงการค้าเสรี ทวิภาคี.***กรุงเทพฯ.

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2548). ***ศึกษาผลกระทบจากการจัดทำเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย.*** กรุงเทพฯ.

สุมาลี และคณะ. (2548). ***โครงการวิเคราะห์โอกาสในการขยายการค้าของไทยภายใต้เขตการค้าเสรี BIMSTEC***.กรุงเทพฯ

สายัณห์ จันทร์วิภาสวงศ์. (2549***). กลยุทธ์ Logistics รุก-รับ FTA.***กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เซลเล้นท์ บิสเนส คอร์ปอร์เรชั่น อินเตอร์แนชั่นแนล.

สุวินัย ภรณวลัย. (2540***). ทฤษฎีบรรษัทข้ามชาติกับการพัฒนาเศรษฐกิจไทย.*** (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสนีย์ ศรีโยเพชร ดร. (2550). ***เขตการค้าเสรี***สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2550. จาก http://th.wikipedia.org/wiki/เขตการค้าเสรี

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลรัษฎากร

พระราชบัญญัติการส่งออกไปนอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. ๒๕๒๒

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. ๒๕๔๒

พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. ๒๕๔๒

พระราชบัญญัติควบคุมโภคภัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๘๕

พระราชบัญญัติมาตราชั่งตวงวัด พ.ศ. ๒๕๔๒

พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. ๒๕๔๒

พระราชบัญญัติการค้าข้าว พ.ศ. ๒๔๘๘

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๕๘

พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๕๑

พระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. ๒๕๔๓

พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๕๑

พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๔๒

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๑

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑

พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔

พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. ๒๕๓๗

พระราชบัญญัติจดทะเบียนเครื่องจักร พ.ศ. ๒๕๔๑ และ พ.ศ. ๒๕๓๐

พระราชบัญญัติบริษัทมหาชน จำกัด พ.ศ. ๒๕๓๕

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ พ.ศ. ๒๕๓๗ และพ.ศ. ๒๕๔๒

พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. ๒๕๑๑

พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๓๕

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. ๒๕๒๐

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. ๒๕๔๓

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. ๒๕๒๒

พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕

บรรณานุกรมความตกลง ทวิภาคี พหุภาคี และความตกลงระหว่างประเทศ

1. WTO Rules and Regulation
2. ASEAN Instruments
3. ASEAN- China Free Trade Agreement, which Thailand is a member of ASEAN
4. APEC Instrument
5. Bilateral Investment Agreement between Thailand and Partners
6. BIMST – EC (Bangladesh – India – Myanmar – Sri Lanka – Thailand Economic Cooperation)
7. European Free Trade Association: EFTA
8. Japan – Thailand Economic Partnership Agreement (JTEPA)
9. Multilateral Environment Agreements
10. Thailand -Australia CER-FTA
11. Thailand - Peru Free Trade Agreement
12. Thailand - New Zealand Closer Economic Partnership: CEP
13. Thailand - Bahrain Free Trade Agreement
14. Thailand – India Free Trade Agreement
15. Thailand – US Free Trade Agreement

<u>แหล่งข้อมูลจากองค์กร</u>

- International Monetary Fund, DATA and STATISTICS
  สืบค้นได้ที่ http://www.imf.org/external/country/VNM/index.htm
- World Bank online information

สืบค้นได้ที่ http://www.worldbank.org/en/country/vietnam/overview

- World Bank, “Resilience amidst a Challenging Environment: Cambodia Economic Update September 2013”
- WTO document IP/C/40, 29 November 2005
- WTO, Trade Policy Review Report by Cambodia WT/TPR/G/253
- WTO, Trade Policy Review Report by the WTO Secretariat, Cambodia WT/TPR/S/253
- หอการค้าและสภาหอการค้าไทย (2554) “คู่มือการค้าและการลงทุนราชอาณาจักรกัมพูชา,” สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและย่อม
- สำนักงานอุทยานวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2556) “คู่มือการค้าและการลงทุนในประเทศกัมพูชา”, สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและย่อม

<u>แหล่งข้อมูลพระราชบัญญัติและกฎหมายปฐมภูมิ</u>

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา ฉบับภาษาอังกฤษ สืบค้นได้ที่ http://www.cambodiainvestment.gov.kh/the-constitution-_930921.html
- กฎหมายว่าด้วยการลงทุนแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา (Law on Investment of the Kingdom of Cambodia) ค.ศ. 1994
- กฎหมายแรงงานแห่งกัมพูชา (Labour Law of Cambodia) ค.ศ. 1997
- กฎหมายที่ดิน (Land Law) ค.ศ. 2001
- กฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า ชื่อทางการค้า และการกระทำซึ่งไม่เป็นธรรมต่อการแข่งขัน (Law on Marks, Trade Names and Acts of Unfair Competition) ค.ศ. 2002
- กฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง (Law on the Copyrights and Related Rights) ค.ศ. 2003
- กฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตร หนังสือสำคัญรับรองให้การคุ้มครองแบบอรรถประโยชน์ และการออกแบบอุตสาหกรรม (Law on Patents, Utilities Model Certificates and Industrial Designs) ค.ศ. 2003
- กฎหมายว่าด้วยภาษีอากร (Law on Taxation) ค.ศ. 2004
- กฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจการค้า (Law on Commercial Enterprises) ค.ศ. 2005

- กฎหมายว่าด้วยสัมปทาน (Law on Concession) ค.ศ. 2007

<u>ความตกลง</u>

- ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-related Intellectual Property Rights – TRIPs Agreement)
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างไทย-กัมพูชา
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างกัมพูชา-เกาหลีใต้
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างกัมพูชา-สิงคโปร์
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างกัมพูชา-จีน
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างกัมพูชา-เยอรมนี
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างกัมพูชา-โครเอเชีย
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างกัมพูชา-เนเธอร์แลนด์
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างกัมพูชา-สาธารณรัฐเช็ก

<u>แหล่งข้อมูลจากบทความ</u>

- PWC (2012) 'Vietnam Pocket Tax Book 2012' สืบค้นได้ที่ http://www.pwc.com/en_VN/vn/publications/2012/assets/PwC_Vietnam_Vietnam_Pocket_Tax_Book_2012_English.pdf
- KPMG (2013) 'Vietnam Tax Profile' สืบค้นได้ที่ https://www.kpmg.com/Global/en/services/Tax/regional-tax-centers/asia-pacific-tax-centre/Documents/CountryProfiles/Vietnam.pdf
- Viêt Nam News, "Tax collection below target makes balancing the budget a challenge" สืบค้นได้ที่ http://en.vietnamplus.vn/Home/Tax-collection-below-target-challenges-budgetbalance/201210/29160.vnplus

<u>แหล่งข้อมูลจากองค์กร</u>

- European Chamber of Commerce in Vietnam (2013)
- International Monetary Fund, DATA and STATISTICS สืบค้นได้ที่ http://www.imf.org/external/country/VNM/index.htm

- Vietrade factsheet, "Investment opportunities in Textiles and garments", 10 December 2011
  สืบค้นได้ที่ http://www.vietrade.gov.vn/en/index.php?option=com_content&view=article&id=1044:investmentopportunities-in-textiles-and-garments&catid=272:investment-opportunities&Itemid=250
- World Bank online information
  สืบค้นได้ที่ http://www.worldbank.org/en/country/vietnam/overview
- World Bank (2013), “Taking Stocks : An Update on Veitnam’s Recent Economic Developments”
- WTO, Trade Policy Review Report by the WTO Secretariat, Viet Nam WT/TPR/S/287
- WTO Trade Profile of Viet Nam, September 2012
  สืบค้นได้ที่ http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=VN

<u>แหล่งข้อมูลพระราชบัญญัติและกฎหมายปฐมภูมิ</u>

- รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
- กฎหมายแรงงาน (Labour Code) ค.ศ. 1994
- ประมวลกฎหมายแพ่ง (Civil Code) ค.ศ. 1995
- กฎหมายที่ดิน (Law on Land) ค.ศ. 2004
- กฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจ (Law on Enterprises) ค.ศ. 2005
- กฎหมายว่าด้วยการลงทุน (Law on Investment) ค.ศ. 2005
- กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา (Law on Intellectual Property – Law No. 50/2005/QH11) ค.ศ. 2005
- กฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้รัฐวิสาหกิจ (Law on Enterprise Income Tax) ค.ศ. 2008

<u>ความตกลง</u>

- ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-related Intellectual Property Rights – TRIPs Agreement)
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างไทย-เวียดนาม
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างเวียดนาม-มาเลเซีย

- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างเวียดนาม-ออสเตรเลีย
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างเวียดนาม-จีน
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างเวียดนาม-เนเธอร์แลนด์
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างเวียดนาม-เดนมาร์ก
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างเวียดนาม-เกาหลีใต้
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างเวียดนาม-ญี่ปุ่น
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างเวียดนาม-สาธารณรัฐเช็ก
- ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างเวียดนาม-ฟินแลนด์

Myanmar

แหล่งข้อมูลจากบทความ

- Bower, E., Green, M., Johnson, C., Hiebert, M. (2012) STATE OF THE NATION AND RECOMMENDATIONS FOR U.S. POLICY, September 10, 2012, CSIS Myanmar Trip Report, Center of Strategic & International Studies, http://csis.org/files/publication/120911_MyanmarTripReport.pdf
- Germany forgives half of Myanmar's debt, World News Network, 11 February 2014, http://article.wn.com/view/2014/02/11/Germany_forgives_half_of_Myanmar_s_debt
- KUDO, T. & KUMAGAI, S. (2012) Two-Polar Growth Strategy in Myanmar: Seeking "High" and "Balanced" Development, Policy Review on Myanmar Economy No.8, Institute of Developing Economies, Japan External Trade Organization (IDE-JETRO), http://www.ide.go.jp/English/Publish/Download/Brc/PolicyReview/08.html
- KUDO, T. & KUMAGAI, S. (2013) Export-Oriented Growth Strategy for Myanmar:
- Joining Production Networks in East Asia, Policy Review on Myanmar Economy No.9, Institute of Developing Economies, Japan External Trade Organization (IDE-JETRO), http://www.ide.go.jp/English/Publish/Download/Brc/PolicyReview/09.html
- MYANMAR: OPENING UP TO ITS TRADE AND FOREIGN DIRECT INVESTMENT POTENTIAL, Trade and Investment Division, Staff Working Paper, 01/12 20 September 2012, revised 31 December 2012

- Myanmar's state-run media thrives as private sector daily newspaper, The New Light of Myanmar, 19 March 2014
- OECD-UNESCAP (2013) OECD Development Pathways - Multi-Dimensional Review of Myanmar, http://www.oecd.org/dev/myanmar.htm
- SUN, Yun (2012) China's Strategic Misjudgement on Myanmar, in: Journal of Current Southeast Asian Affairs, 31, 1, 73-96. ISSN: 1868-4882 (online), ISSN: 1868-1034 (print)

แหล่งข้อมูลจากองค์กร

- ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย http://www.bot.or.th/Thai/EconomicConditions/AsianEconomies/Myanmar/Pages/index.aspx
- คู่มือการค้าการลงทุน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, กรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์,
- http://aec.ditp.go.th/attachments/article/318/Burma%20Trade%20and%20Investment%20Handbook.pdf
- ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, www.exim.go.th

แหล่งข้อมูลพระราชบัญญัติและกฎหมายปฐมภูมิ

- อนุสัญญาระหว่างประเทศ: ความตกลงว่าด้วยส่วนของสิทธิทางทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า รวมทั้งการค้าสินค้าปลอม 1994) (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, Including Trade In Counterfeit Goods
- พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ 1914(Copy Right Act 1914) http://www.accu.or.jp/appreb/10copyr/pdf_ws0509/2_4_kin.pdf
- พระราชบัญญัติการจ้างงานปี 1959 (Employment Registration Act 1959) http://www.burmalibrary.org/docs08/LIOB_20.pdf
- กฎหมายนโยบายด้านการเกษตร (The Farmland Bill 2011)
- http://www.investinmyanmar.com/new-myanmar-land-laws

- พระราชบัญญัติประกันสังคม 1954 (Social Security Act 1954) http://www.icnl.org/research/library/files/Myanmar/socsec.pdf
- พระราชบัญญัติโทรทัศน์ และวีดีโอ 1996 (Television and Video Law 1996)
- http://www.aseanipa.org/index.php/members/myanmar?limitstart=0/#Television
- กฎหมายการบริหารจัดการที่ดินรกร้าง 2012 (The Vacant Fallow and Virgin Lands Management Law 2012) http://www.burmalibrary.org/docs13/VFVLM_Law-en.pdf
- https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/tradenv.html

ความตกลง

- Full list of Bilateral Investment Agreements concluded, 1 June 2013, The United Nations Conference on Trade and Development: UNCTAD, unctad.org/sections/dite_pcbb/docs/bits_Myanmar.pdf

Malaysia

แหล่งข้อมูลจากบทความ

- CHOOI, C. (2010) Rafidah claims youths holding up Vision 2020, The Malaysian Insider JUNE 03, 2010.
- Fung, Y. (2012) Losing Sight of our Vision 2020, United Kingdom & Eire Council of Malaysian Students (UKEC) ,http://www.ukeconline.com/CEKU/losing-sight-of-our-vision-2020/
- Islam, R. (2011) PROORITIZING THE NINE CHALLENGES OF MALAYSIAN VISION 2020, Proceedings of the International Symposium on the Analytic Hierarchy Process 2011.

แหล่งข้อมูลจากองค์กร

- กรมศุลกากรมาเลเซีย www.customs.gov.my
- Company Commission of Malaysia: www.ssm.com.my
- Economic Planning Unit, Prime Minister's Department Official Website, http://www.epu.gov.my

- Malaysia Economic Monitor http://www.worldbank.org/en/country/malaysia/publication/malaysia-economic-monitor-june-2013-harnessing-natural-resources
- Ministry of International Trade and Industry (MITI) Official Website, http://www.miti.gov.my
- Vision 2020, http://www.wawasan2020.com
- Malaysian Investment Development Authority (MIDA), www.mida.gov.myTrade Policy Review Malaysia 2010, http://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp325_e.htm

แหล่งข้อมูลพระราชบัญญัติและกฎหมายปฐมภูมิ

- พระราชบัญญัติบริษัท Companies Act 1965 (Revised – 1973) (Act 125)
- www.kpdnkk.gov.my/kpdnkk-theme/images/.../CompaniesAct1965.pdf
- พระราชบัญญัติการจ้างงาน (Employment Act 1955)
- http://www.parlimen.gov.my/files/billindex/pdf/2011/DR152011E.pdf
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน (Promotion of Investments Act 1986)
- http://www.agc.gov.my/Akta/Vol.%207/Act01986.pdf
- พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (Patent Act 1983)
- http://www.agc.gov.my/Akta/Vol.%206/Act%20291.pdf
- พระราชบัญญัติการจดทะเบียนธุรกิจ (Registration of Businesses Act 1956)
- http://www.pytheas.net/docs/malaysia/RegistrationofbusinessesAct1956Act197.pdf
- พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (Copyright ACT 1987)
- www.swinburne.edu.my/docs/library/copyright_act_1987.pdf
- พระราชบัญญัติภาษีสำหรับสินค้าภายในประเทศ (Excise Act 1972)
- http://www.agc.gov.my/Akta/Vol.%202/Act%2087.pdf
- พระราชบัญญัติภาษีอากรรายได้ (Income Tax Act 1967)
- www.agc.gov.my/Akta/Vol.%202/Act%2053.pdf
- พระราชบัญญัติภาษีการขาย (Sales Tax Act 1972)
- http://www.pytheas.net/docs/malaysia/SalesTaxAct1972.pdf
- พระราชบัญญัติเขตปลอดอากร (Free Zones Act 1990)

- http://www.commonlii.org/my/legis/consol_act/fza1990125

ความตกลง

- Full list of Bilateral Investment Agreements concluded, 1 June 2013, The United Nations Conference on Trade and Development: UNCTAD

คณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ

ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม

นักวิจัยหลัก

รศ.เรณู สุขารมณ์	สำนักวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รศ.ดร.ลาวัณย์ ถนัดศิลปกุล	สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ดร.ฐิติพล ภักดีวานิช	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

นักวิจัยร่วม

Prof. Bertrand Hamide	St. Louis University, Belgium
ดร. Tam Bui Thi Minh	สำนักวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร.ไกรจักร ธีรตยาคีนันท์	
ดร.ธีรเดช มโนลีหกุล	สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ดร. นิสิต อินทมาโน	
อาจารย์สาวิตรี สันติพิริยพร	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย
ดร.ธรรมวิมล สุขเสริม	คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
อ.จันทรา ธนะวัฒนาวงศ์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ.ปรัชญา บุญประเสริฐ	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อ.กิตติ เชี่ยวชาญ	คณะครุศาสตร์ ม.ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
อ.จุมทิพย์ เสนีย์รัตนประยูร	คณะเศรษฐศาสตร์ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อ.มนต์ชัย ลีลาถาวรสุข	คณะเศรษฐศาสตร์ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อ. ยุวดี คาดการณ์ไกล	
อ. พัชรวีร์ พรหมวงศ์	
อ. แป๊งค์ งามอรุณโชติ	คณะศิลปศาสตร์ ม.เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ผู้ช่วยวิจัย

นายเมธากร เมตตา	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
นายเอกลักษณ์ นพรัตน์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี